

Universitätsbibliothek Wuppertal

**Q. Horatii || Flacci Sermo-||nvm, sev Satyra-||rvvm, sev
Eclogarvm libri || duo: Epistolarum li-||bri totidem.**

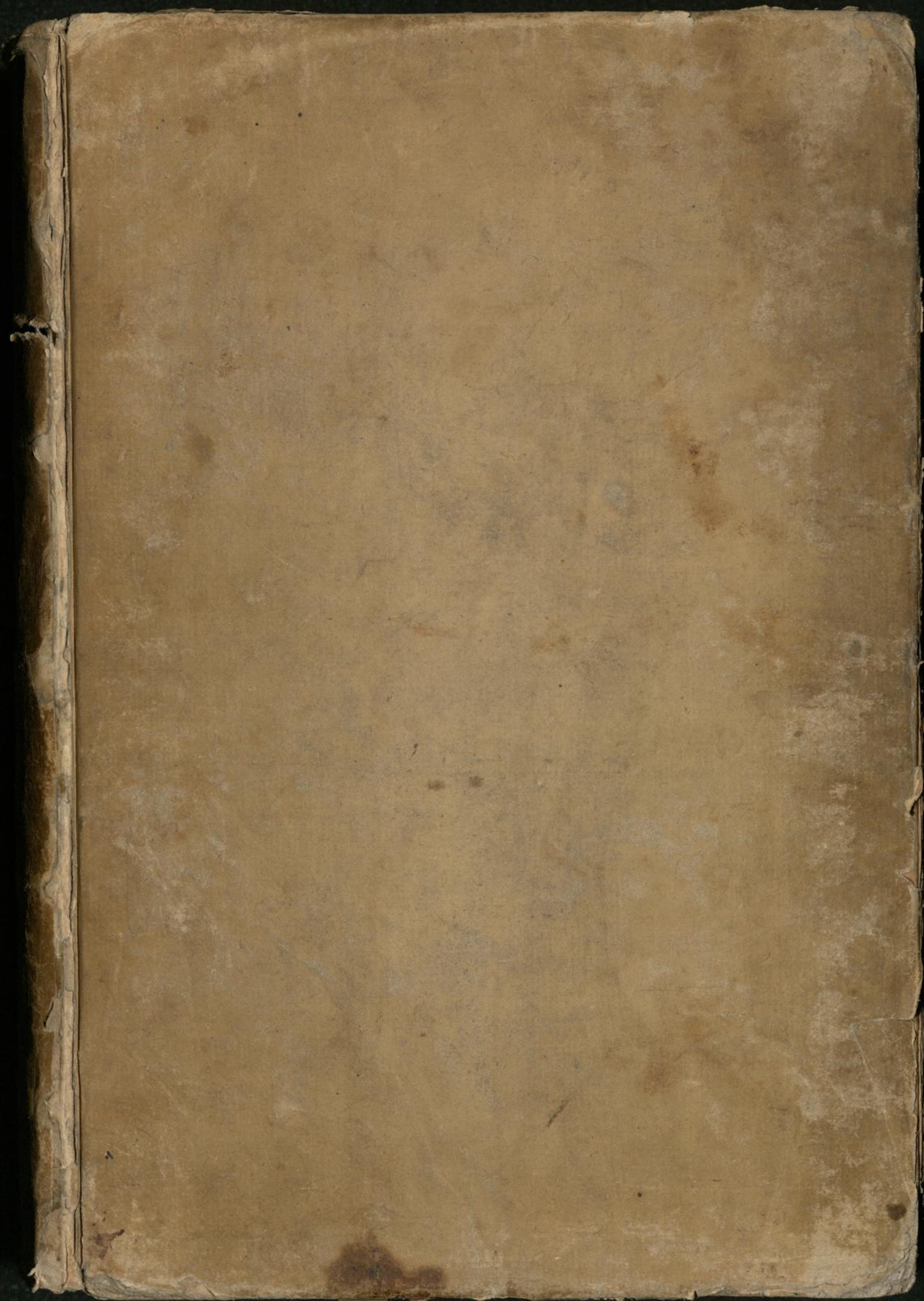
Horatius Flaccus, Quintus

Francofurti ad Moenum, 1577

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechteinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechteinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-306](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-306)

Q. HORATII
FLACCI SERMO-
NVM, SEV SATYRA-
RVM, SEV ECLOGARVM LIBRI
duo: Epistolarum li-
bri totidem.

A

*Dionysio Lambino Monstrolienti Regio professore ex fide nouem
librorum manuscriptorum olim emendati, ab eodém-
que commentariis copiosissimis declarati.*

Nunc summa diligentia ab eodem ex auctoritate aliorum prætereà libro-
rum veterum recogniti, & planè iam in integrum restituti, & com-
mentariis iisdem plus tertia parte auctis illustrati.

Pars altera.

FRANCOFVRTI AD MOENVN
Ex officina Typographica Andreae Wecheli.
M. D. LXXVII.

HORATII SERMONVM, SEV
Satyrarum, seu Eclogarum initia: ac versuum
numerus.

LIBRI PRIMI.

1	Quis sit Macenas. versibus	121
2	Ambubaiarum collegia. vers.	134
3	Omnibus hoc vitium est. vers.	142
4	Eupolis atque Cratinus. vers.	143
5	Egressum magna, me. vers.	104
6	Non quia Macenas. vers.	131
7	Proscripti regis Rupili. vers.	35
8	Olim truncus eram. vers.	50
9	Ibam fortè via. vers.	78
10	Nempe in composito. vers.	92

LIBRI SECUNDI.

1	Sunt quibus in satyra. vers.	86
2	Quæ virtus, & quanta. vers.	136
3	Sic rarò scribis, ut. vers.	326
4	Vnde, & quò Catius? vers.	95
5	Hoc quoque Tiresia. vers.	110
6	Hoc erat in votis. vers.	117
7	Iam dudum ausculto. vers.	118
8	Vt Nasidieni iunxit te. vers.	95

Dionys. Lambinus Monstroliensis Francisco

TURNONIO SAPIENTISS. ET CLA-

RISS. VIRO, CARDINALIVM ECCLE-

sia Romanæ primario.

S. D.

VM fortunati mihi videntur ij fuisse, Franciscæ Turnoni, qui cōfecto sine
offensioe suæ vitæ cursu, ad extremā ætatē peruenerūt, eamq; tranquillē,
placidēque traduxerunt: tū longē beatissimos illos fuisse iudico, qui to-
to ferē ætatis spatio magnis in rebus domi forisque gerendis decurso, non
modò lenem, & quietam, verū etiam honoratam, & gloriosam adepti
sunt senectutem. In quibus te, si quem alium, his temporibus, & meritò
possumus numerare, & principem locum iure videmus obtinere. Nam, vt
ceteros honores, qui tibi & in tua senectute, & in superiore ætate habiti
sunt, omittam, atque ad ea, quæ his temporibus propiora, & coniunctiora
sunt, veniam, quis fuit nuper tuus in Galliam ex Italia reditus? Quæ Aure-
liani (qua in vrbe trium totius regni ordinum cōuentus habebatur) à prin-
cipibus, & nobilibus facta tibi gratulatio est? qui plausus? quæ ex tuo ad-
uentu percepta lætitiæ significatio? quo te vultu Rex Franciscus 11. pau-
cis antequam diem suum obiret, diebus: quo Catharina Medicæ, mater eius, excepit? qui complexus? quæ
lacrymæ partim gaudio, partim eorum, quæ in Gallia, te absente, acciderant, recordatione profusæ fuerunt?
Lætebantur omnes scilicet, eum difficilibus, & turbulentis reip. temporibus saluum, & incolumem longo
interuallo patriæ esse redditum, qui non vinculis, non terrore, non pœna, non cruciatu, sed ratione, consilio,
prudētia, sapientia ciuileis discordias sedare, belli intestini incendium restinguere, dissensionibus de reli-
gione modum, finēque cōstituere posset. Meminerant, te cū semper aliàs pacis suasorem, auctoremque
fuisse, neque vñquam, nisi necessariò tua sententia bellum comprobasse: tum anno cIo Io LVI. & Errico Re-
gi, datis ad eum Roma litteris, inducias cum Philippo Hispaniarum Rege factas gratulatum esse, & Pontifici
Max. Paulo IIII. coram dissuasisse, ne bellum pactis inter Erricum, & Philippum induciis repressum, ac so-
pitum exciraret, aut redintegraret. Memoria tenebant, te eundem, cū Pontificem Max. in belli studiū in-
cumbere videres, instigante præsertim fratris eius filio Cardinali Caraffa, cui Deus immortalis dignum fla-
gitiosa vita, sceleratisque factis exitum dedit, Regi per litteras suauisse, vt in sententia maneret, pactaque & si
bi honestissima, & populo suo vtilissima sanctissimè, religiosissimèque obseruaret: sua quidem omnia Ponti-
fici Max. bellum Colonis inferre meditati, pro sua dignitate, ac maiestate polliceretur, laborantique sedu-
lò subueniret: eum tamen precibus omnibus obsecraret, ne bellum renouando, spem pacis pæne explora-
tam turbaret, atque è manibus quodammodo extorqueret. Quòd si ille de belli gerendi sententia neque dif-
ficultate deterreret, neque precibus demoueri posset, ita rex illum pecunia, virisque iuuaret, vt neque eum de-
sertum esse pateretur, neque induciarum pactum infirmaret. Hæc tua fuit de bello illo Romanis calamitoso,
nobis propè funesto sententia: hoc consilium: hoc iudicium. In quo si tibi obtemperatum esset: & si vel Pon-
tifex Max. de summo iure aliquid remittens, Colonas (à quibus se læsum esse querebatur) leniore pœna co-
ercere in animum induxisset: vel Erricus Pontificis Max. iusto illi quidem fortasse, sed tamē immoderato do-
lori paullo restrictius indulxisset: non tot oppida Latium flamma, ferroque vastari vidisset: non tot menses
Roma obsidionē miserrimam pertulisset: non tot fortissimi viri partim in oppidorū oppugnationibus: par-
tim in præliis, partim fame, frigore, morbo interiissent: non tot in Gallia clades essent acceptæ: non tot agri
depopulati: non tot vrbes captæ: non tot templa direpta: non tot populi è suis sedibus, & focis auitis exturba-
ti. Itaque, qui consilium tuum, rebus integris, non fuerant secuti, ij serò iam, & malo demum accepto, te plus
vidisse, se spe fallaci ductos esse cognouerunt. Tu autem, cū passim bellicum caneretur, passim dilectu ha-
bito milites conscriberentur, neque iam (vt inquit ille) audiret currus habenas, tempestatem futuram multo
antè prospiciens, voluntate, & concessu ipsius Pontificis Max. cuius apud te grauissima semper, & sanctissi-
ma fuit auctoritas, quamuis multa eius instituta, actaque non admodum tibi (vt credibile est) probarentur,
ex vrbe discessisti: triennium, & eo amplius Roma afuisti: menses circiter quindecim in Vmbria: sex Venetiis:
in oppido Corneliano annum commoratus es. Inde lōgo itinere valetudinis causa suscepto, ad aquas Lucen-
seis de medicorum sententia profectus es. Vbi cū de Pontificis Max. obitu multorum litteris certior fa-
ctus esses, tibi que instarent non solū tui, verū etiam alieni, & tamen tui amantissimi, vt Romam ad co-
mitia Pontificia marī contenderes, (nam te terra iter facere aduersa tua valetudo prohibebat) vix tādē per-
uicerunt. Ita Romam nauigasti non spe pōtificatus adipiscendi ductus: quē sperauisti numquam, ac ne opta-
uisti quidem: sed ecclesiæ Ro. laborantis iuuandæ studio incensus. In comitium Cardinalium a.d. quintum
idus septembr. expectatus introisti. Vbi cū studiis partium rem eò loci adductam esse animaduertisses, vt
comitia in multos menses tractum iri faciliè appareret: quæ tua fuit & priuatim cum tuis, & palàm in Cardi-
nalianum conuentu oratio? cū ecclesiæ Ro. statum deplorares, cū vniuersum pontificum, & sacerdotum

ordinem infamia, inuidiâque flagrare ostenderes, cum tuos collegas hortareris, ut sublati discordiis, concordiaque constituta, vnum aliquem ex toto collegio deligerent virtute, consilio, prudentia, sanctimonia, integritate, vitæ antea existimatione præstantem, qui tantam personam, tantamque dignitatem sustinere, qui ecclesiam Ro. propemodum oppressam, atque afflictam excitare, qui religionem Christianam tetris opinionum pestibus affectam ex litterarum sacrarum præscripto sanare posset! Quid illudne omnibus notissimum silentio præterire debeo, quod, cum etiam ij, qui aduersariarum partium studiis erant implicati, atque irretiti, te suffragio suo Pontificem Max. cuperent declarare, ij ipsi, qui se omnia tua causa & velle, & debere dicebant, atque adeo præ se ferebant, tibi defuerunt? tibi aduersarij sunt? tibi, ne, ad quem locum te tuæ præstantissimæ virtutes, maximæque, & plurima in ecclesiam Ro. merita secunda omnium voluntate prouehabant, in eum locum cunctis Cardinalium suffragiis sublatus ascenderes, obstiterunt? Quod cum comperisses, tantum abest, ut eorum animi egestatem (graviore enim verbo uti non libet) iniquiore animo tuleris, ut multo accuratius, quam antea, tuos collegas ad concordiam cohortatus sis, orauerisque ut de te iam cogitare desinerent, alium viderent, ad alium tanto gradu digniorem sese totos vno consensu conuerterent. Itaque cum in eo comitio non pauci illi quidem essent pro illius ordinis splendore, atque amplitudine, eo loco dignissimi, sed non omnibus propter studium partium æquè probati: te suasore, atque adeo auctore vir eximia virtute, doctrina, morum integritate, vitæ religione ornatissimus Pius III. omnibus omnium Cardinalium suffragiis Pontifex Max. declaratus est. Cui quid ego nunc dicam quàm carus sis? quanti te ille, & Romæ præsentem fecerit: & nunc absentem faciat? neque id immerito. Non enim audierat solum, id quod omnium sermone celebratum, omniumque testimonio comprobatum, & confirmatum est, te singulari sapientia, animi magnitudine, gravitate, constantia, iustitia, integritate præditum esse, sed quotidie in priuatis, publicis, de religione, de ecclesiæ Romanæ statu negotiis experiebatur tuam & in consilio dando fidem, & in sententia dicenda prudentiam, sapientiamque singularem. Neque verò ille vnumquam adduci potuisset, ut te à se dimitteret, nisi tristibus, iisque crebris à Gallia allatis ad se de religione litteris, ac nuntiis commotus, cum cuperet florentissimo, potentissimoque regno, pro suo paterno in omneis Christianos amore, consulere, te vnum ad eas partes aptissimum esse iudicasset, cum præsertim Rex ipse Franciscus I. & mater, consiliariique Regis te quotidianis litteris à se flagitaret, eamque ob causam ttrimes quattuor in portum Ostiensem partim ventis prouectæ, partim remis appullæ essent: quarum erant duæ regiæ à portu Malsiliensi profectæ: reliquarum duarum altera à Cosmo Florentiæ Regulo, altera à ciuitate Genuensi rogatu regis erat missa. Ita te Pontifex Max. Pius III. à se discedere, atque in Galliam reuerti passus est, ut hominem sibi carissimum, non libenter: ut ad sedandas discordias, ecclesiæque Ro. auctoritatem sartam tectam conseruandam accommodatissimum, non inuitus. Redeo igitur nunc ad id, quod initio proposueram, te verè fortunatum, ac beatum esse, Franciscus Turnoni, quem ea cōdicione, eoque fato natum esse videmus, ut omneis vitæ tuæ partis ad rempub. iuuandam, atque ad benè de hominibus merendum contulisse videaris. Ille enim demum verus est honos, qui virtuti spectatæ, & cognitæ tribuitur: verè ille honoratus est, qui omni opera, consilio, labore, studio suo, cōmunibus hominum vtilitatibus seruit. Laboriosum vitæ genus, fateor. sed magnus inest in tali labore fructus, magnum præmium, magna merces: quàm, per deos immortales, noli contemnere. Non enim si fat magnam gloriam vita superiore peperisti, eaque contentus es, iccirco te cōuenit patriæ in eius dubiis, atque aduersis temporibus deesse, labori tuo parcere, otio consulere. Quanquã cui hæc dico? nempe ei viro, qui præclarum sibi ducat, de hominum genere bene merendo, patriæque consulendo, non modò grauisimos labores suscipere, ac perferre, verum etiam vitam, si opus sit, profundere. Sed de his nimis multa, tibi præsertim, homini occupato, & fortasse grauisimis de rep. curis, & cogitationibus fatigato. Interea per opportuni, nisi fallor, Qu. Horatij Flacci à nobis, ut scis, magno labore nostro, multisque vigiliis explicati, & commentariis illustrati, atque ex auctoritate decem codicum antiquorum quàm plurimis locis emendati, Satyrarum lib. duos totidemque epistolarum ad te defero, ut, quo scriptore plurimum semper in otio tuo (si quando vnumquam otisus fuisti) delectatus es, eius lectione maiorum rerum cura defessus aliquantum acquiescas, atque ita hac honestissima animi remissione recentior quodammodo factus ad munus tuum administrandum reuertare. Vale. Lugduni.

Idib. Aprilibus anno cIo. Io. LXXI.

A SATYRARVM LIBER D

PRIMVS.

SATYRA. I.

Visit, Mæcenâs, ut nemo, quam sibi sortem
Seuratio dederit, seu Fors obiecerit, illa
Contentus uiuat? laudet diuersa sequentes?
O fortunati mercatores, grauis annis
Miles ait, multo iam fractus membra labore.
Contrâ mercator, nauim iactantibus Austris,
Militia est potior. quid enim? concurritur: hora
Momento aut citâ mors venit, aut victoria lata:
Agricolam laudat iuris, legumque peritus,

B Sub Galli cantum consultor ubi ostia pulsat.

Ille, datis vadibus qui rure extractus in
urbem est,

Solos feliceis uiuentis clamat in urbe.

Cetera de genere hoc (adeò sunt multa)
loquacem

Delassare valent Fabium. ne te morer:
audi

Quò rem deducam. si quis deus, en ego,
dicat,

Iam faciam, quod vultis: eris tu, qui mo-
dò miles,

Mercator: tu consultus modò, rusticus.
hinc vos,

C Vos hinc mutatis discedite partibus. eia;

Quid statis? nolint. at qui licet esse beatis.

Quid causâ est, meritò quin illis Iupiter
ambas

Iratus buccas inflet? neq; se fore post hac

Tam facile dicat, votis ut præbeat aurè?

Prætereâ, ne sic, ut, qui iocularia, ridens

Percurram (quamquam ridentem dice-
re verum

Quid vetat: ut pueris olim dant crustu-
lablandi

Doctores elementa velint ut discere pri-
ma.)

Sed tamen amoto queramus seria ludo:

Ille, graue duro terrâ qui vertit aratro:

Perfidus hic caupo, miles, nautâq; per
omne (laborem

Audaces mare qui currunt, hac mente

Sese ferre, senes ut in otia tuta recedant,

Aiunt, cum sibi sint cõgesta cibaria: sicut

Paruula (nam exemplo est) magni formi
ca laboris, (addit aceruo,

Ore trahit, quodcumque potest, atque

Quem struit, haud ignara, ac non incau-
ta futuri.

Quæ simul inuersum contristat Aqua-
rius annum:

Non usquâ prorepit: & illis utitur antè F

Quæsitis sapiens: cum te neque feruidus
æstus

Demoueat lucro, neque hiems, ignis, ma-
re, ferrum,

Nil obstet tibi, dum ne sit te ditior alter.

Quid iuuat immensum te argenti pon-
dus, & auri

Furtim defossa timidum deponere terra?

Quod si comminuas, vilem redigatur ad
assem.

At, ni id sit, quid habet pulchri constru-
ctus aceruus?

Millia frumenti tua triuerit area centum:

A Non tuus hoc capiet venter plus quam
meus: ut si

Reticulum panis venaleis inter onusto

Fortè vehas humero: nihilo plus acci-
pias, quam

Qui nil portarit. vel dic, quid referat
intra

Naturæ fineis viuenti, iugera cētum, an
Mille aret. at suaue est ex magno tollere
aceruo.

Dum ex paruo nobis tantumdem hauri-
re relinuas:

Cur tua plus laudes cumeris granaria no-
stris? (urna,

B Ut, tibi si sit opus liquidi non amplius
Vel cyatho: & dicas magno de flumine
mallem,

Quam ex hoc fonticulo tantumdem su-
mere. eō fit,

Plenior ut si quos delectet copia iusto:

Cum ripa simul auulsos ferat Ausfidus
acer.

At, qui tantulo eget, quanto est opus, is
neque limo

Turbatam haurit aquam, neque vitam
amittit in undis.

At bona pars hominum decepta Cupi-
dine falso,

Nil satis est, inquit: quia tanti, quantum
habeas, sis.

C Quid facias illi? iubeas miserum esse li-
benter:

Quatinus id facit: ut quidam memora-
tur Athenis

Sordidus, ac diues, populi cōtēnere voces

Sic solitus: populus me sibilat, at mihi
plaudo

Ipse domi: simul ac nummos contemplor
in arca.

Tantalus à labris sitiens fugientia captat
Flumina, quid rides? mutato nomine, de
te

Fabula narratur. cōgestis undique saccis

Indormis inhiās: & tanquā parcere sacris D
Cogeris, aut pictis tanquam gaudere ta-
bellis. (beat vsum?

Nescis quò valeat nummus: quem præ-
Panis ematur, olus, vini sextarius: adde,

Queis humana sibi doleat natura nega-
tis. (diēsque

An vigilare metu exanimem: noctēisq;
Formidare malos fures, incendia, seruos,

Ne te cōpilent fugientes: hoc iuuat? horū
Semper ego optarim pauperrimus esse bo-
norum.

At si condoluit tentatum frigore corpus:
Aut alius casus lecto te afflixit: habes, qui

Assideat, fomenta paret, medicum roget,
ut te (quis.

Suscitet: ac reddat natis, carisque propin
Non uxor saluū te vult, nō filius: omnes

Vicini oderunt, noti, pueri atque puella.
Miraris, cū tu argento post omnia ponas:

Sinemo præstet, quē nō merearis, amorē?
At si cognatos, nullo natura labore

Quos tibi dat, retinere velis, seruareque
amicos:

Infelix operam perdas: ut si quis a sellum
In campo doceat parētem currere frenis:

Denique sit finis quarendi: cūque ha-
beas plus,

Pauperiē metuas minus: & finire laborē
Incipias, parto quod auebas: nec facias, F

quod

Vmidius quidā (nō longa est fabula) diues,
Ut metiretur nummos: ita sordidus, ut se

Nō umquā seruo melius vestiret: ad vsq;
Supremum tempus ne se penuria victus

Opprimeret, metuebat. at hunc liberta
securi (rum.

Diuisit medium, fortissima Tyndarida-
Quid mi igitur suades? ut viuam Me-
nius: aut sic,

Ut Nomentanus? pergis pugnātia secum
Frontibus aduersis componere? non ego,

anarum

Cūm

A Cum veto te fieri, vappam iubeo, aut nebulonem.

Est inter Tanaim quiddam, socrumque Viselli.

Est modus in rebus: sunt certi denique fines,

Quos ultra, citraque nequit consistere rectum.

Illuc, unde abij, redeo: nemon' ut auarus
Se probet: ac potius laudet diuersa sequenteis?

Quodq; aliena capella gerat distentius uber,

Tabescat: neque se maiori pauperiorum
Turbæ comparet? hunc atque hunc superare laboret?

B Sic festinanti semper locupletior obstat:
Ut, cum carceribus missos rapit ungula currus,

Instat equis auriga suos vincetibus, illum
Præteritum temnens extremos inter euntem.

Inde sit, ut rarò, qui se vixisse beatum
Dicat, & exacto contentus tempore vita
Cedat, uti conuiuia satur, reperire queamus.

Iam satis est: ne me Crispini scrinia Lippi
Compilasse putes, verbum non amplius addam.

C Constat inter omnes doctos, satyrarum libros duos, totidemque epistolarum & ab Horatio scriptos esse, & ad nostram ætatem peruenisse. Sed utri priore loco debeant collocari, id verò quæri solet, neque inter eos conuenit. Alij enim epistolas satyris anteponi volunt: alij contrà: neque hæc cōtrouersia veterum membranarum auctoritate decidi, aut componi potest: quippe quæ ita inter se ipsas diffideant ordine, & dispositione librorum, ut in nonnullis, epistolarum libri odis præponantur: satyræ autem postremo loco positæ sint: in aliis satyræ primo loco, epistolæ secundo, odæ tertio sint collocatæ: ut facili appareat vel veteres illos de horum librorum ordine non admodum laborasse, vel librarios ordinem à veteribus seruatum perturbasse. Ego primum hoc testificor, me cum quoquam hac de re, ut quæ mihi parui admodum momenti videatur, decertare nolle: deinde difficile esse puto certi aliquid de hac cōtrouersia statuere ac pronuntiare. postre-

D mò si quis hoc dicet, me tamen iudicasse satyras epistolis esse præponendas, quia hoc ordine eas disposuerim: licet mihi respondere me nullo consilio, nullaque ratione id fecisse: sed cum initio, quo tempore hos commentarios adumbrare cœpi, hunc ordinem eò secutus essem, quod in meo exemplo libri ita essent collocati: me eundem ordinem tum cum typis excudendos dedi, seruauisse. Verumtamen si quis facti mei rationem flagitabit, neque mihi credet, me temere, aut casu hos libros ita disposuisse: is me hac ratione motum esse sibi persuadeat per me licet. Horatius primus omnium Latinorum versus lyricos exemplo Græcorum scripsit, eoque lyricorum poetarum princeps, ne dicam solus, inter Latinos habetur: quod ipse de se non vno loco prædicat: ut Od. 3. lib. 4. *Totum muneris hoc tui est, Quod monstror digito prætereuntium Romana fidicen lyra.* & Od. ult. lib. 3. magnificè gloriatur se primum omnium carmen Æolium, nempe Alcaicum & Sapphicum ad cantus Italos deduxisse. *Dicar, quæ violens obstrepit Ausidus, Et, quæ pauper aqua Daunus agrestium Regnavit populorum, ex humili potens Princeps Æolium carmen ad Italos Deduxisse modos.* satyrarum etiam scriptor, seu potius poeta fuit, non primus ille quidem (fuit enim Lucillius satyræ inuentor) sed eo, qui primus satyras scripsit, longè præstantior: quod ipse de se non falsò prædicat satyra 4. & 10. lib. 1. Iccirco Od. 20. lib. 2. poetam biforem se ipse nominat, id est, opinor, lyricum & satyricum. Itaque cum carminum lyricorum libros, ex quibus poetæ lyrici nomen adeptus est, primo loco posuerim: satyras, ex quibus satyrici poetæ nomen sibi peperit, mihi videor statim post Odarum libros, non immeritò collocasse. Nā epistolæ quidem, siue ille communi nomine sermones appellandæ sunt, siue secus: nihil addunt Horatio neque ad lyrici, neque ad satyrici poetæ nomen. Sunt enim illæ à lyricis versibus, & satyris re seiunctæ, ac separatæ, vnumque quoddam corpus utrisque dispar & dissimile constituunt. neque omnes eodem plane stilo, atque satyræ mihi videntur esse scriptæ. hæ enim non solum humili & orationi solutæ simillimo, verum etiam faceto, vrbano, mordaci genere verborum textæ sunt, epistolæ verò quamuis quotidiano illæ quoque sermone, & verbis de medio sumtis ac petitis magna ex parte constent, quemadmodum debent epistolæ: ea tamen vrbaneitate, iis salibus, eodeniue aceto (ut ita dicam) quo satyræ imbutæ sunt, carent: ut omittam quod earum nonnullæ paullo sunt elatiores, atque ornatiores, & quibusdam verborum ac sententiarum luminibus illustriores. Gloria igitur illa summa tum lyrico carmine, tum satyrarum scriptione Horatio parta & quæ sita, insigni quidem, & luculenta epistolarum accessione cumulat: sed nullum ei novum poetæ nomen per illas acquiritur. Præterea si solæ satyræ sermonum nomine sunt appellandæ, (ut vulgus putat) Horatius ipse declarat se epistolas posterius scripsisse, quam satyras. Sic enim epistolæ ad Tibullum. *Albi nostrorum sermonum candidè index.* &c. His rationibus adductus satyras

Aa iiij priore

A priore loco, quàm epistolas collocaui: quas, si quis non probabit, sùsque, de què habeo, eique libenter assentiar, qui à me dissentiens, sententiàm afferet probabiliorem. Sed, ne quis miretur, me vulgatam inscriptionem horum librorum immutasse, primum vir quidam doctissimus mihi assueravit Romæ, se Venetiis codicem vidisse per antiquum, in quo inest hæc inscriptio. Deinde (ut dicam, quod sentio) sermonis nomen generale est omnia sermonum genera continens, & complectens: neque propriè ad satyræ significandam natum, aut factum. Itaque Horatius epistola ad Augustum, epistolæ suæ locutionem hoc nomine appellat. *Ne longo sermone mover tua tempora Caesar.* Præterea cum satyra nomen sit Latini poematis proprium, quo nomine etiam ipse id afficit primæ satyræ lib. 2. *Sunt quibus in satyra videar nimis acer, &c.* & cum, ubi de ordine satyrarum agitur, soleamus ita loqui, satyra prima, satyra secunda, &c. nonne absurdum est, ubi de ordine librorum sit sermo, sermonum potius, quàm satyrarum librum primum, & satyrarum librum secundum nuncupare? Nam, ut loquar de satyris tantum, conueniebat eas aut hoc modo & inscribere, & appellare, *Sermonum libri duo*: deinde *Sermonum liber primus, liber secundus*: deinde *Sermo primus, sermo secundus, sermo tertius, &c.* aut hoc modo, *Satyrae lib. duo. Satyrae lib. prim. lib. secund.* deinde *satyra prima, &c.* Quod si modus ille superior erat absurdus, atque ineptus futurus: relinquitur, ut hunc posteriorem probare debeamus. Præterea quis negabit, omnes epistolas quotidiano sermone textas esse, ut diximus? Nam non, si aliæ sunt aliis ornatior, propterea minus putandæ sunt verbis de medio petitis esse perscriptæ. Præterea dici potest, quod & veteres quidam grammatici tradiderunt, hoc differre sermonem ad epistolam, quod sermo ad præsentem, seu præsentem habetur: epistola ad absentem, seu absenteis mittitur. Ne hoc quidem prætereundum est, singulos sermones, in omnibus ferè libris manuscr. ita esse inscriptos. *ecloga prima, ecloga secunda, ecloga tertia, &c.* item deinceps de ceteris, *Non satyra prima, &c.* eclogas autem appellat Græci disputationes, aut sermones, aut locos quosdā breues, insignes, eximios, atque electos. Itaque non solum satyras, verum etiam odas, eclogas esse appellatas ab Ausonio videmus. Postremo hoc præter cetera inter satyras, & epistolas interesse arbitror, quod ille sūt dicacior, urbanior, licentior: interdum etiam impudentior, amarior, mordacior: hæc contra quamvis urbanior, & sale non careant, minus tamē dicaces, seueriores, modestiores, verecundiores, dulciores, mitiores. De satyra autē hoc vnum dicam, quod scribit Quintilianus, eam Latinorū esse totam neque à Græcis arcessitā. Satyras enim Græci non scripserunt. Negari certe hoc non potest, Lucillū Satyrarum inuētozem, atque auctorem (nam de Varrone nihil attinet dicere) veteris comædiæ poetas Eupolin, Cratinum, Aristophanem, & ceteros secutum, se ad satyras scribendas cōtulisse: quod testatur Hor. ipse sat. 4. lib. 1. Itaque verè

hoc dicere licet, satyræ veteris comædiæ, quæ ob immoderatam maledicendi licentiā lege sublata est, locum occupasse.

QVI FIT MÆCEN. VT NEMO Q. S. S.] Queritur hîc a doctis, quàm obrem Horatius, tam varie & inconstanter pugnet ipse secum, qui in oda prima videatur ostendere, suo quemque studio delectari, in eoque, ad extremum constantissimè permanere, spreto alieno: hic contra perspicuè significet, neminem sua sorte cōtentum esse. Soluunt hunc nodum quidam hoc modo, ut dicant, hic verba fieri de hominibus laborantibus, & in negotio & periculo versantibus: in oda illa autem de iis, qui otiosam & tranquillam vitam agunt, quibusque omnia ex animi sententia procedunt. Quæ solutio mihi nullo modo probari potest. Nam perspicue in Od. 1. ait, mercatorem, cum ille quidem tempestate aduersa cōstitatur, laudare otium vitæ rusticæ, & commorationem in prædio suo rustico: ubi verò periculo defunctus est, & domum saluus veniit: naufragio facto, nauem fractam reficere ut denuò nauiget. Præterea milites nonne in negotio & periculo quotidie versantur? venatores sub cælo frigido ceruum aut aprum sectantes, conquiescuntne? & tamen neque venator teneræ vxoris memoria, aut amore domum reuocatur: neque miles labore militari, aut vitæ discrimine ab instituto deducitur. Quid igitur dicendum? In omni viuendi genere & studio aliquid inest commodi, aliquid etiā incommodi: aliquid voluptatis, aliquid & molestiæ. in Oda 1. voluptatis, quam ex suo studio capiunt, duntaxat rationem ducunt, molestiam ad animum non reuocant, neque spectant, aut sentiunt: hic sua quisque incommoda, suasque molestias, quibus in suo viuendi genere afficitur, intuetur, & ob oculos ponit, atque in eis mentem defigit, neque cum commodis & voluptatibus, quas percipit, comparat: contra vitæ alienæ studiique alieni commoda, & voluptates veluti decempe da metitur, & ponderibus quibusdam examinat, easque amplificat, & magni æstimat. ita suam vicem conqueritur, & deplorat, alienam conditionem admiratur, & exoptat: sed tamen ubi ad se redeiit, si quis ei deus commutationis cum alio faciendæ potestatem faciat, nolit suam sortem cum quoquam commutare: sed suo studio, suoque vitæ instituto, vel quod ratione probauit, vel ad quod aliquo casu tamquam vento delatus est, magis delectetur. Præterea hic propter inuidiam, qui affectus plerisque omnibus innatus est, sua conditione non sunt contenti. Nam dum se quisque cum fortunatiore comparat, sua reperit deteriora, aliena meliora. quo fit, ut suam quemque sortis pœniteat, alienam expetat. Sic infra Horat. *Quodque aliena capella gerat, distentius vber, Tabescat, neque se meliori [al. maiori] paup. Turba comparet, &c.* illic nemo se cum beatiore confert, neque alienam felicitatem admiratur, neque alteri inuidet. sed contra, sibi quisque præ aliis videtur pulcher & fortunatus, suoque studio, & sua sorte valde delectatur: atque ita nihil est in his duobus locis discrepans, neque repugnans. Licet & hoc

A hoc modo hanc repugnantiam speciem conciliare. In Od. 1. lib. 1. suo quisque studio delectatur, quia sua quisque actione, & sua arte gaudet, quemadmodum suum quisque artifex opus vehementer amat: hic offenduntur homines *δυσπραγία*, id est, in felici actione, seu mala negotiorum suorum gestione, & aduersa fortuna in rebus suis gerendis. huc pertinent illa ex epist. ad Aug. lib. 2. *Navem agere ignarus navis timet: abrototonum agro non audet, nisi qui didicit, dare: quod medicorum est, promittunt medici, tractant fabrilis fabri.*

MÆCENAS] de Mæcenate cum satis multa dixerimus ad Od. 1. lib. 1. ad illa lectorem reijcimus. hoc vnum omisimus (quod ad hunc locum non minus accommodatè dici potest) Mæcenatis cognomen fuisse, Cilnium, ut sit, C. Mæcenas Cilnius: quod docuit nuper Onufrius Panvinus.

SEV FORS] ita sine dubio legendum, & ita scriptum est tum in exemplis excusis emendatis, tum in codicibus calamo exaratis, non fors. Præterea quid ineptius, quàm ita loqui, *sine ratio sortem dederit, siue fors obtulerit, &c.* nunc autem cum fors idem ferè sit, quod fortuna: fors autem præter vulgatam significationem, sit id, quod vel à Deo, siue à fortuna offertur: vel à ratione, & consilio datur, verbi gratia nobilitas, ignobilitas, vita priuata, vita publica: horum verborum sententia est aperitissima: mirum esse neminem sua sorte esse contentum, siue eam sortem ratio dederit, siue Deus aliquis, aut fortuna obiecerit. Propterea autè, quod parum admodum interest inter harum litterarum f, & s, figuras: librorum negligentia in optimorum scriptorum libros menda turpia irrepleverunt, & fors, pro fors ab illis aliquot locis positum est: ut apud Catull. in carm. de nupt. Pelei, *ut lata gaudia mente Agnoscam, cum te reducem fors prospera sistet, leg. fors prospera.* & apud Virg. in Mœride, *quoniã fors omnia versat, legendum fors.* & apud M. Tull. epist. ad Attic. lib. 2. *legendum. quod fors obtulerit, id æturus videtur: non fors, ut habent libri typis excusi: & oratione in Verr. de signis, legendum, telumque, quod cuique fors offerebat, arripuerit, non fors.* & offic. 1. in verbis illis Ennianis, *mendosa est vulgata lectio, Vosne velit, an meregnare hera, quidve ferat fors.* est enim legendum, *quidve ferat Fors.* & apud Sal. in procem. bel. lug. mendosè ita legitur *Falsò queritur de natura sua genus humanum, quod imbecilla, atq. ani brevis sorte potius, quàm vir tute regatur.* est enim legèdū forte. & ita reperi scriptū in codice perantiquo. & apud T. Liu. lib. 36. sic emendandus locus: *ne paullum quidè dubitarūt, quin pro fide erga Romanos, quicquid fors belli tulisset, paterentur.* denique ut sic emendentur hi loci, postulat Latini sermonis usus, idque è paucis exemplis intelligere licet. Terentius in Phorm. *Quod fors feret, feremus, a quo animo:* Idem Hecyra, *Quia tam incommode illis fors obtulerat aduentum meum.* Lucr. lib. 5. *Quod cuique obtulerat præda fortuna, ferebat.* ubi fortuna pro nomine fors perspicuè positum est. Idem lib. 3. *casumque timent, què cuique ferat fors.* M. Tull. epist. ad Att. lib. 4. *sed de illa ambulatione fors viderit, aut si quis est, qui curet, Deus.* & lib. 14. *sed hac fors viderit ea, qua talibus in*

rebus plus, quàm ratio, potest. & libr. 8. *eundem, ut, quemcumque fors tulerit casum, subeam potius cum is, qui dicuntur esse boni, quàm videar à bonis dissentire.* Horat. sat. 6. huius lib. *Nulla etenim mihi te fors obtulit.* idem supr. Od. 9. lib. 1. *Quem fors dierum cumque dabit lucro Appone.* Idem sat. 1. lib. 2. *Dives, inops: Roma, sen fors ita insserit, exsul: Quisquis erit vite scribæ, color.* Virg. Æn. 7. *Quæ fors prima dedit, sanguis novus imbuit arma.* Sall. bell. lug. cetera, uti fors tulit, aliàs alta sunt, aliàs in tempestate vadosa. T. Liu. lib. 25. *quos fors obtulit, irati interfecerunt.*

DIVERSA SEQUENTE IS] id est, eos omnibus, qui dissimilia, & diuersa viuendi instituta sequuntur. Plutarchus in lib. *Περὶ εὐθυμίας* ostendit, multum valere ad animi tranquillitatem, seipsum & sua inspicere: sin minus, at certè se inferiores spectare, & non imitari vulgus hominum, qui se cum præstantioribus comparant: verbi gratia, ferui, qui vincti sunt, solutos, beatos, esse prædicant: illi autem liberos: liberi, ciueis: hi rursus copiosos, & locupletes: copiosi autem, satrapas: satrapæ, reges: reges, deos, propemodum tonare, & fulgurare volentes. sic Plutarch. *καὶ τοι, ὅτε πῦρ μέγα πῦρ εὐθυμίας ὄρεται, πῦρ μάλιστα μὲν αὐτὸν ὀπισκοπῇ, ὅτε καὶ ἐαυτὸν εἰ δὲ μὴ, τὸς ὑποδεέστερος ἀποθεωρεῖν, ὅ μὴ, κατὰ πόρ οἱ πολλοὶ πῦρ τὸς ὑπερέχοντες αὐτὸν παρὰ ἀγνοίαν, οἷον εὐθύς οἱ δὲ δειμένοι εὐδαίμονες τὸς λευμένους· οὐκ οἶνο δὲ τὸς ἐλευθέρους. οἱ δὲ ἐλεύθεροι, τὸς πολίτας, ὅτε δὲ πάλιν αὐτὸς πλεῖστος· οἱ δὲ πλεῖστοι τὸς σατράπας, οἱ δὲ σατράπαι τὸς βασιλεῖς· οἱ δὲ βασιλεῖς τὸς θεοὺς, μονονυχὶ βροντῶν ὡς ἀράπην ἐβέλοντες.* eodem pertinet illud Liuium lib. 5. *credo fortunatum matrimonium ei sororis visum, suiq. ipsam malo arbitrio, quo à proximis quisque minime ante iri vult, pœnituisse.*

FRACTVS MEMBRA] hellenismus. fractis membris dixisset, si Latino more loqui voluisset. Virgil. lib. 4. Æneid. *Os, humerosque deo similis.* Horat. lib. 1. Oda 1. *nunc viridi membra sub arbuto Stratus.*

QVID ENIM?] Iacobus Taurellus, Florentinus, Lælij Taurelli iuriconsulti clariss. frater homo in his litteris magnopere exercitatus, dicebat mihi Romæ anno superiore, hoc loco legendum sibi videri *quidni?* non, *quidenim?* neque tamen vllius codicis veteris auctoritatem proferbat: nec ego eam scripturam vllō in codice manuscripto reperi. iccirco nihil mutavi, sed receptam præsertim à 14. libris veteribus confirmatā, retinui, cuius explicationem si quis à me requirat, dicam solere Latinos hac interrogatione uti, cum significare volunt se rectè sentire, vel verum dicere, neque eum, quicum loquuntur, contrā dicere quicquam posse, ut intelligere licet ex illo loco epist. L. Luceij ad Cic. lib. 5. epist. *Quidenim? tu solus aperta non videbis, qui propter acumen occultissima perspicis?* sic Cic. epist. sequent. ad Luceium, *Quidenim? ad amicòsne confugiam?* Idem lib. 2. de Finibus, *Quidenim? te ipsum dignissimū maioribus tuis voluptasne induxit, ut adolescentulus eriperes P. Sylla consulatum?* ibid. *Quidenim? fortè me possimus dicere eundem illum Torquatum?* ibid. *Quidenim? summus dolor pluris dies manere non potest?* sic Hor. sat. 3. lib. 2. *Cum laqueo uxorem interimis, matremque*

A *trēmque veneno, Incolumi capite es? quidenim? neque tu hoc facis Argis, &c.* quamquam, ne mentiar, locus ille Sat. 3. mihi suspectus est, ut suo tempore dicemus, sic igitur hunc locum explico. *Militia est potior* (inquit mercator) *quidenim?* id est, quid est, quod contra dici possit, quam obrem ita non sit? *concurritur, &c.* Quod si quis malet legi, *quid ni?* sententia erit planior. hoc modo, quid ni potior sit? πῶς ὀψέ;

CONCURRITVR] sic Virgil. de apibus lib. 4. *Erumpunt portis: concurritur: athere in alto Fit sonitus.*

AVT CITA MORS] sic reperi scriptum in cod. duob. Vatic. Iann. Tornef. & verò scriptura hæc concinnior est, quam vulgata.

SVB GALLI CANTVM] ante galli cantum, ut alibi annot. sic M. Tullius pro Muræna. Seruiū iuriconsultum alloquens, *Te gallorum, illum buccinarum cantus exsuscitat.*

CONSULTOR] qui consulit iuriconsultum. M. Tull. eadem orat. *Vigilas tu de nocte, ut consulto*

B *ribus tuis respondeas.* epist. ad August. *Roma dulce diu fuit, & solenne reclusa Manè domo vigilare, &c.*

OSTIA PVLSAT] Oda. 4. lib. 1. *Pallida mors æquo pulsabat pede pauperū tabernas, Regumq; turres.*

ILLE, DATIS VAD.] agricola, qui cum vadimonio promissit se in iudicio statutum. Sunt autem vades, qui promittunt suo periculo se aliquem in iudicio stituros, siue caput agatur, siue pecunia: sæpius tamen, & vtitatis vades dicuntur, qui intercedunt in causa capitis. ut M. Tull. off. 3. *Damonem & Pythiam Pythagoræos ferunt, hoc animo inter se fuisse, ut, cum eorum alteri Dionysius tyrannus diem necis destinasset, & is, qui morti addictus esset, paucos sibi dies commendandorum suorum causa postulasset, vas factus sit alter eius sistendi, ut si ille non reuertisset, moriendum esset sibi ipsi.* Idem de finib. lib. 2. *Vadem te ad mortem tyranno dabis pro amico, ut Pythagoræus ille fecit Siculo tyranno?*

CETERA DE GENERE HOC] Lucretianum hemistichium, ut lib. 3. *Etiam cetera de genere hoc, cur omnia membris Exineunte auro in generascunt, inque genuntur?* & lib. 4. *Cetera de genere hoc monstra, ac portenta loquuntur.* & lib. 5. *Cetera de genere hoc, quæ sunt portenta peremta, Si non victa forent, quid tandem vana nocerent?*

(ADEO SVNT MVLTÆ)] hæc sunt includenda interpositionis nota.

LOQVACEM FABIVM] quasi aliud agens Fabium quendam notat, qui Pompeio deuicto, cuius parteis secutus erat, sese ad Stoicam disciplinam totum contulerat, librosque aliquot, eius scholæ sententias, & decreta continentis, conscripserat satis verbosos.

DE LASSARE] valde lassare. ut *desauire* valde sauire, epist. 3. lib. 1. *An tragica desauit & ampullatur in arte?* idem sat. 3. lib. 2. *Vnus ubi effugit, matri denarrat.*

CONSULTVS] iuriconsultus. ut epist. ad L. Flor. lib. 2. *Frater erat Roma consulti rhetor.*

NOLINT.] sic habent omnes libri manuscripti: & ita legendum est: quod à me omissum fuerat in priore editione.

ATQVI LICET] libraliquot manuscrip. habent *atquin.*

BVCCAS INFLET.] id est, irascatur. nam buccas inflant, qui irascuntur: ut infra dicemus, quod Greci φουάιν πὰς γνάτας, dicunt. Demost. ἀπὸ τῶν φουάων καὶ διὰ τὸ ἀγροῦ πορεύεσθαι θοιμάπον καθεῖς ἀγροῦ πρὸν, ἵσα βαίνων Πυθόκληι, πὰς γνάτας φουάων. id est, & per forum ambulat veste ad talos demissa, pariter incedens atque Pythocles, & buccas inflans.

VOTIS VT PRÆB. AVRÊM?] eorum vota audiat? præbere idem ferè valet, quod suppeditare, παρέχειν, πορίζειν, ut annot. ad Od. 13. lib. 3. *votis* autem, id est, precibus.

VT, QVI IOCVLARIA] ut qui res iocularis, percurrit *ἀπὸ κεινῆ*, vel subintell. loquitur, aut quippiam simile.

OLIM] aliquando, πῶτε.

QVAMQVAM RIDENTEM DICERE VERVM, QVID VETAT?] sat. 10. lib. 1. *ridiculum acri Fortius, & melius magnas plerumque secat res.*

CRVSTVLA] pemmata quædam ex farina lacte, caseo, oleo, melle, & similibus cōfecta. Sat. 4. lib. 2. *Sunt, quorum ingenium noua tantum, crustula promit.* Obseruandum est, quod docet Seruius ad illum Virgilij versum Georg. 3. *Concresecit subito currenti in flumine crusta*, crustam genere fæmineo lapidis, aut ligni, aut aquæ cōglaciatæ partē significare: crustū genere neutro, partē panis, aut placentæ, aut cuiusvis rei ad vescendum aptæ, factæ ve. ubi profert ille hunc locum Horatij: & illum Iuuenalis, *Nos colaphum incutimus lambenti crustula seruo.* sunt autem hoc modo alliciēdi pueri, & auditores, ut discere atque audire velint. Nō admodum dissimile est illud Lucretij lib. 4. *Nam veluti, pueris absinthia tetra medentes Cum dare conantur, prius oras pocula circum Contingunt mellis dulci, flauoque liquore, Ut puerorum atas improvida ludificetur Laborum tenuis: interea perpotet amarum Absinthii laticem, deceptaque non capiatur.* Sed potius talitactu recreata valeat: Sic ego, &c. Sic Plato libr. 7. de rep. non vult pueros ad disciplinas vi adigi, sed ludenteis inuitari, ut appareat, ad quod disciplinæ genus quisque sit aptus natura: atque in eisdem retineri, propterea quod nulla disciplina cum vi coniuncta stabilis in animo permaneat. verba Platonis sunt hæc: μή τοίνυν βία, εἴπον, ὡς αἰετὶ, τὸς παῖδας ἐν τοῖς μαθήμασιν, ἀλλὰ παίζοντες τρέφε, ἵνα καὶ μάλλον οἷός τις καὶ ἁρμόνῃ ἐφ' ὅ ἐκαστος πέφυκεν.

ELEMENTA] epist. 1. lib. 1. *Restat ut his ego me ipse regam, solerque elementis.*

SED TAMEN AMOTO] quia longam interposuerat *παρέθεσιν*, mutata orationis institutæ forma, ut sit in hyperbatis, redit ad institutum, his vocibus duabus vsurpatis, *Sed tamen*: quibus solent vti Latini cum sententiam verbis ab ea alienis interpositis, quasi interruptam, repetere, ac reuocare volunt. sic M. Tull. lib. accus. in Verr. 3. *Atque hoc ego plus oneris subeo, quam qui ceteros accusarunt* (si onus est id appellandum, quod cum latitia feras ac voluptate) *Verum tamen hoc ego amplius suscepi, quam ceteri, &c.*

SERIA] seria dicta sunt quasi sine risu. Nonius.

ILLE

A ILLE, GRAVEM DVRO, &c.] agricola, *ἀγρονομός*.

TERRAM QUI VERTIT AR.] sic loquitur Virg. Georg. 1. *quo sidere terram Vertere Maccenas, &c.*

PERFIDVS HIC CAVPO] caupones, seu copones, malignos appellat Sat. 5. huius libr. *Differ tum nautis, cauponibus atque malignis.*

MILES QVE] suprà, Miles ait multo iam fractus membra labore.

NAVTAQVE PER OMNE AVD. M. Q. c.] epist. 1. *Impiger extremos curris mercator ad Indos Per mare pauperiem fugiens, &c.*

AVDACES] Od. 1. lib. 1. *Illirobur & astriplex Circa pectus erat, &c.*

CVRRVNT] nauigant. vt Od. 28. lib. 1. *licebit, Iniecto ter puluere, curras, ex quo cursus pro nauigatione sumitur: vt Od. 6. lib. 1. Nec cursus duplicis per mare Vlysei. & Od. 34. eiusd. lib. nunc retrorsum Vela dare, atque iterare cursus Cogor relictos.*

B HAC MENTE LABOREM S. F.] hi omnes aiunt sese eo animo, & consilio, interea dum integris sunt viribus, & dum viget ætas, laborem perferre, ac perpeti, vt senes otiosam, & tranquillam vitam traducere queant, rebus omnibus ad victum, cultumque necessariis collectis, & comparatis.

CONGESTA CIBARIA] infra ead. Sat. *congestis undique saccis Indormis inhians.*

SICVT PARVULA, &c.] aiunt ij omnes, qui in refacienda occupati sunt, se formicæ exemplo, vt querant, & congerant opes, admoneri.

MAGNI FORMICA LABORIS] Theocritus ἐγκομίζομαι. ostendere volens, Ptolemæi diuitias non asseruari ab eo domi conditas, ac sub terra defossas, sed ad liberalitatem, ac munificentiam conferri, dissimilitudine vitur formicarum, his verbis, *Ὁ μὲν ἀρχαῖος καὶ δοῦλος ἐν πόνῳ χερσὶν, μὲν μὲν ἀπὲρ πλοῦτος, αὐτὸς καὶ χυτὰ μογόντων, Ἀλλὰ πολὺ μὲν ἐχρὴν δαδὼν ἐκ τοῦδε οἴκου, &c.* Virg. *Æneid. 4. Ac velut ingentem formica farris acervum Cum populanti hiemis memores, teloque reponunt, &c.* Est autē hic venusta antithesis, *parvula, magni laboris.* sic Virg. *Geor. 4. Ingēteis animos angusto in corpore versant.*

C QVÆ SIMVL] simul atque, cum primum: nēpe mense Ianuar. brumam enim describit. Sunt autem nunc Horatii verba.

CONTRISTAT] tralatio à re animata ad inanimam, *λυπῶν*. vitur eo verbo Cælius ad Cic. lib. 8. epist. *Contristavit hac sententia Balbum Cornelium. & Virg. Georg. 3. aut unde nigerrimus Auster Nasctur, & pluvio contristat frigore calum.* idem lib. 10. *Æneid. Ille sitim, morbosque ferēs mortalibus agris Nasctur: & leua contristat lumine calum.*

AQVARIVS] Virg. lib. 3. *Georg. cum frigidus olim Iam cadit, extremoque irrorat Aquarius anno Aquatium autem sol ingreditur mense Ianuatio.*

PROREPIT] foras repit. nam pro in compositione interdum foris, seu foras, & palam significat, vt in his procuro, produco, prodeo, prodeco, & similibus.

SAPIENS] sic restitui ex codic. antiquis, Va-

tic. Rainut. Tornes. Nicot. Russar. significat autem sapientis esse bonis partis uti: contra insipientis parcere, vt facris. sic suprà Od. 11. *sapias: vina liques. & Od. 7. eiusd. sic tu sapiens finire memento Tristitiam, vitæq. labores, Molli, Plance, mero,*

DEMOVEAT LVCRQ] sic curauimus excudendum, quod ita scriptum reperimus in libris manu scriptis, Vatic. Iannoct. Torn. cum in vulgatis legatur *dimoveat*, planè mendosè: vt apud M. Tull. quamplurimis locis. *demoveat lucro* autem dictum pro *demoveat de lucro*: vt *propugnat nugis*. cum his autem Horatianis valde mihi cōgruente videtur illa Varronis Eumenidib. *denique auarus Quis sanus? cui esto terrarum traditus orbis, Furando tamen, & morbo stimulatus eodem Ex sese ipse aliquid querat, cogatque pecul.*

NEQVE HIEMS, IGNIS, M. F.] sic epist. 1. lib. 1. *curris mercator ad Indos Per mare, pauperiem fugiens: per saxa, per ignes.*

DVM NE SIT TE. D.] nullum laborem recusas, nullum periculum reformidas, dummodo id assequaris, ne quis alter te ditior sit.

E FVRTIM DEFOSSA] sic dixit, *defossa terra*, vt Virg. *Georg. 3. defossis specubus. Ipsi in defossis specubus secura sub alia Otia agunt terra*: alioqui vltatius dicimus aurum, siue quid aliud, defodere in terram, aut sub terra. Lucret. lib. 5. *nec scibat ferro molirier arua, Nec noua defodere in terram virgulta.* Idem ibid. *Et noua defodere in terrā virgulta per agros.* M. Tull. de diuinat. 3. *respondit coniector, thesaurum defossum esse sub lecto.* Alinius Pollio ad Cicer. lib. epist. 10. *deinde abstractum defodit in ludo, & vinū combussit.* Hor. epist. ad Numic. *Defodiet, condeique nitentia. Virgil. lib. 10. Æn. iacent penitus defossa talenta Celati argenti.* Plaut. in Mostell. *hospes hic me necauit, isq. me defodit in sepulchrum.*

TIMIDVM] vel timentem uti, vt epist. ad Pisones. *Querit, & inuentis miser abstinet, ac timet uti*: vel timentem à furibus & seruis fugitiuis ac furacibus, vt infra ead. Sat. *An vigilare meum exanimem, nocte isq. diēsque Formidare malos fures, &c.*

F QVOD SI COMMINVAS] at si pōdus istuc auri, & argenti minuas, redigatur ad allem, dices. in quibusdam codicibus scriptum est *Quod*, sine accentu: quam scripturam non improbo, & ea fortasse melior est. Omnino in vetustis codicibus nō ferè solet hæc, quæ sit per accentus, distinctio obseruari. Quare quod ad libros veteres attinet, vtro uis modo legere licet.

AT NI ID FIT] respondet Hor. at si aurum tuum non minuitur, si non insumitur in res necessarias, quid est quod aceruus auri, quantum uis altè exstructus, tantopere sit ad mirandus?

QVID HABET PVLCHRI] tale est illud Od. 2. lib. 2. *Nullus argento color est anaris Abditio terris, &c.*

NON TVVS HOC CAPIET.] sic scriptum reperi in antiquis codicibus Vaticanis, Iannoctij, Tornes. Nicot. Cleric. Russardinis, ceteris. sententia autem horum verborum est. etiam si centum frumenti medimnorum millia in tua area trita fuerint, tuus venter ne pilo quidem plus accipiet, quàm meus. *hoc*, accipiendum *δεῖν πῶς*, verbi

A bigratia, pilo, & similib. quod quidam non intelligentes, reposuerunt *hinc*. alij *hoc* interpretantur propter hoc: sed minus rectè.

RETICVLVM PANIS] reticulum hoc loco sacculi genus est, retis in modum factum.

VENALEIS INTER] inter seruos venaleis, seu venalicios.

VEL DIC QVID REF. INT. N.] id est, vel dic, quid inter sit, si eius personam spectes, qui vitæ suæ modum, naturæ finibus circumscribat, ac terminet, vtrum centum agri iugera, an mille arct.

AT SVAVE EST EX M.] dices tu auare. *tolle* autem, id est, sumere: vt epist. 7. lib. 1. *partē*, vel *tollet omneis*.

CVMERIS] vasis fictilibus, aut vimineis, in quibus condebant frumentum. epist. 5. lib. 1. *For te per angustam tenuis vulpecula rimam Repserat in cumeram frumenti*. *κυβέρας* appellant Græci.

LIQVIDI VRNA] aquæ urna, liquoris urna. *ὕδρ*, vt loquuntur Græci. quod annot. P. Victorius.

B Var. lect. lib. 23. cap. 20.

MALLEM] quinque libri manuscr. habent *malim*. alij, vt vulgati, *mallem*.

Eò FIT, PLENIOR VT SI QVOS, &c.] id est, ob id: velex eo fit, vt si quos vberior aquæ copia, quàm par sit, delectet, & iccirco malint è flumine bibere, quàm ex fonte, Aufidus rapidus saepe eos vnà cum ripa abreptos auferat. allegoria est, per quam significat, saepe euenire, vt, qui mediocribus facultatibus non contenti ampliores desiderant, in maximas calamitates incidant, aut interitum sibi & pestem arcessant. Mendose autem, meo iudicio, nonnulli libri manuscr. habent *delectet copia cornu*: quam scripturam tamen vir doctissimus Adrian. Turnebus obseruatione & commendatione dignam iudicauit. mihi quidem non æquè probatur vt altera, quam secutus sum: quæque reperitur in decem & amplius libris antiquissimis, & calamo exaratis. Quòd sicui tamen illa probabitur magis, vt varia sunt hominum palata, ego eam longe aliter, quam ille, explicabo. Sicenim ille. *Copia cornu plenior, est copia, quæ cornu abundantiore, & bonis opulentiore, refertiorque est*. Ego autem sic: *Copia cornu plenior, est copia, quæ plenior, & refertior est ipso copiarum cornu, ipso Amaltheæ caprarum cornu, quod tamè erat bonis omnibus refertissimum. per eum igitur, quem copia cornu plenior delectet, intelligemus significari hominem inexplabilem atque insatiabilem, & qui non sit contentus copiis vfitatis, & aliquando auditis, & tamen ingentibus & amplis. sed qui concupiscat opes amplitudinem ipsam & vbertatem rerum omnium & copiam superanteis*.

AVFIDVS ACER] rapidus. Aufidus Apulix fluius. sup. Od. 9. lib. 4. *Longè sonantem natus ad Ausidum*.

QUANTO EST OPVS] quidam libri veter. habent, *quantum est opus*.

IS NEQVE LIMO TVRB. H. A.] huius loci hæc sententia est, qui tantulum desiderat, quantum satis est, id est, quantum naturæ

neccitas postulat, is hoc assequitur, quòd neque turbidam haurit aquam: qualis est ea, quæ è riuulo arido petitur: neque fluij impetu abreptus interit: quod periculum impendetiis, qui è fluuio, aut torrente: quàm è fonte, aquam petere sitientes malunt.

NEQVE VITAM AMITTIT] amittere vitam etiam Plautus dixit Afinar. *Cur ergo minitaris tibi te vitam esse amissurum?* & M. Tull. pro Rosc. Amer. *an insutus in culeum per summum dedecus vitam amittere*.

CVPIDINE FALSO] vitiosa cupiditate. vide Od. 16. lib. 2. ibi, *aut Cupido Sordidus aufert*. què locum profert Seruius ad illum Virgilii libro 5. *Æneid. Centauro inuehitur magna*. ubi ait genus plerumque confundi aut metri, aut hiatus causa: quasi verò non potuerit, si non in Oda illa 16. at certè in hac Sat. scribere *Cupidine falsa*.

QVIA TANTI, QVANTVM H. S.] Plutarch. in lib. *ὅτι φιλοπράγας*, hanc vulgi in refacienda omne studium, omnemque operam suam ponentis vocem commemorat, *κέρδιαι, καὶ φεῖδαι, καὶ ποσὶν νόμῳ* *σῶν πὶ ἀξίον, ὅσον αὐτὸς ἔχει*, id est, fac quæstum, & parce, & tanti te futurum, quantum habearis, puta:

IVBEAS MISERVVM ESSE LIB.] æquo animo ferre miseriam suam.

QVATENVS ID FACIT] id est, vsque ad quem locum id facit, vsque eò sit miser libenter. Quidam legunt *quatinus*, id est, quoniam, quibus assentior, eadèque erit sententia: nempe iubeas eum æquo animo ferre miseriam suam, quoniam per totam vitam studio lucri incumbat, neque vumquam bonis quæsitis vtatur fruatur. Lucret. lib. 3. *Quatinus est unum inter se, coniunctaque res est*. & Od. 24. lib. 3. *quatinus (heu nefas) Virtutè incolumem odimus*. potest & ita explicari, iube eum miserum esse, quatenus, seu quatinus id libenter facit: mutata distinctione. sed malo illo modo.

VT QVIDAM MEMORATVR ATH.] Timonè *μωρὸς ὁπρωτὸν* significari putant, qui hominum generi bellū indixerat, omnèisque omnis ætatis, ordinis, & fortunæ homines odisse animum indixerat.

ME SIBILAT, AT MIHI PLAVDO, &c.] quasi res geratur in scena. nam populus histriionem exhibebat, si paululum se extra numerum mouisset, aut si versus pronuntiatu esset vna syllaba breuior, vt scribit M. Tull. Parad. Sibilis etiam excipiebantur homines potentes inuidiosi, & populo offensi: gratiosi contrà plausu, & clamoribus secundis. M. Tull. ad Att. lib. 2. *populi sensus maxime in theatro & spectaculis perspektus est. nam gladiatoribus, quæ dominus, quæ aduocati, sibilis conscissi*. Idem pro Sextio, *Quid ego nunc dicā, quibus viris, aut cui generi civium maxime applaudatur? neminem vestrum fallit. sit hoc sanè leue: quod nō ita est, quoniam optimo cuique impertitur: sed si est leue, homini graui leue est: ei verò, qui pendet a rebus leuissimis, qui rumore, & (vt ipsi loquuntur) favore populi tenetur, & ducitur, plausum, immortalitatem: sibilum, mortem videri necesse est*.

TANTA

A bi gratia, epist. 2. libro 2. *Vitar, & ex modico, quantum res poscet, acerno Tollam, &c.* Sic Cornelius Gallus. *Quid mihi diuitia: quarum si demeris usum, Quamuis largus opum, semper egenus ero. Immo etiā poena est parvis incubere rebus, Quas cum possideas est violare nefas. Non aliter sitiens vicinas Tātalus undas Captat, & appositis abstinet ora cibis.* sic sat. 3. lib. 2. *Qui nūmos aurumq; recondit nescius uti Compositis, metuensq; velut contingere sacra? & fat. 4. huius lib. ne quid summa deperdat, metuens.*

AVT PICTIS] quidam libri veteres habent, & pictis: al. ac pictis.

NE SCIS QVOD VAL. N. Q. P. VSVM?] legendum cum interrogatione, & quod valeat, non quid valeat, sic enim habent lib. manuscrip. Vat. 2. Faër. Torn. Nicot. Ruffard. quod autem, id est, ad quam rem, vel ad quem usum.

ADDE, QVEIS HYM. S. D.] id est, adde ea, quibus sibi negatis humana natura sit dolitura: vel ita, adde ea, quibus natura humana sine dolore, & interitu carere non possit: videlicet quæ sunt necessaria. Plato lib. octauo de rep. necessaria quasdam cupiditates ponit, easque ita definit: *αἱ δὲ ἀνθρώποις εἰσὶν ἀποτρέψαι, καὶ ὅσα ἀποτρεῖσθαι ἀφελῶσιν ἡμᾶς. Τῶν δὲ ἀμφοτέρων ἐφείδαι ἡμῶν τῇ φύσει ἀνάγκη,* id est, quas nulla ratione propulsare possumus: & quæcumque, cum explentur, nobis profunt. Nam has res vtriusque concupiscere, nostræ naturæ necessarium est. Atque Epicurus quidem ita propemodum, ut Plato, particubatur cupiditates, ut scribit M. Tull. lib. primo de finibus. *Nam vnum genus ponebat earum cupiditatum, quæ essent & naturales, & necessaria: alterum, quæ naturales essent, nec tamen necessaria: tertium, quæ nec naturales, nec necessaria: quarum ea ratio est, ut necessaria nec opera multa, nec impensa expleantur. ne naturales quidem multa desiderant, propterea quod ipsa natura diuitias, quibus contenta est, & parabileis, & terminatas habet. Inaniam autem cupiditatum nec modus ullus, nec finis inueniri potest.*

MALOS FVRES] malos, est epithetum perpetuum, non discretionis. ut sat. 6. huius lib. *mala lustra.* & sat. 3. lib. 2. *ambitione mala.*

C NE TE COMPILENT] ne tua furentur. *compilare* (inquit Festus) est cogere in vnum, & condere, ex quo furari. Marc. Tull. lib. de orat. 2. *Cum C. Fabricio P. Cornelius, homo, ut existimabatur, auarus & furax, sed egregie fortis, & bonus Imperator, gratias ageret, quod se homo inimicus consulem fecisset, bello præsertim magno, & graui: Nihil est, quod mihi gratias agas* (inquit) *si malui compilari, quam venire.* Idem 1. lib. accus. *quasi vero id cupiditate defendenda nobilitatis, aut studio partium fecerit, ac non apertissime Consulem, exercitum, prouinciâque compilarit.* Horat. ultimo huius saty. versu. *ne me Crispini scrinia Lippi Compilasse putes.*

FVGIENTES] si fugientes cohæreat cum superioribus illis nominibus, malos fures, erit accusandi casus: sin cum verbo *compilent*, recti casus, & numeri multitud.

HOC IVVAT?] hoc delectat? ut suprâ annot. ad Odam 2. epod.

HORVM SEMPER EGO OP.] ego quidem his bonis semper carere potius, quam ea habere velim. *pauperrimus bonorum* autem, sic dixit, ut sat. 3. lib. 2. *Pauper Opimus argenti possit intus, & auri. Optarim autem habent libri fere omnes veteres: perpaucioptarem.*

CONDOLUIT] doluit. nam condolare pro eo, quod Græcis est *συνάλγειν*, aut *συμπάθειν*, non est Latinum. M. Tull. Tuscul. 1. *nos si pes condoluit, si dens: sed fac totum dolere corpus, ferre non possumus.*

TENTATVM FRIGORE] sic alibi, *tentari morbo*, ut epist. ad Numiciū. *Si latus, aut renes morbo tentantur acuto.* sic & M. Tull. lib. 4. Tuscul. *animi valentes morbo tentari non possunt, corpora possunt.* frigus hoc loco propriè positum: aliàs pro morte translatur, ut sat. 1. lib. 2. *& maiorum ne quis amicus Frigore te feriat.*

LECTO TE AFFLIXIT] afflixit reperi scriptum in codic. calamo exaratis, Iannoct. Faër. Torn. duob. Vatic. Rainut. Card. Clericano, Nicotianis, Ruffardinis, ceteris, ut de huius scripturæ veritate non sit dubitandum, valdeque contemnam quorundam simiorum *κακονθείαν*, qui, ut aliquid sapere videantur, contendunt tamen hinc vulgatam lectionem esse retinendam, affligere autem est ad terram deiicere, de quo verbo vide annot. ad illum locum, *Atque affligit humo diuina particulam aure,* sat. 2. lib. 2. Præterea nomen, *casus*, quod antecedit, hanc lectionem confirmat. Sic enim M. Tull. loquitur epist. ad Dolab. lib. 9. *Vel meo ipsius interitu malle litteras meas desiderares, quam eo casu, quo sum gravissimè afflictus.* Idem in Timæo. *Postremo ne quis morbus eum possit, aut senectus affligere, &c.* Adde quod affligere lecto, id est, ad lectum, sic dictum ab Horat. ut ab Eurip. Oreste, *πῶσον χρόνον δὲ δεινῶς πένησ' ὄδῃ.* Id est, quâ pridem iste ad lectum afflictus est: seu, ut propius accedam ad vim verbi Græci, ad lectum decidit: vel vno verbo, decubuit?

HABES, QVI ASSID. FOM. PAR.] hæc sunt accipienda *εἰρωνικῶς*, & sine interrogatione legēda. Nam paucis potest negat hoc ita esse.

VT TE SVSCITET] iacentem, & afflictum erigat. sententia hæc est: ut medicus ille ab vxore, aut aliquo tuorum arcessitus te morbo affectum, atque afflictum excitet, id est, sanum faciat, recreet.

ET REDDAT NATIS, CAR.] quibus te propemodum morbus ademerat.

NON VXOR SAL.] tollit, ac remouet, quod paullo antè dissimulanter concesserat. ne vxor quidem, & filius, quibus carissimus esse debebas, te saluere volunt, tibiue salutem exoptāt. Ex quo collige, auarum omnibus esse odiosum atque inuisum. Nam qui patrem colit, qui vxorem & liberos amat, iisque vicissim carus est, eum credibile est etiam alienis amicum futurum. Qui verò neque amat coniunctissima capita, neque ab iis amatur: neque eum cuiquam, neque ei quemquā carum esse posse probabile est. Nonnulli libri habent, *Non vxor te vult saluum.*

ARGENTO POST OMNIA PONAS] peripicuè

A spicue verbum compositum *postponas* diuisit.

QVEM NON MER. AM.] quia pecuniam rebus omnibus anteponas.

RETINERE VELIS, SERVARE QVEM AM.] retinere & seruare amicos, id est, in amicitia, & perpetua erga te beneuolentia continere. sic loquitur sat. 3. eiusd. lib. *Hec res & iungit, inuitos & seruat amicos.* & epist. ad Numic. quæ est ordine 6. *Solaq. quæ possit facere & seruare beatum, &c.*

VT SI QVIS ASELLVM, &c.] quod est, indocile docere, aut aliquid alteri suadere, quod ille nunquam sit facturum. Asinus enim suapte natura tardus est, atque ad cursum ferè ineptus: itaque frenari non solet: inde natus est iocus ille apud Aristoph. in auibus *ὄνος ὄνως*, id est, asinus auis. & prouerbiū illud, *ὄνος κέλης*, id est, asinus equus ad equitem vehendum aptus: quod vsurpauit M. Tullius in epist. 15. lib. 10. epist. ad Atticum, vt quidem legendum cenfer Simeo Bosius. Nam vbi vulgò quidem legitur *Scythia ὄνος*, ego autem, obscura quædam, & cæca scripturæ veteris vestigia secutus, reposueram, *ἐνὶ ἀπὸν τοῦ*, ille partim coniectura ductus, partim à vestigiis scripturæ veteris

B non longè recedens, legendum cenfer, habes κέλης ὄνος, id est, habes equum, quo veharis, tardū tanquam asinū: vel habes asinum quo vehi possis, & qui tibi sit equi ephippiati loco: quib. verbis significat fortasse, Atticum tardum esse ad discessum: vel lentè de discessu deliberare: vel tardè esse discessurum: vel moras omneis, quib. tardetur eius discessus, nectere atque excogitare. *campo* autē hoc loco excudendum curari libros ferè omneis veteres secutus. Cohæret enim cum verbo currere: quod quamuis motum significet, motus non est tamen à campo in alium locum, sed in campo motus omnis consumitur.

DENIQUE SIT FINIS QVÆRENDI] tēpus enim est quærendi, tempus vtendi ac fruendi quæsitis, vt suprà eadem Sat. & illis vititur anti *Quæsitis*. sic epistola ad Lollium lib. 1. *certum voto pete finem.* & Sat. 6. lib. 2. *nihil amplius oro, Maria nate, nisi vt propria hac mihi munera faxis.* Theognis homo alioqui inferenda paupertate mollissimus, infinitum quærendi studium acriter infestatur, & magnopere reprehendit, atque improbat his versibus, Πλάτεις δ' ἐδὲν πέρμα παρὰ σῶμα ἀνθρώπων. Οἱ γὰρ νῦν ἡμῶν πλείστον ἔχουσιν βίον, διπλάσιον ἀπὸ δούλοιο. τίς ἂν κορέσειεν ἀπαντας, Χρήματα τοῖς θνητοῖς γίνεσθαι ἀπὸ πλούτου.

C quamquam Aristoteles primo libro de rep. hos versus Soloni ascribit. eorum autem versuum hæc propemodum sententia est. Diuitiarum autem nullus certus est hominibus terminus: Nam qui nunc ex nobis plurimas iucundè viuendi facultates habent, ij duplo tantas parare student. quis omneis satiare queat? Planè pecunia hominibus amentia est.

CVMQVE HABEAS PLUS, &c.] sic omnes ferè habent libri manu scr. sententia per bona. hoc enim significat. & cum habeas plus, quàm antè habebas, pauperiè met. min. Si quis tamen mallet, *quoq. habeas plus, &c.* quomodo & Muretus, & nos olim edideram, non improbabo. sed pfectò hæc scriptura, est tuior: & fortasse elegantior.

NEC FACIAS] libri aliquot manu scr. habent, *ne facias, &c.*

V MIDIVS] sic scriptum est in omnibus ferè lib. manu scr. in vno tantum *Vmidius*. in vno & altero, *Eufidius*. in vulg. *Vuidius*.

DIVES, VT METIR. N.] ita diues, vt metiretur nummos, non numeraret. multitudinem numeramus: magnitudinem, eaque, quæ ita minuta sunt, vt numerari vix possint, qualia sunt legumina, fruges, bacæ arborū, & similia, quæ acervatim congerimus, metimur: res, quæ pondere constant, pendimus. tantæ igitur erant huius diuitiæ, vt essent innumerabiles, essetque necesse ei, qui æstimare vellet, modiis nummorum acervos metiri. Quod autem reperitur apud M. Tull. & alios, *magnus frumenti, vini, & similitum numerus*, id ita accipiendum est: quasi dicerent, magnus modiorum frumenti, & magnus amphorarum, similitumque vasorum vini numerus. cum hoc loco congruit ille Satyr. 5. lib. 2. *vnde Dinitias, erisq. ruam dic angur acervos.*

SUPREMV] extremum, vt epist. ad Alb. Tibullum lib. 1. *Omnem crede diem tibi diluxisse supremum.*

LIBERTA] vel vxor, vel concubina, quod vtrumque licebat iure ciuili.

DIVISIT MEDIV] in duas parteis dimidiis diuisit.

FORTISSIMA TYNDARIDARVM] hanc libertam, quæ patronum, eundemque virū suum occiderit, alteram Clytemnestram esse fingit, propterea quod Clytemnestræ facinus sit imitata. Itaque eam, quasi Clytemnestram, Tyndaridarum fortissimam nominat. Tyndaridæ autem intelligendi sunt Tyndari liberi, Castor & Pollux, Helena, Phæbe, Clytemnestra. Nam quamuis Tyndaridæ propriè dicantur Castor, & Pollux: Clytemnestra verò & Helena Tyndarides, tamen masculorum appellatione continentur & fæminæ. Notum est autem Agamemnonē è bello Troiano reuersum, iam iamque pedem domum inferre conantem, ab Ægisto & vxore Clytemnestra insidiis exceptum & interfectum esse.

QVID MI IGITUR SVADES?] quid igitur me facere iubes? inquit avarus: quo modo me viuere vis? profusè ne ac sumtuosè? Non celabo lectorem reperisse me scriptum in duobus cod. antiquis, *Quidne igitur.*

MENIVS] homo luxuriosus & profusus. de quo epist. ad Vallam lib. 1. *Menius vt rebus maternis, atque paternis.* alij legunt Næuius, de quo Sat. 2. lib. 2. *nec sic, vt simplex Næuius, vinctam Conuiuiis præbebit aquam.*

NOMENTANVS] fuit hic quoque luxuriosus & profusus nepos. de quo Sat. 3. lib. 2. *Tu Nomentanum, tu ne sequerere Cicutam.* & ibid. *Nunc age luxuriam, & Nomentanū arripe mecum.* Nomentanus autem à Nomento oppido appellatus est cognomento. cum ei Cassio nomen esset.

PERGIS VGN. SECVM FR. ADV.] respondet Horatius: pergis, id est, perseueras res inter se cōtarias, conferre & comparare inter se? vel cōmittere? vt sit tralatio ducta à gladiatoribus

A bus. Saty. 7. hoc lib. *ut non compositus melius cum Bitho Bacchius*. duo enim sunt vitia maximè inter se pugnancia, profusio, seu luxuria: avaritia, seu immodica parsimonia, & immunditia. Hanc dubitationem & controuersiam eleganter decidit, ac dirimit Theognis: qui, posteaquam incertum esse ostendit quàm diu victuri simus, eoque difficile esse iudicare vtrum sit potius, tenuitèrne & parcè: an sumtuosè, profusè, & libidinosè viuere: itaque se quodammodo in triuio stare. alium enim se vidisse quantumuis diuitem, præparcum tamen, atque aridum: omnia ventri & necessariis cupiditatibus denegantem: eundemque in medio vitæ cursu extinctum: eius bona denique ad heredem insperatum, indignum, atque ignotum delata: alium itidem copiosum ac locupletem, omnia ventri & libidinibus largientem & gratificantem, breui bonis suis consumptis ac dissipatis, ad egestatem & mendicitatem redactum esse: subiungit ad extremum, optimum ac tutissimum esse, sumtus facere copiis & facultatibus rei familiaris consentaneos atque æqualeis, versus Theognidis sunt hi,
 B Εν προόδῳ ἔστηκα, δὲ εἰς τὸ πρόθεν ὁδοῖ μοι. Φρονήσω τῶντων ὡς πρὶ ἰὼ προτέρῳ. Εἰ μὴδὲν δαπανῶν πρὸς τὸ βίον ἐν κακότητι, ἢ ζῶω περὶ τῶς ἔργα πλεῶν ὀλίγα· Εἶδον μὲν γὰρ, ἔργον ὃς ἐφείδετο, καὶ ὅποτε γαστρὶ Σίτον ἐλευθέριον πλούσιος ὦν, εἶδ' οὐδ'· Ἀλλὰ πρὶν ὀκλεῖσθαι, κατέβη δόμον Αἴδος εἶστα, Χρήματα δ' ἀνθρώπων καὶ πικρὰν ἔλαβεν· ὧς τ' ἐς ἀκαίρῃ πορεύειν, καὶ μὴ δόμον, ὃς καὶ ἔχεται πρὸς· Εἶδον δ' ἄλλον, ὃς ὡς γαστρὶ χαρίζομενος, Χρήματα μὲν διέπειψεν ἔφθι, διάγρ' φρένα πέρφας. Πτωχέυει δὲ φίλος πάντας, ὅπως πνὶ ἰδῇ. Οὕτω Δημόκλεις κατὰ χρέματ' ἄριστον ἀπάντων Τῷ δαπάνῃω θέσθαι, καὶ μελέτῃω ἐχέμεν.

NON EGO, AVARVM CVM VETO T. F.] sententia huius loci hæc est. Tu ex eo, quod veto te avarum esse colligis, & concludis me tibi auctorem esse, ut profusè, & luxuriosè viuas, & bona tua perdas, ac dissipēs. erras. Nam inter hæc duo extrema, & contraria, aliquid medium est: nempe moderatus & mediocris pecuniæ vsus: huiusmodique animi habitus, per quem quis neque pecuniam partam in terram defodiat: neque perdat, ac profundat. Quam mediocritatem se in vita traducenda secutū esse ostendit Horatius tum multis locis, tum maximè Oda. 1. Epod. *haud parauero, Quod aut, avarus ut Chremes, terra premā, Discinctus aut perdam ut nepos.*

VAPPA M] hominem omnia profundentem, nullius bonæ frugis, nequam, ad nullam rem utilem. tralatio ducta à vino corrupto. vappa enim vinum est, quod degenerauit à bonitate, & natura vini. Horat. Satyr. 5. huius lib. *Multa prolutus vappanauta, atque viator.* idem Satyr. 3. lib. 2. *Pauper Opimius, &c. Qui Veientanum festis potare diebus Campana solutus trulla, vappamq; profestis.* Plinius lib. 14. cap. 20. *vitiūm q; musto quibusdam in locis iterum sponte feruere: qua calamitate deperit sapor, vappaq; accipit nomen probrosum etiam hominum, cum degenerauerit animus.*

EST INTER TANAÏM Q. S.] Tanaïm quidem spadonem fuisse aiunt, liberum Mæcenatis: Visellij autem socerum non nominatum, hernia laborasse, herniosumque fuisse.

VISELLI] in nonnullis cod. antiq. scriptum est *Beselli*.

MODVS] mediocritas, μέτρον, μέσον.

QVOS VLTTRA, CITRAQVE N. C.] certi sunt fines, intra quos rectum consistit: vltra, aut citra hos fines consistere non potest.

RECTVM] τὸ ὀρθόν, quo nomine saepe vtitur.

ILLVC, VNDE ABII, R.] eò, vnde degressus sum, reuertor.

NEMON VT AVARVS SE PR.] itane fieri oportet, ut nemo avarus se satis umquam beatum putet: sed alienum vitæ institutum pluris faciat, quàm suum? & quòd alius rem suam melius gerat, quàm ipse suam, contabescat?

QVODQVE ALIENA CAPELLA G. D. V.] id est, bonis alterius amplioribus, & diuitiis maioribus macrescat? vel sic: eò quòd aliquis alius maiores facultates, & ampliores fortunas habeat, angatur, & maiore contabescat?

NEQVE SE MAIORI PAUP. TURBÆ COMP.] neque se umquam cum pauperioribus, qui multo plures sunt, compareret: sed cum diuitioribus? eosque assidue superare cõtendat? quod eum facere non oportet, qui animo tranquillo esse velit, ut suprà ex Plutarcho demonstrauimus. nonnulli libri veteres habent, *meliori pauperiorum Turba compareret*: quam scripturam si probabimus, meliorem partem fortasse ita intelligere debebimus, ut pro maiore accipiamus. licebit & propriè, ut pauperes sentiat esse diuitibus meliores ac probiores. ut Oda 30. libro tertio. *probamq; Pauperiem sine dote quero.* atque ita viurpatur *melior pars* Oda 16. epod. *Aut pars indocili melior grege.*

SIC FESTINANTI SEMPER LOCUPL.] sic ad diuitias ampliores contendenti, semper aliquis locupletior impedimento est, quo minus suis bonis, ac fortunis contentus sit. illud sic autem coniungendum cum participio *festinanti*, non cum verbo *obstat*. Est autem aliud festinare, quàm properare. Nam, ut docet Nonius Marcellus ex Catone, qui vnum quid maturè transigit, is properat: qui multa simul incipit, nec perficit, is festinat.

VT, CVM CARCERIBVS M.] Docet à simili quàm miserum, atque infinitum sit avari studium. Quemadmodum (inquit) in ludis Olympicis, compluribus quadrigis certamen ineuntibus, & iam dimissis è carceribus, is auriga, qui secundo, aut tertio loco currit, posteriores quadrigas, & eas, quas præterit, ne respicit quidem: sed eas tantum, quæ antecedunt, & à quibus superatur, spectat, eisque instat, id est, eas proximè insequitur, primum ut assequatur, deinde ut superet: ita homo rei amplificandæ studio supra modum deditus, quem avarum appellamus, non solet se cum minus diuitibus comparare, ut, cum eos à se superatos cogitet, quarendi finem faciat: sed cum locupletioribus, ut totam vitam in quarendo & congerendo consumat, numquam autem rebus quæsitis fruatur. cum hoc Horatiano versu cõgruit Virgilianus ille Georg. 1. in extr. *Ut*

A *cum carceribus sese effudere quadrigæ.* Ordo autem horum verborum, & sententia, hæc est: Quemadmodum (inquit) cum vngula rapit currus carceribus missos, id est, cum equi vngulis solidis & continuis præditi, id est, *μῶνυχες*, seu *μῶνυχες*, corripit, id est, celerrimè trahunt currus & carceribus patefactis dimissos: auriga instat iis equis, qui suos præcurrunt, & cursu præuertunt, nihili faciens & contemnens eos equos, qui sunt à se præteriti, & qui inter ultimos currunt. vngulā posuit, pro vngulis: vngulas pro equis vngulatis.

INSTAT EQVIS AVR. SVOS VINC.] insequitur proximè equos antecedētes, & suos cursu præuertenteis. sic suprā epist. ad Loll. lib. 1. nec præcedentibus insto.

PRÆTERITVM] equum, quem præterit, ac superauit.

CEDAT VTI CONVIVA SATVR] sic Luccretius lib. 3. *Cur non, ut plenus vita conuiuia, recedis?* Extat pulcherrima Dionis Chrysostomi oratio, *καὶ δὲ τὸν* inscripta, in qua comparat multis verbis hanc vitam cum conuiuio variis cibis atque epulis referto, homines cum conuiuiis.

B CRISPINI] Philosophi Stoici, de quo Satyra 6. lib. 2. *Dum, qua Crispini docuit me ianitor, edo.* & Sat. 3. huius lib. *neque te quisquam stipator, ineptum Præter Crispinum, scēt abitur.* & Sat. 4. *ecce Crispinus minimo me promocat.* scripsit hic versus numero quidem multos, pondere autem leuicis.

SATYRA 2.

A *Mbubaiarū collegia, pharmacopola, Mendici, mimæ, balatrones, hoc genus omne,* (gell.)

Mæstū, ac sollicitū est cantoris morte Tiquippe benignus erat. contrā hic, ne prodigus esse

Dicatur, metuens, inopi dare nolit amico, Frigus quo, durāq; famē depellere possit. Hunc si percuncteris, aui cur, atq; parētis

C *Præclaram ingrata stringat malus ingluuiem rem,*

Omnia cōductis cōēmēs obsonia nummis: Sordidus, atque animi quod parui nolit haberi,

Respondet. laudatur ab his, culpatur ab illis.

Fusidius vappæ famā timet, ac nebulonis, Diues agris, diues positus in fanore nūmis.

Quinas hic capiti mercedes exsecat: atq;

Quanto perditior quisque est, tanto acrius urget.

Nomina sectatur modò sumta veste virili

Sub patribus duris tironum. maxime, quis non,

Iupiter, exclamat, simulatque audiuit? at in se

Pro quaestu sumtū facit. hic? vix credere possis, (Terent.)

Quam sibi nō sit amicus: ita ut pater ille, Fabula quem miserū nato vixisse fugato Inducit, nō se peius cruciauerit, atq; hic.

Si quis nunc quærat, quò res hæc pertinet? illuc.

Dū vitāt stulti vitia, in cōtraria currūt. Malthinus tunicis demissis ambulat: est, qui

Inguen ad obscænum subductis vsque facetus. **E**

Pastillos Rufillus olet: Gorgonius hircū. Nil medium est. sunt, qui nolint tetigisse, nisi illas,

Quarū subsuta talos tegat instita veste. Contrā, alius nullam, nisi olenti in fornice stantem. (maße)

Quidam notus homo cū exiret fornice: Virtute esto, inquit sentētia dia Catonis. Nā simulac venas inflauit tatra libido:

Huc iuuenēs æquum est descendere, non alienas

Permolere uxores. nolim laudari, inquit,

Sic me, mirator cunni Cupiennius albi. Audire est operæ pretiū, procedere rectè **F**

Qui mæchis non vultis, ut omni parte laborent:

Vtq; illis multo corrupta dolore voluptas, Atque hæc rara, cadat dura inter sæpe pericla.

Hic se præcipitē tecto dedit: ille flagellis Ad mortē cæsus: fugiēs hic decedit acrem Prædonum in turbam: dedit hic pro corpore nummos:

Hūc perminxerūt calones. quin etiā illud

A Accidit, ut cuidam testis, caudamq; salacem
 Demeteret ferrum: iure omnes: Galba negabat.
 Tutior at quanto merx est in classe secunda?
 Libertinarum dico: Sallustius in quas
 Non minus insanit, quam qui mæchatur.
 at hic si,
 Quà res, quà ratio suaderet: quaque modestè
 Munifico esse licet, vellet bonus, atque benignus
 (damno, Esse: daret quantum satis esset: nec sibi
 Dedecoriq; foret: verum hoc se amplecti
 tur uno: (ego tango
 Hoc amat, hoc laudat: matronam nullā
 B Ut quondam Marsæus amator Originis ille,
 Qui patrum mimæ donat fundumque Larēmq;:
 (alienis, Nil fuerit mi, inquit, cū uxorib. unquā
 Verum est cum mimis: est cū meretricibus: unde
 (tibi abundè Fama malū grauius, quam res trahit. an
 Personam satis est, non illud, quicquid ubique
 Officit, euitare? bonā deperdere famam,
 Rem patris oblimare, malum est ubicunque. quid inter-
 Est in matrona, ancilla, peccēsne togata?
 Villius in Fausta Syllæ gener, hoc miser
 C uno
 Nomine deceptus, pœnas dedit vsque, superque,
 (titus, Quam satis est pugnis cæsus, ferroque pe-
 Exclusus fore, cū Longarenus foret intus.
 Huic si mutonis verbis mala tāta vidēti
 Diceret hæc animus: quid vis tibi? num-
 quid ego à te
 Magno prognatum deposco consule cun-
 num,

Velatumq; stola, mea cū cōserbuit ira? D
 Quid responderet? magno patre nata pu-
 ella est.
 At quanto meliora monet, pugnantia-
 que istis,
 Diues opis natura suæ: si tu modò rectè
 Dispensare velis: ac nō fugienda petēdis
 Immiscere? tuo vitio, rerum ne labores,
 Nil referre putas? quare, ne pœniteat te,
 Desine matronas sectarier: unde laboris
 Plus haurire mali est, quam ex re decer-
 pere fructus.
 Nec magis huic inter niueos, virideisq;
 lapillos,
 Sit licet hoc Charinte tuum, tenerum est
 femur, aut crus
 Rectius: atque etiam melius persæpe to-
 gata.
 Adde huc quod mercem sine fucis ge- E
 stat aperte (honesti est,
 Quod venale habet, ostendit: nec, si quid
 lactat, habetque palam: querit, quo tur-
 pia celet.
 Regibus hic mos est: ubi equos mercan-
 tur, opertos
 Inspiciunt, ne, si facies (ut sæpe) decōra,
 Molli fulta pede est: emtorē inducat hi-
 antem,
 Quod pulchre clunes, breue quod caput,
 ardua cervix.
 Hoc illi rectè: ne corporis optima Lynceis
 Contemplere oculis: Hypsæa caciōr, illa, F
 Quæ mala sunt, spectes. ô crus, ô brachia:
 verum
 Depygis, nasuta, breui latere, ac pede lon-
 go est.
 Matronæ, præter faciē, nil cernere possis,
 Cetera, ni Catia est, demissa veste te-
 gentis.
 Si interdicta petes, vallo circūdata (nā te
 Hoc facit insanum) multa tibi tum offi-
 cient res:
 Custodes, lectica, ciniflones, parasitæ,
 Ad

A Ad talos stola demissa, & circumdata
palla:

Plurima, quæ inuideant purè apparère ti
birem. (est,

Alteranil obstat Cois tibi: pæne videre
Vt nudâ: ne crure malo, ne sit pede turpi:

Metiri possis oculo latus. an tibi mauis
Insidias fieri, pretiumq; auellier antè,

Quàm mercem ostendi? leporem venator
ut alta

In niue sectatur: positū sic tangere nolit:
Captat, & apponit. meus est amor huic

similis: nam
Transuolat in medio posita, & fugientia

B captat.
Hiscène versiculis speras tibi posse dolo-

res,
Atque æstus, curasque graueis è pectore

PELLI?
Nōne cupidinibus statuit natura mo-

dum? quem,
Quid latura sibi, quid sit dolitura ne-

gatum,
Querere plus prodest, & inane abscin-

dere soldo.
Num, tibi cum fauceis vrit sitis, aurea

queris
C Pocula? num esuriens fastidis omnia præ-

ter
Pauonem, rhombumque? tument tibi cū

inguina, num, si
Ancilla, aut verna est præstò puer, im-

petus in quem
Continuò fiat, mālīs tentigine rumpi?

Non ego: namque parabilem amo Vene-

rem, facilemque.
Illā: post paullo: sed pluris: si exierit vir:

Gallis hanc Philodemus ait: sibi, quæ ne-

que magno
Stet pretio, neque cunctetur, cū est ius-

sa venire.
Candida, rectaque sit: munda hactenus,

ut neque longa,

Nec magis alba velit, quàm det natura, D
videri.

Hæc ubi supposuit dextro corpus mihi
leuum:

Ilia, & Ageria est: do nomen quodli-
bet illi.

Nec vereor ne, dum futuo, vir rure re-
currat:

Ianua frangatur: latret canis: undique
magno

Pulsa domus strepitu resonet: vepallida
lecto

Desiliat mulier: miserā se conscia clamet:
Cruribus hæc metuat: doti deprensa: ego-

met mi.
Discincta tunica fugiendum est, ac pede E
nudo:

Ne nummi pereant, aut pyga, aut deni-
que fama.

Deprendi miserum est: Fabio vel iudice
vincam.

M. Tigellium Hermogenem præstantem mu-
sicum & cantorem fuisse, Cæsarique dictatori pri-
mum, deinde etiam Augusto, & Cleopatraz mi-
rificè placuisse tradunt Acro & Porphirio. Ad-
dunt iidem, Horatio inuisum fuisse, quod eius
versus, parum numerosos, parumque modulatos
esse dixisset.

AMBUBAIARVM COLL.] Ambubaia, mulieres fuisse impudicas, & infameis, suspicari licet: & ita putat Porphirio: quem plerique secuti sunt. vnde sint appellata, non est facile diuinare. vitur hoc nomine Suet. in Nerone. *Cenitabat nōnumquam & in publico, naumachia præclusa, vel Mario campo, vel Circo maximo, inter scortorum totius vrbis, ambubaiarumq; ministeria.* Alij a Baiis, & voce peregrina ambub nominatas esse putant: alij ab an, vel am, quod est circum, & Baiis. Ego ambubaia non mulieres, sed *αὐλητῆς*, id est, tibicines quosdam barbaros, aut certe a barbara voce *ambub*, quæ tibiam significat, appellatos esse dico: idque non solum a P. Mercerio, collega meo, viro linguæ Hebraicæ scientissimo audiui, verum etiam in vno exemplari manuscr. antiquissimo, ad oram libri annotatum reperi: quod item mihi Scaliger huius linguæ non ignarus confirmavit. Si quis tamen tibicinas fuisse contendet, non tibicines non magnopere repugnabo, aut laborabo: tibicines tamen malo.

PHARMACOPOLÆ] pharmacopolæ fuerunt olim turpes, & inhonesti. vendebant enim pharmaca simulata, & speciosa, atque horum pharmacorum vim miram esse iactabant, re vera po-

A pulo verba dabant: idem etiam vnguenta ostentabant in praesentia odoris grati, breui post tempore fugientia, & euanescentia. postremo venditabant omne genus fuci ad candorem & ruborem neque verum, neque natium ori, cuti, comisque appingendum. Appellantur autem à nonnullis nomine Latino vnguētarij. quod mihi non probatur. hos enim, *μυροπώλας* Græci dicunt, non *φαρμακοπώλας*.

MENDICI] Simeo Bosius putat per mendicos, *ἀγύρτας* significari, homines egenteis, qui vel praestigiis populo obiectis, vel naniis recitandis, & similibus victum quaeritant, & stipem colligunt, & flagitant.

BALATRONES] Balatronem nomen cuiusdam nepotis, aut parasiti fuisse quidam putant. Horat. Satyr. ult. lib. 2. cum *Serulio Balatrone*: ab eoque huiusmodi ordinis, & ingenij homines ita esse appellatos: alij balatrones à barathro dictos esse, quasi barathrones. Sex. Pompeius Festus scribit balatrones, & blatéas esse bullas luti ex itineribus: vel, quod de calceamentorum soleis eraditur. Varro de re Rustica: *Videbo vos iam, balatrones, & huc afferam meum corium, & flagella.*

CANTORIS MORTE TIGELLI] Tigellium Hermogenem Sardum commemorat etiam in Sat. 3. huius lib. *Sardus habebat ille Tigellius hoc.* & 9. *Inuideat quod & Hermogenes, ego canto.* & 10. *Demetri, teq, Tigelli, Discipularum inter inbeoplorare cathedras.* & iterum tertia huius lib. *Vi quamuis tacet Hermogenes, cantor tamen, atque Optimus est modulator.* Eundem puto significari à M. Tullio epistola ad Fab. Gallum lib. 7. his verbis, *Ille autem (nempe Phamea) qui sciret se nepotem bellum tibicinem habere, & sat bonum cantorem, discessit à me, ut mihi videbatur, iratior.* Habes Sardos venaleis, alium alio nequiores. per nepotem Phameæ tibicinem, & cantorem, hunc Hermogenem, Tigellium (inquam) significari arbitror.

BENIGNVS ERAT] id est, beneficus & liberalis, ut infra eadē Satyra: *at hic, si Quā res, quā ratio suaderet, quāq, modeste Munifico esse licet, vellet bonus, atque benignus Esse, &c.* vide annot. ad Od. 17. lib. 1. Erat autem hic Tigellius, munificus in tibicines & tibicinas, mimas, pharmacopolas, & id genus homines.

INOPI DARE N. A.] amico inopi id dare nolit, quo frigus, &c.

PRÆCLAR. INGR. STRING. M.] id est, cur amplissimas à maioribus suis relictas fortunas comedat, ac deuoret, &c. ego puto idem dictum esse Latine ab Horatio, quod à Græcis dicitur *σφαίραν ποιῆσαι τὴν ὑσίαν*: id est, ex patrimonio suo pilam, aut pilulam facere. Athenæus lib. 4. *δείπνος, ἕνα μὲν οὐκ ἄσποντον μνημονεύει Ἀλέξιν ἐν Κνιδίᾳ Διόδωρος ὃ πῖσφιπτος ἐν ἑπείν δὺο σφαίραν ἀπέδειξε τὴν πατρῴαν ὑσίαν, ὅπως ἰταμῶς ἀπαντα κατήμασάντα.* id est, Diodorus perditus dictus, biennio patrimonium suum pilam reddidit: ita improbè omnia deuorauit. Idem in Phædro, *Σχολῇ γε πῇ πῇ ἥλιον, σχολῇ λέγεις. Επιχαρμίδης ὁ μικρὸς ἐν πένθ' ἡμέραις Σφαίραν ἐποίησεν τὴν πατρῴαν ὑσίαν, Οὕτω συνεστρόχυσεν ἰταμῶς καὶ τὰ γύ.* id est, serò verò per solem, serò dicis. Epicharmides parvus quinque

diebus pilam reddidit paterna bona. Ita impudenter & improbè, & celeriter ea conglobauit, atque in pilam conformauit. idem ferè valet illud, quāuis alio modo dictum, epist. ad Vallam lib. 1. *vbi omne Verterat in fumum, & cinerem.* stringat igitur, id est, imminuat, & in pilam conformet, & ita deuoret. nam quicquid deuorare volumus, vel manu, vel dentibus & lingua in sphaerā, seu globum conformamus, deinde deuoramus, vel gutture ipso stringimus, & extenuamus. Sed cur ingluuiem ingratam dixit? fortasse quia nepotes, & prodigi, luxuriosi quæ homines, qui amplum à patre, aut à maioribus acceptum patrimonium paucis annis perdunt, ac dissipant, præbent se in illos ingratos, neque illis eam, quam debent, gratiam referunt. quid ita? quia consumpto patrimonio ad inopiam & egestatem redacti videntur iam nihil à maioribus suis accepisse, afferunt quæ hanc nonnullis opinionem, nihil sibi ab illis esse relictum: quod illis turpe est. Ita quibus ornamento esse debent, iis sunt de decori: ergo ingrati.

MALVS] *κακὸς*, profusus, dissolutus, nequam.

CONDUCTIS NUMMIS] fanori acceptis. ex quo fanus mox ab eodem merces nominabitur.

ANIMI PARVI] pusilli animi, *μικροψυχος*, sat. prox. seq. *Dij bene fecerunt, inopis me, quodq, pusilli Finxerunt animi.*

VAPPÆ] hominis omnia sua effusè largientis, ac perditis, ut dixi superiore satyra, vel hominis nullius bonæ frugi, & nequam: quod idem valet.

DIVES AGRIS, DIVES] hic versus reperitur etiam in epist. ad Pisones de Arte poetica.

QUINAS HIC CAP. MERCED.] id est, quinas vsuras. si vsuræ sint semisses, quina vsuræ semisses quadragesimo mense æquabunt sortem: si centesima, vicesimo. Itaque finge me ab hoc improbissimo faeneratore centum aureos fanori accepisse, & quinas centesimas in singulos mensibus promississe: vicesimo mense fors æquabitur. sunt enim soluendi in singulos menses aurei quini. finge me quinas semisseis promississe: quadragesimo mense vsuræ sortem æquabunt. Nam duo aurei cū dimidio, in vnumquemq; mensem vsuræ nomine erūt ei numerādi. *exsecat* autē excudendum curauit, secutus auctoritatem vnius codicis Vatic. Rainutij Card. Iann. Faer. Tornef. quod interpretor, demit, detrahit, deducit. Atque hanc scripturam videtur agnoscere Porphyrio: idque ex eius verbis quamuis corruptis intelligere licet: Sic enim ille: *exigit autem capiti, ad illud pertinet, quod auarissimi faeneratores cum dabant vsurariam pecuniam, primi mensis vsuras capiti ipsius sortis statim demebant: hoc est ergo exigit.* apud Porphyrio. legendum *exsecat* supra, vbi est *exigit autem*. Nam *exigit* interpretatio est verbi *exsecat*, quæ postea in contextum translata est.

CAPITI] sorti, τῷ κεφαλαίῳ.

QUANTO PERDITIOR QVISQVE] quanto quisque est luxuriosior, & ἀσπνῶτερος, tanto faenerator ille grauiores ei vsuras imponit. vnus & alter liber manuscr. habent *proditor*: quos non sequor.

NOMINA

A **NOMINA SECT. &c.]** nomina sectatur adolescentulorum, qui nuper admodum sumserunt virilem togam, quorum sciat duos, & præparcos esse patres, id est, quos sciat à patrib. suis nihil, aut parum admodum abradere, atque exprimere posse ad cupiditates suas explendas. quærit filios familias admodum adolefcēteis, qui modò virilem togam sumserunt, quib. pecuniā grandi fænore pacto expensam ferat, notum est *nomen* usurpari & pro eo, quod nobis debetur, & pro eo, quod aliis debemus, uterque enim & creditor & debitor *nomina facere* dicitur, cum hic refert in codicem nomen creditoris, ille debitoris. Vebant autem leges & senatusconsulta pecuniam filiis familiis, & minoribus viginti quinq; annis fænerari: qui hîc tirones appellantur.

SUB PATRIBVS DVRI TIR.] ordo est hic, Sectatur nomina tironum sub patribus duris, id est, adolescentium, qui sunt sub imperio patrū durorum, non ita pridem sumpta virili toga. Per duos patres autem, præparcos & nimîū tristes, ac seueros significat. Sic M. Tull. in Lelio de Demea & Mitione, *Quando in altero duritas, in altero comitas?* sic enim legendum esse, non, ut vulgò, *duritas*, alibi admonuimus.

AD IN SE PRO QVÆSTV.] dicit fortasse aliquis, hîc fæneratorē sumpt⁹ in se facere, quæstui pares, & cōuenienteis: minimè minimè verò: imò tenuissimè, & sordidissimè viuit, seseque miserandum in modum excruciat. Cum in vulgatis cod. legeretur *at ipse*, ego ex fide cod. Rainut. Card. Faern. vnius Vatic. *in se* reposui. Est autem in se facere sumtum, ea emere, quæ sibi sint ad vitium, cultumque necessaria.

HIC? VIX CRED. POSS.] infirmat, & remouet, quod obiectum fuerat.

QVAM SIBI NON SIT AMICVS] quàm sit sibi inimicus, atque infestus, dum Genium suum defraudat: dum omnia non solum iucunda, verum etiam necessaria naturæ denegat. **PATER ILLE]** Menedemus seipsum excrucians, quia filium suum Cliniam nimia duritia & seuitia sua in Asiam proficisci, & patriam fugere coegerat. ex quo dicta est *ἐαυτὶ πικρὸν μένος* comœdia.

C **MALTHINVS]** existimât complures hîc Mæcenatem describi, ac notari, propterea quòd ille solutis & discinctis tunicis ambulasse, & mollissimè vixisse traditus sit: Malthinum autem ab Horatio ficto nomine esse appellatum, vel *ἀπὸ τοῦ μάλθινος*, quæ est pix cum cera mista: aut, ut docet Suidas, *κρὸς μέμαλα γένος*, id est, cera mollita: vel *ἀπὸ τοῦ μάλθακος*, quod molle significat: vnde veteres malthas, molleis appellari voluerunt, inquit Nonius. ego ut cetera vera esse fateor, ita non puto, Horatium vsque eò vel improbum, vel imprudentem, vel maledicendū cupidum fuisse, ut ne Mæcenati quidem optimè de se merito, & gratiosissimo apud Augustum viro pepercerit. Verissimilius mihi quidem est, alium quempiam eiusd. ætatis ficto nomine ab eo designari, qui nimis longis, & demissis, & solutis tunicis vteretur. Verum tamen si quis contendet pertinacius atque improbius, Mæcenatē, non vllum alium, ab Horatio

significari, præsertim cum constet, ut suprà dixi, D Mæcenatem tunicis ad talos demissis, & solutis vsu esse, non pugnabo.

TUNICIS DEMISSIS] tunicis longis, & talarib. *ποδῆρες* & *ποδηνεκεῖς* appellant Græci. erant autem tales vestes parum viriles. stola contra, muliebres vestes, demissæ ad pedes erant. infrà Satyra ead. *Ad talos stola demissa, &c.*

EST QVI INGVEN AD OBS.] est alius multum illi dissimilis, qui tunicis vtitur brevioribus, & vix partes corporis inhonestas regentibus.

FACETVS] ridiculus est: mouet risum.

PASTILLOS] globulos, & quasi panes rotundos. massas teretis, ex rebus odoratis compositas: ex quibus suaves odores efflantur: quibus vtuntur mulieres, & viri mulierum similes, nempe molles, ac delicati: Græci vocant *σφαλκίους* alij *σφαλκάρια*, & vnguenta interpretantur. Nonius: *Panis proprietatem à pascendo putant veteres existimandam.* Varro de vita populi Romani lib. 1. *Pastillos & panes hac vocabula pastus, quod esse, pascere dicebant.* conficiuntur etiam hodie pastilli odorati. sunt & alij pastilli, quibus vtuntur medici: qui quid à malagmatis, & emplastris differant, docet Cornelius Celsus lib. 5. cap. 17. hic versus iteratur infrà Sat. 4. huius lib. Seneca epist. 1. lib. 13. profert hunc dimidium versum: sed legisse videtur Ruccillus. sic. n. ille. Descripturus infamem, & nimis notabilem delicijs Horatius Flaccus quid ait? Pastillos Ruccillus olet. Dares nunc Ruccillum.

OLET] epist. 19. lib. 1. *Vina ferè dulces oluerunt mane camæna.* Terent. Eunū. *olet vnguenta de meo.*

HIRCVM] vel odorem illum teterrimum, qui sub alis esse solet: vel animal ipsum sua natura pessimè olens. vide suprà Od. 12. epod. *Angrus hirsutus cubet hircus in alis.*

NISI ILLAS QVARVM SVBS.] matronarum vestitus hic erat stola, & palla. infrà eadem Sat. *Ad talos stola demissa, & circumdata palla.* matronas igitur significat. assuebatur autē instita extrema stola. Itaque per vestem subsutam, pannum tenuē, ac mollem seu latā fasciam, & prætextam significari puto, quæ nihil aliud est, quàm ipsa instita, id est, faciola, quæ stolam ambibat: *ἀντιπῆλον* appellari à Græcis docet Porphyrio. Ouid. lib. 1. de arte amandi, *Esse procul vitta tennes, insignis pudoris, Quæque regis medios instita longa pedes.*

CONTRA ALIVS NVLLAM NISI OLENTI IN FORN. ST.] contra alius nullam tangere velit, nisi eā, quæ in fornice prostet: nisi mercenariam, seu meretricem, seu venalem. in hoc versu *ce* syllaba postrema vocis *fornice* quæuis excipiat a voce initium capiente à duabus consonantibus, *st*. nihilominus brevis manet. sic apud Tibull. eleg. 1. lib. 1. *O quantum est auri, pereat. potiusq; smaragdi, siue zmaragdi.* & apud Catull. carm. de Relei & Ther. nupt. *Testis erit magnis virtutibus vnda Scamandri.* & Virg. lib. 10. *Ponite spes sibi quisque.* Horat. Sat. seq. *Si quod sit vitium nō fastidire.* Strabonem Appellat patris pater. & Sat. 5. *insani ridentes premia scriba.* Iam fornix appel.

A appellatus est, locus, ubi prostituta pudicitia mulieres erant, à locis arcuatis, ut docet Isidorus.

MACTE VIRTUTE] sic saepe loquitur Livius, ut lib. 10. *Tu quidem macte virtute, diligentiaq, esto.* & Cic. Tull. 1. *Macte virtute, ego enim ipse cum eodem ipso non inuitus erraverim.* idem lib. 12. epist. ad Att. *Macte virtute, mihi quidem grati: Et erit gratius, si, &c.* Virg. lib. 9. *Aeneid. Macte nova virtute puer: sic itur ad astra.* Macte autem valet magis aucte, ex quo mactare: quod valet magis augere. Cic. lib. de rep. ferunt laudibus, mactant honoribus. mactus verbum pontificale, & quo utebantur in sacris & libationibus. *Mactus hoc vino inferio esto.* quae verba sic explicat Arnobius lib. 7. aduersus gentes. *Quid est aliud quam dicere, tantum esto mactus, quantum volo: tantum amplificatus, quantum iubeo, &c.*

INQVIT SENTENT. DIA CAT.] id est, inquit Cato, periphrasis. sic Lucretius lib. 5. *Democriti quod sancta viri sententia ponit.* i. Democritus. Id. lib. 3. *Nec tam doctus equae pullus, quam fortis equi vis,* id est, fortis equus. & Horat. Od. 2. 1. lib. 3. *Narratur & prisci Catonis Sape mero caluise virtus.* cuius generis sup. ad Od. 5. lib. 3. plura collegimus exempla. *dina* autem habent libri aliquot veteres.

TETRA LIBIDO] Venerea libido. sic Catullus amorem *tatrum morbum* appellat. *Ipsa valere opto, & tatrum deponere morbum. O di reddite mi hoc pro pietate mea.*

DESCENDERE] verbo apto, & significante vsus est, in locis enim depressis, & defossis erant ganeae: videlicet sub fornicibus, à quibus etiā fornices ganeae sunt appellatae.

PERMOLERE] corrumpere, adulterare, *μορχεύειν*. tralatio est. sic & Theocr. eid. 8. *Εἴπ' ἄγε μοι Κορύδων, τὸ χροόνιον ἢρ' ἐπ' μύλλαι Τήναν τὴν κωάνοφριν ἱρωπίδα,* quem locum indicauit mihi Fulvius Vrsinus vir humanissimus. Lucill. *Hunc molere, illum autem ut frumētum vannere tu vis.* improbius dixit Catull. in Gellium, *Hoc ne ipsi accideret, patris perdesuit ipsam Vxorem, &c.* ubi vulgò mendosè legitur *perdesuit*.

MIRATOR CUNNI CVPI.] hic Cupienius longè ab illo superiore dissidebat, ut pote qui matronas solas amaret, & miraretur. cunnus, *ἐξαμαλ* muliebris.

ALBI] albat. per cunnum album, matronam, & ingenuam mulierem significat, quia matrone, albata, id est, stola amicta in publicum prodibāt: libertina, atrata.

AVDIRE EST OPERAE PRET.] incommoda, pericula, aduersos denique casus adulterorum enumerat. est operae pretium (inquit) vobis, qui mæchis sua flagitia ex sententia succedere non vultis, audire quo pacto hi omni ex parte malis omnibus exerceantur ac vexentur. Est autem imitatus Hor. versus Ennianos, *Audire est opera pretium, procedere rectè Qui rem Romanam, Latiumq, augescere vultis.* opere pretium, id dicimus, quod tanti est, quanti opera in eo insumta. itaque operae pretium facere, & inanem operam sumere, planè sunt contraria: & cum ita loquimur, o-

perae pretium est audire, operae pretium est spectare, hoc significamus, non perditurum eum operam, qui audiat, neque eum, qui spectet. Marc. Tull. Lib. 2. accus. *Iam verò Censores quemadmodum in Sicilia isto pratore creati sint, opera pretium est cognoscere.* Idem lib. 4. de finib. at, quo utantur homines acuti argumento ad probandum, opera pretiū est considerare. T. Livius 1. lib. ab vrbe cond. *Facturusne opera pretium sim, si à primordio urbis res populi Rom. perscripserim, &c.* Terent. in Andr. *Audireq, eorum est opera pretium audaciam.* Horat. Epist. ad August. *Sed tamen est opera pretium cognoscere, quales Custodes habeat, &c.* & Sat. 4. lib. 2. *Est opera pretiū duplicis pernoscere iuris Naturā.*

ILLE FLAGELLIS AD MORTEM CAS.]

C. Crispum Sallustium significari dicunt: qui deprehensus ab Annio Milone in adulterio cum Fausta eius vxore, flagellis ab eo casus est.

DEDIT HIC PRO CORP. NVN.] honesto homines loco nati, & locupletes deprehensi in adulterio, pretio sese redimebant: humiles & pauperes non item, ut iam cognoscemus. huiusmodi pretia autē Homerus *δύρος. δ. μοιχαλεια* nominat, eo loco, ubi cantum illum Demodoci persequitur de Marte, & Venere in adulterio deprehensis, & à Vulcano tenuissima vinculorum textura irretitis.

PRO CORPORE.] vel ne sibi cauda salax ferro demeteretur: vel ne stupraretur.

HUNC PERMINXERVNT CAL.] id est, calones aliū præciderunt, seu pædicarunt: pudicitiam ei eripuerunt. erat & alia poena grauior in pauperes deprehensos Atheniensib. vlitata, quā *πλῆμον* & *ραφανιδωσι* appellabāt à verbo *πλῆναι*, quod est vellere: & a verbo *ραφανιδωσι*, quod est raphano podicem perfodere: quam Catullus describit his versibus ad Aurelium. *Ah, tum te miserum, maliq, fati, Quem attractis pedibus patente porta Percurrent raphaniq, mugilesq.* Aristophanes. *Νεφ. Τιδ', ἢν ραφανιδωθῇ γε περὶ ῥόμνος, πέφρα τεπλῶν, ἔξει πνὰ γρόμνιν λέγειν τὸ μὴ εὐρύπρωκτος εἶναι,* id est quid si raphanis perfossus fuerit sua voluntate, cinereque vultus, poteritne negare se esse impudicum?

VT CVIDAM TESTEIS, C. QVE SAL.] cum antea in omnibus libris impressis legeretur, quidam t. c. q3 f. d. ferro, ego a duobus codicibus calamo exaratis admonitus, in quibus scriptū reperi *quoidam*, coniecturam feci totum hunc locū sic esse legendum, *ut cuidam testeis, caudamq, salacem Demeteret ferrum:* quæ quidē mea coniectura ita mihi vera, & certa videtur, ut neque quenquam in his litteris exercitātū a me dissensurum: neque loci huius sententiam cuiquam obscuram futuram putem.

CAVDAMQVE SALACEM.] penem, caudam turgentem nominavit sat. 7. lib. 2. *turgentis verbera cauda.* *κέρκον*, & *ἐράν* appellant Græci.

GALBA.] Seruius Galba iurisconsultus, & idē adulter.

MOECHATVR.] propriè hoc verbo vsus est, pro vxorem alienam, mulierem ingenuam adulterare.

QVA R. Q.] Quæ id est qua ratione, &c. significat

A ficateos, quoque esse reprehendendos, ac vituperandos, qui libertinas ita perditè amant, ut neque rei, neque existimationi suæ parcentes, aut consulentes, maximis iacturis, summoque dedecore, atque infamia earum complexus emant.

MVNIFICO ESSE LICET.] sic habent omnes ferè libri veteres. in his tres Vat. & Fabr. Iann. Torn. Nicot. Russ.

BENIGNVS] *beneficus*, liberalis: ut ferè semper: itemque interdum bonus.

DARET QVANTVM S. E.] daret intramodum, patrimonium suum non profunderet.

HOC SE AMPLECTITVR VNO] hoc vno se venditat: hoc vno sibi placet: hoc vno se amat.

HOC AMAT, HOC LAVDAT,] sic habent omnes libri veteres, quos hic nactus sum, Russard. Cleric. Nicot. ceteri: neque aliter ij, quibus Romæ usus sum.

ORIGINIS] *mimæ* cuiusdam & meretricis nomen. quidam libri vet. habent, *Origenis*, quos non sequor. Cōmemorantur hę tres nobiles meretrices, cum ab aliis, tum à Seruio: quæ vno tempore, nempe ætate Ciceronis, floruerunt: Cithæris, Volumnij liberta, M. Antonium in castra secuta, quæ à Virgilio Lycoris appellatur, quam Gallus perditè amauit: Arbuscula, Origo, profert hūc locum Seruius commentar. in Gallum.

NIL FVERIT MI (INQVIT)] hic Marcellus his verbis sibi blandiebatur, suamque hoc modo nequitiam, ac libidinem extenuabat.

VERVM EST CVM M. E. C.] hæc iam sunt Horatij, ita respondentis, quid tum postea, si te ab vxoribus alienis abstines, cum mimas, & meretrices impotentissimo amore persequaris? quæ quidem amorem fac tibi minus esse damnosum: at est tibi turpior: grauioremque tibi infamiae notam inurit: multo autem maior existimationis, & famæ, quam rei viro bono habenda ratio est.

QVAM RES] quam res familiaris: quam bona, & facultates.

AN TIBI ABVNDE P. S.] dicit non satis esse personā, cum qua adulterium committitur, nempe matronā, vitare: sed operā præterea dandam esse, ut existimationi nostræ consulamus, & ut ne rem nostrā familiarem amoribus, & libidinibus exhauriamus. M. Tull. Phil. I. M. Antonio nimium *mimæ* cuiusdam amorem maledicti loco obicit his verbis. *Venisti Brundisium, in sinum quidem, & complexum tuae mimule. Quid est? num mentior? quam miserum est, id negare non posse, quod sit turpissimū confiteri?* hoc idem & Verr. Acc. lib. 5. *Huc tertia illa producta per dolum, atq; insidias ab Rhodio tibicine, maximas in istius castris effecisse turbas dicitur, cum indignè pateretur vxor Cleomenis Syracusani, nobilis mulier, itemq; Aeschryonis honesto loco nata, in conuentum suum mimi Isidori filiam venisse. Iste autem Annibal, qui in suis castris virtute putaret oportere, non genere certari, sic hanc Tertium dilexit, ut eam secum ex provincia exportaret.*

REM PATRIS OBLIMARE.] consumere, perdere. verbum est à lima deductum.

PECCESNE] *peccēsve* habent quidam libri veteres: sed legendum tamen puto *peccēsne*. & ita

loquitur Iaty. vii. Cum faber incertus scamnum, D facerēne Priapum.

TOGATA] matrona adulterij conuicta, ac damnata, ut quidam volunt. alij simpliciter meretricem interpretantur: & melius. Nam mulieres, quæ vulgò expositæ erant, in publicum togatæ prodibant, & togis utebantur, ut à matronis stolatis distinguerentur. M. Tull. Philipp. 2. *Sumfisti virilem: quam statim muliebrem togam reddidisti.* Sicenim hunc locum restituerunt ex antiquissimo codice manuscr. Romano Muretus & Faernus. Mart. *Vis mage quæ meruit, mitte-re: mitte togam.*

VILLIVS IN FAVSTA SYLLÆ G.] Fausta Fausti Syllæ filia, Antonio Miloni nupserat, quem Horatius hoc loco Longareni nomine videtur appellare. Nam quod Porphyrio, & Acro per Villium volunt Milonem significari, per Longarenum, adulterū: id probare nullo modo possum, cum alias ob causas, quas prætermitto, tum quod Horatius non exsolueret id, quod promissit, (promiserat autem se expositurum, quantis incommodis afficiantur, quantisque in periculis versentur adulteri) si faceret Annium Milonem Faustæ virum domo sua excludi, pugnis cædi, ferro peti: Longarenum autem adulterum impunè mœchari, & ex animi sententia in ædibus Milonis eo inuito, ac malè multato cum Fausta delicias facere. Itaque arbitror vel Milonem hoc loco Longarenum nominari, ut intelligamus Villium adulterū ad Faustam introire meditantem, & conantem, à Milone & eius seruis fuisse pessimè acceptum: vel potius (quod quibusdam placet) vtrumque, & Villium, & Longarenum fuisse adulterū: sed Longareno benè processisse: Villio verò infelicitè, neque quemquam mouere debet, quod Villium Fausti generum dicit. ita enim appellat, nō quod reuera sit Fausti gener, sed quod eius filiam subigat, ac permolat: quemadmodū epistola ad Loll. I. lib. I. *sponsos Penelopæ* appellat eos, qui proci erant, non sponsi, eò quod Penelopam sibi quisque vxorem exoptaret.

EXCLUSVS FORE] foris, & forem, & fore Terentio, Plauto, T. Liuiio vsitata. Teren. Heaut. *Mane, mane. quid est quod tam à nobis grauitè crepuit foris?* Plaut. Mil. glor. *Sed foris cōcrepuit hinc à vicino senis.* T. Liui. lib. 40. *forem ex ade Luna, qua in Auentino est, ruptam tulit.* Dicta est autem foris, siue fores, quod olim apud veteres Romanos foras, nō intro aperiebantur: ut scribit Seruius ad illum Virgilij locum *Æn. I. foribus cardo stridebat ahenis.* Hinc fieri videmus, ut apud Teren. & Plautum, ubi quis domo prodit, crepent fores. Nam qui domo foras prodibat, antequam fores aperiret, crepitu illo significabat iis, qui per viam publicam iter faciebant, & eā fortè præteribant, ut sibi cauerent, ne à foribus laderentur.

LONGARENVS] alter adulter Villio feliciore: seu, ut alij, Milo.

INTVS] domi: ἐνδοῦ, ut loquuntur Græci, & ἐνδοῦ. Theocr. eid. 16. Συρακοῖς. ἐνδοῦ Πραξινόα, Εὐ. Γοργὸν φίλα, ὡς χρονοῦ ἐνδοῦ. ibid. Ὀναῖτιον μετὰ λαοῦ, ὅππῃ μοι τὸ ἑρέφος μένει ἐνδοῦ.

HVIC] Villio adultero, cui malè processit.

MYTO-

A MVTONIS] penis, caudæ falacis, mentulæ.
Lucil. libro 8. *Lasio iam lacrymas mutoni absterget amica.*

MALA TANTA] quibus tam malè multatur adulter.

ANIMVS] pars animi concupiscens. πὸ ὀρε-
κτικὸν μορίον.

MAGNO PROGN. DEP. COS. C. &c.]
nobilem matronā, magnis maioribus pgnatam.

VELATVMQVE STOLA?] & feminam
stolatam? id est matronam? Nam (vt docet Festus)
*matronas eas ferè appellabant, quibus stolas habendi
ius erat.*

MEA CVM CONFERB.] cūm tentigine
rumpor.

DIVES OPIS NAT. SVÆ] αὐτῆς. suis
opibus contenta.

TV SI MODO RECTE] hæc coherent
cum superioribus, hoc sensu. Quanto rectius te
monet natura rebus ad victum, cultumque ne-
cessariis cumulata, nihilque externum desiderās,
si modò tu fugienda cum expetendis confunde-
re, ac permiscere nolis? quidam libri habent. *si tu
modo:* quæ scriptura dulcior, & concinnior est.

TVO VITIO, RERVME L. N.] nihilne
B interesse putas vtrum tuo vitio, id est, immodera-
ta, & vitiosa cupiditate labores, an rerum, id est,
pénuria, & egestate? atqui multum interest vtrum
quis suo, an rerum vitio laboret. exempli causa,
qui sitiens aquam in medio positam, ac paratam
spernit, vinum vel capitis periculo desiderat, suo
vitio laborat: qui bibere non vult, nisi aureo po-
culo, suo vitio laborat: qui verò præclare secum
agi putat, si aqua suum explere detur: sed tanta in-
opia conflictatur, vt ne aqua quidem suppetat, is
rerum vitio laborare dicendus est.

DESINE MATR. SECTARIER.] libri a-
quot manu scr. habent, *Desine sectari matronas.*
quos non sequor.

NEC MAG. HVIC INTER NIVEOS, &c.]
nec magis tenerum est femur, aut crus rectius ma-
trona nobili, & vnionibus, ac smaragdis ornata,
subintell. quàm togata. quin sæpe togata femur
tenerius est. significat neque nobilitatem, & ge-
neris splendorem, neque ornatum & cultū cor-
poris ad voluptatem rei Veneræ valere, sed natu-
ram. huic autem legendum, & ita habent om-
nes libri manuscr. non hinc, quod quidam περι-
ποι arbitrantur: neque quemquam mouere de-
bet, quòd suprà proximè vsus sit numero multi-
tudinis, *matronas.* nam mutare numerum, scri-
ptoribus est vsitatum.

NIVEOS, VIRIDEISQVE LAP.] id est,
vniones, & smaragdos: quibus ornantur matro-
nae nobiles.

SIT LICET HOC CHÆRINTE T.] licet
ames matronas vnionibus, & smaragdis, & auro
collucenteis. Nam sic hūc locum intelligendum
arbitror, hoc, nempe vniones, & smaragdos & ce-
tera ornamenta in matronis admirari, iisque ca-
pi, & teneri. sermonem ad Charintum conuer-
tit, qui matronas gemmis collucenteis sectaba-
tur. Alij hunc Charinthum, puerum formosum,

mollem, & impudicum fuisse, & gemmis, tanquā D
feminam, ornatum incesisse dicunt, hoc modo
explicantes: *Sit licet hoc Charinte, tuum,* hoc, nem-
pe, vniones & smaragdos gestare. quod mihi non
displicet. Iam verò quòd in nonnullis libris ma-
nuscr. reperitur scriptum, *sit licet hoc Charinte tuo:*
nullo modo probo.

MERCEM S. F. GESTAT] togata. mercem
autem intellige eam corporis partem, quam me-
retrix habet venalem. non dissimulabo, me in
aliquot libris manu scr. Nicotiano vno, duobus
Ruslard. Cleric. reperisse *gestat apertam: Quod
ven. b. ost.*

HONESTI] pulchri, καλῶ.

IACTAT.] coniunge negationis copulā cum
hoc verbo, & cum his, *habetq. palam,* hoc modo,
nec iactat, habetque palam, si quid honesti est, id
est, nec venditat, aut ostentat, & in luce collocat,
& proponit ob omnium oculos, si quid pulchri est.

QVÆRIT] repetere & hic negationem, hoc
modo, nec, si quid pulchri habet, id ostentat, ac
præ se fert: deformitatem autem, aut vitium ali-
quod corporis occultare studet. Lucretius con-
trà ait hoc omnium mulierum impudicam esse
commune, vt sua mala suos amatores celare co-
nentur: bona in promptu habeant, lib. 4. his ver-
bis, *Nec Veneres nostras hoc fallit: quo magis ipsæ
Omnia summo opere eos vite post cenia celant, Quos
retinere volunt, astrictosq. esse in amore, &c.*

REGIBVS HIC MOS EST, &c.] eandem
cautionem, ac diligentiam in feminis, quæ libidi-
nis causa coluntur, vult adhiberi, atque in equis.
Nam quemadmodum in equis pedum præcipuè
habenda ratio est, cauendumque ne capitis, & cer-
uicis pulchritudine capti, in pedibus, & tibiis,
quæ maiorem curam desiderant, simus negligentes:
sic in femina parū debet commouere prudentē
amatorē (si quis amator prudens reperiri potest)
facies, & forma: alia enim sunt, quæ longè maioris
sunt ponderis quæq. in re Veneræ magis domi-
nātur. Xenophon in libello περὶ ἵππων ei, qui
equum sit emendus, præcipit vt pedes primū inspi-
ciat, & diligenter cōsideret. Quemadmodū enim
(inquit) ad diem nullus vsus sit, si partes earum su-
periores admodum sint ornatae, magnificæ, affa-
brè factæ: fundamenta autem sint vitiosa, malè ma-
F teriata, ac ruinosa: sic & equus bellicus inutilis ad
bellum futurus est, si sit κακὸς, id est, pedibus vi-
tiosis, etiā si cetera omnia eius membra sint opti-
ma, ac præstantissima. sic in lib. de arte poëtica, si-
militudinem sumit à regibus. *Reges dicuntur mul-
tis vrgere culullis. Et torquere mero, quem perspexis-
se laborent, An sit amicitia dignus. si carmina con-
des. Nunquam, &c.* sic M. Tull. frument. in ea par-
te, quæ est de decumano frumento, *Solere aiunt
Barbaros Reges Persarum, ac Syrorum, plures ux-
ores habere: his autem uxoribus ciuitates attribuere
hoc modo: Hac ciuitas mulieri redimiculum praebeat,
hæc in collum, hæc in crineis: ita populos habent uni-
uersos non solum conscios libidinis sua, verum etiā ad-
ministratos. eandem istius, qui se regem Siculorum esse
dicebat, libidinemq. fuisse cognoscite.* qui
locus Ciceronis (vt dicam αὐτὸ παρὸς αὐτῷ) videtur è Pla-
tone

A tone petitus, Alcib. primo. mendosè autem puto legi in quibusdam libris, *apertos*, cum videatur potius legendum *opertos*, ut habent cod. Vatican. 2. Iannoct. Tornes. duo Nicot. Ruffard. totidem, Clericanus, meus. Librorum veterum auctoritatè hac ratione adiuuare, & confirmare possum, quod perspicuè Horatius mulierem cum equo comparat. Quemadmodum autem utile est ei, qui equum emiturus est, opertum inspicere: ne, dum caput, & ceruicem, & cluneis, & ceteras partes corporis in promptu positas admiratur, cæcus sit in pedibus considerandis, & ita fallatur: sic interest amatoris, meretricis amore potius, quàm matronæ capi: quia meretrix neque tegit eas partes, quæ habet venaleis, neque ostendit eas, quæ sunt pulchriores.

FACIES] *ὄψις*, forma. Neque verò facies solum de homine, aut equo, sed & de re alia qualibet dicitur. Virg. Georg. 1. in extr. *Tam multa scelerum facies*. Idem lib. 4. de apibus. *Vi bina regum facies, ita corpora gentis*. M. Tullius pro Flacco. *Facies civitatis*. Idem Philipp. 8. *Facies senatus*.

INDUCAT] decipiat, in fraudem impellat.

B **HIANTEM**] inhiantem, cupidum, capitis pulchritudine captum. quod accideret, si emeret apertum. Sat. 5. lib. 2. *recoctus Scriba ex quinqueviro cornuum deludet hiantem*.

QUOD PULCHRÆ CLUNES, &c.] hæc sunt, quæ cupidum equi emtorem inducere possunt: & ita describitur pulcher equus à Virgil. 3. Georg. *illi ardua ceruix, Argutumq; caput, brevis alius, obesaq; terga*. Itaque reges inspicunt equos opertos. Animaduertendum, *clunes*, ab Hor. usurpari genere famineo, quod notat Nonius.

ARDA CERUIX] Xenoph. eo quem supra commemoravi, libro, *ἀπὸρ μὲν τὸ σῆμα ὁ μὲν αὐτὸν αὐτὸ μὴ, ὡς περὶ κέρως, περὶ τῆς πεφύκοι, ἀλλ' ὡς περὶ ἀλεκτρυόνος, ὁρῶντες τὴν κεφαλὴν ἦκοι*. id est, à pectore autem ceruix quidem eius ne, ut apri, prona, seu præceps nata sit, sed, ut galli gallinacei, recta ad caput eat. Oppianus lib. 1. *κωπη. μετόρον, ὑψικέρων* appellat, quo loco equum pulchrum describit: & Hom. *ἰλ. κ. δ' ὅσδ' ἐρίων χεῖρας ἵππους*: id est, ut interpretatur Eustath. *ὑψικέρων*: duos equos arduis ceruicibus: & Virg. eo, quem paullo antè posui, loco, *illi ardua ceruix*, &c.

HOC ILLI RECTE, NE CORP. &c.] id est, hunc illi morem rectè instituerunt, ut ne quis venustissimas corporis partes in equo acutissimè cernat, vitiosas autem, & imbecillas prætereat.

LYNCEIS OCULIS] acutissimis. Idas & Lynceus Aphareii filij: quorum Lynceus minor natu tam acuta oculorum acie fuisse traditur, ut ea per densos etiam quercetorum truncos, ac stipites, atque adeò usque ad inferos vim suam expromeret. vide Pausan. Mess. de Lynceo. Apoll. lib. 1. *Αρρον. Λυγκεύς δὲ καὶ ὀξύτατος ἐκείνου ὄμμασιν, εἰ ἐπὶ τὸν γὰ πλεῖστον κλέος, ἀνέρα καὶ νύκτωρ Πηϊδῆος καὶ νέρθε καὶ χροῖος αὐτὰρ ἔατο*. id est, Lynceus autem acutissimis instructus erat à natura oculis, siquidem verum est quod de eo ferunt, illum faciliè etiam sub terram ad inferos oculorum aciem contendisse Theocr. *Διοσκώρ. ἀκρίβης ὄμμασι Λυγκεύς*. id est, acribus oculis Lynceus. & Pind. Νέμ. εἰδ' α. καὶ τὸν ὀππὶ χροῖων γένετ' ὀξύτατον ὄμμα.

Aristoph. in Pluto. *Βλέποντ' ἀποδείξω σ' ὀξύτερον τῷ Λυγκέως*. Erasmus hic legit *Lyncei*, nō *Lynceis*. ego utramque lectionem probabilem esse puto: sed hanc receptam magis Horatianam.

HYPSEAE CECIOR, &c.] cæcis oculis ea, quæ mala sunt, cernas, id est, non cernas. tale est illud Od. 7. lib. 3. *nam scopolis surdior Icarī Voces audit adhuc integer*. Hypseam mulierem coniectare licet cæcam fuisse, vel parum vidisse: nihil autè, præter coniecturam, comperti de ea habemus: nisi quod Porphirio tradit, Planciam Hypseam vitiosos oculos habuisse: quam hic *ἐν παρόδῳ* carpit Horat.

OCRVS, O BRACHIA.] hæc sunt exclamationes admirationis plenæ, hominis togatas conlectantis potius, quàm matronas: & in togatis alia probantis: alia improbantis: quæ quidem potestas cuius datur, cum in eis liceat non solum crura, utpote quæ brevioribus vestibus vtantur, sed etiam reconditas corporis partes spectare: quod idem non licet in matronis.

VERVM DEPYGIS, N. B.] hæc improbat amator in togata. depygis est, quæ nates habet macras, gracileis, & depressas: iccirco reiicienda. notæ sunt contrā puellæ illæ *καλλιπυγῆι*, id est, pulchris natibus, apud Athen. lib. 12. quæ, cum essent pauperis patris filia, atque indotata: nō alio nomine præclarè & splendide fuerunt collocata, quàm quod à duobus fratribus honesto loco natis, *καλλιπυγῆι* habitæ, & repertæ sunt. ex quo templum Veneri posuerunt: quam *καλλιπυγῆν* nominarunt. mulierem depygem *ὑποπύγων* & *καπυγῆν* appellat Aristophanes. pyga nomen Græcum est, quo nates significantur. utitur eo infra Horatius hac saty. in extr. *Ne nummi pereant, aut pyga, aut denique fama*. ex quo *πυγίζεν* verbum obicænum, quo utitur Theocritus *εἰδ' ε*. Depugis autem habent aliquot libri veteres. quod æquè rectum est. nam ὁ Græcum, est u Latinum.

NASUTA] nasus nimium longus in puella, aut muliere, non laudatur. Catull. *Salve nec minimo puella naso*: nec pes longior. idem Catull. *ibid. Nec bello pede, nec nigris ocellis, Nec longis digitis*. sic Theocritus *ἐργαπῆταις, ἢ θερσαῖς. Μάνης πὶ πᾶν νύκτα χοῖζεται ἀ καλαμάια*: id est noctu tibi adiacebit vates in calamis nascens & habitans: hoc est locusta: ad quem locum notat interpres: *ἐστὶ δὲ ἀκρις ἐν τῇ καλαμῇ γινόμενη. καὶ καλεῖται μάνης. ἴσως οὖν, &c.* sequitur, *ἐστὶ δὲ χλωρὰ καὶ περὶ μένους τὸς ἐμπεσθεὶν πόδας ἔχουσα. καὶ λεπτὴ καὶ συνεχρῶς αὐτὴς κινῶσα*: id est, Est autem locusta, quæ in calamis nascitur, & vates appellatur. Fortasse igitur, &c. Est autem pallida seu viridis, & longis pedibus, & gracilibus, & assidue eos mouens.

MATRONÆ, PRÆTER] id est, ex omnibus autem matronæ membris nullum præter faciem aspicere licet.

NICATIA EST] hæc matrona præter decorum vestitu brevissimo utebatur, ut crurum pulchritudinem in promptu haberet, atque ostentaret. iccirco ab Hor. urbanè notatur.

DEMISSA VESTE] longa, & talari veste, quæ mulierum & maximè matronarum propria

A est: vt suprà diximus, ibi *Malthinui tunicis demissis*, &c. Nam meretrices breuioribus utebantur, vt & paulò antè diximus.

SI INTERD. P.] si matronam amabis: si matronæ concubitus concupisces: qui & lege vetitus est: & multis difficultatibus obseptus atque obuallatus.

VALLO CIRCUMDATA] difficilia expugnata. tralatio ducta à re militari.

HOC] difficultas potiendi.

MVLTA TIBI TVM OFFICIENT RES] quidam libri veteres habent, *tum officiunt res*: quæ scriptura ferri potest: nonnulli *dum officiunt res*: quæ reiicienda est. alij omnes, vt vulgati, & vt edidimus, *tum officiunt res*.

CINIFLONES] cinerarij, qui calamistris cinea inurunt.

STOLA] vestis muliebris, vt diximus. M. Tull. Philip. 2. *Et tanquam stolam dedisset, in matrimonio stabili & certo collocauit*. ex quo Cæsar Caligula Liuiam proauiam suam, *Vlysses stolatum* nominare solebat, significans, eam mulierem esse astutissimam.

B PALLA] hic appone distinctionis notam. *Est autem palla, mulieris honestioris vestimentum*, inquit Non. Marcellus.

PLVRIMA] plurima denique alia, quæ tibi obstant, quo minus totum matronæ corpus plane, & purè abs te perspicui possit.

INVIDEANT] tralatio est, obstant, ac prohibeant, quo minus tibi res purè appareat.

ALTERA] togata, seu meretrix.

NIL OBSTAT COIS TIBI,] sic mihi videtur distinguendus hic locus: non, vt in vulgatis: in quibus distinctionis nota locatur post verbum *obstat*. erant autem Coæ, vel, vt alij volunt, Cæ vestes, tenuissimæ, mollissimæ, ac delicatissimæ: & veluti vitreæ ac pellucidæ, à Co, vel Ceo insula, vbi fiebant, sic appellatæ. Tibull. lib. 2. eleg. 3. *Illa gerat vestis tenuis, quas famina Coa Texuit, auratas disposuitq; vias*. Taleis vestis, vitreas appellat Varro. *quorum vitrea toga ostentant tunica clauos*. Sed non celabo lectorem, quosdā libros veteres habere: *Alter a nil obstat*. Chlorin tibi pane videre est, *Vt nudam*. quæ scriptura non est reiicienda.

C METIRI POSSIS OCULO LATVS] ita omnia habet in promptu, vt solo aspectu, longè, an breui sit latere, iudicare possis.

PRETIUM QVE,] suprà dixit eam apertè, quod venale habet, ostendere, & mercem sine fuco gestare. quocirca conuenienter nunc pretij nomine vtitur.

LEPOREM VENATOR] verba sunt amatoris matronarum.

POSITVM SIC] sic appositum, id est, sine cursu, & labore venationis sibi appositum: vel ita positum, vt manu capere possit: sed priorem explicationem magis probo. & ita vsurpauit sat. 2. lib. 2. *Vix tamen eripiam, posito pauone velis quin Hoc potius, quam gallina, tergere palatum*, & satyra ult. lib. 2. *Vidimus & merulas poni, & sine clune palumbes*. sic autem, accipiendum de iunctis, vt Od. 11.

lib. 2. *iacentes Sic temere*. Talis erat Xerxes ille Darij filius: (sic paruis magna componere licet) qui negabat se caricas Atticas gustare velle venaleis ad se allatas, & ita sibi appolitas: sed tum demum se libenter & iucunde comelurum, cum eam terram, quæ eas genuisset, & extulisset, armis partam obtineret.

CAPTAT ET APPONIT] hunc locum in omnibus libris, & manuscriptis, & excusis deprauatum restitui, vnius litteræ immutatione facta, coniectura duntaxat ad veram scripturam ductus, à nullis codicibus adiutus: miror autem tam manifestum mendū, vel vniquam admissum esse: vel semel admissum, tandiu in codicibus hæsisse. Ne longum faciam, huius loci sic emendati hæc sententia est. Quemadmodum (inquit amator matronarum) venator in mediis frigoribus, altissimisque niuib. leporem sectetur, id est sectari non recuset: quem, si ei ab alio captus, & sine ipsius labore detur, atque apponatur, ne tangere quidem velit: nunc autem per niueis, & frigora sectatur, & captat, atque ita captum summa cum voluptate sibi apponi iubet: sic ego faminas in medio positas, & meretrices sperno: matronas, quæ non nisi cum labore, & periculo expugnantur, peto & persequor. ita locutus est sup. Od. 2. epod. *Pauidumq; leporem, & aduenā laqueo gruem, Iucunda captat premia*. & proximo versu idem verbum vsurpat. Cum ego hæc scripsissem, & edidissem quattuor abhinc annos, vir quidam doctissimus à me dissentiens, Pseudacronem secutus, vulgatam huius loci explicationem iam à me explosam, & abiectam, de integro excitauit, ac reuocauit in medium, verba ipsa Acronis vsurpans, nihilque de suo præterea afferens. sic enim ille: *Amator, inquit, cantat quomodo venator libenter sectetur in niue leporem: sic appositum in ferculo tangere nolit: & mox addit, (hoc enim est apponit) suū amorem esse similem &c.* sequitur deinceps. *& cum versiculos dicat, satis indicat, versus superiores pro canticis accipi debere, vt explicauit*. hætenus ille. Ille verò vehementer fallitur, cum suo Acrone, cuius verba cadentia tollit: & piget me toties explicationem tam absurdam refellere: Quid enim ineptius, quàm ita loqui: *amator cantat*, id est, cantando exponit, *vt*, id est quo modo, *venator sectetur &c.* *& apponit*, id est addit ad superiora, quæ dixit, seu cantauit, *meus amor, &c.* Nam primū hoc contendo, non posse ita Latine dici, vt illi volunt, *cantat vt*, seu *quomodo venator, &c.* deinde *apponit*, pro addit, seu adiungit iis, quæ dixi, non reperietur in tota lingua Latina. Præterea hæc verba *Hiscene versiculis*, nullo modo arguunt, neque declarant, superiora illa esse cantata. Nam si hoc verum esset, personæ omnes, quas hic loquentis facit Horatius, cantarent, cum versiculi sint: quod ineptum atque absurdum dictum est. Postremò in his verbis, *meus est amor huic similis*, est autem dicitur. At inter similitudinis partem eam, quæ assumpta est ad aliquid illustrandum, & amodo, id est redditionem, nihil debet ex persona scriptoris interponi. quod hic fieri volunt. essent enim hæc Horatij verba, *Cantat & apponit*, illorum ratione.

A tione. Maneo igitur in sententia, & dico, *captat* legendum esse, & *apposit*, explicandum, apposit ad comedendum & cetera, ut supra. Nam piget eadem toties inculcare.

HISCENE VERSICVLIS] loquitur nunc Horatius. & fortasse hæc verba locum errori, & errato dederunt Acroni, & Porphir. & iis, qui eos secuti sunt.

NONNE CVPIDINIBVS ST. N. M.] id est, nonne cupiditates sunt aliquæ naturales, eademque à natura finitæ, ac terminatæ? Non sum secutus eos codices veteres, qui habent, *statuat*.

QVEM, QVID LAT. SIBI, QVID S. D.] id est, quem modum, seu finem cupiditatum, utilius est querere, & superuacaneas, minimeque necessarias cupiditates amputare, subaudiendum, quàm cupiditates habere infinitas, minimeque necessarias. modus autem cupiditatum in eo positus est, ut expetamus ea, quæ natura desiderat, & quibus sine dolore carere non potest: ea non expetamus, quibus facile potest carere. hunc igitur locum sic explico studiosorum causa, quibus videtur solet impeditus, atque implicatus. nonne cupiditatibus natura modum constituit, quem querere, videlicet quid natura sibi deesse ferre possit, quid sit dolitura deesse, id est, qua re facile carere possit, qua non possit: & discernere inania, ac superuacua à plenis & necessariis, utilius est, quàm cupiditatibus inanibus, minimeque necessariis æstuarè?

INANE ABCINDERE SOLDOS?] id est, inania ab iis, quæ sunt plena, ac solida rescindere? inanis est cupiditas esurienti, verbi causa, poscere phasianum, pauonem, acipenserem, & similia: inane est sitienti, vinum Falernum, Calenum, Lesbium desiderare: necessarius est esurienti panis, sitienti aqua: & harum rerum copia, plena & solida est, illarum autem inanis. vide annotat. ad illum locum: *adde, Quis humana sibi doleat, &c. saty. 1.*

NVM TIBI CVM FAVCEIS V. S.] inductione probat, cupiditates non necessarias esse circumcidendas, & rescindendas, neque eis esse villo pacto obtemperandum, hoc modo: quis sitiens malit sitienecari, quàm non ex quolibet vase bibere? quis esuriens nolit alio cibo, quàm pauone, aut rhombo famem explere? Quis igitur libidine inflammatus, cum ei suppetat, & præstò sit ancilla, cuius complexu libidinis flammam restinguat, malit cupiditate rei venereæ excruciarì, matronæ concubitum expetens, atque exspectans, quàm præsentì, & parato remedio uti?

FASTIDIS] fastidiosè aspernaris, ac reiicis, ut supra Od. 1. lib. 3. *Somnus agrestium Lenis virorum, non humileis domos Fastidit, &c. epist. ad Iul. Florum lib. 1. Fastidire lacus, & riuos ausus apertos. & Saty. prox. sic nos debemus amici, Si quod sit, vitium non fastidire.*

TENTIGINE RVMPI?] tentigo à tendendo est nominata: quæ significat hoc loco libidinè ardentissimam, per quam alicui penis valde intenditur. Periculum est autem, ne, quæ nimium tenduntur, rumpantur. hoc igitur periculum, atque hunc tentiginis dolorem, ut parabili & facili con-

cubitu leuet, ac minuat, suadet. *facile ac nefariū illud in Priapeis. Turpe quidem factu: sed, ne tentigine rumpar, &c.*

PARABILEM] quæ facile parari potest, & quæ paruo constat, *ἐν πόρῳ, ἐν ὀνήτῳ.*

ILLAM POST PAVLLO, SED PL.] id est, illam autem Venerem, seu mulierem, quæ mihi quærenti, quando veniā, aut quando sit ipsa ventura, responderet, post paullo, seu post paululum: aliàs quærenti facturane sit mihi sui corporis copiam, responderet se facturam, sed pluris: aliàs responderet, se mihi gratificaturam, si modò exierit vir: hanc (inquam) Philodemus ait Gallis esse relinquentam, seu dandam, tam caram, ac difficilem, (mala enim solemus hostibus, & inimicis precari, ut annotauimus supra ad Od. 27. lib. 3.) sibi autem optat eam, quæ, &c. Fuit autem Philodemus, seu Philodamus, philosophus Epicureus, idemque poëta: qui cum L. Pisone aliquandiu vixit: de quo M. Tullius in orat. in Pisonem. *Est quidam Græcus, qui cum isto vixit, homo, verè ut dicam, sic enim cognoui, humanus: sed tandiu, quamdiu cum aliis est, aut ipse secum, &c. & lib. 2. de finibus. bon. & mal. in extr. Credo, Syronem dicis, & Philodamum cum optimos viros, tum doctissimos homines.* Alij legunt Pihilo, demus, ait: quæ lectio videtur faciliior quidem, & planior, verum tamen prior altera probatur magis omnibus eruditis: & fortasse idem significat Martialis lib. 9. in eo epigr. cuius principium est, *Hanc volo, quæ facilis, quæ palliolata vagatur, &c.* sequuntur hi versus, *Poscentem nummos ac grandia verba sonantem Possideat crassi mentula Burdegali.* vocem Gallis, alij explicant ita, ut intelligatur Cybeles sacerdotes, quia cum illi sint euitati, facilius ferre moram possunt. in quibusdā exemplaribus antiquis scriptum est *post paululum*. Legenda autem sunt hæc membratim, & singillatim, ut rectè admonet Porphir. nempe hoc modo, *post paullo: sed pluris: si exierit vir.*

SIBI, QVÆ NEQVE MAGNO ST. P.] id est, sibi autem optabat subaudi, eam, quæ neque magno constet, neque vocata, longam morā interponat. animaduerte autem, hanc fæminam, quæ non cunctetur, opponi illi, quæ respondeat se post paullo venturam, aut differat in id tēpus, quo exierit vir: eam, quæ non magno constet, ei quæ plus poscat, quàm solita sit, aut quàm amator promittat.

MVND A HACTENV S, &c.] tantam mundi- tiem, tantumque ornatum adhibens, ut neque cerussa malas candefaciat, aut vlla alia re muliebri expoliat, neque veram corporis staturam crepidarum altitudine augeat: quæ duo in vxore sua improbat Ischomachus apud Xenophon. in Oeconomico his verbis: *ἐν τῷ ποίνῳ (ἐφῇ) ἰδὼν ποτὲ αὐτῷ, ὃ Σώκρατες, εἰπε τε μὲν ἰνὸν πολλῷ μὲν ἱμνυθῆναι, ὅπως λευκοτέρα ἐπὶ δοκίῃ εἶναι, ἢ ἡ πᾶσι δὲ ἐγχεῖν, ὅπως ἐρυθροτέρα φαίνοιο τῇ ἀληθείας. ἰποδὸν ἡματα δ' ἔχουσιν ὑψηλά, ὅπως μείζων δοκίῃ εἶναι, ἢ ἐπεφύκει, εἰπέ μοι ἐφῇ, ὃ γυναι, &c. καὶ ἐμὲ ποίνῳ νόμιζε εἰπεῖν, ἐφῇ ὁ Ἰσχόμαχος, ὃ γυναι, μήτε ἱμνυθῆναι, μήτε ἐγχεῖν χροῖματι ἡδεῖσθαι μάλλον, ἢ τῷ σφῷ. id est, ego igitur (inquit) cum aliquando ὁ Socrates eam vidissem multa cerussa suffectam, ut*

A didior: multa anchusa, vt rubicundior, quàm re vera esset, videretur: calceis autem vtentem, altis, vt maior, quàm nata esset: dic mihi, inquā, vxor, &c. me igitur hoc dicere puta, inquit Ischomachus, ô vxor, neque cerussam, neque anchusam mihi tuo colore esse iucundiorem. eodem pertinent illa Propert. lib. 1. *Quid inuat ornato, &c. Naturaq; decus mercato perdere citius? Nec sinere in propriis membra nitere bonis?* idem lib. 2. *Vt natura dedit sic omnis recta figura: Turpis Romano Belgicus ore color.*

HÆC VBI SUPPOSUIT vtitur eodem verbo ad eandem rem Catullus, *Noli admirari, quare tibi fama nulla, Ruse, velut tenerū supposuisse femur.* sententia autem huius loci hæc est, Hæc vbi dextram corporis partem, seu dextrū latus, meo lateri lauo supposuit, ita vt hæc mihi sit laua, ego ei dexter: mihi illa & Egeria instar est. Quidam hîc significari putant Veneris modum omnium simplicissimum, ac facillimū, vel Ouidij iudicio. sic enim ille lib. 3. de arte amandi, *Mille modi Veneris: simplex, minimiq; laboris. Cum iacet in dextrū semisupina latus* sed, vt cum Ouidio congruat Horatius, legendum videtur, *dextrum corpus mihi lauo.* in Tornes. quidem *lauo* ascriptum reperi.

NEC VERO quidam libri calamo exarati habent, *Nec metuo.* quod idem valet: & fortasse magis ad hunc locum quadrat.

RECURREAT fortasse aliquid de vxoris impudicitia vel per se suspicans, vel etiam ab aliquo domestico, aut vicino certior factus.

IANVA FRANGATUR, &c.] Ianua frangatur à viro redeunte, vel adulterum & vxorem vnā cum eo cōprehendere cupiente, vel eò quod sibi fores tardius aperiātur, calcib. & faxis eas pulsante. *Ianua*, primus est domus ingressus, dicta à Iano, cui omne principiū dicatum est, vt scribit Seruius quodam loco commentar. in lib. 1. Æneid.

VEPALLIDA sic restituimus, auctoritatem veterum lib. Vatic. Iann. Faern. Tornes. & aliorū omnium, quamuis ve pallida diuissim legatur, secuti. atque hanc scripturam agnoscunt Porphy. & Acron. Et certè sine librorum manu scriptorū testimonio, ex ipsa orationis structura, atque ex verborum cursu facile erat hoc mendum tollere. nam totus hic sermo est, *ad videntem* ab illis verbis, *vir rure recurrat*, vsque ad hæc, *egomet mi.* vepallidus autem idem ferè valet, quod malè, & miserè pallidus: vel aliquantum pallidus, nam ve, in compositione interdum auget, interdum minuit, vt in his, *vesanus, vecors, vegrands.* quod proximum non me item emendauimus in oratione de leg. agrar. contra Rull. ad popul. Nam cum antea legeretur in omnibus exempl. vulg. *quem hominem vt grandi macie torridum, siue horridum, &c.* nos viris doctissimis probauimus coniecturam nostrā, quæ est, legendum esse *vegrandi.* Pompeius Festus præterea nomine *vegrande*, ait significari vel inale grande, vel parum grande. vide eundem in nomine *vesculi* & *vescus.*

CONSCIA ancilla, vt sat. 7. lib. 2. *peccati conscia herilis.* animaduerte autem hoc loco esse pulcherrimā antithesim, mulier vepallida lecto desit

liat: ancilla culpæ herilis conscia, se miserā exclamet: hæc, nempe ancilla, cruribus metuatur: illa autem, nempe vxor à viro suo deprehensa, doti. amittebant enim dotem maritæ in adulterio deprehensa. sed eas interficere viro ne deprehensas quidē, licebat iure ciuili: patri licebat.

DISCINCTA TUNICA magna adulteri trepidatio, magnusque timor exprimitur, qui ita vrgeatur à viro, vt discincta tunica, & pede nudo fugere cogatur. Non solebant autem veteres in publicum discincti prodire. notum est illud, *Discincta vestis, discinctus animus.* Postremò milites, qui fugerant, aut, qui flagitium aliquod aliud militare admiserant, discincti sub iugo transire cogebantur.

NE NYMMI PER. AVT PYGA, &c.] id est, ne pecunia mulier, neue, si soluendo non sum, pudicitia mihi eripiat, aut ne nateis meas percurrant raphanique, mugilesque, vt ait Catull. aut denique ne damner lege lulia de adulteriis.

AVT PYGA pyga, πυγή Græcum nomen est, quod nateis significat. nonnulli codices antiqui habent, *puge*, Latinis literis scriptum. sic suprā eadem Sat. *Depugis.*

FABIO VEL IVD. V.] etiam Fabio iudice obtinebo, miserum esse deprehendi: qui fortasse fuit aliquando deprehensus. quod autem ad loquendi genus attinet, sic loquitur Liuius, lib. 27. *Quem tum principem ciuitatis esse, vel Annibale iudice, victurus esset.* & Horat. Sat. 3. lib. 2. *Vincit enim, stultos ratio insanire nepotes.* & Saty. 3. lib. 1. *Nec vincet ratio, tantumdem vt peccet, idemq; &c.* C. Matus ad Cicer. epist. lib. 2. *Id quidem me cupere, nisi & anteacta vita, & reliqua mea spes tacente me probat, dicendo vincere non postulo.*

SATYRA 3.

Omnibus hoc vitium est cantoribus, inter amicos

Vt numquam inducant animum cantare, rogati:

Iniusi numquā desistāt. Sardus habebat

Ille Tigellius hoc. Cæsar, qui cogere posset, F

Si peteret per amicitiam patris, atque suam, non

Quicquā proficeret: si collibisset, ab ouo

Vsq; ad mala citaret, Io Bacche, modò summa

Voce, modò hac, resonat chordis quæ quatuor ima.

Nil æquale homini fuit illi: sæpe velut, qui

Currebat, fugiēs hostem: per sæpe velut si Iunonis

A Iunonis sacra ferret. habebat saepe ducen-
tos,

Saepe decem seruos. modò reges, atque te-
trarchas,

Omnia magna loquens. modò, sit mihi
mensa tripes, &

Conchas salis puri, & toga, quæ defende-
re frigus,

Quamuis crassa queat. decies cetera de-
disse

Huic parco, paucis contento: quinque
diebus

Nil erat in oculis: nocteis vigilabat ad
ipsum

Manè: diè totū stertebat. nil fuit umquā
Sic impar sibi. nunc aliquis dicat mihi,

B quid tu?

Nullāne habes vitia? immò alia, & for-
tasse minora.

Mænius absentem Nouium cū carpe-
ret: heus tu,

Quidam ait, ignoras te? an, ut ignotum,
dare nobis

Verba putas? egomet mi ignosco, Mæ-
nius inquit.

Stultus, & improbus hic amor est, dig-
nusq; notari.

Cū tua peruideas oculis mala lippus
inunctis,

Cur in amicorū vitiis tam cernis acutū,
Quam aut aquila, aut serpens Epidau-
rius? at tibi contrā

C Euenit, inquirant vitia ut tua rursus &
illi.

Iracundior est paullo, minùs aptus acutis
Naribus horum hominum, rideri possit,

eò quòd
Rusticius tōso toga defluit: & malè laxus
In pede calceus haeret. at est bonus, ut me-
lior vir

Non alius quisquā: at tibi amicus: at in-
genium ingens

(ipsum
Inculto latet hoc sub corpore denique te

Concute, numqua tibi vitiorum in seue-
rit olim

Natura, aut etiā cōsuetudo mala. nāque
Neglectis vrenda filix innascitur agris.

Illuc praeuertamur, amatorē quòd amicæ
Turpia decipiunt cecum vitia: aut etiam

ipsa hæc
Delectant: veluti Balbinum polypus

Agnæ.
Vellem in amicitia sic erraremus: & isti

Errori nomen virtus posuisset honestum.
At pater ut nati, sic nos debemus amici,

Si quod sit, vitium, nō fastidire. Strabonem
Appellat patrum pater: & pullum, malè

paruus
Si cui filius est: ut abortiuus fuit olim

Sisyphus hunc varum, distortis cruribus: E

illum
Balbutit scaurū, prauis fultū malè talis.

Parcius hic viuit? frugi dicatur. ineptus,
Et iactantior hic paullo est? concinnus

amicis
Postulat ut videatur. at est truculentior,

atque
Plus æquo liber? simplex, fortisq; habea-
tur.

Caldior est? acreis inter numeretur. opi-
nor,

Hæc res & iungit, iunctos & seruat a-
micos.

At nos virtutes ipsas inuertimus: atque
Sincerum cupimus vas incrustare. pro-

bus quis
Nobiscum viuit? multū est demissus ho-
mo. illi

Tardo, cognomen pinguis damus. hic fu-
git omneis

Insidias, nulliq; malo latus obdit apertū?
(Cū genus hoc inter vitæ versetur, ubi

acris
Inuidia, atque vigent ubi crimina) pro

benefano,
Ac nō incauto, fictū, astutumq; vocamus.

- A *Simplicior quis at est? (qualem me sæpe libenter
Obtulerim tibi, Macenas) ut fortè legentem
Aut tacitum appellet, quouis sermone molestus?
Communi sensu planè caret, inquit. eheu,
Quàm temerè in nosmet legem sancimus iniquam!
Nam vitiis nemo sine nascitur. optimus ille est,
Qui minimis urgetur. amicus dulcis, ut æquum est,
Cum mea compenset vitiis bona, pluribus hisce,*
- B *(Si modò plura mihi bona sunt) inclinet, amari
Si volet. hac lege in trutina ponetur eadem.
Qui, ne tuberibus propriis offendat amicum,
Postulat, ignoscat verrucis illius. æquum est,
Peccatis veniã poscentè, reddere rursus. Denique, quatinus excidi penitus vitium iræ,
Cetera item nequeunt stultis harentia: cur non
Ponderibus, modulisq; suis ratio utitur? ac, res*
- C *Ut quæque est, ita suppliciiis delicta coer-
cet?
Si quis eum seruum, patinam qui tollere iussus,
Semefos pisceis, repidumque ligurrierit, ius,
In cruce suffigat: Labeone insaniore, inter
Sanos dicatur. quãto hoc furiosius, atque
Maius peccatum est? paullum deliquit amicus:
Quod nisi concedas, habere insuavis, acerbus,*
- Odisti, & fugis, ut Drusonem debitor dæris:
Qui, nisi cum tristes misero venère kalendæ,
Mercedem, aut nummos undeunde extricat: amaras,
Porrecto iugulo, historias, captivus ut, audit.
Comminxit lectum potus: mensæve cattillum
Euandri manibus tritum deiecit: ob hanc rem,
Aut, positum antè mea quia pullum in parte catini,
Sustulit esuriens: minus hoc iucundus amicus
Sit mihi? quid faciam, si furtum fecerit? E
aut si
Prodiderit commissa fide? sponsūve negavit?
Quæ paria esse ferè placuit peccata, laborant,
Cum ventum ad verum est: sensus, moresq; repugnant,
Atque ipsa utilitas. iusti propè mater, & æqui.
Cum prorepserūt primis animalia terris, Mutum, & turpe pecus, glandem atque cubilia propter,
Vnguibus, & pugnis, dein fustibus, atque ita porro (usus:
Pugnabant armis, quæ post fabricauerat Donec verba, quibus voces, sensusque no-
tarent, B
Nominaque inuenère. dehinc absistere bello,
Oppida cæperunt munire, & ponere leges,
Nequis fur esset, neu latro, neu quis adulter.
Nam fuit ante Helenam cunnus taterima belli
Causa: sed ignotis perierūt mortibus illi:
Quos*

A Quos Venerem incertam rapienteis mo-
referarum,
Viribus editior cadebat, ut in grege tau-
rus.
Iura inuenta metu iniusti fateare neces-
se est,
Tēpora si, fastosq; velis euoluere mundi.
Nec natura potest iusto secernere ini-
quum,
Diuidit ut bona diuersis, fugienda peten-
dis:
Nec vincet ratio hoc, tantundem ut pec-
cet, idemque,
Qui teneros cauleis alieni fregerit horti:
Et qui nocturnus diuū sacra legerit. af-
sit

B Regula, peccatis quæ pœnas irroget æ-
quas:
Ne scutica dignum, horribili sectere fla-
gello.
Nam, ut ferula cædas meritum maiora
subire
Verbera, non vereor: cū dicas esse pa-
reis res
Furta latrocinii: & magnis parua mi-
neris
Falce recisurum simili te, si tibi regnum
Permittant homines. si diues, qui sapiens
est,
Et sutor bonus, & solus formosus, & est
rex:

C Cur optas, quod habes? non nosti, quid pa-
ter, inquit,
Chrysippus dicat: sapiens crepidas sibi
nunquam,
Nec soleas fecit: sutor tamen est sapiens.
quod?
Ut, quamuis tacet Hermogenes: cantor
tamen, atque
Optimus est modulator: ut Alfenus va-
fer, omni
Abiecto instrumento artis, clausaque ta-
berna,

Sutor erat: sapiens operis sic optimus om-
nis

Est opifex solus: sic rex. vellūt tibi barbā
Lasciui pueri: quos tu nisi fuste coerces,
Urgeris turba circū te stante: miserque
Rumperis: & latras magnorum maxime
regum.

Ne longum faciam: dum tu quadrante
lauatum

Rex ibis: neque te quisquam stipator, in-
eptum

Præter Crispinum, sectabitur: & mihi
dulces

Ignoscet, si quid peccaui stultus, amici:
Inq; vicem illorū patiar delicta libenter:
Priuatūq; magis vinam te rege beatus.

SARDVS HABEBAT ILLE TIG.] Her-
mogenes, de quo superiore saty.

CÆSAR, QVI COGERE P. & C.] Cæsar,
qui cogendi potestatem haberet, si eum oraret
per amicitiam Iulij Cæsaris patris, & suam, ab eo
non impetraret, ut caneret.

PATRIS] auunculi sui natura: patris iure ci-
uili, id est, adoptione.

AB OVO VSQVE AD MALA] prouerbiū
est, quod valet, à prima mensa ad secundam. M.
Tull. lib. 9. epist. ad Varron. *Integram famem ad
ouum afferro.* Apponebāt enim etiam veteres oua
in prima mensa: quod vel ex Athenæo lib. 2. co-
gnoscere licet. quamquam idem tradit lib. 14. etiā
in secunda mensa apponi solita, his verbis, *ἐδίδον
δὲ καὶ ὠὼν ἐν τῇ δευτέρᾳ τραπέζῃ.*

CITARET IO BACCHE] probabile est
carmen quoddā fuisse in laudem Bacchi hoc prin-
cipio, *io Bacche*: aut, in quo hæ voces identidē ite-
rarentur. Quia autem *io Bacche* vocandi casus est,
verbo citandi aptissimo, & conuenientissimo vsus
est: proinde ac si diceret Horatius: Tigellius ille, si
ei collibuisse, carmina in Bacchi laudem caneret,
Bacchumq; identidē appellaret, atq; inuocaret.
io autē vox est, lætitiæ animi significantium, vox
triumphantibus gratulantium, vox inelamantium,
& inuocantium. Tibull. *Agnacadet vobis, quā cir-
cum rusticæ pubes Clamet io, messeis, & bona vina da-
te.* Ita & triumphantibus acclamabant *io trium-
phe*, ut suprā annot. ad Od. 9. epod. sed Adr. Tur-
nebus existimabat legendum, *Io Bacche*.

MODÒ SVMMÀ VOCE, MODÒ H. R.]
modò acutissima, modò grauiissima voce. Intel-
lige, hunc Tigellium hoc loco vno tempore & vo-
ce, & fidibus cecinisse: organoque quattuor chor-
darum, quod *πτεράχορδον* appellant Græci, vsū
esse. *resonat* autem excudendum curauit codices
veteres secutus: ex quibus tamen nonnulli ha-
bent *resonet*.

A NIL Aequale homini f.] erat sibi ipse inaequalis, inconstans, varius, multiplex, nullā vitā æquabilitatem retinens.

Sæpe velut q.] ordo verborū hic est, Qui sæpe currebat, velut fugiens hostem.

Persæpe velut, si iun. s. r.] persæpe ita incedebat, quasi Iunonis sacra ferret. eas autem virgines, quæ Iunonis, aut Cereris sacra ferebant, quæ *ἱερὰ* dicebantur, ut notauimus ad illum locum, ut Attica virgo Cum sacris Cereris, &c. saty. 8. lib. 2. tardissimè incedere solitas esse, declarat locus ille M. Tullij Offi. 1. *cauendum est, ne aut tarditatibus utamur in ingressu mollioribus, ut similes pompæ ferulis esse videamur: aut in festinationibus suscipiamus nimias celeritates.* & illud *ἱερὰ* id est Iunoniū incedere: & illud Virgil. lib. 1. *Est ego, quæ diuinū incedo Regina, &c.*

HABEBAT Sæpe dvcentos, &c.] Totum hunc locum profert Seneca epist. 1. libro 22. sub extr. ubi de hominū inconstantia disserit.

SIT MIHI MENSA TRIP.] qualis est pauperum, & tenuium. Ouid. Metam. 8. *mensam succincta, tremensq; Ponit anus: mensa sed erat pes tertius impar: Testa parem fecit.*

B CONCHA SALIS PVRI] concha salis, id est, ex concha salinū. suprà Od. 16. lib. 2. *Vivitur parvo bene, cui paternum Splendet in mensa tenui salinum.* per concham salis puri, tenuem victū, paruumque apparatus significat. talis enim est pauperum victus & apparatus, panis & sal pro obsonio. ut sat. 2. lib. 2. *cum sale panis Latrantem stomachum bene leniet.*

PVR I] cur puri? an quoddam res puras & incorruptas cōseruet, & iccirco appellatur à Lycophrone *ἀγνός*, & ab Homero *θεός*: an per purum, merum & solum & simplicem, & sine vilo alio obsonio coniunctum significat, ut sal purus, solus, & simplex obsonij loco sit: quod probabilius est.

DEFENDERE] id est, arcere, & propulsare, ut suprà Od. 17. lib. 1. *Defendit æstrem capellis.*

DECIES CENTENA] decies centena sester tia, id est, decies centum millia nummū: quæ efficiunt circiter xxv. aureorum Gallicorum, aut Italicorum millia. vsurpabatur à veteribus pro ingēti summa. de sester tio autē plura alibi dicemus.

C HVIC PARCO P. C.] *εἰπαρκός*: vel qui paullo antè tam parcus, & tam paucis contentus erat.

SIC IMPAR SIBI] sic inaequale, atque inconstans.

MANIVS ABS.] si Manius recta & emendata est scripturā, credibile est hūc describi ab Horatio Manium illum, de quo Virg. in Palamone, *Qui Baniū non odit, amet tua carmina Mani.* Sed plerique legunt Manius, existimantes ab Horatio significari luxuriosum illum Manium, & facetissimum scurrā, qui ex amplissimo & lautissimo patrimonio nihil sibi præter vnam columnam excepit, quin omne profunderet, ac dissiparet, unde gladiatores spectaret. de eo autem plura dicemus ad epist. ad Vallam, ibi, *Manius ut rebus maternis, &c.*

IGNORAS TE?] non nouisti te? sic Terent.

Heaut. *Erras, si credis: & me ignoras Clinia.* M. Tull. Academic. quæst. lib. 4. *Maiore studio Lucullus philosophia studio deditus fuit, quam, qui illum ignorabant, arbitrabantur.*

IMMO ALIA ET F. M.] lib. quidem omnes vulgati habent *haud fortasse min.* sed aliquod veteres: in his duo Vatic. Iannoët. Faërn. Rainutij Car. & Torn. & Nicotian. Cleric. *immò alia, & fortasse minora.* quos secutus sum.

AN, VT IGNOTVM DARE NOBIS V.] dare verba, est nihil præter verba, dare: multa quidem & larga promittere, sed nihil re præstare: verbis lactare, ac decipere. Terent. Heaut. *Dic me hic oppido esse inuitam, atque seruari: Verum aliquo pacto verba his me daturam esse, & venturam.* Lucilius. *Vni se atque eidem studio omnes dedere, & arti, Verba dare ut caute possint, pugnare dolose, Blandita certare, bonum simulare virum se, Insidias facere, ut si hostes sint omnibus omnes.* Plaut. Menæch. *Sic hoc decet, dari facere verba custodi cata.* Idem Milite glor. *Ve misero mihi. Verba mihi data esse video.*

STVLTVS ET IMPROBVS H. A.] hoc genus hominum, qui in aliorum ingeniis, ac moribus obseruandis sunt diligentes, & acres: in suis, admodum negligentes, pulchrè notat Theognis his versibus, *Νήπιος, ὅς τ' ἐμὸν μὲν ἐχέει νόον ἐν φυλακῇ, τὸν δ' αὖτ' ἰδίον ἔδδ' ὅπως πέπειται.* id est, Stultus est, qui mentem quidem meam obseruat: suam autem nō attendit. & Plutarchus lib. *ἑὸς ἐνδομίας, τὸ τὸ ἄλλοτερον ἀνθρώπου βλακείᾳ καὶ κακὸν ὀφείδεται,* id est, *ἑαυτοῦ βλάβη*, id est, quid alienum malum homo inuidissimè, acutissimè perspicit: tuum transuersis, & conuiuentibus oculis intueris? Non abhorret ab his illa Ciceronis lib. 3. Tuscul. q. *Et qui suos casus aliter ferunt, atque ut alii auctores ipsi fuerunt, non sunt vitiosiores, quam fere plerique, qui auari auaros, gloria cupidos gloriosi reprehendunt. Est enim propriū stultitiæ aliorū vitia cernere, obliuisci suā.*

CUM TVA PERVIDEAS OC. M. L. I.] huius loci hæc sententia est. Cum tua mala oculis lippientibus, & negligenter vel quasi lippus, cuius oculi inuncti, id est, vincti sunt, cernas, cur in amicorum, &c. P. Victorius lib. Var. lectionum 20. ait hoc loco *peruidere*, idē valere, quod apud Græcos *ὑπερβλέπειν* quod est, non admodum contentis oculis intueri, conpuiete, negligenter inspicere. Atqui apud M. Tullium aliam vim habet verbum *peruidendi*. ut lib. 5. de finibus. *Intrandū est igitur in rerum naturam, & penitus, quid ea postulet, peruidendum.* Et apud Lucret. lib. 1. *Peruideamus utrū finitū funditus omne Constet, an immensum pateat, vasteq; profundum.* & lib. 2. *Ex quo iactari magis omnia materiai Corpora Peruideas.* Itaque existimarim, quod quidem pace Victorij dixerim, *peruidere* semper significare acerrimè, & acutissimè intueri: sed hoc loco fieri, ut contrarium significare videatur propter has voces *adiectas, oculis lippus inunctis*. sic suprà dixit Od. 7. lib. 3. *nam scopulis surdior Icari Voces audit adhuc integer.* inunctis autem participium est à verbo *inungor*. epist. 1. lib. 1. *Non tamen iccirco contemnas lippus inungi.*

TAM CERNIS ACVTVM] *ὀξυδερκής*, ut loquitur

A quitur apud Plutarchum poeta quidam.

AQUILA] Traditum est à veteribus, aquilas esse acie oculorum acutissima prædita: eadem pullos suos nuper natos Soli admouere, cogeréque, ut solem aduersum intueantur: quod si facere possint, legitimos haberi: sin minus, ut adulterinos reici. Hom. quoque *ἰνὰ δ. ρ.* aquilam omnium auium esse oculatissimam satis declarat iis versibus, quibus Menelaum quoquoersus circumspicientem, si forte Antilochum reperiatur, ut eum ad Achillem mittat, Patrocli mortem nuntiatum, cum aquila comparat, his verbis. *Πάρησε παλαιόν, ὡς αἰετὸς, ὃν ῥά τε φασὶν Ὀδυσσεὺς δέρεσθαι ὑπεραν πτενόν.* id est, quoquò versus circumspiciens, tanquam aquila, quam omnium auium acutissimè cernere ferunt.

SERPENS EPIDAVRIUS?] draco. oculatissimū est enim genus draconum, ex quo nomen traxerunt. nam *δέρκεαι*, cernere est: unde dracones sunt appellati. serpentem Epidaurium dixit, vel quòd Æsculapius Epidauri colitur, cui sacri sunt dracones: vel quòd in agro Epidaurio, nusquā alibi, genus quoddā draconum nascitur mansuetum, colore ab aliis differens, ut scribit Pausan. in Corinth. vel quòd Romanis graui pestilentia laborantibus, draco Epidauo Romam aduectus, saluti fuit, & hac specie Romæ colebatur. quod postremum probabilius est. posuit tamen serpentem Epidaurium pro quouis alio dracone.

IRACUNDIOR EST PAVLLO, &c.] huius loci hæc sententia est. Est aliquis fortasse aliquanto plus quam par sit iracundus, qui leuissima de causa irascitur, & iccirco minus aptus est congressibus hominum, qui hodie viuunt, dicacium, & urbanorum, quia ferre non potest eorum sales & risus, & dicta, id est, scommata. cum sit autem subrusticis moribus, & inculto corpore, expositus est dicacium hominum naso. Esto igitur aliquis, tali ingenio, taliq; corporis cultu: at vir bonus est, at tibi amicus est, at ingenio præstat. est igitur ferendus & amandus.

MINUS APT. AC NAR. HORVM HOM.] minus aptus huiusce ætatis hominum urbanitati atque irrifioni, qui sagacissimè aliorum mores odorantur, vitiaque vel leuissima urbanè insectantur. acutæ nares, sunt sagaciores: obtusæ &

C obusæ, ad odorandum ineptiores. iracundi autem homines, inepti sunt ad congressus hominum urbanorum, & dicacium, quia siquid in eis reprehendendum est, illis quidem ridendi materiam præbent, ipsi autem ferre non possunt propter innatam iracundiam: quanto autem molestius risus & falsa dicta ferunt, tanto magis iridentur. Alij sic distinguunt, quod & mox iterabimus, *Iracundior est paullo: minus aptus: acutis Naribus hominum rid. p.* &c. ut sit hæc sententia, Iracundior est paullo, minus aptus. id est, ineptus ad hominum congressus, quia sit aliquanto iracundior: rideri possit acutis naribus hor. homi. id est, rideri possit ab istis nasutis, & derisoribus. Simeo Bosius Lemoix autem dicebat mihi, se in suo codice perantiquo scriptum habere, *Iracundior est paullo.* quam scripturam nullo modo probo, vide epist. ad Mæ-

can. 3. libr. 1. ibi, *ad hæc ego naribus uti Formido.* Sed quidam sic legendum ac distinguendū existimant, minus aptus, acutis narib. hor. hom. &c. ut sit hæc sententia, Iracundior est paullo, minus aptus, id est, homo ineptus: & post minus aptus, locant interpunctionis notam, aut virgulā, aut comma: deinde ita sequetur, *ἀσυνδέτως*, rideri possit, eò quòd, &c. id est, ridiculus sit, eò quòd rusticius est tonsus, quòd ei toga laxa, minusque astricta penderet è pectore, seu ex humeris.

RIDERI POSSIT EÒ QV.] hæc verba declarationem, rationemque continent superiorum, nempe, cur sit minus aptus ac. n. h. h. vel dic ut proximè diximus.

EÒ QVOD RVSTICIVS TONSO TOGA DEFL. ET M. L. IN P. C. H.] id est, quod & imperitius tonsus est, & toga non est aptè composita, & calceos habet nimis laxos, ita ut in eis pes quasi natate videatur, ut loquitur Ouidius: id est, malè hæreat, incertus & instabilis sit. Quidam dicunt hîc Virgilium vellicari, quasi subrusticis moribus hominem.

MALE LAXVS IN P. C. H.] si malè coniungas cum nomine laxus, sic erit interpretandū, nimis, aut valdè laxus, ut infr. ead. Sat. *malè parvus Si cui filius est.* & Od. 17. lib. 1. *ne malè dispari Incontineis iniiciat manus.* & Sat. 4. *Sulcius, & Caprius ranci malè.* & Sat. 5. lib. 2. *malè tussiet.* aliàs cōtrariam habet significationem, ut Od. 9. lib. 1. *aut digito malè pertinaci,* id est, parum pertinaci. & epist. ad Mæcen. 3. lib. 1. *ut malè sanos Ascripsit liber satyris, Fannisq; poetas.* M. Tull. epist. ad Attic. lib. 2. *Sed ego odi illam malè Consulare.* Catull. ad Aur. & Fur. *malè me marem putastis.* Oui. lib. 1. de arte. *Et si quis malè vir quæret habere virum.* T. Liui. lib. 35. annalium, *videretis vix duarum malè plenarum legiuncularum instar in castris regis.* Sed omnino hoc malè, coherere debet, cum verbo heret, ut sit hic ordo, & structura. *& calceus laxus in pede malè heret.* Vnum autem hoc est argumentum rusticitatis maiorem pede calceū gerere, ut docet Theophr. libello, quē inscripsit *ἠθικοὶ χαρακτήρες*. sic enim ille, capite *ἀπὲ ἀγρονομίας*, id est, de rusticitate. καὶ ἀγρονομίας πύργος τις, οἷος μέλλω τῷ ποδὶ ὑποδήματα φορεῖν. id est, rusticus eo ingenio est, ut pede maiores calceos gerat.

SVB CORPORE] aliquot membranæ manu scriptæ habent, *sub pectore.* quæ scriptura non est fortasse reiicienda. pectus enim proculdubio propriè, pars est corporis, sed ex sententia Epicureorum, animi, & ingenij, & consilij sedes. Ex quo pro animo à poetis vsurpatur. hanc scripturam confirmat illud ex Saty. 6. huius lib. *& latum demissa pectore clauum.*

NUMQVA TIBI VIT. INS.] id est, numqua vitia tibi natura ingenuerit, seu ingenerauerit. malè autem Acron, siue potius Pleudacron, qui *inseuerit* positum esse putat pro insita fuerit. & numqua coniungit cum natura.

CONSVE TVDO MALA.] consuetudinem malam, non intelligit victus consuetudinem cum vitiosis, & improbis hominibus: quamvis hæc quoque multum valeat ad animos corrumpendos,

A pendos, vt ostendit Theognis his versibus, Οἱ κακοὶ δὲ πάντως κακοὶ ἐκ γαστρὸς γινώσκουσιν. Ἀλλ' ἀνδρῶσι κακοῖς συνθέμενοι φιλήσω. id est, *vitiosi & improbi homines, non prorsus vitiosi ex vtero nascuntur: sed ex eo vitiosi fiunt, quod cum vitiosis familiaritate coniuncti sint*: sed consuetudinem peccandi: de qua Aristot. lib. 3. de morib. ad Nicom. his verbis, ἀλλὰ τὸ ποιήσας γινέσθαι αὐτοὶ, αἱ ποιεῖς αἰεὶ μέγας καὶ τὸ ἀδίκως, ἢ ἀκολάσως εἶναι, οἱ μὲν κακὴν γυνώσκουσιν, οἱ δ' ἐν πότῃ, καὶ τοῖς ποιήσας διακρίνεται. αἱ γὰρ ποιεῖς ἐκασταὶ ἐνέργειαι, ποιήσας ποιεῖσι, id est, vt quidem nos vertimus (nostris enim vti licet) verum cur tales exstiterint, causam ipsi sustinent, quippe qui negligenter, ac dissolutè viuunt: & cur iniusti, atque intemperantes sint, causa in ipsis consistit, vt pote quorum alteri in maleficiis, alteri in computationibus, & id genus deliciis ætatem consumant. Nam quales sunt in quaque re collocatæ functiones, tales eos, qui munere funguntur, efficiunt. Præterea idem lib. 2. princip. docet, virtutes moraleis, quas Græci ἠθικὰς appellant, nomen habere ex ἔθους, id est, ex consuetudine: quod nomen paululum declinat ac deflectit ἀπὸ τοῦ ἠθους, id est, à moribus & comparari consuetudine. & M. Tull. lib. 3. accusat. ὁ consuetudo peccandi: quantam habes incunditatem in improbis, & audacibus, cum pœna absuit, & licentia consecuta est.

B NAMQUE NEGLECTIS VREND A FILIX, &c.] allegoria est, per quam significat, in animis nulla doctrina excultis vitia innasci.

ILLUC PRÆVERTAMVR] ad illud prius veniamus: illud priore loco explicemus de amatoribus, qui amicarum suarum vitiis ita blandiuntur, & ignoscunt, vt etiam interdum iis delectentur, aut certe ea non animaduertant, quàm de amicorum officio dicamus. Plautus hoc verbum in Milite glor. cum accusandi casu coniungit, Igitur id quod agitur, nunc hoc primum prauortii decet. In Mercatore cum dandi, otium non est: mandatis rebus prauortii volo. sic Cæsar lib. 7. de bello Gallico, huic rei prauertendum existimauit. Tit. Liuius libro 35. παθητικῶς. Aliud in presentia, quod magis instaret, prauertendum sibi esse dixit.

AMATOREM QVOD AM. TVRP. DEC. decipiunt amatorem, id est, ab amatore non animaduertuntur, neque sentiuntur: sed ignorantur, λαθάνουσι, fallunt, latent. vt sup. Od. 13. lib. 2. Dulci laborem decipitur sono. Plato lib. 5. de rep. ostendens, eum, qui aliquid amet, non solum id amare, quod sit in eo genere perfectum, sed id omne, quod sit eius generis: neque quemquam, disciplinarum cupidum verè dici solere, qui hanc, vel illam disciplinam sequatur: sed eum, qui hoc nomine dignus sit, omneis disciplinas colere, & amplecti oportere: exemplum affert amatorum eorum, qui puerilibus amoribus dediti sunt: aitque illos puerorum omnium, in quib. insit maturitas illa ætatis aspectu quodammodo pungi, & commoueri: eorumque vitia corporis, si qua sint, studiosè extenuare, & eleuare. verba Platonis sunt hæc, ἢ ἔχ' ἔτι ποιεῖτε πρὸς τὸς καλὸς, ὁ μὲν ὅτι σιμὸς, ὅτι χαρὶς κληθεὶς ἐπαμνησθῆσθαι ὑφ' ὑμῶν τὸ δὲ τὸ χερσὶν βασιλικὸν φατὶ εἶναι τὸ δὲ διὰ μέσσην τέττων, ἐμμετρῶτατα ἔχειν μέλας δὲ, ἀνδρικός ἰδεῖν λευκὸς δὲ, θεῶν παῖδας εἶναι μελιχλῶρες δὲ, καὶ τῶ-

νομαοῖσι πρὸς ἄλλῃ ποίημα εἶναι, ἢ ἔρας ἔτι ποιοῦμεν περὶ καὶ εὐχάρως φέροντες τὴν ἀρχὴν, εἰ δὲ ὅτι ὥρα ἡ, καὶ ἐν λόγῳ πάσας περὶ παρὰ φάσεις παρὰ φάσεις ἰδεῖτε, καὶ πάσας φωνὰς ἀφίετε, ὥστε μὴ εἶναι ἀποβάλλειν τὴν ἀνδάντων ἐν ὥρᾳ, id est, nōne ita vos geritis aduersus formosos? nōne hic quidē quod sit simus, venustus appellabitur, atque à vobis laudabitur? illius nasum aquilinū dicitis regiū esse? aliū, qui medius inter hos locatus sit, exquisitissimā mediocritatē obtinere? nigros autē aspectum virilem præ se ferre? candidos, Deorum esse filios? Iam verò eorum, qui μελιχλῶροι appellantur, nōne nomen ipsum ab eo amatore factū est, qui eius, quem amet, pallorem luridū, ac subuiridem extenuet, facileque ferat, si sit ætate matura? Denique (vt vno verbo absoluā) causas omneis excogitatis, vocesque omneis mittitis, vt ne quis eorum, quorum ætas floreat, de manibus vestris elabatur. Huc pertinent quæ Lucretius scribit lib. 4. Multi modis igitur prauas, turpeisq; videmus Esse in deliciis, summoq; in honore vigere. Atq; alios alij irrident, Veneremq; suadet Vt placent, quoniam sædo afflictatur amore, Nec sua respiciunt miseri mala maxima sæpe. Nigra μελιχλῶρος, [id est mellei coloris] est, immunda, & fætida, ἀκοσμος, [id est immunda seu inornata.] Casia παλάδιον [id est parua Pallas] nervosa & lignea, δορκάς [id est caprea] Paruula pumilio, χαρίτων μία [id est vna Gratiarum] tota, merum sal: Magna atque immanis, κατὰ πληθύν, [id est horrorem seu potius stuporem incutiens.] plenaq; honoris: Balba, loqui non quit, τρεπυλίζε: id est balbutit. muta, pudens est: At flagrans, odiosa, loquacula, λαμπάδιον [id est parua lampas] fit: ἰσχυρομένιον [id est gracilis amicu] tum fit, cum viuere non quit Præmacie: παθὴν verò est iam mortua tussi. At gemina, & mammosa, Ceres est ipsa ab Iaccho: Simula σιλῶν, [id est silen] ac Satyra est: labiosa φίλημα. [id est osculum.] His similia sunt illa apud M. Tull. lib. 1. de natura Deor. Neuis in articulo pueri delectat Alcæum, at est corporis macula nanus. Illi tamen hoc lumen videbatur. Q. Catulus huius collega, & familiaris nostri pater, dilexit municipem suum Roscium: in quem etiam illud est eius: Constiteram exorientem auroram forte salutans, Cum subito à lana Roscius exoritur: Pace mihi liceat, celestes, dicere vestra: Mortalis visus pulchrior esse Deo. Huius pulchrior Deo: at erat, sicut hodie est, peruersissimis oculis. sic & Theocr. ἐν ἔργῳ τῇ. Βομβυκα χαρίσσα, Σύραν καλέουσι τὴν πάντες. Ἰσχυρὴν, ἀλόκαυσον, ἐξ ὅς δὲ μόνος μελιχλῶρον. Bombyce venusta, Syram, te omnes appellant, gracilem, sole perustam: ego autem solus pallidam, & subflauam. Itaque amorem cæcū faciunt idē, quod amantes eorum, quos amant, deformitatem tum animi, tum corporis non videant: & quod ea, quæ minimè pulchra sunt, amatipulcherrima videantur: quemadmodum idem Theocr. ait in Βακχολιάς. ἢ γὰρ ἔρωσι Πολλάκις ὃ πολύφαιμα τὰ μὴ καλὰ πέφανται.

E POLYPVS] Ode 12. epod. Polypus, an granis hirsutis cubet hircus in alis.

STRABONEM APP.] oculis peruersis ac distortis. M. Tull. lib. 1. de natura deorum. redeo ad Deos. Ecquos, si non tam strabones, at patulos esse arbitramur?

A **PATVM**] pati dicuntur semiclusis oculis, & ut ait Porphir. leuiter declinatis. qualis pingebatur Venus.

ET PVLVM] quasi paruulum.

MALE PARVVS] valde paruus.

VT ABORTIVVS F. O. SISYPHVS] quis fuerit iste Sisyphus, quæro: credibile est abortiuum dictum esse propter corporis breuitatem, Sisyphum propter calliditatem.

HVNC VARVM DISTORTIS, &c.] hunc, qui distortis est cruribus, varum appellat.

BALVTIT SCAVRVM] balbutiendo scaurum nominat. scauri dicuntur quorū tali exstant, seu prominent.

PARCIVS HIC VIVIT? FR. D.] docet nunc, quo pacto amicorum vitia sint verbis extenuanda, dissimulanda, ac ferenda.

INEPTVS] quid valeat nomen ineptus apud Latinos, docet M. Tull. lib. 2. de orat. *Quem nos ineptum vocamus, is mihi videtur ab hoc nomen habere ductum, quod non sit aptus: idq; in sermonis nostri consuetudine perlatè patet. Nam, qui aut, tēpus quid postulet, non videt, aut plura loquitur, aut se ostentat, aut eorum, quibuscum est, vel dignitatis, vel commodi rationem non habet, aut denique in aliquo genere aut inconcinuus, aut multus est, is ineptus dicitur.*

CONCINNVS] lepidus, politus, eorum, quibuscum viuit, ingenio, & moribus accommodatus, commodus. Lucret. lib. 4. *Et simul ipsa viris Venus ut concinnior esset.*

TRVCVLENTIOR] qualis ille Stratilax Plautinus, à quo dicta comœdia est Truculentus.

SIMPLEX] simplicem appellant Latini apertum, liberum, nihil dissimulantem, omnia & loquentem, & facientem, quæ sentit, & recta iudicat. sic item & Græci. Eurip. *Ἰφίγ. ἐν αὐλ. sub perf. Achill. Εἶπὲ δ' ἐν αὐτῶς εὐσεβέστατος Τραφεὶς Χείρωνος, ἑμυῖδοντες ἄλλος ἄλλος ἔχουσιν.* 1. ego autem in viri maxime pij domo educatus, Chironis, didici mores simplices habere. cui cōtrarius duplex *διπλῆς*. sup. Od. 6. lib. 1. *Nec cursus duplicis per mare Vlyssæi.*

CALDIOR] calidior, ardentior, feruidior.

HÆCRES ET IUNGIT, &c.] Plato quodam loco ait hac re amicitiam maximè integram, incolumemque conseruari, si nostra in amicos beneficia, minora esse putemus, quam ij, in quos conferuntur, putant: illorum contrà erga nos merita, maiora nobis, quàm illi existimant, videantur. sic Plato *ταῦτα φυλάττοντες, ἀσάλευτον τὴν φιλίαν φυλάττομεν.*

IUNCTOS ET SERV. AM.] id est, Atque amicos partos & conciliatos, continet. frustra autem amici parentur, nisi in amicitia retineantur. Nam quid iuuat præda, si postea quàm capta est, elabatur è manibus? inquit Themistiū iunior. *τί γὰρ ἀνεὶν κέρδος τῆς ἀρχῆς, εἰ κρατήσῃς αὐτῆς μὴ κατὰ Χοίρεν.*

AT NOS VIRTUTES IP.] tantum abest (inquit) ut amicorum vitia extenuemus, leuioribusque nominibus appellemus, ut contrà, eorū virtutes vitiorum nominibus calumniantes inquinemus.

ATQVE SINCERYM CVP. VAS] quæ

sunt suapte natura pura, & sincera, ea per summā iniquitatē, & malitiā turpi, atq; impuro tectorio deformamus. allegoria est, per quā significat, nos, quæ sunt recta, honesta, cum virtute coniuncta, ea per improbiſsimā calumniā praua, turpia, vitiosa nominare. Incrustabantur autē vasa vel lapide, vel tectorio, vel herba intrinsecus. Lucil. *nam vel regionib. illis Incrustati calix rura, cauliſve bibetur.*

PROBVS QVIS NOB. VIV. &c.] hunc locum sic explicabam, vulgatam lectionem, quam tamen nonnulli codices veteres confirmant, secutus: quæ talis est, *probus quis Nobiscum viuit, multum demissus homo: illi Tardo cognomen pingui damus*, si quis probus, & demissus homo nobiscum viuit: illum tardum & pinguem nominamus. hæc enim *tardo, pingui, demissus* posita mihi videbantur esse: atque ita longè maiorem vim habent, quàm si dixisset *tardo & pingui*, ut infra eadem satyra, *habere insuavis, acerbis*. Iam verò non est dubium, quin vox demissus interdum in laude ponatur. ut apud M. Tull. pro Muræna. *Sit apud vos modestia locus: sit demissis hominibus perfugium: sit auxilium pudori.* Idem lib. 2. de orat. ad Q. Frat. *eaq; omnia, quæ proborum, demissorum, non acrim, non pertinacium, non litigiosorum, non acerborum sunt.* sed de integro consultis libris manuscriptis, aliter arbitror hunc locū esse explicandum. sic autem in eis scriptum est, *probus quis Nobiscum viuit? multum est demissus homo. illi Tardo cognomen pinguis damus*: quæ sic explico. Si quis probus nobiscum viuit: eum dicimus esse hominem demissum, & abiectū. si quis sit tardus: eum pinguem appellamus.

HIC FVGIT OM. INS.] si quis est cautior, & aduersus omneis insidias, & fallacias hominum septus, ac munitus, cum inter eos homines se versari intelligat, qui bonis inuidere, & innocentis criminari solent: pro prudente, & cordato, fictum, astutumque eum appellamus.

NULLIQVE MALO LATVS OBD. AP.] tralatio est à re militari, aut à gladiatoribus, qui stultos cauere solent, debent quidem certè, ne latus apertum aduersario ostendant. Tibullus nudum latus appellat. lib. 1. eleg. 4. *Si voles arma, leui tentabis ludere dextra: Sape dabis nudum, vincat ut ille, latus.* Cæsar lib. 1. de bello Gall. idem lib. 7. *Multis undique vulneribus acceptis, nulla munitione perrupta, cum lux appareret, veriti ne ab latere aperto ex superiorib. castris eruptione circumuenirentur, se ad suos receperunt.* Boij, & Tulingi, qui hominum millibus circiter XV. agmen hostium claudabant, & nouissimis presidio erant, ex itinere nostros latere aperto aggressi circumuenere. contrarium est *latus tectum*. Terent. Heauton. triumpho, *si licet me latere tecto discedere.*

CRIMINA] criminationes, ἐγκλήματα. ut infra epist. ad Loll. 2. lib. 1. *Ut penitus notum si tentent crimina, serues.*

SIMPLICIOR] apertior. ut suprà *simplex*, fortisque habeatur. opponitur duplici, vafro, & calido. *Simplicior quis at est* autem edendum curauit libros veteres plerosque omneis secutus: pro quo alij habent, *Simplicior si quis, qual. &c.* minus emendatè.

AVT

A **AVT TACITVM APPELLET]** hunc locū in omnibus codicibus vulgatis corruptum, restitui. nam cum antea legeretur *impellat*, ego *appellet* reponendum curavi, ab vno codice manu exarato admonitus, atque adiutus, in quo scriptū erat, *appellat*. quid sit autem tacitum, aut legentem appellare, sciunt omnes, qui Latine sciunt. Verū tamen minus exercitatos exempla docebūt. Cic. in Bruto, *Videor enim iam te ausurus appellare, quoniam longo intervallo modò primū animaduerti paullo te hilariorē.* idem epist. 2. lib. 1. *videbatur enim reconciliata nobis voluntas senatus esse, quod tūm dicendo, tūm singulis appellandis perspexeram.* Idem in orat. pro P. Quinctio, *Tunc appellat ultro Nauium, ut quoniam, &c.* Idem lib. 2. 5. epistol. *Tum Treboni, quando ad amorem meum aliquantulum discedens addidisti: quo tolerantius feramus igniculum desiderij tui, crebris nos litteris appellato.* Idem 1. lib. accus. *appellat heredem L. Annium, qui erat institutus secundum filiam. non enim mihi persuadetur, istum ab illo prius appellatum: dicit se posse ei condonare edicto hereditatem.* Idem pro C. Cicerio accus. Verr. *Videt ad ipsum fornicem Fabianū in turba Verrem: appellat hominem, & ei voce maxima victoriam gratulatur.* Plautus in trinum. *lubet adire, atq; appellare hunc. verū ausculto perlubēs: sed metuo, si compellabo, ne aliam rem occipiat loqui.* Plus est autem tacitum aut legentem appellare, quā appellare simpliciter. nam tacitum, aut etiam legentem appellare, interpellare est: quæ sententia huic loco conuenit maximè. legentem autem, tacitūve impellere, quid sibi velit hoc loco, nescio. hoc tantū dicam, si Horatius, aut quis alius principem impelleret: non simplex, aut quouis sermone molestus, aut communis sensus expers diceretur: sed vel, ut insanus, & mente captus, vinculis constringeretur: vel, ut audax, & scelestus, supplicio afficeretur. nemo enim impellitur sine grauiore ictu, ut vis verbi declarat. tribus, quattuorue exemplis contenti erimus. Cicero pro Plancio. *Etenim, si quando, ut sit, iactor in turba. non illum accuso, qui est in summa sacra via, cum ego ad Fabij fornicem impellor: sed eum, qui in me ipsum incurrit, atq; incidit.* Idem in Cluentiana. *Præcipitantem igitur impellamus, & perditum proster-namus.* Lucrēt. lib. 2. *Nec simile est, ut cum impulsū procedimus ictu Viribus alterius magnis, magnosq; co-actu.* Tit. Liuius lib. 33. *annalium. & primo adeo acriter inuasit, ut ante signanos impulerint.* Horat. Od. 6. lib. 4. *aut impulsū cupressus Euro.* incidi & in alium codicem veterem, ubi ad vocem *impel-lat*, ascriptum erat, id est, alloquatur. cui annotationi si additū esset, *ultro*, seu *prior*, vis verbi, quod ad hunc locum attinet, expressa esset. nam, qui appellat alterum, eum prior, aut ultro affatur. Ineptissimè autem quidā legunt, *impellam*, cum sit referendum, ad id, quod antecedit, *Simplicior quis at est?* &c.

QVOVIS SERMONE MOLESTVS.] licet hæc verba vel cum iis, quæ antecedunt, coniungere, hoc modo, *ut forte legentem, Aut tacitū appellet, quoniam sermone molestus?* id est, cū sit, vel qui sit quouis sermone molestus? vel separatim lege-

re, ut intelligamus esse verba eorum, qui hominem simplicibus moribus præditum insectantur, & reprehendunt.

QVAM TEM. IN NOS. M. L. S.] nimia (inquit) hac seueritate, & asperitate in amicos leuiter peccantibus, cōdicionem nostram efficimus duriorē, nobisque (ut ita dicam) legem grauissimam imponimus. Nam cū ab omni vitij labe nemo sit purus, nec integer, non dubium est, quin eadem lex sit in nos valitura, quam in alios tulerimus.

NAM VIT. NEMO SINE N.] sic Theognis, *Ἐπὶς ἀμαρτωλοῖσι φίλων ὅππῃ παντὶ χολῶτο, οὐ ποτ' ἀν' ἀλλήλοισι ἀρῆμοι, ἔδ' ἐ φίλοι ἔϊεν' ἀμαρτωλοὶ τὸρ ἐν ἀνθρώποισιν ἔπονται θνητοῖς, κύρνε, θεοὶ δ' ἐκ ἐθέλων φέρειν.* id est, Si quis ob amicorum peccata, & ob quoduis delictum stomachetur, numquam inter nos concordēs, & amici esse possimus. peccata enim, Cyrne, mortaleis omneis comitantur: soli dii ferre non possunt. Idem, *οὐδένα παμπήδω ἀγαθόν, καὶ μέτεον ἀνδρα τῶν νῦν ἀνθρώπων ἥλιος κατ' ὅρα.* id est, neminē prorsus bonum, & moderatum virum eorū, qui nunc sunt, hominum sol aspiciet. & auctor epigrammatis illius, quod est in oratione Demosth. *ὡς ἐσθλόν*, in extr. *Μηδὲν ἀμαρτεῖν ὅτι θεῶν, καὶ πάντα κατ' ὅρα ἐν βιοτῇ: μοῖραν δ' ἔπ' φυγεῖν ἔπορεν* quos versus sic verti, *Nil peccare Dei est, neque falli in rebus agendis: Sed fati legem non licet effugere.* Et Themist. iunior oratione 3. *ἐπὶ δὲ τὸ μηδὲν ἀμαρτεῖν ἔξω τῆς φύσεως κείται ἢ ἀνθρώπων, &c.* quoniam igitur nihil peccare extra naturæ humanæ sortem positū est, &c.

AMICVS DVLC. VT ÆQV. E. CVM M.] id est, quo tempore amicus virtutes meas cum vitiis comparat, propendat in virtutes nostras numero plureis (si modò plures sint meæ virtutes, quā vitia) earumque pondere vitia nostra eleuet. potest & particula *cum* pro coniunctione accipi, hoc modo, mea bona cum vitiis compenlet: deinde sequetur *ἀσυνδέτως*: pluribus hisce, &c. ego tamen illo modo malo.

HAC LEGE IN TRVT.] id est, hac lege, eadem erga eum adhibebitur æquitas, ac lenitas, trutina nomen est Latinum, à Græco *τηνὴν* ductum: quod significat eam libræ partem, per quā horsum & illorsum vergit lingula, seu examen: an sam appellat Latini, nomine translato. Sunt enim hæ libræ, seu bilancis partes: trutina, tracta & paulum deflexa à Græco nomine *τηνὴν*: quod nomē à verbo *τρέειν* dictum est, hoc est fatigari, & laborare: examen, quod est lingula, quæ cum in neutram partem inclinatur, sed medio ansæ puncto respondet, fit *ισορροπία*, id est, æquamentum, seu æquilibriū: iugum, à cuius extremis duobus pendent lances: lances binæ, quæ à Græcis dicuntur *πλάγεις* παρὰ τὸ πλάτος à latitudine: in quarum altera ponitur pondus siue plumbeum, siue æreum: in altera res, quæ pēditur, seu ponderatur. pendent autem lances è iugo singulæ ternis funibus ab inferiore parte in tribus punctis pari intervallo inter se distantibus, annexæ: à superiore autem, id est, ea, qua iugo funes adherent, funes in vnum colliguntur & cōeunt.

QVI, NE TVB. PROP.] id est, qui vult sibi

A ab amico sua peccata ignosci grauiora, ignoscat ei leuiora. ἀμνηστία est.

DENIQUE QVATIN. EXC.] Ingressur disputationem aduersus Stoicos, quorum vnum ē multis hoc erat decretum, omnia peccata esse paria. Quandoquidem (inquit Horatius) vitiis carere non possumus, neque fieri vllō pacto potest, vt peccata, siue à natura sint insita, siue mala consuetudine contracta, funditus extirpemus: cur non ea distinguimus, & pro cuiusque grauitate, aut leuitate penas irrogamus? Quidam libri veteres habent *excindi*, seu *exscindi*: quod non displicet, vt sit à verbo *exscindo* scilicet. nam alterum, quod hic editum est, à verbo iuncto *excido*, cuius est simplex *cado*, deductum est.

QVATINVS] quoniā. vt Od. 24. lib. 3. *quatinnus, seu nefas, Virtutem incolumem odimus.* & sat. 4. lib. 2. *Quatinus ima petit voluens aliena vitellus.*

CVR NON POND. MOD. ES. R.] cur nō ratione peccata ponderamus, & metimur, vt pœnæ sint peccatis æquales?

TEPIDVMQVE LIGVR. IVS] id est, paulatim & leuiter delibari, seu exorbuerit. Est enim ligurrire, eleganter, & paulatim, & ferè cū fastidio delibare, ac decerpere, κατὰ τὸ λιγυρῶν, quod est *suauē*, inquit Donat. in Eunuch. ad illū locū, *Qua dum foris sunt, nihil videtur mundius, Nec magis compositum quicquam, nec magis elegans: Quæ cum amore suo cū sunt, ligurriunt, Harum videre ingluuiem, &c.* idem eadem comœd. sup. *Hominē hand impurū, patria quæ abligurrierat*, seu (vt alij legunt) *obligurrierat bona.* *Abligurrierat* (inquit ille) id est, *suauibus escis consumserat.* Nam κατὰ τὸ λιγυρῶν est *ligurrire*: & λιγυρῶν Græci *suauē* appellant. Nonius Marc. producit testem hunc locū, & ligurrire interpretatur, degustare. vnde (inquit) *abligurrire, multa auidē consumere.* vtitur Hor. hoc eodem verbo saty. 4. lib. 2. *seu puer vnctis Tractauit calicem manibus, dum furta ligurrit.* M. Tull. lib. accus. 2. posuit translātē. *non reperietis hominē timide, nec leuiter hæc improbiſſima lucra ligurrientem: denotare omnem pecuniam publicam non dubitauit.* Hoc verbum autem duobus rr. scribendū esse viri docti censent, & in libris calamo exaratis omnibus præterquam in Tornes. ita scriptum est. fortasse autem accessit r. vt producat. neque verò essem ausus princeps vulgatam scripturam immutare, nisi mihi Færnus, vir acerrimi iudicii auctor fuisset, vt ita typis excudendum curarem.

LABEONE INSANIOR] M. Antistium Labeonem carpens, Augusto assentatur. Nam hic Labeo vsque adeo fuit liber, & contumax, vt etiā Augusto saepe restiterit, ac responderet.

QVOD NISI CONC. HAB. INS.] quod nisi ignoscas, meritò possis inſuauis haberi, atque acerbus. *insuauis*, acerbus dixit ἀσυνδέρτως, quod genus alibi notabimus.

ODISTI, ET FVGIS, &c.] quamuis leuē admodum sit amici peccatum, odisti eum tamen, & fugis, vt Drufonem feneratorum debitor. Hic Druso, siue, vt habent alij libri, *Ruso*, fenerator erat, & historiariū scriptor, suorum scrip. orū nimis amator, nimisq̃ admirator. Itaq̃ cum à de-

bitoribus sortem, aut vsuras ad diem non abstulerat, eos suarū historiariū recitatione malè multabat. Erat enim iis grauissimæ pœnæ instar audire Drufonis historias, vt pote indoctè scriptas.

QVI] debitor aris, non nominatus.

TRISTES KALENDÆ] Kalendis pecuniā & collocabant in fœnore, & quaestu, vt suprà Od. 3. epod. *Quærit Kalendis ponere: & exigebant*, vt hoc loco. tristes autem, nempe debitori. vide quæ ad Od. illam 3. annotauimus.

MERCEDEM] vsuram. vt saty. 2. *Quinas hic capiti mercedes exsecat.*

EXTRICAT] explicat, expedit, & ita dissoluit.

PORRECTO IVG.] significat, ita fuisse in iucundam, ac molestam debitoribus recitationem illam, vt vltro iugulum Drufoni, seu Rufoni, præbere, & iugulari mallent, quàm audire: vel vt viderentur iam iam, quasi iugulandi, iugulum præbere. Druso scilicet recitandis suis historiis debitores suos occidebat. sic lib. de arte poet. *Indoctū, doctumq̃ fugat recitator acerbus: Quem verò arripuit, tenet, occiditq̃, legendo. Non missura cutem, nisi plena cruoris hirudo.*

CATILL. EVANDRI M. TR.] paruum catinum, quo vsus sit Euander: ex quo intellige antiquissimū. Euander Pallantis Arcadiæ regis nepos, patre interfecto in Italiam venit, expulsisque Aboriginibus, ea loca, vbi nunc Roma est, occupauit. vide Virg. lib. 7. *Æneid.* Alij Euandrum catulatorem, aut figulum, & plastam ætate Horatii fuisse dicunt. à quibus dissentio. *Catinum* (inquit Varro) dicunt Siculi, vbi assa ponebant.

COMMISSA FIDE.] id est, fidei arcana quædam consilia suæ fidei commissa. *fide* enim pro fidei positum: vt apud Virgil. Georg. 1. *Libra die, somniq̃, pares ubi fecerit horas.* idem lib. 1. *Munera, lætitiæq̃, die.* & suprà Od. 7. lib. 3. *Constantis iuuenem fide.*

SPONSVMVE NEGARIT] promissum vel suo nomine, vel alieno, infitatus sit. epist. 1. lib. 2. *Hic sponsum vocat, hic auditum scripta, &c.*

QVEIS PARIA ESSE F. P.] Nunc aperire Stoicos exagitat.

SENSVS MORESQVE REPVGN.] sic M. Tullius de finib. lib. 4. *In prima igitur constitutione Zeno tuus à natura recessit: cumque summum bonum posuisset in ingenij præstantia, quam virtutem vocamus, nec quicquam aliud bonum esse dixisset, nisi quod esset honestum: nec virtutem posse constare, si in ceteris rebus esset quicquam, quod aliud alio melius esset, aut peius: his propositis tenuit prorsus consequentia, &c.* sequitur mox. *Omneis, qui non sapientes sunt, æquē miseros esse: sapienteis omneis summe beatos esse: recte facta omnia æqualia: omnia peccata paria: quæ magnifice primò dici videntur, considerata minus probantur: sensus enim cuiusque, & natura verū, atque ipsa veritas clamat quodammodo non posse se adduci, vt inter eas res, quas Zeno exæquaret, nihil interesset.* Fuit autem Zeno Stoicæ disciplinæ auctor, Polemonis auditor.

ATQVE IPSA VTILITAS, IVSTI] sequitur hoc loco Horat. quorundam philosophorum

Dd rum

Arum opinionem, qui existimabant nullum ius esse, nullum iustum natura: sed hæc omnia ab utilitate esse nata, & profecta, id est, propterea leges esse latas, & iura descripta, quia sine iure, & legibus societas humana incolumis conseruari non posset: qua de re mox plura dicemus.

CUM PROREPSERVNT] cum sensim è terris in lucem exstiterunt, & processerunt.

MUTVM, ET TVRPE PECVS] id est, homines illi recentes, à pecudibus parum admodum differentes, nondum scilicet sermonis usu, nec civili cultu reperto, nondum denique legibus ullis constitutis. sic Lucretius lib. 5. *Multaq; per calidæ solis voluentia lustra Volgiuago vitam tractabat more ferarum.* Mutum, id est, ἄλογον, rationis & orationis expers, non quod reuera tales essent primi homines, sed quod victu & cultu parum à mutis animantibus different, ut diximus.

GLAND. ATQVE CVB.] id est propter victum, & locum, ubi cubarent. glans primorum & ferorum illorum hominum victus fuit: ex quo illud ἄλις δρυός: satis quercus. Lucret. lib. 5. *Glandiferas inter curabant corpora quercus Plerumque &c.*

VNGVIBVS, ET PVGN.] sic Lucret. lib. 5. *Arma antiqua manus, ungues, dentesq; fuerunt, Et lapides, & item silvarum fragmina, rami.*

QVÆ POST FABR. VS.] Hæc fuit ætas ferrea, ut poeta volunt. Aratus. Χαλκείη γενεὴ πρὸς τέρων ὁλοώτεροι ἄνθρωποι, οἱ ποῦτοι καὶ κόρυτον ἐχέοντες ἀπὸ μάχης. Eivodhē: ποῦτοι δὲ βούων ἐπάσαντ' ἀροτήρων: quos sic Latinos fecit M. Tullius. *Ferrea tum verò proles exorta repente est: Ausaq; funestum prima est fabricarier ensem, Et gustare manu victum, domitumque iuuentum.*

DONEC VERBA, QVIBVS V. S.] Plato in Cratylo vult, nomina rebus consilio esse imposita: docetque, eum, qui primus nomina fabricatus sit, quem ὀνομαπότης nominat, ὀνομαπότης munere functum esse, nominaque cuique rei accommodata imposuisse: ex dialectici præscripto tamen: quemadmodum faber gubernaculum efficit præcipiente, & præeunte gubernatore. admonendus autem est lector minus exercitatus in libris Platonis, in eo dialogo corruptè legi νομοθέτης, cum legendum sit ὀνομαπότης. simile erratum admissum à librariis primo libro ὅς τ' ἄναλ. (sic enim vulgò nominant) indicavit mihi Muretus. Nam ubi νομοθετῆσαι legitur, legendum ὀνομαπότησαι. hoc modo, Εἰ δὲ δὲ ὀνομαπότησαι, ἔστω τὸ ἔπος λέγειν, κατηρεῖν. ubi omnes interpretes vitiosa scriptura decepti, lapsi sunt, præter veterem. Lucret. lib. 5. à Platone dissentiens, ex sententia Epicuri ait, naturam & utilitatem ab hominibus voces ad significandum aptas, sermonemque expressisse: neque unum aliquem nomina rebus imposuisse: his versibus.

At varios lingua sonitus natura subegit Mittere, & utilitas expressit nomina rerum, Non alia longè ratione, atque ipsa videtur Protrahere ad gestum pueros infantia lingua, Cum facit, ut digito quæ sint præsentia, monstrent. Sentit enim vim quisque suam, quoad possit abuti, &c. sequuntur hæc deinceps, Proinde putare aliquem tum nomina distribuisse Rebus, & inde homines didicisse vocabula prima, Desipere est.

nam cur hic posset cuncta notare Vocibus, & varios sonitus emittere lingua: Tempore eodem alij facere id non quisse putentur?

DEHINC ABSISTERE BELLO, OPP.] M. Tull. lib. 1. de inuentione, & lib. 1. de Orat. ad Qu. frat. & in orat. pro Sextio, ait, primos illos homines, cum primò dispersi essent, & vagi, postea vi eloquentiæ, & prudentia paucorum, unum in locum esse congregatos, atque à fera, agrestique vita, ad humanum cultum, civilemque societatem deductos: & constitutis iam ciuitatibus, urbibusque conditis, leges ab eis, & iura, iudiciaque fuisse descripta. Horatius hanc vim ascribit poetis, & musicis: qui iidem erant sapientes, & eloquentes, in epist. de arte poet. *Siluestreis homines sacer, interpretq; deorum, Cadibus & victu fædo deterruit Orpheus.* qua de re ad illum epistolæ ad Pisonem locum non nihil dicemus. & ad Od. 10. lib. 1. plura diximus. cum his Horatianis congruunt illa Isocratis in Nicocle. *Εὐγενόμενος δὲ ἡμῶν τῷ πλεῖν ἀλλήλους, καὶ δημοῦ ποδὲς ἡμᾶς αὐτοὺς ποδὲς ὡς ἀνθρώπων, ἡμῶν, ἔμῳ τῷ ποιοῦντι τὴν ἀπὸ πολλῶν ἀλλήλων, καὶ συνελθόντες πόλεις ὠκίσταμεν, καὶ νόμους ἐθέμεθα.* id est, Eò autem quòd innata est in nobis fidei inter nos faciendæ, & voluntatum, cogitationumque nostrarum declarandarum facultas, non solum agresti, & ferino viuendi genere liberati sumus, verum etiam una congressi, & conciliati & vrbes condidimus, & leges tulimus. quem locum retulit Muret. in lib. var. lect.

OPPIDA] M. Tull. lib. 1. de gloria, oppida ex eo appellata esse existimat, quòd opem darent: alij, quòd eò opes suas homines conferant. Varro lib. 4. de ling. Lat. vel ab ope, quòd muniuntur opis causa, vel quòd opere munibant mœnia, quòtutius essent.

ET PONERE LEGES] ita natæ sunt leges ex utilitate. nam cum antea primi illi homines more ferarum viuerent, & valentissimus, ac robustissimus quisque imbecilliorum, & infirmiorum opprimeret, atque hoc modo omnium ferè vita esset sollicita, infesta, & iniuriæ exposita, quòd nemo ita viribus suis confideret, ut vel ab insidiis, vel ab aperto finitimorum bello securus esse posset: tandem partim his incommodis conflictati, partim sapientium oratione adducti, belli gerendi finem fecerunt, vrbes condiderunt, leges & tulerunt, & sibi imponi passi sunt. Quæ testimonio Lucretij confirmantur, lib. 5. *Inde magistratum partim docuere creare: Iuræque constituere, ut vellent legibus uti. Nam genus humanum defessum vi colere aenum, Ex inimicitiis languebat. quo magis ipsum Sponte sua cecidit sub leges, artaq; iura. Acris ex ira quod enim se quisque parabat Vlisci, quam nunc concessum est legibus equis, Hanc ob rem est homines pertasum vi colere aenum, &c. ponere leges autem Græco & more, & sermone dictum est, πείνασθαι νόμους.*

NAM EVITANTE HEL.] id est, fuerunt enim ante Helenam alia mulieres, è quibus belli causæ natæ sunt: fuerunt alij ante Paridem adulteri. I. en. libro 13. complureis mulieres enumerat & belli principia, causasque præbue-

runt:

A rint: & Herodotus lib. 1. prima inter Græcos & barbaros bella ob fæminas hinc & illinc raptas orta esse ostendit.

TETERRIMA BELLI CAUSA:] sic habent plerique omnes libri veteres, & ita legendum, non, ut vulgati, *deterrima*.

QVOS VENEREM INCERTAM, &c.] sic Lucr. lib. 5. *Et Venus in silvis iungebat corpora amantum. Conciliabat enim vel mutua quamque cupiditas, Vel violenta viri vis, atque impensa libido, Vel pretium glandes, atque arbusta, vel pira lecta.*

VIRIBVS EDITIOR] viribus altior, id est, valentior, robustior.

IURA INVENTA METU INIVSTI] Concludit Horat. iura non natura, sed utilitate valere & constare. quæ sententia fuit etiam veterum quorundam philosophorum, ut ex Platone multis locis cognoscere licet. Atque in lib. quidem de leg. 10. scribit hanc esse sententiam quorundam hominum, qui haberi volunt sapientes, eorum omnium, quæ orta sunt, quæ oriuntur, quæque oriuntur sunt, alia naturâ, alia arte, alia fortunâ constare: verbi gratia, ignem, aquam, terram, animam,

B seu aëra natura, & fortuna vigere, & valere, non arte, cetera, quæ pictura, ars fabricandorum signorum, musica, & artes omnes efficiunt, arte valere: ita Deos non natura, sed arte, id est, quibusdam legibus, & institutis hominum constare. Iam honesta quidem alia lege, alia naturâ valere: iusta autem nulla esse naturâ: sed homines assidue inter se de iusto, & iniusto disside, quotidieque ea immutare. quæ porro iusta esse statuerint, tum esse iusta, lege scilicet, & arte, non natura. Atque hæc loquuntur (inquit Plato) sapientes quidam apud adolescentis homines, dicuntque id esse iustissimum, quod quis vi obtinuerit: unde in adolescentium animis impietas ingeneratur, proinde ac si non sint ij dij, quos lex animo, & cogitatione informare iubet. Idem in Gorgia eorum opinionem refellit, qui dicebant τὸ δίκαιον εἶναι τὸν κρείττω τὸ ἡττοῦς ἄρχειν καὶ πλεονέχειν. id est, ius esse, ut, qui præstantior est siue viribus, siue virtute, inferiori imperet, & plures obtineat. Cùm enim in eo dialogo Socrates multis verbis docuisset præstare iniuriam accipere, quàm inferre: Callicles & Polus contrâ disputant, iniuriam inferre deterius esse, quàm accipere, natura: sed lege constitutum esse contrarium ab hominibus imbecillis, ne præstantioribus parere cogerentur, néve ab illis spoliarentur. Quinetiam eos (quos dixi) imbecillos rerum nomina immutasse, ac pervertisse. nam, quod iustum sit natura, id illos, ut iniustum haberetur, lege lata extorsisse: & contrâ, quod iniustum est natura, ut iustum. exempli causa, si quis præstantior ac potentior, deteriore atque imbecilliore spoliaret, id iniustum esse dixisse, & iniuriam appellasse, cùm sit iustum, & ius appellandum. Atque hæc quidem, & multo plura apud Platonem & ab illis contra iustitiam disputantur, & à Socrate refelluntur. Horatius autem hoc loco eos sequitur potissimum, qui ius ab utilitate natum esse volunt: quæ sententia quamvis videatur probabilis, est tamen & falsa, & perniciofa: sa-

nusque multo & verius eorum iudicium est, qui **D** stirpem iuris à natura repetunt, quam ducem secuti probant, iura aut omnia, aut multo plurima, natura valere: primum propterea quod homo solus ex omnibus animantibus rationis sit particeps natura: lex autem, quæ iusta ab iniustis distinguit, nihil aliud sit, quàm recta ratio: deinde quod homines congregabiles sint natura: nulla autem societas sine iure & legibus diu incolumis manere possit: postremo quod optimus quisque iustitiam colat, improbilissimus iniustitiam: vir bonus autem sit optimus & verissimus rerum humanarum existimator ac iudex, atque adeo regula, seu mensura. Itaque iustitiam, & iuris æquabilis descriptionem, utilem illam quidem esse hominum generi, sed non idem ab utilitate esse natam. Hesiodus quidem scribit hoc interesse inter feras, & homines, quod illæ soleant se mutuo vorare, quia non sit illa inter eas iuris, & iustitiæ communitas: hominibus autem non sit hæc immanitate uti, propterea quod Deus immortalis iura, legesque eis dederit, quibus imbuti ac temperati iustitiam inter se colerent. versus Hesiodi sunt hi, *Τὸν δὲ τῶν ἀνθρώπων νόμον δέταξε Κρονίων. Ἰχθύες μὲν, καὶ ἦτορες, καὶ οἰωνοὶς πεπεινοῖς ἔσθιεν ἀλλήλους, ἐπεὶ ἔδινον ἑπ' αὐτοῖς. Ἀνθρώποι δ' ἔδαντο δίκην, ἢ πολλὸν ἀρίστη τίμεται.* Idem paullo antè dixerat iustitiam virginem esse, & Iouis filiâ: quibus duobus perspicue significat, eam & à Deo natam esse, & incorruptam atque iniolatam esse tuendam: quod ita non esset, si ab utilitate ortum haberet. Et M. Tull. lib. 1. de legibus, iuris ortum à natura repetendum esse pluribus verbis ostendit.

FASTOSQUE VELIS EVOLV. M.] & si velis annaleis explicare, seu replicare potius, & ita legere. Fasti, libri sunt, in quibus totius anni, rerumque per totum annum gesta sunt, sit descriptio.

NEC NATURA POTEST I. S.] à dissimili probare conatur, nihil esse iustum, aut iniustum natura, sed hæc sola utilitate distingui: id est, utilitatis causa constitutum esse, ut alia sint iusta, alia iniusta: de bonis autem & malis longè aliter esse sentiendum: bona enim à malis, fugienda ab expectendis natura, non utilitate distingui.

NEC VINCET RATIO HOC] Posteaquam docuit, ius ab iniuria non natura, sed utilitate separari, redit ad institutum, ut refellat **F** πολυθρόνητον illud Stoicorum decretum, peccata esse paria. pendet autem hæc quæstio à superiore illa de iuris origine. Nam si iusta & iniusta natura valerent, fortasse omnia iusta essent æqualia, (quod enim per se, & natura est tale, neque utilitate ponderatur, id non potest altero magis esse tale) idemque de iniustis esset sentiendum: ex quo efficeretur ut peccata essent æqualia, cùm peccata omnia sint iniusta. Nunc autem cum ab utilitate ius & iniuria originem, principiumque duxerint (ut vult Horatius) sequitur ut, quemadmodum alia aliis sunt utiliora, & inutiliora: ita alia aliis sint & iustiora, & iniustiora: ergo ut etiam alia peccata aliis sint graviora, aliaque aliis leviora. sic loquitur autem satyra 3. lib. 2. *Vincit enim stultus ratio insanire nepotes.*

A TANTVND. VT PECC. IDEM QVE] id est, tam grauius peccet. notauimus hoc loquendi genus, idem peccat, in epist. de arte poet.

QVI TENEROS CAVLEIS ALIENI FR.] non dubium est, quin Draconis leges respexerit, quod vidit Simeo Bosius Lemouix: quæ vique adeo acerbæ & crudeles fuerunt, vt omnibus fere peccatis mors esset in pœnam constituta. Atque ob eam causam Demades orator non atramento, sed sanguine scriptas esse dixit, vt refert Plutarchus in Solone: vbi, quod ad hunc locum planè pertinet, hoc quoque tradit, illius legibus eos, qui olera, aut poma furati sint, æquæ graui pœna affici, atque sacrilegos & paricidas. Verba Plutarchi sunt hæc: καὶ τὰς ἀρχαίας καὶ ἀντιπαρανόμοις νόμοις, καὶ αὐτῶν τοῖς ἱεροσυνήτοις, καὶ αὐτῶν τοῖς ἀνδροφόνους.

NOCTVRNVS LEGERIT] id est, noctu, vt sup. annot. ad Od. 16. epod. sacra legerit autem, sacrilegium admiserit: rem sacram furatus sit, seu cōpilarit. Lucill. lib. 28. Omnia viscatis manibus leget, omnia sumet.

ASSIT REGVLA P.] id est, si peccata sunt inæqualia, vt re vera sunt, debent & pœnæ esse inæquales, id est peccatis æquales.

B NE SCVTICA] id est loro. vox Græca est, σκῦτις enim corium, & σκῦτις, cerdonem, seu sutor-em significat.

NAM, VT FERVLA CÆDAS, &c.] occurrit iis, quæ poterat Stoicus dicere, hoc modo: non vis Horati, eum, qui scutica, seu loro, id est, minore pœna dignus sit, flagello cædi, id est, grauiore pœna affici. cur non eadem opera vetas, ne, qui grauiorem pœnam meritis sit, ferula cædatur? quia non vereor (inquit Horat.) ne id facias, cum furta latrociniiis paria esse dicas, & mineris te vtraque peccata pari pœna castigaturum, si regiam potestatem adeptus sis. attendat autem lector Latini sermonis studiosus, non esse hoc ordine vocabula collocanda, non vereor vt ferula cadas. nam qui ita loquitur, vereor vt cadas, vult cædi, & videtur ita dicere: vereor ne non cadas. qui hoc modo autem, vereor ne cadas, non vult cædi: & contrā: si quis ita loquatur, non vereor ne cadas, hoc significat, ego non dubito quin non sis casurus, vel confido te non casurum: & si quis ita, non vereor vt cadas, hoc innuit, non vereor ne non cadas: mihi dubium non est, quin sis casurus: confido te esse casurum. non sunt igitur hæc verba ita disponenda, non vereor, vt ferula cadas meritum maiora, &c. alioqui Horatiū aliud, quàm sentiat, loquentem faceremus. nam hoc sentit Horatius, hocque à nobis vult audiri, atque intelligi, non vereor ne cadas ferula, id est, certò scio, te ferula non esse casurum eum, qui pœnas sit meritis grauiiores. quid igitur dicemus? Horatium minus Latine esse locutum? minimè verò. confugiendum igitur est ad id, quod toties iam dixi, particulam vt, non esse cum verbo vereor, cōiungendam, sed totam illam, quæ antecedit, orationem, suo loco, & separatim esse legendam, hoc modo: Nam vt ferula cadas eum, qui maiores pœnas sit meritis: non vereor, subaudi, ne id facias, id est, scio te istuc non facturum. exempla autem è bonis scriptoribus sumpta, quis sit huius verbi

& similium vsus, nos docebunt. Terent. in And. **D** haud vereor, si in te solo sit situm: sed, vim vt queas ferre. ibid. id paues ne ducas in illam: tu autem vt ducas, id est, ne non ducas. M. Tull. ad Attic. libro 7. tamen vereor vt his ipsis contentus sit, &c. id est, ne non contentus sit. Idem lib. 2. Videris vereri vt epistolas illas acceperim. Idem epist. 1. ad Torquat. lib. 6. cuius tanti mali, quamuis docti viri multa dicant, tamen vereor vt consolatio vlla possit vera reperiri. præter illam, quæ tanta est, quantum in cuiusque animo roboris est, atque nervorum, &c. vel legendū ne consolatio nulla. nam vulgata scriptura mendosa est. Idem ad Terentiam. Vereor vt Dolabella ipse satis vobis prodesse possit. Idem orat. contra Rull. ad popul. hoc quia vos fœdus non inueneritis, veretur Hiempsal vt satis firmum sit, & ratum. Idem lib. 1. de Orat. ad Qu. frat. sed illa duo, Crasse, vereor vt tibi possim concedere. idem orat. pro Quinctio, tamenne vereris, vt possis hac contra Hortensium defendere? Horat. lat. 1. lib. 2. o puer, vt sis vitalis, m. 10. Cæsar lib. 5. de bello Gallic. Labienus veritus, si ex hibernis fugam similem profectiōem fecisset, vt hostiū impetum sustinere posset, præsertim quos recenti victoria efferrī sciret, &c. sic enim habent cod. calamo **E** exarati. Veniamus ad exempla alterius locutionis, vereor, ne: cuius quidem sententia priori contraria est. Terent. in Eunuch. Miseram me, vereor ne illud grauius Phadria tulerit, &c. idem in Andr. hei vereor, ne quid Andria apportet mali. in Hecyra. vereor, si clamorem eius hic crebro exaudiat, Ne parturire eam intelligat. ibid. simul vereor Pamphilum, ne orata nostra nequeat diuini celare. idem Phorm. vereor ne ista fortitudo in nernum erumpat denique. ibid. hei vereor lenonem, ne quid suat. M. Tull. in Lælio, neque enim verendum est, ne quid excidat, aut ne quid in terrā defluat. ibid. sin autem illa vereor, ne idem interitus sit animorū, & corporū, &c. qui locus mendosè in vulgatis codicibus legitur, vt idem interitus. epist. ad C. Cælium C. F. vltima, lib. 3. verebar ne id ita caderet, quod etiam nunc vereor, vt antè quàm tu in prouinciam venisses, ego de prouincia decederem. & pro M. Marcello, vereor ne hoc, quod dicam, non perinde intelligi auditu possit, atque ego ipse cogitans sentio. vbi mendosè legitur vulgò vereor vt hoc, quod dicam. Virg. in Pælam. ipse Nearam Dum fouet, ac, ne me sibi præferat illa, veretur, Hic alienus, &c.

F ET MAGNIS PARVA, &c.] id est, & mineris te similem pœnam ad leuia peccata vindicanda adhibiturum, atque ad grauiora. simili falce recidere posuit pro eo, quod est, simili pœna coercere. pœnis enim deterrentur ac reuocantur improbi à flagitiis ac maleficiis: atque ita maleficia pœnis reciduntur, falce autem simili magnis dixit more Græcorum, ὁμοία πῖς μεγάλοις. simili atque magna peccata reciduntur.

SI DIVES, QVI SAP.] Stoicos irritet hoc modo, Quid opus est ista condicione si tibi regnū Perm. homines? nōne hoc vestrum est, sapientem esse diuitem, suturem, formosum, atque etiā regem? quid igitur vetat, quominus potestate regia utaris? & cur id, quod habes, optas, quasi delit? cum hoc loco congruit ille, epist. 1. lib. 1.

A lib. 1. *Ad summam sapiens vno minor est Ioue, diues, Liber, honoratus, pulcher, rex denique regū.* sed illic serio loquitur, hic iocō. M. Tull. lib. 3. de finibus in extremo, sub Catonis persona talem describit sapientem, his verbis, *rectius enim appellabitur rex, quam Tarquinius, qui nec se, nec suos regere potuit: rectius magister populi, quam Sylla, &c. rectius diues, quam Crassus, qui nisi egiisset, numquam Euphratem nulla belli causa transire voluisset, &c. recte etiam pulcher, recte solus liber, recte solus inuictus.*

SUTOR TAMEN EST SAPIENS sapiens est tutor bonus (inquit Stoicus) τὸν δὲ δυνάμει, ἢ τὸν ἐν ἐργασίᾳ, id est, potestate, non vlu, neque functione muneris.

QVOD? id est, quod istuc pertinet? ut superiore satyra, *quod res hac pertinet?* alij interpretantur, quomodo? alij legunt *qui?*

VT, QVAMVIS TACET HERM.] de Hermogene sup. saty. 2. ut cātor est Hermogenes (inquit) etiam si taceat. (habitu enim cantor est, dum tacet: ὡς περ αὐτὸς autem cantor est, dum canit) ita & sapiens, consul, diues, formosus est τὸν δὲ δυνάμει, καὶ τὸν ἐν ἐργασίᾳ, id est, potestate & habitu.

B **VT ALFENVIS]** more satyrico, id est vrbano & faceto, Alfenus quendam Cremonensem irridet, qui cum luttinam primū fecisset, deinde clausa sutrina Romae iuri civili Seruio Sulpicio magistro operam nauasset, iurisconsultus clarissimus euasit, consulatum adeptus est, honorificentissimoque funere elatus est. De eo fit locis aliquot in pandectis iuris ciuilibus mentio.

EST OPIFEX SOLVS:] sic scriptum, & distinctum est in duob. cod. Vatic. Iann. Faer. Tournel. Rainutij Card. Nicotiano, Ruffard.

VELLUNT TIBI BARB.] significat, ita inepta, & stulta loqui Stoicos, ut etiam a pueris irrideantur: vel ita non esse regem, sapientem Stoicum, ut pueri ei barbā vellant: id est eum contumeliose illudant: neque ille eos alia ratione, aut alia vi arcere possit, quā fuste, aut baculo: quod minime est regium. non celabo lectorem in aliquot codicib. antiq. scriptum esse *vellent.*

L ASCIUI] proterui, ad iocandum, ludendumque natura procliuēs ac parati. translātē dixit sup. oda 36. lib. 1. Lasciuas ederas. At proprie oda 19. cod. lib. lasciuam licentiam.

C **QVOS TV NISI FVSTE COERC. VRG. T.]** id est, quos nisi fuste abigis, te ut insanū quendam, & mente captum vrgent, & sectantur: id est sectabuntur, atque vrgebunt. solent autem pueri mente captos. & fatuos circumfistere, ac sectari: quod & M. Tullius ostendit lib. 4. accus. de Theomasto quodam, his verbis, *Retinere incipit tabulam Theomastus quidam ridicule insanus, quem Siracusani Theoractum vocant: qui illic eiusmodi est, ut eum pueri sectentur: ut omnes, cum loqui cœperit, irrideant: vel sic, quos tu nisi fuste coërces, & repellis, vrgeris, id est continuō vrgeberis puerorū turba, te circumfistente, teque iridente, atque illudente, neque quicquam tuam potestatem regiā pertimescente.*

VRGERIS TURBA] cod. 1. Vatic. & Iann. habent, *Vrgueris*, ut sæpē alibi.

RVMPERIS] clamore: sic M. Tull. lib. 7. epist. *Diripi pene me in iudicio Galli Caninij familiaris tui. vel iracundia, & dolore.*

DVM TV QVADRANTE LAV.] concludit neque sapientem, regem esse dicendū, quamdiu, ut vnus de multis, quadrante lauatur, & ab vno Crispino comite deducitur, cum reges & in domibus suis regiis de suo lauent, & quam plurimos habere soleant stipatores: neque vera esse Stoicorum decreta, peccata esse aequalia, sapientem nunquā ignoscere, nunquā misereri, &c. Erat autem quadrans, merces balneatoris. M. Tull. pro Calio, de Clodia. *nisi forte mulier potens quadrataria illa permutatione familiaris facta erat balneatori.*

STIPATOR] comes, satelles, δορυφόρος. nam Stoicum alloquitur, qui se regem esse prædicat. M. Tullius de Alexandro Pheræo, off. 2. *præmittēbatq; de stipatoribus suis qui perscrutarentur arculas muliebres &c.*

SI QVID PECCAVERO] aliquot libri manu scr. habent, *si quid peccabo:* vnde amicus quidam meus, vir doctus, legendum existimabat, *si quid peccaro*, propter vocem sequentem initium capientem a duabus consonantibus. Sed nihil hoc me mouet, qui sciam hoc ab Horatio non admodum studiosē vitari. Sic enim sat. 2. hoc lib. *nisi oleni in fornice stantem.* & sat. 5. *insani videntes præmia scriba.* ut neque ab Homero, verbi gratia, *ἰν δ' ὅς τε Στάμαρδος, peccὰρ τὰ μὲν valde probο:* & ita post ea in vno cod. antiquissimo scriptum reperi.

SATYRA 4.

EV polis, atque Cratinus, Aristophanesque, poëtæ,

*Atque alij, quorum comædia prisca viro-
rum est:*

*Si quis erat dignus describi, quod malus,
aut fur:*

*Quod mæchus foret, aut sicarius, aut a-
liquis*

Famosus: multa cum libertate notabant.

*Hinc omnis pendet Lucilius, hosce secu-
tus:*

*Mutatis tantum pedibus, numerisque fa-
cetus:*

Emunctæ naris, durus cōponere versus.

*Nam fuit hoc vitiosus: in hora sæpe du-
centos,*

*Vt magnum, versus dictabat stans pede
in vno:*

*Cum flueret lutulentus, erat quod tollere
velles:*

Dd iij Gar-

A Garrulus, atque piger scribendi ferre laborem:

Scribendi rectè: nam ut multum, nil moror. ecce

Crispinus minimo me prouocat: accipe, si vis,

Accipia tabulas. detur nobis locus, hora, Custodes: videamus uter plus scribere possit.

Dij benè fecerūt, inopis me, quodq; pusilli Finxerunt animi, rarò & perpauca loquentem.

At tu conclusas hircinis foliis auras Vsque laboranteis, dum ferrum molliat ignis,

B Ut mauis, imitare. beatus Fannius, ultro Delatis capsis, & imagine: cū mea nemo Scripta legat, vulgò recitare timentis, ob hanc rem,

Quòd sunt, quos genus hoc minimè iuuat utpote plureis

Culpari dignos. quēuis media erue turba: Aut ob auaritiam, aut misera ambitione laborat.

Hic nuptarū insanit amoribus: hic puerorum:

Hunc capit argenti splendor: stupet Albius ære:

Hic mutat merceis surgēte à sole ad eum, quo

Vespertina tepet regio: quin per mala præceps

C Fertur, uti puluis collectus turbine, nequid

Summa deperdat, metuens, aut ampliet ut rem.

Omnes hi metuunt versus: odere poëtas. Fenum habet in cornu: longè fuge. dummodo risum

Excuiat sibi, non hic cuiquam parcat amico.

Et quodcumque semel chartis illeuerit, omneis

Gestiet à furno redeuntis scire, lacuq; Et pueros, & anus. agedum pauca accipe contrà.

Primum ego me illorum, dederim quibus esse poëtas,

Excerptam numero: neque enim conclude re versum

Dixeris esse satis; neq; si quis scribat, uti nos,

Sermoni propiora, putes hunc esse poëtā.

Ingeniū cui sit, cui mens diuinior, atq; os Magna sonaturum: des nominis huius honorem.

Iccircò quidam, comædia, necne poëma Esset, quæsiuere, quòd acer spiritus, ac vis

Nec verbis, nec rebus inest: nisi quòd pe-
de certo

Differt sermoni, sermo merus. at pater ardens

Sauit, quòd meretrice nepos insanus amica

Filius, uxorem grandi cum dote recuset:

Ebrius & magnum quod dedecus, ambulet ante

Noctem cum facibus. numquid Pomponius istis

Audiret leuiores, pater si uiueret? ergo

Non satis est puris versum perscribere verbis,

Quem si dissoluas, quiuis stomachetur eodem,

Quo personatus pacto pater. his, ego quæ
nunc,

Olim quæ scripsit Lucilius, eripias si

Tempora certa, modosq;: & quod prius ordine verbum est,

Posterius facias, præponēs ultima primis:

Non, ut si soluas, postquàm discordia tætra

Belli ferratos posteis, portasq; refregit:

Inuenias etiam disiecti membra poëtæ.

Hactenus hæc: aliàs iustum sit, necne, poëma.

Nunc

A Nunc illud tantum quæram: meritone tibi sit

Suspectum genus hoc scribendi. Sulcius acer
Ambulat, & Caprius, rauci malè, cum-
que libellis,

Magnus uterque timor latronibus: at,
benè si quis,

Et puris uiuat manibus, contemnat u-
trumque.

Vt sis tu similis Cæli, Birri que latronum:
Non ego sim Capri, neque Sulci: cur me-
tuas me?

Nulla taberna meos habeat, neque pila
libellos:

Quæis manus insudet vulgi, Hermoge-
nisq; Tigelli?

B Non recito cuiquam, nisi amicis, idq; co-
actus.

Non ubiuis, coramve quibuslibet. in me-
dio qui

Scripta foro recitent, sunt multi: quique
lauantes:

Suaue locus voci resonat conclusus. ina-
neis

Hoc iuuat, haud illud quærenteis, num
sine sensu,

Tempore num faciant alieno. ledere gau-
des,

Inquis: & hoc, studio prauus facis. unde
petitum

Hoc in me iacis? est auctor quis denique
eorum,

C Vixi cum quibus? absentem qui rodit a-
micum:

Qui non defendit alio culpante: solutos

Qui captat risus hominum, famamque
dicacis:

Fingere qui non visa potest: commissata-
cere

Qui nequit: hic niger est: hunc tu Roma-
ne caueto.

Sæpe tribus lectis videas cenare quater-
nos:

E quibus vnus auet, quauis aspergere d-
cunctos,

Præter eum, qui præbet aqua: post, hunc
quoque potus,

Condita cum verax aperit præcordia Li-
ber.

Hic tibi comis, & urbanus, liberque vi-
detur

Infesto nigris. ego, si risi quod ineptus

Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircū:

Liuidus, & mordax videor tibi? mentio
siqua

De Capitolini furtis iniecta Petilli

Te corā fuerit: defendas, ut tuus est mos:

Me Capitolinus conuictore usus, amico-

Que à puero est: causaq; mea permulta
rogatus

Fecit: & incolumis letor quod uiuit in
urbe.

Sed tamen admiror, quo pacto iudicium
illud

Fugerit. hic nigra succus lolliginis: hæc est

Ærugo mera: quod vitium procul a fore
chartis, (de me

Atque animo prius, ut, si quid promittere

Possim aliud, verè promitto. liberius si

Dixero quid, si forte iocosius: hoc mihi
iuris

Cum venia dabis. inseuit pater optimus
hoc mi,

Vt fugerem, exemplis vitiorum quæque
notando.

Cum me hortaretur, parcè, frugaliter F
atque

Viuerem uti contentus eo, quod mi ipse
parasset:

Nonne vides, Albi ut malè uiuat filius?
utque

Barrus inops? magnum documentum, ne
patriam rem

Perdere quis velit. à turpi meretricis a-
more

Cum deterreret: Sectani dissimilis sis.

Dd iij Ne

A Ne sequerer mæchas, concessacum Vene
re-uti

Possẽm: deprensi non bella est fama Tre-
boni,

Aiebat. sapiens vitatu, quidq; petitu

Sit meli9, causas reddet tibi: mi satis est, si

Traditum ab antiquis morem seruare,
tuamq;ue,

Dum custodis egēs, vitā, famamq; tueri

Incolumẽ possim. simulac durauerit ætas

Membra animumq; tuum: nabis sine cor-
tice. sic me

Formabat puerū dictis: & siue iubebat,

Vt facerem quid: habes auctorem, quo fa-
cias hoc:

Vnum ex iudicibus selectis obiiciebat:

B Siue vetabat: an hoc inhonestum, & inu-
tile factu,

Necne sit, addubites: flagret rumore ma-
lo cum

Hic, atque ille? auidos vicinum funus ut
egros

Exanimat: mortisq; metu sibi parcere
cogit:

Sic teneros animos aliena opprobria sæpe

Absterrēt vitis. ex hoc ego sanus ab illis,

Perniciem quæcumq; ferunt, mediocri-
bus, & queis

Ignoscas, vitis teneor. fortassis & istinc

Largiter abstulerit longa ætas, liber ami-
cus,

C Consilium proprium. neque enim, cum le-
ctulus, aut me

Porticus excepit, desum mihirectius hoc
est:

Hoc faciens, viuā melius: sic dulcis amicis

Occurrā: hoc quidam non bellè. num-
quid ego illi

Imprudēs olim faciā simile? hæc ego mecū

Copressis agito labris. ubi quid datur ot I,

Illudo chartis. hoc est mediocribus illis

Ex vitis vnum: cui si concedere nolis,

Multa poëtarū veniat manus, auxilioq;

Sit mihi. nam multo plures sumus: ac ve-
luti, te,

Iudæi, cogemus in hanc concedere turbā.

EVPOLOS. ATQVE CR.] hi fuerunt poë-
ta comici veteris comædiæ. de Eupoli M. Tull.
epist. ad Attic. lib. 6. Εὐπολὶν τὸν τῆς ἀρχαίας quis non
dixit ab Alcibiade nauigante in Siciliam deiectum
esse in mare? &c.

CRATINVS] interpres Pindari εἰδ. 5. Ὀλύμπ.
profert hunc Cratini versum in Bæotos, Οὐ μὲν δ'
εἰσὶν σοφοὶ οἱ πικρὸν πρὸς πόρον γένος αἰδέων: id est, hi autem
sunt genus suillo bæoticum virorum fimbriato-
rum. & Plutarchus in vita Periclis scribit, Pericle
(fuerunt enim ferè æquales) ab eo dictum esse κα-
ταληρέταν. quod idem valet, atque capite oblon-
go, & amplo, & quasi congregato. de eodem infra
Hor. epist. ad Mæcenat. 3. lib. 1. Prisco si credis Mæ-
cenas docte Cratino, &c.

ATQVE ALII QVORVM COM.] id est, &
alij veteris comædiæ scriptores. erat autem vetus
comædia liberior, ac maledicentior, quàm vt au-
res hominū ferre possent, sic Saty. 10. hoc lib. Illi, E
scripta quibus comædia prisca viris est, Hoc stabant.

SI QVIS ER. DIGN. DESCR. Q. M.]
immo etiam indignos, qui describerentur, & in-
tegras atque innocentes viros notabant: vt Peri-
clem, Socratem, Aristidem, & simileis. qua de re
sic M. Tull. lib. 4. de rep. Quem illa [comædia ve-
tus] non attingit, vel potius quem non vexauit? cui pe-
percit? esto. populares homines, improbos in rempub.
seditiosos, Cleonem, Cleophonem, Hyperbolum lafit,
patiamur. Et si huiusmodi ciueis a censore melius est,
quàm a poëta, notari. Sed Periclem cum iam sua ciui-
tati maxima auctoritate plurimos annos domi & bel-
li præfuisse, violari versibus, & eos agi in scena, non
plus decuit, quàm si Plantus noster voluisset, aut Na-
uius P. & Cn. Scipioni, aut Cæcilius. M. Catoni ma-
ledicere. Neque verò singulos ciueis solū nota-
bant, & vellicabant, verū etiam populum vni-
uersum nominibus contumeliosis insectabantur,
appellantes δῆμον πικρὴν, δὺσκαλον γέροντον, πῶδρον,
id est, populum in Pnyce, qui locus erat contio-
nis legitimæ, assidue hærentem, senecionem diffi-
cilem & morosum, surdastrum.

FAMOSVS] malè audiens. supra Od. 3. lib. 3. F
Iam nec Lacæne splendet adulteræ Famusus hospes. M.
Tull. lib. 2. de Orat. ad Qu. Fratr. Non pol (inquit)
audeo. Nam me ad famosas vetuit mater accedere.

LVCILIVS] significat, satyram, cuius inuen-
tor fuit Lucilius, veteris comædiæ locum occu-
passe. hunc Lucilium Bassum insectatur urbanè,
id est, suo more Sat. 10. De eodem sic M. Tull. lib.
1. de finib. Nec verò, vt noster Lucillius, recusabo,
quo minus omnes mea legant. Vtinam ille Persius. Sci-
pio verò, & Rutilius multo etiam magis: quorum ille
iudicium reformidans, Tarentinis aut se, & Consenti-
nis, & Siculis scribere faceret is quidem, sicut alias: sed
nec tam docti tunc erant, ad quorum iudicium ela-
boraret, & sunt illius scripta leniora, vt urbanitas
summa appareat, doctrina mediocris. Idem epist. ad
Atticum lib. 12. Cato me quidem delectat: sed etiam
Bassum

A *Bassum Lucilium sua.* Idem tamen lib. 2. de oratore sub persona Crassi, Lucilium hominem doctum, & perurbanum appellat.

MVTATIS TANTUM PED.] quia Lucilius hexametris ferè versibus, illi iambicis mores hominum notabant.

EMVNCTÆ NARIS] id est, sagax, acri iudicio, sagaciter odorans hominum mores, & vitia: tralatio est, vel allegoria. Nam ut qui sunt emunctæ naris, nisi quid aliud obstat, sagaciter olfaciunt odores: ita qui nareis habent mucore obstructas, minus sunt in sentiendis odoribus sagaces. eadem ratione verbum *odorari* pro eo, quod est, acutè, & celeriter percipere atque intelligere, & peruestigando consequi, usurpatur à M. Tull. Verr. de iure dicundo. *huius vero erat ars, & malitia miranda, quod acutissimè tota provincia, quid cuique esset necesse, indagare, & odorari solebat.* & in epistolis ad Atticum multis locis.

DVRVS COMPON. VERS.] durus in componendis versib. vide annot. ad Od. 8. lib. 4. eiusdem generis est id, quod statim sequitur, *piger scribendi ferre laborem.*

B **VT MAGNUM,]** tanquam aliquid magnum.

STANS PEDE IN VNO] id est, breuissimo tempore, & non magna opera infumta, vel sine conatu, & contentione magna virium. Nam qui aliquid magnum faciunt, toto corpore, & omnibus, ut dicitur, vnguiculis, ei rei, quam faciendam susceperunt, asserviunt. Etiam genu terram tangere vilis est Antonius cum contentè pro se ipse lege Varia diceret, ut refert se vidisse M. Tullius in libris de oratore ad Q. Fr.

CUM FLVERET LVTVL. ERAT Q. T.] allegoria est, ducta à flumine torrente lutulento. hoc autem sentit: cum versus profunderet inuenustos, incultos, atque illepidos, erat tamen aliquid, quod exciperes, sumeres, & probares. huic loco respondent ea, quæ sunt sat. 10. *At dixi fluere hunc lutulentum: sepe ferentem Plura quidem tollenda relinquendis. tollenda, id est, sumenda.* ut epist. de arte poet. *hoc tibi dictum Tolle memor.* & epist. ad Numicium lib. 1. *partem, vel tolleret omnes.* & epist. ad Mæcen. 2. *at tu quantum vis, tolle benignè.* & epist. 18. eiusd. lib. *Sic uerat voces, sic verba cadentia tollit, Vt puerum, &c.* Alij tollere accipiunt

C pro eo, quod est amputare, & refecare: à quibus dissentio. nam locus ille, qui est sat. 10. perspicuè declarat, per tollenda, ea significari, quæ sumenda, & probanda sunt, ut suo loco docebimus. Quintilian. lib. 10. ad hunc locum respiciens scribit illa. *Ego quantum ab illis, tantum ab Horatio dissentio, qui Lucilium fluere lutulentum, & esse aliquid, quod tollere possis, putat.* Ex quibus Quintil. verbis Turnebus hunc Horatij locum à me dissentiens, sic explicat. *erat quod tollere velles, id est, erat quod auferre, & detrahre velles.* Sed ne tempus in re aperta conteram, planè fallitur. Acron quidem & Porphir. mecū faciunt: &, quod familiam ducit, Horatius ipse sat. 10. ut ostendā suo loco. neque me Quintilianus mouet.

NAM VT MVLT. NIL MOR.] id est, nam si quis multum scribat, nihili æstimo, manum non

verterim. sic epist. ad Vallam, lib. 1. *nam vina nihil moror illius ora.* Virg. Æn. 5. *nec dona moror.*

CRISPINVS] de quo supra sat. 1.

MINIMO ME PROVOCAT] minimo, subaudi, digito. prouerbium est à gestu eorum, qui alterum in certamen prouocant, natum. nam minimum digitum porrigunt, illum à se contemni significantes, proinde ac si eum possint vel minimo digito percellere, ac peruertere.

ACCIPERE, SI VIS] verba Crispini Horatium prouocantis. accipe tu, inquit, si vis: ego accipiam tabulas. sic autem legendum videtur, *Accipiam tabulas:* non, ut habent libri vulg. *accipe iam tabulas.* quamquā etiā hæc vulgata lectio ferri potest.

DETUR N. L. H.] aliquot libri calamo exarati habent, *dentur nobis, &c.*

CVSTODES] addantur, seu apponantur nobis custodes, qui obseruent, & speculentur diligenter, nequid suffuremur, nèc aliena opera utamur. M. Tullius Diuin. in Cæcilium: *Custodem (inquit) Tullio me apponite.*

DII BENE FECERVNT] respondet Horat. Diis habeo gratiam: vel benefici, ac benigni erga me fuerunt Dij immortales, quod me parui animi, & paucorum verborum finxerunt. notandum hoc loquendi genus, *Dij bene fecerunt.* quod par est illi vltiori *bene factum.*

PER PAUCA LOQVENTEM] sic sat. 6. huius lib. *Ut veni coram singulis paucalocutus.* mendosè autem habent omnes libri, *loquentis,* præterquam Faërnensis: in quo scriptum est *loquentes.* Sed s. alia manu, & in litura.

AT TV CONCL. HIRC.] id est, at tu imitare ventū, qui ex follibus fabrorum fertiorū exspiratur tandiu, quoad ferrum ab igne molliatur: quibus verbis significat, versus eius esse vel inanem, ac leuem: vel inflatos, ac turgidos. *hircinis follibus* autem, id est, ex corio hircino factis.

BEATVS FANNIVS, VLTRO, &c.] O beatum (inquit Horat.) Fannium, cui populus siue senatus ultro, id est, non petenti, capsas, in quibus eius libri conderentur, ac seruarentur, imaginemque ad memoriā eius prodendā, detulit, cum mea, &c. hunc Fanniū ineptū vocat sat. 10. his verbis. *aut crucier, quod Vellicet absentem Demetrius? aut quod ineptus Fannius Hermogenis ledat conuiua Tigelli:* sic loquitur M. Tull. in orat. pro Plancio. *Itaq, hac spe decebam, ut mihi populum Rom. omnia delaturum putarem.* & epist. ad P. Nigidiū Figulum lib. 4. *nec mihi quicquam tali tempore in mentem venit optare, quod non ultro mihi Caesar detulerit.* alij hunc locum sic explicant, beatus Fannius, cuius capsa ultro in bibliothecā Augusti fuerint delata cum imagine. quibuscum equidem pugnare nolim, præsertim cum, utramcumque explicationem sequamur, semper intelligere nos oporteat, Fannij poemata in ædem Apollinis, & Musarum, seu in aliam publicam bibliothecam esse recepta: veruntamen priorem explicationem malo. Alij, ut testatur Acron, dicunt, hunc Fannium malum poetam, liberis caruisse: Itaque scripta eius, atque imaginem in publicam bibliothecam à captatoribus fuisse deportata nullo merito scriptoris.

Qvò d

A QVOD SVNT, QVOS GEN. HOC] id est, ob id, quod sunt non pauci, qui non delectantur, immò verò offenduntur satyris: ij scilicet, qui reprehensione digni sunt, quales sunt avari, ambitiosi, libidinosi, adulteri, scelerati, impij, vasorū & signorum plus æquo studiosi, mercatores, & similes.

ERVE] codices 2. Vatic. Iann. Faern. Torn. Rainutij Card. habent *elige*.

HIC NVPT. INS. AM.] alius amore matrum familiās vsque ad insaniam captus est.

STVPET ALBIVS ARE] miro signorum, & vasorum æreorum amore, studioque ducitur, eaque supra modum amat, & admiratur. sic loquitur Virg. Georg. 2. *Hic stupet attonitus rostris*. Horat. sat. 6. *Qui stupet in titulis*.

HIC MVSTAT MERCEIS] emit, comparat, permutat. vide suprà annot. ad Od. 16. lib. 1. de verbo mutandi.

AD EVM, QV O VESP.] ad occidentem. Virgil. lib. 5. *Æneid. vespere ab atro Consurgunt venti*. Horat. Od. 15. lib. 4. *adortum Solis ab Hesperio cubili*.

B QVIN PER MALA PRÆC.] vt sup. epist. 1. lib. 1. *Impiger extremos curris mercator ad Indos Per mare paup. fugiens, per saxa, per ignes. per mala*, id est, per molestias, per discrimina vitæ, per dolores, & labores.

VTI PVLVIS COLLECT. TVRB.] puluerem vento concitatum, & collectum vocant Græci poëtæ *κοινισαλον*, alij *κοινον*. Itaque hoc nomen videtur exprimere voluisse.

NE QVID SVMM A DEPERD. M.] metuens ne quid de aceruo deruat: metuens ne quid de bonis quæsitis & congestis deminuat, si quid forte infumat in res ad victum, cultumque necessarias: vel sic, metuens ne quid de summa fures detrahant, neue alio aliquo casu summa minuat, & depercat.

VER SVS] præsertim satyricos, id est, urbanos, & mordaceis.

FÆNUM HABET IN. C.] intellige, hæc dici ab improbis, & vitiosis hominibus: quibus iniusti sunt poëtæ. conuenit proverbium in hominibus acris, promptos, viribus corporis, aut ingenij facultate instructos, ac paratos ad iniuriam, si qua inferatur, propulsandam, atque adeò ad lacescendum, si quis occurrat malo dignus. Plutarchus in Crasso huius proverbij originem indicans, ait à bobus, qui cornu petunt, proverbium esse natū, quorum cornibus Romani solebant fœnum appendere, vt sibi ab eis cauèrent homines in via forte occurrentes. narrat idem Plutarch. Sicinnium quendam de Crasso dicere solitum, fœnum eum habere in cornu. sic ille, *ὁ χρυσὸς δὲ χάρις καὶ φόβος. φόβος δ' ἐκ ἐλάττω. ὁ χρὺν πλείστα παράγματα πᾶσι τοῖς κατὰ αὐτὸν ἀρχοῦσι, καὶ δημαγωγοῖς Σικίννιος, πᾶσι τὸν εἰπόντι, ἡ δὴ μόνον ὑπαράττει τὸν Κράσσον, ἀλλὰ παρῖσιν αὐτοῦ. χρὸν ἔχειν φησὶν ἐπὶ τῷ κέρατος. εἰώθεσαν δὲ Ῥωμαῖοι τὸν κερύττοντα τῶν βοῶν ὑπὲρ τῷ φυλάττειναι τὸς ἐν τῷ χερύττει, χρὸν πᾶσι τοῖς ἐν τῷ κέρατος. id est, Valebat autem Crassus gratia, & terrore: terrore quidem nō minus, quàm gratia. Sicinnius enim, qui suæ ætatis*

magistratibus, & tribunis pl. plurimum negō tij D faceffuit, ei, qui quæsiuerat quamobrem Crassum solum non laceraret, sed eum præteriret, quia (inquit) fœnum habet in cornu. Soliti autem erant Romani bouis, cornu petentis, vt, qui in viis occurrerent, sibi ab illo cauerent, fœnū cornibus alligare. eadem de re lege Plutarch. *Ῥωμαῖοις*.

DVM MODO RISVM EXC. S. & C.] ita est ridiculorum dictorum cupidus, vt, dummodo quippiam falsè dicat, ne amicis quidem parcere velit. Aristot. lib. 4. de moribus ad Nicom. scribit, scurram, quem *βωμολόχον* Græcè nominat, eo differre ab urbano, quod urbanus ita falsè dicat, vt neminem offendant, aut vt etiam delectet: scurra autem ridiculo moderari non possit: tum nec sibi, nec aliis parcat, dummodo risum moueat. verba Aristot. sunt hæc: *ὁ δὲ βωμολόχος, ἥτις τῶν βέλους, καὶ ὅτι ἐαυτοῦ, ὅτι τῶν ἄλλων ἀπεχόμενος, εἰ γέλωνται ποιήσει*. excutiat autem risum, id est, risum profusum moueat.

ET, QVODCVMQVE SEM. CH. ILL.] id est, quodcumque per iocū, & ludum scripserit.

GESTIET] cupiet. idem epist. ad Pison. *gestit paribus colludere*.

FVRNO] in quo coquitur panis. iccirco magna semper eò turba conuenit & vetularum, & puerorum.

LACVQVE] lacus significat interdum vas amplissimum, vbi calcantur vna. M. Tull. in Bruto, *sic ego istis censuerim, & nouam istam quasi de musto, ac lacu feruidam orationem fugiendam: nec illam præclaram Thucydidis nimis veterem, tanquam Anicianam notam persequendam*. Est etiam lacus (vt docet Varro lib. 4. de lingua Latina) lacuna magna, vbi aqua cōtineri potest, seu locus, quo aqua ex flumine ad aquandum excepta est: quomodo credibilius est hoc loco accipiendum esse, vt intelligamus, pueros, & anus aquandi causa ad lacum iuisse, & è lacu redire. Propert. lib. 2. *Cui fuit indocti fugienda hac semita vulgi, Ipsa petita lacu nūc mihi dulcis aqua est*. Terent. Adelph. *Apud ipsum lacum est pistrilla*. Est & alius lacus, vt epist. 1. lib. 1. *lacus, & mare sentit amorem Festinantis heri*.

AGEDVM PAVCA ACC.] respondet Horatius ad ea, quæ cum in omne genus poëtarū, tum in satyrarū scriptores dicta fuerāt. & primum negat, se esse poëtam: quia scripta sua, sermoni quotidiano similia sint, quàm locutioni poëticae.

PRIMUM EGO ME ILLORVM, & C.] id est, primum me ex numero poëtarum excerpam.

CONCLVDERE VERSVM] certis pedibus, & numeris claudere: vt sat. 10. huius lib. *at si quis pedibus quid claudere senis, Hoc tantum contentus, & C.* Cum his Horatianis congruunt illa Petronij Arbitri, *Multos, inquit Eumolpus, iuuenes carmen decepit. nam vt quisque versum pedibus instruxit, senumq, teneriore verborum ambitu intexuit, putauit se continuo in Heliconem venisse*. Sic forensibus ministeris exerciti, frequenter ad carminis tranquillitatem, tanquam ad portum faciliorem confugerunt, credentes facilius poemata exstrui posse, quàm controuersiam umbrantibus sententiosis pictam. Ceterum neque generosior spiritus sanitatem amat, neque concipere

A pere aut edere partū mens potest, nisi ingenti flumine litterarū inundante. *refugiendū est ab omni verborū, ut ita dicam, vilitate, & sumenda voces à plebe sum-mote, ut fiat, Odi profanum vulgus & arceo, &c.*

SERMONI PROPIORA] orationi solutæ similia, quàm verbis. sic epistola ad August. nec sermones ego malle *Repenteis per humum, quàm res componere gestas.* Satyras igitur propter hanc causam sermones appellavit. Sunt autem etiam epistola, sermones: sed illæ ad absenteis, satyræ ad præsentis: & ideo sermones potius, quàm epistolæ dictæ sunt, nomenque generis retinuerunt, quia epistolæ appellantur suo & proprio.

ING. C. S. C. MENS DIVINIOR] M. Tull. item in orat. pro Arch. poëta ait, poëtam natura ipsa valere, & mentis viribus excitari, & quasi diuino spiritu afflari. vide ann. ad illum locum, *Ingenium misera, &c.* de arte poët.

MAGNA SONATURVM.] Prisc. lib. 2. producit hunc locum, & ait *soniturum* esse vsitatus quàm sonaturum, à verbo sono.

ICCIRCÒ QVIDAM COM.] sic M. Tull. in orat. perf. *At comicorum senarij propter similitudinem sermonis sic sæpe sunt abiecti, ut nonnumquam vix in his numerus, & versus intelligi possit.*

B NISI QVOD PEDE CERTO] comica oratio, merus est sermo, præter quàm quòd certo, ac definito numero, certisque pedibus ab oratione soluta differt. sic M. Tull. in orat. perf. *Itaq, video visum esse nonnullis, Platonis, & Demosthenis locutionem, etsi absit à versu, tamen, quòd incitatus feratur, & clarissimis verborum luminibus utatur, potius poemata putandum, quàm comicorum poetarum, apud quos, nihil est aliud quotidiani dissimile sermonis, nisi quòd versiculi sunt.*

AT PATER ARDENS] aduersarium facit occurrentem ei rationi, propter quā putent quidam comædiam merum sermonem esse, nō poemata, nempe quia desit ei spiritus acer, & vis poetica, hoc modo. atqui sæpe (inquit) videmus, in comædia senem induci à poëta, filio libidinosè atque intemperanter viuenti, scortanti, omnia, quæ habeat, profundenti, uxorem benè dotatam recusanti, ante noctem cum facibus ambulanti, grauiter irascentem: ut Demeam apud Terent. Teu-ropidem apud Plautum. non deest igitur comædiæ vis, nec spiritus. sic epist. de arte poët. *Interdum tamen & vocem comædia tollit, Iratusq, Chremes tumido delitigat ore.*

SÆVIT] excædescit, irascitur, *χαλεπαίνει.* Plaut. Epid. *Sed memento, si quid seniuunt senes, Suppetias mihi cum sorore ferre.* vide annot. ad Od. 3. lib. primi.

NEPOS] luxuriosus, *ἀσώτος.* vide annotata ad Od. 1. epod. in extr.

INSANVS] sic edendum curauit ex auctoritate sex codicum manu scr.

NVMQVID POMPON. ISTIS AVD.] dissoluit id, quòd responsum fuerat ab aduersario, hoc modo. patres (inquit) quotidie solent ita filiis suis luccensere, potantibus, & scortantibus: & Pomponius, adolescens libidinosus, & luxuriosus, si eius pater viueret, aequè asperè obiurga-

retur. hunc Pomponium quasi aliud agens, velli-cat: in quo genere reprehendendi, & diuinus est Horatius, & ceteros omneis satyrarum scriptores longo interuallo superat,

ERGO NON SATIS EST, &c.] id est, non est igitur satis versum facere verbis puris, & lectis, si ordine verborum commutato, ac numero dissoluto, restet sermo quotidiano sermoni similis: & quali patres domi cum filiis uti solent.

PERSONATVS] pater comicus, & qui in scena, seu in comædia patris personam sustineat.

HIS, EGO QVÆ, &c.] si ea, quæ ego nunc scribo, & quæ Lucillius scripsit olim, dissoluas: modosque, ac numeros tollas: ordinem denique verborum immutes, non ita inuenias parteis orationis poetice dissolutæ, ac dissipatæ, ut si Ennij versum sumas, eumque ordine verborum conuerso, dissolutum legas. exempli gratia: si hæc Enniana, *postquam discordia tatra Belli ferratos, &c.* dissoluas, ordineque verborum turbato ita legas, *Postquam ferratos belli posteis, & portas tatra discordia refregit:* non reperietur hic sermo quotidianus, sed poeticus.

TEMPORA CERTA, MODOSQVE] id est, pedes certos, & modulationem, seu mensuram definitā, per tēpora breuitatem, & longitudinem vocum, & syllabarū intelligit: verbi gratia, *pon-deus* duo habet tempora, *dactylus* & *anapæstus* totidem: *iambus*, *choræus*, *tribrachus* vnū cū dimidio. longa enim syllaba vno tempore continetur: & item duæ breues: vna brevis dimidio. Quare duæ longæ syllabæ duobus temporib. constāt: & item quattuor breues, & longa ac duæ breues. longa autem & brevis, tres breues, brevis & longa, vnum tempus & dimidium continent.

BELLI FERRATOS POSTEIS,] constat versum esse Ennianum. belli posteis autem, id est, belli foreis. sic Virg. lib. 2. *Æneid. posteisq, sub ipsos Nituntur gradibus.* ibid. *Amplexaq, tenent posteis, atque oscula figunt.* & lib. 7. *Et cardine verso Belli ferratos rupit Saturnia posteis.* ad quem locum Seruius notans, acyrologiam (inquit) fecit commutando Ennij versum. Nam ille ait, *Belli ferratos posteis, portasq, refregit.*

ALIAS] alias quæremus, &c. Sed dubitandū non est, quin comædia sit poemata: neque Horatius dubitat, ut apparet ex lectione lib. seu epist. de arte poetica.

SVLCIVS ET CAPRIVS] accusatores acerrimi.

RAVCI MALE] admodum rauci, ex quo significat, eos admodū vocales, & clamorosos fuisse seu plurimū vocē cōtendere solitos esse. obtunditur enim vox, & raucescit nimium clamando.

LIBELLIS] accusatoriis: in quibus habent maleficorum nomina, & crimina perscripta.

MAGNVS VTERQVE TIMOR] id est, vterque valde horribilis latronibus, & sicariis.

PVRIS MANIBVS] puris à cæde, *ἀγνὰς, καθα-ρὰς χεῖρας:* si quis sit *καθαρὸς τῶ χεῖρε.* ut sup. annot. ad Od. 2. lib. 1. *scelerisq, purus.*

VT SIS TV SIM. COELI, BIRRIVQVE LATR. NON E. S. C. &c.] quamuis tu sis latronū similis

A similis: si sim Caprio, & Sulcio dissimilis, quid est cur metuas me?

NULLA TABERNA MEOS H.] Et quid est, quod metuas me, si libri mei nulla in taberna, nullaque in columna sint venales, neque legantur à vulgo: ad columnas, seu pilas prostabant libri: ut in epist. de arte poet. *mediocribus esse poetis Non Dij, non homines, non concessere columna.* Nam poetæ sua scripta, quæ edere, & divulgare volebant, bibliopolis & librariis, quorum tabernæ & officinæ erant ad columnas, dabāt: à quibus emebat deinde vulgus.

QVEIS MANVS INSVD. VVL.] id est, quos emtos vulgus manibus terat, & Tigellius vnus è vulgò? vrbane, & falsè Hermogenem Tigellium, qui doctus haberi volebat, vnū è multis facit, & in vulgo numerat.

NON REC. CVIQ. NISI] hæc aliquantum separanda sunt à superioribus hoc modo. præterea non recito cuiquam, nisi amicis, idque inuitus. quid est igitur, quod me pertimescas, aut versus meos? in quibusdam libris scriptum reperi, *Nec recitem*, quæ scriptura mihi non displiceret.

B quin ego verò eam secutus essem, nisi vidissem, hanc vulgatam & ferri posse, & quattuor librorum veterum auctoritate confirmari.

IN MEDIO QVI SCRIPTA FORO] Multi sunt, (dicat aliquis Horatij consiliū, & consuetudinem improbens,) qui in medio foro recitent sua poemata: nonnulli etiam in balneis.

QVIQVE LAVANTEIS] & qui in balneis. sic enim loquuntur Latini scriptores. suprâ sat. 3. *dum tu quadrante lautum Rex ibis.* Theophrastus libello, qui inscribitur, *ἡθικοί χαρακτήρες*, in argumentis ingenij rustici etiam hoc enumerat, cantare in balneis.

SVAVE LOCVS RES.] hæc quoque dicuntur ex sententia, & sub persona gloriosorum, leuiumque poetarum, in balneis sua scripta recitare solitorum.

INANEIS HOC IVVAT] hæc nunc Horatius: leues, (inquit) & inaneis homines libenter, & cupidè in balneis recitant, non quærentes apud se num stultè, num intempestivè illud faciant. *inaneis* dicit, quos Græci *κενοδόξους*, id est, inanis gloriæ cupidos. sic ferè Lucr. lib. 1. *Clarum ob obscuram linguam magis inter inaneis. Quam de graueis inter Graios, qui vera requirunt.*

SINE SENSU] ἀναισθητός, sine iudicio. suprâ saty. 3. *Communi sensu planè caret.*

STVDIO] ἐκ πρῆξις, ἐκ πεινῆς, data opera, de industria. eò autem paruus es, quod prudens, & de industria lædis alterum. vides hîc nomen *prauus* mirè adiuuare vim verbifacis.

IN MEIACIS?] mihi obiicis? tralatio ducta ab iis, qui iaculantur. M. Tull. pro Quinctio. *ita sit, ut ego, qui tela depellere, & vulneribus mederi debeam, tum id facere cogar, cum etiam telum aduersarius nullum iecerit.* Idem translata, pro Q. Roscio. *quin tu hoc crimen aut obiice, ubi licet agere, aut iacere noli, ubi non oportet.*

RODIT] obscurè lædit, & infectatur, ut infrâ epist. ad Loll. 2. lib. 1. *circum roditur.*

SOLVTVS QVI CAPTAT R.] *μελωπῖπος*, D qui risum effusum mouere studet.

COMMISSA] arcana, occulta consilia suæ fidei commissa: ut epist. 18. lib. 1. *Commissumq; teges, & vino tortus, & ira.*

HIC NIGER EST: HVNC TV ROM.]

id est, hic est improbis moribus, ingenioque infido, puto Horatium respicere ad symbolum illud Pythagoricum, quod monet *μὴ γινέσθαι τῶν μελανέρων*, id est, ne gustemus de iis, quibus nigra est cauda, quo vetabat Pythagoras (ut interpretatur Plutarchus *πρὸς παιδῶν ἀγωγῆς*) συνδιατελεῖν μέλασιν ἀνθρώποις διὰ κακῆς θείας, id est, versari cum hominibus qui nigri essent morum improbitate. Dicit etiam, fortasse potest, Horatium alludere ad prouerbiū illud *μὴ τῷ μελάμπυγῳ παύσῃς*, id est, caue ne in virum, qui nigro sit podice, incidas: quod ab historia Cercōpum natum est, qui à matre fuerant præmoniti, ut cauerent ne in meciampygm incidere. vide Suidam. Ego tamen malo nigrum hoc loco *μελάμπυρον*, quàm *μελάμπυρον* intelligi, cum *μελάμπυρος* nomen sit honestum, atque in laude positum. Nam Hercules dictus est *μελάμπυρος*, quasi minimè mollis, minimèque impudicus: & *μελάμπυρος*, ἢ *εὐρύπρωκτος*. Seruius ad illum locū Virg. Georg. 1. *turbine nigro*, notat, tempestate noxia. Horatius, *hic niger est: hunc tu Romane caueo*, ex quibus verbis intelligere licet, Seruii sententia nigrum hic apud Horatium idem valere, quod *noxium*, perniciosum, pestiferum.

SÆPE TRIBVS LECTIS] in singulis lectis discubitoriis magna ex parte veteres illi, quaterni discumbebant. ita in ternis lectis, discumbebant duodeni. plures autem, quàm quaternos in singulis lectis discumbere, erat incommodum, ac sordidum: ex quo illa M. Tullij in Pisonem, *nihil apud hunc lautum, nihil elegans, nihil exquisitum* (laudabo inimicum) *ne magnopere quidem quicquam, præter libidines, sumtuosum, torcendum nullum, maximi calices, & hi, ne cōtemnere suos videatur, Placentini, &c. Graci stipati, quini in lectulis, sæpe plures, ipse solus, bibitur usque eò, dum de folio ministretur.*

E QVIBVS VNVS] id est, è quibus conuiuius vnus gestit falsè in omneis dicere, præterquàm in conuiuatore.

QVAVIS] quauis ratione, quouis modo. Catull. *difficile est, verum hoc qualibet efficias*, idem ad Ravidum, *Quid vis? qualibet esse notus optas?* vel dic, in quamuis partem. alij veru proximo legunt *aqua*: & *quavis* cum *aqua* coniungi volunt, quidā codices veteres habent *quamuis*, & iidem *aquam*, quos non sum secutus, admonendum tamen de hac scriptura lectorem putauit.

ASPERGERE] falsis dictis carpere, & velli-care: maledictis infectari. sic M. Tull. pro Plancio, *hunc tu vita splendorem maculis aspersis istis?* Idem epist. ad Cecinam lib. 6. *Ex eodem fonte se hausturum intelligit laudes suas, è quo sit leuiter aspersus.* sic loquuntur & Græci. Athen. lib. 12. ex Hegifandro, *Ἀριστῖπος ῥαγιόμενος μὲν ἔσθ' ὅτι τῷ τῷ Διονυσίου θεραπεύων, σκαπόμενος δ' ὅτι τῷ ἀνέχεται, ὅτι Ἀντιφῶντες εἰδ' ἀλευόμενος ἐπύχρον, ἔφη, καταλιπὼν τὴν ἐργασίαν ἀνὰ πῆλρον*, Aristippus autem cum aspergeretur à Dionysij

A nyfij familiaribus, & famulis, & cum falsis dictis ab Antiphonte peteretur, quod id pateretur: at si ego (inquit) piscarer, numquid propterea quod alpergerer, relicto negotio discederem?

PRÆTER EVM, QVI PRÆB. AQVAM] præter eum, qui darcenam, id est, conuiuatore. conuiuator enim balneum calfaciebat, aquamq; præbebat, qua lauarent conuiuæ, vt diximus supra ad illum locum Od. 19. lib. 3. *quis aquam temperet ignibus?* neque verò necesse habeo sententiam eorum refellere, qui volunt hoc loco legi, *præbet, aqua*, vt præbet, per se, & separatim legatur, & subaudiatur, cenâ, aut aliquid simile. nam verbum *præbere*, accusandi casum semper desiderat, neque vnquam video à scriptoribus omitti, ac subintelligi, vt M. Tull. ad Qu. Fratr. lib. 2. A. D. VIII. Idus Apr. *sponsalia Crassipedi præbui. huic conuiuio puer optimus Q. tuus, meusque quod perleuiter commotus fuerat, desuit.* Horat. Saty. 2. lib. 2. *nec sic, vt simplex Nanius, vinctam Conuinis præbebit aquam.* sic loquuntur & Græci ἰδοὺ παρέχειν, Athen. lib. 4. & παρέχειν σῆν, ἀλάς, ἐλαίον, ὄρεος. quod Latini præbere tectum, sale, oleum, acetum dicunt.

B Horat. Saty. 5. huius lib. *Proxima Campano ponti qua villula, tectum præbuit: & parochi, qua debent, ligna, salemq;.* ex quo idem Horat. Saty. 8. lib. 2. conuiuatore, parochum vocat οἱ τοὶ παρέχειν, quod valet, præbere: & parochi dicebantur, qui legatis sale, & ligna præbebant. Adr. Turnebus lib. 2. Aduers. cap. 2. vult totum hunc locum esse allegoriam tectum, allegoriamque ductam esse à lusu, quo quis alio aquam ex vrceo, aut situla ministrante, alios omnes aqua per lasciuia aspergat, ei vni, qui ministret aquam, parcat. Atque ita videtur velle legi, *aqua* contra omnium librorum auctoritatem: quod tamen non est necesse. nam hac seruata allegoria, quam non improbo, legi potest *aquam*, vt habent omnes libri. tantum in verbo aspergere, subintelligendum erit, *aqua*.

POST, HVNC QVOQVE POTVS] postea autem ne conuiuatori quidem parcat: sed hunc quoque aspergit, tum scilicet, cum vino concauit, & cum potus est.

C COND. CVM VERAX AP. PR.] id est, cum Bacchus veritatis amator, & simplex, aperit arcana consilia in præcordiis condita. Catullus *condita pectoris* appellat, carm. de coma Beren. supra Od. 21. lib. 3. amphoram dixit plerumque lene tormentum duro ingenio admouere. nulla sententia verior, nulla certior, quam vino ingenium cuiusque indicari, atque aperiri. sic Od. 11. epod. *Simul calentis inuerecundus Deus Feruidiore mero Arcana promorat loco.* & epist. de arte poet. ad Pison. *Reges dicuntur multis urgere culullis, Et torquere mero, quem perspexisse laborent, & An sit amicitia dignus.* His consentanea sunt illa Theognidis, *Ἐν πυρὶ μὲν χρυσόν τε, καὶ ἄργυρον ἰδρὶες ἄνδρες Γυνώσκουσιν, αἰνέσας δ' οἶνος ἐδείξε νόον, Καὶ μάλα περ πινυμένο, τὸν ἑσπερ μέτρον ἥρατο πίνων, ὧς κατακλινάμεναι καὶ πρὶν εὐνοῖα σφόν.* id est, In igni quidem homines scientes aurum & argentum explorant, & spectant: hominis autem mens vino cognoscitur, & declaratur, quantum uis prudentis: si supra modum id biberit: ita vt, qui

D antea sapientiæ laude florebat, is dedecore, maculaque afficiatur. Sed non celabo lectorem me in aliquot libris manuscr. scriptum reperisse. *Candida cum verax aperit præc. lib.* quam scripturam videtur confirmare illud ex Od. 18. lib. 1. *non ego te candide Bassaren, Inuitum quatiā.* Verumtamen ego receptam magis probo.

HIC] quem proximè descripsi, ibi, *E quibus vnus auct, &c.*

COMIS] facetus, commodus, facilis, suavis. sic Satyra 10. de Lucilio. *Nil comis tragici mutat Lucilius Acci?* & ibid. sup. *Arguta meretrice potes, Dauosq; Chremetem Eludente senem comis garrire libellos, &c.*

PASTILLOS RVFILLVS] hic versus iam supra positus est sat. 2.

DE CAPITOLINI] Petillius Capitolinus cum furti, aut peculatus accusatus esset, corona è Capitolio sublata, iudicio absolutus est. Anno superiore cum essem Romæ, Clemens Teuennius Gallus, homo Romanarum antiquitatum studiosissimus, ostendit mihi domi suæ nummum argenteum: cuius in antica parte, expressa erat figura templi Capitolini, & circum signatum nomen *Petillius*: in postica Iouis effigies, & circumscriptum cognomen *Capitolinus*. de eodem sat. 10. *Et cum Dura tibi peragenda rei sit causa Petilli.*

DEFENDAS VT TVVS EST MOS] alloquitur eum, à quo sua scripta reprehendi, ac metui videt, tanquam nimis mordacia, & aculeata: & cui se inuisum, & formidolosum esse intelligit, veluti nigrum, ac μελάρυρον. defendas (inquit) Petillum iudicio absolutum, si fortè de eo mentio incidat, tuo more, id est, non liberaliter, neque candidè: sed malignè, perfidiosè, atque insidiosè: his verbis, quæ deinceps sequuntur, *Me Capitolinus, &c.* in cod. Faër. & Don. & quibusd. aliis, scriptum est *conuictore usus amico*, sine coniunctione *que*.

HIC NIGRÆ SVCC. LOLLIG.] huiusmodi oratio (inquit Horatius) occultæ maleuolentiæ, obscuriq; atque insidiosi odij plenissima est. quid ita? quia quamuis te Petillij absolutione lætari, eique benè velle similes, eo tamen, quod te mirari dicis, quoniam pacto sit absolutus, significas, eum non fuisse innocentem, neq; iure aut gratis esse absolutum. *succum lolliginis* appellat orationem inuidiæ, ac maleuolentiæ plenam, quæ alterius famæ maculam aspergat. ab atramento lolliginis piscis ducta tralatio est: de quo sic Varro lib. 4. *lolligo* (inquit) *quod subuolat, littera commutata.* Nam primo *voligo*. Describit autem hic hominem improbum, perfidum, atque insidiosum, qui, quæ nihil ad rem pertineant, laudet: ea autem, de quibus quæritur, carpat, & vituperet.

HÆC EST ERUGO] erugo, artis est vitiū. M. Tull. Tuscul. 4. *as Corinthiacum tardius in arginem incidit. hac est erugo mera*, id est, hoc est graue virus, & venenum vitæ, & pestis amicitia, vt loquitur Catull. ad Rufum, *Siccine subrepsti mi, atque intestina perurens, Sic misero eripuisti omnia nostra bona? Eripuisti, eheu, nostra crudele venenum Vita, eheu, nostra pestis amicitia.*

Ec QVOD

A *Quod vitium, &c.*] quam maleuolentiā amicitiae simulatione tectam, ita esse a futuram, & ab animo meo (quod prius est) & à scriptis, promitto, ut quiduis aliud, si quid est, quod de me spōdere, ac recipere possim.

Afore] sic habent plerique codices manuscr. iique longe optimi: neque dubium est, quin ita sit reponendum. nam neque abfui, abfuiisti, &c. neque abfore, neque abfuturum dicebant veteres: sed afui, afuisti, &c. & afore, & afuturum. qua de re plura diximus annotationibus in M. Tullium anno superiore multo emendationem, quam antea, à nobis editum: qui tamen multo emendatior exisset, si typographum diligentem nacti essemus, & si nobis locatores, iique, qui sumtus suppeditarunt, paullo plus spacijs ac temporis ad rem tantam accurandam dedissent.

C *Insevit pater optimus hoc me.*] hunc locum in omnibus exemplaribus & manuscriptis, & excusis corruptum, detractio- ne vnus littere in verbo *insevit*, & mutatione e, in i, in prouocabulo *me*, restitui, atque emendauit, cum antea legeretur *insuevit pater optimus hoc me*: nisi quod in vno codice impressio scriptum repe- ri, *insevit pater optimus hoc me*. quarum scriptu- rarum vtraque vitiosa est. Nam primum *insuevit* verbum est absolutum, seu potius, ut Gramma- tici appellant, neutrum *ἡμεῖς*. Quare longè ab- est ab eo, ut duos accusandi casus suo iure postu- lare debeat, nempe *me*, & *hoc*. nisi si quis dicat *me* pro *mihi* positum esse, ut loquebantur anti- qui, auctore Festo, quod mihi non sit verisimile. Deinde si quis dicat *hoc*, esse sexti, aut septimi cas- sus, & *insuevit*, dictum esse pro *assuesecit*: ne id quidem bene procedet. nam dicimus Latine *as- ueseci me labori, vigiliis, studio, litterarum, inedia, &c. similibus*: non autem, *assueseci me labore, &c.* Itaque dicendū fuerat, *insuevit pater optimus huic me*, id est, assuesecit me huic rei. Iam verò quod nonnulli ita dicunt, *insuevit me instituere*, ut hoc fugerem, &c. mera somnia. nam neque placet mihi, verbum *instituere* subintelligi, & foris peti- neque hoc sentit Horatius, quod illi volunt. non enim significat, se à patre esse assuescētū, ut hoc, id est, certum vitium: sed ut omnia vitia fugeret, exemplis ea notando. Itaque, ne sim longior, primum sic contendo hunc locum esse legendū, ut à me emendatus est: deinde sic eum explico: pa- ter optimus hoc mihi insevit, ut quæque vitio- rum fugerem, insevit, inquam, ea vitia notan- do exemplis. eodem verbo vltus est suprā saty. 3. *numquid tibi vitiorum insenerit olim Natura, aut etiam consuetudo mala, &c.* insuesco quidem nul- quam memini me legere vsurpatum, nisi signifi- catione absoluta. ut Lucret. lib. 4. *Nam facit ipsa suis interdum femina factis, Morigerisq; modis, & mundo corpori culum, Vi facile insuescat secum vir degere vitam.* Salust. coniur. Catil. *Ibi primum in- suevit exercitus populi Ro. amare, potare, signa, tabu- las pictas, vasa calata mirari, &c.* Quod quidam exempla contraria ex Columela proferunt, ma- num non verterim. Quemadmodum autem di-

cunt Latini, insitum in animo, seu animo: sic ex- ferere ex animo: cuius exemplum est apud M. Tullium libro 3. de natu. deorum sub. princip. quem locum indicare institui eò maximè, quia corruptus est in omnibus libris, neq; à nobis fuit emendatus. sic igitur vulgò legitur, *Eius est pri- mum, quod inter omnes, nisi admodum impios, con- uenit: mihi quide ex animo exuri non potest, esse deos, legendum, exferi*

CUM ME HORTARETUR, PARCE, &c.] ordo est: Cum me pater hortaretur, ut parcerem, & frugaliter viuerem, & ut eo contentus viuerem, quod mihi ipse quæsisset, ac parasset: dicebat, Nonne vides, &c.

NONNE VIDES, &c.] hæc sunt exempla. at- tende autem mirum poetæ artificium, qui dum simulat se hoc agere, ut exponat, quemadmodum à patre fuerit institutus, quasi aliud agens, multo- rum vitia vrbanius notat. quod reprehenden- digenus & satyricum est, & ab Horatio diuinitus vsurpatum, ac seruatum: à Iuuenali & Persio aut ignoratum, aut neglectum.

MAGNUM DOCUMENTVM] Barrus libi- dinosè, & luxuriosè viuendo ad egestatem red- ductus, magno documento est omnibus, ne rem à maioribus relictam dissipent, ac profundant. Putant plerique, hunc esse Barrum, de quo saty. 6. huius lib. *Vi si qui egrotet quo morbo Barrus, &c.* & Od. 12. epod. *Quid tibi vis mulier nigris dignis- sima Barris?*

SECTANI DISSIMILIS SIS] hoc ex- emplo deterrebat Horatius pater Horatium fi- lium, ne meretricum amore caperetur, atque ir- retiretur.

SAPIENS VITATV, &c.] à philosopho (di- cebat Horatio filio Horatius pater) discas quid sit expetendū, quid fugiendum: & quamobrem hoc sit fugiendum, illud expetendum: mihi satis est traditam à veteribus consuetudinem retinere, vitamque, ac famam tuam, tantisper dum puer es, & impubes, ab omni dedecore, ac turpitudine integram tueri. sic Satyra 6. *quid multa? pudicum, Qui primus virtutis honos, seruauit ab omni Non so- lum facto, verum opprobrio quoque turpi.*

DVM CVSTODIS EGES,] dum puer & adolescentulus es: dum eges custode, seu pædago- go. Plaut. Mercat. *Seruum vna mittit, qui olim à puero paruulo Mihi pædagogus fuerat, quasi uti mi- hi foret Custos.* Horat. epist. ad Pison. *Imberbis in- uenit tandem custode remoto, &c.* ibidem, *An cu- stos, famulusq; dei Silenus alumni.* Idem Sat. 6. hu- ius lib. 1. *Ipse mihi custos incorruptissimus, omneis Circum doctores aderat.*

INCOLUMEM POSSIM] aliquot libri vete- res habent, *possum*.

DVRAVERIT ÆTAS] corroborauerit, cō- firmauerit. durare enim est durum efficere, ut Od. 34. lib. 3. *nec Boreæ finitimum latus, Duratq; solo nives Mercatoris abigunt.* sat. 4. lib. 2. *Rectius Ab banā fumo duraueris vna.* Od. 16. epod. *Ere, de- hinc ferro durauit secula.* Virg. Georg. 3. *Atq; hinc atq; illinc humeros ad vulnera durat.* interdum si- gnificationem habet absolutam, idemque valet, quod

A quod apud Græcos διαμένειν, κατεργάζεσθαι, id est, permanere, obfirmato animo esse, ut Virg. *Æn.* 1. *Durate, & vosmet rebus servate secundis.* Horatius transfert ad res inanimas, & tribuit ei calum accusandi: ut *Od.* 14. lib. 1. *ac sine funibus Vix durare carina Possint imperiosius Equor?* M. Tull. in Catone v. surpat pro verbo permanendi: *Iam sensus moriendi, si aliquis esse potest, is ad exiguum tempus durat, præsertim in sene.* Horat. *epist.* 1. lib. 1. *Idem eadem possunt horam durare probantes?* Idem *sat.* 6. huius lib. *Præsum non auide, quantum interpellat mani Ventre diem durare, &c.* id est, κατεργάζεσθαι, & ἀνέχεσθαι. vel διαμένειν. Lucr. lib. 4. *acremq; dolorem Præbent, ut nequeant contra durare feroces.* Idem lib. 3. *nec autem Cassum anima corpus durare, & sensibus vti Sola potest.* Terent. *Adelph.* *Non hercle hic quidem durare quisquam, si sic fit, potest.*

NABIS SINE CORTICE] per te sapere poteris, alienis præceptis non egebis. ductum ab iis, qui primum nare discunt. tum enim sibi diffidentes, subere, aut cortice nituntur. Plautus *Aulul.* *Quasi pueris, qui nare discunt, scirpea inducitur ratis, Qui laborent minus, facilius ut nent, & movent manus.*

B FORMABAT] instituebat, docebat, ut *epist.* ad August. lib. 2. *Mox etiam pectus præceptis format amicis.* vide annot. ad *Od.* 10. lib. 1.

HABES AVCTOREM] dicebat pater, obiciens mihi vnum ex iudicibus selectis: habes iudicem illum, virum integerrimum, & castissimum, quo auctore, hoc, quod tibi præcipio, facias.

VNUM EX IUDIC. SELECT. OBIIC.] pater obiiciebat, id est, opponebat, seu ante oculos ponebat vnum ex iudicibus selectis, & ita dicebat, *habes auctorem, &c.* habes illum, cuius auctoritatem secutus, ita viuas. selecti iudices dicebantur ij, qui à prætore urbano vel ex senatorio, vel ex equestri ordine, vel ex tribunis ætariis, (non enim semper idem ordo præfuit rebus iudicandis) seligebantur, atque in albo proponebantur. M. Tull. in orat. pro Cluent. *Deinde prætores urbani, qui iurati debent optimum quemque in selectos iudices referre, nunquam sibi ad eam rem, censoriam ignominiam, impedimento esse oportere duxerunt.* libri aliquot antiqui & manuscr. habent *vnum ex iudicibus electis.* quod eò lectori indicaui, ut videat, s. vocis *selectis*, esse omissum à librario propter vocem antecedentem in similem litteram, desinentem.

C AN HOC IN HONESTVM] aiebat pater, plerique libri manuscripti habent *inutile factum.* quos tamen non sum secutus, quoniam tolerabilis est vulgata lectio *factu*. Tale autem ferè est illud Plutarchi *ὅτι πατέρων ἀρχῆς, δὲ τῶν τῆς ἐμφορίας πατέρας παρὰ τὴν μάλα τὸν καὶ φιλῶν, ἐξήγησθαι, σὺ φρονίῳ τὴν μερῶν κίτους, διδάσκοντας, ἀπειλούτας, δεομένους, συμβουλευοντας, ὑποχρημένους, &c. δὲ δὲ ματα δεικνύτας τὸν διὰ μὲν φιληδονίαν συμφορὰς ἀπειπούντων, διὰ δὲ καρτερίας ἐπαίον καὶ δόξαν ἀγαθῶν ἀειποισιμένων.* id est, Oportet igitur patres prudenteis hoc maxime tempore custodire, vigilare, castigare adolescentis, docendo, interminando, obsecrando, consilio dando, promittendo, exemplis pro-

D ponendis eorum, qui propter libidines voluptatum in calamitates inciderunt, propter continentiam & tolerantiam laborum laudem & bonam existimationem consecuti sunt.

FLAGRET RVMORE MALO C.] id est, cum malè audiat: cum de eo malè existiment homines. ita dixit Horatius *flagrare rvmore malo*, ut M. Tull. *flagrare infamia flagrare invidia.*

AVIDOS VIC. F. VT ÆG.] quo modo mors vicinorum terret ægros edaceis, & intemperanteis, eosque cogit ab iis abstinere, quæ morbum alunt, & fouent: valetudini operam dare: medico denique obtemperare: sic adolescentium animos infamia eorum, qui profuse, turpiter, & flagitiose viuunt, ad pudorem, & honestatem, & parsimoniam à libidine, & luxuria reuocat. *saty.* proxima, *conuiuas avidos* appellat: & 6. ait se non auidè pransum domi otari. & *Od.* 28. lib. 1. *nautas avidos.* Non celabo lectorem, me in aliquot libris manu scr. præter eos, qui enumerantur in libro Io. Morelli, scriptum reperiisse, *vides vicinum f. &c.*

EXANIMAT] conturbat, exterret. ita enim loquuntur Latini: *metu exanimatus sum.* Idem supra *Oda* 12. lib. 3. *Miserarum est neque amor dare ludum, Neque d. m. v. l. aut ex-Animari metuentis patris verbera lingua.* & *Od.* 17. lib. 2. *Cur me querelis exanimas tuis?*

EX HOC] ex his præceptis paternis.

SANVS] integer, & purus ab iis vitiis, quæ sunt fœda, & insanabilia. sequitur infra verbum *teneor*, ad quod vox *sanus* pertinet: nec est quicquam subintelligendum.

ET, QVEIS IGNOSCAS] id est, & vitiis venia dignis, seu ignoscendis.

FORTASSIS ET ISTINC, &c.] attende, tria hic ab Horatio poni, quæ cuiusque nostrum vitia minuere possint, præsertim mediocria & sanabilia: longam ætatem, ut *epist.* 2. lib. 2. *Lenior, & melior sis accedente senectæ?* amicum liberum, consilium proprium. Iam quantum profit hominilibus amicis, ex hoc intelligere licet, quod sæpe maiorem vtilitatem capimus ab inimicis acerrimis, quàm à blandis amicis: quia hi peccata nostra oratione sua eleuant, aut etiam probant, nobisque magno nostro malo blandiuntur, & assentantur, malos & stultos medicos imitantes, qui vulnera, aut vlcera scalpello tangere non audent, veritine quid offendant: illi autem vitia nostra vel occultissima insecantur, & exagitant, quod Cato dicere solebat, ut tradit M. Tull. in *Lalio*, his verbis, *Scitum est enim illud Catonis, multo melius de quibusdam acerbos inimicos mereri, quàm eos amicos, qui dulces videantur. illos verum sæpe dicere, hos nunquam.* quibus cum concinunt illa Plutarchi in libro *πῶς ἀνὴρ ὅτι ἐχθρῶν ὁ φελοῖτο, ὅθεν ὁρθῶς ὁ Ἀντιθένης εἶπεν, ὅτι πῶς μέλλουσιν σάζεσθαι, ἢ φίλων δὲ γνησίων, ἢ διαπύρων ἐχθρῶν. οἱ μὲν γὰρ νεοτεῶν τὴν ἀμαρτανίαν οἱ δὲ λοιδοροῦντες, ἀποστρέφουσιν. ἐπεὶ δὲ ἡ φιλία παντὶ ἰσχύφωτος γέγονεν ἐν τῇ παρρησίᾳ λέγειται, καὶ τὸ καλεῖσθαι αὐτὴν λόγον ὅτι, τὸ δὲ νεοτεῶν ἀνάνδον, ἀκούστον ὅτι πᾶσι τῶν ἐχθρῶν τὴν ἀλήθειαν. id est, Vnde præclare dixit Antisthenes, iis, qui salui futuri sint, opus esse am Germanis, atque*

Ec ij ingenuis

A ingenuis amicis: aut acerbis & feruidis inimicis. illi enim monendo: hi conuiciando & maledicendo à peccatis deterrent, & auocant. Sed quando hoc tempore amicitia, ubi liberè est cum amico loquendum, titubanter, & singultim loquitur: & eius quidem monitio elinguis & muta est: assentatio autem loquax, audientia est ab inimicis veritas. Et Isocrat. *ἡμεῖς Νικοκλ.* in ceteris, quibus priuati homines possunt fieri meliores, *παρρησίαν* numerat, καὶ τὸ φανερώς εἰπεῖν πρὸς τοὺς φίλους ὁμιλήσας, καὶ πρὸς ἐχθροὺς ὁμιλήσας αἰνέων ἀμαρτίας: id est, atque apertè licere & amicis eos obiurgare, & inimicis incurrere in mutua peccata. Consilium autem proprium est id, quod quisque suo pte iudicio, & suapte sponte cepit. Non est autem cuiuslibet bonum consilium capere, sed hominis bene à natura informati, id est, τὸ εὖ φρονέοντος. qui per se & quid rectum sit, videt: & quod tale esse iudicauit, id omni studio persequitur, atque expetit. ille autem ipse est, de quo Hesiodus, *Ὅστις μὲν πάντας, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσει φρασσάμενος, τὰ κ' ἐπιταχέει, τὰς δ' ἡσὼν ἀμείνω.* id est, Optimus ille quidem est, qui per se mente, animoq; Omnia perlustrat, quæ sint meliora futura Postea ad extrema usque nouissima tempora vitæ.

B NEQVE ENIM, CVM LECTVL.] hæc sunt referenda ad id proximum, quod antecedit, consilium proprium. sic Pythagoras iubebat suos discipulos, quicquid aut egissent, aut dixissent interdiu, commemorare vesperi, hoc modo, *Ποῦ παρέβην, τίδ' ἐπέειπα, ἢ μοι δέον ἔκτελέειν, Ἀρξάμενος ἄπο ποταύου, ἐπέειπα, καὶ μετέπειτα.* Δεῖν δὲ μὲν ἐκπορεύεσθαι πηλοσσοῦ χροστὰ δὲ, πέριξ, id est, quò iui? quid egi? quid, quod non oporteret, à me factum est? orsus à principio, reliqua persequere, & postea si res vitiofas egisti, te ipse obiurga: sin cum virtute coniunctas, oblectare.

AUT ME PORTICVS EXCEP.] aut cum in porticum veni, ambulandi gratia. infra epist. 1. libro 1. Non, ut porticibus, sic iudiciis finiar iisdem.

EXCEPIT] sat. 7. lib. 2. *sub clara nuda lucerna Quacumque excepit turgentis verbera cauda.* Oda 15. lib. 2. *nulla decempedis Metata priuatis opacam Porticus excipiebat Arcton.*

DESVM MIHI] sume negationem, quæ est supra non longe, neque, hoc modo: neque enim defuit mihi, id est, non negligo quod officij mei est, cum in lectulo iaceo, aut cum in porticu ambulo: sed hæc, quæ sequuntur, tacitus mecum loquor. deesse sibi, est non uti bonis ac facultatibus sibi vel à natura datis, vel à fortuna oblatis: ut si quis optimè à natura informatus, acerrimo ingenio præditus, rebus necessariis instructus, atque adeo abundans, ac circumfluens, voluptatibus & inertia se dedat, nihil dignum tot, & tantis opportunitatibus ex se promat: si quis alicuius liberalissimi, atque opulentissimi principis amicitiam nactus, sua negligentia, & culpa rem suam minus benè gerat. M. Tull. ad Trebat. epist. lib. 7. *Imperatorem liberalissimum habes, etatem opportunissimam, commendationem certè singularem, ut tibi unum timendum sit, ne ipse tibi defuisse videare.* Idem Off. 3. *Quare quantum conuicti animo potes, quantum la-*

bore contendere, tantum fac ut efficias, neve committas, ut, cum omnia tibi suppeditata sint à nobis, tute tibi defuisse videare. Horat. sat. 1. lib. 2. *haud mihi deero: Cum res ipsa feret.* & sat. 9. huius lib. *haud mihi deero: Muneribus seruos corrumpam.*

NVM QVID EGO ILLI, &c.] Dij prohibeant, ut quicquam tale admittam. non committam, ut mihi tale facinus, aut erratum excidat imprudenti. non dissimile est illud, quod narrat Plutarchus de Platone in eo, quem paulò antè commemorauit libro, *πῶς αὖ πρὸς ἑχθροῦν, ὃ μὲν αὐτὸν Πλάτων ὁσάκις ἀρχιμονέειν ἀνθρώποις ἀδύνατον ὡς αὐτὸν ἀπὸν εἰδὼν λέγειν, μήτοι αὖ ἐγὼ ταῦτα,* id est, Quoties Plato hominibus indecorum quippiam aut loquentibus, aut agentibus præstò fuisset, solebat discedens sic apud se dicere, *νῦν μὲν ἔγωγε ὅτις εἰμι;*

IMPRVDENS] insciens, *λαὸν δόξαν ἐμαυτὸν.*

COMPRESSIS LABRIS] tacitus, *συμμύων, mussans.*

VBI QVID DATVR OTI, ILL. CH.] ubi suppetit aliquid otij, ego has meas cogitationes mando litteris, & scribo satyras ludibundus.

CONCEDERE] ignoscere, vel locum dare.

MVLTA POËTARVM VENIAT M.] vrbane & facete poetarum multitudinem notat.

AUXILIÓ QVE SIT MIHI] quidam libri veteres habent, *auxilióque Sit mihi:* quæ lectio mihi quidem non displicet: quin si cedendum curauit. verum tamen nihil refert: & recepta, *auxilioque Sit mihi,* ferri etiam potest.

NAM MVLTU PLVRES SVMVS,] tale est illud Platonis lib. α. *πολιτ.* in princip. *ὁρᾷς οὐδ' ἡμᾶς, ἔφη, ὅσοι ἐσμέν, πῶς ἄρ' ἔ, ἢ πῶς πᾶσι, ἔφη, κρείττους γένεσθαι, ἢ μένεν αὐτοῖς.* id est, Viden igitur (inquit) quam multi simus? Quidni? aut igitur nobis estote potentiores, aut state istic illico.

AC, VELVTI, TE, IVDÆI, &c.] ridiculè cum Iudæis poetas confert, significans, tantam esse poetarum turbam, ac multitudinem, tantamque in scribendo pertinaciam, ut, quemadmodum Iudæi plerisque ad suam superstitionem, suasque caeremonias pertrahere, ac percellere solent: ita poëta hominibus sua studia improbantibus, facile sint vim allaturi, eosque ad sententiam suam perducturi.

CONCEDERE] ire, venire, transire. M. Tull. de diuinat. lib. 2. *Calienim distributio, quam antè dixi, & certarum rerum notatio docet, unde fulmen venerit, quò concesserit.* Idem Catil. 1. *si te parentes timerent, atque odissent tui, neque eos ulla ratione placare posses: ut opinor, ab eorum oculis aliquo concederes.* Terent. Heautont. *Esto: at certè concedas aliquò ab eorum ore aliquantisper.*

TVRBAM] nos poëta, inquit, tanquam Iudæi, cogemus te in hanc poetarum multitudinem transire, & nostras parteis sequi. Nos poëta, qui, ut Iudæi, numero vincimus, & pæne dicam, iustum exercitum conficere possumus: nec minus in scribendi studio, quam Iudæi in sua religione, pertinaces & obfirmati sumus, te in nostram sententiam, & quasi in nostra castra traducemus.

A

SATYRA 5.

Egressum magna, me accepit Aricia,
Roma

Hospitio modico: rhetor comes Heliodo-
rus,

Græcorum longè doctissimus: inde Forū
Appi

Differtum nautis, cauponibus atque ma-
lignis.

Hoc iter ignaui diuissimus, altius ac nos,
Præcinctis unum. minus est grauis Ap-
pia tardis.

Hic ego, propter aquam, quòd erat deter-
rima, ventri

B Indico bellū, cenanteis haud animo æquo
Expectās comites: iā nox inducere terris
Umbras, & calo diffundere signa para-
bat:

Tum pueri nautis, pueris conuicia nautæ
Ingerere. huc appelle. trecentos inseris
ohæ,

Iam satis est, dum æs exigitur: dum mula
ligatur,

Tota ab it hora. mali culices, ranæque pa-
lustres

Auertūt somnos. absentem cantat amicā
Multa prolutus vappa nautæ, atque via-
tor

Certatim. tandem fessus dormire viator
Incipit: ac missæ pastum retinacula mula

C Nautæ piger saxo religat: stertitque supi-
nus.

Iamque dies aderat, cū nil procedere lin-
trem

Sentimus: donec cerebrosus profilit unus:
Ac mula, nautæque caput, lumbosque sa-
ligno

Fuste dolat. quarta vix demum exponi-
mur hora.

Ora, manusque tua lauimus Feronia lym-
pha.

Millia tū præsi tria repimus. atq; subimus

Impositū saxis latè candentibus Anxur. D

Huc venturus erat Macenas optimus,
atque

Cocceius, missi magnis de rebus uterque
Legati, auersos soliti componere amicos.

Hic oculis ego nigra meis colyria lippus
Illinere. interea Macenas aduenit, atque

Cocceius, Capitoque simul Fonteius, ad
unguem

Factus homo, Anton I, non ut magis al-
ter, amicus.

Fundos Aufidio Lusco prætor libenter
Linquimus, insani ridētes præmia scribæ,

Prætextam, & latum clauum, prunæq;
batillum.

In Mamurrarum lasi deinde vrbe ma-
nemus, E

Murena præbente domū, Capitone cu-
linam.

Postera lux oritur multo gratissima. nāq;
Plotius, & Varius Sinuessæ, Virgiliusq;

Occurrunt: animæ, quales, neque candi-
diores

Terra tulit: neque queis me sit deuinctior
alter.

O, qui complexus, & gaudia quanta fue-
runt!

Nilego contulerim iucundo sanus amico.
Proxima Campano ponti quæ villula,

tectum

Præbuit: & parochi, quæ debent, ligna,
salemque.

Hinc muli Capuæ clitellas tēpore ponūt. F

Lusum it Macenas: dormitum ego, Vir-
giliusq;:

Nanque pila lippis inimicum, & ludere
crudis.

Hinc nos Cocceij recipit plenissima villa:
Quæ super est Claud I cauponas. nunc mi

hi paucis

Sarmenti scurræ pugna, Messiq; Cicerri
Musa velim memores: & quo patre na-
tus uterque

E e iij Con-

- A Cōtulerit liteis. Mesi clarū genus Osci: Villarecepisset lacrymoso non sine fumo, D
Sarmenti domina exstat. ab his maiori- Vdos cum foliis ramos vrente camino.
bus orti Hic ego mendacem stultissimus usque
Ad pugnam venēre. prior Sarmentus: puellam
equite Ad mediam noctem exspecto. somnus
Esse feri similem dico. videmus: & ipse tamen aufert
Mesiū, accipio: caput & mouet. o, tua Intentum Veneri. tum immundo somnia
cornu visu
Ni foret exspecto frons, inquit: quid face- Nocturnam vestem maculant, ventrem-
res, cum que supinum.
Sic mutilo minitaris? at illi fœda cicatrix Quattuor hinc rapimur, viginti & mil-
Setosam leui frontem turpauerat oris. liarhedis,
Campanum in morbum, in faciem per- Mansuri oppidulo, quod versu dicere nō
multa iocatus, est:
Pastorem saltaret uti Cyclopa, rogabat: Signis per facile est. venit vilissima rerū
Nil illi larua, aut tragicis opus esse co- Hic aqua: sed panis longē pulcherrimus, E
thurnis. ultra
B Multa Cicerrus ad hæc: donasset iamne Callidus ut soleat humeris portare via-
catenam tor:
Ex voto Laribus, quarebat. scriba quod Nam Canus I lapidosus: aqua non ditior
Deterius nihilo domina ius esse. rogabat urna
Denique, cur umquam fugisset: cui satis Qui locus à forti Diomede est conditus
una olim.
Farris libra foret, gracili sic, tamque pu- Flentibus hinc Varius discedit mæstus
sillo. amicis.
Prorsus iucundè cenā produximus illam. Inde Rubos fessi peruenimus: utpote lon-
Tendimus hinc rectā Beneuentum: ubi gum
sedulus hospes Carpētes iter, & factū corruptius imbri.
Pane arsit, macros dum turdos versat in Postera tempestas melior: via peior ad-
igne: usque
Nam vaga per veterem dilapso flamma Bari mœnia piscosi. dehinc Gnatia lym-
culinam phis
C Vulcano, summum properabat lambere Iratis exstructa dedit risusq; iocosq;: F
tectum. Dum flamma sine, tura liquefcere limine
Conuiuas auidos cenam, seruosq; timen- sacro,
teis Persuadere cupit. credat Iudæus Apella:
Tum rapere, atq; omneis restinguere vel- Non ego. namque deos didici securum a-
le videres. gere æuum.
Incipit ex illo monteis Appullia notos Nec, si quid miri faciat natura, deos id
Ostentare mihi quos torret Atabulus: & Tristeis ex alto celi demittere tecto.
quos Brundisium longa finis chartæq; viæque.
Numquā erepsimus, nisi nos vicina Tri-
uici

EGRESSVM MAGNA] in hac satyra Hora-
tius urbanè, & facete hominum leuitatem notat,
ne

A ne sibi quidem parcens: describitque suum iter ab vrbe, ad oppidum Brundisium, Lucilij exemplo, qui item suum ab vrbe Capuam, & ad fretum Siciliense descripserat. *accepit* autem, habent plures libri manu scripti: quam scripturam vulgatæ antepono. sic enim loquimur, *accipere hospitio*. Plautus Amphitr. *ita peregre veniens hospitio publicitus accipiar*. M. Tull. ad Att. lib. 2. *te in Arpinati videbimus, & hospitio agresti accipiemus*. & ita Virgil. lib. 3. *Aeneid. Illos porticibus rex accipiebat in amplis*. Verum tamen excepit non damno.

ARICIA] Strabo lib. 5. *μὲν δὲ τὸ Ἀ' Ἰβανον Ἀρική* ὅτι πόλις ὅτι τῇ δὲ τῇ ἀπὸ τῆς ἀπὸ τοῦ δ' εἰς ἐν ἐκ τῶν πόλεων. id est, Post Albanum autem, est vrbs Aricia in via Appia. Distat autem ab vrbe Roma stadia centum sexaginta.

GRÆCORVM LONGE DOCTISS.] aliquot libri manu scr. habent *Græcorum lingue doctissimus*. ego tamen vulgatā & receptam lectionem tueor, præsertim ab aliis libris manuscr. confirmatam. Quod si omnes libri eos, qui *lingue* malunt legi, adiuvarent, quod non fit, tamen hæc lectio vix ferri posset. Nam cum hic Heliodorus, **B** natione Græcus esset, nonne laus esset ridicula, si Horatius eum laudaret, quod Græcæ linguæ scientiam maximam haberet? nempe ut si quis Gallū, quod Gallicæ. Præterea solet Horatius coniungere vocem doctus cum accusandi casu. ut, *Dulceis docta modos, &c.* & *Docte sermones utriusque lingue*.

FORVM APPII.] à foro Appij vsque ad Feroniam per Pontinas paludes tunc nauigare licebat.

DIFFERTVM NAVTIS] hac, & illac refertum, propterea quod eā nauigari solebat. vsus est hac voce sine nomine casus ablat. epist. ad Numic. lib. 1. *qui manē plagas, venabula, serenos Differtum transire forum, populūq; inbebat*. Catullus iunxit cum gignendi casu, epigr. in Asinium, *est enim lepōrum Differtus puer ac facietiarū*. Sic enim legendum cenleo: ubi vulgò legitur *Differtus puer, &c.*

MALIGNIS] *malignis*, epithetum est nominis, *cauponibus*, quantum vis licet reclamitet Acron. Dicuntur autem caupones maligni, quia magna ex parte res eas, quas vendunt, maligna mensura metiri consueuerunt. est enim malignū idem ferè, quod angustum, parcum, exiguum, ut dicemus ad epist. ad August. ibi, *laudare maligne*. perfidos appellat Sat. 1. *Perfidus hic caupo*.

DIVISIMVS] cum esset vnus diei iter, biduum in eo conficiendo consumimus. ex vnus diei itinere, duorum dierum iter fecimus.

ALTIVS, AC NOS, PRÆCINCTIS VNVM] quod vno die confici potest ab iis, qui sunt nobis expeditiores, & (ut Græco verbo dicam) *εὐκρότεροι*. Seruius ad illum Virgilij locum *Aeneid. 8. extr. & discinctos Mulciber Afros*, hunc Horatij locum profert, atque præcinctos opponi discinctis, his verbis, *vel habitum eorum ostendit, qui vsque ad talos stuebat, &c. vel discinctos dixit inhabitabilem militie. omnes enim, qui militant, cincti sunt: vel inefficaces: ut contra præcinctos, strenuos dicimus*.

Horat. altius ac nos Præcinctis vnvm. Vnde & Græcè *εὐκρότος* appellatur, non qui bonam zonam habet, sed qui est strenuus.

MINVS EST GRAVIS APPIA] via Appia minùs est laboriosa iis, qui tardè ambulant, propter crebra diuersoria.

VENTRI INDICO BELLVM] non ceno. allegoria. non valde dissimilis est illa, in sat. 8. lib. 2. *Da si graue non est, Quæ prima iratum ventrem placauerit esca*.

HAUD ANIMO ÆQVO] iniquo animo, ægrè, grauatè.

IAM NOX INDVCERE TERRIS, &c.] periphrasis noctis appropinquantis & aduentantis.

PVERI] serui conuicia nautis ingerebant. puerorum autem appellatione etiam serui intelliguntur, ut docent iurisperiti.

HVC APPELLE] nauem subintell. verba autem sunt puerorum à dominis præmissorum, nautas iubentium ad certam ripæ partem, nauim appellere.

TRECENTOS INSERIS] dicuntur hæc quoque à pueris, vel dominis ipsis iam ingressis, nauem, plureis quàm par sit, vectores in nauim impo-
E nenti, ut maiorem quæstū faciat. Alij putant esse nautæ verba stomachatis, quod plureis in nauim imponantur, quàm pactus sit: à quibus dissentio. Hoc enim quotidie videmus, nautas & portitores quàm plurimos possunt, in nauis recipere, ut plus lucri faciant, reclamantibus vectonibus, qui, quo plures sunt, hoc & angustius in nauis sedent, & periculosius nauigant. Præterea hic non est ab vno, aut paucis conducta nauis, (quod si factum esset communi omnium nomine pretiū solueretur) sed nauta singulos in nauem suam recipit, & à singulis pretium exigit. sunt autem legenda sine interrogatione. *insetis* ἐμβόλῃς ἐκ τῶν ναῶν.

ÆS] pretium, quod datur nautæ à vectonibus. naulum.

DVM MVLA LIGATVR] quæ nauim, cui alligata est, trahat aduersa aqua.

CYLICES] *κύλικες*: vnde conopenm Od. 9. epod. genus est insecti valde intestum & inimicum dormire volentibus. Nam cum sua prouiscide ora pertundat, & lancinet, sanguinemque tamquàm siphone quodā eliciat, atque exsuggat, tum ita horribili clangore aureis verberat, ut somnos ex oculis excutiat. canam culicem dixit Plautus in Casina, de sene amatore, in genere famin.

RANÆQVE PALVSTRES] Columella de cultu hortorum, *Nam neque sicca placet, nec quæ stagnata palude Perpetitur querula semper conuiciat rana*.

AVERTVNT SOMNOS] diuellunt, aut depellunt somnos, ut loquitur epist. 10. lib. 1. *Est ubi diuellat* (seu, ut habent alij lib. 1. *depellat*) *somnos minus inuida cura?*

PROLVTVS] à proluendo: quo verbo utitur sat. 4. lib. 2. *leni præcordia mulso Prolueris melius*. & Virgil. lib. 1. *Aeneid. pleno se proluit auro*.

VAPPA] vino, cuius deperit sapor. lege annot. sup. ad illū locū. *vappa in beo ac nebulonem*. sat. 1.

Ec iij VIA-

A VIATOR] qui mulam moderabatur.

TANDEM FESSVS DORM.] haecenus intelligendum est nauem processisse, & hic procedere definere, mula videlicet soluta, & pastum missa.

RETINACULA] funeis, quibus alligatam nauem trahebat mula.

STERTITQVE SUPINVS] non dicit dormit, sed stertit: id est, altum & securum somnum dormit. sic supra sat. 3. nocteis vigilabat ad ipsum Manē, diem totum stertebat. M. Tull. in Lucullo, per me vel stertas licet, inquit Carneades, non modo quiescas.

CEREBROSVS] cerebro malè affecto: mente commota. Plaut. Mostell. senex hic cerebrosus est. quidam cerebrosum interpretantur ὀξύχελον, seu ὀξύθυμον, id est, iracundum, & qui celeriter irascitur: putantque Bollandum illum describi, de quo sat. 9. O te Bollandi cerebri Felicem, aiebat. Nonius. cerebrosi ad insaniam faciles, & quibus frequenter cerebrum moueatur. Lucill. Te primum cum istis insanum hominem, & cerebrosum.

B DOLAT] pullat, verberat. tralatio est à fabris lignariis, qui dolabro ligna dolant. M. Tull. de diuinat. lib. 2. quis robur illud cecidit, dolauit, inscripsit?

EXPONIMVR.] è nauis. verbum est valde ad hanc rem accommodatum, eoque vitur Cæsar non semel. ut lib. 3. de bello ciu. quibus regionibus exercitum exposuisset. & Virgil. lib. 10. socios de pupibus altis, Pontibus exponunt. idem lib. 6. Tandem trans flumini incolumis vatemq, virumq, Informi limo, glaucaq, exponit in vlna. Sic & Graciloquuntur. Sophocl. Philoct. Εἰδ' ὦ κράτος πατρὸς ἐλλήνων περφεύς, Ἀχιλλεύς καὶ Νεοπτόλεμος, ἦ Μηλιά Ποιάντος υἱὸν ἐξέδναι ἐγὼ ποτε: id est, hic ὁ viri optimi Græcorum patris Achillis filii Neoptoleme Thessalium Præantis filium exposui ego quondam.

FERONIA] Feronia, vrbs est Tarracinae vicina, & Dea, & fons eiusdem nominis, de qua Virg. Æneid. 7. (vbi Seruius notat, Feroniam Iunonem esse virginem.) & Dionys. Halicarn. lib. 3. his verbis, ἱερὸν ὄντι κοινῇ τιμωμένον ὑπὸ σαβίων τε καὶ λατρίων, ἄλλοι δὲ πῖς πάντων, θεᾶς φερωνείας ὀνομαζομένης, καὶ οἱ μεταφράζοντες εἰς τὴν ἐκείνην γλῶσσαν οἱ μὲν αὐτὴν πόρον, οἱ δὲ φιλοτέφανον, οἱ δὲ Περσέφονον καλεῖσιν. id est, templum est, quod communiter à Sabinis, & Latinis colitur, in primis sanctum Deæ Feroniæ quæ nominatur: quam qui interpretantur Græcè, alij Florigeram, alij coronatam amantem, alij Proserpinam vocant.

C REPIMVS] lentè, & quasi rependo ambulamus. tralatio est. & ita Græci. Theocrit. θαλασσίους. Ης χρόνος, ἀνίκ' ἐγὼ τε, καὶ Εὐκρίτης εἰς τὸν Ἀλέντα Εἰρηνομένης ἐκ πόλεως. id est, Tempus erat, cum ego & Eucritus ad Alentem ex vrbe repebamus. repimus autem in præfenti habent libri ferè omnes veteres: quos secutus sum.

ANXVR] Tarracinam, oppidum Volscorum. Festus. Anxur vocabatur, quæ nunc Tarracina dicitur, Volscæ gentis, sicut ait Ennius Volsculū perdidit Anxur. Liuius lib. 4. Anxur fuit, quæ nunc Tarracina sunt, vrbs prona in paludes. Seruius ad eum Virgil. locum lib. 7. Æneid. Circumq, ingū,

queis Iupiter Anxurus aruis Præsidet, &c. notat, Iouem, qui circa hunc Campaniæ tractum colebatur, Anxurum dictum esse, quasi ἀνευ ζυγῆς, id est, sine nouacula, quia nondum barbam rasisset: & ibidem Iunonem virginem, Feroniam: ut paullo antè diximus.

COCCEIVS] Nerua iurifconsultus: cuius nepos fuit imperator Nerua.

AVERSOS] Cæsarem Augustum, & M. Antonium significat, inter se tum dissidenteis.

COMPONERE] placare inter se: in pristinam gratiam restituere.

ILLINERE] ego (inquit Horatius) oculos meos lippitudine affectos, colyriis inungebam. colyria, medicamenta ad lippitudinem depellendam vilia ἀπὸ τοῦ κολλῶναι πὺν ῥέν, id est, à prohibenda fluxione dicta, non ἀπὸ τοῦ κολλᾶν. iccirco vno l. excudendum curavi. nigra autem erant, quia componebantur ex lycio, glaucio, opio, acacia, hypocythide, & similibus. lege Cornel. Celsum lib. 6. de colyriis.

AD VNGUEM FACTVS HOMO] spectatissimus homo: vel politissimis moribus homo. vide ann. ad illum locum, & exactis minimis distantia, epist. ad August. vbi quid sit ad vnguem factus, declarauimus. Seruius profert hunc locum ad illum Virgil. Georg. 2. nec fecius omnis in vnguem Arboribus positus. &c. vbi in vnguem interpretatur, ad perfectionem: atque translationem esse à marmorariis, qui iuncturas vnguibus probant. Capito autem cognomen est, Fonteius nomen, ut sit, Fonteius Capito.

ANTONI, NON VT M.] id est, ita Antonij, seu Antonio amicus, ut non alius magis.

FVNDOS] Strabo lib. 5. Φῦνδοι πόλις ἐν τῇ ὁδῷ τῇ Ἀππία καί μετ' αὐτῇ. id est, Fundi vrbs in via Appia sita.

AVFIDIO LVSCO PRÆTORE] Existimant quidam hic significari, ac describi ab Horatio Cn. Aufidium cæcum, prætorium hominem, de quo M. Tull. lib. 5. Tuscul. his verbis. Pueris nobis, Cn. Aufidius Prætorius & in senatu sententiam dicebat, nec amicis deliberantibus deerat, & Græcam scribebat historiam, & videbat in litteris: sed vehementer errant. nam repugnant ætates, & tempora, cum Horatius M. Tullio multo fuerit ætate posterior, & Tullius scribat, Cn. Aufidium se puero prætorium, & senatorem fuisse. de eodem idem M. Tul. lib. 5. de finibus. Adde quod hic Aufidius, quem ridet Horatius, Fundis præturam gerebat: ille alter Romæ gesserat.

INSANI RID. PRÆM. SCR.] cur insanum appellet, exputare non possum, nisi dicamus propterea, quod cum scriba fuisset, prætoris insignibus vteretur: quod non probo. Nam si eum prætorem fecerat populus Fundanus, insanisset potius, si magistratus insignibus non vteretur, quantumvis licet ex scriba prætor esset factus: nisi quis dicat, eum se insolenter gessisse, & magnificè circumspexisse, quod his insignibus ornatus esset: quasi verò Romæ præturam gereret, non Fundis in paruo municipio. iccirco dixit supra proximè Fundos Aufidio Lusco prætore Linqvimus, Romanorum consuetudinem imitans, qui solent ita loqui, hoc

A hoc aut illud factum est hoc & illo consulis.

PRÆMIA SCRIBÆ] vocalis a corripitur, etiam si sequantur tres consonantes, quod quamobrem fiat, discere ex Prisc. lib. 2. ubi hunc locum testem producit. lege annot. ad illum locum, nisi olenti in fornice stantem, sat. 2. huius lib.

PRÆTEXTAM] togam purpura prætextam, insignem magistratuum. Vtebantur & pueri prætextæ usque ad pubertatem: quo tempore fumebant togam virilem, quæ & pura dicebatur. M. Tull. lib. 6. epist. ad Attic. epist. 1. *Q. togam puram Liberalibus cogitabam dare.*

LATVM CLAVVM] de lato clauo, vide quæ annotata sunt ad illum locum & latum demisit pectore clauum, sat. proxima infra.

PRVNÆQUE BATILLVM] hoc etiam iure utebatur prætor municipalis, ut ipsi è balneis publicis prunas sumere liceret: vel refer hoc ad morem ignis magistratibus & imperatoribus præferendi: quod magis probo. batillum autem aiunt esse ferreum vas, quo pruna colligitur. Plinius lib. 33. cap. 8. *batillis ferreis candentibus ramento argenti imposito, quod candidum permaneat, probatur.*

B Quidam batillum dictum putant à voce Sicala *βατάνιον* quod patellam significat: Alij patillum legi volunt à *πατάνιον*, quod idem significat. in quibusd. libris veteribus scriptum reperi *vatillum*. Non desunt qui putent legendum *bacillum*. à quibus dissentio.

IN MAMVR. VRBE] Formiis. Mamurram Cæsaris amicum insectatur aliquot locis Catullus, ut in Cæsarem, *Quis hoc potest videre, quis potest pati, Nisi impudicus, & vorax, & aleo? Mamurram habere, quod comata Gallia Habebat, & cuncta ultima Britannia?* sic enim legendum esse hunc versum ex veteribus libris admonuit me vir humaniss. Gabriel Faërnus. eodem pertinent illa Ciceronis ad Attic. lib. 7. *Et Labieni diuitia, & Mamurra placent, & Balbi hortii, & Tusculanum?* Fuit autem Mamurra, eques R. præfectus fabrum C. Cæsaris in Gallia, quem primum Romæ parietes totius domus suæ in Cœlio monte crusta marmoris operuisse Cornelius nepos tradidit, ut scribit Plin. lib. 36. cap. 6.

MVRÆNA PRÆB. DOM.] significat, Murænam, tectum, quod se reciperent, præbuisse: Capitonem autem cenam dedisse. præbente valet *παρέχωντες, ἢτοι πορίζοντες.*

SINVESSÆ.] Sinuessæ oppidum Minturnis proximum. Horat. epist. ad Torq. lib. 1. *Inter Minturnas, Sinuessanumq. Petrinum.*

ANIMAE] homines. sic loquuntur Græci *ψυχαί*. M. Tull. Terentiæ. & Tulliolæ. *vos meæ carissimæ animæ quàm sapissimè ad me scribite.* ordo autem verborum hic est, meo quidem iudicio: animæ tales, quales terra non tulit, & quibus candidiores terra non tulit, & quibus non sit alter me deuinctior. huic loco similis est ille Od. 5. ep. *Nardo perunctum, quale, nec, &c.*

CANDIDIORES] integriores. ut supra Od. 11. epod. *candidum Pauperis ingenium.* & Od. 13. eiusd. *Candide Macenas occidis sæpe rogādo.* & Od. 18. lib. 1. *non ego te, candide Bassareu, Inuitum qua-*

tiam. Cælius Ciceroni lib. 8. epist. *cauendum tibi erit, ne parum simpliciter, & candidè posuisse inimicitias videaris.*

NIL EGO CONTULERIM IVC.] Plautus paullo aliter quidem, sed non minus probabiliter, in Epidico. *Nihil homini, amico est opportuno amicis: sine tuo labore, quod velis, actum est tamen.* Idem Trinummo. *Verum est verbum, quod memoratur: ubi amici, ibi sunt opes.* sed cur nō dixit potius, *Nil ego contulerim sincero sanus amico?* An hoc sensit Horat. iucundū esse non posse, nisi sic verus, & sincerus, & ut Græci dicunt, ἀληθινὸς καὶ ἀδόλος, An Epicuri sententiā spectauit, qui dicebat, etiam amicitias propter voluptatem esse expetendas, easque non modò fautrices esse fidelissimas, sed etiam maximarum voluptatum effectrices, tam amicis, quàm sibi? Sed de amicitia, utrū vsus, an rectum nos ad eam trahat, vide quæ annotata sunt ad illum versum sat. 6. lib. 2. *Quidne ad amicitias, vsus, rectū me trahat nos.*

TECT. PRÆBUIT] ἐπόρισε, seu παρέχε, in ea villula diuersati sumus, & pernoctauimus. ea villula nos tecto recepit.

PAROCHI] parochoi ἀπὸ τοῦ παρέχειν sunt appellati: quod valet præbere, quorū erat hoc munus, ut iis, qui publicè mitterentur, ligna, & salem, & similia præberent, ac suppeditarent. sat. ult. lib. 2. *parochum* per translationem videtur posuisse pro eo, qui cenam præbet, & pro conuiuatore. *verte-re pallor Tum parocho faciem, &c.* vide annot. ad sat. tyram superiorem, ibi, *Præter eum, qui præbet aquā.* Iam verò admonuit me Germ. Valens. *parochum* significare præterea *ἀρχυμφορ*, & nuptiarum auspices apud Aristoph. auibus. sic Aristoph. non longè ab extremo: *Ζῆνός παρόχος γάμων, τῆς τ' εὐδαιμονος ἡρας.* ubi interpres, *παρόχοι λέγονται οἱ ἀρχυμφοροί, ὡς τὸ παροχεῖναι τῆς νυμφίους, ἐπ' ὀχήματος ὅπως νύμφας ἄγουν:* id est, parocho dicuntur nuptiarū auspices, seu nuptiis celebrandis curatores, propterea quod vnā cū sponsis, & iuxta sponso in curru vehantur. Nam in curru sponso portare solent. Idem docet Suidas in voce *παρόχος*: & Eustathius ad illū locū ἰλ. λ. *Ἀνδρὸς αὖ παρέβαινε δεικλυτὸς, &c.* ubi tradit hoc præterea Eustathius, treis gestari, seu vehi solitos in curru nuptiali: sponfam, mediam: sponsum & parochum extremos, alterū scilicet à dextra parte, alterum à laeva.

HINC MULI CAPVÆ, &c.] id est, ab hoc loco, nempe ab hac villula, quæ Campano ponti proxima est, in qua diuersati sumus, muli cum mulionibus suis Capuam iuerunt, eoque tempore perueniunt, ut ibi positis clitellis pernoctarent. Putant quidam legendum esse, *Hic muli, &c.* Seruius quidem annotatione ad illum Virg. versum, Georg. 1. *Sæpe oleo tardi costas agitator aselli,* ita legisse videtur. Nam mendose habent libri vulgati, *Hic muli Capuæ.*

LVSVM IT MAEC.] pila, ut intelligere licet ex proximo versu. *Namque pila lippis, &c.*

NAMQVE PILA LIPPIS, &c.] lippitudine laborabat Horatius, cruditate Virgil. ludus pilæ autem lippis quidem, & crudis inimicus est, quia utrisque quiete, & abstinentia cibi

A opus est: sed crudis magis, quàm lippis.

CRUDIS] & grè cibum concoquentibus. supra Oda 8. epod. *velut cruda bonis.* & epist. 6. lib. 1. *crudi, tumidiq. lanemur.* M. Tull. pro Cluent. *cum ad illud prandium crudior venisset, &c.*

PLENISSIMA] copiosissima, refertissima, abundantissima.

QVÆ SUPER EST CLAVDI CAUP.] que Claudij cauponis imminet, quæ est supra Claudij cauponas. legendum autem putavi aliquando *supra est*, vel *supera est* (supera enim valet supra) non *super est*: sed & veteres codices repugnant, & nobiles grammatici tradiderunt *super* nonnunquam idem valere, quod supra. *Claudi* autem habent omnes libri veteres: quod valet, *Claudij*.

NVNC M. P. SARM. SC. P. Mqj. CIC. MUSA V.] Solent poëtæ in re magna, ac difficili, quasi ingenio suo diffidentes, Musas appellare, atque ad earum numen confugere: vt Homer. *il. β.* Græcarum nauium numerum, & ducum nomina persecuturus, *Εσσιτε νῦν μοι μῦσαι ὁλόμματα δώματα ἔχοντα Ὑμνεῖς γὰρ σταί' ἐστε, παρ' ἐστὲ πύργα, Ὑμνεῖς δὲ κλέος οἶον ἀκούμεν ἐδὲ π' ἰδμεν, &c.* id est, *Dicite nunc mihi musa, qua domos caelestis incolitis: Vos enim dea estis, & adestis, & omnia novistis: Nos autem famam duntaxat accepimus, neque quicquam scimus, &c.* & *il. λ.* quot & quantas strageis Agamemnon ediderit, narraturus, *Εσσιτε νῦν μοι μῦσαι, &c.* *Ὅστις δὲ πρῶτος Ἀγαμέμνονι ἀντίος ἦλθεν, &c.* id est, *Dicite nunc mihi musa, &c. quis primus Agamemnoni aduersusierit.* & *il. π.* incendium nauium Græcarum descripturus, *Εσσιτε νῦν μοι, &c.* *Ὅπως δὲ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε.* quem locum M. Tullius libro 1. epist. ad Atticum ab Homero mutuatus est, eo in loco, in quo scribit de turpitudine illa iudicij Clodiani, expositurus cuius operâ Clodius sit absolutus. verba Ciceronis sunt hæc. *responsurum hominem nemo arbitratur.* *Εσσιτε νῦν μοι μῦσαι, &c.* *Ὅπως δὲ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε. Nosti Caluum ex Nanneianis, illum laudatorem meum, de cuius oratione erga me honorifica ad te scripseram. biduo per unum seruum, & eum ex ludo gladiatorio, consecit totum negotium.* & Theocrit. *Διοσκουρ. Πῶς γὰρ δὴ διὸς υἱὸς ἀδελφάρον ἀνδρα κατέδωκεν, Εἴπε δὲ δα, σὺ γὰρ οἶδα, ἐγὼ δ' ἐτέρων ὑποφώνης.* id est, *Quomodo enim Iouis filius edacem hominem interfecerit, dicito mihi dea: tu enim nosti: ego autem aliorum vates & sacerdos.* & Virg. *Æn. 7.* *Pandite nunc Heliconæ Deæ, &c.* & Plato in Euthydemo. *ὥς' ἐγὼ γέ, καὶ δαίμων οἱ ποιεῖται, δέομαι, ἀρχόμενος τῆς διηγήσεως, Μῦσαι τε καὶ μνημοσύνην ἐπιτελείωμι.* Quare ego quemadmodum poëtæ necesse habeo initio orationis, Musas, & Mnemosynen innuocare. Ita & hic Horat. *urbane & facere in re ridicula Musas innuocat.*

MESSI CLARVM GEN. OSCI.] *εἰσπερεῖα* est. Osci enim omnium ferè Italiæ populorum pessimè audiebant, turpissimique habebantur, & *αἰσχροποιῶν*. Itaque Festus obscenum vult esse ab Osci deductum (qui olim Opisci dicti sunt) propter libidines obscenas, quæ apud eos increbruerant. Varro autem lib. 6. obscenum non ab Osci, sed vel à scana, vel à nomine Græco *σκαῖος* vult esse du-

ctum. erat igitur hic Messius Osci: Sarmentus D vix liber. nam seruitutem seruierat.

SARMENTI DOMINA EXSTAT.] à qua est manumissus. Sarmentum quendam puerum commemorat Horatius in Antonio, si forte is est, quem hic describit Horat.

EQUI TE ESSE FERI SIM. D.] equi feri, id est, equi indomiti. Quin ferum interdum dicunt Latini pro equo. Virg. lib. 2. *ing. feri validam compagibus aluum, &c.* Accius Medea. *Perito in stabulis frenos immittens feris.*

ET IPSE MESSIVS] & Messius respondens, accipio (inquit) plagam, quam tu mihi infligis.

CAPVT ET MOVET] Messius. *caput monere*, gestus minantis, vt alibi annotabimus.

Ô TVA, CORNV. NI FORET] hæc sunt verba Sarmenti: quid faceres (inquit Sarmentus) ô Messi, si cornu tibi non esset exsectum, quod tu gerebas in fronte, cum sic mutilatus miniteris? id est, si non accepisses vulnus in fronte? si non haberes frontem insigni cicatrice deformatam?

MUTILVS] cornu amisso. tralatio à bobus mutilatis. cornu autem ei exsectum esse dicit, eumque mutilum appellat, non quod re vera cornua vmquam habuerit: sed quod cicatrice illa obducta similis sit bobus mutilatis.

AT ILLI FOEDA CIC.] Horatius his verbis Sarmenti iocum in Messium Cicerrum Campanum de cornu exsecto, & mutilata fronte, explicat hoc modo: illi (inquit Horatius) Cicero, inquam, foeda cicatrix, quæ erat in læua faciei parte, frontem hirsutam, ac pilosam deformarat. fetosam autem faciem dixit potius, quàm hirsutam.

CAMPAN. IN MORB. &c.] Sarmentus (inquit Horat.) multa iocatus in turpitudinem, & impuritatem oris Campani, Cicerrum orabat, vt Cyclopa saltaret, id est, saltando ageret, ac referret, quia videlicet corporis statura Polyphemum Cyclopem æquare videbatur: fortasse etiam propter oris cicatricem, qua Polyphemo similis videri poterat, posteaquam ei Vlysses oculum effodit. Campani, qui antea Osci dicebantur, habiti sunt (vt dixi) ore impuro, atque incesto: *πῶς γὰρ τῷ στόματι αἰσχροποιῶντες, καὶ λεωδαιμόντες.* morbum igitur animi intellige, vt supra Od. 37. lib. 1. *Contaminato cum grege turpium Morbo virorum.* M. Tullius lib. 1. acculat. *Nam ille quoq. sodalis istius erat in hoc morbo, & cupiditate.* Alij per morbum Campanum, arrogantiam Campanam significari volunt: quam M. Tullius in oratione de lege Agr. habita in sen. declarat his verbis: *si superbia nata inibi esse ex Campanorum fastidio videtur, &c.* & in ea, quæ habita est ad Quir. *Itaque Campanam illam arrogantiam atque intolerandam ferociam ratione & consilio ad inertissimum & desidiosissimum otium perduxerunt.* ego tamen priorem explicationem magis probo.

PASTOREM SALTARET, &c.] saltare Cyclopa, est saltando Cyclopa imitari ac referre. Arnob. lib. 7. aduersus gentes, *Ponit animos Iupiter, si Amphitrno fuerit actus pronuntiatusq. Plautinus?*

aut

A *aut si Europa, si Leda, si Ganymedes fuerit saltatus, aut Danaë, motum compefcit irarum?* infra epist. ad Pis. nunc agrestum Cyclopa monetur. Scribit Paternulus, Plancum in conuiuio genibus innixū Clau cum saltasse.

NIL ILLI LARVA, &c.] neque larua ei opus esse, quia ore ita deformi esse propter sœdam cicatricem, vt instar laruæ videri posset, neque cothurnis, quia magna corporis esset statura.

CICERRVS] in Sarmentum, qui seruiuerat seruitutem.

DONASSET IAMNE CATENAM, &c.] quarebat (inquit Horatius) à Sarmento, iamne ex voto donasset Laribus catenā, eò quod manu missus, & catena, seu compede liberatus esset. Solebant veteres, labore aliquo, vel metu, vel periculo defuncti, Diis immortalibus nonnullū suorum præteritorū malorū insigne, ac monumentū consecrare, vt gladiatores arma Herculi. epist. 1. lib. 1.

Veianius armis Herculis ad postem fixis latet abditus agro: naufragi Neptuno tabulam, quæ sui naufragij imaginem expressam cōtineret. vt Od. 5. lib. 1. *me tabula sacer Votiuâ paries indicat humida Sus-*

B *pendisse potenti Vestimenta maris Deo.* ita & pueri bullam Penatibus, seu Laribus, togā virilem sumturi: & virgines nupturæ, puppas Veneri. Sic igitur & hunc Sarmentum significabat Cicerrus catenam Laribus ex voto consecrare debuisse.

SCRIBA QVOD ESSET, &c.] hæc sunt coniungenda cum iis, quæ deinceps sequuntur, vt sit hæc eorum sententia: quod autem scriba esset Sarmentus, non eo minus esse seruum, neque seruilem condicionem excussisse: aut certè non minus esse libertum. liberti autem certas patronis operas debebant, vt ex pandectis iuris ciuilis intelligere licet.

DETERIVS NIHILO] nostri libri veteres ferè omnes, & ij, quibus in Italia, & ij, quibus in Gallia vti sumus, habent, *Nihilo deterius.* quam scripturam probo. licet etiam legere *Nihilo deterius.* talia sunt illa *vehemens, & vemens, prebendo, & prendo.*

ROGABAT DENIQUE CVR VMQ. F.] sic scriptum est in vno codice Vaticano, Donati, Faëni, Tornesi, Nicotiano, Clericano, Danielis. Videtur autem hæc esse sententia, denique rogabat cur hic Sarmentus fugisset vmquam à domina, quasi ab ea nimis parcè aleretur, & quasi apud eam esuriret, rebusque necessariis egeret, cum esset tam gracili, pusilloque corpore. Quidam putant iocum esse ex contrario, meramque eipariar, & legunt *numquā*, quasi Sarmentis scurra, ingenti corporis fuerit statura, idemque edacissimus: quare de re non pugnabo. Hoc tantum dicam, Sarmentum non fuisse obiecturum Cicero immanem corporis staturam illis versibus, *Pastorem saltaret vti Cyclopa, &c.* si ipse eidem maledicto, seu falsè dicto opportunus esset. Vnde existimo primum legendum esse *vmquam*, vt habent omnes ferè libri veteres, & plerique vulg. deinde hunc Sarmentum breui corporis statura fuisse.

CVI SATIS VNA FARR. LIB.] Donatus in Phorm. tradit, seruos accipere solitos esse in

singulos menses, quaternos modios frumenti: idque (inquit ille) dimensum dicebatur. Præterea constat in diurnum victum non plus selibra farris quemque Romæ accipere solitum: Et lege decemuirali vincti debitores vel de suo viuebant, vel selibram farris in victum diurnum à creditoribus accipiebant. Verba legis x 11. tab. sunt hæc, apud A. Gell. seu, vt alij appellant, Agellium, lib. 20. cap. 1. *Si volet, suo viuito: ni suo viuit, qui eum vinctum habebit, selibrā farris in dies dato.* sic enim legendum censeo, vel hoc modo, *libra s*, id est, libra semissem, seu libra dimidium: *inuisitator*. Constat autem veteres frumentum non solum metiri, sed etiam pendere solitos.

BENEVENTVM] oppidum, & coloniam populi Rom. quod nomen benè ominandi causa Romani ei imposuerunt, cum antea à Græcis Maleuentum nominaretur. Mala enim nomina fugiebant Romani, quia essent mali ominis.

SEDLVS] officiosus quidem ille, & bona fide suum munus administrans: sed non satis cautus, neque consideratus. vide annot. ad epist. ad Vinnium Afell. lib. 1.

PAENE ARSIT, M. D. T.] sic hunc locum restitui vnum codicem antiq. secutus. nam in aliis omnibus præpostero ordine scriptum est, *Pene macros arsit dum turdos, &c.* quam scripturā quauis non damnam, vt tot librorum testimonio confirmatam, alteram tamen magis probo. Turdos autem quod macros fuisse dicit, eò hospitem notat. præterea hospes arsit, id est, hospitis domus: vt Virg. *Æn. 2. iam proximus ardet Vcæ legon.*

VULCANO] igni. vt Virg. ibid. *dedit amplam ruinam, Vulcano superante, domus.*

LAMBERE TECTVM] sic Virgil. *Æneid. 2. tactusq, innoxia molli Lambere flamma comas, & circum tempora pasci.*

CONVIVAS AVIDOS, &c.] id est, cernere licebat, conuiuas, & seruos trepidos cenam è flamma rapienteis, & communi studio ignem restringere conanteis, vt cenam seruarent scilicet.

NOTOS] quia Horatius erat Venusinus. *Lucanus, an Appulus, anceps.* sat. 1. lib. 2.

ATABVLVS] ventus Apuliam infestam reddens, quem Horatianum appellat Gellius lib. 2. cap. 22.

EREPEMV] id est, erepissimus, vt infra sat. 9. *hunc cene solem Tam nigrū surrexe mihi?* cuius generis aliquot exempla colligere haud me pigebit, vt studiosorum adolescentium laborem minuam. sat. 3. lib. 2. *duo prædia diues Antiquo censu natis diuise duobus.* ibid. *Gaudes si camera percussit forte.* sat. 7. eiusd. lib. *Euasti? credo metues, doctusq, cauebis.* Lucret. lib. 1. *iam copia materiam Vndique ponderibus solidis confluet ad imum.* ibid. sup. *Omnia enim debet, mortali corpore qua sunt, Infinita etas consumse ante acta, diesq,* idem lib. 3. *Nec tenet, amissam laudē cum tegmine sape Inter equos abstraxe rotas, falceisq, rapaceis.* Idem lib. 5. *Aut morbo delirantes procraxe ferantur.* Catull. ad C. Licinium Caluim. *Quem tu scilicet ad tuū Catullum Misti,* id est, misisti. idem de coma Berenices. *At tu non orbem luxu deserti cubile,* id est, luxisti. & eodem carm.

A catm. *Iupiter: ut tersti lumina sepe manu.* idem ad Rufum. *Siccine subrepsti mi. pro subreplisti.* idem ad Aufilenam. *Aut facere ingenua est, aut non promisse pudica.* Terent. Adolph. *non tu cum rus hinc modo Produxe aiebas?* Idem in Hecyra. *ut veni, itidem incertū amisti.* Virg. *Æn. 4. natumq; patremq; Cum genere extinxem.* Idem lib. 1. *penitusq; sonantibus Accēstis scopulos.* Idem lib. 11. *Vixet, cui vitā deus, aut sua dextra dedisset. erepsemus autem tralatū est à reptilibus animalibus, pro eo, quod est lentē ambulando superassemus, ut supra Milliatum pransi tria repimus.*

TRIVICI] oppidū est in finibus Campaniæ.

LACRYMOSO] lacrymoso ab effectu, id est, lacrymas excitante, propter acrimoniam suam. Virg. Moreto. *Sape manu summa lacrymantia lumina tergit: Immeritoq; furens dicit conuicia fumo.* hinc natus iocus Plautinus Asin. *Sed num fumus est hac mulier, quam amplexare?* Arg. *Qui dum?* Lib. *quia oculi sunt tibi lacrymantes, ego rogavi.* Sic fere lacrymosum vsurpauit epist. 1. lib. 1. *Ut propius spectes lacrymosa poemata Puppi.* sic Græci, in his Homerus, *πόλεμος, δακρυόεντα, & μάχην δακρυόεντα* appellat, id est, bellum lacrymosum, & pugnam lacrymosam.

MENDACEM] epist. 1. lib. 1. *Ut nox longa, quibus mentitur amica, diesq; Longa videtur, opus debentibus, &c.* ut hic puellā, mendacem appellat, eam, quæ non dat quod promissit: sic Od. 1. lib. 3. fundum mendacem, qui spem agricolæ fallit: neque multo aliter Oda 17. epod. vbi Canidia respondens Horatio, inducitur, lyram mendacem, quæ falsis laudibus Canibiam ornaret.

SOMNVS TAMEN AVFERT.] somnus me occupat: somnus me opprimit, & caluitur, ut loquitur Plautus.

INTENTVM] vel animo, vel corpore, vel vtroque. mentula enim à mente dicta est, quod, si mens à re Venerea auersa sit, nihil pars illa corporis magnopere ad eam rem confert.

TVM IMM. SOMNIA VISV.] significat, ac describit nocturnam seminis eruptionem quæ fit in somno, quam Græci *ἐξορροήσιν* nominant. turpisigitur est horum quidem verborum sententia, verum tamen non pudebit me huc ascribere, quæ ab Aristotele, & Platone disputata ad hunc locū mihi videntur valdè pertinere. Ac Plato quidem sic lib. nono de rep. quæ nos interpretabimur.

Cum ea pars animi, quæ rationis est particeps, & mansueta, alteriq; preposita, sopita est: altera autem, quæ fera, & immanis est, cibo & potione expleta, atque ebria exsultat, somnoq; depulso conatur erumpere, sibiq; obsecundare, atque indulgere: scis tum eam omnia audere, tanquam omnipudore, cogitatione, prudentia solutam, ac vacuum. Aut enim se cum matre corpus commiscere putat, neque id veretur: aut cū alio homine, aut cum Deo, aut cum fera: manus suas sanguine, & cæde cuiusvis hominis cōtaminare: quous cibo vesci. quid multa? nullā amentiam, nullamq; impudentiam aspernatur, aut pratermittit. Aristoteles autem lib. 1. de moribus ad Nicom. posteaquam docuit, in somno eam animi nostri partem duntaxat, quæ nobis cum stirpibus communis

est, nempe, in qua vis ineest alendi, & augendi, suo munere fungi: ceteras autem quiescere, neque eo tempore virum bonum, virtuteque præditum, ab homine vitioso, atque improbo differre: ex quo illud dici solere, inter beatos, & miseros dimidiā vitæ partem nihil interesse: eius rei, cur ita fiat, rationem probabilem ait afferri posse, nempe hanc, quia somnus animi sit vacatio ab opere, qua ratione bonus dicitur, ac malus, nisi si aliquā motus quidam eò perueniunt, ac permanant: atque hac ratione bonorum virorum, quàm quorumlibet aliorum, visa esse in somnis meliora. hæcenus Plato, & Aristoteles: ex quorum verbis intelligere licet, non satis esse, ut somnia nostra sint casta, pura, munda, pudica, integra, dedere nos somno modo cibo, ac potione curatos, sed illud etiam accedere oportere, ut mentis tranquillitas, animiq; æquabilitas adsit: nulla ægritudo, non ira, non libido, non alia vlla cupiditas animum concitarit, ac perturbarit. Non est enim dubium, quin, quales sunt nostræ diurnæ cogitationes, atque appetitiones, talia sint & visa nostra, somniaq; nocturna. Itaque Aristoteles in problematibus *Τμήματα*

scribit meliorum virorum somnia esse meliora, propterea, quod eorum, tantisper dum vigilant, cogitationes sunt meliores. Iam quod Horatius sibi hanc immundiciem ventre supino dormienti potius, quàm prono, dicit euenisse, Aristoteles hoc quoque commemorat in problematis *τμήματα* 1. vbi quaerit *διὰ τί τὰ βέλτιστα τὰ ἐν ἐξορροήσιν, τὰ δ' ὀλιγώτερα*, id est, curex ceteris animalibus alia numquam dormiendo semen profundant, alia rarius: respondet autem ille id eo fieri, vel quia nullum aliud animal præter hominem supinū cubet: nullum autem nisi supinum, semen profundat in somnis: vel quia aliæ animantes longè aliter somnient, quàm homines: profusio autem seminis nocturna in dormiente fiat cum visione aliqua, & specie animo oblata. Lucretius huiusmodi somniorum hanc causam exponit lib. 4. *Tum quibus atatis freta primitus insinuantur, Semen ubi ipsa dies membris matura creauit, Conueniunt simulacra foris è corpore quoque, Nuntia præclari vultus, pulchriq; coloris, Qui ciet irritans loca turgida semine multo, Ut, quasi transactis sepe omnibū rebus profundant Seminis ingentis fluctus, vestemq; cruentent.*

NOCT. V. MACVLANT] id est, ut Lucretius locutus est, cruentant. Qui cruentat enim, maculat, atque inquinat: & quod cruentum est, impurum est. Ex quo cruentum pro impuro, & cruentare pro inquinare, & impurare vsurpatur.

RAPIMVR] celeriter vehimur rhedis.

OPPID. QVOD VERSV D.] Equotutium significat: de quo M. Tull. lib. 6. ad Attic. epist. 1. *omneis ferè tuas litteras accepi, quas commemoras, præter eas, quas scribis Lentuli pueris, & Equotutio, & Brundisio datas.*

VILISSIMA RERV] ita vilis est, ut non soleat vendi, neque vllō in pretio sit. Plato in Euthydemo. *τὸ ἴδιον ἀνθρώπου τὸ Εὐθύδημον, ἥμιον. τὸ δ' ὕδαρ εὐωτότατον, ἀριστόν, ὡς ἐφ' ἡ Πίνδαρος*, id est, quod rarum est, Euthyde, magni pretij est. aqua autē vilissima est, cum sit optimum quiddā, ut ait Pindarus.

A **AQ. NON DITIOR VRNA QVI LOCVS** &c. hunc locum à nemine (quod sciam) rectè explicatum, sic explico. Panis enim (inquit Horatius) Canusij lapidosus est: qui locus, nempe Canusium, haud multo magis abundans aqua, quàm Equotutium, olim à Diomede conditus est. Canusium olim à Diomede esse conditum, tradit Strabo lib. 6. his verbis, *ἡ πόλις ἔστιν ἐν τῇ πεδίῳ μέγισται τῶν ἰταλιωτῶν πόλεις, ὡς ἐκ τῶν παλαιῶν δῆλων, τὸ τε Κανύσιον, καὶ ἡ Ἀργυρίππη· ἀλλὰ νῦν ἐλάττω εἰσί, & κλέρεται δ' ἀμφοτέρω Διομήδης κτίσμα.* id est, non longè autem à mari supra vrbes duæ, quæ antea Italicarum urbium maximæ fuerunt, vt ex mœniū circuitu perspicuum est, in campo sitæ sunt, Canusium, & Argyrippa. nunc autem, minores sunt, &c. dicuntur autem ambæ à Diomede conditæ. Neque vero nouum, aut inusitatum est hoc loquendi genus vel Horatio, vel aliis bonis scriptoribus, in quo vox vna aliqua, aut plures inter id nomen, quod antecedens appellant Grammatici, & prouocabulum, quod referendi vim habet, interponatur, vt Od. 2. lib. 4. *Μonte decurrens velut amnis, imbres Quem super notas aluere ripas, Fernet immensusq; ruit profundo Pindarus ore,* Idem in carmine sæculari ad Deos, *Alme Sol, curru nitido diem qui Promis, & celas.* & sat. 8. lib. 2. quos Mæcenas adduxerat umbras, Nomentanus erat supra ipsum, Persius infra. nam Nomentanus, & Porcius, umbræ Mæcenatis erant, vt nonnulli volunt. Catull. de coma Berenic. *anne parentum Frustrantur falsis gaudia lacrymulis, Vbertim thalami quas intra limina fundunt?* quorum verborum ordo est, Quas intra thalami limina vbertim fundūt, idem ibidem. *Inuita ô regina tuo de vertice cessi: Inuita, adiuro teque, tuumq; caput: Digna ferat quod si quis inaniter adiurari.* ordo est, quod si quis inaniter adiurari, digna ferat, id est, pœnas meritas luat. Lucret. lib. 5. *Et dominos acreis asciscunt, omnia posse Quos miseri credunt.*

RUBOS] Rubi oppidum Campaniæ, à quo Rubea, seu Rubia virga apud Virgil. Georg. 1. *Nunc facilis Rubea texatur fiscina virga.* quamquā alij non à Rubis oppido, sed à rubo virgulto virgam rubeam dictam volunt.

CARPENTES ITER] carpere iter translātè dictum. *carpendi* verbum enim propriè locum habet in lana, & lino, & si voles, etiam in floribus, vt supra annot. ad Od. 11. lib. 1.

TEMPESTAS] tempestatē antiqui pro tempore posuere, inquit Festus. Itaque tempestatem & malam, seu aduersam: & bonam, seu idoneam dicunt Latini. superioris exempla sunt crebriora, alterius rariora. M. Tull. ad Q. frat. lib. 2. *Tu si sita expedisti, velim quamprimum bona, & certa tempestate conscendas, ad meque venias.* ad eundem eod. lib. *Tu mi frater simulac ille venerit, primam navigationem (dummodo idonea tempestas sit) ne omiseris.* Idem epist. ad Tiron. *si statim nauigas, nos Leucade consequere: si te confirmare vis, & comites, & tempestates, & nauem idoneam vt habeas, diligenter videbis.* Idem ad Terentiam, *tuas literas ego expectassem Brundisij, si esset licitum per nautas, qui tem-*

pestatem pratermittere noluerunt. Idem ad Attic. lib. 9. *fuit enim pridie Quinquatrus egregia tempestas, qua ego illum usum puto.* Lucret. lib. 1. *Dum tempestates adsunt, & vinida tellus Tutò res teneras effert in luminis oras.* Idem lib. 4. *liquidissima calē Tempestas.* Ibid. *Turbida tempestas.*

BARII] Barium Appuliæ oppidum. piscosum autē dicit, propterea quod à mari alluitur. *ἰχθυόεν* diceret Homerus.

GNATIA] Egnatiā alio nomine appellāt: oppidū est Salentinū: Græci *Ἰγνατία*, vt Strabo lib. 6.

LIMPHIS IRATIS] vel quia magna est in eo oppido aquæ dulcis, & *ποτὴς* panuria, vel propter ignis miraculum, quod subiicit. vide annot. ad illum locum, *Iratis natus paries Diis.* saty. 3. lib. 2.

LIMINE SACRO] in vestibulo, & primo aditu templi. corruptè autem habent nonnulli codices, *lumine.* ad hunc locum fortasse pertinet quod est apud Plinium lib. 2. cap. c. vii. *In Salentino oppido Egnatia, imposito ligno in saxum quoddā ibi sacrum, protinus flammam exsistere.*

APELLA] vel cui ea cutis, quæ glandem collis tegere debet, circumcisa est: *ἀπεπλημένος, λιπὸς* *δερμὸς*, verpus, recutitus, curtus, vt saty. 9. huius libri. vt sit nomen appellatiuum, vt Grammatici loquuntur: vel Apellam sic accipe, vt sit Iudæi cuiusdam proprium nomen, *Ἀπelliς*: quod Scaligero magis probatur: ei que assentior. sed quod hîc Horatius negat se credere thura, & cetera, quæ in sacrificio adhibentur, sine flamma, aut igni iniecto, liquefcere: id que Iudæis, vt supra modum credulis, & superstitionis, credendum relinquit: sacrificia Iudæorum (vt ex libris Hebraicis intelligere licet) sine vilo igne ab hominibus excitato, flamma è cælo delapsa, interdum perficiebantur: ea que flamma hostias miro modo, & diuinitus ablumebat. produxissem locos compluris ex illis libris, nisi veritus essem, ne sacra miscere profanis viderer.

NAMQ. DEOS DID. SEC. AC. ÆV.] hunc versum mutuatus est à Lucretio lib. 5. & 6. quibus locis probare conatur ille ex sententia Epicuri, homines propter ignorationem causarū, omnia, quæ fiunt, ad Deos referre, eorumque nutu, ac voluntate fieri existimare, atque iccirco eis regnum concedere rerum humanarum. Sed præstat aliquot illius poetæ versus impios quidem illos, sed tamen elegantes, & mira facilitate Latini sermonis ornatos, qui ad hunc locum pertinent, ascribere. sic igitur Lucret. lib. 5. *Præterea solis cursus, lunæq; meatus Expediam, qua vi flectat natura gubernans: Ne forte hic inter cælum, terramq; reamur Libera sponte sua cursus lustrare peremneis Morigera ad fruges augendas, atq; animanteis: Neve aliqua Diuum voluit ratione putemus.* Nam, benè qui didicere Deos securum agere animum, Si tamen intercæ mirantur, qua ratione Quæque geri possint, præsertim rebus in illis, Quæ supra caput ætheris cernuntur in oris, Rursus in antiquas referuntur religiones, Et dominos acreis asciscunt, omnia posse Quos miseri credunt, ignari quid queat esse, Quid nequeat, &c. Idē lib. 6. *Cetera, quæ fieri in terris, calog, tuentur Mortales,*

A tales pauidis cū pendunt mentib' saepe, Efficiunt a-
nimos humileis formidine diuū, Depressosq; pre-
munt ad terram, propterea quod Ignorantia causariū
conferre Deorum Cogit ad imperium res, & conce-
dere regnum: & Quorum operum causas nulla ra-
tione videre Possunt, hac fieri diuino numine rentur.
Nam, bene qui didicere, Deos securum agere anū
Sit tamen interea mirantur, &c. ut supra. Idem lib.
5. O genus infelix humanum: italia Diuis Cū tri-
buit facta, atque iras adiunxit acerbis, Quātos tum
gemitus ipsi sibi, quantaq; nobis Volnera, quas lacry-
mas peperere minoribu nostris. Idem lib. 2. Omnis
enim per se Diuū natura necesse est Immortali euo
summa cum pace fruatur, Semota a nostris rebus, se-
iunctaq; longē, Nam priuata dolore omni, priuata pe-
riculis, Ipsa suis pollens opibus, nihil indiga nostri, Nec
bene promeritis capitur, nec tangitur ira. M. Tull.
quoque lib. 1. de natura Deorū, sub persona Velle-
cij, ita scribit, Quod si ita est, verē exposita illa sen-
tentia est ab Epicuro, Quod aeternum, beatumq; sit, id
nec habere ipsum negotij quicquam, nec exhibere al-
teri. Itaque neque ira, neque gratia teneri, quod, quae
italia essent, imbecilla essent omnia. Idem lib. 3. ait,
B videri Epicurum de Diis immortalibus non magno-
pere pugnare: tantummodo negare Deos esse non au-
dere, ne quid inuidia subeat, aut criminis. Idem lib. 1.
scribit, Posidonium dixisse Deos Epicuro nullos esse
videri, quāq; is de Diis immortalibus dixerit, inuidia
detestanda causa dixisse. Verū tamen utrū vo-
luerit, & cogitarit Epicurus Deos tollere, necne,
obscurum est: illud perspicuum, eum sensisse nul-
lam illos habere curam rerū humanarum, id est,
quod Lucret. & Horat. dicunt, securum agere anū,
Plato autem contrā probat & Deos esse, & curare
res humanas: itaque & piis benē velle benignēq;
facere: & impiis, ac sceleratis iratos, & infensos ef-
fe, sic enim ille in Phædone, ἀλλὰ τὸ δὲ γὰρ μοι δοκεῖ, ὃ
Κείνης, εὖ λέγεσθαι, τὸ θεὸς εἶναι ἡμῶν τὸς ὀφειλόμενους, id
est, Sed hoc quidem mihi, Cebes, rectē dici vide-
tur, deos esse, qui nostri curam habeant, & rebus
humanis consulant. & lib. 1. de legibus, ait Deos
omnium custodum esse maximos, & in maximis
rebus eorum custodiam, curamque versari: quam
sententiam iterat in *Επινομή*.

DIDICI ab Epicuro, cuius sapientiam insa-
nientem appellat Od. 34. lib. 1. Insanientis dum sa-
pientia Consultus erro.

C TRISTEIS] tristes essent Dij scilicet, & labo-
riof, si, quicquid mirabile quotidie accidit, id ab
illis proficisceretur, ac de caelo in terras demitte-
retur. Lucret. lib. 2. Quae benē cognita si teneas, natu-
ra videtur Libera cōtinuo dominis priuata superbis,
Ipsa sua per se sponte omnia Diis agere experts. Quidā
tristeis interpretantur iratos, atque infestos.

SATYRA 6.

Non, quia, Macenas, Lydorum quic-
quid Etrūscos
Incoluit sineis, nemo generosior est te:

Nec, quod auus tibi maternus fuit, atque D
paternus,

Olim qui magnis legionib. imperitarint
Ut pleriq; solent, naso suspendis adunco
Ignotos, ut me libertino patre natum.

Cū referre negas, quali sit quisq; parente
Natus, dum ingenuus: persuades hoc tibi
verē,

Ante potestatem Tulli, atque ignobile
regnum,

Multos saepe viros nullis maioribus ortos,
Et vixisse probos, amplis & honoribus
auctos:

Contrā Leuinum Valer Igenus, unde su-
perbus

Tarquinius regno pulsus fuit, vnius assis
Non umquam pretio pluris licuisse, no- E
tante

Iudice, quem nosti, populo: qui stultus ho-
nores

Saepe dat indignis: & famae seruit ine-
ptus:

Qui stupet in titulis, & imaginibus. quid
oportet

Nos facere à vulgo longē, lateque remo-
tos?

Namque esto: populus Leuino mallet ho-
norem,

Quā Decio mandare nouo: censorque
moueret

Appius, ingenuo si non essem patre natus:
Vel meritō, quoniam in propria non pelle
quiessem. F

Sed fulgente trahit constrictos gloria
curru

Non minus ignotos generosis. quō tibi
Tulli

Sumere depositum clauum, fierique tri-
buno?

Inuidia accreuit: priuato quae minor
esset.

Nam, ut quisque insanus nigris medium
impediit crus

Pellibus

A Pellibus, & latum demisit pectore clauum:

Audit continuò, quis homo hic est? quo patre natus?

Vt, si qui egrotet, quo morbo Barrus, haberi

Vt cupiat formosus: eat quacumque, puellis

Iniiciat curam querendi singula: quali Sit facie, sura quali, pede, dente, capillo:

Sic, qui promittit, ciueis, urbē sibi cura, Imperium fore, & Italiam, & delubra deorum:

Quo patre sit natus, num ignota matre inhonestus,

Omneis mortaleis curare, & querere

B cogit.

Tūc Syri, Damæ, aut Dioys I filius, audes

Deicere è saxo ciueis, aut tradere Cadmo?

At Nouius collega gradu post me sedet uno.

Namque est ille, pater quod erat meus. hoc tibi Paullus,

Et Messalla videris. at hic si plostra ducenta,

Concurrantque foro tria funera: magna sonabit,

Cornua quod, vincatque tubas. saltē tenet hoc nos.

C Nunc ad me redeo libertino patre natum:

Quem rodunt omnes libertino patre natum:

Nunc, quia Mæcenat tibi sim conuictor: at olim,

Quod mihi parēret legio Romana tribuno.

Disimile hoc illi est: quia non ut forsit honorem

Iure mihi inuideat quiuis: ita te quoque amicum:

Præsertim cautum dignos assumere, D praua

Ambitione procul felicem dicere non hoc

Me possum casu, quod te sortitus amicum.

Nulla etenim mihi te fors obtulit. optimus olim

Virgilius, post hunc Varius dixere quid essem.

Vt veni coram: singultim pauca locutus, (Infans namque pudor prohibebat plura profari,)

Non ego me claro natum patre, non ego circum

Me Satureiano vectari rura caballo: Sed, quod eram, narro. respondes (ut tuus E

est mos)

Pauca ab eo: & reuocas nono post mense: iubesque;

Esse in amicorum numero. magnum hoc ego duco,

Quod placui tibi, qui turpi secernis honestum,

Non patre præclaro, sed vita, & pectore puro.

Atqui si vitis mediocribus, ac mea paucis

Mendosa est natura, alioqui recta: velut si

Egregio inspersos reprendas corpore nauos: F

Sineque auaritiam, neque sordeis, ac mala lustra

Obiiciet verè quisquam mihi: purus, & insons

(Vt me collaudem) si vino, & carus amicis:

Causa fuit pater his: qui macro pauper agello

Noluit in Flauiludum me mittere: magni

Quo pueri magnis è centurionibus orti.

Ff ij Lano

- A** Lauro suspensi loculos, tabulamq; lacerto,
 Ibant octonis referentes idibus ara.
 Sed puerum est ausus Romam portare,
 docendum
 Arteis, quas doceat quiuis eques, atque
 senator
 Semet prognatos: vestem, seruosque se-
 quenteis
 In magno ut populo si quis vidisset, auita
 Ex re praeberi sumtus mihi crederet il-
 los.
 Ipse mihi custos incorruptissimus omneis
 Circum doctores aderat: quid multa? pu-
 dicum,
 Qui primus virtutis honos, seruauit ab
 omni
- B** Non solum facto, verum opprobrio quo-
 que turpi:
 Nec timuit, sibi ne vitio quis verteret,
 olim
 Si praeo paruas, aut, ut fuit ipse, coa-
 ctor
 Mercedem sequeretur, neque ego essem que-
 stus, ob hoc nunc
 Laus illi debetur, & à me gratia maior.
 Nil me poeniteat sanum patris huius: eo-
 que
 Non, ut magna dolo factum negat esse
 suo pars,
 Quod non ingenuos habeat, clarosque pa-
 renteis:
- C** Sic me defendam, longè mea discrepat istis
 Et vox, & ratio, nam, si natura iuberet
 A certis annis auum remeare peractum:
 Atque alios legere ad fastum quoscunq;
 parenteis:
 Optaret sibi quisque: meis contentus, ho-
 nestos
 Fascibus, & sellis, nollem mihi sumere,
 demens
 Iudicio vulgi, sanus fortasse tuo: quod
 Nollem onus, haud umquam solitus, por-
 tare molestum.
- Nam mihi continuo maior querenda fo-
 ret res:
 Atque salutandi plures: ducendus &
 unus,
 Et comes alter: utine solus, rursusve, per-
 egré-
 Ve exirem: plures calones, atque caballi
 Pascendi: ducenda petorrita, nunc mihi
 curto
 Ire licet mulo, vel, si libet, usque Taren-
 tum:
 Mantica cui lumbos onere ulceret, atq;
 eques armos.
 Obiciet nemo sordeis mihi, quas tibi
 Tulli,
 Cum Tiburte via praeorem quinque se-
 quuntur
 Te pueri lasanum portantes, ænophorum-
 que.
 Hoc ego commodius, quam tu praeclare
 senator,
 Multis atque aliis viuo, quacunque libi-
 do est,
 Incedo solus: percunctor quanti olus, ac
 far:
 Fallacem Circum, vespertinumque per-
 erro
 Sape forum: assisto diuinis: inde domum
 me
 Ad porri, & ciceris refero, lachaniq; **F**
 catinum.
 Cena ministratur pueris tribus: & lapis
 albus
 Pocula cum cyatho duo sustinet: astat
 echinus
 Vilis, cum patera guttus, Campana su-
 pellex.
 Deinde eo dormitum, non sollicitus, mihi
 quod cras
 Surgendum sit manè: obeundus Marsya,
 qui se
 Vultum ferre negat Nouiorum posse mi-
 noris.

A *Ad quartam iaceo: post hanc vagor, aut
ego lecto,
Aut scripto, quod me tacitum iuuat. vn-
gor oliuo,
Non, quo fraudatis immundus Natta lu-
cernis.
Ast, ubi me fessum sol acrior ire lauatū
Admonuit, fugio rabiosi tempora signi.
Pransus non auide, quantum interpellat
inani
Ventre diem durare, domesticus otior.
hæc est
Vita solutorū misera ambitione, grauiq;
His me consolor, victurus suauis, ac si
Quæstor auus, pater atq; meus, patruus-
que fuissent.*

B NON, QVIA MÆCENAS, &c.] huius loci hæc sententia est, non ideo Mæcenas, quod omnium Lydorum, quicumque in Etruriam domicilium ac sedes transfulerunt, generosissimus es, nec, quod maiores tui magnis legionibus imperauerunt, humilis & obscuri generis homines despicis, ac derides. Dionysius Halicarnas. lib. 1. ὁ μὲν ἀρχαῖος, hæc de Etruscis scribit, Τυρρῶνες οἱ μὲν αὐτὸς ὅπως Ἰταλίας ἀποφαίνουσιν, οἱ δ' ἐπὶ κλυδίας, καὶ πῶς ἐπὶ οὐρανὸν αὐτοῖς ταύτην οἱ μὲν αὐθιγὰς τὸ ἔθνος ποιοῦντες ἀπὸ τῶν ἐρυμάτων, ἀπὸ τῶν τῶν τῆς οἰκουμένης κατασκευάσαντο, τῶν δὲ λέγουσι. τῶν τοῖς τῶν καὶ τῶν τῶν τοῖς αἰσθητικοῖς, καὶ στραταρχαῖς οἰκίσεις ὀνομάζονται, ὡς παρ' ἑλλήνων, &c. οἱ δὲ μεταναστεύσαντες μὴ πολὺν χρόνον αὐτὸς εἶναι, τῶν τῶν ἀποφαίνουσιν ἡγεμόνα δ' ἀποκρίνας γινόμενοι, ἀπ' ἐκείνου δὲ τῶν ἔθνεσιν οὐνομα. τῶν δὲ Λυδῶν εἶναι τὸ γένος ἐκ τῆς ἀσπιδος. Μηρίνας καλεῖται, παλαιὸν δὴ πῶς, μεταναστεύσαντα. id est, Thyrrhenos alij indigenas Italie populos esse aiunt, alij aduenas: atque ij quidem, qui hanc gentem in Etruria natam faciunt, hoc nomen à propugnaculis, quæ primi mortalium, qui in his locis habitauerunt, construxere, impositum esse dicunt. turres enim, seu turres, etiam apud Tyrrhenos domicilia muris iuncta, solida, ac valida nominantur, quemadmodum & apud Græcos. Ab euentu porro nomen impositum esse volunt, &c. Qui autem eos aduenas esse fabulantur, Tyrrhenum aiunt, qui colonia dux fuerit, à seipso genti nomen imposuisse. Hunc autem genere Lydum fuisse, antiquum quendam, atque ab ea, quæ antea Meionia appellabatur, in hæc loca commigrasse. Hæc, & longè plura Dionysius de Etruscis, seu Tyrrhenis, tradit lib. 1. quæ legat apud illum, qui his paucis nondum expletus erit: videat & apud Herodotum nonnulla non iniucunda lib. 1. quæ tamen Dionysius profert in eodem, vnde illa de promsi, loco. Ex hac opinione illud Virgilij est lib. 2. Ad terram Hesperiam venies, ubi Lydius arua Inter opima virum leui fuit agmine Tiberis. Mæcenatem autem ab Etruria regibus ac principibus esse prognatum, cum

Horatius multis locis prædicet, vt Od. 1. lib. 1. & Od. 29. lib. 3. tum & Propertius ipse testimonio est lib. 3. vt annotauimus suprâ ad Od. 29. lib. 3.

LYDORVM QVICQVID.] id est, quantum Lydorum incoluit, &c. quod cuiusmodi est, vt si dixisset, quicumque seu quocumque Lydi incoluerunt sineis Etruscos, &c. sic loquitur suprâ Od. 5. epod. At o, deorum quicquid in calo regit Terras, simile est illud Catullianum, O quantum est hominum venustiorum. & Terent. Heautont. At te omnes Dij, Deaq; quidem, quantum est, Syre, Cum istoc inuento, cumq; incepto perduint.

OLIM QVIMAGN. LEG. IMP.] hæc è Lucretio sumta sunt lib. 3. Inde alij multi reges, rerumq; potentes Occiderunt, magnis qui gentibus imperitarunt. Imperitarint autem excudi iussi, secutus aliquot libros manu scr. quamquâ cod. Iann. Tornes. & Vatic. habent imperitarent.

NASO SVSPEND. ADVN.] derides. saty. 8. lib. 2. Balatro suspendens omnia naso. Græci dicunt μωκτρίζειν.

IGNOTOS] ignobileis, obscuros, ἀσήμους. vt infra ead. sat. Non minus ignotos generosis.

LIBERTINO PATRE NAT.] item infra, E Nunc ad me redeo libertino patre natum. & epist. ad libr. Me libertino natum patre.

CVM REFERRE NEGAS] sic habent libri omnes antiqui. hoc eò dico, ne quis supponat, neges.

DVM INGENVS] ingenuus erat Horatius, si ingenuus est is, cuius pater seruitutem non seruauit. Nam antiquo iure ciuili libertini à libertis differebant, cum liberti sint serui manumissi: libertini autem libertorum filij. quam distinctionem imperatores sustulerunt.

T V L L I] Seruij Tullij regis sexti, ex captiua nati.

AMPLIS ET HON.] quidam libri veteres habent multis & hon.

CONTRA LÆVINVM VALERI G.] id est, Contra Læuinum P. Valerij Læuini Poplicolæ, à quo Tarquinius exactus est, filium, persuades tibi verè, & exploratum habes, hominem cōtemtissimum fuisse.

VALERI GENVS] Valerij filium: vt Tibull. lib. 4. ad Mess. de Circe, Quamuis illa foret Solis genus. & Propert. lib. 2. Qualis & Ischomache Lapithe genus heroine. & Horat. Oda 14. lib. 2. & Danaï genus Infame. Quidam doctiss. viri, cum, qui primus in hac nobilissima familia, Læuinus dictus est, hoc cognomentum à sinistro atque improbo animo, malisque moribus inuenisse suspicantur: quod mihi quoque sit verisimile: sed tamen per Valerij genus, auctorem huius generis nego intelligi debere: quod illi existimare videntur.

V N D E] à quo, ὅθεν. sic Terent. Adelph. domi habuit, vnde disceret.

REGNO PVLS. FVIT.] quidam libri veteres habent pulsus fugit. ego receptam scripturam retineo.

VNIUS ASS. NON VMQVAM, &c.] id est, numquam pluris æstimatum esse vno asse.

Ff iij verbum

verbum *liceo* autem in mancipiis, & rebus mancipi, venalibus denique propriè locum habet, ut obsecrè significare videatur Horat. hunc Læuinū quantumvis nobilem, propterea quòd iners, & ignauus fuerit, seruo nihilo meliorem fuisse. M. Tullius ad Attic. lib. 12. *De Drusi hortis, quanti liquisse in scribis, id ego quoque audieram.*

NOTANTE IUDICE, Q.] amplificatio est. hic Lævinus etiam à populo, qui nobilitatem pluris facere solet, quàm bonos mores, & virtutem, tamen contemnitur, ac præteritus est: neque vllum honorem, præter quæsturā, potuit obtinere, propter inertiam, & cetera animi vitia.

QVI STULTVS HON. SÆ. D.] si populus (inquit) qui sæpe honores defert ad indignos, & famam sequitur, & splendorem generis potius, quàm veritatem, ac virtutem, Læuinū hominem nobilissimū propterea, quòd à maioribus suis degenerauerat, contemnit, ac pro nihilo putauit, quid nos oportet facere, multum à populo studiis, & iudiciis discrepantibus, ac dissidentibus?

INDIGNIS] epist. 16. lib. 1. *ut si Detulerit fascis indigno, detrahet idem.*

ET FAMÆ SERVIT INEPTVS:] & famæ seruit, in eo què ineptus est: vel in eo ineptus est, quòd famæ, & rumori seruit. notauimus alibi hoc loquendi genus.

STVPE IN TITVLIS] admiratur titulos, & generis antiquitatem. suprà saty. 4. *stuper Albius are.*

ET IMAGINIBVS] statuis, generis antiquitatis indicibus ac testibus. Oda 8. epod. *funus atque imagines Ducant triumphales tuum.*

A VVLGO LONGE, LATEQVE,] omnes fere libri manuscr. habent, *longè longèq; remotos?*

NAMQVE ESTO: POPVLVS, &c.] redit ad illud superius de populi leuitate, atque errore, qui plerumque nobilitatem pluris facit, quàm integritatem, gravitatem, constantiam, ceterasque virtutes. Esto, inquit, demus, populum Læuino homini nobilissimo potius, quàm Decio nouo, & ignobili honores mandaturum: & si ego, cum ingenuo patre natus non essem, me ad petendos honores contulissem, dubium non esse, quin me censor à petendo summoueatur, ut indignum magistratu: verum tamen æque ignobiles, ut nobilissimi homines, honoris studio ducuntur.

DECIO.] P. Decio Muri, qui primus è Deciis consul fuit, ut testatur M. Tull. lib. 1. de diuinat. iccirco nouus ab Horat. appellatur.

MANDARE] *mandare honorem, mandare magistratum, vlitatum* genus loquendi bonis auctoribus. Admonet me hic locus, ut emendem locum Cicero in procemio orationis pro lege Manili. qui ita vulgò legitur. *Nunc cum & auctoritatis in me tantum sit, quantum vos honoribus mandandum esse voluistis, & ad agendum facult.* &c. ego honoris legendum censeo.

NOVO] noui sunt, quorum maiores ornati non fuerunt populi honoribus.

MOVERET] moueret ordine, notaret, iure suffragij priuaret, in ærarios referret.

APPIVS] M. Tull. epist. ad App. lib. 3. *Vale,*

& in censura, si iam es censor, (ut spero) multum de proano cogitato tuo.

VEL MERITO, QVONIAM] atque id merito (inquit) quia mea sorte contentus non fuisset, aut quia maiora, quàm mei generis, ac loci ratio ferat, concupiuissem: aut quia prætexta, lato clauo, calceis lunatis, & ceteris insignibus honoris & senatorij ordinis ornatus incesissem. Erasmus putat natum prouerbiū ab asino Cumano, qui leonina pelle sumta, leonem simulasset.

SED FVLGENTE TRAHIT] id est, sed æquè cupidi gloria & triumphis sunt homines noui, & ignobiles, ut nobiles. curram gloria tribuit vel propter triumphantium currus, ut sup. Oda 9. epod. *Io triumphes, tu moraris aureos currus, & intactas boves.* & ideo fulgente, accipiendum, pro auro, seu aurato, & quod auro renidet, vel per currum significatur gloriae altitudo, & præstantia. Lucret. lib. 6. princip. *Quandoquidem semel insignem conscendere currū Ventosum spes Hortata est, &c. alias, Vincendi spes, &c.* Horat. epist. ad August. lib. 1. *Quem tulit ad scanam ventoso gloria curru, &c. constrictos autem dixit venustè, significans, gloriae cupidos quasi victos in curru triumphali portari.* Atque ita prior explicatio erit posteriori anteponenda.

QVO TIBI TVLLI] hunc Tullium Iul. Cæsar rerum potitus, quòd Pompeianas partes secutus esset, è senatu mouit, cum præsertim obscuro, & humili loco natus esset. Interfecto autem Cæsare, fuerat restitutus, atque iterum se ad petendos magistratus contulerat. Hoc igitur dicit, quòd tibi profuit sumere vestem senatoriam tibi à Cæsare ademtam, & obtinere tribunatum? in eundem inuehitur infra, *Obuciet nemo sordide mihi, quas tibi Tulli.*

CLAVVM] Latum clauum, de quo mox dicemus. erat enim senator.

FIERIQVE TRIBVNO] sic edendum curauit, codicum aliquot manu scr. auctoritatem secutus: quam scripturam agnoscit Porphyr.

NAM, VT QVISQVE] sententia hæc est. nam statim, ut quis nigris calceis lunatis, & senatorio vestitu uti cœpit nouus, & obscurus homo, & eo ipso infans, quòd obscuro loco natus, & nouus insignia senatoria sibi sumat, atque arroget: audit hos populi sermones. *Quis homo hic? &c.* calcei autem senatorij vsque ad medium crus producebantur. iccirco dixit, *mediū impedit crus.* Noui homines autem adepti magistratū, eo ipso fiebant senatores.

ET LATVM DEMIS. PECT. CLAV.] id est, tunicam longam atque ad talos demissam, latis clauis ornata induit. clauus (inquit Sospater Carisius) impurpurata, & inclauata vestis, id est, *ὀμπόφυρος ἐὰν καὶ ἐννός.* Erant autem hi clauis ornamenta quædam purpurea clauorum speciem præbentia, tunicis attexta, seu fortasse assuta: à quibus latus clauus dictus, id est, tunica lati clauis: quod erat insigne maiorum magistratuum, ut ædiliū maiorum, prætorum, consulum, denique senatorum. Plin. lib. 33. *Annuli distinxere alterum ordinem à plebe, ut semel cœperunt esse celebres,*

A *bres sicut tunica ab annulis senatorum tantum.* Sueton. in Vespas. sumpta toga virili, latum clauum, quamquam fratre adeptio diu auersatus est: nec, ut tandem appeteret, compelli, nisi a matre, potuit. Idem in C. Claud. *Laticlauum*, quamuis initio affirmasset non lecturum senatorem, nisi ciuis Rom. abnepotem, etiam libertini filio tribuit, &c. Idem in Tiber. senatori latum clauum ademit, &c. Idem in Oct. liberis senatorum, quo celerius recip. assuescerent, protinus a virili toga latum clauum induere, & curia interesse permisit. erat & angustus clauus, id est, tunica angusti clauus, quae utebantur equites. Suet. in Octau. *usus est togis nequere restrictis, neque fufis: clauo nec lato, nec angusto.* Patere, de Maecen. non minus Agrippa Caesari carus: sed minus honoratus, quippe vixit angusto clauo paene contentus, à lato, & angusto clauo laticlauus, & angusticlauus nomina ducta sunt. Suet. in Nerone, *Ac sepe in eiusmodi rixis oculorum, & vita periculum adiit, à quodam laticlauo, cuius uxorem attraxerat, propè ad necem casus.* Idem in Othone, *Interfuit huic bello pater meus Suetonius Lenis tertiae decimae legionis tribunus angusticlauus.* Itaque in Vita C. Suet. Tranquilli in princip. sic legendum, C. Suetonius Tranquillus, patre habuit Suetonium, cognomento Lenem, tertiae decimae legionis tribunum, & angusticlauium, &c. Neque verò videtur mihi praetermittendum, quod scribit Pomp. Festus, tunicam palmatam à latitudine clauorum esse dictam, quae nunc (inquit ille) à genere picturae appellatur, quibus verbis latis significat, clauos illos in tunicis acui fuisse depictos. Idem alibi clauata vestimenta quaedam ait esse appellata clauis intertexta. Varro lib. 8. de ling. Latina, *Nam si quis tunicam in usu ita consuit, ut altera plagula sit angustis clauis, altera latis: utraque pars in suo genere caret analogia.*

AVDIT CONTINUO] sic supra Od. 25. lib. 1. *audis minus & minus iam: Me tuo longas pereunte nocteis, &c.*

QVIS HOMO HIC EST: QVO P. N.] sic reperit scriptum in decem veteribus cod. vno Vat. Raïnutiij Card. Iann. Faër. Torn. Russard. Cleric. Nicot. 2. meo.

UT SI QVI AGROTET, QVO M.] ut si quis (inquit) eo morbo laboret, quo Barrus, homo immodicè formae studio deditus, & nimis accuratè comtus, & cultus, ut pote libidinosus, & mulierosus, & adulter: quacumque incedat, curam afferat puellis, de singulis eius corporis partibus querendi: sic, qui se proficitur idoneum esse ad Remp. administrandam, omneis homines impellit, ut quarant, quo sit loco natus. morbi igitur nomine morbum animi intelligere nos oportet, quomodo & Catullus usurpat in Egnatium, ob dentium candorem, usquequaque renidentem. *Quodcumque agit, renidet* (inquit Catul.) *hunc habet morbum Neque elegantem, ut arbitror, neque urbanum.* Idem alibi, amorem, tæterrum morbum nominat, ut supra admonuimus. Sic Plato in Sophista *δενία, καὶ ἀδένια νόσος*, id est, morbum appellat. sic & M. Tullius Verris studium immoderatum in signis, & vasis antiquis comparandis, morbum vocat. Verr. 3. & 6. sic Horatius

supra Oda 25. lib. 1. *per morbum eunuchorum.* D & cohortis Cleopatrae, morbum animi significat, nempe impudicitiam, & molitiam muliebrem. & supra saty. superiore, *Campanum morbum* eodem sensu nominavit. & infra saty. 3. lib. 2. *ponas insignia morbi.* ibidem. *Et morbi miror purgatum te illius.* Aiunt quidam hunc Barrum impudicum & mollem fuisse: alij adulteriis nobilem, & Æmiliam virginem Vestalem corrupisse, eoque crimine damnatum esse.

UT CUPIAT FORM.] sic habent omnes fere libri, quos vidi, manu scr. aliquanto melius, nisi fallor, quam vulgati, *Et cupiat.* Est autem hic ordo, ut si qui, id est, si quis agrotet eo morbo, quo morbo Barrus agrotat, seu agrotabat, nempe, ut cupiat haberi formosus, &c. Potest tamen vulgata lectio ferri.

SYRI, DAMÆ] Syri, Damæ dictum est *ἀκούειν*. sunt enim nomina duo seruilia, id est, minimè Romana: ut & Dionysius. Tunc igitur (inquit Horat. aut ciuis aliquis alius Rom.) *eseruo* quopiam natus, audes ciueis Rom. damnatos vel de saxo Tarpeio deicere, vel carnifici tradere securi feriendos? quod erat in tribunorum plebis potestate situm. quamquam hoc iuris non moderati, neque populares tribunipl. sed turbulentiores, & violentiores usurpabant.

DEICERE E SAXO] Tarpeio: *ἐκ πέτρης τὰ πένια καταπίπτειν*. hoc igitur significat, audes tribunatu fungi?

ET TRADERE CADMO] Cadmum licetorem quandam hoc nomine fuisse volunt. quamquam non nulli *catmo* legi malunt. *catmo* autem, id est, catenæ. alij *camo*.

AT NOVUS COLLEGA] responderi ignobilis ille, & libertinus, & tamen magistratu fungens, hoc modo. At collegam habeo gradu me inferiorē. Est enim libertus, cum ego sum libertinus.

NAMQUE EST ILLE, PATER Q. E. M.] sic mihi videntur hæc accipienda, ut sint etiā ignobilis illius & libertini, magistratum gerentis verba: non Horatij: quamuis reclamet Porphy.

HOC TIBI PAVLLVS, ET MESSALLA] hoc nomine (respondet Horat. aut alius ciuis Ro. aut populus) nempe quod collega tuo superior sis vno gradu, & condicione, tibi videris summo loco natus.

AT HIC SI PL. D.] verum quāvis hic Novius sit libertinus, & deteriore loco natus, quam tu: vno tamen te vincit, quod voce admodum valeat. hoc saltem nos retinet, ac delectat: hoc nos solatur. intellige, hæc quoque dici à ciue, aut populo Rom. Hoc loco autem Horatius urbanæ & populum Rom. irridet, qui talibus hominibus magistratus mandet, & ambitiosos, ac magistratus ipsos, qui sola vociferandi facultate freti dignos se honoribus populi esse putent.

MAGNA SONAB. CORN. Q. V.] id est, vocem edet, quæ plaustrorum strepitum: cornuū, & tubarum cantum vincat. clamore, & profusa dicendi facultate, & linguæ volubilitate te vincet. sonabit, sonitus edet. nomen *magna* vel cum voce *cornu* coniungere licet, vel cum verbo *sonabit*.

A *nabit.* Nam & M. Tull. ita loquitur multis locis. vt pro Arch. poeta. vt etiam *Corduba natis poetis pingue quiddam sonantibus, atque peregrinū, tamen aureis suas dederet.* Idem in Bruto. *Cotta, quia se valde dilatandis litteris à similitudine Græca locutionis abstraxerat, sonabatque contrarium Catulo subagreste quiddam, planèque subrusticum, alia quædam quasi inculta, & siluestri via ad eandem laudem peruenerat.*

SALTEM TENET HOC NOS.] id est, saltem hæc vocis magnitudo, & profusa loquacitas, & laterum firmitas, nos retinet, nosque solatur, seu à nobis impetrat vt eius ignobilitatem atque humilitatem feramus.

NUNC AD ME REDEO, &c.] ex his verbis intelligere licet, ne superiora quidem illa, *hoc tibi Paullus, & Messalla videris, &c.* esse Horatij verba, sed cuius alicuius alius, seu populi ipsius, Romani. Nam quod ad illa attinet. *Namque est ille, pater quoderat meus, &c.* multo minus Horatij esse putanda sunt.

B *RODUNT]* carpunt, clanculum insectantur, mordent clanculum, vt loquitur Terent. Eunu. sup. sat. 4. *absentem qui rodit amicū.* epist. 18. lib. 1. *Dente Theonino cum circumroditur.* Cicer. orat. pro Corn. Balbo. *more hominum inuidet: in conuiniis rodunt.*

NUNC QVIA MÆCEN. T. S.] duabus temporibus, & duabus de causis se clanculū morderi ostendit, nunc quidem quod cum Mæcenate viuat, olim autem, quia tribunus militum fuerit, Bruto imperatore.

DISSIMILE HOC ILLI EST] id est, non est idem olim tribunum militum fuisse, atque hoc die cum Mæcenate viuere.

C *QVIA NON, VT FORSIT, &c.]* quia (inquit Horat.) non vt fortasse quiuis mihi possit iure tribunatum, seu quemuis alium honorem inuidere, ita mihi tuam amicitiam iure inuideat. honos enim nonnumquam forte fortuna mandatur etiam indignis: amicitia autem tua neque indignis, neque casu contingere solet, cum dilectū amicorum adhibeas, neque quemquam in amicitiam tuam recipias, nisi perspectum, spectatum, & cognitum. Sciunt autem, qui legerunt Aristotelem lib. 2. rhetor. inuidiam locum habere in rebus alterius secundis, & fortuitis, non in iis, quæ sunt animi viribus, & virtute partæ. sed silentio prætereundum non videtur, Priscianum lib. 15. ita hunc locum legere, vt excudendum curauimus. *quia non vt forsit honorem.* forsit autem idem valet, quod fortassis: eaque voce vsus est sup. Od. 28. lib. 1. & Virg. lib. 2. *Æn. Forfit vota facit, cumulatq; altaria donis.* atque ita reperi scriptum in cod. antiquis, Vatic. Iann. Fabr. Torn. Clericano, Nicotiano, ceteris omnibus.

CAVTVM DIGNOS ASSVM.] in amicis deligendis prudentem, consideratū, ac diligentē: amicos non ambitione, aut alicuius rogatu recipientem: sed tua sponte, tuoque iudicio adoptantem: videlicet qui tibi visi sint amicitia tua digni.

FELICEM DICERE N. H.] non possum me hoc nomine felicem prædicare, quod te amicū

D nactus sim. nulla etenim me tibi fortuna obtulit: sed certo iudicio, & consilio me ascisti. tuo igitur consilio, id est, τῇ σφῇ συνεσιπείσας effectum est, vt tibi sim amicus, nō mea εὐτυχία, id est, felicitate.

HOC CASV] hoc euentu, vel hac sorte. fors enim est effectus fortunæ, vt supra annotauimus, etiam si aliud scribat Nonius. significat tamen interdum cuiusque viuendi genus, siue fortuito oblatum, siue consulto susceptum.

SORTITVS] subintellige, sim, vt sæpe aliàs. Sortiri autem est λαγχάνειν, nancisci, consequi.

NULLA ETENIM MIHI TE F.] perspicue ostendit, se in amicitiam Mæcenatis receptū esse non alterius commendatione, non gratia, nō fortuito: sed illius consilio, ac iudicio: suaque ipsius virtute. fors autem legendum, atque ita habet omnes libri manuscr. non vt vulg. fors.

SINGVLTIM PAUCA LOCVTVS] sic supra sat. 4. dicebat se animi pusilli natum esse, raro & perpauca loquentem. *singultim loqui* est sermone interrupto, & veluti voce identidem compressa loqui: quod vsuuenire solet verecundis, & timidis natura. talem autem locutionem ἰσοφωνίαν vocant Græci, ὅτι τὸ ἰσὺν τῶν φωνῶν, non ἰσχυροφωνίαν, quæ est vocis (vt ita dicam) gracilitas, & ἰσόφωνοι, qui ita loquuntur, id est, qui loquendo hæsitant, à Græcis appellantur, non ἰσχυροφωνοί, quemadmodum corruptè, ac mendosè habent libri problematū Aristotelis Τμήματα αὐτῶν φωνῆς, quod quidem declarat ipse Aristoteles problemate 1 v. his verbis, οἱ δὲ ἰσόφωνοι φωνῶσι μὲν, λόγον δὲ ὁ δύνανται συναίρειν. quo loco tamen libri omnes vulgati habent ἰσχυροφωνοί.

INFANS PVDOR] infantem pudorem appellat, qui tandi facultatem eripit. ab effectu. pudor enim, & timor obsunt locuturo.

NON EGO CIRCV ME SAT.] id est, non ego me meas villas, & meos fundos obire dico, equo Apulo insidentem: equo in Satureianis, id est, Tarentinis, aut Appulis pascuis nato, & pasto. Satureiam dictam esse Tarentum volūt quidam. Seruius ad illum locum, *hyali saturo fucata colore*, Georg. 4. notat, Satureium oppidum fuisse Tarento vicinū. Porphyrio Satureianos agros in Appulia fuisse, illis temporibus nobileis, tradit: ex quo per equum Satureianum, Appulum significari.

F *QVI TURPI SECER. HON, &c.]* id est, qui honestū hominē à turpi separas nō generis splendore: sed vitæ innocentia, & animi integritate.

SED VITA, ET PECTORE PVRO.] sed vita integra, ac pura: & animo casto, ac puro. infra paucis post versibus *purus & infons*, sic epist. 2. lib. 1. *nunc adhibe puro Pectore verba puer.* idem Od. 22. lib. 1. *Integer vita, scelerisq; purus.*

ALIOQVI RECTA] paucis vitiis, iisque mediocribus exceptis, recta.

NEC MALA LVSTRA] flagitiosas, & nefarias libidines. lustra hoc loco idem, quod ganea, fornices. *malalustra* dixit, propterea quod sunt quædam legibus ciuilibus concessæ, & ferendæ voluptates: vt supra sat. 4. *Ne sequerer mæchas, concessa cum Venere vi Possem.* nomine lustrorum vitur

A vitur & M. Tull. ut in orat. pro M. Caelio. *Nulla luxuries reperietur, nulli sumtus, nullum es alienum, nulla conuiuorum, ac lustrorum libido.* & in orat. post reditum in senatu. *cur in lustris, & heluationibus, huius calamistrati saltatoris tam eximia virtus tam diu cessauit?* & pro Sextio de Gabinio. *hominem emersum subito ex diurnis tenebris lustrorum, ac stuprorum, vmo, ganeis, lenociniis, adulteriisq. confectum.* & epist. ad Cass. lib. 12. *Quae autem in lustris, & vino commentatio potuit esse?* & Lucret. lib. 4. *Desideriosè agere etatem, lustrisq. perire.* & Plautus Bacchid. atq. id pollicetur se daturum aurum mihi, *Quod dem scortis, quodq. in lustris comedim, & congracem pater.* Idem in Alinar. in extrem. *cano capite te cuculum uxor ex lustris rapit.* Idem Curculione. de lenonibus. *hi male suadendo, & lustris lacerant homines.* ex quo apud eundem verbum lustrari. in Pseud. *nam qui liberos esse illico se arbitrantur, ex conspectu heri sui si se abdiderint, luxuriantur, lustrantur, comedunt.* Sed mihi reticendum esse non puto mereperisse in vno & altero codice manuscripto mala lucra, quam lectionem tamen non valde probo. quanquam haec recepta, ut ne quid dissimulem, me sub offendit in eo, quod scriptum est *ac mala, non nec mala.* videtur enim ita loqui debuisse Horat. *Sineque auaritiam, neque sordes, nec mala lustra, &c.* nam mala lustra longe aliud sunt, quam sordes, & pene inter se contraria videntur esse. At si legamus mala lucra, ut est in nonnullis libris, ac non nec conuenire videntur, quia mala lucra cum sordibus ferè consentiunt, & conspiciunt.

SI VIVO, ET CAR. AM.] coniunge haec cum superioribus, hoc modo: si viuo purus, & insons, & carus amicis, &c. libri plerique manuscripti. habent, *si & viuo carus amicis.* quae scriptura magis Horatiana est, quamuis sit duriuscula.

CAUSA FUIT PATER HIS] quod non sit auarus, non sordidus, non turpibus, & foedis libidinibus inquinatus, non impudicus: patri acceptum refert, qui se optimè educandum, & instituendum curauerit.

FLAVI] hic docebat artem numerandi, ac ratiocinandi. vox autem magni coherere debet cum nomine pueri. magni pueri autem, id est, magnis, & claris patribus nati. Significat Horatius, aliis patribus non id esse curae, ut filij sui bonis & honestis, & liberalibus artibus erudiantur, sed ut quaestuosos, & sordidos.

LAEO SUSPENSIO LOC.] hic versus repetitus est in epist. 1. lib. 1. tabulam autem accipe, ut ita dicam, ratiocinatoriam, & in qua ratiocinari, & numerare, & similia discunt. Iuuenal. sat. 9. *ponatur calculus: adsint Cum tabula pueri.*

IBANT OCTONIS REF.] omnes ferè haec verba accipiunt de mercede, quae daretur Flavio numerandi magistro: ego autem putabam intelligenda de pecunia antea collocata, & in scenore occupata, nunc exacta. caput enim, aut certè usuraridibus exigebantur, pecunia Kalendis ponebatur, ut diximus supra ad Od. 2. epod. in extr. Itaque haec verba referentes era, sic explicabam: referentes à debitoribus usuras idibus. Iam octo-

nis idibus dixit, quia iduum dies sunt octo.

DOCENDVM ARTEIS, QVAS] quid Romana didicerit, ostendit his versibus epist. ad Loll. lib. 2. *Roma nutrir mihi contigit, atque doceri, Iratus Grauis quantum nocuisset Achilles.*

SEMET PROGNATOS] semet natos. aut propriè pronèpotes suos à se prognatos. haec enim vis est huius nominis. M. Tull. Tusc. lib. 3. *Qualis enim tibi ille videtur Tantaloprognotus, Pelope natus, qui quondam à sœcero Oenomaio rege Hippodamiam raptis nactus nuptiis?* Nam de Thye-
sta loquitur.

VESTEM, SERVOSQVE S.] adeò (inquit) ut si quis vestitum, & comitatum meum in turba videret, existimaret sumtus illos mihi ex re auita suppeditari. sed nonne fieri poterat, ut ex patrimonio auito sumtus illi Horatio suppeditarentur, quamuis eius auus libertus fuisset? poterat. sed credibilius est patrem Horatii nihil, aut pauca à patre accepisse, omniaque, quae haberet, quasiuisset. ordo horum verborum hic est, quem alij turbant: adeò, ut si quis magno in populo vestem, & seruos sequenteis vidisset, &c.

PRÆBERI] suppeditari, *propèdè*, ut supra annotauimus.

IPSE MIHI CVSTOS] sic M. Tull. de Caelio in Caeliana, *Nam quoad atas M. Caelij dare potuit isti suspicioni locum, fuit primum ipsius pudore, deinde etiam patris diligentia, disciplinaq. munita.*

INCORRPTISSIMVS] hoc dicit, quia interdum puerorum custodes & ductores, à pudicitia puerilis insidiatoribus & oppugnantibus. corrumpi solent: quod in patrem cadere non potest. est enim pudicitia liberorum suorum custos integerrimus, & sanctissimus.

QVID MVLTAE?] vtuntur auctores hoc interrogandi genere, cum properant ad euentum rei, & cum multis singillatim enumeratis, & commemoratis significant longum esse cetera omnia persequi: ut M. Tull. lib. 1. ad Atticum. *si umquam mihi triumphata suppeditauerunt, illo tempore. Quid multa? clamores (etenim haec erat cœlestis, &c.) tanti fuerunt, ut ego eo breuior sim, quod eos usque istinc exaudire putem.* Idem accus. lib. 4. *Omnes curat rebus instructum, & paratum ut sit conuiuium.* **Quid multa? Rex ita, &c.** Idem de orat. ad Qu. Frat. lib. 1. *Quid multa? nemo in illo iudicio pedem supposit, credo, ne Stoicis renuntiaretur.* Idem epist. ad Pap. Patum. lib. 9. *Quid multa? non mehercule tam perscribere possum, quam mihi gratum feceris, si otiosum Fabium reddideris.* Iterum Horat. saty. 5. lib. 2. *Quid multa? neque illi Sepositi ciceris, neque multa mundi auene.*

PVDICVM] ab aliena libidine intactum, atque integrum, ut annotatū est epist. ad Quinct. lib. 1.

SERVAUIT] quidam libri veteres habent, *seruabat*, quos non tequor.

NON SOLVM FACTO, VERVM] ita me pudicum seruauit, ut non solum vllam turpitudinem ab altero illatam perpeffus sim: sed ne verbum quidem contumeliosum, aut maledictū audierim, quod potuit ut mirum & pene aduersionem, & incredibile quiddā. Nam difficillimum est maledictum

A dictum vitare ubi ætas, & formæ maturitas suspitioni dant locum.

OLIM] aliquando, *πότε*, vt sæpe aliàs. & Virgil. *Æneid.* 5. *quod tumidis summersum fluctibus olim Tunditur.*

SI PRÆCO] præconis munus quale fuerit, notatum est infra ad illum locum, *Præconem tenui censu.* epist. 7. lib. 1. ad Mæcenatem 2.

COACTOR] coactores dicebantur publicanorum ministri, qui vectigalia minutatim exigebant, operamque suam in ea re publicanis locabant. appellabantur eodem nomine etiam argentariorum ministri, qui in auctionibus pretia rerum venditarum exigebant.

NEQVE EGO ESSEM Q.] neque verò de patre meo questus essem, si præco, aut coactor fuisset, quæstumque ex iis artibus fecissem.

NIL ME PŒNITEAT SAN. P.] id est, quandiu sanus sum, nunquã mihi doleat, aut nunquam mihi parum beatus videat, quòd tali patre natus sim. nam verbum pœnitet hanc interdum vim habet, vt apud M. Tull. in Cœliana. *id nunquam tam acerbè feret M. Cœlius, vt cum pœniteat non deformem esse natum.* Idem in diuinat. in Verr. cuius consuetudinis, atque instituti patres nostros non pœnitebat. Terent. Phorm. nostri nosmet pœnitent, id est, nobis nosmet displicemus. Iterum M. Tull. lib. 1. ad Attic. *à senatu quanti siam minime me pœnitet, id est, à senatu magni fio: vel non parui aestimor.* Liuius lib. 28. *Ea vestra merita, imperatorumque vestrorum erga nos fuerunt, vt nos cladum nostrarum non pœniteat.* Idem eod. lib. *pœnitebit te P. Corneli gloria tue, si hostem eum, qui tot funerum, tot cladum nobis causa fuit, tu consul Italia expuleris?*

EÓQVE NON VT M. D.] iccirco (inquit Hor.) non imitabor eos, qui obscuriore loco, parentibusque ignobilibus nati, solent ita se defendere, culpam suam non esse, quòd ingenuos, & claros parentes non habeant.

NAM SI NATURA IVB. &c.] nam si liceret aliis hominibus à certis annis repuerascere, atque ætatem anteaquam iterare, aliosque parentibus quoslibet ad ostentationem, & gloriam optare, nemo est, qui non sit alios optaturus: ego autem meis parentibus contentus, alios populi honoribus ornatos, & claros nolim mihi sumere.

C HONESTOS FASCIBVS, ET SELLIS] prætorios, consulareis, ædilitios viros. honestos autem valet idem, quod honestatos, ornatos. placet autem mihi mirum in modum ea scriptura, quæ est in cod. Card. Rain. & tribus Vaticanis & aliquot aliis, *onustos*, vt significet Horatius, prætores & consules fascibus, & sellis & ceteris insignibus onerari potius, quàm honorari. natum autem mendum esse credibile est è duarum vocum similitudine, *honestus*, & *onustus*, seu, vt nonnulli scribunt, *honustus*. nam & Varro lib. 4. de lingua Latina scribit, honorem ab onere honesto dictum esse: & honestum eò dictum quòd sit oneratus: & dicuntur magistratus geri, tanquam onera. postremo hanc lectionem confirmat paullo post ipse Horat. ibi, *quòd Nollem onus, haud umquam solitus portare molestum.* Omnino hæc recepta lectio,

tolerabilis quidem est, & reperitur in aliquot lib. manuscriptis, probabilior tamen est altera, plurimumque antiquorum librorum auctoritate confirmata: & nisi fallor, plane recta & vera.

FASCIBVS] Quærit Plutarchus quæst. Rom. quare consulibus & prætoribus fascès olim præferrentur: & respondet vel propterea quòd significabant, magistratus iracundiam promptam & solutam esse non oportere: vel vt magistratus interea dum soluantur fascès, spatium habeant considerandi sitne supplicio dignus is, cui irati sunt. mora enim iracundiæ iniecta, sæpe fecit vt magistratus sententiam mutarint, Quoniam autem vitia alia sunt sanabilia, alia insanabilia: fascès quidè ea castigent & corrigunt, quæ corrigi & sanari possunt: secures verò, ea, quæ sunt insanabilia, ac desperata, amputant atque excidunt.

DEMENS IVD. VVIGI] quod nihil admiratur, nisi quod est in specie forensi positum.

SANVS TVO] sanus tuo iudicio, qui popularis honores non magni admodum aestimas. Nam Mæcenat nullus umquam magistratus gefuit, vixitque equestri dignitate & loco contentus. *demens, sanus*, antithesis.

NAM MIHI CONT.] nam, si splendidiore loco natus essem, maiores mihi continuo querendæ facultates essent: sumtus faciendi maiores, &c.

SALVTANDI PLVRES] fortasse suffragiorum, & ambitionis causa. vt epist. 6. lib. 1. *Mercedem seruum, qui dicet nomina, &c.*

PEREGRE VEXIREM] tale illud. Od. 16. lib. 2. *neque purpura ve- Nale neque auro.* & ead. Oda tibi tolli binni-Tum apta quadrigis, &c. sic Homer. *in id. 5. Ηῆς ὡς τῶ ὀπίσσω ἀπὸ γέμου εὐρύοπα ἢ Ν' ὡς ἱππικλῆος, &c.*

CALONES] qui sint calones, docet Festus: & notauimus ad illum locum epist. 14. lib. 1. *innidet vsum Lignorum & pecoris tibi calo argutus.*

PETORRITA] vehicula Gallica, epist. ad Aug. *Esseda festinant, pileata, petorrita, naues.*

CVRTO] curtato, cui cauda est decurtata.

MANTICA] mantica, peram significat, vt docet Porphir. interdum autem costis, seu lumbis equi, aut muli imponebatur, vt hic & apud Lucil. *Mantica canter I costas granitate premebat:* interdum humeris gestabatur, vt apud Catull. ad Varum de Suffeno, *Sed non videmus mantica, quod in tergo est.*

TULLI] iterum Tullio illi, quem paullo ante infectatus erat, grauius insultat.

TIBURTE VIA] via, quæ Tibur ducit. à Tibure Tiburs, inquit Varro lib. 7. de lingua Latina.

PVERI LASANVM PORT. OEN.] ridiculè hæc duo coniunxit, lasanum, & œnophorum, vt hominis sordidis indicaret, ac declararet. neque frustra hæc vasa à pueris portari facit. nam hoc ipso significat, inelegantem & immundam eius familiam, sordidumque comitatum fuisse. Mercatores enim & ad quæstum attentiores homines, ne quid à coponibus & hospitis sumere necesse haberent, & vt minore sumtu peregrinarentur, & iter facerent, vasa necessaria seruorum suorum hume-

A humeris imponebant. Est autem lasanum vas ad onus ventris excipiendum, comparatum, & est vox Græca, qua vitur Nicarchus lib. 2. epigr. *ὅπῃ δὲ αἰτῆσσι, δὸν ἐκείνῃ: ἀν' ἀλάχων μῆσι, Εἰπω, δὲ, πεινῶν, εὐδὲ φέρεται λασάνων*, id est, si opum, seu liquorem poscam, docum, id est, trabem affert: si dicā efuriens, dato lachanum, id est, olus: statim affert lasanum. Alij quidam lasanum, dicunt fuisse ollæ podium: sed nihilo minus hoc loco vas significare fatentur, quo alius exoneratur.

HOC EGO COMMODO. &c.] ego hac re, & multis aliis rebus vno commodius, quàm tu: hac re (inquam) quod mihi licet ire vel vsque Tarentum, si libeat, vno mulo, cum id prætori nō liceat. omnia autem exempla & typis excusa, & manuscripta, quæ quidem viderim, hic sunt mendosa, in quibus hæc inest scriptura. *Millibus atque aliis*: cum legendum sit, *Multis atque aliis*. Quis enim unquam ita locutus est *millia alia*, aut *millibus aliis*? nōne ita potius loquuntur omnes Latini scriptores, *mille alia*, & *mille aliis*? Adiutus sum autem ab vno codice manuscripto, in quo ita scriptum reperi non sine litura tamen, *Multibus atque aliis*.

B cuius codicis testimoniū nō eō produco, quod ex ea scriptura de vera fecerim coniecturam (ego enim multo antè, quàm in illum librum incidissem, ita, ut dico, hunc locum esse emendandum iudicarem) sed nequis religiosior me arrogantia, atque audaciā infimulet, quasi libros vulgatos sine auctoritate veterum librorum pro meo iure corrigā. Sed sit ita: omnino aut ita hic locus corrigendus est codicibus omnibus inuitis, aut dicendum, Horatium Latinè loquendi consuetudinem vel neglexisse, vel ignorasse.

FALLACEM CIRCVM] cur fallacem? an propterea quod in eo res furtivæ vendebantur? ut vult Acro: an propter astrologos, & diuinitores, & interpretes somniorum, & id genus homines, qui in Circo Romano frequētes erant? quod magis probo. M. Tull. de diuinat. lib. 1. in extr. ex Pacuio, *non vicanos haruspices, non de Circo astrologos: Non Isaiicos cōiectores, non interpretes somnium*. Plautus Pœnulo. *Itaque replebo auitate, atrior multo ut fiet, Quam Egyptij aut qui cortinam ludis per circum ferunt*.

VESPERTINVMQVE PERERRO] **C** vespertinum forum dixit, ut distingueret à matutino, quod erat frequentius, & magis differtū: ut epist. 6. lib. 1. *Gargilius, qui mane plagas, venabula, seruos Differtum transire forum, populūque iubebat*. Sed putavi aliquando legendū *vespertinus*, id est, vesperi, ut epistol. ad Numicium. *& vespertinus pete tectum*. & sat. 4. lib. 2. *Si vespertinus subito te oppresserit hospes, &c.* Vtro autem modo legas, nihil refert. vide annot. ad illum locum Od. 16. epod. *Nec vespertinus circumgemit vrsus ouile*.

ASSISTO DIVINIS] id est rebus diuinis, sacrificiis priuatis, aut publicis: rei diuinæ. Virgil. *Aeneid. 8. Exin se cuncti diuinis rebus, ad urbem, Perfectis, referunt*. Tit. Liuius lib. 36. *res diuinas facere maioribus hostiis iusserunt*. M. Tull. Verr. de signis. *patera, qua mulieres ad res diuinas uterentur*. Immo dic potius *diuinis*, id est, diuinatoribus &

coniectoris rerum futurarum, & interpretibus somniorum, qui in Circo versari solebant, ut supra ostendimus. hanc enim explicationem magis probo. significat autem sibi licere, quod non licet iis, qui magistratum gerunt.

CICERIS] sat. 6. lib. 2. *neque illi Sepositi ciceris, neque longa muidit auena*. Sed admonet me ciceris facta mentio, & nomen ipsum, ut locum illum, qui est in epist. 1. Ciceronis ad Atticum lib. 1. corruptissimum, in quo restituendo tot homines doctissimi elaborarunt, nos quoque ecquid possemus, tentauimus, ex sententia, seu coniectura Simeonis Bosij Lemouicis, planè, ut ego quidē sentio, diuina, sanem, atq; emendem. sic igitur legitur locus ille in libris veteribus. *qua tum erit absoluta sane facile, cum libenter municieri concili acciderunt*. al. *num ceteri concili acciderint*. unde sic coniecit ille esse legendum, *qua cum erit absoluta, sane facile tum & libenter Thermum ciceri cusili acciderim*: ut sit hæc sententia, quæ via cum erit absoluta, sane facile & libenter tum Thermum via Flaminia scilicet munita, ciceri cusili, id est, mihi Ciceroni creato consuli, consulem adiecerim. primum alludit ad fabam cusam, seu tusam: deinde ad nomen Thermi, quod apud Græcos lupinū significat, postremò ad prouerbum, in me cude-tur faba. Hæc Bosius.

LACHANIQUE CATINVM] Græco nomine vsus est: quod non est cinouum. lachanum autem olus significat. sed nō dissimulabo, me hunc locum in omnibus codic. deprauatum restituisse, beneficio Rainutij Farnes. Card. in cuius libro sic est emendatus. Nam scriptura vulgata, est inepta, & absurda: *laganique catin*. quod nō est mihi difficile pervincere. Solet Horatius cum vitum tenuem, minimeque sumtuosum significare vult, oleris nomen usurpare. epist. 17. lib. 1. *Si pranderet olus patienter, regibus uti Nollet Aristippus*. epist. ad Torq. eod. lib. *Nec modica cenare times olus omne patella*. sat. 1. lib. 2. *discincti ludere, donec Decoqueretur olus*. saty. 6. eiusd. *O quando faba Pythagora cognata, simulq; Vincta satis pingui ponentur oluscula lardo?* lat. 2. eiusd. *Non ego, narrantem, temere edi luce profesta Quicquam, præter olus fumosa cum pede perna*. sat. 7. eiusd. *si nusquam es forte vocatus Ad cenam, laudas securum olus*. sic Plautus Captiuis, *Æ. Terrestris cena. E. sus, terrestris bestia est. Æ. multis oleribus. E. curato agrotos domi*. Quod autem quidam post Acronem nugantur hic de lagano, non solum turpiter errant, sed etiam *κακῶς* suam declarant. Nam omnino ita legendum, ut edendum curauit: neque laganū habebatur in cibis parabilibus, & facilibus: cum ex oleo, & farina, & melle, & pipere, & aliis nonnullis rebus conflateretur. Neque me mouet Isidorus lib. 20. cap. 1. qui tradit laganum esse panem latum & tenuem, qui primum in aqua, deinde in oleo frigitur. Nam si laganum panis est, videretur minus apte dixisse, *lagani catinum*: si frigitur, non est panis, neque cibus parabilis, neque cum cicerenumerandus.

PVERIS TRIBVS] à pueris tribus, cuius locutionis texcenta sunt exempla: ex quibus pauca

A ca carpamus. Od. 6. lib. 1. *Scriberis Vario fortis, &c.* Od. 35. eiusd. *examen Eois timendū Partibus.* Od. 25. *Audiam moderere arboribus fidem.* saty. 10. huius lib. *Illi, scripta quibus comædia prisca viris est, &c.* epist. 16. *Si quis bella tibi terra pugnata, mariq. Dicat.* de arte poet. *Nolito aduersus tibi factos ducere plenus Letitia.* sic Catull. ad seipsum. *Amata nobis, quantum amabitur nulla.* sic Græci. Xenoph. Cyripæd. 5. *ἐμοὶ παραγμένον.*

LAPIS ALBUS] mensa ex albo marmore, mensa Delphica: quæ rotunda erat, ut alibi dicemus.

POCVLA CVM CYATHO DVO] cur pocula duo? quia pocula semper pari numero in mensa delphica ponebantur: Verbi gratia, si tres conuiuia, tria paria: id est sex pocula: si duo, duo paria: si vnus, qui cenaret, vnum par, seu duo pocula, ut hic. cyathus autem adhibebatur ad aquæ & vini temperationem. aqua enim ex vna, seu futo, seu echino, seu quo alio vase aquario: vinum ex amphora, seu cratere cyatho hauriebant, & in scyphos, aut pocula infundebant.

ASTATECHIN. VILIS, CVM P. G.] locus est obscurus cum propter scripturæ varietatē, tum propter ignorationem vasorum Romanorum, quibus utebantur in cenis, & conuiujs. oritur alia difficultas ex voce *echinus*: quæ, quid hoc loco significet, non est facile explicare. alij igitur libri habent: *astat echino Vilis cum patera guttus*: & ita videtur legisse Porphyrius. alij, *astat echinus Vilis, cum pat. gutt.* alij mutata interpunctione, *astat echinus, Vilis cum patera guttus*: quarum lectionū, quæ sit optima, difficile, & periculosum est pronuntiare. mihi quidem non liquet. secutus sum autem eam scripturam, quam plures codices veteres confirmant, eamque sic explico. *astat mihi cenanti echinus non magni pretij, nempe fictilis, seu æneus, & guttus & patera.* quod si cui magis placeat altera scriptura, *astat echino*, &c. eius hanc sententiam esse puto: vilis guttus, & patera astant echino, id est, prope echinum locati sunt. Iam echinum alij vas fictile: alij æneum fuisse dicunt: sed ad quem usum comparatum fuerit, docet nemo: alij thecam, seu inuolucrum scorteum, in quo vasa includerentur: alij ampullam vitream. Omnino nihil certi, in quo insistere queas. Ego in tanta librorum, & opinionum varietate, quid afferre possum, in quo lector acquiescat: planè nihil. Veruntamen ne hic καφὸν ἀπόστρωτον fuisse dicar, quid si dicam echinum vas fuisse fictile, aut æneū, amplum, rotundum, humile, in quod vel ciborum reliquæ conicerentur: vel id, quod in poculis reliquum esset, effunderetur, à similitudine vel echini illius forensis, & iudicialis, vel echini marini nominatum? quid si, ut Porphyrius. ampullam vitreā, aquariam? quid si, ut alij, æneam? Guttus porro à guttis dictus: quia ex eo minutatim vinum fundebant, ut docet Varro lib. 4. de ling. Lat. Patera verò in poculis numerabantur, & à patendo dictæ sunt, ut idem ibidem scribit: & eis ad libandū utebatur. Hæc habui, quæ de hoc loco nunc quidem dicerem: aliàs fortasse probabiliora allaturus.

CAMPANA SVPELL.] significat, vasa illa

omnia fuisse fictilia. nam in Campania, ex luto & argilla, cuius propter soli bonitatem, magna est ibi copia, pulcherrima vasa fingeantur. saty. 3. lib. 2. *Qui Veientanum festis potare diebus Campana solitus trulla.* Alij ænea fuisse dicunt, propter æris Campani nobilitatem, ac præstantiam.

MARSYA] Marsyæ statuam in foro fuisse positam aiunt, ut eius aspectu improbi, atque iniusti litigatores detererentur. Ad hanc autem statuam listebant vadimonium. Notissima est de Marsyæ contentione cum Apolline, & de contentione illius euentu fabula. *obeundus Marsya*, id est, obeunda ea pars fori, in qua Marsyæ statua posita est.

NOVIORVM FER. MIN.] ex duobus Nouis fratribus probabile est minorem fuisse improbissimū litigatorem, & impudentissimū faneratore: cuius os ne marmora quidem ferre possent.

VNGOR OLIVO, NON QVO] nō eo vngor oleo, quo Natta, seu naca. vngebatur autem ille oleo ex lucernis detracto (quemadmodū Crates Thebanus si quando eum vngi opus esset, in balneū ingressus, olei sordibus, & amurca vngebatur. sic enim de eo Teles libro *πρὸς συγγραφεὺς πλάτων καὶ πενίας. πρὸς ῥήτορας ἡμεῖς ζητοῦμεν παρὸν ἰμάριον ἐκείνος δὲ διπλάσας τὸν πρὸς αὐτὸν περιήει, ἀπὸ τῶν πνὰ δύο ἀλάπα ἔχων ἐὶ ἀλείψασθαι χεῖρας ἔχει, εἰσελθὼν εἰς τὸ βαλανεῖον, τῷ γλοιῷ ἡλείψατο*: id est ad frigus vestem crassiorem quærimus. ille autem duplicato pallio circumibat, quodammodo duas vestes habens. si opus esset eum vngi, ingressus in balneum, olei sordibus, & amurca vngebatur: vel, quod quidam magis probant, oleo lucernario, id est, quod lucernis conuenit, quodque ellychnijs instillatur: tantæ erant hominis sordes. Tale autem oleum, insuavis & ingrati odoris est, minimeque ad vngenda corpora accommodatum. Neque verò assentior iis, qui *naca* legendum esse contendunt: primum quod alteram scripturam video ab omnibus codicibus etiam calamo exaratis confirmari: deinde quod probabilius est ab Horatio Nattam nescio quem hoc nomine notari. Scimus autem Nattam familiæ Rom. cognomen fuisse. M. Tull. lib. 4. ad Attic. *De Natta ex tuis primum sciui litteris: oderam hominem, &c.* Idem de diuinat. lib. 2. *Natta verò statua, aut era legum de celo tacta quid habent obseruatum ac vetustum?* Pinarij Natta nobiles. à nobilitate igitur periculum. Idem in orat. pro Murena, *Non igitur si L. Natta summo loco adolescens, qui, & quo animo iam sit, & qualis vir futurus sit, videmus, &c.* Nihil prohibet autem, quo minus, ut ex optimo patre sæpe improbissimus nascitur filius: sic ex nobili & honesta familia, turpis aliquis, & infamis homo existat. Præterea credibile est ab Horatio sordidum aliquem hominem appellatū esse nomine alieno, non suo, propter metum legis: vel eum iam fuisse mortuum.

AST, VBI ME F. S. ACR. IRE LAVATVM] profert hunc versum Seruius ad illud Virgilij, *vel cum tonsis illotus adhæsit Sudor, &c.* & ait à lauo esse lotus & lautus. *inde est*, inquit, *lautū eo.* Nam illud ab Horatio satis licenter dictum est. *Ast. v. me f. s. acr. ire lauatum, &c.*

ADMO-

A **ADMONUIT**] *ἠγορεύει*. nam aliud est mone-
re, aliud admonere, ne quis erret: quamquam mo-
nitores dicuntur à Latinis, ij, qui admonent.

RABIOSI SIGNI] Caniculæ. signum ap-
pellauit improprie. Oda 17. lib. 1. *Hic in reducta
valle Canicula Vitabis æstus.*

PRANS. NON AVIDE, QVANT. INT.] *ἠγορεύει*
huius loci sententia est, Ego tantillum pransus,
quantum interpellat, id est, non finat, me totum
diem inani ventre permanere, domi otior. signifi-
cat, se non tantum vorare in prandio, vt cibo, &
potione ventrem referciat, atque oneret: sed quan-
tum satis sit ad ieiunitatem, famemque depellen-
dam, vireisque corporis reficiendas, donec cenæ
tempus adueniat. si quis enim non prandeat: sed
cibi, & potionis vsum in vesperum, & cenæ tem-
pus differat, ieiunus, & inanis diem totum dura-
re dicendus sit: Nunc autem cum prander tenui-
ter, & parce: saltem hoc prandium eum interpel-
lat, quominus inanis ad vesperam permaneat. *in-
terpellare* proprie valet interloqui, seu loquentis
oratione interrumpere. vsurpatur pro eo, quod est
obstare, & interrumpere simpliciter, & impedimē-
to esse, vt hoc loco, & apud M. Tull. lib. 1. epist.

B ad Attic. *sed hac tota res interpellata bello refraxerat.*
C. Matius ad Cic. lib. 11. epist. *sed quæ hac est arro-
gantia, quod Cæsar numquam interpellauit, quin,
quibus vellem, atque etiam quos ipse non diligebat,
tamen iis vterer: eos, qui mihi amicum eripuerunt, ef-
ficere conari, ne, quos velim, diligam?* Brut. ad Cic.
eod. lib. *Interpellent me, quo minus honoratus sim,
dum ne interpellent, quo minus resp. à me commodè
administrari possit.* Notissimum autem est, pran-
dia Romana aut breuissima, & parcissima fuisse,
aut, si qua fuerint sumtuosiora, & liberaliora, ea
vel festis diebus vsurpari solita, vel nuptialia fuisse,
vel ambitionis, & largitionis, vel luxuriæ causa
instituta. his causis exceptis, & similibus, parce
admodum prandebant, cenabant liberalius. ien-
taculo autem, merenda, & vesperna puto pue-
ros duntaxat, & operarios homines vsos esse. Ne
illud quidem prætermittendum est, Græcos illos
Heroas, tantisper dum bellum gerebant, & in ca-
stris erant, ter die cibum capere consueuisse: ac
primum quidem cibum, & matutinum, *ἀπὸ πρῶτον* esse
nominatum: secundum, *δεῖπνον*, id est, prandium:
tertium, *δὲ πρῶτον*, id est, cenam: cum hodie *δεῖπνον* idē,
quod cena valeat: *ἀπὸ πρῶτον* autem prandium. annot.
interpres Hom. *ὁ δὲ πρῶτον*.

DOMESTICVS] domi. quod erat loci, ad per-
sonam transtulit: vt quod est temporis, crebro so-
let. de quo genere paullo antè diximus.

VICTVRVS SVAVIVS] ego victurus. sic
habent aliquot manuscr. cod. in his duo Vatic. &
Iann. quam scripturam secutus sum. alij habent
victurum, nempe me.

SATYRA 7.

**PROscripti Regis Rupili pus, atque ve-
nenum,**

*Hybrida quo pacto sit Persius vltus, opi- D
nor*

*Omnibus & lippis notū, & tonsorib. esse.
Persius hic permagna negotia diues ha-
bebat*

*Clazomenis: etiam liteis cum Rege mo-
lestas:*

*Durus homo, atque odio qui posset vin-
cere Regem:*

*Confidēs, tumidus, adeò sermonis amari,
Sisennas, Barros vt equis præcurreret
albis.*

*Ad Regem redeo. postquam nihil inter
vtrumque*

*Cōuenit (hoc etenim sunt omnes iure
molesti,*

*Quo fortes, quibus aduersum bellum in- E
cidit. inter*

*Hectora Priamiden, animosum atq; in-
ter Achillem*

*Ira fuit capitalis, vt vltima diuideret
mors:*

*Non aliam ob causam, nisi quod virtus in
vtroque*

*Summa fuit. duo si discordia vexet iner-
teis:*

*Aut si disparibus bellū incidat, vt Dio-
medi*

*Cū Lycio Glauco: discedat pigrior, vltro
Muneribus missis.) Bruto prætorē tenēte
Ditem Asiam, Rupill, & Pers Ipar pu-
gnat: vti non*

*Compositus melius cum Bitho Bacchius. F
in ius*

*Acres procurrunt, magnum spectaculum
vterque.*

*Persius exponit causam: ridetur ab omni
Conuentu: laudat Brutum: laudatq; co-
hortem.*

*Solem Asiæ Brutum appellat: stellasque
salubreis*

*Appellat comites, excepto Rege: canem
illum,*

Gg Inuisum

A *Inuisum agricolis fidus venisse ruebat,
Flumen ut hibernum, fertur quò rara se-
curis.*

*Tum Prænестinus falso, multumq; fluenti
Expressa arbusto regerit conuicia, durus
Vindemiator, & inuictus: cui saepe via-
tor*

*Cessisset, magna compellans voce cucul-
lum.*

*At Græcus, postquam est Italo perfusus
aceto,*

*Persius exclamat, per magnos, Brute,
deos te*

*Oro: qui reges consueris tollere: cur non
Hunc Regem ingulas? operum hoc (mihī
crede) tuorum est.*

B **PROSCRIPTI REGIS RUPILI]** Rupilius cognomento Rex, praturā gerens, ab Augusto, M. Antonio, M. Lepido proscriptus est: qua calamitate afflictus, ad Brutum confugit, eumq; postea perpetuò secutus est. inter hunc, & Persium quendam natione Græcum, graue nescio quod dissidium natum est, molestæque lites exstiterunt. eas liteis nunc Horatius vrbaniſsimè, & facetissimè nobis proponit, Rupiliū Regem, à quo fuerat aliquando iniurgio contumelia affectus, vrbane vlciscens.

PVS ATQVE VENENVM] ingenium improbum, mores odiosos, vel maledicentiam impuram, ac pestilentem: vel potius ipsum Rupiliū Regem ingenio improbo, ac peruerso, & quasi puris pleno: hominem contaminatum, perniciosum, maledicum, pestiferum. sic Lucilius. *In numero quarū nunc primū Trebelliū multum Lucius marcebat febris, senium, vomitus, pius.*

HYBRIDA] quia Græcus ciuitate donatus: vel quia ex patre peregrino, & matre Romana natus. translatio est ab animalibus rationis expertibus. Hybridæ enim nominantur ex diuerso genere nata animalia, & maxime canes ex cane venatico & gregario creati.

OMNIBVS ET LIPPIS NOT. ET TONS.] duo hominum genera posuit & ipsa loquacia, & ad quæ loquaces conuenire solent, alterum propter oculorum morbum, alterum propter artificij naturam. Nam lippi quidem, quia oculorum sensus eis inutilis & otiosus est, idè & loquaces sunt, & taleis homines ad se libenter accedunt atque alliciunt: quin etiā loquaces ad lippos certatim concurrunt & conuolant, scientes, se, id quod vnum expetunt, aureis apud eos patulas reperturos: tonfores autē, propterea sunt loquaces, quia ad eos loquaces confluunt, & apud eos resident, multasq; diei horas conterunt: cuius rei testis est Plutarchus lib. *de adulescentia*, his verbis, *Ev*

κουρείν πνί λήθον γινόμενων παρὰ τῆς διονυσίου τυραννίδος, ὡς δ' αἰδομένην καὶ ἀρρηκτὸς ὅτι, χελάσας ὁ κουρεὺς, ταῦτα ἱμάς, ἔφη, παρὰ διονυσίου λέγειν, οὐ ἐγὼ παρ' ἡμέρας ὀλίγας ὅππῃ τῆς ἀρχῆς τὸ ζυγὸν ἔχω, ταῦτα ἀκούσας ὁ διονύσιος, ἀνέστυρα- σεν αὐτὸν. Ἐπεικὼς δὲ λαλὼν ὅτι τὸ τῶν κουρείων γένος, οἱ γὰρ ἀδολεσχότατοι παρ' ἑστέροις καὶ παρ' ἀκαθάρτοις, ὥστε αὐτὸς αἰα- τήματα αὐτῆς σιωπῆς. χαριέντως γοῦν ὁ βασιλεὺς ἀρχέ- λαος ἀδολέσχου κουρέως παρ' ἀκαθάρτου αὐτῷ τὸ ὀμόνουν, καὶ ποιομένης πῶς σε κείρι βασιλεῦ, σιωπῶν, ἔφη, id est, In ton- strina autem quadam cum verba fierent de Dio- nyſij tyrannide, eam esse adamantinam, & irru- ptam, subridens tonſor, vos ista, inquit, de Dio- nyſio dicere, cuius ego in collo paucis post die- bus nouaculam teneo: his auditis Dionysius, cum in crucem sustulit. Planè loquax & garrulum est tonſorum genus. loquacissimus enim quisque ad eos accurrit, & eis assidet, ita ut ij garrindi con- ſuetudine imbuantur. Venuste igitur rex Arche- laus, cum loquax quidam tonſor lineum pannum humeralem (Plautus inuolucrum appellat) ei cir- cumdedit, & quæſiſſet ab eo quomodo eum tonderet: tacens, inquit. Præterea lippi neque domo prodire, neque lucem ferre possunt. Eò fit ut studiosè, & curiosè, quæ foris aguntur, ab iis, à quibus inuisuntur, exquirant. Idem fit à tonſori- bus. vitur hoc prouerb. Aristoph. in Pluto, καὶ πὶ λόγος γ' αὐτῷ τὸν Ηρακλέα πολλὸς ἐπὶ πῶσι κουρείοις τῶν κα- θήμενων, ὡς ἐξαπίνης αὐτῷ γέννηται πλῆθος. id est, Atqui multus hercle erat sermo eorum, qui in tonſtrinis sedent, eum repente diuitem esse factum.

PERMAGNA NEG. D. H.] negotiabatur Clazomenis. aliud est autem mercatorem esse, aliud negotiatorem.

CLAZOMENIS] vrbs est Asiæ. Strabo lib. 14. ἐπ' αὐτῇ τῇ Χερρόνησος ἰσθμῷ οἰκοῦσι Τήριοι, καὶ Κλα- ζόμενοι. id est, ad ipsum Cherronesi isthmum ha- bitant Teii, & Clazomenij. Iuxta hanc urbem erat nemus Grynæum, vbi Apollo colitur.

DVRS] σκληρὸς, σέριος, sæuus, pertinax, perui- cax. aliter dicunt Latini, durum patrem: sat. 2. hu- ius lib. *Sub patribus duris tironum*, &c. paulloque aliter idem Horatius, Vulteiū Menam, rusticū ex vrbano factum, durum appellat epist. 7. lib. 1.

ODIO] odiosa oratione, conuicio. Cic. ad Att. lib. 4. *sed tamen cum horas treis ferè dixisset, odio, & strepitu senatus, coactus est aliquando perorare.*

ADEO SERMONIS AMARI] sermonis o- diosi, insuauis, iniucundi, mordacis: homo petu- lans in maledicendo. πικροὶ appellantur Græci, ho- minem amarè irasci solitum. *tumidus* autem excu- dendum curauit sine copula *que*, secutus auctori- tatem 2. cod. Vatic. Iann. & Torn. sic suprā sat. 3. *habere insuauis, acerbis*. & ibid. *illi Tardo, cognomen pingui damus*. sic Hom. *ἰλιάδ. γ. ὃν θαλαμῷ εὐώ- δει, κνώεντι. & ὀδυσσ. κ. δεινὸς θεός, αὐδήςσας. Apollon. α. ἀργον. Ἀρρηκτός, ἀκαμπτός ἐδύσατο νεῖδι γαίης*. idem lib. β. *ὃν ἀμειδῆτες ἀγίας εὐνάρετο νύκτας*. Oppian. *κωμῆ. μίτιπειτα δὲ χρίσει ἐλαίῳ Πάϊν δέμας, εὐώδει, κνώδει*.

SISENNAS, BARROS] duò nomina sunt ἀσυνδέτως posita. Porphy. videtur legisse *Varros*, quod si cui magis probabitur, nō repugnabo. ma- lium tamē *Varos* quàm *Varros*.

EQUIS PRÆCURRERET ALBIS] id est,

A est, longè superaret. notum prouerbiū est. Plaut. in *Afinar*. *Nam si huic occasione tempus se subterdixerit, Numquam pol' indipiscet quadrigis albis.* Iam albis quadrigis vehebantur, qui triumphabant: & equi albi celeritate præstare putabantur. Quamquam quadrigas albas, docti quidam Iouis quadrigas interpretantur.

(HOC ETENIM SVNT O. I.] hæc omnia vsque ad illum locum, *Bruto pratore, &c.* interpositionis nota sunt includenda. molesti autem sunt ij ferè, quos alio nomine pertinacis appellamus: nisi quis fortè dicat eo inter se diffetre, quòd pertinaces interdum pertinacia sua neminem offendunt: molesti autem quouis sermone, & quouis tempore offendunt, atque adeò enecant. huius igitur loci hæc sententia est: molesti eodem iure sunt, id est, eandem sibi libertatem, licentiamque sumunt, ac vendicant, quā viri fortes, inter quos nata dissensio & discordia est. Nam quemadmodum hi numquam placantur inter se numquamque in gratiā mutuam redeunt, quamdiu viuunt: sic & molesti numquā inducere animū queunt, ut reconcilientur inter se. ordo verborum hic est, molesti hoc sunt iure, quo fortes, quibus aduersum bellum incidit.

INTER HECTORA PRIAM.] quā graues, & implacabiles inter Hectorem, & Achillem inimicitia intercesserint, declarat ipse Achilles in *χ.* cui cum Hector polliceretur, se, si eum interficeret, corpus eius Græcis redditurū, cumque eum oraret, ut se idem facturum sibi promitteret, si ille ab eo interficeretur, hæc respondentur ab Achille: inter leones, & homines rata fœdera feriri non posse, neque vmquam lupis cum agnis conuenturum: sed eos inimicitias inter se sempiternas gerere. Verum præstat Homeri versus ascribere: *Εκτορ, μή μοι ἄλῃστ' σπυρμεσύννας ἀγῶρε· ὧς ἔκ' ἐστ' ἔλεος, καὶ ἀνδράσιν ὄρκια πιστὰ. Οὐδὲ λύκοι πε, καὶ ἄρνες ὁμόφρονες θυμὸν ἔχουσιν, Ἀλλὰ κακὰ φρονέουσι διαμπερές ἀνθρώποι.* animosumque inter malim legi, quā ut habent omnes libri, animosum atq; inter Ach.

CAPITALIS] quæ non, nisi alterius interitu, sedaretur: ira pestifera, perniciofa, inextinguibilis. M. Tull. Philipp. 3. *capitalē, & pestiferum M. Antonij reditum timeremus.* Idem Off. 1. *capitalis Eteocles.* Idem epist. ad Trebat. lib. 7. **C** *Treniri capitales.* Idem Verr. 4. *Illud, illud est capitale: illud formidolosum, illud optimo cuique metuendum.*

VT VLTIMA DIVIDERET MORS] ita capitalis, ut sola mors eorum dissidium, atque offensionem decideret, ac dirimeret.

DVO] duos, ut saty. 3. lib. 2. *iure-Iurando obstringam ambo.* & ita sæpe apud M. Tull. & item apud Virgil.

VEXET] sic habent tres lib. manuscrip. Don. Faër. Torn. nonnulli alij *verset.*

INERTEIS] ignauos, *δειλὸς, ἀνένδρος.*
VT DIOM. CVM LYCIO GL.] quomodo Glaucus ab Horatio & Homero Lycius dicitur, cum genere esset Corinthius? fuit enim Hippolochi filius, cuius pater Bellerophon, auus Sisyphus. Lycius factus est hoc modo. Bellerophon

à Præto in Lyciam ad Iobatum Lyciæ regem missus, cum litteris in eius necem scriptis, propter illam omnibus notissimam adulterij calumniam, rebus præclarissimè gestis, maximisque periculis perfunctus, Iobati filiam Anticleam duxit uxorem, ex qua, foci successor, & heres factus, Hippolochum suscepit. cuius filius Glaucus. Præfuisse autem Glaucum Lyciis in bello Troiano narrat Homer. in *ad. β.* *Σαρπηδὼν δ' ἦρχεν Λυκίων καὶ Γλαῦκος ἀμύμων Τηλόθεν ἐκ Λυκίας ἑλόντις ἀπὸ δινέως.* id est, Sarpedon autem Lyciis præerat, & Glaucus nulli culpæ affinis Longè ex Lycia à fluuio Xantho vorticoso.

DISCEDET PIGR. VLTRÒ MVN. M.] nemini ignota est Glauci, & Diomedis permutatio, nisi ei, qui litteras nescit. hæc autem sumta sunt ex lib. 6. Iliad. ubi sic Homer. *Εὐθ' αὖτε Γλαῦκος Κρονίδης φρένας ἐξέλετο ζεύς, ὃς αἶετος Τυδείδῃ Διομήδεα πύχ' ἀμείβεν Χρύσα χαλκίῳ ἐκατέρωθεν ὄντα βόαν, id est, Jupiter at Glaucum mentem supremus ademit: Quicū Tydide Diomede arma incluta mutans Aurea dat, pretiòq; boues æquantia centum: Ærea fert, pretiòq; nouem exequata iuuenis.* locum autem prouerbij obtinet, ab omnibus ferè scriptoribus celebrati. **E** *utitur & Plato in symposio, & Arist. lib. 5. de moribus ad Nicom. Non celabo lectorem, scriptum esse in nonnullis codicibus calamo exaratis discedat pro discedet, & pro pigrior, pulchrior.*

PIGRIOR] ignauior: ut Glaucus, qui arma aurea sua cum areis Diomedis permutauit. Diomedem autem Glaucum meliorem, ac fortiorem fuisse, ex Homero cognoscere licet.

TENENTE] *κραταιῶντος ἡ Ἀσίας,* Asiā obtinente.
RVPILI, ET PERSI PAR.] ut M. Tull. *gladiatorum par, ita Rupilij, & Persij par* dixit Horat. Poterat & ita dicere, si per verbum liceret, *Rupilius, & Persius par,* ut M. Tull. pro domo sua. *Atq; hanc rem par illud simile, Piso & Gabinius, vidit.* iterum Horat. in *frat. 3. lib. 2. Quinti progenies Arrij, par nobile fratrum.*

VTI NON COMPOS. M. CVM B.] ita pares erant Rupilius, & Persius, vel par ita simile, ut Bithus & Bacchius, gladiatorum par, non melius inter se compositi fuerint. componi dicuntur gladiatores, qui vnà in arenam descensuri, & inter se decertaturi sunt. Ausonius, *Quis Myrmilloni componitur? equimanus Thrax.* Lucilius, *Cum Placideiano hic componitur.* M. Tull. ad Cælium lib. 2. epist. *Quid? tu me hoc tibi mandasse existimas, ut mihi gladiatorum compositiones, ut vadamonia dilata, & Chrestii compilationem mitteres?* dicuntur item committi, & comparari. fuerunt autem Bithus & Bacchius nobiles gladiatores, de quibus Suetonius.

PROCVRVNT] id est, foras, & in publicum currunt: vel currendo prodeunt. hæc enim vis est interdum præpositionis *pro* in cōpositione. *procurrunt* autem edendum curauit, codices veteres secutus, in quibus omnibus partim ita scriptum reperi, partim *præcurrunt*, quod posterius reieci, ut à recto *procurrunt* deprauatum. *Concurrunt* autem, quod reperitur in vulg. damnaui, ut supposititium, & adulterinum.

A RIDETVR AB O. C.] ridetur accipien-
dū impersonaliter, vt sit, ridet omnis conuentus.

CANEM ILLVM INVIS. AGR.] ce-
teros omneis (inquit) Bruticomites, stellas salu-
breis appellat, prater Regem. hunc autem cum
Canicula comparat, grauilimo, & perquam hor-
ribili fidere, quo solis calor magnopere ampli-
ficatur. sic Hom. *iliad.* 8. Achillem in Troianos ir-
ruentē, cū cane Orionis cōparat his versib. Τόνδ' ὁ γέρον Πριάμος παρώπας ἰδὲν ὀφθαλμοῖσι Παμφαίνονδ' ὡς
ἄστ' ἐπ' αὐτοῖσι πεδίοιο, ὃν περ κινῶ Ὀρίωνος ὀπίκλυσιν
καλέουσιν. id est, cum autē senex Priamus primus o-
culis vidit, totum collucentem, per campū ruen-
tem, vt astrum, quod Orionis canem cognomen-
to appellant. Propert. lib. 2. eleg. 28. *Incipit, &
sicco feruere terra Cane.*

RVEBAT FLVM. VT HIB.] id est, flami-
nis celerrimē, ac rapidissimē labentis, ac præci-
pantis instar loquebatur, seu dicebat. vim oratio-
nis significat. sic loquitur Demosthenes in orat.
περὶ τῆς εὐφραντοῦ μὲν τῷ Πύθωνι πολλῶν ῥέοντι κατ' ἡμῶν, ὡς
εἴτα, ὅθ' ὑπεχώρησα. id est, ego Pythoni, qui torren-
tis instar contranos ruebat, non cessi, neque lo-
cum dedi. & Plutarchus in Fabio, τῷ μὲν Μαρκελλῷ,
ὡς ῥέοντι σφόδρα ποταμῷ, πολλὰς αἰπαντῶν, ἀπείρητο, καὶ
παρέρρηγνυτο τὴν δαΐδαμιν. id est, Marcello tanquam
rapidē fluenti fluuiio sæpe numero occurrens, re-
pellebatur, ac debilitabatur viribus. in quo exem-
plo tamen ad facta, non ad verba Marcelli refe-
renda est similitudo. Dionys. Halicar. libro 7. de
Spurio Sicinnio, αὐτὸς περὶ πολὺς ἔρρει καὶ τῆς βουλῆς, αὐ-
ξάν, ὡς μάστιγα ὄντων, τὴν κατ' αὐτῆς φθόνον, id est, ipse autē
magnam vim orationis in senatū profunde-
bat, quā maximē fieri poterat, augens in eum inuidiā.
Horat. sup. de torréte, Od. 2. lib. 4. *Monte decur-
rens velut amnis, imbres Quem super notas aluere ri-
pas, Fernet, immesusq; rui profundo Pindarus ore.*

FERTVR QVÒ RARA SEC.] vt flu-
men hibernum, seu torrens, qui quacumque la-
bitur, & præcipitat, omnia latē dissipat, ac distur-
bat, & ædificia, & arbores, & (vt ait Virgil.) *sata
lata, bonūq; labores.* ad quem torrentem rarō ad-
modum, aut potius numquā, cum securibus eunt
rustici, aut calones, vt ligna cædant, cum arbores
omneis, quacumque ruerit, corripuerit.

PRÆNESTINVS.] Rupilius Rex Præne-
ste natus.

EXPRESSA ARBVSTO] expectore tracta.
allegoria est ducta à frondatoribus, vinitoribus,
ac vindemiatoribus, qui viatores deridere, & in
eos conuicia congerere: & viciliū à viatoribus
conuiciis onerari solent.

REGERIT CONVICIA] sic suprà saty. 5.
dixit, *pueris conuicia nauta Ingerere.*

VINDEMIATOR] in nomine vindemior,
& a vocales in vnam syllabam cōeunt, vt apud
Hom. *πηνιὰ δὲ Ἀχιλλεύς*, idem. καὶ πῶς ἀγρόθεν πλου-
δέσκει. sic Od. 12. epod. *Quis sudor vietis, & quam
malus vndique membris Crescit odor.* sic infra sat. 3.
lib. 2. *Lusciniæ soliti impenso prædere cōemtas.* & sat.
8. huius lib. *& imagine cerea Largior arserit ignis.*
& sat. 2. lib. 2. *pingue vitis, albumq; nec ostrea, Nec
scarus, aut poterit peregrina innare Lagois.* sic Lu-

cret. libro 2. *Succus item seorsum, & rerum sapor
insinuatur.* & libro 3. *At neque seorsum oculi, ne-
que nares, nec manus ipsa Esse potest anima.* non e-
nim assentior P. Victorio, virō alioqui doctissi-
mo, qui putat *seorsum* esse legendum, quantum-
uis licet codicis scripti auctoritatem producat.
Idem Lucret. libro 2. de primis corporibus, *Et so-
nitus sterilia, & succo ieiunaferuntur.* in sterilia duæ
vocales i & a vnam syllabam efficiunt: nisi for-
te legendum est *sterila.* idem eodem libro. *Deni-
que celesti sumus omnes semine oriundi.* in oriundi i
& u in vnam syllabam contrahuntur. sic in duel-
lica u & e apud eundem, eodem lib. *Lanigera pe-
cudes, & equorum duellica proles.* nisi quis dicat m.
liquefcere in equorum. Idem libro 3. *Nec nebu-
lam noctu, nec aranei tenuia fila Obuia sentimus.*
Catullus in Priap. *Proin viator, hunc deum vere-
beris, Manūque seorsum habebis, hoc tibi expedit.*
Virgil. libro 10. *Vna, eademque via sanguisq; , ani-
musq; sequuntur.* Idem libro 6. *Vis & Tarquinios
reges, animamq; superbam Vltoris Bruti fascisq; vi-
dere receptos?* Ennius, *Quorum virtuti bellifortuna
pepercit, Eorundem me libertati parcere certum est.*
sic enim legendus est hic proximus versus, non vt
vulgò *Horundem.*

CVI SÆPE VIATOR CESS. MAGN.
COMP.] solebant viatores, vinitoribus, aut vin-
demiatoribus de via conuiciari, eosque, vt nimis
tardos, aut nimis serò vitem colentes ac putan-
teis, aut in re aliqua turpi & flagitiosa deprehen-
sis, insectari, & increpare, & cucullos appellare:
in quos, vindemiatores conuicia interdum ita cō-
tumeliosa regerebant, vt illi cedere cogerentur.
Plinius lib. 18. cap. 26. *In hoc temporis intervallo
15. diebus primis agricole rapienda sunt ea, quibus
peragendis ante æquinoctium non suffecerit, dum
sciat inde natam exprobrationem fœdam putantium
viteis per imitationem cantus alius temporarii, quem
cucullum vocant. Dedecus enim habetur, oppro-
briumq; meritum falcem ab illo volucre in vite de-
prehendi, vt ob id petulantia sales etiam cum primo
vere ludantur. auspicio tamen detestabiles videntur:
adeò minima quæque in agro naturalibus trahuntur
argumentis. Aufonius in Mosella, inde viator Ri-
parum subiecta terens, hinc nauita labens Probra can-
nunt seris cultoribus.*

ITALO PEREVS. ACETO] salibus Italidis, F
aculeatis, & mordacibus. Plautus Bacchidibus,
acetū translātē vsurpauit pro iracundia. *Nunc ex-
periar sine acetum tibi cor acre inpectore.*

QVI REG. CONS. TOLL.] L. Iunius Bru-
tus, & P. Valerius Leuinus Tarquiniū exegerunt.
M. Brutus cum ceteris coniuratis C. Cæsarem de
medio sustulit. M. Tull. pro Planc. *Quid potuit
amplius si Iunius Brutus esset, qui ciuitatem domina-
tu regio liberauit?* Idem Philip. 2. *Etenim si auctores
ad liberandam patriam desiderarentur, illis auctori-
bus Brutos ego impellerem? quorū vterque Iunij Bru-
ti imaginem quotidie videret: alter etiam Abale? his
igitur maioribus orti, ab alienis potius consilium pete-
rent, quam a suis? & foris potius, quam domo?*

HOC] videlicet hunc Rupiliū Regem iugu-
lare. in nomine Regis inest ambiguum.

SATYRA 8.

O Lim truncus eram ficulnus, inutile
lignum:

Cum faber incertus scamnum, faceret-
ne Priapum:

Maluit esse Deum: Deus inde ego, furū,
aiumque

Maxima formido: nam fures dextra co-
ercet,

Obscenoque ruber porrectus ab inguine
palus:

Ast importunas volucreis in vertice a-
rundo

Terret fixa: vetatque nouis considerare in
hortis.

B Huc prius angustis eiecta cadauera callis
Conseruus vili portanda locabat in arca.

Hoc misera plebi stabat commune sepul-
crum,

Pantolabo scurræ, Nomentanoque ne-
poti.

Mille pedes in fronte, trecentos cippus in
agrum

Hic dabat: heredes monumentum ne se-
queretur.

Nunc licet Esquiliis habitare salubribus,
atque

Aggere in aprico spatium: quò modò
tristes

Albis informem spectabant ossibus agrū:

C Cum mihi non tantum furesque, feræ-
que sueta

Hunc vexare locum, curæ sunt, atque
labori:

Quantum, carminibus quæ versant, at-
que venenis

Humanos animos has nullo perdere pos-
sum,

Nec prohibere modo, simulac vaga Lu-
na decorum

Protulit os, quin ossa legant, herbasque no-
centeis.

Vidi egomet nigra succinctam vadere D
palla

Canidiam pedibus nudis, passoque capillo,
Cum Sagana maiore ululantem. (pallor

utrasque
Fecerat horrendas aspectu) scalpere ter-
ram

Vnguibus, & pullam diuellere mordicus
agnam

Cæperunt. cruor in fossam confusus: ut
inde

Maneis elicerent, animas responsa da-
turas.

Lanea & effigies erat, altera cerea: ma-
ior

Lanea, quæ pænis cōpesceret inferiorem.
Cerea suppliciter stabat, seruilibus utque; **E**

Iam peritura, modis. Hecaten vocat al-
tera, seuam

Altera Tisiphonen. serpenteis, atque vi-
deres

Infernas errare canes, Lunamque; ruben-
tem,

Ne foret his testis, post magna latere se-
pulcra.

Mentior at si quid: merdis caput inqui-
ner albis

Coruorum: atque in me veniant mictū,
atque cacatum

Iulius, & fragilis Pediatia, furque Vo-
ranus.

Singula quid memorem: quo pacto al-
terna loquentes **F**

Umbra cum Sagana resonarent triste, &
acutum?

Utque lupi barbam varia cum dente co-
lubra

Abdiderint furtim terris? & imagine
cerea

Largior arserit ignis? & ut non testis in-
ultus

Horruerim voces Furiarum, & facta
duarum?

A Nam, displosa sonat quantum vesica, pe-
pedi

Diffissanate ficus. at ille currere in vr-
bem.

Canidia denteis, altū Saganæ caliendrū
Excidere, atque herbas, atque incanta-
ta lacertis

Vincula cū magno risūq; iocoq; videres.

Priapum Deum, custodem hortorum in hor-
tis Esquilinis positum inducit conquerentem de
Canidia & Sagana veneficis, & commemoran-
tem plus sibi esse negotij eas mulieres prohibere,
atque arcere, quā fures & volucreis.

OLIM TRUNCVS ERAM FIG. INVT. L.]
ficus, lignum fragile, & infirmum est, eoque nul-
lam ad rem vtile: ex quo *ficulnum auxilium* pro
auxilio inani, nulliusque momenti: translatione du-
cta à ficu, inquit Theocriti interpres, his verbis:
B τὸ τῆς συκῆς ἔλκον εὐδραστον, ἀσθενὲς, καὶ ἀδύνατον ὁδὸν καὶ
παρομίσαι, σὺ κὶνῇ ἐπικυρία ἢ μὴδὲν ὠφελεῖσαι, διὰ μεταφοράς
δὲ συκῆς. & homo ficulnus pro inerti, ignauo, inu-
tili. Theocritus ἔργατ. εἰδ. ἰάτω. Σφίγγει ἀμαλοδέναι τὴν
δράγματα, μὴ παρὼν πρὸς εἶπον, σὺ κινεῖς ἀνδρες, ἀπώλετο ἅ-
ντας οὐ μωδός. Constringite manipulos vos manipu-
lorum colligatores, ne quis prateriens dicat, ficul-
ni homines: perit hæc merces. & γνῶμι σὺ κὶνῇ, id
est, mens vel sententia ficulna, apud Lucianū lib.
πρὸς τὸν ἀπαιδευτὴν, καὶ πολλὰ βιβ. ὠνέμενον. Priapos au-
tem finxisse vereres ex ficu, declarat epigramma
illud Theocriti, cuius mihi nuper memoriam re-
fricuit Simeo Bosius, cū me domi meæ Lutetiae
conuenisset, sapiusque, vt est perhumanus, &
perofficiosus, inuileret. Τὴν αὐτὴν λαῶραν τῇ αἰδρούς,
αἰπὸν καὶ μέλας, Σύνκινον εὐρήσεις ἀρπύγες ἔδραν Τρισκε-
λές, αὐτὸ φλοῖον, αὐτοῦ αὐτὸν: ἀλλὰ φάλην Παιδογόνου διωκτὸν
Κύπριδος ἔργα τελεῖν, id est, Eadem via, eodēve an-
giportu, vbi sunt quercus, ὁ capratie, iter flectens,
ficulnum reperies modò sculptum signum, tri-
bus cruribus præditum, cum ipso cortice, sine au-
ribus, sed qui pene, filiorum genitore, possit res
Veneris absolvere.

INCERTVS SCAMN. FACERET'NE] in-
certus scamnūne faceret, an Priapum. sic autem
legendum, & ita habent tres cod. Vatic. Faern.
Torres. Iannoct. & aliquot alij, non *faceret'ne*.
hunc Priapum Dionysi, & Naidis nymphæ, aut
Chionæ filium esse dicunt: praterea non longè à
Lampsaco urbem sui nominis condidisse. Alij
eundem esse Priapum volunt, & Bacchum: quod
ex vocabuli ratione, ac veritate probari potest.
ἀφ' ἑνός enim videtur esse quasi *βριμνός*, id est, cla-
mosus, propter eos, qui in poculis immoderatis,
& bacchationibus eduntur, clamores: aut *ἀφ' ἑνός*
dictus est, quasi *ἀφ' ἑνός* τὸ σπέρμα, id est, semen
profundens. Præponebatur autem Priapus agris,
hortisque custodiendis, atque è ligno fingeba-
tur, vt hic è ficu, & Catullianus ille è quercu. *Hæc*
ego iuuenes locū, Villulamq; palustrem Tectā vimine
inæco, Caricisq; manipulis Quercus arida rustica Cō-

D formata securi Nutriui, vt magis & magis Sit beata
quotannis, &c. & item alter eiusdem Catulli è po-
pulo. Ego hæc, ego arte fabricata rustica, Ego arida,
ὁ viator, ecce populus, Agellum hunc, sinistra tu-
te quem vides, Heriq; villulam, hortulumq; pauperis
Tuor, malasq; furis arceo manus. eodē pertinet
illud incerti auctoris. *Insulsißima quid puella rides?*
Non me Praxiteles, Scopas vefecit: Nec sum Phidia-
ca manu politus: Sed lignum rude villicus dolant: Et
dixit mihi, tu Priapus esto.

FVRVM, AVIVM QVE MAX. FOR.] sic
Virg. Georg. lib. 4. Et custos furum, atque animum
cum falce saligna Hellepontiaci seruet intela Pr. &
Tibull. eleg. 1. lib. 1. Pomosisq; ruber custos dona-
tur in hortis, Terreat vt sana falce Priapus aneis. sic
enim legendum: non, vt vulgò, ponatur. & in su-
periore versu hexam. *Flaua Ceres tibi fit, &c.* non
vt vulgò fit. Profert hunc locum Seruius ad illum
Virgilij versum Georg. 4. paullo ante à nobis com-
memoratum: additque, Priapum hortis præesse
dici propter eorum fecunditatem, quoniam hor-
ti numquam sine fructu sunt.

NAM FVRES DEXTRA COERC.] qua
falce tenet: seu fustem: coercet & palus, id est, **E**
penis, seu mentula: quam in Priapeis columnam,
& fascinum bipedale nominant incerti aucto-
res. his duobus telis fures terrebat Priapus, nem-
pe falce & pene: ex quo in epigrammate quodam
queritur, falcem sibi à furibus esse subreptam, di-
citque se vereri, ne altero etiā telo spoliatur. *Cre-*
dere quis posset falcem quoque (turpe fateri) De digi-
tis fures subripuisse meis? Nec monet amissi tam me-
taetura pudorq;, Quam præbent iustos altera tela
meus. Quæ si perdidero, patria multabor, & olim Il-
le tuus cinis, Lampsace, Gallus ero. Columella carm.
de cultu hortorum: sed truncum sorte dolatū Ar-
boris antiquæ numen venerare Ithyphalli Terribilis
membri, medio qui semper in horto Inguinibus puero,
prædonis falce minetur.

OBSCENÔQVE RVBER PORR.] & penis
ex palo factus, ab inguine prentus & prominens.
AST IMPORTVNAS] quæ me quo-
dammodo à portu, & quiete excludunt: per
quas mihi conquirere non licet: vt annot. ad
Odam. 16. libri 3.

NOVIS] nuper à Mæcenate institutis.

HVC PRIVS ANGVSTIS] olim in Esqui- **F**
liis humabantur ferui, cū sepulcris priuatis ca-
rerent: & plebeij homines ita tenues & egen-
tes, vt non haberent, vbi sepelirentur: & scurræ,
& decoctores.

CALLIS] in quibus habitabāt ferui. M. Tull.
Philipp. 2. *conchyliatis Cn. Pompeij peristromatis*
seruorum in callis lectos stratos videres.

HOC MISERÆ PLEBI] hoc (inquit)
erat sepulcrum commune miseræ, id est, inopi &
egenti plebi, quæ cū priuatum & proprium
monumentum, seu locum, vbi sepeliretur, non
haberet, communi & publico ei opus erat. dicti
Puticuli, vbi plebs humilis & infima sepelieba-
tur, locus ad Esquilias, à putrescendo, seu puten-
do, quod ibi corpora mortuorum putiscent, seu
putrescerent.

SEPVL-

A SEPULCRVM] sepulcrum, si non vnum in Esquilis erat sepulcrum, sed plura. Quod si vnum erat, nempe seruis & plebi comune, rectè & propriè dixit *sepulcrum*. sic Catullus eo carmine, in quo fratris ad Troiam mortui ad sepulti interitum deplorat, *Troiam, commune sepulcrum Europa, Asiaq; dicit*. sic & Lucretius terram commune rerum omnium sepulcrum lib. 5. *Omniparens, eadem rerum commune sepulcrum*.

PANTOLABO SCVRRE, NOMENT.] Mallium Pantolabum scurræ: Cassium Nomentanum nepotem numerat in misera plebe, satyricè, & vrbane, quia rem suam familiarem consumserant, & in cinerem verterant. Eos autem saepe vellicat & carpit, ut sat. 1. lib. 2. *tristi ledere versu Pantolabum scurræ, Nomentanumq; nepotem*.

MILLE PEDES IN FRONTE, &c.] hæc erat formula verborum, quibus testatores significabant, se certum loci spatium & suis agris excipere, quod & suis heredibus adimerent, & reip. seu alicui corpori, & vniuersitati seu libertis & familiae suæ donarent, ut esset vel populi, & vniuersitatis: vel familiae sepulcrum, hoc monumentum

B heredes non sequitur, vel hæc litteræ H. M. H. N. S. quæ tantumdem valent. cuiusmodi notæ, præterquam quod exstant apud Probum grammaticum de scripturis antiquis, reperiuntur etiam hodie in veteribus marmoribus & lapidibus incisæ, ex quibus quattuor hoc loco exempla proponam: vnum ex marmoreo monumento, quod Bononiæ vidi: alterum ex vno, quod Romæ: duo ex duobus Mutinensibus, à me exscripta. sic igitur insculptum est in Bononiensi. Q. MANILIO C. F. CORDO LEG. XXI. RAPAC. PRÆF. EQVIT. EXACT. TRIBVT. CIVIT. GALL. FAC. CVR. CERTVS LIB. IN AGR. P. XLIV. IN FR. P. XLIV. H. M. H. N. S. (id est, hoc monumentum heredes non sequitur.) Sic in vno Mutin. CLODIA PLAVTILLA SIBI ET Q. VERCONIO AGATHONI, MARITO OPTIMO, ET LVCIFERÆ LIBERTÆ IN FR. P. XX. IN AG. P. XX. H. M. H. N. S. sic in altero. C. STATIVS C. F. SALVIVS SIBI ET C. STATIO, C. FABIO RVSTICO, ET P. POM-
C PONIO P. L. ANTEROTI POM-
PONIÆ P. L. OPTATÆ, POSTERISQVE EORVM F. L. (id est, faciendum locauit) IN FR. P. XVI. IN AG. P. XX. quartum, quod est Romæ in æde D. Cæciliæ, indicauit mihi Fuluius Ursinus, vir doctiss. & humaniss. DIIS MANIBVS SACRVM MARIO L. LIB. HERMETI ET DOCTIÆ FASIDI MARIVS. L. LIB. FELIX PATRONIS SVIS BENEMERENTIBVS DE SVO FECIT, ET SIBI, ET LIBERTIS, LIBERTABVSQVE SVIS, POSTERISQVE EORVM, ITA NE VMQVAM DE NOMINE FAMILIÆ NOSTRÆ EXEAT HOC MONVMENTVM. HOC MONVMENTVM HEREDES NON

SEQUITVR. IN FRONTE LAT. D PED. XX. ET DIG. II. IN AGR. LONG. &c. Eadem autem est harum litterarum sententia apud Probum, quem supra commemoravi. H. M. AD. H. N. TRANS, id est, hoc monumentum ad heredes non transit: exstat & hæc scriptura apud eundem non admodum dissimilis. H. M. H. EX T. N. S. id est, hoc monumentum heredes ex testamento non sequitur. Nemo autem (opinor) ignorat, sepulcrorum alia fuisse familiaria: alia hereditaria. Familiaria erant ea, quæ testator sibi, & familia, id est, sibi, & liberis, & libertis: hereditaria, quæ sibi, & heredibus faciendæ curabat. non enim semper liberi scribebantur heredes, sed interdum vel alienissimi. hæc igitur Horatii verba sic explico. hic, id est, in Esquilis, vbi nunc sunt horti Mæcenatis, cippus erat defixus, & locatus in terra, qui verbis aut litteris quibusdam incisis significabat, mille pedes agri Esquilini ad sepulturam plebis tribui: in fronte, id est, ea parte, quæ viam publicam attingebat, trecentos in agrum, id est, eam partem versus, quæ ad agros coniunctos pertinebat, ne heredes hunc sibi locum vendicarent, neve in hoc monumentum, heredum reliquæ inferrentur. legendum autem *heredes monumentum ne sequeretur*: non, ut vulgò, *sequeretur*. Quidam putant iocum esse ex ambiguo in his verbis, *heredes monumentum ne sequeretur*, & maximè in verbo *heredes*, quasi significet, locupletis & homines, quibus venerint hereditates, in hoc sepulcro non sepeliri, sed pauperes, nudos, inopes, atque egentes.

MONVMENTVM] Monumenta, seu monumenta sepulcrorum (inquit Varro) secundum viam ponuntur, quo prætereuntes admoneant & se fuisse, & illos esse mortales: ab eoque cetera scripta, ac facta memoriæ causa, monumenta dicta.

NVNC LICET ESQ. H. S.] nunc autem desit hic collis esse sepulcrum, & habitatur, & ædificiorum pulchritudine ac magnitudine, & cæli salubritate gratus atque amœnus est.

ALBIS INFORM.] nonnulli codices antiqui habent, deformem. albis autem epithetum est ossibus perpetuum, cuiusmodi multa sunt apud poëtas.

NON TANTVM] non tam. sententia huius, loci hæc est. quo quidem tempore non tantam mihi curam, tantumque laborem afferunt fures, & fera, quæ hunc locum vexare consueverunt, quantum sagæ mulieres, & veneficæ, quæ carminibus, & venenis animos hominum immutant.

SÛETÆ] Suetæ trisyllabum: ut *Suenit* apud Lucr. lib. 6. *qui ferri quoque vim penetrare suent*.

CARMINIBVS] cantionibus, excantationibus, *entodis*.

VAGALVNA] eam enim putabant esse *ovv-epov* *αὐτὴν τὴν μαγίαν*. sup. Od. 5. epod. *Nox & Diana, quæ silentium regis*, &c. vagam autem dicit propterea quod non est rectus, sed obliquus, & vagus lunæ cursus. iccirco Virg. lib. 1. *Æneid. Hic canit errantem Lunam solisq; labores*.

Gg iij Svc-

A **SUCCINCTAM**] expeditā. vt sat. 6. lib. 2. *veluti succinctus cursitat hospes. simile est illud Virgil. lib. 4. Vnum exuta pedem vinclis in veste recincta.*

CANIDIAM] de qua, & in quam Od. 5. epod. *Canidia breuibz implicata viperis Crineis & incommum caput.* & Od. 17. Et item saty. 1. lib. 2. *Canidia Albuci, quibus est inimica, venenum: minatur* *ἐπὶ τοῦ κοῦρου.*

PASSOQUE CAP.] sparso non religato, neque in nodum collecto. Terent. Heaut. *capillus passus, prolixus, &c.* sic dicitur & *passis manibus.* Cēs. lib. 1. de bello Gall. *Eō mulieres imposuerunt: quā in praelium proficiscentis milites passis manibus flentes prosequabantur.* Idem lib. 7. *matres familiās suos obtestari, & more Gallico passum capillum ostentare, liberosq; in conspectum proferre cœperunt.* Nonius, *Passum* (præter alias significationes) significat *extensum, patens.* Ennius, *Egro corde, comis passis, &c. vel passis latè palmis.* locus est apud Nonium corruptus.

CVM SAGANA MAIORE.] Ex eo, quod Saganam maiorem dicit, intellige, duas Saganas fuisse, vnam maiorem, quæ hîc describitur, alterā minorem. sic satyra superiore, *qui se Vulum ferre negat Sosisiorum ferre minoris.*

SCALPERE] fodere. aliud est sculpere.

PULLAM DIVELLERE M.] diuellere, id est, discerpere, ac diripere, *mord.* id est, dentibus. Pullam autem, id est, nigram. Et verò nigra esse debet, cum hæc sacra sint magica, & fiant diis inferis: qua de realibi.

CRVOR] agnæ diuulsæ, ac dilaceratæ.

VT INDE MAN. ELIC. ANIM.] vt cruore mortuorum animas ab inferis excitarent. *inde,* id est, è fossa, vel potius, cruore. Maneis lacte, melle, & sanguine delectari, ex poetarum Græcorū, & Latinorum lectione intelligere licet. Virg. *Æn. 2. Inferimus tepido spumantia cymbia lacte, Sanguinis & sacri pateras.* & lib. 5. *Ille è concilio multis è millibus ibat Aditumulum magna medius comitante caterua. Hic duo rite mero libans carchesia Baccho Fundit humi, duo lacte nouo, duo sanguine sacro. ibidem, hūc casta Sibylla Nigrarum multo pecudū te sanguine ducet.* & *ὁδῶς. x.* Vlysses ad inferos descensurus, de Circes consilio primum in fossam mel cum lacte permistum, vinum, aquam infundit: deinde oueis aliquot macerat, ad quarum sanguinem animas aduolanteis arcet gladio destrecto, neque eas sinit de sanguine gustare, immo ne accedere quidem prius, quàm Tiresiam conueniret, & consuluerit de suo, & sociorum reditu. verba Vlyssis sunt hæc, *Αὐτὰρ ἐγὼ ξίφος ὀξὺ ἐρυσσάμενος ὅξος μὲν ἤμην, ὃ δ' εἶον νεκύων ἀμείννα κάρηνα Αἵματος ἄσσον ἵμειν πρὶν Τειρεσίῃσιν πυθέσθαι.* Tiresias autem statim, vt ad fossam lactis, sanguinis, & ceterorū liquorum plenam accessit, Vlysses orat, vt sese aliquantisper à fossa auferat, gladiumque abstinere, donec de sanguine biberit: quo impetrato, & sanguine hausto, Vlysses ea omnia edocet, quibus ille in patriam redeundi facultatem sit habiturus: sic Tiresias eodem loco. *Αὐτὸν χάρις βόθρου, ἀπὸ δὲ φάσσανος ὀξὺ, Αἵματος ὄφρα πῶς, καὶ πῶς νύμηντι εἶπω.* Vmbra autem aliæ præter Tiresiam,

& eos Maneis, qui de Lethæo flumine non gustarant, Vlysses non agnouerunt, nisi post epotum sanguinē. sic enim Vlysses loquitur de Agamemnone eod. lib. *Εγὼ δ' αἶψα με κῆνος, ἐπεὶ πῖναι αἶμα κέλαρον.* Euripid. *Hecuba. ἐλθε δ' ὡς πῆς μέλαν Κόρης ἀκραφνὴς αἶμα, ὅσσι δαυρήμεθα Σπράπες πῆ, καγὰ,* id est, accede autem vt bibas atrum puellæ sanguinem sincerum, quem tibi ego & exercitus donamus.

ELICERENT] excitarent, inuitarent, extraherent. Manes, animæ sunt à corporibus seunctæ, & quæ iam inferorum sedem incolunt.

LANEA ET EFFIGIES ER.] duæ (inquit) etiam erant imagines: vna lanea, altera cerea. solebant autem mulieres, quæ veneficiis, & magicis artibus utebantur, imagines adhibere & cereas, vt is, quem amore sui capi vellent, instar ceræ mollesceret: & cretaceas, vt is se in alias mulieres obfirmaret, atque obdurefceret tanquam creta: & laneas, vt amore sui incenderetur, atque inflammaretur non aliter, quàm lana. exemplum imaginis cretaceæ simul & ceræ exstat apud Virg. in *Pharmac. Limus vt hic durefcit, & hac vt cera liquefcit Vno, eodemq; igni: sic nostro Daphnis amore.* *cærex tantum apud Theocr. eisd. β. Ως τὸ πν πν κερὶ ἐγὼ σὺ δαίμονι τέκω, Ως τέκωτ' ἴπ' ἔρωτος ὁ Μινδῖος αὐτίκα Δέλφει.* id est, quemadmodum autem hanc ceram ego cum dea liquefacio, sic continuo liquefcet amore Daphnis Mindius.

MAIOR LANEA, QUÆ POENIS, &c.] maior (inquit) erat lanea effigies, quàm cerea: ita vt lanea inferiorē poenis coercere velle videretur.

CEREA SVPL. STAB. SERVIL. VT QUÆ IAM P. M.] cerea (inquit) suppliciter stabat, & seruilibus modis stabat, vt iam peritura. sic locus & intelligendus & legendus: errantque vehementer, atque adeò planè cæcutiunt, qui legi volunt, vt quæ, &c. Nam si ita esset, deesset verbū erat, seu esset.

HECATEN] Hecaten alij Iouis, & Iunonis, alij Iouis, & Cereris filiam esse volunt, ex furtiuo concubitu procreatam: eamque primum Nymphis à loue esse traditam, vt aleretur: deinde iam adultam Iunonis vnguentum, quo illa faciem inunguere solebat, clā sustulisse, Europæque Phœnicis filia dedit: quod cum Iuno rescīuisset, illamque insequeretur, vt in eam animaduerteter: Hecaten in cuiusdam puerperæ thalamum sese contulisse, ibique aliquantisper delituisse: inde ad homines quosdam, qui mortuum efferebant, cōfugisse, eaque per mediam funeris pompam dilapsa, Iunonem persequendi finem fecisse, atque abiisse: Cabarnos autem Cereris sacerdotess eam pauidam, & anxiam Iouis iussu recepisse, vt expiarent: Quod vt efficere possent, ad Acherusiam paludem detulisse: Ex eo nam opinionem, Hecaten esse vmbra, Maniumque dominam, atq; arbitram: & ob eandem causam *χθονία*, id est, terrestrem esse nominatā. Itaque Simartha illa apud Theocr. in *Pharmac. Daphnidis amore flagrans, eumque venenis, & carminibus, & ceteris magicis artibus ad se reuocare cupiens, ait se Lunæ primum, deinde Hecatæ laudes cantaturam, his verbis, πν ῥρ πταίσουμαι ἀσχα δαίμονι, Τῇ χθονιάτ' Ἑκάτῃ,*

A. *Εκάτη, τὴν καὶ σκύλακες προμύοντι*, &c. solebant prætereā Hecaten in triuiis collocare, quoniam rebus pollutis, & expiationibus præest. Tradit etiam nonnulli, Iouis, & Pherææ filiam fuisse, eamque à matre in triuium proiectam esse: sed bubulcos, & pastores eam sublatam, atque exoptam aluisse: licet cō triuia huic deæ sacra existimari. hæc ex Græcorum commentariis. Hesiodus autem in Theogon. (si modò Hesiodi est hoc poemā) Hecaten facit Perlei, & Asteriæ filiam.

TISIAPHONEN] vnam ex Furiis, inde appellatam, quod cædis vlciscatur. lege annotat. ad illum locum Od. 13. lib. 2. *Eumenidum recreantur angues.*

SERPENTEIS, ATQUE VIDERES INFERN.] videres serpenteis, & canes infernas errare. talis est Hecates, seu Triuiæ comitatus. sic Virg. *Aeneid. 6. visaq. canes vlulare per umbram.* & Simartha illa apud Theocr. ex canum latratu, & vlulatu Hecata aduentum, præsentiamque colligit, his verbis, *Θέστυλι, τῶν κύνες ἀμύνει ἀνὰ πόλιν ὠρούσας.* A θεός ἐν τριόδῳσι. π. χαλκίον, ὡς τὰς, ἀχι. id est, Thestyli, canes nobis per urbem vlulant. Dea est in triuiis. æs quàm celerrime pulsa. eodē pertinet, quod ait Sophron in mimis, *δύο σκίρτα καὶ ἑκάτη κύνες*, ὅτι κύνων βούλας λυεὶ τὰ φάσματα, ὡς καὶ χαλκὸς κροτῶν, εἴτε π. τῶσι, id est, Rheæ, & Hecata canes immolant, propterea, quod canis latrans Lemures fugat, ac dissipat, quemadmodum & æs pulsatū, aut aliquid tale.

LVNAMQUE RVBENTEM] vel quod eodē interdum colore est, vt supra. Od. 11. lib. 2. vel rubentem intellige *αἰσχρομένω*, id est, erubescen- tem, propterea, quod eam talium facinorum, ac maleficiorum puderet, vt declarat subsequens ver- sus, *Neforet his testis, &c.*

CAPVT INQVINER] κατὰ κεφαλὴν. Hellenismus Latinè dixisset mihi caput inquinetur.

VENIANT] sic habent omnes fere libri ver.

FRAGILIS PEDIATIA] mutato genere, & adiecto epitheto *fragilis*, Pediatij impudicitiam, molliemque notat. fuisse autem hunc Pediatij equitem Ro. vnaque cum patrimonio pudicitia amississe dicunt. huc videtur pertinere iocus ille à M. Tull. relatus lib. 2. de orat. *Est bellum illud quoque, ex quo is, qui dixit, irridetur in eo ipso genere, quod dixit: vt cum Q. Opimius consularis, qui adolescentulus male audisset festino homini Egilio, qui videretur mollior, nec esset, dixisset: Quid tu Egilia mea? Quando ad me venis cum tua colu, & lana? Non pol. (inquit) audeo. Nam me ad famosas venit mater accedere.* sic Catull. in Galliambo de Atti, Cybeles sacerdotes Gallas vocat, quia mulieribus, quàm viris, essent similiore.

FVRQUE VORANVS] hunc Voranum Q. Lutatij Catuli libertū fuisse aiunt, adeo furacem, vt cum à nummulario quodam in furto deprehensus esset, nummos ei substractos in calceos abdidit.

ALTERNA] alternis sermonibus, alternatim.

ACVTVM?] Aristot. in problem. scribit mulieres, pueros, eunuchos esse *ὀυφάρως*. & cur ita sit, causam affert. Itaque verisimile est, umbras quo-

que, si loquerentur, *ὄυφανοπάτας*, fore, id est, acutissimam vocem missuras.

ET IMAGINE CEREAE] ex imagine cerea, vel ob imaginem ceream in ignem coniectam. in nomine cerea autem inest *συναίρεσις*, seu *συνίησις*, vt supra admonuimus.

FURIARVM DVARVM] furias vocat Canidiam, & Saganam veneficas. Canidia autem mutato nomine Gratiidia est, vt sæpe alibi admonuimus.

DISPLOSA] vitur eodem nomine Lucret. lib. 6. de nube, ex qua fulmen erumpit, loquens: *Tum perterritorepo sonitu dat mista fragorem. Nec mirum: cum plena anima vesicula parua Sape ita dat pariter sonitum displosa repente.*

DIFFISSA NATE] corruptè legitur in quibusdam exemplaribus *diffisa* vno f. cum *diffissa* sit legendum à verbo *diffindo*, id est, in multas partes findo.

FICVS] ego Priapus è sicu dolatus: ego Priapus ficulnus.

CVRRERE] currere cœperunt: curtebant, seu cucurrerūt. sic loquuntur & historici & poëta, & oratores. Horat. Od. 5. epod. *Sub hac puer, iam non, vt antè, mollibus Lenire verbis impias,* laty. proxima. inf. *Ridens dissimulare: meum iecur vrere bilis.* ibid. in princip. *Ire modo ocyus, interdum consistere.* lat. 8. lib. 2. *vertere pallor Tum parochi facie.* lat. 3. eiusd. lib. illa rogare *Quantane.* & lat. 6. *Currere per totū pauidi conclauē.* M. Tull. frument. *Instat Scandilius: poscere Recuperatores.* Idē de signis. *minitari absenti Diodoro, vociferare palā, lacrymas interdum vix tenere.* ibid. *Iste unum quodque vas in manus sumere, laudare, mirari. Rex gaudere, &c.*

CANIDIÆ DENTEIS, &c.] id est, tum cuius videre liceret Canidiæ denteis non suos, sed alienos, & arte infitos: Saganæ autem comam *καὶ σάδοτον* excidere. caliendrum alij aiunt esse comā *καὶ σάδοτον*, id est, appositam, non nativam. quæ declaratio huic loco cōuenit. Alij per caliendrum, capitis operimentum & ornamentum significati volunt, à Græco deflexum *καλὴ πῆλη*, seu potius *καλὴ πῆλον*, seu *καλὴ πῆρα*. Ego hac voce vtrumvis significari posse existimari. nam etiam comā apposititia caput operit. Arnobius. *falcicula, clauēs, caliendra, fomites, talaria.*

VINCULA] licia nominat Virgil. in Pharm. *Terna tibi hac primum triplici diuersa colore Licia circundo.*

SATYRA 9.

I Bam forte via Sacra, sicut meus est mos,
Nescio quid meditans nugarum, & totus in illis.

Accurrit quidā notus mihi nomine tantum,

Arreptaque manu, quid agis, dulcissime, rerum?

Sua-

- A *Suauiter, ut nunc est, inquam: & cupio omnia, quæ vis. Cum affectaretur: num quid vis? occupo. at ille, Noris nos, inquit: docti sumus. hîc ego: pluris Hoc, inquam, mihi eris. miserè discedere querens, Ire modo ocyus: interdum consistere: in aurem Dicere nescio quid puero. cùm sudor ad imos Manaret talos, ô te, Bollane, cerebri Felicem, aiebã tacitus. cùm quidlibet ille Garriret: vicos, urbem laudaret, ut illi Nil respondebam: miserè cupis, inquit, abire,*
- B *Iandudum video: sed nil agis: vsque tenebo, Persequar. hinc quò nunc iter est tibi? nil opus est te Circumagi: quendam volo visere, non tibi notum: Trans Tiberim longè cubat is prope Caesaris hortos. Nil habeo, quod agam: & non sum piger. vsque sequar te. Demitto auriculas, ut iniquæ mentis assellus, Cùm grauius dorso subiit onus. incipit ille.*
- C *Si bene me noui, non Viscũ pluris amicũ, Non Varium facies. nam quis me scribere plureis, Aut citius possit versus? quis membra mouere Mollius? inuideat quod & Hermogenes, ego canto. Interpellãdi locus hîc erat. est tibi mater, Cognati, queis te saluo est opus: haud mihi quisquam. Omnes composui. felices. nunc ego resto. Confice. nãque instat fatum mihi triste, Sabella*
- Quod puero cecinit, diuinâ mota anus Durnâ. Hunc neque dira venena, nec hosticus auferet ensis, Nec laterum dolor, aut tussis, nec tarda podagra: Garrulus hunc quãdo consumet cumque: loquaceis, Si sapiat, vitet, simulatque adoleuerit ætas. Ventum erat ad Vestæ, quarta iam parte diei Præterita: & casu tunc respondere vadato Debebat: quod ni fecisset, perdere litem. Si me amas, inquit, paulum hic ades. inteream, si*
- E *Aut valeo stare, aut nõui ciuilia iura: Et propero, quò scis. dubius sum, quid faciam, inquit: Tene relinquam, an rem, me sodes. non faciam, ille: Et præcedere cæpit. ego, ut contendere durum est Cum victore, sequor. Mæcenæ quomodo tecum? Hinc repetit. paucorum hominũ, & mentis bene sanæ. Nemo dexterius fortuna est vsus. haberes Magnum adiutorem, posset qui ferre secundas, Hunc hominem velles si tradere. disperream, ni Symmosses omneis. non isto viuimus illic, Quo turere, modo. domus hac nec purior ulla est, Nec magis his aliena malis. nil mi officit umquam, Ditiore hic, aut est quia doctior. est locus uni- Cuique suus. magnum narras, vix credibile. atqui*
- Sic

A Sic habet. accendis, quare cupiā magis illi
Proximus esse. velis tantummodo: quæ
tua virtus
Expugnabis. & est qui vinci possit: eoque
Difficilis aditus primos habet. haud mi
hi deero:
Muneribus seruos corrumpā: nō, hodie si
Exclusus fuero, desistam: tempora quæ-

ram:
Occurrā in triuiis: deducam. nil sine
magno
Vitalabore dedit mortalibus. hæc dum
agit: ecce.

Fuscus Aristius occurrit mihi carus, &
illum

B Qui pulchrè nosset. consistimus: unde ve-
nis? &

Quò tendis? rogat: & respondet. velle-
re cæpi:

Et pressare manu lentissima brachia, nu-
tans,

Distorquens oculos, ut me eriperet, malè
salsus

Ridens dissimulare. meum iecur vrere
bilis.

Certè nescio quid secretò velle loqui te
Aiebas, mecum. memini bene: sed me-
liori

Tempore dicam: hodie tricesima sabba-
ta. vin tu

Curtis Iudæis oppedere? nulla mihi, in-
quam,

C Relligio est. at mi: sum paullo infirmior,
vnus

Multorum: ignoscas: aliàs loquar. hunc-
cine solem

Tam nigrum surrexe mihi? fugit impro-
bus, ac me

Sub cultro linquit. casu venit obuius illi
Aduersarius: & quò tu turpissime? ma-
gna

Exclamat voce: & licet antestari? ego
verò

Oppono auriculam: rapit in ius. clamor D
vtrique:

Vndique concursus: sic me seruauit A-
pollo.

IBAM FORTE] Describitur hac satyra ho-
mo odiosè loquax, & molestus, iam antè à Theo-
phrasto in libello, qui inscribitur ἡθικὸς χαρακτ.,
magis philosophico more indicatus, ac demon-
stratus.

VIA SACRA] quæ ferebat ad forum Roma-
num, vel, ut vult Festus, à regia in arcem: sic autem
appellata quòd in ea fœdus iētum sit inter Ro-
mulum & Tatium. Od. 4. epod. Videsne sacrā me-
tiente te viam. & Od. 7. Sacra catenatus via.

ET TOTVS IN ILLIS,] sic habent omnes
libri manu scr. nam à vulg. abest copulatio &c.

ACCURRIT] sic habent omnes libri manu-
scripti, Vatic. & ceteri.

ARREPTA QVE MANV] non dixit appre-
hensa, manu, aut simili quodam modo, sed arre-
pta, ut exprimat hominis impudentiā, & oris du-
ritiem, & ingenium odio dignum.

QVID AGIS DVLC.] quid rerum agis, dul-
cissime Horati? inquit ille.

NUM QVID VIS? OCCVPO] cum me asse-
ctaretur, ego præoccupans, num quid vis? id est,
num quid est, quod me tua causa efficere velis?
inquam. solebāt autem qui aliquo defungi, quive
aliquem à se dimittere honestè vellent, ita loqui.
Terent. Rogo numquid velit: Recte, inquit, abeo.

HIC EGO] tum, ego inquā, tanto pluris à
me fies: tanto mihi eris carior.

MISERE DISC. Q. IRE MODÒ] ego,
qui misere cuperem ab eo discedere, modò cele-
rius incedebam, modò consistebam, modò ali-
quid puero meo in autem dicebam, loquaci illi
non obscure significans, aliquid mihi esse serij
negotij, quod agerem. misere idè ferè valet, quod
vehementer, usque ad miseriam. Terent. in Heaut.
Vt stulta, & misere omnes sumus religiosi. misere re-
ligiose valet, supra modum religiosi. simile est il-
lud misere amare, quod ferè æquale est illi, perditè
amare. Theophrastus libello in scr. ἡθικὸς χαρακτ.
ad hanc sententiam accommodatè, scribit oport-
tere manibus dimissis, & quasi gyalatoriis passibus
talibus homines fugere, quisquis velit sine febris
esse. Difficile est enim (inquit ille) æquo animo cū
iis versari, aut cōmorari, qui neque otium, neque
negotium discernunt. verba Theophr. sunt hæc:
ἡθικὸς χαρακτ. δὲ χεὶρ τὴν πύκνυν καὶ ἀνδρώπιν καὶ διατάσσον
ἀπαλλάττειν, ὅστις ἀπύρετος βύλεται εἶναι. ἔργον γὰρ συναρ-
κείσθαι τοῖς μὴτε γόλῳ, μὴτε σπυδαῖο διαγνώσκουσιν.

IN AUREM] Dicere in autem solemus, quæ
ab aliis nolumus exaudiri. notus ille Homeri ver-
sus ὁ δ. & alibi iteratus, Ἀρχὴ γὰρ κεφαλῇ ἵνα μὴ πε-
θολαὶ οἱ ἄλλοι, id est, ad motu propius capite, ne alij
exaudirent. sic Euripid. Ione, δέῃρ' ἔλθ'. ἐς ὅς τ' ὁρὸς πύξ
λόγος εἰπὴν δέλω. id est, huc ades. in aurem enim tecū
loqui volo. M. Tull. Verr. de supplic. atq. cum vi-
dent sedere ad latus prætoris, & ad aurem familiari-
ter, ut solitus erat, insusurrare. Idem lib. 2. de Finib.

A *ad aurem admonere.* Virg. *Æneid.* 5. & *fidam sic fati-
tur ad aurem.* Plautus *Trin.* Id, quod in aurem rex
regina dixerit, sciunt.

CVM SVBOR AD IMOS] sudor sua
sponte, id est, nullo corporis labore antegresso,
manans significat æstum, & perturbationem, &
angorem animi, ut alibi annotabimus.

OTE BOLLANE, CEREBRI FEL.] aiunt
hunc Bollanum ea animi libertate, ac simplicitate
fuisse præditum, ut sine dissimulatione, quicquid
sibi in quoque homine ineptum, insolens, odio-
sum videretur, reprehenderet, damneret, reiiceret,
ac respueret, nihilque, quod sibi molestum,
aut iniucundum esset, ab altero ferre soleret. *feli-
cem cerebri* autem dixit eadem ratione, qua illa
dicuntur, *integer mentis, egregius animi, sanus ani-
mi, &c.* quæ annotata sunt ad Od. 2. lib. 1. In ora-
tione soluta diceremus hominem sanæ mentis, &
cerebri felicitis: vel sana mente, &c. potest etiam
dici, Horatium imitatum esse Græcorum genus
loquendi, *μακαρίζω σε τῆς παρρησίας, καὶ τῆς γενναϊότητος:*
ubi subintelligitur *ἐνεκα.*

VICOS] vicos urbis Romæ, ut epist. ad Fuscū
B *Arist.* *Purior in vicis aqua tendit rumpere plumbū,*
&c. significat, hunc loquacem nihil habuisse ne-
gotij serij, de quo cū Horatio loqueretur aut age-
ret, sed planè molestum, & odiosè garrulū fuisse.

VT ILLI NIL RESP.] id est, posteaquam
illi nil respondebam: cū illi nihil responderem,
quo satis significabat Horatius, se eo defungi, &
dissolui velle.

SED NIL AGIS] sed nihil assequeris, frustra
cupis effugere, inanem operam sumis.

VSQVE TENEBO] non te relinquam: per-
petuò tibi affixus hærebo.

PERSECVAR. HINC QVOD NVNC] ita
sunt hæc distinguenda, Persequar te quocumque
iturus es. ab hoc loco autem quò te confers?

NIL OPVS EST TE CIRC.] verba Ho-
ratij hunc garrulū à se amandare & amoliri cu-
pientis. nihil est opus, inquit, te circumire, & me-
cum longo itinere, & magno amfractu & flexu
venire.

PROPE CÆS. HORTOS] C. Cæsaris hor-
ti non longè aberant à flumine Tiberi, in ea re-
gione urbis, quæ Ianiculus appellabatur à veterib.

C NIL HABEO, QVOD] respondens mole-
stus ait se vacuum esse, & impigrum.

DEMITTO AVRICYLAS.] demissæ auricu-
læ in iumentis significant defatigationem corpo-
ris, sensuumque torporem, ac languorem. Itaque
si quis ad homines transferens, dicat, aliquem de-
missis auriculis esse, significat, eum animo labo-
rare, languere, demisso animo esse, quippiam æ-
grè ferre. Plato lib. 10. de rep. *Τὸ μὲν πρῶτον ὁ ζῷος
δοτε πηδῶσι, τελευτῶντες δὲ καταγέλαστοι γίγνονται, πὰ ὅτι
ὅτι πῶν ὁ μὲν ἐχόντες.* id est, primò quidem celeriter
exsiliunt: ad extremum verò ridiculi fiunt, auri-
culas in humeros demittentes. sup. Oda 14. lib. 2.
Demittit atras bellua centiceps Aureis.

VT INIQVÆ MENTIS AS.] ut iniquo a-
nimo onus impositum ferens asellus. vel dic ini-
quæ mentis, id est, pigro ingenio. tales enim asi-

ni sunt. itaque inepti sunt ad equitem, seu sesso- D
rem vehendum. ex quo illud *κέλης ὄνος:* de eo, qui
fit ineptus ad munus aliquod administrandum.
Est autem *κέλης*, equus ephippiatus, & frenatus
ad vehendum sessorem aptus, differens ab eo, qui
cum altero iunctus est currus trahendi gratia. Vi-
detur autem hoc proverbum M. Tullius vsur-
passe epist. 15. lib. 10. ad Attic. ut quidem locum
illum legit Simeo Bosius Lemouix. Nam ubi vul-
gò legitur, *Scythia ὄνον*, ille coniectura ductus, &
veteris scripturæ vestigia secutus, putat à Cicero-
ne scriptum esse: habes *κέλητα ὄνον:* id est, habes e-
quum, quo veharis, tardum, tamquam asinum: vel
habes saltem asinum, quo vehi possis, & qui tibi
loco equi ephippiati esse possit: vel aliqua alia sen-
tentia est reconditior, nempe Atticum sua sponte
ad proficiscendum esse tardiorum.

SVBIIT ONVS] it. o. nus, trochæus seu tri-
brachus pro dactylo, ut sup. sat. 4. *Qui non defen-
dit alio culpante.* & Od. 3. lib. 2. *Caca timet aliun-
defata.* & sat. 1. lib. 2. *amator Exclusus, qui distat, a-
git ubi secum, &c.*

VISCVM] sat. vlt. huius lib. & hac utinā Vi- E
scorum laudet uterque. & sat. vlt. lib. 2. *Summus e-
go, & prope me Viscus Thurinus.*

QVIS MEMBRA MOVERE] saltare. Lu-
cret. lib. 4. ut videantur *Cernere saltantes, & mol-
lia membra mouentes.*

INVIDEAT QVOD ET HERM.] ego ita
bellè canto, ut vel Hermogenes ipse, qui cantor
est optimus, mihi inuideat. Attende ut Horatius
hunc garrulū ac molestū, faciat etiam arro-
gantem, atque ineptū, & gloriosè multa de se præ-
dicantem.

INTERPELLANDI LOCVS] hic erat inter-
loquendi (inquit Horatius) & sermonis interruptum
pendi locus. itaque quæsiui ab eo, matérne eius
viueret? cognatòsne haberet? &c.

QVEIS] quibus tua salus est utilis ac neces-
saria? vel quibus tua opera opus est? quidam libri
veteres habent ordine verborum conuerso, *qui-
bus est te saluo opus?*

HAVD MIHI QV.] respondet garrulus, pro-
pinquum sibi superesse neminem, omneis à se ef-
f- se compositos, id est, conditos & humatos.

OMNEIS COMPOSVI.] id est, omneis co-
gnatos, & propinquos meos condidi: seu omniū
illorum ossa, & reliquias in urna composui. Virg.
lib. 1. *Æneid.* *nunc placida composui pace quiescit.*
ibidem translātè, *Ante diem clauso componet ves-
per Olympo, &c.*

FELICES] mortuos appellant Græci *μακαρί-
τας*, vel κατ' εὐφημισμὸν, id est, boni ominis causa,
quemadmodum iidem Furias, Eumenidas vocat:
vel quasi beatos, & omnibus calamitatibus, & mi-
seriis humanis defunctos, ac liberatos. Iccircò pu-
tant nonnulli hæc esse coniunctim legenda: *om-
neis composui feliceis.* à quibus dissentio, arbitror-
que Horatium respondere, illos esse, ut mortuos,
feliceis, quippe quorum aureis huius hominis nō
ferenda loquacitas non sit amplius verberatura:
atque ob eam causam nunc verè dici posse feli-
ceis, id est, *μακαρίτας*, non eo solū nomine, quòd
mortui,

A mortui, sed quod maxima molestia, nempe huius loquacitate, defuncti sunt. Theocr. *φάρμακ. καὶ μὲν αὖ Θεοχαρίλα Θράσσα ῥόφος αὖ μακαρίτης Ἀρχιδυρος ταῖσι κατεῖχετο*. id est, & me Theocharila Thracia nutritrix: felix, id est, quæ mortua est, hic in propinquo habitans, oravit, &c. Lucian. *καὶ πένθος. ἔασον ἀναπαύσασθαι τὸν τῷ μακαρίτῃ δαίμονα*. id est, finito quiescere felicitis, id est, mortui genios. Vtrum autem mortui, felices ac beati dici possint, necne, disputat Aristot. lib. 1. de moribus ad Nicom.

PVERO] tūm, cūm puer essem.

DIVINA VRNA] sortibus in urnā coniectis, quibus diuinantur, id est, præsentuntur, & prædicuntur futura: de quibus disputans M. Tull. de diuinat. lib. 2. ait totam rem esse inuentam fallacis aut ad quæstum, aut ad superstitionem, aut ad errorem.

HVNC] puerum Horatium. sunt etenim verba anus Sabine ex sortibus Horatio sua fata canentis.

LATERVM DOLOR] *πλευρῖτις*. M. Tull. lib. 2. de orat. ad Qu. fr. *dieq. septimo est lateris dolore consummus*. Horat. sat. 3. lib. 1. *ut solet in cor Traiecto lateris miseri, capitisq. dolore*. de lateris doloribus lege Corn. Celsum lib. 4. cap. 6.

TVSIS] *βήξ* infra sat. 5. lib. 2. *si quis Fortè coheredum senior male tussiet*. De tussis generibus, & remediis lege Corn. Celsum lib. 4. cap. 4.

AVT TARDA POD.] Nodosam appellat epist. 1. lib. 1. de articulis doloribus in manibus & pedibus. idem Celsus lib. 4. cap. 24.

GARRVLVS HVNC QVANDO, &c.] quādo, id est, quandoquidem, seu quoniā homo garrulus hunc quouis tempore consumet. Porph. & Acr. *quando consumet cumque* dictum esse volunt *καὶ τμήσιν*, cūm vox quādo cumque huic loco nullo modo conuenire possit, nisi absolutè accipias pro quouis tempore. *cumque* igitur, si separatim accipias, idem valebit, quod *quādo cumque* absolutè, seu quouis tempore, ut Od. 3. lib. 1. *Dulce lenimen mihi cumque salue Riē vocanti*. & ita Lucret. lib. 4. *Omne genus quoniam passim simulacra feruntur, Partim sponte sua, quæ sunt aere in ipso, Partim quæ variis ab rebus cumque recedunt*: nisi si quis apud Lucret. particulam *cumque* cum pro uocabulo quæ coniungendam esse dicat.

AD VESTÆ] *αἰδῶ*, ut M. Tull. lib. 6. epist. ad Attic. *atqui nihil habuit inscriptum nisi censor, ea statua, quæ ad Opis apertè posita in excelsis est*. Catull. de Vari scorto, *volo ad Serapis Ferri manē*. Terent. Adelph. *vbi ad Diana veneris, ito ad dexteram*. Iterum M. Tull. pro Cluent. *sicut in statuis inauratis, quas ad Iturne posuit*. Idem ad Att. lib. 14. *Rapinas scribis ad Opis fieri*.

QVARTA IAM PARTE D. P.] id est, hora tertia diei præterita. singuli enim dies in duodecim horas in æqualeis diuiduntur.

VADATO] ei, cui vadimonium promiserat: ei, qui se in ius vocauerat, vadibus acceptis. nam vadari est in ius vocare, vadibus, id est, fideiussoribus acceptis. M. Tull. pro Quinctio, *hic hominem in præsentia non vadatur, ita sine vadimonio disceditur*. ibid. *debere tibi dici Quinctium procurator negat: vadari vis, promittitur in ius vocas, sequitur: iudi-*

cium postulas, non recusat. sunt autem vades, qui D promittunt suo periculo aliquem vadimonium obiturū, ita, ut, si ille non obeat vadimonij diem, vas æstimationem litis subeat, ac sufferat, quemadmodum supra annot. ad sat. 1. vel breuius, (ut Varro) *vas appellatus, qui pro altero vadimonium promittebat*. omnino vas interdum videtur simpliciter pro sponfore vsurpari, ut M. Tull. epist. ad Brut. *Maximo autem, cum hac scribebam, afficiebar dolore, quod, cūm me pro adolescentulo, ac pæne puero resp. accepisset vadem, vix videbar, quod promiseram, præstare posse*.

SI ME AMAS] vocalis e hic non solum non eliditur: verum etiā corripitur, tamen si longa sit, ut supra annot. ad Od. 1. 1. epod. sunt autem huius loquacis verba.

INTEREAM, SI] responsio Horatij omnia faciētis, ut hunc loquacem à se abigat: sed frustra.

STARE] in iudicio, seu in iure. non satis validus ut in iure multas horas stare possim.

ET PROPERO QVÒ SCIS] ad Cæsaris hortos, ut supra dixit.

AN REM] litem, siue causam: unde rei sunt appellati, quorum res agitur. vide Festum, & Cicero. in lib. 2. de oratore: idque duobus locis.

ME SODES] me relinque, amabo te, inquit Horatius, potius quàm rem, id est, causam tuam. *sodes* pro si audes, inquit M. Tull. perf. Or. infra epist. 7. *vescere sodes*.

SEQVOR] victorem, videlicet garrulū. nam superiora illa sic sunt distinguenda: *ut contendere durum est Cum victore*, id est, cum pertinaci, qui me odio vicit, ut supra sat. 7. *atque odio qui posset vincere Regem*.

MÆCEN. QVOMODO TEC. HINC R.] sermonem intermissum ab hoc principio repetit, his verbis, *Quomodo tecum agit Mæcenas? quomodo se aduersus te gerit? qualem sese erga te præbet Mæcenas?*

PAUCOR. HOMIN.] respondet Hor. Mæcenas paucorum est hominum, id est, paucis hominibus familiaris est, paucos homines in cōsuetudinem, & familiaritatem suā recipit: paucis hominibus patet ad Mæcenatem aditus, & familiaritas. sic Terent. Eunuch. *Immo sic homo est, per paucorum hominum*. **GNATHO. immo nullorum est, si tecum vivit.** Cicero fragment. lib. de fato. *Cum autem Scipio unum & alterum ex iis, qui eum salutatum venerant, inuitasset, pluresq. etiam inuitaturus videretur: in aurem Pontius: Scipio, inquit, vide quid agas: acpenser iste. paucorum hominum est.* refert Macrob. lib. 3. Saturnal. cap. 16.

NEMO DEXTERIVS F.] verba loquacis. fortunatus (inquit) fuisti in eo, quod te Mæcenas admisit in amicorum suorum numerum.

ADIVTOREM] *συνεργόν, συμπαράτωρα, συνήπιον*.

FERRE SECUNDAS] parteis subint. id est, qui tibi secundus esse, seu inseruire posset. qui dicantur histriones primarum & secundarū partiū, dicemus ad illum locum, *vel parteis minimum tractare secundas*, epist. 1. 7. ad Lollium 2. lib. 1.

HVNC HOMINEM] me *δεικνύς*, pergit autem loqui garrulus. hunc versum in omnib. libris Hh excusis,

A excusis, præpõstera verborũ positura deprauatũ, restitui, ex auctoritate omniũ librorũ manuscr.

TRA DERE] commendare. vide annot. ad epist. ad Claud. Neron. lib. 1.

SVM MOSSES OMNEIS] omneis, qui tibi obstant, & quite antecedunt gratia apud Mæcenatem, dudum perculisses, aut certè loco depulisses. Od. 10. lib. 2. *informeis hiemes reducit Iupiter: idem Summoses.* Quemadmodum in diuitum, & potentiorum virorum domibus familiares, & comites diuitis inter se æmulentur, & alter alterũ euertere conetur, pulchrè describit Lucianus in lib. *πῶς τὸ μὴ ῥαδίως πιστεῖν τῇ διαβολῇ*, his verbis, πάντες οὐκ ἀλλήλους οὐδὲ δεδόκηται, καὶ ὡς οἱ μονομαχοῦντες, ὁππότε οὐκ εἴπω πρὸς ἑκάστου μέρος διασπῶντο τὸ στόματός, καὶ πρὸς αὐτὸς ἑκάστος εἴπω βυλόμενος παρωδεῖται, καὶ παραγρονίζεται τὸν πλησίον καὶ τὸν παρ' αὐτοῦ, εἰ δύναται, ὥσπερ αἱ καὶ ὑποσκελίζει, &c. id est, omnes igitur acutè intuentur, & quemadmodum qui singulari certamine inter se depræliantur, obseruāt siquam partem corporis nudā, atque apertam cernere queāt: & unusquisque primus esse volens, pellit, & cubito trudit vicinum, eumque, qui antecedit, si potest percellit, & supplantat, &c.

NON ISTO VIVIMVS] respondens Horat. Nulla est (inquit) in familia Mæcenatis talis æmulatio, nulla obrectatio, nullæ insidiæ, nulla inuidia.

NEC MAG. HIS ALIENA MALIS] æmulatione, obrectatione, inuidia, criminationibus occultis, insidiis, & calumniis. quorũ malorũ plena sunt potentiorum virorũ, & principum aulæ.

NIL MI OFFICIT VM Q.] libri manuscriptorum aliquot habent, *nil mi officit, inquam.*

MAGNVN NARRAS] hæc dicuntur à garrulo. magnum est id, quod narras.

AT QVI, SIC H.] respondentur hæc ab Horat. etiam si hoc, quod dico, magnum tibi, & propè incredibile videatur, sic est tamen. quidam libri veteres habent. *atquin.*

ACCENDIS] verbagarruli. incēdis me (inquit) studio, & cupiditate talis familiaritatis.

VELIS TANTVM MODÒ] satis est te hoc velle, inquit Horat. virtute enim tua facilè apud Mæcenatem, honestissimum locum obtinebis, omneisque difficultates superabis, & perfringes. Iam verò obseruatione dignum est hoc loquendi genus, *qua tua virtus expugnabis*: quod tantundè valet, quantum, si diceret, ea est tua virtus, ut facilè sis expugnaturus: vel ea, qua præditus es, virtute, facile ad Mæcenatis amicitiam peruenies. sic sæpe loquitur M. Tull. ut epist. ad Rufum lib. 5. *tamen, qua tua est suauitas, quig, in me amor, nolles à me hoc tempore æstimationem accipere.* Idem ad Trebat. lib. 7. *Moriar ni (qua tua gloria est) puto te malle à Cesare consuli, quam inaurari.* Idem pro Sylla, *Qua si de vno me cogitasset, qua mollitia sum animi, ac lenitate, numquam me hercule illius lacrymis ac precibus restitisset.* Idem pro Cælio, *Genus orationis facultatem, copiam sententiarũ, atque verborum (qua vestra prudentia est) perspexistis.* Idem ad Att. lib. 7. *Et si esset factum, (qua tua est humanitas) ascripisses.*

HAVD MIHI DEERO] loquitur hæc garrulus. non mihi (inquit) deero, id est, omnem diligentiam adhibebo, ut eò perueniā. non prætermittam facultates eò perueniendi, quæ sese mihi offerent. quid sit, deesse sibi, diximus ad sat. 4. huius lib. ibid. *neque enim cum lectulus, aut me Por-ticus excepit, desum mihi.*

TEMPORA QVÆRAM] *καταδύσσω, καταφυλακτῆσσω*: tempus aucupabor, seu obseruabo, seu, ut Liuius, captabo.

NIL SINE MAGNO VITA L. D.] sententia est multorum veterum scriptis celebrata. Pindar. *εἰδ. ε. ὀλυμπ. αἰεὶ δ' ἀμφ' ἀρεταῖσι πόνος, δαπάνη τε μάριναται* πρὸς ἔργον κινδύνω κεκαλυμμένον. id est, semper autem ob virtutes labor suscipitur, & sumptus fit in rem cum periculo coniunctam. Idem *εἰδ. 1. ibid. ἀπονοὶ δ' ἐλαβον χάρμα παῦροι πνές.* id est letitiā sine labore pauci ceperunt. Sophocl. in Electr. *πόνη τοι χάρις ὅθεν εὐτυχί:* id est, sine labore nihil fortunatum est. Heliod. *Τῆς δ' ἀρετῆς ἰδρώτα θεοὶ παροῖθεν ἐθήκαν Ἀθάνατοι,* &c. noti enim sunt versus: & profert eos Marc. Tull. lib. 6. epist. familiar. epist. ad Leptam. id est. *Virtutem dij immortales si dore parari, Atque labore volunt.* protulimus & supra Od. 24. lib. 3. *ibi, Virtutisq, viam deserit ardua:* seu *arduum.* Sed videtur Horatius ex Epicharmo potius, quàm è quouis alio expressisse. sic enim ille, *τῶν πόνων Πωλῶσιν ἡμῖν πάντα πᾶσαι οἱ θεοὶ.* id est, dij nobis omnia bona laboribus vendunt. Cum his cōgruunt & illa Virgiliana lib. 1. Georg. *pater ipse colendi Haud facilem esse viam voluit: primusq, per artem Monuit agros, curis ac uis mortalia corda: Nec torpere graui passus sua regna veterno.* & prouerbium illud à Platone vsurpatum lib. 6. de Rep. *Τὰ καλὰ τῶν ὄντων χαλεπά:* id est, quæ pulcra sunt, planè sunt difficilia. Contrà qui mollia quærunt, & sequuntur, ferè dura reperiunt, ut admonet Epicharmus, his verbis, quæ mendosa leguntur apud Xénoph. lib. 2. *δορυμνη. ὃ ποτηρὲ μὴ μάλα κακῶς ὁ μὴ τὰ σκληρὰ ἔχεις.* sic autem sunt emendāda, ὃ ποτηρὲ, μὴ μάλα κακῶς, μὴ τὰ σκληρὰ ἔχεις: id est, ὁ infelix, ne tu mollia quære, ne dura habeas.

HÆC DVM AGIT] hæc dum loquitur. sic habent omnes ferè libri veter. vnus & item alter, *Hæc dum ait,* quos non sum secutus. neque id temerè. nam qui loquitur, agit, præterea sic locutus est sat. 3. lib. 2. *amator Exclusus qui distat, agit ubi secum, eat, an non, &c.*

FVSCVS ARISTIVS] ad quem exstat Horatij epistola lib. 1. hoc principio, *Vrbis amatorem Fuscum saluere iubemus.*

ROGAT] Aristius: & à me rogatus, vnde veniret, & quò tenderet, vicissim responderet.

VELLERE COEPI] significans me cupere ab hoc garrulo eripi.

PRESSARE] sic restitui ex auctoritate cod. duor. Vatic. & Rainutij Card. Don. Torn. Clericani, Nicotiani, ceteris.

LENTISSIMA BRACHIA] quid sibi vult vox *lentissima*? an mollissima? an potius pressationem minimũ sententia? aut certè ita lenta, ut sentire non viderentur?

NVTANS, DISTORQ. OC.] innuensei, &c.

A & oculos huc, & illuc mouens, *δεδίπλων*, obscure & tacite admonens, vt me eriperet. vide annotationē ad illū locū, *Deme supercilio nubem* epist. 18.

MALE SALSUS R. D.] nimium falsus, vel in meam fraudem falsus, dissimulabat se intelligere quid vellem.

MEVM IEVR VR. B.] iecur vrebat. atqui iecur, sedes bilis non est, sed libidinis, vt annot. supra ad Od. 13. lib. 1.

CERTE NESCIO QUID] hæc dicebat Horatius Fusco, vt perspeciem colloquij secreti hoc garrulo defungi posset.

MEMINI BENE] respondet Fuscus planè aliud, quàm cupiat Horatius, idque dedita opera, cum eo perfacere, & perurbanè iocās, vt is magis, ac magis ab hoc garrulo virgeatur, & pane dicam, enecetur.

HODIE TRICESIMA SABBATA] Sabbata dicunt Latini numero multitudinis, vt cetera dierum festorum nomina, Saturnalia, Floralia, Palilia, Faunalia, Terminalia. tricesima autem appellantur fortassis à dierum numero, quibus menses constant. quamvis enim Iudæorum menses cum lunæ cursu congruentes, vicesimo nono quoque circiter die compleantur, tricenarius tamen numerus rotundior, & aptior erat verbi, quàm vicenarius nouenarius. Quin etiam dici potest, Iudæorum mensis cum lunæ cursu congruisse, & tamen triginta diebus constitisse, què admodum & Atheniensium. credibile est autem prima cuiusque mensis Sabbata, Iudæis fuisse religiosissima. Iam verò ne illud quidem dubium est, quin plerique etiam Latini ac Romani, temporibus illis Iudæorum religionem, ac caeremonias coluerint. sed cum hæc explicatio mihi non satisfaceret, Iudæum quendam de suis Sabbatis, & de annorum, mensiumque suorum ratione consului. ex iis, quæ mihi respondit, collegi, tricesima Sabbata ea esse intelligenda, quæ ab iis maxima religione coluntur, atque obleruantur: quo die agnū immolant, seu mandunt potius, & comedunt. quod Sabbatum, (vt barbarè loquar) tricesimum est ordine, si Sabbata à principio anni numeres. annus enim apud illos initium capit à mense Septembri. Alij per tricesima Sabbata, neomeniam significari volunt: quæ feriæ tricesimo quoque die mensis redeunt. Iam quòd Plutarchus *συμπος*, Δ. πορβ. e. putat Sabbata dicta à voce Bacchantiū *σαββα*, ignoratione linguæ Syriacæ, errat. dicta sunt enim Sabbata à verbo sabbat, quod valet cessare, & feriatum esse.

VIN' TV CVRRIS IVD. OPP.] id est, vin' tu Iudæorum religionem contemnere, irridere, ac pro nihilo putare? oppedere est ventris crepitum in alterius odium, & contumeliam edere: quod dicunt Græci *καταπέρδειν*, & *αὐταποπέρδειν*. Aristoph. Pluto, *καὶ τῇ πνίᾳ αὐταποπέρδειν*. id est, paupertati oppedere. Idem *νεφέλ. καὶ βέλομαι αὐταποπέρδειν* *πρὸς τοὺς βρονταίς*.

CVRTIS] supra saty. 5. apellas nominavit: quod tantundem valet: vt quidem vulgus explicat. nam illic admonuimus de Scaligeri sententia, Apellam Iudæi alicuius, qui tum viueret, no-

men proprium fuisse. *Curtos* igitur Iudæos intellige, recutitos, verpos, *ἀπὸ λυμμένων*. Curtos autem appellat, quòd pellem eam, quæ glandem caudæ salacis tegit, habeant circumcisam, & quasi decurtatam. sic ferè supra saty. 6. mulum curtum dixit cui cauda esset breuior, & decurtata, non hæc salax, sed illa, quæ nateis operit. quamquam in illa satyra quidam mulum, curtum volunt esse dictū, cui non esset integra pellis, sed quadam parte lacera, & detrita: cum quibus non pugnabo.

NULLA MIHI (INQVAM) REL.] multis locis perspicue ostendit Horatius, se omnes religiones contemnere.

AT MI. SVM PAVLLO] at mihi (inquit Aristius) religio est aliqua: ego religionibus aliquatū sum deditus: aliquatū sum supersticiosior.

VNVS MVLTORVM] vnus è multis, vt epistola ad Numicium lib. 1. *Vnus ut è multis populo spectante referret Emtum mulus aprum*. & infra satyra 10. *Vnus vinorum*. neque verò iis assentior, qui putant dictum esse ab Horatio, *vnus multorum* pro eo, quod Græci dicunt, *εἷς τῶν πολλῶν*, id est, vnus è plebe, seu vnus è vulgo. sed arbitror esse positum pro illo *εἷς πολλῶν*, id est, ego vnus egregie præter ceteros.

HVNCINE SOLEM TAM NIGR.] loquitur Horatius, suum casum deplorans. *nigrum solem* pro die infausito, tristi, & inauspicato dixit: quemadmodū diem atrum veteres appellabant, ad res gerendas ineptum, & nefastum: quales erant Kalendæ, Nonæ, Idus. quòd his diebus imperatores infelicitè rem gessissent. Catullus contra *soles candidos* vsurpauit, pro diebus latis, optatis, & iucundis, vt carm. ad seipsum. *Miser Catulle desinas ineptire, Et, quod vides perisse, perditum ducas. Fulsere quondam candidi tibi soles, &c.* & Propert. lib. 2. *O me felicem, nox o mihi candida, & o tu Lete dele deliciis facte beate meis*. & Tibull. *auroram candidam* lib. 1. eleg. 3. *Hoc precor: hunc illum nobis aurora nitentem Luciferum roseis candida portet equis*. vide annot. ad Od. 36. lib. 1.

SVRREXE] id est, surrexisse: vt supra erepsimus, pro erepsissemus, sat. 5. ad quem locum lege, si tibi lubet, quæ annotauimus.

SVB CVLTRO LINQVIT] id est, in extremo discrimine. ductum à victimis iam iam mactandis. Tale ferè illud est apud Homerum *Ἰλιάδ. κ. 671* *ἔνθ' ἑρῆϊσται ἀκμῆς*: id est, in acie nouacula stat.

ET LICET AMTESTARI?] huius loquacis aduersarius quærit à me vtrum sibi liceat me testem in eum sumere, necne? id est, an ego passurus sim illum meo testimonio vti. est enim amtestari vnum aliquem ex iis, qui assunt, prehensa auricula, testem sumere. quo facto licebat ei, qui vadibus acceptis quempiam in ius vocasset, manus ei iniicere, eumque in ius rapere. Quòd si quis nō antestatus, manu iniecta aduersarium suum in ius raperet, iniuriarum actione tenebatur. Plautus in Perfa, *SATVR. age, ambula in ius leno. D. Quid me in ius vocas? S. Illic dicam apud prætorem. sed ego in ius voco. D. nōne antestaris? S. tuan' ego causa carnisfex Quoiquam mortali libero aureis*
Hij atteram,

A *atteram, Qui hic commercaris civeis homines liberos? idem declarat lex 12. tabul. quamquam depravata sit, neque facile sit eam restituere. Hæcigitur verba legis videntur fuisse, SI VIS VOCATIONI EVAT, AVT SITE IN IVS VOCANTEM NON SE QVATVR, ANTESTATVS EM CAPITO, seu IN IVS EM RAPITO. Turn. sic restituendam putat, SI IN IVS VOCAT, NIT, ANTESTATVS MANVM INIICITO, AVREM ANTESTATI CAPITO. compositum autem est hoc verbum ab am, quod in compositione valet circum & testari. quamquam Priscian. aliter lib. 8. proferens illud Lini Andron. Impubes libripens esse non potest, neque antestari. vult enim Latinum antestari, Græco illi ἀποδίαμαρτυρησας respondere. sed errat.*

Ego verò Opp. Avric.] ego prabeo illi auriculam, ut me testem sumat.

RAPIT IN IVS] garrulum. rapit autem vim significat, & acrius est, quam ducit. rapere autem in ius suum aduersarium hic licet litigatori, quia antestatus est. alioqui non liceret, ut diximus. sic fat. 3. lib. 2. Cum rapies in ius malis ridentem alienis. Plautus Asin. Nam vidi hunc ipsum abducere, & rapere in ius Exerambum. Idem Aulul. Iam quidem ad Prætores hercle te rapiam: & tibi scribebam dicam. Ad prætores trahere autem, & in ius trahere, idem valere, sciunt qui pandectas iuris civilis vel extremis digitis attigerunt. Ius enim significat etiā tribunal, aut certè locū, ubi prætor ius dicit.

SIC ME SERV AP.] quidam hæc referunt ad Apollinis statuam eburneam, quæ posita erat in foro Augusti, ut significet Horatius, se raptò tandem in ius aduersario, quasi beneficio forensis Apollinis liberatum esse: à quibus dissentire nolim. habebatur enim deus ἀλεξίκεκος & ἀποβοπιός Apollo, id est, malorum depulsor, & servator. sed tamen credibile est, Horatium vna opera ad illum Homeri locum respexisse, ubi Æneam cū Achille congressum eripit Apollo. versus sunt hi *ἰλιάδ. 4. πόν δ' ἐξήρατ' ἑν Ἀπόλλων Πείρα μάλ' ὥστε θεός, ἐκάλυψε δ' ἄρ' ἥρι πολλῇ. id est, hunc autem valde facile eripuit Apollo, ut deus: multa autem caligine obtexit. sic & ἰλιάδ. 7. Paridem, qui Menelaum ad singulare certamen prouocarat, ab eoque penè victus, atque ad naueis pertractus erat, eripit Venus. πόν δ' ἐξήρατ' Ἀφροδίτη Πείρα μάλ' ὥστε θεός, ἐκάλυψε δ' ἄρ' ἥρι πολλῇ. id est, eum autem eripuit Venus valde facile, &c.*

SATYRA 10.

NEMPE incompósito dixi pede currere versus

Lucill. quis tam Lucill fautor ineptæ est,

Ut non hoc fateatur? at idem, quòd sale multo

Urbem defricuit, charta laudatur eadē.

Nec tamen hoc tribuens, dederim quoq; cetera. nam sic

Et Laber I mimos, ut pulchra poemata, mirer.

Ergo non satis est risu diducere rictum Auditoris: & est quædā tamen hic quoque virtus.

Est breuitate opus, ut currat sententia, neu se

Impediat verbis lassas onerantibus aureis.

Et sermone opus est modò tristi, sape iocoso,

Defendente vicem modò rhetoris, atque poætæ,

Interdū urbani parcentis viribus, atque Extenuantis eas consultò. ridiculum acri

Fortius: & melius magnas plerumque secat res.

Illi, scripta quibus comædia prisca viris est,

Hoc stabant: hoc sunt imitandi: quos neque pulcher

Hermogenes umquā legi, neq; simiusiste, Nil præter Caluū, & doctus cantare Catullum.

At magnū fecit, quòd verbis Græca Latinis

Miscuit oseri studiorum, qui ne putetis Difficile, & mirū, Rhodio quod Pitholeonti

Cōtigit. at sermo lingua cōcinnus utraq; Suauior: ut Chio nota si commista Falerni est.

Cū versus facias, te ipsum percontor: an, & cū

Dura tibi peragēda rei sit caussa Petilli: Scilicet oblitus patriæq; patriscq;, Latine

Cū Pedius caussas exsudet Poplicola, atque

Coruinus: patriis intermiscere petita Verba foris malis, Canusini more bilinguis?

Atqui

- A Atqui ego, cum Gracos facerem, natus Cum de se loquitur, non ut maiore re- D
mare citra,
Versiculos, vetuit me tali voce Quiri-
nus,
Post mediam noctem visus, cum somnia
vera:
In siluam non ligna feras insanius, ac si
Magnas Græcorum malis implere cater-
uas.
Turgidus Alpinus, iugulat dum Mem-
nona dumque
Defingit Rheni luteum caput, hæc ego
ludo:
Quæ nec in ade sonent certantia iudice
Tarpa:
Nec redeant iterum, atque iterum spe-
B Etanda theatris.
Arguta meretrice potes, Dauoq; Chre-
meta
Eludente senem, comis garrire libellos
Vnus viuorum Fundani. Pollio regum
Facta canit pede ter percusso. forte epos
acer,
Ut nemo, Varius ducit. molle, atque fa-
cetum
Virgilio annuerunt gaudentes rure ca-
mæna.
Hoc erat, experto frustra Varrone Ata-
cino,
Atque quibusdam aliis, melius quod scri-
bere possem,
Inuentore minor: neque ego illi detrahe-
C re ausim
Hærentem capiti multa cum laude co-
ronam.
At dixi fluere hunc lutulentum. sepe fe-
rentem
Plura quidem tollenda relinquendis age,
quæso,
Tu nihil in magno doctus reprendis Ho-
mero?
Nil comis Tragici mutat Lucilius Atti?
Non ridet versus Enni gravitate mino-
res,
- Cum de se loquitur, non ut maiore re-
prensus?
Quid vetat, & nosmet Lucill scripta le-
genteis
Querere, num illius, num rerum dura
negarit
Versiculos natura magis factos, & eun-
teis
Mollius? at sit quis pedibus quid claudere
senis,
Hoc tantum contentus: amet scripsisse du-
centos
Ante cibum versus, totidem cenatus: E-
trusci
Quale fuit Casi rapido feruentius amni
Ingenium: capsis quem fama est esse, li-
brisque
E Ambustum propriis: fuerit Lucilius, in-
quam,
Comis & urbanus: fuerit limatior idem,
Quam rudis, & Græcis intacti carmi-
nis auctor,
Quamque poetarum seniorum turba: sed ille,
Si foret hoc nostrum fato dilatus in æuum:
Detereret sibi multa: recideret omne,
quod ultra
Perfectum traheretur: & in versu fa-
ciendo
Sape caput scaberet: viuos & roderet
ungueis.
Sape stilum vertas, iterum quæ digna le-
gisint,
F Scripturus: neque, te ut miretur turba,
labores,
Contentus paucis lectoribus. an tua demes
Vilibus in ludis dictari carmina malis?
Non ego. nam satis est equitem mihi plau-
dere: ut audax,
Contemtis aliis, explosa Arbuscula dixit.
Men' moueat cimex Pantilius? aut cru-
cier. quod
Vellicet absentem Demetrius? aut quod
ineptus
- Hh ij Fannius

A Fannius Hermogenis ledat conuiuia Tigelli?

Plotius, & Varius, Mecenae, Virgiliusque,

Valgius, & probet haec Octavius optimus, atque

Fuscus: & haec utinam Viscorum laudet uterque.

Ambitione relegata te dicere possum

Pollio, te Messalla tuo cum fratre, simulque

Vos Bibuli, & Serui, simul his te candide Furni:

Complureis alios, doctos ego quos, & amicos

B Prudens praetereo: quibus haec, sint qualiacumque,

Arridere velim, doliturus, si placeant spe Deterius nostra. Demetri, teque Tigelli

Discipularum inter iubeo plorare cathedras.

I puer, atque meo citus haec subscribe libello.

C NEMPE INCOMP. DIXI P. C.] dixerat Horat. supra sat. 4. Lucillum duriusculum esse in componendis versibus: quo nomine fuerat à nonnullis accusatus, iis igitur nunc respondet, & se ita purgat, ut ostendat, se, quod de Lucillio dixerit, iure dixisse. In nonnullis libris manuscriptis reperiuntur hic versus octo, quorum hic primus est, *Lucili quam sis mendozus*, &c. verum non sunt Horatiani, sed ab aliquo semidocto nebulone adiecti, qui, propterea quod haec satyra initium capit à voce *Nempe*, putauit hic aliquid desiderari, cum plane nihil desideretur. Neque est quod quemquam moueant veteres libri, si qui hos versus habent. Nam plures libros producere testis possum, in quibus non reperiuntur. Praeterea si in omnibus libris antiquis reperirentur, non tamen ideo necesse haberem fateri esse huius poetae germanos versus. Nam nullus fere est liber Latinus manuscr. qui annos quadringentos superet. At hos alienos versus, puto annos ab hinc quadringentos esse factos, aut supra. Non est igitur mirum si in veteribus libris reperiuntur. Inest autem multo plus lepōris & venustatis in talibus principiis, praecisis (inquam) atque abruptis, quam planis, atque integris, propterea quod quaedam relinquuntur auditori, seu lectori potius, subintelligenda, quae subintelliguntur concinnius, quam à poeta exprimerentur. Haec enim scilicet sunt subintelligenda. Quid est quamob-

rem tam grauitè accuser? aut quid est quod ita de me querantur homines? *nempe incompósito*, &c. id est, plane fateor, me dixisse Lucillij versus esse incompósitos, &c. Versus autem, quos dixi, sunt hi, si quis forte eos requirer.

Lucili, quam sis mendozus, teste Catone
Defensore tuo peruinca: qui male factos
Emendare parat versus: hoc lenius ille,
Quo melior vir est, longè subtilior illo,
Qui multum puer & loris, & funibus vdis
Exoratus, ut esset opem qui ferre poetis
Antiquis posset contra fastidia nostra,
Grammaticorum equitum doctissimus. ut redeat illuc:
Nempe incompósito, &c. Hos versus si quis non videt non esse Horatianos, in his litteris parum videt. Primus versus in plerisque libris antiq. habet, *Lucili quod sis mendozus*. Quartum nemo non videt claudicare. desinat autem claudicare, & recto stet talo, si sic legatur, *Quo melior vir is est*. Quintus in quibusdam aliis libr. antiq. ita legitur, *Qui paulum puer*, &c. In sexto quaedam exemplaria habent, *Exhortatus*. Septimus hoc habet initium in quibusd. *Ambiguus posset*. Octauus ita legitur in quibusd. libr. *Romanorum equitum*, &c. Ego igitur hos versus ἀβέλους, & delendos censui: quin etiam edi vetui, ut supposititios & adulterinos. mihi assentiuntur Io. Auratus, M. Antonius Muretus, Simeo Bosius, Io. Passeratius.

QVOD SALE MVL. VRB. DEFR. CH. I.] idem, quod falsè, & vrbane ciuium Romanorum vitia notant, eadem satyra laudatur, nempe illis versib. *Hinc omnis pendet Lucillius hosce secutus, Mutatis tantum pedibus, numerisq. sacetus*. non dixit, *salibus*, sed *sale*, ut esset tota ἀμύγγεια. quod si salibus dixisset, trāslatio fuisset in verbo *descriuit*. quamquā negari non potest, sale etiam in numero singulari, vrbānitatem, & dicta falsa significare. Praeterea vrbem posuit pro ciuitate, seu ciuibus.

NAM SIC ET LABERIMIM.] nam si propterea, quod vrbane, & facetè vitia reprehendit Lucillius, habendus esset in numero bonorum poetarū, eadē ratione Laberij mimi quoq. essent in bonis poematis numerandi. fuit autē Laberius, mimosū scriptor dicacissimus, ac maledicentissimus: à Iulio Cæsare tamen donis auctus, & annulo aureo ornatus. M. Tull. ad Trebat. scribens, significat, esse metuendum, ne si diutius ille cum Cæsare commoratus, ab eo redeat inanis, derideant eum Laberius, & Catullus, his verbis, *Sin frustra diutius afueris, non modo Laberij, sed etiam sodalem nostrum Valerium pertimesco. mira enim persona induci potest Britannici iurisconsulti.*

ERGO NON S. EST RIS. DID.] non est igitur satis auditoris os risu dilatare, id est, auditori risum profusum mouere, quamuis insit in hoc etiam quaedam virtus: sed opus est, &c. breuitas desideratur duabus de causis: primum ut sententia currat, id est, ne claudicat, neve insistas: deinde ne & verborum multitudine se impediat, & oneret auditorem.

DEFENDENTE VICEM] id est, tuente munus, ac parteis, &c. id est, ea cumulatè praestante, quae propria sunt rhetoris, aut poetae.

VRBA-

A VRBANI P. V.] *ἑρπύρας*, qui multo minus cōtendit, quā potest.

RIDIC. ACRI FORTIVS: ET MEL.] plus interdum valet risus opportunus, quā vis, & seueritas, & acrimonia. scribit Aristoteles lib. 3. de arte dicendi, Gorgiam Leontinum dicere solitum, res seueras, & serias risu: risum, rebus seueris discutiendum esse. M. Tull. pro Murena dicentem, risu mouendo, & auctoritate Catonis, qui erat vnus ex accusatoribus, illudenda, causam obtinuisse, locupletes auctores tradiderunt.

SECAT] decedit, terminat, finit. epist. 10. lib. 1. *Quo multa, magnæq; secantur iudice liues.*

ILLI, SCRIPTA QVIBVS] poetæ veteris comædiæ, Eupolis, Cratinus, Aristophanes, vt suprà fat. 4. in princip. *quibus*, id est, à quibus.

STABANT] placebant, probabantur, nō explodebantur, *ἐκείνην*, translatus ab actoribus, seu histrionibus, qui exhibentur, & exploduntur, cum inepti & imperiti sunt: id est, eiiciuntur. contrā stare dicitur fabula, cum probatur. epist. ad August. *Securus, cadat, an recto stet fabula talo.*

B PVLCHER] *εἰρωνικῶς*, homo bellus.

SIMVS] ineptus imitator. Demetriū significat, de quo infra eadem fat. vel simiū fortasse appellat à forma, seu potius deformitate corporis.

NIL PRÆTER CALVVM, ET DOCT.] qui nihil aliud cantare didicit, quā Caluum, & Catullum. neque verò est, quod quisquā existimet ab Horatio Caluum, & Catullum improbari: sed ineptos, & stultos imitatores. ordo est, nihil cantare doctus, id est, qui nihil cantare didicit, præter Caluum & Catullum.

AT MAGNVM FECIT] Lucillius verba Græca Latinis miscebat, vt apparet ex his versibus à me sic emendatis. *Quam lepide lexes composita, vt tessera omnes, Endo pavimento, atque emblemate vermiculato?* quos profert M. Tull. in orat. perf. sed corruptos, & ex his *Χαῖρε, inquam, Tite lictores, turma omni, cohorsq; Χαῖρ. hinc MucI hostis Albucius, hinc inimicus.* quamquam in his posterioribus Albucium, qui Græcus dici malebat, quā Romanus, Scæula de industria Græcè salutat. vide lib. 1. de finibus. & in his. *In quo Latin clamores sophos ille solebat Edere*, qui citantur à Cicer. lib. 2. de finibus. Idem Lucillius M. Crassum, qui semel in vita risisse dicitur, *ἀγέλαστον* in satyra quadam nominavit, teste M. Tull. lib. 5. de finib. exstant & hi Lucillij versus ad hanc rem magnopere pertinentes, apud Nonium in voce, *compernes. Num censes καλλιπρόκαμον, καλλίσφυρον illam, Non licitum esse uterum, atque etiam inguina tangere mammis? Compernem aut varam fuisse Amphitryonis ἀκοῖν, Alcmenam atque alias: Ledam ipsam denique nolo Dicerere. tunc vide, atque διαλλαξοῖν elige quoduis. Τύρω ὑπατέρεια aliquam rem insignem habuisse: Verrucā, neuum, dicta est, dentem eminulum unum.* sic enim hos versus emendo.

OSERI STVDIORVM] *ὀψιμαβεῖς* vno verbo appellant Græci, qui serò didicerunt. M. Tull. epist. ad Papir. Patum. *ὀψιμαβεῖς autem homines scis quam insolentes sint.* contrā *παῖδομαθεῖς*, qui à pueris didicerunt.

qui à pueris didicerunt.

QVINE PVTETIS, &c.] sic habent tres codic. Vatic. & Iann. Faër. Torn. & aliquot alij. Et Prisc. lib. 16. sic legit hunc locum, & ait ne conjunctionem esse neque dubitantem, neque interrogantem: sed confirmantem, aut certè enuntiantem. alterum exemplum profert ex faty. 3. lib. 2. *Clarus erit, fortis, iustus, sapiens ne etiam, & rex.* vbi vulgò aliter legitur tamen.

VT, CHIO NOTA SI COMMISTA FAL.] Vt si vino Chio Falernum temperatum est, quod fieri solebat, vt vini Falerni austeritas vino Chio, quod erat lenius, ac mitius, obtunderetur. cur autem notam Falerni dixerit, vide suprà Od. 3. lib. 2. ad illum locum, *Interiore nota Falerni.*

DVRA] difficilis: vt Terent. Phorm. *Verum scientem, tacitū causam tradere aduersariis. Etiamne id lex coegit? PHÆD. Illud durum. GET. ego expediam.*

CVM VERSVS FACIAS TE IPSVM PERC. &c.] ordo verborum & sententia huius loci hæc est. te ipsum percunctor, id est, ex te ipso quæro, cum versus facturus sis, & cum Petillij causa tibi sit agenda, an tu patriæ, & patris oblitus verba Græca patriis, id est, Latinis intermiscere malis, quā puro sermone Latino uti, cum Pedius Poplicola, & Messalla Corvinus causas agant Latine multo cum sudore?

PATRIÆ QVE, PATRIS QVE] oblitus Italiæ, quæ patria tua est, & patris tui, qui Romanus, aut certè Latinus est, vel erat, &c.

LATINÈ CVM PEDIVS CAVS. &c.] id est, cum hi duo præstantissimi, & clarissimi oratores, Petillij accusatores, Pedius Poplicola, & Messalla Corvinus, multum sudent in causis Latino sermone componendis, & agendis: id est, cum multum laborem, multamque operam sumant in causis Latine componendis, atque agendis, &c. Cum antea in omnibus libris vulgatis legeretur. *patriq; Latini*, ego admonitus à duobus cod. Vat. & Tornes. veram scripturam restitui: de qua dubitaturum politum litteris arbitror neminem. quis enim non videt aduerbium *Latine* ad verbum *exsudet* pertinere? idque ignorantem confidentem aliquem librum, aut lectorem, hunc locum corrupisse?

CANVSINI MORE BIL.] Canusinorum more, qui partim Græcè, partim Latine loquebatur. vide Festum in nomine *bilinguis*. *διγλωσσοι* appellant Græci.

NATVS MARE CITRA] in Apuliæ finibus, non in Sicilia, aut Græcia.

POST M. N. V. CUM SOMNIA VERA] hoc enim maximè tempore, cum & confectus, depulsusque è pectore cibus est, & liber animus, ac solutus à cōtagione corporis futura providere potest, vera videntur in somnis. sic Theocritus in Europa, eid. κ. *Εὐρώπῃ ποτὲ Κύπρις ὅππῃ γλυκὺν ἦκεν ὄνειρον, Νυκτὸς ὅτε πρὶτα πινυλάχους ἴσατο, ἐγγύδι δ' ἦν ἄς, ὅτε γλυκίων μέλιτος βλεφάροις ἐφίχον Λυσίμελης πιδάμαλα κῶκ' ὅφρα δαίνομαι. Εὐτὲ καὶ ἀπὸ γαῖαν ποταμὸν αἰνέται ἔθνος ὄνειρον* id est, Europæ quondam Cyprus dulce somnium misit: cum tertia pars noctis staret, aurora autem

Hh iij appro-

A appropinquaret: quo tempore somnus melle dulcior palpebris infidens, membra soluens oculos molli somno deuincit: cum verorum somniorum natio pascens vagatur.

IN SILV. NON LIGNA FERAS INSAN.] id est, æquè fueris insanus, si tu Latinus Græcos versus scribas, atque si in siluam ligna feras.

TVRGIDVS] inflatus. A. Corneliū Alpinum designat.

IUGVLAT] dum ita inscitè, & ineptè Memnonis ab Achille iugulati historiam, seu potius fabulam narrat, vt Memnonem ipse iugulare videatur: & dum Rhenum fluuium ita ineleganter describit, vt luto conspurcare videatur, vel dum è luto caput Rheni defingit, hoc est, deformat, cum è marmore potius fingendum esset: hæc ego ludibundus scribo. Memno, & Hemathio fratres, Tithoni & Auroræ filij: quorum hic ab Hercule, ille ab Achille interfectus est. Hesiodus in Theog. Τίτον δ' ἦώς τέκε Μήμωνα χαλκοκροστὴν Αἰθιοπῶν βασιλῆα, καὶ ἡμαθίωνα ἀνακτα.

B DEFINGIT] deformat, illepidè describit, & inuenustè. In quibusdam codicibus legitur *diffingit*: in cod. Don. *depingit*. in Torn. & aliquot aliis, *Defingit*. ego *Defingit* verum esse puto.

LVTEVM CAPVT] per caput Rheni, significatur fons & origo Rheni: & tamen fluuij specie humana figurabantur: vt annotauimus supra ad Odam 14. lib. 4. luteum dixit, vel ad naturam fluminis spectans, quod turbidum est, vel ad inscitiam poëtæ, qui hunc fluuium inuenustè, & impolitè describeret. licet etiā dicere, spectasse Horatium ad opera fictilia, & è luto facta, quæ præ marmoreis contemnuntur, & iacent.

QVÆ NEC IN ÆDE S. CERT.] Quæ nec in æde Apollinis recitentur, vt lubeant Mecij Tarpe iudicium, nec iterum atque iterum spectentur à populo. de Mecio in epist. de arte poët. *Si quid tamen olim Scripseris, in Mec I descendat iudicis aureis.*

ITERVM ATQVE ITERVM SPECTANDA] quidam libri veteres habent, *spectata*.

ARGVTA MERETR. POT. D. q3. CHR.] id est, tu Fundani vnus ex iis, qui hodie viuunt, potes omnium optimè comædiam scribere: tu omnibus hominibus præstas in scribendis comædiis: in quibus inducuntur meretrices arguta, & serui dominos fallentes dolis. vnus vinorū.

C eis ζώντων.

COMIS & ARR. LIB.] nonnulli *comis libellos* coniunctè legunt, vt sit, *comis libellos*, & interpretantur, urbanos, facetos, hilares. ego nullius sententiam reprehendo. vratur suo quisque iudicio. Verum tamen magis mihi placet, *comis* esse numeri singul. casus recti, vt cohareat cum his, *tu vnus vinorū potes garrere libellos comis*, id est, comiter, hilariter, facetè, & comicè. Nam Varro lib. 5. de lingua Latina à Græco nomine Κῶμος, qui Deus hilaritatis, saltationis, lasciuia, intemperantia, & similibus esse dicitur, ait Latinum *comis* ortum esse, indeque dictam à Latinis comassationem, seu potius commixtionem, quemadmodum & à Græcis comædiam. Præterea hac eadem sa-

tyra Lucillium bis comem appellat, semel ibi. Nil *comis* tragici mutat Lucillius Atti? iterum ibi. fuerit Lucillius, inquam, *Comis* & *urbanus*. Postremo puto Horatium Græcum verbum κομῶδῶν, quod est res urbanas, & Como dignas canere, seu dicere, his verbis *comis* garrere libellos, exprimere voluisse. Non ignoro tamen M. Tull. vocem *comis* aliter interpretari in orat. pro Corn. Balbo: cuius hæc verba sunt. *in quo erat accusatoris interpretatio indigna responsione, qui ita dicebat, comiter esse communiter. quasi verò priscum aliquod, aut insolitum verbum interpretaretur. comes, benigni, faciles, suaves homines esse dicuntur, qui erranti comiter monstrant viam, benignè, non grauiter: communiter certe non conuenit.* Sed in iis, quæ in iudiciis habentur, orationibus, hominum auctoritates non sunt consignatæ. omnes enim illæ orationes, causarum sunt, & temporum, non hominum ipsorum, ac patronorum, vt ait idem Tullius in Cluentiana. Varronem igitur hic sequamur. Incidi etiā aliquando in quendam virum doctum, qui diceret *comis* hic esse septimi casus à Græco κῶμος, *comi* numeri multitudinis, quod nomen significat cantilenas lasciuas, delicatas, molles, impudicas, conuiuii, & conuentu hominum intemperantium, & Como dignas: cum quo nolui pugnare.

POLLIO REG. FACT. CAN.] Pollio tragicædiæ Latinas, id est, Prætextas, scribit. Personæ tragicæ sunt, reges, principes, consules, prætores, tribuni pl. & similes personæ publicæ: res, & argumentum prætextarum, facta regum, & principum, & clarorum virorum.

PEDE TER PERCVSSO.] id est, senariis iambicis, qui trimetri appellantur. hæc malè distinguuntur in omnibus libris vulgatis.

FORTE EPOS] carmen longum, hexametrum, Meonium, seu Homericum, heroicū. nam tamen hoc nomine quilibet versus significetur & πᾶσις, tamen ferè semper Aristoteles, & Plato pro hexametro vsurpant. ille enim ἐπὶ, id est, epopœiam in libello ποιεῖ ποιητικῆς, tragicædiæ opponit, his verbis: καὶ τὸ πρῶτον ὁμοίως ἐν ταῖς τραγῳδίαις τοῦ ἐποίου, καὶ ἐν τοῖς ἐποίῳ. id est, atqui primò similiter in tragicædiis hoc faciebant, & ἐν ἐποίῳ, id est, versibus heroicis. vnde poëtæ epici dicti. Sic M. Tull. epistola vltima libri 3. epistol. ad Q. Fratr. *Quod me horaris, vt absolnam, habeo absolutum suauis, mihi quidem vt videtur, ἐπος ad Casarem.* Plato item in Phædro, aliisque locis non quoduis carmen ἐπος appellat, sed hexametrum. sic Plato in illo dial. cum verbum illum protulisset, αἷς λύκος ἀνὰ φιδῶ, ὡς παῖδα φιλῶσιν ἐρασταί, Vt lupus agnum, sic puerum expetit, ardet amator: rogatus à Phædro, cur finem loquendi fecisset, respondet, ἐκ ἡδονῆς, ὦ μακάριε, ὅτι ἡδὲ ἐπὶ φθέρομαι, ἀλλ' ἐκ ἐπὶ διδυράμβου, id est, non sensisti, o beate, me iam epe, id est, versus longos loqui, non dithyrambos? vide Eustath. in lib. 2. il.

VT NEMO] ita vt nemo melius. sup. Od. 6. lib. 1. *Scribèris Vario fortis, & hostiū Victor Maonij carminis alie.* [al. alii] dixit autem ducere epos vel propterea quod versus heroici fere alijs sunt longiores, ac productiores: itaque longi appellantur: vel (quod magis probò) quia epos dictum est

A est *ἡ δὲ πρῶτη ἐκ τῶν αὐτῶν τῶν ἐξ ἑκαστοῦ τῶν ἀπορῶν*. i. ob id quod in eo primas parteis cetera consequuntur. Denique (ut semel dicam) fortasse intelligendus est Horat. vel ita dixisse *epos ducere*, ut solemus dicere, *lineam ducere*: quemadmodum enim mathematici aiunt lineam esse punctum productum: ita versus heroicus constat ex numero sermone ad iustam longitudinem, lineæ in modum productæ. vel ita, ut *lanam, seu filum ducere, ac trahere*: ex quo Horat. alibi dixit *tenui deducta poemata filo* & M. Tull. *genus orationis tractum*. vel ut aurum, argentum, ferrum, & similia, duci dicuntur, quod est Græcis, *ἐλάνεσθαι*.

MOLLE, ATQUE FACETVM] carmen tenerum, elegans, & politum. hæc sunt referenda ad Bucolica, & Georgicorum libros.

GAUDENTES RVRE] rustica, pastorales, bucolica. nondum scilicet hoc tempore Virgilius *Æneida* ediderat, & fortasse ne scripserat quidem.

HOC ERAT, EXPERTO] id est, ego nihil habui, quod potius, aut melius scribere possem, quam satyras: quod quidem genus Varro Atacinus frustra expertus est, & quidam alij, quos necesse non est nominare. De Varrone Atacino Quint. lib. 10. dictus est autem Atacinus ab Atace Narbonensis Gallia fluuio. fuit enim Varro ille Narbonensis.

INVENTORE MINOR] Lucillio. infra eadem saty. Græcis *ἡνίκά τινος καμίνος ἀνέστη*. & saty. 1. lib. 2. *me pedibus delectat claudere verba Lucilli ritum, nostrum melioris utroque*. ibid. *quid, cum est Lucillius ausus Primus in hunc operis componere carmina morem?* &c.

AT DIXI FL.] hæc pertinent ad illum locum sat. 4. *Nam fuit hoc vitiosus in hora sepe ducentos, ut magnum, versus dictabat stans pede in uno. Cum fluere lutulentus, erat, quod tollere velles*.

SÆPE FERENTEM PLVR. Q. TOLL.] quasi ita dicat, non tantum hoc dixi, illum fluere lutulentum, sed etiam illud addidi, sæpe proferentem plura digna, quæ excipiantur, sumantur, & probentur, quam, quæ reiciantur, vel sic. At dixi Lucillum versus effundere ineleganteis, incompósitos, & incultos, ut torrens fluuius, lutulentus & turbidus fluit: seu aquam turbidam & lutulentam deuoluit, & præcipitat: Fateor, me hoc dixisse: sed addidi, *plura ferentem tollenda relinq.* id est, plura proferentem digna, quæ sumantur, & excipiantur, quam quæ omittantur, & negligentur. significat illū versum, qui paullo ante à me commemoratus est, *Cum fluere lutulentus, erat quod tollere velles*: cuius hæc sententia est, quantumuis alij reclamant, immò verò rumpantur licet: Cum Lucillius versus effunderet lutulentos, id est, impositos, & ineleganteis (tralatio ducta à fluuio turbido, & lutulento) erat tamen aliquid, quod humi iacens tollere, & sumere velles. sic usurpauit hæc verba *tollere & relinquere* epist. 7. ibi, *at tu quantumuis tolle*. deinde sequitur non longè, *hæc porcis hodie comedenda relinques*. est enim hæc illorum verborum sententia, tolle, id est, sume, porcorum quantum libet: si nō tolles, ea relinques porcis comedenda. En tibi tollere perspicue idem va-

let illic quod accipere, sibi sumere, secum auferre: D contra relinquere, idem ferè quod aspernari, reicere, omittere. *tollenda* igitur, id est, sumenda, excipienda, ut de arte poetica. *hoc tibi dictum Tolle memor*.

AGE, QVÆSO] Dic mihi (amabo te) nihilne interdum reprehendis in Homero? nōne viri docti quædam in Homero improbant, quædam desiderant? Nōne Lucillius ipse, urbanissimus, ac facetissimus poeta, nonnulla mutat in L. Attio tragico? Nōne versus Ennii notat interdum, & irridet, ut leuiore?

TV NIHIL IN MAGNO D. R. H.] Horatius epist. de arte poet. ait se indignari quando cumque Homerus dormitat. Dormitat igitur interdum Homerus.

QVID VETAT ET NOS MET, &c.] si licuit Lucillio Attium, & Ennium reprehendere: quid vetat quo minus & nos Lucillij scripta examinemus, videamusque num vel sua culpa, vel earum rerum, quas tractauit, vitio non sit affectus compositum & politum scribendi genus?

MAGIS FACTOS] magis elaboratos, accuratos, expolitos. Græci dicunt *παιμνένους*, idque annotauit Muretus, & alij. ita M. Tull. in Bruto, *sed ut intellectum est, quantam vim haberet accurata, & facta oratio*, &c.

EVNTEIS MOLL.] molliores, concinniores, leniores. tralatio est a rebus animatis iter facientibus per loca plana. habent autem etiam carmina suos pedes. Quare non immerito ire & currere dicuntur. sic Martial. *Carmina nulla probas, molli quæ tramite currunt, Sed quæ per salebras, atque saxa cadunt*.

AT SIT QVIS] sic legendum, non *at si quis*: ut habent vulgati codices. Est autem totius huius loci sententia, At sit aliquis hoc vno contentus, nempe versus facere, qui singuli senis pedibus consistit: scribat ducentos versus ante cœnā, totidem à cœnā, &c., demus præterea Lucillium fuisse lima-tum, & accuratum scriptorem, quod non ita est: tamen si hodie viueret, multa inania, & superuacanea sibi amputaret, &c.

PEDIBVS QVID CL.] sic ferè loquitur satyr. 1. lib. 2. *me pedibus delectat claudere verba Lucilli ritum*.

DVCENTO S] suprà sat. 4. *in hora sepe ducentos, ut magnum, versus dictabat stans pede in uno*.

ETRUSCI QVALE EVIT] id est, qualis fuit Cassius Etruscus, Parmensis, de quo in epist. ad Alb. Tibull. *Scribere, quod Cassi Parmensis opuscula vincat?* quo versu laudat eum Horatius, cum & hoc, & proximo vituperare videatur. vel dicendum nō eò vituperari, quod ei celeritatem ingenij tribuat, nec quod tam multa eum scripserit dicat, ut suis chartis, sine lignis, combustus fuerit: vel assentiendum iis, qui hunc Cassium Etruscum, aliū à Parmensi fuisse dicunt: quod mihi nō videtur. Reperti autem sunt in Brutiis versus aliquot huius Cassij Parmensis non ita pridem à Quadrimano quodam erudito iuvene: deinde ab Achille Statio, editi post lib. Suetonij de claris rectoribus: quos putavi hinc quoque non alieno loco ascribendos. *Cassij Parmensis Orpheus. Arguta*

A *guta primum cum plectra parentis & auro distincta sum sit citharam Rhodopeius heros: Ridebant segneis pulsus, digitosq; micanteis Serius, & chordis indocta dissona vocis. Mox pudor exardens, & gloria dulcis honesti Lusibus auertit puerilibus, omnis & illuc Perditus incumbens Musa pallescebat amore. Et nunc maternis inhiat, nunc ille paternis Cantibus, hinc illinc discens dependet utrimque. Nulla Venus faciem cepit mentita dolosis Copeidibus. somni fuerat, parcusq; Lyai: Donec ridiculus dudum modulamine siluas, Euulsosq; suis scopulos radicibus egit. Ausus & ire viam viuentibus inconcessam: Pœnarum oblitus demulsi carmine mancis. Non leuis ascensus, si quis petit ardua: sudor Plurimus hunc tollit, nocturno exsomnia oluio Immoritur, delet quod mox laudauerit in se. Qui cupit aeternæ donari frondis honore.*

CAPSIS QVEM FAMA EST, &c.] qui tam multa scripsit, ut suis libris fuerit am bustus, seu, ut habent quidam cod. combustus.

FVERIT] concessio. demus, eum fuisse vrbatum, ac facetum: demus, eundem fuisse limatum & politum scriptorem.

B FVERIT LIMATIOR IDEM, QVAM] hunc locum, quem scio difficilem, & impeditum haberi, sic expedio, atque explico. Demus (inquit Horatius) Lucilium limatiorem fuisse, quam auctorem satyræ Græcis intactæ esse videmus: quod idem fere valet, ac si dicat, demus, Lucillum fuisse limatiorem, quam ipse sit: atque ita nomen rudis in patrio casu accipio, & cum voce carminis coniungo. Nam quod alij faciunt rudis, recti casus, hoc modo: fuerit limatior idem, Quam rudis, id est, fuerit limatus potius, quam rudis, & impositus, hoc illi non rectè. Sic enim locutus esset Horatius, fuerit limatior, quam rudior, ut docent exempla. T. Liuius. lib. 28. annalium. *Acrior impetu, atque animis, quam compositior ordine vllò pugna fuit.* Idem lib. 30. de Fab. Maximo. *cautior tamen, quam promptior hic habitus fuit.* Colum. lib. 6. *si longior fuerit, quam latior.* Quinctil. *salubrior studiis, quam dulcior.* Paterculus. *Festinationem itineris eius aliquādiu morata Massilia est: fide melior, quam consilio prudentior, sic & Græci Eurip. Medea, εἰς Ἰθάκην ἰσχυρὸν Σὺν οἷς αἰετοειδὲς μάλλον, ἢ σφοδρτέρα. carminis rudis autem, id est, satyræ nondum perfectæ.*

C GRÆCIS INTACTI] quod Græci non attigerunt. Satyra enim (inquit Quinctil.) tota nostra est.

DILATVS] magna est hîc librorum antiq. varietas. in aliis enim scriptum est *delapsus*: in vno *dilapsus*: in vno *delatus*: in quattuor *dilatus*: quos secutus sum: & hunc locum sic explico. sed si Lucilius ad nostram ætatem esset reſeruatus, si nostra demum ætate introiisset in vitam, seu natus esset, &c.

DETERERET SIBI MVLTAM] detraheret, limaret, demeret.

RECIDERET] refecaret, amputaret, circumcideret.

QVOD VLTURA PERF. TRAH.] quod superuacaneum esset, quod redundaret.

CAPVT SCABERET, VIVOS ET] id est, sæpe torqueretur: seu multum sudaret, multumque

laboraret in versibus scribendis. ut epist. 2. lib. 2. *Ludentis speciem dabit, & torquebitur.* gestus sunt hominum in attentissima cogitatione defixorū, & eorum maximè, qui summam curam in scribendo ponunt.

VIVOS ET ROD. VNG.] vngueis vsque ad viuum roderet.

SÆPE STILVM VERTAS, &c.] monet hîc Horat. ut sua quisque scripta mutet, limet, corrigat, & emendet. Est enim *stilum* *vertere*, scriptum mutare, inducta priore scriptura. M. Tull. lib. 2. accusation. *Vertit stilum in tabulis suis: quo facto causam omnem evertit suam.* natum hoc loquendi genus à veterum consuetudine, qui stilo inuerso, id est, superiore stili parte, quæ erat obtusior, id, quod acumine, seu acie stili exaratum erat in tabulis ceratis, delebant, & ceram rursus complanabant. Ad hunc locum pertinet, quod est in epistola ad Augustum: vbi queritur suæ ætatis poetæ turpe sibi ducere, ea, quæ semel scripserint, imutare, his verbis: *Nam spirat tragicum satis, & feliciter audet: Sed turpem putat in scriptis, metumq; lituram:* cui consentanea sunt illa in epist. de arte poet. *Nec virtute foret, clarisve potentius armis, Quam lingua, Latini si non offenderet unum Quemque poetarum lima labor.*

NEQVE, TE VT MIRETVR TVRBA, LAB.] contra se res habet in oratore: qui si probatur multitudini, non est, quod doctorem iudicium magnopere desideret, ut multis verbis docet M. Tull. in Bruto.

VILIBVS] parui pretij, contentis.

DICTARI CARMINA MALIS?] Persius sat. 1. *T'en' cirratorum centum dictata fuisse Pro nihilo pendas?*

EXPLOSA] à plebe, & multitudine: ab equitibus autem probata.

ARBVSCVLA] mimæ: de qua M. Tull. ad Attic. lib. 4. *Quæris nunc de Arbuscula. Valde placuit. & meretrix, ut scribit Seruius commentar. in Gallum, ad illum versum: Incipe, sollicitos Galli dicamus amores, vbi hæc notat, post Citheridis discessum, quam Lycorin vocat. Fuerunt autem vno tempore meretrices tres Citheris, Origo, Arbuscula. Horat. explosa Arbuscula.*

CIMEX] credibile est, hunc Pantilius ab Horatio ob immunditiam, aut fœtorem, aut maledicentiam, cimicem esse nominatum: quod insectum est fœtidum & mordax.

AVT CRUCIER QVOD] Nonnulli libri veteres habent, *aut cruciet quod*, quod si quis probabit, subintelligendum erit, *me*, ut sit cruciet me, id est, doleat mihi. Omnino scriptura recepta mihi probatur magis.

DEMETRIVS] quem suprà simiū appellauit.

FANNIVS] de quo suprà sat. 4. *beatus Fannius ultro Delatis capsis.*

OCTAVIVS] poetam Octauium intellige, non Octavianum eum, qui Cæsar Augustus postea dictus est. vide P. Victor. Var. lect. lib. 14.

AMBITIONE RELEGATA] id est, Sublata omni ambitione, depositoq; omni studio turæ gratiæ colligendæ, beneuolentiæq; aucupandæ.

COM-

A COMPLUREIS ALIOS] aliquot libri manu scripti habent, *Complureisq; alios.*

PRVDENS] sciens: non per imprudentiam, aut ignorantiam.

ARRIDERE] probati, placere. quibus (inquit) hæc scripta mea, quali acūque sint, placere velim, non feminis, & viris faminarum similibus.

DISCIPVLARVM INTER, &c.] sic scriptū est in trib. cod. Vat. & Iann. Fabr. Torn. Russard. Nicot. Cleric. neque verò dubium cuiquam debet esse, quin hæc sit recta, & vera lectio, tot codicibus confirmata, vt taceam, quòd eam Porphy. agnoscit. significat autem Horatius, hunc Her-

mogenem, vel fæminis probari tantum, non viris: vel discipulos habere impudicos, & parum mares, & fortasse, qui magistro flagitiosè morigerarentur.

PLORARE] *οἰμῶσεν*. Quemadmodum, quibus benè cupiunt Græci, eos iubent *χαίρειν*, *εὖ παύσθην*, id est, gaudere, & bene rem gerere: sic, quibus malum precantur, eos iubent *οἰμῶσεν*, id est, plorare. vide annot. ad Od. 5. epod. ibi, *Ὀμύτα στήνυρ καπύ*.

CITVS] citò.

SUBSCRIBE] in infima parte scribe: post alia scripta scribe.

SATYRARVM LIBER SECVNDVS.

SATYRA I.

B **S**VNT quibus in satyra videar nimis acer: & ultra
Legem tendere opus: sine nervis altera, quicquid
Composui, pars esse putat: simileisq; meorum
Mille die versus deduci posse. Trebati,
Quid faciam, præscribe. quiescas. ne faciam, inquis,
Omnino versus? aio. peream malè, si non
Optimum erat. verum nequeo dormire. ter vincti
Transnanto Tiberim, somno quibus est opus alto:
Irriguumq; mero sub noctem corpus habento.
Aut, si tātus amor scribendi te rapit, aude
Cæsaris inuicti res dicere, multa laborum
Præmia laturus. cupidum, pater optime,
vires
Deficiunt. neque enim quiuis horrentia
pilis
Agmina, nec fracta pereunteis cuspide
Gallos,
C Aut labentis equo describat vulnera Par
thi.
Attamen & iustum poteras, & scribere
forte, m,
Scipiadam vt sapiens Lucilius. haud mi
hi deero,
Cum res ipsa feret. nisi dextro tempore,
Flacci
Verba per attentam non ibunt Cæsaris
aurem:

Cui, malè si palpare, recalcitrat undique
tutus.

Quanto rectius hoc, quàm tristi ledere
versu

Pantolabum scurram, Nomentanumq; ne
nepotem:

Cum sibi quisque timeret, quamquam est
intactus, & odit?

Quid faciam? saltat Milonius, vt semet
icto

Accessit feruor capiti, numerusq; lucer
nis.

Castor gaudet equis: ouo prognatus eodè,
Pugnis. quot capitum viuunt, totidem
studiorum

Millia. me pedibus delectat claudere
verba

Lucili

A Lucill ritu, nostrum melioris utroque.
 Ille velut fidis arcana sodalibus, olim
 Credebat libris: neque, si male cesserat,
 umquam
 Decurrens aliò, neque, si bene, quo fit, ut
 omnis
 Votina pateat veluti descripta tabella,
 Vita senis. sequor hunc, Lucanus, an Ap-
 pulus, anceps:
 Nam Venusinus arat finem sub utrum-
 que colonus,
 Missus ad hoc, pulsus (vetus est ut fama)
 Sabellis:
 Quo ne per vacuum Romano incurre-
 ret hostis:
 Sine quòd Appula gens, seu quòd Luca-
 B nia bellum
 Incuteret violenta, sed hic stilus haud pe-
 tet ultrò
 Quemquam animantem: & me, veluti
 custodiet ensis
 Vagina tectus: què cur destringere coner
 Tutus ab infestis latronibus? ô pater, &
 rex
 Iupiter, ut pereat positum rubigine telum:
 Nec quisquam noceat cupidò mihi pacis.
 at ille,
 Qui me commòrit, (melius non tangere,
 clamo)
 Flebit: & insignis tota cantabitur urbe.
 Servius iratus leges minitatur, & urna:
 Canidia Albucii, quibus est inimica, ve-
 C nenum:
 Grande malum Turius, si quis se iudice
 certet.
 Ut, quo quisque valet, suspectos terreat:
 utque
 Imperethoc natura potes, sic collige mecum.
 Dente lupus, cornu taurus petit. unde,
 nisi intus
 Monstratum? Sceue viuacè crede nepoti
 Matrem: nil faciet sceleris pia dextera.
 mirum:

Ut neque calce lupus quemquam, neque D
 dente petit bos.
 Sed mala tollet animum vitiato melle cicuta.
 Ne longum faciam: seu me tranquilla se-
 nectus
 Expectat, seu mors atris circumvolat alis:
 Dives, inops, Romæ, seu fors ita iusserit,
 exsul,
 Quisquis erit vita, scribam, color. ô puer,
 ut sis
 Vitalis metuo, & maiorum ne quis amicus
 Frigore te feriat. quid cum est Lucillius
 ausus
 Primus in hunc operis componere carmi-
 namorem,
 Detrahere & pellem, nitidus qua quis-
 que per ora
 Cederet, introrsum turpis? num Lelius, E
 aut, qui
 Duxit ab oppressa meritum Karthagi-
 ne nomen,
 Ingenio offensus? aut laeso doluere Metello?
 Famosisq; Lupo cooperto versibus? atqui
 Primores populi arripuit, populumque
 tributum,
 Scilicet uni æquus virtuti, atque eius a-
 micis.
 Quin, ubi se à vulgo, & scena, in secreta
 remorant
 Virtus Scipiada, & mitis sapientia Lell:
 Nugari cum illo, & discincti ludere, do-
 nec
 Decoqueretur olus, soliti. quicquid sum F
 ego, quamuis
 Infra Lucill censum, ingeniumq; tamen
 me
 Cum magnis vixisse inuita fatebitur usq;
 Inuidia: & fragili quærens illidere den-
 tem,
 Offendet solido. nisi quid tu, docte Tre-
 bati,
 Dissentis. equidem nihil hic diffindere
 possum.

Sed

A *Sed tamen ut monitus caueas, ne forte negoti*

Incutiat tibi quid sanctarum inscitia legum:

Si mala condiderit in quem quis carmina, ius est,

Iudiciumq; esto, si quis mala: sed bona si quis

Iudice condiderit laudatur Cesare. si quis

Opprobrijs dignum latrauerit, integer ipse:

Soluentur risu tabulae: tu missus abibis.

B *VIDEAR NIMIS ACER]* videar nimis vehemens in reprehendis, & insectandis hominibus, nimium saeuus, & asper: χαλεπώτερος τῶ δέοντος. quidam libri vet. habent *videor*.

ET ULTRA LEGEM TEND.] & quibus videar ultra satyræ legem opus intendere. & verò in quibusdam libris manuscriptis ita legitur, *intendere*. ductum à neruis, aut fidibus nimium intentis. Est autem satyræ lex, ut comiter, & urbanè, & per ludum, ac iocum, mores, vitiaque hominum notet, ac reprehendat: non asperè, non feridè, non petulanter, non contumeliosè, non iracundè, ut Pers. & Iuuenal. Et attende, legem non temerè commemorari ab eo, qui loquatur cum Iurifcons.

SINE NERVIS ALTERA] altera pars, quicquid scripsi, nimis laxum, & propemodum enerue esse existimat. & attende, cum in tralatione manere.

TREBATI] hunc Trebatium, clarum iurifconsultum fuisse constat. eundem M. Tullio Ciceroni admodum familiarem fuisse ex ipsius Ciceronis ad illum epistolis perspicere licet lib. 7.

C *DEDUCI]* tanquā lineas: vel potius tanquā lanā, seu linum. epist. Ad August. *tenui deducta poemata filo*. ad quem locum hac de re plura.

TER VNCTI TRANSN. TIB.] quoniam hac à Trebatio iurifconsulto pronuntiantur, quasi edicta quædam, & leges: faceret simili verborum formula concipiuntur, atque leges componi solent. Iam verò nemini est obscurum, à labore, & cibo, vinoque somnum esse dulcissimum, ac placidissimum. quod cur ita fiat, docet Lucret. lib. 4. his versibus, *Deinde cibum sequitur somnus, quia, quæ facit aer, Hac eadem cibus, in venas dum diditur omneis, Efficit: & multo sopor ille grauissimus exstat, Quem satur, aut lassus capias: quia plurimum se Corpora conturbant magno confusa labore. Fit ratione eadem coniectus porro animæ Altior, atq; foras eiectus largior eius, Et diuisior inter se, ac distra etior intus.*

ALT O] Homerus, & Græci ὑπνον νιδυμον appellant, id est, vel altum, vel iucundum: quanquam

interdum pro eo, quem iidem νύκτερον nominant, usurpatur. Virgil. lib. 8. *Aeneid. princip. Alitum, pecudumq; genus sopor altus habebat.*

IRRIGVVM] non dixit obrutum. esset enim tum somnus implacidus, insuauis, iniucundus, atq; (vt ita dicam) infomnis: sed irriguum. rectè igitur Alcæus πύρε πνυμονας οἶνω, id est, vino pulmones irriga. tralatio autem est ab horto irriguo. sat. 4. lib. 2. *irriguo nihil est elutius horto.*

SVE NOCTEM] paullo ante noctem, vt alibi docuimus.

RAPIT] significantius dixit, quàm si dixisset, *capit*.

LATVRVS] consequuturus, accepturus, vt saepe alibi.

CVPIDVM, PATER OPT.] respondens Horatius, cupientem (inquit) pater optime Trebati, vires deserunt: præclara quidem est voluntas, sed deest nobis facultas. Debet autem poeta suas vires diligenter explorare, neque rem vllam scribendam suscipere maiorem viribus, & facultate. sic epist. ad Pison. *Sumite materiam vestris, qui scribitis, æquam Viribus, & versate diu, quid ferre recusent, Quid valeant humeri.*

NEQVE ENIM QVIVIS HORR. PIL.] sic ferè Od. 6. lib. 1. *Nos, Agrippa, neq; hac dicere, nec grauem Pelida stomachum cedere nescij, &c. & Od. 12. li. 2. Nolis longa fera bella Numantia, &c.*

AVT LABENTIS EQVO D. VVLN. P.] Parthi enim ex equis pugnabant, & erant equites. Od. 2. lib. 1. *Neu sinas Medos equitare inultos Te duce Caesar.* & Od. 19. eiusd. *Nec patitur Scythas, Et versis animosum equis Parthum dicere, nec quæ nihil attinent.* ad quæ locū, & itè ad aliarū odarum libros, Parthos equites fuisse, & ex equis pugnare solitos, notauimus. *labentis autem equo Parthi vulnera* dixit ad laudē Augusti spectans, quasi Augusti virtute Parthi, qui in pugnis equestribus multum valere & pollere putabantur, superati ex equis suis deiectioni fuerint. *describat autem edendum curauit*, libros aliquot veteres secutus: nonnulli tamen non minus vetusti habent *describit*, quod æque probo.

FRACTA CVSPIDE] cuiusmodi tela dicitur Marius excogitasse, vt & essent hostibus inutilia, & ne è corporibus sauciorū euelli possent: qua de re sic Plutarchus in Mario, λέγειται δὲ εἰς ἐκείνου τὴν μάχην πρὸς τὸν ὑπὸ Μαρίας κακοπονηθῆναι τὸ πρὸς τοὺς ὑσούς. τὸ γὰρ εἰς τὸν σιδηρὸν ἐμβλημα τὸ ξύλον πρὸς τὸν μὲν ὡς δύσιν ἀφρονταὺς κατεκρημμένον σιδηρεῖς. Τότε δὲ ὁ Μάριος τὴν μὲν, ὡς ἀπὸ εἰχλὸς τὴν δὲ ἐπέεον ἐξελών, ξύλον ἢ λῶν εὐθραστον ἀντ' αὐτῆς ἐπέβαλε, τεχνάσαντες αὐτοὶ τὸν ὑσὸν τῷ θυρεῷ τὸ πολέμειν, μὴ μὲν εἰν ὀρθόν, ἀλλὰ τὸ ξύλινον κραδέντος ἢ καμπύλῳ γίνεσθαι πρὸς τὸν σιδηρὸν, καὶ παρέλκεσθαι τὸ δορυ δὲ τὴν ἐρεβλότῃ τῆς εἰχλῆς ἐνεχόμενον. id est, *Dicitur tum ad id praelium illud à Mario de iaculis innotatum esse.* Nam ea pars ligni, quæ in ferum inferitur, antea duabus fibulis ferreis continebatur: Tunc autem Marius, alteram quidem, quem admodum erat, reliquit: altera autem exenta, clauū ligneum fragilem in eius locum immisit, eo consilio, vt iaculis ad clypeum hostis adiectum, non maneret relictum, sed clauo ligneo fracto, curuaretur ferrum, &

I lignum

A lignum transversa cuspide harena, deorsum pendere.

ATTAMEN ET IVST.] loquitur Trebatius. Sibella ab Augusto gesta scribere non potes: at poteras eius fortitudinem, iustitiam, animi magnitudinem, ceterasque virtutes laudare, ac prædicare: quemadmodum Scipionis laudes Lucilius suis scriptis posteritati commendavit, ac memoriae prodidit.

ET IVSTVM POTERAS, ET SCRIBERE FORTEM] Augustum iustitia, & fortitudinis nomine laudare poteras.

SCIPIADAM VT SAP. LVCIL.] quemadmodum Lucilius sapiens descripsit Scipiadam, id est, Scipionem. infra eadem saty. *Virtus Scipiade, &c.*

HAUD MIHI DEERO] id est, operam huic rei nauabo, inquit Horat.

NISI DEXTRO TEMP. FLACCI VERBA] ordo verborum hic videtur esse quibusdam, & sententia ab illo loco, *haud mihi deero*. Non me præbebo negligentem, neque ignauum in laudandis Augusti virtutibus, cum opus erit, si modo mea verba tempore opportuno attentè audientur ab Augusto. atque ita hic locus pendere è superioribus verbis intelligitur, *haud mihi deero, nisi dextro tempore Flacci verba non ibunt, &c.* id est, *haud mihi deero*, si mea verba opportunè ibunt per attentam Cæsaris aurem. Alij sic, & fortasse melius, explicant, vt separatim legatur, & per se, hoc modo. Verba mea non nisi dextro, seu opportuno tempore per attentam Cæsaris aurem ibunt: carmina mea ad aureis Cæsaris peruenire non finam nisi tempore opportuno. Itaque attentam aurem interpretantur ad audiendum erectam. *dextro tempore* posuit pro opportuno, vt *leno tempore* sat. 4. huius lib. pro contrario. *cum te sic tempore leno* Interpellarim.

CVI MALE SI PAIP.] cui si quis blandiatur ineptis, aut immoderatis laudibus: ita omni ex parte reclusus, ac septus est aduersus assentationis dulcedinem, atque illecebram, itaque eam odit, ac reiicit, vt ab ea capi non possit. blanditias, & assentationem aspernatur, ac respuit. tralatio est ab equis *calcitrois*. sic M. Tull. de Cælio Clodiam amantem spernente, *calcitravit*.

QVANTO RECTIVS HOC] Trebatius loquens, quanto præstat (inquit) hoc scribendi genus tractare, quam satyras scribere, quibus vitiosos homines lædas?

QVID FACIAM?] respondens Horat. ostendit suo quemque studio delectari, sua quemque voluptate teneri. & *ἐν παρόδῳ* vrbane, & satyricè Milonium quendam ætatis suæ scurræ, notat, hominem temulentum, & cum temulentus esset, saltare solitum.

VT ICTO ACC. FERV. CAP. NVM. QVE LVC.] id est, vbi, seu posteaquam nimio vinipotu caput eius concaluit, & ebrius factus binas se lucernas videre existimat, pro singulis. Sic Iuuen. *geminis exsurgit mensa lucernis*. Aristoteles problem. *τμημ. γ.* quærit cur ita fiat, & rationem affert his verbis, *Διὰ τὴν τοῖς μεθύουσιν ἐνίοτε πολλὰ φαίνεται τὸ ἐν ὁρώσειν, ἢ ὅτι αἱ ἀρχαὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἐσθλὴν κινουμένηται*

ὑπὸ τοῦ οἴνου, καθάπερ ἡ ὀλὴ κεφαλῆς. κινουμένων δὲ τῶν ἀρχῶν ἐκ εἰς ταυτὸ συμβάλλουσιν αἱ ὀφθαλμοί, ἀλλ' οἷον ὅτι μέρος ἐκάστηρον τῶ ὁρώμενου. διὸ δύο φαίνεται. ταυτὸ δὲ τὸ γινέσθαι, καὶ ἐκαστὴς κατὰ τὴν πρὸς ἑαυτὴν ὀφθαλμὸν ἐκίνησεν γὰρ πρὸς ἀρχὴν τῆς ὀφθαλμοῦ. ὥστε μηκέτι εἰς ταυτὸ συμβάλλειν τῇ ἐπέρα. ἡ μὲν οὖν πρῶτη κίνησις ἐξωθεν γινέσθαι. ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ οἴνου, ἐσθλὴν. ὁ δὲ φέρει δὲ ὅθεν ταυτὸ γὰρ ποιήσει ὁ πρῶτος κινηθεῖσα. quæ sic interpretor, Quam ob causam ebrijs cum vnum cernunt, multa videntur? an quoniam aspectuum principia intrinsecus à vino mouentur, quemadmodum caput totum? cum principia autem mouentur, non in idem conueniunt aspectus, sed ad utramque quodammodo partem eius, quod cernitur? iccirco duo appaerent? hoc idem porro etiam accidit, si quis internè aspectum premat. nam principium ipsius aspectus mouit, ita ut is non amplius in eandem rem, atque alter, conueniat. Actalis quidem motio fit extrinsecus. ea autem, quæ à vino gignitur, intrinsecus. verum nihil interest. visus em quomodo cūq; motus fuerit, hæc ita efficiet. Lucretius autem lib. 4. horum, & similium causam opiniononi, & errori animorum ascribit. sensus enim numquam falli affirmat. sic Lucret. *At si forte oculo manus vni subdita subter Pressit eum: quodam sensu sit vti videantur Omnia, quæ tuimur, fieri tum bina tuendo: Bina lucernarum flammantia lumina flammis, Binaq; per totas ades geminare supellex, Et duplices hominum facies, & corpora bina, &c.* sequitur statim, *Cetera de genere hoc mirando multa videmus, Quæ violare fidem quasi sensibus omnia querunt: Nequicquam, quoniam pars horum maxima fallit Propter opinatus animi, quos addimus ipsi, Pro visis ut sint, quæ non sint sensibus visa.*

CASTOR GAUDET EQVIS, OVO P.] etiam geminorum fratrum diuersa studia solent esse, vt apparet in Castore, & Polluce, quorum hic pugil clarissimus, ille optimus eques fuisse dicitur. existimant nonnulli, ætate Horatii geminos fratres fuisse sic nominatos, quorum alter equis, alter castibus delectaretur. mea nihil refert. sed mihi tamen simplicius videtur, vt fratres Helenæ intelligamus.

ME PEDIBVS DELECT. CLAVD.] sic locutus est satyra superiore. *ut sit quis pedibus quid claudere senis, Hoc tantum contentus.*

CREDEBAT] committebat: tralatio est. vide annot. ad Od. 5. lib. 3. ibi, *Qui perfidis se credit hostibus.*

NEQVE SI MALE CESSERAT, VSQVAM DEC.] id est, neque si quid ei malè euenerat, neque si prosperè, vltimam aliò confugiens, quam ad scribendum, aut legendum. mendosè in quibusdam libris legitur *gesserat*. iam *decurrens aliò*, id est, conferens se aliò, confugiens aliò. ita hoc participio usus est Oda 29. lib. 3. *Non est meum si mugiat Africis Malus procellis, ad miseras preces Decurrere, &c.* Præterea *vsquam* edendum curauimus potius, quam *vmquam*, libros pluribus veteres secutus: quamquam *vmquam* non damno: in nonnullis libris etiam *ver. repertum*.

QVO FIT, VT OMNIS VOT.] quo fit, vt omnis Lucillij vita pateat, veluti in tabula votiuæ, descripta,

A descripta, atque expressa. *totius tabula* appellantur, quæ sunt vota, quæve ex voto suspenduntur in fanis, quales sunt naufragorum, aut eorum, qui ex graui & periculoso morbo recreati conualuerunt. *suprà Od. 5. lib. 1. me tabula sacer Votina paries indicat humida Suspendisse potenti Vestimenta maris Deo.*

LUCANVS, AN APPVLVS ANCEPS] inter Lucaniam, & Apuliam interiectus, vtriusque particeps, ita, vt dubium sit, Lucanumne sim, an Appulus, nempe Venusinus: quia Venusinus colonus inter vtrosque sineis Lucaniæ scilicet, & Apuliæ, arat. Intellige, coloniam à populo Ro. in Venusiam esse missam, ne eà hostes in Romanos incurrerent.

QVO NE, &c.] id est, vt ne hostes populi Ro. in Romanos inuaderent. quidam libri manuscripti habent, *Qua ne*, id est, ne aliquà, seu per aliquam partem, seu viam.

B SIVE QVOD] siue quia Appuli, siue quia Lucanibellum populo Ro. inferrent. alij quod positum esse putant pro *aliquod*, sed eos refellit codex vnus Vatic. & Tornes. in quibus ita scriptum est, *Sine quia Appula gens, seu quod Lucania bellum, &c. incutere bellum* autem, id est, inferre, Horatio vsitatum.

HAVD PETET VLTRO] nō petet quæquā, nisi sim lacesitus. hæc enim vis est, vocis *ultro*.

QVEMQVAM ANIMANTE] quemquam viuum, quemquam anima & corpore constantem. M. Tull. in Timæo, à quo enim animante reliquos omnes contineri vellet animanteis, hunc ea forma figurauit, qua vna omnes relique forme concluduntur. aliàs animans, & fæminini generis est, & neutrius.

DESTRINGERE] propriè, & vsitatè, vt sup. annot. ad Od. 3. lib. 1.

TVTVS AB INFESTIS LATRON.] sic loquitur sup. Od. 4. lib. 3. *Vt tuto ab atris corpore viperis Dormirem, &c.* & sat. 6. huius lib. in extr. *Tutus ab insidijs.* vide annotationem ad Odam 16. lib. 3. ibi, *munierant satis Nocturnis ab adult.*

C VT PEREAT POSITVM RVB. F.] vtinā telum in vagina cōditum, rubigine exedatur. Priſcian. hunc locum testem producit lib. 15.

NEC QVISQVAM NOC. CVP.] & vtinam nemo me lacesat iniuria: vtinam nemo mihi ultro iniuriam inferat, pacis cupido.

AT ILLE, QVI ME COM.] at, qui me pro-uocarit, plorabit, & erit fabula totius populi. Plato in Minoë, monet eum, qui bonæ existimationis cupidus est, ne poetas offendat, neue lacesat, Minois exemplo, qui quamuis fuerit rex clementissimus, iustissimus, optimus: tamen propterea quod offensionem, odiumque tragicorum poetarum subierit: & clementiæ, iustitiæque suæ fructu caruit, & iniustus est in humanitatis, crudelitatis, iniustitiæque notis in posterum sempiternis. Verba Platonis sunt hæc, *Διὸ καὶ σὺ, ὦ βέλπες, ἐὰν σαφρονῆς, εὐλαβῆς εἴης, καὶ ἄλλος πᾶς ἀνὴρ, ὅ τ' αὖ μέλει τῶ εὐδοκίμων εἶναι, μὴδέποτε ἀπεχθάνεσθαι ἀνδρὶ ποιητικῶ μηδενί. οἱ γὰρ ποιηταὶ μέγα δύνανται εἰς δόξαν ἐφ' ὅπου τ' ἂν ποιεῖσιν εἰς τὴν ἀνδρείαν, εὐλογοῦντες, ἢ κακῶς ἡγοῦντες.* id est, Quapropter e-

tiam tu o vir optime, si sapias, caue, & quiuis alius. cui cura sua existimatio est, ne vilius poetæ inimicitias in te confles. poetæ enim multū valent ad famam in vtramque partem, siue laudent, siue maledicant. Itaque Archilochus ille ad maledicendum egregiè promptus, ac paratus, cum à quodam contumeliosè appellatus esset, ita respondit, *τὸν τέτραπ' ἀπὲρ σὺνείληφας*, id est, cicadam ala comprehendisti. huius autem animalis mirus est stridor, si alaprehendatur. Huc pertinet & illud, quod scribit Plutarchus in Theſeo, *εἰκοι γὰρ ὄντως χαλεπὸν εἶναι φωνὴν ἔχειν ἢ πόλει, καὶ μύσσειν, ἀπεχθάνεσθαι*, id est, reuera molestum & durum est cum ciuitate, quæ vocem & musam habeat, inimicitias suscipere.

FLEBIT] *οἰμώξει*, dolebit, miseriam suam conqueretur, ac deplorabit, miser erit. vide annot. sup. ad Od. 5. epod. ibi, *O multa fleturum caput.*

ET INSIGNIS TOTA CANTAB. VR.] perueniet in ora virum: nobilitabitur meis versibus ad ignominiam, & infamiam sui nominis sempiternam.

E SERVIVS IRATVS] quæſitor. intelligamus, hunc ætate Horatij fuisse prætorem, & quæſtioni alicui rei capitalis præfuisse. Virgil. 6. Æn. *Quæſitor Minos urnam mouet.* adhibebatur autè urna ad fortitionē, subfortitionemq; iudicium. Alij accusatorem & calumniatorem fuisse volunt.

CANIDIA ALBVCI] Albucij filia venefica, Gratiidia nomine: de qua suprà Oda. 3. epod. *an malas Canidia tractauit dapes?* & tota Od. 5. & 17. & saty. 8. lib. 1.

GRANDE MALVM TVR.] quia iudex leuis, & nummarius, & venalis, & *δαιροδόκος*. Quod autem Porphyrio notat, apud hunc C. Turium accusatum esse C. Verrem à Cicerone, Hortensio defendente, mihi non probat. Potest tamen fieri, vt discoloribus signis iuratorum hominum sententias, seu tabellas notarit: quod factum esse Romæ cum senatorius ordo iudicaret, queritur Cicerone pro cœmio actionis primæ in Verr. non longe ab extremo.

F VT, QVO QVISQVE VALET, &c.] id est, quo modo, quare quisque plurimum potest, ea re inimicos suos, eosque, quibus se iniusum esse sentit, aut quos metuit, terreat, & vlciscatur: & quemadmodum imperet hoc ipsa natura, cuius maxima vis est, sic ratiocinare mecum: *ὅ τ' αὖ συλλογίζε μετ' ἐμῷ.*

DENTE LVPVS, &c.] sic M. Tull. lib. 2. de nat. deor. *Iam illa cernimus vt contra metū, & vim suis se armis quaq; defendat. cornibus tauri, apri dentibus, morsu leones, alie fuga, alie occultatione se tutantur: atramenti effusione sepia, torpore torpedines: multa etiam insectanteis odoribus intolerabili fœditate repellunt.* & Lucre. lib. 5. *Principio genus acre leonum, senaq; sæcla Tutata est virtus, vulpeis dolus, & fuga cernos, &c.* Hac eadem de re lege Aristot. lib. 2. de partibus animalium cap. 9. & lib. 3. cap. 1. & 2. locū autem tantum indicabo. Sic igitur cap. 9. li. 2. *σωεχὺς δὲ καὶ τὴν ἀφ' ἑνὸς τοῦ ὁμοῦ καὶ τὰ ποιάδε πῶν μολέων, οἷον ὄνυχες τε καὶ ὀπλάι, καὶ χηλαί, καὶ κέρας, καὶ ῥύγχη τε τ' ὀρίων. πάντα δὲ ταῦτα βοηθείας ἔχουσι χάριν τὰ ζῶα. τὰ γὰρ ἐξ αὐτῶν σωωσιν ὅσα, &c.* οἷον ὀπλή τε ὅλη καὶ κέρας ὅλον με-

A μη χαίηται πρὸς τὴν σωτηρίαν ἐκείνους. ὅτι τὸ πρῶτον γένει καὶ ἡ τῶν ὀδόντων ὅτι φύσις, πῶς μὲν ἰσχυρὰ καὶ πρὸς ἐνέργειαν, πῶς ἡσυχία καὶ ἐργασίαν: πῶς δὲ πρὸς τὸ πρῶτον καὶ πρὸς ἄλλην, οἷον πῶς καὶ χαρὸς καὶ χαλκὸς δύνανται: id est, proxime autem ad ossium naturam, quod ad tactum attinet, accedunt etiam tales partes, verbi gratia, ungues & ungulae, tum solidae, tum bisulcae, & cornua, & rostra auium. Omnia autem haec praesidij gratia habent animantes. Quae enim ex ijs constant, &c. verbi causa, ungula tota, & cornu totum, ad salutem cuiusque animalis à natura excogitatum & comparatum est. In hoc genere autem etiam dentes numerandi sunt, alijs quidem attributi ad vnum munus obeundum, nempe ad cibum conficiendum: alijs & ad hoc, & ad praelium, vireisque expromendas, ut ijs animalibus & quibus ferrati, & quibus exserti sunt dentes. Eodem ferè pertinent quae 1. cap. vbi de dentibus, & quae 2. lib. 3. vbi de cornibus, scripta sunt: quae, ne sim longior, lectori relinquo suo loco, & apud auctorem ipsum legenda, nisi quod temperare mihi non potui quin ascriberem quae de Momo affert Aristoteles cap. illo 2. lib. 3. naturam reprehendente quod cornua tauris affinxisset in capite, non in humeris. sic Aristoteles, Ὁρθῶς δὲ καὶ τὸ ὅτι τῆς κεφαλῆς ποιῶσαι τὴν τῶν κερῶτων φύσιν, ἀλλὰ μὴ καὶ τῶν αἰσθητῶν μῦθος δὲ μὴ μίμνεται τὸν ταύρον, ὅτι ἐκ ὅτι τοῖς ὁμοῖς ἐχέει καὶ κέραι, ὅθεν τὰς πληγὰς ἐποιεῖτ' ἀνίσχυρότατος, ἀλλ' ὅτι τὸ ἀδυνάτεον μέρες τῆς κεφαλῆς. καὶ γὰρ ὁ βλεπὼν ὁ μῦθος ταῦτα ἐπὶ τῆς αἰσθητῆς γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς πρὸ σώματος κέραι ἐπιφύκει, βλάβος αὖ παρὲρ, καὶ ἄλλως ἔδεν ὅτι χηρῶμα, καὶ ἐμπόδιον τῶν ἐργῶν πολλοῖς ἦν: ὅτι καὶ ὅτι τῶν ὁμων πεφυκότε. καὶ γὰρ μόνον χηρῶμα πῶς θει ἰσχυρότατος αἰ πληγὰς, ἀλλὰ καὶ πῶς θει ἰσχυρότατος, &c. i. Recte autem etiam in eo à natura prouisum & consultum est, quod cornua in capite locarit, non ut Momus Aesopi volebat, qui taurum improbabat, quod non in humeris cornua habeat, unde plagas incussisset acriores, sed in infirmissima parte capitis. Nam cum haec reprehendebat, parum videbat. Quemadmodum enim si vel in quauis alia corporis parte cornua innata essent, oneri essent, damnumque importarent, neque quicquam prodesse, multisque operis functionibus impedimento essent: sic & si in humeris essent à natura collocata. Non solum enim videre oportet unde plagae aciores fiant, sed etiam unde longiores.

INTVS] non foris, sed à natura insitum.

SCEVÆ, &c.] significat, hunc fuisse impium in parentis, & matrem veneno necasse: veneficumque, non sicarium fuisse. Non admodum dissimile est illud Ciceronis pro Scauro. *Libertus patronum non occidit, sed duobus digitulis gulam oblitit.* Sceua (inquit) luxurioso & perditio homini suam matrem crede, id est, committe, & permittit: manus quidem, & ferrum ab illa abstinere: sed cicuta cum melle confusa matrem necabit.

NIL FACIET SCEL. PIA DEXT.] pura quidem manus erit à sanguine materno: sed cicuta eam de medio tollet.

MALA] ἐπίθετον perpetuum, nulla enim cicuta bona est. sic alibi mala lustra, mala ambitio, mali fures, apud Hom. λευκοὶ γάλακτος.

TOLLET] necabit, occidet. sic Varro. *quis patrem decem annos natus tollet, nisi veneno?*

NE LONGVM FACIAM] ne sim longior: ut paucis expediam. sic loquitur M. Tull. lib. 1. de leg. *Non faciam longius: huc enim pertinet, animal hoc prouidum, sagax, multiplex, acutum, memor, plenum rationis, & consilij, praeclara quadam ratione generatum esse à supremo deo.*

TRANQVILLA SENECT.] quia optata est, & à dijs petenda: ut carmine saccul. post epod. *Dij senectuti placida quietem, [date].*

SEV MORS ATR. CIRCVMV. AL.] siue mors mihi impendet, atque imminet, iam iam aduentans. Alas affinxit morti ad significandam eius celeritatem. atra autem appellauit, quia omnia, quae ad inferos, & ad mortem pertinent, tristitia, iniucunda, & horribilia sunt: cuiusmodi sunt & nigra, seu atra: quod saepe alibi notauimus. Contra Oda 17. libri secundi, *volucrisque fati Tardauit alas.*

FORS] fortuna. caue legas, fors. & vide annot. ad illum locum saty. 1. *Seu ratio dederit, seu fors obiecerit.*

QVISQVIS ERIT VITAE SCR. COL.] ordo est, quisquis erit vitae color, scribam. *vita colorem* intellige vitae genus, conditionem viuendi, sortem, personam. non enim una est omnium hominum persona, non idem vitae color, non eadem species: aliudque vitae genus est imperatoris, aliud oratoris: aliud negotiatoris, aliud poetarum. rectè autem colorem appellauit, quia singulorum vitae degendae genera, plerumque tanquam colores quidam, in nobis immutantur, neque quicquam ad animum pertinent: sed ad corpus, aut fortunam. Quamuis autem sua quemque natura ad certum vitae genus fingere videatur: neque tamen semper in deligendo vitae genere naturam sequimur, & sepe, ad quam nos aetatis agenda viam vel propinqui impulerint, vel fortuna, veluti tempestas quaedam, detulerit, in ea constantia causa, repugnante natura, cogimur consensescere, & ad extremum vitae spiritum permanere. epist. 17. *Omnis Aristippus decuit color, & status, & res.*

OPVER, VT SIS VITALIS, ΜΕΤVΟ] o puer (inquit Trebati) ne non sis vitalis, metuo. nomen *vitalis* autem, id proprie significat, quod ad vitam pertinet, quod vitam adiuuat, quod vitam utile est. Lucret. lib. 3. *Est igitur calor, ac ventus vitalis in ipso Corpore, qui nobis moribundos deserit artus.* ibid. *mors omnia praestat, Vitale praeter sensum, calidumque, vaporem.* ibid. *Et caput abscissum calido, vinenteque, trunco, Seruat humi vultum vitalem, oculosque, patenteis, Donec reliquias animae reddidit omneis.* & li. 5. *Nudus humi iacet, infans, indigus omni Vitali auxilio.* & li. 6. *primum multarum semina rerum* Esse supra docui, quae sint vitalia nobis. M. Tull. lib. de nat. deor. 2. ex quo intelligi debet, eam caloris naturam, vim in se habere vitalem, per omnem mundum pertinentem. ibid. & ceteris naturis omnibus salutarem impertit, & vitalem calorem. Idem de diuination. li. 1. *Luce serenanti vitalia lumina liquit,* quamquam legendum est eo loco, *vitalia lumina liquit*: itaque edendum curauimus. Virg. Aeneid. 1.

Quisquis

A *Quisquis es, band (credo) inuisus cœlestibus auras Vitaleis carpis.* Plaut. in *Pœnulo*, *Iupiter, qui genus colis, alisq; hominū, per quem viuimus vitale enum.* Interdum etiā vitale appellamus, quod vita præditum est, & viuax: vt Plaut. in *Bacchid.* *Da, si esse saluum vis me, aut vitalem tibi.* M. Tull. in *Lælio* ex Ennio, *Quis potest esse vita vitalis, vt ait Ennius, qui non in amici mutua beneuolentia conquiescat?* & ita hoc loco ponitur ab Horat. itemque in sat. 7. huius lib. ita, *Dauus, amicum Mancipium domino, & frugi, quod sit satis, hoc est, Vt vitale putes.*

MAIORVM NE QVIS AMICVS] ne quis gratiofus apud maiores, & potētiore viros, &c.

FRIGORE TE FERIAM] mortem tibi inferat: te de medio tollat. sic Lucret. lib. 3. *& discedit in auras, Et gelidos artus in lethi frigore linoit.* Idem lib. 4. *namq; iaceret Eterno corpus persusum frigore lethi.* Virgil. lib. 9. *En. voluitur ille vomens calidum de pectore flumen Frigidus, id est, moribundus, atque ad eum mortuus, vt explicat Nonius Marcell.* Idem in diris. *Et calor infuso decedit frigore mortis.* Idem lib. 4. *En. Et cum frigida mors anima seduxerit artus.* Horat. Od. 8. lib. 2. *gelidq; diuos* B *Morte carentis.* Itaque docet Varro lib. 4. de ling. Lat. *ignem a nascendo dictum, quod hinc nascitur, quicquid nascitur: ideoq; caler: vt, qui denascitur, ignem amittit, & frigescit.*

QVID? CUM EST LVCIL. AVSVS, &c.] Quid? (inquit Horat.) cum Lucilius primus ausus est satyras scribere?

DETRAHERE ET PELL. NITID. Q.] & cum ausus est ea integumenta detrahere, quibus quisque sua flagitia, suamque turpitudinem regeat, ac celaret? ausus est omnia, aut plurima improborum peccata nudare, & in publico quodam modo proponere: sic epist. 16. lib. 1. *speciosum pelle decora.*

CEDERET] incederet. sic Plautus. *Vi transuersus, non prouersus cedit, quasi cancer solet.* citat Varro lib. 6. de ling. Lat.

INTRORSVM TURPIS] epist. ad Quintum lib. primo. *Introrsum turpem speciosum pelle decora.*

AVT, QVI DVXIT AB] P. Scipio Africanus posterior, qui Karthaginem deleuit. Od. 8. lib. 4. *Non incendia Karthaginis impie, Eius, qui domita nomen ab Africa Lucratu rediit, clarius indicant Laudes, quam Calabra Pierides.* C

INGENIO OFFENSUS? num ingenio Lucilij offensus, subintell. sunt?

FAMOSISQVE LVPO COOP.] & num do luere ob Rutilium Lupum famosis versibus confisum? extant Lucilij versus non integri apud M. Tull. lib. 1. de nat. Deor. in quibus hic Lupus, & aliquot alij commemorantur. M. Tull. *Quid de sacrilegis, quid de impiis, periurisque dicemus? Tubulus si Lucius umquam, Si Lupus, aut Carbo, aut Neptuni filius, vt ait Lucilius, putasset esse Deos: tam periurus, aut tam impius fuisset?*

POPVLVMQVE TRIBVTVM] per populū tributum, plebem infimam, & vt M. Tullius sæpe nominat, urbanam, significat. erant enim tribus urbana omnium infimæ, & longè minus ho-

nestæ, quam rusticæ. Itaque in eas coniecti fuerunt D à Gracchorum patre libertini, vt scribit M. Tull. lib. 1. de orat. ad Q. Fr. Denique tributum populum hic dicit, quem in epist. 7. lib. 1. *tunicatum popellum. Vilia vendentem tunicato scruta popello.* Sic autem esse legendum peruiuncunt plerique codices manu scr. in aliis est *tributum*: quæ scriptura tamen ferri potest.

SCILICET VNI AEQVVS] scilicet vni virtuti placatus, æquabilis, atque amicus: non iratus, neque offensus: sed propitius, & ad fauendū propensus. vide annot. ad Od. 3. lib. 2.

A VVLGO, ET SCENA] à scena, id est, à luce forensi, ab oculis ciuium, à conspectu populi, & multitudinis. tralatio est à ludis scenicis. sic loquitur M. Tull. oratione pro Plancio: *Omitto illa, quæ si minus in scena sunt, at certè cum sunt prolata, laudantur.* sic enim hunc locum emendauit ex auctoritate librorum manu scr. qui sic legebatur in vulgatis, *quæ si minus necessaria sunt, &c.*

VIRT. SCIP. ET MITIS. SAP. LÆL.] id est, Scipio, & Lælius: *ἀρετῆς* quod genus supra annotauimus ad Od. 5. lib. 3. Priscian. lib. 2. E scribit dicendum fuisse *Scipionide*. Vnus tamen est eadem voce & Lucilius. *Cornelius Publius noster Scipiadas dicto, &c.* & Lucretius lib. 3. *Scipiades bellifulmen Karthaginis horror.* supra iterum Horat. *Scipiadam vt sapiens Lucilius.*

DISCINCTI] cur nō dixit *discincti*? quia per virtutē Scipionis, & sapientiā Lælij, Scipio, & Lælius significatur, vt diximus. sic Homerus Od. 8. lib. 4. *ἔλκετο δ' αὖτις ἑλκὸν ὁπλοῖσιν ἑλκὸν ἑλκὸν* id est, Venit autē postea Tiresiæ anima aureū sceptrū tenēs. & ἰλ. μ. *ἑλκὸν δὲ ῥ' ἐλκὸν βίη ἡρακλῆϊν*: id est, Virtus enim Herculeæ profectus Pylios infestos habuit, ac diuexauit. quibus locis videbatur dicendum *ἑλκὸν*, & *ἑλκὸν*, & Eurip. apud Stobæū, *Ἰδοιμι δ' αὐτῶν ἑλκὸν ἄρρεν ἄρρεν*, *Πρωτον μὲν εἶδος ἄλκιος τυραννίδος.* videbatur dicendum *ἄρρεν ἄλκιον*. sic M. Tull. orat. pro Sextio. *duo importuna prodigia, quos egestas, quos aris alieni magnitudo, &c. tribuno pl. confectos addixerat.* *discinctus* hoc loco non ponitur in vitio, vt Ode 1. epod. *Discinctus aut perdam vt nepos:* sed ad animi laxamentum, ac remissionē dumtaxat pertinet, vt ibidem docuimus. *discincti* igitur valet hoc loco idem, quod remissi, ac relaxati: animo à rebus feriis, & à reipub. curis soluto: omni seueritate posita.

DONEC] interea dum, vel tantisper dum, vt Od. 9. lib. 3. *Donec gratus eram tibi.*

DECOQV. OLVS] ex apparatu, qualis esset eorum cena significat, nempe frugi, minimeque sumtuosa. vide quæ annotata sunt ad illum locum *lachaniq; catinum.* saty. 6. lib. 1. *soliti* autem subintell. erant.

QVAMVIS INFRA LVCILI C. ING.] quamuis & censu, & ingenio Lucilio inferior. fuit autem Lucilius honesto loco natus, nempe familia equestri.

CVM MAGNIS VIXISSE] sic infra epist. ult. lib. 1. *Me primis urbis belli placuisse, domiq;.*

ET FRAGILI QVÆR. ILL. D.] allegoria est, significat autem, inuidis, qui conabatur eum, Ii iij obtrectan-

A obtrestando, & clanculum mordendo, in crimen vocare, sua vitæ integritatem, castitatem, & innocentiam responsuram, ac restitutam. ducta allegoria est à dente, qui res teneras, molleis ac fragilibus perfringere, & comminuere potest: duras & solidas non potest. vitur alia quidem similitudine M. Tull. orat. pro Roscio Com. in eadem re: sed nō minus apta, his verbis, *Nonne, ut ignis in aquā coniectus cōtinuū restinguitur, & refrigeratur: sic referuens falsum crimē in purissimā, & castissimā vitam collatū, statim cōcidit & exstinguitur?*

OFFENDET SOLIDO.] in solidum incurret, ita ut lædatur potius, quàm lædat.

E QVID. NIHIL HIC DIFFIND. POSSVM] ita reperi scriptum in vno cod. Vatic. & Tornes. vno Nicotiano. non, ut habent vulgati libri, *diffingere*. Et sanè hanc (quam dico) scripturam agnoscere videtur siue Acro, siue Porphyrio. *diffindere* autem verbum est antiqui iuris ciuilis, quod valet differre, quamquam nonnulli malunt dici *diffundere*: à quibus dissentio. Verba sunt hæc ex lege secunda Numæ Pompilij: *Si quid horum fuit vitium iudici, arbitro ve, reo ve, is dies diffusus esto*. T. Liuius lib. 9. *atque ei legem Curiatam de imperio ferenti, triste omen diem diffudit*. Aul. Gellius lib. 14. cap. 2. *Atque in dierum quidem diffisionibus, &c. ubi vulgò legitur rerum diffusionibus.*

SED TAMEN VT MON.] hæc pertinent ad versum, qui statim sequitur, *Si mala cond.* hoc sensu: sed tamen, ut cautior sis, idque à me monitus, ne fortè ignorantia legum te in fraudem impellat: si quis in aliquem famosa carmina scripserit, datur in eum actio, & pœna est in eum lege sancita. M. Tull. lib. 4. Tuscul. *quamquam id quidem etiam XII. tabula declarant, condiam tum solitum esse carmen: quod ne liceret fieri ad alterius iniuriam, leges sanxerunt. idem lib. 4. de rep. Nostra contra XII. tabula cum per paucas res capite sanxissent, in his hanc quoque sancendam putauerunt. si quis actitauisset, siue carmen condidisset, quod infamiam afferret flagitiūve alteri. præclare. Iudiciis enim, ac magistratuum disceptationibus legitimis propositam vitam, non poetarum ingenii habere debemus, nec probrum audire, nisi ea lege, ut respondere liceat, & iudicio defendere. sic epist. ad August. quin etiam lex, Pœnāq; lata, malo qua nollet carmine quemquam Describi.*

C SANCTAR. INSC. LEG.] sanctæ leges dicuntur, quæ aliquid iubent, aut vetant pœna irrogata, & sancita, si quis secus faciat. *inscitia legum*, id est, inscientia, seu ignorantia legum. sic loquitur infra sat. prox. in extr. *aut vasi inscitia iuris*. & sat. 3. eiusd. lib. *& quacumque inscitia veri Cacum agit*. & epist. 3. lib. 1. *seu rerum inscitia vexat*, nisi fortè in his omnibus locis legendum est, *inscientia*, ut *inscientia* sit quattuor syllabarum, per *auis* quæ, quod item fieri in aliis vocibus alibi indicauimus, verbigratia, in *Vindemiator*. saty. 7. lib. 1. in *Luscinias*. sat. 3. huius lib. & similibus.

IVS EST, IUDICIUM QVE] lex lata est, & actio in eum datur.

ESTO] demus ita esse, (inquit Horat.) videlicet pœnam esse constitutam in eum, qui mala in

quempiam carmina scripserit: sed si quis bona scripserit, laudatur iudice Cæsare, ambiguum inest in voce *mala*. Trebatius enim *mala* accipit famosa: Horat. autem indocta, atque incondita, seu male nata.

OPPROBRIIS] quidam libri veteres habent, *Opprobrio*: in his Morellianus, & Clericanus, & Russardinus vnus.

LATRAVERIT] sic reperi scriptum in septem codicibus calamo exaratis: trib. Vatic. & Iann. Nicot. Russ. Cleric. vnus Vat. & Faern. & quidam alij habent *lacerauerit*. ego priorem scripturam secutus sum, quia à pluribus libris comprobatur. placet mihi tamen & altera, *lacerauerit*: cui ex aduerso respondet nomen *integer*: hoc modo, *lacerauerit* homines improbos, ideoque lacerandos, cum ipse sit integer, id est, innocens, & castus. Præterea M. Tull. Philipp. 1. 1. ita loquitur, *verborum contumeliis lacerare*. nisi quis dicat *lacerare*, grauius esse, quàm *latrare*: & hoc huic loco conuenire: illud non conuenire. *Hæc autem si quis oppr. dign. lac.* & reliqua, quæ sequuntur, videntur dici à Trebatio, hoc modo, si quis improbum, impudicum, periurum, atque impium latrauerit, seu lacerauerit, cum sit ipse purus, & innocens, leges ipse xxi. tabularum risu dissoluentur, & pœnam remittent: tu autem omni molestia liberatus, abibis: tu missus fies: tu absolueris. Ego suspicatus sum aliquando, etiā superiora illa verba, *sed bona si quis, &c.* esse Trebatij, continentēq; iam esse, & perpetuam Trebatij ad extremum orationem, ut aduersentur scilicet illis, *si mala condiderit*. alij omnia volunt esse Horatij.

TABVLÆ] id est, vel ipsæ leges risu dissolutæ supplicium remittent, vel ipsi iudices, qui sunt legum custodes, atque adeo leges loquentes, effusè ridebunt ob carmina abs te in quempiam opprobriis dignum scripta.

SATYRA 2.

QVÆ virtus, & quanta, boni, sit
viuere paruo:

(Nec meus hic sermo est: sed, quem præcepit Ofellus

Rusticus, abnormis sapiens, crassaq; Minerva:)

Discite non inter lances, mensasq; nitentes,

Cum stupet insanis acies fulgoribus, & cum

Acclinis falsis animus, meliora recusat:

Verum hic impransi mecum disquirite.
cur hoc?

Dicam si potero. malè verum examinat
omnis

Cor-

- A *Corruptus iudex. léporē sectatus, equóue
Lassus ab indomito: vel, si Romana fati-
gat
Militia assuetū gracari, seu pila velox,
Molliter austerum studio fallente labo-
rem,
Seu te discus agit: pete cedentem aëra
disco.
Cum labor extuderit fastidia: siccus, ina-
nis
Sperne cibum vilem: nisi Hymettia mel-
la Falerno
Ne biberis diluta. foris est promus: & a-
trum
Defendens pisceis hiemat mare. cum sale
panis*
- B *Latrantem stomachum benè leniet. un-
de putas, aut
Qui partū? non in caro nidore voluptas
Summa, sed in te ipso est: tu pulmentaria
quære
Sudando. pinguem vitiis, albumque, nec
ostrea,
Nec scarus, aut poterit peregrina iuuare
lagois.
Vix tamen eripiam, posito pavone, velis
quin
Hoc potius, quàm gallina tergere palatū,
Corruptus vanis rerū: quia veneat auro
Rara avis: & picta pandat spectacula
cauda:
Tanquam ad rem attineat quicquā. num
C *vesceris ista,
Quam laudas pluma? cocto num adest ho-
nor idem?
Carne tamen quamuis distat nihil: hac
magis illa,
Imparibus formis deceptū te patet. esto,
Vnde datum sentis, lupus hic, Tiberinus,
an alto
Captus hiet? pontéisne inter iactatus, an
amnis
Ostia sub Tusci? laudas insane trilibrem**
- Mullum: in singula quem minuas pulmē-
ta, necesse est.
Ducit te species, video. quò pertinet ergo
Proceros odisse lupos? quia scilicet illis
Maiorem natura modum dedit: his bre-
ue pondus.
Ieiunus rarò stomachus vulgaria temnit.
Porrectum magno magnum spectare ca-
tino
Vellem, ait harpyiis gula digna rapaci-
bus. at vos
Præsentis Austri coquite horum obso-
nia: quamquam
Pütet aper, rhombusque recens, mala co-
pia quando
Ægrum sollicitat stomachum: cum rapu
E *la plenus,
Atque acidas mauult inulas. nec dum om-
nis abacta
Pauperies epulis regū. nam vilibus ouis,
Nigrisque est oleis hodie locus. haud ita
pridem
Gallon I præconis erat acipensere mensa
Infamis. quid? tum rhombos minus æquor
alebant?
Tutus erat rhombus, tutoque ciconia ni-
do:
Donec vos auctor docuit prætorius. ergo
Si quis nunc mergos suauis edixerit af-
sos:
F *Parebit prauis docilis Romana iuuentus.
Sordidus à tenui victu distabit, Ofello
Iudice. nam frustra vitium vitaueris il-
lud,
Si te aliò prauum detorseris, Auidienus,
Cui Canis ex vero dictum cognomen ad-
hæret:
Quinquenneis oleas est, & siluestria cor-
na:
Ac, nisi mutatum, parcit defundere vi-
num: &
Cuius odorem olei nequeas perferre (li-
cebit***

- A Ille repotia, nataleis, aliósve dierum
Festos albatu celebrat) cornu ipse bilibri
Caulibus instillat, veteris non parcus a-
ceti.
Quali igitur victu sapiens utetur? & ho-
rum
Vtrum imitabitur? hâc urget lupo, hâc
canis, aiunt.
Mundus erit, qui non offendet sordibus:
atque
In neutram partem cultus miser. hic ne-
que seruis,
Albuc I senis exemplo, dum munia didit,
Sæuus erit: neque sic, ut simplex Næuius,
unctam
Conuiuiis præbebit aquam. vitium hoc
B quoque magnum.
Accipe nunc, victus tenuis quæ, quantâ-
que secum
Afferat: in primis valeas benè. nam, va-
riæ res
Ut noceant homini, credas, memor illius
esca,
Quæ simplex olim tibi sederit. at, simul
assis
Miscueris elixa: simul conchylia turdis:
Dulcia se in bilem vertent: stomachoque
tumultum
Lenta feret pituita. vides, ut pallidus
omnis
Cena desurgat dubia? quin corpus onustū
Hesternis vitiis animum quoque præ-
C grauatur unâ:
Atque affligit humo diuinæ particulam
auræ:
Alter, ubi dicto citius curata sopori
Membra dedit: vegetus præscripta ad
munia surgit.
Hic tamen ad melius poterit transcurrere
quondam:
Siue diem festum rediens aduenerit an-
nus:
Seu recreare volet tenuatū corpus: ubiq;
- Accedent anni, & tractari mollius ætas D
Imbecilla volet. tibi quidnam accedet ad
istam,
Quam puer, & validus præsumis, molli-
tiem, seu
Dura valetudo inciderit, seu tarda sene-
ctus?
Rancidum aprū antiqui laudabant: non,
quia nasus
Illis nullus erat: sed, credo, hac mēte, quod
hospes
Tardius adueniens, vitiatū commodiūs,
quàm
Integrum edax dominus consumeret. hos
utinam inter
Heroas natum tellus me prima tulisset.
Das aliquid famæ, quæ carmine gratior E
aurem
Occupat humanam? grandes rhombi, pa-
tinaeque
Grande ferunt unâ cum damno dedecus.
adde
Iratū patrum, vicinos, te tibi iniquum,
Et frustra mortis cupidum, cum deerit
egenti
As, laquei pretium. iure, inquis, Trasius
istis
Iurgatur verbis. ego vectigalia magna,
Diuitiāsque habeo tribus amplas regi-
bus. ergo,
Quod superat, non est, melius quò insu-
mere possis?
Cur eget indignus quisquam te diuite? F
quare
Templa ruunt antiqua deūm? cur, impro-
be, caræ
Non aliquid patriæ tanto emetiris acer-
uo?
Vnimirū rectè tibi semper erunt res?
O magnus posthac inimicis risus. utérne
Ad casus dubios fides sibi certius: hic, qui
Pluribus assuerit mentem, corpusque su-
perbum:

An,

A An qui contentus paruo, metuensq; fu-
turi,

In pace, ut sapiens, aptarit idonea bello?

Quo magis his credas: puer hunc ego par-
uus Ofellum

Integris opibus nōui non latius usum,

Quam nunc accisis. videas metato in a-
gello

Cum pecore, & natis fortem mercede co-
lonum:

Non ego, narrantem, temere edi luce pro-
festa

Quicquam, prater olus fumosa cum pe-
de perna.

Ac, mihi seu longum post tempus vene-
rat hospes,

B Sine operum vacuo gratus conuiua per
imbrem

Vicinus: bene erat, non piscibus urbe pe-
titis,

Sed pullo, atque hædo: tum pensilis uua
secundas,

Et nux ornabat mensas, cum duplici fi-
cu.

Post hoc ludus erat cuppa potare magi-
stra:

Ac venerata Ceres, uti culmo surge-
ret alto,

Explicuit vino contractæ seria frontis.

C Sæuiat, atque novos moueat fortuna tu-
multus:

Quantum hinc imminuet? quanto aut
ego parcius, aut vos

O pueri nituistis, ut huc nouus incola ve-
nit?

Nam propria telluris herum natura ne-
que illum,

Nec me, nec quemquam statuit. nos ex-
pulit ille,

Illum aut nequities, aut vafri inscitia iu-
ris.

Postremò expellet certè viuacior he-
res.

Nunc ager Vmbreni sub nomine, nuper D
Ofelli

Dictus. erit nulli proprius: sed cedit in
usum

Nunc mihi, nunc alijs. quocirca uiuite
fortes:

Fortiâque aduersis opponite pectora re-
bus.

QVÆ VIRTUS] hæc satyra sub Ofelli persona
luxoriosos vrbane reprehendit atque obiurgat.

BONI] in tribus Vatic. cod. & Faër. & Torn.
scriptum reperitur *boni*, ut sit vocandi casus, quos
secutus sum.

VIVERE PARVO] sic Tibull. eleg. i. lib. i.
contentus viuere paruo.

NEC M. HIC SERMO, &c.] hi duo ver-
sus, qui deinceps sequuntur, includendi sunt in-
terpositionis nota.

PRÆCEPIT] præscripsit, docuit, præmon-
strauit. hoc enim significat verbum *præcipere*, nō
id, quod vulgus putat.

ABNORMIS SAPIENS] hæc duo coniun-
ctæ sunt legenda. *sapiens abnormis*, i. qui sapiens
quidem est, sed non ad istorum philosophorum
normam. sic M. Tull. in Lælio, *Numquid ego dicā
C. Fabricium, M. Curiū, T. Cornelianum, quos sa-
pientes nostri maiores indicabant, ad istorum normā
fuisse sapientes. abnormis* autem excudendum cu-
raui, secutus auctoritatem quinque codicum ve-
terum. Sed non est dissimulandum, scriptum es-
se in aliquot libris manuscr. *abnormi*. quod si quis
probabit (mihi quidem non displicet) hic erit or-
do verborum, Rusticus sapiēs, abnormi crassa q;
Minerua: ut *abnormi* cohereat cū voce *Minerua*.

CRASSA QVÆ MINERVA] & sapiens
crassa Minerua. i. nō politus, neque excultus do-
ctrina, sed factus natura: non productus è schola,
sed ex caula. in Priapeijs, *Simplicius multo est, da,
verbum turpe Latine Dicere. quid faciam? crassa
Minerua mea est.* M. Tul. in Lælio, *Agamus igitur,
ut aiunt, pingui Minerua.*

NITENTEIS] *nitentes*, pinguis, vnctas, opi-
paras.

CVM STVP. INSAN. ACIES FVLG.] id
est, cū oculorum acies epularum, & delicia-
rum, & vaforum pretiosorum splendore obrusa
est. allegoria est. nam per aciem oculorum, quæ
nimio splendore præstinguitur, iudicium ratio-
nis significat obrusum, & corruptum luxu, & vo-
luptatibus.

INSANIS] ab effectu. quia animum spoliant
sanitate.

ACCLINIS] propensus ad assentiendum fal-
sis propterea, quod corpus multo cibo, multaque
potione completum est: quod cū accidit, mi-
nus expeditè suo munere mens fungi potest. *ac-
clinis* legendum esse, non *acclinis* peruincunt om-
nes codices veteres & Vaticani, & alijs nullo ex-
cepto. *acclinis* autem significat incumbentem, &
propen-

A propensum, quo nomine utitur Virg. lib. 10. *En. Vulnera siccabat Lymphis, corpusque lenabat Arboris acclinis trunco.* quo loco tamen in lib. vulgatis legitur mendosè *acclinis*. hinc verbum *acclino* & *acclinatus*. Cels. lib. 6. de bello Gallico, *huc cum se consuetudine acclinauerint, &c.* & sup. atq. ita paululum modo *acclinata quietem capiunt*. Atque hæc omnia Adu. Turnebus cum probasset, quadriennio post in cap. 19. lib. 3. Aduers. retulit.

IMPRANSI] *ficci, ieiuni.* epist. ad Numm. Vall. lib. 1. *impransus non qui cinem dignoscere hoste.* & infr. sat. prox. *impransi correptus voce magistri.*

MALÈ VERVM EXAM. O. C.] corruptus autem est animus hominis vino, ciboque conferri, & saturi. Itaque expedite verum à falso distinguere non potest, huc pertinent, quæ scribit Aristot. *ὅτι ἐν πνικτῶν, πὺν αὐτὸν δὲ τρεῖς ὅροι καὶ ἐν ὁρμαῖς, καὶ πᾶσις ὁππυρμίας εὐαπαθητοὶ γίνονται πάντες, καὶ μᾶλλον, ὅσω αὐτὸ μᾶλλον ἐν τοῖς παιδεύειν ὄσι.* id est, eodem autem modo & in iris, & in omnibus cupiditatibus facile decipi possunt omnes, tantoque magis, quanto magis in perturbationibus sint.

B **LEPOREM SECTATVS, ΕΟΥΟ VΕ, &c.]** huius loci hæc sententia est. qui labore corpus exercuit, sumtuosas epulas non desiderat: sed tenuissimo apparatu, & quolibet cibo sibi appposito contentus est. notum est illud Hippocratis *ποῖος σίτου ἡ γέενω.* labor cibum antecedit. & Cyrus apud Xenoph. libro secundo *ἐπομυμ.* curam adhibebat, ne vnumquam sui ad prandium, aut cenam *ἀνιδρωπι*, i. sine sudore venirent. & Hippolytus ille apud Eurip. ait, redeuntibus è venatione, plenas mensas esse iucundas: significans, opinor, exercitatione, & labore corporis cibi cupiditatem excitari. verba Eurip. sunt hæc, *Σίτων μέλει οὐκ ἐπὶ πρὸν δὲ κωκυγίας Τράπεζα πλήρης.* enumerat autem hoc loco Horatius quattuor exercitationis genera, venationem, equitationem, ludum pilæ, disci iactum: quorum duo superiora, Romana: posteriora, Græca sunt.

C **VEL SI ROM. FAT.]** id est, vel si Romana exercitatio te assuetum pila ludere, & discum iacere, qui sunt ludi in Græcia vsitati, fatigat, id est, delassat, & nimio labore conficit: & iccirco ab ea refugis, atque abhorres: siue pilæ ludo delectaris, in quo studium ludendi sensum laboris admittit: subint. lude pila. siue disci iactu ducis, iace discum: & cum labor expulerit fastidia, cibi que appetitionem excitat, tum tu mihi asperna re cibum vilem, & tenuem victum, & vulgarem, paruumque apparatus: quasi dicat, non facies: sed primo quoque cibo, & forte oblato contentus eris, fatigare, id est, valde exercere, & delassare. sic Virg. Georg. 3. *Sape etiam cursu quatunt & sole fatigant.* & *Aneid. 1. vel qualis equos Threissa fatigat Harpalyce.* Per Romanam militiam autem equitationem & venationem significat: quæ duæ exercitationes valde sunt laboriosæ, minimèque molles, vt Græcorum. sic Oda. 24. lib. 3. *nescit equo rudis Harere ingenuus puer: Venariq. timet, ludere doctior, Seu Græco iubeas trocho, Seu malis vitæ legibus alea.*

GRÆCARI] Græci interdum valet intemperantius potare, Græcorum more bibere. M. Tull. Verr. 3. *Fit sermo inter eos, & inuitatio, vt Græcorum more biberetur.* Plautus Mostell. *Dies, noctesq. bibite: pergræcamini, Amicas emite liberate, pascite Parasitos, obsonate pollicibilibus.* Idem Bacchid. *atque id pollicetur, se daturum aurum mihi: Quod dem scortis, quodque in lustris comedim, & cō græcem pater.* sed hic Græcari posuit, pro Græcos ludos ludere, seu Græcis ludis exerceri. Græci autem ludi sunt, pila & discus.

MOLL. AVSTERVM STVD. FALL.] id est, studio pilæ obliuionem quandam, & ἀναστροφήν laboris afferente. non enim sentitur labor ab eo, qui pila ludit, propter eam, quam ex lusione percipit, voluptatem. Totus autem hic locus videtur claudicare. nam primum in his verbis: *seu pila velox*, subintelligendum, seu sumendum *ὅτι τὸ κοινὸν* te agit: Deinde, post hunc versum *Molliter austerum studio fall. lab.* subintelligendum *Lude pila*: vt respondeat ei, quod sequitur, *pete cedentē aera disco.* Quod si pro *Molliter*, posuisset Horatius, *Lude pila*: & facilius esset huius loci explicatio, & mollius curreret sententia, neque quicquā subintelligendum, aut supplendum esset. Neque verò mihi soli hic locus scrupulosus visus est, verum etiam doctissimo cuidam, eidemque optimo viro: qui putabat legendum, vel *Mollito austerum st. f. l.* vel *Molire austerum studio fallente laborem.* quam posteriorem coniecturam magis probarem. sententia autem & huius, & illius superioris versus plana est. volebat enim ille hoc intelligi per illum, *Mollito austerum, &c. pila ludito*: quia qui pila ludit, laborem exercitationis mollē reddit studio ludendi, quod laborem fallit. ex posteriore autem eandem sententiam eliciebat, sed alia ratione. nam qui pila ludit, laborem molitur, id est, laborem suscipit grauem illum quidem, sed quem studium ludendi fallit & obscurat. Molire igitur laborem austerum studio fallente eum ipsum laborem, id est, ludo pilæ.

CEDENTEM] cedit enim aër corporibus, præsertim grauioribus.

CVM LABOR EXTVDERIT] id est, depulerit nauseam, quæ ex facietate, & crapula nascebatur, famemque irritat, ac prouocat. vsus est Virg. hoc verbo paullo aliter Georg. 1. *Vt varias vsus meditando extunderet arteis.* vbi tamen nonnulli legi volunt, *excuderet.*

SPERNE CIBVM VILEM] verbum *sperne* pertinet ad illa superiora, *leporem sectatus, equoque, &c.* & inest in his verbis *εἰρωελα*. hoc modo, cum venatu, equitatione, pilæ lusione, disco te exercueris, ac fatigaris, cibi que fastidium depuleris, tū tu, sodes, sperne tenuem apparatus, & nega te bibiturum, nisi tibi vinum Falernum melle mitigatum ministretur. quod simile est, vt si dicat, numquam tu hoc facturum es, immò vilissimum quemque cibum auidissimè voraturus, & quodlibet vinum, atque adeò aquam, si vinum desit, æquissimo animo bibiturus. ad hanc sententiam pertinet id, quod Dionysio tyranno respondit coctus quidam Lacedæmonius. *Cum cenasset ille in Phidi-*

A Phiditijs, negaretque se iure nigro nescio quo delectatum, quod erat caput cena: tum is, qui illa coxerat, minime mirum (inquit) condimenta enim defuerunt. *Que tandem, inquit ille? labor in venatu, sudor, cursus ab Eurota, fames sitis: his enim rebus Lacedæmoniorum epula condiuntur.* hæc M. Tull. Tuscul. li. 5. eodem illud Varronis de liberis educandis ex Nonio, vel maxime illic didici, & sitiendi videri aquam, mulsam: & esurienti, panem cibarium, sili-gineum: & exercitato somnum suauem. quem locū sic restituit Muretus.

NISI HYMETTIA MELLA FAL.] ne biberis, ne quicquam bibito, nisi vinum Falernum melle conditum. Erat autem Falernum aliquanto austerius, iccirco melle admisto leniri solitum erat. Virgil. Georg. 4. *Dulcia mellapremes, nec tantum dulcia, quantum Et liquida, & durum Bacehi domitura saporem.* Hymettia mella à monte Hymetto in Att. Od. 6. lib. 2. ubi non Hymetto Mella decedunt.

FORIS EST PROMVS] is, qui dapes, & vinum promit, non est domi: tempestas ad piscandum non est idonea. Tu igitur esuriens, & sitiens, neque, dum promus redeat: neque, dum ex longinquo, & concitato mari tibi pisces afferantur, expectabis: sed pane, & sale famem sedabis. sal autem pauperum est condimentum, ut supra diximus ad Odam 15. lib. 2. Persæ verò nihil ad panem adhibebant præter nasturtium. Promus dictus est à promendo, ut condus à condendo: quibus duabus vocibus utitur Plautus.

LATRANTEM STOM. B. L.] sal cum pane stomachum latrantem, id est, inanem, & iccirco quasi latrando poscentem cibum, bene leniet, & iratum placabit. sic enim loquitur sat. vlt. huius lib. *Que prima iratum ventrem placauerit esca.* Latrare autem etiam apud Lucret. poscere significat princip. lib. secundum. Nil aliud sibi naturam latrare, &c.

VNDE PUTAS, AVT QVÎ P.] unde putas hanc in tam tenui, & vili cibo, nasci voluptatem?

C NON IN CARO NID.] id est, non in carorum obsoniorum nidore, siue carnes sint, siue pisces, &c. eò dico quòd in quibusdam libris scriptum est, in carnis nidore.

TV PVLMENTAR. QVÆRE SVD.] id est, suda prius, quàm pransum, aut cenatum eas, & pulmentaria non magnopere desiderabis. Nam ei, qui sudauerit, famemque labore prouocarit, fastidio depulso, cibis quantumuis tenuis, ac vilis, erit quouis pulmento suauior: ut Ptolemæo panis in casa quadam datus comitibus eum non consecutis: & aqua etiam impura sitiendi vino præstantissimo erit dulcior, ut Dario: qui in fuga eum aquam turbidam, & cadaueribus inquinatam bibisset, negauit se vnumquam bibisse iucundius. Rectè igitur Cyrus: de quo sic Xenoph. ἀπομν. βιβ. β. ἐπιμέλετο δὲ καὶ τὸ δὲ Κύρος, ὅπως μὴ ποτε ἀνιδραπέην νόμοι οὗτοι τὸ ἀριστον, καὶ τὸ δειπνον εἰσίοιεν. quæ verba paullo antè interpretati sumus. Pulmenta à pulvere dicta sunt: qua voce etiam vsus est epist. ad Lol. 2. lib. 1. *Cenes ut pariter pulmenta laboribus emta.* Siue autem sola puls, siue quid aliud cum pulve

permistum sit, pulmentum rectè dici potest, teste Isidoro. Erat autem puls, Romanus & Italus cibus, ut polenta Græcus.

PINGVEM VITIIS] obesum, vitioso, & graui abdomine oneratum.

ALBUM QVE] pallidum, ut infra eadem sat. vides ut pallidus omnis Cena desurgat dubia? vel, ut alij volunt, ἀργόν, tardum, aut pigrum, ut Od. 2. lib. 2. *& aquosus albo Corpore languor.*

OSTREA] σιναιρέσις est in nomine ostrea, ut supra admonuimus. ostrea autem loco & tempore inter se distinguuntur. ea enim sunt optima, quæ & in mari, & vere, aut sub æstatem capiuntur, ut docet Athen. lib. 3.

NEC SCARVS] de Scarò sic Athen. lib. 8. δὲ σκαρὸς ἀπαλόσαρκος, ἰσχυρὸς, γλυκύς, καὶ ἁπλὸς, εὐπεπτός, εὐανέστος, εὐκαίσιος. quæ verba supra sumus interpretati ad Od. 2. epod. Quàm rarus autem, & carus Romæ fuerit hic piscis, ex Macrobio cognoscet lib. 3. cap. 16.

LAGOIS] leporem Græci λαγὸν, seu λαγὸν nominant, à cuius similitudine piscis quidam hoc nomine appellatus est.

VIX TAMEN ERIPIAM, &c.] vix tamen expugnabo, ut non malis pauone apposito, palatum tuum delectare, ac permulcere, seu, ut vult Turnebus, quod tamen minus probo, quasi fordeis aut ex inedia, aut ex alio cibo contractas detergere, & fastidium discutere, quàm gallina famem explere, vanis rebus corruptus. tergere autem dixit in secunda inflexione, ut Lucret. multis locis. exempli causa lib. 4. *Et quasi perterget pupillas, atque ita transit.*

CORRUPTVS VANIS RERV] id est, vanitatibus rerum, vel vanis rebus. sic loquitur Od. 12. lib. 4. *cadus Spes donare nouas largus amarique Curarum eluere efficax.* Idem epist. de arte poet. *si forte necesse est indicijs monstrare recentibus abdita rerum.* id est, res abditas. & sat. vlt. huius lib. *dumque Ridetur fictis rerum Balatrone secundum.* Lucretius lib. 6. de fulmine, *Inter enim fugit, & penetrat perrara viarum.* vide annot. ad Odam illam 12. lib. 4.

ET PICTA PANDAT SPECT. C.] Athen. lib. 9. de pauonis pennis, & ala, hæc scribit ex Antiphonte, εἰς ἐθέλοι καταβαλεῖν εἰς πόλιν τὸς ὀρνίθας, οἱ χρίσονται ἀναπλάμενοι· εἰ δὲ τῶν πτερυγῶν ἀποπέμῃ, τὸ κάλλος ἀφαιρήσεται. τὰ πτερά γὰρ αὐτῶν τὸ κάλλος ἐστίν, ἀλλ' ἢ τὸ σῶμα. id est, si quis velit in vrbe has aueis continere, auolabunt: quòd si alas circumcidat, formam adimet. alæ enim earum sunt pulchritudo, non corpus. Sic & Chrysipp. ut refert Plutarch. in lib. στωϊκῶν ἐναὶ πτωμ. ὁ παῖς ἐνεκα τῶν ἁρῶν γέρονε, δὲ τὸ κάλλος αὐτῆς. id est, Pauo caudæ gratia natus est, propter pulchritudinem eius.

NVM VESCEIS ISTA, QVAM L. P.] ostendit, heluonum, luxuriosorumque cupiditates non esse naturales, neque rectas: sed ab opinione, & vitio natas, ac deprauatas: propterea quòd ea obsonia maxime conquirunt, vehementissimæque expetunt, quæ vel rarissima, & carissima sunt, vel à naturali magnitudine discesserunt: verbi gratia, pauonibus malunt vesci, quàm gallinis lupos proce-

A proceros oderunt, quia proceri sunt natura: minores magno redimūt, magnōq; studio confectatur: mullos contrā desiderant inusitata magnitudine, quia parui sunt, & lupi minores natura.

COCTO NVM ADEST HON.] ita scriptum est in tribus cod. Vatic. & Iann. Faër. Torn. & ita legendum. neque est quod quemquam moueat *m* ante vocalem, non elisum. nam hoc non est aut nouum, aut inusitatum. Enn. lib. 10. annal. *Insignita fere tum millia militum octo.* Lucret. lib. 1. *Corporum augebit numerum, summamq; sequetur.* sic enim scriptum est in exemplaribus Lucretianis manuscriptis, vt diximus in nostris ad illum poetam scholijs.

CARNE TAMEN QVAMVIS D.] horum verborum hæc sententia est, Quamuis tamen nihil differat pavo à gallina carne, (nam gallinæ caro, carni pauonis est simillima) perspicuum est te hac forma (pauonis inquam) magis, quàm illa, nempe gallinæ, quæ formæ sunt impares, deceptum, & captum esse. non igitur te carnis dissimilitudo, cum inter hanc, & illam nihil interfit, sed formæ, decipit, quia pauonis plumæ sunt pulchriores, ac speciosiores, quàm gallinæ. At cocto pauone non manent illæ plumæ.

B **VNDE DATVM SENTIS,]** unde tuo palato ista vis data est, qua iudices vtrum lupus hic sit in mari, an in fluuio Tiberi captus, &c? Lupum Græci *λάβρακα* nominant *ἡ δὲ τῶν λαβρόντων*. piscis est boni succi, neque tamen multi alimenti, litterarum studiosis perutilis, & valdè accommodatus: de quo Aristophanes, *Λάβραξ ὁ πάντων ἰχθύων σοφώτατος*, id est, lupus, omnium piscium sapientissimus. Iam verò illud didici ex Macrobio lib. 3. cap. 16. Lupum Tiberinum, eo, qui quouis alio loco captus sit, esse meliorem: eo autem, qui circa ostia Tiberis captus sit, eum, qui inter ponteis fuerit agitato, esse potiore, credibile est, & ita Macrobius ibidem ex C. Titio, & Lucilio poeta: cuius poetæ versus ascribam. *Fingere præterea afferri quod quisque volebat. Illum summa ducebāt, atque altitium lanx: Hunc ponteis Tiberinu duo inter capti catillo.* lupum *Catillonem* appellauit: quia si ligurritorem. Titij autem verba sunt hæc. *Quid mihi negotij est cum istis nugatoribus potius, quam potamus mulsum mistum vino Græco? edimus turdum pinguem, bonumque piscem lupum germanum, qui inter duos ponteis captus fuit? Alij tamen aliter sentiunt, quibuscum non pugnabo. Quod autem dixit, captus hiet, hoc fortasse ex historia. Nā laudatur coquus quidam apud Euphronem, quod solus artem ac rationem inuenerit, qua ratione lupus frustra nō hiet. *πῦ γὰρ μὴ χεῖν ἰλύον ἐξέ κενός, σὺ μόνος εὐρηκὴς τέχνη.* id est, tu enim solus artem reperisti, qua arte coquus non hiet frustra.*

LAUDAS INSAN. TRILIBR.] nulli non ita sunt magni ponderis natura: tu trilibreis mullos conquiris. lupi magni, & proceri sunt natura: tu paruos confectaris. sed quid attinet te nullum trilibrem comparare, cum sit tibi in pulmenta minuendus? dices te specie, id est, magnitudine delectari. cur igitur magnos lupos respicis? Asinius Celer vir consularis nullum vnum septem milli-

bus nummum mercatus est: vt refert Macrobi. li. 3. ex Sammonico.

IN SING. QVEM MIN.] quantumuis (inquit) magnum, & magni ponderis nullum emeris, non edes integrum: sed erit tibi in frustra secundus, ac minuendus, vt ex ijs fiant pulmenta.

IEIUNVS RARÒ STOMACHVS] hoc verborum ordine scriptus est hic versus in tribus cod. Vatic. Faër. & Tornesiano, & Nicotiano, & Clericano: cuius scripturæ fortasse alia sententia est, quàm vulgatæ. Vulgata enim *Ieiunus stom. rarò vulg.* &c. significat, eos, qui famem expectant, & qui ieiuni ad mensam accedunt, non temerè vulgareis cibos fastidire. hæc verò longè aliud, nempe eos, qui rarò ieiuni sunt, id est, qui fere semper saturi, & conferti cibo sunt, cibos vulgareis contemnere & fastidire.

PORRECT. MAGNO MAGNUM] subintell. nullum. responderet *ὁ φάγορ*, quem gulam Harpyijs dignam appellat.

AIT HARPYIIS GULA DIGNA RAP.] id est, ait obsoniorum heluo, per appositionem, seu *ἡ συνθεσις*, gula Harpyijs digna Harpyiæ (inquit Homeri interpretes) aut venti pestilentes, aut Deæ rapaces fuerunt, quarum nomina sunt hæc, Celæno, Aëllō, Ocypete, Podarge: si modò hæc quoque vna est ex Harpyijs, & non vnus Harpyiæ epithetum, *ἀρπυία ποδάργη*. Hæ quondam Phineo (si fabulis credimus) molestissimæ fuerunt propter hanc causam. Phineus liberos suos ex Cleopatra susceptos Eurytiæ eorum nouerca, quam mortua Cleopatra, uxorem duxerat, apud se falsò accusatos, necandos tradidit. Quo facto Iupiter offensus, hanc ei tulit optionem, vt eligeret, vtrum mallet, Solem non videre, an cæcus esse. At ille maluit Solem non videre. quod cum Sol grauitè, molestèque tulisset, Harpyias in eum immisit, quæ, quoties cibum capturus esset, vnguibus, & rostris, quicquid erat appositum, inquinaabant, & corripiebant. Has postea Zetes, & Calais abegerunt. vide Apollon. Argonaut. lib. 2. & scholiasten. Earum autem deformitatem, ingluuiem, fæditatem pulchrè describit Virgil. 3. *Æneid.* Apud Hom. porrò nulla fit de Harpyijs metio, nisi quod in *Odyss.* Telemachus & Eumæus Vlyssis desiderio affecti, longæque expectatione defessi sæpe ita loquuntur, illum vel à feris esse deuoratum, vel naufragio perijsse, vel ab Harpyijs esse discerptum, ac dilaceratum. nam iteratur hic versus aliquoties in *Ὀδυσσ.* *Ναὺ δὲ μιν ἀχρεῖες ἀρπυιάς ἀνιρέψαντο.* gula igitur Harpyijs digna, id est, digna cuius dapes Harpyiæ suo contactu contaminent, atque inquinent.

AD VOS PRÆSENTES AVSTRI] Austri venti sunt insalubres, ac pestilentes. precatur igitur, vt hi venti suo afflatu gurgitum istorum obsonia percoquant, ac perurant. *præsentès* autē dicit, quia præsentès plus possunt, quàm absentes. sic dicimus *præsentia numina*.

QVAM QVAM] seipsum reprehendit: & id, quod dixerat, corrigit hoc modo, Quid opus est Austrorum afflatu ad istorum heluonum obsonia corrumpenda, cum apri, & rhombi, qui eis apponun-

A ponuntur, quantumvis sint recentes, & integri, tamen eis pureant, & nausam moueant, adeo ut sint eis epula insuaves, & iniucunda? quid ita? propterea scilicet, quia nimia copia conferti, satietate, & cruditate corrupti, ac languidi, de ciborum bonitate verè iudicare non possunt. Ita sæpe eis vsuuenit, ut rapula, & inulas acidas, pauonibus ac rhombis anteponant.

MALA COPIA QUANDO] sic saty. 7. huius lib. *Nempe inamare scunt epula sine fine petita.* malam copiam dixit, quoniam quædam bona est, & laudabilis. Cum his congruunt illa Lucretiana lib. 6. *Tum penuria deinde cibi languentia letho Membra dabat: contra nunc rerum copia merfat.*

SOLLICITAT] malè habet, lædit, grauat, onerat, & quasi de sua sede mouet.

INVLAS] quas amaras appellat sat. vltima huius libri, *Erucas virideis, inulas ego primus amaras Monstravi incoquere.* quam obrem igitur hic acidas dicit? fortasse ab effectu.

GALLONI] Galloni legendum, non Gallonis. ut habent quædam exempla mendosa. De hoc Gallonio præcone M. Tull. in orat. pro Quintio, qui relictâ bonorum virorum disciplina, & quastrum, & summum Galloni sequi maluerunt: atque etiâ, quod in illo non fuit, cum audacia, perfidiaque vixerunt. & Lucilius apud M. Tull. lib. 2. de finibus, *O Publi, gurgis Galloni: es homo miser, (inquit) Cenasti in vita numquam bene, cum omnia in ista Consumis squilla, atque acipensere cum in decumano.* & ipse M. Tull. de eodem multa ibidem.

ACIPENSERE] apparet ex ijs versibus Lucillij, quos modò protuli, hunc Gallonium, obsoniorum gurgitem, acipensere, ut carissimo, & sua uissimo pisce, ornasse, instruxisseque conuiuium. Verum quis sit piscis, acipenser, ambigitur. Archestratus apud Athenæum lib. 8. existimat *χαλόν* eundem piscem esse, atque eum, qui apud Romanos cum tibijs, & coronis ad cenas cum pompa quadam circumfertur, coronatis etiam ijs, qui eum ferunt: qui appellatur acipenser. Verba Athenæi sunt hæc, *Ἀρχέστρατος δὲ ὁ τὸν αὐτὸν Σαρδαναπάλλω ἵστας βίον, καὶ τὸ ἐν Ρόδῳ χαλὸν λέγειν, τὸν αὐτὸν εἶναι ἡγεῖται τῶν παρὰ Ῥωμαίοις μετ' αὐλῶν καὶ σεβασίων εἰς τὰ δεῖπνα. καὶ φερόμενον, ἔσθραν αἰνέων καὶ τῶν φερόντων αὐτὸν, καλέμενον δὲ ἀκίπνιστρα.* Sed Appio Grammaticus (ut idem Athenæus refert) in lib. de Apicij delicijs & luxuria, eum piscem, quem *ἐμπον* vocant Græci, acipenserem Romanorum dicit esse. Aulus Gell. quidem lib. 7. cap. 16. *ἐμπον* *Ῥόδιον* inter cibos lautos, opiparos, & exquisitos numerat. Sed quòd ad acipenserem attinet, libet ascribere etiam illa Ciceronis verba ex lib. de fato, quæ leguntur apud Macrob. lib. 13. & inter fragmenta Ciceronis. *Nam, cum esset apud se ad Lauernium Scipio, unaque Pontius, allatus est forte Scipioni acipenser, qui admodum raro capitur: sed est piscis, ut ferunt, in primis nobilis. Cum autem Scipio unum, & alterum ex ijs, qui eum salutari venerant, inuitasset pluresque etiam inuitaturus videretur, in aurem Pontius, Scipio, inquit, vide quid agas: acipenser iste paucorum hominum est.* de hoc pisce lege plura apud Macrob. lib. 3. cap. 16.

INFAMIS] nam malè audiebat Gallonius ob

cenas sumtuosas, & luxuriam, & maximè ob acipenserem.

RHOMBOS] de rhombo vide quæ annotata sunt suprâ ad Od. 2. epod.

MINVS ÆQVOR ALEB.] sic habent omnes libri manuscr. quos quidem viderim: vulgati, *æquora alebant.*

AVCTOR PRÆTORIVS] Sempronius Rufus. quem irridens, prætorium appellat, quia in petitione præturæ repulsam tulerat. in quem hos versus elegantissimos profert Porphyrio: *Ciconiarum Rufus iste conditor. Hic est duobus elegantior Plancis. Suffragiorum puncta non tulit septem: Ciconiarum populus vltus est mortem.*

PRAVI DOCILIS] quæ docilis est ad prauum.

EDIXERIT] quasi suo iure, & pro imperio dixerit. vide annot. ad sat. proximè sequentem.

SORDIDVS A TENVI] inter sordidum, & sumtuosum victum, medius interiectus est, tenuis, & modicus, & mundus: qui laudabilis est. duo illa extrema sunt vituperanda, & fugienda.

NAM FRVSTRA VITIUM VIT.] frustra enim (inquit) luxuriam & profusionem vitaueris, si in alterum vitium contrarium incidas. mediocritatem igitur sequi, & sumere oportet, in qua virtus posita est.

CVI CAN. EX VERO DICTVM] videtur legendum *ductum*, non *dictum*, ut habent vulgata exempla, & nonnulla manu scripta. *ductum ex vero*, id est, ex veritate, & proprietate ingenij, & morum tractum. Sic ferè Plautus Stichus: *Microtrogos nomine ex vero vocor.* Hic igitur Auidienus ex vero, id est, ex re ipsa, & immunditia, & sordibus canis cognomen traxerat.

EST] comedit, ut epist. ad Loll. 1. *si quod Est animum, differs curandi tempus in annum?* quamquam illud translatè positum est.

AC, NISI MVT. PARCIT DEFVND.] non consentiunt hic codices veteres. alij enim habent *diffundere*, ut vulgati: alij *desundere*. ego hanc scripturam veriore iudicaui. & refero ad morem veterum illorum Rom. qui solebant vinum nouum libare dijs immortalibus, priusquam ipsi gustarent: cuius rei exemplum est in Oda 3. 1. lib. 1. *quid orat de patera nouum Fundens liquorem?* & in Od. 5. lib. 4. *Te multa prece, te prosequitur meo Defuso pateris.* Tantum abest igitur, ut hic Auidienus vinum nouum Dijs libaret, deinde ipse biberet, ut non nisi mutatum, id est, corruptum, & acidum, quod Græci *οἶνον κτεροπία* appellant, defunderet. quòd si quis *diffundere* mallet, referendum erit ad aliam consuetudinem: de qua dicemus ad illum locum, *Vina bibes iterum Tauro diffusa.* epist. ad Torq. lib. 1.

ET CVIVS ODOREM OLEI N. P.] ordo hic est verborum, Et instillat caulibus oleum, cuius olei odorem nequeat quisquam perferre: instillat, inquam, cornu bilibri. significat, hoc oleum, quod Auidienus infundit in cauleis, odoris esse tæterrimi: quale erat illud sat. 6. lib. 1. *quo frandatis immundus Natta lucernis vngebatur.*

CORNV IPSE BILIBRI] vasculo corneo, quod duarum olei librarum capax erat. cornuata-

A nua tamen more Ro. erant libralia, vt intelligere licet ex Galeno, qui ea *νεγετα κατεα* appellat. addidit prouocabulum, ipse, vt significet eum seruis suis diffidere.

LICEBIT ILLE REPOTIA, &c.] hæc verba vsque ad vocem *cornu*, includenda sunt interpositionis nota, aut certè legenda sunt post verbum *Caulibus instillat*, &c. hoc modo, & oleum odoris raterimi cornu bilibri ipse instillat, vinumque acidum bibit, licet repotia, aut natalitia, aut alios dies festos celebret.

REPOTIA] diem posterum à nuptijs, quo apud nouum maritum cenatur, quia quasi reficitur potatio. Festus. alij septimum, quo iterum potabatur: alij secundum quidem, sed quo virgo muliebri vestitu ornabatur: alij diem, quo liberi suscepti dati erant tollendi, seu alendi. nam licebat parentibus in Græcia liberos exponere. *παιδοσπορία* nominant Græci, idque voluit Acro dicere, apud quem corruptè legitur *παιδοσπορία*. Atque hæc interpretatio magis huic loco conuenit.

ALBATVS] veteres, albatu conuiuia inibant, vt declarat locus in orat. M. Tull. in Vatinius, **B** vbi obijcit illi, quod cenauerit atratus: eaque consuetudo non solum in natalitijs, & repotijs, & nuptialibus, aut sponsalibus cenis seruabatur: verum etiam in epulis funebribus. sed præstat M. Tullij verba ascribere. sic igitur ille, *Atq. illud etiam scire ex te cupio, quo consilio, aut qua mente feceris, vt in epulo Qu. Arrij familiaris mei cum toga pulla accumberes: quæ vmquã videris, quæ audieris, quo exemplo, quo more feceris? Dices, supplicationes te illas non putasse. optimè. nulla fuerint supplicationes, &c. quis vmquam cenauit atratus? ita enim illud epulum est funebre, vt munus sit funeris, epula quidè ipse dignitatis. sed omitto epulũ, populi Ro. festum diem argento, veste, omni apparatu visendo: quis vmquam in luctu domestico, quis in funere familiari cenauit cū toga pulla? cui de balneis exeunti, præter te, toga pulla vmquam data est? cū tot hominũ millia accumberent, cū ipse epuli dominus Qu. Arrius albatu esset, tu in templũ Castoris te cum C. Fidulo atratro, ceterisq. tuis furijs funestũ intulisti. quis tum non ingemuit, &c. hunc tu morẽ ignorabas? numquam epulũ videras: nũquã puer, aut adolescens inter cocos fueras? Fausti adolescentis nobilissimi paullo antè ex epulo magnificentissimo famem illam veterem tuam non expleras? quem accumbere atratum videras, dominum cum toga pulla, & eius amicos, ante conuiuĩ?*

HAC VRGET LVPVS, HAC] *ἀμυνάριον* quandam, id est, inopiam consilij, & ancipitem cogitationẽ, vtrum potissimum sequaris, aut fugias, significat hoc prouerbiũ. nam cui lupus instat à tergo, canis latrator, & mordax, infestus est à fronte, is non facillè effugiendi consilium explicare potest. contrahi autem potest huius prouerbij sententia, & ad hunc locum propius accommodari, vt per lupum, edacitatem, ingluuiemq. per canem, fordeis, & immunditiam, & auaritiã intelligamus. Nam lupus quidem, animal est edacissimum ac voracissimum: canis autem, immundum. Quocirca suprà Auidierum, canem ex re, & ex veritate nominatum esse dixit. Non dissi-

D mulabo, me in plerisque libris manuscr. reperisse scriptum, *hac lupus, aiunt*. quæ scriptura videtur recepta, *hac canis angit*, anteponenda. iccirco eam hac editione secutus sum.

MUNDVS ERIT] mundus est medius inter sordidum, & luxuriosum, seu profusum in victu. Cicero de Finibus 2. *mundos, elegantes, optimis coctis, piscatoribus, piscatu, aucupio, venatione: his omnibus exquisitis, vitæ autem crudelitatem*. Idem epist. ad Papyr. Patum, lib. 9. *Nos iam ex te tantum artis habemus, vt Verrinum tuum, & Camillum, quæ mundi tiam homines? quæ elegantia? vocare sepius audeamus*. Idem perf. orat. *fucati medicamenta candoris, & ruboris omnia repellentur: elegantia modo, & mundi tiam remanebit*. Horat. epist. ad Alb. Tibull. *Et mundus victus non deficiente crumena. sordibus autem legendum est potius, quàm sordidus*. ita enim scriptum est in codic. manuscriptis. Atque huius loci hæc sententia est, *Mundus erit, qui non offendet sordibus*, id est, immoderata, atq. indecora parsimonia: & qui in neutram cultus partem miser erit, id est, neque nimis sumtuosè viuet, neque nimis parcè. nam vterq. & is, qui sumtuosius, luxuriosiusque viuit, quàm oporteat: & is, qui parcus, miser est. vocem *cultus* igitur ita accipio, vt sit patrij casus. cultum enim appellant interdum Latini, vitæ colendæ rationem. Itaq. sæpe coniungit M. Tullius hæc duo, *victum, & cultum*: vt Off. 1. *quod si omnia nobis, quæ ad victum, cultumq. pertinent, quasi virgula diuina (vt aiunt) suppedietur, tamen optimo quisq. ingenio, negotijs omnibus omisissis, totum se in cognitione, & scientia collocaret*. Idem lib. 2. *quibus rebus exculta hominũ vita tantum distat à victu, cultuq. bestiarum*. Idem epist. ad Varron. lib. 9. *dabimus sermonem ijs, qui nesciunt, nobis, quocumq. in loco simus, eundem cultum, eundem victum esse*. Idem in Lælio, *multi diuitias despicunt, quos paruo contentos tenuis victus, cultusq. delectat*. Horat. separatim posuit, item vt hic, sat. 3. huius lib. *cultum Maiorem censu, & Od. 10. lib. 1. Quis ferros cultus hominum recentum Voce formasti*.

HIC NEQVE SERV. ALB. S. EXEMP.] hic, quem mundum appellamus (inquit) neque sæuus erit in seruos interea dum eis munera distribuit, ac describit: dum suas cuique parteis dat: dum suum cuique negotium imponit, quod agat: neque vt simplex Næuius, homo ineptè, & stultè sumtuosus, aquam vnguento perfusam conuiuis præbebit. Non assentior autem ijs, qui Albucium luxuriosi exemplar ab Horatio propositum esse putant: Næuium auari. Nam Albucius quidem Gratidiæ, seu Canidiæ pater, homo fuit insigniter auarus, ac sordidus. Næuius autem suprà saty. 1. lib. 1. ab ipso Horatio cum luxuriosissimo illo nepote, Cassio Nomentano, tanquam par, & geminus, componitur, his verbis, *Quid mi igitur suadet? vt vinum Næuius, aut sic, Vt Nomentanus?* sic enim scriptum est in quibusdam lib. Iam verò vinctam conuiuis aquam præbere, luxuriæ est non ferendæ, siue ea aqua adhibeatur ad manus lauandas, siue ad balneum. Plutarchus in Cæsare scribit, Valerium Leontem quendam, cū Cæsari cenam daret, asparago apposito vnguentũ pro oleo

A oleo infudisse, idque simpliciter Cæsarem edisse, neque iniquo animo tulisse, immò verò familiaris, & comites suos, qui indignabantur, molestèque ferebant, obiurgasse. Narrat autem hæc de Cæsare Plutarchus, ut insignem eius lenitatē, patientiam, facilitatem denique in victu declararet. Verba Plutarchi sunt hæc, τῆς δὲ πλεονεξίας καὶ τοῦ πλουτοῦ σημεῖον, ὅτι τὸ δειπνίζοντος αὐτοῦ ἐν Μεδοπόλει οὐκ ἔστιν οὐδὲν ἄλλο, ἢ τὸ ἀσπάζεσθαι, καὶ μὴ ἄντ' ἐλαίᾳ καταχέαντες, αὐτὸς μὲν ἀφελῶς ἐφαγεν, τοῖς δὲ φίλοις δυσχεραίνουσιν ἐπέπληξεν· ἥρκει γὰρ, ἔφη, τὸ μὴ χεῖν τοῖς ἀπαρτέκτοις. ὁ δὲ πλεονεξίαν ἀνθρώπων ἐξελέγχετο, αὐτὸς δὲ ἐν ἀρετῇ. Quod si vnguentum pro oleo apponere, luxuriam præ se fert ineptam, odiosam, insolentem: quanto ineptius, & intolerabilius est aquam vnguento perfusam pro aqua pura conuiuiis præbere?

D I D I T] distribuit. non enim, ut linguæ Latinæ ignari homines explicant, didit positum est pro diuidit, καὶ συγκοπήν: sed didit verbum est integrum, compositum ex præpositione di, & do, das, dat. quo verbo vtuntur optimi linguæ Latinæ auctores. Lucret. lib. 3. de quarta quadam natura nominis experte, ex qua constat animus. *Quæ neque mobilis quicquam, neque tenuis exstat, Nec magis e paruis, aut lauibus ex elementis, Sensiferos motus quæ didit prima per artus.* Idem ibid. *Denique cur hominem cum vini vis penetravit Acris, & in venas discessit diditus ardor, Cosequitur grauitas membrorum?* lib. 4. Nunc ea, quæ dico, rerum simulacra feruntur Vndiq, & in cunctas iaciuntur didita partibus. ibid. *Nec refert quicquam, quo victu corpus alatur, Dummodo, quod capias, concoctum didere possis.* Artubus, & stomachi humectum seruare tenorem. eod. lib. quia quæ facit aer, Hæc eadem cibus, in venas dum diditur omneis, Efficit. & lib. 5. Partim quod subter per terras diditur omneis. eod. lib. Fulmen detulit in terras mortalibus ignem Primitus: inde omnis flammæ diditur ardor. Virgil. Æneid. 7. Diditur hic subito Troiana per agmina rumor. Idem octauo, Sed mea me virtus, & sancta oracula diuina, Cognatiq, patres, tua terris didita fama Coniunxere tibi.

SÆVVS ERIT] asper χαλεπός. sic Liuius lib. 13. *seu, & iniusta in seruos imperia dixit.* vide annotata ad Od. 33. lib. 1.

VNCTAM CONVIVIS PRÆB. A Q.] quod est luxuriæ non ferendæ.

ACC. NVNC, VICT. TEN. Q.] Nunc victus tenuis & parci commoda enumerat, eaque cum incommodis sumtuosarum, & immoderatarum epularum comparat. similia sunt his illa M. Tullij Tuscul. lib. 5. *Adde siccitatem, quæ consequitur hanc continentiam in victu: adde integritatem valetudinis. confer sudanteis, ructanteis, refertos epulis, tamquam opimos boues. deinde sequitur paucis interiectis, Quid, quod ne mente quidem recte uti possumus, multo cibo, & potione repleti?*

NAM, VAR. RES VT NOC. H.] id est, nam quemadmodum, vel quantum res variæ noceant homini, tum credas, si cibum illum simplicem recorderis, quem tu aliquando adhibueris. continetia in victu, & tenuis apparatus, naturæ viris à

calore nativo & penitus infuso imminutas, & labefactatas reficit, refarcit, ac recreat: nimia copia verò, & luxuria opprimit, obruit, atque exstinguit. quod quidem his versibus confirmat Theognis, Πολλῶν τοι πλεονας λιμὲν κόρος ὠλεσεν ἤδη Ἀνδρας, ὅσοι μοῖρας πλεῖον ἔχουσιν. id est, multo plures satietas perdidit, quàm fames: qui plus, quàm par erat, habere voluerunt. sed præclare Euripides, Ἐπὶ τῇ δειπνοποσίᾳ πλεονέχουσιν, Διμήτερος ἀκτῆς, πόματός θ' ὑδρὸς ἔχουσιν, Ἄσπερ παρ' ἐστὶ, καὶ πέφυκ' ἡμᾶς τρέφειν. Ὡς ἂν ἀπάρκει πληρομένη. Ὡς γὰρ τοι Ἀλκων ἐδεσὼν μηχανὰς ἡμευόμεν quorū versuum hæc ferè sententia est. Nam quid mortales desiderant, præter duo sola, fruges, & aquam? Quæ in medio posita sunt, & eò à natura sunt producta, ut nos alant. Quorum non satis est nobis satietas: sed luxuria deprauati, alias epulas summo studio excogitamus, & consecramur. Aristot. problem. τμη. α. ἡ πικρὴ τροφή νοσώδης. παραχρῆδης γὰρ, καὶ ἕμια πέψις. id est, cibus varius morbolus. turbulentus enim est, neque eius vna concoctio est.

QUÆ SIMPLEX OLIM TIBI SEDERIT] placuerit. Virg. lib. Æn. 5. *Idq, pro sedet Ænéa.*

DVLCIA SE IN BILEM VERTVNT,] quæ concoqui non possunt à ventriculo, vertuntur in bilem: sed maximè dulcia.

STOM. QVÆ TVMVLT. LENTA FER. PIT.] pituita è cerebro fluens, quæ incerta febrium gignit stomachum cōturbabit. in voce pituita, sit synaresis vocalium u & i, ut alibi annotauimus.

VIDES, VT PALLIDVS OMN. &.] licet hæc legere sine interrogatione: licet & interrogando pronuntiare, ut libet.

CENA DVBLIA] quid sit cena dubia, declarat Phormio apud Terent. *cena dubia apponitur? GETA. Quid istuc verbi est? PHORM. ubi tu dubites, quid sumas potissimum. cena autem dubia desurgat, id est, de cena dubia surgat.* Nam quamuis *desurgere* significet interdum ἀποδύειν, id est, secedere ad exonerandam aluum, hic tamen non puto ita accipiendum, nisi dicamus, Horatium more suo, id est, satyrico, & vrbano, hoc verbū etiam in hanc significationem vsurpasse ad exprimendā hanc quoque cenarum dubiarum, & magnificorum apparatusum cum ceteris, quæ enumerat, incommodis, pœnā, quòd epulis onusti, statim eas effundere atque egerere necesse habent.

QVIN CORP. ONVST. HEST. VIT.] Itaque meritò Theopompus ille vir clarus Athenis, & princeps ciuitatis, cenas laudabat Platonicas, quia non solum in præsentī: sed etiam postero die iucundæ essent, ut tradit Hegesander. refert Athen. lib. 10. his verbis, ἡγήσαντο δ' ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν ἐφ' ἡ, ὡς καὶ τῇ ὑστέρᾳ ὁ Τιμόθεος ἀπαντήσας τῷ Πλάτῳ εἶπεν, ὑμεῖς, ὦ Πλάτων. εὐ δειπνέτε μάλλον εἰς ὑστέραν, ἢ πλεονέχουσιν ἡμέραν. refert & M. Tull. Tuscul. 5. *Timotheum clarum hominem Athenis, & principem ciuitatis ferunt, cum cenauisset apud Platonem, eoque conuiuium admodum delectatus esset, vidissetq, cum postridie dixisse. Vestra quidem cena non solum in præsentī, sed etiam postero die incunda sunt:* Eodem pertinet, quod scripsit Theopomp. lib. 5. Philipp. τὸ ἐδιδίεν πολλά καὶ κρέα φαγεῖν, τὸς μὲν λογισμὸς ἐξαίρει, καὶ

A πὰς ψυχὰς ποιεῖται βραδὺ πρὸς ὀργῆς δὲ καὶ σκληρότητος, καὶ πολλὰς σκαμνίστας ἐμπιπλήσει, id est, multa edere, & car-nibus vesci, rationis & consilij vsum adimit, ani-mosque efficit tardiores, & eos immani quadam duritia ac stultitia complet.

ATQVE AFFLIGIT HVMO] Ita legendum, & ita reperimus olim scriptum in quattuor codi-cibus calamo exaratis, duob. Var. R. ai nutij Card. Iann. & posterius, in Cleric. Russard. Nicot. meo. non, vt in vulgatis, affigit. atque hanc meam emen-dationem, vt rectam, & verā, Paullus Manutius, & M. Muretus vehementer approbarunt: neque me mouent ij, qui dicunt, Horatium exprimere voluisse illa Græcorum, πρὸς σκληρότητος, πρὸς σκληρότητος: id est, fibulis & clauis affigere, Nam primum hoc est diuinare. Deinde non negamus aut ver-bum affigere esse Latinum, aut affigere humo, La-tine & luculentè dici: sed cum veteres codices se-quimur, tum eorum auctoritatem ratione con-firmamus, contendimusque hanc antiquam scri-pturam, vulgatæ esse anteponendam. Est au-tem affligere non solum deijcere, sed etiam gra-ui quodam ictu, & impetu ad humum abijcere.

B πρὸς σκληρότητος dicunt Græci: Homerus οὐδὲ ἐρείδεν. sic id. μ. Πλὴν αὐτοχόρδιν: ὁ δ' ἄρ' ὀπίσθ' οὐδὲ ἐρείδεν. id est, percussit [Antiphatem] cominus & è propin-quo loco: ille autem supinus solo firmatus & affli-ctus est. Plautus Mostell. cedo manum: nolo equi-dem te affligi. Idem Milite glorioso, obsecro te, mu-lierem sine, ne affligatur. Pyrg. quid istuc? Pal. postquam abs te abiit, animo male factum est huic re-pente misera. Idem in Rudente. Nihil hunc amittis, exsugebo, quicquid humoris tibi est. Tange: affligā te ad terram, itidem vt piscem soleo polypum. idem in Persa. Næ ego, si me vno digito attigeris, te ad terram affligā, scelus. Cæsar lib. 6. de bello Gall. de alcib. mutila sunt cornibus, & crura sine nodis, articulisq; habent, neque quietis causa procumbunt, neque si quo afflicta casu ceciderint, erigere sese, aut subleuare pos-sunt. ibidem de eisdem. earum ex vestigiis cum est animaduersum à venatoribus, quò se recipere consue-nerint, omnes eo loco aut à radicibus subruūt, aut ac-cidunt arbores, tantum vt summa species earum stan-tium relinquatur: huc cum se consuetudine acclinaue-rint, infirmas arbores pondere affligunt, atq; vna ipse cōciderūt. idem lib. 5. qui nuntiant, superiore nocte

C maxima coorta tempestate prope omnes naueis affli-ctas, atq; in litus eiectas esse. Liuius lib. 4. repetitūq; sapius cuspide ad terram afflixit. Idem lib. 2. vt neq; sustinere se à lapsu possent, nec, si qui paullum titubas-sent, herere afflicti vestigio suo. Idem lib. 28. Vbi Mars communis & victum sæpe erigeret, & afflige-ret. Lucret. lib. 2. Præterea quamuis animantē gran-dior ictus, Quam patitur natura, repente affligit, & omnes Corporis, atq; animi pergit confundere sensus. M. Tull. de lege agrar. translātē. Hæc, quæ procul erant à conspectu imperii, nō solum affligerunt, sed eti-am, ne quando recreata exsurgere, atq; erigere se pos-sent, funditus (vt dixi) sustulerunt. Idem lib. 2. de orat. ad Qu. Fr. ita cum singuli casus humanarū mi-seriarum graniter accipiuntur, si dicuntur dolenter, tum afflicta & prostrata virtus maxime luctuosa est. Idem frumentaria: Tu tuis factis & consiliis illam

provinciam afflictam erexisti, atq; recreasti. Idē ad D Attic. lib. 12. Vt me leuaret tuus aduētus, sic discessus afflixit. Idem orat. pro C. Rabirio perduell. r. nun-quam profecto istam imaginē, quæ domi posita pestē, atq; exitium Sex. Titio attulisset, in rostra, atq; in con-cionem attulisses: nec tuas vnquam rationes ad eos sco-pulos appulisses, ad quos Sex. Titii afflicta nauē, & in quibus C. Deciani naufragium fortunarum vide-res. Idem pro Cælio, ne adolescentiam plenam spei maxima non modo nō aluisse vos, sed etiam percussisse, atq; afflixisse videamini. Idem Catilin. 2. quanto tandem illum mœrore afflicto esse, & profligatū pu-tatis? P. Cornelius Tacitus lib. 28. Idē placere An-nio Gallo, paucos ante dies lapsu equi afflicto missi, qui consiliū eius sciscitaretur reuulerant. Nihil autē me mouet vox humo. Nam humo positum pro ad-humū: quemadmodū apud Virg. in illo, It clamor cælo, grāmatici veteres cælo interpretantur in cœ-lum. Quod si quis quærat, ex me quid intersit in-ter percellere & affligere, hoc dicā interesse, quod percello idem ferē valet, quod peruerto, euerto, proruo: affligere autem est (vt dixi) ita vehemen-ter in terram deijcere, ac proruere, vt eo casu, id, E quod deijcitur, contūdatur, neque facile excitari queat. Ita fit vt grauius sit affligere, quā percelle-re, vt licet ex hoc exemplo intelligere. M. Tullius Tuscul. 3. Existimant enim Diis immortalibus se fa-ciliter satisfacturos, si eorum plaga percussī, afflicti se & stratos esse fateantur. Cum hæc superiore editiōe annotassem, quidā simius vulgatam lectiōnē hac meliorē esse probare conatus est, cum diceret, eā in vno codice manuscr. reperiri. Ego verò cum il-lo nō pugnabo, neq; moror κακοήδεις, & μελαγχόλης, & ἀλαζόνας. hoc vnum asseuerabo, hanc, quam di-co, in xii. libris antiquis esse à me repertam.

DIVINÆ PARTICVLAM AVRÆ] animū, seu potius mentem. Virgil. Æneid. 6. & Æthereū sen-sum, atq; aurā simplicis ignem. Lucret. lib. 2. Deniq; cælesti sumus omnes semine oriundi. Iterū Virg. Æn. 6. Igneus est ollis vigor, & cælestis origo Seminibus. Postremo Pindarus sic orditur sextū carmē Nem. Et ἀνδρῶν, ἐν θεῶν γένος, ἐκ μᾶς δὲ πνέοντες ματρὸς ἀμφο-ποι, id est, vnum virorum, vnum deorum genus: ex vna autem matre spiramus vtriq; 3. Iam Plato mul-tis locis auctor est, animam humanam esse ἀσώ-σασμα, τμήμα, μορίον τῆς τοῦ παντός ψυχῆς, id est, se-gmentum, seu ramentum, fragmentum, particu-lam animæ totius mundi. At animam mundi non solum à deo creatam esse, sed etiam dei partem esse idem vbique demonstrat: & testatur Plu-tarchus quæstionibus Platonicis his verbis, ἡ δὲ κόσμος ψυχὴ τοῦ μεταχρῶστα, καὶ λογισμοῦ καὶ ἁρμονίας, οὐκ ἔργον ἐστὶ τοῦ θεοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ μέρος, ὃ δ' οὐκ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἐξ αὐτοῦ γέγονεν: id est, Anima autem mentis, & ratiocinationis, & harmoniæ particeps fa-cta, non solum dei opus est, verū etiam pars, neque ab eo, sed de eo, & ex eo facta est. Po-stermò Stoici nostros animos quādam esse de-orum ἀποσπάσματα, id est, delibramenta, seu par-teis auullas dicunt.

ALTER] qui tenuiter, & parcè viuuit.

CVRATA] cibo, & potione refecta, & re-creata.

A SVRGIT] libri aliquot manu scripti habent, *surget*.

AD MELIVS] ad lautiolem, & elegantiolem victum, cultumque.

QVONDAM] aliquando, olim, vel posthac, ποτε.

REDIENS] Homer. *παραπρόμενος ἐνιαυτός*. utitur hoc eodem argumento Simonides apud Xenophontem in Hierōne, ad ostendendum, tyrannorum voluptates priuatorum voluptatibus minores esse, his verbis: τὸ γὰρ πᾶσι εἰσὶν ὅσα ὑπὸ βίᾳ μὲν, τὰ το παρὲς πᾶσι ἡδοναίς. διὸ καὶ πάντες ἄνθρωποι ἡδέως παροδεύονται παρ' ἑορταίς, πλὴν ὅτι οἱ τύραννοι. ἔκπλεω γὰρ αὐτοῖς αἰεὶ παρσκευασμένα ὑδμεῖαν ἐν ταῖς ἑορταῖς ἐπιδόσιν ἔχουσιν αὐτῶν αἱ τραπέζαι. ὥστε παύτην παύσαντι τῇ εὐφροσύνῃ τῆς ἐλπίδος μενοεικῶσι τῶν ἰδιωτῶν, id est, namque visitata, & solennia superare, hoc præbet voluptates. Iccirco etiam omnes homines diebus festis delectantur, præterquam tyranni. eorum enim mensæ omnibus epulis semper instructæ, ac refertæ, nullum in diebus festis augendi apparatus relinquunt locum. Itaque hac primum spei iucunditate priuatis cedant necesse est.

B ADVEXERIT] sic reperi scriptum in duobus cod. Vatic. & Faër. Nicot. Russard. Cleric. meo. quæ scriptura mihi mirum in modum placet. Ita autem locutus est Od. 29. lib. 4. *Quod fugiens semel hora vexit*. Nam vulgati habent, *adduxerit*.

VBIQUE ACCEDENT ANNI] id est, & ubi ætate fueris prouectior.

PRÆSUMIS] ante tempus sumis *παραλαμβάνεις*. cum tam molliter, & delicatè viuas: cum tam lauto, & sumptuoso, & accurato victu, cultuque vtaris, quis erit tibi superandi relictus locus, siue diem festum agere, siue corpus extenuatum reficere, siue te annis, aut morbo affectu paullo lautius tractare voles? sic hoc verbo est usus Virgil. *Aeneid. 11. Arma parate animis, & spe præsumite bellum*.

RANCIDVM APRVM ANTIQVI] rancentem aprum (inquit) antiqui laudabant, non quod odoratu carerent, seu quod existimarent præstare vitiatum apponi hospiti, qui serò venisset, quam integrum, & recentem ab edaci domino comedi.

C HOS VTINAM, &c.] vtinam primis illis temporibus quasi heroicis natus essem: vtinam inter antiquos & primos illos homines, heroica virtute præditos, & qui minus longe aberant à diis sui auctoribus, natus essem. per heroas, homines significat suæ ætatis hominibus præstanteis: quales erant heroes. sic Aristot. lib. 7. de moribus ad Nicom. virtutem humana virtute potiore, & superiorem, heroicam, & diuinā appellat: eamque opponit *ἡρωϊότητι*, id est, feritati. aut eos, quos antiquos appellauit.

TELLVS ME PRIMA TVLISSET.] hoc referendum est ad eorū philosophorum opinionem, qui aliquam mundi originem & principium aliquod, terræque nouitatem fuisse opinantur: in quibus fuit Epicurus, quemadmodum etiam ex Lucretio apparet, lib. 5. *Nunc redeo ad calidam nouitatem, & mollia terre Arua, nouo fati quid primum in luminis oras Tollere, &c.* & paullo post. *Sic noua*

D tum tellus herbas, virgultaque, primum Sustulit: inde loci mortalia sæcla creauit, Multa modis multis, varia ratione coorta. Eodem pertinet illud Virgil. Georg. 1. *tūque o, cui prima fremens Fudit equū tellus magno percussa tridente.*

DAS ALIQUID FAMÆ?] si famæ consulendum esse putas: si famæ aliquid tribuendum esse existimas: magnifici isti & sumptuosi apparatus magno sunt etiam dedecori, non solum damno.

QVÆ CARM. GR. AVR. &c.] id est, quæ auri humanæ gratior sit, quam quoduis carmen. Themistoclem aiunt dixisse, cum ex eo quaeretur, quod acroama, aut cuius vocem libentissimè audiret, eius, à quo sua virtus optimè prædicaretur. bona fama autem, seu bona existimatio, quam *εὐδοξίαν* Græci nominant, à laude non admodum longè abest. Pind. *εἰδ. 8. 1. 3. μ.* si quis in rebus secundis benè audiat, suadet ei, ne optet Deus esse. omnia enim eum consecutū esse, quæ mortalem fas sit obtinere. sic Pindarus: *εἰς ἐν πάγων λόγον ἐσθλὸν ἀκὴν, μὴ μάταιε ζεὺς γενέσθαι. πάντ' ἔχεις, εἴ σε τῶν μοῖρ' ἐφίκοιτο καλῶν.* Quemadmodum autem honorifica, & laudis plena oratio nostris auribus grata accidit: sic contrà maledicta, & contumelia nobis iram commouent. Quocirca præclare illud dictum est ab Herodoto Polyhymn. *iram in auribus hominum habitare*: quæ si bona quidem audiat, oblectatione corpus complet: sin contraria, tumore. legendum autem *Occupet* potius quam *Occupat*. Sic enim habent libri vet.

PATRVVM] eum, cuius sub imperio es, vt annot. suprâ ad Od. 12 lib. 3.

INIQVVM] inimicum, & infensum, propter ægritudinem, & molestiam ex luxuria præterita, & egestate præsentem nascentem.

CVM DEERIT EGENTI AS L. P.] cum tanta erit tua egestas, vt ne tantillum quidem pecuniæ habeas, vnde laqueum, quo animam tibi intercludas, compares: hoc est, cum ad extremam egestatem reductus eris.

IVRE (INQVIS) TRASIVS ISTIS] di-ces (inquit Horatius) iure ita obiurgari Trasium, hominem profusum, & sumtuosum, eundemque egētem: hominem sumtuosiores, quam res eius familiaris ferre queat: te verò magnis vestigalibus instructum esse: & sumtus tuos censu non esse maiores. hæc est asoti, seu luxuriosi hominis oratio, sibi in sua luxuria velificantis, ac blandientis. Porph. legit *Tranius*: nonnulli libri habent *Trallius*. Sed nihil refert.

EGO VECTIG. MAGNA, &c.] cum his congruunt ea, quæ scribit Aristot. lib. 4. de moribus ad Nicomachū, ea, quæ profusionis propria sunt, nempe plus, quam par sit donare, & minus quam oporteat, accipere, non admodum inter se coherere posse, neque facile amplificari: quia non sit facile, eum, qui à nemine accipiat, omnibus donare. nam celeriter (inquit) deficiunt eos facultates, qui cum priuati sint, plus æquo largiuntur: qui quidem prodigi videntur esse. Reges autem (inquit eodem libro paullo antè) prodigos dicere nō solemus. Rerum enim, quas possident, vim

kk iij & copiam,

A & copiam, non videtur eis esse facile donationibus & sumtibus superare.

ERGO, QVOD SVPERAT] respōdet huic afoto Horatius: esto: demus te esse abundantissimum, ac pecuniosissimum: demus, te plus habere in nummis, quā in victum, cultumque insumere queas, quantumuis sumtuosum, & luxuriosum, nihilne est, in quod id, quod tibi superest ē tuo sumtu quotidiano, melius infumas, quā in cenas luxuriosas, & ceteras delicias?

QVOD SVPERAT] superest. Virg. Georg. 2. *superat tener omnibus humor.* M. Tull. parad. ὅτι μὲν οὐ σοφὸς πλεῖστος. *uter igitur est ditior, cui deest, an cui superat?* Idem de finib. 5. *deque eo, quod ipsis superat, aliis gratificari volunt.*

NON EST, MELIVS QVOD] ordo est: an non est aliquid, in quod id, quod superat, melius insumere possis, quā in epulas sumtuosas?

INDIGNVS] indignus, qui eget: indignus egestate, seu paupertate. Atque ita explicat hunc versum Seruius, qui eum profert ad illum Virg. lib. 7. *Aeneid. Nec partem posuere suis.* sic loquitur M. Tull. lib. 4. *Tuscul. misericordiam datam esse*

B *dicunt ad opem ferendam, & calamitates hominum indignorum subleuandas.* Vbi tamen quidam legēdum censent *indigorum.*

CVR TEMPLA RV. ANTIQ. DEVM?] Theocritus *id.* 17. laudans Ptolemæi Philadelphii liberalitatem, ait illum diuitias suas conferre partim ad ornamenta templorum, partim ad muniticentiam in reges, in ciuitates, in amicos & familiaris. sic Theocr. Οὐ μὲν ἀρχεὶός γε δόμων ἐνὶ πόλει χερσὶς, Μυρμάκων ἀπὸ πλεῖστος αἰεὶ κέρχεται μογεόντων, Ἀλλὰ πολὺ μὲν ἔχοντι πᾶν ἐρικυδέες οἶκοι. Αἰεὶ ἀπαρχομένοιο σὺν ἄλλοισι γράσσει. Πολλὸν δ' ἰφθίμοισι δαδάρηται βασιλεύσει. Πολλὸν δὲ πολίεσσι, πολὺ δ' ἀρχαῖοισιν ἐταίροις.

TANTO EMETIRIS ACERVO] id est, ē tanto metiris acervo: vt annot. sup. ad Od. 7. lib. 2. venustē autem verbo *metiris* vsus est, cū de acervo loqueretur, pro largis, præbes, *πορίζεις.*

VNI NIMIRVM TIBI RECTE] vique adeōne es stolidus, & rerum humanarū imperitus, vt speres tuas res eodem semper statu mansuras? vt speres fortunam vno semper vultu in te futuram? vt existimes te meliore esse conditione, quā ceteros homines, in quorum vita magnas quotidie videmus rerum commutationes, magnasque fortunæ varietates exsistere? in quibusdam libris scriptum est *recte*, quam lectionem non damno.

OMAGNVS POSTHAC] nempe vbi quippiam tibi aduersi acciderit. credibile enim nō est, te vnum fortunæ eximium futurum. Intolerabile est autem ab inimicis irrideri, inquit Eurip. Medea. Οὐ γὰρ γαλαῖαν τληπὸν ἐξ ἐχθρῶν, φίλα.

VTE RNE] sic reperi scriptum in omnibus libris manu scriptis: & ita legendum. ne autem hoc loco non interrogat: sed additur interrogationi: vt & saty. 3. *Illa rogare Quantāne?* vel ornatus causa ponitur, vel otiosum est. vt sup. saty. 10. lib. 1. *O seri studiorum, quine putetis Difficile, & mirum, Rhodio quod Pitholeonti Contigit.*

AD CASVS DVBIOS] *dubij casus, dubia res,*

dubia tempora, quæ sint declarant vbique ex bonis scriptoribus exempla. vide annot. ad Od. 9. lib. 4. Nam vter (inquit) in rebus dubiis, & asperis constātor, & meliore spe erit, hicne, qui corpus & animum assuefecerit abundantia, & copia rerum omnium, an, qui paruo contentus vixerit? *assuerit* dictum pro *assuefecerit*: vt Virgil. *Aeneid. 6. ne tanta animis assuescite bella.* est enim illo loco hypallage pro *assuescite animos bellis.* & Georg. 3. *de hinc vbi libera colla Seruitio assuerint.* potest etiam dici *assuerit* absolute positum esse, vt intelligamus in illis *mentem, corpusq; superbū,* inesse hellenismum. *καὶ νοῦν, καὶ σῶμα.*

IN PACE, VT SAPIENS, APT. IDON. B.] significat, sapientis esse in pace, & rebus secundis, ea preparare, quæ in bello & rebus aduersis vsui esse possint. nihil est enim in hominum vita stabile, nihil perpetuum, nihil constans. Sapientis igitur hominis est & in rebus secundis ea arma parare, quibus te aduersus res dubias tegere, ac tueri possis: & in aduersis secundam fortunam sperare, vt Od. 10. lib. 2. *Sperat infestis, metuit secundis Alteram sortem bene preparatum pectus.*

INTEGRIS OPIBVS] incolumire sua familiari.

NON LATIVS] non largius, non profusius.

METATO] vel metis, limitibus, ac terminis circumscripto: vel perticis, seu decempedis definito, ac terminato, seu potius dimenso: vt postea Vmbreno assignaretur, & vt Vmbrenus eius esset dominus: Ofellus autem, colonus. Vtebantur veteres hoc verbo in agrorū dimensionibus, diuisionibus, atque allignationibus. Virgil. *Diris, Pertica, qua nostros metata est impia agellos.* & Horatius Oda. 15. lib. 2. *nulla decempedis Metata priuatis opacam Porticus excipiebat arcton.*

FORTEM MERCEDE COLON.] Ofellum nunc colonum, fortem, id est, patientem, & fortiter iniuriam temporum, atque incommodum suum ferentem, qui antea dominus erat.

NON EGO, NARRANTEM] narrantem hæc: *ego non temerè edi die profesto quicquam,* &c. Est autem Ofelli totus, qui deinceps sequitur, sermo.

LVCE PROFESTA] die profesto, id est, non festo. sup. Od. 15. lib. 4. *Nosq; & profestis lucibus, & sacris Inter iocosi munera Liberi, &c.*

SEV LONGVM POST TEMPVS] id est, siue longo post temporis intervallo, &c. non temere hoc positum. nam hospites, qui crebrò nos inuisunt, minus interdum optati veniunt. contrā qui rarò, & longo intervallo nobis veniunt, eos & videre libentius, & liberalius accipere solemus. quidam hîc legi volunt *longo post tempore.* ego nihil muto. sic enim potius loqui solet Horatius, vt alibi *post paulum, non post paulo.*

OPERVV VACVO] cū essem ab opere solutus, & otiosus propter imbrem. suprà Od. 17. lib. 3. *Cum famulis operum solutis.*

PER IMBREM] imbris tempore: vel quādiu imbres è cælo decidebant: quādiu pluebat.

BENERAT] bene erat nobis, benè curabamur. sic Plautus in Menæch. *si sapiam. hinc intrò abeam,*

A *abeam, ubi mihi bene sit.* Terent. Adelph. *uxor, si cesses, aut te amare cogitat, Aut tete amari, aut potare, aut animo obsequi, Et tibi bene esse soli, cum sibi sit male.* Catull. ad Furium. *Quare non tibi sit bene ac beate?* Horat. epist. 1. *inrat bene solis esse maritis.* & sat. 8. huius lib. *sic ut mihi numquam In vita fuerit melius.* ibidem. *pulchre fuerit tibi.* iterum Catull. ad Fur. *Est pulchre tibi cum tuoparente.* potest & sic intelligi, bene erat vicinus, id est, bene accipiebatur, nam etiam hoc modo loquitur Plaut. in Menæch. *quid multis verbis opus est? minore nusquam bene fui dispendio.* M. Tull. epist. lib. 13. ad Attic. *Quid quæris? delectatus est. & libenter fuit:* & lib. 16. *cum unum diem Velia constitissem: ubi quidem fui sanè libenter apud Talmam nostrum: nec potui accipere, illo absente præsertim liberalius.* sic & Catull. in fundum. *Fui libenter in tua suburbana Villa.*

NON PISCIBVS VRBE PETITIS] apud veteres illos Romanos, lautiores & apparatiores habebantur mensæ, piscibus, quàm carnibus, exstructæ. Cic. in Pisonem. *exstructa mensa non conchyliis, aut piscibus, sed multa carne subrancida.* quo loco Pisonis fordeis ostendere conatur.

B CVM DVPLICE FICV.] id est, ut docet Turnebus, cui assentior, cum duplicibus ficibus. sunt autem ficus duplices, maiores, & quasi geminæ, quas marifcas appellant. Vegetius. lib. 1. artis veterin. *ficus duplices viginti, ruit fasciculum.*

POST HOC LVD. ERAT CUPPA POT.] hunc locum in omnibus ferè libris corruptum ego una littera detracta emendavi. cuius emendationis spero omnes politos, & eruditos homines approbatores fore. ab Adriano quidem Turnebo eam magnopere olim probatam memini. Horum igitur verborum hæc sententia est. postea (inquit) noster ludus hic erat, cuppa magistra, id est, nullo alio bibendi magistro adhibito, quàm ipsa cuppa, potare: nullus erat, qui bibendi leges conuiuiis daret: suo quisque arbitratu bibebat, & quantum volebat, *solutus legibus infans*, ut ait saty. 6. hoc libro. De hoc more autem, & de magisteriis, bibendiq; legibus vide annot. ad Od. 4. lib. 1. Sic igitur hunc locum explicandum censeo. Sed Turnebus mutata postea ferè sententia, non ita pridem scripsit, *culpa potare magistra*, (sic enim legitur in codicibus omnibus vulg. & plerisque manu scr.) ludi genus fuisse à veteribus excogitatum, quo non magistri imperio conuiuiæ bibere cogebantur, ne in ebrietatem inciderent: sed ut ab ea coercerentur, nemo, nisi qui aliqua in re peccarat, calicem ducebat: ut bibere pœnæ & dedecoris esset, non inuitationis, aut magisterij. Sic apud Plautum in Stich. qui peccat, poculo multatur: *vter* (inquit) *demur assit, poculo multabitur.* Idem Turnebus statim subiicit: legitur & apud Flaccum *cuppa*, quod vas est potorium etiam linguæ vernaculæ usurpatum pro patera: & in epigrammat. *Sunt cuppa, calices, cyathi.* quam scripturam Lambinus sequitur: ut libertatem bibendi accipiamus poculo imperante, non bibendi arbitro. Poculum enim non cogit nisi volentem, cum magister etiā inuitū bibere coheret. *Cuppa* etiam Porphirio agnoscere videtur. Hæc ille. ex quibus

verbis intelligere licet, ita illum à me dissentire, ut tamen meam explicationem probet. quod mihi satis est: neque necesse habeo vulgatam lectionem, eiusque explicationem refellere.

ET VENERATA CERES] id est, & orata Ceres, ut culmo, &c. sequitur deinceps, *Explicit vino contr. ser. fr.* id est, seueritatem nostram exhilarauit, nobis scilicet libantibus, & postea compotationibus: vel sic, orata Cerere, & libatione facta, compotatione tristitiam discussimus, & frontis rugas explicuimus, verbum *venerari* autem idem valere, quod *orare*, & *precari*, declarant exempla è bonis scriptoribus producta. Plaut. in Aulul. Lat. *Clam omneis in medio foco defodit, venerans me, ut id seruarem sibi.* Idem Rudente, *Est deus: veneror, ut nos ex hac ærumna eximat miseræ, inopes, ærumnosas, aut aliquo auxilio ut adiunet.* Idem ibid. *Venerus, veneror te, ut omnes miseri leuonosciant.* Idem Bacchid. *saluto te vicine Apollo, qui adibus Propinquos nostris accolis, venerorq; te, Ne Nicobulum sinas nostrum senem prius Me conuenire, quam sodalem viderim Mnesilochi Pithocléron.* Idem Trinum. *Larem corona nostrum decorari volo. uxor venerare, ut Nobis hæc habitatio bona, sancta felix, fortunataq; euemat.* Virg. Æn. 3. *Nymphas venerabar agrestis, Cradiumq; patrem, Geticis qui præsideat aruis, Rite secundarent visus, omneq; leuarent.* Idem eod. lib. *cursumq; dabit venerata sacerdos.* & lib. 4. Georg. *tu munera supplex Tende petens pacem, & facile venerare Napeas.* Namq; *dabunt veniam votis, irasq; remittent.* A Cæcinn. ad M. Tull. Cicer. lib. 6. epist. *quid irascitur ei, qui scripserit aliquid contra suam voluntatem, cum ignorat omnibus, qui multa Deos venerati sunt contra eius salutem?* id est, qui multa à diis precati sunt, sic Horat. infr. sat. 6. *Si veneror stultus nihil horum, id est, si nihil tale à Diis precor: ut suo loco dicemus.*

CERES] Cererem Græci Δημήτρεα appellant, cuius ἑτυμολογiam affert Plato in Cratyl. *Θαιρετας* (inquit) *ἔτι τὸ δόειν ὃ ἐδωδὴς διδδῶτα ὡς μὴ τῆρ, Δημήτρεα καλεῖται.* id est, videtur enim propter donationem cibi, quæ largiatur nobis cibum ut mater, Δημήτρεα, quasi donans mater esse appellata.

CONTR. SERIA FRONTIS] id est, seueritatem frontis: seu seneram, seriam, & contractam frontem. Nam contrahitur frons rebus feriis, ac tristibus: compotationibus, conuiuiis, risu, ioco, & similibus explicatur.

SÆVIAT ATQVE NOVO S, &c.] id est, iterum atque iterum sese nobis præbeat iniquam, atque infestam fortuna, novos nobis terrores incutiat, novos motus excitet: quantum poterit de hoc nostro tenui victu, & parsimonia detrudere? quasi dicat, aut nihil, aut parum.

QUANTVM HINC IMMINVET?] Quidā libri manu scr. habent, *Quantum hinc eminet?* unde conicere possis, legendum *deminuet.*

QUANTO AVTEGO PARC. AVT] posteaquam Umbrenus nos de vetere possessione deturbauit, nobisq; eiectionis agrum nostrum occupauit: quanto minus aut ego, aut vos splendide vixistis? quanto deterior fuit nostri corporis nitor? nihilo scilicet. Quemadmodum ex lautio-

A re, & liberaliore victu, cultuque nitent corpora: ita ex parciore, & maligniore squalent. Non dissimulabo lectori tamen, in quibusdam libris calamo exaratis scriptum esse, *O pueri vixistis, &c.* quos non sequor.

HVC NOVVS INCOLA] Vmbrenum significat. aliquot lib. manuscripti habent, *hic non inc.* quam scripturam non improbo: & fortasse recta est. alij cum vulgatis consentientes, *huc.*

NAM PROPRIÆ TELLVRIS] sic M. Tull. off. 1. *sunt autem priuata nulla natura: sed aut vetere occupatione, ut, qui quondam in vacua venērunt: aut bello, ut qui victoria potiti sunt, aut lege, aut pactione, condicione, sorte.*

NOS EXPVLIT ILLE] ille Vmbrenus nos agro expulit per vim: nempe facta assignatione agrorum ab imperatore. Sic Arrius Virgilium, ut significat in Mœride. *ô Lycida, vini peruenimus, aduena nostri (Quod numquā veriti sumus) ut possessor agelli Diceret: hæc mea sunt, veteres migrate coloni.*

NEQVITIES.] mollities, luxuries, libido, profusio, ἀκολασία. Nam hominem nequam appellant Latini, inertem, nullius vltus, inuicem.

B VAFRI INSCITIA IVRIS] ignorantia, seu inscientia iuris callidi, & versuti, ut M. Tull. appellat in orat. pro Cæcina. quattuor igitur hoc loco enumerat, quibus mutatur dominus, quibusque possessio rerum soli, & aliarum amittitur: vim, per quā exactus est Ocellus: profutulum tum, & luxuriam: iuris versuti ignoracione: mortem. non admodum huic dissimilis est locus ille epist. ad Iul. Florum lib. 2. *tanquam Sit proprium cuiquā. puncto quod mobilis hora Nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc sorte suprema Permutet dominos.* sic Theognis, Πολλοὶ τοὶ πλεῖστοι κακοὶ, ἀγαθοὶ δὲ πένονται. Ἀλλ' ἡμεῖς τόποις ἔ' διαμετρίμεθα τῆς ἀρετῆς τὸν πλοῦτον, ἐπὶ τὸ μὲν ἐμπεδεῖν αἰεὶ. Χρήματα δ' ἀνδράπων ἄλλοτε ἄλλος ἔχει. id est, multi improbi diuitiis circumfluunt: viri boni autem egent. Verum tamen cum horum diuitiis virtutem non commutabimus. Quoniam virtus quidem fixa, & stabilis est: pecunias autē aliās alius habet. Quamquā hos versutus Plutarchus in libello, πῶς ἀνὴρ ἕω' ἐχθρῶν ὠφελοῖτο, ascribit Soloni, ut iam alibi diximus. inscitia autem pro inscientia positum, ut saepe alibi.

C

SATYRA 3.

SIC rarò scribis, ut toto non quater anno
Membranam poscas, scriptorum quæque
retexens,
Iratu tibi, quòd vini, somniq; benignus
Nil dignum sermone canas. quid fiet? ab
ipsis
Saturnalibus huc fugisti. sobrius ergo
Dic aliquid dignum promissis: incipe: nil
est:

Culpantur frustra calami: immeritusq; D
laborat

Iratu natus paries diis, atque poëtis.

At qui vultus erat multa, & præclara
minantis,

Si vacuum tepido cepisset villula tecto.

Quorsum pertinuit stipare Platona Me-
nandro?

Eupolin, Archilochum, comites educere
tantos?

Inuidiam placare paras virtute relicta?

Contemnere miser. vitanda est impro-
ba Siren

Desidia: aut, quicquid vita meliore pa-
raſti,

Ponendum æquo animo. diſſe Damasp-
pe, de æque E

Verum ob consilium donent tonsore sed
unde

Tam bene me nosti? postquam omnis res
mea Ianum

Ad medium fracta est, aliena negotia
curo,

Excussus propriis. olim nam querere a-
mabam,

Quo vaſer ille pedes lauisset Sisyphus
ære:

Quid sculptum in fabrè, quid fusum du-
rius esset.

Callidus huic signo ponebam millia cen-
tum.

Hortos, egregiasque domos mercarier
vnus F

Cum lucro noram. unde frequentia Mer-
curiale

Imposuere mihi cognomen cõpita. noui:

Et morbi miror purgatũ te illius. at qui

Emouit veterẽ mirẽ nouus: ut solet, incor

Traiecto lateris miseri, capitisq; dolore:

Vt lethargicus hic cum sit pugil, & me-
dicum urguet.

Dum ne quid simile huic, esto, ut libet. ô
bone, ne te

Frustrere,

- A Frustrere, insanus & tu: stultiq̃ue propè
omnes:
Si quid Stertinius veri crepat: unde ego
mira
Descripti docilis præcepta hæc, tempore,
quo me
Solatus iussit sapientem pascere barbam,
Atq; à Fabricio non tristem pōte reuerti.
Nam, male re gesta cum vellē mittere
operto
Me capite in flumen: dexter stetit: &
caue faxis
Te quicquam indignum. pudor, inquit, te
malus urget:
Insanos qui inter vereare insanus haberi.
Primum nam inquiram, quid sit furere,
hoc si erit in te
Solo: nil verbi pereas quin fortiter addā.
Quem mala stultitia: &, quemcunque
inscitia veri
Cæcum agit: insanum Chrysippi porti-
cus, & grex
Autumat hæc populos, hæc magnos for-
mula reges,
Excepto sapiente, tenet. nunc accipe,
quare
Desipiant omnes æquè ac tu, qui tibi no-
men
Insani posuere. velut siluis, ubi passim
Palanteis error certo de tramite pellit:
Ille sinistrorsum, hic dextrorsum abit: v-
nus utrique
C Error: sed variis illudit partibus: hoc te
Crede modo insanum: nihilo ut sapien-
tior ille,
Qui te deridet, caudam trahat. est genus
vnum
Stultitiæ, nihilum metuenda timentis:
ut igneis,
Ut rupeis fluuiosq; in campo obstare que-
ratur.
Alterum & huic varium, & nihilo sapi-
entius, igneis
- Per medios, fluuiosq̃ue ruentis. clamet D
amica
Mater, honesta soror, cum cognatis pa-
ter, uxor,
Hic fossa est ingens, hic rupes maxima:
serua:
Non magis audierit, quàm Fufius ebrius
olim
Cum Ilionam edormit, Catienis mille du-
centis,
Mater te appello, clamantibus. huic ego
vulgum
Errori similem cunctum insanire docebo.
Insanit, veteres statuas Damasippus e-
mendo:
Integer est mentis Damasippi creditor?
esto: E
Accipe, quod nunquam reddas mihi, si
tibi dicam:
Tūne insanus eris, si acceperis? an magis
excors
Reiecta præda, quam præsens Mercuri-
us fert?
Scribe decem à Nerio. non est satis: ad-
de Cicutæ
Nodosi tabulas centum: mille adde ca-
tenas:
Effugiet tamen hæc sceleratus vincula
Proteus:
Cum rapies in ius malis ridentem alienis:
Fiet aper: modò auis, modò saxum: &
cūm volet, arbor.
Si male rem gerere insani est: contrà, be- F
ne sani:
Putidius multo cerebrum est (mihi cre-
de) Perilli
Dictantis, quod tu nunquam rescribere
possis.
Audire, atque togam iubeo componere,
quisquis
Ambitione mala, aut argenti pallet a-
more:
Quisquis luxuria, tristitine superstitione,
Aut

- A Aut alio mentis morbo calet: huc pro-
pius me,
Dum doceo insanire omneis, vos ordine
adite.
Danda est ellebori multo pars maxima
auaris:
Nescio an Anticyram ratio illis destinet
omnem.
Heredes Staber I summam incidere se-
pulcro.
Nisi fecissent, gladiatorum dare centum
Damnati populo paria, atque epulum, ar-
bitrio Arri:
Frumenti, quantum metit Africa. siue
ego prae,
Seu recte: hoc volui: ne sis patruus mihi.
- B credo
Hoc Staber I prudentem animum iussit
se. quid ergo
Sensit, cum summam patrimonii in sculpe-
re saxo
Heredes voluit? quoad vixit, credidit
ingens
Pauperiem vitium: & cauit nihil acrius:
ut si
Forte minus locuples uno quadrante pe-
risset,
Ipse videretur sibi nequior. omnis enim
res,
Virtus, fama, decus, diuina, humanaque
pulcris
Diuitis pareretur: quas, qui construxerit, ille
- C Clarus erit, fortis, iustus, sapiensne etiam,
& rex,
Et, quicquid volet. hoc, veluti virtute
paratum,
Sperauit magnae laudi fore. quid simile
isti
Græcus Aristippus? qui seruos proiice-
re aurum
In media iussit Libya: quia tardius irent
Propter onus segnes. uter est insanius ho-
rum?
- Nil agit exemplum, litem quod lite re-
soluit.
Si quis emat citharas, emtas comportet
in unum,
Nec studio citharæ, nec Musæ deditus
vlli:
Si scalpra, & formas non sutor: nauti-
ca vela
Auersus mercaturis: delirus, & amens
Vndique dicatur merito. quid discrepat
istis,
Qui nummos, aurumque; recedit, nescius uti
Compositis, metuensque; velut contingere
sacrum?
Si quis ad ingentem frumenti semper acervum.
Porrectus vigilet cum longo fuste: neque; illinc
Audeat esuriens dominus contingere granum: E
Ac potius foliis parcus vescatur amaris:
Si positus intus Chij, veterisque Falerni
Mille cadis: nihil est, tercentum millibus:
acre
Potet acetum: age, si & stramentis incu-
bet, unde-
Octoginta annos natus, cui stragula ve-
stis,
Blattarum, ac tinearum epula, putrescat
in arca:
Nimirum insanus paucis videatur eò,
quod
Maxima pars hominum morbo iactatur
eodem.
Filius, aut etiam hac libertus ut ebibat
heres, F
Diis inimice senex custodis? ne tibi desit?
Quantulum enim summa curtabit quis-
que dierum,
Vngere si cauleis oleo meliore, caputque;
Cæperis impexa fœdum porrigine? quare,
Si quiduis satis est, periuras, surripis. au-
fers
Vndique? tuus sanus? populum si cadere
saxis
Incipias, seruosve tuos, quos ære pararis:
Insanum

A Insanum te omnes pueri, claméntque pu-
ella.

Cùm laqueo uxorem interimis, matrém
que veneno,

Incolumi capite es? quid enim? neque tu
hoc facis Argis,

Nec ferro: ut demens genitricem occi-
dit Orestes.

Antu reris eum occisa insanisse parente?

Ac non antè malis dementem actum fu-
rijs quàm

In matris iugulo ferrum te pefecit acutū?

Quin ex quo est habitus male tutæ men-
tis Orestes:

Nil sanè fecit, quod tu reprehendere possis:

Nò Piladè ferro violare, aususve sororè

B Electram: tantum male dicit utrique,
vocando

Hanc furiam, hunc aliud, iussit quod
splendida bilis.

Pauper Opimius argenti positi intus, &
auri,

Qui Veientanum festis potare diebus

Cāpana solitus trulla, vappāq; profestis:

Quondam lethargo grandi est oppressus:
ut heres

Iam circum loculos, & clauis latus, o-
uānsque

Curreret. hunc medicus multum celer,
atque fidelis

C Excitat hoc pacto: mensam poni iubet:
atque

Effundi saccos nūmorū, accedere plureis

Ad numerandum: hominem sic erigit.
addit & illud,

Ni tua custodis, auidus iam hæc auferet
heres.

Men' uiuo? ut uiuas igitur, vigila: hoc
age. quid vis?

Deficient inopem venæ te, ni cibus, atq;

Ingens accedat stomacho fultura ruenti.

Quid cessas? agedum sume hoc ptisanari
um orycæ.

Quanti emta? paruo. quanti ergo? octo D
asibus, eheu:

Quid refert, morbo: an furtis, pereām-
que rapinis?

Quisnam igitur sanus? qui non stultus.
quid? auarus?

Stultus & insanus. quid? si quis non sit
auarus:

Continuò sanus? minimè. cur Stoice? di-
cam.

Non est Cardiacus, Craterum dixisse
putato,

Hic ager: rectè est igitur, surgétq;: ne-
gabit:

Quòd latus, aut renes morbo tentantur
acuto.

Non est periurus, neque sordidus. immo E
let æquis

Hic porcum Laribus. verum ambitio-
sus, & audax.

Nauiget Anticyram. quid enim differt,
barathròne

Dones, quicquid habes, an numquam u-
tare paratis?

Serui? Oppidū Canus I duo prædia diues
Antiquo censu, natis diuise duobus

Fertur. & hæc moriens pueris dixisse vo-
catis

Ad lectum: postquàm te talos, Aule, nu-
cēsque

Ferre sinu laxo: donare, & ludere vidi:
Te, Tiberi, numerare: cauis abscondere
tristem:

Extimui, ne vos ageret vesania discors:
Tu Nomentanum, tunc sequerere Ci-
cutam.

Quare per diuos oratus uterq; Penateis,
Tu caue ne minuas: tu ne maius facias id,

Quod satis esse putat pater: & natura
coërcet.

Prætereane vos titillet gloria, iure-

Iurando obstringam ambo: uter adilis,
fueritue

Vestrum

- A *Vestrum* prator: is intestabilis, & sacer
esto.
Incicere, atque faba bona tu, perdásque
lupinis,
Latus ut in circo spatire, aut æneus ut
stes,
Nudus agris, nudus nummis, insane, pa-
ternis:
Scilicet ut plausus, quos fert Agrippa,
feras tu,
Astuta ingenuum vulpes imitata leonē?
Nequis humasse velit Aiace*m* Atrida
vetas cur?
Rex sum: Nil ultra quæro plebeius. Et
aquam
Rem imperito: ac, si cui videor non iu-
stus, inulto
B Dicere, quæ sentit, permitto. Maxime
regum,
Dū tibi dent capta classem redducere
Troia:
Ergo consulere, & mox respondere licebit?
Consule. Cur Ajax heros ab Achille se-
cundus
Putrescit, toties seruatis clarus Achivis:
Gaudeat ut populus Priami, Priamúsque;
inhumato:
Per quem tot iuvenes patrio caruere se-
pulcro?
C Mille ouium insanus morti dedit, incly-
tum Vlyss*em*,
Et Menelaum unā mecum se occidere
clamans.
Tu, cum pro vitula statuis dulcem Auli-
de natam
Ante aras, spargisque mola caput, im-
probe, salsa:
Rectum animi seruas? Quorsum? Insa-
nus quid enim Ajax
Fecit, cum strauit ferro pecus? abstinuit
vim
Vxore, & nato, mala multa precatus A-
tridis:
- Non ille aut Teucrum, aut ipsum viola-
uit Vlyss*em*.
Verum ego, ut hærenteis aduerso littore
naueis
Eriperem, prudens placui sanguine di-
uos.
Nempe tuo furiose meo, sed nō furiosus.
Qui species alias veris, scelerisque tu-
multu
Permistas capiet, commotus habebitur:
atque,
Stultitiāne erret, nihilū distabit, an ira.
Ajax immeritos dum occidit, desipit,
agnos?
Cum prudens scelus ob titulos admittis
inaneis:
Stas animo? & purum est vitio tibi, cum
tumidum est cor?
Si quis lectica nitidā gestare amet agnā:
Huic vestē, ut nata, paret ancillas: pa-
ret aurum:
Pupam, aut pupillam appellet, fortique
marito
Destinet uxorem: interdicto huic omne
adimat ius
Prator, & ad sanos abeat tutela propin-
quos.
Quid? si quis natam pro muta deuouet
agna:
Integer est animi? ne dixeris. ergo, ubi
praua
Stultitia, hīc summa est insania. qui sce-
leratus:
Et furiosus erit. quē cepit vitrea fama,
Hunc circumtonuit gaudens Bellona cru-
entis.
Nunc age luxuriam, & Nomentanum
arripe mecum.
Vincit. n. stultos ratio insanire nepotes.
Hic simul accepit patrimon*i* mille ta-
lenta:
Edicit, piscator uti, pomarius, auceps,
Vnguētarius, ac Tusci turba impia vici.
Cum

- A** Cum scurris fartor, cum velabro omne
macellum,
Manè domum veniant. quid tum? venē-
re frequentes.
Verba facit leno. quicquid mihi, quic-
quid & horum
Cuiq; domi est, id crede tuū, & vel nunc
pete, vel cras.
Accipe, quid contrā iuuenis responde-
rit aquus.
In niue Lucana dormis ocreatus, ut aprū
Cenem ego: tu pisceis hiberno ex aquore
verris: (aufer:
Segnis ego, indignus, qui tantū possideā:
Sume tibi decies: tibi tātūdē: tibi triplex,
Vnde uxor media currat de nocte vo-
cata.
Filius Æsopi detractā ex aure Metellæ,
Scilicet ut decies solidū exsorberet, aceto
Diluit insignem bacam: quī sanior, ac si
Illud idem in rapidum flumen, iacerētue
cloacam?
Quincti progenies ArrI, par nobile fra-
trum,
Nequitia & nugis, prauorum & amore
gemellum:
Luscinias soliti impenso prandere coēm-
tas.
Quorū sum abeant sani? creta, an carbone
notandi?
C Edificare casas, plostello adiungere mu-
res,
Ludere par impar, equitare in arundine
longa
Si quē delectet barbatū: amentia verset.
Si puerilius his ratio esse euincet amare:
Nec quicquam differre, utrūmne in pul-
uere, trimus
Quale prius, laudas opus: an meretricis
amore
Sollicitus piores: quæro, faciāsne, quod
olim
Mutatus Polemo? ponas insignia morbi,
- Fasciolas, cubital, focalia? potus ut ille
Dicitur ex collo furtim carpsisse coronas:
Postquā est impransi correptus voce
magistri?
Porrigit irato puero cū poma, recusāt.
Sume Catellæ: negat. si non des, optat. a-
mator
Exclusus quī distat: agit ubi secum, eat,
an non,
Quō rediturus erat non arcessitus: &
hæret
Inuisis foribus? nec nunc, cū me vocet
ultro,
Accedā: an potius mediter finire dolores?
Exclusit: renocat: redeam? non, si obse-
cret. ecce
Seruus nō paullo sapiētior. ô here, quæ res
Nec modum habet, neq; consilium, ratio
ne, modoq;
Tractari non vult. in amore hæc sunt ma-
la, bellum,
Pax rursum. hæc si quis tempestatis propē-
ritu
Mobilia, & caca fluitantia sorte, labore
Reddere certa: sibi nihilo plus explicet,
ac si
Insanire paret certa ratione, modoq;
Quid? cū Picens excerpens semina po-
mis
Gaudes, si cameram percussi forte: penes
te es?
Quid? cū balba feris annoso verba pa-
lato:
Edificāte casas quī sanior? addē cruorē
Stultitiæ: atq; ignem gladio scrutare: mo-
dō, inquam,
Hellade percussa Marius cū præcipi-
tat se,
Cerritus fuit: an cōmotæ crimine mentis
Absolues hominem: & sceleris damnabis
eundem,
Ex more imponens cognata vocabulare-
bus?

A Libertinus erat, qui circū compita ficcus
Lautis manē senex manibus currebat. &
vnum

Quiddam magnum addens, vñ me sur-
pite morti:

Dijset enim facile est, orabat: sanus v-
trisque;

Auribus, atq; oculis: mentē, nisi litigiosus,
Exciperet dominus, cum venderet. hoc
quoq; vulgus

Chrysippus ponit facunda in gente Me-
neni.

Iupiter, ingenteis qui das, adimisq; dolo-
res:

Mater ait pueri menseis iam quinque; cu-
bantis,

B Frigida si puerū quartana reliquerit: illo
Manē die, quo tu indicis ieiunia, nudus
In Tiberi stabit. casus, medicū sue leuarit
Agrū ex præcipiti: mater delira necabit
In gelida fixum ripa: febrimq; reducet.
Quōne malo mentem concussa? timore
deorum.

Hac mihi Stertinius sapientum octauus
amico

Arma dedit: posthac ne compellarer in-
ultus.

Dixerit insanum qui me, totidem audi-
et: atq;

Respicere ignoto discet pendentia tergo.

C Stoice, post damnum sic vendas omnia
pluris:

Quam me stultitiam (quoniam non est
genus vnum)

Insanire putas? ego nā videor mihi sanus.

Quid? caput abscissum demens cum por-
tat Agaue

Nati infelicis, sibi tum furiosa videtur?

Stultū me fateor (liceat cōcedere veris)

Atq; etiam insanum: tantum hoc edisse-
re, quo me

Agrotare putes animi vitio. accipe: pri-
mum

Adificas: hoc est longos imitaris, ab imo D
Ad summum totus moduli bipedalis: &
idem

Corpore maiorē rides Turbonis in armis
Spiritus, & incessum: quī ridiculus mi-
nus illo?

An, quodcumq; facit Mæcenat, te quoq;
verum est,

Tanto dissimilē, & tāto certare minorē?

Absentis ranae pullis vituli pede pressis,
Vnus ubi effūgit: matri denarrat, ut in-
gens

Bellua cognatos eliserit. illa rogare,

Quantāne? num tandem, se inflans, sic
magna fuisset.

Maior dimidio. num tanto? cū magis, E
atque

Se magis inflaret: nō, si te ruperis, inquit,
Par eris. hæc à te non multū abludit
imago.

Adde poemata nunc: hoc est oleum adde
camino:

Quasi quis sanus fecit: sanus facis & tu.

Non dico horrendam rabiem. iam desti-
ne cultum

Maiorē censu. teneas Damasippe tuiste:

Mille puellarum, puerorū mille furores.

O maior tandem parcas insane minori.

Poëta in hac satyra Damasippum quendam fa-
cit loquentem, qui aliquando exercuerat signo-
rum, & vasorum antiquorum, atque horrorum
mercaturam: in qua cum rem suam minus bene
gessisset, relicto lucris studio sese ad philosophiam F
contulerat. Ego eum esse puto, de quo M. Tull.
scribit in epist. ad M. Fabium Gallū lib. 7. qui man-
datu Ciceronis quædam ei signa emerat haud illi
grata, nempe Bacchas, & Martis signum. Itaque
optabat M. Tull. aut ut ea essent inempta, aut ut ali-
quis eorū emtor seu Damasippus, seu quis alius re-
periretur. verba M. Tullij sunt hæc, sed tamē si ista
mihi sunt habenda, certiorē velim me facias, ubi sint,
quando arcessantur, quo genere vectura. Si enim Da-
masippus in sententia non manebit, aliquē Pseudoda-
masippum vel cum iactura reperiemus. de cod. lib.
12. epist. ad Attic. si & Silius is fuerit, quem tu putas,
nec Drusus facilem se præbebit, Damasippum velim
aggrediare.

MEMBRANAM POSCAS] scribis tu
quidem multa, sed quicquid scribis, retexis ac
deles,

Adeles, neque ex aduersarijs, aut tabulis ceratis, aut palimpsesto in membranam refers. Ita raro aliquid dignum oculis, & lectione scribis, ut toto anno membranam non quater poscas, id est, ut toto anno membranam tibi a puero dari non iubeas, in quam referas ea, quæ in palimpsesto, aut tabula cerata scripseris.

SCRIPTORVM QVÆQVE RETEXENS] ea omnia, quæ à te scripta sunt, mutans, vertens, delens. & est tralatio à tela texta, & postea retexta. *tela* retexere autem est ἀναλύειν, dissoluere. nemini est inaudita Penelopæ tela.

VINI, SOMNIQVE BENIGNVS] id est, plus quam par sit, vino, somnoque deditus. largius æquo bibens, & supra modum dormiens. dictum est autem *vini* & *somni benignus*, ut profusus sui, parcus temporis, largus pecunia. *benignus* enim idem ferè est, quod largus, ut supra annotauimus: *malignus* contra parcus.

NIL DIGNVM SERMONE] sic loquuntur Græci, ἡ δὲ ἀξιολόγος. Arist. ῥητορ. 6. πὸν λόγον εἶναι σπασσάμεναι, ὅτι οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες, ἔχουσιν ἡμέραν, ἀλλὰ λόγος ἀξιοῖ εἶναι. τὸ γὰρ λόγος ἀξιοῖ ἢ ἀπλῶς λέγεσθαι. id est, sermonem esse rem optimam, quia viri boni non pecunia, sed ratione aut sermone digni sunt. Nā λόγος ἀξιοῖ: seu sermone dignum non simpliciter dicitur. Plato in Euthydemo, εὐθυμὸς δὲ μή τι ἀγαθὸν μὲν τῶν ἀγαθῶν, ὃ, καὶ ἀξιοῖ λόγου. cogita igitur numquid aliquod bonum prætermittamus, quod & dignum sermone sit. idem in Alcibiade 1. ὅτι μέλει τῆς καὶ σοφίας, ταῦτα μόνον ἀξιοῖ λόγος ἐν Ἑλλήσιν. id est, diligentia, & sapientia, hæc sola digna sunt sermone apud Græcos. idem lib. 1. de repub. λυσιτελεῖ μὲν ἐν καὶ τὰ ποιῶντα ἐάν περ λαμβάνῃ ἔστι δ' ἢ ἀξιοῖ λόγος. id est, profunt igitur etiam talia, siquidem lateant. sunt autem non digna sermone. Tit. Liuius ἀξιοῖ λόγος, *digna dictu* solet dicere. ut lib. 35. annal. in princ. *crebra magis, quam digna dictu prælia fecit.* Idem lib. 27. *certamina haud satis digna dictu ferebant.*

SATVRNALIBVS] quæ agebantur XIII. Kalend. Ianuarias: de quibus alibi dicemus pluribus verbis.

SOBRIVS ERGO] si propter vini, & somniliberaliorem vsum ad scribendum tardior, atque ineptior es: nunc igitur, dum sobrius, & sicus es, profer aliquid promissis dignum.

CULPANTVR FR. CAL.] frustra culpa in calamos confertur, quasi ad scribendum, seu pingendum minus aptos.

IMMERITVSQVE LABORAT] sic ferè Virg. Moreto, *Immerito dicit conuicia sumo.* Solebant veteres illi, maximè poëtæ, & scriptores, parietes habere ceratos, ut, siquid fortè noctu in mentem veniret, statim in eo inscriberent. paries igitur tuus ceratus immerito abs te vexatur: iniuriaque in eum culpam confers.

IRATIS NATVS PARIES DIIS] cum tibi nihil in mentem veniat, quod in eo inscribas, videtur Dijs, & poëtis iratis natus esse. sic loquitur infra saty. 7. de Prisco quodam ingenij mobilissimi. *Veriunnis, quotquot sunt, natus iniquis.* & supra satyra 5. lib. 1. *dehinc Gnatia Lymphis Iratis exstructa.* *Dijs iratis* fieri dicitur id, quod infelici-

ter geritur. Hæc enim opinio semper fuit hominum animis insita, Dijs iratis, aut inuitis nihil prosperè euenire, nihil feliciter geri, nihil denique benè procedere, quod Homerus confirmat cum alibi, tum ἰλ. μύ. princip. ubi de muro, quem Græci antè naueis duxerant, loquitur: θεῶν δ' ἀέκων πένετο Ἀθανάτων. τῶν κ' ἐπὶ πολλῶν χρόνον ἐμπεδονήεν: id est, Dijs autem inuitis factus fuerat immortalibus. idcirco neque diu firmus & stabilis fuit. Virgil. Aeneid. 2. *Heu nihil inuitis fas quemquam fidere Diuis.* & Catull. ad Manlium, *Nihil mihi tam valde placeat Rhamnusia virgo: Quod temere inuitis suscipiatur heris,* id est, Dijs. ex quo nata sunt hæc loquendi genera. Terent. And. nescio, *Nisi mihi Deos satis scio fuisse iratos, qui auscultauerim.* Idem Phor. *mibi vsu venit hoc, scio, Memini relinqui me, Deo irato meo.* M. Tull. orat. pro Cælio. *Quamobrem si quem forte inueneritis, qui aspernetur oculis pulchritudinem rerum, non odore villo, non tactu, non sapore capiatur, excludat auribus omnem suauitatem: huic homini ego fortasse & pauci Deos propitios, plerique autem iratos putabunt.* Plaut. Pænulo, *Nam ego hodie infelix dijs meis iratissimis Sexagenos immolauit.* T. Liuius lib. 3. *Sin periurio gaudeant, Dijs magis iratis, quam hostibus bellum gesturos.* Idem lib. 9. *nec moror, quo minus in ciuitatem obligatam sponsione commissæ iratis omnibus Dijs, quorum eliditur nomen, redeant.* M. Tull. epist. ad Attic. lib. 4. *De Apollonio quod scribis, qui illi Dij irati homini Græco? qui conturbare quidem putat sibi licere, quod equitibus Romanis. videtur autem locus ille cum interrogatione legendus, ut dicam ὁ δ' ἐπ' ἀρετῶν. qui illi Dij irati? id est, qui Dij sunt illi irati? quos ille Deos sibi habet iratos? quamquam alij censent genus esse loquendi antiquum, & esse legendum enuntians. Persius sat. 4. *Hunc ais? hunc, dijs iratis, genioq; sinistro, Qui quandoq; ingum pertusa ad compita figit, &c.* Dolore animi impulsus, & perturbatus dixit illud Catullus ad seipsum. *Quin te animo obfirmas, teq; astringisq; reducisq; Et Dijs inuitis desinis esse miser?* Solent enim homines interdum perturbati impie loqui, ut Chremes ille Terentianus in Heaut. *Deos nescio. eodem pertinet illud, quod est supra Od. 18. lib. 1. non egote, candide Bassareu, Inuitum quatiā.* & illud de arte poët. *Tu nihil inuita dices faciēsne Minerva.**

ATQVI VULTVS ERAT, &c.] atqui vultu, & fronte significabas, te præclara quædam scripturum, ac prolaturum. *minantis*, id est, promittentis: ut epist. ad Celsum lib. 1. *dic multa & pulchra minantem, Vivere nec recte, nec suauiter.* ad quem locum plura. Et verò sic *minantis* explicat Seruius ad illum Virgilij versum lib. 2. Aeneidos, *Promissi ultorem, & verbis odia aspera moui,* hæc enim ille. *promissi*, per contrarium dixit, pro minatus sum: quia minamur mala, promittimus bona. Sic Horatius contra, *Atqui vultus erat multa & præcl. min.* id est, promittentis. Quidam libri veteres habent, *Atquin.*

SI VACVVM] si te vacuum, id est, omnibus negotijs, & curis solutum tua villula acceperis, id est, cum te in villam tuam expeditum, & otiosum receperis. *si, valet, cum,* ut alibi annotauimus. te-

A *pido tecto* autem vel quoddam loca tecta apertis tepidiora sunt natura: vel *tepidus* propter focum luculentum, quo delectabatur Horatius.

QUORSVM PERTINUIT STIPARE] quid fuit opus cum Platone Menandrum, Eupolim, Archilochum tecum deportare, si nihil lecturus, nihil tuo nomine dignum scripturus eras? Quod autem Platoni adiunxerat Menandrum, Eupolim, Archilochum, ex eo intelligere debemus, consilium hoc eius fuisse, ut satyras scriberet, comitatis, & urbanitatis plenas: & præterea iam bos. Sed animaduertendum est, Horatium ita dixisse, *stipare Platona Menandro: Eupolim, Archilochum, &c.* quibus verbis significat, se coniunxisse cum Platone Menandrum, non etiam Eupolim, neque Archilochum: quamuis hos etiam poetæ secum portarit. An cenſebimus temere, aut frustra hoc ab eo esse dictum, & Menandrum cum Platone iunxisse, quia Menandri nomen apte cadebat in hunc verſum? Licet utatur suo quisque in hac re, ut in alijs, arbitrari. Mihi videtur Menandrum, ut nouæ comædiæ comicum, & magis moratum, & grauiorem, & (ut Græco nomine utar) politicoteron, & ſeucriorem, quàm veteres comædiæ poetæ, cum Platone, Socraticorum omnium grauiſſimo, potiſſimum copulaſſe, & coniunxiſſe. Adiuuat meam opinionem Dion Chryſoſtomus in ea oratione, quæ inſcripta eſt *περὶ λόγου ἀσκήσεως*, his verbis, *καὶ μὲν οὖν τῶν σφῶν αἰπάσθηται με ὡς περὶ κέναντα τῆ ἀρχαίας κωμωδίας τὴν Μενάνδρου, ἢ τῶν ἀρχαίων τραγωδιῶν τὴν Εὐριπίδου, οὐδὲ γὰρ οἱ ἱατροὶ τὰς πολυπλεῖστας ῥοφὰς συντάττουσι πρὸς δεινότεροις θεαπείαις, ἀλλὰ τὰς ὠφελίμους, πλὴν δ' ἂν ἔργον εἴη τὸ λέγειν ὅσα ἀπὸ πάντων χεῖρομα. ἢ γὰρ τῶ Μενάνδρου μίμνῃσις, ἀπαντῆσθους καὶ χεῖροτος πᾶσαν ἱσθὶς ἐβλήκει τὴν δεινότητα τῆ παλαιῶν κωμικῶν: ἢ τῆ Εὐριπίδου, &c.* id eſt, Neque verò me quiſquam doctorum reprehendat, quòd aut Menandri comædiam nouam, veteri antepoſnam, aut tragædias Euripidis, antiquis. Nam ne medici quidem victum ſunt uoſiſſimum, & apparatiſſimum curatione egentibus præſcribunt, ſed utiliſſimum. Difficiliſſimum autem ſit verbis conſequi, quanta ex his poetis utilitas percipi poſſit. Nam & Menandri virtus quædam & facultas omnium morum imitandorum, omniſq; lepòtis & venuſtatis exprimendæ, omnem antiquorum comicorum ſollertiam ſuperauit: & Euripidis, &c.

INVIDIAM PLACARE PARAS] Quemadmodum res ſecundæ inuidiam conſtant: ita aduerſæ exſtinguunt, & miſericordiam commouent. Cùm ſit autem nihil calamitoſius, nihil miſerius animo vicioſo, nullaq; virtute ornato: credibile eſt, ignauiam, atque inertiam ad placandam, ſedandamq; inuidiam multum valere. nam contra uſu experimur quotidie, virtute præſtanteis viros acerrima inuidia laborare, quamuis Ariſtoteles lib. 2. rhetor doceat, inuidiam locum habere ſæpius in fortunæ, quàm in animi bonis. Sed, ut cæperam dicere, non eſt id, quòd ſcribit Ariſtot. perpetuò, neque uſquequaque verum. vno exemplo erimus contenti. quid fuit in Ariſtide admirabilius, quid præſtantius, quàm iuſtitia, & patientia paupertatis, attamen cùm pauper eſſet

iuſtque cognomen factis & vita conſecutus eſſet, hoc vno nomine, non odio potentia, aut diuitiarum, exſilio illo decennali Athenienſibus uſitato, quòd *δι' ἐσπέρην* fiebat, multatus eſt. reſcèd igitur hoc loco Damalippus ait, Horatium inuidiam placare conari ignauia, deſidia, & inertia: hoc eſt, virtute relictâ. Notum eſt illud Pindari à multis poſterioribus ſcriptoribus uſurpatum, inuidiam miſeratione meliorem, atque optabiliorem eſſe. verba Pindari ſunt hæc Pyth. *εἰδ. α. αὐτῶν δ' ἀκοῆ κρύφιον θυμὸν βαρύνει μάλιν' ἐδολοῖς ἐπ' ἀλλοτρίους, ἀλλ' ὅμως κρείστων οἰκτιρῶν φθόνος, μὴ παύει καλὰ*, id eſt, ciuium autem animos occultè grauât inuidia, cùm alienas virtutes audiunt. Verum tamen melior miſeratione inuidia eſt. ne prætermittite res præclaras. ex quibus expreſſum eſt illud epigramma Græcum lib. 1. *ὁ φθόνος οἰκτιρμὴ κατὰ Πίνδαρον ὅτιν ἀμείνων. Οἱ βαρύνονται λαμπρὸν ἔχουσι βίον, τὸς δὲ λίαν ἀπυχεῖς οἰκτιρῶμεν. ἀλλὰ τίς εἴλω, μήτ' ἄραν εὐδαίμων, μήτ' ἐλεεινὸς ἐγώ.* id eſt, Inuidia, ex ſententia Pindari, miſericordia melior eſt. li, quibus inuidetur, opiparè, & ſplendidè viuunt, Eorum autem, qui miſeri & calamitoſi ſunt, miſeremur. at quem me eſſe velim? neque valdè fortunatū, neque valdè miſerabilem **E** cū quibus cōgruunt illa Plautina in Trucul. *Mauelem mihi inimicos inuidere, quàm me inimicis meis. Nam inuidere alij bene eſſe, tibi male eſſe, miſeria eſt. Qui inuident, egent: illi, quibus inuidetur, rem habent.* Idem Pindarus Nem. *εἰδ. n.* ait inuidiā ſemper inuadere viros forteis, & virtute præſtanteis: cum deterioribus autem non certare. *ἀπληταὶ δ' ἐσλῶν αἰεὶ. Χειρότεροι δ' ἔκ ἐλπί.* & Pyth. *εἰδ. ια.* *ἔχει π γὰρ ὁ φθόνος ἑμείονα φθόνος: ὁ δὲ χαμνὸς πνέων, ἀφαιτὸν βρέμει.* id eſt, opes enim & res valdè ſecundæ, non paruum inuidiam habent: qui autem humilia ſpirat, & humi iacet, obſcurum fremit. cum his concinit illud *Æliani* lib. 2. *ποικίλης ἰσχυρ. ὅστις δ' ἐρεῖ φθονὶ ἰσχυρ, δὴ πρὸς τῷ Εὐριπίδῃ περὶ ἐλεεινότητος ἀνύδης*, id eſt, quiſquis cupit inuideri, planè (quòd ait Euripides) clarus, atque inſignis eſſe ſtudet. Propterea autem quòd veteres exſtimabant, inuidiam, ijs, quibus inuidebatur, eſſe damnoſam, pernicioſam, ac peſtiferam (ſolo enim aſpectu inuido, & maligno inuidos hominibus, & maxime pueris, nocuille uſu didicerant) iccirco eam multis modis placare, atque exſtinguere ſtudebant: ut ridiculo aliquo ſpectatoribus obiecto, fortunæ ſecundæ diſſimulatione aut occultatione, caſu aliquo aduerſo ſponte ſuſcepto & contracto, & ſimilibus: quorum liber mihi ſubijcere ex bonis auctoribus exempla. ridiculi exemplum eſt, mentula, ſeu ſimilis aliqua res turpicula, quæ collo puerorum appendebatur ad inuidiam auertendam. Varro, *Pueris turpicula res quedam ſuſpēditur, nequid obſit, bona ſcane cauſa.* Nam res turpis, qualis eſt ea pars, quam diximus, ſpectatorum oculis obiecta, riſu commoto inuidiam diſcutit, atque auertit. huc pertinent illa ex *epiſt. 14. lib. 1. Ridet vicini glebas & ſaxa mouentem.* fortunæ ſecundæ occultationis exemplum ſuppeditabit Catullus, *carm. ad Leſbiam, Dein cū millia multa fecerimus: Conturbauimus illa, ne ſciamus, Aut nequis malus inuidere poſſit.* Exemplum caſus aduerſi eſt apud Herodotum

A rodotum de Polycrate in Thalia: cui nihil acciderat, quod noller, nisi quoddam annulum, quo delectabatur, in mare sua voluntate de Amasis consilio abiecerat, ut deorum invidiam (sic enim Herodotus) exstingeret. Etiam Cunina dea puerorum cunis addita, à pueris fascinum arcebat, ut testatur Lactantius, his verbis, *Et Cunina, quæ infantibus in cunis tuetur, & fascinum summonet*. Putabant etiam eum, qui ter despueret in sinum, fascinum posse auertere, vtille apud Theocr. *εἰδ' ἔκτω. ὧς μὴ βα-
σκανθῶ δέ, βίς ἐξ ἐμὸν ἐπίστα κόλπον. Ταῦτα γὰρ ἂν ῥαϊδὰ μέ
Κοτύττατος ἐξεδίδασκεν*: id est, Ut ne autem fascinari possem, ter in sinum meum despui. Hæc enim me anus Cotyttaris edocuit. Tale ferè illud Persij sat.

2. *Ecce auia, aut metuens diuinum matertera cunis, Exemit puerum, frontemq; atq; vda labella Infami digito, & lustralibus antè salinis Expiat, vrentis oculis inhibere perita*. Sic igitur hæc loco Damasippus quatit ab Horatio, parèntne invidiam placare, inertia, & desidia, & virtutis derelictione.

IMPROBA SIREN.] desidiam hîc Sireni similem facit. alibi voluptates cum Sirenibus comparantur: quia utraq; & desidia, & voluptas vno ferè modo animos hominum pertulcet, lætat, corrumpit. de Sirenibus plura dicemus ad epist. 1. lib. 1. ad illum versum, *Sirenium voces, &c.* Nunc autem mihi venit in mentem mirari, quamobrè M. Tull. lib. 5. de finibus, quo loco de scientia, & rerum cognitione disputat, scribat, Sirenium cantibus nihil aliud ab Homero significari, quàm discendi studium, sciendique voluptatem. sic enim M. Tull. *Mihi quidem Homerus huiusmodi quiddam vidisse videtur in ijs, quæ de Sirenium cantibus finxerit. Neq; enim vocum suauitate videntur, aut nonitate quadam, & varietate cantandi reuocare eos solita, qui prateruehebantur: sed quia multa se scire profitebantur, ut homines ad earum saxa discendi cupiditate adherescerent. ita enim inuitant Vlysem (nam verti, ut quadam Homeri sic istum ipsum locum) O decus Argolicum quin puppim huc flectis Vlyses, Auribus ut nostros possis agnoscere cantus? Nam nemo hæc umquã est transuictus cerula cursu, Quin prius astiterit vocum dulcedine captus, &c.* Hactenus M. Tull. Ego autem hoc mihi persuadere non possum. Cum enim voluptates aliæ sint turpes, aliæ honestæ. hæc expetendæ, illæ fugiendæ: fugiendæ profectò non sunt ex voluptates, quæ rerum cognitione, scientiaq; nascuntur, quippe quæ sint honestissimæ. At Vlyses, ne Sirenium cantibus caperetur, vinciri se iussit: sociosq; quibus aureis cera, ne tantus illos exaudirent, obstruxerat, vincula sibi soluere vetuit, etiam si posterius, ut id facerent, magnopere contenderet, atque adeò imperaret. Quod non fecisset, nisi in ijs cantibus insignem turpitudinem, pestem, calamitatem inesse, atque ab eis magnum sibi, suisque detrimentum importatum iri sciret. Postremò ut Sirenium cantus perniciosos, ac calamitosos fuisse facilius intelligere possis, scribit Homerus, quotquot homines Sirenibus canentibus aureis præbuisent, ijs in patriam redeuntibus neque vxores, neque liberos obuiam lætos procedere, reditumque gratulari: locum autem, ubi versentur, & commoren-

tur Sirenes, hominum, qui illic contabuerint, ac putruerint, ossibus esse coopertum. Quorum omnium nihil eis, qui discendi studio ducuntur, impendère, aut accidere solere dicendū est: nisi fortè dicat aliquis, Vlysem, quemadmodum immortalitati, sic & rerum cognitioni patriam, vxorisq; & liberorum complexum prætulisse. Xenophon autem *δορυμνη. β.* existimare videtur, in carminibus Sirenium vim quandam eorum, qui nauigabant, retinendorum fuisse propterea, quod scirent illas, quibus quisque cantibus duceretur, ac delectaretur: & quod ad eas artes, ac virtutes, quas quisque coleret, suos cantus accommodarent, proprijsq; & conuenientibus vnumquemque laudibus ornarent. Itaque cum scirent, Vlysem esse veram laudis, solidæque gloriæ cupidissimum, eo carmine vfas esse, quod ad illius virtutem prædicandam, fama que sempiterna celebrandam valde pertineret: alios autem Vlyssis dissimileis tali carmine neque allici, neque retineri vilo modo potuisse: immò verò existimatos fuisse sese à Sirenibus derideri. verba Xenophontis sunt hæc, *Α' μὲν ἔν Σειρήνες ἐπὶ δὸν τῶν ὀδυσσέων, ἡκούσας Ομήρου, ἀνέστην ἀρχὴν τοῦ ἀ-
δὲ πρ. Δεῦρ' αἶψα δὴ πολὺν ὀδυσσεύ. Ταύτῳ ἔν, ἔφη, τῶν
ἐπὶ δὸν, δὲ Σώκρατες, ἔκαστος αἰσθάνεται αἰ Σειρήνες
ἐπὶ δὸν κατεῖχον, ὥστε μὴ ἀπέναι ἀπ' αὐτῶν τὸς ἐπαυθέν-
τας, ἔκ, ἀλλὰ τὸς ἐπ' ἀρετῇ φιλοπυμένους ἕως ἐπὶ δὸν. ὅ-
δὸν πὶ λέγεις ποταῦτα, χεῖναι ἐκάστω ἐπὶ δὸν, οἷα μὴ νομῆι
ἀκρόων τ' ἐπαυθέντα κατὰ γλῶττα λέγειν. Athen. quoque
lib. 1. scribit Sirenes ea Vlyssi cecinisse, quæ ad eius ambitionem, & plurimarum rerum studium essent accommodata. sic Athen. *καὶ αἱ Σειρήνες δὲ ἔδ-
σι τῶν ὀδυσσέων τὰ μάλιστα αὐτὸν τέρπονται καὶ τὰ οἰκεία τῇ φι-
μῇ αὐτῶν, καὶ πολυμαθία λέγουσιν.**

PONENDVM.] amittendum, abijciendum. ut epist. ad Quint. *Pone, meum est (inquit) pono, tristisq; recedo.*

DIU TE DAMASIPPE.] loquitur Horat. significat autem huius Damasippi, ut iam philosophi, barbam fuisse admodum magnam, & longam. iccirco ei urbanè tonsorem optat, qui eius barbam ad umbilicum fortasse, aut ad pubem, demissam radat, aut certè tondet.

VERVM OB CONS.] rectum, bonum. annot. infra eadem sat.

POSTQVAM OMNIS RES MEA.] respondet Damasippus hoc modo. Postquam rem male gerendo, & are alieno contrahendo, & versutis faciendis ad inopiam reductus sum, &c. tralatio est à naufragio, quod fere fieri solet ad scopulos, coorta in mari tempestate. sic M. Tull. pro Sylla. *Sed ut aliquis patrimonio naufragus, inimicus otij, &c.* Idem Philip. 12. *qui ex naufragio luculenti patrimonij ad hæc Antoniana saxa proiectus est.*

IANVM AD MEDIVM FR.] in Iano medio habitabant, vel magnam dici partem contrebant faneratores. Erat autem medius Ianus, locus, sic appellatus à Iano, deo bifronte in quem locum conueniebant mercatores & faneratores: ut declarant verba illa Ciceronis Philip. 6. *Ianus medius in L. Antonij clientela sit? quis umquã in illo Iano inuentus est, qui L. Antonio mille nummum ferret expensum?* Erant enim duo Iani, superior, &

Ll iij inferior:

A inferior: quos summum, & imum appellat idem epist. 1. lib. 1. *hac Ianus summus, ab imo Prodocet.* Alij treis fuisse volunt, in quibus est Acron: idque etiam ex Liuiio intelligere licet lib. 41. annalium. Ianus medius igitur intelligendus est locus medius inter duos Ianos, quo in loco erant argentarii, & feneratores. Ouid. *Qui puteal, Ianumq; timet, celereisq; Kalendas.* Idem lib. 1. Fast. *Cum tot sint Iani, cur stas sacratus in vno, Hic ubi iuncta foris templa duobus habes?* hoc igitur ait Damasippus, se postea quam naufragium fecerit suarum fortunarum, versuris & fanore, & mercaturis, aliena negotia curare. inest autem in verbo *fracta*, tralatio a nauis fracta.

ALIENA NEG. C. EXC. PR.] quia nihil habeo domi, quod agam, ut pote naufragio facto totius rei meae familiaris, aliena negotia curo. Tales homines describuntur a parasito illo Plautino in Stichio, his verbis, *Sed curiosi sunt hic complures mali, Alienas res qui curant studio maximo, Quibus ipsis nulla est res, quam procurent, sua.* Talis inducitur & Dimarchus ille in Trucul. *expedibo. Rem perdidisti: cum re meum negotium abstulisti.* **S** *Sire seruassent, fuit ubi negotiosus essem.* Itaque scitum est illud Platonis lib. 4. de rep. *ἢ πὴν αὐτὴν ἀφαιρῶν, καὶ μὴ πολυπραγμονεῖν, δικαιοσύνην ὄντι:* id est, res suas agere, & alienas non curare, iustitiam esse. Et Aristoteles lib. 6. de moribus ad Nicom. eo loco, ubi disputat de prudentia, & scientia, seu prudentia ciuili, quam Graeci *πολιτικὴν* appellant, ostendit, probabiliter dici posse, politicos homines, id est, qui rempub. tractant, atque administrant, non esse prudentes, sed potius *πολυπραγμοναί*, seu *φιλοπραγμοναί*, quia prudentis sit res suas agere, & suis rationibus consulere: illi autem negotijs alienis implicentur: & ad hanc opinionem confirmandam profert aliquot versus Euripidis ex Philoeta, dimidiatos, & truncatos.

VAFER SISYPHVS.] à quo prouerbium *Σίσυφου μηχαναί* id est, Sisyphi machine, de Sisypho Aoli filio vide annotata supra ad Od. 14. lib. 2. significat autem Damasippus, sese olim studiosum fuisse vasorum antiquorum.

QVID SCVLPTVM] ita habent duo codices Vatic. & Iannoct. Faer. Torn. Nicot. Rufard. quos secutus sum. nam *sculptum* aliud est, ut sup. *scalpere terram Vnguibus.* saty. 8. lib. 1. id est, fodere.

INFABRE] sine arte, cuius contrariū *affabrè.*

QVID FVSVM DVRIVS] quid minus elegantius conflatum. contra Virg. *Aen. 6. Excudent alij spirantia mollius aera,* &c. Pausan. Arcadicis scribit, Rhœcum Phiei filium, & Theodorum Teleclei, Samios, primos aë conflare instituisse, atque ex eo fuso, & conflato statuas fecisse. fuit autem hic Theodorus annuli illius opifex, quo tanto opere delectabatur Polycrates Samius, & quē in mare olim à se abiectum, rursus in prae cordijs piscis postea reperit, ut tradunt Herodotus in Thalia, & M. Tull. lib. 5. de finib. Antequam autem enee statuæ sculpi, conflareq; cœptæ essent, ex ebano (ut ait idem Pausan. cupressō, cedro, omni genere quercuum, taxo, loto fiebant: Mercurij ex ea sola

arbore, quā *ἰδὸν* nominant Graeci. Vnde prouerb. *non ex quouis ligno Mercurius.*

CALLIDVS HVIC SIGNO] ego quoduis signum, quanti esset, dicere noueram. ego cuiuslibet signi pretium sciebam: & in eo callidus eram. nomen est verbum adiuuans: ut si diceret, callidè sciebam: vel in eo callidus eram, quod sciebam, &c.

MERCVRIALES] Mercurius praest mercaturis, & lucra adiuuat, ut infra eadem sat. *an magis excors, Reiecta prada, quam praesens Mercurius ferit?* Plaut. in Stichio. *Quom benè re gesta saluos conuortor domum, Neptuno grates habeo, & tempestatibus, simul Mercurio, qui me in mercimonijs Inuit, lucrisque quadruplicauit rem meam.* vnde *Ἐρμῆος* apud Graecos, pro lucro insperato. Atque huc referendum est illud Ciceronis in epist. 23. lib. 7. ad familiares. *Martis verò signum quod mihi pacis auctori? gaudeo nullum Saturni signum fuisse. hac enim duo signa putarem mihi es alienum attulisse. Mercurij mallet aliquod fuisse, felicius, puto cum Aniaro transigere possemus.* Accirco Damasippus, qui statuas, vasa, fundos, hortos mercabatur, ut pluris reuenderet, in eo quē benè rem suam gerere putabatur, Mercurius vulgò dicebatur. *Mercuriale* autem excudendum curauit, secutus decem codices manuscriptos: ut intelligamus, Damasippum cognomento Mercurium dictum esse. Nā *Mercuriale* nomen positum pro Mercurij nomen. alij habent *Mercuriali*: ut significet Horatius Damasippum Mercurialem esse nominatum.

NOVI, ET MORBI] verba Horatij. Lucrum autem studium, & operam assiduam in vasis, & signis, & similibus emendis positā, morbum appellat. Iam verbum *purgare* coniunxit & Liuius cum patrio casu lib. 37. *Quibus purgantibus ciuitatem omnis facti, dictiq; hostilis aduersus Rom. &c.* In quibusdam libris antiquis scriptū est ordine verborum conuerso, *Et miror morbi purg.*

ATQVI EMOVIT VETEREM] responderet Damasippus, morbum suum veterem à nouo esse depulsum, utitur hoc eodem verbo Od. 15. lib. 4. *emouitq; culpas.* etiam hoc loco libri veteres aliquamulti habent *atquin.*

VT SOLET IN COR] id est, ut fieri solet cum lateris, & capitis dolor in cor transfertur, sitq; ex pleuritico quispiam cardiacus. secutus est autem Horat. hoc loco opinionem, seu potius errorem communem in eo, quod cardiacis cor dolere existimat. nam non est ita. *καρδιαί* enim veteres appellabant stomachum, ut docet Galenus: ex cuius affectu ac dolore *καρδιακὰ* dicti sunt, non ex cordis. nam & Corn. Celsus lib. 3. cap. 19. morbum *καρδιακόν* ait esse nimiam imbecillitatem corporis, quod immodico sudore digeritur.

VT LETHARG. HIC CVM FIT PVGIL.] variè explicatur hic locus. à quibusdam sic: ut cum ego lethargo laborans fio pugil, & phreniticus. lethargicus hic, id est, ego lethargicus, ut intelligamus, Damasippum se demonstrare. atque ita loquitur sat. 9. lib. 1. *Hunc hominem velles si tradere, &c. hunc hominem, id est, me, δειπνῶν.* alij sic, ut cum aliquis lethargicus morbo commutato

A mutato fit phreniticus, quæ explicatio mihi magis placet. Quidam vir doctus, idemq; summum dignitatis gradum in Ecclesia Ro. obtinens, mihi nuper Lutetia in sermone, cum huius poetæ mentione incidisset, dicebat, sibi videri, hunc locum simpliciter sic esse explicandum: ut, cum hic, qui antea lethargicus erat, nunc lethargo liberatus est, fit pugil, id est, pugilatum exercet: & pugnis, cæstuque dimicat: ut pugil propriè accipiat pro eo, qui ad pugilationem exercendam, pugnoque dimicandum aptus est: non pro phrenitico. Quod si quis dicat, non posse verbis Horatii hanc explanationem cõuenire, propterea quod, cum loquatur Horatius de morbo nouo, qui veterem emouet, & videatur exempla morborum veterum, qui pelluntur à nouo subijcere: exemplum quidè doloris lateris in cardiacum conuersi, satis aptè quadrat ad rem præpositam: pugilis verò ex lethargico facti exemplum non item, quia pugilem esse, non sit agrum esse: huic argumento respondebat vir ille amplissimus, Horatium suo more, id est, satyricè, & vrbane significare, pugiles morbo animi laborare: atque ita etiam hoc exemplum ad hunc locum accommodatum esse. *ἡ δὲ ἀσθένεια* autem est pane in expugnabilis somni necessitas, Latine ueternus, id est, mentis torpor, omnium prope modum rerum obliuionem afferens. lethargici dicuntur, à Græcis, qui tali morbo sunt affecti, quos ueternos appellat Latini.

ET MEDICVM VRGET] & medicum pugnis, & plagis insequitur, quod facere solèt phrenitici: vel, si pugil propriè accipiat, ut volebat vir ille in summo dignitatis gradu locatus, quod facere & possunt, & amant pugiles.

DVM NE QVID SIM. HVIC] hunc quoq; locum variè video explicari, & intelligi. alij sic: esto, ut libet, id est, per me licet sis lethargicus, & phreniticus, dum modò nihil phrenitico simile facias, ac me pugnis cedas: dū modo nihil simile facias huic, qui ex lethargico fit pugil. & ita Porphir. alij sic: esto ut libet: sit ita ut dicis, dum nequid simile huic, id est, mihi accidat: dum modò in similem morbum non incidam, quibus verbis significat, Damasippum non esse sanum.

O BONE, NE TE FRVSTR.] loquitur Damasippus.

SI QVID STERT. VERI CREP.] si quid veri loquitur, ut annot. suprà ad Od. 18. lib. 1. Vnum est è decretis Stoicorum, stultos omnes insanire. fuerat autem hic Stertinius, philosophus Stoicus: de quo epist. ad Iccium lib. 1. *Empedocles, an Stertiniū deliret acumen.* & fortasse Stertinius ille est, quem cõmemorat Cælius in orat. ad populum, *equusque mihi sub feminibus occisus erat: oreas detraho inspectante Lucio Stertino.* citat Festus in voce oreas. Non celabo lectorem in quibusdam libris veteribus scriptum esse, *verum crepat.* quemadmodum contrà Od. 3. lib. 1. ubi libri vulg. habent, *Nil mortalibus arduum est,* &c. plerique veteres habent, *Nil mortalibus arduū est.*

VNDE] à quo, ut saepe alias.

SAP. PASC. BARB.] barbam philosophiam. solebant enim philosophi, ut feueriore, ac

tristiore aspectu essent, barba maiore, & longiore capillo in publicum prodire. Atque etiam ceteris in rebus, ac personis, mæroris, tristitiæ, luctus indicium erat barba longior, ut declarat illa apud M. Tull. Verr. 4. de iuredicundo. *Heraclius ille Siracusanus, & hic Bidinus Epicrates, expulsi bonis omnibus Romam uenerunt: sordidati, maxima barba, & capillo Roma propè biennium fuerunt.* Idè in orat. de lege Agrar. contrà Rull. concio tandem expectata P. Rulli, quod & princeps erat agraria legis, & truculentius se gerebat, quam ceteri. iam designatus alio vultu, alio vocis sono, alio incessu esse meditabatur. *vestitu obsoletiore, corpore inculto, & horrido: capillatior quàm antè, barbaq; maiore, ut oculis & aspectu denuntiare omnibus vim tribunitiam, & minitari reip. videretur.* Suetonius in Augusto. *Adeo namque consternatum ferunt, ut per continuos menses, barba, capilloque summo, caput interdum foribus illideret, vociferans, Quintili Vare redde legiones.* T. Liuius lib. 2. ad hoc promissa barba, & capilli efferauerat speciem oris: idem lib. 6. Coniecto in carcerem Manlio satis constat magnam partem plebis vestem mutasse, multos mortales capilli: ac barbam promississe. Idem lib. 27. de M. Liuiio Salinatore. *sed erat veste obsoleta, capilloq; & barba promissa, præferens in vultu, habituque insignem memoriam ignominie acceptæ.* Plutarch. in Catone Vicensi. *ἀὸς ἐκείνης δὲ τῆς ἡμέρας λέγεται μὴτε κεφαλὴν ἔπαιρασθαι, μὴτε γένειαν, μὴτε στέφανον ὅτι δίδου πένθος δὲ, καὶ κατὰ φείας, καὶ βαρὴν πητος, ὅτι ταῖς συμφοραῖς τῆς πατρίδος, ἐν γῆμα, νικῶντων ὁμοίως, καὶ νικωμένων, ἀρχὴ τέλειος δόξης ἔλασσε.* i. Ab illo verò die fertur neque caput, neque barbam totondisse: neque coronam capiti imposuisse: luctus aut, & mæroris, & tristitiæ ob calamitates patriæ, unam perpetuam speciem, siue vincerent, siue vincerentur, usque ad supremum vite diem seruauisse.

FABRICIO] pontem Fabricium, hodiè Iudaicum nominant.

MITTERE OPERTO ME CAPITE] capite operto: ἐγκαλυμμένος. Qui sibi mortem conciscere volebant, & qui mortis periculum sibi imminere videbant, & quos alicuius facti valde pudebat, qui se dijs manibus deuoueant, ij caput sibi operiebant. M. Tull. lib. 2. de nat. deor. *ut quidam imperatores etiam seipsos dijs immortalibus capite velato verbis conceptis pro rep. deuouerint.* Et Xenophon in Symposio, de Philippo scurra loquens, qui cum dictis iam aliquot ridiculis risum non mouisset, idque grauiter ferret, capite operto finem cenandi in media cena fecit, & proiectus in lecto recubuit. verba Xenophontis sunt hæc, *ὡς δὲ ἔδδ' ὅτι ἐγέλασαν ἐπ' αὐτῷ, ὃν τῷ μετὰ πρὸς αὐτὸν τῷ δειπνῶν, συγκαλυμμένος κατέκειτο καὶ ὁ Καλλιᾶς, πὶ πάντ', ἔφη ὅς φημι πρὶ, ἄρα ἢ ὁδὸν σὲ εἴληφε, καὶ ὃς ἀναστάντας, &c.* id est, posteaquam autem ne tunc quidem ut riderent, ei verbis ridiculis adducti sunt, intermissa cena capite operto decumbebat. At Callias, Quid istuc est, inquit, Philippe? Tene dolor aliquis subito corripuit? Tum ille, cum grauiter ingemisset, Corripuit verò, & quidè maximus, cum videam res & rationes meas funditus euersas esse, siquidem risus ex hominum vita extinctus est. Et qui Veris sacri voto erant obligati, liberos ad

Aetatem adultam progressos velabant, atque ita extra fincis agri Ro. exigebant, cum velatos antea interficere solerent. Tum qui extremo supplicio damnati erant, ijs caput velabatur, seu obnubebatur. T. Liuius, lib. 1. annal. *i. lictor, colliga manus, caput obnubito, infelici arbori suspendito.* refert M. Tullius oratione pro C. Rabirio perduellionis reo.

Dexter] opportunus, æquus, amicus, propitius. Virg. *Æn.* 4. *Assis, ô, placidusque innes, & sidera celo Dexterâ feras.* dextra etiam Pythagoræi ponebant in ordine bonorum, ut læua in malorum. Itaque tum Græci, tum Latini dextera pro bonis & commodis: læua pro malis, & incommodis usurpant. supra sat. 9. *Nemo dexterius fortuna est usus.* epist. 7. *puer hic non læuè iussa Philippi Accipiebat.* epist. ad Pison. *ô ego læuus, Qui purgo bilem sub verni temporis horam.* & sat. 4. hoc lib. *cum te sic tempore læuo Interpellarim.*

Pudor (inquit) te malus vrget.] pudore vitioso afficeris: de quo lege quæ annotata sunt ad epist. ad Quint. lib. 1.

Quid sit furere:] quidam libri manu scripti habent, *quid sit furor.* ego lectionem receptam retineo, præsertim aliorum librorum auctoritate confirmatam.

Nil verbi, &c.] nihil præterea afferam: ni hil loquar, quo tibi dissuadeam, ne tibi mortem concilias: non prohibebo, quo uinus fortianimo moriaris.

Pereas Q. fortiter] *pereas fortiter.* i. fortianimo mortem oppetas: quasi fortis viri sit ob res aduersas lucè fugere, & mortè sibi cōciscere: quod negat Arist. li. 3. de morib. ad Nicom.

Mala stultitia] mala, epithetum est perpetuū, nulla enim stultitia bona est: nisi forte simulata, qualis ea, quam Brutus simulauit, aut qualis Solonis furor.

Et quemcumque] sic habent tres libri Vat. & Iann. Fabr. Torn. vulgati *quemcumque* mēdose. agit autem, id est, agitat, impellit, vexat.

Inscitia veri] *inscitia*, id est, inscientia: nisi forte legendum, *inscientia*, ut notauimus supra ad illum locum, sat. 1. eiusd. lib. *sanctarum inscitiale legum.*

Qui tibi nomen ins. pos.] epist. 7. *Si velles (inquit) verum mihi ponere nomen.*

Chrysippi porticus] schola Stoica. *porticus* enim porticus est. Chrysippus autem Stoicorum porticum fulcire putabatur, inquit M. Tullius lib. 2. Academ. quæstion. quamuis Zeno Citicus Stoicæ disciplinæ sit auctor, & princeps.

Autumat.] i. dicit, vel putat. Nonius.

Hæc magnos formular.] translatio à formulis prætorijis.

Tibi nomen insani pos.] libri vulgati habent, *Insano posuere, &c.* quam lectionem quamuis non damnem, hanc tamen malo: atque ita locutus est sat. 3. lib. 1. *Illi tardo cognomen pinguis damus, &c.*

Velut silvis vbi passim] quemadmodum (inquit) in siluis, & locis impeditis, ij omnes, qui à recta, seu certa via deflexerunt, æque

à via aberrant, etiam si alius aliorum feratur: ita varia quidem sunt stultitiæ, atque insanix genera, & totidem, quot vitiorum nomina: sed peræquè omnes stulti, atque insani sunt. huc pertinet illud Simonidis, quod commemorat Plato in Protag. *πάντες ἄνθρωποι ἀπειρα γένεσθαι*, id est, stultorum infinita sunt genera.

Palanteis] vaganteis: quo verbo saepe vititur T. Liuius: & Lucretius lib. 2. *atque viam palanteis querere vite.*

Certo te tramite] quidam legi volunt, *recto de tramite:* & verò etiam mihi ita legendum iam pridem visum est. quin ita legi debere contenderim. adiuuat me locus simillimus sat. 5. li. 2. *Quam nequiere proci recto depellere cursu.* Dixit tamen M. Tullius pro cecilio actionis primæ, *Habeo autem certam viam, & rationē, qua omneis illorum conatus inuestigare & consequi possim.*

Sed variis illud. partib.] id est, sed error ille in varijs partibus versatur, quasi ludibundus. sic Virg. Georg. 2. *Cui super indignas hiemes, solēque potentem, Siluestres vri assidue, ca preaq, sequaces Illudunt.*

Hoc te crede modo insan.] itate insanū esse crede, ut is, qui te deridet, nihilo minus sit ridiculus, nihilòque sapientior, quàm tu.

Caudam trahat] sibilis & risu dignus sit. natum à puerorum more. solent enim eorū, quos irrideri, sinistroque vulgi clamore excipi volunt, tergo, animantium caudas assuere, aut al ligare, iisq; vsq; eò acclamare, dum hi clamoris causa cognita, caudam sibi auellant. vel caudā trahat, id est, caudam à tergo habeat, ut bellua quadrupes: sit stolidus, & stultus, ut pecus. Turnebus autem *Caudam trahere* positum esse putat pro magnificè se ostentare, sibiq; valde placere, ducta translatione ab ijs, qui longas vesteis trahunt: ut in epist. ad Pison. *traxitque vagus per pulpitā vestem:* & Od. 4. epod. *Videsne sacram metiente te viam, Cum bis ter vlnarum toga, &c.* vel à pauonibus, ut sat. superiore, *quia veneat auro Rara avis, & picta pandat spectacula cauda.* & Persius. *Ante diem blando caudam spectare popello.* A quo dissentio. Mouet me genus loquendi. non enim dicit Horatius, caudam iactet, aut pandat, ut videri possit à pauonibus tractum: neque vestem trahat, ut ab ijs, qui vestem longam induti, incedunt, ut in illa epist. *traxitque vagus, &c.* & apud Arist. lib. 7. de morib. ad Nicom. *ὅς ἐλας πῖμανον, ἵνα μὴ ποινήσῃ τὴν δόξιν τοῦ αἰρεῖν λύπην,* &c. id est, *qui vestem trahit nequid in ea tollenda laboris suscipiat, ac doloris:* & apud Varr. Modio. *Quod tum erant in Græcia coma promissa, rasa barba, pallia trahentes: sed caudam trahat.* Est autem longè aliud *caudam trahere*, quàm *vestem trahere.*

Est genus vnum stultitiæ] duo stultitiæ genera admodum dissimilia, ac diuersa proponit: vnum eius, quæ ea extimescit, in quibus nihil periculi est: alterum eius, quæ certissima pericula non metuit. Atque hæc multo antè à Xenophōte fuerat occupata *ἀπορημ. α.* his verbis, *πάντες γὰρ μαρτυροῦμεν, τὸς μὲν εἶδὲ τὰ δεινὰ δειδέσθαι, τὸς δὲ καὶ τὰ μὴ φοβερά φοβεῖσθαι,* &c. id est, eorum,

A eorum, qui insaniunt, alios ne horribilia quidem metuere: alios ea, quæ non sunt metuenda, metuere, &c. Ad hoc genus etiam referri possunt ij, quos commemorat Aristoteles lib. 7. de morib. ad Nicom. qui metuunt stridorem muris, & qui selem extimescunt.

IN CAMPO] in planitie. vt supra sat. 2. *vt si quis a seillum In campo doceat parentē currere frenis:* aliàs campi appellatione Martius intelligitur.

HVIC VARIUM] ab hoc superiore diuersum.

AMICA MATER] *amica mater*, vno spiritu, & sine interpunctione legendum, & scribendū est. Nam sic loquuntur & Græci, φίλη μήτηρ. Hesiod. in Theog. de Tritone, ὅς τε θαλάσσης Πυθμὴν ἐχέει καὶ μήτηρ φίλην, καὶ πατὴρ ἄνακτι Ναιέϊ χεῖρας δῶ δεινός θεός. id est, qui maris fundum habitans apud amicam, seu caram matrem, & patrem dominum incolit aureas aedeis horribilis deus.

SERVA] caue. φυλάττω: vel serua te.

NON MAG. AVD. QVAM FVF. EBR.] non magis audierit, quàm Fufius ille actor tragicus: qui, cū aliquando Hecubam Priami uxorem dormientem ageret, & Polydorus à Polymnestore interfectus Hecubam matrem, & Ilionam sororem dormienteis inclamaret, ille seriò dormiens, neque respondere potuerit, neque ex audierit. Polydorum autem Priami filium interfecerat Polymnestor rex Thraciæ, auri vnà cum puero apud se depositi cupiditate impulsus: quod & Virgil. narrat Æneid. 3. *Fas omne abrupit: Polydorum obtruncat, & auro Vt potitur.* & Polydorus Euripidis in Hecuba his verbis, Κρίνει με χεῖρ ἢ τὸ παλαιῶν χεῖρ ἢ ἑνὸς πατρὸς. Erant autem hæc verba Polydori mortui ex aliqua vetere tragædia, fortasse Attij. quæ ponuntur etiam in oratione pro Sextio, quo loco ostendit M. Tullius, quā inuisus populo fuerit P. Clodius. sic M. Tull. de Clodio. *is, cum quotidie gladiatores spectaret, numquam est conspectus: cum veniret, emergebat subito, cum sub tabulas subreperat, vt, Mater te appello, dicturus videretur.* innuit autem verbis illis M. Tul. P. Clodium, in eo, quòd ita populi aspectum fugeret, & latebras assidue quæreret, cū spectatū gladiatores veniens subito è tabulis prodiret, Polydoro illi ab inferis exeunti, matremque appellanti similem fuisse. exstant duo versus integri ad hunc locum pertinentes, quos primo libro Tull. profert idem M. Tull. *Ecce alius exoritur è terra, qui matrem dormire non sinat. Mater te appello, qua curam somno suspensam leuas. Neque te mei miseret: surge, & sepeli natum.* Idem Acad. 2. *Quid Iliona somno illo? Mater te appello Nōne illa credit filium locutum, vt verè experrecta etiam crederet?* sed quòd hoc loco Ilionam nominat Horatius, vt & in superiore loco Cicero, dicendum Hecubam Ilionam quoque fuisse nominatam. Alioqui non faciliè hic locus poterit explicari, cū Iliona Priami filia fuerit, Polydori soror. Iam non admodū his dissimile est illud Virg. Georg. 3. *nec miseri possunt reuocare parentes.*

CATIENIS MILLE DVCENTIS] Catienus Polydori parteis agebat. totius igitur hu-

D ius loci hæc sententiā est. sunt rursus quidam hoc infaniæ genere laborantes, vt nullum periculum extimescant, non igneis, non rupem, non fossam: quos, si propinqui moneant, vt sibi caueant, nihilo magis audierint, quàm Fufius ille tragædiarum actor, Ilionæ, aut Hecubæ personam sustinens, & somnum simulans (quemadmodum personæ, & tragædiæ ratio ferebat) audiuit Catienū tragædum Polydori parteis agentem, cū hæc verba magno clamore loqueretur, *Mater te appello.* obscurè autem, & vrbane Fufium irridet, qui cū somnū simulare deberet, seriò dormierit, vino obrutus.

HVIC EGO VVLGVV ERR. SIMIL.] docebo, atque ostendam, vulgum, simile huic errori errorem errare, id est, simili, atque hic laborat, infania laborare. *Insanire errorem* genus loquendi Horatianum, qualia sunt illa, *currere cursum, ludere ludum.* Terent. Eunuch. *& quia cōsimilem luserat Iam olim ille ludum,* &c. Plaut. Mostel. sub extrem. *Scis solere illam ætatem taleis ludos ludere,* vbi tamen vulgo legitur *tali ludo.* M. Tull. pro lege Agr. ad Popul. *Quòd si Alexandria petebatur, cur nō eosdem cursus hoc tempore, quos L. Cotta L. Torquato Coss. cūcurrerunt?* Ita infra eadem sat. legendum censeo *Quam me stultitiam* (quoniam non est genus vnum) *Insanire putas?*

INSANIT, VETER. STAT.] fateor Damasippum non esse sanum, qui tanto statuarum emendarum studio ducatur: sed Damasippi creditor longè infanior est, qui spe quæstus ei homini credat, qui numquam sit id, quod creditum est, soluturus. infanus est emtor: venditor infanior, qui Damasippi fidei credat. *integer mentis* autem ex eo genere est, quod supra collegimus ad Od. 22. lib. 1. *integer vita, maturus ani,* &c.

ACCIPE, QVOD NVN QVAM, &c.] si te accipere iubeam, quod numquam reddas mihi, vtrum tu infanus eris, si accipias, an potius infanus, si prædam æquo Mercurio oblatam reijcias?

PRÆSENS] æquus, fauens.

SCRIBE DECEM à NERIO, &c.] sic habent codic. duo Vatic. & Card. Rainut. Iann. Tornes. Russard. Clericanus, & Nicotianus. Nerium, & Cicutam faneratores accipio, hoc modo: Scribat debitor se à Nerio faneratore accepisse decem: decem Nerio ferat accepta, id est, caueat Nerio per syngrapham, vel per argentarium scripturam, se pecuniam ei certam debere. non est satis. accedant centum tabulæ Cicutæ faneratoris nodosi, id est, supra modum diligentis, & acris in nominibus, & syngraphis faciendis: qui debitores multis cautionibus, & perscriptio nibus, & litteris, veluti nodis quibusdam obstrin gebat. adde mille cautiones, & formulas, & iuris laqueos, quibus debitor cōstrictus teneatur: hæc omnia vincula tamen hic fugacissimus debitor effugiet. ita futura sunt inanes, atq; inutiles creditor omnes illæ tabulæ, formulæ, cautiones, scripturæ. Cicutæ tabulas intellige, litteras, & syngraphas, quibus sibi cauere iubebat Cicutæ, cū pecuniam fanerebatur. Iam verba illa, *scribo decem à Nerio*, sic accipienda sunt, quasi dicentur debi-

A debitori ab ipso Nerio feneratori. nā scribere dicebatur debitor, qui mutuum sumebat, cum vel ipse, vel argētarius eius nomine, ferebat acceptū creditori: & idem rescribere dicebatur, cum a alienum dissoluebat, id est pecuniam mutuam reddebat vel per se, vel per argentarii scripturam, qui in codicem suum referebat, a alienum a debitorē creditori esse dissolutum. Alij Nerium & Cicutam iurisperitos fuisse volunt. Seruius hunc locum profert ad illum Virgilij versum *Æneid.* 7. *Ettua Dardanijs transcribi sceptrum colonis.*

PROTEVS] tergiuersatorem, & fugacem debitorem cum Proteo comparat, qui, ut est apud Hom. *id. d.* modò leo, modò pardalis, modò aper, modò, quicquid voles, fiebat. vide annot. ad epist. 1. lib. 1. similis igitur erit Proteo debitor Damasippus, cum vocabitur in ius. ex omnibus enim cautionibus, & formulis, & syngraphis, & tabulis elabatur.

CUM RAPIES IN IVS MALIS RID. AL.] sic legendum esse, non ut vulgò, *Cum rapies in ius malis rid.* &c. admonui iam antea in commentarijs Lucretianis. quod antea facere me fugerat,

B quamvis in vno atque altero libro ita scriptum reperissem, dum scilicet alijs curis, cogitationibusque suspensus ac districtus in lectione recepta nihil vitij inesse arbitror. sumtum autem est, & fere expressum ex illo Homeri versu *ix. v. Oi δ' ἄν' ἡναιχέμενοι γελῶντες ἄλλοις τρέποντες*: id est, illi autem malis iam ridebant alienis. Iam verò malis alienis ridere, est id, quod dixit, *Oda* 11. lib. 3. *vultu inuito*, seu potius, non ex animo, quo modo rident, qui latitiam simulant. vultum enim componunt illi quidem ad risum, & risus vestigia in vultu præbent, sed ita ut facile appareat, risum esse quasi alienis maxillis confectum, & conformatum. Talis est & risus Argyrippi illius apud Plautum in *Afin. Arg. Hem. aspecta: rideo.* Dem. *Vtinam male qui mihi volunt, sic rideant.* Huius autem loci restitutio, nequid dissimulem, Simeoni Bosio Lemouici debetur. Ille enim Auratum admonuit per litteras, ita se reperisse scriptum in optimo, & antiquissimo cod. eademque opera, se animaduertisse sumtum esse ab Homero: quod subindicat & Porphirio. Auratus autem, qui sciret, hoc mihi gratissimum futurum, cuius hoc scire in primis interesset, mihi impertiuuit. Quod cum ego item cum Turnebo collega meo in sermone, ut fit, communicassem, & iam cuidam loco meorum in Lucretium commentariorum, aspersissem, ita probauit, ut in caput 5. 23. libri aduers. retulerit.

RAPIES IN IVS] quamobrem rapies. nam nemo in ius rapi, id est, manu iniecta & inuitus & per vim in ius trahi potest. alioquin iniuriarū actionem habebit in eum, qui rapuerit. respondeo vel inuitum in ius duci posse eum, quem aduersarius vadatus sit, id est, vadibus acceptis in ius vocarit, si ille se ad diem non sistat in iudicio, & si aduersarius ante testatus sit, id est, prehensa auricula aliquem ex præsentibus testem sumserit. ut suprà, sat. 9. lib. 1. *Et licet amestari? ego verò Oppo no auriculam: rapit in ius.*

PUTIDIVS MVLTIO, &c.] multo stolidior, D atque insanior est Perillius, qui id credit alteri, quod ille numquam sit dissoluturus. *dictare* est creditoris. dictat enim creditor, cum iubet scribere, sibi que acceptum ferre debitorem: vel cum dictat argentario nomen suum, ut perscribat ille in codice suo nomina creditoris, & debitoris. sat. 7. eiusd. *Non dices hodie quorsum hac tam putida tendant, Furcifer?*

REScriBERE] reddere per argentarii codicem, & scripturam.

TOGAM COMPONERE] toga composita attendere: se ad audiendum parare.

ARGENTI PALLET AMORE] epist. 19. lib. 1. *Quod si pallerem casu, &c.*

CALET] æstuat. tralatio ducta est à morbis corporis, & maxime à feбри. suprà transtulit ad amorem, morbum animi tæterrinum Od. 11. lib. 4. *Non enim posthac alia calebo Famina.*

VOS ORDINE ADITE] vos, qui morbis animi affecti estis, suo quisque ordine ad me accedite.

DANDA EST ELLEBORI] significat avaros omnium, qui animo laborant, insanissimos esse, avaritiāque, maximam esse insaniam. E

NESCIO AN ANTICYRAM] amplificatio est. non solum hoc dico, multo maximam ellebori partem avaris esse dandam: verum etiam existimo totam Anticyram, in qua nascitur elleborus, ijs essetribuendam. epist. ad Pison. de arte poet. *Si tribus Anticyris caput insanabile numquā Tonfori Licino commiserit.* Sic Pers. *Anticyras melior sorbere meracas.*

HEREDES STABERI, &c.] Staberij heredes iussi sunt à testatore incidere in eius sepulcro, quantum ab illo ex testamento accepissent: quod nisi fecissent, damnati sunt ab eodem testatore Staberio, centum paria gladiatorum populo Ro. dare. sic autem concipi solebant verba testamentorū: hoc, vel illud faciat heres meus: si non fecerit, hoc, vel illud dare, seu facere damnas esto.

SVM MAM INCIDERE SEP.] incidere, iussu testatoris scilicet, in sepulcro summā pecuniā, seu bonorum, quæ ex illo testamento acceperant. F

ATQVE EPVLVM] & damnati sunt epulum præbere populo Rom. arbitrato Arrij hominis sumtuosi, & luxuriosi: & item maximam vim frumenti.

FRVM. QVANT. M. AFR.] dixit *ὑπερβολικῶς* *Frumentum quantum metit Africa.* fuisse autem Africam frumenti feracem, ac frumentosam, notauius ad illum locum Ode 1. lib. 1. *Quicquid de Libycis verr. ar.*

SIVE EGO PRAVE, SEV R.] Staberium loquentem facit.

NE SIS PATRVVS MIHI] neme reprehende. vide annot. ad Od. 12. lib. 3.

CREDO HOC STABERI PR. A.] id est, credo Staberium hoc prudenter iussisse. *iussisse* autem legendum est, aut *voluisse*: non *vidisse*, ut vulgò scriptum est. sic enim loquebatur veteres: eiusque

A ciulque rei exstant complura apud scriptores exempla. Cicero accus. lib. 2. *heredē statuas insum esse in foro ponere: nisi posuisset, Veneri Ericina esse multatum.* Caius tit. de legat. & fideicomm. lib. 30. Pande. *Et si a quo pretio emere, vel vendere iusserit testator, adhuc utile legatum est.* Iulianus eodem lib. *Si Sempronius Titium heredem instituerit, & ab eo post biennium fundum dari iusserit Manio.* Paulus lib. 31. *si testator dari quid iusserit, aut opus fieri, &c.* Idem lib. 32. *praterea si sine liberis Herminippus moreretur, aliam possessionem dari iusserat.* licet legere & voluisse: quod hoc ipso loco confirmari potest, semelibi sine ego prauē, Sen rectē, hoc volui. iterum infra cum summam patrimoni inculpere saxo Heredes voluit. De altera autem scriptura dubitaturum arbitror neminem in probatis lingua Latinæ auctoribus versatum, quin sit inepta, & corrupta. nam ita quidem loquimur, *plus vidit, multum vidit*, pro his, intelligentior fuit, valde intelligens fuit: *prudens vidit* aut, numquam dicunt Latini, quod sciam. Cum autē ita dicimus, *hoc vidit*, simile est, ac si diceremus, hoc intellexit, quæ sententia huic loco non conuenit. Nam hæc verba, *credo hoc Stab. pr. anim. iuss.* referuntur ad illa superiora, quæ dixerat Staberius, *sine prauē, sine rectē: hoc volui*, id est, hæc est mea vltima voluntas, siue sit praua, siue recta. respondet nunc Damasippus, siue quis alius. credo Staberium id, quod iussit, ac voluit, rectē voluisse, prudenterque iussisse: sed quid sensit, cum, &c. id est, quid spectauit? quæ fuit eius mens? quæ sententia? &c. Animaduerte autem, animum Staberij prudentem, pro eo, quod est, Staberium prudentem, positū esse. quod genus alibi notauimus.

QUOAD VIXIT] quoad, hoc loco, vnius syl labæ est, ut apud Lucret. li. 5. *Sentit enim vim quisque suam, quoad possit abuti.* ibid. *Et simul ecquæ sit finis, quoad mœnia mundi, Et taciti motus possint hunc ferre laborem.*

CREDIDIT ING. PAVP. VIT.] quæ in re magnopere fallebatur. Non est enim paupertas ea vitio vertenda, quæ à Deo immortalis in nos profecta est, quæque nulla nostra ignauia, aliæve culpa nobis accidit. Itaque verat eam Hesiodus maledicti loco alteri obijcere, aut exprobrare, tãquam Dei munus, his verbis, Μηδέ ποτ' ἔλομένω πένιλω θυμοφθόρον ἀνδρὶ Τέτραδ' ὀνιδίζεν μακάρων δόσιν αἰνέοντων. quos versus interpretati sumus ad illum locum Od. 24. lib. 3. *Magnum pauperies opprobrium,* &c. sic & Theogn. Μη ποτὶ πένιλω θυμοφθόρον ἀνδρὶ χλωθεῖς, Μηδ' ἀχρημοσύνην ἔλομένω πένερε. id est, ne vniquam animi pestem paupertatem cuiquam maledicti loco obijce, neque pecuniæ pœnuriā perniciosam.

ET CAVIT NIHIL ACRIUS] quàm paupertatem, acrius, id est, vehementius.

VT, SI FORTE] adeo, ut si forte vno quadrante minus diues mortuus esset, &c. *perisset* excudendū curavi, secutus auctoritatē duorū Vati. & Rain. Card. Iann. Tornef. Russard. Nicotiani.

OMNIS ENIM RES] hæc dicuntur ex persona Staberij, hominis auarissimi. his autem Horatianis non est dissimile admodum Theognidis

illud, nullam aliam vulgò virtutem haberi, nihilque aliud esse opinione hominum laudabile, & gloriosum, quàm diuitias: ceteras res inutileis duci, etiam si quis Rhadamanthum continentia, & æquitate vincat, Sisypho scientia antecellat. sic Theogn. Πλήθει δ' ἀνδράπων ἀρετὴ μία γίγεται ἡδὲ, Πλεπὴν, πλὴν δ' ἄλλων ἔδεται ἀρ' ὡς ὄφελος, Οὐδ' εἰ σὺ προσηύλω μὲν ἔχοις Παδαμάνθου αὐτῶς, πλείονα δ' εἰδείης Αἰολίδος Σισύφου. sic Eurip. Phœniss. ait, pecuniam ab hominibus plurimi fieri, maximamq; vim habere rerum humanarum. Τὰ χρέματα ἀνδράποισι πρῶτα παῖ, Διῶα μιν δὲ πλείω τῶν ἐν ἀνθρώποις ἔχει. Hesiodus autem pecuniam mortalibus animam dicit esse, Χρέματα γὰρ ψυχῇ πέλαται δειλοῖσι βροτοῖσι. adde his illud, πλεῖω δ' ἀρετῇ. καὶ κῦδος ὁ πηδεῖ. id est, diuitias virtus & gloria, seu decus comitantur.

QUAS QVI CONSTRUXERIT, ILLE &c.] falsa sententia, ex auari sensu, & iudicio, nō de poëtæ sententiā pronuntiata. Nam sic ipse poëtæ. sat. 1. lib. 1. *At ni id sit, quid habet pulchri constructus acernus?* & Oda 2. lib. 2. *Nullus argento color est, auaris Abdita terris inimice lamina.* &c.

SAPIENS NE, ETIAM ET] sic habent omnes libri manuscripti. sed in alijs post particul. ne, scripta est interrogationis nota: in alijs non item. itaque dicendum est vel eam vacare, aut certe ornatus causa adiectam esse, ut sat. x. lib. 1. *O se rustiorum, qui ne putetis Difficile, & mirum, &c.* & sæpe aliàs: vel interrogandi vim habere. sed ego arbitror ornatus causa adiectam esse. In lib. Card. Rain. non erat copulatio & ante rex.

QUID SIMILE ISTI GRÆC. ARISTIP.] M. Tull. de inuent. rhet. lib. 2. *Et pecuniam in mare deijcere, inutile: at non eo consilio, quo Aristippus fecit.* Laërtius in Aristippo, πρὸ θεράποντος αὐτοῦ βασιλέως ἀργύριον, καὶ βαρυνόμενα, ἐπόχε (ἐφη) πρὸ πωλέων, καὶ ὅσον δυνάσασαι, βάσει. id est, cum seruus eius in via argentum portaret, eoque onere grauaretur, abijce (inquit) quod vireis tuas superat: & quantum potes, gere. Idē ferē de Crate Thebano ferūt. Tradit quidē idē Diogenes scriptū esse à Diocle quodam persuasisse ei Diogenem Cynicum, ut agros suos incultos relinqueret, & quicquid pecuniæ haberet, in mare proijceret.

PROIICERE AVRVM] epist. de arte poët. ad Pison. *Proijcere ampullas, & sesquipedalia verba.* πωγίεναι. dicunt Græci.

NIL AGIT EXEMPLVM, LITEMQ.] nihil prodest: inane, & inutile est exemplum, quod æquē in cōtrouersiam vocari potest, atque id, de quo dubitatur, nam quod eiusmodi est, lite priore diremta, ac dissoluta, nouam ex se gignit. at dubia debet apertis, & certis, & incontrouersis doceri, demonstrari, ac declarari: quod hic nō fit. nam ut Staberius vitiosus est, qui pecuniam rebus omnibus anteponat, ita & Aristippus, qui eam contemnat, & in mare abijciat. Aristippum laudat epist. 17. li. 1. non longē à principio. Significat autem, utrumque insanire, & eum, qui aurū ita consecratur, & amplectitur, ut bonis quæ sitis uti non audeat, & eum, qui sua bona profundit, dissipat, pro nihilo putat. Sic loquitur & M. Tull. lib. 3. de oratore. *Ars enim cum a natura profecta sit,*

A *fit, nisi naturam moueat ac delectet, nihil sanè egisse videatur.*

SI QVIS EMAT CITHARAS, &c.] totus hic locus videtur ex Oeconomico Xenophontis petitus in principio, ubi multis verbis docet, *χρήματα*, id est, pecunias non esse *χρήματα* ei, qui nesciat uti, quemadmodum neque tibia ei, qui tibijs canere nesciat, esse vtileis. sic Xenoph. *ὡς περ γὰρ ὧλοι τοῖς μὲν ὀπίσσω μέντοι ἀξίως λόγῳ αὐλεῖν, χρήματα δὲ τοῖς δὲ μὴ ὀπίσσω μέντοι, ὅθεν μάταιον, ἢ ἀχρηστοὶ λόγοι, εἰ μὴ δὲ ποιοῦντες αὐτοὺς, id est, quemadmodum tibia ei qui dem, qui scit probè tibia canere, sunt vtileis: ei autem, qui nescit, nihilo magis vtileis sunt, quàm lapides inutiles, nisi fortè eos vendat. Sèper vsum bonorum partorum suadet & commendat Horatius: vide annotation. ad illum locum sat. 1. li. 1. *Et tanquam parcere sacris.**

SI SCALPRA, ET FORMAS] scalptra, à scalpendo dicta sunt. cultri sunt sutorij, qui duas habent acies, vnam inflexam, & incuruam: alteram rectà procurentem.

ADVERSUS MERCAT.] abhorrens à mercaturis. Oda 4. lib. 2. *Sic lucro auersam potuisse nasci, &c.*

B QUID DISCREPAT ISTIS, QVI N.] in diuitijs semper vsum desiderat Horatius, ut saty. 1. lib. 1. *Nescis quò valeat nummus, quem prebeat vsum? Panis ematur, &c.* vsum autem diuitiarum præclare Pindarus in eo situm esse ait Nem. *εἰδ. α.* non, ut aurum domi conditum, atque in terram defossum serues: sed ut tibi in primis benè facias, primusque fruaris: secundo loco, ut egentibus amicis largiens benè audias. Verba Pindari sunt hæc, *ὄν κ' ἐραμαι πολλὸν ἐν μεγάροις πολλῶν καπακρύψας ἔχειν, ἀλλ' ἐόντων εὖ τε παθεῖν, καὶ ἀκύναι φίλοις ἐξαρκέων.* sunt & alia quædā ab ipso Horatio posita in superiore satyra, quæ cum his conferat studiosus lector.

NESCIVS VTI COMPOS.] nesciens uti bonis quæ sitis, paratis, congestis, & conditis. *epi. 1. lib. 1. Condo & compono, quæ mox depromere possum* translata posuit. *proprie Od. 17. lib. 3. dū potes, aridum compone lignum.* aliter satyra 9. lib. 1. *Omneis composui.*

C MET. QVE, VELVT CONT. SAC.] sic sat. 1. lib. 1. *congestis undique saccis Indormis inhians, Et tanquam parcere sacris Cogeris, Et tanquam pictis gaudere tabellis.*

PORRECTVS] strat⁹, iacens, extensus, ut sat. superiore: *Porrectum magno magnum spectare, &c.* & Oda 10. lib. 3. *Porrectum ante fores, &c.*

FOLIS AMARIS] non oleribus hortensibus, sed agrestibus, & iccirco amaris.

NIHIL EST] nihil est mille optimi vini cados domi conditos habere.

VNDE OCTOGINTA] tmesis. unde octoginta enim dicimus, pro lxxix. ut unde viginti, pro xix. & similia.

BLATTAR. AC TIN. EP.] stragula vestis à blattis, & tineis corrosa. quidam scribi volunt hoc nomen hoc modo, *blaptis*, & non *blattis*, à verbo *βλάπτειν*.

FIL. AVT ETIAM HÆC LIB.] sic suprā

Od. 14. lib. 2. *Absumet heres Cacuba dignior Seruata centum clauibus, & mero Tinguet pauimentū superbū Pontificū potiore cenis.* Tales homines heredibus quidem sunt diuites, sibi autem pauperes, ut indicat Græcorum epigramma, *Πλάτων μὲν πολλὰ τέτυκτος ἔχεις, Λυχνὸν δὲ πένης. Ὁ τοῖς κληρονόμοις πλοῦσι, σοὶ δὲ πένης, id est, Diuitias locupletis habes, animū sed egentis. O miser heredi dices, inopsq; tibi.* Sic autē verit Thomas Morus Anglus, seu Britannus.

DIIS INIMICE] *θεοῖς ἐχθροῖς.* Dijs inuise. Nam Dij immortales grauissimè offenduntur tua immoderata parsimonia. vel credibile est, te inuisum esse Dijs immortalibus, seu tibi iratos esse Deos, qui ita miser sis. sic enim loquuntur Græci: Demosth. *ἐπεὶ σε φαί. ὁ δὲ παμπόνηρος, καὶ τοῖς ἐχθρὸς, καὶ βλάσκατος ὄντως.* id est, omnibus vitij cooperatus, & dijs inimicus, & planè improbus sycophanta.

CVSTODIS?] hic est scribenda interrogatio- nis nota. duo enim quaerit, utrū sua custodiat, ut absumat heres, an, ne sibi quippiam desit.

QVANTVL. ENIM SVMMÆ CVRT.] quantum de summa, & de aceruo deminuet vnusquisque dierum, si paullo mundiore, & liberaliore victu, cultūque vtēris?

OLEO MELIORE] oleo meliore, quàm soles: non tali, quali utebatur Auidienus ille, nempe odoris teterrimi, & quem nemo proferre posset. vide satyra superiore de Auidieno Cane, & saty. 6. lib. 1. de Natta. qui oleo lucernario, seu de lucernis detractō vgebatur.

PORRIGINE] porriginem putant quidam à porrigendo dictam, propterea quòd porrigi ac dilatarī solet, nisi maturè curetur: alij à porro o- lendo. morbus est capitis furfuribus, & quasi farina obstiti. nascitur autem inter pilos, ut in capillo, idque sapius: in barba autem, & supercilio rarius: surgunt in locis porrigine affectis squamulae quædam (ut scribit Corn. Celsus lib. 6.) eæque à cute resoluuntur, & interdum madent, multo sapius sicca sunt. repurgatur hic morbus saepe peccando, & medicamentis leniter reprimentibus, ut aceto cum oleo, & similibus. In vno codice calamo exarato ego scriptum reperi *prurigine*: quam scripturam tametsi non damne, alteram tamen ei antepono. utitur ea voce Lucill. lib. 30. *Triste & corruptum scabie, & porrigine plenum.*

QVARE, SI QVIDVIS SATIS EST, PERIVR.] quam obrem si quouis victu, & quantumvis tenui, sordidoque cultu contentus es, omnia facis, & pateris, ut rem augeas? cur peieras, furaris, eripis undique?

PERIVRAS] hoc verbo etiam Plautus utitur *Asinaria. pernegabo, atque obdurabo, periurabo denique.* & Mercat. *nolim quidem: verum homo periurabit.* & Pænulo. *Perge. optumè hercle periuras.* & in Clitell. *Periurare me patiēre?* Vsitatius tamen peierandi verbum.

PARARIS] paraueris, emeris. notauimus alibi.

CUM LAQVEO VXOREM, &c.] credibile est, quempiam hic ab Horatio tacito nomine describi, qui uxorem laqueo exstinxerit, ut dote potiretur:

A tiretur:quemadmodum & alium, qui matrē veneno necarit, vt pecunia materna citius frueretur.

INCOLUMI CAPITE ES?] sanus ne es? sanā ne mentis es?

QVID ENIM? NEQVE TV HOC F. &c.] ridicula auari scelerari, atque impij defensio, dedita opera ab Horatio conficta, vt ostendat statim, eius insaniam cum Orestis furore esse comparandam: immo verò esse actiorem & grauiorem, dices te (inquit Damasippus) non esse impiū, neque insanum, quia neque Argis matrem tuam interfeceris, neque ferro, quomodo Orestes. ma-
lim autē ita legi, quidni? neq, enim hoc facis Argis. quam scripturam probant doctis viri, & ratio tuetur ac confirmat. respondet enim pro aduersario ridiculē, hoc modo, quidni incolumi capite sis? Neque enim Argis matrem interficis, vt Orestes. significat autem, eum æquē matricidam, & insanum esse, atque Orestem, cū locus matricidium non distinguat.

GENITRICEM OCCIDIT ORESTES] Ita nota est Orestis, & Clytemnestræ ab Oreste necata historia, vt superuacaneæ operæ sit plura hac de re annotare. Præterea ex Euripide, si quis eam ignorat, petere licet. verum tamen hæc ascribam ad hunc locum, quæ non sunt fortasse cuius notissima: Orestem, cū pater eius interficeretur, annum ætatis decimum tertium agentem, vt vult Pherecydes, à nutrice Laodamia, vt Pindarus ait εἰδ. α. Πυθ. ab Arfinoa, ex oculis, & manibus Clytemnestræ sublatum, atque ereptum fuisse: deinde (id quod omnibus est notum) corroborata iam ætate, Apollinis iussu patris vlciscendi causa supplicium de matre sumisse: postremò non solum diuina, sed etiam deæ sapientissimæ sententia esse liberatum, vt ait M. Tull. in orat. pro Milone, & Demosthenes ἐν τῇ κατ' Ἀελοκράτους λόγῳ.

AN TV RERIS EVM] existimasne (inquit) matrem demum à se necata insanisse Orestem, & non antequàm facinus admitteret, dementem, atque insanum fuisse? vult, Orestem, antequàm materno sanguine manus contaminaret, insanū fuisse, non ex scelere insaniam natam esse, vt poëta fabulantur: qui faciunt Orestem, Athamantē, & ceteros matricidas, in tragædijs à Furijs agitari, earumque tædis ardentibus perterreri. sed M. Tull. in orat. in L. Pisonē, & orat. pro Rosc. Amerino negat illa esse credenda de Furijs, ac facibus, aitque sua quemq, fraude, suo facinore, suo scelere, sua audacia, de sanitate, ac mente deturbari: has esse impijs assiduas, domesticasq, Furias: has esse impiorū flammās, tædas, & faceis. sic ferē Æschines orat. καὶ Τιμάρχῃ, in extrema Μη γὰρ οἶεσθε, ὦ Ἀθλωαῖοι, τὰς τῶν ἀδικημάτων ἀρχὰς ἀπὸ θεῶν, ἀλλ' ἔχ' ἴπ' αἰθρώπων ἀσέλγείας γίνεσθαι, μηδὲ τὴν ἡσέκηκτος, καθάρσιν ἐν τραγῳδίαις, πινὰς ἐλαύνειν, καὶ κολᾶζειν δασύνει μύθεν, ἀλλ' αἱ πορπτεῖς τὸ σώματα τῆς δυνάει, καὶ τὸ μηδὲν ἰκανὸν ἡγεῖσθαι, ταῦτα πληροὶ τὰ λησθέντα· ταῦτα ἐπακτροκέληται ἐμβέβηται. ταῦτα ὅτιν ἐκάστω ποινῇ· ταῦτα ἀδελφεύεται τοῖς νέοις, σφαττεῖν τὴν πολιτείαν, ἴπ' ἡρετεῖν τοῖς πνεύμοις, συγκαταλύειν τὴν δῆμον. id est. Nolite enim existimare, Athenienses, iniustorum, & audacium facinorum principia à Dijs, non à petulanti hominum improbitate nasci: neq, impijs, &

sceleratos homines Furiarum tædis ardentibus agitari, atq, excruciarī, sed profusa & prorupta corporis libidines, ac voluptates: vastæ, & immensa cupiditates, hæc sunt, quæ terras omnes latronibus, & grassatoribus complent, hæc nauibus piraticis maria infesta reddunt: hæc ab unoquoq, pœnas repetunt, hæc inuentum impellunt, atque hortantur, vt ciueis trucidet, vt tyrannis inferuiat, vt populi libertatem opprimat, &c. ex tragicorum fonte manauit illud Virgilianum lib. 4. Æneid. Aut Agamemnonius scenis agitatus Orestes Armatam facibus matrem, & serpentibus atris Cū fugit, vlticesq, sedent in limine Dire.

ACTVM] agitatū: impulsū: vt oda 6. epod. Agam per altas aure sublata ninetis.

QVAM IN MAT. IVG. FERR. TER.] id est, quā matrem ferro necauit. sic Virgil. lib. Ænei. 9. atro tepefacta cruore Terra, toriq, madent. ibi. & fixo ferrum in pulmone tepefecit. Ad hanc rem pertinet nescio cuius poëtæ versus, quem profert Carilius lib. 1. vbi de communibus syllabis disputat. Tūne Clytemnestra fœdasti viscera ferro?

MALE TVTÆ MENTIS] parum tutæ mentis, id est, furiosus. non enim tutum est sese furioso committere.

VOCANDO HANC FURIAM] hanc videlicet Electram. hic locus sumtus est ex Euripide in Oreste. Μέλει μὲν ἴσα τῷ νέμῳ Βελινύων· Μέλει μὲν ὀχμαῖς, ὡς βάλῃς εἰς τὰς πύρας. id est, omitte me tu, quæ vna es mearum furiarum. Medium me tenes, & portas, vt in Tartarū deiicias.

HVNC, ALIVD] hunc autem, videlicet Py-ladem, alio nomine appellat, quo nomine bilis atra eum appellare iussit.

SPLENDIDA] referendum ad atræ bilis naturam, quæ splendida est, vt docet Galenus αἵματι πικρῷ. 6. v. Μέλαινα χολή σιληνὸς πικρῷ αὐτὸ τὸ αἷμα τὸ ὄν· ὡς ἀπὸ καὶ ἡ ἐν νεφρῶς θαλάττῃ ἀσφάλτης, ὡς ἰσχυρῶς ὀνομαζομένη, id est, atra bilis splendidior est ipso sanguine: quemadmodum & bitumen, quod ex mari mortuo nascitur: quod Iudaicum nominant. Idem lib. 4. ἀπορ. xxi. Μέλαινα αἷμα πικρὸν, λαομένη ἀπὸ ἀπληθύνῃ φέρεται, διαφέροντα τῇ κελύφῃ καὶ μὴ πεπηγμένα. καθάρσιν δὲ κείνο. Μέλαινα δὲ χολή, καὶ τῇ κελύφῃ χολαῖς τὸ πεπηγναι, καὶ τῇ σιληνὸς τὸ μέλαι, ἐπὶ δὲ δακνῶδες εἶναι, καθάρσιν δὲ ὅς, αἰσθέρειν τε καὶ ῥιμοῦ τῷ γλῶ· ὡς δὲ δὲν ἴπ' ἀρχαῖς τῆς μέλαισιν. id est, atramenta ei sanguini, qui niger factus est, similia dicuntur esse: cū eo differant, quod fundantur, neq, concre-scant, quomodo sanguis. Atra bilis autē his à sanguine nigro differt, & quod ita liquida sit, vt non cōcre-scat, & quod splendida sit, & mordax instar aceti: præterea quæ terram glubat, ac fermentet: quorum nihil id atramenti inest.

PAUPER OPIMIVS] hominis auari ingenium sub Opimij cuiusdam persona pulchrè describit. pauperem autem argenti dicit, quia eo vti vel nequibat, vel non audebat, ne quid de aceruo detraheret, neue deminueret. sic Od. 16. lib. 3. Magnas inter opes mops.

POSITI INTVS] domi conditi: ἐνδον κειμένους.

VEIENTANVM] vinum tenuissimum, vilissimum, pessimum denique, à Veiento oppido.

M m

C A M P A -

A CAMPANA TRULLA] fictili poculo: alij aneo. *suprà saty. 6. lib. 1. Campana supellex. trulla genus est vasis, seu poculi vinarij, vt declarat hic locus apud M. Tull. quarto lib. accus. Erat etiam vas vinarium ex vna gemma pergrandi, trulla excavata cum manubrio aureo. vide Varron. lib. 4. de ling. Lat.*

LETHARGO] veterno, vt *sup.* diximus.

HVNC] Opimium lethargicum, seu lethargo oppressum, seu veternosum.

ERIGIT] veterno oppressum, atque afflictum excitat.

ADDIT ET ILLVD] addit orationem ad factum medicus. nam nihil sanè locutus erat. sic infra eadem satyr. *Et vnum Quidam magnum addens, vnum me surpate morti, &c.*

HÆC AVFERET] sic habent omnes libri veteres: vulgati autem, *hoc.*

MEN' VIVO?] Méne viuo, auferet hæres? (inquit Opimius æger.)

B HOC AGE] in hanc curam incumbere (inquit medicus): huic rei da operam assiduam: totum studium tuum eò confer, vt conualescas, & viuas. nam hæc verba, *hoc age*, eam, quam dixi, vim habent, vt & alibi ostendemus.

QVID VIS?] quid vis faciam? (inquit Opimius.)

DEFICIENT INOP. VENÆ TE] destituent te inopem (inquit medicus) venæ, nisi cibo vireis reficies, & recreabis. *Lucre. lib. 4. His igitur rebus rarefcit corpus, & omnis Subruitur natura, dolor quam consequitur rem. Propterea capitur cibus, vt suffulciat artus, Et recreet vireis interdatus, atq; patentem Per membra, ac venas vt amorem obturet edendi. in vno cod. manuscripto legitur Destinent inopem. quam scripturam non sum secutus, vt suppositam.*

C SYME HOC PTISANAR. ORYZÆ] *πυσίαν*, seu *πυσίαν* geminato *σσ* pulvis genus est ex farina hordeacea. verumtamen fit & ex alijs frugibus. docent autem medici, hordeaceam omnium esse saluberrimam, atque ad concoquendum facillimam. nam quæ ex oryza constat, cum copiosius alat ægrum, quam plerunq; vires ferre queant, tum ventriculum prægrauare solet. ptisanarium nomen est *πυσίαν* a ptisana, quasi pusilla ptisana. Accipiendum est autem ptisanæ nomen hoc loco, nō pro oryze succo, qui in potionē præbeatur, cuiusmodi hodie fieri consuevit ex hordeo, in qua nihil inest præter aquam, & hordei cremorē: sed pro pulve, in qua solida partes ipsius oryze maneat, quæ detur in cibum.

QVANTI EM TÆ?] quærit Opimius quanti emta sit oryza, morbo & fame moriturus potius, quam assis octo in salutem, & vitam æquo animo insumturus. *emta* autem patrij casus est, numeri singularis.

OCTO ASSIBVS] octussis numero singulari, & asses octo, vnum sunt, aut certè idem valent. itaque sic loquuntur Latini, *ptisanam octusse emi*, numero singulari, id est, octo assibus. Quod si quis ita loquatur, *emi octussibus* numero multitudinis, ineptè loquatur, nisi cum hac adiectio-

ne, verbi gratia, duobus, tribus, quattuor, &c. D octussibus. duo octusses autem sedecim assis valent, & ita deinceps. Iccirco scripturam vulgatam reieci, vt corruptam, & ineptam. mihi suffragantur aliquot veteres cod. in quib. in nomine *octussibus* non vacabat litura. ex qua feci coniecturā, scriptum fuisse initio *oct' assibus*: deinde ab aliquo audaciore, quam doctiore, factum esse *octussibus*. as autem principio nummus erat libralis areus, & per L scriptum notabatur, valebatq; quattuor nostros Turonenleis: vnum Marketur Venetū. Itaque sestertius, qui duos asses & semissem valet, per duo LL & S à veterib. notabatur hoc modo LLS, vel ijs litteris linea trauerfa notatis: vel sic, IIS. vt pluribus verbis ostendemus annot. ad illum locum, *Dum septem donat sestertia*, epist. 7. lib. 1. non vt hodie, idque inscienter, H-S.

EHEV: QVID REFERT MORBO, &c.] quid refert (inquit Opimius) vtrum morbo, nempe lethargo, peream, an furtis, ac rapinis? multo certè mihi optabilius esse debet morbo perire, quam furtis, & rapinis: quasi hoc significet Opimius, tanti emere oryzam, esse sua furto amittere, suisque bonis spoliari. sine igitur me, o medice, (inquit Opimius) morbo extingui, & interire. tantam enim impensam æquo animo ferre non possum. morte mihi longè grauius, atq; acerbius est, mea sic diripi, & compilari videre.

PEREAMQVE RAPINIS] ita reperi scriptum in quattuor codicibus calamo exaratis, vno Vatic. Rain. Card. Iann. Tornes. non, vt in vulgatis, *peredamne?*

QVID? SI QVIS NON SIT AVARVS,] nunc incipit docere alios præterea esse stultos, & insanos, quam avaros: neq; eum, qui non sit avarus, continuo esse sanū: quemadmodum nō efficitur ex eo, si quis non sit cardiacus, vt benè valeat, cum sint alij quamplurimi corporis morbi. vnā autè colloquuntur Horat. & Damaspus hoc loco. quærit enim Hora. respondet Damaspus.

NON EST CARDIACVS] qui sint cardiaci, *suprà* abhinc non longè, diximus.

CRATERVM] medicum, de quo M. Tull. lib. 12. epist. ad Att. *commouet me Attica, etsi assentior Cratero.* & Persius sat. 3. *venienti occurrere morbo. Ecquid opus Cratero magnos promittere montes?* huius seruum scribit Porphyrius Tyrius lib. 1. *ὁ δὲ δόκλος τῶν ἐμψύχων*, morbo insitato affectū, cum medicamenta non prodesse, vipera piscis in formam figurata, & ab eo vorata, sanum factum. Verba Tyrij hæc sunt, *Κερατὴ τὸ ἰατρικὸν οὐκ ἐστὶν ἐν τῷ πύθωνι, τῶν σαρκῶν ἀποσπῶν λαβὼν δὲ τὸ σῶν, πῶς μὲν φαρμάκοις ὠφέλιται, ἢ δὲ ἰχθύος δὲ βότρω, & χύσιν αὐτῶν, καὶ βρωθέντι διεσώθην, ὁ σαρκὸς συγκολληθεῖσιν.* id est, Crateri autem medici seruus nouo & insitato morbo affectus. nempe carne ab ossibus diuulsa ac di-
stracta, pharmacis quidem nihilo melius se habuit: sed vipera in piscem conformata, & comesta conualuit, carne de integro conglutinata.

RECTE EST IGITUR] i. valētne igitur hic æger, quod cardiacus non sit? & è lectulo surget?

NEGABIT] medicus Craterus.

QVOD LATVS, AVT RENES M. T. AC.] epist. 6.

A *epist. 6. lib. 1. Silatus aut renes morbo tentatur acuto. morbus acutus est, aut quia vel citò hominem exanimat, vel citò periculo vacat: aut quia tanquam gladius, seu telum, corpus egri dolore quasi transuerberat: ex quo etiam à Latinis telum appellatur. Serenus. Est ea vis morbi, quod telum nominatur, Cum subito dolor insanus furit incitus est. ò ξείνα νόσος etiam à Græcis appellatur. Celsus lib. 4. cap. 6. Sed interdum id malum intra dolorem est, isq; modo tardè modo celeriter soluitur: interdum ad perniciem quoq; procedit, oriturq; acutus morbus, qui pleuriticus. [αλ. πνευμονικός] à Græcis nominatur. De renum morbis legito eundē Cels. eod. lib. cap. 10.*

IMMOLET A QVIS HIC P. L.] quinon est periurus, id est, qui periurio rē non auget, neque sordidus est, videtur habere deos Lares sibi propitios, æquos, amicos, placatos. Quare meritò debet eis, vt ab insania liber, porcū immolare, gratiasq; agere: verum est ambitiosus, &c. Porcū ab insaniis, & furiosis immolari solitū esse, declarat iocus Plautinus Menæch. *Quibus hic pretijs veniunt porci sincere? nummū à me accipe. inbe te piari de mea pecunia. nam equidem insanum te esse certò scio.* Iam à Laribus Laruæ dicuntur, à laruis laruati, id est furiosi atq; insani. Ob hanc fortasse causam insani Laribus sacrificare iuebantur, vt eos placarent. Alij hanc causam afferunt. Mania Larum mater, aut auia est, siue à Manibus dicatur, qui iidē sunt & Lares, siue ἀπὸ τῶν μαῖνιδων, quod est insanite, siue ἀπὸ τῶν μανῶν, quod est rariū, & remissum, siue ἀπὸ τῶν μονῶν, quod solitudine delectentur. Cum igitur Larum mater sit Mania, quæ insaniæ dea est, atq; iccirco Lares & Mania templū commune, aramq; communē habeant, nō immeritò etiā sacra habent inter se communia, & ab insaniis communiter placantur. Porcus autē potissimū Laribus immolabatur, quia Lares, Grundules dicebantur, Romēq; publice Grundules erant constituti, & consecrati ob eam porcā, quæ triginta pepererat, vt docet Nonius. Arnobius li. 1. aduersus Gentes, *Meliorisne sunt causa qui Grunduleis adorant Lares, & Aios locutios, Libentinos, quam sumus nos omnes, qui deum colimus rerum patrem? &c.*

C NAVIG. ANTICY.] vt purgetur veratro, seu elleboro. innuit ambitiosum alio genere insaniæ insanum esse, quā avarum: quia hic nunquam vtatur bonis quæsitis: ille sua largiatur, & profundat, vt honores à populo obtineat.

QVID ENIM DIFF. BARATHRONE] quantum ad insaniā attinet, nihil interest, vtrum quis sua profundat, an suis abstineat, vt alienis, aut sacris. Vterq; enim est insanus. barathrum locum fuisse altitudine immensa, in quem nocentes, & malefici demittebantur, notum est.

CANVS I] Canusij. oppidi nomen est, de quo suprà fat. 5. lib. 1.

NATIS DIVISSE DVOBVS] corruperant hunc locum insolentes, & audaces quidam homines, supposuerantq; didisse, planè vitiosè, & contra auctoritatem codicum non solum antiquorum, & calamo exaratorum, verum etiam typis excusorum melioris notæ. diuise autem rectū est, dictumq; vt promissè apud Catullum. *Ausfa-*

cere ingenua est, aut non promissè pudica, Ausilena, fuit. & apud Terent. produxe, & similia exempla bonis scriptoribus vlitata: ex quibus collegimus nonnulla suprà ad fat. 5. lib. 1.

TV NOMENTANVM] Tu Aule, ne Nomentanū sequerere, veritus sum. Erat autem Calpurnius Nomentanus profusus nepos: vt suprà diximus ad fat. 8. lib. 1.

TV NE SEQUERERE CICVT.] tu Tiberi, ne sequerere Cicutam, sordidissimum, atque auarissimum, cumini sectorem, & faneratorem.

QVARE PER DIVOS OR. VTERQVE PEN.] sic epist. 7. lib. 1. *Quod te per Genium dextramq; deosq; penateis, Obsecro, &c.*

TV CAVE NE MIN. TV, &c.] hic Oppidius duos habebat filios dissimiles admodum moribus, & natura. in Aulo enim indoles quædam inerat præsignificatrix largitionis futuræ, & profusionis: Tiberius contra ad parsimoniam, atque auaritiam natura factus videbatur. Pater igitur vtriusque ingenio perspecto, & cognito, vtilia vtrique præcepta dat, quibus naturæ vitium temperare, atque ad mediocritatem inflectere queat. Aulum monet, ne rem à patre acceptam largitione, & profusione minuat: Tiberium, ne immoderata parsimonia, & nimio lucri studio augeat. Cephalus ille apud Platonem lib. 1. de rep. querenti à se Socrati, qualis fuisset χρηματιστής, id est, quantum studij adhibuisset in pecunia quarendā, & in faciendā re, responderet se medium fuisse χρηματιστή inter auum, & patrem. Auum enim tanto ferè patrimonio à maioribus suis accepto, quantum ipse nunc possideat, multo maius fecisse, atque auxisse: Lysaniam autem patrem rem, quam acceperit, aliquanto minorem, quā nunc sit, fecisse: sibi vero satis esse, si liberis non pauciora quidem, sed aliquantulo plura, quā acceperit, relinquat. verba Platonis sunt hæc, si quis forte magis delectatur Græcis, quā Latinis, præsertim nostris. μέσος τις χρηματιστής τῷ πατρί, καὶ τῷ πατρὶ. ὁ μὲν γὰρ πᾶσι τοῖς καὶ ὁμοῦνός ἐμοι, ὁ δὲ οὐκ ἐστὶν ἕως τοῦ ἑστίαν κτήμας, τῶνδε γὰρ πολλὰς ποταύτην ἐποίησε Λυσανίας δὲ ὁ πατὴρ, ἐπὶ ἐλάττω αὐτῷ ἐποίησε ὅτι γυνὴ ἔσθ' ἐξ ὧν δὲ ἀγαπῶ, ἐὰν μὴ ἐλάττω καταλίπω τὸ πρῶτον, ἀλλὰ βραχέϊ πινὴ πλείω, ἢ παρέλαβον.

NATVRA COERCET.] quia modico contenta est.

TITILLET] ne vos gloriæ dulcedo alliciat ad petēdos magistratus. μη ὑμᾶς γαργαλίζῃ. tralatio est.

A M B O.] antiquum pro *ambos*. sic M. Tull. epist. ad M. Fabium Gallum lib. 7. *præter duo nos, loquitur isto modo nemo.* nam ita habent codices emendati, tum excusi, tum calamo scripti. sic & Virgil. *Aeneid. 11. Si duo præterea taleis Idæa tulisset Terra viros.* sic suprà fat. 7. lib. 1. *duo si discordia vexet inerteis.*

INTESTABILIS] Intestabilis est is, cui nemo iure cogitur testimonium dicere: cui testeis nulla sua in re adhibere licet. nam ciui Rom. incolumi capite, & fama licebat testimonium ijs denuntiare, quos sciret aliquid compertum habere earum rerū, de quibus quaereretur, aut controuersia esset. licebat ei & testeis omnibus in re-

Mm ij bus,

A bus, quas agere vellet, adhibere: ex quo natus est iocus ille apud Plautum in Curculione. *Semper curato ne sis intestabilis. Quod amas, ama testibus presentibus.* intestabilis illo loco, valet sine testibus. Sed ambiguit dictum est. propterea autem quod testamentum non nisi aliquot testibus presentibus fieri potest: iccirco, qui sunt intestabiles, testamentum facere non possunt, cum eis testibus in suis rebus adhibere non liceat. Atque eadem ratione ne ad testamentum quidem, quod quis alius facere velit, adhiberi possunt: quod auctoritate Vlpiani comprobatur. Nam id senatusconsultum, quo decretum est, ut damnatus ob crimen famosum, sit intestabilis, sic interpretatur, ut dicat, ei neque testamentum facere licere, neque ad testamentum ab altero adhiberi.

SACER] execrandus. ut sup. Od. 7. epod. *Sacer nepotibus cruor.*

IN CICERE, ATQUE FABIA] ædiles & ambitiosi homines solebant Florilibus, vel in annonæ caritate id genus legumina vel populo viritim metiri, vel vulgò spargere. M. Tull. frumentaria. *nunquam tam grati hi se (quimodij, Qu. Hortensii) fuissent: quos tu, cum ad mensuram tam exiguam rationem populo Rom. in capita descripsisses, gratissimum omnibus fecisti. Caritas enim annonæ faciebat, ut istuc, quod re paruum videbatur, tempore magnū videretur.* Ego tamen hæc Horatii verba de ijs, quæ spargebantur in vulgus, & de missilibus accipienda esse arbitror: quauis traditum sit Milonem tria amplissima patrimonium in delinienda plebe consumsisse, & P. Crassum populo Rom. epulum præbuisse, ac treis minas in singula ciuium capita distribuisse. sed hæc Horatiana, sunt referenda ad superiora tempora.

LATVS VT IN CIRCO SPATIERE] ut sis ædilis, ut præsis ludis, ut in Circo multis ante euntibus, & turbam summouentibus, ambules. sup. Od. 16. lib. 2. *Non enim Gaze, neq. consularis Summonet lictor miseros tumultus Mentis, &c.* Latius autem excudendum curauit septem codicum auctoritate fretus, duorum Vatic. lan. Faër. T. Ornesiani, Clericani, Nicotiani, & aliorum: interpretorque ita, ut dixi, lictoribus turbam summouentibus. alij referunt ad togæ latitudinem, atq. amplitudinem, ut sup. Od. 4. epod. *cum bis ter vlnarum toga.* AVT ÆNEVS VT STES] aut ut tibi statua ænea ponatur. sic loquuntur & Græci. *ἵσταται χαλκῶν*, statua æneæ honore affici: & *ἵσταναι χαλκῶν*, erigere alicui statuam æneam.

NVDVS AGRIS, NVD. P. 1.] spolianste agris, & pecunijs à patre acceptis?

SCILICET VT PLAVSVS] scilicet ut populus Rom. tibi eodem modo applaudat, quo modo Agrippæ applaudere solet.

ASTVTA INGENVVM VVLPES IMIT. 1.] quid tam dissimile, quàm vulpes leoni? Illa imbecilla, hic valentissimus: illa dolis, hic viribus confidit. plerique tamen ubi pellis leonina non satis valet, vulpinam adhibent, nitunturque & viribus & dolis. quod fecisse L. Syllā accepimus, ei que benè processisse videmus. Sed insigniter ij stulti sunt, qui cum ingenio, & sollertia locum ali-

quem inter suos ciueis obtinere possint, viribus simulatis, potentiaque specie ostentata, cum superioribus, atque illustrioribus viris malunt contendere.

NE QVIS HVMASSE VELIT] Inducitur nunc nouus dialogus, nouaque disputatio inter priuatum aliquem, seu plebeium, & Agamemnonem: cuius hæc summa & sententia est, reges, & principes, & huiusmodi personas claras, & illustres ob speciem gloriæ inanem multa quotidie peccare, immania scelera suscipere, denique vehementer insanire. Totus autem hic locus ex Sophoclis Aiace adumbratus est, apud quem, cum Aiace sua ipsius manu interfectum Teucer tollere, ut sepeliret, conaretur, interueniens Menelaus Agamemnonis iussu, verat Aiace corpus loco mouere propterea, quod (inquit ille) cum speraremus eum belli adiutorem, & nobis amicum unā nobiscū venisse domo, comperimus re quæ sita inimicum nobis fuisse Trojanis ipsis aciorē: qui vniuersi exercitus cædem meditatus, noctu nos adortus est, ut armis opprimeret. Quod si quis Deus hunc eius conatum non compressisset, (inquit) nos in eius locum indignissima nece affecti iaceremus: iste autem viueret. at nunc Deus immortalis istius contumeliam, petulantiamque à nobis in oucis, & greges auertit. Quapropter nemo est quantumuis viribus præstans, & polens, qui corpus eius sepultura afficere audeat: sed omnino in arena proiectus, ac prostratus mergis, & reliquis auib. maritimis escam suo corpore, pabulumque præbebit. Sed præstat Sophoclis verus ascribere. Μεν. Οὐ πῶς σε φωνῶ. πῶς δὲ τὸ νεκρὸν χερσὶν Μὴ συγκραμίζειν, ἀλλ' ἔσθ' ὑπὸ τοῦ χεῖ. Τεῦκ. Τίνας χάριν ποιοῦσθ' αἰνέουσας λόγον, Μένε. Δοκεῖντ' ἐμοὶ, δοκεῖντ' αὖ δ', ὅς κε καί νεισραῖτο. Τεῦκ. Οὐκ ὄν' αἰνέτις, ὡπνί, αἰτίαν ποιεῖς: Μέν. Οὐδ' ἔνεκ' αὐτὸν ἐλπίσαντες οἰκοῦν Ἀχαιοὶς ἐμμάχων περὶ φίλον, Ἐξέρρομεν ζήτῳτες ἐχθρῶ φρυγῶν. id est. M. Heustu: te appello. hoc cadauer ne manibus humo tollito, sed ut est humi positum, relinquito. T. quamobrem tantam orationem consumisti? M. Ita mihi visum est, ita à toto exercitu decretum est. T. Non igitur dices quæ vos causa impulerit? M. Quia, &c. reliqua suprà sunt à nobis Latine reddita. Idem facit postea Agamemnon: cui fortiter in os aduersatur, & resistit Teucer, quoad Vlysses clamore, & iurgio exaudito adueniens mitigatus iam, ac placatus in Aiace mortuum, Agamemnonem quoque flexit, atque exorauit, ut Aiace fineret sepeliri. *Atrida* autem hic casus vocatiuus Latinus est. alioqui produceretur: ut Anchisa apud Virg. lib. 3. *En. Coniugio Anchisa veneris digna te superbo.* ad quem lege Seruium.

REX SVM] rex sum, inquit, Menelaus. Quare licet mihi pro meo iure, quicquid libet, & iubere, & vetare: & pro ratione, mea est voluntas. describit personam Regiam, orationemq. imitatur. talia sunt illa, *Sic secundo lumine hic offendero. Præterrogatum si loquare:* seu non loquare.

NIL VLTRO QVÆRO PLEB.] verba sunt eius, qui quærens hæc dixerat, *Ne quis humasse velit, &c.* cui cum Agamemnon nihil aliud respondisset, quàm se regem esse, neque causam facti sui attulisset:

A attulisset: sic vicissim excipit ille, nihil ultra quæro, ego, qui plebeius sum. Itaque ab ijs dissentio, qui hic legi volunt, nil ultra quære plebeius, quasi etiam hæc verba sint Agamemnonis. Agamemnon tamen, quasi orationem perpetuans, subiungit. *Et æquam rem Imperito*, &c. proinde quasi dicat, non solum quia rex sum, id, quod feci, probari debet, verum etiam, quia rem æquam impero.

DII TIBI DENT CAPTA, &c.] hæc sunt ex Homero ferè expressa *Ιλιάδ. α. Τῶν μὲν θεοὶ δοῖεν ἑλὺμπα δάματα ἔχοντες* Εκπέρσαι Πελάμοιο πόλιν, εὐδ' οἰκάδ' ἱλιάδην. hic igitur plebeius primum Agamemnoni bene precatur, & quidem illi precatur & exoptat id, quod scit ei esse optatissimum: deinde rogat, liceatne quædā ex eo querere: postremò querit quæ putat esse querenda. *redducere* excudendū curavi omnibus fere codicibus antiq. fretus.

ERGO CONSULERE, ET MOX RESP. LIC.] id est, ergo videbitne mihi & interrogare, & respondere? Videtur tractum ab ijs, qui iurifconsulto consulebant, & ab eorum more. solebant enim ita ab illis quærere, *licet consulere?*

CVR AIAX HER. AB ACH. SEC.] Cur Ajax vno Achille inferior iacet insepultus, qui toties Græcos in maximas angustias redactos servauit? Homerus. *Ιλιάδ. β. Αἶακα Τηλεμόνιον*, de quo nunc verba facimus, testatur omnium Græcorum fuisse longè fortissimum, quamdiu Achilles iratus prælio abstinebat. Illum enim Aiæci præstitisse, sic Hom. *Ἀνδρῶν δ' αὖ μέγ' ἀεισός ἐλω τελαμόνιος Αἶας, ὅφρ' Ἀχιλλεύς μὴ λυγρὸν ὄγδον πολὺ φέρτατος ἦεν*. Erat igitur ab Achille secundus. Quin etiam ipse Vlysses, cum apud ineros ὀδύσσεια. Αἰακὶς ὑμβράμνιδισσέτο, aliarumque cœtum fugientem, & etiam tum indignantem, atque iratam propterea, quod Græci Achillis arma Vlyssi potius, quam sibi adiudicassent, optat ut, si fieri possit, ne in illo certamine superior Aiace fuerit, quia talis vir propter eam victoriam excesserit è vita, qui & forma corporis, & rebus gestis (inquit Vlysses) ceteris Græcis omnibus antecellebat, vno Achille excepto. sic Vlysses, cuius grauius testimonium esse debet. *Αἶαντι, ὅς περ μὲν εἶδος, πέλει δ' ἔργα πέτυκτο* Τῶν ἄλλων Δαναῶν μετ' ἀμείνοτα Πηλεΐωνα. Idem Vlysses eadem de Aiace prædicat apud Sophocl. his verbis. *Ἀλλ' αὐτὸν ἔμπαρς ἔτ' ἐρῶ πῶνδ' ἐμοὶ* Οὐκ ἐν ἀπμάσσει αὖ, ὥς μὴ λέγειν ἐν ἀδρ' ἰδέειν ἀεισὸν Ἀργείων, ὅσοι Τροίαν ἀφικόμεθα πλὴν Ἀχαιῶν. id est, Veruntamen nolum Aiacem, quamuis mihi inimicum atque infestum, huiusmodi contumelia afficere, ut negem eum vnum à me visum esse omnium Græcorum, qui ad bellum Troianum venimus, fortissimum, Achille excepto. Eodem pertinet illud Pindari. *Νεμ. εἰδ. ζ. de Aiace, ὃν κράτιστον Ἀχαιῶν ἀπὸρ, μάχῃ χαλκῷ Μενελάω δάμαρτα κομίσει* θοαῖς ἐν ναυσὶ πόρυσσεν εὐδυπνὸς ζεφύροιο πεμπὰς πᾶσι Λαῖν πόλιν. id est, quem præstantissimum ac fortissimum Achille excepto Zephyri recta regione flantis spiritus prosequentes ad urbem Troiam nauibus celeribus detulerunt, ut flauī Menelai uxorem prælio recuperaret, atque in patriam referret.

PUTRESCIT] *πύθεται*. Hom. *Ιλ. λ. πύθεται οἰωνοὶ* δὲ πᾶσι πῆρες, ἡ δὲ γυναῖκας: id est, Putrescit, aues autem

circum eum plures sunt, quàm mulieres, *Putrescit* autem, id est, iacet insepultus, neque humatur, neque ei terra iniicitur. Hac de re lege, si tibi commodum est, quæ supra à nobis annotata sunt ad illud locum oda 28. lib. 1. *licebit Iniecto ter pul. curras*, quib. hæc adde ex Ennio in Cresphonte: *Neg, terrā iniicere, neg, cruenta Conuestire mihi corpora licuit, Neg, misera lanère lacryma salsum sanguinem*.

TOTIES SERV. CLAR. ACH.] Cum alibi, tum in defensione nauium maximè virtus Aiæcis apparuit, atque enituit: qui ceteris ferè Græcis omnibus metu perterritis, atque in fugam versis, solus Hectoris, & Troianorum impetum tardauit, ac repressit, quod narratur ab Hom. *Ιλ. ο. Πρᾶτῆρα* apud Sophoclem in ea, quam dixi, tragædia, præclara Aiæcis à Teucro exponuntur facinora his versibus. *Οὐ μνημονεύεις ἔκείτ' ἑδὲν ἠνίκα* Ερπύων πῶδ' ὑμᾶς ἔπος ἐγκλεισμένους ἦ δὴ τὸ μὴ δένοντες ἐν τῇ σπῇ δόρως ἐρρύσαςτ' ἐλθὼν μῦθος, &c. quorum hæc ferè sententia: oblitusne es illius temporis, cum vos intra munitiones, & vallum inclusos, profligatos iam, & in extremum discrimen adductos, acie versa solus hic liberauit, ac seruauit, transstris quidem nauium iam incendio conflagentibus, irrumpe autem in naueis, fossis superatis, Hectore? quis hæc propulsauit? nonne hic erat, qui has res gessit, quæ ais ne pedem quidē vsquam contulisse?

GAUD. VT POP. PR. PR.] expressum ex Hom. *Ιλιάδ. α. Πῆκεν γῆθησιν Πελάμος, Πελάμοιο πὶ παῖδες, Ἀῖμοι πὶ τῇ ὥστ' μέγα κεν καχαροῖα π θυμῷ*. tale est & Virgilianum illud sub persona Sinonis. *iam dudū sumite pœnas. Hoc Ithacus velit, & magno mercentur Atreide*. Iterum Hom. *Ιλ. β. Οὐτῷ δ' ἡ οἰκὸν δὲ φίλην ἐς πατρίδα γαῖαν Ἀργεῖοι φεύζονται* ἐπ' εὐρέα νῶτα βαλοῦσιν? Καδ' ἐκένευσ' ὅλῃν Πελάμω, καὶ βῶσι λίπειν Ἀργεῖν Βλέπει, id est, itane domum in patriam terram fugient Græci nauigantes? gloriandi autem materiam Priamo & Troianis relinquent Argiuam Helenā? &c. quæ exempla eò maximè valent, quod omnes, qui modò sapiunt ac prudenter sentiunt, operam dare solent, ne quid admittant, quod & inimicis voluptatem afferat, & amicis acerbum sit, atque iniucundum, quod sibi euenisse lamentatur Theognis. *Οἱμοὶ ἐρῶ δειλὸς, καὶ δὴ κατὰ χαρμα μὲν ἐχθροῖς* Τοῖς δὲ φίλοισι πόνος, δειλὰ παθὼν, γινώμην. id est, hei mihi, infelix ego homo: ludibrio & lætitiæ fui inimicis: amicis autem doloricalamitate accepta. Et Aristoteles rhetor. 1. καὶ ὁ λῶς ὁ οἱ ἐχθροὶ βύλονται, ἢ ἐφ' ᾧ χαίρουσι, τὴν ἀντιπὸν τῷ τῷ ἀφελίμον φαίνεται, δι' οὗ εἰρηται: ἦκεν γῆθησιν παρίαμος, id est, *Et omnino contrarium eius, quod inimici volunt, aut quo latantur, vtile videtur*. Quapropter pulchrè illud ab Homero dictum est, *Gaudeat haud dubiè Priamus*. Et Demosthen. in orat. *πρὸς τὸν Ἀρκεσίβορα* oraculum quoddam profert, quod monet, nihil esse committendum, quàm obrem gaudeant inimici. φησὶ δὲ γὰρ μαντιᾷ αἰεὶ δεῖν, ὅπως μὴ χεῖρωσιν οἱ ἐχθροὶ, ποιεῖν. eodem pertinet illud Hesiod. *ἐργ. καὶ ἡμ. Παιῖτα μάλ' ἀμφὶς ἰδὼν, μὴ χεῖροι χάρματα γῆμης*. i. omnia valde circūspiciens, ne vicinis lætitiā præbeas vxorē ducens: seu ne vxorē ducas, ex qua vicinis, qui te oderunt, lætitiā præbeas.

MILLE OVIVM] hæc dicuntur hic ab Agamemnone. eadē loquitur Menelaus apud Soph. *Mm iij* quem

A quem locum suprà produxi: & item Vlyſſes his verbis, Εφθαρμένους γὰρ αἰσίων ἐνέστικτομεν Λαίας ἀπάσας, καὶ κατελευσμένους ἑκ χειρὸς αὐτοῖς ποιμνίων ὀπιπταίτας. id est, pecora omnia modò interfecta, & necata reperimus vnà cum pecorum magistris. *mille onium*, autem, id est, mille oueis. talia sunt illa, quæ proferunt Gellius lib. 1. cap. 16. & Macr. lib. 1. Saturn. ex bonis & probatis scriptoribus, M. Tullio, Quadrigario, Lucilio, *mille hominum, mille nummum, mille passum.*

INSANVS] Cùm in iudicio illo, & disceptatione armorum Achillis nemo præter Vlyſſem cum Aiace contenderet, ceterique ei omnes cederent, Aiace à iudicio discessisse ab Vlyſſe victum, armaque Vlyſſi adjudicata fuisse, atque ex ea iniquitate Aiace incredibilem animi dolore affectum in furem incidisse cùm multi auctores litteris, & memoriæ prodiderint, tùm ea de re pulcherrima exstat ea, quam sæpe iam commemoravi, Sophoclis tragœdia, quæ inscribitur Αἴας μάστιγφόρος. Pindarus quoque Nem. 4. d. n. ostendens, quanta vis sit callidæ, & artificiosæ orationis, dicit, Græcos eloquentia Vlyſſis, non æquitate, aut veritate rei adductos Vlyſſem Aiace prætulisse. B ΕΧΘΡΟΙ Δ' ἄρα πάρος ποτ' ἰδὲ καὶ παλαι, αἰμύλων μύθων ὁμόφυτος δολοφρεσίδης κακοποιὸν ὄνειδος· ἃ τὸ μὲν λαμψέον βιάται, τῶν δ' ἀφάρτων κῦδος ἀντίνει σαθρόν. id est, Sed nimis odiosa olim quoque eloquentia erat, blandorum sermonum socia, fallacium cogitationum plena, opprobrium maleficū: quæ id quidē, quodd clarū & splendidum est, per vim deprimit: eorū autem, quæ sunt obscura, decus victum attollit.

INCLYTVM VLYSSEM] in eadem tragœdia Ajax Palladi, quid fecerit, roganti, respondet se Vlyſſem domi habere victum eo consilio, vt eum domus interioris columnæ astrictum, flagellis ad necem cædat.

ET MENEL. VNA MECVM] eo ipso in loco Ajax percunctanti Palladi nō solum fatetur, verum etiā, vt gloriosum quiddā prædicat, se sanguine Græcorum ferrum tinxisse: in eis autem Agamemnonem, ac Menelaum interfecisse. C Αἰὲς Ἀγρίδασι καὶ Ἰλίου πύργῳ, Αἰ. Ως ἔπειτ' Αἴανθ' οἶδ' ἀπιδόσαντες ἔπ. Αἰ. Τεθιάσιν αὐδρεῖς, ὡς τὸν ζῶντ' ἐγώ.

TV CVM PRO VITVLA] Verba plebeij. Cùm Græci Aulide detinerentur aduersa tempestate, neque vlla eis nauigandi facultas daretur, Agamemnon partim Chalcantis responso adductus, partim ambitione impulsus filiam suā Iphigeniā simulatione nuptiarum domo arcessitam Dianæ immolare instituit: quam Diana ad Tauros vsque ductā, cerua in eius locum substituta eripuit. Agamemnon apud Euripidem in ea tragœdia, quæ Iphig. in Aulide inscribitur, sic de hoc Chalcantis responso, suoque consilio loquitur. Ηθροισμένον δὲ καὶ ζῶοντος σφαγῆς ἢ μὲν ἀπλοῖα χρώμενοι κατ' Αὐλίδαν, Χάλκας δ' ὁ μάλιστα δόξα κεχρημένος ἀνείλει Ιφιγένειαν, ἡ δὲ ἀπειρ' ἐγώ, Ἀρτέμιδι θυσαμένη τὸ δ' οἰκὸς πέδον. Καὶ πλὴν τ' ἐσθλαί, καὶ κατὰ σκαφὰς φρυγῶν θύσαι, μὴ θύσαι δ' ἐν εἰναί πεδῇ. id est, congregato autem, & vnum in locum contracto exercitu, sedebamus, nauigandi facultatē non habentes ad Aulidem. Chalcas autem vates, consilij inopia laborans, respondit oportere

me Iphigeniā, filiam meam, Dianæ, quæ huic solo præsidet, immolare: quodd si Iphigeniā immolaremus, & nauigandi facultatē nobis fore, & Phrygum euerſionē: sin minus, ea, quæ nunc sunt. Apud Sophoclem autē in ea tragœdia, quæ Electra inscribitur, Clytemnestra ab Electra accusata, quodd virū suū interfecerit, sic respondet, atque hac sui facti defensione vitur: quia ille filiā suā solus Græcorū mactandam præbere non dubitavit. verba Sophoclis sunt hæc. Ως ἐξ ἐμῶ τέθνηκεν, ἐξ ἐμῶ, καλῶς Εἰδοῦσα, τῶν δ' ἀργήσις ἔκ' ἐνέσι μοι. Η γὰρ δίκη νιν εἶλεν, ἔκ' ἐσθ' μόνῃ· ἢ γὰρ ὅς' ἀρήγειν, εἰ φρονέσ' ἐτύγχανες· Ἐπὶ πατρὸς σὺς, ὅν θρηναίς ἀεί, τὴν σὴν ὁ μαιμον μῆνος Ἑλλήνων ἔτλη θύσαι θεοῖσιν. id est, à me interfectum esse præclare scio, neque negare possum. Iustitia enim eū de medio sustulit, non ego sola: cui te opitulari oportebat, si sciperes. Nam pater iste tuus, quē semper luges, tuā sororem solus Græcorū dijs ausus est immolare. At Pindarus, quasi res in dubium veniat, quærit vtrumne dolor ex Iphigeniæ filiæ nece susceptus Clytemnestrā, vt virū interficeret, impulserit, an nocturnæ adulteri blanditiæ: his verbis.

πότ' ἔρον νιν ἄρ' ἰφίγηνει· ἢ π' ἐν εἰπῶ σφαλθεῖται τῆς πάρος ἐκνισσέ βαρυντάλαμον ὄρασι χόλον, ἢ ἐτέρω λέγει δαμαλίζομένην ἐν νυχτὶ παρὰ γυναικί, Lucre. lib. 1. Iphigeniæ mactandæ causam in religionē confert, his versibus. Aulide quo pacto Triviai virginis arā Iphianassai turparunt sanguine fœdē Ductores Danaūm delecti, prima virorum. Sequuntur illa deinceps aliquot versibus interpositis. Nec misere prodesse in tali tempore quibat, Quod patrio princeps donarat nomine regē. Nā sublata virū manibus, tremebundaq, ad aras Deducta est, non vt sollenni more sacrorū Perfetto, posset claro comitari Hymenæo: Sed casta incestu nubendi tempore in ipso Hostia concideret mactatu macta parētis, Exitus vt classi felix faustiusq, daretur. Tantūm religio potuit suadere malorū. M. Tull. item stultam Agamemnonis religionem reprehendit lib. 3. off. his verbis. quid Agamemnon? cū deuonisset Diana, quod in suo regno pulcherrimū natum esset illo anno, immolauit Iphigeniam, quam nihil erat eo quidd anno natum pulchrius. promissum potius non faciendum, quam tam tætrū facinus admittendum fuit.

MOLA SALSA] farre cum sale. Fest. Mola vocatur etiam far tostum, & sale sparsum, quod eo molito, hostiæ aspergantur. F

RECTVM ANIMI] τὸ ὀρθόν, id est, τὴν ὀρθότητα. rectitudinem diceremus, si esset vsitatum. rectum animi, est sanitas & constantia. sup. saty. 1. lib. 1. rectum vsurpauit nullo alio adiuncto. sunt certi deniq, fines, Quos ultra, citraq, nequit consistere rectū. rectū animi seruas: igitur, id est, tūc mentis compos es: tūc sanus es?

QVORSVM?] inquit Agamemnon.

INSANVS] quem insanum dicis fuisse. verba sunt plebeij.

VERVM EGO, VT HÆRENTEIS] hunc locum paullo antè ex Euripide, & Lucretio illustrauimus. eodem pertinent & illa ex eadem tragœdia, quæ respondet Agamemnon filiæ mortem deprecanti. Οἷόςθ' ὅσον σφαγέμα τὰ φύσιν κτοντόδε· Χαλκείων ὅπλων ἀνακτες Ἑλλήνων ὄσι. Οἷς νόσος ἔκ' ἐς· Ἰλίου πύργος ἐπὶ, Εἰ μὴ σὲ θύσαι, μάλιστα ὡς Χάλκας λέγει. id est,

A id est, vide quanta sit hæc classis, quàm multi Græcorum duces: quibus non licet ad Troiam nauigare, nisi te mactem, vt vaticinatur Chalcas. Sed quod diximus suprâ, Euripidem, & Eustathium secuti, Iphigeniam à Diana fuisse liberatam, ac sublatam, non immolatam. Pausanias quoque in Arcad. narrat ab Arcadibus idem vulgo dictitari. præterea testatur Hesiodus Iphigeniam non esse mortuam: sed Dianæ beneficio, ac munere inferorum esse Deam, quam Hecaten appellamus. *berenteis* autem, id est, à ventis aduersis impeditas, & in littore iacenteis.

PRVDENS] sciens, iudicio ac voluntate: vel prudenter.

QVI SPECIES ALIAS VERIS, &c.] ex ijs duobus, quæ Agamemnoni plebeius, seu priuatus obiecerat, videlicet eum & diuos placasse suo, id est, filia suæ sanguine, & furiosum in eo fuisse: prius illud falsus est Agamemnon: hoc posterius negauit, se furiosum propterea fuisse. Nunc igitur probare conatur plebeius quod ille negauerat, hoc modo. Sed mihi prius admonend^{us} est lector, hunc locum in omnibus libris, quos quidem viderim, tum excusis, tum calamo exaratis esse corruptum: à me autem vnus litteræ adiectio ne restitutū. Cum enim antea ita legeretur, *Qui species alias veri. &c.* ego sic emendavi, *Qui species alias veris*, meam coniecturam doctis omnibus approbantibus, & quod caput est, ipsa veritate, ac sententia hanc scripturam postulante. species autem aliæ veris, seu alia à veris (vtroq; enim modo loquuntur Latini, vt mox dicemus) sunt species à veris differentes, species falsæ: quibus nobis occurrētibus decepti falsæ, & praua pro rectis, & veris sequimur, expetimus, probam^{us}. sic M. Tull. off. 3. de Regulo. *Is cum Romam venisset, utilitatis speciem videbat: sed eā, vt res declarabat, falsam indicauit.* ibidem. *apud superiores, utilitatis species falsa ab honestatis auctoritate superata est.* eadē ratione, falsa visa idem M. Tull. nominat in Lucullo, quæ cum habeant quandam veri similitudinem, nos inducunt, vt falsæ pro veris habeamus. Iam verò hoc genus loquendi, *aliud vero*, aut *aliud à vero*, Latinis est ysitatum: vt docuimus in annotationibus nostris in lib. 1. Aristot. de morib. ad Nicom. ex quibus licet (opinor) nobis exempla in hunc locum transferre. M. Brut. epist. ad M. Tull. li. 2. *Nos ab initio spectasse otium, nec quicquid aliud à libertate cōmuni quassisse, exitus declarat.* *aliud à libertate*, id est, diuersum, discrepans, & differentes à libertate. Tibull. lib. 3. eleg. 4. *Hoc tibi cōiugium promittit Delius ipse, Felix: hoc alium desine velle virum.* hoc alium, id est, alium ab hoc, alium quàm hunc. sic enim & emendat, & explicat M. Muretus mihi assentiens. Atque ita loquuntur Græci. Plato in Menone. *ἄλλο ἐπιστήμης*, aliud à scientia. Aristot. rhetor. 2. *Τὸ γὰρ δεινὸν ἔπερον τὸ ἐλεεινόν.* .i. horribile enim aliud est à miserabili. & de morib. ad Nicom. lib. 10. *ὁ φίλος ἑπερος ὢν τὸ κόλακος.* id est, amicus cum sit alius ab assentatore, &c. Idem lib. 5. *ἢ γὰρ τὸ δίκαιον ὁ σπασδαίον, ἢ τὸ ἐπιεικὲς ἢ κ' εἰ δίκαιον ἄλλο, ἢ εἰ ἀμφοῖν σπασδαίον τὰν τὸν ἐστὶ.* id est, aut enim iustum non est bonum, aut æquum non, si aliud est

à iusto: aut si ambo iusta sunt, idem sunt. Iterum D Plato in Parmenide. *ὡς ἐστὶ ἀνέπαινος εἰν ὁ, ὡς ἐστὶν, ἐν, ἀλλ' ἑπερον ἐνός.* .i. itaque ne sic quidem fuerit vnū, quod est, sed aliud ab vno. & in eodem dialogo iterum, ac sapius. Idem in Sophista. *πομπία ἑπερον ἀρετῆς.* .i. improbitas aliud est à virtute. & Hor. epist. ad Quinctium lib. 1. *Nēve putes alium sapiente, bonoque beatum.* Idem ad August. lib. 1. *Edicto vetuit ne quis se, præter Apellem, Pingeret, aut alius Lysippo duceret ara.* Ita igitur probat, Agamemnonē furiosum esse. *Qui species alias veris*, id est, vt diximus, à veris differenteis, seu nō veras, & præterea sceleris tumultu permistas, id est, cum scelere coniunctas capiet, cōmotus habēdus est, & furiosus. at tu secutus es speciem religionis falsam, & cum scelere coniunctam, tum cum filiam tuam Dijs immolare instituisi, quasi eos eius sanguine placaturus, & tuæ classi secundum exitum, faustamque nauigationem ab illis impetraturus. furiosus igitur fuisti. Porphyrio quidem quamuis aliquantum sit corruptus hoc loco, vt & multis alijs locis, meam coniecturam, meamque interpretationem adiuuat, & confirmat. sic enim ille. *Qui concipit animo species falsas, & vera non videt, is demens est.* Postremò in cod. Tornes. quamuis hic locus sit itidem corruptus, tamen his verbis explicatus est: *Species veritati dissimilis.* Quod autem simius quidam, indignus, qui à me nominetur, nuper scripsit, nihil hic esse mutandū & quia scriptum sit in omnibus libris manuscr. *alias veri*: & quia tale sit hoc *alias veri*, quale apud Lucr. *aliena salutis*, nā ille valde desipit. Nam primū longē dissimilis significatio est vocis *alienus*: deinde longē alia structura. dicunt enim Latini, *alienus vero*, à vero, veri: & *alius vero*, *alius à vero*: numquam autem *alius veri*. Tum verò aliud à vero, seu aliud vero, est id, quod est vero dissimile, seu quod non est verum: *alienum à vero* autem, quod est contrarium & inimicum vero: quemadmodum apud Lucretium, *aliena salutis*, dicuntur inimica saluti, pestifera, & letalia: apud Horat. autem *species aliæ à veris* dicuntur, aliæ quàm veræ: differentes à veris, & ita non veræ: & apud eundem in illo versu, *Nēve putes alium sapiente, bonoque beatum*: alius sapiente, & bono dicitur is, qui alius est, quàm sapiens & bonus: seu alius præter sapientem, bonūque. Denique non potest dici aliud ijs de rebus, de quibus alienum, neque alienum de quibus aliud, in eandem sententiam. Verbi gratia, consuetudo aliud quiddam est à natura, non tamen alienum est à natura. Vulgò enim dici solet, consuetudinem esse alteram naturam. Ars aliud est à natura: sed non est alienum à natura. dicere enim solemus, artem imitari naturam. Æquum & bonum, id est, τὸ ἐπιεικὲς, aliud est à summo, seu scripto iure. non est tamen alienum à summo iure: sed est melius, quàm summum ius. Sex cetera alia exempla similia proferre possum. Sed hæc pauca sint instar multorum. Fui autem ea causa paullo longior, vt comprimerem quorundam impudentiam, qui cum sint in lingua Latina peregrini atque hospites, quasi Romæ cum Varrone, ac Cicerone vi-

M m iij xerint,

A xerint, de hac lingua magno supercilio sententiā pronuntiant, & ceteros, qui in ea bonam partem ætatis consumserunt, arroganter & fastidiosè tertio quoque verbo damnant.

AIAX, IMMERITOS DVM OCC.] licet legere hunc versum sine interrogatione, ut sit concessio, hoc modo: demus, Aiacem desipere interea dum agnos immeritos occidit: tu cum scelus admittis, id est, cum filia sanguine manus tuas cruentas ob titulos inaneis, sanæ mentis es? & videtur argumentum esse à minori, hoc modo: si Ajax insanus habetur eò quòd agnos iugulauerit: quanto tu infanior, qui filiam tuam mactauisti ambitione adductus: licet & interrogando pronuntiare. Aliquot libri veteres habent, *cum occidit*, quam scripturam magnopere probo.

SCELVS ADMITTIS] filiam occidis. scelus enim eadem semper aliquam, aut impietatem cōtinet, ut alibi admonuimus. patriam prodere: parentes violare: Deos contemnere: hominem, qui non læsit, & ciuem occidere, scelus est.

STAS ANIMO?] idem valet, quod illud superius, *Rectum animi seruas?* è sine compos mentis? minimè verò.

B ET PURVM EST VITIO] expers vitij mēdosæ nonnulli coniungunt nomen *vitio* cum voce tumidum. purum iunxit cum patrio casu Oda 22. lib. 1. ibi *scelerisq; purus*.

CUM TVMIDVM EST COR?] tale est illud M. Tullij Tusc. lib. 3. *Itaque non inscite Heracleotes Dionysius ad ea disputat, quæ apud Homerū queritur Achilles, hoc (ut opinor) modo. Corq; mentis penitus turgescit tristibus iris, Cum decore, atque omni me orbatum laude recordor. Num manus affecta recte est, cum in tumore est? aut num aliquod membrum tumidum, ac turgidū nō vitiose se habet?* sic igitur inflatus & tumens animus in vitio est. Sunt autem versus illi Homeri, quos M. Tullius Latinos fecit, ex il. 1. *Ἀλλὰ μοι οἰδανέται κραδίη χόλω, ὅτε παρ' ἐκείνῃ Μήνοσμαι, ὅς ἀσφύλον ἐν Ἀργείοισιν ἐρέε.*

SI QVIS LECTICA] aliud argumentum à minori.

C PVFAM, AVT PVFILLAM] sic habent nonnulli codices calamo exarati, quos ego secutus sum. nam vulgata quidem scriptura, *Rufam, aut pusillam*, quæ reperitur etiam in nonnullis veteribus cod. mendosa est, cum prima syllaba nominis *pusillam*, sit brevis. circumfertur & hæc *Rufam, & Rusillam*, quam non improbo. pupus autem idem, quod puer: ex quo pupulus & pupill⁹. Catull. ad Caton. *Deprendi modo pupulum puella Trufantem*.

INTERD. HVIC OMNE ADIM. IVS PR.] prætor ei interdicit suorum bonorū administrationem, tanquam furioso, & det curatorem bonis. sed quid op⁹ est prætoris interdicto, cum lex ipsa interdicit, ut mox dicemus?

ET AD SANOS ABEAT TVT. PR.] tutelam posuit pro curatione. nam proprie tutorem appellant iurisperiti, qui datur pupillis: curatorem, qui puberibus, usque ad annum 25. Datur etiam prodigis, & furiosis curator: sed non ita, ut puberibus. bonis enim eorum datur, non ipsis,

seu personis, quemadmodum ex pandectarū libris intelligere licet. vetabant autem XII. tabulæ furiosum dominum esse rerum suarum. earumq; curatio ad illius gentileis, & propinquos pertinebat. Cornificius lib. 1. ad Herenn. *si furiosus existit [aliàs esse incipit,] agnatorum, gentiliumq; in eo, pecuniæq; eius potestas esto*. Columella lib. 1. cap. 3. scribit, Catonē dicere solitum, eū, qui agrum coleret nec salubri cælo, nec fertilem, velut cōmotæ mentis ad agnatos, ac gentileis esse deducendum. sic & Varro lib. 1. de re rustica. *Qui salubre locum negligit, mente captus est, atque ad agnatos, & gentileis deducendus*. Iustinianus Institutionum iuris civilis lib. 1. Tit. de curat. furiosi quoque, & prodigi, licet maiores viginti quinque annis sint, tamen in curatione sunt agnatorum ex lege duodecim tabularum. Quod si desint propinqui, dantur curatores à prætore, ut supra epist. 1. lib. 1. *Nec medici credis, nec curatoris egere A prætore dati*.

QV ID? SI QVIS NATAM] sic legendum est, & ita habent libri calamo exarati, non, ut vulgati, *Quod si quis*,

MVTA] ἀλόγῳ, ut idem saty. 3. lib. 1. *Mutum & turpe pecus*, homines significans quasi mutos, id est orationis & rationis experteis ante inuentum sermonis usum.

INTEGER EST ANIMUS?] ut supra ead. sat. *Integer est mentis. &c.*

HIC SVMMMA EST INSANIA.] sic restitui ex libris manuscr. Nam vulgati omnes habent, hic est summa inf. planè inconcinne, atque incompositè.

QVI SCCLERATVS:] qui sceleratus erit, idem & furiosus erit.

QVEM CEPIT VITR. F.] qui fama populari ducitur, quæ fragilis, & levis est, hic & furore concitatus est. Vitream posuit pro fragili. Od. 17. lib. 1. pro pellucida, aut splendida, aut marina, quia vitri color, aquæ colori similis sit.

HVNC CIRCVMT. GAVD. BELL. CR.] id est, hic insanus & mente captus est. *Circumtonnit*, id est, attonitum reddidit, seu ἐμβρόντητον. Nam interdum tonitru homines de gradu, & statu mentis deturbat. Bellona Martis soror, sacerdotibus suis, & suorum sacrorum cultoribus bonam mentē adimebat, ita ut destructis gladijs cruenti circumcursarent. Festus. *Bellona dicebatur dea bellorum, ante cuius templum erat columella, quæ bellica vocabatur: supra quam, hastam iaciebant, cum bellū indicabatur*. significat, Agamemnonem populari fama adductum & bellum Troianis intulisse, & filiam suam mactavisse, ideoque furiosum esse.

NVNC AGE] nunc docet, luxuriosos quoq; & astitos insanire.

VINCIT ENIM, STVLTOS RAT.] sic loquitur saty. 3. lib. 1. *Nec vincet ratio, tantumdem ut peccet, idemque, &c.* Nonnulli libri veteres habent, *Vincet*.

HIC] Nomentanus, aut quiuis alius ei similis. EDICIT, PISCATOR VTI, PO.] edicere est palam, & clarè, & veluti pro imperio dicere. Ter. Eunuch. *miles, nūc adeo edico tibi: Ne vim facias ullam in illam*. Virg. Æn. 3. *socijs tunc, arma*

A *arma capeſſant, Edico.* Itaque dicuntur edicere prætores, & conſules, cum proponendum in publico, vel publicè prædicandum, ac proclamandum, curant quid ſint obſeruaturi, vel quid fieri velint, vel aliud ſimile, hic igitur luxurioſus nepos ſimul atque ampliffimi patrimonij heres factus eſt, atque hereditatē adiit, edicit ut piſcatores, aucupes, vnguentarij, coqui, cupedarij, lenones, ſcurræ, & id genus deliciarum, ac libidinum miniſtri, ſibi præſto ſint, domūq; veniant. Ad hæc quæ hîc ab Horatio dicuntur, pertinet illud, quod dicebat Diogenes Cynicus, prodigos & nepotes ſicubus in loco edito & præcipiti natis eſſe ſimileis, quia, quemadmodum harum fructibus non homines veſcuntur, ſed corui & vultures: ita & profuſorū ac nepotum bonis non viri boni, ſed aſſentatores, lenones, meretrices, & tales peſtes fruuntur.

TUSCI TURBA IMPIA VICI] homines, qui emunt, ut pluriſ reuendat, id eſt, *παλιχρόπῆλοι*. Plaut. in Curculione, *In Tuſco vico ibi ſunt homines, qui ipſi ſe ſe venditant.* turbam Tuſci vici impiam, id eſt, periuram, ſcleratam, Deorum contemtricem, nominat, propterea quod hoc genus hominum nihil proficiat, niſi ſtrenuè mentiatur, & peieret, alij lenones malunt ſignificari, qui omnium maxime ſunt periuri, atque impij, quod videtur verius. ſequitur enim mox *Verba facit leno.* Iam vnde appellatus ſit vicus Tuſcus, docet T. Liuius lib. 2. & Varro lib. 4. de ling. Lat. & Seruius ad illum locum Virg. *En. 5. Tres equitum numero turma.* vbi hunc locum proferat.

CVM SCVRRI] ſcurræ ſunt *καυρόχοι*, paraſiti, qui riſum mouent diuitibus pabuli cauſa.

FARTOR.] à faciendō fartores appellati, qui farcimina conficiunt.

CVM VELABRO] Velabrum, locus Romæ à vehendo dictus, quod cum paludibus mons Auentinus à reliquis eſſet diſcluſus, eò ex vrbe, quadrante ſoluto per paludes illas aduehebatur. Alij à velis, propterea quod viam, quæ è foro ad hippodromum ferebat, velis obtendere ſolebāt. In eo habitabant vnguentarij, ut vult Porphyrius.

C MACELLVM] macellum dictum vel à voce Græca *μάγειρος* paucis litteris immutatis, vel à Macello quodam, qui exercebat in vrbe latrocinia: quo damnato cenſores Æmilij, & Fuluius, ſtatuērunt, aut ut in domo eius obſonia venderentur: aut ut ex eius pecunia locus publicus obſonij vendendis accommodatus exſtrueretur. ſic fere Varro lib. rerum Romanorum, & Plutarchus quaſtion. Rom.

ACCIPERE QUID CONTRA] quidam libri verterent, *Accipe quid contra hæc, &c.* Accipe autem, id eſt, audi, ſeu cognoſce. ſic Virg. lib. 2. *Æneid. Accipe nunc Danaum inſidias,* notat Seruius ad illum locum, *da Tityre nobis,* in Tityro.

ÆQVVS] placidus, facilis. aſſentiens huic lenoni, æquiſſimo animo orationem lenonis audiens. eſt enim hæc viſ huius nominis interdum, ut ſæpe antea admonuimus.

IN NIVE LVCANA] alloquitur venatorem, dormis ſub dio, *αἰθροιαίτερος*, ſuprà Od. 1. lib. 1. *manet ſub Ione frigido Venator.*

TV PISCEIS] hæc oratio habetur ad piſcatorem.

HIBERNO EX ÆQVORE] ex mari piſceis euerriſ tempore hiberno. hieme piſcaris, quo tēpore difficilior, laborioſior, periculoſior deniq; eſt piſcatio. Scriptura, quam in quattuor codic. manuſcriptis, vno Vatic. Rain. Cardin. Ian. Torneſ. reperi, *hiberno ex æquore verriſ*, ita mihi, & omnibus viris doctis, quibuſcum communicavi, probata eſt, ut temperare mihi non potuerim, quin ita excudendum curarim: quamquam vulgatam *velliſ* non damno. à verbo verrendi autem euerriculum eſſe nominatum, retiſ genus, quod, quicquid piſcium naſtum fuerit, euerri, docet Nonius: citatque locum illum Cicer. ex orat. de ſignis. *Quod vnquam, iudices, huiſcemodi euerriculum illa in provincia fuit?*

DECIES] decies centena ſeſtertium nummū millia.

TIBI TRIPLEX] triplum: & ita fortatte legendum. lenonem alloquitur.

MEDIA DE NOCTE] inſrā epiſt. ad Mæcenatem 2. lib. 1. *mediā de nocte caballum Arripit.*

FILIUS ÆSOP] Clodius Æſopus, Clodij Æſopi tragædi filius, luxurioſus nepos: cui Æſopum patrem hiſtrionem ducenties ſeſtertium reliquiſſe conſtat. Dignus planè fuit pater filio, ſiquidem illius patina ſexcentis ſeſtertijs fuit æſtimata, filius autem margaritas deuorauit.

DECIES] id eſt, decies centum millia ſeſtertium nummū.

SOLIDVM] integrum, non comminutum, vno hauſto.

DILVIT] aceto maceravit, & liquefecit.

BACAM] vnionem, margaritam. ſup. Od. 8. epod. *Nec ſit marita, quæ rotundioribus Onuſta bacis ambulet.* Tradit Suetonius C. Cæſarem Caligulam ſimiliter portentofiſſima ciborum genera eſſe commentum, ut pretioſiſſimas margaritas aceto liquefactas obſorberet. Tale quiddam & de Cleopatra narrant.

NEQVITIA, ET NVG. PRAVOR. ET AM. GEM.] nequitia, (id eſt luxuria, & profuſo vite genere) & ingenij leuitate, & ſtudio rerum malarū ſimillimum. vide annot. ad illum locum, *ad cetera pane gemelli.* epiſt. ad Fulcum Ariſt. lib. 1. male enim Porphyrio, ſi modò eius oratio eſt, putat *gemellum* poſitum eſſe pro *gemellorum*. Iam nequam homines dicuntur libidinoſi, luxurioſi, luronæ, & voluptatibus liquefacti homines, ad nullo rem vtilis, ut alibi diximus.

LVCINIAS] hîc ſit *οὐκ αἰσχροῦ* duarum vocalium *i* & *a*, ut alibi docuimus. hoc idem factitaſſe Æſopum hiſtrionem tradidit Plin. lib. 10. hiſ verbiſ, *In patina poſuit aueiſ cantu aliquo, aut humano ſermone vocaleiſ ſex nummiſ ſingulaſ coëmtaſ nulla alia inductiſ ſuauiſſitate, niſi ut in hiſ imitationem hominiſ manderet.*

IMPENSO COËM.] impenſo pretio coëmtaſ: magno pretio comparataſ.

QVORSVM ABEANT SANI?] id eſt, nōne ſit abſurdum, ſi iudicentur, aut cenſeantur ſani?

CRETA,

A **CRETA, AN CARBONE NOTANDI?** laudandine sunt, an vituperandi? in tribus cod. antiquis scriptum reperi, *Quorsum abeant sani, ut creta, an carbone notati?* ut fortasse ita legendum sit *Quorsum abeant? creta, ut sani, an carbone notandi?* verum iudicet lector potius. Vnum testabor, in omnibus libris antiquis scriptum esse *notati*.

EDIFICARE CASAS hanc solent à pueris factitari. Tibull. li. 2. elegia. 1. *Turbas, vernarum saturi bona signa coloni ludet, & ex virgis exstruet arte casas.* Conatur autem ostendere, puerilius esse amare, viro barbato, quam hos ludos puerilibus ludere.

PLOSTELLO plostellum, pusillum plastrum: sic sup. dixit *plostra ducenta*.

AMENTIA VERSET id est, is dicendus sit amens, vel non dubium fuerit, quin eum amentia agitet, duo cod. calamo exarati habent *amentia vexet*. quæ scriptura non est reiicienda: neque tamen admodum refert utro modo legas, quod ad sententiam attinet.

SI PVERIL. HIS RATIO ESSE EVIN. admonitum lectorem velim, libros omneis vulgatos esse corruptos, in quibus hæc scriptura inuenerunt: *Sic puerilius: cum legendum sit, Si puerilius his ratio esse euincet am.* ut habet quattuor cod. antiqui, vnus Vatic. Iann. Faer. Tornef. & item Clericanus & Nicotianus. Hoc igitur sentit Horatius, si doceo, ac peruineo rationibus & argumentis firmissimis, puerilius & stultius esse homini barbato amare, quam ædificare casas, & similia: nec quicquam interesse, utrum talem nunc, barbatus, & grandis natu scilicet, ludum ludas, qualem olim ludebas, cum puer esses trium annorum, an meretricis amore caprus plores: quæro ex te, sisne facturus, quod olim fecit Polemo, qui, cum antea mollissimè, ac dissolutissimè viveret, assidueque in conuiujs, & lustris versaretur: posteaquam à Xenocrate philosopho Academico reprehensus & obiurgatus est, omisso priore illo viuendi genere, dicitur sese totum ad sapientiæ studium contulisse?

TRIMVS puer trium annorum. coniungendum est autem nomē *trimus* cum aduerbio *prius*, hoc modo, utrumne in puluere tale nunc opus ludas, quale prius ludebas, cum trimus eras. Itaque tollenda est distinctionis nota, quam habent vulgati codices post vocem *trimus*, & post nomē *puluere* locanda.

POLEMO hanc rem sic Laërtius, καὶ πρὶν συνθέμενος τοῖς νέοις ἐστρατημένος, καὶ μεθ' αὐτὸν εἰς τὴν Ξενοκράτους ἡλθε σχελῶν. ὁ δὲ ἐδὲν διατραπίς συνεῖρε τὸ λείπον ὁμοίως. ἦν δὲ πρὶ στωφροσύνης. αἰψὺν δὲ τὸ μεράμιον, κατ' ὀλίγον ἐθιγρῆθη, καὶ ὅπως ἐγένετο φιλόπονος, ὡς ὑπερβάνην τὸς ἄλλους, καὶ αὐτὸν διαδέξασθαι τὴν σχολήν. id est, *Et aliquando re cum iuuenibus constituta, coronatus, & ebrius in Xenocratis scholam venit. Ille autem oculis immotis, simili orationem connectebat: eratque sermo de temperantia. Adolescens autem audiens, paulatim captus est: & usque adeo fuit industrius, studioque ac labori deditus, ut ceteros superaret, & magistro in schola successerit.*

INSIGNIA MORBI deliciarum, & amo-

ris indicia, ornamenta amatoria: quæ statim enumerantur.

FASCIOLAS quibus coronæ præligabantur, seu quibus crura vinciebantur. M. Tull. lib. 2. epist. ad Attic. & *Epicratem suspicor (ut scribis) lasciuum fuisse. etenim mihi caliga eius, ut fascia cretata, non placebant.* Idem in orat. de Harusp. responsi. *P. Clodius à crocota: à mitra, à muliebribus soleis, purpureisq. fasciis, à strophio, à psalterio, à flagitio, à stupro est factus repente popularis.* Idem in oratione in Clod. & Curionem. *Tunc cum vincerentur pedes fascijs, cum calanticam capiti accommodares, cum strophio accurate præcingerere:* &c. Græci vocant tēnias. Ita apud Platonem in symposio intèrvenit Alcibiades ebrius, coronatus, & fascijs redimitus. verba Platonis hæc sunt, καὶ ἐπὶ τῶν ποδῶν αὐτοῦ ἐστρατημένον αὐτὸν καὶ πρὶν ἐστρατῶν δασι καὶ ἰών, καὶ τανίας ἐχόντα ὅτι τὸ κεφαλῆς πάλιν πάλιν, &c. &c. Archytas apud Stobæum declarat, fasciarum vsum ad molliem pertinere. διὰ τὸν ἵδαμῶς καλὸν τε εὐθυσὶ πολλὰς καὶ πασιεπὶν τὸ σῶμα, & τὴν τανίας καπιλεῖν. id est, *iccirco nullo modo honestum est, multis vestibus corpus tegere, neque fascijs inuolueri.* Vtebantur etiam fascijs homines infirma valetudine, & qui ex morbo surrexerant, & conuulerant, necdum satis firmi erant.

CUBITAL sic legendum, non *cubitale*. quāvis enim utrumque sit Latinum, tamen *cubitale*, non patitur carminis lex. nam prima nominis *focalia* syllaba producit, cum à faucibus sint appellata. est autem cubital à cubito nominatum. erat enim puluinus, cui innitebantur inter cenandum: quamquam hic tegmentum brachiorum potius significat, quod περιβραχίονα, seu περιβραχίωνιον Græci appellant. focalia autem solita erant ad hiberi ab imbecillis ad arcendum frigus à collo, & faucibus. eisdem utebantur mulieres, mollēque, & voluptarij homines, paulū à mulierib. differentes. Quintil. lib. 11. cap. 3. *Palliolum sicut fascias, quibus crura vestiuntur, & focalia, & aurium ligamenta, sola excusare potest valetudo.*

CORONA quibus utebantur in conuiujs & comotationibus, ut alibi ostendimus. Plaut. in Menæchm. *Non ego te modo hic ante adeis cū corona florea vidie Astare?* Idem Amphit. *spectatores, vobis spectantibus Capiam coronam mi in caput: assumulabo me esse ebrium.* Idem Asinar. *Possis, si forte accubantem tuū virum conspexeris, Cum corona amplexū amicam si videas, agnoscere? lege annotata ad locum illum nectendis apium coronis.* Od. 11. lib. 4.

CORREPTVS libri aliquot veteres habent *correctus*. quod magis probō: & ita excudi iussuram. potest tamen recepta scriptura ferri.

MAGISTRI Xenocratis. M. Tull. de finib. lib. 5. *Hic Xenocrates, hic eius auditor Polemo.* Fuit autē Xenocrates, continentissimus: de quo cum Laïs meretrix aliquando sponzionem fecisset, *ni eum ad suos amplexus pelliceret, atque adeo perperelleret, & sub noctem metu simulato ad eum confugisset, ut apud illum totam noctem manendi, & cum eo cubandi causam probabilem, seu necessariam potius haberet: ille eam quidem domum recepit, & secum cubare passus est: sed ne tantillum*

A lum quidem commotus est. qua re comperta cū ij, qui cum ea sponsonem fecerant, quasi sponsonem victa, pecuniam stipulatam flagitarent: respondit illa, se de homine, non de lapide, sponsonem fecisse.

PORRIGIS IRATO P.] confert iterum ammatorem cum puero.

AGIT VBI SECUM, EAT, AN NON] totus hic locus ex Eunuchio Terent. ferè ad verbū expressus est, vbi sic Phædria, *Quid igitur faciam? non eam, ne nunc quidem Cum arcessor ultro? an potius ita me comparem, non perpeti meretricum contumelias? Exclusit, renocat. redeam? non si me obsecreret. imitatus est & Persius saty. 5. Nunc ferus & violens: at si vocet, haud mora, dicat. Quidnam igitur faciā? nec nunc cū arcessor, & ultro supplicat, accedam? in versu Horatij, Exclusit: renocat: redeam? non si obsecreret: subintelligendum est, me, vt sit integra oratio, qualis est apud Terent. non si me obsecreret. agit porro restitui auctoritate nouem codic. antiq. adductus, vnius Vaticani, Rain. Card. Tornef. 2. Nico. 2. Russard. Cleric. mei: agit secum autem, id est, loquitur secum. nam qui loquitur, agit, vt infra annot. ad epist. 2. lib. 2. versu 3. Tibi re vel Gabijs & tecum sic agit. &c.*

Ô HERE, QVÆ RES NEC MODVM H.] sic Terent. *Here, quæ res in se neque consilium, neque modū Habet vllū, eam consilio regere non potes, &c.*

SIBI NIHILO PLVS EXPLICIT] Terent. *Nihil plus agas, quam si des operam, vt cum ratione insanias.*

PICENIS] saty. proxima, *Picenis cedunt pomis Tiburtia succo.*

GAUDES, SI CAMERAM] Quid? (inquit) cū tu excerpens semina ex pomis Picentinis, gaudes si quo casu camerā. i. tectum in curuitate formatū, vt exponit Festus, percussisti? penes te es? id est, esne mentis compos? profecto non es. *gaudes*, igitur, nempe quasi ea res significet, omnia tibi lata, & secundum in amore euentura. Atque hunc locum ita esse intelligendum argumento erit id, quod à Iulio Polluce lib. 8. eo capite, in quo conuiuiorum lusus enumerat, traditum est.

C Επὶ πίνῳ τὸ ἀπέρμα τῶν μήλων, ὃ ἀπὸ ἐγκαιτοῦ πῖς μήλοις ἐνδοθεν, ἀκροῖς πῖς παρῶ τοῖς πῖς δεξιᾶς δύο δακτύλοις συμπίστον πῖς ἐπὶ διάβροχον καὶ ὀλισθηρὸν ὃν εἰ παρὲς ὁ ἄλλος πηδῆσειεν, ἢ σιμαίνοντο τὸν τῶ πῖς εὐνοῖαν τῶν παρῶ τῶν παιδικῶν, &c. id est. Præterea semen malorum, seu pomorum, quod inest in intimis eorum partibus, summis primis duobus manus dexterae digitis comprimentes adhuc madidum, & lubricum, si ad laquear, aut cameram subilijisset, ex eo significari putabant, puellarum suarum erga se beneuolentiam, &c. Alij simpliciter intelligunt, significare Horatium, sani hominis non esse, tempus contere in mittendis, & exprimendis in cameram seminibus? quod ferè facere solemus cū cerasa edimus: neque tamen iccirco extra mentis potestatem esse dicimur, maximè si in regno nostro id faciamus: aliud agere fortasse, & operam ludere videri possumus.

QVID? CVM BALBA] hypallage est. erat enim recta locutio, Quid? cū balbis verbis an-

nosum palatum feris, & verberas, id est, cū grādis natu iuuenū more puellam blandè appellas, qui sanior es eo, qui casas ædificat? *feris* autem reperi scriptum in quinque cod. vet. vno Vatic. Ian. Torn. Clericano, Nicotiano, alij libri habent, *ris* quod tamen non damno.

ADDE CRVOREM STVLTITIÆ] accedat (inquit) ad stultitiā amatoris, scel^o, cædes, cruor, vt sæpè fieri solet. nepe cū miscetur cum amore odium. Tum scilicet malum ingrauescit: tum fit insanabile, ac mortiferum amoris vulnus.

ATQVE IGNE GLADIO SCRVTARE] idem dicit, sed obscurius, & Pythagoreorum more, ἀμνηστικῶς, & συμβολικῶς, amorignis est. si quis ad amoris insaniam scelus addat, dici poterit ignē gladio scrutari.

MODÒ (INQVAM) HELLADE PERC.] Marius quidam Helladem impotenter amabat: a qua cū se sperni, & contemni putaret, eam interfecit. quo facto incredibili mæore & ægritudine affectus, atque afflictus, sese è sublimi precipitè demisit. en tibi cruor cū stultitia coniunctus. Marij igitur exemplo ostendit plerumque homines ab amore ad cædem, & scelus progredi.

CERRITVS FVIT, AN] id est, fuitne furiosus & insanus, an sceleratum quidem fuisse iudicabis, & tamen insanum negabis, & sanum fuisse dices? perinde ac si dicat: quo pacto potest esse sanus, & sceleratus? an hoc dices, Marium non fuisse insanum, sed sceleratum, distinguēs sceleratum ab insano, & suo quamque rem nomine volens appellare? quod quidem ineptum, & absurdum est. nam satis probatum est, eum sanum nō esse dicendum, qui sit sceleratus, & cæde pollutus, καὶ μακρόνοος, *Cerritus* dictum quasi *Cereritus*, id est, à Cerere percussus, Δημιπρακτός, νυμφόληπτος. Itaque duæ syllabæ breues, *ce* & *re* in vnam longam coierunt. Plautus *Amphit. quæso, quin tu istanc inbes Pro Cerrita circumferri?* Idem in *Pœnulo, Ne tu opinere, haud quisquam hodie nostrum curret per vias: Neque nos populus pro Cerritis infestabit lapidibus.* Idem in *Rudente, Elleborosus sum. G. at ego Cerritus: hunc non mittam tamen.* Non Marcel. *Cerritos*, & laruos dici malesanos, & aut Cereris ira, aut laruarum incurfatione vexatos ait. Sed ne quis miretur, me *Cerritus* excudendum curasse, liquidò confirmo sic esse scriptum in omnibus libris antiquis. Oblata occasione nō pigebit me lectori indicare Simeonis Bosij Lemoicis coniecturam de quodam Ciceronis loco in epist. 5. lib. 8. epist. ad Attic. non longè à principio: vbi sic legitur in nostra editione, vt & in vulgata, nisi quod versum Græcum emendauimus. *Et si solet eum, cum aliquid furiose fecit, pœnitere. numquam autem [al. tamen] certior fuit, quam in hoc negotio. Nā, quod ad te non scripseram, postea audivi, a tertio miliario tum eum esse, Πολλὰ μάλιστα κεραισιν ἐς Νέρεα θυμῶνται.* &c. Ille igitur pro *certior fuit*, legendum censet *cerritior fuit*, id est, insanior: & pro *eum esse, euomuisse, &c.* Versum etiam Græcum immutandū censet: *in quo* ab eo dissentimus. Sed hac de realiās.

LIBERTINVS ERAT, QVI] nunc ad super-

A supersticiosos veniamus: vel, ut quidam volunt, ad eos, qui supra modum mortem extimescunt. verum tamen potius de superstitionis sermonem nunc haberi puto, præsertim cum testetur Porphir. libertinos ab Augusto his sacris præfuisse, & ex eo Augustaleis esse dictos.

CIRCVM COMPITA] in quibus erant Lares ab Augusto positi. Immo verò ante Augusti tempora Compitalia sunt appellati dies festi Laribus attributi. Ouid. lib. 2. Fast. *qui compita servant, Et vigilant nostra semper in ade Lares.*

SICCVS] ne quis dicat eum vino madidum, & ebrium fuisse.

LAUTIS MANÈ SENEX MANIBVS] oraturi manus lauabant. Præterea Hesiodus verat illois manibus Ioui manè libare: quoniam (inquit ille) non audiunt, sed respuunt preces. *μηδ' οὐκ ἔχουσιν Διὶ λαίβεον αἰθροπα οἶνον. Χερσὶν αὐτῶν οἶον, μήδ' ἄλλοις ἀθανάτοισι. Οὐ γὰρ πικρὰ κλύουσιν ἀποψύχουσι δὲ τ' ἀράς.*

ET VNVM QUIDDAM M. AD.] ad illa superiora hoc addebat, quod sequitur. addebat ad facta. hæc verba, quibus Deos orabat, ut solus à morte vindicaretur. quid potest autem mortalis à Dijs petere maius, quam immortalitatem? Quidam libri manuscripti habent, & vnum, *Quid tam magnum?* addens: *vnum me, &c.* quæ scriptura si cui probabitur, videtur hæc eius esse sententia, & orabat deos his verbis, vnum me, me (inquam) vnum, morti surripite, id est, à morte vindicate. quid tam magnum est, quam immortalitatem cōsequi? vel sic distingue: quid? tam magnum? id est, quid? estne hoc tam magnum à dijs immortalitatem consequi, cum dii omnia possint: *Dijs etenim facile est, &c.*

VNUM ME SURPITE MORTI] me vnum ab inferis & Orco vindicate. me vnum immortalitate donate: vel me vnum alijs omnibus superstitem esse iubete. his verbis supersticiosum describi putabat Simeo Bosius, quia quemadmodum parentes, qui totos dies deos orabant, ut sibi filij essent superstites, iccirco supersticiosi dicti sunt: ita hic, qui se vnum omnibus superstitem esse exoptat, supersticiosus est appellandus, à quo dissentio. *surpate* autem dictum pro *surripite*, id est, subducite, eripite.

DIIS ETENIM FACILE EST] ex his intelligimus. hunc libertinum supersticiosum fuisse. sed non videtur mihi omittendum, aut dissimulandum, quod quidam vir doctus mihi dixit aliquando in sermone: hunc libertinum non eò poni ab Horatio, ut nobis supersticiosi exemplū suppeditet: sed potius ut hominis nimium mortem extimescētis. mouebatur autem verbis illis, *vnum me surpate morti*. Iam ne hoc quidem dubiū est, quin mortem supra modū horrere, vitiosum, & vituperabile sit. ego nihil pronuntio, & suum cuique liberum iudicium relinquo.

SANVS VTRISQVE AVR. A. O. M.] sanus toto corpore quidem ille. sed mente nō item.

MENTEM, NISI LITIGIOSVS, EXCIP. D.] id est, mentem autem dominus in vendendo, exciperet, id est, exceperet, nisi litigare vellet, vel nisi liteis amaret. Ut hic locus autem planius in-

telligatur, sciendum est, venditorem mancipij, qui in vendendo, serui vitia, quæ scire debuit, & quæ non sunt in promptu, tacuit, præstare edicto ædiliū videlicet, si non sit sanus siue corpore, siue animo, si fugitiuus, si fur. qua de re vide annot. ad illum locum, *In scalis latuit metuens pend. hab. epist. 11. lib. 2.* sed quæret aliquis. qui poterat hic à domino venire, aut omnino dominum habuisse, cum esset libertinus, ut hic dicitur? nā libertini numquam seruierant seruitutem, quippe qui essent liberti filij. (loquor autem ex eorum sententia, qui volunt inter libertos, & libertinos discrimen fuisse.) Puto responderi posse, aut libertinum pro liberto hic esse positum: itaq; cum seruus esset venditus: ab emptore, cui venditor in lege mancipij receperat, esse sanum corpore, & furis, noxijsque solutum, fuisse manumissum. aut Horatium, siue potius Damasippum non dicere, hunc libertinum aliquando fuisse à domino venditum: sed hoc tantum, si hic libertinus, seruus esset, & à domino suo venderetur, dominum fuisse in vendendo, mentem excepturum, id est, hoc serui vitium emptori dicturum ac pronuntiatum, videlicet non esse sanæ mentis: nisi ab emptore redhibitorie actionis periculum sibi impendere vellet. Itaque significat Damasippus supersticiosos non esse sanos animo: quod verum est. De superstitione, quam *δεισιδαιμονία*, id est, timorem deorum appellant Græci, scripsit libellū vtilissimum Plutarchus.

HOC QVOQVE VVLGVS] nempe supersticiosos, ut omnes ferè intelligunt: vel, ut quidam, mortem nimium extimescentis.

FÆCUNDA IN GENTE MENENI] credibile est hunc Menenium fuisse ætate Horatii quædam mente captum omnibus notum. Alij quia Dionys. Halicarnasseus scribit lib. 9. in gente Menenia, fuisse consulem quendam Menenium non satis sanæ mentis, iccirco per Menenios stultos significari putant. alij stultos, Menenios dictos, vel à verbo Græco *μῆναι*, i. insanio: vel à nomine *μηνέηνος*, i. ira impotens, & iracundia elatus, vel à *μηνήνιος*: id est, frenis & habenis parens, ut quadrupes. Ego existimaui aliquando per gentem Meneniam, stultos idè significari, quia quemadmodum gens Menenia, fuit fæcunda Roma, & multarum familiarum, ita stultorum maxima est multitudo, & ut vulgò dicimus, numerus infinitus. Sed siue hoc, siue illud, aut illud probemus, hoc dicit Horatius: hoc quoque vulgus, id est, supersticiosos ponit Chrylippus in numero stultorum, qui numerus est multiplex, atque adeò infinitus.

IUPITER IN GENTEIS] alterum exemplum superstitionis.

FRIGIDA] aptissimum epithetum. nam hæc febris ab atra bili oritur, quæ frigida est. Febris autem quartanæ depellendæ rationem miram, & paucis fortasse inauditam, quam, cum in Italia essem, à quodā Vmbro accepi, hic referre volo. Sumatur totum id lotium, quod æger febre viget, seu *παροξυσμῷ* tempore semel effuderit. hoc lotio in locum aquæ, tantum farinæ, quantum satis

A satis sit ad exiguum panem conficiendum, temperetur, subigatur, ac pinfatur: panisque fiat, & coquatur: coctus & refrigeratus cani masculo, esurienti, si ager sit mas: fœmina, si fœmina sit, præbeatur: idque ter fiat. hoc factò ager conualefcet, canis febri quartana corripietur.

ILLO MANÈ DIE, QVO] id est, die Iouis. Iupiter enim non alio die, quàm suo, ieiunium indicit. Est autem loquendi genus poeticum: pro eo, quod est, illo die, quo Consules, aut alij magistratus ieiunium in honorem Iouis indicunt. T. Livius lib. 36. *Eorum prodigiorum causa libros Sibyllinos ex S. C. decemviri cum adissent, renuntiaverunt ieiunium instituendum Cereri esse: & id quinto quoque anno servandum.*

CASVS, MEDICVSVE LEV.] id est, siue casus aliquis, siue medicus hunc puerum morbo leuarit, ac liberarit. in cod. Iann. Tornef. & vno Vatic. legitur *casus, medicusque*. non probo.

EX PRÆCIPITI] ex periculoso & ancipiti morbo: quamvis Cornelius Celsus scribat, quartanam neminem iugulare.

MATER DELIRA NEC.] mater stulta puerum existimans Iouis beneficio conualuisse, atque iccirco se voti religione obstrictam esse: vt se voto exsoluat, ac liberet, eum in Tiberi nudum statuet, ac necabit. In Tiberi autem nudum statuet, vt puer aqua prætereunte ablutus, & viuò flumine perfusus, & ita purus, ad sacra accedat. Virg. *Aeneid. 2. Me bello è tanto degressum, & cade recentis Atrectare nefas, donec me flumine vino Abluero.*

QVONÈ MALO MENTEM CONC.] quò malo commota, & concitata mente? respondet, *timore deorum*. vim nominis Græci expressit, *δεισιδαιμονίας*. nam, quam superstitionem appellant Latini, eam *δεισιδαιμονίαν* nominant, Græci. quam illi pietatem, eam *ἱερότητα*. sed nos Galli pietatem, *δεισιδαιμονίαν*, id est, timorem numinis diuini appellamus, *crainte de Dieu*, Iudæos fortasse secuti. Iam illud, *concessa mentem*, hellenismus est, qualia sunt illa *suspecti loculos, crineis religata*. Virg. *Æn. 1. Os, humerosque deo similis, & sexcenta alia, nonnulli hæc verba, Quòne malo*, ita explicat, *Quònam malo*, alij putant illud ne abundare, & à veteribus ornatus causa nominibus adijci solitum esse, vt sat. 10. lib. 1. *O seri studiorum, quine putetis Difficile, & mirum, &c.* alij seruire negationi, vt hic, & inf. ead. sat. *Quantane?*

HÆC MIHI STERTINIUS SAPIENT. OCT.] septem duntaxat numerantur totius Græciæ sapientes nobiliores, & clariores. Horatius sub persona Damasippi, Stertiniū irridēs, quasi magnam, ob sapientiam, laudem meruerit, octauum ei in sapientibus locum tribuit.

DIXERIT INSANVM QVI ME, TOT. AVD.] vetus dictum, & Terentianum in Andr. *Si mihi pergit ea, quæ vult, dicere, ea, quæ non vult, audiet.* Sed superior Terentio Sophocles, hanc sententiam sic expresserat in Aiace, *Εἴ ποτε γὰρ αἰδοῖται συγγνώμην ἔχει Κλυόνη φλαυρά, συμβαλεῖν ἐπὶ κακά.* id est, ego enim ei ignosco, qui cum mala audierit, mala regerat. Homerus autem omnium antiquissimus sic, *ἰλ. ψ. Οππὺν κ' εἴπῃ δ' ἄπορος, πῶς, κ' ἐ-*

παύσους. id est, Quale verbum mihi dixeris, tale & audies. & Hesiod. *Εἰ δὲ κακὸν τ' εἴπῃς, τὰ κακὰ κ' αὐτὸς μείζον ἀκούσας.* id est, Si autem male dixeris, citò & tu ipse peius audieris.

ATQVE RESP. IGNOTO, &c.] id est, audiet sua peccata: vel discet sua peccata, quæ in posteriore mantica condi solent, respicere. Æsopus dicebat duas vnumquemque nostrum manticas ferre, alteram à tergo, alteram à fronte: atque in ea quidem, quæ ante nos est, aliena peccata reponere: in posteriore, nostra. Hæc sic leguntur Græcè apud Stobæum, *Λίσσιπος ἔφη δύο πῆρας ἕκαστον ἡμῶν φέρειν, πλὴν μὲν ἑμπεσόντων, δ' ὅτι πῶθεν· καὶ εἰς μὲν πλὴν ἑμπεσόντων ἀποπθέναι τὰ τῶν ἄλλων ἀμαρτήματα· εἰς δὲ πλὴν ὅτι πῶθεν τὰ ἑαυτοῦ. διὸ ἐδὲ καθορῶμεν αὐτά.* Catull. ad Varum, *Sed non videmus, mantica quod in tergo est.*

STOICE POST DAMN. SIC] Stoice (inquit Horatius) sic tibi post damnum quæstuosa eueniat mercatura, sic, est benè precantis, vt anno tauimus sup. ad Od. 3. lib. 1.

QVA ME STULTITIA] sic omnes quidē habent, quos vidi, libri. Sed ijs inuitis legendum censeo, *Quam me Stultitiam, &c.* sic loquitur sup. ead. sat. *huic ego vulgum Errori similem cunctum insanire docebo.*

QVID? CAPVT ABSC.] quid? (inquit Damasippus) existimāsne te continuò sanum esse, si tibi videris sanus? Agaue, quæ Pentheū filiū discerpsit, eiq; caput præcidit, sibi ne tum furiosa videbatur? minimè verò. sic tu tibi videris sanus, cum sis tamen insanus, ac furiosus.

NATI INFELICIS] Penthei, quem diripuerunt, ac dilacerarunt mulieres Thebanae bacchantes (in quibus erat & Agaue mater) propterea quòd ille ex arbore, vel (vt alij volunt) ex cedito saxo, eas sacrificatèis prospectare ausus erat. Quod autem ait hic Horatius matrem Agauen caput eius abscissum tulisse, id confirmat Theocrit. *εἰδ. λγ.* quod inscribitur *Δήναι, ἢ βάρκαρι.* *Μάτηρ μὲν κεφαλὰν μωκῆσατο παῖδος ἐλοῖσα, ὅσσην περ τοκάδες πλάθει μωκῆμα λεάνης.* *Ἰνὰ δ' ἔρρηξεν σὺν ἀμοιβῇ τὰ μύχαι ὤμον Λαῖξ ὅττι γαστέρα βάστα καὶ Ἀντιόας ῥυθμὸς αὐτὸς, Αἰδ' ἄλλαι τὰ πῶλεσσι κρέα νομόντο γυναικες.* *Ες Θήβας δ' ἀφίκοντο πεφυρμέναι αἵματι πᾶσαι, Εἰς ὄρεος πίνθημα, καὶ ἐπὶ Πενθῆα φέρονται.* cetera petat lector ex ipso Theoc. atque adeò totum eidyllion legat. quod si faciet non mediocrem voluptatem ex lectione capiet: sed tamen superiores illos Græcos versus totidem Latinis interpretabor. *Correpto nati capite ingentem edit Agaue Rugitum, granide quantus solet esse leone. Ino autē magni ossa humeri candentia frangit, Calcibus in ventrem insultans, quam deinde secuta est Antioea: ast alia matres depascere carnis Reliquias, Thebasq; ire omnes ore cruento, Ex illolus Etum, non Penthea monte ferentes.*

ÆDIFICAS] ædificas sumtuosè, insolenter, magnificè.

LONGOS IMIT.] allegoria est: diuites, & opulentos, & potenteis viros imitatis, cum sis tenuis, & obscuro loco natus. Erat autem Horatius parua quidem corporis statura, sed non ita humili tamen, vt ad bipedalem magnitudinem non perueniret, quod hic dicit. per breuitatem igitur

A staturæ, tenuitatem, & angustias rei familiaris significat, si conferantur cum opibus Mæcenatis & aliorum principum ciuitatis.

TVRBNIS] gladiatoris: quem aiunt breui corporis statura fuisse, eundemque animosum, & pugnacem.

SPIRITVM] πρῶτον. spiritus numero multitudinis dicere solet M. Tullius.

QVI RIDICVLVS MINVS ILLO?] vel subintellige es, hoc modo, & tu idem, Turbonis spiritum & incessum corpore maiorem rides. qui minus illo ridiculus es? vel potius coniunge cum verbo rides, hoc modo, & tu idem rides Turbonis corpore maiorem spiritum & incessum: qui minus ridiculus, illo rides? minus ridiculus, ὡς subintell. testificor tamen me in cod. Nicot. & meo reperisse es.

VERVM EST] æquum est, par est, rectum est: ut epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. Metiri se quemque suo modulo, ac pede verum est. sic sup. ead. lat. Dije Damasippe, Deaq. Verum ob consilium donent tonso re. M. Tull. orat. pro Murena, Negat verū esse alluci beneuolentiam cibo. Idem ad Att. lib. 2. Quid verius, quam in iudiciū venire, qui ob rem iudicandam, pecuniam acceperit? T. Liuius lib. 3. 2. Ceterū & sciorum audiri postulata verum esse. Virg. li. 12. Æn. me verius unum Pro vobis fœdus luere, & decernere ferro. Terent. Andr. Idne verum est? immo id genus hominum est pessimum. Homer. il. μῦ. Αἰ. ἔχον ὥς πάλαι τα γυνή χερὴν πρὸς ἀλλήλους: Ἡτὶς αὖθις μὲν ἔχουσα καὶ εἰπὼν ἀμφὶς ἀνέλκει: id est, sed ita erant, seu ita se habebant, ut mulier manu victum quærens, vera, [id est, iusta] Quæ pondus & lanam tenens, libram suspendit, seu sustollit. horū igitur verborum hæc sententia est: an si Mæcenæ ædificat, te quoq; ædificare, & cū eo certare par est, qui tanto ei dissimilis, & tanto eo inferiores, si cum eo certes?

ABSENTIS RANÆ PVLLIS] ranæ exemplo, quæ sese inflando vituli magnitudinem imitari, atque assequi conabatur, deterret nos, ne potentiorum, ac superiorum cultum, magnificentiam, & splendorem æmulemur.

C DENARRAT] de auge vim verbi: ut sup. de seuit, delitigat. & apud Terent. de amare, de uerbere. sic Plaut. Trucul. numquam Ædepol mihi quicquam homo mortalis posthac suarum rerum creduis, Ni ego vostra hero amara facta denarrauero.

COGNATOS] συγγενεῖς, fratres: quod tamen videtur ἄνωγον. die igitur, ut Porphyrio, secum natos, congeneratos.

QVANTANE?] rogabat tantane esset, quanta ipsa esset. quidam legunt Tantane, quæ scriptura longè expeditior esset. eam tamen nullis in libris reperi. alij Quantane dictum volunt, pro quā tãnam, ut & supra, Quone malo mentem concussa? id est, quonam malo, quemadmodum illi explicant. alij ne abundare, aut ornatus causa positum dicunt: quod probabilius est.

NVM TANDEM SE INFLANS, &c.] aliquot libri manusc. habent, num tandem sufflans, &c.

SIC] δεικνύς, ut Od. II. lib. 2. Cur non sub alta vel platano? vel hac Pinu iacentes sic temerè, &c.

MAIOR DIMIDIO] respondet pullus. D
NVM TANTO?] subaudi, maior est? ait mater.

NON, SI TERVPERIS] non si dissumparis. διαρραγῆναι dicunt Græci. Demosth. orat. πρὸς τὸν Περικλέα. ἐπὶ τῇ τοῦ Περικλέους εὐβοίας ὁ Φίλιππος ἐξηλάθη, τοῖς μὲν ὀπλοῖς ὑπὸ τῶν ἑμῶν, τῇ δὲ πολιτείᾳ καὶ τοῖς ψηφισμοῖς, καὶ διαρραγῆς ἵππες τῶν ἑμῶν. id est, posteaquàm igitur eiectus ex Eubœa Philippus, armis quidem à vobis: consilio autem reip. administrandæ, & decretis, (etiam si quosdam istorum disruptum iri videam) à me, &c. Virgil. in Melibœo, inuidia rumpantur vitilia Codro. Propius autem ad hunc locum accedit exemplum illud ex epist. ad Mæcen. 3. lib. 1. Rumpit Harbitam Timagenis amula lingua. Martialis, Rumpitur inuidia quidam carissime Iuli, &c. Sed idem Martialis lib. 10. hanc eandem de boue & rana fabulam ad stultam cuiusdam Otacilij imitationem, ita ut Horatius, facetissimè ac commodauit hoc epigrammate, Ad lapidem Torquatus habet pratoria quartum: Ad quartum breue rus emit Otacilius. Torquatus nitidas vario de marmore thermas Extruxit: cucumam fecit Otacilius. Disposuit daphnosa suo Torquatus in agro: Castaneas centum senit Otacilius. Consul Torquatus: vicifus ille magister: Nec minor in tanto visus honore sibi. Grandis ut exiguum bos ranam ruperat olim: Sic (puto) Torquatus rumpet Otacilius.

OLEVM ADDE CAMINO] oleum camino addere, est malum alio malo cumulare, atque augere: aut malo satis graui per se, materiam, ac pabulum præbere. Notat hic Porphyrius. usus est vult gari proverbio, oleum in incendium. significat itaque Damasippus, Horatium suapte natura insanire: & ad eius naturalem insaniam poemata accedere, tamquam pabula, quibus illa amplificetur, & maior fiat.

QVÆ SI QVIS SANVS FECIT, S. F.] si quis vniquam sanus fecit versus, tu quoque sanus facis versus: sed nemo sanus fecit vniquam versus: nemo enim poeta sanus: Ergo, &c. alij sic demus, aliquem sanum poetam reperiri: non continuo tu quoque sanus es, cum versus facis. non continuo sequitur, si quis sanus aliquando versus fecit, te quoque sanum versus facere. & hoc sensu hæc legenda sunt interrogando. sed non est reticendum, in sex libris manuscriptis ita legi, Quæ si quis sanus facit, & sanus facies tu.

NON DICO HORREND. RAB.] prætermitto iracundiam tuam, cum rabie comparandam. sic M. Tull. lib. 4. Tusc. Q. definitione fortitudinis aperta, quis est, qui aut bellatori, aut imperatori, aut oratori querat aliquid, neque eos existimes sine rabie quicquam fortiter facere posse? ibidem, atque hi collocuti inter se, priusquàm manum consererent, leniter & quietè, nihil, ne in ipsa quidem pugna iracundè, rabiosè fecerunt. Quidam libri veteres habent, Non dicam.

IAM DESINE] verba Horatij sua vitia à Damasippo inuitè audientis, hoc modo. Desine Damasippe in me tot maledicta congerere, aut tot mea vitia enumerare.

CVLTVM MAIOREM CENS V] continuans

A nuans orationem Damasippus, omitto (inquit) cultum maiorem censu, significat autem his verbis, Horatium sumtuosius & viuere, & vestiri, quàm census eius ferat. Non dubium est autem, quin Horat. dum sibi parum parcat, aliorum vitia urbanè notet, atque infectetur. huc pertinet illud epist. 17. lib. 1. *Gloria quem supra vireis, & vestit, & vnguit, &c.*

TENEAS DAMASIPPE TVIS TE.] id est, tuis te vitijs contineto: aliena autem ne tangito. satis multa habes vitia: noli esse in alienis exquirendis, & aperiendis curiosus. habes domi, quod agas.

MILLE PVELLARVM] Hæc quoque sunt Damasippi Horatio libidinem, & insanos amores obijcientis. nam repetendum est *non dico.*

O MAIOR TAND. PARC. INSANE] tertio Horatius iubet Damasippum finem facere sui obiurgandi, ac reprehendendi, hoc modo: ô Damasippe, quæso desinastandem tu, qui me infanior es, mihi minus infano maledicere: parcius me obiurgato, cum tu sis me vitiosior, stultior, atque infanior. tale ferè est illud ex sat. 3. lib. 1. *quid tu? Nullane habes vitia? immo alia, & fortasse minor.*

B lib. 1. *quid tu? Nullane habes vitia? immo alia, & fortasse minor.*

SATYRA 4.

VNDE, & quò Catius? non est mihi tempus, auenti

Ponere signa nouis præceptis: qualia vincant

Pythagoran, Anytique reum, doctumque Platona.

Peccatū fateor, cum te sic tempore lauo Interpellarim: sed des veniam bonus, oro.

Quòd si interciderit tibi nunc aliquid, repetes mox:

C Siue est natura hoc, siue artis, mirus utroque.

Quin id erat curæ, quo pacto cuncta tenerem:

Ut poteres tenuis, tenui sermone peractas.

Ede hominis nomen: simul & Romanus, an hospes.

Ipsa memor præcepta canam: celabitur auctor.

Lôga quibus facies ouis erit. illa memeto, Ut succi melioris, & ut magis alba rotundis,

Ponere. namque marem cohibent callosa vitellum.

Cole suburbano qui siccis creuit in agris, Dulcior irriguo nihil est elutius horto.

Si vespertin' subito te oppresserit hospes: Ne gallina malum resposet dura palato,

Doctus eris vinā misto mersare Falerno. Hoc teneram faciet. pratenfibus optima

fungis

Natura est: alijs male creditur. ille salubreis

Æstates peraget, qui nigris prædia moris Finiet, ante grauem quæ legerit arbore solem.

Ausidius forti miscebat mella Falerno: Mendosè: quoniam vacuis committere

venis

Nil, nisi lene, decet. leni præcordia mulso Prolueris meli, si dura morabitur aluus:

Mitulus, & viles pellēt obstātia concha, Et lapathi brevis herba, sed albo non sine

Coo.

Lubrica nascētes implent cōchylia lunæ. Sed non omne mare est generosa fertile

testæ.

Murice Baiano melior Lucrina Peloris. Ostrea Circaïs, Miseno oriūtur echini.

Pectinibus patulis iactat se molle Tarentum.

Nec sibi cenarum quiuis temere arroget

artem,

Non prius exacta tenui ratione saporū. Nec satis est cara pisceis auerrere mēsa,

Ignarum quibus est ius aptius, & quibus assis.

Languidus in cubitum iam se conuiuare ponet.

Vmber, & iligna nutritus glāde, rotūdas Curuat aper lanceis carnē vitātis inertē.

Nam Laurens malus est, vluis, & arundine pinguis.

Vinea submittit capreas non semper eduleis.

N n ij Facun-

- A Facundi lepore sapiens sectabitur armos. Nam facie præstant. Vennucula conue-
 Piscibus atque auibz quæ natura, & fo- nit ollis.
 ret ætas, Rectius Albanam fumo duraueris vñ.
 Ante meum nulli patuit quæ sita palatū. Hanc ego cum malis, ego facem primus,
 Sunt, quorū ingenium noua tantum cru- & alec,
 stula promit. Primus & inuenior piper album cum sale
 Nequaquam satis in re vna consumere nigro
 curam: Incretum, puris circumposuisse catillis.
 Ut si quis solum hoc, malane sint vina, la- Immane est vitium, dare millia terna
 bore, macello:
 Quali perfundat pisceis securus oliuo. Angustoque vagos pisceis urgere catino.
 Massica si cælo supponas vina sereno: Magna mouet stomacho fastidia, seu pu-
 Nocturna, si quid crassi est, tenuabitur er vinctis
 aura: Tractauit calicem manibus, dum furta
 Et decedet odor nervis inimicus: at illa ligurrit:
 Integrum perdunt lino vitata saporem. Siue granis veteri cratera lim^o adhæsit.
 B Surretina vaser qui miscet face Falerna Vilibus in scopis, in mappis, in scobe quã-
 Vina, columbino limum benè colligit ouo: tus
 Quatinus ima petit, voluens aliena vi- Cōsistit sumtus? neglectis, flagitiū ingēs.
 tellus. Ten lapides varios lutulenta radere pal-
 Tostis marcentem squillis recreabis, & ma:
 Afra Et Tyrias dare circum illota toralia ve-
 Potore cochlea. nam lactuca innatat acri steis,
 Post vinum stomacho: perna magis, ac Oblitum, quanto curam, sumtūmq; mi-
 magis hillis norem
 Flagitat in morsus refici. quin omnia ma- Hac habeant, tanto reprēdi iustius illis,
 lit, Quæ, nisi diuitibus, nequeant continge-
 Quacumq; immundis feruent allata po- re mensis?
 pinis. Docte Catiper amicitia, diuōsq; rogat,
 C Est opera pretium duplicis pernoscere iu- Ducere me auditum, perges quocumq;,
 ris memento.
 Naturam. simplex è dulci constat oliuo: Nam quamuis referas memori mihi pe-
 Quod pingui miscere mero, muriāq; de- ctore cuncta:
 cebit: Non tamen interpres tantundem iuue-
 Non alia, quā, quā Byzantia putruit ris. adde
 orca. Vultum, habitūque hominis: quem tu
 Hoc ubi confusum sectis inferbuit her- vidisse beatus
 bis: Non magni pendis, quia contigit: at mi-
 Corycioque croco sparsum stetit: insuper hi cura
 addes Non mediocris inest, fonteis ut adire re-
 Pressa Venafrana quod bacare misit oli- motos,
 uæ. Atque haurire queam vitæ præcepta
 Picens cedunt pomis Tiburtia succo. beata.

A VNDE, ET QVØ] sic orditur Phædrum Platon. φιλε Φαῖδρε πρὶ δὴ, καὶ πρὶ δὴ, id est, care Phædre, quò, & vnde?

CATIVS] Catius philosophus Epicureus Insuber: de quo M. Tull. epist. ad Cassium lib. 15. *Nam, ne te fugiat, Catius Insuber Epicureus, qui nuper est mortuus, quæ ille Gargettius, etiam ante Democritus εἰδωλὰ, hic spectra nominat.* Idē eodē lib. eundē Catium, & Amasianum, [seu Amasiniū,] malos verborum interpretes appellat. Hunc inducit Horatius apud se quarentem, & cogitantem quibus nominibus utatur in interpretandis, & Latine exprimendis Epicureis quibusdam præceptis, quæ ad artem culinariam, conuiuij apparatus, obsonia, condimenta, & similia pertinent. Itaq; interroganti Horatio vnde veniat, quò eat, responderet, se esse occupatissimum in appellandis, & exprimendis ijs, quæ dixi, præceptis.

NON EST MIHI TEMP.] non est mihi tempus vacuum: non sum vacuus, dum cupio litteris & memoriæ mandare noua quædam præcepta Pythagoreis, Socraticis, Platoniceis potiora.

B AVENTI PONERE SIGNA] cupienti imponere nomina nouis præceptis, numquam à quoquam traditis, eadēque litteris mandare. *signa* interpretor nomina, & vocabularum. nomina enim sunt rerum notæ, & σημεῖα, id est, signa, vt docet Aristoteles. Idcirco ea appellat Horatius indicia epist. de arte poet. *si forte necesse est Indicijs monstrare recentibus abdita rerum.* eodem pertinet illud in ead. epist. *licuit, semperque licebit Signatū presente nota producere,* seu (vt alij legūt) *procludere nomen.* licet etiam interpretari *signa ponere*, litteris mandare. Nam etiam litteræ sunt notæ, & signa rerum. Vir quidā doctissimus, idēq; amplo sacerdotio præditus dicebat, per signa significari imagines, quæ adhibebantur ab ijs, qui artificialem memoriam colebant. quam sententiam quamuis non improbem (nam vt litteris, ita & imaginibus memoria adiuuatur, & conseruatur: præterea vtræque ad res significandas comparatæ sunt, quemadmodum & vocabula) tamen signorū appellatione mihi magis placet, voces, & nomina aut litteras, quàm imagines hoc loco intelligi, maximè cum constet, hunc Catium nominibus, & vocabulis Latinis disciplinam Epicuream explicuisse, literisq; mandasse, vt suprā ex M. Tullio ostendimus.

C QVALIA VINCANT PYTH. ANYT.] id est, quæ talia sunt, vt Pythagoræ, Socratis, Platonis disciplinam vincant: vel simpliciter, cuiusmodi præcepta vincere possint, &c. in cod. Iann. scriptum erat *vincant*: itaque postea scriptum reperi in Nicotianis & Clericano, & duobus alijs: in Russardinis duobus, & trib⁹ alijs *vincent*: in vulg. *vincunt*. ego *vincent* non improbo. *vincant* tamē malo. Verum tamen iudicent docti.

TEMPORE LEXO] tempore inopportuno: intempestiue. cuius contrar. *dextro tempore.* sat. 1. huius lib.

INTERCIDERIT] è memoria interea effluxerit. hæc enim vis est huius verbi: quemadmodum interceptæ litteræ dicuntur, quæ interea

dum afferuntur ad eum, ad quem datæ sunt, ab alio capiuntur.

REPETES MOX.] vel memoria repetes, vel simpliciter retractabis, & recoles.

SIVE EST NAT. H. SIVE ART. M. V.] qui, siue memoria natura constet, siue arte, utroque mirum in modum excellis: vel ita: qui, siue hæc res, in qua tu occupatus es, sit naturæ, siue doctrinæ, in vtrâque præstas.

QVIN ID ERAT CVRÆ] immo (inquit Catius) hoc ipsum agebam, quemadmodum omnia memoriæ mandarem. Itaque non erit mihi molestum, neque alienum à meo instituto, & consilio, tibi illa narrare. sic enim facilius memoriæ infigam.

RES TENVEIS] res subtileis, tenuiterque limatas, & quæ sub aspectum non cadunt: tantum cogitatione comprehenduntur.

LONGA QVIB. FAC. OVIS] Primum, quid hac de retraxerint probati scriptores, proponam: deinde sententiam Horatij (si id consequi poterō) explicabo. Aristoteles igitur ita scribit libro sexto de histor. animal. *ἔστι δὲ τὰ μὲν μακρὰ, καὶ ὀξέα τὰν αἰῶν, θήλεια τὰ δὲ στρογγύλα, καὶ πεπερεῖαν ἔχοντα καὶ τὸ ὄξύ, ἀρρενεα,* id est, ea quidem oua, quæ longa sunt, & acuta, feminam excludunt: quæ autem rotunda, & obtusa ab ea parte, quæ acuta solet esse, marem. Plinius autem lib. 10. cap. 52. *planè pugnantiâ traditis his verbis, feminam edūt, quæ rotundiora gignuntur: reliqua marem.* Columella lib. 9. cap. 5. cum Plinio congruit his verbis, *Cum volet quis quamplurimos mares excludi, longissima quæq; & acutissima oua subijciat, & rursus cum feminam, quam rotundissima.* Veniamus nunc ad Horat. qui non videtur à Plinio, & Columella discrepare. hoc enim dicit, mea quidem sententia: oua, quibus longa est figura, seu forma, meliore sunt succo, & candidiora, quàm rotunda. ea igitur memeto apponere potius, quàm rotunda. nā hæc, quæ dico, longa, cum sint veluti callo obdura, id est, dura, marem vitellum continent. at ea, quæ marem vitellum continent, ijs meliora, & salubriora sunt, quæ femineum. Immo fortasse hoc potius sentit Horatius, & cum Aristotele cōsentit: hoc modo, *namque marem cohib. call. vit.* oua enim callosa, id est, rotunda, vitellum maris cohibent: quæ autem talia sunt, minus salubria sunt, quàm feminea, & longa: quia scilicet, nimis calida sunt.

PONERE.] id est, apponere: vt sat. 2. lib. 1. *positum sic tangere nolit.*

IRRIGVO] qui irrigare solet. sat. 1. huius lib. *Irrigūmque mero sub noctem corpus habento.*

COLE SVBVRB. QVI SICCA. CR.] ordo verborum, & sententia hæc est: *caulis, seu colis, qui creuit in agris siccis, id est, minimè irrigatis, dulcior est suburbano, vt pote qui creuit in hortis irriguis.* quid ita? quia hortus suburbanus, qui crebro irrigari solet, multum deperdit de naturali soli bonitate. in quibusd. libris antiq. legitur *Cole*: quos secuti sumus. nam vulg. ferè habent omnes *Caulē.*

SI VESPERTINVS SVBITØ] id est, si vesper. Na iij rite

Arite imparatum occupauerit: si improviso aduer-
nerit hospes, &c. *vespertinus* dictum pro vesperi.
nomen pro adverbio, vt sup. Od. 16. epod. *Nec
vespertinus circumgemit versus ouile.* & Virg. de lu-
po, Georg. 3. *nocturnus obambulat.*

NE GALLINA MALVM.] ne gallina dura
malè responset palato, id est, aduerferet, & ob du-
ritiem ingrata sit palato. tralatio est in verbo re-
spondendi. respondent enim, qui ferociter & aspe-
rè alteri compellanti respondent. epist. 1. lib. 1.
*An qui fortuna te respondere superba Liberum &
erectum, &c.* & sat. 7. huius lib. *Respondere cupidi-
nibus, contemnere honores.*

DOCTVS ERIS VIVAM] licet & aliaratio-
ne quasuis carnis duras, reddere teneras, ad ve-
scendum aptas, atque ad mandendum facileis. su-
me quodlibet lapathi genus. hanc herbam in ol-
lam, in qua gallinam, seu quas alias carnis coque-
re cogitabis, imponito. hoc teneras faciet.

MISTO] aqua diluto. quidam legunt *mulso*.
quam scripturam minus probo. verumtamen iu-
dicet lector.

ALIIS MALÈ CRED.] id est, alij non sunt
tuti: alijs non est tutum vesci. tralatio est in verbo
creditur.

QVI NIGR. PRAND. MORIS FIN.] non dicit
Catus, cum salubreis æstates traductu-
rum, qui, posteaquam se obsonio expleuerit, præ-
dium moris claudet, ac terminabit: (mea quidem
sententia) sed, qui nihil præter mora nigra, & ma-
tura manè ex arbore decerpta, in prandio com-
edet. Nam perspicue Galenus docet, mora esse
principiò apponenda.

ANTE GRAVEM SOLEM] quæ le-
gerit antè quàm solis ardor ingrauescat: quod est
manè.

AVFIDIUS FORTI MISC.] Aufidius (in-
quit) mulsum ex Falerno, quod est austerum, &
ex melle conficiebat: mendose: quia nihil nisi le-
ne venis vacuis committendum est. austeritas au-
tem illa vini Falerni etiam in mulso remanebat.

FORTI] austero. erat enim vinum Falernum
austerius, vt scribit Athen. Itaque illam austerita-
tem veteres melle lenire, & mitigare, ex eoque
mulsum melle addito conficere solebant. verum
tamen non ita poterat ea austeritas minui, neq;
temperari, vt vini Falerni, seu mulsi ex eo cõfecti
potus in primis poculis salubris esset, vt quidem
ait Catus: Vel dice epithetum *austum*. eò additū
esse, quod erat & alterum Falerni genus dulce, vt
idem Athen. tradit.

MISCEBAT] eoque ita temperato, & mulso
quod ex eo vino, & melle constaret, utebatur in
primis poculis.

LENE] quod contrarium est austero: cuius-
modi est vnum genus Falerni, quantumuis melle
temperetur.

LENI PRÆC. M.] leni mulso: cuiusmodi
esse non poterat id, quod esset ex vino austero, &
melle temperatum.

PROLVERIS] suprà sat. 5. lib. 1. *Multa pro-
luta vappananta, atque viator.*

MITVLVS] Apud Athen. lib. 3. si locus est

emendatus, hoc nomen ita scribitur *μύτλος*. ver-
ba Athenæi sunt hæc, *τὴν πελινὰν λεγόμενῶν ὅσα εἰς ἀλοιῶν
ἢν Ρωμαῖοι μύτλον ὀνομάζουσι*, id est, fortasse tellinam,
quæ nominatur, significat, quam Romani mu-
tulum appellant. ego autem locum esse mendo-
sum arbitror, legendumque apud Athenæum ad-
iecto *ἰώτα μύπλος* vel potius translatis litteris *μύπ-
λος*. nam vtrumque reperitur in libris calamo scri-
ptis: & *mutulus*, & *mitulus*: quorum vtrum sit ve-
rum, non est facile, mihi quidem, pronuntiare. a-
pud Martialem lib. 5. ita scribitur hoc nomen, my-
tulus: quod idem est, ac si *mutulus* scriptum sit.
nam y, & u, idem valent. Versus Martialis sunt hi,
*Ostrea tu sumis stagnis saturata Lucrino: Sumitur
inciso mytulus ore mihi.* Sed ego hanc quoque scri-
pturam vitiosam esse puto. Quidam mitulos ar-
bitrantur eisdem esse, atque musculos: quos Gre-
ci *μύσας* appellant: de quibus Aristoteles lib. 4. de
hist. animal. & Athen. lib. 3. quos videtur satis
refellere Athen. nam perspicue *πελινὰς εἶναι τῶν μύ-
λων*, id est, mitulos à musculis distinguit his ver-
bis, *τῶν πελινῶν λεπτότερά μιν εἶναι αἰ βασιλικαί, διαχωρη-
τικὰ τε, καὶ κῦφαί. ἔπ' δὲ καὶ ἀσφόδιμοι· αἱ δὲ πεπταῖμαι γλυ-
κύτεραι· οἱ δὲ μύες μέσας εἶναι ἀσφόδιμοι, διαχωρητικοί, ἔρηπ-
κοί, &c.* id est, mitulorum tenuiores sunt quidem
regij, & aluum mouent, & leues sunt, tum præte-
rea valde alunt: fluuiales autem sunt dulciores: at
musculi mediocriter alunt, mediocriterque al-
uum, & vrinam mouent. ex his igitur verbis A-
thenæi perspicuum est inter mitulos, & muscu-
los aliquid interesse.

CONCHÆ.] concharum nomen generale est,
& quidem Græcum. *κόγχαι* autem videntur esse ap-
pellatæ *πρόβα τὸ κελύφηναι*, quod est, hiare.

ET LAPATHI BREV. HERBA] lapathū
rumicem vocant Latini: quem laudat Lucilius a-
pud M. Tull. lib. 2. de finibus, non quod eius sua-
uitas in ciborum delicijs locum habeat, quod qui-
dam existimauit: sed quod frugalitatem, & parsio-
niam in victu luxuria præstabiliorē esse du-
cat. sic Hesiodus maluam laudat, & alphodelum,
herbas parabileis, plebeias, & viles, significans
idem, quod Lucilius, tenuem, ac modicū victū
sumtuosis, & opiparis diuitum cenis esse antepo-
nendum. dictus autem lapathus *εἶναι τὸ λαπαῖν*, quod
est exinanire, vt suprà notauimus ad illum locū,
Aut herba lapathi prata amanti, &c. Oda 2. e-
pod. Addidit autem hic epithetum *brenis*, per
breuem lapathum, rumicem minorem signifi-
cans, quem *ὀξύλατον* vocant Græci.

LVBRICA NASC. IMPL. CONCH.] cur lubrica?
an quia aluū leuant, molliūt, & lubrica reddūt?
an, vt alij volūt, quod sunt intus læuia, & polita?

GENEROSÆ TESTÆ] conchyliorum gene-
rosorum: quæ sunt *ὀσρανόδεσμα*, id est, vt scripto-
res Latini recentiores appellant, testacea.

LVCRINA PELORIS] peloris, ostrei genus
chama maius, vt ait Eustathius. *ὁ δὲ πελωρίς λέγεται
ἀπὸ τοῦ μέγους*. iccirco (inquit) peloris propter ma-
gnitudinem appellatur. cum quo congruens A-
then. lib. 3. ita scribit, *πελωρίς δὲ ὀνομάσθησαν ἀπὸ τοῦ
πελώριον. μείζον γάρ ἐστι χήμης καὶ παρρηλαγμένη ἢ πελωρίς.*
Pelorides nominatæ sunt à voce *πελώριον*, quod si-
gnificat

Agnificat magnum, seu ingens, maior enim est chama peloris, & aliquanto ab ea differt magnitudine. Varro lib. 4. de lingua Lat. in conchyliis (inquit) aliqua ex Græcis, ut peloris, ostrea, echinus. Lucrinā autem intellige in lacu Lucrino captam.

MISENO ORIUNTUR ECHINI] de Echinis sic Athen. lib. 3. Echinos autem tum terrenos, tum marinos, aduersus eos, à quibus captantur, esse munitissimos, atque vndique septos, spinas suas, tamquam vallum, opponenteis, testatur Ion Chius his verbis. At in terra quidem leonis arteis laudo, sed magis echini, quamuis miseris: qui cum aliorum valentiorum in se impetum sentit, conuoluto spinoso vndique corpore, rotundus iaceat aduersus morsus, & tactus omnium animantium tutissimus. verba Græca retulimus ad Od. 4. epod. Echinorum autem marinorum cum plura genera sint, scribit Aristoteles, vnum genus esse, quod in cibum apponi possit, ac debeat, illud videlicet, in quo insint ea, quæ oua magna nominantur. verba Aristot. sunt hæc lib. 4. ζώων ἰσθρ. ἐν ἐχίνων γένος ἐσθιόμενον. πῶς δ' ὅτι ἐν ᾧ τὰ καλόμενα ὠὰ μέγιστα γίνονται, καὶ ἐσθιόμενα. Misenus autem, seu Misenum potius, Baiarum portus est. Pli. lib. 3. cap. 5.

PECTINIB. PATVLIS] Pectines pisceis, etiam κτένας appellant Græci. Athen. lib. 3. τῶν κτενῶν ἀπαλώτεροι μὲν εἰσιν οἱ λευκοὶ, ἄβρωστοι γὰρ καὶ εὐκοίλιοι τῶν δὲ μελάνων, καὶ πυρρῶν οἱ μέγιστοι * εὐστομοὶ κοινῶς δὲ πάντες εὐστόμαχοι, εὐπεπτοὶ, εὐκοίλιοι λαμβανόμενοι μετὰ κυμίνου, καὶ πεπέρως, id est, Pectinum ij quidem sunt teneriores, qui albi sunt. falsuginem enim non olent, ex nigris autē & rufis, qui sunt maiores * gustatu sunt gratiores. Communiter verò stomacho sunt accommodati, faciles ad concoquendum, alio utiles, si sumantur cum cumino & pipere.

PATVLIS] cur pectines patulos dicat, ex Aristot. lib. 4. intelligere licet, vbi sic scribit: τῶ δὲ θύρων τὰ μὲν ὄντι ἀνάπνυχα, ὅσον οἱ κτένες, καὶ οἱ μύες, &c. id est, eorum, quæ duabus testis contiaentur: alia sunt patula, ut pectines, & muscoli, &c.

MOLLE TARENTVM] epist. 7. lib. 1. imbelles Tarentum.

NEC SIBI CENAR. QVIVIS] in cod. Rain. Card. & i. Var. scriptum est, quisq; ex quo feceramus olim quisquam, quod quamuis valde probabile sit, malui tamen re diligentius considerata, sequi lectionem receptam, quinis, præsertim multo plurium antiquorum codicum auctoritate confirmatam. Superiora illa pertinent ad præcepta de ferculis ante cenam: nunc de ijs, quæ cenæ fercula dicuntur.

EXACTA] exquisita, explorata. Virg. Æn. 1. socijsq; exacta referre. idē lib. 4. tempus secum ipse, modumq; Exigit.

CARA PISC. AVERR. MENSA] mensa, vbi exponuntur venales, ut vult Acron. non est satis (inquit Carius) pisceis è macello magna impensa coemere, & quasi euerriculo ad te transferre, nisi scias, quibus piscibus quod ius conueniat, & qui pisces assis, qui elixi, sint meliores. Quidam putant per mensam caram, mensam diuitum significari, ut sit hic sensus, non est satis eos pisceis emere, qui diuitibus solis apponi solent, & pisceis di-

uitibus destinatos præripere pretio perfoluto, & ita ab eorum mensis auersos in tuam transferre. à quibus dissentio multis quidem de causis, sed eò maximè, quòd illi legunt, ut vulgò auertere, & ita eis necessariò legendum. Ego autem auctoritatē complurium librorum manuscr. fretus auertere. Itaque sic hunc locum explico, nec satis est pisceis carò pretio emtos è macello in tuam domū conuertere: sed præterea tenendum quibus piscibus ius conueniat, id est, qui pisces in patina iure merfi apponi debeant, & qui assati.

IGNARVM QVIBVS EST IVS] id est, ignarum qui pisces debeant cum iure in patina apponi: (patinatos appellat Plautus in Asinaria) & qui assati.

ET QVIB. ASS. LANG. IN CVB. SESE c.] id est, & qui pisces assati ita sint conuiuii suauis, & grati futuri, ut illi etiam cibo, vinoque conferti, ac saturi, & pænè dicam, nauseantes, in eum tamen corporis situm sese de integro componant: quo situ esse solent conuiuii tantisper dum cibum capiunt. quæ de re tamen supra Od. 27. lib. 1. non nihil dixerimus, ad illum locum, Et cubito remanete presso, tamen, ut hunc locum explicemus, pauca quædam præterea nobis dicenda sunt. Hoc igitur in primis sciendum est, inter prandendum & cenandum, non sedisse veteres illos Romanos, sed accubuisse. Accumbebant autem singulis in lectis terni, aut quaterni, hoc modo (nam eadem opera huius verbi vis aperietur) superiore parte corporis modicè inflexa, capite leuiter erecto, tergoq; aliquantū subleuato, nempe cervicalibus, aut puluillis subiectis: reliqua parte corporis in lectos reclinata, & iacente, in cubito altero nitebantur: atq; utramque manum quidem ad epularum & poculorum vsum adhibebant, sed maximè dexteram. fingamus igitur treis lectos esse discubitorios, & in singulis quaternos conuiuias discumbere, & mensam rotundam mediam inter treis lectos esse collocatam: ita fient duodecim conuiuii, ex vna mensa communi cibum capientes. iam singulorum lectorū conuiuii, quos quaternos esse posuimus, hoc modo discumbebant, ut eius, qui summus accumberet, pedes ponè secundum porrigerentur, & secundi ponè tertium, & ita deinceps: rursus eius, qui secundus accumberet, occiput ad vmbilicū, aut pectus primi obuersum esset: & sic deinceps ceteri accubabant. Quandiu igitur vescebantur, & potabant, eo corporis situ manebant, vbi verò cibum capere vel desierant, vel intermisserant, tum dorsi spinam, quæ antea erat inflexa, & ad epulandum composita, reponebant, & caput in cervicali reclinabant. nonnumquam etiam sedentium instar erigebant. Itaque supra Oda illa 27. lib. 1. quam paullo antè commemorauimus, vnus è conuiuiis sodaleis suos Lapitharum, ac Centaurorum in morem tumultuantis, atque inter se decertare parantis, corpore iam ad pugnam composito, & expedito, hortatur ut cubito presso remaneant, hoc est, ut se eo corporis situ cōtineant, quo esse, & bibere possent, non quo dimicare. Hæc igitur verba, & quibus assis Lang. in cub. &c.

Nn iiij sic ex-

A sic explico, (dicendum est enim sapius) & qui pisces alli futuri sint conuiuiis gratiores, quam si essent patinarii, & elixi, eosque quamuis iam cibo languidos, de integro ad epulandum inuitaturi. Quod autem hic à Catio præcipitur de piscibus quibusdam assandis, Athenæus item lib. 3. scribit pisces quosdam esse, quos assari conueniat potius, quam elixari.

VMB. ET ILIGNA NVT. GL.] aprum ex Umbria, & glande iligna nutritum laudat: Laurentem improbat. hoc igitur dicit: qui carne pingui non delectatur, seu qui abhorret à carne pingui, suas patinas implendas curat frustis apri in Umbria capti, & iligna glande pasti.

CVRVAT] implet, onerat, verbo curuandi pondus exprimere voluit, in quibusdam codicibus vulgatis impressum est, *Curuet.* cod. duo Vatic. & Iann. Faer. Torn. habent *Curuat.* sed parum refert.

B LAVRENS] in agro Laurenti captus, & in locis illis palustribus natus, ac nutritus. Laurentum Latij est oppidum, Ostiæ vicinum.

VLVIS] herbis maiusculis, quæ in paludibus nascuntur. Virg. Georg. 3. *Nec vefcas salicum frondeis, vluamq; palustrem, Sed frumenta manu carpes sata.* Idem *Æn.* 2. *Limosq; lacu per noctem obscurus in vluâ Delitui.*

VINEA SVMM. CAPR.] locus, in quo insunt vitæ, suppeditat capreas non semper ad edendum vtilis, neque verò dubitandum est, quin caprea animalia sint intelligenda hoc loco. Virg. Georg. 2. de vite, *Texenda sapes etiam, & pecus omne tenendum est: Præcipue dum frons tenera, imprudensq; laborum, Cui super indignas hiemes, solemq; potentem, Siluestres vri assidue, capreeq; sequaces illudunt, pascuntur onces, auidaq; iuvenca.* Quod autem dicit, capreas à vineis summitti, id est, suppeditari, aut præberi, non est intelligendum eas ibi nasci, sed è silvis vicinis pabuli causa progressas, in vineis capi. alij capreolos significari putant, qui sunt vitium cincinni intorti.

C FACVNDI LEP. SAP. SECT. ARM.] sapiens, id est, cui palatū sapit fortasse magis, quam cor. cuiusmodi homines in consuetudine victus recipere nolebat M. Cato, qui Censorius dictus est, quod refert Plutarchus in eius vita his verbis, *Τῶν δὲ φιληδόνων πρὸς ἐυλόγητον αὐτὰς συνείναι, παρὰ τὸ μένος ἐφ' ἡμῖν δὲ αὐτῶν ἔστιν ἡμῖν ἀνθρώπων ἡ καρδία πρὸς τὴν ἐσθλὴν αἰσθησὶν ποτὶ τὸν ἔχοντα.* id est, *voluptarium quendam qui cum eo vinere volebat, recusans Cato, dixit se cum eo vinere non posse, cui palatū magis, quam cor sapiat.* quamquam M. Tull. lib. 2. de finibus, negat sequi, *ut, cui cor sapiat, ei non sapiat palatum.* significat autem, leporeis armos reliquis partibus esse palato gratiores, & suauiores. Iam quamobrem leporem facundum appelleret, ex Aristotelis, & Varronis, & Plinij lectione intelligerelicet. Plinius sic lib. 9. cap. 55. *Lepus omnium præda nascentis, solus præter dasypodem, superfatat, aliud educans, aliud in utero pilis vestitum, aliud implume, aliud inchoatum gerens pariter.*

PISCIBVS, ATQVE AVIBVS] ait se ita subtili esse palato, ut piscium, atq; auium natu-

ram & atatem solo gustatu cognitam habere possit: quod neminem è veteribus, quamuis ei rei operam dederit, consequi potuisse.

NVLLI PATVIT Q.] à nullo cognita fuit, quamuis quæsierit.

CRVSTVLA] placentas, & cetera pemmata ex farina, melle, oleo, lacte, seu caseo confecta. vititur sat. 1. lib. 1. *dant crustula blandi Doctores, elementa velint ut discere prima.*

QVALI PERF. P. SECVRVVS OL.] non admodum sollicitus, seu non curans, quo oleo piscis condiat.

MASSICA SI CÆLO] si vina Massica (inquit Catus) cælo sereno subijcias, & totam noctem sub cælo puro & nitido maneant, si quid in eis crassi est, extenuabitur & liquefcet aura nocturna, idem ferè tradit Athen. lib. 1. his verbis, *οἰνοποιῖν τὸν δὲ αὐτὸς (τὸν ἀλβανόν, καὶ τὸν φαλέρνον, καὶ τὸν ἀδριανόν) πρὸς πνὸς ἡρόν, καὶ εἰς ἀναπνεύσαντων τὸν θέρπον, εἰς τὸ διαπνεύσαι τὸ πολὺ τὸ δυνάμειος, id est, facienda autem sunt ea vina (videlicet Albanum, Falernum, Adrianum) ante certum quoddam tempus, & in aperto loco, id est, sub dio ponenda, ut vis eorum multa exspirando mipnatur. videtur tamen aliud hoc loco à Catio dici, nempe si quid insit crassi in vino Massico, aura nocturna extenuari, & odorem neruis aduersarium decedere. De vino Massico diximus ad Odam 1. lib. 1. ibi, *Est qui nec veteris pocula Massici, &c.* Quidam libri veteres habent *suppones*, quos sequor. alij *supponas*, ijq; pauciores.*

AT ILLA INTEGRVM PERD.] at illa, videlicet Massica, colo lineo extenuata, saporem amittunt naturalem. existimabant autem veteres colo, seu sacco lineo, vina crassiora extenuari: quod declarat versus ille Mart. lib. 12. *Turbida sollicito transmittere Cacuba sacco.* Lucret. lib. 2. *Et quamvis subito per colum vina videmus Persuere: at contra tardum cunctatur olium.*

SVRRENTINA] vina Surrentina fuisse admodum laudata, declarant hi versus Martialis. lib. 14. *Surrentina bibis? nec murrhina picta, nec aurum Sume: dabunt calices hæc tibi vina suos.* Totius autem huius loci hæc sententia est, Qui Surrentina vina cum Falerna face miscet, fortasse ut vinum Surrentinum ex face Falerna aliquid boni contrahat, & combibat, & hoc pacto melius & suavius fiat: vitello columbino in cadum coniecto fecem collectam, atque in vnum conductā, ab eo, quod liquidius est, secernit, & ita vinum turbidum, liquidum & sincerum reddit: quoniam vitellus suapte natura in fundum decedens, quicquid est à liquido vino alienum, vnà secum trahit. Sic igitur fiet ut & sapor vini Falerni cum vino Surrentino commisceatur ac confundatur, & quicquid est turbidi, vitelli ab eo, quod est liquidum, secernatur, idque sine colo vinario. Atqui ego contra didici ex ijs, qui vina vendunt, sumenda esse sex aut septem ouorum albumina, (non vitellos) eaque primum in dolium coniicienda: deinde virga, aut bacillo vinum, quod est in dolio, esse aliquamdiu agitandum: nihil præterea. nam post illam satis longam, verbi gratia, vnus horæ agitationem

A rationem, faciem, & quicquid est alienum, subfessurum.

QUATINVS] quoniam, ut sat. 3. lib. 1. *quatinus excidi penitus vitium ira, Cetera item nequeunt stultis herentia.* Lucre. lib. 3. *Quatinus est unum inter se coniuncta q̄ res est.* annotatum alio loco.

ALIENA] aliena à natura vini, turbida.

TOSTIS] assis, aut frictis, à torrendo.

MARCENTEM] languentem, cibo & potione confectum.

SOVILLIS] *καείδας* nominant Græci. quarum Aristoteles lib. 4. de histo. anim. plura genera esse tradit, & refert in numerum *μαλακοσφάκων*, id est, eorum piscium, qui crusta molli teguntur, quos Gaza crustatos appellat. Paruas squillas scribit Athen. lib. 3. reperiri in conchis patulis pinarum custodes, ut & paruos caneros. & M. Tull. lib. 2. de nat. deor. *Pinna verò (sic enim Græcè dicitur) duabus grandibus patula conchis cū parua squilla quasi societatem cois comparandi cibi.* Idem eadē ferē lib. 3. de finib. Hunc admirabilem duorū piscium consensum, atque has operas mutuas pulchrè describit Oppian. lib. 2. *ἀλιεύτ. Ὅσρακον αὖ βυθίας μὲν ἔχει πλάκας, ἐν δὲ οἱ ἰχθύες Πίννη ναιετάει καὶ καλὴ μένος, ἥ μὲν ἀναλκίς, οὐτὲ π μὴ πῶσα δαὶ ὀπίσσειται, ἔτε π ρέξαι. Ἀλλ' ἄρα οἱ ξυών τε δόμον, ξυών τε καλὸν πρὸν Καρύνος ὄνταί, φέρβει δὲ μιν, ἡ δὲ φυλάσσει. Τῷ καὶ πιννοφύλαξ κικλίσκεται,* &c. id est, testa autem profundas habet crustas. habitat autem in ea piscis, qui pinna appellatur: quæ est imbecilla. neq; quicquam prouidere, aut facere potest. sed cancer communem cum eodum, & commune tectum incolit, pascitque eam, & custodit. Quocirca pinna phylax, id est, pinna custos appellatur.

RECREABIS] ad edendum ac potandum innouabis, ac redintegrabis.

COCHLEA] cochlearum genera omnia vno nomine appellat Aristoteles lib. 4. histor. anim. *σπομβώδη*, id est, ut Gaza vertit. turbinata.

NAM LACTUCA INNATAT] occupatio est. poterat enim quispiam dicere, lactucam ad eandem rem valere. hoc autem per occupationē refellit, cum dicit, lactucam post epulas, & largiorem potum sumtam, stomacho innatare, neq; subsidere: quæ res concoquendi vim debilitat, atque obtundit, quia ore ventriculi laxo & patente, calor innatus, qui ad cibi & vini concoctionem necessarius erat, non continetur, sed dissipatur, ac diffilatur. Itaq; nos quoq; hodie lactucas in prima mensa apponimus, easque primas omnium gustare & esse consueuimus, siue crudas, siue coctas. hūc pertinet Martialis distich. lib. 13. *Claude re quæ cenæ lactuca solebat auorum, Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes?*

PERNA MAGIS, ET MAG. HILL.] hoc dicit, conuiualanguens & nauseans, in morsus reficiendus est, id est, ad epulas de integro excitandus perna, & hillis, id est, tenuissimis intestinis fartis, potius, quàm lactuca. *hilla ab hilo, id est, à minimo dicta*, inquit Varro lib. 4. de ling. Lat. *Festus autē hillam diminutivè dictā, esse ab hira, quod est intestinum ieiunum.* Nonius porro, *hillas, intestina veteres esse dixerunt. Vnde Bohilla oppidum in Ita*

lia, quod eò bos intestina vulnere trahens aduenerit. Idem in morsus duæ sunt voces, non vna, ut quidam volunt, qui legunt *immorsus* pro eo, quod est, impransus: quod nomen non reperitur in tota lingua Latina. *in morsus* igitur idem valet, quod ad morsus, appellant autem Græci hanc (ut ita dicā) in morsus refectiōē, atq; instantiationem, *ἀναστροφῇ*, id est, relaxationem. Athen. lib. 4. *ἐχέοντο γὰρ οἱ παλαιοὶ καὶ τοῖς εἰς ἀναστροφῇ βράμασιν, ὡς αὖτ' αἱ λῆμασιν ἐλαίαις, αἷς κορυμβάδας καλοῦσιν*, id est, utebantur enim veteres etiam cibis ad irritandam ac redintegrandā edendi cupiditatem accommodatis, ut oleis sale conditis, quas natatrices, seu urinatrices appellant. Idem paullo post, *Εἰδὼν δὲ καὶ τὴν πηλὴν, καὶ κερώπας ἀναστροφῇς χεῖν*, id est, comedebant autē & cicadas & cercopas aperiendā aut redintegrandā appetitionis cibi gratia. Idem paullo post ex Nicandro probat, ad eundem usum rapas aceto, & sinapi maceratas adhiberi solitas. Nam *ἀναστροφῇ* idem ferē valet, quod aperire, & laxare. Diphilus apud eundem Athen. eodem lib. *τὸ πορεσ-βυτέρων γὰρ ταῦτα τῶν ἡδυσμάτων ἀναστροφῇ πᾶσαι τ' αἰ-διητήλαι. Τὸ, πὶ νοκαρῶδες καὶ κατημυλωμένον Εὐκείδασε, καὶ πῶσιν ἡδύς φαζέιν*, id est, vetera enim hæc condimenta laxant celerrimè eas parteis, in quibus inest vis sentiendi: languorē, & quicquid est obtusum in appetitione, discutunt, edendique cupiditatem, ac iucunditatem redintegrant. Euripides in Cyclope, *εὐρείας φάρυγγος, ὃ Κύκλωψ, ἀναστροφῇ πὶ χεῖλος, ὡς ἐπιμασσι Εφθα καὶ ὠπία,* &c. id est, lati gutturis ὃ Cyclops, aperi labrum. nam en tibi parata sunt elixa & assata.

IN MORSVS REFICI.] sic dictum ab Horat. in morsus refici, ut à Virg. *Æneid. II. reficig, ad praelia menteis.*

QVIN OMN. MAL. QVÆC. IMM.] immò (inquit) ne mireris, me dixisse superiora illa adhibenda esse ad excitandam edendi cupiditatē, tamquam saturis conuiuiis gratiora, & optatiora, hoc dico amplius, illis placitura magis, quæcumque coquuntur in popinis, quæ solent esse immūda, quàm escas optimas, ac lautissimas.

ALLATA] allata è popinis. quidam libri typis excusi habent *illata*, quæ ex scriptura suspicatus sum aliquando legendū *illota*. omnes autem veteres partim *adlata*, partim *allata*: quos sequor.

EST OP. PRET. DVPL. PERN. IVR.] duo proponit iuris genera: vnum simplex, quod ex solo oleo constat: alterū duplex, quod ex oleo, vino, muria, herbis concisis, croco, conflatū est.

QVOD PINGVI] his, quæ deinceps, sequuntur, iuris duplicis naturam describit. Sed quid sibi vult hoc, *pingui mero*? cur non dixit, *Simplex è pingui cōstat olino*: *Quod dulci miscere mero, &c.* Nā ut pingue, epithetum est oleo accommodatius, Virg. *Æn. 6. Pingue superq̄, oleū fundens ardentib. extis*: idem Daphnide, *Craterasq̄, duos statnam tibi pinguis olini*: ita & dulce, vino. Horat. *Oda 12. lib. 3. Neg, dulci mala vino lauere.* idem *Oda 13. eod. lib. Dulci digne mero.* quin pinguitudo in vino, vitium est. An hoc dicemus, ad hoc ius, quod duplex ab Horatio appellatur, componendū, vinum pingue esse aptius, quàm putum & liquidum,

A dum, atque (vt ita dicam) siccum? dulce autem olium ab Horatio esse dictum, quod Lucretius appellat *inolens*, id est, *ἀσχυρ*, seu odoris expers, cui opponitur tætrum, & graue, seu grauis & tætri odoris oleum: quemadmodum aqua dulcis à Latinis, *ὕδωρ γλυκὺν* à Græcis vocatur, aqua non amara, aut non falsa? an Simeoni Bosio, Lemouici assentimur, qui sic legendum ex vno antiq. cod. existimat? *Quod pingue immiscere mero, muriaq; decebit*: id est, quod oleum pingue, decebit mero immiscere, & muria? vel, vt ille mauult, quod ius pingue, id est, duplex. quamquam idem ait, in suo codice esse dilucidè scriptum, *At pingue immiscere, &c.* atque ita pingue interpretatur, ius duplex: à quo dissentio.

NON ALIA, QVAM, QVA BYZ.] non qualibet muria, sed ea, quæ facta sit ex orca Byzantia. Quidam autem mendosè legunt *quæ*. nam necessariò *quæ* legendum est: & ita habent codices calamo scripti. *Byzantia orca* porro sunt numeri singul. recti casus, hoc modo: non alia muria ius illud miscere, id est, temperare decebit, quàm ea, quæ, orca Byzantia, verbi causa, thynnus Byzantius putruit, hoc est, liquefactus est. laudabatur enim muria ex thynno Byzantio liquefacto: sed longè erat laudatissima ex scombris, quæ proprio nomine gatum appellabatur. *Orca* (inquit Plin. lib. 9. cap. 6.) *infecta balenis bellua: & cunctius imago nulla representatione exprimi possit alia, quàm carnis immense dentibus truculenta.*

CORYCIO] Cilicio. Corycus, Ciliciæ, seu Pamphiliæ mons est: à quo Corycei speculatores, & exploratores appellati.

SPARSVM STETIT] *sparsum* iunxit cum casu sexto, vt saty. vlt. huius lib. *Membra gruis sparsis sale multo.* & Od. 26. lib. 3. *Sparsum odoratis humerum capillis.* sic & verbum *spargo* Od. 6. lib. 2. *Debita sparges lacryma fauillam Vatis amici.* stetit autem, id est, propemodum, concreuit.

INSVP. ADD. PRESSA VENA FR.] id est, addes præterea oleum Venafranum, oleum ex bacca Venafrana expressum. Præstitisse ceteris oleum Venafranum declarat hoc distichon Martialis, *Hoc tibi Campani sudauit bacca Venasfri: Vnguentum quoties sumis, & istud olet.* Horat. sat. 8. huius lib. *His mistum ius est, oleo, quod prima Venasfri Pressit cella.* & sup. Od. 6. lib. 2. laudans agrum Tarentinum, *vbi non Hymetto Mella decedunt, viridig; certat Bacca Venasfro.*

PICENIS CEDVNT MALIS] ab hoc loco enumerantur secundæ mensæ fercula. secundas autem mensas etiam apud veteres fuisse alibi ostendimus.

VENNVCULA] vua Vennucula melius in olis conseruatur, quàm si ex ea fiat vua passa.

RECT. ALBAN. FVMO DVR.] vua Albanam melius seruatur, & diutius permanet, si fumo duretur, & fiat vua passa. vide Plin. lib. 14. cap. 2.

HANC EGO] vnam Albanam. ordo verborum hic est, Ego primus inuenior circumposuisse puris catillis vnam Albanam, cum malis: facè, & alec, & piper album cum sale nigro in cretum. ALEC] genus est liquaminis ex piscium intesti-

nis sale colliquefactis, & tabefactis. fiebat etiam D alec ex muria facè. Nonius Marcell. in voce *alec* testem citat hunc dimidiatum versum, *ego facem primus, & halec, siue alec.* infra sat. 8. *sifer, alec, facula, coa.* quamquã Priscianus hunc versum proferens, ait esse genus piscis.

PRIMVS ET INVENIOR] sic habent omnes libri manuscripti, & ij, quos Romæ, & ij, quos in Gallia consului: quos secutus sum: quamquam Nonius Marcellus in voce *halec* videtur legisse *inueni*, vt est in vulgatis. sic enim ille. *halec genere neutro.* Plautus Aulul. *Qui mihi olera cruda ponunt, halec danunt.* Horat. lib. 2. serm. *ego facem primus & halec Inueni.*

ET PIP. ALB.] piper aliud est album, aliud nigrum: quorum nigrum candido suauius esse tradit Dioscorid. lib. 2. cap. 189.

INCRETVM] incerniculo purgatum. est autem incerniculum cribri genus, ab incernendo nominatum.

CIRCUMPOSUISSE] id est, singulis conuiuiis apposuisse, vt singuli conuiuium singulos haberent catillos sibi appositos: vel circum catillos posuisse, vt alij malunt: mihi magis illa altera explicatio placet. circumposuisse dixit fortasse propterea quod mensæ erat rotundæ.

IMMANE EST VITIUM, &c.] reprehendite eos, qui in obsonijs quidem coëmendis magnum faciunt sumtum: in supellestili autem comparanda, in patinis, lancibus, catinis, cantharis, & similibus conquirendis, neq; vllam curam adhibent, neq; in sumere quicquam volunt. magnum (inquit) vitium est, tria millia sestertium in sumere in pisceis emendos: pisceis autem illos grandeis, & catos angustis patinis coërcere. par est enim, si grandes sint pisces, grandeis quoq; patinas esse. Nonnulli arbitrantur hinc sumtum duntaxat reprehendi, hoc modo, Indignum est facinus, sumtus ingenteis facere in coëmendis pisceis, vt in angustis patinis apponantur, & edantur, qui suapte natura liberè vagari solent. ego priorem explicationem huic antepono.

VRGERE] quasi in angustias redigere, & contrahere. quidam libri vet. habent *arguere*.

MAGNA MOVENT STOM. FAST.] nunc præcepta dat, quæ ad munditiam, nitorem, elegantiamq; pertinent. magnam (inquit) nauseam mouent hæc, siue puer poculum, aut calicem tractauerit manibus vinctis, dum carniū frustra suffuratur, & ligurrit: siue crater limo sit oblitus. danda igitur opera est, vt pueri, ac ministri sint mundi, loti, politi, culti, à sordibus, omniq; deformitate vacui, ad omnem munditiam & hilaritatem speciosam assuefacti, atque eruditi.

DVM FVRTA] libri aliquot veteres habent *dum frustra ligurrit*, quos malim sequi. *frusta* autè, carniū & piscium intellige.

LIGVRIT] sic habent omnes cod. manuscripti. quo de verbo supra ad sat. 3. lib. 1.

VETERI CRAT.] & tanto pretiosiori. nam pocula antiqui artificij laudabantur: vt priore satyra. *Quo vaser ille pedes lauisset Sisyphus are.* & sat. 3. li. 1. *catillum Euandri manibus tritum.* in alijs cod. est *cra-*

A est cratera, in alijs crateri. vtrumque est vsitatum.

VILIB. IN SCOP. IN MAPP. IN SC.] danda est opera, vt pauimentum sit mundum: vt conuiuatori mapparum mundarum copia suppetat, quæ distribuuntur conuiuiis ad manus vinctas tergendas: vt patinæ, & cetera vasa scobe defricata sint, ac splendeant. quantulus enim sumtus inest in scopis, mappis, scobe? certè minimus. alij (in quibus est Turnebus) putant, scobem hîc commemorari ad lacunas pauimenti explendas, ex humore effuso natas, vt humor omnis scobe insperfo exsicceatur: quod probabilius est. talem munditiem, qualem hîc desiderat Catijs, se studiose adhibiturum in ea cena, ad quam Torquatium inuitat, pollicetur Horatius epist. 5. lib. 1. *Hac ego procurare & idoneus imperor, & non Inuitus, ne turpe toral, ne sordida mappa Corruget nareis: ne non & cantharus, & lanx Ostendant tibi te.*

TEN' LAPID. VAR. LVTVL. R. P.] præcisa locutio est, vt illa Od. 8. epod. *Rogare longo pu tidam te seculo, &c.* subintelligendū est enim verbum aliquod, oportet? verum est? par est? aut aliud simile. Tale est illud Virgil. 1. *Æneid. mēne incepto desistere victam?* lege quæ annotata sunt ad illum locū, *Rogare longo, &c.* quibus adde illud ex Plauto Casina, princip. *Non mihi licere meam rem me solum, vt volo, Loqui, atq; cogitare, sine tedarbitro?* Sed, antè quàm huius loci sententiam explicemus, videndum est, quid significet per varios lapides, quid per palmam. Ego arbitror, per varios lapides significari pauimenta marmorea versicoloria. erant enim quædam marmora varij coloris, vt ex Plinio intelligere licet. palmam autem scopam ex palma accipio. Martialis lib. 14. *In pretio scopas testatur palma fuisse.* Itaque hæc erit horum verborum sententia, Tene vique ad eod munditiā negligere, vt triclinium marmore pauimentatum, palma lutulenta verri patiaris? pauimenta autem solita esse fieri marmorea ex M. Tullio, & ex M. Catone cognoscere licet. M. Tull. lib. 2. de leg. *Equidem, qui nunc primū huc venerim, satiari non queo, magnificasq; villas, & pauimenta marmorea, & laqueata tecta contemno.* Idem paradox. vlt. *illi aut tecta in villis, & sola marmorea facienti, fructus ad sumtum exigui est.* Cato in ea orat. quam habuit, ne quis consul bis fieret. *dicere possum quibus villa atq; ades adificate, atq; expolite maximo opere, citro atq; ebore, atq; pauimentis Pœnicis stent.* pauimenta autem Pœnica marmore Numidico constrata intelligenda sunt, vt docet Festus. & Horat. sup. Od. 14. lib. 2. *& mero Tinget pauimentū superbum Pontificum potiore cenis.* vbi superbum nos Porphyriū secuti, marmoreum explicauimus. quamquam idem Porphir. alterā illius loci explicationem posuit, vt ibidem retulimus. Lucilius, *Quam lepidè lexes composita? vt tesserula omnes Endo pauimento, atq; emblemate vermiculato?* sic enim emendauit hos versus. quamquam licet etiā legere *emblemata vermiculata*, vt quidam malunt, pro *emblemate vermiculato*.

ET TYR. DARE CIRC. ILL. TOR.] locus est obscurus, & variè explicatus. Quidam sic: & circum toros dare, id est, circumdare toris illo-

ta toralia, videlicet vesteis stragulas purpureas illotas? & ita toralia, & vestes Tyriæ vnum erunt. quam explicationem non probo. pleriq; per Tyrias vesteis, significari putant conuiuariū vesteis, hoc sensu, & tene oportet committere, vt conuiuæ vesteis suas Tyrias toralibus illotis, atque imundis inquinant? sed errant. nam primū verba Horatij non recipiunt hanc sententiam. quod cum sit perspicuum, non est, quod eos pluribus verbis refellam. Deinde veteres non solebant cenare purpurati, sed albatii potius, vt alibi docuimus. Omnino purpureas vesteis inter cenandū, & dum accumberent, non habebant. Contrā autem lecti, in quibus discumbebant, & in quibus dormiebant, stragulis vestibus textilibus, aut purpureis insternebantur. M. Tull. lib. 5. Tuscul. q. collocari iussit hominem in aureo lecto, strato pulcher rimo textili stragulo magnificis operibus plecto. Catull. de Pel. & Thet. nupt. *Hac vestis præcis hominum variata figuris, Heroum mira virtutes indicat arte.* ibidem, *Purpureæ tuum consternens veste cubile.* T. Liuius lib. 34. annalium, *Et cum tibi viro liceat purpura, in veste stragula, vt matrem familiās tuam purpureum amiculum habere non sines?* Lucret. lib. 2. *Nec calida citius decedunt corpore febres, Textilibus si in picturis, ostroq; rubenti lactēis, quam si plebeia in veste cubandum.* Virg. *Æneid. 1. Arte laborata vestes, ostroq; superbo.* ibid. *stratoq; super discumbitur ostro.* Hora. sat. 6. infra. *ponit uterque In locuplete domo vestigia, rubro vbi cocco Tincta super lectos candēret vestis eburnos.* quo loco perspicue vestē intelligit eam, qua lecti insternerentur: vt & ibidē, *Ergo vbi purpurea porrectum in veste locauit Agrestem.* & Plaut. in Bacch. lectos stratos appellat. *Animaduertite, Mnesilochē, & tu Pistoclerē: iam facite In biclinio cum amica sua uterq; accubitu car: Ita negotiū est: atq; ibi in lectis stratis potetis citō.* Ego autem putabā, hæc potius ita intelligi posse, vt toralia, & Tyriæ vestes, duo sint: nempe vt tori primū toralibus insternerentur, deinde toralia illa purpureis vestibus, seu stragulis operirentur ornatus gratia. nam primū toral, stragulum est, quod toro iniicitur, vt docet Festus: deinde verba hanc sententiam ferre posse mihi videntur, hoc modo, Tene decet Tyrias vesteis toralibus illotis circumponere, & circumdare? vt sit hic ordo verborum, dare Tyrias vesteis circum ill. tor. pro eo, quod est, circumdare, & circumijcere Tyrias vesteis toralibus, id est, tororum inuolucris, illotis? quam explicationem magis probat Turnebus, eamq; nuper quadriennio post quā hæc scripsissem, in Aduersaria sua retulit: & his Ouidianis versibus confirmauit, *in medio torus est de mollibus vluis Impositus lecto sponda, pedibusq; salignis Vestibus hunc velant, quas non nisi tempore festo Sternere consueant.*

OBLITVM] participium oblitum coniungendum est cum prouocabulo te. tene illa facere oblitum, quanto minorem curam, sumtumq; munditia desiderat, tanto iustius reprehendendum, si negligatur: magisq; ad eod, quā si non adhibeatur magnificus ille, & sumtuosus apparatus, quē nulli, præterquā diuites, adhibere possint? ne-

queant

A *queant* autem edendum curavi veterum librorū auctoritatem secutus, pro quo vulgati habent, *nequeunt*, minus rectè.

DOCTE CATI] iocatur Horatius, & urbane hunc Catium deridet.

NON TAMEN INTERPR. TANTVND. IV.] id est, non tamen renuntiando, & referendo, quæ ab illo audiuit, tantum mihi profueris, quantum magister ipse loquens, notum proverbium *ἡ δὲ τοῦ μαθητὸς ἀκούειν ὡς τοῦ διδάσκοντος*. & illud Æschini de Demosthene, *τί αὐτὸν τὸ διδόντα ἡκούοντα*. id est, quid si bestiam audiuissetis?

NON MAGNI PENDIS] id est, non magni facis. tractum ab antiquorum consuetudine, qui ante usum signatæ pecuniæ, æs & argentum pendebant.

B QVIA CONTIGIT.] nam bonum, quo frui *mur*, ferè minoris facimus: neq; tam attendimus aut sentimus, quantus in sit in eo fructus, cum frui *mur*, quam cum caremus. Itaque verè illud à M. Tullio disputatum, & demonstratum est in oratione, quam habuit ad Quirites post reditum, non longè à princip. nos carendo magis, quam fruendo, quid quæque res habeat voluptatis, intelligere. sic ille. *Res familiaris sua quemq; delectat: reliqua mea fortuna recuperata plus mihi nunc voluptatis afferunt, quam tunc incolumi tota afferebant. Amicitia, consuetudines, vicinitates, clientela, ludi deniq; & dies festi quid haberent voluptatis, carendo magis intellexi, quam fruendo, &c.*

FORTEIS VT ADIRE REMOTOS] fonteis ultimos, & capita fontium ultima, vt desinam riuulos consecrari, & ab ipsis fontibus hauriam, id est, vt ipsum auctorem, & inuentorem huius disciplinæ, horumq; præceptorum adire possim, atque ab ipso præcepta vitæ beatæ sumere. est autem totus hic sermo urbanitatis & satyricæ irrisuionis plenus.

SATYRA 5.

C **H**OC quoq; Tiresia, præter narrata, petenti
 Responde: quibus amissas reparare queam res
 Artibus, atque modis, quid rides? iamne doloso
 Non satis est Ithacam reuehi: patriosq; Penateis
 Aspicere? o nulli quicquam mentite, vides, ut
 Nudus, inopsq; domum redeam te vate: neque illic,
 Aut apotheca procis intacta est, aut pecus. atqui

D Et genus, & virtus, nisi cum re, vilior alga est.

Quando pauperië missis ambagib. horres: Accipe, qua ratione queas ditescere. turdus,

Sive aliud priuum dabitur tibi: deuolent illuc,

Res ubi magna nitet domino sene: dulcia poma,

Et, quoscumque feret cultus tibi fundus honores,

Ante Larem gustet venerabilior Lare diues,

Qui quamuis periurus erit, sine gente, cruentus

Sanguine fraterno, fugitiuus: ne tamē illi Tu comes exterior, si postulet, ire recuses.

E Vtne tegam spurco Damae latus? haud ita Troia

Me gessi, certans semper melioribus. ergo Pauper eris. fortem hoc animum tolerare iubebo.

Et quondā maiora tuli. tu protinus, unde Diuitias, ærisq; ruā, dic augur, acervos.

Dixi equidem: & dico: captes astutus ubique

Testamenta senum: neu, si vaser vnus, & alter

Insidiatorem præroso fugerit hamo: Aut spē deponas, aut artē illus omittas.

F Magna, minorue foro si res certabitur olim:

Vinet vter locuples sine natis, improbus vltro

Qui meliorem audax vocet in ius: illius esto

Defensor, fama ciuem, causaq; priorem Sperne, domi si natus erit, fecundæ coniu.

Quincte puta, aut Publi (gaudent prænomine molles

Auricula) tibi me virtus tua fecit amicum.

- A** *Ius anceps nōui? causas defēdere possum:*
Eripiet quiuis oculos citius mihi, quā te
Contemtum cassa nuce pauperet. hāc
mea cura est,
Ne quid tu perdas, neu sis iocus. ire do-
mm, atque
Pelliculam curare iube. si cognitor ipse.
Persta, atque obdura: seu rubra canicu-
la findet
Infanteis statuas: seu pingui tētus omaso
Furius hibernas cana niue conspuet Al-
peis:
Nōne vides, aliquis cubito stantem pro-
pē tangens
Inquiet, ut patiens? ut amicis aptus? ut
acer?
- B** *Plures annabunt thynni: & cetaria cre-*
scunt.
Sicui præterea validus malè filius in re
Præclara sublatus aletur: ne manifestum
Calibis obsequium nudet te: leniter in spē
Arrepe officiosus, ut & scribare secūdus
Heres: & si quis casus puerū egerit Orco,
In vacuū venias perrarò hāc alea fallit.
Qui testamentum tradet tibi cunque le-
gendum:
Abnuere, & tabulas à te remouere me-
mento,
Sic tamen, ut limis rapias, quid prima se-
cundo
- C** *Cera velit versu. solus, multīsne coheres,*
Veloci percurre oculo. plerumq; recoctus
Scriba ex quinque viro coruum deludet
hiantem:
Captatorq; dabit risus Nasica Corano.
Num furis: an prudens ludis me, obscura
canendo?
O Laertiade, quicquid dicam, aut erit,
aut non.
Diuinare etenim magnus mihi donat A-
pollo.
Quid tamen ista velit sibi fabula, scilicet,
ede.
- Tempore, quo iuuenis Parthis horrendus D*
ab alto
Demissum genus Aneā, tellure, mariq;
Magnus erit, forti nubet procera Corano
Filia Nasica metuētis reddere soldum.
Tum gener hoc faciet: tabulas socero da-
bit: atque
Vt legat, orabit. multū Nasica negatas
Accipiet tandem: & tacitus leget. inue-
niētque
Nil sibi legatum, præter plorare, suisque.
Illud ad hāc iubeo: mulier si forte dolosa,
Libertūsve senem delirum temperet: illis
Accedas socius: laudes, lauderis ut ab-
sens.
Adiuuat hoc quoque: sed vincit longè
prius, ipsum
Expugnare caput. scribet mala carmina
vecors?
Laudato scortator erit? caue te roget: ul-
tro
Penelopam facilis potiori trade. putāsne?
Perduci poterit, tam frugi, tamque pu-
dica,
Quam nequiere proci recto depellere
cursu?
Venit enim magnum donandi parca iu-
uentus.
Nec tantū Veneris, quantū studiosa
culina.
- E** *Sic tibi Penelope frugi est: quæ si semel*
uno
De sene gustarit, tecum partita lucellū:
Vt canis, à corio nunquam absterrebitur
uncto.
Me sene, quod dicam, factum est. anus
improba Thebis
Ex testamento sic est elata: cadauer
unctum oleo largo nudis humeris tulit
heres:
Scilicet elabi si posset mortua: credo,
Quod nimium institerat viuenti. cautus
adito:

A Neu desis operæ: néve immoderatus a-
bundes.

Difficilem, & morosum offendet garru-
lus ultro

Non etiā fileas. Dauus sis comicus: atque
Stes capite obstipo, multum similis me-
tuenti.

Obsequio grassare: mone, si increbruit
aura,

Cautus uti velet carum caput. extrahe
turba

Oppositis humeris. aurem substringe lo-
quaci.

Importunus amat laudari? donec ohe, iā
Ad calum manibus sublatis, dixerit, vr
ge: &

B Crescentem tumidis infla sermonibus v-
trem.

Cum te seruitio longo, curaque leuarit:
Et certum vigilans, quartæ sit partis V-
lysses

Audieris, heres: ergo nunc Dama sodalis
Nusquam est? unde mihi tam fortem,
tamque fidelem?

Sparge subinde: & si paulum potes, illa-
crymare. est

Gaudia prodentem vultum celare. sepul-
crum

Permissum arbitrio, sine sordibus ex-
strue. funus

C Egregiè factum laudet vicinia. si quis.
Forte coheredum senior male tußiet: hu-
ic tu

Dic, ex parte tua, seu fundi, siue domus
sit

Emtor. gaudentem nummo, te addicere.
sed me

Imperiosa trahit Proserpina: viue, va-
léque.

Hac satyra describit sub Vlyssis persona infidia-
tores, & captatores hereditatum: quorum ma-
gna quidem iam erat turba atate Horatij, sed lon-
gè maior postea exstitit, dominantibus Romæ
impotentissimis, sceleratissimis, flagitiosissimis,
impurissimis tyrannis. Ad hanc rem pertinent il-

la, quæ sunt epist. i. lib. i. *Frustris* [seu *crustis*] & *D*
pomis viduas veniunt avaras, Excipiantq; senes, quos
in *vinaria mittant*, facit autem Tiresiam Vlyssis cō-
sulentem apud inferos, quibus rationibus, atque ar-
tibus damna præterita sarcire, & ditescere possit,
respondentem, nullam esse rei faciendæ viam bre-
uiorem, atque expeditiorem, quàm senes diuites
vel orbos, vel quibus liberi sint parum firma va-
letudine, omni studio, atque officio prosequi, au-
cupari, captare.

HOC QVOQVE TIREZIA.] proinde qua-
si multa alia inter se locuti sint, & quasi non sit
hoc sermonis principium, à media quodammo-
do narratione orditur: quo in genere frequentes
sunt comici. Terent. And. *Quidigitur sibi vult pa-
ter? cur simulat?* & ibid. *Ita pol quidem res est, ut di-
xisti, Lesbia.* ibid. *Mitte orare, &c.* Sciendum est
autem, Horatium alludere ad ea, quæ finxit Ho-
merus de Vlyssis ad inferos descensu, quæ sunt
ὁδυσσ. κ. vbi Circe Vlyssis omnibus precibus obse-
cranti, ut sibi in patriam redeundi potestatem fa-
ciat, viamque ostendat, respondet, illi per se qui-
dem reuertilicere: sed non antè id fieri posse, quā
ad inferos descenderit, Tiresiamque vatem con-
suluerit: quem ait numquam labi, numquam er-
rare: cui soli Proserpinam etiam mortuo prudenti-
am, sapientiamque dedisse: ceteros verò vim-
bras esse, atque huc & illuc vagari, ac volitare. Ho-
meri verba sunt hæc, Ἀλλ' ἄλλω χερὶ παρῶν ὁδὸν πλέ-
σσει καὶ ἰκέσθαι Εἰς Αἴδαο δόμους, καὶ ἐπαμῆς Περσεφόνειας, ὅτε
Χῆρ' ἤσσηται θνητοῖς Τειρεσίᾳο Μάντιος ἀλφειῶ, τῷ πεφρηνέες
ἔμπεδοι εἴσι· τῷ καὶ περνεῖσθαι νόον πόρε Περσεφόνεια, Οἷον
πένυσθαι, πὶ δὲ σκαίαι ἀίσσασθαι. cum quibus congru-
unt illa Pindarica εἰδ. ἔκτρω ἰδμ. Τειρεσίᾳο πυκναῖς βου-
λαῖς, id est, Tiresiæ prudentibus consilijs.

AMISSAS REP. QV. RES.] iacturas præ-
teritas sarcire possim. omnium autem damnorū,
quæ fecit Vlysses, grauissimum fuit illud, quod ei
accidit ob solis boues ab eius focijs violatos, ac
mactatos. Nam propter huius facinoris culpam,
focios omneis suos amisit, ipse vix nudus ligno v-
no naui nixus ad Calypsonem peruénit: quæ
narrantur ὁδυσσ. μ. & nos attigimus annot. ad e-
pist. 5. lib. 1.

DOLOS.] noti quidem sunt Vlyssis doli vel
pueris, & diximus sup. quiddam hac dē ad Od.
6. lib. 1. sed non me pigebit tamen locos duos ex
Homero proponere lectori, quibus ingenium V-
lyssis tale fuisse declaratur. Nestor ὁδ. γ. ipse V-
lyssis filio Telemacho Vlyssē fallaciarum, atq;
astutiarum omnium varietate, & multitudine
Græcis omnibus antecelluisse dicit, his verbis,
Εὐδ' ἔπες ποτε μὴ πινόμενῳ θήμεναι αἶντιν ἠθέλ', ἐπὶ μάλα
πολλὸν ἐνίκῃς δῖος ὁδυσσεύς Παιπίοισι δόλοισι, πατὴρ τῶς. .i.
Vbi nemo vñquā consilio & sollertia cum eo se
comparare vellet, quoniam multo superior erat
Vlysses pater tuus varijs dolis. & Pallas ὁδυσσ. ν.
posita pastoris, cuius similitudinem & ornatum
sibi sumserat, persona, astutissimum, & callidissi-
mum omnium futurum esse ait, qui vñlo astutia-
rum genere Vlyssē superare queat, etiam si De-
us ei obuiam fiat. Κερδελέος κ' εἴη, καὶ ὀπίκροπος, ὅς σε
παρέλθοι ἐν πάντεσσι δόλοισι, καὶ εἰ θεὸς αἰπάσειε. Σχέτλιε,
πεικλέ-

A ποικιλόμητα, δόλων αὐτ' ἢ κ' ἄρ' ἐμελλες Οὐδ' αὖ σὴ περ ἐὼν γαίῃ
 λήξεν ἀπατῶν, Μύθων τε κλοπῶν, οἳ π' ἐδόθεν φίλοι εἰσιν.
 id est, Astutus sit ille, & valde fallax, qui te omni
 bus dolis pretereat, etiam si deus tecum certet. in
 felix, seu miserabilis, variorum consiliorum arti-
 fex, dolis inexplabilis: ergo ita futurum fuit, ut
 ne in tua quidem patria fallaciarum, sermonum-
 que dolo forum, qui tibi natura soli cari sunt, mo-
 dum constitueres?

IAMNE DOL. NON SATIS EST ITH.
REV.] Iamne dolofo Vlyssi (inquit Tiresias) non
 satis est, in patriam nauibus reuerti, patriamque
 aspicere? Verum tamen Ithacam ut videret, patriam
 suam, vir ille sapientissimus immortalitatem
 scribitur repudiasse, ait M. Tull. libro 2. de legi-
 bus. & Homer. ὁδυσσεύς. αὐτὰρ ὁδυσσεύς Ἰεμῖνος καὶ κα-
 ππὸν δ' ὀτρύνοντα νόστον Ἡς γαίης, θανέειν ἰμείρεται. id est,
 At Vlysses cupiens etiam fumum patriæ suæ ex-
 siliem aspicere, mori exoptat.

O NVLLI QVICQV. MENT.] sic Sophocl.
 in OEdip. tyranno de Tiresia, Τὸν θεῖον ἦδη μάμπιν
 ὦδ' ἄγασιν, ὃ Τάληθες ἐμπέφυκεν ἀνθρώπων μόνῳ, id est,
 huciam diuinum vatem adducunt, cui homini so-
 li verum est insitum.

APOTHECA] ἀποθήκη locus, ubi quippiam cō-
 ditur, ut vinum, arma, fruges. *apotheca vinarie*,
 frequentes voces apud Plinium, & Columellam.
 M. Tull. Philipp. 2. *apotheca tota nequissimis homi-
 nibus condonabantur.*

AVT PECVS] primo libro ὁδυσσεύς. queritur Pal-
 las, procos Penelopæ, oueis, & boues Vlyssis ma-
 ctare. οἳ περ οἱ αἰεὶ Μῆλ' ἀδινὰ σφάζουσι, καὶ εἰλποδάς, ἐλι-
 κας βῆς. & eodem libro Telemachus, οἳ δὲ φθινύδουσι
 ἔδοντες Οἶκον ἐμὸν: πᾶσα δ' ἡμεῖς διαρραίσουσι καὶ αὐτὸν. i. hi
 autem domum meam comedentes absument: for-
 tasse verò etiam meipsum interficient. in quibus-
 dam libris scriptum esse *penus*, quidam, qui habe-
 tur doctus, mihi dicebat Romæ, & ita legendū ve-
 ro vultu contendebat.

ALGA] sup. Od. 17. lib. 5. *Alga littus inutili*
Demissa tēpestas ab Euro Sternet. Virg. Melibœo,
Horridior rusco, proiecta vilior alga.

QUANDO PAUPER M.] Quoniam igitur
 (inquit Tiresias) omissa longa verborum circui-
 tione, paupertatem pertimescis, ac reformidas:
 audi, & cognosce ex me, qua ratione possis rem
 facere, & locupletari.

SIVE ALIVD PRIV.] priuatum, proprium:
 ut epist. 1. lib. 1. *quem ducit priua triremis.* Siue,
 hoc loco non geminatur, ut nec Od. 6. lib. 1. *Can-
 tamus vacui, sine quòd vrimur Non prater solitum*
leues. siue turdus (inquit) siue quid aliud propriū
 tibi suppetet, mittatur illico ad diuitem senem.
 Priuum est proprium vniuscuiusque: vnde & res,
 priuata, inquit Nonius. aliàs priuum idem valet
 quod singulare, seu singulum, ut loquebantur
 veteres.

DEVOLET] deferatur illuc, idque quàm pri-
 mūm, & celerrimè, verbo accommodatissimo ad
 nomen, *turdus*, quod antecedit, vsus est.

NITET] nitor domus significat copiam, & di-
 uitias: ut nitor corporis, victum mundum, lautū,
 & elegantem. sic Lucr. lib. 1. & item alibi, fru-

ges nitidas appellat, significans, pingueis, opi-
 mas, & vberes.

DVLGIA POMA] Virgil. Tityro, *sunt nobis*
mitia poma.

HONORES] optimos quosq; fructus, atque
 adeò primos, quibus significes, te optimè de eo
 existimare, benèque ei cupere.

VENERABILIOR LARE] quem prius &
 potius venerari debes, quàm Larem, si quidem
 quàm primūm ditescere velis. Lares & Penates,
 dij, qui à quoque domicolebantur: quibus è ce-
 na libare, & fructuum primitias consecrare sole-
 bant. vide annot. ad epist. 7. lib. 1.

SINE GENTE] utpote libertus, aut liberti-
 nus. gentiles sunt, qui inter se eodem nomine
 sunt, qui ab ingenuis oriundi sunt, quorum ma-
 iores nulli seruitutem seruierunt, ut definit Scæ-
 uula. Inter gentem autē, & familiam, tātumdem
 interest, quantum inter genus & stirpem. Nam
 quemadmodum latius patet gens, quàm familia:
 ita & genus plus continet, quàm stirps. denique
 familiæ multæ possunt esse vnius gentis, ut in ge-
 nte Valeria erant Maximi, Messallæ, Leuini; Flac-
 ci: in Cornelia Scipiones, Cinnæ, Lentuli, Sullæ.

Itaque si de hereditate aliqua controuersia sit,
 propiores, ac priores sunt agnati, quoniam eius-
 dem familiæ sunt, quàm gentiles, qui duntaxat
 eiusdem sunt gentis. qua de re quod inter Mar-
 cellos, & Claudios patricios, litigatum esse scri-
 ptum reliquit M. Tull. lib. 1. de oratore ad Qu.
 Frat. cum Marcelli ab liberti filio, stirpe: Claudij
 patricij, eiusdem hominis hereditatem gente ad
 se redijisse dicerent. non dubito, quin ea hereditas
 à centumviris fuerit Marcellis adiudicata. ius e-
 nim stirpis, & familiæ, iure generis, & gentilita-
 tis potius, atque interiorius est. gentem igitur eorū
 fuisse, qui eiusdem nominis essent, quorumque
 maiores seruitutem non seruierant: familiam au-
 tem eorum, qui eiusdem nominis essent, & cognō-
 minis, inter omnes cōuenit. Itaque sine gente
 erant liberti, libertini, libertinorum filij, tametsi
 hi, quos vltimo loco posui, essent ingenui.

CRVENT. SANG. FRAT.] fraticida. Virg.
 lib. 1. *Æneid. primo qua prodita somno Tydides mul-
 ta vastabat cade cruentus.* Cruentus autem & hic,
 & apud Virgil. idem valet, quod, contaminatus &
 inquinatus. sanguis enim inquinat. Itaque qui oc-
 ciderunt aliquem, impuri sunt. Ex eo cruentum
 pro impuro vsurpatur, ut à Lucretio lib. 6. de nat.
 rer. *An calum nobis ultro natura cruentum,* & c. v-
 bi vulgò corruptum legebatur.

FUGITIVVS] id est, seruus. nam seruum, fu-
 gitium appellabant per contumeliam, ab affe-
 ctu. Terent. Eunuch. *fugitive prodi, male concilia-
 te.* Interdum etiam liberum ab effectu, atque e-
 uentu, ut idem Heautont. *quamobrem me rogas?*
homini fugitivo dabo? nam ibi de Clinia loquitur.
 Omnino fugitini propriè serui appellantur. ex
 quo in edicto ad litem curatum titulus est seruo-
 rum fugitiuorum, *Si quis fugitiuus, errò ve sit. noxā*
ve solutus non sit.

EXTERIOR] inferior: ut cum eo ambules,
 & iter facias minus honorato loco: ut incedas ab

O o ij eius

A eius sinistro latere: ut ei claudas, & tegas laeuum latus. quod declarat proximus versus. translatio autem ducta est à circulis, quorum ij, qui sunt exteriores, sunt posteriores: interiores autem, priores. Sic igitur qui in ingressu dextram partem obtinent, interiorem circum, & iccirco minorem faciunt: qui laeuam, exteriorum, & maiorem.

VT NE TEGAM] sic habent cod. 2. Vatic. & Iannoct. Faern. Tornef. Russard. cuius lectionis elegantiam quidam non intelligentes supposuerant, *Vt ne tegam.* Nam sic loquuntur boni scriptores: in his Liuius lib. 4. *Illine ut impune primo discordias ferentes concitenti finitima bella? deinde, &c.* Horat. Od. 16. epod. responf. Canid. *Inultus ut in riseris Cotytia Vulgata, sacrum liberi Cupidinis? & fortasse M. Tullius lib. 4. accusation. ira locutus est non longè à princip. mutata scilicet interpunctione, Quid si magnitudine pecunia persuasum est? verisimile non est. Vt ille homo tam locuples, tam hone stus religioni sua, monumentisq; maiorum pecuniam anteponeret? nā hāc legi coniuncte, veri simile non est, ut ille homo tam locupl. &c. non placet. quamquam non sum oblitus, me nuper, cum M. Tullij opera omnia edidi, paullo aliter hunc locum legendum esse putauisse.*

DAMAE] seruili genere nato. sup. sat. 6. lib. 1. *Tūne Syri, Dama, Dionysii filius, audes Deijcere è Sa xociueis?*

CERTANS SEMP. MELIORIB.] ut cum Aiace. participium *certans* cum dandi casu coniūxit, ut solet similia.

FORTEM HOC ANIMVM TOLER. IVB.] mihi, meoque animo imperabo, ut præter meam consuetudinem, meamque dignitatem, Dammam, & infimum quemque hominem colam rei faciendæ, & ditescendi causa. Alludit autem ad illud Homericum, quod dicit Vlysses ἰδύσσω. v. Τέτρασι μοι κρείδην, καὶ κούπερον ἄλλο περ ἔτανης. id est, dura & perfer mihi anime: & etiam grauius aliud aliquando pertulisti.

RVAM] eruam, effodiam, cōparem: vel dic *ruam acervos*, id est, corruam, colligam, construā. tale illud est sat. 1. lib. 1. *diues, Vt meiretur nūmos.* eodem pertinet illud ex ead. sat. *At ni id sit, quid habet pulchri constructus acervus?* tralatio est.

INSIDIATOREM] te captatorem hereditatis: insidiatorem bonorum.

PRÆROSO FVG. HAMO] translatum à piscibus, qui plerumque hamo vnā cum esca vorato, vel certē esca circumfusa, effugiunt manus piscatoris. huc pertinet distichum illud Martialis de captatore lib. 6. *Munera magna quidem misit, sed misit in hamo, Et piscatorem piscis amare potest?*

AVT SPēm DEP.] profert hunc locum Priscian. lib. 1. *spem deponas* autem, id est, despres, spem abijcias.

AVT ARTEM] πῶς, captandi scilicet.

ILLVSVS] ab eo, quem captabas. Ars omnis, incerta est, & in coniectura posita. Quare nō debet artifex, si quando præceptis artis minus respondeat euentus, artem definere: sed aliam viā experiri, & tamen præcepta, quibus ars ea, quā tractat, constat, accuratissimè seruare.

MAGNA, MINORVE, &c.] id est, siue de magna, siue de parua re olim disceptabitur, litigabitur, iudicio contendetur: eius, qui sit audax, improbus, & sceleratus, causam, & patrociniū suscipito, si modò sit locuples, & sine liberis: alterum autem, qui sit vir bonus, deferito, si liberos habebit. verbum *certabitur* hoc loco personale est (ut appellant) *παρρησιάζομαι*. sic Liu. lib. 35. *Tribuni plebis multam M. Postumio dixerunt. cuius certanda cū dies aduenisset, &c.*

OLIM] posthac: ut epist. ad Iul. Florum lib. 1. *Ne, si forte suas repetitum venerit olim Grex auium plumas, &c. & Od. 10. lib. 2. non, si male nunc, & olim Sic erit.* & epist. ad Fusc. Aristiū. *ut calcem olim Sipe de maior erit, subuertet: si minor, vret.* Virgil. *Æn. 1. Hunc tu olim calo spolijs orientis onustum Accipies securā. & 4. genti, mea data mœnia cernam, Cognatas vrbeis olim, populōsq; propinquos.*

VLTRQ] qui non laceratus, non læsus, nulla iniuria, nulloque damno affectus, virum se multo meliorem in ius vocet: quod est improbi hominis.

FAMA CITEM, C. q3 PR.] ciuem, cuius sit & fama melior, & causa verior.

QVINCTE, PVTA, ET PVBLI] instituit, & docet captatorem Tiresias, quā se oratione ad aureis, & amicitiam diuitis sit insinuaturus. Nemini autem inauditum est, Romanos illos veteres ingenuos, tribus appellationibus esse nominatos, habuisseque prænomen, id est, nomen commune: nomen, quod erat gentis: cognomē, quod erat familiæ nomen. Prænomena erant exempli causa Caius, Cn. Dec. Hostus, L. M. id est, Manius, M. Num. Post. Proc. P. Q. Ser. Sextus, Sp. Tib. Titus, &c. quamquam nonnulla ex his longo post tempore pro cognominibus cœpta sunt usurpari. sed de his Carol. Sigonius, & Onofr. Panvinus, viri doctissimi, sunt consulendi.

GAUDENT PRÆNOMINE M. AVR.] prænomena enim maximè erant ingenuorū propria. Quin serui prænominibus carebant. Vnde longè honorificentius erat prænominibus salutare, quā nominibus, aut cognominibus. contra familiaris, & communis cognominibus salutare, ut salue Casca, salue Pulcher, Cicero, Cæsar.

TIBI ME VIRTVS TVA F. A.] virtus tua, non pecunia tua.

MOLLES] quæ delectantur assentatione: libertate orationis offenduntur.

IUS ANCEPS] M. Tull. *ius varium* in oratione pro Cæcina: pro Murena *ius controuersum* nominat: id est, ius ambiguum, & quod in vtramq; partem trahi potest.

ERIP. QVIVIS OCVL. CIT.] prouerbialiter dixit. nam etiam ita loquimur, tum mihi cariores his oculis. Catull. ad Quinct. *Eripere ei noli, multo quod carius illi Est oculis, seu quid carius est oculis.* idem ad C. Licin. Caluū, *Ni te plus oculis meis amarem Iucundissime Calue, munere isto Odyssem te odio Vatiniano.* Iccircò Phædromus ille apud Plaut. in Curculione, amicæ suæ ostium *oculissimum* appellat, id est, carissimum.

CASSA NYCE] inani. cassum idē valet, quod inane,

A inane, & vacuum: ex quo, *lumine cassi* appellan-
tur mortui. Virg. *Æneid.* 2. *nunc cassum lumine lu-*
gent. Lucr. lib. 4. *Nam nihil esse potest aliud, nisi*
lumine cassus. *Æt* id, quod nos *umbram* perhibere
suemus. idem lib. 5. *Nec potis est cerni, quia cassum*
lumine fertur. ibid. *corpus, quod cassum lumine sem-*
per. Idem lib. 3. *Sollicitamque geris cassa formidine*
mentem. Iterum lib. 4. *Illā tibi est igitur verborum*
copia cassa. Pacuvius de testudine, *Terrigenam, her-*
bigradam, domiportam, sanguine cassam. M. Tulli⁹
lib. 5. *Tuscul. ut omne, quod honestum nos, & lauda-*
bile esse dicimus, id illi cassum quiddā, & inanis vo-
cis sono decoratum esse dicant. Plautus Aulul. *virgi-*
nem habeo gradem, dote cassam, atque inlocabile. Idē
Pseud. *Te amatorem inuentum esse inanem, quasi*
cassam nucem. Idem in Rud. *Cassam glandem.*

PAUPERET] pauperem, seu pauperiorem
reddat. utitur hoc verbo & Plautus Mil. glorioso.
merx, Quae improba est, pro mercis vitio, dominum
pretio pauperat. Idem in Pseud. *nam boni viri Me*
pauperant, improbi alunt: augent rem meam mali.

NEV SIS IOCVS] id est, néve sis cuiquam
ludibrio: néve te quisquam habeat pro delecta-
mento, sic loquitur Catull. in quandam, *Iocū me*
putat esse mœcha turpis.

IRE DOMVM, ATQVE, &c.] superiora illa
intelligenda sunt esse dicta à Tiresia, quasi oratio-
nem captatori præscribente, qua hic sibi diuitis
benevolentiam conciliet: & captatoris oratio-
nem imitante: Nuncautem loquitur Tiresias ex
sua persona.

PELLICVLAM CVRARE] cibo & potione
se explere: inuitare se liberaliter, & lautè: molli-
ter & delicatè viuere: sibi benefacere. infra epist.
2. lib. 1. *In cute curanda plus a quo operata inuentus.*
& epist. ad Alb. Tibull. *Me pinguem & nitidum be-*
nè curata cute vises.

FI COGNITOR IPSE] Cognitor est is, qui
iura alterius habet cognita, eaque alios docet,
quos scire illius interest. hoc autem differt cog-
nitor à procuratore, quod hic est absentis, ille præ-
sentis. M. Tul. pro Qu. Rosc. Com. *in hac rem me*
cognitorem dedisti. Idem pro Cæcin. de Æbutio.
Cognitoris viduarū, *defensoris nimium litigiosi.* legē-
dum autem est non sis, ut habent libri vulgati, sed
fi, ut manuscr. quod cum indicasset mihi Io. Da-
niel Aurelianus in vno codice, ita reperi postea in
sex alijs: itaque memini scriptum esse in ijs fere
omnibus, quibus Romæ vsus sum. Utitur eodem
imperatino & Plautus Curculione, *Sequere hac*
Palinure me ad foreis, si mi obsequens. ibidem paul-
lo post. *Potatē, fite mihi volentes propitiā.* idem Per-
fa: *Age, si benignus, subueni.* & Cn. Mattius apud
Nonium lib. 16. *Iliad. Nunc socij, nunc fite viri.*

SEV RVBRA CANICVLA, &c.] siue æstas
erit, & anni tempus ardore solis immoderato æ-
stuosum, siue bruma, & cælum perfrigidum. ru-
bram Caniculam nominat, quia calida, & ignita
rubent. post Caniculæ autem ortum acerrimi so-
lent esse totius anni temporis calores. supra Ode
13. lib. 1. *Te flagrantis atrox hora Canicula Nescit tã*
gere. & Od. 17. eiusd. lib. *Hic in reducta valle Cani-*
cule Vitalis æstus.

SEV PINGVI TENTVS OMASO] Furiū D
Bibaculum poetam urbanè, satyricèque infecta-
tur, & irridet: & ex eo, quod vilibus obsonijs sese
expleret, ac saginaret, contemptum significat: qui,
cum brumæ tempus describeret, hoc versu fue-
rat vsus, *Iupiter hibernas cana niue conspuat Alpeis.*
Huius tamē Furiij versus aliquot profert Macro-
b. lib. 6. Saturn. cap. 1. non malos: quippe quos
Virg. mutuatus sit: ut 6. annal. *Quod genus hoc*
hominum Saturno sancte create? & 1. Interea Ocea-
ni linguens Aurora cubile. & 10. *Rumoresq; ferunt*
varios, & multa requirunt. ibid. *Confirmat dictis*
simul, atque exsuscitat acreis. *Ad bellandum ani-*
mos, reficitq; ad prælia menteis. Profert & hos A.
Gellius lib. 18. cap. 10. *Sanguine diluitur tellus, ca-*
ua terra lutescit. Omnia nocte scint tenebris caliginis
atre. Increscunt animi, virescit vulnere virtus. Sicut
fulca lenis, volitat super æquora classis. Spiritus Eu-
rorum virideis cum purpurat undas. Quo magis in
patrijs possint opulescere cæpis. Iam omalum bubu-
lum commemorat Plinius lib. 8. cap. 46. *damna-*
tus est à populo Rom. die dicta, qui concubino proca-
cirare omasum edisse se negante, occiderit bonem, a-
et usq; in exsultum, tamquam colono suo interemto. No-
nius; *Præcisum & omasum partes carnis & visce-*
rum. significat Horatius, hunc Furium hominem
fuisse obesum, & pingnem.

NONNE VIDES, ALIQVIS] dicet aliquis
dete, vel diuitem illum, vel alium sibi proxi-
mum cubito tangens, non vides, *ut patiens*, id
est, quo modo, vel quàm sit patiens, & laborio-
sus Vlysses? quàm officiosus, & utilis, & oppor-
tunus amicis? quo modo, seu quàm acer, id est,
quàm acriter in eo, quod suscepit, perseverans?
vel quàm fortis, ac diligens? *Nonne vides* autem
principium versus, à Lucretio térque, quaterque
iteratum.

PLVRES ANNAB. THYNNI] allegoria est.
per thynnos, senes diuites sine liberis significat.
captatorem autē cū piscatore comparat. Thunnū
Athenæus lib. 7. scribit appellatum esse ἀπὸ τοῦ θύ-
ειν τε, καὶ ὀρμαίν, id est, impetum facere, irruere. hūc
piscem enim admodum concitatum & celerem
esse, propterea, quod certo anni tempore stimu-
lum, seu æstrum quoddam habeat in capite, à
quo concitetur, atque impellatur: quod item
scribit Aristoteles lib. 8. cap. 19. his verbis, οἱ δὲ
θύνοισι, καὶ οἱ ἑφίαι οἰστροῖσι παρὰ Κωῶς ὀπιπλῶν. ἔχουσιν γὰρ
ἀμφότεροι πνικαῦτα παρὰ τὰ πτερύγια, οἷον σκωλήκιον, τὸ κα-
λέμενον οἰστρον ὁμοίον μὲν σκορπίῳ, μέγεθος δὲ, ὅσον ἀράχην.
πῦρ το δὲ ποιεῖ αὐτοὺς ἐξάλλεσθαι, καὶ ἐλαπὼν τὸ δελφίνος: καὶ πῶς
πλοίοις πολλὰκις ἐμπήγναι. id est, Thynni & gladij
concitantur æstro quodam, seu asilo, circiter or-
tum Caniculæ. habent enim tum utriusque ad a-
las, seu pinnas tanquam vermiculum, qui æstrū,
seu asilum appellatur, scorpio simile, magnitudi-
ne aut araneo æquale. Hoc autem ita eos vrit, &
cruciat, ut exsiliant, & subsiliant non minus quā
delphinus. Tum sæpe in nauigia irruunt. Idem
auctores tradunt, thynnis oculi dextri aciem a-
criorem esse, quàm laui.

CETARIA] vel vasa, in quib⁹ grandiores pi-
sces sale conditi seruantur: vel stagna, in quib⁹ viui
aluntur.. O o iij VALI-

A VALIDE MALD] parum firmus, infirma va-
letudine, & ita non vitalis.

SVBLATVS ALETVR] tolli dicuntur pue-
ri, qui, cum in lucem editi sunt, studiosè, & ma-
gna cura dantur alendi, ut adolescant, & ad ætatis
florem, ac pubertatem perueniant. natum ex eo,
quod patres si filios sibi natos alere vellent, eos
humiliacenceis, tollere, & complecti solebant:
sin nollent, exponi iubebant: exponi autem, id
est, domo exportatos in loco publico, ut in via pu-
blica, aut in littore maris, aut in ripa fluminis,
aut in silua aliqua ponere, & fortunæ committe-
re, ac permittere. nam parentibus licebat liberos
nuper natos vel exponere, ac necare, vel tollere,
id est, alendo, ad pubertatem, & adultam ætatem
perducere. Terent. in And. nam, quod peperisset,
iussit tolli. & Heaut. meministi me esse gravidam, &
mihi te magnopere interminatum, si puellam pare-
rem, nolle tolli? Chr. scio quid feceris. sustulisti. ibid.
sed hic erat annus Corinthia haud impura. ei dedi ex-
ponendam. ibidem, Nam iam primum, si imperiū
meum exsequi voluisses, intererit am oportuit. Idem
Adelph. Tu illos duos pro re olim tollebas tua, Quod
satis putabas tua bona ambobus fore. Virgil. lib. 9.

B Æneid. Non ita me genitor bellis assuetus Opheltus
Argolicum terrorem inter, Troicq; labores Sublatū
erudit. Et poeta quidam vetus apud M. Tull. Ci-
ceronem lib. 3. Tusc. quæst. nisi fortè Cicero ipse
vertit ex Eurip. Ego cum genui, tum moriturū sci-
ni, & ei rei sustuli. Notum illud eiusdem Cicero-
nis dictum ambiguum in Octavianum. ornandū,
& tollendum adolescentem quod ipsum Octavianū
Cæsarem esse quæstum scribit D. Brutus ad Ci-
cer. epist. lib. 9. & refert Paternulus libro poster.
& Suetonius in Augusto.

IN RE PRÆCL.] in re familiari lauta, &
ampla.

NE MANIFEST. CÆLIB. OBSEQV.
NVD.] id est, necultus senis cælibis tam apertus,
ac manifestus declaret, te esse captatorem heredi-
tatis. nudette, id est, prodatte: consilium tuum
aperiat, ac patefaciat: tuam artem & fallaciam,
quam tegi expedit, retegat.

C LEN. IN SPEM ARR.] sensim ad spem he-
reditatis accede: officijs tuis paullatim assequere,
ut iam sperare audeas, fore, ut secundus heres
scribaris. sic dixit Horat. arripere in spem, ut M.
Tull. in Frumentar. arripere ad amicitiam. quibus
rebus non sensim, atque moderatè ad istius amicitia-
m arripserat, sed brevi tempore totum hominem
possederat.

SECVNDVS HERES] secundi heredes di-
cebantur à veteribus iurisconsultis, qui substi-
tuebantur primis heredibus, ita fortasse dicti,
quia in secunda cera scribebantur, id est, secunda
parte ceræ, seu in secundis tabulis: vel in secundo
gradu.

EGERIT ORCO] ad Orcum egerit, id est,
ad inferos: de medio sustulerit: è numero viuo-
rum expulerit.

IN VACVVM VNIAS] in vacuum, mortuo
filio primo herede, locum subeas.

PERR. HÆC AL. FALL.] id est, perrarò

hic euentus frustratur. tractum à cubis, in quib⁹
fortuna quidem dominatur, sed tamen non nihil
ars adiuuat, & digitorum mobilitas, & cetera,
quæ tenent callidi aleatores.

QVI TEST. TR. T. CVMQVE] quicum-
que testamentum tibi tradet, &c. tmelis.

ABNVERE, ET TABVLAS] id est, memen-
to id recusare, & tabulas abs te reijcere, ita tamē,
ut raptim, & limis, hoc est, obliquis oculis inspi-
cias, quid prima cera, id est, prima tabula testa-
menti, in qua scribuntur primi heredes, contine-
at, ut scias, utrū solus sis heres institutus, an tibi
dati sint coheredes. Sciendum est autem, in pri-
ma cera scribi solitos primos heredes, in secunda
secundos, & ita deinceps.

QVID PRIMA SECVNDO] in primo ver-
su, testatoris nomen: in secundo, heredis, aut he-
redum scribebatur. neque verò ijs assentior, qui
secundo versu interpretatur secundo gradu. nam,
qui secundo gradu erant instituti, secundi here-
des dicebantur, quos etiam substitutos appellat.
præterea hic vnus est gradus dumtaxat, non plu-
res. Iam verò in tabulis ceratis scribere consue-
uisse antiquos, constat. itaque sic loquebatur, pri-
ma cera, media cera, vltima cera. quo genere lo-
quendi significabant primam, mediam, vltimā
partem, seu tabulam testamenti. Sueton. in C. Ia-
lio, sed nouissimo testamento treis instituit heredes so-
rorum nepotes, C. Octavianum ex dodrante, & L. Pi-
narium, & Q. Pedium ex quadrante: reliquos in
ima cera. Idemque de alijs tabulis sentiendum.
M. Tull. libro Accus. 1. deinde in codicis extrema
cera nomen infimum in flagitiosa litura fecit. Plaut.
Curcul. Dum scribo, expleui totas ceras quattuor.
Idē Afinar. Aut, quod illa dicat peregrinè allatā episto-
lam: Ne epistola quidem vlla sit in adibus: Nec cera-
ta adeo tabula. Et paucis versibus post, Ne vlla sit
cera, ubi facere possit litteras. Idem Bachid. cedo in
ceram, ac linum actutum. age oblige, obfigna cito. I-
dem ibidem, Cera quidem haud parca, neque stilo:
sed quicquid est, perlegere est certum.

VELOCI PERC. OC.] celeriter perlegito
tacitus.

PLER. RECOCT. SCRIBA] Coranum F
significat, qui ex scriba quinqueuiratum adept⁹,
mox ex quinqueuiro, scriba iterum factus erat.
Ita dicuntur autem quinqueuiri, ut duumuiri, tri-
umuiri, decemuiri, & similes. Recoctum igitur
scribam appellat, vel quod ex quinqueuiro refe-
ctus erat scriba, quod munus ante quinqueuiro-
tum gesserat: vel quia hic Coranus, quamuis ali-
quantum esset ætate prouectus, ita firmus erat ta-
men, & validus, ut recoctus esse videretur: vel
quia erat callidus, atque astutus, multis in nego-
tijs exercitatus, tritus, ac versatus: vel per reco-
ctum, simpliciter ætate grandem significat. quod
videtur Seruius velle, qui hunc locum profert ad
illum Virgilij locum lib. 11. Æneid. solidum nodis,
& robore cocto. Nota autem est omnibus de Æso-
ne à Medea recocto fabula: itēmq; de Pelia, quā
sic explicabat Diogenes Cynicus, ut diceret, Me-
deam non fuisse veneficam, sed eruditā & sa-
pientem faminam. illam enim sumere solitam
homi-

A homines molles, & desidia, luxuria, voluptate fractos: eosque labore & exercitatione fatigare, atque ita validos & robustos efficere. unde hanc opinionem, famamque de ea fluxisse, illam hominum carnibus coctis, eos iuvenes reddere consueuisse. Plau. in Pseud. *Quia sorbitione faciam ego te hodie mea, Item ut Medea Peliam concoxit senem: Quem medicamento, & suis venenis dicitur Fecisse ex senē adolescentulum.* M. Tull. in Catone maiore, quod quidem me proficiscentē haud sanē quis facile retraxerit, nēne tamquam Peliam, recoxerit. Varro Marcip. Peliam Medea permisse, ut se vinum degluberet, dummodo puellum redderet. Ita Catullus Sufecium quendam, senem recoctum dicit, quasi iterum iuuenem factum. Quod si per recoctum, vafrum, & callidum intelligemus, erit translatio. sententia autem huius loci hæc est: Sæpe accidet, ut senex aliquis diues, & astutus à captatore insidijs appetitus, eius spem fallat, ut Coranus Nasicam delusit. Simile exemplum commemorat Cornelius Tacitus lib. 13. Annalium de Pomponio Siluano, repetundarū accusato, & absoluto loquens, *valuitq; pecuniosa orbitate & senectute: quam ultra eorum vitam produxit, quorum ambitu enaserat.*

CORV. DELVD. HIANTEM] captatorē inhiantem, & insidiantem hereditati deludet, ac frustrabitur.

DABIT RISVS] præbebit risus, præbebit argumentum ridendi.

NVM FVRIS, AN] Vlysses non satis intelligens, quid sibi velit Tiresias, quærit, utrū furat, ut solent vates: an prudens, & sciens eum ludificet. Plato in Timæo scribit, neminem mentis compotem vaticinium diuinum ac verum attingere: sed aut in somnis prudentiæ facultate impedita, aut morbo affectum, aut diuino aliquo afflatu concitatum. Verba Platonis sunt hæc, *ἐπεὶ γὰρ ἔννεος ἐστὶν ἀπὸ τοῦ μαντικῆς οὐθέν, καὶ ἀληθές, ἀλλ' ἢ καὶ ὑπὸν τιλὸν ἢ φρονήσεως πρὸς θεοῖς δύναμιν, ἢ διὰ νόστον, ἢ πρὸς θεοῖς αἰσιν, ἀπὸ θεῶν λαμβάνει.*

QUICQUID DICAM, AVT] videtur diuinatores, & vaticina irridere, atque adeo ipsum Apollinem: si intelligamus, hoc eum dicere, diuinos, & vates ambigua loqui, & quæ in hanc, vel in illam partem trahi possint. Alij non putant esse iocum, sed seriò dici à Tiresia, quicquid dicturus sit, id aut fore, aut non fore: fore, si fore dixerit: non fore, si negarit fore. qui fortasse falluntur. Nam Horatius ubique sui similis est: id est, comis, facetus, & urbanus. Verum tamen vtatur suo quisque iudicio.

DIVINARE ETENIM] ridiculum erat, quod iam iam dixerat, iuxta priorem explicationem. magis ridicula est ratio: quasi verò magnæ diuinationis sit, id dicere, quod sit vel futurum, vel non futurum. nonnulli tamen, ut iam dixi, superiorem versum sic explicant, *quicquid dicam*, id est, quicquid dicam futurum, id eueniet: quicquid non futurum, non eueniet: ut nullus insit in his verbis iocus, nullaque irrisio.

SI LICET, EDE] sic habent omnes libri vulg. cum quibus consentiunt plerique manuscr. pauci quidam discrepantes habent, *sicet, edam.*

quam scripturam si quis fortè probabit, ea sic mihi videtur explicanda. sed tamen (inquit Vlysses) quid sibi velit ista fabula, subintellige, *ede*, cui respondens Tiresias, *edam*, inquit. Tale est illud apud Ciceronem de P. Victorij sententia lib. 4. epist. ad famil. epistola 11. *postea se à Marcello ad me missum esse, qui hæc nuntiaret, et rogaret, uti medicos. Coegi, & è vestigio, &c.* sic enim legendum putat virille doctus. ex auctoritate codicis antiquissimi: non, ut vulgò, *ut cogerem medicos*. Nam verbum *cogerem* dicit ille natum esse ex annotatione, atq; subintelligendum.

TEMP. QVO IUVENIS PARTHIS] Augustum significat, quo imperium obtinente Parthi signa, quæ Crassus, & Antonius amiserant, ultro Romam remiserunt. epist. ad August. lib. 2. *Et formidatam Parthis, te principe, Romam.* his verbis autem tempus notat.

FORTI NVB. PROC. COR.] Nasicæ socer captabat Coranigeneri testamentum: Coranus gener à Nasicæ socero captabatur, dolisque petebatur. Iam verò propterea quod Vlysses multis sæculis ætatem Augusti antecessit: cum Vlysses autem Tiresias apud inferos verba facit, iccirco inducitur Tiresias hæc narrans non tanquam præsentia (cū tempora repugnent) sed tanquam multis post annis euentura.

MET. REDD. SOLD.] id est, non libenter reddentis, à reddēdo abhorrentis. *metuentis* enim idem valet, quod *φυλατμένον*, id est, cauētis, fugietis, ut sæpe iam admonuimus. significat, hunc Nasicam, fuisse fraudatorem, & infitiatorem lentū, neq; bona fide, neq; ad diem es alienum dissolvere consueuisse. *solidum* accipio solidum à alienū, siue dotem deberet, siue quid aliud. sic loquitur M. Tull. pro C. Rabirio Post. *ita bona veneant, ut solidum suum cuiq; soluantur.*

GENER] Coranus: cui Nasicæ filia nuptura est. **SOCERO]** Nasicæ, Corani captatori, & infidiatori bonorum.

MVLTVM NEGATAS] quas multum & sæpe negauerit se inspicere velle.

PRÆTER FLORARE] id est, præter ploratum, & fletum, propterea quod spe sua deciderit. *οἰμολογέει* iubent eum Græci, cui malum & damnum precantur. annot. sup. sat. ult. lib. 1. *Demetri, teg, Tigelli Discipularum inter inbeo plorare cathedras.* vide & quæ annotauimus ad illum locum, *O multa fleturum caput.* ad Od. 5. epod.

ILLVD AD HÆC IVBEO,] Alia ditescendi ratio, quam Vlyssis præscribit Tiresias, quæ tamen ad idem genus refertur.

MVLIER SI FORTE] mulier vel vxor, vel concubina.

TEMPERET] regat. Nam hoc proximo modo locutus est Od. 24. lib. 3. *Nec dotata regit virū Vxor.* altero Od. 3. eius lib. *qui mare temperat.*

LAVDES LAVD. VT ABS.] laudes mulierem, aut libertum, absentem scilicet: (immò præsentem. magis enim hoc assentatori & captatori cōuenit) ut vel ab hoc, vel ab illa laudaris absens. Non temere autem hoc dictum. nam nemo absentem laudat, qui non amet. quocirca

A site absentem laudet mulier, aut libertus, dubitare non debes, quin ab eis ameris. Iam hamus ad capiendum amicū efficacissimus est, laus, quamuis eam assentatores valde suspectā reddiderint, ut oleum, vnguentarij. Quemadmodum enim hi oleum: sic illi laudem, ad decipiendum alterū corumpunt. Quare ut vino, sic laude modicē utendum est: ne & hic veritatis, & illic temperantię fineis transeamus. Minimē igitur præsensem laudare deberis, qui & verus amicus esse, & verum amicum parare studet, sed absentem potius. Neq; verō existimanda est laus absentis minus valere ad eius, qui laudetur, amicitiam conciliandam, quā præsensis. Immō verō contrā se res habet. Quemadmodum enim acius ferunt, qui ē longinquo loco iaculantur, quā qui ē nimis propinquo: sic magis hominum amorem beneuolentiamque commouet atque excitat, qui absenteis, quā qui præsenteis laudat.

ADIVVAT] συμβάλλεται, συνεργεί, confert, cōducit.

B SED VINC. LONGE PR. IP. EXP.] sed longē præsstat, senem ipsum capere. tralatio ab expugnatione oppidorum. sic fat. 9. lib. 1. *velis tantummodo: quā tua virtus, Expugnabis.* Eodem ferē simili vsus est Themistius iunior oratione tertia his verbis, *πρῶτον μὲν δὲ ἐκ αὐτῶν μόνον τὰ θρηνησθέντα τὰς μηχανὰς, ἀλλὰ καὶ κείνοις, οἱ πρῶτον μὲν ἔργον ποιήσουσι:* id est, admouendæ autem sunt machinæ non ei soli, qui captatur, seu oppugnatur, sed etiā illis, qui antē capti rem nobis faciliē ad ingrediendum reddent. qui locus ad hęc Horatiana maximē accommodari potest, ut intelligamus, maximē esse optandum, senem ipsum expugnare: secundo loco, eos, qui faciliē aditum ad eum capiendum præbeant.

VECORS] excors, stultus: quasi mali cordis, inquit Festus.

CAVE TE ROGET] posteriorem syllabam verbi *canē* corripuit, ut & epist. 13. lib. 1. *Vade, vale, canē ne ti iubes, &c.* non celabo lectorem tamen, me in quibusd. libris manuscriptis reperisse scriptum *canēas roget.*

C VLTRO] noli expectare dum rogeris, sed ultro, id est, non rogatus, *αὐτὴν ἤλπες*, vxorem ei tuam trade, ut potiori.

PERDVCI P. T.] poteritne percelli ad hoc flagitium Penelope, tam frugi, & tam pudica? persuaderi ei poterit, ut adulteretur, mulieri tam temperanti, & pudicæ? à verbo perducendi, perductores sunt appellati, qui mulieres nobiles vel promissis inductas, vel vi, & minis coactas ad potentiores viros perducunt. Cic. 1. lib. accus. *lenoni, aleatorum, perductorū nulla mentio fiat*, quamquā docti quidā *productores* illo loco legendum censent, ut Latinum Græco respondeat, *πρωγογοίς.*

TAM FRVGI, TAMQVE PVD.] pudicitiam Penelopæ omnes ferē scriptores prædicant, Homerum secuti: qui eam passim hac pudicitiae laude afficit, pudicissimamque, describit, vsque adeo, ut neque ex eius oratione, neque ex factis vel tenuissima impudicitiae suspicio in eam iure constitui, aut commoueri possit. Occurrit mihi locus ille *ὁδ. σ.* in quo Eurynomam anum hor-

tantem, ut loto corpore, facieque vnguento, seu oleo perfusa in conspectum filij prodeat, & cum eo loquatur, malè accipit verbis: aitque formam suam, posteaquā Vlysses ad bellum Troianum profectus sit, defloruisse, atque exaruisse: itaque sibi talem munditiam esse negligendam: quæ verba locuta, ancillas euocari iubet, ut sibi præstō sint: nam se solam in cœtum virorum prodire nollet. sic Hom. *Τὸν δ' αὖτε προσέειπε δειφρῶν Πηνελόπεια· Εὐρυνόμην, μὴ πάντα παρεύδα κηδομένην περ, Χρῆτ' ἄπονηται δαί, καὶ ὅτι γένοιτο ἐλάττω.* & eodem libro Eurymachō vni ē procis formam ipsius laudanti, atq; affirmanti, si ab omnibus Argiis, & Græcis spectata esset, multo plureis in eius ædibus procos epulatos: respondet, formam suam defluxisse post initium belli Troiani, quod si Vlysses domi sit, maiorem suam gloriam futuram ex viri præsentiā, quā ex forma. Sed Pausanias Arcad. narrat sua ætate poësin quandam *Θεοφρονίδει* inscriptam existisse, in qua scriptum esset, Penelopam Vlyssi ex Troia reuerso filium peperisse nomine Ptoliporthum. addit & illud, Mantinensibus vulgò dicere, Penelopam ab Vlyssē domo eiectam, & sibi suas res habere iussam, quod viros à se quæritos, & arcessitos domum intromisisset: atq; illam qui dem primò Lacedæmonem se contulisset: deinde relicta Lacedæmone Mantineam profectam esse, ibiq; diem suum obiisse.

QVAM NEQ. PR. &c.] quam proci corrumperet, & labefactare non potuerunt: quam ad adulterium impellere nequiverunt.

RECTO DEPELL. CVRSV] ex hoc loco illum puto esse emendandum, qui est sat. 3. eiusd. lib. *Palanteis error certo de tramite pellit: & legendum, recto de tramite.*

VEN. EN. MAGNVN DON. P.] Respondet Tiresias. atq; hæc sunt subintelligenda aut similia quædam, Quid mirum, procos non potuisse vxorem tuam ad stuprū perducere? *Veni enim, &c.* id est, venerunt enim ad eam iuvenes illiberales, & parci ac restricti in magnum donando. proci Penelopæ non admodum effusè, nec largè donabant: parce & illiberaliter donabant: fortasse quia donandi facultatem non habebant, non quod donare nollent. De largitione procorum vnus mihi duntaxat locus succurrit, qui est *ὁδ. σ.* eo loco mittit quisque suum ad Penelopam munusculum per puerum: Antinous vestem muliebrem elegantissimam duodecim fibulis aureis nexam: Eurymachus monile aureum, electro intertextum, affabrè factum, ac perpolitum: Eurymachas duo aurium ornamenta pulcherrima, summoque artificio elaborata: Pisander torquem: alij aliud. Verba Homeri sunt hæc, *Δῶρα δ' ἀροίστα μιναι πρῶτον κήρυκα ἔχαστος· Ἀντιόω μὲν ἐνεκε μέλαινα καλλέα πέπλον Ποικίλον, οὗ δ' ἄρ' ἔσαν περόναι δυοκαίδεκα, πασαι Χρύσειαι, κληῖσιν ἐν γάμοις ἀσπερῦναι· Ὀρμον δ' Εὐρυμάχῳ πολυδαίδαλον αὐτῇ ἐνεκε Χρύσειον ἡλέκτροισιν ἐργυμένον, ἥλιον ὥς. Ἔργματα δ' Εὐρυδάμαντι δύο θεοῖσιν ἐνεκεν Τελέχλεια, μορβέντα. Χάειρ δ' ἐπλάμπετο πολλή, &c.* Sed non celabo lectorem, Simeonem Bosium Lemouicem, virum doctum, quem iam antea sæpe cōmemoravi, Aurati olim contubernalem conui-

A conuictorem & discipulum, existimare hic esse legendum, *Venit enim magno, donandi parca iuuen- tus*: ut sit hac sententia. Penelope magno venalis est, id est, non nisi magno pretio emi, seu non nisi magna mercede conduci potest: at iuuen- tus, parca est donandi: id est, at proci Penelopæ, sunt illiberales & restricti in donando: non do- nant liberaliter.

NEC TANTVM VEN. QVANT. STVD.] multis locis commemorantur ab Homero pro- corum prandia, cenæ, compotationes, epulæ: ex- emplī causa, id. 6. sic queritur de procorum conui- uij Telemachus in contione, Οἱ δ' εἰς ἡμέτερον πω- λεύμενοι ἡμαπα πάντα βῆς ἱερέοντες, καὶ οἶς, καὶ πίνουσ' αἶζας. Εἰλαπνύδῃσιν, πίνουσ' οἷον Μαχιδνῶς. id est, hi autem domi nostræ assidue versantes, boues im- molantes, & oueis, & pingueis capras epulantur, & vinum rubrum bibunt, &c. id. v. Pallas Vlyssi eandem procorum in ædibus alienis intemperan- tiam, insolentiam, ac luxuriam narrat ipsi Vlyssi,

B Ἀνδρῶν μυστήρων, οἷσι βίοντες κατέδδοσι.

SIC TIBI PENEL. FRVGI EST] id est, quia proci pauca munera largiuntur, & quia stu- diosiores sunt poculorum, & obsoniorum, quàm rerum Venerearum, iccirco tibi Penelope ca- sta & pudica est, alioqui ceterarum mulierum si- milis futura.

QVÆ, SI SEMEL VNO] si semel mune- ra ab vno senē acceperit, lucro tecum communi- cato: si semel experta sit, quantus insit fructus in consuetudine senis diuitis: numquam poterit ab hoc quæstu demoueri. *de senē gustarit* autem vide- tur è Græco imitatum, τὸ γέροντος γούστηται. Significat, mulieres ferè omnes, quantūvis castæ, ad pudicæ habeantur, muneribus capi, & labefactari solere.

VT CANIS, A CORIO NYMQ.] prouer- bium est, quod in eos cōuenit, qui posteaquam rem aliquam iucundā, & optabilem gustarunt, ab ea ægrè auelli, aut deterri possunt. sic autē effe- runt Græci, χαλεπὸν μαθεῖσθαι κύνων σκνῆσαι γινῆν. i. pericu- losa res est canis, quæ coriū rodere didicerit. Theo-

C critus paullo aliter id. 1. χαλεπὸν χρεῖων κύνων γινῆν. i. periculosum est, canem de intestinis gustauisse.

EX TESTAMENTO] iussu, aut voluntate ipsius, testatrix ipsa sic se voluerat efferrī.

ELATA] elata è domo ad rogum. Terent. Andr. *Effertur, imus*. Plautus Aſinar. *Vinam sic efferamur*. Idem Mostell. *vidi efferrī mortuum*. M. Tull. epist. ad Att. lib. 15. epist. 1. Cn. Lucullus fa- miliaris noster matrem efferebat. Etiam Græci ἐκφέ- ρεσθαι dicunt, ex quo ἐκφορᾶ.

SCILIC. EL. &c.] si fortè anus illa mortua ex humeris heredis elabi posset.

CREDO QVOD NIMIVM INSTIT.] cre- do (inquit Tiresias) iccirco anum illam voluisse se ita efferrī ab herede, quia is fuerat supra modum in ipsam officiosus: quia odiosè, & molestè viam coluerat: nimio officio eā persecutus fuerat. Mo- net igitur hoc exemplo Vlyssē Tiresias, ut in of- ficio senibus, aut vetulis præstando, operaq; dan- da, modum seruet, videatq; ne sedulitate peccet, nèue, dum officio, & studio, senis, aut anus diuitis gratiam aucupatur, offendat, atq; ab alienet. cre-

dibile est autem, verbis testamenti hoc fuisse ex- pressum, ne captator ille ab anu institutus heres, & iussus corpus eius oleo perfusum nudis hume- ris ad rogum ferre, heres esset, si corpus excide- ret: aut sub ea condicione institutum esse, si te- statricis corpus oleo multo perfusum nudis hu- meris portaret.

NE DESIS OPERÆ, NEVE] cauetone of- ficio tuo desis, nèue supra modum sis officiosus, id est, ne superes modum in opera tua præstanda, atque obrudenda. Nam (ut ait alibi) *sedulitas, stultitiam quem diligit, vrget*.

DIFFICIL. ET MOROS.] difficilem, χαλε- πόν, δυσπρόσιτον, morosum δύσπροσιτον, supra Oda 9. lib. 1. senectutem morosam appellat. morosi enim ferè sunt, senes: & item difficiles. epist. ad Pison. *Diffi- cilis, querulus, laudator temporis acti*.

OFF. GARRVLVS. VLTRO NON] si il- lam distinctionem, & lectionem probamus, gar- rulus ultro, hæc sententia est: qui ultro garrit, id est, qui non prouocatus, aut interrogatus loquitur, idq; supra modum, offendet. sin, ut hic scriptum est: *ultro* pertinebit ad ea, quæ sequuntur, *Non etiā fileas*. Sed quid erit, *Non etiā ultro fileas*? arbitror, eum *ultro* filere dicendum, qui appellatus, aut in- terrogatus, aut alioqui ad loquendum prouoca- tus, tacet. ab eo enim silentium oritur: & ipse sine causa tacet: immo cū causam nactus sit loquen- di à diuite oblatam, tacet. Itaq; ultro filer. Vetat igitur Tiresias Vlyssē captatorem ultro filere, id est, causam & originem silentij esse. Et verò me- diocritatem seruare iubet. Nam primū monet, ut garrulitatem vitet: deinde deterret à nimia taci- turnitate, qualis est eius, qui ad sermonem prouo- catus tacet. In cod. Iann. & Tornesij scriptum re- peri *ultra*. quam scripturam si quis probabit, in- terpretabimur ultra quàm satis est, ultra modum. Nam inest etiā hæc in loco difficultas, quod in alijs cod. interpunctionis nota post nomen gar- rulus: in alijs post vocem ultro, siue ultra, locatur. iudicet igitur lector.

DAVVS SIS COMICVS] talis esto, qualis inducitur Dauus in comædijs, nempe seruiliter, & timidè cum domino loquens, eiq; non nisi ad rogata respondens, neque cum interrogare au- dens. talis etiā ab ipso Horatio inducitur sat. 7. inf. *Iamdudum ausculto: et cupiens tibi dicere seruus Panca, reformido*.

CAPITE OBSTIPO] incuruato, inflexo inclinato: qui gestus est hominis animum demit- tentis, & ad palpandum parati. M. Tull. in Arato, *Obstipum caput, & tereti ceruice reflexum*. *Obstipum* in candam maioris figere dicas. Lucre. lib. 4. *Deniq; ut in fabrica, si praua est regula prima: Norma q; fallax rectis regionibus exit: Et libella aliqua sex par- ticlaudicat hilum: Omnia mendose fieri, atq; obstipa necessum est, Præua, cubantia, prona, supina, atq; ab- sona tecta*. quem Lucretij locum testē producens Festus, legit *obstipa*, in voce *obstipum*, sed puto, Fe- stum eo loco esse mendosum, & legendum, *obsti- pum*, & *obstipa*. nam aliud est *obstipum*, aliud *obsti- tum*. Sueton. de Tiberio, *Incedebat cernice rigida & obstipa, adducto ferè vultu*.

A OBSEQUIO GRASSARE] *grassari*, vt No-
nius Marcellus docet ex Nænio & Afranio, idem
ferè valet, quod ambulare, & iter facere. Festus
autem ait antiquos *grassari* posuisse pro *adulari*: præ-
terea *grassari* latrones dici vias obsidenteis. *gradi* si-
quidem ambulare est. unde tractum *grassari*, vide-
licet ab impetu gradiendi. quod item ex Sallustio
probari potest, procæmio belli Iugurth. Sed dux,
atq; imperator vite mortalium, animus est: qui ubi
ad gloriam virtutis via *grassatur*, abundè pollens, po-
tensq;, & clarus est, neq; fortuna eget. & ita Liuius
lib. 10. consilio *grassandum*, si nihil vires iuuarent, ra-
tus. Idem lib. 45. Etiam apud vos fuisse audiri, qui
assentando multitudini *grassarentur*. Itaq; hæc ver-
ba obsequio *grassare*, hanc sententiã videntur con-
tinere, Obsequio, opera, officio aditum tibi ad di-
uitem patefacito: nulla alia ratione, aut via diui-
tem capta, quàm obsequendo: insidiare diuiti ob-
sequio. nam *grassari* valet interdum insidiosè, &
dolosè ambulare. unde *grassatores* sunt nomina-
ti, qui vias obsident, vtrepentè viatores inermes,
neque satis instructos, ac paratos adoriantur, vt
paullo antè ex Festo ostendimus.

SI INCREBRUIT AVRA] hæretetiam
nunc in nonnullis libris impressis hæc mendosa
scriptura *increbuit*: vsque adeò difficile est inuete-
rata vitia extirpare. Nos autem multis verbis do-
cuimus ἐν παρόδῳ in annotationib. ad lib. Aristot.
demoribus, ad Nicomach. hoc verbum sic esse
scribendum, non, vt vulgò, *increbuit*. libri autem
calamo exarati alij habent *increbuit*, vt & nos cu-
rauimus excudendū: alij *increpuit*, quæ scriptura
corrupta est. Si *increbuit aura*, id est, si ventus fa-
ctus est acrior, ac vehementior. sic loquitur & M.
Tull. lib. 7. epist. ad Trebat. ventus *increbrescit*. cu-
ra vt valeas. & Virg. lib. 3. Æn. Crebrescent optata
aura, portusq; patefcit, iam propior.

CAVTVS] valetudini consulens, sibi cauens
ab iniuria cæli.

CARVM CAPVT] φίλων κεφαλῶ. Omnia quæ
in homine præcipuam vim habent salutis & vitæ
conseruanda, aut quæ summam præbent volu-
ptatem atq; vtilitatē, cara dicuntur à poetis græ-
cis, vt φίλη ψυχή, φίλον κῆρ, φίλος θυμὸς, φίλα γούνατα, φίλη
κεφαλή, φίλα ὄμματα, φίλοι ὀφθαλμοί, φίλη παῖς, φίλος εἶκος,
vel φίλα οἶκία in numero multitud. φίλη μήτηρ, φίλα
πῦρα, &c. id est cara anima, carum cor, carus ani-
mus, cara genua, carum caput, cari oculi, cara pa-
tria, cara domus, seu caræ domus, cara mater, ca-
ri liberi, &c.

EXTR. TURBA OPPOS. HVM.] nequis
eum in turba iactet, aut impellat. *oppositis humeris*,
tuis scilicet, προσβαλὼν πρὸς ὅμους σου. obiectis hume-
ris, tamquam scuto aduersus pulsum multitudi-
nis & turbæ. Theophrastus ἠθικ. 3. εἰς 17. in descri-
bendo assentatore etiam hoc argumentum com-
memorat non admodum dissimile, καὶ τὸς ἀπαντῶν-
τας ὅππῃς αὐτὸν καλεῖσθαι εἰς αὐτὸς παρέλθῃ: id est, & propri-
um est assentatoris iubere eos, qui obuiam eunt,
consistere, donec ille præterierit.

AUREM SVBSTR. LOQ.] si tibi res est
cum loquaci senē, aureis tuas, si fieri potest, com-
prime, vel obtura, vt ne eius loquacitate offenda-

ris: sed potius, vt eum, quamdiu ei videatur, lo-
quentem perferre, ac perpeti possis. aureis tuas ei
præbe verberandas, atque obtundendas: verum
tamen ne te loquacitate sua obtundat, & exsur-
det, eas substringe, & supprime, vt minus mo-
lestè & sine periculo surditatis eius garrulitatem
ferre possis. Sic mihi videtur hic locus esse expli-
candus, non, vt Acr. & Porphir. *aurem admoue*,
& *intende*. Iam qui aureis suas obturant, facilius
quemuis clamorem, sonitum, strepitum, frago-
rem excipiunt, ac perferunt, neque vllò pacto
commouentur, quemadmodum Satyrus ille
Clazomenius apud Aristot. problem. 7. quod
esset ad maledicendum promptus ac pro-
pensus, cum sibi in iudicio causa dicenda esset,
ne ad maledicendum aduersario, si eum audi-
ret, impelleretur, ac potius vt de re ipsa diceret,
aureis sibi obturauit. Ita dicimus clausis oculis
periculum adire, id est, sine vllò metu, ac dubita-
tione, propterea quòd, qui clausis oculis, vt An-
dabata illi, seu Antanabata potius, sese periculo
offerunt, aut laborem aliquem suscipiunt, faci-
lius vtroque defunguntur, quàm si periculi, aut
laboris magnitudinem oculis cernant: & ægri,
qui sunt teneriores, pharmaca solent clausis ocu-
lis deuorare. Sic apud Platon. in Gorgia, Socra-
tes probat, vnumquemque, qui aliqua in re pec-
carit, vltro ad iudicem ire, atque ad pœnam à le-
ge constitutam subeundam occurrere, & quo-
dammodo clausis oculis, & fortiter sese vrendum
ac secandum medico præbere oportere. verba
Platonis hæc sunt, παρέχει μὲν οὖν καὶ ἀνδρείως ὁ ἀσπὶς
τέρμεν καὶ καὶ ἐν ἰατρῇ. vt igitur ad Horatium reuer-
tar, sic hunc locum explico, aurem, videlicet tuã,
substringe loquaci seni, id est, aure tua substricta
& compressa, sine senem istum loquacem, quam-
diu volet, verba fundere: aureis tuas ei præbe to-
tum diem, si ei libebit, longis & odiosis narratio-
nibus tundendas, ac verberandas. Atque ita in
codice quodam manuscr. ad oram ascriptum vi-
di, *substringe aurem*: id est, præbe aurē. Licet etiam
dicere, quod mihi hæc secunda editio venit in
mentem, *aurem substringere*, positum ab Horatio
pro aurem vellere, quod est admonere: vt sit hæc
sententia, aurem substringe loquaci, id est, senem
paullo loquaciorem, & quædam fortasse expro-
mentem, vel euulgantē, quæ taceri præstabat, &
quædam effundentem, atq; efferentem, quorum
enuntiatio ei periculum sit allatura, admone, vt
linguæ temperet: vel sic, multitudine verborum
eos, qui adsunt, offendentem, nullamq; loci, ne-
que temporis, neque personarum rationem ha-
bentem, admone vt modum orationi constituat.
Ita aurem substringere, idem atque aurem velle-
re, valere dicemus: quo vsus est Virg. Sileno, *Cum
canerem reges & prælia*, Cynthius aurem vellit, &
admonuit, &c. idē in Copa, *Mors aurem vellens, vi-
uite*, ait, venio. Adr. Turnebus autem vir singulari
doctrina præditus, aliter hunc locum explican-
dum putabat, nempe hoc modo: *aurem substringe
loquaci*: id est, aurem senis loquacis leniter tra-
cta, seu prehende, vel molliter attinge: quod fa-
ciebant qui adulabantur, & qui se amare simula-
bant.

A bant. Ego memini, apud Plautum *prehendere crinibus & auriculas*, esse amatoriè, & blandè aliquem delinire, & permulcere: sed *substringere aurem* fortasse non idem valet. Veruntamen iudicet lector eruditus.

IMPORTUNVS AMAT LAVDARI? si in eo est importunus, quod cupit laudari: si assidue vult laudari, &c. Importunus is est, (ut alibi annotauimus) qui numquam conquiescit, neque alijs conquiescendi potestatem facit, si igitur tali ingenio est, ut suis laudibus supra modum delectetur, tamdiu eius laudes persequere, donec, manibus ad cælum sublatis, dixerit satis esse.

MANIBVS SVBLATIS gestus lætantis, & Dijs immortalibus gratias agentis, ut Dionys. Halicarn. lib. 3. de patre Horatorum tergemino, *ὁ δὲ πατήρ, ὡς ἔμαθε τὴν διάνοιαν αὐτῶν, περὶ χαρῆς γενόμενος, καὶ τὰς χεῖρας ἀναρῶν εἰς τὸν οὐρανόν, πολλὰς ἐφη χεῖρας εἰδέναι πρὸς θεοῖς, ὅτι παῖδας ἔδωκεν αὐτῷ γενέσθαι καλούς, καὶ ἀγαθούς.* id est, Pater autem ut eorum sententiam cognouit, lætitia elatus, & manibus sublatis in cælum, magnam se dijs habere gratiam dixit, quod sibi hoc beneficij dedissent, ut filij sui essent pulchri & fortes. est etiam orantis gestus, ut docuimus ad Od. 23. lib. 3. itemq; ad epist. ad Loll. 2. lib. 1. admonemus.

ET CRESC. TVM. INFLA ingenium hominis inanis, qui supra modum cupit laudari, quiq; assentatione nimis delectatur, expressit. Itaque eiusmodi quidè ingenium cum vtre comparauit: assentatoris autem orationem ad huiusmodi homines inflandos valere declarauit.

CVM TE SERVITIO LONGO, &c.] cum moribundus iam in lecto decubuerit, teq; heredem instituerit ex quadrante,

ET CERTVM VIGILANS & tu certò vigilans, non somnians audieris, &c. solent enim plerumque, qui quippiam magnopere exoptant, id in somnis cernere. Virgil. in Pharm. *Credimus? an qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?* & piscator ille pauperculus apud Theocritum *εἰδ. κε.* somniat procerum quendam, & grandem piscem ad hamum decurrisse, quemadmodum (inquit) in somnis canis omnis prædam vaticinatur. sic Theocritus, *καθεζόμενος δὲ δόκευον ἰχθύας, ἐκ χαλαμῶν δὲ πλάνον κατέσειον ἐδάδαν: καὶ πρὸς τῶν βαφερόν ὠρεῖσθαι καὶ γὰρ οἱ ὑπνοῖς Πᾶσα κύνων ἄγχαν μαρτυρεται, ἰχθύα κ' ἤρπον.* id est,

C sedens pisces excipiebam, seu captabam: ex calamo autem fallacem escam concutiebam. Atque aliquis è piscium pinguium numero escam appetiuit. Namq; in somnis omnis canis prædam vaticinatur: sic & ego piscem. *certum vigilans* igitur valet id, quod dicunt Græci vno verbo, ὑπαρ. cuius contrarium est κατ' ὄναρ. Plato lib. 2. de repub. in extremo, *ἢ τ' ἄλλως ἐξαπατᾷ ὁ θεὸς ἢ τε καὶ φαντασίαις, ἢ τε καὶ λόγους, ἢ τε καὶ σημείων πομπάς, ἢ δ' ὑπαρ, ἢ τ' ὄναρ.* id est, neq; alios decipit deus neque per visiones, neq; per sermones, neq; per signorum missiones, neque vigilanteis, neque in somnis.

QUARTÆ SIT PARTIS, &c.] ordo verborum est, cum tu certò vigilans audieris hæc verba: quartæ partis heres sit Vlysses. sic supra locutus est Od. 25. lib. 1. *audis minus & minus iam, Me*

tuo longas pereunte nocteis, Lydia dormis? quidam libri veteres habent, quartæ esto partis, &c.

ERGO NVNC DAMA SOD.] sic dices voce flebili, & queribunda, itane est? ergo sodalis meus, quicum mihi erat mensa, victusque communis, mihi ereptus est, & interijt? Dama autem, nomen est Seruile.

NVSQVAM EST? id est, perijt? Hellenismus est, *οὐδὲ μὴν ὄντι, ἔκ ἐστ.*

VNDE M. TAM FORT. TAMQVE] ordo est, *sparge subinde*, id est, deinde subiunge iterans hæc verba, unde mihi tam fortem, ac fidelem amicum parabo? solemus autem oratione præcisa uti in comminationibus, conquestionibus, oburgationibus, & similibus animi motibus, ut infra lat. 7. *unde mihi lapidem? unde sagittas?* Terent. in Eunuch. *Egône illam? qua illum? qua me? qua nō? sine modō: mori me malim.* Germanus Valens autè hæc verba, *Sparge subinde*, referenda esse putat ad veterum consuetudinem in funeribus procurandis: in quibus præter alia, quæ factitare soliti erant, flores spargebant. Virg. lib. 6. *Æn. manibus, datq; lilia, plenis Purpureos spargam flores: animamq; nepotis His saltem accumulem donis.* Idem Daphnide, *Spargite humum folijs, inducite fontibus, [alias frondibus] umbras Pastores: mandat fieri sibi talia Daphnis: Et tumulum facite, &c.*

EST GAVDIA PRODENTEM] est, ut Græci, *ἐξέρχων*, id est, licet animi lætitiā fronte regere: nihil verat, quo minus quis vulkum lætitiæ indicem, dissimulatione & fictis lacrymis celare possit. notus versiculus ille ex mimo Publ. *Here-dis fleus sub persona risus est.*

PERM. ARBITRIO] tuo, interdum testatores, quæ post mortem suam fieri volunt, ea permittunt arbitrio vel heredis, vel legatarij: quæ verba eandem vim habent, ac si arbitrio boni viri res esset permissa. secutus sum autem libros omnes veteres, qui habent *Permissum*, non, ut vulgati, *Commissum*: & recte, committere enim fidei dicimus potius, permittere potestati, & arbitrio. Hor. Od. 9. lib. 1. *Permitte diuis cetera: qui simul, &c.* Idem lib. 1. epist. 18. *Arcanum neq; tu scrutaberis vilius umquam, Commissumq; teges.* idem sat. 4. *Commissa tacere Qui nequit.*

SINE SORDIBVS] magnificè, splendide, non sordide.

MALE TVSSIET] tussi graui, & periculosa laborabit, quam βρυχὲ nominant Græci. *male* hoc loco valet, grauiter, valdè.

HVIC TV DIC EXP. T. &c.] id est, huic coheredi dic, si fundum, aut domum, quæ tibi ex testamento obuenerit, habere cupiat: te ei libentissimè venditurum, & quanti velit, additurum, atque aded, si videatur, donaturum. *nummo*, id est, pretio vilissimo. Atque ita ferè omnes hunc locum explicant: quam explicationem adiuuans Porphyrio, scribit, si quidem eius verba sunt, legem fuisse, quæ vetaret, quicquam testamento acceptum alteri donare. Itaque qui donare volebant, & tamen contra legem committere nolabant, aut non audebant, venditione simulabant: & quod erat, verbi gratia, centum millibus sester-

tiūm

A tiūm mummūm aestimabile, nummo, addicebāt. Sed Germanus Valens, hāc putat esse nugatoria, & nummo coniungendum esse cum participio gaudentem, hoc modo, Dic te gaudentem nummo: id est, malentem nummum, quā fundum, addicere ei fundum pecunia. quam explicationem ego magis probo.

PROSERPINA] Proserpina mortis, & vitæ arbitra est, vt supra diximus ad Od. 28. lib. 1. imperiumque in primis habet in mortuos, quod & Homerus ostendit ὁδὺς. λ. Η πρὸς εἰδωλὸν τὸ δ' ἀγανὴ Περσεφόνηα ὀτρύνει, ὅφρ' ἐπ' ἡμῶν ὁδὺρ ὁμοῖος σενάξῃ, id est, aut quid ad me hoc simulacrum impulsū mihi sit Proserpina? an vt magis ac magis lamentans gemam? Tibull. lib. 3. At mihi Persephone nigram denuntiat horam. Immerito iuueni parce nocere Dea. Virgil. Aeneid. 4. Nondum illi flauum Proserpina vertice crinem Abstulerat, Stygiōq; caput damnauerat Orco.

SATYRA 6.

B HOC erat in votis: modus agri non ita magnus,

Hortus ubi, & tecto vicinus iugis aquæ fons,

Et paullum silvæ super his foret. auctius, atque

Dij melius fecere. bene est. nihil amplius oro,

Maia nate, nisi vt propria hac mihi munera faxis:

Si neq; maiorem feci ratione mala rem:

Nec sum facturus vitio, culpæue minorem:

C Si veneror stultus nihil horum: ô si angulus ille

Proximus accedat: qui nunc denormat agellum:

O si urnam argenti fors quæ mihi monstret: vt illi,

Thesauro inuento qui mercenarius agrū Illū ipsum mercatus arauit, diues amico

Hercule: si, quod adest, gratum iuuat: hac prece te oro

Pingue pecus domino facias, & cetera, præter

Ingenium: vtque soles, custos mihi maximus adsis.

Ergo ubi me in monteis, & in arcem ex urbe remouit:

Quid prius illustrem satyris, Musa; pedestri?

Nec mala me ambitio perdit, nec plumbeus Auster,

Auctumnusq; grauis, Libitina quæstus acerba.

Matutine pater, seu lane libentius audis, Vnde homines operum primos, vitæque labores

Instituunt (sic diis placitum) tu carminis esto

Principiū. Romæ sponsorē me rapis: eia, Ne prior officio quisquam respondeat,

urges:

Siue Aquilo radit terras: seu bruma nivalem

Interiore diē gyro trahit: ire necesse est. Post modō, quod mihi obsit, clarē, certumq;

locuto, Luctandum in turba, facienda iniuria tardis.

Quid vis insane? & quas res agis? improbus urget

Iratis precibus. tu pulses omne, quod obstat,

Ad Macenatem memori si mente recurras.

Hoc iuuat: & melli est: non mentiar. at simul atras

Ventū est Esquiliæ: aliena negotia centū Per caput, & circa saliunt latus. ante secundam

Roscius orabat sibi adesses ad puteal cras.

De re communi scribam magna, atq; noua te

Orabant hodie meminisses Quincte reuert.

Imprimat his, cura, Macenas signata bellis.

Dixeris, experiar? si vis, potes, addit: & Septimus

A Septimus octauo propior iam fugerit annus,

Ex quo Mæcenas me cepit habere suorum
In numero: duntaxat ad hoc, quem tollerheda

Vellet iter faciens: & cui concedere nugas

Hoc genus. hora quota est? Thrax, an Gallina Syro par?

Matutina parum cantos iam frigora mor-
dent:

Et, quæ rimosa bene deponuntur in aure.
Per totum hoc tempus subiectior in die,

& horam

B Inuidia: noster ludos spectauerat una:

Luserat in campo, fortuna filius, omnes.
Frigidus à rostris manat per compita ru-
mor?

Quicumque obuius est, me consulit: o bo-
ne (nam te

Scire, deos quoniam propius contingis, o-
portet)

Numquid de Dacis audisti? nil equidem.
ut tu

Semper eris derisor. at omnes dii exagi-
tent me,

Si quicquam. quid? militibus promissa,
Triquetra,

C Prædia Cæsar, an est Itala tellure datu-
rus?

Iurantem me scire nihil, mirantur, ut unum
Scilicet egregij mortalem, alii Iq; silent I.

Perditur hæc inter misero lux, non sine
votis.

Orus, quando ego te aspiciam? quandoque
licebit

Nunc veterum libris, nunc somno, & in-
ertibus horis

Ducere sollicitæ iucunda obliuia vitæ?

O, quando faba Pythagoræ cognata, si-
mulque;

Vincta satis pingui ponentur oluscula
lardo?

O noctes, cenæque deum: quibus ipse, meique D
Ante Larem proprium vescor: vernasque
procaceis.

Pasco libatis dapibus. prout cuique libido
est,

Siccat inæqualeis calices conuiuia, solutus
Legibus. insanis: seu quis capit acria fortis

Pocula: seu modicis uescit latius. ergo
Sermo oritur non de villis, domibusue a-
lienis:

Nec male, necne Lepos saltet: sed, quod
magis ad nos

Pertinet, & nescire malum est, agita-
mus: utrumne

Diuitijs homines, an sint virtute beati: E
Quidue ad amicitias, usus, rectumne tra-
hat nos:

Et quæ sit natura boni: summumque; quid
eius.

Ceruius hæc inter vicinus garrit anileis
Ex re fabellas. nam si quis laudat Arelli

Sollicitas ignarus opes, sic incipit. olim
Rusticus urbanum murem mus paupere
fertur

Accepisse cauo, veterem vetus hospes a-
micum,

Asper, & attentus quæsit: ut tamen ar-
ctum

Solueret hospitij animum. quid multa? F
neque illi

Sepositi ciceris, neque longæ inuidit aue-
næ:

Aridum & ore ferens acinum, semesaque;
lardi

Frusta dedit, cupiens varia fastidia cena
Vincere, tangentis male singula dente su-
perbo:

Cum pater ipse domus palea porrectus in
horna

Esset ador, loliumque; dapibus meliora relin-
quens.

Tandem urbanus ad hunc, qui te iuuat,
inquit, amice,

A Prærupti nemoris patientē viuere dorso?
Vix tu homines, urbemq; feris præpone-
re siluis?

Carpē viam (mihi crede) comes: terre-
stria quando

Mortaleis animas viuunt sortita: neque
ulla est

Aut magno, aut paruo lethi fuga. quo, bo-
ne, circā,

Dum licet, in reb. iucundis viue beatus:
Viue memor, quā sis æui brevis. hæc
ubi dicta

Agrestem pepulere: domo leuis exsilit.
inde

B Ambo propositum peragunt iter, urbis
auentes

Mœnia nocturni subrepere. iamque te-
nebat

Nox medium cæli spatium, cū ponit v-
terq;

In locuplete domo vestigia: rubro ubi
cocco

Tincta super lectos canderet vestis ebur-
nos:

Multaque de magna superessent fercula
cena:

Quæ procule xstructis inerant hesterna
canistris.

C Ergo, ubi purpurea porrectum in veste
locauit

Agrestem: veluti succinctus cursitat ho-
spes:

Cōtinuatq; dapes: nec nō vernaliter ipsis
Fungitur officijs, præ lambens omne, quod
affert.

Ille cubans gaudet mutata sorte: bonisq;
Rebus agit letum conuiuium, cū subito
ingens

Valuarum strepitus lectis excussit v-
trumq;.

Currere per totum pauidi conclauē: ma-
gisque

(Molossis

Exanimes trepidare, simul domus alta

Personuit canibus. tum rusticus, haud
mihi vita

Est opus hac, ait: & valeat. me silua,
cauusq;

Tutus ab insidijs tenui solabitur eruo.

HOC ERAT IN VOTIS] hoc erat in opta-
tis: hoc optabam.

MODVS AGR] agrum optabam breuibus,
& paucis decempedis mensum: agrum non ad-
modum latum. modus in agro significat longitu-
dinem ac latitudinem descriptam, ac dimensam.
exstat titulus in pandectis iuris ciuilibus, Si mensor
falsum modum dixerit. M. Tull. in orat. pro Flacco,
voluisti magnum agri modum censerī. Cælius lib.
8. epist. de signis, & tabulis, de agri modo, de are alie-
no acerrime agere. Plautus Aulul. prologo, Agri
reliquit ei non magnum modum.

IUGIS AQVÆ FON.] fons aquæ perem-
nis. sic M. Tull. dixit aquam de iugi puteo haustā.

SUPER HIS.] ὑπὲρ τούτων, ad hæc, vel præter
hæc.

AVCTIVS] amplius, benignius, cumulati-
us.

MAIA NATE] Mercuri. Oda. 2. lib. 1. Siue
mutata iuuenem figura Ales in terris imitatis alma
Filius Maia. & Oda 10. eiusd. Mercuri facunde,
nepos Altantis, &c. Mercurium appellat, quia cre-
ditur amplificationem rei familiaris, & lucra ad-
iuuare, & fortunare. vide annot. ad saty. 3. hu-
ius libri.

PROPRIA] fixa, stabilia, perpetua. vide an-
not. ad illum locum, Si proprium est, quod quis li-
bra, &c. epist. 2. lib. 2. infra.

SI NEQVE MAIORVM, &c.] sic precatur
Horatius. Si neq; rem meam auxi per cuiusquam
iniuriam, aut per dedecus, aut turpitudinem, ne-
que sum imminuturus nequitia, & luxuria: si non
opto ijs, quæ habeo, plura, aut maiora, neq; agrū
vicinum concupisco, neque thesaurum inuenire
aueo, seu inuenturio: si deniq; ijs, quæ mihi sup-
petunt, contentus viuo: te oro, vt, &c. solebant au-
tem preces cum condicione concipi à veteribus.
sic Thetis apud Hom. lib. α. Iliad. Ζεῦ πάτερ, εἴ ποτε δῆ-
σῃ μετ' Ἀδανᾶ ποσειδῶνι ὄνησαι. ἢ ἔργῳ, τὸ δέ μοι κρήνην ἐέλ-
δωρ. id est, Iupiter patet, si quando te inter immor-
tales iuiui aut verbo, aut facto: hoc, quod peto, mi-
hi perficito. sic Horat. Od. 18. lib. 3. Faune Nym-
pharum fugientium amator Per meos fines, & apr.
&c. Si tener pleno, &c.

RATIONE MALA] turpitudine aliqua, in-
iuria, vt lenocinio, impudicitia, cæde, & simili-
bus. Pindarus ἐῖδ' ἡ. Νεμ. ait, diuitias honestis ra-
tionibus, & cum Dijs volentibus partas, stabilio-
res esse. sic Pind. οὐδὲ θεῶν γὰρ τοι φυτευθεὶς ὄλβος ἀνθρώ-
ποισι παρμηνώπυρον.

SI VENER. STULT. NIHIL HORVM]
id est, si huiusmodi vota, quæ statim sequuntur,
non facio: si talia non opto. suprā ad illum locum,
Et venerata Ceres, &c. sat. 2. huius libri, ostendi-
mus, venerari interdum idem valere, quod precari,
& vota facere. precari autem Græci εὐχεσθαι di-
cunt:

A cunt: quod non solum à dijs aliquid precibus expetere significat, αἰτῆν τὸς θεὸς, vt loquitur Plato in Euthyphr. sed etiam optare. itaque, quæ Latini optata, Græci ἐυχὰς quoque nominant, vt sciunt Græcè docti. sicigitur hunc locum explicandum cenſeo, si nihil horum opto, seu, si quis malit, si nihil horum à Dijs precor, non vt Erasmus, qui legendum putat, *venor*. Iam *veneror stultus*, sic dictum, vt illa, *parce malignus*, Od. 28. lib. 1. & nō te negliget horridus, Od. 21. lib. 3. & similia, quæ collegimus ad Od. 8. lib. 3. Existimabant autē veteres illi, diuitias, & cetera bona fortunæ à Dijs immortalibus donati, & ab iisdem incommoda, damna, & egestatem hominibus importari, quod & Theog. approbat, Οὐδεις κέρει ἄτης, καὶ κέρδεος, ἀπὸς αὐτῆς, Αλλὰ θεοὶ τῶν δώρων ἀμφοτέρων. id est, Nullus est, Cyrene, detrimenti & lucri sibi ipse causa: sed Dij horum vtriusq; sunt donatores. Itaq; quemadmodum bona à Dijs, votis omnibusque expetebant, ita mala & aduersam fortunam deprecabantur.

B O SI ANGLVVS ILLE, &c.] talia sunt avarorum vota, atque optata. ὁ σὶ, optantis, & precantis est. Virg. Æneid. 8. O, mihi prateritos referat si Iupiter annos. & si. vt Æneid. 6. & sic forte precatur, Si nunc se nobis ille aureus arbore ramus Ostendat nemore in tanto: vt apud Græcos, εἰ εἰ γένωμι ὑμῖν ἄσπετον, vtinam accidat, vtinam mihi contingat. & ita Eurip. Oreste, Εἰ γὰρ γένωμι, φωνέων δ' ἔλθοι πόλιν. Et ὁ solum. Idem Virgil. lib. 5. Ænei. nec vincere certo (Quamquam ὁ.)

DENORMAT AGELLVM.] Denormat legunt Porphir. & Acro, & ita reperi scriptū in omnibus fere codicibus calamo exaratis, & nonnullis vulg. eamq; scripturam, præsertim à viris doctis comprobata, secutus sum. denormare autem idem valet, quod denormem, & inæqualem, & normæ expertem efficere. huc pertinet, quod scribit Aristot. lib. 1. de arte dicendi, ea, quæ nobis defunt, etiam si parua sint, nobis esse bona, & optabilia, καὶ ἂν ἐλλείπειν οἰόνται, καὶ αἰ μικρὰ ἢ αἰρετά.

C FOR S] fortuna. vt sup. annot. ad sat. 1. lib. 1. QVA] aliqua via, aliqua ratione, aut aliqua parte potius. quidam libri veteres tamen habent *qua*.

AMICO HERCVLE.] æquo, & propitio Hercule. beneficio Herculis diues factus. nam & Hercules eorum rem familiarem fortunare, atq; augere credebatur, qui bonorum suorum decimas ad eum detulissent. Alij dicunt eum præesse thesauris. Alij hoc referunt ad fabulam de quodam rustico, cui visus est Hercules in somnis locum, vbi esset thesaurus, demonstrasse. Herculem autem thesauris, & lucris insperatis, item vt Mercurium, idēd præesse volunt, quod Hercules diuitias & bona externa virib. & virtute adeptus est. hunc locum imitatus est Persius saty. 2. & ὁ s. Sub rastro crepet argenti mihi seria dextro Hercule.

THESAURO INVENTO] thesaurum sic definit Paullus iuriconsultus lib. 41. digestor. tit. 1. de acquir. rer. domin. *Thesaurus est quadam vetus depositio pecunie, cuius non exstat memoria, vt iam dominum non habeat. Sic enim sit eius, qui inuenerit,*

quod non alterius sit. alioquin si quis aliquid vel lucri, vel metus, vel custodia causa condiderit sub terra, non est thesaurus: cuius etiam furtum sit.

SI, QVOD ADEST, GRATVM IUVAT:] id est, si, quod mihi suppetit, gratum, & iucundū est: si eo, quod adest, delector & contentus sum. nomen *gratum* coniungendum est cum verbo *iuuat*, hoc modo, *gratum iuuat*, id est, cum sit gratū, iuuat: καὶ χαρομένον. ἢ ἀγαπητὸν ὁ τέρπει. gratū est enim id, in quo acquiescimus, quo contenti sumus.

HAC PRECE TE ORO.] sic loquitur epist. ad Vinn. Asell. lib. 1. *oratus multa prece nitere porro.*

PRÆTER INGEN.] nam ingenium pingue, id est, hebes, neq; laudabile, neq; optabile est.

VTQVE SOLES] nam poëta omnes sub Mercurij tutela sunt. quos sup. Od. 17. lib. 2. *viros Mercuriales* appellat: vbi Faunum, Mercurialium virorum custodem dicit.

ET IN ARCEM] in locum editum, qui mihi arcis loco esse possit: vel villam suam significat, vbi rex est, & in quam se recipit, tamquam in arcem, longē à strepitu vrano, longē à negotijs vrbanis.

MVSAQVE PEDESTRI.] Musam pedestrem, versum, quibus vtitur in satyris, & in epistolis appellat; quia soluta orationi sunt simillimi. infra epist. ad Augult. in extrem. *nec sermones ego malletm Repenteis per humum, quam res componere gestas.* & Ode 12. lib. 2. historias pedestres dicit, quæ sunt oratione soluta conscriptæ, τὰς, pedestribus *Dices historijs prælia Caesaris, Macenas, melius.* πρὸν λόγον appellant Græci.

MALA ME AMBITIO] mala epithetum est ambitionis perpetuum: vel distinguit ambitionem honestam, & laudabilem, à turpi & vituperanda. vide Aristot. lib. 4. de moribus ad Nicomach. vbi de ambitione disputat, quam φιλοπρίαν nominant Græci.

NEC PLVMBEVS AVST.] infalubris, pestilens, & quo corpora ingrauescunt. M. Tull. per translationem sermonis *plumbeos* appellat, tardos & hebetes lib. 1. Tuscul. *nisi planè plumbei sumus in philosophicis.* vel refer ad colorem oris, & corporis, quæ efficiuntur pallida Austri flatu. sup. Od. 14. lib. 2. *Frustra per auctunnos nocentem Corporibus metuemus Austrum.* Aristoteles problem. lib. 2. τμημ. κς. quaerit cur Auster sit δυσώδης, id est, foetidus, & tætri odoris: & respōdet, fortasse eò fieri, quod humida, & callida corpora efficiat. hæc enim maxime putrescunt. significat autem fortasse Horatius, se continentia, & frugalitate consequi, vt à tempore anni minus salubri, non offendatur sua valetudo. Nam & Socratem ferunt ita continentem in victu, cultuq; fuisse, vt sæpe Athenis orta pestilentia, multisq; vi morbi absumtis, solus intactus, & integer à peste fuerit. Vel dic, quod rectè valeat anni tempore infalubri, id eum loco ascribere, & celo.

LIBIT. QVÆST. ACERBÆ] quia Austro flante complures in morbum incidunt, atq; intereunt. Libitina, Dea funerum, à qua dicti Libitinarij, qui in funeribus procurandis sunt occu-

A pati. Plaut. senes decrepitos *libitinarios* appellat in Bacchid. *Blandula, faceta, pulchra: incuruos, libitinarios, veterum senes illorum traherent patres.* Od. 30. lib. 3. *magna pars mei Vtabit Libitinam.* Dionys. Halicar. lib. 4. scribit, Venerem nescio quam à Romanis appellatam esse Libitinam. & item Plutarchus *Ῥωμαίων.*

AUDIS] appellaris, ut epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *rexq, paterq, Audisti coram.*

MATUTINE] à Iano dici, & anni principium ducitur. de quo vide Plutarch. *Ῥωμαίων,* & Macro. lib. 1. Saturn. Seruius ad illum Virg. versum lib. 7. *Æn. Sunt gemina belli porta, &c.* notat, *Ianum apud aliquos bisfrontem, apud aliquos quadrifrontem esse non mirum est. Alij enim eum dici dominum esse volunt, in quo est ortus & occasus: Horat. Matutine pater, seu Iane libentius audis: alij anni totius, quem in quattuor tempora constat esse diuisum. Anni autem esse deum illares probat, quod ab eo prima pars anni nominatur. Nam à Iano Ianuarius nuncupatus est.*

B M. Tull. lib. 2. de nat. Deor. *Cumq, in omnibus rebus vim haberent maximam prima & extrema, principem in sacrificando Ianum esse voluerunt, quod ab eundo nomen est ductum: ex quo transitiones per uia Iani, foresq, in liminibus profanarum adium, ianua nominantur.* Incipit hinc narrare suas totius diei actiones à tempore matutino ad vespèram.

VNDE] à quo, ut sup. sat. 3. *unde ego mira Descripsi docilis præcepta hæc.* ibid. *Vnde uxor media surgat de nocte vocata.*

ROMÆ SPONSOREM] cum Romæ sum, inquit, sponsorem me rapis. sponsorem iurisperiti recentiores Paullus, Vlpianus, & ceteri, fideiussores appellant. infra epist. 2. lib. 2. *Hic sponsum vocat.*

RAPIS] verbum *rapis* significat necessitatem, non illam quidem vi impositam, sed ab officio natam: quæ plurimum valet apud viros bonos. rapis igitur, id est, cogis me ex officij ratione. spondere autem pro altero, graue onus esse, declarat pro uerbum Græcum *ἐντα, ὅτι δ' ἀν,* id est, sponde: at propinquum est damnum.

EIA, NE PRIOR OFFICIO] si legemus *vrge*, ut habent omnes libri vulgati: horum verborum hæc mihi videtur fore sententia. eia (inquit Horatius) Matutine vrge, atque impelle me acriter ad hoc officium spondendi alicui amico præstandum, ne quis me officiosior existat, atq, hanc mihi laudem præripiat. Sin, ut nonnulli libri manuscripti, *vrges*: quam scripturam ego magnopere probò: huius loci hæc erit sententia: tu Matutine me sic hortando vrges: eia Horati noli committere, ut quisquam officio satisfaciatur prior, quam tu. potest & sic explicari, seruata vulgata, & communi scriptura, ut intelligamus, Horatium seipsum hortari, eia: vrge quod agis, vrge officium tuum, ne quis te sit officiosior. sed ego *vrge* legi malo.

SIVE AQUILO RAD. TERR.] siue fiat Aquilo, &c. sed cur terras dicit ab Aquilone radi, cum hic ventus à superiore parte spiret, ut docet Aulus Gell. lib. 3. cap. 3. fortasse responderi potest, radendi verbo usum esse Horatium non quod

significet, per extremas maris, aut terræ parteis hunc ventum spirare, sed ut eius vim exprimat. sic de Euro dixit Od. 16. epod. *ut neq, largis Aquosus Euris arua radat imbribus.*

SEV BRUMA NIVAL. INTERIORE] id est, siue dies totius anni sunt frigidissimi, ac breuissimi, niuibz deniq, infestissimi, &c. *Interiore gyro*, id est, breuiore circulo. nam compluribus ab vno communi puncto medio descriptis circulis, interiores, sunt breuiiores, seu minores. neq, tamen hoc ita accipiendum est, quasi dicamus solis circulos parallelos, id est, æqualiter inter se distantes, quos quotidie motu cæli sol efficit, hieme, quam vere, atq, æstate esse breuiiores: (quouis enim tempore anni sunt æquales, quia quanto sunt minores semicirculi supra finientem nostrum, tanto sunt maiores ij, qui sunt infra, & sub pedibus nostris) sed quod minores sint supra finientem nostrum hieme, quam ceteris anni partibus, semicirculi idq, propter orbem signiferum, quem *ζωδιακόν* Græci appellant: quo fit ut dies sint contractiores, noctesq, longiores. Itaque hæc verba, *niualet, Interiore diem gyro trahit*, hanc vim habent, dies efficit contractiores, ac breuiiores, simulque frigidos, & niuibz informeis, ac turbulentos. Vel dic, omnino eos circulos, quos cæli motu sol hieme efficit, esse minores, quam quos vere, & auctumno, propterea, quod illi sunt tropico capricorni, seu brumali signo, proximi. Quod si quis dicat, eadem ratione etiam eos circulos, quos sol æstate cæli motu conficit, esse ijs breuiiores, quos vere, & auctumno: quia sint signo solstitiali, seu tropico canceri viciniore: fatebor, & concedam. sed hoc interest, quod dies æstiu sunt noctibus longiores propter situm orbis signiferi, seu zodiaci, cuius pars maior æstiu diebus exstat supra terram: quam partem dum sol permetitur & perambulat, dies efficit noctibus longiores, & propter vicinitatem suam ardenteis, & torridos: dies brumales autem contra propter contrariam rationem sunt noctibus breuiiores, simulq, turbulenti & frigidi. Itaq, significans Horatius hos dies brumales, recte, & *εὐλόγως* addit ad nomen *diem*, epithetum *niualet*.

PŌST MODŌ, QVOD MI OBSIT, &c.] postea mihi id locuto, quod mihi damnum afferrat, ita clarè, & apertè, ut infitiri non possim, luctandum est in turba. Sed quid de se locutum esse sentit Horatius, quod ei obesse possit? vel intellige vniuersè, & generatim de quouis sermone, cuius hæc natura est, ut, maxime si multus sit, & cum multis, non possit non nocere ei, qui sit locutus: vel ad sponsonem refer, quæ, ut paullo antè diximus, sponsoni plerumq, damnofa est. alij referunt ad defensionem clientis, quasi Horatius alicuius causam defenderit in iudicio, & defendendo clientem, aduersarium læserit: alij ad conuicia, quæ fieri solent in turba, dum alij tardius, alij celerius eunt: quarum explicationum posteriores duas non probò: duarum autem priorum mihi placet magis ea, quæ ad sponsonem refertur: & ita Ouidius, *Vnius & verbi grandia damna ferat.* iam post modo Seruius ad illum locum Virgilij Tityro

lij Tityro

A lij Tityro *longo pōst tempore venit*, vult esse vnam
vocem, & hunc versum Horatij profert.

LVCTANDVM IN TVRBA] id est, labo-
randum, & contendendum est in turba.

FACIENDA INIVR. TARD.] dum pro-
pero, non possum effugere, quin faciam iniuriam
iis, qui antecedunt, tardius euntibus. fit enim, vt
eos impellam & pulsem: quod illi molestè feren-
tes, mihi conuiciantur & maledicunt his verbis,
quid vis insane? &c.

QVID VIS INSANE? ET QVAS] verba
sunt (vt dixi) eius qui ab Horatio properante im-
pulsus, excandescit, per imitationem quandam ex-
pressa.

IMPROBUS VRGET] improbè, & sine intermissione me inſectatur verbis contumelioſis, & precibus iratis, id eſt, execrationibus & diris precationibus: ἀπαῖς, vt ſup. Od. ſ. epod. *miſiſi Theye ſteas preces.*

TV PVLS. OMNE, Q. OBST. AD MÆC.] hæc verba, *tu pulses omne, quod obstat*, coniunctè
 B legenda sunt, cum versu proximo, *Ad Mæcena-*
tem memori, &c. & hoc modo mea quidem sen-
 tentia, explicanda. tu autem Horati (nam seipsum
 affatur) non dubitaueris, quicquid obstat eunti,
 pulsare, cum tibi fuerit ad Mæcenatē reuertendū.

HOC IVV. ET MELLI EST: NON M.]
verè loquar, ingenuè fatebor, quod verū est, hoc
mihi magnæ voluptati est, iactari in turba, & pul-
fare, & pulsari, & male audire, cū ad Mecenatē
redeo, aut recurro.

MELLI EST] est mihi instar mellis: est mihi
dulcissimum, ac iucundissimum, ad Mæcenatem
reueri, vel, cum ad Mæcenatem reuertor, pulsari.

ATRAS] curatras? an propterea quod erat commune plebis sepulcretum, seu sepulcrum? at isthuc fuerat olim: nunc autem in Esquilijis erant horti Mæcenatis, itaque salubreis appellat fat. 8. lib. 1. an propter sexcentas occupationes, & curas, quibus distringebatur, & obruebatur, cum eò venerat? nam & alibi curas, atras nominavit.

PER CAP. ET CIRCA SAL.] negotia
 C quamplurima me omni parte adoriuntur, & cir-
 cumueniunt. illustris hypotyposis, seu subiectio,
 per quam negotiorum multitudo hac & illac Ho-
 ratium vrgentium, & circumvenientium, expri-

mitur, & quasi oculis subijcitur. Videre enim videmur negotia quamplurima, tanquam animantia quædam, circum Horatium per caput, & per latus salientia, eumque molestè insectantia, & vexantia. sic idem suprà de curis. Od. 16. lib. 2. & *curas laqueata circum Testa volanteis*. sic Iuuenalis de morbis sat. 10. *circumsilit agmine factò Morborum omne genus*.

ANTE SECVNDAM] alia μέμνησις, per quam
eius orationem imitatur, quem ad se miserat Ro-
scius oratum, vt sibi adesset Horatius in sua causa
aduocatus.

SIBI ADESSES] tu Horati sibi esses aduoca-
tus. M. Tull. frumentar. *Tota Metelli cohors homi-
num non ingratorum aderat Apronio.* aduocati au-
tem ab actoribus, & patronis multum differebāt.
nam hi oratione reum defendebant, & causam
agebant: illi muti actaciti, & presentia sua dunta-
xat, aut, si forte, testimonio causam rei subleua-
bant. M. Tull. in Cluentiana. *Quis enim umquam
non modo in patroni, sed in laudatoris, aut aduocati
loco viderat?* aduocati illi apud Plautum in Pœnu-
lo testium munere funguntur.

AD PVTEAL.] Puteal, locus erat puteali o-
pertus, in quo erat tribunal prætoris: vel (quod ma-
gis probò) basilica, in qua ius dicebat prætor, à
Scribonio Libone ædificata, à puteo, qui ibi erat
appellata. epist. ad Mæcen. 3. lib. 1. *forum, puteal-
que Libonis Mandabo siccis.* Puteal enim propriè
est tectum, quo puteus operitur. trāsferitur etiam
ad alia. M. Tull. lib. 1. de diuinat. *cotem autē illam,
& nouaculam de fossam in comitio, supràque imposi-
tum puteal accepimus.* Dionys. Halicarn. lib. 4. in
extremo, καλεῖται δὲ φρέαρ οὗ τοῦτος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων. M.
Tull. orat. in Pisonem, *puteali, & faneatorū gregi-
bus inflatus atque compulsus.* Cùm essem Romæ,
Clem. Teuenerinus, nostras, id est, Gallus, vir huma-
nis. & antiquitatis Rom. studiosiss. ac scientiss-
mus, sexcētos mihi nummos æreos, toridémque
argenteos, & aliquot aureos ostendit, alios floren-
te repub. Romana, alios repub. ab imperatoribus
ac tyrannis occupata, atque oppressa cufos: in his
duos, quos hîc exprimendos curauī, vt ex horum
exemplorū inspectione, quid sit puteal, & quam-
obrem puteal Libonis dixerit Horatius, lector in-
telligere queat.

Erat autem tribunal Libonis in foro Romano, arcui Fabiano, duobus Ianis, superiori & inferiori proximū, à templo Iani non longè distās. Ouid. *Qui puteal, Ianiq; timet, celereisq; kalendas.*

DE RE COMMVNI] alia μυστος. Alius (inquit Horatius) à scribis missus nuntiat mihi scribas orare, vt reuertar. propterea quòd res magna, & noua, quæ ad rem communem pertineat, acciderit. *de re communi* igitur, id est, ob rem commu-

nem. Putant autem non nulli, Horatium in numero scribarum fuisse, quorum munus erat, acta publica litteris mandare, & litteras publicas perscribere: iccirco videri commune hoc loco positum esse κατὰ γενεῶν pro publico: vt Ode 15. lib. 2. *Privatus illis cēsus erat brevis: Commune magnum:* vt apud Græcos τὸ κοινόν. ego autem malim, commune hoc loco propriè accipi, vt intelligamus rem communem scribarum. Sic Plautus, *Paucis*

A est quod te volo de communi re appellare, mea & tua. neque verò assentior iis, qui nouata legunt vno nomine. nam nouata, te, neque vsitatum est in tota lingua Latina, neque potest esse, cum huiusmodi nomina in ta, masculina, primæ declinationis, Græca sint: vt poeta, alipta, athleta, citharista, dynasta, sophista, & similia. At nouata à Græco deduci non potest, sed à verbo nouandi ortum haberet, quod analogia respuit.

DIXERIS EXPERIAR] id est, si ego ei respondero, me experturum, possumne à Mæcenate impetrare, addit, me posse, & vrget.

SEPTIM. OCT. PROP.] id est, parum abest, quin septimus annus præterierit, postea quàm cœpi esse in numero familiarium & amicorum Mæcenatis: octauus propemodum annus agitur, ex quo, &c.

DVNTAX. AD HOC] significat, se non eò accessitum esse à Mæcenate, atque in amicitiam receptum, vt ei esset vsui in rebus magnis ac serijs: sed, vt cum eo nugaretur, aciocaretur. sic Aristoteles libr. 8. de moribus ad Nicomach. ait opulentos & potentes viros distinctis, ac diuisis amicis vti solere. alios enim esse, qui & dicantur, & sint vtiles: alios suauis & iucundos, videlicet comeis, & vrbano.

TOLLERE RHEDA] recipere in rhedam: sic loquitur T. Liu. lib. 2. 2. *cape hunc equum, dum & tibi virum aliquid superest, & comes ego te tollere possum.* vide quæ annotata sunt ad illud locum, *Tollite, non ludo, crudeles, tollite claudum*, epist. ad Scauam lib. 1.

CONCREDERE] committere, *πισθεν*, vt annotatum est ad Od. 5. lib. 3.

NVGAS] res non admodum magni ponderis, neque reconditas: res leueis, videlicet huius generis, *hora quota est*.

THRAX, AN GALL.] Gallina vel nomen est proprium gladiatoris, vel dicendum per Gallinam Mirmillonem significari, seu Gallum. Mirmillones enim Galli dicebantur, & Gallica armatura utebantur. hunc igitur mirmillonem, Gallinam appellat vrbano, fortasse impudicitia notas, & parum virum esse significans, vel parum validum, parumque fortem arguens. Thrax autem seu Threx, nomen quorundam gladiatorum commune: vt epist. 18. ad Loll. 2. lib. 1. *adimum Thrax erit*. Thraces autem dicti sunt gladiatores (inquit Sext. Pomp.) à similitudine parmularum Threiciarum. Thrax cum Mirmillone comparabatur: quod declarat locus M. Tullij Philipp. 6. de L. Antonio loquentis. *Tantumne sibi sumis, quia Milas Mirmillo Thracem ingulauit familiarem suum?* & Ausonij versiculus, *Quis Mirmilloni componitur? equimanus Thrax*. Nonnulli legunt *Threx*, seu *Thrax*, seu *Trex*. Præterea plerique libri manuscripti habent *Thrax, an Gallina*. &c. quos sequor.

MATVTINA PAR. CAVT.] vt sub exitum mensis septembris. parum cautos autem intellige eos, qui vtuntur adhuc veste æstiuâ, neque se muniunt aduersus frigoris auctumnalis initia.

ET, QVÆ RIM. BENE DEP.] & ea, quæ possunt impunè, & sine periculo homini rimarum pleno, & hac & illac perfluenti (vt ait Teren-

tius) committi: id est, quæ non sunt admodum recondita, quæ licet proponere in publico, & diulgare. Georgius Torodes vir bonus & doctus, & mihi amicus, quem nuper Lugduni mors immatura nobis eripuit, horum verborum hanc sententiam esse putabat à priore differentem. Et cetera mihi solet committere Mæcenat, quorum licet obliuisci, quæ non est necesse memoria tenere, quæ licet è memoria dilabantur, nihil sit periculi aut mali futurum: ea, quæ mihi narrat, aut quæ mecum loquitur Mæcenat, non desiderant attentum admodum, nec memorem auditorem: sed calicet & negligenter audire, & audita è memoria deponere. de qua explicatione iudicet lector.

PER TOT. HOC TEMP. SVBIECT.] per totum hoc septennium inuidia fui magis ac magis opportunus: ad inuidiam expositus: inuidia laboraui.

IN DIEM ET HORAM] debuerat dicere in dies, aut in horas: sed hæc duo, *in diem*, & *in horam*, pro alterutro, vel *in dies*, vel *in horas*, posita esse intelligenda sunt. aliud est enim *in diem*, aliud *in dies*, vt sciunt Latine docti.

NOT. LVD. SPECT. VNA: LVS.] nonnulli sic explicant hunc locum. si fortè Mæcenat noster vnâ mecum ludos spectauerat: si vnâ in campo Martio luserat, & se exercuerat: dicebant statim omnes, En Horatius omnium mortalium est fortunatissimus. Ego autem puto esse *μίμνον*, id est, imitationem sermonis inuidorum, ac maleuolorum, hoc modo, noster Horatius vnâ cum Mæcenate ludos spectauerat, vnâ in campo luserat. ô hominem fortunatum. Atque ita videtur Acro explicare. Adr. Turnebus *μίμνον* quidem orationis inuidorum esse fatebatur, sed hoc modo. Horatius homo nostri ordinis & loci, vnâ nobiscum in vltima cauea inter pauperum cuneos, ludos olim spectauerat, vnâ in campo luserat: nunc autem fortunatissimus est, qui cum Mæcenate coniunctissimè, & familiarissimè viuit.

OMNES] omnes maleuoli & inuidi hæc dicunt.

FORTVNE FIL.] homo fortunatissimus (inquiunt illi.)

FRIGIDVS A ROSTRIS] id est, si quis rumor, aut nuntius tristior à rostris profectus increbrescit per compita, statim vt quisque mihi sit obuius, ecquid de Dacis, & ceteris populi Ro. hostibus audierim, rogat, nam (inquiunt) verisimile est te scire, quando quidem Mæcenati familiaris & amicus es intimus.

ME CONSVLIT] ex me querit, me rogat, num aliquid de Dacis audierim: vt sat. 3. sup. *Ergo consulere, & max respondere licebit? Consule.*

DE OS] Mæcenatem, Agrippam, Augustum. sic Virg. *Tityro, Nectam præsentis alibi cognosce rediuos.*

NIL EQVIDEM] respondet Horatius, fortasse si per verba vos.

VT TV SEMPER ERIS] vt, &c., id est, quàm semper eris derisor! verba sunt illius percunctatoris.

AT OMNES DII EX AG.] at omnes Dij (inquit

A quit Horatius) me perdant, si quicquam comper-
ti habeo. iuradi formula per diram precationem:
sic sup. sat. 9. lib. 1. *dispercam, ni Summos omnes.*
mendose habent nonnulli libri, *derisor ad omnes.*
sapè autem ita loquuntur boni auctores, *Dij omnes*,
vt Terent. Heautont, *At te omnes quidem*
Dij, Deaq, quantum est, Syre cum istoc inuento, cum
que incepto perduint. Virgil. lib. 6. *Æneid. Diique*
Deaq, omnes, quibus obstitit Ilium & ingens, &c. &
lib. 1. Georg. *Dijq, deaq, omnes, studium quibus ar-*
ua tueri.

QUID? MILITIBVS, &c.] ordo & senten-
tia verborum hæc est, Quid? (inquit percuncta-
tor ille) vtrum prædia militibus promissa daturus
est Cæsar ex Sicilia, an ex Italia? Siciliam dictâ
esse Triquetram à tribus promuntoriis, Pachino,
Lilybæo, Peloro, notum est. Lucr. lib. 1. de Em-
pedocle, *Insula quem Triquetris terrarum gessit*
in oris. *πειρακίαν* eadem ratione appellant Græci,
seu *θειρακίας*, seu *πειρακίας*, nempe à tribus pro-
muntoriis. Lycophron *τειρακίαν*, quasi trium iugo-
rum, seu collorum: Pindarus *τειρακίαν*, id est,
trium angulorum.

ALTIQVE SILENTI] sic Virg. *Æneid. 10.*
quid me alta silentia cogis Rumpere?

NON SINE VOTIS] non sine optatis, & *ἀνευ*
ἐυχῶν, non sine precibus.

O RVS, QVANDO EGO TE ASP.] hæc
sunt optata Horatij. vt liceat ruri ætatem agere,
ibique nunc legere, nunc dormire, & cessare, &
nihil agere.

DUCERE SOLL. IVC. OBL.] id est, sollici-
tudes huius vitæ obliuione quadam oblitera-
re, & vitam curarum & molestiarum plenam, ani-
mi remissione dulcem efficere? quod suadet Ma-
tius in mimiambis, his versibus, *Quapropter edul-*
care conuenit vitam, Curasque acerbis sensibus gu-
bernare. Porphyrio ad hunc locum notat, *ducere*
obl. vitæ, id est, potare. quod non est ita intelligen-
dum, quasi ille intelligat, Horatium è vini potu
malorum præteritorum, & præsentium obliuio-
nem quærere, vt supra Od. 7. lib. 2. *Obliuio lania*
Massico Ciboria exple: sed omnia huius vitæ ma-
la, omneisque curas, & molestias obliuisci velle:
quemadmodum dixit Virgil. *Æneid. 6. Lesbei ad*
fluminis undam Securos latites, & longa obliuia po-
tant. Sic igitur hic locus explicandus est, & qui-
dem facilius. Quando mihi licebit ruri traducen-
tem tempus ætatis, nunc lectione librorum vete-
rum, nunc somno, & otio, obliuisci huius vitæ sol-
licitudines, ac molestias? vult enim, curarum, &
sollicitudinū memoriam oblitterari, atque obrui
posse tribus rebus: veterum libris, somno, otio,
seu cessatione: vel duabus, si quis fortè somnum,
& inerteis horas pro vno accipere malit. Nam or-
do verborum hic est, quando licebit ruri sollicitæ
vitæ obliuia ducere nunc libris, nunc somno, &
inertibus horis? Esset autem ineptissimum ita lo-
qui, Quando licebit rure meo potantem curas
meas obliuisci nunc libris, nunc somno, &c? *du-*
cere obliuia porro sic dictum (opinor) vt apud Vir-
gil. *Æneid. 4. ducere somnos.* Nam *ducere somnos*
videtur illis esse simile *ducere nectaris succos* Od.

3. lib. 3. & *ducere Liberum* Od. 12. lib. 4. & *in-*
nocentis pocula Lesbij Duces. Od. 27. lib. 1. & *du-*
cere spiritum, ducere animum apud Cic. pro Sex.
Rosc. Amer. *Ira ducere obliuia vitæ sollicitæ, &c.* idē
quodammodo valebit, quod potare, seu haurire
obliuia curarum, nunc veterum libris, nunc som-
no, &c. i. nunc legendo, nunc dormiendo.

FABA PYTHAG. COGNATA] Horatius
facere cognatam Pythagoræ fabam dicit, quasi
Pythagoras existimaret, fabam animal esse, vel
certè in fabis mortuorum animas inesse: atque ic-
circo ab hoc cibo se abstinuerit, veritus, ne in fa-
bam aliquam animus paternus immigrasset. Va-
riæ tamen causæ afferuntur, cur Pythagoras &
ipse à fabis abstinuerit, & alios voluerit abstine-
re: quas refert Lærtius ex Aristotele, his verbis,
ἡσι δ' Ἀριστοτέλης ἐν τῇ περὶ τῶν κινῶν ἀπορίῃ λέγειν ἀντὶ
ἀπὸ τῶν κινῶν, ἢ πρὸς αἰσθητικὰ ἐῖς ἡμῶν. ἢ ὅτι αἱ
Πύλαι ἀγνοοῦν τὸν ὅτι φέρει, ἢ ὅτι τὴν πύλιν φέρει ἡμῶν,
ἢ ὅτι οὐκ ἐστὶν κινῶν. κληρονομοῦνται γὰρ αὐταῖς, &c. i. ait autem
Aristot. in libr. de fabis, Pythagoram iubere à fa-
bis abstinere, aut quod partibus virilibus inho-
nestis similes sunt, aut quod Orci portis (sterile
enim quiddam est faba) aut quod corrumpit, aut
quod naturæ vniuersi similis est, aut quod ad pau-
corum principatum pertinet. fabis enim sortiu-
tur magistratus. Festus ait, fabam nec fāgere, nec
nominare Diali flamini licere, quod ea putetur
ad mortuos pertinere. Nam & *Lemuralibus iaci-*
tur laruis (inquit) & *parentalibus sacrificijs adhibe-*
tur, & in flore eius, luctus littera apparere videntur.
M. Tull. lib. 1. de diuinatione aliam causam affert
his verbis. *Ex quo etiam Pythagoricis interdictum*
putatur, ne faba vescerentur, quod habet inflatio-
nem magnam is cibus, tranquillitati mentis quaren-
tis vera contrariam. Ne illud quidem omitren-
dum est, litteris esse proditum, fabam in vasculo
aereo seruata, certo temporis spatio in sangui-
nem verti: atque iccirco Pythagoram, cum eum
latrones persequerentur, maluisse in eorum po-
testatem venire, quàm, cum alia via effugere non
liceret, per agrum fabis oblitum euadere. Fabam
igitur Pythagoræ cognatam appellat fortasse Ho-
ratus, quod ille se ab ea abstinuerit, quasi sibi cū
ea cognatio aliqua esset.

SIMVLQVE VNCTA SATIS P. P. O. L.]
significatur his omnibus tenuis, & minimè sum-
tuosus, minimèque exquisitus apparatus. *ponen-*
tur autem, id est, apponitur. Et animaduerte, olu-
cula semper locum habere in tali apparatu signi-
ficando: de quo lectorem admonuimus annot. ad
sat. 6. lib. 1. ibi, *lachanisque catinum.*

O NOCTES, CENÆQVE DEŪM] cur
nocteis cum cenis coniunxit? an quod cenæ vete-
rum plerumque noctu agitabatur, totamque no-
ctem producebatur, vt supra annotauimus? nunc
autem cenas rusticas, tenuis scilicet, & minimè
sumtuosas, & nocteis placidas ac tranquillas, ce-
nis, illis nocturnis opiparis antepont? an hoc si-
gnificat, cenas suas rusticas, breues esse, & mo-
dicas, atque ex eo se nocteis ducere quietas, ac
tranquillas, somnosque capere placidissimos, ne-
que à cibo immoderato, nimiaque potione inter-

Pp iij ruptos

A ruptos? Præterea cur cenas Deorum dixit? an significans tenuis, minimèque apparatus, aut opiparas, quod tales essent cenæ, quæ diis apponi solebant: an suauis & iucundas, quales deorum cenas esse credibile est?

VERNAS QVE] Vernas (inquit Nonius) appellabant veteres, qui vere sacro fuerant nati: & habebatur nomen hoc pro vitabili maledicto. Festus, *Verne appellantur ex ancillis ciuium R. vere nati.*

PROCACEIS] proteruos, audaculos. Procati, poscere est (inquit Festus) unde procaces meretrices ab assidue poscendo. sup. Od. 1. libr. 2. Musam, procacem appellauit, & Catull. Fesceninam locutionem, procacem. M. Tull. lib. 4. de rep. apud Nonium. *Itaque à petendo petulantia, à procando, id est, poscendo procacitas nominata est.*

LIBATIS DAPIBUS] ex quibus ego degustavi, quantum volui, & quantum satis est: atque ita explicat Acro, seu quis alius nomine Acronis, & alij. Turnebus autem sic: ex quibus particulam diis penatibus libavi. Veteres enim de eo, quod in cenam paratum habebant, partem aliquam detrahebant, quam Lari, & ceteris diis domesticis, atque etiã aliis, donabant. Varro ex Nonio. *Quot circa oportet bonum ciuem legibus parere, & deos colere, in patellam dare μὲν πρὸς πατρίαν.*

PROVT CUIQVE LIB.] hæc pertinent ad versum proximè sequentem, non ad superiorem.

SICCAT INÆQVALEIS CALICES] bibit quisque quātum libet, siue multū, siue parum. nemo cogitur à bibendi magistro calices æqualeis exhaurire, sed suo quisque arbitrato bibit. nemo necesse habet ex magistri præscripto bibere. Solebat autem magister ille, quem alio nomine regem appellabant, conuiuiis omnibus æqualeis calices ebibēdos dare, & bibendi leges ferre, quas infanas proximo versu vocat.

SOLVTVS LEGIBVS INSANIS] hac dere vide, quæ annotata sunt ad illum locum, *Olim luduserat cuppapotare magistra*, sat. 2. huius lib.

SEV QVIS CAPIT, &c.] siue quis liberaliorem potum ferre potest, siue modico magis delectatur. per *acria pocula* significat vel grandia, & immoderata, & nimia, & ad quæ ferenda, acri & robusto potore sit opus: (nam infra sat. 8. *acris potores* appellat eos, qui multum & strenuè bibunt) vel parum diluta, atque aded mera. ego tamen priorem explicationem malo. *capit acria pocula* autem, id est, capax est acrium poculorum.

VVESCIT] sic reperi scriptum in cod. vno Vatic. & Iann. & nonnullis aliis. alij habent *humescit*. illud alterum magis mihi probatur. Nam & *viuidos* dixit Od. 5. libr. 4. potos, & madidos. *dicimus integro Sicci manè die: dicimus viuidi, Cum sol Oceanus subest.*

SERMO ORITVR NON DE VILIS, &c.] Cuius modi de rebus sermones in cōuiuiis haberi debeant, iam olim docuerat Varro sat. Menipp. qui referuntur ab Aul. Gell. lib. 13. cap. 11. & commemorabuntur à nobis ad epistolam 5. lib. 1.

LEPOS] saltator quidam hoc nomine. repertus in duobus libris manuscr. *nepos*: quos non sum secutus.

VTRVMNE DIV. HOM.] si quis in hac quæstione disceptatore, ac iudice Zenone utatur, non dubium est, quin ille iudicaturus sit, in virtute vitam beatam esse positam: sin ad vulgum referat, alij in voluptate, alij in bona valetudine, alij in diuitijs locatam esse dixerint. sed profectò, cum diuitiæ sint ad vsum corporis comparatæ, corpus animi causa natum, & ita animi bona, primum locum: corporis, secundum: diuitiæ tertium obtineant, iniquum, atque absurdum sit, in bonis deterrimis, ac tertiis vitam beatam collocare. his consentanea scripta sunt à Platone lib. 9. de legibus.

VSVS, RECTVMNE] aut quid nos ad amicitias trahat, vtilitasne, an rectum, atque honestum. Negat M. Tullius, amicitiam ab vtilitate nasci. Aristoteles tot amicitia genera constituit, quot sunt amabilia. quicquid enim amabile sit, id esse vel honestum, vel vtile, vel iucundum. ita treis amicitias esse: aliam, cui solum honestum sit propositum: aliam, cui vtile: aliam cui iucundum. Ait tamen idem, eam amicitiam, quæ honesti causa constituta est, cum multis aliis rebus reliquas duas superet, tum hoc maximè præstare, quod eadem & honesta, & vtilis, & iucunda est. Pindarus videtur amicitiam vtilitate ponderare atque æstimare. nam hoc vno nomine amicitiam commendat, quod multæ ac variæ sint amicorum vtilitates, atque opportunitates. verba eius sunt hæc, *Νεμ. εἰδ. η. Χρεῖαι δὲ παντοῖαι φίλων ἀνδρῶν.* Homerus *ὁδ. θ.* in extremo ait, amicum suauem, & prudentem fratre non esse deteriore, *ἐπὶ ἑμὲν ἢ καὶ σὺν ἡμῖν χρεῖων εἶναι, ὅσων ἑταῖρος ἔων πεπνυμένος εἶδῃ.* id est, Nam nihilo fratre deterior est is, qui cum amicus sit, tum cordatus & prudens sit. Horatius amicum iucundum rebus omnibus anteponit, supra satyra quinta libro 1. *Nil ego contulerim iucundo sanus amico.* ad quem locum lege quæ annotauimus, si tibi commodum est.

ET QVÆ SIT NAT. BONI] bonum definit ex sententia veterum Aristoteles libr. 1. de morib. ad Nicomachum, quod omnia desiderant, seu appetunt. *ἀγαθόν, ὃ πάντα ἐφίεται.* Idem libr. 1. *ῥητορικ.* huic definitioni addit alias descriptiones. M. Tull. libr. 2. de finibus *bonum ipsum etiam quid esset, fortasse, si opus fuisset, definisset: aut quod esset natura appetendum, aut quod prodesset.* Idem lib. 5. *Bonum appello, quicquid secundum naturam est.*

SVMVMQVE QVID EIVS] de summo bono disputat Aristot. libr. 1. de morib. ad Nicomach. & M. Tull. in libris de finibus.

EX RE] vulgus interpretatur, *ex re*: id est, non alienas à proposito sermone. Ego autem sic *ex re*, id est, ex vfu, vtilis.

A RELLI] auari cuiusdam nomen est, Arellius.

SOLLICITAS INC. OP.] sollicitas opes, ab effectu, quia sollicitū & anxium reddunt eū, qui

A qui habet, *ignarus* autem rectè addidit. Nam insipientes laudant diuitias quantumvis licet possessoribus molestas: sapientes non item, qui vitam beatam in animo paucis contento positam esse ducunt, nō in copia bonorum externorum. vide quæ annotata sunt ad illum locum Od. 16. lib. 3. *Contemte dominus splendidior rei, &c.* & ad illum, *Crescentem sequitur cura pecuniam, &c.* eadem Oda paulo ante.

OLIM] quondam. *Olim* (inquit Ael. Donatus ad illum locum Terent. Andria, *Atticus quidam olim, &c.*) *fabula principium.* & citat hunc locum Horat. Sic epist. ad Mæcen. 2. li. 1. *Olim, quod vulpes agrote cantu leoni Respondit, referam.*

CAVO] epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *Macra cauū repetes arctum, quem macra subisti. paupere cauo autem sic dictum ab Horatio, ut à Virgil. pauperis & tugur I congestum capite culmen.*

ASPER] durus, laboriosus. aliter dixit epist. ad Pison. monitoribus asper.

ARCTVM] ad rem attentum, parcum, restrictum, angustum. libri veteres plerique habent *arctum.*

B SOLVERET] laxaret. ita tamen parcus, & ad rem attentus, ut in hospitibus accipiendis largum se, ac liberalem præberet.

NEQUE ILLI SEPOSITI CIC.] libri ferè omnes calamo exarati, quos quidem viderim, & emendatioribus excusi, sic habent, non *sepositis*, ut nonnulli corrupti. Est autem hoc genus loquendi planè Græcum. Sic enim loquuntur Græci, *φθονῶ σοι τὸ εὐτυχίας*, id est, inuideo tibi secundæ fortunæ, pro quo Latini dicerent, inuideo tibi secundam fortunam. Plutarch⁹ in Cæsare, *ὁ Κάρων, φθονῶ σοι τὸ θανάτου, καὶ γὰρ ἐμυῖον τὸ παντὸς σωτηρίας ἐφθόνους.* ὁ Cato, inuideo tibi mortis, seu mortem. nam etiam tu mihi tuæ salutis, seu tuam salutem inuidisti. Plato in Hipparcho, *ὅτι οἰόμενος εἶναι εὖ εὖ εὖ σοφίας φθονεῖν.* non putans oportere cuiquam sapientiæ, seu sapientiam inuidere. præterea illi reposuimus ex eorundem lib. auctoritate. iungunt etiam interdum hoc verbum cum infinitiuo. Euripid. Med. *τί δ' ὅτιν' ὦ γεραιέ, μὴ φθόνει φράσαι.* id est, quid est, senex? ne inuide dicere, seu dixisse. Homer⁹ il. 7. *Κυανόχρῳτα ποσειδάων βιότιο μεγάρης.* id est, Neptunus Cæsariem cæruleam habens cum ei vitæ inuidisset. Horatius Latinorum more locutus est epist. ad villicum suum lib. 1. *inuidet vsus Lignorum & pecoris tibi calo argutus, & horti.* sic Virgil. *Æneid. 4. Ascaniōne pater Romanas inuidet arceis?* Idem lib. 8. *Sed mihi tarda gelu, sacrisque affecta [al. effata] senectus Inuidet imperium.* & Catull. nupt. Pel. *Sic nimis insultans, extremo tempore saua Fors etiam nostris inuidit questibus aureis.* M. Tull. Tuscul. 3. *tum planè insicimur opinionum prauitate, à naturæ ipsa desciscimus, ut nobis optimam naturam inuidisse videantur qui nihil melius homini, nihil magis expetendum, nihil præstantius hominibus, imperijs, populari gloria iudicauerunt.* propterea autem quod, qui rem aliquam alteri inuidet, eam, si habeant in sua potestate, illi nullo pacto, nullaque condicione impertire velint, iccirco & inuidere vsurpant Latini, pro denegare,

& non largiri, quod sine tuo incommodo dare possis: & contrà, non inuidere, pro largiri. horū igitur verborum hæc sententia est, magnam illi ciceris & auenæ copiam apposuit. cicer, quod sepositum habebat, & longam auenam ei apposuit liberaliter, & prolixè.

SEMESA] *semi* est, sat. 3. lib. 1. *Semesos pisceis, tepidūque ligurrierit ius.*

CVPIENS VARIA FASTID. CENA] cupiens muris vrbani dente superbo singula ligurrientis, & languide degustantis fastidia epularum varietate discutere. Ut similitudo fastidium patit, ita varietas depellit, ac discutit.

TANGENTIS MALÈ] non libenter gustantis, sed languidè, & fastidiosè.

CUM PATER IPSE DOMVS] mus rusticus. sat. 8. *ut aiebat cena pater.*

PORRECTVS] stratus, ut sup. Od. 1. lib. 1. *nunc viridi membra sub arbute Stratus, &c.* Sic sat. 3. huius lib. *Si quis ad ingentem frumenti semper aceruum Porrectus vigilet: & hac eadem sat. purpurea porrectum in veste locauit.*

HORNA] huius anni, ut Od. 2. epod. *Et horna dulci vna promens dolio.* & Od. 23. lib. 3. *Si ture placaris, & horna Fruge Larceis, anidæque porca.*

ESSET] ederet, ab edo es, est. Epist. 2. lib. 1. *sc. quod Est animum, differs curandi tempus in annu.* sic es pro edis. Catull. ad Aurel. *Padicare cupis meos amores, Nec clam: nam simules, iocaris vna.* ubi vulgo legitur, *simul &c.*

ADOR] farris genus, ab edendo dictum, seu potius ab adurendo. adurebatur enim, & torrebatur, ut commodius moleretur, ac subigeretur.

VIN' TV] sic habent duo cod. Var. & Rain. Card. Iann. Nicot. Rusfardin. quos secutus sum. vulgati, *Vistu*, minus concinnè.

CARPE VIAM] sic Virg. Georg. 3. *Inusto sub fasce viam cum carpit.* vide annot. ad Od. 11. lib. 1. de verbo carpendi.

TERRESTR. QUANDO MORTAL.] id est, quando quidem animalia terrestria mortaleis animos habent. anima dicta est à nomine Græco *ἀνευρος*, id est, ventus. putabant enim nonnulli veteres, animum nihil aliud esse, quàm spiritum, aut ventum. Cum homines autè terrestria sint animalia, videtur Horatius hominum quoque animos, mortaleis esse arbitrari: quæ sententia nō modò à religione Christiana est aliena, verum etiam à Platone improbata ac reiecta. Pausanias Messenicis scribit primos omnium Chaldaeos, & Magos, dixisse animum hominis esse im mortalem, iisque cum alios Græcos complureis, tum Platonem maximè, Aristonis filium, assensum esse. Plato quidem in Phædro, & Phædone plurimis argumentis ita esse probare conatur. sed neque illa ita firma sunt, ut refelli non possint, & non minus ad ceterarum animantium, quàm ad hominum animos, videtur pertinere. Christiani igitur hominis est, cum hæc quæstio à philosophis disputetur in vtramque partem, sacrarum litterarum auctoritatem, nudamque veritatem amplecti, rationes humanas ad eam confirmandam non desiderare.

NEQUE

- A NEQVE VLLA EST AVT MAGNO] sic sup. Od. 4. lib. 1. *Pallida mors aequo pulsat pede pauperum tabernas, Regumque turres.* vide annot. ad Od. 28. eiusdem libri. quibus adde illud Menandri, *Ἀθανασία δ' ἐκείνη, ἣ δ' αὖ σὺν ἀρχαίῃς τὰ Ταντάλου παλαιὰ ἱκανὰ λεγόμενα: Ἀλλ' ἔποθεν, καὶ ταῦτα καταλείψει:* id est, Immortalitas autem non est, ne si Tantaliquidem talenta coaceruaueris: Sed morieris, & hæc aliquid relinques.
- DVM LIC. IN REB. IVC. V. B.] creber est in hac sententia Hor. vide exempla, quæ collegimus ad illum locum, *Donec virenti canities adest Morosa, nunc & capus, & arca, &c.* Od. 9. lib. 1.
- VIVE MEMOR QVAM SIS ÆVI BR.] epist. ad August. lib. 2. *Tellurem porca, siluanum lacte piabant: Floribus & vino Genium memores brevis aui. al. memorem.*
- PEPVLERE] impulerunt, ut vitæ genus, & locum commutaret.
- NOCTVNI] *νόχιοι*, noctu, ut annot. suprà ad illum locum, *Nec vespertinus circumgemit ursus onile,* Od. 16. epod.
- SVBREPERE] quasi rependo subire.
- B COCCO] coccum Galatiæ rubens granum, aut circa Emeritam Lusitaniæ, in maxima laude est, inquit Plin. lib. 9. cap. 41.
- CANDERET VESTIS] stragula vestis splenderet, ruberet. *canderet vestis* dixit, ut dicimus, *ferrum candens.* & M. Tull. Offic. 2. *candente carbone.* & idem, *lamina candentes.* Verr. de supplic. & Horat. epist. 15. *lamina candente.*
- EXSTRUCTIS] exaggeratis, cumulatis, refertis, completis. suprà Od. 3. lib. 2. *& exstructis in altum Diiutis potietur heres.* Virg. Georg. 1. *Ter pater exstructos disiecit fulmine montes.* Lucret. li. 6. *Fulminagignier è crassis, altèque putandus est Nubibus exstructis.* Plautus Menæch. *Cerealis cenas dat, ita mensas exstruit, Tantas struices concinnat patinarias.* M. Tull. de Catone, *caret epulis, exstructis que mensis, & frequentibus poculis.* Idem pro Sextio, *tantos corporum acernos exstructos.* Idem li. 2. epist. ad Att. *& hercule magnū acernum Dicaarchi mihi ante pedes exstruxeram.* Idem Tuscul. 5. *mensa conquisitissimis epulis exstruebantur.*
- C ERGO, VBI PURPVRE.] in stragula veste purpurea, qua lectus erat instratus.
- VELVTI SVCCINCT. CVRS. H.] mus ut banus, quasi altè præcinctus, & ad ministrandū expeditus circumcursat. sup. sat. 8. lib. 1. *Vidi ego met nigra succinctam vadere palla Canidiam.* & sat. ult. huius lib. *His ubi sublati, puer altè cinctus acer nam Gausape purpureo mensam perterfit, &c.* Ovidius lib. 8. metamorph. *mensam succincta, tremensque Ponit anus.*
- CONTINVATQVE DAPES] vno, & perpetuo ordine dapes apponit. novas assidue dapes apponit: dapes dapibus accumulatur.
- NEC NON VERN. IPSIS FVNG.] id est, atque adeo vernarum in morem, ipse ministeria, & munera necessaria obit. *vernaliter* (inquit Nonius Marcellus) *valet adulatoriè, a vernis.* vbi tamen quidam legi volunt, *verniter.* de scriptura autem huius loci, si, quid sentiam, quæris: vulgata quidem, quæ est, *vernaliter* ipsis *Fungitur officijs*, omnium librorum veterum auctoritate confirmatur: sed, si mihi liceat, ego libenter legam, *vernaliter*, seu *verniter* ipse *Fung.* &c. quæ vox ex primeret, ac declararet studium, & sedulitatem muris vrbani: qui non per alios, sed ipse per se hospitii suo vernaliter inferuiret, ac ministraret.
- PRÆLAMBENS] prægustas, an, ut hospitem ad liberaliter epulandū inuitet, ac prouocet? an, ut omnem veneni suspicionē remoueat? quod est ridiculū dictū in animantibus rationis expertib? sed si quis apologorum & fabularum naturam, legemque consideret, in quibus animantes ratione carentes inducuntur nostro more loquētes, & pleraque agentes, minus absurdum videbitur.
- ILLE CVBANS] recubans. accommodat enim consuetudinem hominum ad mures, quo ad eius fieri potest.
- BONISQVE REBVS AGIT L. C.] & ob res prosperas & secundas: seu in rebus prosperis & secundis, *agit. l. c.* id est, præbet se latum conuiuium: seu præbet speciem læti conuiuii: seu simulat & fingit se latum conuiuium: *κατακρίνεται.*
- VALV. STR. LECTIS] lectis discubitorijs, ut epist. ad Torquatum lib. 1. *Si potes archaïcis conuiua recumbere lectis, &c.* & suprà nō longè. *Tincta super lectos canderet vestis eburnos.* valvæ dictæ sunt, vel quasi voluæ, à voluendo, quia geminae fores introitus reuoluuntur, cum aperiuntur: vel à valendo, quia talis ianua, quæ biforis est, quæq; duabus partibus constat, & vtrique aperiatur, validior ea est, quæ vna est, vnaque ex parte clauditur & aperiatur: præsertim cum intrinsecus repagulis obfirmatur. Sed unde natus est hic valuarum strepitus, seu crepitus? fortasse à domino, qui foris cenarat, aut qui rus iuerat, domum redeunte. talis est ianuæ strepitus, & canum latrat? lib. 1. sat. 1. ibi, *Ianua frangatur, latret canis, &c.*
- MAGISQVE EXAN.] id est, multoque magis trepidare, & pauere cœperunt, simulatq; canum latratu domus personuit. Non est perpetuo verum, quod notat Ælius Don. in Andr. Terent. *exanimem dici mortuum, exanimatum, perturbatū,* Nam proculdubio hoc loco *exanimem* interpretari aliter non possumus, quàm metu perturbati.
- DOMVS ALTA] fortasse expressit Græcam vocem *μέγαρον*, id est, domum altè sublatam: quales esse solent diuitum, & potentium, & principum domus.
- ET VALEAT] sic legendum, non, ut vulgò, *valeas.* Nam primum sic habent ferè omnes libri manuscr. deinde significat Horatius, murem rusticum aspernari & improbare vitam vrbanam, ut potest turbulentam, sollicitam, & timoris plenam. valere enim iubere solemus ea, quæ spernimus, & reijcimus, quæ nolumus denique. sic Tibull. *O valeant siluæ, deficiantque canes.* vide quæ notauimus ad illū locum, *valeat res ludicra, si me, &c.* epist. ad August.
- CAVVSQVE] latebra mea, locus excavatus, fossa, cauerna. epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. rimam cumeræ, cauum nominat. *Macra cauum repetes arctum, quem macra subisti.*

A TTVVS AB INSID.] sic loquuntur Latini. sic ipse Horat. ut Oda 4. lib. 3. *Ut tuto ab atris corpore viperis Dormirem.* & sat. 1. huius libri. *Tutus ab infestis latronibus.*

SOLABITVR] sic Virg. Georg. 1. *Concussa que famem in siluis solabere quercu.* Ernum, hordei genus, quod Græci ὄπσος appellant. Festus.

SATYRA 7.

IAMDVDVM ausculto: & cupiens tibi dicere seruus

Pauca, reformido. Dauus ne? ita, Dauus, amicum.

Mancipium domino, & frugi, quod sit satis: hoc est,

B Ut vitale putes. age, libertate Decēbri, (Quando ita maiores voluerunt) utere: narra.

Pars hominum vitijs gaudet constanter: & urget

Propositum: pars multa natat, modò re-cta capeffens,

Interdum prauis obnoxia. sæpe notatus Cum tribus annellis, modò leua Priscus inani

Vixit inaequalis, clauum ut mutaret in horas:

Ædibus ex magnis subitò se conderet, unde

C Mundior exiret vix libertinus honestè. Iam mæchus Romæ, iam mallet doctus Athenis

Viuere: Vertunnis, quotquot sunt, natus iniquis.

Scurra Volanerius, postquàm illi iusta chiragra

Contudit articulos: qui pro se tolleret, atque

Mitteret in pyrgum talos, mercede diurna

Conductum pāuit. quanto constantior idem

In vitijs, tanto leuius miser: ac prior illo, Qui iam cōtento, iam laxo fune laborat.

Non dices hodie, quorsum hæc tam putida tendant,

Furcifer? ad te, inquam. quo pacto pessime? laudas

Fortunam, & mores antiquæ plebis: & idem,

Siquis ad illa deus subitò te agat, usque recuses: •

Aut quia non sentis, quod clamas rectius esse:

Aut quia non firmus rectum defendis: & hæres,

Ne quicquam cæno cupiens euellere plātam.

Romæ rus optas: absentem rusticus urbem

Tollis ad astra leuis, si nusquam es fortè vocatus

Ad cenam, laudas securum olus: ac, velut usquam

Vinctus eas, ita te felicem dicis, amāsque Quòd nusquam tibi sit potandum. iusserit ad se

Macenas serū sub lumina prima venire Conuiuam? nemoni oleum feret ocysus? ecquis

Audit? cum magno blateras clamore? fugisque.

Miluius, & scurra tibi nō referenda precati,

Discedunt. etenim fateor, me dixerit ille Duci ventre leuē. nasum nidore supinor,

Imbecillus, iners, siquid vis, adde, popino: Tu, cū sis, quod ego, & fortassis nequior: ultro

Insectere velut melior? verbisq; decōris Obuoluas vitiū? quid si me stultior ipse

Quingentis emto drachmis deprenderis? aufer

Me vultu terrere: manum, stomachūque teneto,

Dū, quæ Crispini docuit me ianitor, edo. Te cōiux aliæa capit: meretricula Dauū.

Peccat

A Peccat uter nostrum cruce dignius? acris
ubi me

Natura incendit: sub clara nuda lucerna
Quaecumque excepit turgentis verbera
cauda,

Clunibus aut agitavit equum lasciva su-
pinum:

Dimittit neque famosum, neque sollici-
tum, ne

Ditior, aut formae melioris meiat eodem.

Tu, cum proiectis insignibus, annulo e-
questri,

Romanoque habitu, prodis ex iudice Da-
ma

B Turpis, odoratum caput obscurante la-
cerna,

Non es, quod simulas? metuens induceris:
atque

Altercante libidinibus tremis ossa pa-
uore.

Quid refert uri virgis, ferroque necari

Auctoratus eas: an turpi clausus in ar-
ca,

Quò te demisit peccati conscia herilis
Contractum, genibus tangas caput? est-
ne marito

Matronae peccantis, in ambos iusta pote-
stas?

C In corruptorem vel iustior? illa tamen se

Non habitu, mutat vel loco: peccat vel su-
perne,

Cum te formidet mulier: neque credat a-
manti,

Ibis sub furcam prudens: dominoque fu-
renti

Committes rem omnem, & vitam, &
cum corpore famam.

Euasti? credo, metues: doctusque cauebis.

Queres quando iterum paueas: iterum-
que perire

Possis. o toties servus. quae bellua, ruptis

Cum semel effugit, reddit se prava ca-
tenis?

Non sum mæchus, ais. neque ego hercule D
fur, ubi vasa

Prætereo sapiens argentea. tolle pericli,

Iam vaga prosiliet frenis natura remotis.

Tunc mihi dominus, rerum imperijs, ho-
minumque

Tot, tantisque minor? quem ter vindi-
cta, quaterque

Imposita haud umquam misera formidi-
ne priuet?

Adde supra dictis, quod non leuius va-
leat. nam

Sive vicarius est, qui seruo paret, uti
mos

Vester ait: seu conseruus: tibi quid sum E
ego? nempe

Tu mihi qui imperitas, alijs seruis miser:
atque

Ducis, ut nervis alienis mobile lignum.
Quisnam igitur liber? sapiens, sibi; im-
periosus:

Quem neque pauperies, neque mors, ne-
que vincula terrent:

Responsare cupidinibus, contemnere ho-
nores

Fortis, & in seipso totus teres, atque ro-
tundus,

Externi nequid valeat per laeue morari:

In quem manca ruit semper fortuna. po-
tesne F

Ex his, ut proprium quid noscere? quinq;
talenta

Poscit te mulier: vexat: foribusque re-
pulsam

Perfundit gelida. rursus vocat. eripe
turpi

Colla iugo. liber: liber sum, dic age. non
quis.

Urget enim dominus mentem non lenis:
& acreis

Subiecat lasso stimulos, versatque nega-
tem.

Vel cum Pausiaca torpes insane tabella:

Qui

A *Qui peccas minus, atq; ego? cum Fului,
Rutubaque,
Aut Placideiani, contento poplite, miror
Prælia rubrica picta, aut carbone: ve-
lut si
Re vera pugnent, feriant, vitentq; mo-
uentes
Arma viri: nequam, & cessator Dauus.
at ipse
Subtilis veteri iudex, & callidus audis.
Nilego, si ducor libo fumante: tibi ingens
Virtus, atq; animus cenis respōsat opimis.
Obsequiū ventris mihi perniciosius est.
cur?*

B *Tergo plector enim. quid? tu impunitior
illa
Quæ paruo sumi nequeunt, obsonia ca-
ptas?
Nempe in amarescunt epulae sine fine pe-
titæ:
Illusq; pedes vitiosum ferre recusant
Corpus. an hic peccat, sub noctem qui
puer vna
Furtiuam mutat strigilem? qui prædia
vendit,
Nil seruile gule parens habet? adde,
quod idem
Non horam tecum esse potes: non otia
recte*

C *Ponere: teq; ipsum vitas fugitiuus, &
erro,
Iam vino quærens, iam somno fallere cu-
ram,
Frustra: nam comes atra premit, sequi-
turq; fugacem.
Vnde mihi lapidem? quorsum est opus?
unde sagittas?
Aut insanit homo: aut versus facit. ocys
hinc te
Ni rapis: accedes opera agro nona Sa-
bino.*

IAMDUDVM AVSCVLTO] Iamdudum au-
dio te loquentem: nihil ipse, cum pauca habeam
tibi dicenda, loqui audeo.

ITA, DAUUS.] ita est, ego Dauus cupio te
paucis conuenire: vel, ita, inquā, Dauus. sic enim
loquuntur Latini; cum liquidius quippiam affir-
mare volunt. M. Tull. Verr. de signis. *qui tamen*
(de Catone loquitur) *cum consul fuisset, condem-
natus est. ita, C. Cato; duorum hominum clarissimo-
rum nepos, L. Pauli, & M. Catonis, & P. Africani*
sororis filius. & Philip. 14. tot legionibus caesis, tanta
multitudine interfecta, hostium dico: ita, inquā;
*hostium: quamuis hoc isti hostes domestici nolint, cla-
rissimis ducibus, supplicationum honorem tribuemus,*
imperatorum nomen adimemus? Idem frumentar.
an me ad M. Antonij estimationem frumenti, exa-
tionemq; pecunie renocaturus es? Ita (inquit) ad M.
Antonij. nonnumquā omittitur vox ita. ut Priap.
licet indignere, feramq; Propter olus, dicas, hoc ego?
propter olus.

FRUGI] M. Tull. lib. 3. Tuscul. frugi homines
genus à Græcis ait appellari: latius tamen esse no-
men frugi, quā *χρῆσις*. nam ceteras propemo-
dum virtutes, nomine frugalitatis contineri: eāq;
à fruge esse appellatam, qua nihil melius è terra
oritur: cui contrarium vitium nequitiam dici. &
nequam hominem, id est, nihili, frugi homini
contrarium. nequam autem dictum esse ab eo,
quod nec quicquam, seu nequicquam, id est, ni-
hil, seu non quicquam est in tali homine. Idem in
oratione pro Deiotaro; *frugi hominem dici non*
multum habet laudis in Rege: fortem, iustum, severū,
grauem, magnanimum, largum, beneficū libera-
lem, hæ sunt regie laudes: illa priuata est. ego tamen
frugalitatem, id est, modestiam, & temperantiam,
virtutem esse maximam iudico. Porro ita solent
laudari maximè serui. Plaut. Casina, Pol. bone fru-
gi hominem te iam pridem esse arbitror. Terent. He-
autont. de fallacia dicis? est inuēni muper quandam.
Chr. frugies. Idem Adelph. Syrus, factum est, quod
iusti, Demea. D. frugi homo es.

QVOD SIT SATIS, HOC EST, VT
VIT. P.] id est, tanta frugalitate præditus, quan-
ta in seruo postuletur, id est, ita frugi, ut in vita re-
tinendum, ac seruandum, minimeq; occidendū
esse putes. Constat autē, dominis in seruos olim
fuisse vitæ, necisque potestatem. seruum frugi igi-
tur dominus non temerè occiderit: inutilem au-
tem, & nequam, non mirum si occiderit. vel sic:
frugi, quantum satis est ad bonam valetudinem,
& ad salutem, nam vt edaces, & intemperantes, &
nequam homines corrumpunt valetudinem, nec
diu viuunt: sic & qui nimis tenui, & præparco vi-
ctu vtuntur, quiq; ad rem domini familiarem be-
nè gerendam nimis attenti sunt, nimis vigilantes,
nimium diligenter domino consulentes: quasi
hoc, iocans cum domino, significet Dauus, se nō
præstare ceteris seruis frugalitate, neque immo-
derato frugalitatis studio immori velle, sed satis
habere, si tam frugi sit, quā vulgus seruorum ef-
fesolet, vel sic: mediocriter, & intra modum fru-
gi: non immoderatè, neque supra modum: vt spes
sit me diu victurum. Nam contrā opinio est hæc
omnium animis insita, eos qui frugalitate, aut alia
aliqua virtute præstant, non diu in terris ætatem
agere, tamquam Dijs immortalibus omnem præ-
stantiam,

A stantiam, ut pote à se profectam, suo iure repetentibus. Omnino locus est, mihi quidem, perobscurus. Sed non dissimulabo quibusdam videri ita legendum, *frugi, quoad sit satis*, hoc sensu, utque eo frugi, quoad sit satis. Nam, *quoad*, vnius syllabæ est etiam apud Lucretium.

VT VITALE PVTES] ut putes posse vivere, neq; ante diem moriturum. *sat. i. lib. i. O puer, ut sis Vitalis, metuo.*

LIBERTATE DECEMBRI] quæ datur servis, Saturnalibus. agitabantur autem Saturnalia XIIII. Kalen. Ianuarias, ut scribit Macrobius. lib. i. cap. 10. Eo die domini servos suos conuiuijs liberalibus, & opiparis accipiebant, ipsi muneribus seruilibus fungebantur: servis impune, quicquid libèret, loqui licebat, ut & scribit idem Macrobius. lib. i. & Athenæus lib. 14. his verbis, *ταῖς ἡμέραις ἐθὺς ἐπὶ Ῥωμαίων πασὶν ἐστὶν τὰς οἰκίας, αὐτὰς τὰς τῶν οἰκετῶν ἀναδεχόμενος λειτουργίας.* id est, Saturnaliorum diebus solent Romani famulis cenas opiparas & apparatus dare, cum ipsi seruilibus muneribus fungantur. quo loco idem Athenæus multarum nationum dies festos simileis commemorat. Catull. ad C. Licinium Caluam, Saturnalia, optimum dierum appellat, propterea (opinor) quod aurei illius sæculi, quod Saturno regnante fuisse dicitur, imaginem referebat, memoriamque representabat: quo nondum erat auditum nomen seruitutis. sed de his vide plura apud Macrobius, & apud Lucianum ἐν τοῖς περὶ κρόνου. vbi primo dial. sic Saturnus, *καὶ διὰ τὸ πᾶντα καὶ κρόνος, καὶ φθὴ, καὶ παιδία, καὶ ἰσοπεία πᾶσι καὶ δούλοις, καὶ ἐλευθέροις. ὅδε γὰρ ἐπ' ἐμὸν δούλος ἐστίν.* id est, *Atq; iccirco vbiq; plausus, & cantus, & ludus, & honoris aequalitas omnibus tum servis, tum liberis. Neq; enim me regnante seruus erat.*

CONSTANTER] *καταχρηστικῶς*, pro pertinaciter. vel dicendum *constanter* esse positum pro æquabiliter, & conuenienter vite superiori: ut quanto abhinc versu, in æqualem vsurpabit pro eo, qui sibi non constat. & infra ead. *sat. quanto constanter idem In vitijs, &c.* & M. Tull. Tusc. 5. de Epicuro, *quàm sibi constanter, conuenienterq; dicat, non laborat.*

ET VRGET PROPOSITVM] persequitur id, quod sibi ab initio proposuit: perstat in consilio suscepto.

NATAT] modò ad vitia propensa est, modò ad virtutes incumbit: incerta & instabilis est: non perstat in vitijs, sed modò vitia, modò virtutes sequitur. Sic fere loquitur M. Tull. lib. i. de natura deorum. *Mibi quidem etiam Democritus, vir magnus in primis, cuius fontibus Epicurus hortulos suos irrigauit, natum videtur in natura deorum. Tum enim censet, imagines diuinitate pradias inesse vniuersitati rerum, tum principia, mentesq; quæ sunt in eodem vniuerso, deos esse dicit. vbi tamen quidam legi volunt, nutare.* Iosephus Scaliger Iulij Cæsaris filius, iuuenis in primis doctus, putat hic *natum* idem valere, quod *ἐπιπλάσσειν*, crebrum esse, frequens esse, abundare, quia, inquit, quæ sunt *ἐπιπλάσσειν*, maxime apparent. Ego, ut quæ sunt *ἐπιπλάσσειν*, ea in promptu esse & fateor, & ex Aristotele docui in annotatione quadam ad libros Aristot. de

moribus ad Nicom. *ἐπιπλάσσειν*, ea, quæ incrementum habent, seu quæ frequentia sunt, verti: ita hoc etiam scio *ἐπιπλάσσειν* alibi dici à Græcis & ab ipso Aristotele, quæ sunt infirma, & non diuturna, & quæ non habent altas admodum radices. non tamen fateor, natum idem valere hoc loco, quod crebrum esse: sed potius positum esse puto pro, sibi non constare, incertum esse. tralatione ducta à natatoribus, qui in elemento molli, cuiusmodi est, aqua, versantes, stabiles & certi esse non possunt. Taleis autem describit incontinentes Aristot. lib. 7. de moribus ad Nicom. ut mox dicemus. INÆQUALIS] sibi non constans. *sup. saty. 3. lib. i. Nil æquale homini fuit illi. ibid. nil fuit umquam Sic impar sibi.* inæqualis igitur, in victu, & cultu, & consilijs omnibus.

SÆPE NOT. CVM TRIB. ANN.] Hoc quidem constat, læua manu duntaxat, non etiam dextera, annulos gestari solitos: sed nec quibus digitis, nec quot annulos gestare consueuerint, constat. Scribit Plinius lib. 33. cap. 1. primò ijs digitis, qui sunt minimis proximi, geri morem fuisse: postea eo, qui pollici proximus est, gestatos esse: deinde iauisse etiam minimum digitum annulo ornare: sua ætate solum hunc digitum exceptum fuisse, ceteros omnes oneratos esse. Iam de multitudine, alios eorum pondera ostentasse: alijs pluribus, quàm vnum, gestare laboriosum fuisse: nonnullos treis minimo congestisse. Ex hoc Horatij loco videri potest turpe fuisse treis annulos gestasse. hanc enim vim puto inesse in voce *notatus*. Iam verò illud non est dubium, quin annuli initio ferrei instituti & facti sint. etiam illud certum est, initio signandi causa esse comparatos. Quod autem hic *annellis*, & *annulus*, &c. duobus nn. impressum est, in eo consuetudinem vulgi secutus sum. Nam si libros veteres sequi, & rationem audire volumus, *anulus*, & *anellus* scribi debet vno n. anus, ani, enim, ex quo anellus, dicebant veteres pro annus, ni.

CLAVVM] siue angustum, siue latum. nam erat & latus clauus, & angustus, ut dixi suprà ad illum locum *saty. 6. libri primi, & latum demisit pectore clauum.*

SE CONDERET, VNDE, &c.] se conderet, subintellige, in eum locum, seu in eam domum, unde, id est, ex qua, &c.

MVNDIOR] lautior, elegantior: non egentissimus, neque abiectissimus.

DOCTVS ATH.] Vatic. cod. vnus Tornef. Morellianus, Nicotianus, Clericanus, habent *doctus*: quæ lectio mihi vehementer placet, ut intelligamus Horatium dicere, hunc Priscum modò Romæ mæchari solitum, modò Athenis docere. *doctus* tamen ferri potest.

VERTUNNIS, QVOTQVOT SVNT, NAT. INIQV.] Vertunnum ei iratum esse dicebant veteres, vel eum irato Vertunno natum, qui mobili esset ingenio, qui secum pugnaret, qui sententiam mutaret in horas. vide plura de Vertunno ad epist. vltim. lib. i.

VOLENERIVS] hic erat in vitijs pertinax, & perseverans.

A **IUSTA CHIRAGRA]** iustam chiragram dixit magnam, & grauem, & suis (vt ita dicam) numeris omnibus absolutam: quemadmodum dicimus *iustum exercitum, iustum poema, iustum iter, iustam victoriam*: non (vt alij) debitam, aut, quæ meritò ei accidisset.

ARTICULOS] chiragram, & podagram morbum articulorum nominant Latini, quia vtraque in articulis insidet. M. Tull. lib. 1. epist. ad Attic. *Terentia magnos articulorum dolores habet*. Itaque ἀρθρίπιδες appellant Græci. *contudit articulos* autem tralatè dictum pro *debilitauit*. propriè posuit in epist. ad August. lib. 2. *diram qui contudit hydram*, &c. & Cicero pro Flacco: *manus, quas contudit: digitis, quos confregit: nervos, quos confregit, restituere non potest*.

TOLLERET] ex alueo sumeret, & in pyrgum demitteret.

PYRGVM.] pyrgus non est tabula lusoria, seu alueus, vt quidam putant: sed vasculum in turriculæ figuram conformatum, ex quo tali in alueum conijciebantur, ne, si manu iacerentur, fraus à lusoribus admitteretur. turriculā appellat Martialis Latino nomine, quod Græco πύργος ferè æqualiter respondet. *Querit compositos manus improba mittere talos: Si per me misit, nil nisi vota facit*. dicitur & fritillus. Sed non celabo lectorem, me reperisse scriptum in aliquot libris manuscr. partim, *mitteret in finum*: partim, *mitteret in phimum*. Est autem phimus vox Græca φῆμος, quam vsurpauit Æschines in oratione καὶ πῆμαρχα, octaua ferè pagina orationis, cùm ea oratio in exemplo meo Aldino viginti quattuor paginas compleat. Ex quo loco licet intelligere, φῆμον, vas lusorium fuisse, in quod aleatores cubos conijciebant. Verba Æschinis subiiciam, vt huius vocis significatio fiat planior, μεθυσθέντες γὰρ ποτε καὶ αὐτοὶ, καὶ τὴν συγκαθευτῶν πῆες, καὶ ἄλλοι, ὧν ἔβλομαι τὰ ὀνόματα λέγειν, εἰσπαρήσαντες ὑκτωρ εἰς τὴν οἶκον, ὃ ὥκει ὁ Πιπταλάκος, πρῶτον μὲν σινέπειον τὰ σκευαία καὶ διερίπτοι εἰς τὴν ὁδὸν ἀσφαλῆς τε πῆας διασείσας, καὶ φῆμος, καὶ καθευτὰ ἐπεσθῆρανα, &c.

C id est, ebrij enim facti aliquando etiam ipsi, & nonnulli ex collusoribus, & alij, quorum nominibus parco, noctu in ædeis, in quibus Pittalacus habitabat, impetu facto, primum quidem vascula contriuerunt, & talos quosdam sonoros, & phimos, & alia instrumenta aleatoria in viam disiecerunt. Ex quibus verbis licet intelligere, phimū alueolum fuisse, in quem cubos, seu talos potius, conijcere solebant: quem alio nomine etiam camum nominant Græci, vt testantur Hesychius, & Suidas, & Harpocraton. Nunc si quis ex me querat, vtram scripturam magis probem, dubitanter & timide respondeam, fortasse *phimum* verum & rectum esse: loco autem esse motum in quibusdam libris, ab ijs, qui eius vocis vim non intellexerint, & in eius locum pyrgum esse substitutum. verumtamen iudicent doctiores.

QUANTO CONSTANTIOR IDEM IN VIT.] quanto obfirmatior in vitijs, tanto minus miser, & prior illo, qui modò ita contendit funem, vt periculum sit, ne rumpatur: modò nimis laxatus est, qui modò virtutem studiosissimè co-

lit, modò in omni vitiorum genere volutatur.

AC PRIOR ILLO, QVI, &c.] dissentiant hic codices veteres. alij enim habent, *ac prior illo*: quos secuti sumus: alij *ac prior ille*: quam lectionem tamen non damno. licet enim eam sic interpretari: tanto leuius miser, id est, minus miser, quàm prior ille, qui, &c.

NON DICES HODIE] Quamdiu (inquit Horatius) me tam longo sermone obtundes, non dicens ad quem pertineat: aut de quo loquere?

TAM PUTIDA] tam odiosa, molesta, inepta, absurda, insolentia, φορπύδα. Cicer. orat. perf. *Cum Demosthenes Athenis exagitetur, vt putidus*, id est, nimis exquisitè, & elaboratè loquens: inusitatis & odiosis verbis vtens. Putidum (inquit Nonius) non solum ab ore foetido & graui, quod naribus probatur: sed & quod auribus triste, & insuaue, austerum, rancidum, &c.

FVRCIFER] de hac voce mox dicemus, ibi: *Ibis subfurcam prudens*.

ANTIQ. PLEB. &c.] fortunam (inquit Dauius) & mores antiquorum, laudas. mores antiqui, & homines antiqui, & antiquum officium, semper in laude ponuntur à scriptoribus Latinis. Plaut. in Trin. *meo modo, & moribus viuit antiquis*. Terent. Andr. *O optime hospes, pol, Crito antiquum obtines*. Idem Adelph. *Na illiusmodi iam nobis magna ciuium Penuria est: homo antiqua virtute, ac fide*. M. Tull. pro Sex. Roscio Amer. *Homines antiqui, qui ex sua natura ceteros fingerent*. Idem pro Quintio, *Quid tum? tu aliquem patronum inuenies, hominem antiqui officij, qui splendorem nostrum, & gratiam negligat?* Iterum pro Roscio Amer. *in qua muliere vestigia antiqui officij remanent*. Idem ad Attic. lib. 9. *vide quam sim antiquorum hominum*. T. Liuius lib. 43. *ceterum & mihi vetustas res scribenti nescio quo pacto antiquus sit animus*, &c.

TE AGAT] te ducat, seu compellat, seu transferat.

AVT, QVIA NON S. Q. CLAM. R. E. AVT Q.] id est, aut quia non idem sentis, quod loqueris, pugnatq; cum sententia tua oratio: aut quia facile ab eo, quod rectum esse statuisti, desciscis, neque in sententia permanes. animaduerte, hoc loco describi ab Horatio duo malorū genera: vnum eorū, qui de industria flagitiosè, turpiter, & vitiosè viuunt: alterum eorum, qui flagitium quidem, & turpitudinem, & vitij oderunt & natura, & consilio: sed animi perturbatione impulsī ab honestate, & recto consilio desciscunt, vitiumq; persequuntur. sic distinguit Aristoteles lib. 7. de moribus ad Nicom. ἀνόλυσον, id est, intemperantem ab incontinente, quem ἀκρατὴν nominant Græci. ille enim sibi persuasit, turpiter, & libidinosè esse viuendum: itaq; insanabilis est: hic contra frugalitatem quidem, & temperantiam libidini & flagitio anteponendam esse putat: sed in sententia non manet, quoniam in eo superat rationem cupiditas. sic Euripides in Hippolyto, ait plerofq; benè sentire, & quæ recta sint, nosse: sed non facere, alios inertia, alios propterea, quod aliam quandam voluptatem honesto antepo-

Qq ij nant.

Anant. sed præstat Euripidis verba ascribere, ἐπὶ γὰρ τὸ γ' εὐφρονεῖν πολλοῖσιν· ἀλλὰ τῇ δ' ἀδριπτόν τὰ δέ. Τὰ γὰρ ἑστὶν ἐπὶ μετὰ καὶ γινώσκουσιν, οὐκ ἐκπονεῖται δ' οἱ μὲν ἀργίας ὑπὸ, οἱ δ' ἡδονῶν παρορνεῖται ἀντὶ τῷ καλῷ Ἀλλ' ἡ πν'. Eodem pertinent illa Plutarchi lib. πῶς δὲ τὸν νέον τῶν ποιημ. θεμελιώδες μὲν ἔν, καὶ ἀλοχόν, καὶ οἰκτρὸν, εἰδὸτα τὸ βέλπον, ὑπὸ τῷ χείρονος ἐξ ἀκραιάς, καὶ μαλακίας ἀγνοῦν, id est, immo verò ferinum, & à ratione alienum, & miserabile est, scientem id, quod melius est, ab eo, quod deterius est, propter incontinentiam, & molitiam trahi.

NON FIRMVS] id est, non certus, neq3 stabilis: vel ut suprà dixit, *natanus*: ἢ βέλγας, ἢ δ' ἀσφαλής.

NE QVICQVAM COENO CVP. EVELL. PL.] id est, nec quicquam cupiens ex vitioso habitu, quem ex assiduis actionibus improbis ac vitiosis contraxisti, emergere, & ad bonam frugem redire. tralatio perpetua est ab ijs, qui in luto ita alto ac profundo hærent, ut sese ex eo expedire, aut euoluere nequeant. Terent. Phorm. *In luto hæres, versuram solues*. Quanta autem sit luti, præsertim profundi, tenacitas, declarat Catullianum illud carmen ad Coloniam, *Et supinum animum in gravi derelinquere cæno, Ferream ut soleam in tenaci voragine mula*.

ROMÆ RVSOPTAS] sic infra epist. ad Celsum lib. i. *Roma Tibur amem ventosus, Tiburre Romam*.

RUSTICVS] rure, quod est loci ad personam transtulit: ut sup. sat. 6. li. i. in extr. *domesticus otior*, id est, domi otiosus sum.

TOLLIS AD ASTRA] ad cælum laudibus effers. epist. ad Fuscum Arist. lib. i. *Que vos ad cælum effertis rumore secundo*. Virg. Daph. *Daphnimq3 tuum tollemus ad astra*.

LEVIS] in eo levis, quòd cum es rure, urbem absens miris laudibus ad cælum effers, quam fastidiebas præfens, & cum in vrbe esses.

AC, VELVT VSQVE VINCTVS EAS] & quasi, quòd vocaris, eò constrictus, & vi coactus, & inuitus eas, ita lætaris, quòd à nemine sis vocatus. non dissimulabo, in nonnullis libris & manuscriptis & vulg. reperiri *vsquam*.

AMASQVE] quid sibi vult hoc *amasq3*? aut cum quibus debet cohærere? Vtrum cum superioribus, hoc modo, te felicem dicis, & te amas, quòd nusquam, &c. an cum ijs, quæ sequuntur? hoc modo, *amasq3*, id est, & tibi iucundum est, vel & lætaris, quòd nusquam, &c.

SERVM] serò: ut sæpe alias. sic epist. ad August. *Serius enim Gracis admonuit acumina chartis*. verumtamen *serum*, seu serò, intellige vesperi.

SVB LVMINA PRIMA] paullo antè vespèram: paullo ante solis occasum, quòd erat tempus cenæ. epist. ad Torqu. lib. i. *Supremo te sole domi Torquate manebo*. sic loquitur epist. 2. lib. 2. *Lento Samnites ad lumina prima duello*.

NEMON' OLEVUM FERET OC.] μῆνονος verborum Horatij, cum ad Mæcenatem ire properat, ab eo vocatus. lauabantur autem & vgebantur cenaturi. iccirco poscit oleum, quo perunctus, cenatum eat apud Mæcenatem.

ECQVIS AUDIT?] numquis est, qui audiat?

nemone audit? errant, qui putant *ecquis* idem valere, quod *quis*. licet tamen hîc legere, *Ec quis audit?* quamquam minus probo. mendose autem habent nonnulli libri vulg. *hac quis*.

BLATERAS] blaterare est stultè, & cupidè loqui, inquit Festus Pompeius. Cæcil. in Hymnide, *define blaterare*. Afranius. *Ten' blaterare, & obloqui?* Plaut. Aulular. *ubi tu es, quæ deblaterasti iam vicinis omnibus Me mea filia daturum dotem?* Alij blaterare volunt esse furiosè clamare.

FVGISQVE] cod. Iann. & vnus Vat. *furiosq3*: quod si cui probabitur, *furis* interpretabor furem ter irasceris, insanis, ut apud Terent. Adelph. *non insanis?* Nam ira, furor brevis est: ut est in epist. i. sic hæc duo coniunxit Varro, *blaterare, & rabire*. *Quid est? quid blateras? quid rabis? quid vis tibi?* *fugis* autem, quod, quamquam in pluribus libris veteribus reperitur, minus probo tamen, interpretor, ad cenam properas.

MILVIVS, ET SCVRRÆ] quierant apud te cenaturi.

TIBI NON REF. PR.] tibi multa mala precati: quæ tibi referre vel nolo, vel non debeo, vel non audeo.

ETENIM ME DIXERIT ILLE] id est, etenim dicere possit aliquis, me ventre duci, id est, ventri indulgere, & feruire. Daui etiam nunc sunt verba, non Horatij. vox *ille* autem, idem ferè valet hoc loco, quod apud Græcos *ὁ δεινα*, id est, aliquis, nescio quis. vno Demosthenis, & altero Cicer. exemplo contenti erimus. Demost. *πρὸς Δελφίνω*. σὺ δὲ ποιεῖς. ἢ λέγεις κακῶς τὸς πεπελευπηκότας, τῶν ἐν ἐργασίᾳ τῶν δεινῶν μεμφομένων, καὶ τὸν δεινὰ ἀνὰ ζῶν εἶναι φέροντων, ὃν ἔδδεν ἐκείνοις πρὸς σῆκον. id est, tu autem facis, non dicis male mortuis, cum illum, aut illum ex bene meritis reprehendis, & illum aut illum eorum, qui beneficio affecti sunt, indignum beneficio dicis. Cicero pro Rosc. Amer. *quassisse num ille, aut ille defensurus esset*.

LEVEM] coniunge cum verbo *duci*, & prouocabulo, *me*: ut sit *me leuem duci ventre*: me duci ventre, & in eo leuem esse, quòd ventre ducar.

NASVM NIDORE SVPINOR] id est, nasus mihi nidore cibi supinatur: hoc est, excitatur, attollitur. Virgil. Georg. 2. *Ante supinatas Aquiloni ostendere glebas*. in nonnullis libris legitur *supino*. cod. Don. autem, & Vatic. 3. Torn. Faern. Cleric. habent *supinor*, ut vulgati: quæ scriptura recta est. hoc enim significat, quod dixi, *nasum supinor*: id est, nasus mihi supinatur, seu excitatur nidore obsonij. hellenismus est.

SI QVIDVIS, ADDE, POPINO] libri vulgati, nulli ferè manuscr. habent *sim quiduis*, adde *popino*, id est, *sim* etiam quoduis: *sim* popino. popinones à popina sunt appellati: qui popinas confectantur. sed non est reticendum scriptum esse in duobus codicib. Vatic. Iannoct. Faern. Tornef. Clericano, Nicotianis duobus, Russard. *si quiduis*, non *sim quiduis*, ut habent vulgati. ego tamen olim hanc secutus eram, ut sit hæc sententia, ego nidore ciborum moueor, (inquit Dauus) fateor: nasus mihi excitatur nidoribus, ut imbecillo, & infirmo. iners sum & ignauus, & *sim* quic-

A quicquid aliud voles: adde, si tibi videtur, me esse popinonem, &c. sic loquitur epist. 6. lib. 1. *frater, pater adde.* nunc autem hac editione scripturam veterem sequi malui: quam sic explico: nasum nidore supinor: sum imbecillus, sum iners, adde siquid aliud vis, sum popino. licet etiam coniungere hæc nomina *Imbecillus, iners* cum verbo supinor, hoc modo, nasum nidore supinor ego imbecillus, iners, &c. ut verbum *sum* non sit necesse foris assumere.

QVOD EGO id est, seruus.

VLTRO INSECTERE, &c. subintellige *me*, ut sit, cum sis seruus, & nequam, & fortassis nequior quam ego, vltro me insectere, velut melior? id est, debetne me vltro insectari velut melior? nequior, & melior opponuntur. nam nequā & frugi opponuntur. bonus autem cum de seruo dicitur, idem valet, quod frugi. *ἄριστος, ἡμίμορος.*

VERBIS QVE DECORIS OBVOL. VIT. verbis speciosis vitium tuum tegas?

B **AVFER ME VLTU TERRERE** cum Horatius liberiore serui oratione offenderetur, terrorem ei vultu denuntiabat, ei que minabatur: qua re animaduersa orat Dauus ne stomachetur, ne sibi terrorem intentet, & ut manus contineat. *aufer me terrere*, id est, ne me terre: noli me terrere.

MANVM, STOMACHVM QVE TEN. & manum contineto, id est, ne me pulsato: & stomachum, id est, ne irascitor, ne stomachator, iram comprimito.

DVM QVE CRISPINI de Crispino philosopho sat. 3. lib. 1. in extre. *ne me Crispini scriinia Lippi Compilasse putes.* Sed cur se à Crispini ianitore doctum esse dicit, non ab ipso Crispino? quia seruis non licebat cum ingenuis audire philosophos, neque ullos alios ingenuarum artium magistros publice profitentis. quæ igitur Dauus à Crispino discere non potuit, ab eius ianitore item seruo didicit. Pares autem cum paribus, vetere prouerbio, &c.

C **TE CONIVX ALIENA** ex contentione, & comparatione ostendit Dauus, dominum suum se esse deteriore, & grauius peccare.

CRUCE DIGNVS? grauius? vtrius peccatum cruce dignius est?

ACRIS NATVRA id est, naturalis cupiditas, vehemens. *φυσικὴ ὁρμητικὴ ἰσχυρὴ.*

SUB CLARA LVCERNA Mart. lib. 11. *ludere teste lucerna.*

EXCEPIT excipere, præter illam, quam supra notauimus, significationem, valet etiam idem ferè, quod *recipere*, & id, quod extrinsecus venit, aut obiectum est, capere: ut *verba loquentis excipere, excipere sanguinē patera, excipere tela, excipere pericula.* nonnulli libri tamē manuscr. habent, *accepit.*

TURGENTIS tumentis. sup. sat. 2. lib. 1. *tument tibi cum inguina.* fortasse verbo Latino *turgere* respondet Græcum *ὀρῶν*, quo sepe vitur Aristoteles pro verbo *ὀρῶν*, & *ἐφύεσθαι*, cuiuscunq; rei sit cupiditas: ut problem. *τμήμη. δ. διὰ τὴν δεινὴν ὀρῶνται ὅτε ἀφροδισιάζον, ὅτε ἐμῶν, ὅτε τῶν ἀρσενῶν, ὅτε φύσιν ἀφύεσθαι,* id est, quamobrem non oportet eum, qui mini

mè turgeat, neq; Veneri operam dare, neq; vomere, neq; sternutare, neq; flatum emittere: caudam autem salacem intellige, ut sat. 2. lib. 1. *testeis, caudamq; salacem Demeteret ferrum.*

CLVNIBVS AVT AGITAVIT aut me succumbentem agitavit, tanquam equo insidens. genus est Veneris. Mart. lib. 2. *Hectoreo quoties sederat vxore equo.* Ouid. de arte amandi lib. 3. *Parnua vehatur equo. quòderat longissima numquam Thebais Hectoreo nupta resedit equo.* infr. ead. sat. *Non habitu, mutæne loco, peccatue supernè.*

DIMITTIT, &c.] me missum facit incolumi fama.

MEIAT EODEM cum eadem rem habeat. Catull. *Qui ipse sui patris minxerit in gremium.* Horat. suprà sat. 2. lib. 1. *Hunc perminxerunt calones.* Persius. *Patritia immeiat vulue.*

TV, CVM PROIECT. INSIGNIB. tu, cum posita equitis Ro. aut iudicis persona: proiectis ornamentis equestribus, posito angusto clauo, quo utebantur equites, ab Augusto allekti in iudicum numerum, posito annulo, sumis cultum, ac vestitum seruilem: non is es, cuius habitum, & similitudinem geris? Non sunt autem hæc ita accipienda, quasi Horatius significet, se equitem esse Romanum: sed eò dicuntur tantum, ut intelligamus, plerosq; dominos seruis suis esse deteriores, & nequiores, ut pote, qui turpissimis cupiditatibus, & libidinibus seruientes, multa se indigna, suaq; personæ indecōra perpetiantur, ac perferant. hæc igitur verba pertinent ad omnes dominos, nobileis & honestos.

PROIECTIS INSIGNIBVS, &c.] positis, & abiectis ornamentis equestribus, posita persona, positoq; vestitu iudicis.

ANNULO EQUESTRI Plinius lib. 33. cap. 1. *Annuli distinxere alterum ordinem a plebe, ut semel caperant esse celebres, sicut tunica ab annulis senatum tantum, &c.*

PRODIS EX IVD. DAMA. sumis vestitum seruilem, ne ab alijs agnoscaris, posito iudicis habitu, ac vestitu, prodis seruus ex eo, qui eras, nempe ex iudice, & equite, hoc tempore etiam equites iudicabant.

ODORATVM odore aliquo imbutum: ut Od. 11. lib. 2. *Ἐρῶσα Canos odorati capillos.*

LACERNA lacerna, pallium fimbriatum, quo olim soli milites utebantur.

INDVCERIS intromitteris in ædeis mulieris.

ALTERCANTE LIBID. hinc te impellit libido ad flagitium: illinc reuocat pænæ metus. Ita pugnat metus cum cupiditate, & libidine.

QVID REFERT VRI VIRGIS Quid interest (inquit) vtrum eas obligatus pacto gladiatorio, quod erat huiusmodi, *vri flammis, secari virgis, ferro necari:* an turpi clausus in arca, in quam te demisit ancilla contractum, genibus caput tangas? id est, quid interest inter gladiatorem, & adulterum? Sic hunc locum Acro explicat, & recte.

FERROQVE NECARI, quidam legunt, *ferroq; secari:* quod non placet. nam *secari* virgis, quod est, *vri*, & cruciari virgis, conuenit: *secari ferro*, non item, sed *necari.*

A **AUCTORATVS]** obnoxius, obligatus, nempe mercede accepta. auctorati dicuntur milites posteaquàm iurarunt in verba imperatoris. exauctorati, vbi militiæ sacramento sunt liberati. sed propriè dicuntur auctorati gladiatores, qui mercedè acceperunt, vt depugnent in ludo, & vt vrantur flammis, virgis secantur, ferro necantur. hæc enim lex fuit gladiatoria, vt notat Acro. C. Alinius Pollio lib. 10. epist. ob Fadum quendam militem Pompeianum, quia, cum depressus in ludum bis gratis depugnasset, auctorari sese nolebat, & ad populum confugerat, primum Gallos equites immisit, &c. Merces ipsa (inquit M. Tull. Off. 1.) in mercenarijs auctoramentum est seruitutis. Quid igitur refert (inquit) vtrum tanquàm quidam gladiator, eas quò velit is, qui te auctorauit, & conduxit, paratus vri flammis, ferroq; necari: an clausus in arca ita contracto sis corpore, vt genibus caput tangas?

CONTRACTVM] te contractum, propter arcæ angustias. caue coniungas participium contractum cum voce caput.

B **QVÒ TE DEMISIT]** inquam te ancilla contractum demisit, fortasse propter subitum domini sui aduentum.

CONSCIA] ancilla, vt suprâ sat. 2. lib. 1. miseram se conscia clamet.

GENIBVS TANG. CAP.] participium contractum non est coniungendum cum voce caput, quæ sequitur, vt diximus, sed cum prouocabulo te, quod antecedit, hoc modo: & quidem altius repetamus, totumq; hunc locum explanemus. quid refert (inquit) quod ad miseriam & turpitudinem attinet, vtrum quis eat in ludum, depugnare, vri flammis, virgis secari, ferro necari accepta mercede obligatus, an in arca inclusus ab ancilla conscia corpore contracto, genibus tangat caput: proinde quasi dicat, vtrobiq; manifesta inest turpitudinis: sed maior in homine libero, qui libidinis causa, tanto in periculo, tantaq; in miseria versatur. liber Rain. Card. & Iann. & Turnesian. aliquantum ab alijs discrepant. sic enim in illis scriptum

C est, Contractum, vt genibus tangas caput. quam scripturam olim non sum secutus, quod existimarem particulam vt adiectam esse ab aliquo, qui non videret verbum tangas pendere à superioribus illis an turpi clausus, &c. Et mea quidem sententia sine hac particula hic totus locus legi potest. Verumtamen cum videam, plureis libros veteres eam habere, peccatum non arbitror, qui eos sequatur: vt sit hic ordo verborum, & repetatur & non verbum eas, hoc modo: an turpi clausus in arca eas, Quò te demisit, &c. ita, inquam, clausus, vt genibus tangas caput.

ESTNE MARITO MATRONÆ PECCANTIS, &c.] Lege Iulia de adulterijs, marito adulterum quidem cum vxore deprehensum occidere licet: non tamen quemlibet, sed eum, qui leno fuerit, quiue artem ludicram fecerit, vel in scenam saltandi, cantandiue causa prodierit: iudicioue publico damnatus, neq; in integrum restitutus erit: quiue libertus eius mariti, vxorisue, patris, matris, filij, filia vtrius eorum fuerit, quiue seruus erit: non autem vxorem. Eadem lex tamen

patri vtriusque occidendi potestatem permittit, D filia, inquam, & adulteri.

ILLA TAMEN SE NON HAB. M.] huius loci hæc mihi videtur esse sententia, tu cum libidinem tuam explere vis, in alienas aedeis non sine periculo ingrederis, vestitum mutas, ne à quoquam agnoscaris: illa autem nulla condicione adduci potest, vt domum tuam veniat, neque vt habitum, cultumq; matronæ mutet, cum te metuat, neque tibi credat.

PECCATVE SUPERNE] id est, si eam velis tibi morem gerere, & obsequi à superiore parte: si iubeas eam tibi incubare, aut insidere subiacenti, nulla condicione est factura: ita sui iuris est, ita libera, & contumax. suprâ ead. sat. aut agitant equum lasciuia supinum. quidam putant describi αἰσχρογῆαν τὴν διὰ τοῦ σώματος, καὶ τὴν λευκαῖαν, seu fellationem: & ita declarant, non peccat superne, id est, ore tibi non morigeratur. Alij non peccat superne, sic explicant, non proijcit insignia nobilitatis, vt tibi morem gerat: neque eius flagitium in sublimi eminet, propter dignitatem: sed contrà vilis & contempta mulier est: neque quicquam de sua dignitate deperdit, vt tu, qui proiectis insignibus prodis ex iudice Dama. sed hæc explicatio plane reiicienda est, vt suo auctore indigna, & pugnans cum Horatij verbis & sensu. Quidam legunt peccatne supine.

SVB FURCAM] vt seruus. Donat. in Andr. Furciferi dicebantur serui, qui ob leue delictum cogebantur à dominis, ignominia magis, quam supplicij causa, circa vicinos furcam in collo ferre, subligatis ad eam manibus, &c. Plutarch. Ρωμαῖοις, διὰ τὴν τοῦ ἀπειρωσμένους ὅτι κλοπῆς, ἢ δολικῆς ποῖν ἄλλοις ἀμαρτήμασι, φερνόμενος καλεῖται. ἢ καὶ τὸ τῆς πῶν παλαιῶν ὀθιμικίας τεκμήριον ὅτιν. ὁ γὰρ οἰκότελεος ἰδίῳ καταγῆς πᾶσι μελὲσιν, ἐκένειε διπλοῦν ἔζλον, ὁ ταῖς ἀμαρτίαις ὑφίστασθαι, ἀρξάμενον διὰ τὴν σωματικῆς, ἢ τῆς ζωτικῆς διεξελθεῖν ὑπὸ πάντων ὀρρώμενον, ὅπως ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ καὶ φυλάττειν τοῦ τοῦ λοιποῦ. τὸ δὲ ἔζλον ἡμεῖς μὲν σπείτα, ῥωμαῖοι δὲ φέρεαν ὀνομάζουσιν. διὸ καὶ φερνόμενος ὁ τὸ πᾶσι μελὲσιν, καλεῖται, id est, Quamobrem eos seruos, qui in furando, aut similibus alijs delictis seruilibus sunt insanabiles & desperati, furciferos appellant? an etiam hoc antiquorum diligentia argumentum est? Nam qui seruum suum compertum habebat vitio aliquo esse affectum, iubeat lignum duplex, quod curribus supponunt, tollentem per viciniam transire in omnium oculis, vt ne ei fidem haberent, & vt sibi ab eo cauere in reliquum. lignum autem tale nos quidem sterita, Romani autem furcam nominant. quare & furcifer qui hoc circumtulit, appellatur.

PRVDENS] sciens, vt sat. 3. huius lib. Cum prudens scelus ob titulos admittis inaneis, Stas animo.

DOMINÓQVE FVRENTI] vel marito, vel amori, & libidini. sed marito malo.

CREDO, METVES] scilicet tu metues, tuoq; malo, & periculo doctus, cauebis. proinde quasi dicat, nō metues, immò verò cogitabis, quo tempore te iterum in periculum conijcias, doctus autē, periculo scilicet, aut malo accepto. Hesiod. παθὼν δὲ τὴν νῆπιος ἐγὼ: id est, malo accepto stultus cognouit.

A *QVÆ BELLVA, &c.*] ostendit, amanteis & libidinosos belluis esse incautiores, & inconsideratiores, cum hæ ferè numquam, posteaquam è laqueis effugerunt, iterum capiantur: illi autem vitato periculo, iterum, atque iterum in idem genus fraudis incurrant. notum est prouerbium, & refertur à Plutarcho, ἀλώπηξ ἀεὶ φουζοῦσα πάγας, αὐτὸς δὲ ἄλίσκεται. id est, vulpes, quæ tendiculas, aut laqueos effugit, iterum non capitur.

REDDET] siue legas reddere, siue reddet, nihil refert. & vtraque scriptura codicum manu scriptorum auctoritate nititur.

NON SVM MOECHVS, AIS] si dices, te nō esse mœchum, licebit mihi quoque dicere, me non esse furem. nam quemadmodum ego me à furtis abstinco, neque vasa argentea tango metu pœnæ: sic tu propter periculum ab vxoribus alienis te abstines, non consilio, aut ratione.

SAPIENS] mihi sapiens, vt sat. i. li. i. *Non vquam prorepiit. & illis vitur ante Quæstis sapiens:* vel dic sapiens, id est, cautus, consideratus, consultus. Eurip. Μιστὸ σοφιστὴν, ὅστις ἔχει αὐτῷ σοφός. id est, odi sapientem, qui sibi non sapit.

B **TOLLE PERICVLVM**] si nullum sit periculum, tum natura ad vitium procliuus, & præceps, sese ad quoduis facinus audendum effrenata profundet. significat Horatius, aut nullos, aut paucissimos esse, qui iudicio ac voluntate à flagitio, & maleficio temperent. qua de re plura ad epist. ad Quinct. lib. i.

TUNE MIHI DOM. RERVVM IMP. &c.] cum tot tibi res, atque homines imperent, videlicet pecunia, libido, gloria, metus, viri potentiores, & locupletiores, tunc te mihi dominum esse dicis?

QVEM TER VINDICTA] vindicta dicebatur ea virga, qua prætor seruum liberabat. natum autem nomen est vel à seruo illo Vindicio, qui cōiurationem adolescentum aduersus populi Ro. libertatem, patefecit: vel à vindicando, propterea, quod vindicta seruus à prætore in pristinam, & naturalem libertatem vindicabatur, vt docet Theophilus lib. i. institutionum iuris ciuil. significat porro, duriorē, acturpiorem esse libidinē, & cupiditatum seruitutem, quā legitimam, & iurispergentium. *ter, quaterque* autem, id est, sapius. Virg. i. Æneid. *Oterque quaterque beati.*

NAM, SIVE VICARIVS EST] seruorum alij erant ordinarij, alij vicarij. vicarius erat is, qui in alterius erat peculio, & pæne dicam, serui seruus. ordinarius, qui seruum habebat in peculio suo. Quamuis autem Vicarius, esset ordinarij κτήμα, id est, possessio, ordinariōque pareret: erat tamen eius conseruus propterea, quod ordinarij dominus, erat & vicarij dominus, & communis vtriusque dominus: id est, ytrumque habebat in sua potestate. Nam cum seruus omnis sit in alterius potestate: & vicarius, seruus sit: is autem, qui in alterius potestate est, alterum in sua habere non possit: efficitur, vt vicarius, eiusdem domini, cuius & ordinarius, seruus sit.

ATQVE DVCKERIS, VT NERV. ALIEN. M.] lignum neruis alienis mobile omnes ferè acci-

piunt turbinem, qui scutica torqueri, & impelli solet à pueris. quam sententiam possem Tibulli tabulis confirmare lib. i. eleg. 5. *Namque agor, vt per planacitus sola verberare turbo, Quem celer assueta versat ab arte puer.* & Virgilij Æneid. lib. 7. *Cen quondam torto volitans sub verberare turbo: Quē pueri magno in gyro vacua atria circum, Intentiludo exercent: ille actus habena Curuatis fertur spatijs, &c.* sed mihi magis placet, quod M. Antonius Muretus prior quidem annotauit, & protulit: ego autem iam pridem in aduersarijs meis habueram, per mobile lignum, &c. hoc loco significari ab Horatio id, quod appellant Græci νευρόσπασσον. erant autem νευρόσπασσα, parua quædam animalium simulacra, quorum vel singula, vel vniuersa membra certis neruis, aut fidiculis in hanc, vel illam partem cum quadam venustate, & conuenientia sua sponte mouebantur. quæ etiam αὐτόματα & αὐτοκίνητα dicuntur à Græcis, quod sua sponte moueantur. Qui huiusmodi simulacra vulgò ostentabant, νευρόσπασσαι dicebantur, vt intelligere licet ex Aristotele in lib. de mundo ad Alexandrum, si modò est Aristotelis. cuius hæc verba sunt, καὶ οἱ νευρόσπασσαι μίαν μὲν ἰσθμὸν ἐπαπασσάμενοι, ποιεῖσι καὶ αὐτὰ κινεῖσθαι, καὶ χεῖρα τῷ ζῴῳ, καὶ ὄμω, καὶ ὀφθαλμοῖς, ἐπὶ δ' ὅτε πάντα τὰ μέρη, μετὰ πνοῆς εὐρυθμίας. id est, neurospasta vna fidicula tracta faciunt, vt ceruix, & manus, & humerus, & oculus animalis: interdum autem & omnes corporis partes cū quadam venustate, & moderatione moueantur. Vsurpat hanc vocem Herodotus Euterpe, ἀνὴρ δὲ φαλλῶν ἄλλα σφίβει ἐξευρημένα ὅσον τε πηχυαῖα ἀγάλματα νευρόσπασσα, τὰ περὶ δόρυ καὶ κτύπος αἱ ζωαῖναι. id est, pro Phallis autem alia sunt eis inuenta cubitalia simulacra, neruis tractis sua sponte mobilia, quæ circumferunt per vicos mulieres. hinc νευρόσπασσαι, neruis & fidiculis trahi ac moueri.

QVISNAM IGITUR LIBER? &c.] hæc dicuntur ex sententia Stoicorum.

SIBI QVE IMPER.] & qui sibi, suisque ap- petitionibus & affectibus imperat. al. *sibi qui.*

RESPONSARE] obistere, vt epist. ad Maecen. i. lib. i. *fortune responsare.* & sat. prox. *cenis responsare opimis. fortis responsare,* id est, fortis ad respondendum, seu in respondendo, vt alibi, & sapius admonuimus.

ET IN SEIPSO TOTVS TERES, ATQVE] id est, totus ex se aptus, & pendens: in se conuersus, non spectans foras, sui similis, æquabilis, perfectus, perpolitus, nihil habens asperum, nihil inæquale, nihil lacinosum. ductum à forma conglobata, in qua nihil externi hæere potest, propterea quod tota in se collecta, & vndique leuis ac polita est. M. Tuill. in orat. perf. aureis Atticorum teretes nominat, propterea quod nihil ferre possunt insolens, nihil putidum, nihil inelegans, nihil inuenustum. & in lib. de optimo gen. oratorum, ita loquitur, *qui teretes aureis habent, intelligentque indicium.* Iam rotunda figura, omneis alias figuras complectitur, eique formæ minimè noceri potest. significat igitur, talem debere esse hominem verè liberum, & sapientem nempe se ipso contentum, & omni ex parte aduersus

A uersus externas iniurias septū ac munitum. apud eundem in oratore perf. *rotundum* valet idem, quod cultum, politum, perfectum. sic enim ille, *Thucydides praefractor, nec satis, ut ita dicam, rotundus*. & in Bruto, *verborum copia, & quasi rotunda constructio*. idem de natura deorum, *figura rotunda, nihil habens incisum angulis, nihil eminens, nihil laciniosum*: seu, ut alij legunt, *lacunosum*. sic Plato in Phædro, *ἐκείνη μόνον ἐπαγγέλλεται εἶναι λόγον, ὃ πᾶσι καὶ σπουδαῖα καὶ ἀπρόβλεπτα τῶν ἐνομασίων ἀποτελέσται*. id est, illa solum ratione laudari debet oratio, quod dilucida, & rotunda, & exquisitè tornata sunt singula nomina. & Aristot. lib. 2. Rhetoric. *ἡ ἀρετὴ τῶν λόγων σπουδαῖα ἐστίν*. Rotundum (inquit Nonius) à *rota dictum, vel rota à rotundo. & est rotundum, collectum & per omnem circuitum sine offensione asperi, aut anguli leue, &c.*

EXTERNI NEQVID VALEAT] nequid externum eum commoueat: ut is omnia externa contemnat, neque cōcupiscat, neq; pertimescat, cum sit animo ab omni perturbatione & concitatione vacuo, ac libero. talis describitur vir bonus à Virgilio, si modò Virgilij sunt versus illi, *Se curus, mundi instar habens, teres atque rotundus, Externe nequid labis per lenia si dat.*

MORARI] hæere, residere. absolutè positum est.

MANCA] debilis, fracta, sine viribus. in quem nihil valet fortuna. sic M. Tull. in epist. ad Partū lib. 9. de fortuna, *Quam existimo leuem & imbecillam, ab animo firmo & graui, tanquam fluctum à saxo, frangi oportere.*

FORIBVSQVE REPVLSVM] à foribus reiectum.

ERIPE TVRPI COLLA IVGO] translatio à bubus, qui iugum subierunt. vide annotat. ad illum locum Odæ. 3. 3. lib. 1. atque animos *sub iuga aenea sano mittere cum Ioco.*

VRGET ENIM DOM. M.] dominus sæuus, & immitis te premit, videlicet cupiditas, seu libido, ut paullo antè, *dominòque furenti Committes rem omnem*. quamquam illic per dominum, videtur potius significari vir matronæ, cum qua quis facit adulterium.

ET ACREIS SVBIECTAT] translatum ab equis, quos cursu iam defessos, equites interdū calcaribus fodere solent, &, velint, nolint, ut currant, subigere.

VEL CUM PAVSIACA] alium domini sui morbum commemorat, nempe immoderatum tabularum pictarum studium: quod item reprehendit M. Tul. parad. *ὅτι οἱ σόφοι ἐλεῖν δεοῖ, his verbis, Αἰτίονισ tabula te stupidū detinet, aut signū aliquod Polycteti. omitto unde sustuleris, & quomodo habeas: intuentē te, admirantem, clamores tollentem cum vi deo, seruū te esse ineptiarum omnium iudico, &c.* Verr. de signis, *Venio nūc ad istius, quem admodum ipse appellat, studium, ut amici eius, morbum, & insaniam.* fuit autē Pausias pictor insignis, de quo Plin. lib. 21. cap. 2. & Varro de re rustica lib. 3.

QVI PECCAS MINVS, ATQVE EGO?] sic habent fere omnes libri & manuscr. & vulgati: nisi quod in aliquot vulgatis interrogationis no-

ta posita est non post vocem *ego*, sed quinto ab hinc versu post vocem *vir*. hunc autem locum sic omnes explicant. Qui peccas minus, quàm ego? sed ea, quæ sequuntur, videntur esse curta. deberent enim hæc subsequi. *Atqui cum ego Fului, Rutubaq;.* Aut Placid. cont. popl. m. Pr. r. p. aut carb. v. si R. v. p. f. u. g. m. A. viri, nequā, &c. Itaque sic aliquando legendum putavi, *Qui peccas minus? Atqui ego cum, &c.* Verum tamē nihil aufim mutare. subintelligendum igitur est, atqui, ut oratio currat hoc modo, *Atqui cum ego, &c.* vel mutanda duntaxat interpunctionis nota est, & sic legēdū, *qui peccas minus? atque ego cum, &c.* subintelligēdūq; in his *qui peccas minus, quàm ego. atque* autē interpretandum, atqui. Nam sæpe apud probatos scriptores Latinos atque valet atqui: quod ignorantes multi sæpe apud M. Tul. fecerūt atqui, ubi erat atque. sic igitur totus hic locus videtur legi debere. *Vel cum Pausiaca torp. instab. Qui pecc. minus? [subintellige, quàm ego?] deinde atque ego cum Fului, Rutubaq;.* Aut Placideiani contento poplite miror Prælia, rubr. picta, aut carb. velut si Re ver apugn. fer. utentq; mon. Arma viri: nequā, &c.

CUM FVLVI. RVTV.] de Fulvio, & Rutuba equidem nihil me legisse fateor: sed Placideianū, seu Pacidianum (nam sic reperio scriptum in codicibus Ciceronianis excusis) cōstat fuisse gladiatorem, & eum quidem præstantissimū, ex Lucilij versibus, quos profert Nonius Marcellus in declaratione verbi *compono*. versus sunt hi, *Samnis, spurcus homo vita illa dignus locoque, Cum Placidia no componitur? optimū longè Post homines natos gladiator qui fuit vnus.* eundem commemorat M. Tul. lib. 3. epist. ad Qu. frat. his verbis, *non putasset sibi Pompeius de illius salute, sed de sua dignitate mecum esse certamen: in urbem introiisset: ad inimicitias res venisset: cū Aferino Samnite Placideianus comparatus videret. & de optimo gen. orat. A me autem (ut cum maximis minima conferam) gladiatorū par nobilissimum inducitur. Aeschines, itaque Aferinus (ut ait Lucilius) nō spurcus homo, sed doctus & acer Cū Placideiano componitur, optimū longè post homines natos, &c.* nihil enim illo oratore arbitror cogitari posse diuini. & Tusc. lib. 4. *An verò vir fortis, nisi siomachari cœperit, nō potest fortis esse? gladiatorum id quidem est. quamquam in eis ipsis videmus sæpe cōstantiam: colloquuntur, congregiuntur, aliquid postulant, ut magis placati, quā irati esse videantur. sed in illo genere sit Placideianus aliquis hoc animo, ut narrat Lucilius, Occidam illum equidē & vincam, si id queritis, inquit. Verum illud credo fore: in os prius accipiam ipse, Quam gladium in stomacho, lura, & pulmonibus sisto. Odi hominem: iratus pugno: nec loquar quicquā Nobis, quā dextra gladium dū accomodet alter. Vique adeo studio, atque odio illius efferor ira.* De Placideiano igitur nemini dubium est, quin fuerit gladiator: De Fulvio autē, & Rutuba, de quibus nihil exstat, quod sciam, nihil affirmare possum: hoc tantum licet suspicari, eos quoque fuisse gladiatores, propterea quod cum Placideiano gladiatore numerentur. huius loci autem hæc sententia est. cum admiraris tabulam aliquam à Pausia pictam, quid est cur minus peccare

A care existimandus sis, quàm ego, cùm gladiatorum prœlia in pariete minio, aut rubrica, aut carbone depicta erecto corpore contempler?

CONTENTO POPLITE] quidam hæc ad Dauum referunt, ita studiosè & cupidè spectantem, ut poplites contendat: alij ad gladiatorum imagines cõtentis poplitibus pugnantium. Acron utramque sententiã complectitur, & proponit. Ego malo referri ad gladiatores pictos, vel ad Placidianum tantum. Nam certè ita solent pugnare gladiatores, nempe altero poplite contento, altero leuiter inflexo, atque hanc sententiã confirmat id quod sequitur, *velut si Reuera pugnent, &c.* si quis tamen alteram malet, non pugnabo.

NE QVAM] paulò antè diximus, hominem nequam, homini frugi esse contrarium.

SVBTILIS] ἀκριβής, subtilis, & limati iudicij. translatio est à filo, seu tela subtiliter texta. epist. ad August. lib. 2. *Iudicium subtile videndis artibus.*

AVDIS] diceris, ut rexq; paterq; *Audisti corã,* epist. ad Mæcen. 2. lib. 1.

NIL EGO, SI DUCOR LIBO F.] si libi nidore, seu vapore ducor, homo nihili sum, vel homo nihili audio, vel, hominem nihili me dicis esse. Græci hominem nullius pretij, contemtissimum. nullius bonæ frugi, ignobilem. ἄδεν, id est, nihil, nominant. πῶτ' ἐστίν, ὅτι πλεονόν, ὡς δὲ δέν χημίον, εὐπλήν, δυσγενή. hoc est, nullius pretij, ad nullam rem utilem, vilem, obscuro genere, & humililoco natum. quid sit libum, dicemus ad illum locum, *Vig. sacerdotis fugitiuus liba recusso.* epist. ad Fuscum lib. 1. in lib. Don. Morell. vno Nicot. & Ruffard. scriptum est, *Nil sum ego.*

TIBI INGENS VIRTUS] Solent hæc legi enuntiando, & sine interrogationis nota, hoc sensu, Tu autem tanta virtute ac tẽperantia præditus es scilicet, ut cenas lautiores, & sumtuosiores contemnere queas. ironia est. sentit enim planè contrarium eius, quod dicit, nempe herum suum tam imbecillum esse, & propè nullius virtutis, ut cenis opiparis facillimè capiatur & vincatur. Iam verò *cenis respondere opimis*, eadẽ ratione, & significatione dictum, qua *respondere fortuna*, epist. 1. lib. 1. & *Respondere cupidinibus*, suprà hac ead. sat. pro non cedere, non obsequi, sed cõtemnere potius. significat autem, non eam in illo in esse virtutem, & continentiam, & fortitudinem, & constantiam, ut cenas opiparas contemnere queat. Quòd si quis malet hæc legi interrogando, & sine ironia, hoc modo, Quantumvis licet virtus tibi magna sit, potène ea fretus cenas apparatus, & opiparas contemnere? non improbo. Licet etiã hoc modo hunc locũ explicare, & sine ironia. si ducor libo fumante, nihili sum, vel homo nihili audio. tu aut ingēti virtute præditus diceris, cū cenis opimis responsas, seu cū cenas opimas aspernaris. quasi ita dicat: non sine ingēti & admirabili virtute cenas opimas reijcis: vel ita, cū cenas opiparas reijcis: tū ingenstibi virtus adhibenda atque expromenda est. quod rarò euenit. nam plutimum, seu plerumque vinceris à cenis sumtuosis, easque libenter, & cupidè sequeris. quod cū facis, non leuius peccas, vel

non minus nequam es, quàm ego, quilibi nido- **D** re ducor.

OBSEQVIVM VENTRIS, &c.] huius loci hæc sententia est, dices me maiore meo malo vètri obsequi, quàm te, quia, si quando escas aliquas lautiores ligurriero, scapula meæ operientur loris. at tu cū cara, & sumtuosa obsonia cōfectaris, num impune ferre soles? minime verò. nam talem victum consequitur cruditas, & infirma corporis valetudo. longè igitur grauius plecteris, quàm ego, qui vapulo.

CVR?] cur grauius plector, cū ventri morè gesserò, quàm tu? quasi dicat, non est ita.

QVID? TV IMPVNITIOR, &c.] quid? (inquit Dauus) tūne impunitior, id est, impunius, illa obsonia confectaris, & concupiscis, quæ magno constāt: sic autem edendum curavi Cod. veteres omneis secutus. vulgati enim sic habent, *Qui tu impunitior, illa, Quæ paruo sumi nequeunt cum obson. capt.*

NEMPE INAMARESCVNT] non est ita (inquit Dauus) id est, non est tibi minus impunita ista victus intemperantia, ac luxuria, quàm mihi mea edacitas: non minoris tibi constant cara ista obsonia, cenæque sumtuosæ, quàm mihi mea **E** auiditas, propterea, quòd nimia ciborum copia tibi ægrè concoquitur à ventriculo. ita nascitur cruditas: ex qua totius corporis constitutio perturbatur. his similia sunt illa sat. 2. huius lib. *Pūter aper, rhombisque recens, mala copia quando ægrum sollicitat stomachum.* ibid. at simul assis *Miscueris elixa, simul conchylia turdis, Dulcia se in bilem vertent, &c.*

ILLVSQVE PED. VIT. FERR. &c.] propterea quòd ventriculus cruditate laborans, suo munere probè fungi non potest. quo fit ut corpus non alatur, debilitentur pedes, & reliquæ corporis partes. Sic aut legendum, non *Illisque*. Nā per illos pedes nihil aliud significari possit, quā pedes, qui offenderunt, vel offensi sunt in quippiã durum: quod solet ferè ijs accidere, qui in tenebris ambulant, etiam siccis, aut certè non ebrijs. at qui nimio cibo, & immoderato vini potu vtuntur, etiamsi pedes non illiserint rei vlli solidæ: **F** etiam si luce clara iter facere velint, à pedibus nihil iuuantur, quia totum corpus intemperato & immodico victu debilitatum ac vitiatum pedes quoque ipsos, qui sunt veluti corporis columnæ ac bases, debilitat & corrumpit. Ventriculus enim cibo & vino obrutus nihil concoquit. ita alimentum crudum, neque à calore interno confectum & commutatum, didi non potest in singulas partes corporis. Fraudantur igitur ac destituuntur & manus & pedes & ceteræ corporis partes eo, quo egent, alimento, hoc est, quod Horatius per translationem dixit, illudūtur. Contrà illi pedes, & ex offensione aliqua faucij ac debiles, corpus ferre non possunt, etiam integerrimū, & valentissimum. At hīc corpus vitiatū & corruptum, epulis & vino scilicet, pedes, ad quos vitiatum corporis contagio peruēnit. ferre non possunt. Atq; ut hoc totum planius intelligatur, Senecæ verba in epist. 1. lib. 15. adscribam. *Medicina quondā pan-*

A carum fuit scientia herbarum, quibus sifteretur fluēs sanguis, vulnera coiret paulatim. Deinde in hac peruenit tam multiplicē varietatem. Nec est mirum tū illā minus negotij habuisse firmis adhuc, solidisq; corporibus, & facili cibo, neq; per artē voluptatemq; corrupto. Qui postquam cœpit non ad tollendam, sed ad irritandā famem, queri, & inuenta sunt mille cōditiua, quibus auaritia excitaretur: quæ desideratibus alimenta erant, onera sunt plenis. Inde pallor, & neruorum vino madentiū tremor, & miserabilior ex crudelitibus, quā ex fame, macies. Inde incerti labantiū pedes, & semper qualis in ipsa ebrietate, titubatio. Inde in totam cutem humor admissus, distentiūque venter dum male assuescit plus capere, quā poterat. Inde suffuso lurida bilis & decolor vultus, tabesque in se putrescentiū, & retorti digiti articulis obrigescentibus, neruorum sine sensu iacentium torpor, palpitatio membrorum sine intermissione vibrantium, &c. Iā quod ad verbum illudo attinet, nunc quasi absolutum cum dandi casu iungitur, vt Orat. pro Rosc. Amer. Finge aliquid saltem commode, vt ne planē vi de aris id facere, quod aperte facis, huius miseri fortunis & horum virorum talium dignitati illudere. &

B Virg. Aen. 2. certāque illudere capio. & Hor. sat. 4. lib. 1. Illudo chartis. nunc est ἐνερπηδόν, & iungitur cum quarto casu, vt Terent. Andr. Dum studeo obsequi tibi, pene illusi vitam filia. Idem Heautont. dignam me putas, quam illudas? Idem Phorm. satir' superbe illuditis me? & M. Tull. lib. 1. de orat. ad Q. fr. Cum & illud nimium acumen illuderet, & admirare ingenium Scauula, &c. idē ibid. Rhetorū præcepta solebat illudere Carneades. Virg. Aen. ix. 2. verbis virtutem illude superbis. Ex quo participium illusus. M. Tull. pro Quintio, multis vadimonij desertis: saepe illusi ac destituti. Iterū Horat. sat. 5. lib. 2. Illususque dabit risus Nasica Corano. Sic igitur hæc interpretor. Illusi pedes, id est, fraudati & destituti necessario alimento propter incontinentiam in victu scilicet, & edacitate & temulentia, vitiosum corpus, id est, corruptum & morbosum, ferre non possunt. Omnino, vt sapius eadem iterē, illusi pedes cōuenit: illisi pedes, quod valet impecti aut offensi pedes in aliquod durum ac solidum, non cōuenit. Atque hanc meam interpretationem tres viri doctissimi, quorum iudicium pluris facio, quam omnium μελανέρον, συκοφαντών, καὶ βασκανών æruginem, pus ac venenum, vno ore consentientes comprobant.

C AN HIC PECCAT, &c.] argumentum est à minore: Demus, puerum seruum, qui furtiua strigili vnam emit, peccare: quanto grauius peccatis, qui prædia sua vendit, eorumq; pretium in cōmenda obsonia, & in cenas sumtuosas apparandas infumit, ac profundit? naclerus quidam apud Menandrum (vt refert Athenæus lib. 4.) vota facit, vt qui agros, & prædia vendunt, & bona sua comedunt, semper nauigent, numquam terram tangerent, vt ita sentiant, quali bono accepto non pepercerint. sic Menander, Ω φιλάτη γῆ μή περ, αὖς σήμερον σφόδρ' εἰ τοῖς νοῦν ἔχουσι κτήμα, πολλὰ τ' ἄξιον. ὧς δ' ἦτ' ἐχέω, εἴ τις πατρῶν ἀφ' ἀλαβῶν Γλυῖ καπαφάζοι, πλείν τε πνὶ δ' ἰσ. πλῆς, καὶ μὴ δ' ὀπταίνεσθαι, ἢ ἔτις ἡδὲ τοιοῦτον ἀφ' ἀλαβῶν ἀγαθὸν ἐκείφισατο. id est, o carissima

mater, terra: quàm magnifica es prudentibus possessio, & magni pretij. Quàm oportebat si quis agrum à patre relictum deuorauerit, cum perpetuò nauigare, & numquā terram tangere, neque in eam facere, vt hoc pacto tandem cognosceret, quanto bono accepto, ei non pepercerit.

QVI PVER VVA FURTIVAM MUT. STRIGILEM] sic edendum curavi, nouem libros manu scr. secutus, vbi vulgati habebant, qui puer vnam Furtina mutat strigili. minus rectè. Ita enim loqui solet Horatius verbo mutare: vt Oda 29. lib. 1. Socraticam & domum Mutare loricis Iberis, id est, Socratica domo omiſſa, fumere loricas lberas: quod genus loquendi notauimus ad Odam 16. eiusd. lib. ibi, nunc ego mitibus Mutare quero tristia. Sic igitur hūc locū explico, puer, qui sub noctem data strigili furtiua vnam accipit.

NIL SERV. GVL. P. H.] nil seruile habet, cum gulæ paret, ac seruit? quasi dicat, plurimum.

ADDE, QVOD IDEM] sic Aristoteles de improbis ac vitiosis hominibus lib. nono de moribus ad Nicom. Et vitiosi homines quarunt quibus sc̄i totos dies traducant: se ipsos autem fugiunt. multa enim graua & horrenda recordantur. & cum soli sunt, talia expectant altera: cum alijs autem obliuiscuntur: & cum sit nihil in eis amabile, nullo erga se amoris affectu commouetur. verba Græca sunt hæc, Ζητοῦσι τε οἱ μοχλοῖσι καὶ ὧν συνημερεύουσιν. ἐαυτοὺς δὲ φεύουσιν. ἀνὰ μνησκόνοται γὰρ πολλῶν καὶ δυσχερῶν καὶ πικρῶν ἐπὶ αἰσῶσι καὶ ἐαυτοὺς ὄντες· καὶ ἐπὶ ῥῶν δ' ὄντες ὀφθαλμοῖσι καὶ ἐν δὲ φιλικῶν πύχεσσιν ἐαυτοὺς. Sic Lucretius lib. 3. Hoc se quisque modo fugit: at quod scilicet, vt sit, Effugere haud potis est, ingratis heret, & angit, Propterea morbi quia causam non tenet æger. vide supra Od. 16. lib. 2. patriæ quis exsul se quoque fugit.

NON OTIA RECTÈ PONERE] nulla in re seria, atque honesta otium tuum ponere potes.

TE QUE IPSVM VITAS FVG. ET] tute ipsum fugis, vt serui improbi solent à domino fugere, & huc, & illuc errare. seruos errone distingunt Iurisconsulti à fugitiuis, quod hi ita fugiunt à dominis, vt non habeant in animo ad eos vniquam reuerti: errone eo consilio fugiunt, vt aliquando reuertantur. sed hoc loco Horatius hanc distinctionem non seruat: vtiturque his nominibus translatè, hoc modo: tu te ipsum, vt fugitiuus, & erro, vitas: seruorum errone, & fugitiuorum instar, qui dominum reliquerunt, te ipsum fugis. secutus sum autem scripturam librorum manuscriptorum Donati, Faëni, 2, Vaticanorū, Torneſij. nam excusi omnes, quos quidem viderim, habent fugitiuus vt erro, quam scripturā si quis probabit, sic explicabo, Te ipsum vitas, vt erro fugitiuus, id est, vt seruus erro, qui fugit à domino: vel te ipsum vitas, fugiēs à te, vt erro: vel te ipsum vitas, vt seruus fugitiuus errabundus. quod si placebit, idem ferè valebit hoc loco fugitiuus, quod fugax, aut fugere solitus, quemadmodū Terent. in Heautont. argentum fugitiuum: & Varro lib. 1. de ling. Lat. obliuionem fugitiuam appellat. ego tamen priorem scripturam magis probo

FALLE-

A FALLERE] leuare, lenire, βυκολεῖν. vt Virg. Æneid. 4. si fallere possit amorem.

NAM COMES ATRA PR. SEQ. F.] sic Od. 16. lib. 2. quid terras alio calenteis Sole mutamus? patria quis exsul Se quoque fugit? & epist. ad Villic. lib. 1. Stultus uterque locum immeritum causatur inique: In culpa est animus, qui se non effugit umquam.

VND E MIHI LAPIDEM?] loquitur Horatius, serui oratione nimis libera offensus. significat autem, sua vitia neminem libenter audire. Vnde mihi lapidem, subint. sumam?

AVT VERSVS FACIT] significat, versuum faciendorum studium, insaniam esse proximum, atque ad insaniam propemodum hominem adigere, vt supra sat. 3. huius libri, Adde poemata nunc, hoc est, oleum adde camino, Quasi quis sanus fecit, sanus facis & tu.

ACCEDES OPERA AGRI] mittam te in agrum Sabinum, vt non accedas ad seruos octo operarios, qui in opere rustico faciendo versantur. sic Plaut. Mostell. Cis hercle paucas tempestat, Tranio Augebis ruri numero genus ferratile.

B

SATYRA 8.

VT Nasidieni iuuat te cena beati?

Nam mihi quereti conuiuiam, dictus here illic

De medio potare die. vt mihi numquam

In vita fuerit melius. da, si graue non est,

Quæ prima iratum ventrem placauerit esca.

In primis Lucanus aper, leni fuit Austro

C

Captus, vt aiebat cenæ pater. acria circum

Rapula, lactuca, radices, qualia lassum Peruellunt stomachum, sifer, alec, facula Coa.

His ubi sublati, puer altè cinctus, acernam

Gausape purpureo mensam perterisit: & alter

Sublègit, quodcumque iacèret inutile, quodque

Possset cenanteis offendere: vt Attica virgo,

Cum sacris Cereris, procedit fuscus Hydaspes

Cæcuba vina ferens, Alcon Chium maris expers.

Hic herus, Albanum Macenas, siue Falerum

Te magis appositis delectat: habemus vtrumque.

Diuitias miseras. sed queis cenantibus vnà

Fundani, pulchrè fuerit tibi, nosse laboro.

Summus ego, & prope me Viscus Turi- nus, & infrà,

Si memini, Varius. cum Seruilio Balatrone

Vibidius: quos Macenas adduxerat vmbra:

Nomentanus erat super ipsum, Porcius infrà,

Ridiculus totas simul obsorbere placentas.

Nomentanus ad hoc, qui, si quid fortè lateret,

Indice monstraret digito. nam cetera turba,

Nos, inquam, cenamus auceis, conchyliis, pisceis,

Longè dissimilem noto celantia succum:

Vt vel continuo patuit, cum passeris, atque; E

Ingustata mihi porrexerat ilia rhombi. Post hoc me docuit melimela rubere minore

Ad lunam delecta. quid hoc intersit, ab ipso

Audieris melius. tū Vibidius Balatroni.

Nos, nisi damnosè bibimus, moriemur inulti.

Et calices poscit maiores: vertere pallor Tum parochi faciem nil sic metuentis, vt acreis

Potores: vel, quod maledicunt liberius; vel,

Ferui-

- A Feruida quod subtile exsurdant vina palatum.
 Inuertunt Aliphanis vinaria tota
 Vibidius, Balatroque, secutis omnibus
 imis.
 Conuiuia lecti nihilum nocuere lagenis.
 Affertur squillas inter muræna natan-
 teis
 In patina, porrecta. sub hoc herus, hæc
 grauida, inquit,
 Capta est, deterior post partum carne,
 futura.
 His mistum ius est oleo, quod prima Ve-
 nafri
 Presbit calla, garo de succis piscis Iberi,
 Vno quinquenni, verum citra mare na-
 to,
 B Dum coquitur: cocto Chium sic conue-
 nit, ut non
 Hoc magis vllum aliud: pipere albo, non
 sine aceto,
 Quod Methymnaam vitio mutauerat
 tuam.
 Erucas virideis, inulas ego primus ama-
 ras
 Monstravi incoquere: illutos Curtillus
 echinos,
 Vt melius muria, quam testa marina re-
 mittit.
 C Interea suspensa graueis aulea ruinas
 In patinam fecere, trahentia pulueris a-
 tri,
 Quantum non Aquilo Campanis exci-
 tat agris.
 Nos maius veriti, postquam nihil esse pe-
 ricli
 Sensimus, erigimur. Rufus posito capite,
 ut si
 Filius immaturus obisset, flere. quis esset
 Finis, ni sapiens sic Nomentanus amicum
 Tolleret? heu Fortuna, quis est crudelior
 in nos
 Te deus? ut semper gaudes illudere rebus
 Humanis. Varius mappa compescere ri-
 sum
 Vix poterat. Balatro suspendens omnia
 naso,
 Hæc est condicio viuendi, aiebat: eoque
 Responsura tuo numquam est par fama
 labori.
 Tene, ut ego accipiar lautè, torquerier
 omni
 Sollicitudine districtum? ne panis adu-
 stus,
 Ne malè conditum ius apponatur? ut o-
 mnes
 Precincti rectè pueri, comique mini-
 strent?
 Adde hos præterea casus: aulea ruant si,
 E Ut modò: si patinam pede lapsus frangat
 agaso.
 Sed conuiuatoris, uti ducis, ingenium res
 Aduerse nudare solent, celare secunda.
 Nasidienus ad hæc: tibi dii, quacumque
 preceris,
 Commoda dent: ita vir bonus es, conui-
 uaque comis.
 Et soleas poscit. tum in lecto quoque vi-
 deres
 Stridère secreta diuinos aure susurros.
 Nullos his mallem ludos spectasse: sed illa
 Redde age, quæ deinceps risisti. Vibidi-
 us dum
 F Querit de pueris, num sit quoque fracta
 lagena,
 Quod sibi poscenti non dentur pocula:
 dumque
 Ridetur fictis rerum Balatrone secundo:
 Nasidienne redis mutata frontis, ut arte
 Emendaturus fortunam. deinde secuti
 Mazonomo pueri magno discerpta fe-
 rentes
 Membra gruis sparsi sale multo, non sine
 farre:
 Pinguibus & ficis pastum iecur anseris
 albi,

Et

A Et leporum auulso, ut multo suauius, ar-
mos,

Quam si cum lumbis quis edit. tum pecto-
re adusto

Vidimus & merulas poni, & sine clune
palumbes

Suauis res, si non causas narraret ea-
rum, &

Naturas dominus: quem nos sic fugimus
ulti,

Vt nihilominus gustaremus: velut illis
Canidia afflasset peior serpētibz Afris.

VT NASIDIENI IUVIT] Si hæc scriptura, vera est, in nomine *Nasidien* tertia, & quarta syllaba contrahuntur in vnam, videlicet i, & e, quod sæpe aliàs fieri solere supra ostendimus. præterea secunda eiusdem nominis syllaba hinc producit, cum infra corripitur ibi, *Nasidienus ad hæc*: & ibi, *Nasidienē redis*. verum ego incidi in duos libros manuscriptos Romæ, in quibus sic legitur. *Nasidien* qui inuit te cena beati? Quin etiā hic in Gallia in tribus item manuſc. eandem scripturam reperi. Vnde suspicari possit aliquis, eam non esse reiiciendam. sed quia & Priscianus lib. 17. priorem, ac receptam scripturam agnoscit, & ceteri omnes libri veteres comprobant, hanc de possessione deiiciendam esse non putavi. Notat autem Acro, *Nasidienū* equitem Ro. cetera elegantem, in commemorandis & prædicandis suis lautitijs fuisse putidum. Videtur tamen hic *Nasidienus*, non satis liberalis, neque elegans fuisse, ut suis locis indicabimus. Describitur hic fortasse *Saluidienus* ille *Rufus*, quem cōmemorat *Suetonius* in *Augusto*, his verbis. *Neque. n. temere ex omni numero in amicitia eius afflicti reperiētur, præter Saluidienū Rufū: quē ad cōsulatū vsq., & Corneliū Gallū, quem ad præfecturam Egypti ex insimulā utrumque fortuna pronexerat. Quorum alterū, &c. alteri (Nasidieno) ob ingratum & maleuolum animum domo & prouincijs suis interdixit.*

BEATI] ὁλβιος, μακάριος, ut apud *Homer.* *il. A. O γυγὶ ἐλευνῶσιν ἀνδρὲς μακάριος καὶ ἀρούραν, Πυρῶν, ἢ κριθῶν,* &c. diuitis, copiosi. ut *Od.* 7. lib. 3. *Thyna merce beatum.* & epist. ad *Loll.* 2. lib. 1. *beatus enim iam Cum pulchris tunicis,* &c. & epist. 2. eiusd. lib. quæ est 1. ad *Loll.* *Queritur argentum, puerisque beata creandis Vxor.*

DICTVS HERE ILLIC] dictus es mihi *heri* illic apud *Nasidienum* à meridie potare. *here* pro *heri*, notat *Prisc.* lib. 15. & hunc locum profert. quamquam in aliquot libris veteribus scriptum est *heri*.

SIC VT MIHI NVMQ] sic me inuit, ut numquam incundius vixerim: ut numquam libentius cenarim: ut numquam liberalius acceptus fuerim. sic locutus est supra *fat.* 2. huius lib. *bene erat non piscibus urbe petitis,* &c.

D A] dic. ut *Virg.* in *Tityro.* *Sed tamen, iste Deus qui sit, da Tityre nobis.*

QVÆ PRIMA IRAT. VENTR. PLAC.] supra *fat.* 2. cum *sale panis Latrantem stomachum bene leniet.* *Vlysses* apud *Alcinoum* ait ventre nihil esse impudentius, qui etiam in luctu, ac mærore, sui meminisse iubeat. sic *Hom.* *od. n. A'λλ' ἐμὲ μὲν δαρπῆσαι ἐάσατε καὶ δόμενοι περ Οὐ γὰρ πὶ συγερῇ ὅππῃ γὰ σέρι κωπὸν ἄλλο Επλετο,* ἢ τ' ἐκέλευσεν ἐο μνήσασθαι ἀνάγκη, καὶ μάλα πειρόμενον. id est, sed me cenare finito te, quamuis mærentem. Non enim quicquam aliud ventre improbius est: qui iubet, sui meminisse necessariò etiam eum, qui malis conficitur, ac vexatur.

AVSTRO] Austro leniter flante carnes efficiuntur teneriores. *Νότιος ὁρ σήπει* ait *Aristoteles* quodam loco, id est, *Auster* enim putrefacit.

CENÆ PATER.] cenæ pater, conuiuator, parochus in hac satyra idem valent.

QUALIA LASS. PERVELL. ST.] cuiusmodi res stomachum languentem, ac nauseantem laceſcunt, ac prouocant. adhibebantur enim illa ἀναστομωτικὰ χάριν, ut supra ostendimus ex *Athenæo*, comment. *fat.* 4.

SISER] genus est pastinacæ, quæ multis in cibis temperata, etiā in gratiā vertitur, inquit *Plin.* lib. 19. *Sosipater* autem lib. 1. instit. grammat. *Siser* inquit ἀγροῖον σέλινον, id est, agreste apium.

ALEC] genus liquaminis esse diximus supra *fat.* 4. FÆCVLA COA] ex vino *Coo*: genus condimenti.

ALTÈ CINCTVS] ἄλζωνος, expeditus ad ministrandum. sup. *fat.* 6. *veluti succinctus cursitat hospes.* vel, ut ego malo, cultu minime molli, habitu ipso pudicitiam præ se ferens, strenuus, virilis.

ACERNA] ex acere arbore factam. acernas mensas etiam fuisse in pretio, quamuis citreis inferiores, declarat distichum illud *Martialis* lib. 14. *Non sum crispa quidem, nec siluæ filia Maurea: sed norunt lautas & mea ligna dapes.*

GAUSAPE PURPUREO] *Prisc.* lib. 7. eo capite, ubi docet in sextis casibus nominum neutrorum tertiæ declinationis in e, reperiri e. & i. hunc versum profert. sic & *Lucill.* *Purpureo terſit tunc latas gausape mensas.* *Varro.* *Clauditur Oceano, Lybico mare, flumine Nilo.* *Lucret.* lib. 1. *Emare primum homines, è terra posset oriri Squammigerum genus, & volucres: ex quo Plauti iocus in Mil. glor. Maris causa hercle, ego hoc vtor oculo minus, Nam si a mare abstinuissē, tanquam hoc vterer. nā hunc Plauti versum sic emendauit *Muret.* lib. 3. *Var. lect.* Sed quòd ad huius loci sententiā attinet, *gausapa*, seu *gausapia* videntur adhiberi solita ad mensas tegendas potius, quàm ad tergendas: *Martial.* lib. 14. *Nobilis villosa tegant tibi gausapa citrum.**

VT ATTICA VIRGO CVM SACR. CER.] *Hydaspen* puerum formosum cum virgine *Attica* *Canephora*, seu potius *canephoro*, comparat. sacra autem *Cereris* in canistro quodam, aut cista ferebant virgines capitibus imposita, manib⁹ sublati, à sacerdote accepta diebus festis *Cereris*, *Mineræ*, & quibusdam alijs. Eas virgines *Eri-*

R r Cthonio

A **ETHONIO** regnate fuisse institutas, refert Suidas, à Philochoro traditum esse. Habebat autem suas & Pallas Canephoros. de quibus sic Pausanias in Attic. αὐτὸν δὲ μοι θαυμάσαι μάλιστα παρέχον, ἔστι μὲν ἕκ ἐς ἀπαιτίας γάρματα, καὶ τὸ δ' οἷα συμβαίνει. Παρθένοι δὲ οὗ τοῦ καὶ τὸ Πολιάδος οἰκῶσιν ἢ πόρρω. καλεῖται δ' Ἀθλῳαῖοι σφᾶς κατηφόρες. Αὐτὰς χερσὶν μὲν πᾶσι διατάνεχται τῇ θεῷ. ὡς γενομένης δὲ τὸ εὐρύτερον δρῶσιν ἐν νυκτὶ τοιαύτῃ, ἀναθεῖσθαι σφίσι δὲ πᾶσι καφαλαῖς, αἱ δὲ Ἀθλῳαῖς ἱέρεια δίδωσι φέρειν, ἢ τὴν δίδωσα, ὅποιον τὴν δίδωσιν, εἰδὴ αἱ, ἢ τὴν φέρεσαις ὅππῃ μὲν αἱ. id est, *qua autem me maxima admiratione affecerunt, cum minimè sint omnibus nota, scribam cuiusmodi sint. Duae virgines à templo Palladis non longe habitant: eas autem Canephoras, seu Canephoros appellant Athenienses. Haec aliquantum temporis apud Deam commorantur. ubi verò dies festus aduenit, faciunt noctu sacra, suis capitibus imponentes, quae Minerva sacerdos dat eis ferenda, cum neque ea, quae dat, quid det, sciat: neque ea, quae ferunt, quid ferendum accipiant, sciant.* De iisdem sic M. Tull. Verr. de signis, *Erant praeterea duo signa non maxima: verum eximia venustate, virginali habitu, atque vestitu, quae manibus sublati sacra quaedam more Atheniensium virginum reposita in capitibus sustinebant. Canephora ipsae vocabantur. Ouid. lib. 2. Metamor. Illo fortè die casta de more puella Vertice supposito festas in Palladis arceis Pura coronatis portabat sacra canistris. habebat & Diana suas. Theoc. εἰδ. β. Ἡνὶ δ' αὖ τὸν Ὀδύλοιο καναφόρος ἄμμιν Ἀναξὶ Ἀλφειῶς ἐπ' Ἀρτέμιδος. id est, Venit nobis Eubuli filia Canephoros Anaxo ad nemus, seu fanum Dianae. habebat & Iuno Canephoros. sat. 3. lib. 1. persæpe velut si Iunonis sacra ferret. ascribit autem ad illud Theocr. interpres, virgines nupturas placandae Dianae causa, ne eam offenderent, atque in sese irritarent, quod virginitatem suam essent amissuræ, κατηφορεῖν, id est, sacra quaedam in Canistris cōdita, & occultissima ferre solitas esse.*

CÆCUBA VINA] vinum Cæcubum laudabant Romani illi veteres. sup. Od. 20. lib. 1. *Cæcubum, & prelo domitam Caleno Tu bibes vnam.*

ALCON] alter puer vinum Chium ferens prodit in medium.

C **CHIUM**] in nomine Chium, i, producitur, cū Chius primitiuū sit breue: docet Priscian. lib. 2.

MARIS EXPERS] aquae marinae experts. ἢ πελαγασσόμενον. Athen. lib. 1. scribit, veteres consueuisse aquam marinam in vina infundere, fortasse ut essent salubriora. Nam huiusmodi vina nullas cruditates gignunt, ventrem solvunt, stomachum aliquantum mordent, atque incitant, flatus non ingenerant, ad cibum concoquendum adiuuant. verba Athen. sunt hæc, οἱ δὲ ὅππῃ μελέτερον πελαγασσόμενοι οἶνοι ἀκραιπνοὶ τε εἰσὶ, καὶ καλὴν λύσιν, ὅππῃ δὲ ἀκρὸς τε τὸν σῶμα χον, ἐμφυσήσεις τε ἔχ' ἐνεργάζονται, καὶ σὺ καὶ πρᾶζονται τῷ τρυφῶν. Itaque fugam illam Bacchi ad mare, nonnulli sic interpretantur, ut per eam significari putent hanc conficiendi vini rationem, & aquae marinae infusionem. nam vinum a qua marina infusa suavius efficit: unde Plauti ioc^o Rudente, *Quasi vinis Gracis Neptunus nobis suffudit mare.* Plutarch. αἰτίας φυσικ. δὲ τὴν τῶν οἶνων θάλασσαν ὡς ἔχει. καὶ χερσὶν πᾶσι λέρουσιν αἰεὶς κομιδῆ δυνάμει.

αὐτὰς δὲ ποταμὸν βαλὼν τὸν Διόνυσον ὡς τῷ θάλασσιν. quā - D obrem vino mare infundunt? Oraculum quoddam aiunt piscatoribus editum esse, quod iuberet Dionysum in mare mergere. Inde institutum esse scribit Varro, ut refert Acro, ut delphini Libero appingerentur. Verumtamen ad vinum Chium aqua marina non adhibebatur, neque hodie adhibetur. & attende, in his verbis, *maris experts*, esse ambiguum, ut per vinum Chium maris experts, intelligamus significati vel verum Chium, in quod non solebat infundi aqua marina: & ita, maris experts: vel simulatum, & vernaculum, & in Italia natum, non ex Græcia navi aduectum: & ita maris experts, quod magis probo. Est enim magis Horatianum.

HERVS] dominus cenæ. Nasidienus.

ALBANVM] de vino Albano sic Athen. lib. 1. γίνεται καὶ τῷ καμπανίᾳ κύμῳ ὁ καλέμενος Ἀλβανός, πόπμος, κύφος δὲ τὸ ἐπὶ πέντε. id est, nascitur autē, & in agro Cumano, qui est in Campania, vinum Albanum quod appellatur, ad potionis usum accommodatum, & leue ab annis quinque.

DIVITIIS MISERAS] Alij putant orationem esse hominis suam copiam extenuantis hoc modo: habemus (inquit Nasidienus) utrumque, videlicet Albanum, & Falernum, si tibi magis placeat, quā, quæ tibi ministrantur: atque ita hæc verba *Diuitias miseras*, dicendum erit coherere cum superioribus verbis *habemus utrumque*: plane *diuitias miseras*: vel planè diuitiæ, miserae, & sollicitæ sunt: ut sint Nasidieni verba. alij *Diuitias miseras* existimant esse verba Horatii: & ita, à superiore versu separanda, hoc modo: ô Diuitias miseras Nasidieni. ô hominem miserè diuitem. quam sententiam magis probat Muretus: & mihi quoque probabilior est, ut intelligamus, ab Horatio urbanè Nasidienum derideri, qui cum habeat Falernum, & Albanum, vina laudatissima, & fortasse appositis meliora, non apponat tamen. Diuitiæ autem miserae sunt eius, qui eis non utitur. Sic *Arellus Sollicitas opes* dixit Sat. 6. eiusdem libri.

SED QVEIS CENANTIBVS VNA] id est, sed quibus alijs conuiuiis vnà cenantibus libenter, & iucundè cenaris, liberalitèrque acceptus sis, scire peruehim.

PVLCHRÈ FVERIT TIBI] benè fuerit tibi, iucundè vixeris. vide sup. annot. ad sat. 2. huius lib. *benè erat non piscibus urbe petitis.*

SVMMS EGO] id est, in summo lecto, & tamen medius inter Viscum Turinum & Varium.

CVM SEVILIO B.] Balatro & Vibidius erant in imo lecto: & inter eos medius cubabat Nasidienus conuiuator.

QVOS MÆCENAS ADDVX. VM BR.] vmbræ appellantur, ut dicem^{us} ad epist. ad Torq. lib. 1. conuiuæ non vocati illi quidem à conuiuatore: verum tamē eum, qui vocatus est, secuti. sed quæri potest quos dicat Fundanius vmbras fuisse Mæcenatis, Balatronemne & Vibidium: an Nomentanum, & Porcium: an hos omnes? si Balatronem & Vibidium, prouocabulum quos refertur ad ea, quæ antecedunt, si Nomentanum & Porcium,

A Porcium, hic erit ordo verborum, & Nomentanus erat supra ipsum Mæcenatem, Porcius infra, quos quidem Mæcenatē secum adduxerat non inuitatos à Nasidieno: & ita Aldus Manutius. Si hos omneis, mira erit verborum implicatio. Puto autem hic treis lectos fuisse: in summo lecto Fundanium medium, Viscum Turinum superiorem, Varium inferiorem accubuisse: in imo Balatronem, Vibidium, Nasidienum conuiuatore: in secundo, seu medio Mæcenatem medium, Nomentanum supra, Porcium infra discubuisse. media inter lectos erat mensa. Et credibile est, lectū, in quo Mæcenatē medius accubebat, secundum fuisse. Nam ut medius in lecto accumbentium locus erat honoratior, sic & secundus lectus. quod & Seruius admonet ad illum Virg. locum, *mediamq; locauit*: ubi hæc profert ex Sallustio: *Igitur discubere, Sertorius inferior in medio: super eū Fabius Hispaniensis senator exproscriptis: in summo Antonius, & infra scriba Sertorij Versius, & alter scriba Mæcenatē supra: in imo medius inter Tarquinium & Oniū* [al. Denatium] Perperna. Erāt scilicet (ut etiam dispositionem huius triclinij: & ordinem conuiuiarum accumbentium declarem *ἐν τριπόδῳ*) hic quoque tres lecti. In medio lecto duo accumbant dumtaxat, Sertorius, & T. Fabius Hispaniensis senator. Sertorius in medio lecto accubebat infra Fabium. & ita ille secundus erat Fabio. In summo lecto tres erant conuiuæ: medius cubabat Antonius: supra eum scriba Mæcenatē, infra Versius. in imo tres quoque conuiuæ: Perperna medius, supra Tarquinius, infra Denatius, seu Onius. Constat autem, Cassium Nomentanum fuisse luxuriosum, & perditum nepotem: de quo supra sat. 8. lib. 1. & alibi. Nomentanus igitur erat supra Mæcenatē, Porcius infra. Mæcenatē igitur medius: & præterea in medio lecto. atque ita in loco accubebat honoratissimo.

B SUPER IPSVM] sic habent libri veteres, non supra: quod malim tamen. & ita loquitur M. Tull. epist. ad Papirium Pætum lib. 9. *& quidem supra me Atticus, infra Verrius familiares tui*. omnino ego suspicor ab Horatio scriptum esse supra, vel certe super, id est, supera, seu supra. docent tamen nobiles grammatici, veteres vsurpasse *super* & *supera*, pro *supra*. quemadmodum vsurpauit Sallustius in superiore illo exemplo à nobis modo relato.

RIDICVLVS TOTA S] Porcius in eo ridiculus, quod totas vno haustu placentas absorbebat, quasi nimis liquidas. libri aliquot veteres, in his Vat. vnus, & Torn. habent *absorbere*. quam scripturam probo: ut *obligurire* apud Terent.

NOMENTANVS AD HOC] Nomentanus ad hoc fuerat à Nasidieno vocatus, vel à Mæcenate ductus, ut si quid esset obsonij lautioris, quod alijs obscurum, atq; incognitum esset, digito indicaret. vel, ut alijs explicant, in eo erat ridiculus, ut si quid inesset in cibis insipidum, aut illotum, aut vulgare, digito indicaret. erat enim hic Nomentanus, insignis obsoniorum artifex, iudex, & helluo.

NAM CETERA TVRBA] nam nos harum

deliciarum rudes, & imperiti, comedimus auéis, D conchyliis, &c.

LONGÈ DISSIMILEM NOTO] quæ omnia succum continebant nobis incognitum, longèque ei succo dissimilem, qui vulgo est notus.

PASSERIS] piscis plani: qui à rhombo, hoc tantum differt, quod rhombo situs corporis dexter resupinatus est: passeris læuus. Plin. lib. 9.

ATQVE INGVST.] aliquot libri manuscr. habent, *cum passeris assi, & Ingvst.*

PORREXERAT] sic reperi scriptum in trib. cod. Vat. & Iann. & Russard. & Cleric. nam vulgati habent, *porrexerit.*

MELIMELA] μέλιμμελα, mela mellei saporis.

DAMNOSÈ] plurimum. nam damno: conuiuatoris supra modum bibunt conuiuæ.

MORIEMVR INVLT I] iocus: quasi ita dicat. par est nos Nasidieno, qui nos inuitauit, tam que inelegāter, & illiberaliter accepit, hanc gratiam referre. ut plurimum bibamus: quod nisi faciemus, Nasidienus nos impune cibis tam vilib⁹, & vulgaribus, & illotis pauert. vel diciocum in eo consistere, quod oratio eorum, qui in ancipiti, & aduerso prælio, quamplurimis hostibus interfectis, mori decreuerunt, ad certamen poculorum transfertur. Virgil. Æneid. 2. *numquam omnes hodie moriemur inulti*. ego illud malo.

ET CALICES POSCIT] sic efferunt Græci αἰνέμεντες, subaudi κώλικας. vide annot. ad Od. 9. epod. *poscit* autem habet Cod. vnus Vatic. Rain. Card. Torn. quos secutus sum. alij, *poscunt*. Apud M. Tullium poscere pro inuitare vsurpatum est. libro quarto accus. *fit sermo inter eos, & inuitatio, ut Græco more biberetur: hospes hortatur. poscunt maioribus poculis.*

VERTERE PALIOR] tum cæpit Nasidienus pallere.

PAROCHI] conuiuatoris, qui cenam præbebat. aliàs parochum appellant *παροχὴν*, eum, qui salem, acetum, oleum, ligna, & similia præbet legatis, aut magistratibus, ut diximus sup. ad sat. 4. lib. 1. M. Tull. epist. ad Att. lib. 13. epist. 1. *Omnino eum Sextius noster, parochus publicus, occupauit, quod quidem facile patior. Veruntamen quod mihi magno beneficio meo magna cum fratribus illius necessitudo est, inuito enim per litteras, ut apud me denersetur.*

ACREIS] qui largiter, & supra modum bibunt. ut sat. 2. huius lib. *acriapocula.*

EXSVRDANT] hebetant, obtundunt. tralatio est ab aurium sensu ad gustatum. palato enim iudicantur sapores.

INVERTVNT ALIFANIS, &c.] i. vini cados inuertentes, totos exhauriunt poculis Alifanis. alij per vinaria lagentas significari volūt, quod magis probo. M. Tull. orat. pro Plancio. *totus ille tractus celeberrimus Venafranus, Alifanus*. iam illud inuertunt vinaria, dictum, ut vertere cados, Od. 29. lib. 3. *Non ante verso lene merum cado*. Vertebantur enim cadi, & similia vasa vinaria, cum vinum ex ijs promebatur: & cum exhauriebantur, ita inuertebantur, ut os terram tangeret, ut docet Acro, siue quis alius nomine Acronis.

R r ij IMIS]

A IMIS] qui accumbabant in imis lectis, seu in infimis lectorum partibus, ut epist. ad Loll. 2. li. 1. *imi Derisor lecti*. seu infimiloci, atque ordinis hominibus.

CONVIVAE LECTI] conuiuae honorationes, qui summi & medij accumbabant, videlicet Maecenas, Viscus Turinus, Varius, ego Fundani⁹.

SQVILLA] supra sat. 4. *Tostis marcentē squil* *lis recreabis, &c. Potorem.*

NATANTEIS] iniure, quod iam iam describet.

PORRECTA] muræna procera, in patina exposita: elixa scilicet, & patinaria. participium *porrecta* declarat murænae magnitudinem, ac proceritatem. sic sup. sat. 2. huius lib. *Porrectum magno magnū spectare catino Velleū, aut Harpyijs gula, &c.*

HÆC GRAVIDA (INQVIT)] si verum est, quod de muræna traditum est, eam cum serpente commisceri, cibus est non tam suavis, quàm periculofus. Oppianus quidem lib. 1. ἀλευτ. hanc vulgatam de muræna opinionem non prætermisit. sic enim scribit, Ἀμφὶ δὲ μυραίνης φάπης ἔρχεται ἢ αἰδῆλος, ὡς μὲν ὄφης γαμέει π, καὶ ἔξ ἄλλος ἔρχεται αὐτῇ Πρόφρων ἰμείρουσα παρ' ἰμείροντι γάμοιο, &c. id est, de muræna fama dimanat non obscura, serpentem cum ea commisceri, & eam ipsam ex mari prodire libenter & cupidè, & ad serpentem accedere coniunctionis cupiditate affectam.

SVB HOC] cum allata esset muræna, atq; appositā. *sub hoc*, id est, hoc ipso tempore: vel circiter hoc tempus.

DETERIOR CARNE] deteriore carne futura, si post partum capta esset.

HIS MISTVM IVS EST] ius ex his, quæ sequuntur, temperatum est: ex his constat, nempe ex oleo Venafrano, garo optimo, vino quinquenni Italico, & Chio, pipere albo, aceto Methymneo. Hæc muræna, elixa erat, & ideo in ius immersa, & in patina porrecta. sup. satyra 4. eod. lib. *Nec satis est cara pisceis auerrere mensa Ignarum quibus est ius aptius, & quibus assis Languidus in cubitum sese conuiua reponat.*

C OLEO, QVOD PRIMA VEN. P.] oleo totius Venafrani tractus præstantissimo: vel potius eo oleo, quod primum ex oliuis Venafranis manavit verius, quàm expressum est: quod nostro sermone parentem, seu matrem guttam appellamus. oleum Venafrani in primis laudabatur: ut sup. sat. 4. *in super addes, Pressa Venafrana quod bacare misit oliua.* Martialis lib. 13. *Hoc tibi Campani sudavit baca Venafr. Vnguentum quoties sumis, & istud olet.*

PISCIS IBERI] id est, scombri. laudatissimum fuisse garum, quod ex scombris maceratis, ac liquefactis esset confectum, supra notauimus: quod item testatur Strabo libro tertio. cuius verba refert Athenæus lib. 3. δειπνοσφ. σφαγῶν δ' ἐν τελευτῶ γεωγραφικῶν πρὸς ταῖς Ἡρακλέους φησὶ νήσοις καὶ Καρχηδόνα τὴν καμνὴν πόλιν εἶναι σελήναιαν, ἐξ ἧς καὶ τὰ περίχρηστα νόμῳ λέγεται καὶ ἄλλου σκολομβροαχίαν ἀπὸ τῶν ἀλισκομένων σκολομβρῶν ἐξ ὧν τὸ ἄριστον σκευάζεται γάρου, id est, Strabo autem lib. 3. *Geograph. ait, ad Herculis insulas circa Karthaginem nouam, urbem esse Sexitaniam:*

ex qua salsamenta quadam quasi gentili nomine appellari, & aliam scombrorum prædam, à scombris, qui eo loco capiuntur: ex quibus optimum garum confici.

CITRA MARE NATO] Italico. significat, vinum Italicum quinquenne adhibitum esse in hoc iure coquendo: sed eidem iam cocto vinum Chium esse infusum. Verum si legamus *cocta*, hic erit sensus: in muræna coquenda vinum Italicum adhibitum esse, sed ei iam cocta, vinum Chium.

DVM COQVITVR] ius: vel muræna, si legamus *cocta*.

COCTO] iuri cocto vinum Chium est aptissimum. sed quidam libri calamo exarati habent *cocta*, videlicet muræna.

AC. QVOD METHYM.] aceto, ex vino Lesbio corrupto.

ERVCA VIRIDEIS INVLAS EGO PR.] Sic omnes quidem habent libri, præter vnum & alterum, in quibus est, *inulasque ego primus amaras, &c.* Sed ego olim hunc locum in omnibus libris deprauatum esse putabam: & duarum litterarum dumtaxat, in duabus vocibus, immutatione emendandum arbitrabar, & pro eo, quod vulgo legitur, *inulas ego Primus amaras*, ego *inulis ego primus amaris*, restituendum curaram, coniecturam meâ nonnullis viris doctis. approbantib⁹: ut horum verborum, atque adeò, huius totius loci hic ordo, hæcque sententia esset. Ego primus omnium monstravi, hoc est, docui incoquere inulis amaris erucas virideis, ut melius, quod Græci dicunt, ὡς ἀμύνοντες, id est, tamquam melius quiddam ea muræna, quàm testa marina, nempe echinus, remittit.

Curtillus autem monstrauit incoquere illotos, seu illutos echinos inulis. hæc igitur verba, *illutos Curtillus echinos*, includenda essent interpositionis nota. Iam hoc loquendi genus, *erucas inulis incoquere*, cum sit alijs Latinis vsitatum, tum Horatio. Virg. Georg. 4. *Huius odorato radices incog, Baccho.* Hor. Od. 3. epod. *Nū viperinus his crnor Incoctus herbis mēse fellit?* Nunc autem mihi videtur antiqua scriptura, à qua non discrepat vulgata, retinenda, ut intelligamus, erucas virideis, & inulas amaras incoqui iuri illi, quod descriptum est: & *erucas virideis, inulas amaras* positum esse ἀσυνδέτως. Quod autem ad hoc attinet, ut melius, tale est illud, quod est in hac eadem sat. *Et leporū, annullos, ut multo suauius, armos*, id est, ut rem multo suauiore: vel, ut multo suauius quiddam. Echinum piscem porro diximus esse ex genere testaceorum, ad illum locum, *Horret capillis, ut marinus asperis Echinis*, Od. 5. epod. Quod autem in nonnullis libris veteribus, ut in duobus Vatic. & in Iann. scriptum est, *Erucas virideis, inulasque ego prim. am. &c.* hanc scripturam ideo non sequor: quia sit mihi verisimile copulationem quæ ab aliquo semidocto scripturæ receptæ fuisse additam. Verumtamen iudicet lector eruditus.

ILLUTOS CVRTILLVS ECHINOS] illutos, id est, non liquatos, non maceratos, non delutos, ἀμύτους, non labefactos, non liquefactos, id est, echinos integros, non muriam ex eis factam.

A INTEREA SUSPENSÆ GRAVEIS AVLÆ] quæ cameris tricliniorum subtendebantur, & suspendebantur, seu potius suspendebantur, ut si quid pulueris supernè caderet, exciperent. *suspensæ* malim legi, à verbo *suspando*, quàm *suspensa*, à *suspendo*. Seruius ad illum Virgil. locum Æneid. 1. *aulæ iam se regina superbis*, aulæa interpretatur vela picta: docetq; aulæa esse dicta quòd primum in aula Attali regis Asiæ, qui populum Ro. scripsit heredem, inuenta sunt. *ideo etiam in domibus tēdebantur* (inquit) *aulæa*, ut imitatio tentorium fieret, sub quibus bellantes semper habitauere maiores. Varro tamen dicit, vela solere suspendi, ad excipiendum puluerem, quia tum usus camera ignorabatur. Vnde Horatius: *Interea suspensæ graueis aula ruinas*, &c.

IN PATINAM] in eam patinam, in qua inerat muræna illa porrecta, elixa, & patinaria.

PULVERIS ATRI, QUANTVM] tantum, subintellige. ut sat. 3. huius lib. *Frumenti, quantum metit Africa*. Sed dicere possit aliquis, hoc tricliniū, in quo hic cōuiue cenabāt, nō fuisse cameratū, si vera sunt, quæ modò retulimus ex Seruio, & Varrone. camera enim nō facile puluerē colligebant. Iccirco in triclinijs cameratis non erat opus aulæis. At in hoc triclinio erant aulæa.

MAIUS VERITI] fortasse totius domus aut certè tabulati, aut recti, aut camera, si hoc triclinium erat cameratum, ruinam.

RUFVS] Nasidienus cōuiuator, cenæ pater.

POSITO CAPITE] demisso capite, & ita mæstus. κατεβαλὼν τὴν ὄψιν, ἢ τὴν κεφαλὴν.

IMMATVRVS] ætate ad mortem immatura.

FLERE] flebat: vel flere cœpit.

SAPIENS] vel sapiens in ea disciplina, quæ ad obsoniorum apparatus, & ventris, gutturisque voluptatem pertinet: vel sapiens, cui palatum sapiebat: vel quòd sapientis esse velit, hilariter & iucundè viuere, ut Od. 11. lib. 1. *sapias: vina liques*, &c.

TOLLERET] in spem meliorem erigeret, de missum excitaret, mæstum solaretur. sup. enim dixerat, *Rufus posito capite, ut si Fil. imm. obisset, flere*.

C VT SEMPER, &c.] quàm, &c. sic sup. sat. 6. *ut tu Semper eris derisor*.

SUSPEND. OMNIA NASO] omnia deridens. sup. sat. 6. lib. 1. *naso suspendis adunco Ignotos*.

HÆC EST CONDICIO VIV.] hac conditione (inquit) nati sumus, ut multis & varijs casibus exposita sit vita nostra. sermo dissimulationis, & vrbauitatis plenus.

TV O] alloquitur Nasidienum conuiuatorem.

TENE, VT EGO] tene æquum est sollicitari, & laborare, ut lautè accipiar? ne panis, &c. sic Phorm. ille apud Ter. Phorm. *Tene a symbolum venire vinctum, atque lautum è balneis*, Otiosum ab animo: cum ille & cura, & sumtu absimitur, Dū tibi sit, quod placeat? ille ringitur, ut tu rideas, Prior bibas, prior decumbas? cena dubia apponitur? tale & illud loquendi genus est Od. 8. epod. *Rogare longo putidam te saculo*, &c.

ACCIPIAM LAVTE] sic Virg. Æn. 3. *Illos porticibus rex accipiebat in amplis*.

TORQUERIER] cruciari, ang. ut epist. ad D. Loll. lib. 2. *Ludentis speciem dabit, & torquebitur*.

NE PANIS ADVSTVS, &c.] hæc fortasse peccata fuerant à Nasidieno, quæ dissimulanter & vrbauè reprehendit Balatro.

VT OMNES PRÆC.] fortasse pueri Nasidieni, qui in hoc conuiuio ministrabāt, erant minus rectè præcincti, erant incomti, ineptique ad ministrandum.

SI PATINAM PEDE L. E.] si quis puer, seu minister non minus ineptus, aut absurdus, quàm agaso aliquis, offenso pede patinā frangat. Nasidienum notat, qui taleis ministros haberet.

SED CONVIVATORIS, &c.] id est, quem admodum imperatoris ingenium in rebus aduersis perspicitur, & elucet, in secundis obscurum est: sic & conuiuatoris prudentiam declarat casus aliquis aduersus, qui in conuiuio interuenerit. Non pugnat hoc cum eo, quod scribit Cæsar lib. 7. de bello Gall. *res aduersas imperatorum auctoritatem minuire*.

QUÆC. PRÆCERIS] quæcumque optes: &c. &c. Dij faxint, ut omnia tibi ex sententia succedant. omnia optata tibi à Dijs contingant. sic Plautus Afin. *Dij tibi dent quacumque optes*.

COMIS] vrbauus, ὑπεράπλος, facetus. sat. 4. lib. 1. *Hic tibi comis, & vrbauus, liberq; videtur*.

ET SOLEAS POSC.] ex hoc loco intelligere, & colligere licet, veteres illos Ro. soleis in triclinio vsos esse, non calceis. his enim utebantur foris, & in publico. Vtebantur soleis & qui morbo impediti, vel alioqui minus firmi, minisque rectè valentes, publico abstinebant, & domi se continere propter morbum, & corporis infirmitatem cogeantur. sic meretrix illa apud Plautū in Trucul. puerperā simulans, soleas poscit. *Dato soleas, atq; me intro adutū ducite*. Denique utebantur soleis in cubiculo & triclinio. Iccirco Verri obijcit M. Tullius lib. 5. accus. stetit eū soleatū in littore cū pallio purpureo, &c. Præterea hinc etiam intelligimus, conuiuas soleas ponere solitos esse antequàm accumberent.

IN LECTO QVOQVE] ex hoc loco perspicuum est, non omneis conuiuas in vno lecto accubuisse, sed plureis lectos fuisse. *videres* autem videtur positum pro *audires*. audiuntur enim fursi, non videntur.

STRIDERE] à verbo *strido*. sic Virg. Georg. 4. *Stridere apes utero, & ruptis efferruere costis*. licebat (inquit) videre, seu audire conuiuas in singulis lectis confusurranteis. Secreta autem aure diuisos susurros dicit, quia non communiter inter se confusurrabant, sed separatim terni in singulis lectis: neque collatis omnium capitibus, sed pro numero lectorum separatis.

NVLLOS HIS MALL. L. S.] Horatius loquitur. *his*, id est, quàm hos.

REDDE] renuntia, refer. tralatio est. nā reddere is propriè dicitur, cui datum est, vel qui eripuit, aut abstulit.

NUM SIT QVOQVE FRACTA LAG.] num, quemadmodum aulæa corruerunt, ita etiam lagenæ fractæ sint.

R r iij RIDR.

A

RIDETVR] dum ridetur à conuiuiis: dum rident conuiuæ, & cachinnantur.

FICTIS RERV] ob res confictas: rebus cōfictis: quia Nasidienus commendabat suas epulas, suaque condimenta, quæ reuera non erant commendanda: quæque talia non erant, qualia mentiebatur. similia sunt illa, *abditarum, amara curarum, opaca domorum, &c.* quæ notauimus ad Od. 12. lib. 4.

BALATRONE SECUNDO] id est, Balatrone approbante: ex sententia Balatronis: fauente, & applaudente, seu adiuuante Balatrone. sic supra *rumore secundo*. lege annot. ad epist. ad Fuscū Arist. lib. 1. M. Tull. ad Qu. Frat. lib. 2. *Vatiniū arbitratu nostro concidimus, Dijs, hominibusque applaudētib.* vel dic secundas quasi parteis agēte, vt quamuis esset magnus derisor, hic tamen ad alios in ridendo secundum locum obtineret, & secundarum partium esset.

NASIDIENE REDIS MVT. FR.] *ἄπο-σπονῆ* ad Nasidienum. sed hoc sentit: Nasidienus mutata frontis redit, id est, Nasidienus hilarior & latior redit.

B

MAZONOMO.] genus lancis prægrande.

SPARSI] aspersi, conspersi, vt lat. 4. huius lib. *Coryciūque croco sparsum stetit.*

PINGVIB. ET FICIS PAST. IEC. ANS.] iecur saginatum, & auctum pinguibus ficis. Athen. lib. 9. scribit, tanto in pretio fuisse veteribus anseris iecur, vt essent apud eos *ἄνεσσοι*, id est, anserum pastores, qui anseres ita alerent, vt eorum iecur mirificè augeretur: quod item tradit Plinius. Ego in Italia idem vidi factitari. sed quomodo, aut qua arte id fieret, non admodum quæsiui: nisi quod audiebam, dulcia ad eam rem multum conferre. Itaque hodie in Gallia mulier quædam potens & sumtuosa gregem anserum domi melle pascit. Martialis lib. 13. *Aspice quàm tumeat magno iecur anseris maius. Miratus dices: hoc rogo, creuit ubi?* Iam pingueis ficus dixit, quia ficis sunt meliores.

VT MVLTIS SVAV.] tamquam suauis quidam. sic fat. 4. huius lib. *Facundi leporis sapiens sectabitur armos.* Cod. Tornes. & duo alij habēt, *Et leporis vulfos.*

C

EDIT] in duob. cod. Vat. Iannoct. Torn. Rufard. Nicot. legitur, *edit*, ab edim is, it, vt sup. Od.

3. epod. *Edit cicutis allium nocentius.* sic & Plaut. D in Pænulo, *Est domi, quod edimus.*

VIDIMVS ET MERVLAS PONI] poni. i. apponi: vt fat. 2. lib. 1. *positum sic tangere nolit*

SVAVEIS RES] appositio est, vt gramm. appellant. *merulas & palumbes, suauis res.* merula illa, & palumbes sine clune (inquit) suauis res essent, nisi dominus ineptè, & loquaciter de earū naturis & causis differeret: vel nisi nobis narraret harum palumbium, seu palumborum naturas, & quamobrè clunes eis deessent. Sed quid significat his verbis Horatius? utrū conuiuatorum quorumdam ineptias, inscitiam, & stultitiā notat, qui singularum rerū, quæ apponuntur, naturas & causas nimis subtiliter, & odiosè commemorant? Ita fit interdū, vt, dum velingeniū suum intempesti uè, atque ineptè ostendant, vel imprudentes aliquid de cibis appositis proferūt, quod parū placeat: cōuiuas ab edendo absterreant? atque huc fortasse pertinet, quod scribit Plutarch. lib. 7. sympos. *καὶ αὖτε οἷον δὲ φασὶς, καὶ μύρον ἐρωτᾶν, καὶ δὲ πικρὰ βέλαια, πορρικὸν κομὸν δὲ, καὶ νεόπλυντον*, id est, *& de vinorum, unguentorumque differentia rogare, & querere, pingue, & ineptum, & hominis nuper diuitis fatiproprium est.* an clunes illa iccirco detractæ erant palumbibus, quod utebant, cum tamen partes essent omnium suauissimæ naturæ: & ita carpitur inscitia conuiuatoris, qui palumbiū parteis eas apponeret, quæ minus lautæ essent: eas, quæ suauitate præstarent, apponi vetuisset, siue sua voluntate, siue ob eam causam, quā diximus? an in clunibus illis vermeis exstitisse dicemus, quod Acroni placet: & ideo defectas esse?

E

CANIDIA AFFL.] Gratiadiam, seu Canidiā veneficam, quam, vt apparet, odio Vatiniāno persequabatur, etiam hic insectatur, mordet, & lacerat non mimico, aut satyrico, hoc est, urbano, sed planè hostili, & Theonino dente.

PEIOR SERPENTIB. AFR.] hoc eò pertinet, quod quæ à serpentibus afflata sunt, quantumuis salutaria sint licet, venenata, & mortifera redduntur. Columella, *cauendumq, ne à serpentibus assentur, quarum odor tam pestilens est, vt interimat vniuersos.* in quibusdā codicib. manuscr. reperi scriptum *atris pro Afris.* ego nihil muto: quamquam *atras* viperas dixit Oda 4. lib. 3. *Vtuto ab atris corpore viperis, &c.*

F

EPISTO-

A EPISTOLARVM LIBER D
PRIMVS.

I. AD MÆCENATEM. I.

RIMA dicte mihi, summa dicende camæna,
Spectatum satis, & donatum iam rude, quæris
Mæcenas iterum antiquo me includere ludo.
Non eadem est ætas, non mens. Veianius, armis
Herculis ad postem fixis, latet abditus agro:
Ne populum extrema toties exoret arena.
Est, mihi purgatam crebrò qui personet aurem:
Solue senescentem maturè sanus equum, ne
Peccet ad extremum ridendus, & ilia ducat.

B Nunc itaque & versus, & cetera ludicra pono:

Quid verum, atq; decens, curo, & rogo:

& omnis in hoc sum.

Condo & compono quæ mox depromere
possim.

Ac, ne fortè roges, quo me duce, quo La-
re tuter:

(stri,

Nullius addictus iurare in verba magi-

Quò me cumq; rapit tempestas, deferor
hospes.

Nunc agilis fio, & mersor civilibus un-
dis,

Virtutis veræ custos, rigidusq; satelles:

Nunc in Aristippi furtim praecepta re-
labor,

C Et mihi res, non me rebus subiungere co-
nor.

Vt nox longa, quibus mentitur amica,
diesq;

Longa videtur opus debentibus: ut pi-
ger annus

Pupillis, quos dura premit custodia ma-
trum:

Sic mihi tarda fluunt, ingrataq; tempo-
ra, quæ spem,

• Consiliumque morantur agendi nauiter
id, quod

(æquè:

Æquè pauperibus prodest, locupletibus

Æquè neglectum, pueris, senibusq; no-
cebit.

Restat, ut his ego me ipse regam, solerq;
elementis.

Non possis oculos quantum contendere
Lynceus:

Non tamen iccirco contemnas lippus in-
ungi.

Nec, quia desperes inuicti membra Gly-
conis,

Nodosa corpus nolis prohibere chiragra.

Est quâdam prodire tenus, si non datur
ultra.

Feruet auaritia, miseroq; Cupidine pe-
ctus?

Sunt verba, & voces, quibus hunc leni-
re dolorem

Possis, & magnam morbi deponere par-
tem.

Laudis amore tumes? sunt certa piacu-
la, quæ te

Ter purè lecto poterunt recreare libello.

Inuidus, iracundus, iners, vinosus, ama-
tor:

Nemo adeò ferus est; ut non mitescere
possit,

Rr iiij

Si mo-

- Aⁱ Si modò cultura patientem commodet Is ne tibi melius suadet, qui rem facias, D
aurem.
Virtus est vitium fugere: & sapientia Si possis rectè: si non, quocumq; modo rē:
prima,
Stultitia caruisse. vides, quæ maxima Vt propius spectes lacrymosa poemata
credis
Esse mala, exiguum censum, turpemq; re- Puppil:
pulsam, An, qui fortuna te respondere superba
Quanto deuities animi, capitisq; labore. Liberum, & erectum præsens hortatur,
Impiger extremos curris mercator ad In- & optat?
dos, Quod si me populus Romanus fortè ro-
get, cur
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, Non, ut porticibus, sic iudicijs fruatur ijs-
dem,
per igneis: Nec sequar, aut fugiam, quæ diligit ipse,
Ne cures ea, quæ stultè miraris, & optas: velodit:
B Discere, & audire, & meliori credere E
non vis?
Olim, quod vulpes agrotò cauta leoni
Respondit, referam: quia me vestigia
Quis circum pagos, & circum compita terrent,
pugnax, Omnia te aduersum spectantia, nulla re-
trorsum.
Magna coronari contemnat Olympia, Bellua multorum es capitum. nam quid
cui spes, sequar? aut quem?
Cui sit cōdicio dulcis sine puluere palma? Pars hominum gestit conducere publica.
Vilius argentū est auro, virtutibus aurū. sunt, qui
O ciues, ciues: quarenda pecunia pri- Frustris, & pomis viduas venentur aua-
mum est, ras,
Virtus post nummos, hæc Ianus summus Excipiantque senes, quos in viuaria mit-
ab imo tant.
Prodocet: hæc recinunt iuuenes dictata, Multis occulto crescit res fanore. verūm
senesq; F
C Laus suspensi loculos, tabulamq; lacerto. Esto alijs alios rebus studijsq; teneri:
Si quadringentis sex, septem millia de- lidem eadem possuntne horā durare pro-
bantes?
sunt, Nullus in orbe sinus Baijs præluet amæ-
nis,
Est animus tibi, sunt mores, & lingua, Si dixit diues: lacus, & mare sentit amorē
fidesq; Festinantis heri. cui si vitiosa libido
Plebs eris. at pueri ludentes, rex eris. Fecerit auspiciū: cras ferramenta Teanū
aiunt, Tolle tis fabri. lectus Genialis in aula est?
Si rectè facies. hic murus aheneus esto, Nil ait esse prius, melius nil calibe vita.
Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa. Si non est: iurat benè solis esse maritis.
Roscia, dic sodes, melior lex, an puero- Quo teneam vultus mutantem Protea
rum est nodo?
Nenia, quæ regnum rectè facientibus Quid pauper? ride. mutat cenacula, le-
offert, ctos,
Et maribus Curijs, & decantata Ca-
millis?

Balnea,

A *Balnea, tonfores: conducto nauigio aque
Nauseat, ac locuples, quem ducit priua
triremis.*

*Si curtatus inaequali tonsore capillos
Occurri: rides. si fortè subucula pexæ
Trita subest tunica: vel si toga disidet
impar:*

*Rides. quid, mea cum pugnat sententia
secum?*

*Quod petijt, spernit: repetit, quod nuper
omisit:*

*Astuat, & vitæ disconuenit ordine toto:
Diruit, aedificat, mutat quadrata rotun-
dis.*

B *Insanire putas sollennia me, neq; rides:
Nec medici credis, nec curatoris egere
Apratore dati: rerum tutela mearum
Cum sis, & prauè sectum stomacheris ob-
unguem*

De te pendentis, te respicientis amici.

*Ad summam, sapiens uno minor est Ioue,
diues,*

*Liber, honoratus, pulcher, rex deniq; re-
gum:*

*Præcipue sanus, nisi cum pituita molesta
est.*

In hac epistola plurima elucet verborum, & sententiarum lumina: elegantissima insunt, in ea translationes, & allegoriae, aliaq; verborum imutationes, & sententiarum forma. Res quidem ipsa è media philosophia petita, atque è liquidissimis Academiae fontibus hausta sunt, ut facile appareat, Horatium iam natu grandem, iocis, & nugis relictis, ad studiū seuerius, & sene dignius trāsire meditari. Perpetua autem est in hoc principio tralatio: quā sic explico, Mæcenās, quem ego primis meis versibus prædicaui, laudavi, atque ornavi: quemq; meis ultimis scriptis laudare, & ad immortalitatem consecrare institui, debeo quidem certè, tu me ad pristinum illud scriptionis genus, nempe ad versus lyricos, & (si satyræ in scriptis ludicris numerandæ sunt, ut quidam volunt) ad satyras reuocare, & percellere conaris, me (inquam) ex meis scriptis, quæ ad hominum manus peruenerunt, satis à populo cognitū. verum hæc ætas aliam vitam, alios mores, aliud studium deniq; postulat. versus lyricos feci partim iuuenis, partim ætate virili, ac media: satyras scripsi ludibundus: quibus comiter, & urbanè hominū mores reprehendi. neq; mihi scribendi vel voluptatem turpem, vel laborem recusandum esse duxi.

Nunc autem ætate iam ad senectutem præcipitata, periculum esse puto, ne, si me iterum ad versus scribendos, & ceteras res ludicras conferam, & ita me populi iudicio de integro committam, meā canitiem populo deridendam propinem.

PRIMA DICTE MIHI, &c.] sic Hom. ὅτι τῷ βασιλεῖ, ἔν σοι μὲν λήξω, σὸ δ' ἀρχομαι. id est, in te quidem desinam, abs te autem initium ducam. idem de musis Iouem canentibus. Ἀρχομαι δ' ὕμνεοι θεῶν, λήξω δ' ἀνθρώπων: id est, Musæ principio carminis sui Iouem laudant, & eius laudibus cantū finiunt. & Theocr. ἐγχευ. πολεμ. Ἀνδρῶν δ' αὖ Πτολεμαῖος οὐκ ὠρετοισι λεγέσθω, καὶ πύματις, καὶ μέσσοις ὁ ὕμνος ὡρερεται. id est, Virorum autem in primis Ptolemaeus dicatur, & ultimus, & medius. hic enim est hominum præstantissimus. & Theognis. ὦ δῖνα Λητὸς υἱὲ, Διὸς τέκος, ὃ ποτε σέιο Λήτομαι ἀρχόμενος, ὃ δ' ἀποπαύμενος. id est, O rex Latonæ filii, Iouis suboles: nunquam tui obliuiscar, neq; in principio meorū carminū, neq; in extremo. Ex hoc loco argumentantur quidam epistolas postremo loco ab Horatio esse scriptas, & postremo loco esse locandas.

SYMMA] suprema, vltima, ut Ode 28. lib. 3. Summo carmine, quæ Cnidon, Fulgentisq; tenet Cycladas.

SPECTATVM SATIS] satis perspectum, & cognitum, δοκίμασθαι. nota sunt illa loquendi genera apud M. Tull. spectata virtus, spectata fides, spectata nobilitas, quæ translata sunt ab histrionibus, & gladiatoribus. Terent. in Andr. enim uerò spectatum satis putabam, & magnum exemplum continentia. pertinet etiam interdum ad nummos. Plaut. in Persa. Non hercle quoi nunc hoc dem spectandum, scio. Ouid. 1. de Trist. eleg. 4. Scilicet ut fulvum spectatur in ignibus aurum, Tempore sic duro est experienda fides.

ET DONATVM IAM RVDE] liberati gladiatores, rude donabantur. M. Tull. Philip. 2. Tam bonus gladiator rudem tam citò accepisti?

ITERVM ANTIQV. M. INCL. L.] translatio sumpta à gladiatoribus. significat autem per ludum antiquum, versus lyricos, atq; amatorios, & fortasse etiam satyras, & omne genus versuū. Iam hoc genus loquendi queris includere, Horatio vsitatum, ut annotauimus ad Od. 15. lib. 1.

VEIANIVS] gladiatoris nomen.

HERCVLIS AD POSTEM FIXIS] Herculi consecratis, & ad eius ædem suspensis. Nam qui artem aliquam desinebant, eius artis instrumenta eiusdem artis prædidi deo sacrabant, & in eius dei templo suspendebant. Virgil. Melibæo, Hic arguta sacra pendebit fistula pinu. per postem autem templum significatur. Virg. Aeneid. 5. Neptuni sacra Danaïs de postere refixum.

LATET ABDITVS AGRO] delitescit in agro, arte armorum ludicra omissa.

NE POPVL. EXTR. TOTIES] id est, ne toties populo supplicet, ut eum libertatem exoret. sed potestne sapius exorari, seu obtineri libertas: eueniebat interdum, ut boni gladiatores, tamen si à populo libertatem obtinuissent, tamen propter excellentiam, in ludum iterum, atque iterum reuocarentur, atque adeo retraherentur, quam

A quam explicationem si probabimus, intelligetur hæc esse dicta ad laudem Veianij. tanquam boni gladiatoris: & ita Acro & Porphirio. Sed mihi magis placet Turnebi, viri ingenio & doctrina excellentis, sententia: qui hunc locum sic explicat: ne Veianius à pari suo victus, & ita iamiam ab eo iugulandus, à populo supplex salutē petat: quam quidem sapius victus Veianius, sæpenuerò exorauit. & ita malus gladiator fuit. Iam locus, in quo gladiatores decertabant, arena appellabatur. *extrema* autem dixit, quia ab extrema parte arenæ boni, & victores gladiatores à populo libertatē, mali, & victi, salutem petere solebant. Sed nō dissimulabo lectori, me reperisse scriptū in plerisq; libris manuscr. *exornet*: vbi alij habent *exoret*. quæ fortasse vera & recta scriptura est. hanc quidem vulgatæ anteposit Simeo Bosius. *exornet* autem, vt reperi annotatum in duobus libris manuscr. id est, ludo décoret. gladiatores enim dabantur populo: ex quo munus gladiatorum.

B PURGATAM] sic Plautus mil. glor. *Perpurgatis ambo damus tibi operam auribus*. contrā epist. prox. *Auriculas citharæ collecta sorte dolenteis*.

PVRG. CR. Q. PERS. AVREM] id est, qui me crebrò moneat non auersum à monitis. *perfonet aurem* autem idem valet, quod per aurem sonet: quale est illud Od. 7. lib. 2. *quis vdo Deproperare apio coronas, Curatue myrto?* pro eo, quod est, de vdo apio properare coronas curat, aut myrto. cuius generis aliquot exempla ad illum locū collegimus. alioqui *personare* verbum est absolutum & compositum: quod cum sexto casu iungi solet, vt Od. 17. lib. 1. *dulci Tyndari fistula Valles, & vsticæ cubantis Lænia personuere saxa*. & M. Tull. in Pisonem, *cum collega tui domus cantu, & cymbalis personaret*. vide plura ad Od. illam 17. lib. 1.

SOLVE SENESCENTEM] huc pertinent versus Ennij, *Sicut fortis equus. spatio qui sepe supremo Vicit Olympia, nūc senio confectus quiescit*. Solue autem, id est, deiunge à curru. Atq; ita Hom. *ἀνέν ἵππας ἐξ ὀρέων*. vt il. 15. *ἀντας ἐξ ὀρέων*: & itē saepe alibi.

C ILIA DVCAT] aggre spiritum ducat, spiritus difficultate laboret, ilia trahat, vt loquitur Pli. lib. 26. & item Lucanus quodam loco: anhelet, propterea scilicet, quod septem illa Circi spatia decurrere non possit.

VERSUS, ET CETERA LVDICRA] omnes ferè per versus, & ludicra, carmina lyrica significari putant. Non desunt tamen, ijque docti, qui etiā satyras in numero scriptorum ludicrorum habent, multoq; adeò magis, quàm Odarū libros. Sic enim disputant illi, Satyrarum locutio sermo merus est, nihilq; ex satyris Horatius, præterquàm risum legentium, quatit. Præterea duobus locis satis apertè declarat, satyras scriptionis genus esse ludicrum: vno, qui est lat. 10. lib. 1. *hac ego ludo, Quæ nec in ade sonent, &c.* altero, qui est lat. 5. eiusd. *vbi quid datur ot I, Illudo chartis*. Ego iudicium meum non interponam. hoc tantum dicam, in satyris multū quidē inesse vrbauitatis, & comitatis, & ioci: sed Horatium tamen, dum ride re, & iocari, & ludere videtur, plerumq; in eis res ferias agere: hic autem satis planè (vt mihi quidem

videtur) quid sentiat, verbis exprimere, atq; eloqui, nempe se versuū faciendorum finem facere, iocos omnes, amores, cōiuiua, nugas, res omnes ludicras deniq; omittere, seseq; totū ad philosophiam, tanquam vitæ superioris emendatricē, & omnium virtutū, vitæq; adeò beatæ effectricem, conferre in animo habere: quibus consentaneū est illud in epist. 2. lib. 2. in extremo. *Nimirum sapere est abiectis vtile nugis: Et tempestiuū pueris concedere ludum, Ac nō verba sequi fidibus modulanda Latinis: Sed vere numerosq; modosq; ediscere vitæ*. Idem eadem epist. duabus antè pagellis, ait annos, & ætatem ingrauescentem sibi eripuisse iocos omnes, *Venerem, conuiuia, ludum, Tendunt præterea* (inquit) *extorquere poemata*.

ATQVE DECENS] atq; honestum, seu decorum. *πικρόν καὶ ὀρεπτόν, ἢ ὀρεπτόν*.

OMNIS IN HOC SVM] totus in hoc sum. sic lat. 9. lib. 1. *Nescio quid meditans nugarum, totus in illis*. Nam omnem hic posuit pro toto. Sic Hornerus, *ἰλ. λ. πᾶς δ' ἄρα χαλκῷ λάμψ', ὠσετοροπῇ*. id est, omnis vtq; ferro Splendebat, vt fulgur. sic idem Horat. Od. ult. lib. 3. *Non omnis moriar, magnaq; pars mei Vitabit Libitinam, &c.*

CONDO, ET COMP. QVÆ M. &c.] non dicit, se ea scribere, quæ mox in lucem edere, & diuulgare possit, sed ea congerere, & recondere in animo, quæ mox ad vsum suum, & ad rectè, sapienter, & virtuti conuenienter viuendi facultatem sumere, & depromere queat. allegoria est ducta ab agricolis, qui fructus perceptos, & frumentum condunt. M. Tull. in Catone maiore. *non ferendis non percipiendis, non condendis fructibus*: vel ab ijs, qui in penu, seu in apotheca recondunt res ad victum necessarias, quas suo tempore depromant: & quibus, cum opus sit, vtantur. vt epist. 2. huius lib. *valeat possessor oportet, Si comportatis rebus bene cogitat vti*. His adde exemplum formicæ, quod est lat. 1. lib. 1.

QVO ME DVCE] quo duce, id est, quo auctore, & principe, *ἀνὰρχηγέτη*.

QVO LARE] qua familia: seu quo familiarum duce. erant enim plures philosophorum familia, vt familia Platonis, & Academicorum, familia Aristotelis. & Peripatericorum, Zenonis, & Stoicorum, &c. familiae autem dicebantur, quia quæ admodum qui sunt eiusdem familiae, eiusdem sunt nominis, atq; adeò cognominis: ita qui eundem in Philosophia ducem atque auctorem sequuntur, communi nomine, seu cognomine appellantur: vt Zenonis discipuli & sectatores, Stoici: Arcefilæ, noui Academici: Aristotelis, Peripatetici: Aristippi, Cyrenæici. sic Oda. 29. lib. 1. *Socraticam domum* dixit, pro familia Academica, & ijs, qui à Socrate orti sunt.

NULLIVS ADDICT.] videtur significare, se esse Academicum, quorum est nulli rei assentiri. qua de re M. Tull. lib. de finibus. Sed quod ait se nullius in verba magistri iurasse, idem ferè dicit M. Tull. alijs verbis, in proœm. lib. 4. *Tuscul. nos institutum tenebimus, nullisq; vnus discipline legibus astricti, quid sit in qua, re maximè probabile, maximè requiremus*. Idem in proœm. lib. 2. notans, ac

A tans, ac describens eos philosophos, qui vni disciplinæ sese dediderunt, eodem verbo vitur, quo Horat. nosq. ipsos redargui, refelliq. patiamur. quod iſſerunt iniquo animo, qui certis quibusdam, destinatisq. sententijs quasi additi, & consecrati sunt, eaq. necessitate conſtricti, ut etiā, quæ non probare soleant, ea cogantur constantia causa defendere. In voce addictus quidā subintelligunt sum, sed minus recte. nam pertinet ad verbum deferor, quod sequitur. Addicti autem propriè dicebantur debitores, qui, cum damnati iudicatum soluere non possent, nexi, creditoribus in seruitutem addicebantur.

IVRARE IN VERBA] sup. Od. 16. epod. Sed iuremus in hac. & Od. 15. In verba iurabas mea.

QVÒ ME CVMQVE RAPIT, &c.] tralatio perpetua est à nauigantibus ducta. significat, se seruire temporibus, id est, pro natura, & ratione temporum hanc, vel illam disciplinā, non semper vnam, eandemq. sequi ac probare.

AGILIS] quasi ad agendum promptus, & expeditus, &c. ut epist. ad Loll. 2. hoc libro, agilem, nauumq. remissi. & epist. ad Iul. Flor. cod. lib. Quæ circumuolitas agilis thyma?

ET MERSOR CIVILIB. VNDIS] idem dicit. significat enim, se interdum Stoicorum, aut Peripateticorum disciplinam colere, ac probare, qui sapientem à reip. administratione non auocant, ut mox ex M. Tullio ostendemus: interdum Cyrenaicis & Epicuræis assentiri, qui sapientem ad remp. accessurum negant. M. Tull. in orat. pro Sext. de Epicuro, sapientem omnia sua causa facere, remp. capeſſere hominem bene sanum non oportere. mersor autem scriptum reperi in trib. cod. Vati. & Iann. Clericano, Nicotianis, Russard. & sanè magis conuenit vndis hoc verbum, quàm versor. sic ferè Catull. ad Manlium, Accipe, quæ mersor fortuna fluctibus ipse.

VIRT. VERÆ CVST.] quales sunt Stoici, qui summum bonum, & vitam beatam in virtute ponunt: aiuntq. etiam sapientem ad remp. administrandam accessurum. M. Tullius lib. 3. de finibus sub Catonis persona, Cum autem adtuendos, conseruandosq. homines hominem natum esse videamus: consentaneum est huic natura, ut sapiens velit gerere, & administrare remp. Quidā hic legi volunt Virtutis veræ custos. Non defunt qui hoc modo, virtutis verus custos.

NVNC IN ARIST.] à quo Cyrenaica disciplina manauit. M. Tullius Offic. 3. Atqui ab Aristippo Cyrenaici, atq. Annicerij nominati omne bonū in voluptate posuerunt, &c. de quo plura dicemus ad epist. ad Scauram, hoc lib.

SVBIVNGERE] sic habent tres lib. Vatic. & item Iann. Faër. Tornes. Raïn. Card. Clericanus, Nicotiani, Russard. quam scripturam probo, ut germanam, & veram, reiecta altera, ut supposititia: quamuis & verbum summittere sciam huic sententiæ conuenire. Sed quomodo Aristippus res sibi subiungebat, non se rebus: eò quòd nulli certo generi vitæ, nulli certo vestitui, nec cultui addictus, aut alligatus erat: sed liberè & sine villo reprehensionis metu pro tempore, hunc, vel illum vitæ cultum sequebatur ac probabat: ut epist. 17.

cod. lib. Omnis Aristippum decuit color, & status & res, Tentantem maiora, ferè presentibus æquum, &c. paullo post de eodem, Alter purpureum non expectabat amictum, Quidlibet indutus celeberrima per loca vadet, Personamq. feret non inconcinna utramq. Atque hæc nuper mihi indicauit Simeo Bosius Lemouix.

VT NOX LONGA] similitudo, seu & longa multiplex, ducta ab amantibus: ab ijs, qui suas operas locarunt, quique operas dant diurnas mercede conducti: & à pupillis, quos matris custodia coërcet.

AMICA] itaq. ut epist. ad Vallam lib. 1. Quod me Lucana iuuenem commendet amica.

OPVS DEBENTIB.] ijs, qui conducti sunt, ut opus faciant.

MORANTVR] id est, retardant.

SIC MIHI TARDA FL.] ἀνταρδός, tarda fluunt. i. tardè eunt, tarda sunt, seu videntur. tralatio à fluminibus. tale illud, Tempora labuntur, &c.

AGENDI NAVITER ID, QVOD, &c.] philosophandi. nam sapientiæ studium æquè pauperibus, ac diuitibus prodest, eiusdemq. neglectio æquè pueris, ac senibus nocet.

RESTAT, VT HIS EGO ME, &c.] cum impeditus duris temporibus, & potentiorum, ac principum amicitia non possim operam omnem in studium sapientiæ conferre, restat ut his primordijs, & elementis philosophiæ me contentum esse oporteat.

NON POSSIS OCULOS] à simili. Et si aliquis (inquit) tantum oculorum aciem intendere, seu contendere non possit, quantum Lynceus, nō tamen oculorum morbum negligere debet. Contendere oculo autem in omnibus quidem libris manuscriptis scriptum reperi, (nisi quòd in vno videbatur deletum fuisse s. post o. in voce oculo) non potui tamen non probare Ioannis Passeratij coniecturam, qui putat legendum potius, oculos, ut dicimus contendere neruos, vireis, aciem oculorū. Quin ego cum diligentius attendi, contendendo legendum esse oculos. Quemadmodum enim Latine dici non potest, non possis oculo tantum certare, quantum Lynceus: ita neq. tantum contendere oculo, quantum Lynceus. Confirmari potest hæc lectio auctoritate Afran. Homin. Contendit oculos, derепente abijt calo: & Attij, Tereco. video ego te, mulier, more multarum vti, Ut vim contendas tuam ad maiestatem viri. Sed quid pluribus testimonijs opus est? vnus Lucretius erit nobis instar omnium. Sicigitur politissimus ille scriptor lib. 1. Primum Graius homo mortaleis tendere contra Est oculos ausus, &c. sic enim legendum, & ita scriptum esse à Lucret. testantur grammatici veteres: & ita edendum propediem curabo, quamuis prioribus editionibus religione quadam impeditus, id facere non sim ausus.

LYNCEVS] de Lynceo notissima fabula est, eum vsque adeò ceteris oculorum acie præstitisse, ut, quæ apud inferos agerentur, videret. sed plura de eo diximus ad sat. 2. lib. 1.

INVNGI] quidam libri vet. habent inungi.

NEC, QVIA DESP. INVICTI. &c. Glyco-

A Glyconem athletam, aut pugilem fuisse verisimilius est quam gladiatorem. De quo nihil equidem me legere memini: de Glaucione multa memoriae prodita sunt. commemorat eum Demosthenes in oratione *de falsis accusatoribus*: de eodem multa Suidas.

NODOSA] quæ veluti nodis quibusdam vsuum manuum, & articularum impedit. cessantem morbum appellat epist. 15. eiusd. lib.

EST QVADAM PROD. TEN.] licet vsq; ad certum aliquem finem progredi, si non licet superare, aut transgredi. in tribus codicib. Vatic. & Tornes. & aliquot alijs, scriptum est, *Est quodam*, ex qua scriptura feci. *Est quodam*, quæ sine dubio vera est.

VERBA ET VOCES] id est, carmina, & cantiones, & (vt Græci vocant) *ἐπωδαί*: sed significat ἀλληγορικῶς sermones philosophicos. M. Tull. *ἐπωδαί* quas appellant Græci, cantiones videtur nominare in lib. de claris orator. *Cum ego pro Titinia Cotta perorauissem*: ille [Curio] contra me pro Servio

B Natio diceret, subito totam causam oblitus est, idq; veneficijs & cantionibus Titinia factum esse dicebat.

Horatius hinc voces, alibi carmina appellat, vt & Virg. Pharmaceutria: *Carmina vel celo possunt deducere lunam*. Tibullus cantus lib. 1. eleg. 8. *Cantus vicinis fruges iraducit ab agris: Cantus & irata detinet anguis iter*. sic nutrix illa apud Euripidem in Hippolyto, Phædræ amore Hippolyti captâ, & ex eo amore grauiter laborantem consolans dicit, voces esse nonnullas, & quædam carmina, quibus illa ægritudinem suam leuare possit, his verbis, *Εἰσὶν δ' ἐπωδαί, καὶ λόγοι θελητήριον*. Φαίνοται πῆσδε φάρμακον νόσῳ. id est, sunt autem voces, seu cantiones, & sermones, ad mulcendum compositi. Reperietur aliquod huius morbi remedium. Veteres autem tantam vim in huiusmodi carminibus, seu cantionibus inesse putabant, vt eas etiam morbis, & vulneribus mederi existimarent. Itaq; Homerus *ὁδ. τ.* sanguinem ex eo vulnere, quod Vlyssis femori aper infllexerat, manantem, facit *ἐπὶ δ' ἦ*, id est, carmine, seu cantione, & quibusdam vocibus cohiberi, his verbis, *ὦ Πηλεΐδ' Ὀδυσσεὺς ἀμύμονος ἀντιθέοιο Διὸς υἱὸς ὄπισθε μένων, ἐπαοιδῇ δ' αἶμα καλαινὸν ἔρχεν*.

C id est, vulnus autē Vlyssis omni culpa carentis, & dijs comparandi, obligarūt sciēter: carmine autē sanguinem nigrum represserunt. Et Pindarus *ἐιδ. γ. π. β.* cum exposuisset, Æsculapium Chirontin di disciplinam esse traditum, vt ab eo medendi sciētiā disceret, atque ad Æsculapium postea conuenire & concurrere solitos, qui aut morbis affecti, aut vlcerosi, aut faucij essent, subiungit ad extremum, eam fuisse in Æsculapio artis præstantiam, vt quotquot ad se venirent ægri, aut debiles, aut vulnerati, omneis malis ac laboribus leuatos abs se dimitteret, alios carminibus curans, alios potionibus, alios pharmacis, & medicamentis foris admotis, alios adhibita sectione. verba Pindari sunt hæc, *τὸς μὲν μαλακαῖς ἐπαοιδῇς ἀμφέπων, τὸς δὲ περσάνεα πίνοντας, ἢ γυίοις περσάνεον πάντοθεν φάρμακα, τὸς δὲ πομαῖς ἔτασιν ὀρθός*. Idem *ἐιδ. η. Νεμ.* ἐπαοιδῇ δ' ἀνὴρ νόδιον καὶ πρὸς καμάτον θῆκεν. id est, carminibus autem, seu cantionibus quispiā doloris sensum ademit. Habuit, & Medæa suas *ἐπωδαί*, de quibus Pau-

san. in Corinth. Plato quoq; in Euthydemo eorum artem, qui orationes componunt, cum arte excantatorum comparat, quia, quemadmodum hæc viperas, phalangia, scorpiones, & huiusmodi animalia pestifera, & morbos lenit, ac permulcet: ita illa iudicum, contionis, & multitudinis animos delinire solet. verba Platonis sunt hæc, *ἢ μὲν γὰρ τ' ἐπωδῶν, ἔχων τε, καὶ φαλαγγίων, καὶ σκορπίων, καὶ τῶν ἄλλων θηρίων τε καὶ νόστοι κήλησις ὄσιν. ἢ δὲ δικαστῶν τε, καὶ ἐκκλησιαστῶν, καὶ τῶν ἄλλων τῶνδε μὲν πυχρὰν εἶσα*.

LAUDIS AMORE TVMES?] φιλοτιμίης, ambitiosus es? ambitione laboras? apto verbo vsus est, ad exprimendum ambitiosi morbum.

PIACULA] καθάρματα. sup. lib. 1. Od. 28. *Τέξ, piacula nulla resoluent*.

TER] τεῖς, numerus est perfectus, vt annotauimus ad Od. 1. lib. 1.

PVRE] sacra enim omnia debent tractari à puris. At philosophia studium, sacrum est: & libri philosophici, sacri sunt. Quare nemo ad eorum lectionem accedere debet, illotis, & impuris manibus: hoc est, animo impuro. iccirco dixit *purè lecto*.

RECREARE] ἀναζωοποιεῖν. sat. 2. lib. 2. *Scure creare voles tenuatum corpus. & 4. eiusd. Tostis marcentem squillis recreabis, & Asra Potorem cochlea*.

AMATOR] ἐραστής. amator (inquit Donat.) corporis est, amicus animi.

NEMO ADEO FERVS EST] nemo adeo vitiosus est, quin virtutem consequi: nemo adeo immanis & ferus, quin exuere feritatem, & humanitate expoliri possit. Est autem vsus duabus translationibus, quæ mutuo non respondent, *ferus*, & *mitescere*, cum fera, id est, ἀγρία, mansuescant potius, seu cicurentur: acerba mitescant. præterea in voce *cultura* alia translatio inest: qua & M. Tull. vsus est Tusc. 2. *cultura porro animi philosophia est*. Theognis autem ait, animi morbos nulla medicina sanabileis esse. quod si Deus (inquit) hanc medicis vim, ac facultatem dedisset, vt vitium tollere, & malam mentem sanare possent, magnam mercedem ferrent.

F VIRTUS EST VITIUM FVG.] Quintil. lib. 9. cap. 3. vbi disputat de figuris verborum, ita hunc locum explicat. *Interim etiam dubitari potest, cui simile vitio sit schema: vt in hoc. Virtus est vitium fugere. Aut enim partes orationis mutat ex illo. Virtus est fuga vitiorum: aut casus ex illo, virtutis est vitium fugere.* Lucilius apud Lactantium Firm. multo plura in definitionem virtutis includit. sic enim ille, *Virtus, Albine, est pretium persolvere verum. Quæ in versamur, quæ viuimus rebus potesse: Virtus est homini scire id, quod quæq; habeat res: Virtus scire homini rectum, vtile, quid sit honestum: Quæ bona, quæ mala item, quid inutile, turpe, inhonestum: Virtus quærenda rei finem scire, modumq;: Virtus diuitijs præcijs persolvere posse: Virtus id dare, quod re ipsa debetur honori, Hostem esse, atq; inimicum hominum, morumq; malorum, Contra defensorem hominum, morumq; bonorum: Magnificare hos, his bene velle, his viuere amicum: Commoda præterea patriæ sibi prima putare: Deinde parentum, tertiam iam postremaq; nostra.*

A EXIGVVM CENSVM,] infra epist. 7. ciufdem lib. *Præconem tenui censu.* & Od. 15. lib. 2. *Privatus illis census, erat brevis.* ubi quid sit cēsus, docuimus.

TVRPEM QVE REPVL SAM] cur turpem? quia turpe est petiisse magistratum, & non obtinuisse. sed M. Tull. in orat. de Harusp. respons. eos repullos esse dicit, non qui aliquando honorē vitio ciuitatis, non suo, non sunt allecuti: nam id quidem (inquit) multis sæpe optimis, atque honestissimis viris accidit: Repulsi sunt ij, quos ad omnia progredientes, quos munera contra leges gladiatoria parantes, quos aperitissime largientes non solum alieni, sed etiam sui, vicini, tribules, urbani, rustici repulerunt. Hæc igitur dumtaxat repulsa, Ciceronis sententia, turpis est. est & sordida, & eius expers vir tus est: ut Oda 2. lib. 3. *Virtus repulsa nescia sordida, in Contaminatis fulget honoribus.*

CAPITIS QVE] id est, & corporis. ex parte corporis nobilissima ac præstantissima totum corpus intelligitur. Sic sæpe Homerus, Virgil. & item alij.

B IMPIGER EXTR. CVRR. MER.] nauigas ad Indos, nam currere, & cursum, ad navigationem pertinere: & cursum pro nauis usurpari su præ ostendimus. mercatores autem (ἐμπόρους) nominant Græci à mercibus & mercando sunt appellati, quod merces aliunde petant, siue ementes, siue permutantes, quas in patriam suam deportēt, ut eas pluris distrahant. cui rei multum dissimilis est negotiatorum ratio. negotiantur enim vel arando, vel pascendo, vel pecunijs occupandis, vel vectigalibus conducendis. *Impiger* autem nomen est adiectum ad verbi vim adiuuandam atque augendam: quasi *impiger curris* dictum sit pro *impigre curris*.

C PER MARE, PAUPERIEM FVGIENS, &c.] Theognidem videtur expressisse: *χρη γὰρ ὁμῶς ὅππῃ γλῶττε, καὶ εὐρέα νῶτα θαλάσσης διζέσθαι χαλεπῆς, κύρνε, λύσιν πεινῆς.* id est, oportet enim similiter & super terram & super lata terga maris paupertatis solutionem, seu liberationem Cyrene querere. Idem alibi non solum per mare currendum censet, ut paupertatem fugiamus, verum etiam in mare defiliendum, & ex altis, ac præruptis saxis præcipitandum, his verbis, *Ἦν δὲ χρη φεύγοντα καὶ εἰς μελακῆ- τεα πόντον Πηλῆϊν καὶ περὶ ὧν, κύρνε, κατ' ἡλιβάτων.*

PER IGNEIS] per ignem, seu per igneis ire dicuntur, qui quippiam magno cum sui capitis periculo moliantur. Aristoph. in *Lystrata* *καὶ ἡμε χεὶ ὁρᾷ τὸ πῦρ, ὅτε λαβὰς δίδειν.* etiam si me opus sit per ignem, volo ire. Hom. *ἰλ. κ. τόπου δ' ἑσπομένοιο καὶ ἐκ πυρὸς αἰθομένοιο Δ' ἔμφοι νοστήσμεν, ἐπὶ περὶ οἷδε νοῆσται.* id est, Hoc autem (Ulysses) comitante vel ex igne ardente nos ambo incolumes reuertamur: quoniam supra omneis mortaleis est intelligens. M. Tull. Tuscul. lib. 2. in extr. *Quid de nostris ambitionibus, quid de cupiditate honorum loquar? quæ flamma est, per quam non cucurrerint ij, qui hac olim punctis singulis colligebant?*

NE CVRES EA, QVÆ, &c.] hæc est huius loci sententia, ut rem familiarem augeas, paupertatemque fugias, terras omneis, & maria omnia

peragras: ut non cures autem, & ut contemnas ea, quæ stultè admiraris, & concupiscis, quales sunt diuitiæ, honores, opes, potentia: discendi laborem perferre non vis, nec prudentiori sapientiorique credere? ne hoc loco valet ut non, ne quis putet prohibendi vim habere: estque hic ordo verborum, non vis discere, & audire, & meliori credere, ne cures, id est, ut definas curare, seu ut ne cures ea, quæ immerito & insipienter miraris & exoptas: nempe bona externa.

QVIS CIRC. P. ET CIRC. COMP. PVGNAX MAGNA COR. CONTEMN.] Quis homo pugnax, & vir fortis, in parvis, & vulgatis certaminibus ætatem suam consumere, virisque contere vellet: certamina autem nobilissima, qualia sunt Olympica, contemnat, præsertim cui vincendi spes proponatur, condicioque feratur non magno admodum labore suscepto? profecto nemo. Ita stultum est pecuniarum, & inanissimarum rerum gratia totam vitam in molestissimis curis, ac laboribus traducere: animorum autem sanandorum, & sapientiæ parandæ causa discendi laborem perferre nolle. M. Tull. in orat. pro Flacco ait iocans, & Græcos irridens, Olympicorum certaminum victoriam Græcis maiorem, & gloriosorem fuisse, quàm Romanis triumphum. Et Plato Olympionicarum vitam pro beatissima posuit, lib. 5. de rep. ubi enumeratis ijs commodis, quibus fruuntur: & incommodis, quibus liberantur ciues ij, quibus inter ipsos bona fuerint communia, subiicit: ab his igitur malis omnibus erunt liberi, vitamque viuēt Olympicarum vita beatiorē. verba Platonis sunt hæc, *ζήσονται τὸ μακαριεὲς βίον, ὃν οἱ ὀλυμπιονίκαί τ' ὄσι, μακαριώτερον. coronari Olympia autem, genus est loquendi Græcum, pro coronari Olympicorum nomine. sic enim loquitur illi, στεφανῶσαι ὀλύμπια.* Simonides, *Ἰσθμία, δις Νέμεα, δις Ὀλύμπια ἐστεφανώσω:* id est, Isthmia, bis Nemea, bis Olympia coronatus sum. ex Hephæstione: quem locum mihi indicavit Simeon Bosius.

SINE PVLVRE] sine labore, Græci ἀκονίη dicunt. Pausan. *Ἠλιακ. β. πότε μὲν δὴ τὸ παλαιὸν πλὴν νίκων ἀνὴρ ἐκ Μαντινέας Δρομεὺς ὄνομα παρ' ὧν, ὃν ἴσμεν, ἀκονίη λαβεῖν λέγεται.* Tunc igitur Pancratij victoriam vir Mantineus, nomine Dromeus, seu Cursor primus, quem quidem sciamus, sine pulvere confectus esse dicitur. & Lucianus in dialogo quodam, *ἀκονίη κρατήσομεν.* id est, sine pulvere vinemus. Horatius Oda 1. lib. 1. *Sunt quos curriculo puluerem Olympicum Collegisse iuuat, &c.*

DVLICIS PALMÆ.] dulcis victoria. M. Tul. accus. lib. 5. *Ipse autem triumphus quamobrem omnium triumphorum gratissimus populo Ro. fuit, & iucundissimus? quia nihil est victoria dulcius. Sed licet etiam dicere Horatium palmæ naturam spectasse, cuius fructus gustatu dulcis est, dulcis medulla, quæ appellatur. lege Plinium lib. 13. cap. 4.*

VILIVS ARG.] argento carius est aurum: vilius, εὐτελέστερον.

O CIVES, CIVES] Epanaphora.

VIRTVS POST NVMMOS] huc pertinet illud Phocylidis, quod refert Plato lib. 3. de rep. his verbis, *φωκυλίδης γάρ, ὡς δ' ἔργον, ἐκ ἀκέραις πῶς φησὶ*

Sf

Sf

A *δὲν, ὅταν τῶν δὲ βίος ἢ ἀπερὶ τὸ ἀσκεῖν*, id est, Phocylidem (inquam) non audis, quemadmodum dicat, cum alicui suppetunt viuendi facultates, tum virtutem colere, atque exercere oportere.

IANVS SVMMVS AB IMO] via quædam à Iani templo, seu à duobus Ianis, qui positi erant in foro Romano, non longè à Puteali, Romæ Ianus summus, medius, infimus, fuit appellata, in qua trapezite, & feneratorum habitabant. M. Tull. offi. lib. 2. in extremo, *sed toto hoc de genere, de querenda, de collocanda pecunia, etiam de vtenda, commodius à quibusdam optimis viris ad medium Ianum sedentibus, quam ab vllis philosophis vlla in schola disputatur.* & Philipp. 6. *Ianus medius in Antonij clientela sit? quis vnquam in illo Iano inuentus est, qui L. Antonio mille nummum expensum ferret?* erat autem templum Iani in foro Romano: vt & duo Iani: à quibus Ianus summus, & Ianus imum, & Ianus medium esse dictos, verisimilius est, quàm à Iani templo.

B PRODOCET] sic est legendum, & ita scriptum reperi in trib. cod. Vatic. & Rain. Card. Iannoct. Faer. Torn. *prodocere* autem est foris, & palam, & publicè docere. *pro* enim, vt alibi admonuimus, sæpe idem valet in compositione, quod foris, seu foras, & palam.

RECINUNT] id est, iterum atq; iterum canunt. Od. 12. li. 1. *cuius recinet iocosa nomen imago?* & Od. 28. lib. 3. *Tu curua recines lyra Latonam, &c.*

DICTATA] tralatio est à magistrorum dictatis. epist. ad Loll. 2. huius lib. *Sic iterat voces, & verba cadentia tollit, Vt puerum credas sano dictata magistro Reddere.* M. Tull. de finib. 4. *qua quidem res efficit, ne necesse sit iisdem de rebus semper quasi dictata decantare.* Idem ad Qu. Fratr. lib. 3. *praesertim cum illam orationem nemo lecturus sit: meam in illi pueri omnes tanquam dictata, perdiscant.*

LÆVO SVSPENSI LOCVLVS] hic versus repetitur sat. 6. lib. 1.

C SI QVADRING. SEX SEPT. MILL. DES.] id est, si quadringentis millibus festertium, qui census erat equestris, sex, aut septem millia defunt, non eris eques: at plebs eris, id est, de plebe, seu plebeius: beatè autem viuere licet, etiam si quis non sit eques. Nonnulli lib. vet. habent, *Sed quadring.* quam scripturam si probabimus, erit obiectio. sunt qui habent *desint*: & tum erit concessio. Iam *sex septem* dictum pro sex, aut septem. sic M. Tull. ad Att. lib. 10. ep. cuius principium est, *Et si res ipsa monebat, &c. quippe qui florentissimus, ac nouus v. l. v. diebus ipsi illi egenti, ac perditæ multitudini in odium acerbiss. venerit.* Terent. Eunuch. act. 2. *illum liquet mihi deierare His mensibus sex septem prorsum non vidisse proximis.* Lucr. lib. 4. *Sex etiam septem loca videreddere voces.* Sed videntur potius hæc verba & distinguenda, & sic esse intelligenda. *Si quadringentis sex, septem millia defunt, &c.* id est, Si quadringentis millibus deest vnum mille. Nam si de quadringentis sex millibus demantur septem millia, remanebunt duntaxat trecenta nonaginta nouem millia. Atque hanc huius loci explicationem magis probo, & item viri docti. in his Iulianus Mediceus, vir cla-

rissimus, idemque castissimis & integerrimis moribus, antistes ecclesiæ Bliterensis. verum non ce labo lectorem, me reperisse scriptum in octo libris manuscr. *Sed quadringentis, &c.* vt paullo antè admonui: quæ scriptura si cui probabitur, sic erunt hæc accipienda, quasi sint eius verba, qui dicat se non posse peruenire ad equestris ordinis dignitatem, quia non habeat quadringenta millia aris: quem voluit esse censum equestris ordinis L. Roscius Ortho.

SVNT MORES ET LINGVA, FID.] quidam lib. vet. hab. *sunt mores, est lingua, fides, &c.*

PLEBS ERIS:] plebeius eris, de plebe eris.

AT PVERI LVD.] quidam lib. vet. habent, *ut pueri lud.*

REX ERIS] vel referendum est ad veterem loquendi consuetudinem, quæ etiam ad nostram ætatem peruénit: *rex sum*: pro fortunatissimus, & beatissimus sum: vt apud Plautum in Pnulio. *Rex sum, si ego illum hodie hominem ad me allexero.* sic & Aufonius. *Qui recte faciet, non qui dominatur, erit rex.* vel ad ludum illum puerorum, qui commemoratur à Platone in Theæteto. cuius verba mox ponemus.

HIC MVRVS AHENEVS ESTO] id est, in hac vna re totius vitæ tuæ præsidium sit positum, vt nullius flagitij tibi conscius sis, & ab omni culpa vaces. hæc sit tua arx, tuumque propugnaculum, nullius turpitudinis tibi esse conscius. Videtur autem spectasse Horatius locum illum Platonis lib. 6. de legibus, vbi dicit Socrates, se Sparæ assentiri, muros in terra iacentes, esse negligendos, neque de integro excitandos: laudatque cuiusdam poëtæ dictum, *τὸ χαλκὰ καὶ σιδηρεὶ δὲν εἶναι τὰ τεῖχη μάλλον, ἢ γῆναι*, id est, aheneos & ferreos esse muros oportere potius, quàm terrenos. significabat autem poëta ille, quisquis fuit, per muros aheneos, viros armatos.

NIL CONSCIRE SIBI, NVLLA PALL.] huc pertinet illud Diphili, *ὁ σωιστορὼν αὐτὰ καὶ ἡ θρασύτατος, ἢ σύνεσις αὐτὸν δεῖλότερον εἶναι ποιεῖ*: id est, qui sibi ipsi conscius est alicuius mali, etiam si sit audacissimus, conscientia eum facit timidissimum.

ROSCIA DIC SODES, &c.] de lege Roscia sup. diximus ad Od. 4. epod.

AN PVERORVM EST] sic habent duo lib. Vatic. & Faern. & Torn. & Nicot. & Russ. in alijs deest verbum *est*.

NÆNIA] cantilena puerilis: carmen leue. sup. ad Od. 1. lib. 2. aliàs Nænia carmen, quod in funere cantabatur ad tibiam, laudandi gratia. vide Festum. videtur autem respexisse (& ita M. Ant. Muretus putabat) ad locum illum Platonis, qui est in Theæteto, his verbis, *ὁ μὲν ἀμαρτῶν, καὶ ὁ ἀνὲ ἀμαρτῶν, καθεδεῖται, ὁ αὖτε παῖδες σπαιέζονται, ὁ δὲ ἀνὲ ἀμαρτῶν ἀναμάρτητος, βασιλεύσει ἡμῶν, καὶ ὅτι παῖς, ὁ, πᾶν βέλπηται*, id est, qui peccauit, & qui semper peccauerit, sedebit asinus, vt aiunt pueri pila ludentes: qui verò non peccando superior fuerit, rex erit noster, & quicquid volet, imperabit. Cui Platonis loco similis est ille Dionis

A nis Chrysoſt. orat. de regno quarta, Οὐδὲ γὰρ τὴ παῖ
δων ὁ νικῆσας, ὅταν παῖσι φασὶ βασιλεῖα, καὶ ὅταν
βασιλεὺς ὅσιν, &c. id est, neque enim ex pueris is,
qui vicit cum vna pila ludunt, vt eum regem di-
cunt, ita re vera rex est, &c.

ET MARIB. CVRIIS, ET DECANTATA] à priscis illis Romanis mascula virtute præditis,
non mollibus, neque effæminatis decantata. quæ
admodum hic mares Curios dixit, sic Od. 12. in-
comitis Curium capillis. Nam vt comiti capilli signi-
ficant mollitiem, sic incomiti, seueritatem & tem-
perantiam, simileisque virtutes.

ISNE TIBI MELIVS SVADET,] puta
Roscius Otho, Rosciæ legis auctor.

QVI, REM FACIAS] qui suadet, vt rem fa-
cias, si possis rem rectè facere. Sic autem edendū
curavi: *qui rem facias si, &c.* sine particula *vt*: quia
illam nullo in antiquo cod. reperi. Et verò facile
apparet ab aliquo semidocto esse adiectam. faci-
le enim subintelligitur, cum sit hic ordo, qui hor-
tatur, vel qui suadet rem facias.

VT PROP. SPECT.] vt habeas censum e-
questrem, & sis equestri ordinis, atque hoc pa-

B cto spectes ludos & gladiatores in quatuordecim
ordinibus: vel vt, quamuis sis de plebe, spectes
tamen de propiore loco, quàm pauperes: quasi
ij, qui de plebe essent ditiores, propius ludos spe-
ctarent, quàm tenuiores: quod posterius minus
mihi placet quàm prius.

LACRYMOSA POËMATA.] tragædias Pup-
pij. de Puppio tragico poëta nihil me legere me-
mini, præter id, quod exstat apud Acronem. *Fle-
bunt amici & bene noti mortem meam. Nam Puppi-
us in me vino lacrymatus est.* Lacrymosa igitur poë-
mata, intellige vel propter Puppium lacrymo-
sum, vel lacrymas spectatoribus excutientia.

RESPONSARE] repugnare, obistere, non
succumbere, sic dixit, *Responsare cupidinibus* sat.
6. lib. 2.

PRÆSENS HORTATUR] qui præsens hor-
tatur alterum, magis commouet, quàm, qui ab-
senser nuntium, aut per litteras. Sic Vlyſſes ap-
ud Hom. ὁδύσσ. μ. vnumquemq; sociorum hor-
tatur astans, & præsens, vt remis enixè impulsis
Scyllam, & Charybdin vitent. Αὐτὰρ ἐγὼ δὴ νῆος ἰὼν
ὄψεσθ' ὅν ἐταίρους Μειλιχίους ἐπέσσει ἀδελφὰν ἀνδρῶν ἑκά-
στον. id est, At ego per nauem iens socios meos blâ-
dis verbis hortabar astans, vnumquemque, id est,
singillatim. & ἰλιάδ. μ. Δὴ τότε Πυλιδάμας ἤρασσε
ἑκπρᾶ εἶπε ἀδελφᾶς. id est, Tunc Polydamas auden-
tem Hectorem appellauit assistens. Præterea ma-
iorem vim habent, & plus valent, qui præsentem
sunt, ex quo præsentem Diuos dicimus. vide ann.
ad Od. 3. lib. 1. sic etiam loquitur M. Tull. lib.
3. accusat. *neque, cum præsens oraret, vt quamplu-
rimum fereret, &c.* ibidem. *nisi litteras misissem: nō
est satis: nisi præsens confirmassem.*

OPTAT] quidam lib. scripti habent *orat.* nō
nulli, *aptat.* quod tamen postremum non probo.

OLIM QVOD VVLP. ÆGR.] Notissimus
est hic Æsopi apologus, commemorat eum Pla-
to in Alcibiade primo, seu de natura humana, eo
loco, vbi ostendit, Lacedæmonem omnium Græ-

Græcarum vrbium auri, argentique esse plenissi-
mam, atque opulentissimā, propterea, quòd iam
diu cum ex omni Græcia, tum interdum etiam
ex Barbaria aurum eò ingrediatur, atque influat:
effluat numquam: quin planè (inquit) vt fabula-
tur Æsopus vulpem leoni dixisse: nummorum in-
gredientium quidem vestigia omnia ad Lacedæ-
monem versa appàrent: egredientium autem nul-
la exstant. verba Platonis sunt hæc, Αλλ' ἀπὸ πᾶν-
τος καὶ τὸν Αἰσώπῳ μύθον, ὃν ἡ ἀλώπηξ πρὸς τὸν λέοντα εἶπε, καὶ
τὸ εἰς Λακεδαιμόνα νομίσματα εἰσιόντας μὲν ἴχνη τὰ ἐκείσε
παραμμένα, δὴλα· ἐξίόντας δ' ἑδάμην ἀντὶς ἴδου. cum his
Horatianis consentanei sunt illi Lucilij versus, qui
exstant apud Nonium. *quid sibi vult, quare sit vt
intronorsus, vt ad te Spectent, atque ferant vestigia
se omnia prorsus?* sic enim hos versus restituendos
& legendos censeo, non vt vulgò leguntur, *vt in-
tronorsus & ad te Spectent atque ferant vestigia, &
omnia prorsus?* neque sunt emendati ab alijs, quā-
uis id se facturos promiserint. eodem pertinent
& hi eiusdem Lucilij versus. videntur enim esse
verba leonis vulpem ad se euocantis, atque allici-
entis. *Deducta hunc sic voce leo. cur tu ipsa venire
Non vis huc?*

BELLVA MVLTORVM ES CAPITVM]
θηρίων πολυκέφαλον. Plato lib. de rep. Xenocrates
autem in Axiocho populum appellat, ἀχάριστον, ἀ-
ψίχρον, ὠμίον, βιάσκανον, ἀπαίδευτον: id est, ingratum,
fastidiosum, seu qui citò satietate afficitur, crude-
lem, inuidum, indoctum.

CAVTA] epist. 16. lib. 1. *Cautus enim metuit fo-
neam lupus.* paullo aliter sat. 5. li. 2. *Cautus vti ve-
let carum caput.* Astutam appellat Sat. 3. lib. 2.
Astuta ingenium vulpes imitata leonem.

CONDVCRE PVBICA] ex quo dicti sunt
publicani, qui vectigalia populi Rom. conduce-
bant, vt, quo plus exigerent, quàm conduxissent,
eo plus lucri facerent. conducunt etiam publica,
qui opus aliquod publicum faciendum, qui exer-
citus alendum, ac vestiendum suscipiunt: cuius
posterioris exemplum pulcherrimum extat apud
T. Liuium lib. 23. ad finem.

SVNT, QVI FRVSTIS, ET POMIS, &c.] **F**
captatores: quod genus hominum describit sat.
5. lib. 2. & M. Tull. paradox. ὅτι οἱ σοφοὶ ἐλεύθεροι, &c.
his verbis: *hereditatis spes quid indignitatis inferui-
endo non suscipit? quem nutum locupletis orbi senis nō
observat? loquitur ad voluntatem, quicquid denun-
tium sit, facit, assentitur, assidet, miratur. quid ho-
rum est liberi?* Quidam legunt *Crustis, & pomis, &
ita habent aliquot libri manuscr.*

EXCIPIANTQVE SENES] aptissimum ver-
bum ad exprimendam captatorum calliditatem,
ac solertiam in ambiendis & colendis senibus or-
bis. dicimus enim excipere, & exceptare pisces.
M. Tull. eod. parad. & videat aliquem summis po-
puli beneficijs usum, barbatulos mullulos exceptan-
tem de piscina, & perirectantem, & muranarum co-
pia gloriantem. vel dicendum potius excipere, es-
se hic insidiosè adoriendo capere, vt excipere a-
prum venabulo, & excipere è prælio fugienteis.
vide annot. ad Od. 12. lib. 3.

VIVARIA] viuaria, septa quædam loca, in
Sf ij quibus

A nismus est, quale est odorati capillos, & alia sexcenta. reclamantibus fere omnibus libris manu scriptis, qui habent *curatus*, ego vulgatam scripturam tenui, *curatus*.

IN AQUALI TONSORE] ex efficiente effectum intellige. capilli igitur ab inaequali tonsore decurtati, intelligendi sunt inaequaliter decurtati: quemadmodum infra epist. ad Mæcen. 3. huius lib. per textorem exigua togæ, exigua togæ significat *Exiguaq; togæ simul et textore Catonem*.

SI FORTÈ SVBVC. PEXÆ TRITA] si subucula meat trita est, tunica autem comta, elegans, munda, atque ita vestitus incedo, rides, quasi hoc cultus genus ineptum sit, & indecorum propter inaequalitatem, & discrepantiam. pexum opposuit trito. pexæ vestes, lanosæ, villosæq; sunt necesse est, nempe tales, ut in eis neq; stamen, neq; subtemen appareat: & à pectendo, vel à pectine sunt appellata: à quibus pexati, qui pexis vestibus amicti sunt. Mart. *pexatus pulchrè rides me a zoile trita*. unde pexitas, id est, ut ita dicam, villositas. Plin. lib. 11. cap. 24. *quàm non ad hoc videtur pertinere cribrate pexitas tele, & quadam politura arte ipsa per se tenax ratio trama?*

B **ÆSTVAT]** commouetur, & agitur animi perturbatione, & inconstantia. tralatio ducta est à maris æstibus nunc accedentibus, nunc recedentibus. sic M. Tull. accus. lib. 2. de iure dundo, *æstare illi, qui dederant pecuniam*. ibid. *Itaque æstabat dubitatione: versabat se in utramque partem non solum mente, verum etiam corpore*.

DISCONVENIT] dissidet, discrepat: ut discōducit apud Plaut. in Trinummo.

INSANIRE PVTAS SOLL. ME] id est, putas insaniam mihi esse solennem, & vstitutam: iccirco neque miraris, neque rides. dictum *solennia* pro solenniter: vel putas me communi omnium hominum more insanire. alij legendum putant *solennia mi*, pro *mibi*. hoc sensu, putas mihi rem esse solennem, & vstitutam mutare in horas sententiam, & insanire. alij post vocem *solennia* distinctionis notam ponunt, hocq; modo hunc locum explicant: insanire, putas esse res omnibus mortalibus solenneis, & vstitutas: id est, rem omnibus hominibus solennē: neque me rides. vocabuli autem solenne hæc significatio est, quam ostendimus. sic epist. ad Loll. 2. hoc lib. *Romanis solenne viris opus, vtile fama, Vitaq; & membris*. sic Tibull. lib. 2. *Ille levis stipula solenneis potus aceruos Accendit, flammam transiliētque sacras*. Cic. ad Attic. li. 7. *tantum illud nostrum solenne seruemus, ut ne quem istuc euntem sine litteris dimittamus*. Iterum Horat. epist. 1. lib. 2. *Roma dulce diu fuit, & solenne, reclusa Manē domo, vigilare*.

C **NEC MEDICI]** qui me sanet, qui elleboro purget.

A PRÆTORE DATI] Prætoris erat furiosis, & mente captis curatores dare, si deessent agnati & gentiles. nam, ut scribit M. Tul. Tusc. 3. *qui ita sit affectus, eum dominum esse rerum suarum vetant XII. tabule*. vide Caium iuriscons. in institution. iuris ciuilib.

TVTELA] tutor, defensor. aliter dixit Od. 6. lib. 4. *Delia tutela dea, &c.*

ET PRAVE SECT. STOM.] ob rem leuē, ob rem nihili irascaris. ordo autem verborum est: cum ob vnguem amici de te pend. & te respicientis, prave sectum stomacheris. significat, homines leuia suorum amicorum incommoda, ut quæ ad corpus pertinent, ad eamq; corporis particulam, quæ non ita magnam curam desiderat, iniquo animo ferre: maxima autem, & quæ ad animum referuntur, negligere.

TE RESPIC.] oculos & aspectum ad te referentis, ut patronum & parentem.

AD SVMAM, SAP. VNO MIN. EST IO.] hac de re diximus sat. 3. lib. 1. ad illum locum *si diues, qui sapiens est*. Quod autem ad genus loquendi attinet, *vno minor est Ioue*, id est, vni Ioui cedit: vno Ioue inferior est: vni Ioui secundus est: tale est illud Oda 12. lib. 1. *Te minor latum reget æquum orbem*. & Od. 6. lib. 3. *Dijste minorem quod geris, imperas*. & sat. 10. lib. 1. *Inuentore minor*. nō multo aliter epist. 10. lib. 1. *donec minor in certamine longo*. aliter Oda 5. lib. 3. *Paruosque natos, ut capitis minor Ase remouisse*. aliter & sat. 3. lib. 2. in extr. *O maior tandem parcas insane minori*.

PRÆCIPVÈ SANVS] nomen *sanus* ad corpus propriè pertinet: transfertur autem etiam ad animum. ad corpus retulit Horat. epistola ad Mæcen. 2. huius lib. *Si me viuere vis sanum, rectèque valentem*. Et certè mihi videtur hoc loco ita posuisse, ut utroque modo intelligi vellet, & pro eo, qui corpore valet, & pro eo, qui sanæ mentis est. nam nomen *pituita*, quod statim sequitur, quamuis morbum corporis propriè significet per tralationem tamen etiam ad animi morbum pertinet, inanemque quandam laudis, & gloriæ cupiditatem significat, ut *κόρυζα* apud Græcos. Lucianus in dialogo *Μενίππ. καὶ Λιάκκ. ἀλλὰ κενὸς ὄρεϊ, καὶ τυφός, καὶ πολλὴ κόρυζα*. fortasse autem Stoicos irridet, qui affirmant, sapientem non solum diuitem, &c. sed etiam sanum semper futurum: cum id neque in sapientis, neque in cuiusquam sit potestate positum. in nomine *pituita* autem cum prima syllaba longa sit, dubium non est quin duæ vocales sequentes, u, & i, contrahantur, & coeant in vnam syllabam *κῖσιμαίρεσιν*. qua de re alibi diximus.

EP. 2. AD LOLLIVM. I.

TROIANI belli scriptorem, maxime Lolli,

Dum tu declamas Romæ, Præneste relegi:

Qui, quid sit pulchrū, quid turpe: quid utile, quid non:

Plenius, ac melius Chrysippo, & Crantore dicit.

Cur ita crediderim, nisi quid te detinet, audi.

Ss iij Fabu-

- A Fabula, quâ Paridis propter narratur a-
morem,
Gracia barbariae lento collisa duello,
Stultorum regum, & populorum conti-
net æstus.
Antenor censet belli præcidere causam.
Quid Paris? ut saluus regnet, uiuatque
beatus,
Cogi posse negat. Nestor cõponere liteis
Inter Peleiden festinat, & inter Atreidẽ.
Hunc amor, ira quidem communiter u-
rit utrumque.
Quicquid delirant reges, plectuntur
Achiui.
Seditione, dolis, scelere: atque libidine,
& ira
- B Iliacos intra muros peccatur, & extra.
Rursus quid virtus, & quid sapientia
possit,
Vtile proposuit nobis exẽplar Vlyssẽ:
Qui domitor Troiæ, multorum prouidus
urbeis,
Et mores hominum inspexit: latũmq; per
æquor,
Dum sibi, dum socijs reditum parat, aspe-
ra multa
Pertulit, aduersis rerum immersabilis un-
dis.
Sirenũ voces, & Circe pocula nosti:
- C Quæ si cum socijs stultus cupidusque bi-
bisset:
Sub domina meretrice fuisset turpis, &
excors:
Vixisset cãis immũdus, vel amica luto sus.
Nos numerus sumus, & fruges consume-
re nati,
Sponsi Penelopæ, nebulones, Alcinoique
In cute curanda plus æquo operata iuuen-
tus:
Cui pulchrum fuit in medios dormire di-
es, &
Ad strepitum citharæ cessatum ducere
curam.
- Vt iugulent homines, surgunt de nocte la-
trones:
Vt te ipsum serues, non expergisceris? at-
qui,
Si noles sanus, curres hydropicus: & ni
Posces ante diem librum cum lumine: si
non
Intendes animum studijs, & rebus hone-
stis:
Inuidia, vel amore vigil torquere. nã
cur,
Quæ ledunt oculos festinas demere: si
quid
Est animum, differs curandi tempus in
annum?
Dimidium facti, qui cæpit habet. sape-
re aude:
- E Incipe. viuendi recte qui prorogat horã,
Rusticus expectat dum defluat amnis:
at ille
Labitur, & labetur in omne volubilis æ-
uum.
Quæritur argentum, puerisque beata
creandis
Vxor, & incultæ pacantur vomere siluæ.
Quod satis est, cui contigit, hic nihil am-
plius optet.
Non domus, & fundus, non æris acer-
uus, & auri
Ægroto domini deduxit corpore febreis, F
No ãimo curas, valeat possessor oportet,
Si comportatis rebus bene cogitat uti.
Qui cupit aut metuit, iuuat illum sic do-
mus, aut res,
Vt lippũ picta tabula, fomenta podagrã,
Auriculas citharæ collecta sorde dolen-
teis.
Sincerum est nisi vas, quodcumque in-
fundis, acescit.
Sperne voluptates. nocet emta dolore vo-
luptas.
Semper auarus eget. certum voto pete fi-
nem.

Inui-

A Inuidus alterius macrescit rebus opimis.

Inuidia Siculi non inuenere tyranni

Maius tormentum. qui non moderabitur ira,

Infectum volet esse, dolor quod suaserit,
& mens,

Dum pœnas odio per vim festinat inul-

to.

Ira furor brevis est, animum rege: qui,
nisi paret,

Imperat: hunc frenis, hunc tu compesce
catena.

Fingit equum tenera docilem ceruice ma-

gister,

B Ire viam, quam monstrat eques. venati-

cus, ex quo

Tempore ceruinam pellem latrauit in au-

la,

Militat in siluis catulus. nunc adhibe puro

Pectore verba puer, nunc te melioribus

offer.

Quo semele est imbuta recens seruabit o-

dorem

Testa diu. quod si cessas, aut strenuus an-

teis:

Nectardum opperior, nec præcedenti-

bus insto.

TROIANI BELLI SCRIPTOREM, &c.] Iliadem Homeri regei.

C PRÆNESTE] quod frigidum appellat Od. 4. lib. 3. seu mihi frigidum Præneste, seu Tibur supinum, &c.

PVLCHRV] honestum. καλόν. sic apud M. Tull. pulchritudo factorum.

PLENIUS] vberius, copiosius. lib. 1. Vatic. habet Planius. cum quo & quidem alij congruunt.

CHRYSIPPO] qui fulcire putatur porticum Stoicorum, ut scribit M. Tull. lib. 2. Academ. hic septingentos libros, & plureis edidit. Ita autem claruit in dialecticis, ut plerique existimarint, si apud Deos locus esset dialecticæ, non aliam dialecticam futuram, quam Chrysippeam. exstat & de eo hic senarius apud Laërtium, Εἰ μὴ γὰρ ἦν Χρύσιππος, οὐκ ἂν εὖ σοῦ. id est, nisi enim esset Chrysippus, non esset porticus.

adfit, sine secetur quid sine auellatur à corpore. nam istuc nihil dolere, non sine magna mercede contingit immanitatis in animo, stuporis in corpore. verba

Crantoris Græca reperiuntur apud Plutarch. ἐν τῷ ἑξῆς. ὡς Ἀπολλών. μὴ γὰρ νοοῦμεν (φῆσιν) ὁ Ἀκαδημαῖκος Κράντωρ νοοῦσας δὲ παρὲν τις αἰσθησις, εἴτ' οὐκ ἔμνοιτο π τῶν ἡμετέρων, εἴτ' ἀποσώτοιτο. π γὰρ ἀνόδων τῶν ἡμετέρων, εἴτ' ἀποσώτοιτο. π γὰρ ἀνόδων τῶν ἡμετέρων, εἴτ' ἀποσώτοιτο. π γὰρ ἀνόδων τῶν ἡμετέρων, εἴτ' ἀποσώτοιτο.

Idem Tullius lib. 5. de Finibus, tamen audebo te ab hac Academia noua ad veterem illam vocare: in qua, ut dicere

Antiochum audiebas, non solum numeratur, qui Academicus vocatur, Spensippus, Xenoc. Polem. Crator, &c.

DETINET] Vatic. vnus habet destinet, ut fortasse legendum sit destinet.

BARBARIÆ] Phrygiæ. aliàs per barbaros Persæ & Medi significantur: ut Oda 29. lib. 1. que tibi virginum Sponso necato barbaræ seruiet? Ex quo loco intelligere licet, falli eos, qui per barbariam semper Phrygiam significari putant.

COLLISA] confictata, contrita, seu commissa. ut Homerus Iliad. α. πῆρ' ἄρ' σφωθεῶν ἐριδι ξυμένε μάχεσθαι: id est, quis vos deus commisit ut inter vos contenderetis ac decertaretis?

DUELLO] bello. Duellum (inquit Festus) bellum: videlicet, quod duabus partibus de victoria contendit dimicatur. M. Tullius oratore perf. Nam ut duellum bellum, & duis bis, sic Duellum est, qui classe Pœnos deuicit, Bellum nominauerunt. Sic iterum Festus testatur duonum dictum esse à veteribus pro bonum.

ÆSTVS] animorum motus, perturbationes. in quibusdam lib. scriptis legitur æstum. sed parum refert.

ANTENOR CENSET] sic Antenor in n. Κένυτ' ἐμὲν τρώες, καὶ Δάρδανοι, ἡδ' ὀπῆκροι, ὅτ' εἴπω, π μεθυμένους ἐνὶ στήθεσσι κελεύει. Δεῦτ', ἄγετ', Ἀργείων ἑλένην, καὶ κτήματα ἃ μὲν αὐτῇ δώομεν Ἀτρεΐδῃσιν ἄγειν, &c. i. Audite me Troiani, & Dardani, & socij, ut ego vobis exponam quod sentio. Eia, agite: Arginam Helenam, & cum ea, bona, quæ huc secum adue-

xit, Atreidis reddamus, &c.

BELLI PRÆCID. CAUS.] reddere Helenam Græcis cum ijs rebus, quas secum Troiam adue-

uexerat, ut declarant superiores Homeri versus.

QUID PARIS?] apud eundem sic respondet Antenori Paris, Ἀντήνορ, σὺ μὲν ἐκ' ἐμῇ φίλα παῦτ' ἀγορεύεις, &c. id est, Antenor tu quidem mihi grata ista non loqueris.

VT SALV. REGN. VIVATQVE BEATVS, COGI P. N.] id est, negat se posse cogi, ut reddat Helenam Menelao, quod si fecisset, saluus regnasset, beatusq; vixisset. vel sic: Quid Paris? cogi se posse negat, ut saluus regnet, & viuat beat⁹, Helenam reddere scilicet. vulgò, sic, Quid Paris? negat sibi hanc vim posse inferri, & necessitatē imponi, si futurum est, ut viuat beatus, & saluus regnet.

NESTOR COMPONERE LITES] il. α. Η κεν γῆθησιν Πριάμος, Πριάμοιο τε παῖδες, Ἄλλοι τε τρώες μέγα κεν κήρυκατο θυμῷ, Εἰ σφῶν τε δὲ πάντα πυδῶντο μαρναμένους, &c. id est, Profecto gaudeat Priamus, & Priami filij, si intelligant, vos hoc modo inter vos contendere:

A HUNC AMOR,] Agamemnonem vrit amor: ira communiter vtrumque incendit, Agamemnonem & Achillem.

PLECTVNTVR] eius luunt pœnas. suprà Od. 28. lib. 1. *Venusina Plectantur silua.*

V T I L E P R O P O S V I T N. E X E M P L.] in Odyssœa. *Exemplar Vlyss.* id est, Vlysses, quem sibi quisq; proponere debeat imitandum. & attende cum nō dicere *exemplum*. Sic Alcidas Odyssœam, καλὸν αὐτῶν πῖναι βίη κατὰ πῖρον appellabat, nomine translato, sed longius petito, vt notat Aristotel. lib. 3. Rhetor. id est, pulchrum humanæ vitæ speculum.

D O M I T O R T R O I Æ] id est, posteaquàm Troiam domuit, ac subegit. Hom. ὁ δ' α. ἐπὶ πόλιν ἵκτο, πόλιν ἵκτο, id est, posteaquàm Troiam expugnauit.

D V M S I B I, D V M S O C. R E D. P A R A T] Hom. ibid. Ἀργύμενος ἴω τε ψύχῳ, καὶ νόστον ἐπαίρειν. id est, eripere cupiens vitam suam, & reditum sociorum suorum.

B A D V E R S. R E R. I M M E R S A B.] quānumquam succubuit rebus aduersis. immerfabilis, ἀβυσσος Pindarus id. 6. πύθ. Horat. epist. superiore, *mersor civilibus undis.* aliter sat. 4. lib. 2. *Doctus eris vincto mersare Falerno.*

S I R E N V M V O C E S, & c.] Sirenas alij Acheloi, & Steropæ, alij eiusdem Acheloi & Terpsichoræ vnus nouem Musarum, filias esse tradiderunt. quam opinionem sequitur Appollon. lib. 4. Argon. Eurip. autem in Helena, Terræ filias facit, ἐξ ἐπιροφόροι νεανίδες, Παρθέναι Χθονὸς κόραι Σειρήνες. id est, e, e, pennigere puellæ, virgines terræ filiæ, Sirenes. Illæ, cum integram, & inuiolatam virginatatem seruare constituissent, in odium Veneris acerbissimum venerunt. Itaque alas noctæ, in orā littoris Etrusci euolarunt, insulamque Anthenufam incoluerunt. earum nomina sunt Aglaophonia, Thelxiepea, Pisinoia, Ligea. Hæ (vt ait Homerus ὁδύσσ. μ.) eos, qui ad illa loca nauigarent, aureisque facileis, & vacuas eis præberent, ita suo cantu demulcebant, ac retinebant, vt numquam postea de reditu in patriā cogitarent, ibique confenserent, & mortem obirent. Vlysses autem ne quid sibi tale accideret, cum à Circe præmonitus esset, socijs aureis cera obturauit, sibi pedes, & manus vinciendos curauit, vetuitq; se solui, si forte earum cantu delectatus, ad eas nauigare vellet.

C sic Hom. Σειρῶνας μὲν παρῶν ἀφίξεις, αἱ ῥά τε πάντας Ἀνδρῶν πύθιν δέλχουσιν, πῆς σφίρας εἰσαφίκεται, ὅς τις αἰδέειν πύλασιν, καὶ φθόγον ἀκούσῃ Σειρῶνων τῶ δ' ἔπ' ἡμῶν καὶ τήματα πάντα Οἶκα δὲ νοσήσαντι παρέλκεται, ἔδδ' ἄνιωται: Ἀλλὰ πῆ Σειρῆνες λιγυρῇ δέλχουσιν ἀοιδῇ ἡμεῖς οὐ λειψόμεν. id est, Ad Sirenas primū peruenies, quæ omnes homines mulcent, quisquis ad eas aduenerit, qui per imprudentiam & ignorantiam ad eas accesserit, & vocem Sirenū audierit. Ei autem nequaquam vxor & paruuli pueri domum reuerso obuiam procedunt, neque reditum gratulantur: Sed eum perpetuò Sirenes suauī, & liquido cantu mulcent, in prato sedentes. fuit autem talis (vt scribit Hom. eodem libro) Sirenū cantus, quo Vlysses allicere conatæ sunt. Δεῦρ' ἄγ' ἰὼν πολὺν ὄδον οὐ μέγα

κῶδος Ἀχαιῶν, Νῆα κατὰ σπον, ἵνα νωϊτέρῳ ὅπ' ἀκούσῃ. Οὐ γάρ πω πῆς τῆδε παρήλασε νῆι μελαίνῃ, Πτελὺν γ' ἡμέων μελίγηρυν ὑπὸ σωμαίων ὅπ' ἀκούσῃ. Ἀλλὰ ὅγε περ' ἄμενος νείτῃ, καὶ πλείονα εἰδώς. Ἰδμεν γάρ πῃ πάντ' ὅσ' ἐν βοίῃ εὐρείῃ Ἀργεῖοι βῶες τε θεῶν ἰότητι μύθησαν. Ἰδμεν δ' ὅσσα γένετ' ὅττι Χθονὶ πάλυτοπύρῃ. Quos versus vertit M. Tull. lib. 5. de Finibus, vbi docet, nihil aliud à Sirenibus hoc cantu promitti, quàm cognitionem rerum, ac scientiam. vide quæ scripsimus ad illum locum, *vitanda est improba Siren Desidia.* sat. 3. lib. 2. Pausanias Atticis, poematum, & orationum illecebram, Sirenem appellari solere scribit his verbis, εἰσβάσαι δὲ καὶ νῶϊ ἐπὶ ποιημάτων καὶ λόγων τὸ ἐπαρῶν Σειρῆνι εἰκάξεν. Apud Apollon. lib. 4. Argon. Orpheus citharæ cantu Sirenū vocem auertit, ne ab Argonautis audiat.

C I R C Æ P O C Y L A] Circe Solis, & Persæ filia, Ætæ Colchorum regis, Medæ patris, foror. alij Ætæ & Hecata filiam, Medæ sororem esse volunt, vt refert interpr. Appollonij in Argonaut. M. Tull. lib. 3. de natura deorum, scribit Circe, & Pasiphaen è Perseide Oceani filia natas esse, patre Sole. de ea sic Hom. ὁ δ' κ. Κίρκη ἐὼν πλόκαμος δεινὴ θεὸς, αὐδ' ἤεσσα, Ἀντικιστὶ γνητὸς ὁλοόφρονος Αἴηταο. Ἀμφω δ' ἐκ γατρῶν φαειμύροτο ἠελίοιο. id est, Circe comita coma, horribilis dea, diferta, soror germana Ætæ perdita cogitantis. Ambo autem à sole hominibus lucem suppeditante nati sunt. Hæc socios aliquot Vlyssis, qui ea loca, in quibus commorabatur, exploratum missi fuerant, virga illa sua percussos, epotoque pharmaco, statim in sues vertit, præter Eurylochum, qui, ceteris eius domum ingressis, suspicatus dolum subesse, extra foreis remanserat. auctor Hom. lib. quem suprà commemoravi, his verbis, Ἀντὰρ ἐπὶ δῶκεν τε, καὶ ἔκπιον, αὐτὶκ' ἔπειτα Ράεδω πεπληγῆα καὶ σφαιροῖσιν ἐέρην. Οἱ δὲ αὐτῶν μὲν ἔχον κεφαλὰς, φωνὴν τε, δέμας τε, καὶ τεύχεα. αὐτὰρ νῶς ἦν ἔμπεδος, αἷς τὸ πάρος περ. id est, Porro autem posteaquàm Circe pharmacum dedit, & illi ebiberunt, tum illa eos virga percussos in haris conclusit. Illi autem suum quidem habebant capita: sed mens eis erat stabilis, vt antea. sic Virgil. lib. 7. Æneid.

F Hinc exaudiri gemitus, iraq; leonum, Vinclarecusan tum, & sera sub nocte rudenum, Setigeriq; sues, atq; in præsepibus vrsi Saurire, ac forma magnorum vulsulare luporum: Quos hominum ex facie dea seuapotentibus herbis Induerat Circe in vultus, ac tergaferrarum. Dion Chrysostomus oratione, quæ inscribitur διογένης, ἢ περὶ ἀρετῆς, id est, de virtute, per Circe vult significari voluptatem, quæ non gladijs, neque hastis, neque bipennibus, neque sagittis homines oppugnat, sed luxu, delicijs, epulis, illecebris, mollitie, rebus venereis & similibus illicit in fraudem, inescat, decipit, effæminat, liquefacit, & eneruat. Multa alia præclara de Circe & voluptate dicuntur ab illo politissimo & dulcissimo scriptore. M. Tull. in Diuinatione contra Cæciliū, alludens ad hanc de Circe fabulam, ita loquitur. Est adhuc, id, quod vos omnes admirari video, non Verres, sed Q. Mucius. quid enim facere potuit elegantius ad hominum existimationem? æquius ad leuandam mulieris calamitatem? vehementius ad quaestoris libidinem coercendam? summè

A hac omnia mihi videntur laudanda: sed repente è vestigio ex homine tanquam aliquo Circae poculo factus est Verres: redit ad se, atq. ad mores suos. Xenophon *Σπομνη. α.* hanc de Circe fabulam iocans transfert ad edacitatem, & cibi, potusque immoderationem. eos enim, qui intemperantius edant, & bibant, sues ab illecebris epularum fieri: Vlysem autem tum sua sponte, tum Mercurij præceptis ac monitis temperantem effectum cauisse, ne se supra modum cibo expleret. Omnino credibile est, Circe illam, si umquam fuit, mulierem fuisse impudicam, & libidinofam, quæ arte meretricia, blanditijs & illecebris homines à se illectos & irretitos, à rebus agendis, & ab officio abduceret, atque ad vitam voluptariam traduceret. quod & Seruius existimat commentari. ad lib. 7. *Æneid.* non longè à princip. Circe autem excudendum curavi, secutus treis cod. Vatic. & Iannoc. Faër. Tornes. & alios, quibus hic in Gallia vsus sum.

B QVÆ SI CVM SOCIIS STVL. &c.] Hom. *ὁδ. κ.* Mercurium inducit iuuenis ornatu, & specie, Vlysi ad Circe eunti, sociosque suos in sues versos repetituro ea præcipientem, quibus eos restitutos in pristinam formam, recuperare possit: simulque remedium præbentem aduersus Circe veneficia.

STVLTVS, CVPIDVSQVE BIBISSET] si in eo se stultum, cupidumque præbuisset, ut pharmaca Circe biberet, &c. Atqui bibit Vlyses, ut est apud Home. sed ea in eum nihil valuerunt, utpote salutari illo Mercurij pharmaco præmunitum.

SVB DOMINA MERETR.] recte addit domina. nam quisquis meretricio amore deuinctus est, seruitutem seruit, eamque turpissimam. profert hunc versum Seruius ad illum Virgil. *Æneid.* 7. locum, quem paullo antè commemorauimus.

TVRPIS, ET EXCORS] amens. Hom. *ibid.* κακὸν, καὶ ἀνήνορον εἶναι, id est, malum, & nihil viri habentem. corenim pro mente saepe usurpatur, ut cum dicimus quempiam cor non habere. Lucret. lib. 5. *Ingenio qui præstant, & corde vigeant.* v. fas est hoc nomine etiam satyra 3. lib. 2. *Tunc insanus eris, si acceperis, an magis excors, &c.*

AMICA LVTO SVS] Homerus *ibid.* σῶας appellat χαμαικύβητας, id est, humi cubanteis. sic immundos sues appellat Virg. Georg. 1. id est, ut interpretatur Seruius, luto gaudentes: & profert hunc locum Horatij,

NOS NUMERVS SVMVS] sumus turba sine nomine, sine virtute, ac dignitate. nam apud scriptores multitudo, numero, non pondere, aut dignitate aestimatur, ut infra epist. de arte p. numero plures, virtute, & honore minores. Homerus vocat πῆθος, ut il. α. ὡς φάσιν ἡ πῆθος. Carent igitur illi quidem omni dignitate, atque auctoritate, qui numerum explent duntaxat: sed longè sunt ij deterrimi, ac postremi homines, qui nullo numero sunt, seu qui ne numeri quidem locum obtinent, quod de Megarensis olim ab Apolline responsum est, ὅτι δὲ Μεγαρεῖς ἔτε τελέπι, ἔτε πέταρπι, οὐτε

δωδέκαπι, ἔτε ἐν λόγῳ, ἔτε ἐν ἀεισμῷ. id est, vos autem Megarenses, neq. tertij, neque quarti, neq. duodecimi estis, neque vlla in ratione, neque in numero. Sic Æschines ille apud Theocrit. *εἰδ. δ.* queritur se apud Cyniscam puellam nullo numero esse, his verbis, Ἀμμις δ' ἔτε λόγῳ πῶς ἄξιον ἔτε ἀεισμῷ, Δύσνοι Μεγαρεῖς ἀπὸ μοῖρῃ ἐν μοίρῃ. id est, nos autem neque vlla ratione digni, neque vlllo in numero habitus sumus, tanquam infelices Megarenses, in loco infimo, seu in condicione deterrima, & contemptissima. Euripid. in quadam tragædia, quæ non exstat, Δειλοὶ γὰρ ἄνδρες ἐκ ἔχουσιν ἐν μάχῃ ἀεισμὸν, ἀλλ' ἀπιστοὶ, καὶ παρῶς ὁμῶς. id est, ignaui enim homines non habent in prælio numerum: sed absunt etiam si adsint. Idem Eurip. Heracl. ἀεισμὸν posuit, pro homine nihilo, cum de vno loqueretur: Εἰδὼς μὲν ἐκ ἀεισμῶν, ἀλλ' ἐπιπῆμας Ἀιδῶν ὄντα τὸν σὸν παῖδα. id est, cum scirem filium tuum non esse numerum, sed verè virum esse. Non admodum autem dissimile est illud Hom. *ιλιὰδ.* ἐπὶ τῶσιον ἄλχος ἀρόρης: id est, inutile onus terræ, quod usurpauit Plato in Theæteto. καὶ οἰόντα ὅτι ἡ λήροι ἐστὶ, γῆς ἄλλως ἄλχη, ἀλλ' ἄνδρες, οἷος δὲ εἶναι ἐν πόλει τὰς στατητομένους: id est, putant se audire, seu sibi dici, se non esse nebulones, aut nugatores, cum alioqui sint onera terræ: sed taleis viros, quales eos esse oportet in ciuitate, qui salui sint futuri.

SPONSI PENELOPÆ] Penelopæ reperi scriptum in quinque codicibus manuscriptis, 3. Vatic. Iannoc. Tornes. non Penelopes. iam verò sponforum appellatione procos significat, quos Homerus μνηστῆρες nominat. Procorum autem Penelopes viuendi genus fuisse inertissimū, desidiosissimū, molliissimū, dissolutissimū, declarat Homerus multis ὁδῶσ. libris. exempli causa, lib. 1. Ἀντὰρ ἐπεὶ πῶσιος, καὶ ἐδήτιος ἔξ' ἐρον ἐντο μνηστῆρες, πῶσιν μὲν ἐνὶ φρεσὶ ἄλλα, μέμνηται, Μολπῇ δ' ὀρχήσεται. τὰ γὰρ τ' ἀναθήματα δαίτῳ. Κηρύξ δ' ἐν χερσὶν κίχρα καὶ ὀδὲ καλλέα θῆκε Φημίω, ὅς ῥ' ἦεν δὲ πῶς μνηστῆρας ἀνάχη. id est, Porro autem posteaquam potionis & cibi desiderium depulerunt proci: eis quidem alia curæ fuerunt, cantus, & saltatio: hæc enim sunt epularum additamenta. Præco autem citharam Phe-mio in manus tradidit: Qui apud procos canebat necessitate coactus. *ibidem.* Οἱ δ' εἰς ὀρχήσονται, καὶ ἡμέτερον ἀοιδὴν Τρεψάμενοι πέτνπτε, μένον δ' ὅττι ἔσταιρον ἐλθῶν. id est, illi autem ad saltationē, & amabilem cantum conuersi oblectabantur, & ita tempus verspertinum expectabant. & lib. 3. senibus illis Ithacensibus conuocatis, Οἱ δ' εἰς ἡμέτερον πολεῦμενοι ἡμαπα πάντα Βῆς ἱερύοντες, καὶ οἷς, καὶ πῶνας αἵρας εἰλαπινάζοι, πίνοντι οἶνον. id est, hi autem in domo nostra dies omneis commorantes & versantes, boues mactantes, & oueis, & pingueis capras epulantur, & vinum rubrū, seu calidū bibunt. Athen. lib. 4. procorum cenas, & prandia cum Phæacum conuiuijs comparans, taleis illorum esse compositiones ait, quales probabile est esse luxuriosorū, vinolentorum, amatorū: Phæacum autē conuiuia esse illa quidem delicata, & voluptaria, verum tamen grauiora, & temperatiora.

ALCINOI QVE, &c.] Alcinous rex Phæacum apud Hom. *ὁδ. γ.* dicit, sibi, ac populo suo conuiuia,

A conuiuia, citharam, choréas, cultum corporis varium, ac saepe mutatum, calida balnea, Venerem placere, his verbis, *Αἰ δ' ἡμῖν δαῖς τε φίλη, κίθαρίς τε, χοροί τε, Εἴματα τ' ἐξημοίσα, λουστρά τε θερμά, καὶ ἑλαιαί.* id est, Semper autem nobis & conuiuium placet, & cithara, & chori, & vestes subinde mutatae, & lauacra calida, & lecti. *Alcinoi* autem patrij casus est, numeri singularis, cohaeretque cum nomine *inuentus*, quod proximo versu sequitur. quaedam ex emplatia habent *Antinoi*q;: quae lectio si placebit, erit numeri multitudinis, recti casus, id est, *Antinoi* similes. fuit autē Antinous vnus è procis *Penelopae*, ferox, & arrogans, & contumeliosus.

PLVS AEQ. OPER.] id est, plus æquo occupata: quæ plus æquo laboris sumit. operari, est opus facere, operam in re aliqua ponere. sic *Lucret.* lib. 4. *Et quibus in rebus consueverunt esse operati.* interdū & pro sacrificandi verbo vsurpatur, quemadmodum & facere, & *ῥέζειν* apud Græcos. *Virg.* *Georg.* 1. *latis operatus in herbis.* *Tibull.* lib. 2. *Tunc operata deo pubes discumbet in herba.*

B **ET AD STREP. CITHARÆ CESSATVM]** quidam *cessantum* legendum putant, non *cessatum*, vt habent vulgati, & manuscripti codices: & interpretantur otiosorum, & feriatorū hominū curas traducere: quod est, nihil agere, nihil curare: rebus ludicris, ac voluptarijs operam dare, saltare, cantare, &c. quam scripturam nullo in codice vetere reperi. Ego alteram, & receptam, verā esse puto. Porro autem *cessatum ducere*, valet, *κοιμίζειν*, sopire. sic enim loquuntur Græci, *κοιμίζειν τὰς λύπας*, ἢ τὰς φροντίδας. id est, sopire dolores, aut curas.

DE NOCTE] id est, statim post noctem. sic *lib. 2. sat. vlt. De mediopotare die.*

SI NOLES SAN. CVRR. HYDROP.] *nol* scriptum reperi in tribus codicibus manuscriptis, i. *Vatic.* & *Iann. Torn.* eamque putavi rectā, & germanā scripturam. sententia autem huius loci hæc est: si te non seruabis interea dum sanus es, (inquit) cogēris te seruare, & ad medicum curre, tibiq; consulere, cū factus eris hydropicus.

C Allegoria est, per quam hoc significat, si operam studio sapientiæ dare noles interea dum animum à vitij purum habes: si librum cum lumine ante diem non posces: vitia contrahes, quæ non facillè postea abstergebis, & quæ te vigilem assidue torquebunt. mendose (opinor) habent quidam libri *cures*, nisi addas *te*, & legas *nolis*. alioqui legendū *curre*, nempe ad medicum, id est, ad philosophū. verum tamen iudicet lector.

ET NI POSCES ANTE DIEM] *ἐρμηνεία*, seu interpretatio est superiorum. inuidia & amor sunt animorum morbi, & quasi hydropes: polcere librum, & ire ad philosophum, sunt remedia expetere, & medicum consulere. Sic *Dion Chrysost.* in orat. quæ inscribitur, *Διαβιβή τῶν ὀν συμποσίων*, ostendit, quemadmodum nemo pharma medicorū sibi comparat, aut mercatur, nisi ægrotet: ita neminē ad philosophum audiendū accedere, nisi egritudine aliqua oborta, & in reb. aduersis.

NAM CVR, QVÆ LADVNT OCYLOS, &c.] cur leuia mala, leucisq; morbos depellere properas: morborum autem animi, qui sunt lon-

gè grauiissimi, curationem in annum differs? Huc **D** pertinent illa ex oratione *Dionis Chrysostomi*, *Διογεν. ἢ παρ' ἀρετῆς*, non longè à principio, καὶ ἐλεγε θαυμάζειν [*Διογένης*] ὅτι εἰ μὲν ἐφ' ὁδόντας ἰάσθαι, πάντες αὖ ἀπὸ παρ' ἡέσαν οἱ δέδομένοι ὁδόντας ἐξελέσθαι: καὶ νῦν δὲ εἰ ἴσως ἐρεπο ὁφθαλμοὺς θεωρεῖν, πάντες αὖθροποι ὁφθαλμοὺς ἀπὸ ἐπεδείκνυν: ὁμοίως δὲ εἰ ἀπὸ λυγρῆς, ἢ κορυφῆς ἐλεγε εἰδέναι φάρμακον: ἐπὶ δὲ ἐφ' ὅτι πάντες τὴν πεισμένους ἀπὸ ἀγνοίας καὶ πονηρίας, καὶ ἀκολασίας, ὅδε αὖτ' ἀπὸ παρ' ὅτι ἐπ' ἐκείνου ἰάσθαι αὐτὸν, ὅδε εἰ πολὺ παρ' ὅτι ἐπ' ἀργύρεον ἡμέλει, ὡς ἡ τὸν ἴσως τῶν, ἢ ἴσως ἐκείνου ὀνομαζόμενος, ἢ χαλεπώτερον ὅτι ἀνθρώπων ἀνέχεται οἰδωπὸς ἢ διεφθαρμένους ὁδόντας, ἢ ψυχῆς ἀφρονος, καὶ ἀμαθῆς, καὶ δειλῆς, καὶ θρασύας, καὶ φιληδόνος, καὶ αἰελευθέρου, καὶ ὀργίλης, καὶ λυπηρῆς, καὶ πανέργης, καὶ πάντα βόπον διεφθαρμένους. id est, & dicebat se mirari *Diogenes*, siquidē profiteretur dentium sanandorum scientiam, omneis dolore affectos ad se accessuros, roganteis, vt dentem corruptum sibi eximeret, atq; euelleret: & si polliceretur se oculis medicinam facturum, omneis homines sibi oculum curandū com-

E missuros: similiter si splenis, aut podagræ, aut pituitæ, seu grauedinis medicamentū, remediumq; se nouisse diceret, omneis morbis illis implicitos ad se concursuros: posteaquā autē dixit se eos, qui sibi fidem haberent, ignorantia, & nequitia, & intemperantia liberaturum, neminem sibi aureis admouisse, animūmue attendisse, neque sese sanandum tradidisse, ne si pecuniam quidem vnā cum valetudine aut sanitate accepturus esset, quasi ab his malis minus conficeretur, quā ab illis, aut quasi grauius ac difficilior sit hominī lienem tumentem, vel dentem putridum, seu corruptum patienter ferre, quā animum insipientem, & indoctum, & timidum, & audacem, & voluptatū ardore flagrantem, & illiberalem, & iracundum, & anxium, & vaftrum ac subdolum.

SIVID EST ANIMVM] si quid animum exest, absumit, tabefacit, &c. sic & verbo *ἔδω*, seu *ἔδομαι* vtuntur Græci. *Hom.* *il. ω. πενθὸν ἐμὸν, τὸ μέγχις ὁδύρομένος καὶ ἀχρύν Σιωῖ δέαι κεεδίσω*, id est, ὅτι fili mi, quousque lamentans & marens cor tuum edes? *M. Tull.* lib. 3. *Tuscul. quæst. Ipse sum cor edens, hominum vestigia vitans*: quem verum cum illo superiore, *Qui miser in campis marens errabat Alcis*, vertit ex *Homeri il. 3. Ἡπὶ ὁ καππεδίων τὸ ἀλκίον οἶος ἀλᾶτο ὅτι θυμὸν κατέδων, πᾶν τὸ ἀνθρώπων ἀλείων.* Aliquot libri veteres habent *si quod*: quæ scriptura non est reiicienda. nam & probabilem sententiam continet, neque tamen multum ab altera differentem. hoc enim ea significatur, cur quæ lædunt oculos studes & properas detrahare, si id, quod consumit & corrumpit animum, curare cessas & cunctaris?

DIMID. FACTI, QVI COEPIT, &c.] *Hesiod.* *Ἀρχὴ δὲ τοῦ ἡμῖν παντός.* id est, principium autem dimidium totius. *Plato* lib. de rep. secundo, *ἔκω ὁ δὲ ὅτι ἀρχὴ παντός ἐργου μέγιστον, ἀλλ' ὡς καὶ νέω, καὶ ἀπαλὸν ὁ τῶν οὐκ, id est, scis ne igitur principium cuiusque operis maximum quiddam esse, præsertim & iuueni, & cuius, qui tener sit, & flexibilis? & *Aristot.* li. 1. de morib. ad *Nicom.* *δοκεῖ οὐκ πλείον, ἢ τὸ ἡμῖν τὸ παντός εἶναι ἢ ἀρχὴν*: id est, videtur igitur princi-*

A principium plus esse, quàm dimidium totius.

SAPERE AVDE] quasi ad rem magnam & arduam excitans, dixit *ande*. Virg. *Æn.* 9. *Euryale audendum dextra*. epist. 3. infra. *ipse quid audes?*

RUSTICVS EXSPECT. DVM DEF.] nomen *rusticus* cum verbo *expectat* coniugendum mihi esse videtur, hoc sensu, *Rusticus expectat*, id est, rustico similis est, qui expectet: vel eò rusticus est, quòd expectet: rustice expectat: rusticum se in eo esse ostendit, qui expectet, dum defluat amnis, &c. quod genus annotauimus suprà ad Od. 8. lib. 3.

VOLVIBILIS] sic sup. Od. 1. lib. 4. *teper aquas, dure, volubilis*: repete verbum *sequor*, & *teper*.

BEATA] benè dotata, diues, & pecuniola. sic sapè Horat. sat. vlt. lib. 2. *Vi Nasidieni inuit te cena beati?*

ET INCVLTA PAC. VOM. SILVÆ] sic Virg. Geor. 2. *Aut unde iratus siluam deuexit arator*. Et nemora euertit multos ignaua per annos, *Antiquasq; domos animum cum stirpibus imis Erui*: illa altum nidis petiere relictis. At rudis enituit impulso vomere campus.

QVOD SATIS EST CUI CONTIGIT HIC NIHIL] sic legendum est, & ita scriptum reperi in tribus libris antiquiss. omnes quidem habent *contigit*, non vt vulg. *contingit*.

NON DOM. AVT FVND. &c.] eandem sententiam propemodum expressit suprà Od. 1. lib. 3. *Quòd si dolentem nec Phrygius lapis, Nec purpurarum fidere clarior Delenit usus*, &c. & Lucretius lib. 1. *Nec calida citius decedunt corpore febres, Textilibus si in picturis, ostrog, rubeti lacteris, quam si plebeia in veste cubandum est*. Quapropter quoniam nil nostro in corpore gaze proficiunt, neq; nobilitas, neq; gloria regni, *Quod superest, animo quoq; nil prodesse putandum est*. Varro *ἀνδραποῦται*. Non sit The sauris, non auro petere solum: Non demunt animi curas ac religiones Persarum montes, non atria diuini Crassi. Tibull. *Non opibus mentes homini, cureq; leuantur, Nam fortuna sua tempora lege regit*.

C QVI CVPIT, AVT MET. &c.] Qui cupiditate (inquit) aut metu, aut ceteris animi morbis affectus est, is nihilo maiorem ex fortunæ bonis, & possessione diuitiarum, fructum percipit, quàm lippus ex tabulis pictis, &c. in lib. Iannoët. & Torn. & Nicot. Ruffard. Cleric. Morell. scriptum est, *sic domus & res*.

FOMENTA PODAGRAM] Sed nonne fomenta siue calida, siue refrigerantia, nempe pro ratione & natura podagræ, iuuant podagram? iuuant quidem, sed ita, vt dolorem leuent, & minuunt ad tempus, non vt funditus & in perpetuum tollant. Fomenta enim admoventur summis corporis partibus, vt & malagmata, & cataplasmata. at mali causa non est in summo corpore, sed longius oritur, & altius insedit. Quocirca non qui fomentis vitur, iuuat verè podagram, sed qui causam morbi funditus extirpat: vt qui Venere & vino sese abstiner, & tenuiter, frugaliter, continenter viuunt. Vbi autem sentiri cœpta est podagra, sanguinis missio adhibita sapè annuam, nonnumquam perpetuam valetudinem præstat:

quidam etiam cum asinino lacte poto se eluissent, in perpetuum hoc malum euaserunt, inquit Celsus lib. 4. cap. 24. *quidam*, vt idem ait ibidem, cum toto anno a vino, mulso, Venere sibi temperassent, securitatem totius vite consecuti sunt, &c.

SINCER. EST N. VAS, QVOD C.] sic Lucret. lib. 6. in princip. de Epicuro, *Intellexit tibi vitium vas efficere ipsum, Omniaq; illius vitio corrumpier intus, Quæ collata foris, & commoda cumq; venirent: Partim quod fluxum, pertusumq; esse videbat, Vt nulla posset ratione explerier umquam: Partim, quòd tetra quasi conspurcare sapore Omnia cernebat, quacumq; receperat, intus, &c.*

SPERNE VOLVPT.] In quibus spernendis & repudiandis virtus vel maximè cernitur, inquit M. Tullius lib. 1. de legibus, sub extremum, quibusque sapè vincuntur qui alioqui viribus & ferro erant inexpugnabiles atque inuicti. Exemplo sit Annibal, quem luxuria, & deliciæ Campanæ fregerunt, atque eneruarunt, bello insuperabilem atque indomitum. Itaque præclare dictum est illud à quodam, *μία τοῖς ἀδυνάτοις ὁδὸς, τὸ τῇ ἰσχυρίᾳ ἀντιπαραστήναι τοῖς μακρότεροις*: id est, vna est infirmioribus, & imbecillioribus via, qua potentiores aduersarios superare possint, voluptas. Hoc cum scirent prudentissimi illi viri M. Curius, & T. Coruncanius cum audissent, esse quemdam sapientem, qui diceret, omnia, quæ faceremus, ad voluptatē esse referenda, meritò optabant, vt id Samnitibus, & Pyrrho persuaderetur, quo facilius vinci possent, cum se voluptatibus dedidissent.

NOCET EMTA DOLORE VOL.] atqui omnis voluptas corporis, emitur subsequente dolore, & cū dolore subsequente coniuncta est, seu dolorem comitem & quasi connexum habet. omnis igitur corporis voluptas nocet. subsequente autem idcirco dixi, quia si voluptatem anteiret labor, ea voluptas non esset aspernanda, aut fugienda: immò vt stabilis & solida, vehementer amplectenda, plurimiq; facienda. Itaq; qui sapiunt, voluptati laborem anteponunt, vt laboribus susceptis atq; exantlatis, solida gaudia gaudeant. Contrà insipientes voluptatem expetunt, laborem fugiunt: ex quo fit vt eorum vita sit calamitosa & misera. Sed, vt ad institutum redeam, scitè & festinè in hanc sententiam. Plato in Phædone ait, mirabiliter affectum esse naturā id, quod iucundum dicitur, ad id, quod ei contrarium videtur esse, molestū, seu dolorem: propterea quòd, inquit, ea simul homini adesse nolunt: si quis autem persequatur alterum, & consequatur, propemodum cogitur etiam alterum paullo post recipere, tanquam ambo ex vno capite, seu extremo apta atq; inter se connexa sint. Ac mihi videtur (inquit) si ea animaduertisset Æsopus, fabulam huiusmodi compositurus fuisse, Deum, cum ea vellet inter se in gratiam reducere & reconciliare, bellum inter se gerentia, quoniam id consequi nō posset, eorū extrema in vnum condūxisse & coniunxisse: atq; iccirco, ad quemcumque alterum eorum perueniret, ad eum subsequi etiam alterum. Verba Platonis Græca si quis requirat, petat ex Platonis Phædone non longè à principio, illo loco: *καὶ τοῖς ἐν ἑαυτῷ*.

A *βονάμα, ὡς ἀποποι, ἔφη, ὡς ἀνδρες, εἰκοι π εἶναι τὸ π, ὁ καλῶσιν οἱ ἀνδραποὶ ἡδὺ. ὡς ταυμασίως πέφυκε πᾶς τὸ δοκοῦν ἐναντίον εἶναι τὸ λυπηρόν, &c. sic & Plau. Amphit. Satin parna res est voluptatum in vita. Atq, in atate agunda, Praquam quod molestum est? Ita quoig, comparatum est in atate hominum, Ita dijs placitum, voluptatem maror ut comes consequatur, Quin incommodi plus, maliq, illico affit, boni si obtigit quid.*

SEMPER AVAR. EG.] semper avaro aliquid deest. numquam enim expletur diuitiarum sitis. quin etiam ijs, quæ habet, eget. Nihil refert vtrum avarus habeat, an non habeat, cum ei desint ea, quæ habet, id est, cum ijs rebus, quas vel suo labore peperit, vel beneficio fortunæ nactus est, uti frui non audeat. sed hac de re plura dicemus ad illum locum obscurissimum, & nondum à quoquam explicatum, qui est epist. 2. lib. 2. sed, quod non desit, habentem, &c.

B CERT. VOTO PETE FIN.] cum sit im-mensa, & infinita in hominibus avaris pecuniæ cupiditas, certum (inquit) diuitiarum finem expete: id est, cupiditatem, & studium pecuniæ defini, ac termina: vel certam aliquam ac definitam pecuniæ summam opta & expete, quam ubi consecutus fueris, plura quærere desine, bonisq; partis frui, & viue. sic lat. 1. lib. 1. Deniq, sit finis querendi, cumq, habeas plus, Pauperiem metuas minus. non est autem intelligendus hoc loco Horatius significare, diuitias nobis tamquam finem, propositas esse oportere: sed earum modum esse quendam constituendum, quo contenti esse debeamus.

INVIDVS ALT. MACR. REB.] sic Lucr. lib. 3. Macerat inuidia ante oculos illum esse potentem, illum aspectari, clarog, incendit honore: Ipsi se in tenebris volui, cænoq, queruntur. Horat. satyr. 1. lib. 1. Quodq, aliena capella gerat distentius vber, Tabescat? &c. Videtur autem quædam esse non inuenusta in his duobus, opimis macrescit, antithesis.

C INVID. SIC. NON INVEN.] Pindarus e. d. 1a. πῶς, φθονεροὶ δ' ἀμύνονται ἀτὰρ, id est, inuidi autem damno plectuntur, & Plato lib. nono de legibus, inuidiam ait esse contubernalem grauem, ac molestam, maximè quidem ac primo loco ei, qui inuideat, secundo loco viris optimis, & clarissimis ciuitatis. Appellata autem Horatius hoc loco inuidiam eam, quam M. Tull. ambigui nominis fugiendi causa, inuidientiam nominat lib. Tuscul. 3. & 4. Sententia porro huius loci hæc est, quamuis Sicilia tyranni grauissima tormenta ad cruciandos homines inuenerint, nullum tamen tormentorum illorum grauius inuidia fuisse.

QVI NON MODER. IRÆ] id est, qui iræ moderationem non adhibebit, & veluti frenum injiciet. hæc enim vis est huius verbi cum dandi casu coniuncti, ut M. Tull. Partit. nam auditorum aures moderantur oratori prudenti, & prouido: & quod respuunt, immutandum est.

INFECT. VOL. ESSE, DOL. QVOD, &c.] id est, nolet id esse à se admissum, vel optabit ne id sit à se admissum, quod dolore, & ira impulsus fecerit: pœnitebit eum facti. epist. de arte poët. Com-

mississe cauet, quod mox mutare laboret. infectum, id est, nō factum. Plaut. Mostell. Egone? [somnia] at quidem tu, qui istoc te speras modo Potesse dissimulando infectum hoc reddere. Sed cur dolorem & mentem concurrente is facit in ira, & in pœnis expetendis? De dolore, docet Aristoteles multis locis, iram cum dolore esse coniunctam: & tum dolore hominem iratum leuari, cum iniuriā acceptam retulerit. de mēte, idem docet lib. 7. de moribus ad Nicomach. eum, qui iratus sit, à ratione quodammodo persuaderi, & induci, ut pœnas ab eo, qui iniuste læserit, expetat. Veleo respexit quod ex veteribus alij iracundiam definierunt feruorem mentis, alij cupiditatem puniendi doloris.

DVM POENAS ODIO, &c.] id est, dum odio prouectus pœnas de eo, qui læsisse videtur, sumere festinat: vel sic, dum iniuriæ, quam ipse sibi accepisse videtur, dolorem inultum, & iccirco grauem & molestum, vlscisci properat, ut animum dolore leuet. Nam quamdiu is, qui se accepisse iniuriam existimat, inultus est, tandiu graui quasi onere premitur: vbi iracundiam suam expleuit, doloremque suum punitus est, tum exoneratus est. verbum festinat coniunxit cum quarto casu, ut Virgil. Æn. 4. Festinare fugam, tortosq, incidere funes. idem de verbo maturare sentiendum. Æn. 1. Maturate fugam. Horat. epist. prox. seq. Hoc opus, hoc studium parui properemus, & ampli. & Od. 7. lib. 2. Deproperare apio coronas. sic Græci verbum ἀπύδην. Pindarus Πυθ. γ. μὴ φίλα θυχὰ βίον ἀτάνατον ἀπύδην: πᾶν δ' ἐμωρεσθαι ἀντλεῖ μαχανάν: id est, ne care anime vitam immortalem festina: facilem autem hauri machinam. & Homerus il. γ. ταῦτα δ' ἄμα χεὶ Σπύδην, οἷκ' ὀφελός π' ἀνὰ μέγα καὶ δὴ ἰόντι: id est, hæc autem vnā nos properare oportet, si possumus aliquid prodesse nos etiam duo.

IRA FVR. BR. EST] sic Themistius in oratione de amicitia, ἐγὼ δὲ οἶμαι (inquit) πῶς ὀργὴν μάταιαν ὀλεσθ' ὀφείμιον εἶναι. quod notat M. Anton. Muretus. M. Tull. Tuscul. 4. An est quicquam similis insania, quam ira? quam bene Ennius initium dixit insania. Et Apollonius dicebat, τῆς ὀξύθυμίας τὸ ἀνθρώπος esse μάταιον, id est, iracundiæ florem esse insaniā. Et Plutarchus in Romulo, ὀργῆς πάρος ἀβελον, id est, iræ, celeritatem inconsideratam, & consultationis expertem. vide annot. ad Od. 16. libri primi.

ANIMVM] πόνθυμὸν, ut Hom. ἱλιάδ. β. Θυμὸς δὲ μέγας ἐστὶ διοφθέων βασιλῆων. Cæcilius, Nunc enim demum mihi animus ardet, nunc meum cor cumulatyr ira. Nam & apud Latinos animus interdum accipitur pro quavis libidine à ratione auersa, ut Plaut. in Trinummo, si animus hominem perculit, actum est, si animo seruiuit, non sibi. si ipse animum perculit: dum viuunt, victor victorum cluet.

HVNC FRENIS, &c.] tamquam equum ferocem & indomitum.

COMPESCE] comprime. sup. saty. 8. lib. 1. qua pœnis compesceret inferiorem. Od. 16. li. 1. Compesce mentem.

FINGIT] format, instituit, docet, ut lib. de arte poëtica, quamuis & voce paterna Fingeris ad rectum.

TENERA]

A *Quæ circumuolitas agilis thyma? non tibi paruum*

Ingenium est: non incultum, nec turpiter hirtum.

Seu linguam causis acuis, seu ciuica iura Respondere paras, seu cōdis amabile carmen:

Prima feres ederae victricis præmia. quòd si

Frigida curarum fomenta relinquere posses:

Quò te caelestis sapientia duceret, ires.

Hoc opus, hoc studium parui propere mus, & ampli:

Si patriæ volumus, si nobis viuere cari.

Debes hoc etiam rescribere, si tibi curæ,

B *Quanta conueniat Munatius. an male sarta*

Gratia nequicquam coit, & rescinditur? at vos

Seu calidus sanguis, seu rerum inscitia vexat,

Indomita ceruice feros: ubicumq; locorū

Viuitis, indigni fraternum rūpere fœdus,

Pascitur in vestrum reditum votiuu iuuenca.

IVLI FLORE] ad hunc eundem scripsit & epistolam 2. lib. 2. *Flore bono, &c.*

CLAUD. AVG. PRIVIGN.] Tib. Claudius Nero Cæsar, cuius matrem Liuiam Drusillam uxorem duxerat Octavianus Augustus Scribonia dimissa. Sueton. in Aug.

C SCIRE LABORO] scire studeo, seu, ut sæpe loquitur, quero.

THRACA] θράκη. ut epist. ad Quinctium. *ut nec Frigidior Thracam, nec purior ambiat Hebrus.* vide annot. ad Od. 16. lib. 2.

HEBRVSQVE] idem Oda. 25. lib. 3. *Hebrum prospiciens, & nunc candidam Thracen.*

NIVALI COMPEDE VINCTVS] sic loquitur Virg. Georg. 4. *Et cum tristis hiems etiam tunc frigore saxa Rumperet, & glacie cursus frenaret aquarum.*

ANFR. VICIN. INTER. CVRR. TVRR.] turreis, πύργους: nempe Sestum & Abydum. *vicinas inter curr. turr.* pro inter vicinas turreis curretia, more vsitatissimo dixit, ut annotauimus suprâ ad Od. 7. lib. 2. tale est illud, *Interfusa nitentis Vires equora Cycladas.* Od. 14. lib. 1.

MORANTVR?] detinent? ut suprâ annot. ad

Od. 7. lib. 2.

SCRIBERE SVMIT?] sumit ut scribat, vel scribendas suscipit?

LONGVM DIFF. IN ÆVVM?] prodit memoria? mandat literis ad memoriam posteritatis sempiternam?

VENTVRVS IN ORA?] qui honorifico omnium ciuium Rom. sermone celebrabitur? aliàs venire in ora, ad vitium, ad vituperationem pertinet: ut apud Catull. ad Ravidum, *An ne ut peruenias in ora vulgi?* sic Liuius libr. 2. *timorem iniecit, ne in ora hominum pro ludibrio abiret.* in laude ponit & Propertius ad Mæcen. *Crede mihi magnos æquabunt ista Camillos Iudicia, & venies tu quoque in ora virum.* his similia sunt illa M. Tull. Tuscul. 1. *Harmodius in ore & Aristogiton.* & Ennium illud, *Nemo me lacrymis decoret, nec funera fletu Faxit: cur? Volito viuam per ora virum.* & Virg. Æneid. 12. *Ille quidem ad superos, quorum se deuouet aris, Succedet fama, viuisq; per ora feretur.* Idem Geor. 3. *tentanda via est, qua me quoque possim Tollere humo, victorq; virum volitare per ora.* Iterum M. Tul. Philipp. 10. de Bruto, *erat enim in desiderio ciuitatis, in ore, in sermone omnium.* T. Liuius. lib. 9. *Postumius in ore erat: cum laudibus ad calum ferebant.* contrâ ad probum pertinet illud Cic. Verr. 3. de Verre, *Istius nequitiam tum in ore vulgi, & in communibus prouerbiis versatam esse.*

PIND. FONTIS QVI NON, &c.] qui non dubitauit Pindarum proponere sibi ad imitandum. non expalluit haustus Pind. font. id est, non extimuit haurire è fonte Pindari: ut Od. 27. lib. 3. *mediâsque fraudes Palluit audax.* allegoria est & in hoc, & in proximo versu. hoc enim significat, qui ausus est Pindarum Latinis versibus imitari, atque exprimere?

FIDIBVSNE LATINIS THEB. &c.] id est studetne ad exemplū Pindari versus Latinos Lyricos scribere, poetica facultate fretus?

THEBANOS] id est, Pindaricos. Od. 2. lib. 4. *Multa Dircaum leuat aura cycnum.*

DESÆVIT] desequire, est valde sequi. de enim in compositione interdum auget: ut *desequire, deamare, denitare, deperire, delitigare, &c.* iam sequi, est χαλεπαίνειν, ut & sæpe admonuimus, & docent exempla probatorum scriptorum, solent autem pleraque omnia in tragædiis esse sæua, dura difficilia, atrocia, immitia, iracunda, horribilia, &c. χαλεπὰ. iccirco hoc verbum ad tragædiarum scriptorem accommodauit. vide sup. annot. ad Od. 33. lib. 1.

AMPVLLATVR] turgēt, inflatus, atque elatus est. Quas ἀμπύλλες Græci, eas ampullas appellant Latini. Quemadmodum igitur illi ἀμπύλλες usurpant pro orationis ornamentis, iisque, omnibus dicendi figuris, quibus altior, grandior, amplior denique fit oratio: ita, & ampullas Latini. Horat. in lib. de arte poetica, *Proijcit ampullas & sesquipedalia verba.* M. Tull. ad Attic. lib. 1. *Quid multa? totum hunc locum, quem in Aristocratiâ ego varie in meis orationibus, quarum tu Aristarchus es, soleo pingere, de flamma, de ferro (nosti illas ἀμπύλλες) valde graniter pertexuit.* auctor scholiorum in He phæstio

A phæstionem, causam afferens cur dimetrum trochaicum catalecticum, Euripideum, aut lecythium dicatur, scribit hæc, quæ deinceps sequuntur, ληκύθιον δὲ φασιν αὐτὸ, ἢ διὰ τὸ ἀεὶ σφάντω σκώπτοντα τὸ μέτρον τὸ ἐφ' ἡμετέρας Εὐριπίδου τὸ Θωάσιν ἰπποισιν Αἰ. Ληκύθιον ἀπώλεσεν. ἢ διὰ τὸν βόμβον τὸν τραγικόν. βόμβος γὰρ γίνεται πρὸς τὸ ληκύθιον, ἐκ τοῦ ἐμπεδευμένου αὐτοῦ αἵματος κινηθέντος, ἢ πρὸς πνεύματος ἀνδρός, ἢ ὑπὸ αἵλου. διὸ καὶ καλλιμαχὸς μῦθον ληκύθιον τὴν τραγωδίαν λέγει. id est, lecythium autem id dicunt, aut propterea quod Aristophanes iocose reprehendit metrum illud ephthemimeres Euripidis, βοάσιν. &c. hoc modo, ληκύθιον ἀπώλεσεν id est, ampullam perdidit: vel propter bombum, seu sonitum tragicum. bombus enim editur circa ampullam ex eo, quod aer, qui in ea continetur, movetur siue ab hominis halitu, siue ab aliqua alia re. Quapropter etiam Callimachus musam lecythiam, tragœdiam appellat, ab ampulla autem verbum *ampullari* deductum est, quod est ampullis verborum uti.

B PRIVATAS] suas & proprias, non alienas & publicas.

SCRIPTA] quæ sunt iam publica, quia in lucem edita, & vulgata.

PALATINVS APOLLO.] bibliotheca Græca, & Latina templo Apollinis, quod Augustus exstruxerat, & consecrarat, adiuncta, ut sup. diximus ad Od. 31. lib. 1. *Quid dedicatum poscit Apollinem Vates, &c.*

OLIM] post hac. ut sat. 5. lib. 2. *Magna minorve foro fides certabitur olim.* & Od. 10. lib. 2. *non si male nunc, & olim Sic erit.*

GREGX AVIUM PLUMAS.] quatuor senariis hunc Æsopi apologum complexus est Gabrias, Ἀπολόσιος πειροῖσιν ἡμῖσι σμένους Ηὐχέη καλοῖς ὀρνέων ὑπερτέρειν. Πρῶτον δὲ δῶρον ἡ χελιδὼν ἡρπάζει. Μετ' ἢ τὸ ἀπαντες αἶτα γυμνὸς εὐρέθη. id est, *Plumis alienis olim amictus gracchulus Prestare se iactabat aliis volucribus. Sed prima hirundo, quod dederat, illi abstulit: Quam omnes secuta: sicq. nudus restitit.*

C MOVEAT CORNICULA RISVM.] Celsus alienorum scriptorum fur, & compiler, sit omnibus ridiculus.

QVÆ CIRCVM VOL. AGIL. THYMA?] id est, circum quæ thyma volitas? ut annot. ad Od. 7. lib. 2. circum thyma autem dixit, quia poëta cū apibus comparari solent, ut Oda 2. lib. 4. *ego apis Matina More, modoq. Grata carpentis thyma, &c.*

HIRTVM.] hirsutum, id est, rude & impolitum, verbum est, quod erat suo loco depulsum, reposui post nomen *Ingenium*, secutus cod. Iann. Faern. & duos Vatic.

FERES] accipies, auferes, ut sup. Od. 8. lib. 4. *neque tu pessima munerum Ferres* & sæpe alibi.

EDERÆ VICTRICIS] notat Seruius commentar. in Virgilij Melibœum, ad illum versum, *Pastores edera crescentem ornate poetam*, edera poëtas coronari, vel quia Libero sacri sunt: ex quo etiam, ut Bacchas, insanire: vel quia semper virent edera, quemadmodum carmina æternitatem & merentur, & aliis pariunt.

CVRARVM FOMENTA] ut suprà *amoris fomenta*. Od. 11. epod. & Lucret. *amoris pabula*.

fomenta curarum, sunt ambitio, pecuniæ cupiditas, & similia.

HOC OPVS, HOC ST. P. PROP.] properandi verbum cum accusandi casu coniunxit, ut sup. *properare coronas*. vide Od. 7. lib. 2. hoc opus autem, nempe curarum fomenta, & cogitationes anxias ex animo eijcere: & sapientiæ studium colere, atque amplecti.

SI PATR. VOLVM.] aliquot libri vet. habent, *Si patria cupimus, &c.* id est, si patriæ, si nobis viles esse volumus: si & patriæ, & nobis consilere volumus: si patriæ, si nobis iucundi esse volumus. patriæ carus est, qui ita vivit, talémque ciuē se præstat, ut eius vita sit patriæ cara, magnique faciendæ: sibi carus est, qui habet rationem suæ valedudinis, animumque interdum relaxat ac remittit, neque se curis inanibus perpetuò conficit ac macerat.

SI NOBIS VIVERE CARI] id est, si iucunde & hilariter vivere. nam qui perpetuò mæstus est, sibi ipse odio est: qualis ille Terentianus Menedemus se ipsum crucians. non dissimile est illud epist. ad Loll. 2. hoc lib. *Quid minuat curas, quid te tibi reddat amicum*, id est, tibi carum, latum, hilarum, vel dic ut paullo antè diximus.

SI TIBI CVRÆ &c.] si positum Græcorum more pro *an*, ut epist. ad Mæcen. 2. hoc lib. *Inspice si possum donata reponere letus*. & epist. 1. lib. 2. ad Aug. *Tentavit quoque, rem si digne vertere posset*. & epist. ad Numicium. *chlamydes Lucullus (ut aiunt) Si posset centum scena præbere, rogatus*. & Tibull. lib. 3. eleg. 1. *Ille mihi referat, si nostri mutua cura est, An minor, an toto pectore deciderim*. T. Liu. lib. 33. *percunctatus si consilium nō vile solum, sed etiam salutare, admittere auribus posset, &c.* nec iis assentior, qui hunc locum, quasi mendosum, corrigunt hoc modo, *Quam te conveniat*. nam *conuenire* cum accusandi casu, quid sit, sciunt omnes. at quis ita loquitur Latine de duobus, inter quos nata sit offensio, aut simultas? hic illum non convenit. dicerem potius, huic cum illo non convenit. Præterea cum dicat, illum debere sibi rescribere, superuacanea est hæc conditio, *si tibi cura*. Quamobrem hunc locum sic explico longe simplicius, & nisi fallor, etiam verius: debes rescribere vtrum frater tuus Munatius tantæ tibi sit curæ, quantæ fratrem fratri esse conveniat, necne. Neque verò reticebo, me in tribus libris calamo exaratis cū in Italia essem, & totidem, cū in Gallia, ita scriptum reperisse, *si tibi cura*. quæ quidem scriptura mihi non displicebit, si subintelligetur *ne*.

INDOM. CERVICÆ FER.] videtur translatio sumpta à bobus indomitis, & durarum cervicium: σκληρὰ ὄνυχας vocant Græci, & ζυγμάχους.

INDIGNI RVMP.] indigni, qui rumpatis, vel qui non debetis rumpere. sic loquuntur Græci ἀνείσοι ὄνυχες λυεῖν. Admonendus autem est adolescens, sententiam usque ad versum ultimum pendere hoc modo, siue vos feruor sanguinis, siue inscientia rerum agitat, vbi cumque locorum vivitis vos, quos non decet fraternam necessitudinem dissolvere, pascitur in vestrum, &c. ab iis enim

Tc ij dissen

A dissentio, quia d nomen indigni, subintelligunt
estis.

FRATERN. FOEDVS.] quod longè firmitus
ac sanctius esse debet, quàm amicorum necessitu-
do: & vetat Hesiodus tantidem amicum, quanti
fratrem facere. Μὴδὲ καὶ γνήτιον ἴσον ποιεῖσθαι ἐταῖρον.
Quanti autē fratres faciendi sint, declarauit vxor
Intaphernis apud Herodotum, cui cū à Dario
facta potestas esset seruandi, aut viri sui, aut fra-
tris, aut liberorum, (quos omnes in vincula Da-
rius conijci iusserat, & capitis damnarat,) maluit
fratrem seruare, cuius rei causam cū quæsisset
Darius, respondit ὁ βασιλεὺς, ἀνὴρ μὲν μοι ἄλλος γένοιτο,
εὐδαίμων ἐθέλοι, καὶ πικρὰ ἄλλα, εἰ ταῦτα ἀποβάλλοιμι: πα-
τὴρ δὲ, καὶ μητὴρ ἐκέπ' ἐμὴν ζώντων, εἰ δὲ φεύγῃς ἄν' ἄλλος
ἔδεν' ἄνθρωπον γένοιτο. i. O rex, vir quidem mihi alius
contingere possit, si ita deo visum sit, & alij liberi,
si hos amiserim: sed cum mihi pater & mater è
vita decesserint, nulla ratione fieri possit, vt mihi
frater alius nascatur. Hæc Herodotus Thalia, A
quo sumpsit illud Euripides, Μητρόσ' ἐν ἄδου καὶ
B πατρός περὶ χότων, Οὐκ ἔσ' ἀδελφός, ὅστις ἂν βλάσῃ ποτὶ, id
est, Patre & matre mortuis, non potest mihi frater
vllus nasci. Exstat libellus à Plutarcho scri-
ptus, vtilissimus, περὶ φιλαδελφίας, id est, de amore
fraterno.

4. AD ALBIVM. Tibullum.

ALBI, nostrorum sermonum cādide
iudex,

Quid nunc te dicam facere in regione
Pedana?

Scribere, quod Cassi Parmensis opuscu-
la vincat?

Antacitū siluas inter reptare salubreis,

C Curantem quicquid dignum sapiente, bo-
nóque est?

Non tu corpus eras sine pectore, dī tibi
formam:

Dī tibi diuitias dederant, artēq; fruēdi.

Quid voueat dulci nutricula maius al-
lumno, (tiat utque

Quam sapere, & fari ut possit, quæ sen-
Gratia, fama, valetudo cōtingat abūde,

Et mundus victus nō deficiēte crumena?

Inter spē, curamq; timores inter, & iras

tibi id illuxisse, legendū ē
glendū. Corp. Gram. p. 168.

Omnem crede diem tibi diluxisse supre-
mum.

Grata superueniet, quæ non sperabitur,
hora.

D Me pinguem, & nitidum bene curata
cute vises:

Cūm ridere voles Epicuri de grege por-
cum.

ALBI, &c.] Albium Tibullum designat, ele-
gorum scriptorem: in quo præcipua est elegantia
Latini sermonis, nulla propemodum admista fi-
gura loquendi peregrina, aut transmarina.

CANDIDE IUDEX] qui de sermonibus no-
stris sincerè, & sine maleuolentia iudicas. sermo-
num appellatione autem satyras, & epistolas si-
gnificari putamus. nam contrā odæ carmina ap-
pellantur.

CASSI PARMENSIS] de quo sat. 10. lib. 1.
**SILVAS INTER REPTARE SALV-
BREIS]** reptare inter siluas salubreis, vt supra
annot. ad Od. 7. lib. 2. significat autem, Tibullū,
Epicureum esse. Remouebant enim se Epicurei
à reip. administratione, negotiisque publicis, &
in hortis, ac locis amœnis viuebant. **E**

REPTARE] remissius, ac lentius ambulare.
Vtitur hoc verbo Lucret. lib. 2. sed ad pecudes re-
fert. Nam sepe in collitondentes pabula leta Lanige
re reptant pecudes.

SAPIENTE, BONÓQUE] plerunque hæc
duo coniuncta reperiuntur. vt epist. ad Mecenas.
2. Vir bonus & sapiens dignis ait esse paratū. & epist.
ad Quinctium. Vir bonus, & sapiens audebit dice-
re, Pentheu rector Thebarum, &c. & in eadem. Nē
ve putes alium sapiente, bonoque beatum: & epist. de
arte poet. Vir bonus & prudens versus reprendet
inerteis. & M. Tull. off. 3. ostēdit, hæc inter se se-
parari non oportere. Hæc igitur est illa pernicies,
quod alios bonos, alios sapienteis existimāt. Quidam
hæc referunt ad Epicurei decreta: qui sapientis
esse statuebat, iucundè viuere, & in locis amœnis
atatem degere potius, quàm rei familiari au-
genda seruire, aut reip. administrandæ operam
dare. quod congruit cum superiore illo, siluas in-
terrep. salub. Iam Epicurei se solos sapienteis esse
contendebant: vnūque Epicurum verū vidif-
se, & homines erroribus liberasse dicebant.

CORPVS SINE PECTORE] excors: ἄσπρων.
Nam pectus cogitationis, & mentis sedem esse
vulgò putant, ex quo ductum expectorare.

VOUEAT] optet, precetur, ἐυχόμεν. ex quo vo-
ta pro optatis. supra in respons. Canidia epod. Si
tardiora fata te votis manent. & satyr. 6. lib. 2. Hoc
erat in votis.

**QUAM SAP. ET FARI VT POSS. QVÆ
SENT. VTQVE]** Cūm in omnibus libris vulga-
tis, & in plerisque omnibus manuscr. legeretur,
Quam sapere & fari: quamuis pauci manuscr. ha-
berent particulam vt, ego sic hunc locum olim
explicandum putaueram, Quid nutrix alumno
suo maius optare possit, quàm vt primū sapiat,
& prudenter sentiat, deinde suas cogitationes
eloqui, & exprimere queat: sic Pindarus Olymp.
eid. e. ὕμνῳ δ' εἰπὼς ὁλβον ἄρδεις ἑξαρκέων κτεάεσσιν, καὶ
εὐλογίαν παρθεσίης, μὴ ματεύσῃ θεὸς γενέσθαι, id est, si quis
cum

A cum integra valetudine facultates, & eloquentiam habeat coniunctam, non est, quodd deus esse velit. Et cum legeretur antea in omnibus libris excusis, & cui, ego ab vno codice manu scripto adiutus, & quasi manu ductus, in quo scriptum erat, *ut cui*, reposueram in prima editione, *utq;*, nisi quis mallet, *utq; huic*. Iam qui ita legunt, *Quid voveat maius nutricula alumno*, *Cum sapere & fari possit quæ sentiat*, & cui Gratia, fama, val. hac sententia, *Quid optet maius nutricula alumno suo*, subintellige, quàm illa superiora, formâ, diuitias, artem fruendi: cum præsertim sapere & fari, &c. balbutiunt, neque argumentis opes est ad hanc explicationem refellendam, cum præsertim nulli libri habeant, *Cum sapere*, aut *Quum sapere*, cumque non aptè hæc inter se cohereant *cum sapere possit*, &c. & cui Gratia, &c. legendum enim esset, & cum Gratia &c. Nunc igitur iterum consultis libris veteribus, in quorum vno reperi, *Qui sapere*: in altero, *Quum sapere*, qui ambo sunt Rufardi, legendum sic cenleo, *Qui sapere, & fari possit quæ sentiat*, & cui Gratia fama, &c. ut sit hæc verborum sententia: Alumno, qui sapere & fari possit quæ sentiat, & cui Gratia, fama, valetudo, contingat abundè, & mundus victus, &c. quid nutricula optet maius? proinde ac si dicat, nihil maius optare queat alumno suo nutricula, quàm hæc, sapientiam, eloquentiam, seu facundiam, gratiam, famam, valetudinem, mundum victum nūquam deficiente crumena. *Fari* autem dixit, propriè. Nam non loquuntur pueri, sed fantur. lege Varonem lib. 5. de lingua Lat.

GRATIA] ut gratia valeat apud principes, & potentis viros.

ET MUNDVS VICTVS] id est victus elegans, & intra modum sumtuosus & copiosus: victus liberali & magnifico homine dignus: victus neque sordidus, neque rursus nimis amplus & opiparus. lat. 2. lib. 2. *Mundus erit, qui non offendet sordibus, atque in neutram partem cultus miser*. ex quo munditia. Plautus in Pœnulo, *mulieres sunt admodum insulse, atque inuenuste sine munditia & sumtu*. M. Tull. de finib. lib. 3. *mundos, elegantes, optimis cocis, pistioribus, piscatu, aucupio, venatione, his omnibus exquisitis vitæ crudelitatem*. Idem ad Qu. Fratrem ep. lib. 2. *Domum tuam in Carinis mundi habitatores Lamia conduxerunt*. trās latè dixit Hor. epist. ad August. *& grane virus munditia populere*. non dissimulabo tamen, in nonnullis libris manu scriptis legi, *Et modus, & victus non def. crum.*

INTER SPEM, CVRA'MQVE, TIM. INTER ET IRAS.] id est, inter animorum perturbationes, quibus assidue sollicita & infesta est hominum vita, quemcunque vitæ diem tibi dii largiuntur, cum postremum esse putato. ita fiet, ut tranquillius, & iucundius viuas, casusque humanos, & fortunæ iniurias moderatius feras: neque te spe, curis, timoribus, iris, angoribus, & ceteris vitæ venenis maceres, & conficias.

OMNEM CREDE DIEM, &c.] existima quotidie te moriturum. hoc si animo eris, quicquid tibi temporis ad vitam accedet, id tibi depu-

tabis esse in lucro: nec perpetuò quærendæ & augendæ pecuniæ seruies, sed bonis quæsitis, aut à patre relictis fruëris. hæc enim sententia significatur per subsequenter versum, *Grata superueniet*, &c. cuius rei exemplum capere licet ex ceteris rebus secundis. finge, aliquem sperare, & expectare amplissimam hereditatem, eique id, quod sperauit, tandem euenire: longè minor est huius voluptas, quàm si non speranti venisset. Ita longè maior est eius hominis vitæ iucunditas, qui in diē viuuit, qui diem crastinum ad se pertinere non existimat, qui diei præsentis vsura contentus est, si ad diem crastinum vitam produxerit, quàm eius, qui vitæ spem in multos annos profert, ac producit. Gratissima enim erit eius diei vita, ad quem quis se peruenturum esse non sperabat. Sic igitur viuere, & ita bonis tuis frui, ut hodie moriturus. quantumcunque tibi dierum ad vitam præteritam accedet, id erit tibi multo iucundissimum. præclare igitur Anacr. *Τὸ σήμερον μέλει μοι: Τὸ δ' αὖτις οἶδεν*, id est, *Hodierna cura tantum*. Cui crastina hora nota est? sic Hor. sup. Od. 7. lib. 4. *Quis scit, an adijciant hodierna tempora summa Crastina Dijsuperi?* & ep. 2. lib. 2. *Vitar, & ex modico, quantum res poscet, acerno Tollam*, &c. sequitur mox. *Distat enim spargas tua prodigus, an neque sumum Inuitus facias, neque plura parare labores*. &c.

SUPREMV M] vltimum. ut epist. proxima, *Supremo te sole domi Torquatemanebo*. & lat. 1. lib. 1. *ad vsque Supremū tempus, ne se pœnuria victus Deficeret, metuebat*. & Od. 13. lib. 1. *Quos irrupta tenet copula, nec malus Diuulsus querimoniis Suprema citius soluet amor die*. & Od. 17. lib. 2. *supremū Carpere iter comites parati*. & epist. ad August. *Comperit inuidiam supremo sine domari*. & epist. 2. lib. 2. *Nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc sorte suprema Permutet dominos*.

NITIDVM] corpore nitido, & solido: carne læui, & polita, non horrida, neque squallida. trās latè fruges nitidas dixit Lucret. lib. 1. pro opimis, pinguibus, amplis, & tamquam geminis. *At nitida surgunt fruges, ramique virescunt*. Virg. lib. 3. *Aeneid. superoque nitentem Calicolūm regi mactabam in littore taurum, nitentem*, id est, opimum.

EPICVRI DE GREGE PORCV M] hominem in voluptate abdominis, & gutturis summum bonum ponentem. eadem ratione dixit illud M. Tullius in L. Pisonem, *Confer nunc Epicure noster ex hara producte, nō ex schola, confer si audes, absentiam tuam cum mea*. Quamuis enim Epicurus videretur interdum in quadam animi voluptate summum bonum constituere, hanc de eo opinionem tamē ipsius refellit oratio. eius enim verba sunt, quæ retulit Athen. lib. 2. *ὅτι τὸ εὖ ζῆν δυνάμει νοῦσαι τ' ἀγαθὸν, ἀφαιρῶν μὲν τὰς διὰ τῶν χειρῶν ἡδονὰς, ἀφαιρῶν δὲ τὰς διὰ τῶν ἀφροδισίων, ἀφαιρῶν δὲ τὰς δι' ἀκροαμάτων, ἀφαιρῶν δὲ καὶ τὰς διὰ μορφῆς κατ' ὅλην ἡδέας κινήσεις*. quæ sic interpretatur M. Tullius lib. 2. de finibus, *non enim intelligo quid sit, aut ubi sit summum bonum præter illud, quod cibo, aut potione, & aurium delectatione, & obscena voluptate capiatur*.

A 5. AD TORQVATVM.

Si potes Archaicis conuiuia recumbere
lectis,

Nec modica cenare times olus omne pa-
tella:

Supreme te sole domi, Torquate manebo.
Vina bibes iterum Tauro diffusa, palu-
streis (num.

Inter Minturnas, Sinuessanumq; Petri-
Sin melius quid habes, arcesse, vel impe-
rium fer.

Iandudum splendet focus, & tibi munda
supellex.

Mitte leueis spes, & certamina diuitia-
rum, (stus

B Et Moschi causam, cras nato Cesare fe-
Dat veniam, somnumq; dies, impune li-
cebit (ctem.

Astiuam sermone benigno tendere no-
Quo mihi fortunas, si non conceditur uti?
Parcus ob heredis curam nimiumq; se-
uerus

Arsidet infano, potare, & spargere flores
Incipiam: patiarq; vel incōsultus haberi.
Quid non ebrietas designat? operta re-
cludit: (inermem:

Spes iubet esse ratas: in praelia trudit
Sollicitis animis onus eximit: addocet ar-
teis. (tum?

C Facundi calices quem non fecere diser-
Contracta quem non in paupertate so-
lutum? (et non

Hæc ego procurare & idoneus imperor,
Inuitus: ne turpe toral, ne sordida mappa
Corruget nareis, ne non & cantharus,
& lanx

Ostendat tibi te: ne fidos inter amicos
Sit, qui dicta foras eliminat: ut coeat
par, (miūmque

Iungaturque pari. Brutum tibi, Septi-
Et nisi cena prior, potiōrq; puella Sabinū
Detinet, assumam. locus est & pluribus

umbris:

(capræ:

Sed nimis arcta premunt olida conuiuia
Tu, quotus esse velis, rescribe: & rebus
omissis,

Atria seruantem, postico falle clientem.

SI POTES ARCHAÏCIS] hæc est vera, & germana scriptura: quam ego in duobus codicib. manuſc. reperi, in vno in iplo contextu: in altero, ſuprà Archiacis poſitam, vt meliorem, & veram. ſunt autem Græco nomine archaici lecti, Latino antiqui, id eſt, antiquo modo, & more fabricati. vtitur hoc nomine Dionyſ. Halicarn. ſiſ. 6. ἀρχαϊοι. Ποι. ἐν τῷ γένει ἐθασιμῶν ἐν τῇ αἰσιν αἰκίας δεινὰ παλαιὰ θεοῖς ἐν τῇ αἰσιν αἰκίας ἀρχαϊοί. i. ego igitur ſpectaui in ſacris adibus cenas dijs pro poſitas in menſis ligneis. archaici, quo modo autem menſæ archaicae, eodem modo, & lecti archaici ſunt appellati: ſuntque intelligendi lecti imperitè, durè, & parum eleganter, & quaſi antiquè facti. nos Galli dicimus, a la vieille mode. Horat. epist. 2. libr. 2. Si quædam nimis antiqua, ſi pleraque durè, &c. Qui autem legunt Archiacis, ſecuti codices non emendatos, & explicant ab Archia artifice factis, diuinant, & ἀρχαϊοί.

RECUMBERE] accumbere. vide quæ ſuprà notaui ad Od. 27. libr. 1.

TIMES] fugis, abhorres, φοβέσθαι. vt alibi docuimus.

MODICA] mihi ſatis magna, mediocri. contrā ſat. 2. libr. 2. Porrectum magno magnum ſpectare catino Vellem ait, &c. ibid. grandes rhombi, patinaq; & Perſius ſat. 2. ſed patine grandes, tucetæque crassa. Erat & patella, in quam conijciebant quod dijs libabant. Varro apud Nonium. Quocirca oportet bonum ciuem legibus parere, deos colere, in patellam dare μισθὸν κτέας. Cic. libr. 2. de finibus, ita non religioſos, vt edant de patella.

OLVS OMNE] primū tenuem apparatus fore oſtendit, deinde paucum, & minime varium, ita vt olus omne comedendum ſit ei, qui famem ſedare velit, cum præter olus nihil admodū aliud appoſitum ſit. olera autem, apparatus & victum fuiſſe tenuiorum cū alibi docuimus, tum ad illud locum, ſachaniq; catinum, ſat. 6. libr. 1.

SUPREMO SOLE] ſub veſperam, hora diei xi. aut duodecima. Varro libr. 5. de lingua Lat. ſupremum, & ſummum diei. i. ſuperrimum. Hoc tempus xii. tabula dicunt occaſum eſſe ſolis. Obſeruet autē hoc loco politus humanitate lector, in hac epistoſa, in qua Horatius Torquatum ad cenam inuitat, ea ſerè omnia ſeruati, quæ Varro diſputat & præcipit in ſatyra quadam de apto cōuiuarum numero, deque ipſius conuiuij habitu, cultuque: Dicit autem, conuiuarum numerum (vt teſtatur A. Gell. libr. 13. cap. 11.) incipere oportere a Gratiarū numero & progredi ad muſarum: id eſt, proſiciſci a tribus, & conſiſtere in nouem: vt, cū pauciſſimi conuiua ſunt, non pauciores ſint, quam tres: cū plurimi, non plures quam nouem. Nam multos, inquit Varro, eſſe

A esse non convenit, quod turba plerumque est turbulenta, ut Roma quidem constat, sed & Athenis: nusquam autem (inquit Gellius) plures cubabant. Ipsum deinde convivium constat, inquit Varro, ex rebus quatuor: & tum denique omnibus suis numeris absolutum est, si belli homunculi collecti sunt: si lectus locus: si tempus lectum: si apparatus non neglectus. Nec loquacis autem (inquit) convivas, nec mutos legere oportet, quia eloquentia quidem, in foro & apud subfellia: silentium verò, non in convivio, sed in cubiculo debet esse. Sermones igitur (inquit Gellius) id temporis habendos censet non super rebus anxiiis, aut tortuosis, sed iucundos atque inuitabiles, & cum quadam illecebra & voluptate vitileis: ex quibus ingenium nostrum venustius fiat & amoenius. Quod profecto (inquit Varro) eveniet, si de id genus rebus ad communem vitam usum pertinentibus confabulemur, de quibus in foro, atque in negotiis loqui non est otium. Dominum autem (inquit) convivii esse oportet non tantum, quam sine sordibus: & in convivio legi non omnia debet, sed ea potissimum, quae simul sunt saporis, & delectent. Neque, non de secundis quoque mensis, &c. Haec Gellius ex Varr. Primum igitur quattuor convivae futuri sunt, iique apti, & commodi, bellique homines, Torquatus, Brutus, Septimius, Sabinus, quibus quintus accedet Horatius, dominus. Et tamen Torquato permittit quot convivias interesse velit: modò ne nimium multi sint: ibi, Tu quotus esse velis, &c. & ibi, locus est & pluribus vmbis. Sed nimis arcta, &c. Ad tempus coenae & locum pertinent illa Supremo te sole domi Torquate maneo: Ad apparatus illa: Haec ego procurare & idoneus imperor & non Inuitus, ne turpe toral, &c. Ad sermones illa, Estinam sermone benigno, &c. Cetera, quae congruunt cum praeceptis Varronis, considerabit in hac epistola lector eruditus.

MANEO] expectabo, ut supra diximus ad Od. 28. lib. 1.

C ITERVM TAVRO DIFF.] diffusa iterum cos. T. Statilio Tauro. sic notabatur ætas, & bonitas vini, consulum (inquam) nominibus, ut notauimus ad Od. 3. lib. 2. ibi. Interiore nota Falerni. vnde nota Opimiana, & Aniciana apud M. Tull. lib. de claris orat. fuit autem T. Statilius Taurus iterum consul anno ab vrbe condita DCCXXVIII. Caesaris Augusti collega. consul primum fuerat anno ab vrbe condit. DCCXVII. substitutus in locum L. Caninij Galli, qui abdicauerat se magistratu: collega autem M. Vipsanij Agrippæ. Itaque hæc vina non admodum erant vetera, nempe superioribus annis proximis diffusa.

DIFFUSA] è torculari, vellacu, vel dolio in amphoras fusa. Solebant enim veteres è dolijs vinum in cados, testas, & similia vasa diffundere in multos annos. vitur eodem verbo satyr. 2. lib. 2. sed paullo aliter, Et nisi mutatum parcat diffundere vinum. vitur & M. Tull. lib. 2. de finib. quibus vinum diffusum è pleno sit œnophoro: nisi quis & apud M. Tull. putet legendum defusum, & apud Hor. defundere. Quid sit autem vinum diffundere, ex Iurifcon. intelligerelicet. Proc. de tritico, vino, &

oleo legatis. Illud verum esse puto, cui vinum cum vasis legatum erit, ei amphoras & cados, in quibus vina diffusa seruamus, legata esse. Vinum enim in amphoras & cados hac mente diffundimus, ut in his sit, donec usus causa comprobetur, & scilicet cum his amphoris, & cadis id vendimus. In dolia autem alia mente conijcimus, scilicet ut ex his postea vel in amphoras & cados diffundamus, vel sine ipsis doliis veneat. Idem, Qui vinum Surrentinum in vrnalibus habebat diffusum, is tibi vinum legauerat in amphoris. Omne illud quoque vinum, quod in vrnalibus fuisset, legatum esse Labeo, & Trebatius responderunt. Pomponius, vino legato ea demum vasa sequuntur, in quæ vina ita diffusa sunt, ut non ad perpetuum usum referrentur, veluti amphora & cadi. Iterum Proculus, Cui vinum heres dare damnatus est: quod in amphoris & cadis diffusum est, dari debet, etiamsi vasorum mentio facta non est. Africanus in titulo de legatis & fidei cotam. 3. Nam & si vina diffudisset habiturus usui ipse & heres eum, tamen in penam omne existimari. In amphoris autem & cadis, & similibus vinum in multos annos seruari solitum esse à veteribus illis, non in doliis, declarat etiam locus ille M. Tull. in Bruto, Vt si quis Falerno vino delectetur, sed eo nec ita nouo, ut proximis consulibus natum velit, nec rursum ita vetere, ut Opimium, aut Anicium consulem quærat: Atque ea nota sunt optime, credo: sed nimia vetustas nec habet eam, quam quærimus suauitatem, nec est iam sanè tolerabilis. Nunc igitur qui hoc sentiat, si is potare velit, de dolio sibi hauriendum putet? minime: sed quandam sequatur ætatem, &c.

INTER MINTURNAS] significat, vinum hoc non esse admodum magni pretij, neque admodum generosum, ut pote in paludibus natum. Minturnæ oppidum Liri fluuii, & Sinuessæ oppido propinquum, in Campaniæ finibus.

SIN MELIUS] quidam libri veteres habent Simelius.

ARCESSE, VEL IMPER. FER.] id est, vel arcesse vinum, quod habes, melius meo, id est, iube tecum afferri ad me: vel patere tibi meum ministrari, id est, utere eo vino, quod tibi apponam. verbo arcessendi sic vitur M. Tull. lib. 6. epist. ad Attic. epist. cuius initium est, Nonis accepi, &c. Ego autem & eius librum arcessiui, & ad Athenodorum Caluim scripsi, ut ad me rursus aduocaret. & ep. ad M. Fab. Gallum libr. 7. sed tamen si ista mihi sunt habenda, certiore velim me facias, ubi sint, quando arcessantur, quo genere vectura. Alij hunc locum sic explicat, sin mel. q. h. arc. vel imp. fer. sin quod vinum melius habes, aut si quid aliquid melius habes in cenam, quam quæ habeo, arcesse me, id est, voca me domum tuam, vel domi meæ contentus esto iis, quæ tibi apponentur, ac ministrabuntur. arcessendi verbum Priscianus docet lib. 1. ab arcio deflexum esse: arcio autem dici pro accio, seu adcio. ar enim dicebant veteres pro ad, in verbis compositis, ut arferre, aruenire, arcedere, &c. pro adferre, aduenire, accedere. Turpil. Qui verba mea venatur pestis? arcedat, & sermonem hinc sublegat. & in XII. arduo, pro addito, & sexcenta alia. Quod autem verbo accersere, pro arcessere vulgus

Tt iiij vitur,

A vitur errat. nam vitiosa scriptura est, & vbicunque *accescere* scriptum est, *arcescere* restituendum. Denique hoc loco omnia antiqua exemplaria habent *arcesse*.

CERTAMINA DIVITIARVM] id est, nimium studium, nimiamque contentionem in divitiis comparandis.

ET MOSCHI CAUSAM] clientis tui, cuius tu patronus es: cuius causam receperis.

CRAS NATO CÆSARE FESTVS] dies natalis Cæsaris.

SOMNV M QVE] ut tibi non sit necesse manē surgere.

SERMONE BENIGNO] sermone multo, & liberali, & largo. ut supra ad Od. 17. lib. 1. annotavimus. *tendere* autem positum pro extendere, id est, producere, extrahere.

QVO MIHI FORTVNAS, SI NON CONC.] ita legendum esse indicavit Muretus, & ut ita legatur, consuetudo Latini sermonis, & ratio postulant. subaudiendum enim verbum expetam, vel optem & similia. omissum autem est à librariis s. nominis *fortunas*, propter s. vocis sequentis: ut in multis aliis similibus accidit. P. Victorius porro aliter legit: à quo dissentio. Ex libris manu script. autem alij habent, *fortune*, alij *fortunam*, alij *fortuna est*. Omnino *fortunas* legendum censeo, quamvis reclamant licet corniculæ quædam alienis plumis onustæ.

PARCVS OB HEREDIS CVRAM] sic supra Od. 7. lib. 4. *Cuncta manus anidas*, &c. & sat. ult. lib. 1. *nec metuam, quid de me indicet heres*.

SEVERVS] rebus seriis nimis deditus, tristis.

ASSIDET INSANO] proximus est insano, id est similis. *ἄσπετος*.

ET SPARGERE FLORES] Od. 19. lib. 3. *Parcentis ego dexteris Odis spargere rosas*.

PATIA RQVE VEL INCONSULTVS HABERI] Græcorum more locutus est, ut sup. Od. 2. lib. 1. *patiens vocari Cæsaris ultor*. nam Latine diceremus, patiârque me vel inconsultum haberi.

C **QVID NON EBR. DESIGN.**] innouat, efficit? tralatio est, ut Terent. adelph. *modo quid designavit?* nam designare est inusitatum, & nouū quiddam efficere.

OPERTA RECLVDIT, &c.] huc pertinent ea, quæ collegimus ad Oden. 18. lib. 1. ibi, *Arca nique fides prodiga per lucidior vitro*. & sat. 4. lib. 1. ibi. *Condita cum verax aperit præcordia Liber*. Sic & Homer. ix. ζ. ait hominem etiam valde prudentem ac sapientem à vino impelli, ut & cantet, & molliter rideat, & saltet, & nonnulla loquatur, quæ taceri præstitisset. Homeri verba sunt hæc, οἶνος γὰρ ἀνέγει Ηλέως, ὃς τ' ἐφέπκε πολὺ φρονέειν καὶ μάλα, αἰεῖσθαι, καὶ τ' ἀπαλὸν γέλασθαι, καὶ τ' ὀργήσασθαι ἀνέκων. καὶ περὶ πρὸς πρὸς ἐπὶ πρὸς ἀρρήτων ἀμεινον.

SPES IVBET ESSE RATAS] sic sup. Od. 21. lib. 3. *Tu spem reducis mentibus anxius*. Aristot. ἠθικ. Νικομ. γ. εὐέλπιδες γὰρ γίνονται οἱ μεθύσκοι. id est, bona spe freti sunt qui ebrii facti sunt. Idem problem. de atra bile, ὅτι πάντα τὸ οἶνος εὐέλπιδας ποιεῖ. id est, quia vinum omneis bona spe complet. huc

pertinent ea, quæ sunt apud Platon. libr. 1. de legib. extrem. de vino, ἡ καὶ πικρὰ πὺν ἐχέει πύπτον καὶ νύκτι δὲ λεγόμενον, πίνοντα τὸν ἀνθρώπον αὐτὸν αὐτῷ ποιεῖ πρῶτον ἡλεων εὐθύς μάλλον ἢ πρὸς πρὸν? καὶ ὁ πόσις ἀνὴρ πλέον αὐτῷ γύνεται, ποσὺ τῷ πλείονων ἐλπίδων ἀγαθῶν πληροῦται καὶ δυνάμειος εἰς δόξαν? &c. i. an etiā hoc cōtra se habet quān id, quod nunc dicebatur, ut vinum hominem, qui ex eo biberit, ipsum seipso statim placidiorem reddat, quān erat antea? & quanto plus de eo gustarit, tanto maiore, & meliore spe compleatur, & facultate ad bonam de se existimationem? & ad extremum omni orationis licentia, proinde ac si sapiens sit, instruatur, & libertate, & audacia, ita ut sine dubitatione ac metu quidvis loquatur, & item agat? quæ cum supra esse à me prolata ad Odam illam 21. lib. 3. serō animaduertissem, dele re hīc mihi integrum non fuit.

HÆC EGO PROC. ET IDON. IMP.] id est, hæc sunt meæ partes: hæc procurare iubeor, ego, qui ad hanc procuracionem idoneus sum, & non inuitus ad hanc procuracionem vocor. Seruius ad illum Virgilij locū, *Æneid. 10. Socij cessant equore iusso*, notat *iussus* participium esse à verbo iubeor, quod tamen non sit in usu: in quo fallitur. Nam & Virg. lib. 7. dixit, *More iubeatur*: & alij boni scriptores, *Iuberi, iubemur, iubeare, iubere* usurparunt. Idem paucis post addit, sic à Virgilio usurpatum esse *iussus* particip. ut ab Horatio verbum *imperator*, nimis licenter. Sed hac de re plura supra ad Odā. 11. epod. ibi, *Iussus abire domum*. **NE TURPE TORAL**] ne illotum, immūdum toral. aliās turpe, ad animum refertur, ut Od. 5. lib. 3. *Turpis maritus*. toral autem, seu torale, vestis stragula, quæ toro imponitur, ut sat. 4. lib. 2. *Et Tyrias dare circum illota toralia vesteis*. Profert hunc locum Seruius ad illum Virgilij libr. 1. *Æneid. tonsisq; ferunt mantilia villis*: & notat, quod hīc toral legatur, esse apocopen. integrum enim esse *torale*.

MAPP A] mappam dictam esse volunt, quod è manibus pendēret. siebant autem mappæ ex lino, iisque manus tergebantur à conuiuiis. lintea appellat Catullus epigr. In Asinium. differebant autem à mantilibus: quæ à manibus antè lotis esse dicta vult Seruius ad illum locum Virg. lib. 1. *Æn. tonsisq; ferunt mantilia villis*. idem ad illud Virgil. *Æn. 2. Raptatus bigis*: ait bigas, quadrigas, mappas numero multitudinis tantum efferi debere ex præceptis artis, sed artem plerumque ab auctoritate corrumpi ac negligi, ut ab Horatio, inquit, *no sordida mappa*.

CORRUGET NAREIS] offendat, solent enim qui odore aliquo offenduntur, nareis contrahere. *corrugare nareis* autem, quamvis hic de re, quæ offendit nareis, dicatur: ad personam quoque tamen, quæ odore aliquo offenditur, referri potest. sic supra *fronte explicare* dixit, de iis rebus, quæ hilaritate afferunt: Od. 29. lib. 3. *Mūdaq; paruo sub Lare pauperū Cena sine aulcis*, & *ostro Sollicita explicuere frontem*. Plaut. in *Casina*. *rugare* usurpauit absolute. vide *palliolū ut rugat*. i. *rugosum est*.

OSTENDAT TIBI TE] splendeat instar speculi,

A Speculi, tibi que intuenti tui reddat imaginem: quod fit aëre repercusso, atque in oculos rege-
sto. De speculis vide Lucret. lib. 4. & Plin. lib. 33.
& Platon. in Timæo. Quidam legi volunt *osten-*
dant.

FORAS ELIMINET] foras efferat, diuul-
get. propriè est extrà limen eijcere. Accipis Me-
leagro. *Tum eliminator clamore, simul ac nota vox ad*
aureis accidit. Ennius vsus est hoc verbo, signifi-
catione absoluta, *Quid sic extra adeis exanimata*
eliminat? elegans est epigramma lib. 2. epigramm.
Græc. quod declarat, quàm sit horribile ac fugien-
dum id hominum genus, quod, quæ dicuntur li-
berius in conuiuio libero, perfidissimè enuntiat,
ac diuulgar. Οὐ μοι πηιδάδων φοβεῖται δῖος, ἐδὲ θαλάσσης
ὀρύμνονος περὶ κῆμα, ἀέλιος κενὸν, Οὐ δ', ὅταν ἀσπράτῃ
μέγας ἔρατος, ὡς κακὸν ἀνδρῶν Ταρβέω, καὶ μύθων μνημονῶν
ὀδρὸν ἴδω. id est, non ita mihi Virgiliarum horribi-
lis est occasus, neque maris fluctus, qui attollitur
circum durum scopulum, neque magnū cæli ful-
gur, ut improbum hominem extimelco, & sermo
num memores aquæ potores.

B VT COËAT PAR, IVNGATVROVE PA-
R] hæc quoque pendent ab illis superioribus,
Hæc ego procurare, &c. neque sunt coniungenda
cum iis, quæ sequuntur, *Brutum tibi Septimium-*
que, &c. significat enim Horatius, boni conuiua-
toris esse, operam dare, ut conuiuæ sint pares, aut
certè nō admodum dispares. Coire pro eo, quod
est coniungi, & congregari, vsurpauit etiam in
principio libri de arte poet. *Sed non ut placidis co-*
ëant immittia.

BRUT. TIBI SEPTIM. QVE, &c.] hæc ab
iis, quæ antecedunt, separanda sunt interpunctio
nis nota. neque verò assentior iis, qui legi volunt
Brutam tibi Septimiamque, quasi significet Horat.
se puellas aliquas in conuiuio adhibiturum. Nam
primū Bruta, & Septimia nomina sunt inge-
nuarum faminarum. At neque ingenuæ in con-
uiuio intererant, nisi cum viris suis, neque scorta
nominibus ingenuarum mulierū appellabantur,
nisi fortè essent libertæ: sed, ut ferè erant serue, sic
& nominibus seruilibus & plerumque peregrin-
is afficiebantur. Deinde versus qui sequitur, *Et*
nisi cena prior, &c. vincit legendum esse *Brutum*
Septimium, Sabinum. assumam (inquit) tibi Bru-
tum, Septimium, Sabinum, nisi hic Sabinus à con-
uiuio lautiore, & à formosiore puella detinebi-
tur. Quod si quis mihi dicat in hac cena etiam
puellas interfuisse, fateor id qui dem: sed nego eas
hic nominari.

LOC. EST ET PLVRIB. VMBR.] vmbre
dicuntur conuiuæ, qui ad conuiuium eunt à con-
uiuatore quidem non vocati, sed à vocatis ducti,
illos videlicet sequentes, ut vmbra corpus. vide
Plutarchum *συμπος. ζήτημ.* lib. 7. Horat. sat. 8. lib.
2. *quos Mæcenat adduxerat umbras.*

SED NIM. ARCTA PREM. OL. CON.]
caper, aut capra, fætor sub ala, ut suprà diximus
ad Od. 12. epod. vbi hircum nominat, licet (in-
quit) plureis tecum comites adducas: sed hoc est
metuendum, ne è multitudine conuiuarum ar-
ctè sedentium existat alarum odor grauis, & tæ-

ter. Gelasius ille Plautinus in Stichos, neque hoc
metuit, neque quicquam aliud: quin dicit se vel
inter cuneos ferreos accubare posse. *Tantillum*
loci (inquit) *vbi catellus cubet, id mihi sat est loci.* Sed
quidam tamen hîc per capras, scorta significari
putant.

QVOTVS ESSE VELIS] quot velis
vocari.

REBUS OMISSIS] *rebus relictis:* Terent. Lu-
cretius, Plautus.]

ATRIA SERVANTEM] in atrio domus te
expectantem.

POSTICO] ostio posteriore, *ἑυδὸδός*, id est,
falsa porta, ut Græci nominant, anticum, & post-
icum opponuntur inter se. Seruius ad illum Virgi-
lij versum, lib. 2. *Æneid. Limen erat, cecæq; fores,*
&c. hæc annotat, posticum dicit, quod generis est
neutrius: ut apud Horat. Flacc. *Atria seru. postico*
falle cl. nam non antica, postica generis fæmini-
ni auguralia sunt.

FALLE] late, *λάθαι.* lege annot. ad Od. 10.
lib. 1.

CLIENTEM] Moschum, vel quemuis alium.
patronus & cliens ex iis sunt, quæ ad aliquid refe-
runtur. Quemadmodum autem patroni erat,
clientem in iudicio, siue priuato, siue publico, de-
fendere, eius curâ habere, ut liberorum: ita clien-
tis officium erat, patronum, tanquam parentem
quendam colere, eum, aut eius filios ab hostibus
captos redimere, eius filiabus collocandis dotem
præbere, si patronus esset tenui, & angustare fa-
miliari. erantque clientes plebeij ordinis: patroni
senatorij: quod initio à Romulo fuerat institutū,
ut inter patres & plebem concordia conseruare-
tur. ex eo natum, ut inferiores homines viros cla-
ros, & splendidos, patronos vocarent, ut epist. 7.
lib. 1. *pol me miserum patrone vocares, Si velles* (in-
quit) *verum mihi ponere nomen.* & eadem epist.
Menaille cliens appellatur. eadem ratione ora-
tor, qui alterius caput & fortunas defendit, patro-
nus: & qui defenditur, cliens dici solet, ut hoc lo-
co: & Vatinius epist. ad Cic. lib. 5. *si tuam consuetu-*
dinem in patrociniis tuendis seruas, P. Vatinius cliens
ad te venit, qui pro se causam dicier vult.

6. AD NUMICIVM.

NIL admirari, propè res est vna, Nu-
mici,

Solâque, quæ possit facere, & seruare
beatum.

Hunc solem, & stellas: & decedentia
certis

Tempora momentis, sunt qui formidine
nulla

Imbuti spectent. quid censes munera
terræ?

Quid

- A Quid maris extremos Arabas ditantis,
 & Indos?
 Ludicra quid plausus, & amici dona
 Quiritis?
 Quo spectanda modo, quo sensu credis,
 & ore?
 Qui timet his aduersa, ferè miratur eo-
 dem,
 Quo cupiens, pacto. pauor est utrobique
 molestus. (que
 Improvisa simul species exterret utrum-
 Gaudeat, an doleat: cupiat, metuâtne:
 quid ad rem,
 Si, quicquid vidit melius peiusve sua spe,
 Defixis oculis, animoque, & corpore tor-
 pet?
- B Insani sapiens nomen ferat, equus iniqui:
 Ultra, quàm satis est, virtutem si petat
 ipsam.
 Inunc: argentum, & marmor vetus,
 araque, & arteis
 Suspice: cū gēmis Tyrios mirare colores:
 Gaude, quod spectant oculi te mille lo-
 quentem:
 Nauus manè forū, & vespertinus pete
 tectum:
 Ne plus frumenti dotalibus emetat agris
 Mucius, indignum, quod sit peioribus
 ortus,
- C Hic tibi sit potius, quàm tu mirabilis illi,
 Quicquid sub terra est, in apricum pro-
 feret atas:
 Defodiet, condetque nitentia. cū bene
 notum
 Porticus Agrippæ, & via te conspexerit
 AppI:
 Ire tamen restat, Numa quò deuēnit, &
 Ancus.
 Si latus, aut renes morbo tentātur acuto:
 Quære fugam morbi. vis rectè viuere?
 quis non? (sis
 Si virtus hoc vna potest dare: fortis omis
 Hoc age delicijs. virtutē verba putas, ut
- Lucū ligna: caue ne portus occupet alter: D
 Ne Cibyratica, ne Bithyna negotia per-
 das.
 Mille talenta rotundentur: totidem al-
 tera: porrò &
 Tertia succedant, & quæ pars quadret
 acernum.
 Scilicet uxorem cum dote, fidemque, &
 amicos,
 Et genus, & formam regina pecunia do-
 nat.
 Ac benè nummatum décorat Suadela,
 Venusq;
 Mancipijs locuples eget æris Cappado-
 cum rex.
 Ne fueris hic tu. chlamydes Lucullus, ut
 aiunt, E
 Si posset centum scena præbere, rogatus,
 Qui possum tot: ait: tamen & queram:
 & quot habebo
 Mittam. post paullo scribit, sibi millia
 quinque
 Esse domi chlamydam: partem, vel tolle-
 ret omneis.
 Exilis domus est, ubi non & multa su-
 persunt:
 Et dominum fallunt, & prosunt furibus.
 ergo
 Sires sola potest facere, & seruare bea-
 tum: F
 Hoc primus repetas opus: hoc postremus
 omittas.
 Si fortunatum species, & gratia præstat:
 Mercemur seruum, qui dicet nomina:
 leuum
 Qui fodiat latus: & cogat trans ponde-
 ra dextram
 Porrigere. hic multum in Fabia valet: il-
 le Velina: (rule
 Cuilibet hic fasceis dabit: eripietque cu-
 Cui volet, importunus ebur. frater, pater
 adde: (adopto.
 Ut cuique est atas, ita quemque facetus
 Si

A *Sibenè qui cenat, benè viuit: lucet: ea-*
mus, (olim

Quò ducet gula: piscemur: venemur: ut
Gargilius, qui manè plagas, venabula, ser-
uos,

Differtum transire forum, populumq; in-
bebat:

Vnus ut è multis populo spectatè referret
Emtum mulus aprum, crudi, tumidique
lauemur,

Quid deceat, quid nò, obliti: Cerite cera
Digni, remigium vitiosum Ithacensis
Vlysei.

Cui potior patria fuit interdicta volu-
ptas.

Si, Mimnermus uti censet, sine amore,
iocisque:

B *Nilest iucundum: viuas in amore, iocisq;*
Viue: vale. si quid nouisti rectius istis:
Candidus imperti: si non, his utere mecum.

C NIL ADMIR. PROPE RES EST, &c.] videntur hæc magnopere pugnare cum iis, quæ sunt apud Platonem *ὁ Θεαίτητος*, his verbis, *μάλα γὰρ φιλοσόφῳ τὸ τὸ πάθος τὸ θαυμάζειν. οὐ γὰρ ἄλλῃ ἀρχὴ φιλοσοφίας, ἢ αὐτῇ.* id est, maximè enim videtur esse philosophi hic affectus, nempe admirari. Nò enim aliud philosophiæ principium est, quàm id ipsum. & ita Arist. libr. 1. *τὴν μετὰ τὰ φυσ.* sed Horatius hoc loco vult, cupiditatem, & metum, lætitiā & dolorem ex earum rerum, quas cupimus, & metui-
mus, propter quas dolemus, lætitiāque afficimur, admiratione nasci, denique si diuitias, & honores, & voluptates: si paupertatem, morbum, ex-
sulum, mortem contemneremus, ac pro nihilo putaremus, ab omni cupiditate, metu, ceterisque animi morbis soluti, ac vacui essemus. Sic Plutar-
chus libr. *περὶ ἀκούειν* testatur, dicere solitum esse Pythagoram, sibi hoc ex philosophia partū esse, *τὸ μηδὲν θαυμάζειν*: id est, nihil mirari. verba Plutar-
chi sunt hæc: *Εκεῖνος ἐκ φιλοσοφίας ἐφθονεῖ αὐτὰς θαυμά-
ζοντάς τὸ μηδὲν θαυμάζειν, &c.* sequitur mox, *ὁ γὰρ φι-
λοσοφικὸς λόγος τὸ μὲν ἐξ ἀπορίας, καὶ ἀγνοίας θαῦμα καὶ
θαμβὸς ἐξαιρεῖ γνώσει καὶ ἰσότητι. ὁ δὲ ἐκαστον αἰτίας: τὸ δὲ
εὐκὸν καὶ μέγα, καὶ φιλάνθρωπον ἐκ ἀπολλύνει*: id est,
Nam philosophica ratio miraculum quidem & pauorem ex hæsitatione & ignoratione nascentem eximit cognitione & scientia causarum vni-
uscuiusque: facilitatem autem, & magnitudinem, & humanitatem non perdit. Idem etiam placebat Epicuro. Mirantur enim qui rerum causas ignorant. Contrà omnium rerum causa cognita, leuamur superstitione, inquit, liberamur mortis metu, non cōturbamur ignoratione rerum: è qua

D ipla existunt sæpe formidines. Lucr. lib. 5. *Sita-*
men interea mirantur, quæ ratione Quæque geri pos-
sint, præsertim rebus in illis, Quæ supra caput athe-
ris cernuntur in oris, &c. Eodem pertinent illa M. Tullij ex lib. 3. quæstionum Tusc. *Et nimirum hæc*
est illa præstans & diuina sapientia, perceptas peni-
tus & pertractatas res habere, nihil admirari cum ac-
ciderit: nihil, antequam eueniret, non euenire posse ar-
bitrari. Idem lib. 4. *Quid enim videatur ei [beato]*
magnum in rebus humanis, cui æternitas omnis, to-
tiusque mundi nota sit magnitudo? nam quid aut in
studijs humanis, aut in tā exigua vita breuitate ma-
gnum sapienti videri potest, qui semper animo sic ex-
cubat, ut ei nihil improuisum accidere possit, nihil in-
opinatum, nihil nouum? &c.

NVMICI.] in vno & altero codice manu scr. reperi *Numati*: vnde quidam amicus meus legen-
dum suspicatur & hic *Munati*, & in inscriptione, *Ad Munatium*: ut intelligamus, Horatiū scribere ad L. Munatiū Plancum, ad quem scripta est Od. 6. lib. 1.

E SERVARE BEATVM] sic locutus est saty-
ra 1. lib. 1. *retinere velis, seruareque amicos.*

QVID MARIS] munera, *ἁπὸ κοινῆς*. mare Arabi-
cum & Indicum describit.

AMICI DONA QVIRITIS] Mæcenatis, & potentioris amici, alij, honores, qui deferuntur à populo Romano, intelligunt.

QVO SPECT. MODO, &c.] vtrum cum ali-
qua cupiditate, necne? vel vtrum cum aliqua ad-
miratione, ex qua cupiditas oritur, necne?

QVI TIMET HIS ADV. &c.] vt, qui cupit, admiratur: ita & qui timeret: sed non prorsus eo-
dem modo. Nam qui cupit, ita admiratur, vt id, quod admiratur, expetendum esse existimet: qui metuit verò, vt fugiendum esse. ille admiratur bona fortunæ, & res secundas, easque expetit: hic fugit contrarias. *mirari* vsurpauit supra in re, quæ videtur bona, Od. 9. lib. 4. *Non sola comtos arsit adul-*
teri Crineis, & aurum vestibibus illitum Mirata, re-
galeisque cultus, &c. & Od. 29. lib. 3. *Omitte mira-*
ri beata Fumū & opes, strepitumque Romæ. & Virg. in Sileno, *Tum canit Hesperidum miratam mala*
puellam. His aduersa autem intellige paupertatē, ignominiam, sibilos, & simil.

PAVOR] *τὸ θαμβός*, Pauor, vt definiri à Stoicis scribit M. Tull. libr. 4. quæst. Tusc. *est metus men-*
tem loco mouens.

V TROBIQVE] non potui 10. librorum ma-
nu scriptorum, trium Vatic. Faër. Iannoët. Torn. Russard. Nicot. Morell. mei, qui ita habent, con-
sensum negligere: tamen si vulgata *utrique* sit to-
lerabilis. *utrobique* autem interpretor in cupien-
do, & metuendo.

F IMPROVISA SIMVL SPECIES EXT.] fuit hæc opinio Cyrenaycorum, non omni ma-
lo ægritudinem effici, sed insperato, & nec opina-
to, vt refert M. Tull. lib. 3. Tusc. quæ de re plura lege apud eundem, eo, quem indicaui, loco. Est ta-
men viri fortioris, & melioris à malis repentinis & improuisis non exterretri, quàm improuisis & præmeditatis. Nā (vt ait Aristot. lib. 3. de morib. ad Nicom.) quæ multo antè prouisa & prospecta sunt

A sunt, in iis quavis animi agitatione & ratione consilium ceperit: at in repentinis, habitu.

GAVDEAT, AN DOLEAT: CVP. METVATNE] hæ sunt quatuor animi perturbationes, quæ ceteras omnes eiusdem generis continent, quæ de re vide M. Tullium Tusc. lib. 4. quo loco scribit Stóicos docere duas nasci ex duobus opinatis bonis, nempe latitiam, & libidinē, ut latitia sit præsentium bonorum, libido futurorum: duas ex duobus malis opinatis, metum, & agritudinem, metum quidem futuris, agritudinem verò præsentibus. legendum autem est apud Horatium *cupiat metuatne*, non ut vulgo legitur, *metuaturve*.

DEFIXIS OCVLIS] τὸς ὀφθαλμοῖς πεπηγὸς vel ἐπὶ τῶν ὀφθῶν, quo acerrima, attentissimaque significatur cogitatio, ut alibi dicemus.

INSANI SAP. NOM. FERAT, &c.] Sic M. Tull. Tusc. lib. 4. *Itaque primum in ipsa cupiditate, cum id solum agitur, ut ea tollatur, non est querendum bonum illud, necne sit, quod libidinem moueat: sed libido ipsa tollenda est: ut siue, quod honestum est, id sit summum bonum, siue voluptas, siue horum utrumque coniunctum, siue illa tria genera bonorum, tamen, etiam si virtutis ipsius vehementior appetitus sit, eadem sit omnibus ad deterrendum adhibenda oratio.* Atque negat Aristoteles, virtutis nimium esse posse, cum sit mediocritas, quia sit quodammodo summum, inquit.

I NUNC, ARGENTVM, &c.] concessio est, dissimulationis, & irrisiois plena, qua utuntur Latini cum vel à re quapiam deterret, vel aliquid improbant, vel fieri non posse significant, ut Catull. in Memmium, quamuis omiserit verbum, *i pete nobileis amicos*. Virg. Æneid. 7. *In nunc, ingratis offer te irrisu periculis: Tyrrhenas i, sterne acies rege pace Latinos.* Et Horat. epist. ad Iul. Flor. lib. 2. *In nunc, & versus tecum meditare canoros.* Propert. libr. 3. *In nunc, tolle animos, & tecum finge triumphos.* Ouid. libr. 2. de arte amandi, *In nunc, claudes fores custas odiose puella, Et centum duris postibus adde seras.* ibid. *Paruit imperio domina Tyrrhinus heros: In nunc, & dubita ferre, quod ipse tulit.*

C ÆRAQVE] statuas areas, vel vasa area antiqui artificij.

TYRIOS COLORES] purpureos colores, vesteis purpureas.

GAVDE QVOD SPECT. OCVLIS] conueniunt hæc in homines eloquentiæ laude claros, qui corona, & frequentia delectantur: immò verò, qui si à corona relictī sint, non queant dicere, ut respondet Brutus apud M. Tull. in Bruto.

ET VESPERTINVS] id est, vesperi, ut docuimus suprà ad Od. 16. epod. sic fat. 6. lib. 1. *Fal-lacem Circum, vespertinusq, pererro Sape forum.* ubi tamen alij legunt, *vespertinū forum*, non malè.

NE PLUS FRVM. DOT. EM. AGR.] pendet hic versus à superiore, hoc modo, Tu nauus à prima luce confer te in forum, vesperi domum redito, id est, totum diem in studio rei faciendæ cōsumito, ne Mucius, qui humiliore loco, & deterioribus parentibus natus est, quàm tu, plus frumenti percipiat ex agris, quos ab vxore in dotem

accepit, quàm tu ex tuis auitis: quasi indignum sit, Mucium, humilioribus parētibz natum, esse te locupletiores. Sed Simeo Bosius Lemonix, amicus meus, primum legit, *Me plus frumenti dot. em. ag. Mucius?* aitque se ita scriptum reperisse in suo codice manuscr. Deinde quæ sequuntur, sic explicat, *indignum*, id est, indignum sit, Mucium esse me ditiores, & plus frumenti ex agris dotalibus, quàm me ex meis percipere, atque hæcenus vult esse illius nauiter rem facientis verba. hæc autem, quæ deinceps sequuntur, iam putat esse Horatij. si hic Mucius sit te ditior, futurum est, ut is tibi sit mirabilis, non tu illi, quia sit ex humilioribus parentibus natus. de qua explicatio-ne iudicet lector.

DOTALIBVS EMETAT AGRIS] id est, è dotalibus agris metat: ut annotatum est suprà ad Od. 7. lib. 2. dotalis agros intellige, quos in dotem accepit ab vxore.

INDIGNVM, QVOD SIT, &c.] hæc dicuntur ex eius sensu, & sententia, qui studium omne suum in augenda re familiari ponit, & collocat quasi in pecunia, & copiis sita sit beata vita: suntque vultuosè pronuntianda, hoc modo, Indignum est Mucium, hominem inferiore loco natum, quàm tu es, te ditiores esse. in tribus Vatic. Faern. Torn. scriptum est, *Mutus, ut indignum.*

HIC TIBI SIT POTIVS] hic versus aut legendus cum interrogatione est, hoc modo, tūne patieris, ut tibi huius diuitiæ sint mirabiles potius quàm illi tuæ? vel intelligendus est pendere ab illis, qui antecedunt, *Nauus manè forum, &c. & Ne plus frumenti, &c.* ut sit hæc sententia: rei faciendæ operam naua, ne Mucius plus frumenti metat ex agris dotalibus, quàm tu, & ne tibi sit mirabilis potius ob diuitias, quàm tu illi. & ita subintelligemus *ne*, vel repetemus ἀπὸ τοῦ οὐ. Quod si legamus, *Hic tibi si potius*, ut habent quædam vulgata exempla, pendebit à superiore versu, hoc modo, Indignum fuerit, quia Mucius natus sit obscuriore loco, quàm tu, si tibi sit potius mirabilis, quàm illi tu. & ita subintelligendum erit *sit*. iudicet lector.

QVICQVID SVB TERRA EST, IN APRICVM] sic Sophocles in Aiace, Ἄπαντ' ὁ μακρὸς, καὶ ἀριθμητὸς χρόνος φέει τ' ἀδελφὰ, καὶ φαιέται κρύπτεται. i. Quicquid hodie occultum & obscurum est, tempore prodibit in lucem, & in promptu erit: quæ nunc sunt in promptu, & quæ sunt omnium oculis exposita, ea de medio tollet vetustas, & tenebris obscurabit sempiternis.

IRE TAMEN RESTAT, NVMA QVOD] moriendum est. sic Lucret. lib. 3. *Lumina sis oculis etiā bonus Ancus reliquit.* lege ann. ad Od. 28. lib. 1.

SI LATVS, AVT RENES] si laboras morbo lateris, quem Græci πλευρητιδα nominant, aut renum dolore, quem νεφρίτην, &c.

MORBO TENTANTVR ACVTO] suprà fat. 3. lib. 2. *Quod latus, aut renes morbo tetatur acuto.*

SI VIRT. HOC VNA POT. DARE] sic reperi scriptum in libris manuscriptis, & ita scriptum esse in codice Bernard. Lauredani, testatur viri docti, quam scripturam comprobant & nonnulli

A nulli libri typis excusi. *hoc* autem, intelligere recte vivere. Itaque hic versus non est ita à superiore separandus, quasi nouæ sententiæ principium sit: sed cum eo ita coniungendus, quasi pendeat sententia. Vulgati habent *hac*.

HOC AGE] huicvni rei stude, in hac vna cogitatione, curaque versare: in hoc vno tuus animus sit occupatus. sic epist. ad Loll. 2. huius libri, *Hoc age, ne mutata retrorsum teferat aura.*

VIRTUT. VER. PVT. VT LVC. LIGNA?] hic scribenda est interrogationis nota, vt sit hic sensus Horatij, si virtutē verba putas, neque eam quicquam ad beatam vitam valere existimas: totum studium, totamque operam tuam ad quæstū, & pecuniam congerendam confer. Dion lib. 47. narrat, Brutum clade accepta in illo vltimo cum Octauiano, & M. Antonio, prælio dixisse, ὅ τλημόναρετή λόγος ἄρα ἦδ' ἐγὼ δὲ σὺ ὧς ἔργον, ἥσκειω σὺ δ' ἐδύλευες πύχην, id est, o misera virtus, eras igitur fabula, seu verba: At ego te, vt rem, colebam, & exercebam: tu autem fortunæ seruiebas. Sunt autem

B versus duo senarij ex nescio quo poeta. Sic epist. 17. huius libri, *Aut virtus nomen inane est, Aut decus & pretium recte petit experiens vir.*

NE CIBYRATICA, NE BITH. NEG.] à negotio, & negotiando, negotiatores sunt appellati, quales sunt publicani, aratores, pecuarij, mercatores autem longè ab his differunt, vt supra ostendimus. Cibiratica porro negocia à Cibiris vrbe Ciliciæ.

ROTUNDENTVR] rotundandi verbo vtitur & M. Tull. in Timæo, *Cumque similem vniuersitatis naturæ mundum efficere vellet, ad volubilitatem rotundauit.* videtur autē ab Horatio pro eo, quod est, aceruum, aut summā complere, positum esse: proinde ac si dixisset, mille talenta congerantur, coaceruentur, cumulentur.

TOTID. ALTERA] id est, mille. sic Virgil. *Palæm. cras altera mittam.*

PORRO ET TERTIA SVCCEDANT] tertia mille postea accedant. sic autem, vt edendum curauit, reperit scriptum in omnibus libris veteribus.

C ET QVÆ PARS QVADRET] & pars, quæ aceruum in quadrum redigat: nempe quartamille, quæ quattuor millia efficiant. *quadrare* enim per translationem quandam perficere est. M. Tull. orat. perf. *delectationis aucupium, & quadrante orationis industria.* nonnumquam absolutum est, vt Virg. Georg. 2. *Arboribus positus secto vialimite quadret.*

SCILICET VXOREM CVM DOTE, &c.] reginam pecuniam dixit, tanquam in rebus humanis dominantem, regnūque obtinentem. sic fat. 3. lib. 2. *Virtus fama, decus, diuina, humanaque pulchris Diuinitis parēt, quas, &c.* Hesiodus paucioribus verbis, quantum momenti habeat, quantumque valeat pecunia, satis declarat hoc versū, *Χρήματα γὰρ ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι*, id est, pecunia enim mortalibus anīna est.

AC BENE NUMMATVM] M. Tull. orat. 2. de lege Agr. *non minus bene nummatus, quam bene capillatus.*

S V A D E L A] eloquentia, dicendi facultas. **D** Prisc. deducit à verbo suadeo, vt à candeo candelā, libr. 4. cum à nomine *suada* oriri videatur, quod nomē ab Ennio videtur factum ad exēplum Græci nominis *πειθώ*. id enim significare videtur M. Tull. in Bruto, his verbis, *πειθώ, quam vocant Græci, cuius effector est orator, hanc suadam appellauit Ennius.* hanc eandem hominum reginam appellat Euripides in Hecuba, quærens quamobrem homines ceteras quidem disciplinas magno studio perdiscant: in eloquentia autem non assidue elaborent, neque eius magistris magnam mercedem persoluant, vt possint alteri persuadere, quæ velint, ab eoque obtinere. verba Eurip. sunt hæc, *τί δ' ἴτα θνητοὶ πολλὰ μὲν μαθήματα Μοχθῶμεν ὡς χεὶ πάντα, καὶ ματεύομεν? Πειθῶ δὲ τὴν τύχην ὡς ἀνθρώποις μόνῳ. Οὐδὲν γὰρ μάλλον ἐς τέλος ἀποδίδωμεν, Μισθὸς δὲ δόντες μαθήσασιν, ἢ ἢ πτε Πείθειν, ἃ πρὸς βέλονται, πυχάνειν γὰρ ἄμα?* Themistocles apud Herodot. lib. 8. *Πειθῶ καὶ ἀνάγκη*, id est, suadelam, & necessitatem, magnos deos esse dicit, iisque fretos Athenienses ab Andrijs pecuniam deposcere. Non temerè autem **E** Suada cum Venere ab Horatio copulata est, posteaquā de re vxoria facta mentio est. Nam & Plutarchus inter deos nuptiales etiam Venerem, & Suadam numerat in *Παιμακοῖς*. Sic enim ille, non longè à principio, vbi causas affert, quare quinque faces sponis præferantur, *ἢ ὅτι πάντες δειδωκυθεὶς τὰς γαμοῦντας οἰοῦται, διὸς τελεῖς, καὶ ἥρας τελεῖας, καὶ ἀφροδίτης, καὶ πειθοῦς, ὅτι πᾶσι δ' ἀπέρμεδος*: id est, an quod quinque deis egere putant eos, qui matrimonio coniunguntur, Ioue perfecto, Iunone perfecta, Venere, Suada, Diana?

MANC. LOCUPLES EGET, &c.] hunc verum sic explico, rex Cappadocum mancipijs locuples, id est, mango, seu venalitiarius, seu multorum seruorum dominus, & mancipijs abundans, eget are. Cappadoces enim barbari, seruiq; sunt vel natura, vel lege, seruiuntque suo regi, vt serui domino. Præterea è Cappadocia serui venales Romam adducebantur. M. Tull. in orat. quam habuit ad senatum, post redit. *Cum hoc homine, an cum Æthiope, si in foro constitisses, nihī lcrederes interesse. sine sensu, sine sapore, elinguem, tardum, inhumanum, neglectum, Cappadocem modò abruptum de grege venalium diceris.* Perlius, *Cappadoces rigida pinguis panisse catasta.* quidam sic interpretantur, Locuples, id est, is, qui pecunia abundat, seu pecuniosus, eget mancipijs: rex Cappadocum, id est, mango, & venalitiarius, qui complureis seruos habet, pecunia eget. à quibus dissentio. significat enim Horatius, seruorum multitudinem, ceterarūque rerum copiam, sine pecunia mancā, ac debilem haberi. *locupletes* (inquit Festus) *multorum loculorum domini.*

NE FVERIS HIC TV] netalis fueris, qualis Cappadocum rex, aut mango aliquis mancipijs abundans, pecunia egens, si summum bonum positum esse putas in diuitijs, & pecuniæ magnitudine: sed esto potius talis, qualis Lucullus, qui non solum nulla re egebat: sed etiam multa possidebat, quā se possidere putaret. pro-

V u uocab

A uocabulum hic refertur ad id, quod antecedit, non ad id, quod sequitur, ut epist. ad Vallam. *Nimirum hic ego sum.* & satyra 2. lib. 1. *Hic si mutonis verbis, &c.* & sat. 4. eiusdem lib. *Hic tibi comis, & urbanus, &c.*

CHLAMYDES LVCVLVS, &c.] Plutarchus hanc historiam in Lucullo extremo narrat, atque etiam Horatium Flaccum nominat, his verbis, *σρατηγὸς δέ ποτε φιλοτιμημένου πατρὸς θεᾶς, καὶ χορῶν πρὶ κόσμον αὐτὸν μέγα πορφύρας χλαμύδας, ἀπεκρίνατο σκελᾶ- μένος, ἀνέχων, δάσειν εἶτα μέτ' ἡμέραν ἡρώτισεν αὐτὸν, ὅπό- σων δέοιτο: τὸ δὲ ἐκείνῳ ἀρκέσειν φήσαντος, ἐκέλευσε λαβεῖν δις ποσούτας. εἰς δὲ καὶ φράκκος ὁ ποιητὴς ὅτι πεφώνηκεν, ὡς ἐνομί- ζει πλεόντων, ἢ μὴ τὰ παρορώμενα, καὶ λαυδάνοντα πλείονα τῶν φαινόμενων εἶναι, id est, Cum prator quidam Rom. qui ludos magnificentissimos facere, & spectaculum appa- ratissimum populo prabere cogitabat, petiisset ab eo ad ornatum chori chlamydes aliquot purpureas: res- pondit se visurum, haberet, necne: & si haberet, da- turum. postridie quæsit ab illo, quot chlamydibus ei opus esset: cum ille respondisset, centum satis sibi futu- ras, Lucullus insit cum bis tantum sumere. Ad quod acclamans Flaccus poeta, dixit, illas non videri esse dinitias, ubi ea, quæ negliguntur, & quæ ignorantur, plura non sunt iis, quæ sunt in promptu, quæq; ap- parent.*

PRÆBERE] *μελῆεν*, suppeditare: intellige ta- men, commodatò dare.

MILLIA QVINQUE] discrepat ab Horatio Plutarchus, qui Lucillum ducentas chlamydes duntaxat domi reperisse scribit: hoc est duplo plu- reis, quàm ab ipso essent petita. Sed licet respon- dere, Plutarchum, ut historicum, primam histo- riæ legem seruasse: quæ est, ne quid falsi dicat: Ho- ratium autem, ut poetam, rei quidem veritatem eò usque secutum, quoad instituto eius opus fue- rit: rem ipsam autem pro suo iure ornasse, & au- xisse verbis.

ET QVOT HABEO] sic habent cod. Iann. Faër. & duo Vatic. Russard. Nicot. Cleric. non (ut quidam vulgati) *quot habeo*.

TOLLERET] *sumeret*, ut sat. 4. lib. 1. erat, quod tollere velles.

EXILIS DOMVS EST] acclamatio est: & ita Plutarchus, *ὅτι πεφώνηκεν*, exilis est autè. i. angu- sta, vel inanis, non referta bonis, sed inops, supr. Od. 4. lib. 1. *Et domus exilis Plutonia.*

VBI NON ET MVLTÀ SVPER S.] narrat Plutarchus, Scopam Thessalum, copiosum homi- nem, & opulentum, cum ab eo posceret quidam, quæ ei superessent, quæque superuacanea videren- tur, ita respondisse: at his superuacuis, & quæ supe- rant, fortunati, & beatissimus.

ET DOMINVM FALLVNT] dominum la- tent, à domino ignorantur.

ET PROSVNT FVRIB.] Plautus in Aulul. *Nam hic apud nos nihil est aliud quæsti furibus: Ita inani sunt oppleta, atque araneis.* & Tibull. libr. 4. *Et domino satis, & nimium furiq; lupog;.*

SI RES SOLA, &c.] si pecunia, sola, &c. si so- la diuitia, & copia rei familiaris: *ἐστὶα, τὰ ὑπάρχοντα*, bona, facultates. epist. 1. lib. 1. *Isne tibi melius sua- det, qui ut rem facias, rem Si possis rectè, &c.* & sat. 5.

lib. 2. *Et genus & virtus nisi cum re, vilior alga est.* & Od. 8. lib. 4. *non tibi talium Res est, aut animus deli- ciarum egens.*

ET SERVARE BEATVM:] sic loquitur sat. 3. lib. 1. *Hac res & iungit, iunctos & seruat amicos.*

HOC PRIM. REP. OP. HOC POSTR.] hoc est, quod paullo antè dixit, *Nauus manè fori, & vespertinus pete tectum.*

SI FORTVN. SPEC. ET GR.] si species, id est, decus externum, & forense: cultus & ornatus corporis ex honoribus, & magistratib. quæ situs, ut pretexta, sella curulis, latus clauus, calcei lunati, adde his, si volēs falceis, lictores, comitatum, &c. & gratia præst. fort. i. & si populi & potentiū viro- rum fauor beatū præstat: si ambitiosus es: si in ho- nore summum bonū positum esse existimas, &c. M. Tull. in Pison. *Magnū nomen est, magna species, magna dignitas, magna maiestas cōsulis.* ibid. in qui- bus si moderatio illa, quæ in nostris solet esse cōsulibus, nō fuit: at fuit pōpa, fuit species, fuit incessus saltem Se- plasia dignus. Idem epist. ad Lent. lib. 1. *qui splendo- rem, & speciem huius vite intuentur, sollicitudinem autem, & laborem perspicere non possunt.*

MERCEN. SERV.] Mercemur seruum no- menclatorem. habebant Romani illi veteres ma- gistratum petiti, seruos nomenclatores, à qui- bus docebantur, ac monebantur quo quisque ci- uis, qui in suffragijs aliquid valeret, nomine ap- pellaretur, ut candidati à seruo nomenclatore ad- moniti vnumquemque nominatim salutare pos- sent: quod declarant verba illa M. Tull. in orat. pro Murena: quibus Catonem alloquitur, *Quid, quod habes nomenclatorem? in eo quidem fallis, ac decipis. nam si nomine appellari abs te ciueis tuos honestum est, turpe est eos notiores esse seruo tuo, quàm tibi: si, etiam si noris, tamen per monitorem appellandi sunt, cur antè appellas, quam insusurrant? aut quid, cum admoneris, tamen, quasi tute noris, ita salutas? quid, posteaquam es designatus, multo salutas negligentius? ita autem legendum est apud M. Tullium, non, ut habent codices vulgati: quæ emendatio, mea est. Sed quæret aliquis, quam obrem ambitiosi homi- nes, & candidati nominatim ciueis suos appellare vellent, atque ad eam rem nomenclatores adhibe- rent, dicam. Cum studerent illi ciuium beneuo- lentiam sibi conciliare, primum erat cauere, ne eo- rum voluntates à se alienarent, neve eorum ani- mos offenderent: Secundum omnia experiri qui- bus hominum beneuolentia allicitur, & compa- ratur. At obliuio nominum, iram iis commouet, quorum nomina oblitus sumus. Videmur enim de iis parum laborare, quos ita negligimus, ut ne eo- rum quidem nomina memoria teneamus: quod docuit Aristotel. libr. 2. rhetoric. Contrà salutare homines nominatim, significat nostrum in eos studium, curam, & diligentiam. Itaque non est mirum, si candidati, & honoris cupidi, taleis salutationes adhibebant, ut vnum quiddam ad hominum beneuolentiam colligendam accom- modatissimum, atque vtilissimum. Et Nicias ille Atheniensis, infelix illud prælium nauale com- missurus apud Syracusas, Trierarchos nomina- tim, & patriis & tribuū nominibus appellans hor- tatur*

A tatur ut fortiter pugnent, ut scribit Thucyd. lib. 7. αὐτὸς τῶν πεπραγμένων ἕνα ἕκαστον ἀνεκάλει, πατρὸς δὲ τὸν ὀνομαζόμενον, καὶ αὐτὸς ὀνομασὶ καὶ φυλῇ, &c. id est, rursus trierarcharum unumquemque patrio nomine appellabat & ipsos, & eorum tribum nominatim commemorans, &c. Id vidit Homerus, apud quem il. x. Agamemnon fratri Menelao præcipit, ut suo quemque Græcorum, nomine appellet: ipsos honorifice saluter, de se modice & summissè loquatur & sentiat, his versibus. Φθέγγεο, δ' ἢ κεν ἴησθαι, καὶ ἐξηγήσεται ἀνὰ δόξαν, Πατρὸς δὲ τὸν ὀνομαζόμενον αὐδρα ἕκαστον Πάντας κωδμήσαν, μηδὲ μεγαλίζεο θυμῷ. Et Themistocles ille Atheniensis (ut refert M. Tull. in Catone maiore) omnium suorum civium nomina percepit. vivebat enim ille in ciuitate libera: in qua populus plurimum, atque adeo omnia poterat. Nam & à populo illo perebantur honores, & populus honores suo arbitratu mandabat. Sic igitur & Romæ, ubi ferè è populi suffragiis tota comitiorum ratio pendebat, non temerè candidati operam dabant, ut à nomenclatoribus moniti civis gratiosos nominatim salutarer.

QVI DICTET NOMINA qui moneat quo quisque civis nomine appelletur: qui nomina civium insularet, ut eos nominatim salutemus, rogemusque, ut nobis petentibus studeant, ac suffragentur ad honorem obtinendum.

LÆVVM QVI FODIAT LATVS ita legendum esse equidem dudum iudicaveram, non *senum*. nunc autem in hac sententia eo libentius persevero, quod video & in aliquot cod. antiquis ita legi, & doctiss. viris idem videri. hæc verba autem, *qui lævum fodiat latus*, hoc significant: qui astant domino à parte minus honorata, lævo ipsius latere fosso, id est, extrema manu pulso, admonet, ut illum & illum saluter, & prenet. fodere latus autem consuevisse eos, qui admonere vel lent, declarat illud Terent. in Hecyra. Lach. *Dixisse te. Phidipp. Noli fodere: insi.* Neque verò fuit quod quidam in hoc loco, satis alioquin aperto, explicando nuper novam operam sumerent, cum

C & sex ab hinc annos ita nos eum explicaverimus, & illi nihil de suo addiderint, nihilque melius attulerint. Sed hoc idem fecisse in aliis sexcentis reperientur, quasi verò nihil esset satis tersum atque purgatum, quod nou orationis suæ cæno inquinassent. Virg. armos fodere dixit de equite, equo calcaria admovente, lib. 6. *Æn. Sen spumantis equi foderet calcaribus armos.* At Plautus Aulul. *latus fodere* posuit pro latus cultro aperire. sic Congrio coquus apud Plaut. *istuc male factum arbitror, quia non latus fodi.*

ET COGAT TRANS PONDERA, &c.] cogat herum trans saxa, aut trabeis magni ponderis, quæ vel machinis attolluntur, vel plaustris vehuntur in viis, dextram porrigere ad aliquem civem apud tribuleis suos gratiosum, in via saxis impedita laborantem, subleuandum, sic Propertius lib. 3. saxa pyramidum, & sumtuosorum sepulcrorum, *pondera* appellat, *Aut illis flamma, aut imber subducet honores, Annorū aut ictu pondera vitæ aruent.* Officiosum autē est in angustiis, & turba, manus alteri subicere, & laborantem mani-

bus subleuare. Tibull. lib. 1. eleg. 5. *Pauper in angusto fidus comes agmine turba, Subiicietque manus, efficietque viam.* Quod si quis malet ita accipere hæc verba, *dextram porrigere*, ut pertineant ad gestum prestantis candidati, & gratioso alicui in via supplicantis, ac blandientis, non magnopere repugnabo. solebant enim candidati singulorum manus eorum, quibus supplicabant, apprehendere: immò verò ex singulis tribubus gratiosissimos quosque sibi adiungere, eosque etiam in campum secum producere, ut ab iis uniuerso populo magis commendarentur, cum ille suo nomine quodammodo peteret. Et ita fortasse intelligenda sunt ea verba, quæ statim sequuntur, *Hic multum in Fab. valet ille Velina.* licet & dextram porrigere, accipere pro *δεξιόσπασαι*, id est, dextra porrecta salutare atque amplecti, ut intelligamus, nomenclatorem monere candidatū, ut dextram porrigat gratioso apud tribum aliquam civi, ad eum officiosè, blandeque salutandum & complectendum. sic enim usurpat *περιφέρει χεῖρα* Plutarchus libro, *εἰς ἀρεστὸν ὑπὲρ πολυπύκτων*, his verbis οὐ γὰρ ὡς πρέσβευς ὁ καὶ σὺρ ἔλεγε τῶν τῶν χεῖρα τῶν ἰατρῶν περὶ πίνειν ὑπὲρ ἐξήκοντα ἐτη γεγονότας, αἰσχρὸν ἐστὶν ἀλλὰ μάλλον τὸ πῶς χεῖρα τῶ δῆμῳ περιφέρειν, ἢ φωνὴν ἀφ' χειρὸς ἀκούσαν, &c. id est, Non enim, ut Tyberius Cæsar dicebat, manum medico porrigere homines amplius sexaginta annos natos, turpe est: sed potius manum populo porrigere, suffragium petentis, aut vocem ad honorem obtinendum accommodatam atque opportunam.

HIC MULT. IN FAB. VALET ILLE VEL.] verba sunt nomenclatoris hortantis dominum, ut gratiosis apud suas tribus hominibus, blandiatur, eosque salutet comiter. hic (inquit) multum valet gratia, & auctoritate in tribu Fabia, ille in Velina. quare da operam, ut eum tibi adiungas, & concilies, si magistratum, quem petis, obtinere vis. Velina autem tribus fortasse à lacu Velino dicta est: Fabia à Fabiis.

CVILIBET HIC, &c.] etiam hæc sunt nomenclatoris verba. hic tantum valet in sua tribu, ut, cui suffragatus fuerit, is sit consularum adepturus: ei que, cui voluerit, sellam curulem, id est, adilitatem maiorem erepturus.

IMPORTVNVS] in eo quod sibi proposuerit, obfirmatus, & perseverans: neque quiescens ipse, neque alios quiescere sinens: ut sup. annot. ad Odam 16. lib. 3. sic satyra 5. lib. 2. *Importunus amat landari?*

EBVR CVRYLE.] sellam curulem eburneam, id est, adilitatem maiorem, &c.

FRATER, PATER ADDE] gratiosos in suffragiis pro sua cuiusque ætate, fratres, patres appellato, & quàm blandissimè queas, salutato.

FACETVS] urbanus, comis, blandus, id est, facetè & comiter.

ADOPTA] tibi adiunge. *adoptare* propriè valet eligere, ut alibi admonuimus.

SI, BENE QVI CEN. BENE VIV. &c.] si in epulis, & cenis sumtuosis beata vita posita est, statim ut diluxit, obsonia lautissima, & carissima conquiramus.

A QVO DVCET] sic habent libri veteres longè plures, alij ducit.

VT OLIM GARGILIVS] quasi aliud agens Gargilium quendam notat, qui stulta quadam, & inanigloriæ cupiditate ductus id venando cepisse videri volebat, quod pretio cōpararat. Itaque etiā in epistolis Horatius, satyricè, id est, comiter, & vrbane hominum mores vellicat.

PLAGAS] Virg. Aeneid. 4. Retiarara, plaga, lato venabula ferro.

DIFFERTVM TRANSIRE FORVM] frequentissimum forum, sic sat. 5. libr. 1. Inde forum App I Differtum nautis, &c.

EMTVM] non à se venante captum, sed pretio soluto paratum. longè huic dissimilis est venator ille, & qui cum eo comparatur, amator matronarum, sat. 2. libr. 1. leporem venator vt alta Innue sectatur: possum sic tangere nolit: Captat & apponit. mens est amor huic similis. nam Transuolat in medio posita, & fugientia captat. mendose autem habent quidam libri vet. captum.

B TVM IDI QVE] cibo & potione onerati, & conferti.

QVID DECEAT, QVID NON, OBLITI] quid honestū sit, quid turpe: quid decōrum, quid indecorum, obliti.

CERITE CERA] tali tabula, qualis erat ea, qua Cerites ignominia affecti fuerunt: cum videlicet eis suffragiorum ius nō dedit populus Rom. vt ceteris municipibus. Gellius lib. 16. cap. 13. Pri mos municipes sine suffragij iure Cerites esse factos, accepimus, concessumque illis, vt ciuitatis Romanae honorem quidem caperent, sed negotiis tamen, atque honoribus vacarent, pro sacris bello Gallico receptis, custoditisque. hinc tabula Cerites appellata versa vice in quas referri iubeant, quos nota causa suffragiis priuabant. Hæc ille. M. Tullius orat. in Vatiniū, cum eum suffragio dignum esse negat, eò fortasse spectauit. Referebantur autem in tabulas Ceritum à Cenforibus plebei ignominia notati, ætatiue fiebant: quod eò valebat, vt nullam aliam ad rem ciues essent, quàm vt pro suo capite tributū nomine arapēderent, vt ait Afcon.

C REMIG. VITIUS. ITHAC.] remiges & socij Vlyssis, homines intemperantes, & voluptarij, qui malunt suis cupiditatibus, & libidinibus obsequi, quàm in patriam reuerti. Præmonuerat Vlysses Tiresias, cum venisset ille ad inferos, vt diligenter cauere, si saluus in patriam redire vellet, ne in Sicilia boues solis attingeret, vt est ὀδυσσ. λ. Ο πόπτε δὴ πρὸ τῶν πελάσσης εὐεργεία νῆα θενακὴν νήσω πρὸς πυρρὸν ἰοειδέα πόντον, βοσκομένας δ' εὐρητε βόας τε καὶ ἵφια μῆλα, ὅς πάντ' ἐφορέα καὶ πάντ' ἐπακύνει, τὰς εἰ μὲν κ' αἰσινέας ἑάας, νόστον τε μέδῃαι, καὶ κεν ἔτ' εἰς Ἰθάκην κακὰ περ πάροντες ἴκοιαν. Εἰ δέ κε σῖνται, τότε τι τεκμήρομ' ὀλεθρον. id est, vbi autem primū nauem tuam ad insulam Siciliam appuleris, & maris pericula effugeris, Boues autem Solis, qui omnia cernit, & omnia audit, pascentis & pinguis oueis offenderitis: eas si intactas, & ab omni detrimento integras esse sueris, reditūque dumtaxat attendas: vos in patriam tandem quamuis multa perpeffi peruenire possitis: Sin eas læseris, tum tibi perniciem & interitum imminere præuideo, cuius monitionis memor Vlysses, ὀδυσσ. μ. socios orat, vt, præsertim cū rebus omnibus abundant ad victum necessarijs, ab armentis, & gregibus Solis abstineant manus. verba Vlyssis apud Hom. sunt ἥες, ὧ φίλοι· ὃν γὰρ νῆϊ θόη βρώσας τε, πόσις τε ἐστίν, τῶν δὲ βοῶν ἀπεχόμεθα, μὴ τι πάθωμεν, Διὶ γὰρ θεῷ αἰδέσθες, καὶ ἵφια μῆλα, Ἠελίω. i. ὁ amici, In naui cibis est & potus. Quapropter ab his bobus manus abstineamus, ne quid nobis ex eo detrimenti eueniat. horrendi enim dei hæ sunt boues, & pingues oues. Illi autem tandem cū cibariis deficientibus, vinōque consumpto, tūm ab Eurylocho impulsī, quæ ex bobus Solis erant præstantissimæ, eas Vlysses dormiente abegerunt, & mactauerunt: quo facto Sol vehementer offensus, questus est apud deos immortalis facinoris illius atrocitatem: minatus est denique se cælo relicto ad inferos descensurum, lumenque suum à Dijs, & hominibus ad Plutonem, & manes translaturum, si tam insignem in se iniuriam, atque impietatem inultam relinquerent. quare audita, Iupiter pollicetur ei se naueis Vlyssis fulmine consumturum.

D CUI POT. PATR. FVIT INTERD.] id est, qui Vlyssis remiges, & socij maluerunt proposito naufragij periculo, boues Solis violare, quàm in patriam incolumes reuerti, sic apud Hom. loquitur Eurylochos ὀδυσσ. μ. Εἰ δὲ χολασσάμενός τι βοῶν ὀρθοκεσεσθῶν Νῆϊ ἐθέλη ὀλέσσαι, ὅττι δ' ἑσπώνται θεοὶ ἄλλοι, Βούλομ' ἀπαξ πρὸς κύμα χανὼν ὑπὸ θυμὸν ὀλέσσαι, Ἡ δὴ δὲ σπρούραδαι ἐὼν ἐν νήσῳ ἐρήμῃ. id est, Quod si Sol iratus propter boues nauem nostram obruere fluctibus voluerit, eūmque alij Dij secuti fuerint, semel mori malo fluctu demersus, quàm diu in deserta insula morans languere, ac tabescere.

SI MIMNERMVS VTI CENSET] Mimnermus legendum: non, vt in nonnullis codicib. Mimernus. Μίμνερμος enim semper apud Athenæum scribitur & libr. 14. & 15. & 16. Eius tota ferè poësis fuit amatoria. cuius extant hi versus apud Plutarch. πρὸς ἡθικ. ἀρετῆς, τίς δὲ χαλερός, πὶ τὸ περ πόνον, ἀνευ χειρὸς Ἀφροδίτης? Τεθναίω, ὅτε μοι μικρὴν πάντα μέλει, id est, quis lepos, quid iucundum est sine aurea Venere? Moriar tum, cū hæc desinent mihi esse curæ. Propertius lib. 1. Plus in amore valet Mimnermi versus Homero: Carmina mansuetus lænia querit amor. Horat. infr. epistol. ad Iul. Flor. lib. 2. significat, eum Callimacho fuisse à veteribus antepositum. Discedo Alcaus puncto illius: ille meo quis? Quis nisi Callimachus? si plus apposcere visus, Fit Mimnermus, & optimo cognomine crescit. si igitur (inquit Horat.) Mimnermi sententiam secutus vitam beatam & iucundam in amore, & iocis esse locatam existimas, totam ætatem in amore, & iocis exige.

7. AD C. MÆCENATEM
Cilnium. 2.

QUINQUE dies tibi pollicitus me
rurē futurum,

Sextil

- A Sextilem totum mēdax desideror. atqui,
 Si me viuere vis sanum, recteq; valentē:
 Quam mihi das agro, dabis agrotare ti-
 menti,
 Macenas, veniam: dum ficus prima ca-
 lorque
 Designatorem décorat licioribus atris:
 Dum pueris omnis pater, & matercula
 pallet:
 Officiosaq; sedulitas, & opella forensis
 Adducit febreis, & testamēta resignat.
 Quòd si bruma niueis Albanis illinet
 agris:
 Ad mare descendet vates tuus: & sibi
 parcet:
 B Contractusque leget. te, dulcis amice, re-
 uiset
 Cum Zephyris, si cōcedes, & hirundine
 prima.
 Non, quo more piris vesci Calaber iubet
 hospes,
 Tu me fecisti locupletem. vescere sodes.
 Iam satis est. at tu quantumuis tolle. be-
 nignè.
 Nō inuisa ferēs pueris munuscula paruis.
 Tam teneor dono, quàm si dimittar onu-
 stus.
 Ut libet: hac porcis hodie comedenda re-
 linques.
 C Prodigus, & stultus donat, quæ spernit,
 & odit.
 Hac seges ingratos tulit, & feret omni-
 bus annis.
 Vir bonus, & sapiens dignis ait esse pa-
 ratum:
 Nec tamen ignorat, quid distent ara lu-
 pinis: (rentis.
 Dignum præstabo me etiā pro laude me-
 Quòd si me noles usquā discedere: reddes
 Forte latus, nigros angusta fronte capillos:
 Reddes dulce loqui: reddes ridere deco-
 rum, & (teruæ.
 Inter vina fugam Cynaræ merere pro-
 Fortè per angustam tenuis vulpecula ri-
 mam
 Repserat in cumeram frumenti: pastaq;
 rursus
 Ire foras pleno tendebat corpore frustra.
 Cui mustela procul, si vis, ait, effugere
 istinc:
 Macra cauum repetes arctum, quem ma-
 cra subisti.
 Hac ego si compellor imagine, cuncta re-
 signo (nec
 Nec somnum plebis laudo satur altitium:
 Otia diuitijs Arabum liberrima muto.
 Sæpe verecundū laudasti: rexq;, paterq;
 Audisti coram, nec verbo parcius absens:
 Inspice, si possum donata reponere letus. E
 Haud male Telemachus proles patientis
 Vlyssæi:
 Non est aptus equis Ithacæ locus, ut ne-
 que planis (herbæ:
 Porrectus spatijs, neque multæ prodigus
 Atride, magis apta tibi tua dona relin-
 quam.
 Paruum parua decent: mihi iam non re-
 gia Roma,
 Sed vacuum Tibur placet, aut imbellæ
 Tarentum.
 Strenuus, & fortis, causisq; Philippus
 agendis
 Clarus, ab officijs octauā circiter horam F
 Dum redit: atque foro nimium distare
 Carinas
 Iam grandis natu queritur: conspexit, ut
 aiunt,
 Ad rasum quendam vacua tonsoris in
 umbra, (gueis.
 Cultello proprios purgantem leniter un-
 Demetri (puer hic nō lenè iussa Philippi
 Accipiebat) abi. quære, & refer, unde
 domo, quis,
 Cuius fortuna, quo sit patre, quove pa-
 trono. (Menam,
 It redit: & narrat, Vulteium nomine
 Vu ij Praco

- A Praconem, tenui censu, sine crimine notū,
Et properare loco, & cessare, & querere,
& uti,
Gaudentem paruisq; sodalibus, & Lare
certo,
Et ludis, & post decisa negotia, campo.
Scitari libet ex ipso, quacumque refers.
dic
Ad cenā veniat. non sanè credere Mena:
Mirari secū tacitus, quid multa? benignè
Respondet. negat ille mihi? negat impro-
bus, & te
Negligit, aut horret. Vulteiū manè Phi-
lippus
B Vilia vendētem tunicato scruta popello,
Occupat: & saluere iubet prior. ille Phi-
lippo
Excusare laborē, & mercenaria vincla,
Quòd non manè domum venisset: deni-
que quòd non
Prouisisset eum. sic ignouisse putato
Metibi, si cenās hodie mecū. ut libet. ergo
Post nonam venies. nunc i: rem strenuus
auge.
Ut ventū ad cenam est dicenda, tacenda
locutus,
Tandē dormitū dimittitur. hic ubi saepe
Occultum visus decurrere piscis ad ha-
mum:
C Manè cliens, & iam certus conuiua: iu-
betur (tinis.
Rura suburbana indictis comes ire La-
Impositus mannis, aruum, calumq; Sabi-
num
Nō cessat laudare. videt, ridetque Phi-
lippus: (querit,
Et sibi dum requiem, dum risus undique
Dum septē donat sestertia: mutua septē
Promittit: persuadet uti mercetur agel-
lum.
Mercatur. ne te longis ambagibus ultra,
Quā satis est, morer, ex nitido sit ru-
sticus: atque

Sulcos, & vineta crepat mera: praeprarat D
vltimos:

Immoritur studiis: & amore senescit ha-
bendi.

Verū ubi oues furto, morbo periere ca-
pella:

Spē mentita seges: bosest enectus arando:
Offensus damnis, media de nocte caballū
Arripit: iratusq; Philippi tēdit ad aedeis.
Quem simul aspexit scabrum, in tonsūm-
qu ePhilippus:

Durus, ait, Vultei nimis, attentusque
videris (res

Esse mihi. pol me miserum patrone voca-
Si velles, inquit, verū mihi ponere nomē.

Quod te per Genium, dextrāque, deos^E
que Penateis,

Obsecro, & obtestor, vitā me redde prio-
ri.

Qui simul aspexit, quantum dimissa pe-
titis

Præstent: maturè redeat, repetātque re-
lictā.

Metiri se quemque suo modulo, ac pede,
verum est.

DESIDERO] absūm. desideramus enim,
quæ absunt.

SI ME VIV. v. s.] in duobus cod. Vat. Ian-
noct. Turnesiano, Clericano, & vno Nicotiano,
& aliis duobus item manu scr. Russard. & vno
meo, scriptum est, *Si me vinero vis recteq; videre*
valentem. quam scripturam probo, neque tamen
receptam damno. hoc tantum dico, mihi videri
alteram potiorē, & probabiliorem.

SANVM] perspicuè hæc vox hoc loco, ad cor-
poris sanitatem refertur, ut suprā diximus, si hæc
germana est huius loci scriptura: & ita Plautus in
Trucul. *egrotare malim, quam esse tua salute sanior.*
& infra epist. ad Quinct. *Neu, si te populus sanum,*
recteq; valentem Distinet, &c. Propert. lib. 3.
Nam quocumque die sanum te fata remittent, Pen-
debit collo Gallapudica tuo.

DVM FIC. PR. CALORQUE DESI-
GN. &c.] totis his quattuor, qui deinceps se-
quuntur, versibus, anni tempus describit graue
corporibus, difficile, periculosum, & ad morbum
præceps, ac lubricum. huius loci igitur hæc sen-
tentia est: tantisper dum multis hominibus pro-
pter anni tempus immoderato calore feruidum
morientibus, designatores, qui funera, ludosque
funebreis

A funebreis procurant, lictoribus atratis stipati incedunt, &c. quod sit plerumque mense sextili, & septembri, id est, ineunte autumno: ut sat. 6. libr. 2. *Autumnusque gravis Libitinae questus acerba.* Quoniam autem mense sextili ficus primum maturefcunt, & ex arboribus suis decerpuntur, ideo ficum primam dixit, ut per ficum primam, & calorem, tempus anni significari intelligamus.

DE SIGNATOREM eum, qui praestit ludis funebribus, designatque quid, & quo modo, & quo ordine quicque sit agendum, quaque ornamenta sint adhibenda, docet ac praescribit.

LICTORIBVS ATRIS ministris libitinariis atratis.

DVM PVERIS OMNIS PATER satis declarat hic versiculus describi ab Horatio tempus anni morbis opportunum, & (ut Plautino verbo utar) planè Acherunticum.

PALLET timet pueris, id est, liberis suis, ne scilicet & tali anni tempore in morbum incidant, & moriantur, puerum usurpare solet pro filio, ut indicauimus ad Odam 12. libr. 1. ibi, *puerosq; Leda.* pallet autè posuit pro timere, propterea quod timorem sequitur pallor. proprie positum est epist. 19. huius lib. *quod si Pallerem casu, biberent ex sanguine cuminum.*

OFFICIOSAQUE SEDVLITAS, &c. & dum iij, qui nimium diligentes sunt in officio retinendo, ac praestando, & qui studiosius in foro versantur, operam dantes suis clientibus, in febre incidunt, & mortem cum vita commutant.

OPELLA *ὑποκομιστὴν*, id est, deminutum ab opera.

ADDVCIT FEBREIS sic Lucretius lib. 5. dixit, morbos apportare. *cur anni tempora morbos Apporant? quare mors immatura vagatur?*

TESTAMENTA RESIGNAT per testamentorum resignationem, mortem significat. nam mortuo testatore, testamentum resignatur, id est, aperitur.

QVOD SI BRUMA NIVEIS, &c. id est, cum autem bruma aduenerit. Nam particula *si*, hoc loco tempus significat, non condicionem ut apud Virgil. libr. 5. *Æn. Præterea si nona diem mortalibus alumnæ Aurora extulerit, radiisque retexerit orbem, &c.* Terent. Phorm. *Non si redisset pater, ei veniam daret?* quod annotat Do. ad illum locum. & Catull. ad C. Licinium Caluam, *Nam si luxerit, ad librarium Curram scrinia, Cessos, Aquinos, &c.* & ita fortasse locus ille explicandus est Od. 27. libr. 3. *Rumpat & serpens iter institutum. Si per obliquum similis sagitta Terruit mannos.* & sat. 3. libr. 2. *Si vacuum tepido cepisset villula tecto.* M. Tull. lib. accusationum 2. in princip. *putabam tum denique rectè indicari posse, si nō modo reus improbus adduceretur, sed etiam diligens, & firmus accusator ad iudicium veniret, & 4. Verum hæc tū queremur, si quid de vobis per eum ordinem agatur, &c.*

ALBANIS Latinis, Romæ propinquis, à monte Albano, qui est in Latio.

ILLINET AGRIS hoc verbo aliter vitur sat. 5. libr. 1. *Hic oculis ego nigra meis colyria lippus Illinere.* Est autem hic tralatio.

AD MARE fortasse ad sinum Tarentinum.

DESCENDET accommodato, & proprio verbo usus est. oræ enim maritimæ sunt aliis inferiores, ut pote ad quas fluuij decurrant.

VATES TVVS Horatius. ego Horatius ad mare descendam.

SIBI PARCET suæ valetudini consulit, ac seruiet: remissius viuet.

ET HIRVNDINE PRIMA vere ineunte. Aristoph. in equitib. *Σκέψασθε παῖδες, ἢ Χίρουν, ὥστε, νῦν Χίρουν.* id est, considerate pueri, non videtis? tempus est: noua hirundo. Arist. *ἡδὴ αὖ μὴ Χίρουν ἔσται ποτὶς* id est, vna hirundo ver non efficit.

NON, QVO MORE PIRIS VESCI non quemadmodum Calaber pira comedenda dat effusè suis hospitibus, nempe propterea quod iis abundat, eaque nihili aestimat, ita ea mihi munera dedisti, quæ parui faceres, & me non merentem locupletauisti.

VESCERE SODES verba Calabri ad hospitem, vescere piris, sodes. *sodes* blandientis vox, seu blandè hortantis: pro si audes, ut scribit M. Tullius in Oratore perf. Horat. sup. sat. 9. *Tene relinquam, aurem me sodes.*

AT TV, QVANTVM VIS TOLLE B. verba sunt Calabri hospitis, Tolle (inquit) pitorum quantum vis. deinde subiicitur viatoris responsio, *benigne*, quem Calaber piris vult onerare, hoc modo, *benigne*, id est, hui, liberaliter mecum agis: verum habeo tibi gratiam: tua liberalitate non vtor. alij legunt, *tolle benigne*, coniunctim, & volunt hoc totum esse Calabri sermonem, ut sit hic verborum sensus, tolle liberaliter, & largiter, & quantum vis. quos non refello quidem, verum tamen placet mihi magis prior explicatio. *benigne* enim qui respondet, honestè & pudenter reicit, atque aspernatur. quod autem quidam sic explicant *benigne* est blande recusantis. est enim perinde ac si diceret, excusatum me habebas: non satis eleganter loquuntur, aut dicunt quod sentiunt. debuerunt potius sic dicere. *benigne* est modestè & prudenter reiicientis: perinde ac si quis ita dicat, ignoscas mihi velim, si non vtor tua liberalitate, &c. suprà autem admonuimus, *benignus*, & *benigne* idem valere, quod liberalis, seu largus: & liberaliter, seu largè. *tolle* autem, id est, sume, vel aufer.

TAM TEN. D. Q. SI respondet viator hospes Calabri, tam delector tuis piris, quæ mihi donas, quàm si dimittar & discedam abs te eis oneratus.

VT LIBET: HÆC PORC. Ut libet, (inquit Calaber) id est, facito ut voles: vel tollito, vel relinquito. Si tolles, leuabis me pitorum, quæ mihi oneri sunt, quæque pro nihilo duco, multitudine: si relinques, comedentur à porcis.

PRODIGVS ET STVLTVS Prodigus (inquit) ea donat, quæ contemnit, ac pro nihilo putat: alioquin non profunderet, neque daret indignis. At vir bonus, & liberalis, quamuis pecuniam non admodum magni aestimet, (ut ait Aristoteles) scit tamen quid intersit inter æs, & lupinum. id est, quid intersit inter veros nummos,

A & nummos ex lupinis factos, comicos, speciem duntaxat nummorum habentis. Atque hic cum ita sit animatus, ampla, & pretiosa munera dignis referuat. Arist. libr. 4. de moribus ad Nicomachum, scribit, hominē liberalem suos fructus, suamque rem familiarem non neglecturum, ut possit de suo, viris bonis opitulari, & res necessarias suppeditare. Quemadmodū autem hīc Horatius ait prodigū ea donare, quā parui aestimat: sic & Plautus in Truculento, amatorem bona sua pro stercore habere dicit.

HÆC SEGES] id est, hi deprauati hominū huius ætatis mores, & hæc inepta, stultaque liberalitas, &c. sententia totius huius loci mihi hæc videtur esse: multi exoriuntur prodigi, & stulti, qui sua profundunt, & largiuntur indignis: qui denique bona sua pro stercore habent (ut loquitur Plautus): ita fit, ut multi quoque reperiantur homines ingrati, & immemores beneficii. Vir bonus autem, & verè liberalis: & qui cum dilectu, ac sapientia de rebus, & hominibus iudicat, qualis tu es, sua bona plurimi aestimat: & ex eis benignè facit viris bonis: & quibus plurimū debetur, in eos beneficii confert plurimum: & quæ admodum tu me iudicio, & dilectu locupletasti, atque ornasti: ita me gratum erga te præstabo. vel hoc modo explica, & facilius. Prodigii & stulti homines, sua bona profundunt, nullum dilectum in donando adhibent, viros bonos mendicare, & esurire sinunt, improbos, facinorosos, impuros homines collocupletant: hæc causa est, quamobrem tam multi exoriantur ingrati: neque enim mirum est, si lenones, aleatores, impudici, beneficii accepti sint immemores. mirum esset, si boni viri, beneficiis affecti à potentiore aliquo sese ingratos in eum præberent. nam neque vir bonus, ingratus, neque ingratus, vir bonus esse potest. hunc igitur versum, *Hæc seges ingratos* &c. sic interpretabere, Peruersa, & præpostera largitio, causa est, quamobrem toti ingrati homines reperiantur. atque hanc posteriorē explicationem, à priore non admodum differentem, magis probabant Paullus Manutius, & M. Muretus. Vtrumque modo dicamus, translationem in nomine *seges* inesse intelligere debemus. Quamquam Seruius hunc locum proferens ad illum Virgilij locum *Æn. 3. & victum seges agra negabat*, segetem videtur velle hoc loco terram significare proprie & sine vlla translatione. quod non ita est. nam hoc tantum admonet, segetem hīc terram significare: neque iccirco negat inesse translationem, & per segetem, seu terrā significari causam efficientem, & gignentem ingratos: nempe peruersam & inconsideratam largitionem.

INGRATOS TVLIT] rectè tulit. nam ut terra fruges ferre dicitur: sic hæc stulta largitio, prodigos gignere.

VIR BONVS ET SAP.] Virum bonum & sapientem opponit stulto & prodigo: & ostendit, quemadmodum stultus & prodigus dat indignis, & ea dat, quæ pro nihilo ducit: sic virum bonum & sapientem, non ignorantem quid distent veri & probi nummi à falsis, & improbis: veros illos

nummos referuare dignis hominibus, & sui similibus.

NEC TAMEN ING. QVID DIST. ERA LVP.] id est, nec tamen ignorat quid intersit inter bonos & malos nummos: & ita Acron, si modò Acronis verba sunt. Natum à consuetudine comicorum, qui in scena lupinis, seu nummis ex lupino factis, utebantur pro veris, & aureis, seu æreis. Iccirco Plautus lupinos, aurum comicum appellat. Quin etiam hodie pueri in Italia ex lupinis nummos imitari solent. Verū ne quid dissimulem, M. Antonius Muretus cum hīc Lutetia, quatuor ab hinc annos nobiscum esset, veram huius loci explicationem mihi & Turnebo indicauit.

DIGN. PRÆST. ME ETIAM] hic versus opponitur illi superiori, *Hæc seges ingratos tulit*. &c.

QVOD SI ME NOLES VSQVAM] vide quā cautè, & quā modestè, & quā liberè tamen pro se dicat Horatius. Primo loco Macenatis erga se beneficia commemorat, & verbis amplificat: deinde gratum se in eum, & beneficiorum memorem futurum pollicetur: hæc sunt modestia, & pudoris: postremò liberè simul, & urbanè, quæ à se Macenas acceperit, id est, quæ ipse habuerit tum, cum se ad eius amicitiam contulit, exponit, nempe corporis vireis, & firmitatem, formam, iuuentam, ætatem aptam ad suauitatem, blanditiāque sermonis, ad risus, ad amores: quæ omnia (inquit Horatius) si me, ut mancipium quoddam vinctum, & constrictū apud te retinere voles, neque vsquam animi causa discedere fines, mihi redde: redde meliores annos, quos tecum consumsi. Quidam libri habent *umquam discedere*, &c.

NIGROS ANG. FRONTE CAP.] iuuentam. in senectute enim & frons caluitio dilatatur, & capillus canitie albescit.

INTER VINA FUGAM, &c.] id est, vno verbo, reddes ætatem ad leuitates amatorias aptam. Nam si quem decet puella, aut mulieris alicuius impudicæ discessum, & fugam inter vina iniquo animo ferre, & mærare: decet iuuenem, non virum: & multo minus senem.

TENVIS] inani ventre.

REPSE RAT] contrahens, & demittens se introiuerat.

PASTA] iam satura.

RVRVS IRE] id est, redire, *παλινίεναι*.

TENDEBAT] conabatur, contendebat.

CVMERAM FRUMENTI] vas vimineum, seu, ut alij malunt, fictile, in quo frumentum à rusticis, & plebeiis hominibus condebatur, sat. 1. lib. 1. *Cur tu aplus laudes cumeris granaria nostris?* *κωλέων* nominatur à Græcis. capiebat autem medimnos sex.

QVEM MAC. SVBISTI] quem tum ingressus es, cum macra, & gracilis esses. cauus, qui uis locus excavatus. sat. 6. lib. 2. *me silua, cauusq. Tutus ab insidiis tenui solabitur ervo.*

HAC EGO SI COMPELLOR IMAGINE] non recusō, exemplo vulpis saturæ, omnia tibi reddere, si me nusquam abs te discedere velis, & si iubeas me etiam valetudinis incommodo semper apud

A apud te hærere. Omnes ferè libri manu scr. sic habent, *si compellor*: vulgati plerique *si compellar*. nō prorsus malè. alij *si cōpeller*, mendosè, opinor. nam *cōpellar* à verbo *cōpello*, is, accipiendum esse detur, non à *compello*, as.

RESIGNO] restituo. vt supr. Od. 29. lib. 3. de fortuna, *Lando manentem, si celereis quatit Penas, resigno, qua dedit.*

NEC SOMN. PL. LAVDO SATVR, &c.] nec animi tranquillitatem, & securam (vt Virgil. appellat) quietem plebeiiorum hominum, ideò laudo, quòd epularum exquisitarum & lautarum cōperit me satietas, & quòd lautus sim iam, & cōpius, aliter sensurus, si egerem, & si amicitias principum expertus non essem: immò verò et si non essem huiusmodi dapibus, & cenis expletus, animi securitatem, & somnum quietum, ac facilem, nihilominus optabilem, atque expetendum putarem: nec libertatem otiosam cum amplissimis diuitiis commutare vellem.

ALTI LIVM] animalium, quæ eo consilio aluntur, vt saginentur, & saginata edantur: epularum exquisitarum, & sumtuosarum.

B ARABVM] sup. Od. 28. lib. 1. *Idci, beatis nunc Arabum inuides Gazis.*

SÆPE VEREC. LAVDASTI] sæpe pudorem meum laudasti, ex quo me minimè cupidum & paucis contentum esse cognouisti.

REX QVE, PATER QVE AVDISTI CO R A M] audisti rex, id est, appellatus & salutat est rex. sic enim & Græci, & Latini loquuntur. Theocr. eid. 15. quod inscribitur *Χαλκίς*, *Ὁ φεα κέ κ' εἰν Αἰδωο κεκρυμμένος ἐδολός ἀκρόης*. id est, vt etiam apud inferos, & in domo Plutonis conditus, bonus audias. & Sophocles in Oedipode Colon. *Αλλ' ἔρρ' ἔτ' ἐν τοῖς ἀκρόμαϊ κακὸς Γάμοισιν, ὅτ' ἔς αἰὲν ἐμφύρει σύ μοι Φόνος πατρὸς ἐξονειδίζον πικρῶς*. id est, at neque in his nuptiis malus audiam, neque in cœdibus paternis, quas tu mihi semper maledicti loco amarè obijcis. Demosthenes *ὡς ἐστ' ἀντὶ τοῦ φίλων καὶ ἐχθρῶν, ὅτε πρὸς ὅμοιόν τοι, ἥνικα ἐδωροδοκῶν, νικῶ καὶ καὶ θεοὺς ἐχθροί, καὶ ἄλλα, ὅσα πρὸς αὐτὸν πάντ' ἀκύνειν*. nam pro

C amicis & hospitibus, quibus tunc nominibus appellabantur, cum munera capiebant, nunc assentatores & diis inimici homines, & similia quæ eis conueniunt, nomina audiunt. Iterum Hor. epist. ad Quintium hoc libro, *Tu recte viuis, si curas esse quod audis.* & sat. 7. lib. 2. *Subtilis veterum index, & callidus audis.* ex quo illa nata sunt apud M. Tul. & ceteros bonos scriptores vsitatissima, *benè, & male audire*. rex autem hoc loco superiorem amicum significat, qui alit inferiorem, & tenuiorem, vt sup. annotaui ad Od. 36. lib. 1.

NEC VERBO PARC. ABS.] appellatus es à me rex, & coram, & nihilominus absens.

INSPICE SI POSSVM] id est, cum animo tuo considera, utrū libenter, ac iucundè ea, quæ mihi donasti, tibi sim redditurus, necne.

HAVD MALE TELEM. PROL. PAT.] non malè Telemachus Vlyssis filius Menelao respondit, equos ei pollicenti, & donare volenti.

PATIENTIS] expressit epitheta Homeri. sic enim passim nominatur in Iliade, & Odyss. *παλασί-*

φρον, πολύτλας: & ab alijs *πολυτλήμων*.

NON EST APTVS EQVIS] locus est ὁ δ. δ. vbi sic Telemachus, *Εὐδ' Ἰθάκῃ ἔτ' ἀρδρόμοι εὐρέες, ὅτε πλεμὸν Αἰγίβορος, καὶ μάλλον ἐπὶ ἑσπερος ἰπποβότοιο*. Οὐ γὰρ πρὸς νήσῳ ἰππῆλατος, ἔδ' εὐλεμων, Αἰθ' ἀλὶ κεκρίεται, Ἰθάκῃ δέ τε καὶ πέλα πάσιων. id est, in Ithaca autè neque apta sunt ad cursum spatia, neque prata. Quin aspera est, & à capris depasta, & tamen gravior, quam si equos pasceret. Nulla enim insularum est, quæ in mari iacent, planis spaciis porrecta, & equis agitan dis apta, neque pratis abundans, & herbosa: Ithaca autem omnium minimè. sic Aristoteles lib. 1. de arte dicendi, *τὰ ἀρμόττοντα*, id est, quæ nobis accommodata sunt, bona esse dicit. contraria ergo mala.

PORRECTVS SPATIIS] loca porrecta a Iulio Cæsare dicuntur lib. 2. de bello Gallico, neque montibus intersepta, neque siluis impedita. sic enim loquitur ille, *Cum se illi identidem in silvas ad suos reciperent, ac rursus è silua in nostros impetum fecerent, neque nostri longius, quam, quem ad finem porrecta, atque aperta loca pertinebant, &c.*

PRODIGVS HERBÆ] largè herbam efferens: herba abundans, herba ferax. suprà *Arca nique fides prodiga*. Od. 18. lib. 1.

REGIA ROMA] vt epist. ad Bullatium, *Cræse Regia Sardis*. Oda. 3. li. 4. *Roma principis vrbiū, &c.*

IMBELLE TARENTVM] otiosum, quietū, à bello vacuum, & voluptarium: quod declarat M. Tull. ep. ad Trebatium, *Indicauit mihi Pansa meus Epicureum te esse factū. O castra praclara! quid fecisses, si te Tarentum, & non Samarobrinam misisses?* Tum Athenæus lib. 4. sic scribit de Tarentinis, *λέγουσι καὶ τὸν πᾶνα λόγον οἱ Ταρεντίνοι, τὸς μὲν ἄλλους ἀνδράπας διὰ τὸ φιλοπονεῖν, καὶ ὡς τὰς ἐργασίας διατελεῖν, ὡς περὶ αὐτῶν ἔστιν αὐτὸς δὲ διὰ τὰς συνουσίας, καὶ τὰς ἡδονὰς, ἔμελλεν, ἀλλ' ἤδη βιώσκει*. id est, Dicunt & hoc Tarētini, alios quidem homines, propterea quòd industrij & laboriosi sunt, & in opere faciūdo assidue versantur, parare se ad viuendum: se autè propter molles concubitus, & voluptates, non constituturi in futurum, sed iam viuere.

PHILIPPVS] L. Philippus eloquentia, grauitate, florentissimus ciuitatis, vt ait Cic. orat. pro Quinctio, de eodem sic in Bruto, *Dnobis igitur summis, Crasso, & Antonio, L. Philippus proximus accedebat, &c.* hic dicebat, se tum, cū brachium concalfecisset, solere pugnare, vt scribit M. Tullius 2. de Oratore.

HORAM] dici dies enim in duodecim horas inæqualeis diuidebatur. sat. 5. lib. 1. *quarta vix demum exponimur hora.*

CARINAS] hac in vrbis regione Philippi domus erat. ibidem etiam Ciceronis: ibidem & Pompeij Magni. notus iocus Sex. Pompeij in M. Antonium, qui domum Pompeij occuparat. quæ referunt cū alij, tū Plutarch. in Anton. & Paterculus. Paterculi verba sunt hæc, *haud absurdè Sex. Pompeius, cū in naui Casarem, & Antonium cena exciperet, dixit, in Carinis suis se cenam dare. Carinas, lautas appellat Virg. libr. 8. Encid. ibi, passimq, armenta videbāt, Romanòq, foro, & lautis mugire Carinis: vel propter ædificiorum elegantiam* (inquit)

A (inquit Seruius) vel propter Augustum, qui à Curiiis veteribus natus est, & in Carinis nutritus ac sublatu. dictæ autem Carinæ à carinarum navis similitudine.

ADRASVM QVENDAM] ex libris veterib. alij habent *Arrasum*, alij *Adrasum*, alij *Ab-rasum*.

TONSORIS IN VMBRA] in officina, in pergula, in umbraculo. Sed cur vacua? quia ad tonforum officinas solent cōuenire loquaces homines & otiosi. lege annot. ad versum illum sat. 7. lib. 1. *Omnibus & lippis notum & tonsorib. &c.*

DEMETRI] inquit Philippus Demetrii dominus.

PVER HIC] Demetrius, seruus Philippi. Ode 38. li. 1. *Persicos odi, puer, apparatus.* sat. 6. li. 1. *Cum Tiburte via pretorem quinque sequuntur Te- pueri laetum portantes.* Oda 19. lib. 3. *Da noctis media, da puer auguris Murena.* epist. 2. li. 2. ver. 2. *Si quis forte velit puerum tibi vendere, &c.* sat. ult. lib. 1. versu ult. *Ipser, atque meo citius hac subscribe libello* sat. 7. lib. 2. *an hic peccat sub noctem qui puer vna furtiuam mutat strigilem, &c.*

B **CVLTELLO PROPRIOS PVRC.**] quidam libri veteres habent *Cultello proprio*: in his Nico-tianus vnus. præterea nonnulli alij habent *refe-cantem* pro *purgantem*. sed hoc *refecantem*, tam-quam ex annotatione natum, refeco, ac reijcio. proprio, probō, vt cohæreat cum voce *cultello*.

NON LAEVE] non stultè, & onerosè. Virg. in Ty-ro, *Si mens non laua fuisset.* Catull. in Caesarem, *an hac sinistra liberalitas, Parum expatrat?* Ho-rat. in epist. ad Pison. *o ego laeus, Qui purgo bilem sub verni temporis horam:* & laeuum tempus pro inopportuno, sat. 4. lib. 2. *cum te sic tempore lauo Impellarim.*

ABI, QVÆRE, ET REFER] & refer, ad me scilicet, id est, mihi renuntia. mira breuitas, vt tertio abhinc versu, *It, redit, & narrat.*

VNDE DOMO, QVIS?] sic loquitur Virg. *Æneid. 7. Qui genus? unde domo? pacemne huc fer-tis, an arma?* Proper. lib. 2. *Qualis, & unde genus: qui sint mihi, Tulle, Penates.*

C **CVIVS FORTVNÆ**] diues, an pauper. M. Tull. epist. ad Q. Valerium Q. F. lib. 13. *Gravis-simum autem est, cum superior factus sit ordine, infe-riorem esse fortuna.*

PRÆCONEM] præconis munus erat in comitiis tribus citare: qui magistratus essent creati, renuntiare: leges, quæ suadebantur pronuntiare: in iudiciis, iudices, testeis, reos citare: in auctio-nibus, rerum pretia declarare.

TENVI CENSVM] tenui re familiari, tenui for-tuna. census est, quantum quis ex omnibus suis bonis auctione facta venditis, reficere potest.

ET CESSARE] & feriari interdum: non sem-per esse occupatum in re quærenda, & negotio gerendo, *χολαίειν.*

ET QVÆRERE, ET VTI] quærit rem aua-rus, sed non vitur: vt sat. 3. lib. 2. *Qui nummos, aurumque recondit nescius vti Compositis, metuens-que velut contingere sacrum.* & epist. de arte poet. *Querit, & inuentis miser abstinet, ac timet vti.* hic

Mena autem rem quærebat, & rebus quæsitis, ac D partis utebatur.

GAVD. PARVISQVE SODAL.] in quibus-dam codicibus distinctionis nota ponitur post particip. *Gaudentem.* ea autem tollenda est. sat. 5. lib. 2. *Gaudentem nummo.*

ET LARE CERTO] domicilio certo, ac sta-bili, non vitæ vaga.

ET POST DECISA NEGOTIA] & nego-ciis suis transactis, & confectis.

CAMPO] Martio. in quo complura ludorum genera exercebantur. Horat. epist. de arte poet. *Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis.* ho-mines otiosos, & feriatis in campo Martio fre-quenteis esse consueuisse, declarat M. Tullius in oratione pro P. Quinctio, *Vixit enim semper incul-tè, atque horridè, natura tristè, ac recondita fuit: non ad solariū, non in campo, non in conuiuiis versatus est.*

SCITARI LIBET EX IPSO] non est mihi satis ex te audire: volo ex ipso Mena quærere. ver-ba Philippi.

QVODCVMQVE REFERS] quidam libri vet. habent *quacumque refers.*

BENIGNE, RESPONDET] id est, si con-iuncte legamus, liberaliter respondet, vt loquitur Cæsar lib. 4. de bello Gall. *quibus pacem, atq. ami-citiam petentibus, liberaliter respondet.* Sallust. de bel-lo Iugurth. *Ad ea Iugurtha, tamen si regem fiet a lo-cutum intelligebat, tamen pro tempore benigne respon-det.* Terent. Phorm. *benigne dicis.* M. Tull. ad At-tic. lib. 7. epist. ad Pomp. *cum pacis condiciones ad te afferri, à teque ad ea honorificè, & largè responderi viderem.* Idem ad Q. frat. li. 1. *Pompeius per benigne mihi respondit.* Muretus putat etiam hoc loco, ad-uerbium *benigne*, seorsum legendum, cui assentior. Qui autem respondet, *benigne*, honestè recu-sat: quo modo etiam nos nostro sermone loqui-mur, *Je vous remercie*, cum aliquid ab altero dela-tum, aut oblatum recusamus. sic sæpe Terentius, rectè vsurpat, pro negationis patricula: fortasse ominis causa. nam Romani mali ominis vitandi causa non temere negabant. sic etiam Græci, vt apud Aristoph. *καλῶς, & παρῶς*: id est, rectissime, lau-do. quibus tamen verbis se recusare, atque asper-nati significat.

NEGAT ILLE MIHI?] Verba Philippi. Itane est? negat ille mihi se venturum?

NEGAT IMPR.] respondet Demetrius. negat improbè, & pertinaciter. in eo se impro-bum præbet, quòd negat: & vel tuam voluntatem non curat, vel te fugit, ac reformidat.

TVNICATO] qui tunicis, non togis, propter egestatem, utebatur.

SCRUTA] vetera, & fracta ferramenta, pan-nos veteres, vasa dimidiata, & similia. Lucillius apud Gell. lib. 3. *Quidni? & scruta quidem vt ven-dat scrutariū laudat. Praefractam strigilem, soleam improbu dimidiatā.* *χρῆμα* & *χρητήρια* nominat Græci, unde *χρητῶν*, qui vasa fracta, & similia vendit.

OCCVPA T] appellatum improuið, oppri-mit imparatum, & necopinantem: vel anteuerit, & salutat prior, vt subiungit.

MERCENARIA VINCLA] occupationes mercena-

A mercenarias, & præconias. erat enim præco: & mercede conductus, interdum mercedis venaleis prædicabat.

PROVISISSET] mendosè in nonnullis libris legitur *prauisisset*, cum sit legendum *prouisisset*: id est, prœuisisset, seu anteuisisset: quo verbo utitur Ter. Andr. *Prouiso quid agat Paphilus*. idè Adelph. *Hera, ego hinc ad hos prouisam, quam mox virginem arcessant. prouiso autè duo significat*, (inquit Don.) procedo, & cum processi, video. Plaut. in Stich. *more hoc sit, atque est ita, mea sententia, si quem hominem expectant, eum solent prouisere.*

POST NONAM] tribus horis ante solis occasum.

DICENDA, TACENDA] *pnta, xci dppnta*: ut fit in libero conuiuio, & apud eum, qui nobis suspectus non est, & cuius fide & amicitia ita confidimus, ut non vereamur, ne, quæ liberius locuti fuerimus, foras efferantur.

SÆPE OCCULTVM] ad hamum sæpè occultatum, quo Mena tanquam piscis, caperetur.

B VISVS] subaud. est, ut sæpè alias. *decurrere* autem, est è loco superiore currere. quamquam piscatores aiunt, pisces ad hamum venire aduerso flumine.

ETIAM CERT. CONV.] sic habent omnes libri manu scripti, ubi vulg. *etiam*, vna voce, minus rectè: quamquam *etiam* ferri potest.

INDICTIS] feriis Latinis, quæ à Consule indicebantur, seu imperabantur. harum feriarum (ut scribit Dionys. libr. 4.) participes erant vrbes Latina quadraginta septem: vel, ut alij volunt, sexaginta septem: quibus diebus taurus communiter ab omnibus immolabatur, eiusque tauri singulæ ciuitates partem ratam capiebant. fiebat porro hoc sacrificium in monte Albano Ioui Latiali. sacrificium ipsum Latiar appellabatur, à Tarquinio Superbo institutum. Quoniam autem Latij principatum populus Romanus obtinebat, iccirco taurum illum mactabant sacerdotes, & pontifices Romani. Appellantur à Macrobio libr. 1. Saturn. cap. 16. hæ feriæ etiam conceptiue, quia à magistratu, videlicet consule, in dies certos concipiebantur. Varro libr. 5. de lingua Latina, *Similiter Latina feriæ, dies conceptiui, dictus à Latinis populis, quibus in Albano monte ex sacris carnem petere fuit ius cum populo Rom. à quibus Latina feriæ dictæ sunt.*

IMPOSITVS MANNIS] vectus equis pusillis, seu sublati in equos pusillos. sic loquitur Virg. Georg. 3. *Frena Pelethronij Lapithæ, gyròsque dedere, Impositi dorso, atque equitem docuere sub armis Insultare solo*, &c. & Cæsar libr. 1. de bello Gall. *omnibus equis Gallis equitibus detractis, in eos legionarios milites legionis decima imponere.* de mannis supra ad Od. 23. libr. 3.

DVM SEPT. DONAT SEST.] id est, septè millia sestertium nummum, quæ centum & septuaginta quinque aureos nostros efficiunt. Sed quoniam quidam viri docti scripserunt, sestertia, & sestertios idem valere, minuenda est hæc opinio, & hic error eripiendus est hominibus: Budæus denique noster, quem illi reprehenderunt,

defendendus. primum autem constituendum est, quid sit sestertius. Valet igitur idem sestertius, quod nummus, & sestertius nummus: id est, duo asses, & semis: seu duæ libræ, & dimidia. nam as libram valebat. iccirco ita notabatur sestertius ab antiquis, LLS. vel sic LLS. posterius tamen notari cœptus est hoc modo IIS. quæ nota significat, nummum illum sic signatum valere duos asses & semissem. Atque hac nota signatum sestertium nummum æreum inspiciendum dedit mihi Clemens Teuennius, & alterum argenteum. Idem duos alios nummos argenteos ostendit, quorum alter sic erat notatus V. quæ nota significat valere quinque asses, seu duos sestertios, id est, dimidiam partem denarij: alter sic, X: quæ significat valere denarium, id est, decem asses, seu quattuor sestertios. dictus autem sestertius, *quasi semis tertius* (inquit Varro libr. 5. de lingua Lat.) *dupondius enim, & semis, antiquus sestertius est.* est quæ quarta pars denarij. Nam denarius quattuor sestertios continet. Quod & Sospiter confirmat libr. 1. instit. gramm.

his verbis. *Sestertius autem unde appelletur, solet quari: quod manifestum erit, si sciamus, apud antiquos denarium decem assibus habuisse. Ideoque in rationibus faciendis denarium decussis X. inductum notamus.* Cuius quarta pars dupondius semis, sestertius dicitur, quod de tribus assibus semis deficiat. Denique & nota nihil aliud, quam dupondium & semissem ostendit LLS. quod si sestertius ad rationem monetæ nostræ Gallicæ redigatur, quinquaginta circiter sestertij, aureum hodiernum scutatum constituent: denarius autem erit ferè duodecima pars nostri aurei. Atque hæc de sestertio, & denario perspicua esse poterunt exemplis. M. Tull. frumentar. *Quid ergo à me tibi nummorum dari potest, cum senatus tibi quaternos nummos dederit? quid poscat, attendite. & vos queso simul indices, æquitatem prætoris attendite. Quaternos LLS, quos mihi senatus decreuit, & ex erario dedit, ego habeo, & in cistam transferam ex fisco. Quid postea? quid pro singulis modijs, quos tibi impero, mihi octonos LLS dato. qua ratione? quid queris rationem? non tantam rationem res habet, quantam utilitatem, atque predam. Dic (inquit ille) planius. Senatus te voluit mihi nummos dare, me tibi frumentum metiri: tu eos nummos, quos mihi senatus dare voluit, ipse habebis? à me cui singulos denarios dari oportuit, binos auferes? &c.* Ex hoc loco intelligi potest, quattuor sestertios vni denario pares esse, si conferas illa verba, *pro singulis modijs, quos tibi impero, tu mihi octonos LLS dato, cum his, à me cui singulos denarios dari oportuit, binos auferes?* Denique sestertius ferè duos asses cum dimidio valebat. assem autem constat tertiam partem solidi Gallici, seu solidum Venetum valuisse. Suetonius scribit C. Iulium populo Romano hortos circa Tiberim publicè, & viritum trecentos sestertios legauisse. quæ summa æstimatione æqualis ferè est sex aureis Gallicis scutatis hodiernis. at si ciuibus Rom. singulis trecena sestertia legata essent, sena circiter millia aureorū scutatorum nostratum eis legata fuisset

D

E

F

A fuisse intelligerentur: quam summam neque populo Ro. viritim legatam esse, neque si legata fuisset, ex bonis C. Iulij Cæsaris redigi potuisse credibile est. Sestertium igitur dicimus mille sestertios nummos valuisse. id planum fiet exemplis, quorum id primum sit, quod nobis hic locus suppeditat. Quæ nam fuisset hæc Philippi in Menam liberalitas, si septem sestertios nummos, id est, vix octodecim solidos, seu marketos Venetos, aut sex Gallicos ei donasset, totidemque mutuos dedisset? Idem Horat. epist. ad Iul. Florum, lib. 2. epist. de quodam Luculli milite, qui castellum Mithridatis munitissimum ceperat, *Clarus ob id factum donis ornatur honestis, Accipit & bis dena super sestertia nummum.* nonne ridicula fuisset Luculli in militem illum siue Valerianus fuerit, siue quis alius, munificetia, si viginti sestertios, id est xx. Carolinos nostros, ei donatos intelligeremus? quod si quis quærat quid sibi velit vox *nummum*, dico bis dena sestertia nummum positum esse, pro eo, quod est, bis dena, seu xx. millia sestertiū nummum. atque ita locutus est M. Tull. Verr. de iure dicundo. *Redeunt illi Rhegio Siracusas: queri cum multis, ita ut sit, incipiunt, sese LLS LXXX. nummum frustra dedisse.* id est, octoginta millia sestertiū nummum. Idem Horat. sat. 3. lib. 1. *decies centena dedisses Huic paruo paucis contento: quinque diebus Nilerat in oculis.* decies centena sestertia, seu decies cetera sestertiū millia, nostra ratione valent circiter xxv. aureorum hodiernorum millia. Ostendamus etiam ex M. Tullio, sestertium valere mille sestertios. Verr. de iure dicundo, *Dicebant quantum cuique eius iussu nummorum esset datum: gemebant Syracusani: sed tamen patiebantur: repente recitatur vno nomine LLS CCL. millia iussu pratoris data.* sequitur mox aliis verbis eadem sententia. numerantur illa LLS ducenta quinquaginta Syracusanis. ea quemadmodum ad istum postea per pseudothyrum reuertantur, tabulis vobis & testibus indices planum faciam. Idem epist. lib. 5. ad Rufum, *Reliquum est de sestertiū centum millibus, de quibus memini mihi a te Myrina literas esse allatas, non mei erratis, sed tui, in quo peccatum videbatur esse, si modo erat, fratris tui, & Tullij.* eadem epistola mox eandem summam iterat aliis verbis. *Quod si mihi expensa ista sestertia centum tulisses, tamen, quæ tua est suauitas, quique tuus in me amor, nolles à me hoc tempore, estimationem accipere.* En, quæ suprâ sestertiū centum millia dixit, hic sestertia centum appellat. Idem Paradox. vlt. de Crasso, *capit ille ex suis pradiis sexcenta sestertia, ego centena ex meis.* nonne exploderetur, si quis diceret Crassum ex suorum prædiorum fructibus sexcentos sestertios duntaxat, M. Tull. ex suis centum refecisse? Idem ad Attic. lib. 2. *de Terentia autem (mitto cetera, quæ sunt innumerabilia) quid ad hoc addi potest? scripseras, ut LLS XII. permutaret: tantum esse reliquum de argento. misit illa CCCC. (id est, decem millia) mihi, & ascripsit tantum esse reliquum. Cum hoc tam paruum de paruo detraxerit, perspicis quid in maxima refecerit? Queritur his verbis M. Tull. de Terentia, quod, cum ab ea expectaret xxi. millia sestertiū, decem millia*

*duntaxat miserit, & de tam parua summa, videlicet, duodecim millibus sestertiū, duo millia detraxerit, id est, ex trecentis aureis nostris, quinquaginta. quis erit tam excors, qui hoc loco sestertia duodecim idem esse dicat, quod sestertios duodecim, cum ex sestertiis nummis xxi. nullo modo duo sestertiū millia detrahi possint? Accedant superioribus exemplis alia ex Catullo, Salustio, Martiali. Catullus igitur ad Furium, *Furi, cui neque seruus est, neque arca, Nec cimex &c. Hæc tu commoda tam beata, Furi, Noli spernere, nec putare parui: Et sestertia, quæ soles precari Centum, desine: nam satis beatus.* Non est profecto verisimile, hunc Furium à Diis immortalibus centum sestertios, id est, vix duos aureos hodiernos optare in animum vnquam induxisse. Quid? in eo epigrammate, quod scripsit idem poeta ad Silonem lenonem, *Aut sodos, mihi redde decem sestertia Silo, &c.* decem sestertia, decem sestertios nummos interpretabimur, ut dicamus Catullum vix quintam partem aurei nostri huic lenoni dedisse ea lege, ut puellam ab eo acciperet, deinde ab illo delusum, tantillam pecuniam repoposcisse? Sallustius de coniurat. Catil. scribit, si quis quid indicasset de coniuratione, quæ contra tempus facta erat, præmium seruo libertatem, & sestertia centum: libero, impunitatem eius rei, & sestertiorum ducenta millia senatum decreuisse. quid minus credibile, quàm sestertios centum, pecuniam vilissimam, cum libertate, re omnium carissima, senatum coniunxisse? Martialis (ut est in epigrammate quodam libr. 6.) sex sestertia à Pæto petiuerat: ille non negauerat quidem, sed longo post tempore tradiderat: Martialis in eum sic scribit, *Sex sestertia sistatim dedisses, Cum dixisti mihi, sume, tolle, dono: Deberem tibi, Pæte, pro ducentis. At nunc cum dederis, diu moratus, Post septem, puto, vel noue kalendas, Vis dicam tibi veriora veris? Sex sestertia, Pæte, perdidisti.* non sit profecto audiendus, qui dicat, Martialem sex sestertios à Pæto vnquam petiuisse, vix nonam aurei nostri partem: aut, cum eam pecuniolam accepisset, tanti eam fecisse, ut Pæto scriberet, eam iccirco illi periisse, quod sero liberalis fuisset.*

E **F** **EX** NITIDO FIT RVSTICVS] *ex nitido*, id est, vrbano, & bene habito, *fit rusticus*, id est, impolitus, scaber, horridus & obsoletus. Vrbani enim homines magnam partem cultiores, comitiores, mundiore, ac nitidiores rusticis solent esse. rustici contra horridi, scabri, inculti, strigosi, & illoti. sup. epist. 3. *Me pinguem & nitidum bene curata cute vises. Cum ridere voles, &c.* Nitidus autem non eum tantum significat, qui in victu mundus, & minimè sordidus est, verum etiam qui in sumtu faciendo elegans, & minimè parcus est. Plaut. Aulul. *Tamen e meo quidem animo, aliquanto facias rectius, Si nitidior sis in filia nuptiis.*

SVLCO ET VIN. CREP. MERA] nihil aliud loquitur, nihilque aliud habet in ore, quam sulcos, & vineta. M. Tull. ad Attic. lib. 9. *Dolabella suis literis Idibus Martij datis merum bellum loquitur.* vide quæ notauimus ad Od. 18. lib. 1. de verbo *crepandi*. Vineta autem, loca sunt vitibus confita. sup. epist.

A epist. ad August. *Vt vineta egomet cadam mea.*

VLMOS] quibus maritantur vites alioqui viduis. vide supra annotationem ad illum locum, *Altas maritat populos.* Od. 2. epod.

SENECIT] maceratur, tabescit, conficitur. Cicero pro Sextio, otio, & tranquillitate reip. conneſcebat. ita senium pro re odiosissima, tardique plenissima usurpatur. Cæcilius, *Tibi ego Antipho has sero. Senium est, cum audio.* Plautus in Stichos, *Heret vite me soror saturant: hæ mihi diuidia, & senio sunt.* Horat. epist. ad Loll. 2. *inhumana senium depone camæna.*

VERVM, VBI OV. F. M. P. CAP.] non dissimile est exemplum illud apud Xenophontem Κύρις παύδ. li. 8. vbi Pheraulas, qui ex paupere diues à Cyro factus erat, desiderio tandem pristinae tranquillitatis, & quietis affectus, & curatum, ac molestiarum, quas sibi diuitias importasse querebatur, multitudine offensus, omnium bonorum suorum possessionem in Sacam transfert, hoc sibi tantum excipiens, ut ab eo, tamquam hospes, atque etiam parcius, minusque eleganter, ac sumtuosè, quam hospes, alatur. Inter cetera autem diuitiarum incommoda, hoc quoque commemorat, quod necesse sit homini diuiti sæpe ab aliquo aut afferri oueis aliquot à lupo iugulatas, vel bouem è prærupto, & præcipiti loco delapsam: aut nuntiari, iumenta in morbum incidisse. verba Xenophontis, quæ ad hunc locum pertinent, sunt hæc, *ἡκιστα δὲ πρὸς τῶν ἀποβάτων λευκομένον φέρων, ἢ τῶν βοῶν καὶ ταυρῶν κρημνισμένας, ἢ τῶν φάσκων ἐμπιπτόμεναι τοῖς κτήνεσιν. ὥστε μοι δοκῶ, ἔφη ὁ Περραύλας, νῦν διὰ τὸ πολλὰ ἔχειν, πλείονα λυπεῖσθαι, ἢ παρ' ὅτε διὰ τὸ ὀλίγα.* id est, venit autem aut oueis eas, quæ à lupo morsæ, vel iugulatae sunt afferens, aut boues, quæ præcipites è saxo deciderunt, aut nuntians in pecora morbum aliquem inuasisse. Itaque mihi videor, inquit Pheraula, pluribus nunc molestiis affici propterea quia multa possideam, quam antea, quia pauca haberem.

SPERMMENT. SEG.] id est, minus reddidit, quam sperauerat agricola, spem fefellit, ut supra Od. 1. lib. 3. *Fundusque mendax arbore nunc aquas Culpante, nunc torrentia agros Sidera.*

BOS EST ENECTVS] bos arator: Βοῦς ἀροτῆρ. Prisc. libr. 9. docens, necatum ferro, nectum verò, alia vi peremptum intelligi, hunc locum testem producit, sic Liuius, *fame, frigore, illuuiæ, squallore enecti.* M. Tull. Tuscul. 1. *siti enectus Tantalus.*

MEDIA DE NOCTE] sic loquitur supra ep. 2. *surgunt de nocte latrones.* & sat. 3. lib. 2. *Vnde vxor media currat de nocte vocata.* & satyr. ult. eiusd. lib. *De medio potare die.* & epistol. 14. quæ est ad Villic. *Quem bibulum liquidi media de luce Falerni, &c.* de media nocte autem, de medio die, de meridie, id est, aliquanto post mediam noctem, mediū diem, meridiem. sic M. Tull. pro Murena, *Vigilas tu de nocte, ut consultoribus tuis respondeas.*

SIMVL] simulatque, ut sæpe alibi.

SCABRVM] horridum, squallidum, incomitum, impexum, qui antea erat nitidus, pexus, mundus, comtus.

INTONSVM] capillus intonsus, præterquam

in pueris, maroris, & luctus, & vitæ tristioris erat argumentum. Suet. in Aug. *Ad eam namque conſternatum ferunt, ut per continuos menses, barba, capillòque summiſſo, caput interdum foribus illideret.* vide quæ notauimus ad illum locum sat. 3. lib. 2. *sapientem pascere barbam.* Sed Aristotel. Rhet. 1. scribit pulchrum esse Lacedæmone, comam alere, ac producere. libertatis enim signum esse, quia non sit facile ei, qui sit capillatus, quicquam illiberale, aut mercenarium facere: *ὁν Λακεδæμονι κομᾶν καλὸν ἔλευθερίας γὰρ σημεῖον. ὃ γὰρ ὅτι κομῶνται ῥαδίον ἔδεν πειεῖν ἔργον θητικόν.*

DVRVS] durus dicitur hoc loco nimis in negotio gerendo occupatus, nullū à labore vacuū tēpus intermittens, ab omnibus voluptatibus, & animi oblectationibus abstinens, homo ferreus, & pæne dicā inhumanus, doloris sensu carens, sic ep. ad Quint. hoc eod. lib. *sine pascat durus, arēq.* aliter sat. 2. lib. 1. *Sub patribus duris trionum.*

VULTEI] Vultei dissyllabum est. notat Prisc. lib. 7. & producit testem hunc versum. Sic & Pompei, à recto Pompeius. Od. 7. lib. 1. *Pompei meorum prime sodalium.*

VERVM MIHI PONERE NOM.] sic habent omnes ferè libri veteres, cum vulgati habeant *discere nomen.* ponere autem, id est, imponere. sic sat. 4. lib. 2. *Ponere signa nouis præceptis.*

QVOD TE] id est, propter quod te obsecro, ut me reddas vitæ priori. sic Virg. lib. 6. *Æn. Quod te per calicem iucundum lumen, & auras, Per genitorem oro, per spem surgentis Iuli, Eripe me his iniuncte malis.*

DEOSQVE PENATEIS] Cicero libro de natura Deorum 2. *Penates à penu dicti sunt. est enim omne, quo vescuntur homines, penu: aut ab eo, quod penitus insident.* Habebat autem suos quisque deos Penateis domi suæ. Idem pro domo sua. *Quid est sanctius, quid omni religione munius, quam domus unuscuiusque ciuium? hic aræ sunt, hic foci, hic Di penates, hic sacra, religiones, caremonia continentur, &c.* idem Lares familiares dicebantur. Hor. sat. 5. lib. 2. *dulcia poma, Et quoscūque feret cultus tibi fundus honores, Ante Larem gustet venerabilior Lare diues.* Iterum M. Tull. in orat. pro P. Quinctio. quos appellauerat paullo antè deos Penateis, eodē paullo post Lares familiares dicit his verbis. *At hic quidem iam de fundo expulsus, iam à suis Diis Penatibus eiectus esset. idem infra. illud dico, dominum expulsus esse de prædio, domino à familia sua manus allatas esse ante suos Lares familiares.*

QVI SIMVL ASPEXIT, Q. D.] sic habent omnes libri manu scripti. & item vulgari. Nonnulli tamen legi volunt, *Qui semel aspexit, &c.* & ita hunc locum explicant: qui semel aspexit, quantum d. p. distent, is mature redeat. Ego nihil mutandum censeo, & hæc verba sic declaro: Qui, Philippus, simulatque aspexit, id est, cognouit, seu cōsiderauit, quantum dimissa, id est, relicta, distent à petitis: subintell. dixit ea, quæ sequuntur *mature redeat Vulteiis*, ad prius vitæ genus scilicet, seu ad pristinum vitæ institutum, siue in urbem: repetatque, ea, quæ reliquit. Hæc autem ita dicuntur à Philippo, ut imperante alicui suorum, det operam, ut redeat Vulteiis: videat eius rationes, & accipiat

A accipiat : agátque cum eo liberaliter, vtille primo quoque tempore omni negotio & molestia, & cura vitæ rusticæ solutus ad vitam priorem reuerti possit. Non erat enim consentaneum L. Philippum, clarissimum virum, & in repub. occupatissimum, cum Vulteio rationem inire & συναρροζεῖν. Itaque dat alicui è suis negotium, vt eū quàm primùm dissoluat.

MATVRE REDEAT] inquit Philippus, redeat quàm primùm in urbem: & quàm primùm repetat ea, quæ reliquit.

MET. SE QV. SVO M. AC P. V. EST.] verum est, id est; par est. vt sat. 3. lib. 2. *An, quodcunque facit Macenas, te quoque verum est, Tanto dissimilem & tanto certare minorem?* monet autem prouerbium, vt id vitæ genus vnusquisque sequatur, quod sibi aptum sit.

§ AD CELSV M ALBINOUANVM.

B

CELSO gaudere, & bene rem gerere Albinouano

Musa rogata refer, comiti, scribæq; Neronis. (chraminantem,

Si quæret, quid agam: dic multa, & pul-
Viueret nec rectè, nec suauiter: haud quia
grando

Contuderit viteis, oleamq; momorderit
æstus: (in agris:

Nec quia longinquis armentum ægrotet
Sed quia mente minus validus, quam cor-
pore toto,

Nil audire velim, nil discere, quod leuet
C agrum:

Fidis offendar medicis: irascar amicis,
Cur me funesto properet arcere veterno:
Quæ nocuere sequar: fugiam, quæ profo-
re credam:

Roma Tibur amem ventosus: Tibure
Romam.

Post hac, vt valeat: quo pacto rem gerat,
& se: (horti.

Vt placeat inueni, percontare, utq; co-
Si dicet rectè: primùm gaudere: subinde
Præceptum auriculis hoc instillare me-
mento:

Vt tu fortunam, sic nos te, Celse, feremus.

CELSO GAUD. ET BENE REM GER. **D**
&c.] Græcorum more locutus est, κέλλω χαίρειν, καὶ εὖ πράττειν, &c. ordo est, ô musa à me rogata refer, id est, renuntia salutem Celso, qui me prior saluere iussit. Plato in Charmide improbat hanc Græcorum salutationem, χαίρει, id est gaude: aitque multo præstare ita salutare, σπρόφρονει, quod idem valere dicit, atque γῶθι σπρόφρον, id est, nosce te ipsum.

COMITI, SCRIBÆQVE] notandum, inferiore amicum, comitem nominari: scribam autem cum accipio, qui scribendis litteris ab amico potentiore præpositus est.

MINANTEM] præ me ferentem, promittentem, iactantem, sic loquitur sat. 3. lib. 2. *Atqui vultus erat pulchra, & præclara minantis*, id est, de te promittentis. atque eadem est interdū verbi ἀπειλείν apud Græcos significatio. Homer. ὁδύσο. θ. Ἡμὲν ἀπείλοσας βῆταρμονας εἶναι ἀέλιος, id est profecto minatus es saltatores esse optimos. iungit item hoc verbum cum accusandi casu Od. 28. lib. 1. *Sic quodcunque minabitur Eurys Fluctibus Hesperis, &c.*

NON QVIA GR. CONTVDERIT VITEIS] nomē Græcum χαλαζοκώπια videtur expressisse. translātè dictum illud sat. 7. li. 2. *postquam illi iusta podagra Contudit articulos, &c.*

MOMORDERIT] affecerit, læserit. alibi ad frigustrā tulit, vt sat. 6. lib. 2. *Matutina minus cantos iam frigora mordent.* epistol. 16. translātè dixit, *Mordeat opprobrijs falsis, mutemque colores?*

ÆGROTET IN AGRIS] sic est scriptum in duob. cod. Vatic. & Iann. Faër. Torn. Rain. Card. Russ. Nicot. Cleric. ceteris. vulgati autem habent, *in aruis.*

MENTE MINVS VALIDVS] animo æger potius, quàm corpore. Hippocr. aphorism. γῶμιν νοσέων.

CVR ME FVNESTO, &c.] hac ita sunt accipienda, quasi pronuntientur ab Horatio offenso, atque irato: vel cur hoc loco valet, propterea quod, cuius rei exempla sunt ratiōra. M. Tull. ad Att. lib. 3. *Quod me accusas, cur hunc meum casum tam grauitè feram, debes ignoscere.* frequentiora sunt illa M. Tull. ad Cælium lib. 2. *Quid ergo accidit, cur cōsiliū mutarem? nōne omnia potius, cur in sententiā permanerem?* & lib. 2. accus. tamen digna causa esset, cur inimicitias hominis improbiissimi susceperem. & pro Sextio. male dicit Sabino, homini Reatino, cur tam temerè exclamarit occisum. Idem lib. 5. de finib. sub extrem. nō pugnem cum homine cur tantum habeat in natura boni: illud urgeam, &c. T. Liuius lib. 43. *Fecerit aliquid Philippus, cur aduersus eum armati, & bellum gerentem hoc decerneremus.* dixit autem me arcere veterno pro eo, quod est à me veternum arcere, per hypallagen: vt epistol. de arte poet. classeis Aquilonibus arcet.

VETERNO] lethargo: vnde, qui veternos à Latinis, lethargici à Græcis appellantur, qui veterno laborant. Horat. satyr. 2. lib. 2. *Vilethargicus hic cum sit pugil.* vtitur hoc nomine Cicer. epist. ad Cælium lib. 2. erat in eadem epistola veternus ciuitatis. & Cæli. ad Cic. 8. *nisi ego cum tabernarijs, & aquarijs pugnarem, veternus ciuitatē occupasset.* Virg. Georg.

A Georg. i. *Nec torpere grani passus sua regna veterno.* funestum appellat hoc loco Horatius: stolidum Catullus in carmine ad Coloniā, *Sipote stolidum repente excitare veternum.* Est autem propriè veterinus morbus, quo quis somni necessitate (ut ita dicam) adamantina virgetur, omnium propemodum rerum oblitus.

QVÆ NOC. SEQVAT: FUGIAM, &c.] ea sequar, quæ scio esse damnosæ: fugiam autem, quæ mihi vtilia futura exploratum habeam. quod est incontinentis, seu impotentis, id est, eius, quem Aristoteles ἀκρατῆ nominat. dictus autem ex eo est quod in illo partem animi meliorem, videlicet rationem, vincat deterior, nempe cupiditas, & libido. vide Arist. lib. 7. de morib. ad Nicom.

ROMÆ TIB. AM. VENTOS.] mobilis sim, & inconstans. simile illud est sat. 7. lib. 2. *Romæ rus optas, absentem rusticus urbem Tollis ad astraleuis.* infra epist. ad Mecen. 3. *plebem, ventosam* nominat. Sic apud Eurip. Hippoly. coron. nutrix ait Phædræ offendit præsentibus, amare, quæ absunt, his verbis Οὐδ' ὅς' ἀρεσκεί το παρόν· τὸ δ' ἀπὸν φίλον ἦν.

B ET SE] gerat. Cicer. ad Matium lib. 2. epist. *Quoniam modo me gererem aduersus Cæsarem, vsus tuo consilio sum.*

IUVENI] Tiberio Claudio Neroni.

VTQVE COHORTI] & quomodo cohorti placeat. sic autem habent libri veteres, pro quo vulgati, *atque cohorti*, minus rectè.

SVBINDE] deinde, ut satyr. 5. lib. 2. *Spargere subinde.*

INSTILLARE] tralatio est à rebus liquidis, quæ instillantur: ut satyr. 2. lib. 2. *Cuius odorem olei nequeas perferre, &c. Caulibus instillat.*

VT TV FORTVNAM.] suprà Od. 27. lib. 3. *bene ferre magnam Disce fortunam.* quasi dicat: si secundam fortunam insolenter, & immoderate feres, nec nos insolentiam tuam feremus.

IX. AD CLAVDIVM

Neronem:

C SEPTIMIVS, *Claudi, nimirum intelligit vnus,*

Quanti me facias. nã, cum rogat, & prece cogit

Scilicet, ut tibi se laudare, & tradere Dignū mente, domoque legentis honesta Neronis:

Munere cum fugi propioris censet amici: Quid possim videt, ac nouit me valdius ipso.

Multa quidem dixi, cur excusatus abire Sed timui, mea ne sinxisse minora putarer,

Disimulator opis propriæ: mihi commo-

Sic ego maioris fugiens opprobria culpæ, D Frontis ad urbanæ descendi premia.

quod si

Depositum laudas ob amici iussa pudorē: Scribe tui gregis hunc: & fortem crede, bonūque.

SEPTIMIVS] hic ille est Septimius, ad quem scripta est Oda 6. lib. 2. *Septimi Gadeis adiure mecum, &c.*

NAM, CVM ROGAT] secutus sum hoc loco & testimonium P. Viç. qui lib. Var. leç. xx. testatur ita scriptum esse in antiq. cod. & meam ipsius conscientiam, qui hanc scripturam offendi expressam in tribus cod. Vatic. & Iannoët. Faër. Tornel. & Clericano, Nicotiano. Ruffard. meo. neque vero quemquam commouere debet alterum, cum quod sequitur quarto abhinc versu. est enim locutio ἀντιθέσις, hoc modo, cum rogat, cum censet me propioris, id est, interioris, seu intimi amici munere fungi, *Quid possim videt, &c.*

ET PRECE COGIT SCILICET] legenda sunt hæc continenti, & non intermisso spiritu. significat autem, amicorum, & viroꝝ bonorum preces vim cogendi quandam obtinere apud nos: hoc modo, cum rogat, & scilicet rogando cogit, &c. *quid possim videt.*

LAUDARE, ET TRADERE] id est, commendare, ut eum in fidem, & amicitiam tuam recipias. sic loquitur epist. ad Loll. 2. hoc libro, *Fallimur & quodam non dignum tradimus.* & sat. 9. lib. 1. *haberes Magnum adiutorem, posset qui ferre secundas: Hunc hominem velles si tradere.* M. Tull. epist. ad Cæs. lib. 7. *totum denique hominem tibi tradere manu (ut aiunt) in manum tuam istam, & victoria, & fide præstentem.* & ad Trebat. eod. lib. sic eite commendauit, & tradidi, ut grauissimè, diligentissimèq. potui. Sallust. coniur. Caül. ex epist. Caülinæ, *Nunc Orestillam tibi commendo, tuaq. fidei trado.*

DIGNVM M. D. QVE L. H.] vel tamquam dignum mente, & domo Neronis, &c. vel reuera dignum Neronis mente, id est, animo, & domo, id est, familia, seu contubernio & conuictu. legentis honesta, id est, res honestas, & honestos viros eligentis, atque in suam amicitiam recipientis.

MVNERE CVM FVNGI PROPRIORIS] id est, cum censet me uti munere, & fungi officio interioris amici, quid apud te possim, videt, &c. nemo enim quenquam opulento alicui, & potenti viro commendat, nisi qui apud eum gratia valeat, sitque ei pæne intimus.

NOVIT ME VALDIVS IPSO] perinde ac si diceret, non arbitror me tantum apud te valere, ut quemquam tibi commendare, & tradere conari debeam: sed ille tamē me rogat, ut id faciam, sibi que ita persuasit, me ab te impetraturum. valdius autem valet idem, quod magis, ut in epist. ad Pilones, *Valdius oblectam populum dimissa per aurem, &c.*

MVLTA QVIDEM DIXI, CVR] multas
Xx ij quidem

A quidem causas attuli, quibus hoc commendandi munus mihi ab eo impositum deprecarer.

SED TIMVI, MEA NE, &c.] id est, sed timui, ne ei vireis meas, meamque apud te gratiam nimis extenuare, & dissimulare viderer. talis describitur εἰρων ab Aristotele lib. 4. de morib. ad Nicomach. his verbis, ὁ δ' εἰρων δοκεῖ ἀρνεῖσθαι τὰ ὑπάρχοντα, ἢ ἐλάττω ποιεῖν, id est, dissimulator autem ea negare videtur, quæ in se insunt, aut minora fingere. sed hoc interest, quod εἰρων laudatur: dissimulator opis propriæ vituperabilis est, si suam opem dissimulat, ne alteri prosit. sic sat. 10. lib. 1. *Defendente vicem modò rhetoris, atque poëta, Interdum urbani parentis viribus, atque Extenuantis eas consultò.*

MAIORIS CVLPÆ] dissimulationis, & animi in officio tribuendo restricti, ac maligni. Est enim maior culpa, grauiusque peccatum nolle commendare aliquem virum bonum, & dignum amicitia potentium virorum, apud virum potentem, dissimulando suam gratiam, & extenuando suas vireis, quàm talem virum commendando, subimpudentem, & subaudacem ab illo potente viro existimari.

FRONTIS AD VRB. DESC. PRÆM.] ad impudentiam. urbani enim perfriktionis oris esse solent, quàm rustici: atque hanc impudentiam, quam frontis urbanæ præmium dicit, proximo versiculo *depositum pudorem* nominat.

SCRIBE TVI GREGIS HVNC] hunc ascribe in amicorum tuorum numerum.

ET FORTEM CR. BON.] fortem, vellaborum perferentem, & patientem, minimèque mollem & leuem. vel propriè ἀνδρεῖον, id est, ad omnia pericula subeunda promptum ac paratum. bonum autem, ἀγαθόν, ἐσθλόν, virum bonum.

X. AD FVSCVM

Aristium.

VRBIS amatorem Fuscum saluere iubemus

C Ruris amatores: hac in re scilicet una Multum dissimiles, ad cetera pane gemelli:

Fraternis animis: quicquid negat alter, & alter:

Annuimus pariter, vetuli, notiq; colūbi. Tu nidum seruas: ego laudo ruris amœni Riuos, & musco circūlita saxa, nemusq;. Quid queris? viuo, & regno: simul ista reliqui,

Quæ vos ad calū effertis rumore secūdo: Vtq; sacerdotis fugitiuus, liba recuso: Pane ego iam mellitis potiore placentis. Vivere naturæ si conuenienter oportet:

Ponendaq; domo quærenda est area primum:

Novistine locum potiore rure beato?

Est ubi plus tepeant hiemes? ubi gravior aura (Leonis,

Leniat & rabiem Canis, & momenta

Cum semel accepit solem furibundus acutum? (ra?

Est ubi depellat somnos minus inuida cu-

Deterius Libycis olet, aut nitet herba lapillis?

Purior in vicis aqua tendit rumpere plumbum,

Quàm, quæ per pronum trepidat cum murmure riuum?

Nempe inter varias nutritur silua columnas:

Laudaturque domus, longos quæ prospicit agros.

Naturam expelles furca: tamen usque recurret: (Crix.

Et mala perrumpet furtim fastidia vi-

Nō, qui Sidonio cōtendere callidus ostro

Nescit Aquinatē potatia vellera fucum,

Certius accipiet damnum, propiusve me dullis:

Quàm, qui non poterit vero distinguere falsum.

Quæ res plus nimio delectauere secunda:

Mutata quatient. siquid mirabere, pones

Inuitus. fuge magna: licet sub paupere tecto

Reges, & regū vita præcurrere amicos.

Cervus equum pugna melior communibus herbis

Pellebat: donec minor in certamine longo

Imploravit opes hominis, frenūq; recepit.

Sed postquam victor violens discessit ab hoste:

Non equitem dorso, nō frenū depulit ore:

Sic, qui pauperiē veritus, potiore metallis

Libertate caret, dominum vehet improbus atque

Serviet

A *Seruiet aeternum, quia paruo nesciat uti.
Cui non conueniet sua res, ut calceus
olim,*

*Si pede maior erit, subuertet: si minor,
vret.*

*Latus sorte tua viues sapienter Aristi:
Nec me dimittes incastrigatum, ubi plura
Cogere, quàm satis est, ac non cessare vi-
debor.*

*Imperat, aut seruit collecta pecunia cui-
que,*

*Tortum digna sequi potius quàm ducere
funem.*

*Hac tibi dictabam post fanum putre
Vacuna,*

B *Excepto, quòd nò simulesse, cetera letus.*

VRBIS AM. FVSC.] Nos rutis amatores
Fuscum urbis amatorem salutamus.

AD CETERA PÆNE GEMELLI] id est,
pares maximè & similes. ductum à geminorum
similitudine, ad distinguendum, atque interno-
scendum perdifficili. & ita loquuntur boni scri-
ptores. M. Tul. partit. memoria, quæ est gemina litte-
raturæ quodammodo, & in dissimili genere persimilis.
sic enim in eo loco legendum, non ut voluit Bu-
dæus noster, alioqui optimarum artium, & bona-
rum literarum laude clarissimus, germana. Idem
pro Rosc. Comcedo, simillima, & maximè gemina
societas hereditatis est. Idem fragmentaria ex epist.
Timarchidis. Volo mihi fraterculo tuo credas. ad ea
verba sic Cicero consorti quidem in lucris, atque fur-
tis: gemino, & simillimo nequitia, improbitate, auda-
cia. Idem in Pison. Illud verò geminum consiliis Ca-
tilina & Lentuli. Catull. in Mamurram & Cæsa-
rem. Morbo si pariter, gemelli utrique: Vno in ludu-
lo erudituli ambo. Pacuuius. par fortitudo, gemina
confidentia. Horat. sat. 3. lib. 2. Quinque progenies Ar-
ri, par nobile fratrum, Nequitia & nugis, prauorum
& amore gemellum. breuiter, quod Græci ἀδελφοὶ
nominant pro simillimo, Latini geminum dicunt,
non germanum, ut etiam hodie quidam docti viri
putant, Budæum secuti.

QVICQVID NEGAT] quidam libri vet. ha-
bent, siquid negat, &c.

VETULI, NOTIŶE COLUMBI] id est,
tāquam vetuli, & noti columbi, quorum mutus
amor notus est. sic omnes quidem habent libri
manu scripti. sed videtur legendum, Annuimus pa-
riter vetulis, notisq. columbis, non ut vulgò, vetuli,
notisq. columbi. dictum autem Græcorum more,
pariter vetulis, &c. ἰσως, seu ὁμοίως τῶν ἀδελφῶν. sic
Homerus in. 1. ὁ δὲ μὴν ἦεν ἴσα τέκεσσι: id est, hic autem
eum colebat pariter liberis. & Lucretius lib. 6.
sic fulgorem quoque cernimus ante, Quam tonitrum

accipimus, pariter qui mittitur igni. à columborum
mutuis osculis columbatim fecit Matus in his ver-
sibus. Sinūque amicam recipio frigidam caldo, Co-
lumbatimq. labra conferens labris. Omnino, ut ad
meam diuinationem redeam, lectio vulgata mihi
videtur ferri non posse, Annuimus pariter veluti,
n. q. col. id est, ut vulgò explicant, consentimus, &
concordamus inter nos, tanquam vetuli, & noti
columbi. Nam hoc tamquam addit de suo: quod
videtur non fuisse omisurus Horatius, aut vocem
aliquam similem.

NIDVM] domicilium vrbis. Tunidum ser-
uas igitur, id est, tu domi manes: & ita Porphyrius.
li. modo Porphyrius verba sunt. ductum ab aui-
bus: ut annotauimus supra ad Od. 4. lib. 3.

MUSCO CIRCVM LITA] muscosa, lanugine
illa viridi obducta. Virgil. Georg. 3. & plena secun-
dum Flumina, muscus ubi, & viridissima gramine
ripa. Idem in Melib. Muscosi fontes, & somno mollior
herba. Catull. Riuus muscoso proficit lapide. Sospa-
ter lib. 1. instit. gramm. Hic muscus herba, quæ in pa-
rietibus, vel corticibus arborum nascitur, vel haeret.

QVID QVÆRIS?] sic loquuntur boni scri-
ptores, cum paucis rem expedire volunt. M. Tull.
epist. ad Cornific. Quid queris? magna spes est in eo.
Idem ad Attic. lib. 2. Quid queris? conturbauit Gra-
ecam nationem. ibidem, Quid queris? prater quer-
cum Dodonæam, nihil desideramus. idem ad Qu. Fr.
lib. 1. quid queris? nihil festini.

VIVO ET REGNO] beatissimè viuo: quouis
rege beatiorē vitam viuo. verè enim regnat, qui
nulli cupiditati seruit, & qui re sua, quantumuis
angusta, contentus est. Tū licet sub paupere tecto
Reges, & regum vita præcurrere amicos: Et virtus
vni regnum, & diadema tutum defert, Quisquis
ingentis oculo irretorto Spectat acervos. Præterea
sapiens vno minor est Ioue, Dives, honoratus, pulcher,
Rex denique regum: Et pueri ludentes rex eris, aiunt,
Si recte facies: Et rectius occupat Nomen beati, qui
Deorum Muneribus sapienter uti, Duramque callet
pauperiem pati, Peiusque letho flagitium timet. Et pa-
stor ille Virgilianus patrios finis, Pauperis & tu-
gur congestum casside culmen, sua regna nominat.
Postremo, ut regnat, & rex est quisque domi suæ,
ita seruus est, & seruitutem durissimam seruit, qui
diuitum, & potentium istorum amicitiam colit,
qui in purpuratorum, & principum, & regum
marmoreis, atque auratis ædibus ætatem agit, &
consenescit.

SIMVL] simulac. millies diximus: & millies v-
surpatum est ab Horatio.

AD CÆLVM EFFERTIS] maximo opere
laudatis: ut sup. educit in astra, Od. 2. lib. 4. & sat.
7. lib. 2. urbem Tollis ad astra leuis. Quidam libri
veteres habent fertis.

RVMORE SECVNDQ] id est, ex opinione, &
consensu vulgi: approbante populo. Virg. Æn. 8.
Ergo iter inceptum celerant rvmore secundo. quam
quam hunc locum aliter explicat Seruius. M. Tul.
Tuscul. lib. 2. multitudini suspecta, & inuisa philoso-
phia est, ut vel, si quis vniuersam velit vituperare, se-
cundo id populo facere possit, vel, &c. Idem contra
Rull. secunda contione. Idem lib. 2. epist. ad Quin.

Xx iij Fratr.

A *Fratr. eum tanquam rerum accusari multis, & secundis admurmurationibus cuncti senatus.* Cassius ep. ad M. Tullium, cuius princ. *Non me hercule lib. 15. Pansam nostrum secunda voluntate hominum paludatum ex urbe exisse gaudeo, &c.* sic Liuius dixit lib. 6. *secundis auribus.* & lib. 27. *secunda fama.*

VTQVE SACERDOTIS FUGITIVVS] id est, & ut sacerdotis seruus. sic enim seruum vocant Latini, cum seruum improbum & nequam significare volunt. Alioqui fugitiuus seruus, propriè is est, qui dominum reliquit, quive ab eo fugit, consilio non reuertendi: qui consilium cepit fugiendi, & numquam ad dominum reuertendi. herifugam appellat Catull. in Galliambo de Atti.

LIBA] placentas ex farina, & melle confectas. constant autem placentæ ferè ex farina, & melle, ut subindicat interpres Theocriti ad eius versum illum *id. id. ὅσα τ' ἀπὸ γλυκερῶ μέλιτος, τὰ τ' ἐν ὕδατι ἐλάω.* id est, & quæcumque conficiuntur è dulci melle, & quæ ex liquido oleo. Athenæus autem lib. 3. significat, libum ex lacte, & sumine, & melle componi, his verbis, *ἐξ ἧς δ' ἐπειοενέχθη πλάκας ἐκ γάλακτος, ἡ τελευτῆς, καὶ μέλιτος, δι' ὧν μαζοὶ λίβον καλεῖται.* Denique Horatius ipse satis declarat proximo versiculo, libum esse placentam mellitam. Varro libr. 4. de lingua Latina, libum eò appellatum esse scribit, quod libaretur priusquam esset coctum.

PANE EGEO] *δέομαι ἄρτος.* desidero panem, ut de art. poet. *Si plausoris eges anlea manentis.*

VIVERE NATURÆ SI CONVEN.] Hæc est Polemonis, & veterum Academicorum sententia, quam probant & Peripatetici. dicebant enim finem bonorum esse secundum naturam vivere, id est, virtute adhibita, frui primis à natura datis: quod Stoici postea dixerunt vivere naturæ convenienter. vide M. Tull. lib. 2. & 4. de Finib. Idem Tuscul. 5. *Stoicorum quidem facilis conclusio est, qui cum finem bonorum esse senserint, congruenter naturæ convenienterque vivere, &c.* Idem de Finib. 3. *Hunc ipsum Zenonis aiunt finem esse, declarantem illud, quod a te dictum est convenienter naturæ vivere.* ibidem, *relinquitur, ut summum bonum sit vivere scientiam adhibentem earum rerum, quæ naturæ conueniant, feligentem, quæ secundum naturam: &c.* si quæ etiam contra naturam sunt, reiicientem, id est, convenienter, congruenterque naturæ vivere.

PONENDÆQUE DOMO] & si ponendæ domo, id est, ad domum ædificandam, primum querendū solum est, &c. Hesiod. *Ὅκων μὲν πρῶτον οἶκον,* &c.

BEATO?] opulento, omni rerum copia affluente.

EST VBI PLVS, &c.] Est ne locus vllus, vbi hiemes sint tepidiores?

PLVS TEPEANT] minus sint frigida.

RABIEM CANIS] immoderatum Canis calorem. vide ad Od. 13. lib. 3. *Te flagrantis atrox hora Canicula Nescit tangere.*

ET MOMENTA LEONIS] circiter Idus Quintileis. suprâ Od. 29. lib. 3. *iam Procyon furit, Et stella vesani Leonis Sole dies referente siccos.*

FVRIBVNDVS] vesanum appellat Oda illa

29. lib. 3.

EST VBI DEPELLAT] *diucllat* habent libri vulgati: sed *depellat* scriptum est in duob. cod. Var. & Rain. Card. Iann. Fabr. Torn. & Clerican. Nicotiano, vno Ruffardino, meo: quos secutus sum, quamuis videatur recepta scriptura probabilis. Nam sic ferè Virg. locutus est Georgic. 3. *nec somnos abruptis cura salubris.* Hor. autem ita, ut hic, Od. xi. lib. 2. *Pellente lasciuos amores Canitie, facilemque somnum.* Omnino *depellat* magis probo, quàm *diucllat*: itaque edendum curavi.

INVIDA CVRA] quæ hominibus omnem animi tranquillitatem, & oblectationem, somnum denique liberum ac solutum videtur inuidere. Est autem hæc cura vitiosa, & ab ægro animo profecta. alia est laudabilis, quæ industriam acuit, sollicitudinemque excitat, qualis est hominū strenuorum, industriorum, nauorum, ac fortium, sine qua nihil præclarum, nihil cum officio coniunctum geri potest.

DETERIVS LIBYC. OL. &c.] deterius ne olet, id est, minus gratum odorem naribus afflat, aut minus nitida est herba, quàm marmora ex Africa aucta?

LIBYCIS LAPILLIS] marmoribus Numidicis, ex quibus fiunt pauimenta.

PVRIOR IN VICIS AQ. T. &c.] id est, puriorne ea est aqua, quæ in vicis vrbis, è tubis plumbeis erumpit, quàm, quæ sine tubulis per decliuem riuum trepidè manat? vicus ex domibus constat (inquit Varro) vicus Cyprius, vicus Africus, vicus sceleratus, &c. Vici Romæ fuisse dicuntur quadraginta. Hor. sat. 9. libr. 1. *cum quidlibet ille Garriret, vicos, urbem laudaret.* epist. ad lib. *Hoc quoque te manet, ut pueros elementa docentem Occupet extremis in vicis balba senectus.* & ad Augustum, *Deferar in vicum vendentem thus, & odores.* & sat. 3. libr. 2. *Tusci turba impia vici.*

TENDIT RVMP. PLVMB.] tanta celeritate, & copia fertur, ut tubulos plumbeos ruptura videatur.

TREP. CVM MVRM.] cum sonitu celeriter labitur, seu properè manat? *καταρρεῖ.*

NEMPE INTER VARIAS, &c.] *εἰα* (inquit) quæ natura sponte sua præbet, & procreat, iis, quæ ab arte proficiuntur, esse potiora argumēto est, quod inter columnas marmoreas, & ædificia sumptuosa, instituuntur, à diuitibus horti multis & proceris arboribus cōstiti: & laudatur domus, quæ habet longos, & latos agros adiunctos, & continentes. vel dic hoc modo, Nempe ut planè perspicias, optabilius, ac suauius esse rure, quàm in vrbibus vivere: diuites isti, & potentes in suis ædificiis magnificis, & inter columnas marmoreas, hortos & pæne dicam, siluas habere volunt. ita cogite eos, ipsa natura fateri, vitam rusticam urbanæ esse anteponendam. varias autem columnas intellige versicoloreis vel ex marmore versicolori. quidam legunt *Parias*, quemadmodum & ibi, *Ten lapides varios lutulenta radere palma?* sat. 4. libr. 2. nonnulli censent legendum *Parios*.

NATVRAM EXP. FVRCA] versus sunt vulgatissimi. significant autem, vim tantam esse naturæ,

Ara, ut quamuis fastidiosus hominum animus, morosa satietas, nouarum denique rerum cupiditas vim illi quodammodo afferant, multaque superuacanea ab arte facta conquirit, atque arceant, nulla tamen alia in re tandem, quam in pulchritudine, copiamque naturali acquiescant. *expelles autem habent cod. Iann. Faër. duo Vatic. Tornes. Russard. Nicot. Cleric. alij, quos secutus sum. Iam expellere furca, prouerbum est, quod valet, asperè, & ignominiose expellere: sumtum ab iis, qui aliquem furca expellunt, sic M. Tull. lib. 16. epist. ad Atticum, epist. 11. Sed quoniam furcilla extrudimur, Brundisum cogito. & Catull. Mentula conatur Pimplèum Scandere montem: Musa furcillis precipitem eiiciunt. Sic Aristophanes. Εἰρήνην τήνδε μὲν Δι- κροῖς ἐώδουσι τὴν θεὸν κεκράγμενοι: id est, hanc deam (pacem) expellebant furcis.*

ET MALA PERR. F.] Et vincet vitiosam istam diuitum istorum, & superuacaneam, & sumtuosam, rerumque visitatarum, ac parabilium fastidiosam luxuriam.

B **NON, QUI SIDON. &c.]** id est, is, in quo non inest ea calliditas, aut solertia, ut sciat, eas lanas, quæ succo Aquinati infectæ sunt, cum purpura Tyria, seu Sidonia certare, hoc est, ad eam ita propè accedere, ut difficile sit internoscere: non maiore damno afficietur, neque certiore, quam qui non poterit verum à falso discernere. Vel sic, is, qui nescit callidè contendere, id est, comparare, & conferre, lanas fucò Aquinati tinctas, cum purpura Tyria, non certiore detrimento afficietur, quam, & cet. ut suprà. Atque ita Simeo Bosius Lemouix vir doctissimus hunc locum explicabat. Ego tamen priorem explicationem malo. Nam non videtur esse magnæ solertiæ, magnæve calliditatis comparare purpuram simulatam, & falsam, cum germana & vera. sed alteram ab altera discernere, hoc opus, hic labor est. Nam si quis dicat, nihilo maioris prudentiæ esse internoscere falsam à vera, cum inter se componuntur, & cōtenduntur, quod & ab Isocrate in oratione quadam positum est, negabo, quod simulata & falsa interdum ita sunt natiuis & veris propinqua ac similia, itaque obscuræ eorum notæ, ut difficillimè internosci queant. Verum tamen Bosij sententiam non damno.

SIDONIO] id est, Tyrio, Puniceo.

PROPIVSVE MED.] quidam libri vet. habet, propiusque. propius medulis autem, id est, quod te propius attingat, quod magis ad te perueniat. tralatio est à corpore.

FVCVM] colorem, ut Od. 5. lib. 3. nec amissos colores Lana refert medicata fuco.

QVAM QUI NON POT. V. D.] quod tamen omnium rerum difficillimum est. Obscuræ enim sunt veri & falsi, boni & mali, recti & prauis notæ. Adde quod vnumquodque bonorum humanorum videtur esse periculo proximum, nullumque à contrario purum ac sincerum. Quare scitum est illud poetæ cuiusdam, nullum esse bonum, quod in hac vita, tanquam arbor, ex vna radice nascatur: sed contrà ei aliquod etiam malum agnasci. Atque hoc ipsum est, quo vulgus hominum funditus interit, quod non facile pos-

sint meliora à deterioribus discernere, ac se- **D** cernere.

QVEM RES PLVS NIM. &c.] id est, qui rebus secundis nimium insolens fuit, conuerla, & mutata fortuna magnopere commouebitur. eiusdem est enim indolis, & ingenij, nimia alacritate, & lætitia efferri in rebus secundis, & contrahi, consternarique contrariis. *plus nimio*, id est, plus multo, ut Oda. 33. lib. 1. *plus nimio memor Immitis Glycera.*

QVATIENT] id est, commouebunt. suprà Od. 3. lib. 3. *Iustum & tenacem propositi virum Non ciuium ardor praua inuentium, Non vultus instantis tyranni, Mente querit solida, &c. & Od. 18. lib. 1. non ego te candide Bassareu, Inuitum quatiunt. & inf. epist. 2. lib. 2. statua taciturnius exit Plerumq; & risu populum quatit.*

SI QVID MIRAB. PON. INVIT.] id est, si quid magnifices, vel si quid erit tibi egregiè carum, amittes inuitus.

PONES] depones, amittes, *ἀποβαλεῖς, ἀφήσεις:* sic sæpe aliàs, ut epistol. 16. *Pone, meum est, inquit, &c.*

REGVM AMICOS] gratiosos homines apud reges.

PRÆCVRRE] antecire. tralatio est, ut sat. 2. lib. 1. *adeò sermonis amari, Sisennas, Barros ut equis præcurreret albis.* Quidam libri veteres habent *præcedere.*

CERVVS EQV. PVGNA MEL. &c.] Aristoteles *ῥητορικ. β.* eo in loco, in quo de exemplis & apologis loquitur, hanc fabulam ascribit Stesichoro, his verbis, *Σπείχουρος μὲν τὸν ἐλομένῳ στρατηγὸν αὐτοκράτορα τῶν ἡμερῶν Φάλαριν, καὶ μελλόντων φυλακῶν διδόναι τὴν σάμας, πάλιν διαλεχθεὶς εἶπεν αὐτοῖς λόγον, ὡς ἵππος κατ' ἡγεμονίαν μόνος ἐλθόντος δ' ἐλάφου καὶ διαφείσαντος τὴν νομὴν, βυλόμενος πμωρήσασθαι τὸν ἑλάφον, ἠρώτα τὸν ἀνθρώπον, εἰ διώκει μετ' αὐτῷ κολάσαι τὸν ἑλάφον. ὁ δὲ φησιν, ἰὼν λάβει χαλινὸν, καὶ αὐτὸς ἀναβῆναι ἐπ' αὐτόν, ἔχων ἀκόντια· συνομολογήσαντος δὲ καὶ ἀναβάντος, ἀπὸ τῆς πμωρήσασθαι, αὐτὸς ἐδ' ἑλευσεν ἡδὴ τὴν ἀνθρώπου, &c. id est, Stesichorus, cum Himareus Phalarim ducē exercitus, summo cum imperio creassent, presidiumq; & custodiā corporis daturi viderentur: alia quadam locutus, hūc postea sermonē habuit. Olim equus pratum obinebat solus. Cum autē eò venisset ceruus, & eius pascua corripisset, equus ceruū vlcisci volēs, ex homine quæsiuit, posse cum eo ceruū coercere. Homo respondit, posse, si modo ille frenū recipiat, & ipse in eū ascēdat, iaculis instructus. Cum assēsus esset equus, & ascendisset homo, pro eo ut ceruū vlcisceretur, ipse iam homini seruiit.*

PVGNA MELIOR] id est, superior, potetior, *κρείττων.* ut alibi docuimus.

MINOR] ἡττων, id est, inferior, imbecillior, minus potens, nempe equus.

VICTOR VIOLENS DISCESSIT] si coniunctè legas, victor discessit, idem valebit, quod discessit superior, ut loquitur M. Tullius: sin hoc modo, discessit ab hoste, sententia erit aperta, quod magis probo. *violens* autem, id est, violentus, quo nomine vsus est & Od. 30. lib. 3. *quā violens obstrepit Ausidus.* Qui autem legi hūc volunt, Sed postquam victor violento abscessit ab hoste, falluntur.

A IMPROBUS] id est, assidue, perpetuo, ut Virg. Georg. 1. labor omnia vincit Improbus, & duris vrgens in rebus egestas. Horat. sat. 6. lib. 2. improbus vrget Iratis precibus. vel dic improbus, id est, cupidus, & idem miser: vel dic compendio & recta improbus, id est, miser, & laboriosus, πῶπος.

QUIA PARVO NESCIAT VTI] sic habet aliquot libri manuscr. nonnulli nesciet, quos non sequor: malim legi nesciit. Passeratius volebat ita legi, Seruiet aeternum qui paruo nesciit vti.

NON CONVENIET] vel amplior erit, vel angustior, quam satis est.

VT CALC. OL. SI PEDE] tale est illud Epicteti, μέτρον κτήσεως τὸ σῶμα ἐκείτω, ὡς ὁ πῶς ὑποδύματός, εἰ μὲν οὖν ὅτι τέτυκται, ἔχεις τὸ μέτρον, καὶ τὴν ὀπίσθαιαν. εἰ δ' ἡ ἀρβύλη, ἀφῆκας, ὡς καὶ κρημνὸς σταυρὸν. ὅπου γίνεται κατὰ χρυσὸν ὑποδύμα, εἴτα πορφύρεον, εἴτα λευκὸν ὑποδύμα, ὅπου τὴν χεῖρα τὸ πόδι. τὸ αὐτὸ καὶ ὅτι τῆς κτῆσεως εἰ μὲν ὑποδύμα, ὅρος ἐδείξεται. id est, modulus possessionis unicuique corpus est, quemadmodum pes calcei. Si igitur in hoc consistas, habes modulum, & scalam: **E** sin ultra modum prodeas, te ipsum precipuam agis. Ita sit auratus calceus, deinde purpureus, deinde punctis distinctus. nam pedis usus superauit. idem & de possessione sentiendum. Si extra corporis modum prodeat, infinita est. Nō dissimile est illud Dionis Chrysostomi oratione περὶ πλεονεξίας: id est, de cupiditate immensarum diuitiarum, & aliarum rerum fortuitarum, καὶ ἐόηται μὲν εἰς βούληται μῆτρον τὸ σῶμα καὶ ἔχειν, ὡς δὲ χρυσὸν ὄν. εἰσὶν δὲ τὰ πάντα μῆτρον τῆς χεῖρας ὀπίσθαιαν ἀπαντες ἔχουσιν, ἔκ εἰδότες, ὅτι τὸ πᾶν ἐκείνου χαλεπὸν πρὸν: id est, Et vestem quidem nemo vult habere corpore maiorem, tanquam incommodum quiddam. rem familiarem autem omni ex parte maiorem quam usus postulet, cupiunt omnes habere, non intelligentes, hoc esse longē illo incommodius, ac molestius.

SI MINOR VRET] si minor, pedem laedet, & dolore afficiet.

OLIM] ποτὶ, aliquando, vel tunc. ut Plaut. in Mili glori. Curate, ut splendor meo sit clypeo clarior, Quam solis radij esse olim, cum sudum est. solet. Idem Trinummo, Primum omnium olim terra cum profcinditur, in quinto quoque, sulco moriuntur boues. Horat. satyr. 1. lib. 1. ut pueris olim dant crustula blandi Doctores. Lucret. lib. 6. Vi calidis candens ferrum ē fornacibus olim stridit, ubi in gelidum properē demersimus imbrem. Virgil. Aeneid. 3. Sed tamen iudem olim curru succedere suesti Quadrupedes.

LATVS SORTE TVA, &c.] fors ab Horatio plerumque usurpatur pro eo, quod cuique vel casu aliquo, & beneficio fortunæ, vel natura, vel ratione obtigit: cuiusmodi sunt facultates, nobilitas, potentia, res secundæ, quæuis denique facultas, & condicio viuendi: idque per tralationem quandam, ut Od. 16. lib. 3. Pura riuus aqua, siluæque iugerum Paucorum, &c. Fulgentem imperio fertilis Africa Fallit sorte beatior. Od. 11. lib. 4. Telephum, quem tu petis, occupauit Non tue sortis inueniem puella. Od. 14. epod. quod si non pulchrior ignis Accendit obsessam Ithon, Gaude sorte tua. Od. 24. lib. 3. Defunctumque laboribus Aequali recreat sorte vicarius. epist. ad villic. hoc lib. Cui placet alterius, sua

nimirum est odio fors. & sat. 1. lib. 1. Qui sit Macenas, ut nemo, quam sibi sortem, seu ratio dederit, seu fors obiecerit, illa contentus viuat? Virgil. Aeneid. 6. Multa putans, sortemque animo miseratus iniquam. eod. li. Inualidus vireis ultra sortemq. senecta. Idem Aen. 5. Hectoris socij, Troia quos sorte suprema Delegi comites. Lucret. lib. 4. Inde Venus varias producit sorte figuras, Maiorumq. refert vultus vocēs, comasq. fors autem longē aliud est, ut annotauimus ad sat. 1. lib. 1.

NEC ME DIM. INCAST.] id est, & me acriter castigabis, me acerbē reprehendes, & accusabis. &c. incastigatum, ἀνεπὶ μνηστων.

COGERE] congerere, coaceruare, quærere.

IMPERAT, AUT SERV.] id est, alij bonis quasitis & partis libenter vtuntur: alij parcunt, ut sacris: neque audēt quicquam de aceruo, aut summa demere. Epist. 1. huius lib. Et mihi res, non me rebus subiungere conor.

TORTVM DIGNA SEQ. POT. &c.] id est, quæ tamen debet potius trahi, quam trahere: hoc est, seruire potius, quam imperare. videtur tralatio, aut allegoria ducta ab iis, qui restim ductant, vel, ut alij volunt, à machinationibus. præfultoris autem erat funem, seu restim ductare: eorum, qui vnâ saltabant, restem manu apprehensam sequi. Terent. Adelp. Tu inter eas restim ductans saltabis. Iam nomen tortus, funis est epithetum etiam alijs scriptoribus vsitatum, ut Virg. 4. Aeneid. tortos incidere funeis. Catull. in Carm. de nuptiis Pelei, Can didaque intortis sustollant vela rudentes.

TIBI DICTABAM] puero meo dictabam, ut ab eo excepta, & scripta ad te mitterem. sic M. Tull. ad Q. fr. lib. 2. Non occupatione, quaeram sane impeditus: sed paruula lippitudine adductus sum, ut dictarem hanc epistolam. & alibi ad eund. hac inter cenandum dictavi Tironi, vide sup. ad epist. 1. hæc recinunt iuuenes dicta a senesque.

POST FANVM PVTRV VACVNÆ] ponē fanum Vacunæ Deæ, vetustate consumtum. Vacuna Dea à vacando dicta, quæ vacantibus & otiosis præerat. hæc in agro Reatino nobilia habebat nemora, de quibus lege Plin. li. 3. cap. 12. Erat etiam eorum, qui à crimine, aut calumnia, aut contumelia & maledicto liberati ac soluti, & quasi vacui erant, dea: quod ex Aufonio intelligere licet, Totam trado tibi simul Vacunam, Nec iam post metues ubique dictum.

EXCEPTO, QVOD NON SIM. ESS. &c.] id est, molestē ferens, quod vnâ mecum non esses: cetero qui latus. vel sic, eō excepto, quod mecum non esses, ceteris rebus latus. cetera dictum Græcorum more, τὰ μὲν, id est, τὰ τ' ἀμα, & ita suprâ locutus est Od. 2. lib. 4. Quæ notam duxit, niuens videri: Cetera fuluus. sic Virg. Georg. 3. Cetera nec fatu ra habilis, nec fortis aratrix. T. Liuius lib. 22. Annalium, Hac est pugna Cannensis clade nobilitata, par cetera Alliensis.

XI. AD BVLLATIVM

QVID tibi visa Chios, Bullati, notaque Lesbos?

Quid

A Quid concinna Samos: quid Cræsi regia
Sardis?

Smyrna quid, & Colophon? maiora, mi-
norane fama?

Cunctane præ campo, & Tiberino flu-
mine sordent?

An venit in votum Attalicis ex urbibus
vna?

An Lebedum laudas odio maris, atque
viarum?

Scis, Lebedus quàm sit Gabijs desertior,
atque

Fidenis vicus: tamen illic viuere vellem:
Oblitusq; meorum, obliuiscendus & illis

B Neptunum procul è terra spectare furen-
tem.

Sed neque, qui Capua Romam petit im-
bre, lutoque

Aspersus, volet in caupona viuere: nec,
Frigus collegit, furnos: & balnea laudat,

Vt fortunatam plenè præstantia vitam.
Nec, si te validus iactauerit Auster in

alto:

Iccircò nauè trans Ægeum mare vèdas.
Incolumi Rhodos, & Mitylene pulchra

facit, quod
Penula solstitio, cæpestre nivalibus auris,

Per brumâ Tiberis, sextili mèse caminus.
Dum licet, & vultum seruat fortuna be-

C nignum:
Romæ laudetur Samos, & Chios, &
Rhodos absens.

Tu, quacumque Deus tibi fortunauerit
horam,

Grata sume manu: nec dulcia differ in
annum:

Vt, quocumq; loco fueris, vixisse libenter
Te dicas. nam, si ratio, & prudētia curas,

Non locus effusi latè maris arbiter au-
fert:

Cælum, non animum mutant, qui trans
mare currunt.

Strenua nos exercet inertia. nauibus, atq;

Quadrigris petimus benè viuere. quod D
petis, hic est:

Est Vlubris, animus si te non deficit
æquus.

CHIOS] insula est in mari Ionio, seu Icario:
quæ nomen etiam hodie retinet.

LESBOS] insula est nō longe à Troade, in qua
est Mitylene.

CONCINNA] lepida, festiua. amœna, pulchris
ædificiis descripta.

SAMOS] Homerus *παραλῆος* nominat *ὁδὸν*.
id est, editam, aut asperam. Insula est in mari
Ionio, non admodum longè distans à Chio in-
sula.

CROESI REGIA SARDIS] in qua Cræ-
sus rex Lydiæ commorabatur, & confidebat, vt
in vrbe totius Lydiæ principe, & reliquarum om-
nium munitissima: quæ à Cyro expugnata, & ca-
pta est decimoquarto post oppugnationem die, vt
narrat Herod. Clione. Sic Virg. libr. 7. *Æn.* de do-
mo Pici, *Tectum augustum, ingens, centum sublime*
colūnis Vrbe fuit summa, Laurentis regia Pici. Idem
lib. 8. de Caci specu. *At specus, & Caci detecta appa-
ruit ingens Regia.* sic Hor. epist. 7. ad Mæcen. 2. *mi-
hi iam non regia Roma, sed vacuum Tibur placet,*
aut imbelles Tarentum,

SMYRNA] vrbs in Ionia, Hermo fl. & Miman-
ti monti propinqua.

COLOPHON] vrbs in Ionia, non longè à Sar-
dibus, continentem versus: ab altera parte, Lebe-
do vicina, & ad vnum quoddam promuntorium
sinus Ionij posita.

CAMPO] Martio. epist. 7. ad Mæcen. 2. *& post*
decisa negotia, campo.

SORDENT?] nihili sunt? tibi vtilia sunt? vt
epist. ad Loll. 2. *pretium atas altera sordet.* Virgil. in
Alex. *quoniam sordent tibi munera nostra.*

AN VENIT IN VOTVM ATTAL.] id est,
an vna aliqua ex urbibus Asiaticis, quæ sub impe-
rio Attali fuerunt, tibi optabilis est?

AN LEBED. LAVD. ODIO MARIS, &c.]
an iccirco Lebedum laudas Ioniæ oppidum deser-
tum, atque infrequens, quod te longæ navigatio-
nis, longique itineris pigeat? fuit tamen olim Le-
bedus Apollinis Clarij fanum non ignobile, ne-
que incelebre, aut desertum.

SCIS, LEBEDVS QVAM SIT, &c.] vrba-
norum, & pudentium hominum more primò
eius consilium, factumque approbat, qui Roma
absit, quouis loco contentus: ostendens, se etiam
Lebedi æquo animo, libentèrquæ ætatem acturū,
quamuis vicus sit desertissimus, etiam ea lege, vt &
suorum obliuiscatur, & è suorum memoria ef-
fluat: verumtamen (inquit) quemadmodum, qui
Capua Romam venit, si fortè via lutulenta, im-
bribusque corrupta iter fecerit, non iccirco in
deuersorio totam ætatem commorabitur: sed vbi
vesteis suas imbre, lutoque madidas exsicauerit,
atque aliquot horas quieuerit, iter institutum re-
petet: sic tu itineris longinquitate, aut difficulta-
te

A re deterri non debes, quominus in urbem redeas, tuosque reuifas, &c. Gabij oppidum fuit in via Prænestina, citra Præneste, Roma distans circiter centum stadia. Fidenæ quoque non admodum Roma aberant, quippe quæ essent in agro Rom. sitæ.

VELLEM] non recusarem, non nollem. aliàs velle, optare est.

OBLIVISCENDVS ET ILLIS] *obliviscendus* dixit *παθητικός*. participium est futurum ab *obliviscor*.

NEPTVN. PROCVL È TERRA, &c.] sic Lucret. lib. 2. *Suave mari magno turbantibus æquora vêtis, E terra magnum alterius spectare laborem.* & Menander in Thrasyleonte. *Ὡς ἰδὺ τὴν θάλατταν ἀπὸ γῆς ὄραν, Ὡς μήτερ βῆι, μὴ πλέοντα μινδαμῶ.* id est.

Quam dulce, mater, improbum è terra mare, Nullas in oras nauigantem cernere est? & Oppianus lib. 1. *ἀλευτὶ ἀλλὰ θάλασσα Χαῖρ' ἐμοὶ ὁκράτης, ἔκαθεν δὲ μοι ἦτος ἔμης.* id est, At mare salue mihi ex terra: longè autem mihi propitium sis. & M. Tull. ad Attic. lib. 2.

B nunc verò cum cogar exire de nauis, non abieclis, sed ereptis gubernaculis, cupio istorum naufragia ex terra intueri: cupio, ut ait tuus amicus Sophocles, καὶ ἰπὸς εἶναι, Πικρὰς αἰχμασὶν ἡμετέρας ἐν δόσῃ φρενὶ. Xenocrates autem in *Ἀλκιβίου* sic loquitur, *ὥς ἐξ ἀπόπτης θεώμενος*, id est, tanquàm è specula prospiciens.

SED NEQUE, QVI CAP. ROM. PET. &c.] sed quemadmodum qui Capua Romam venit brumali tempore, si assiduo imbre madidus, lutoque conspersus in cauponam aliquam devertit, non tamen in ea perpetuò viuere vult: neque qui frigus contraxit, focum, & balnea ita laudat, quasi in eis posita sit vita beata: sic neque tu, quòd aliquando incommodè nauigaris, atque aduersa tempestate vsus sis, propterea loca ista transmarina patriæ anteferre debes.

NEC QVI FRIG. COLL.] id est, nec qui frigus contraxit.

NEC SI TE VAL. IACT.] nec si te auster validus, i. acer, vehemens, & sauuus, *ἄρηνεις*, in mandis fecerit, &c.

C **ÆGÆVM MARE**] *Ægæum mare* dictum vel *Ἰπὸ τῶν ἀνθρώπων*, quæ est insula iuxta Eubœam, vel quòd in eo mari scopuli sic vocantur à similitudine caprarum. & ita Varro lib. 6. de lingua Lat. vide annot. ad illum locum, in *patienti Prensus Ægæo*, Od. 16. lib. 2.

VENDAS] vendere debeas: aut venditurus sis.

INCOLVMI RHODOS ET MYTIL. &c.] Poterat ita respondere Bullatius, se Rhodi, & Mytilenis, & in aliis nobilibus urbibus, beatius, quàm in patria victurum. cui orationi statim occurrit Horatius hoc modo, Si quis animo valet, æquè superuacanea est ei peregrinatio, ut *Penula solstitio, campestre nivalibus auris, &c.* Penulæ autem ad imbrem arcendum comparatæ sunt: campestris ad tegendas eas corporis parteis, quæ deformem essent aspectum habituræ, in certaminibus gymniciis, & campo Martio. ea enim nemo adhibebat ad propulsandum frigus. decursio item Tiberina æstiuo tempore fiebat. camini denique, & foci nullus est mense sextili, aut certè prauus vsus.

INCOLVMI] sano & valenti: animo scilicet. **D** **PENULA SOLSTITIO, CAMP.]** *penula vestis, quam supra tunicam accipimus*, inquit Festus. Varro *Virgula diuina, Non querenda est homini, qui habet virtutem, penula in imbrì.*

CAMPESTRE] campestre, subligaculum, quo utebantur ij, qui in campo Martio certabant, & sese exercebant.

NIVALIBVS AVRIS] mensibus hibernis: ventis frigidis, & niuem gignentibus.

CAMINVS] caminus, & focus non eo tantum differunt, quòd alterum Græcum est, alterum Latinum: sed quòd caminus fornacem significat: focus vas, aut locum, ubi ignis excitari ex materia solet, talibus autem fumi spiraculis non esse veteres vsos, qualia hodie sunt nobis in vsu è testorum fastigijs prolata, figura vel quadrata, vel rotunda, constat inter doctiores. voce *camini* vititur & M. Tull. epist. ad Trebat. lib. 7. *valde metuo ne frigeas in hibernis, quamobrem camino luculento utendum censeo.*

DVM LIC. ET VLTVM SERVAT, &c.] declarat id, quod proximis superioribus versibus dixerat *Incolumi Rhodos, &c.* Dum licet (inquit) & dum tu incolumis es, dumque tibi per fortunæ liberalitatem licet, Romæ laudato Samū, & Chium & Rhodum, id est, ne te Roma commouero, neque peregrinator: Samum quidem & Chium, & Rhodum laudato Romæ & domi, longè distantes, sed ne in insulas illas peregrè proficiscitor. sic loquitur Virg. Georg. 4. *laudato ingenti arura, Exiguam colito.* sic Heliodorus *ἐργ. καὶ ἡμερ. Νῆ ὀρίστω ἀνείν, μεγάλη δ' ἐν φόρτῃ θέσται.* id est, nauem exiguam laudato, in magnam vero onera imposito.

NEC DVLCIA DIFFER IN ANN.] sic sup. Od. 8. lib. 3. *Dona presentis cape latus hora.* vide annotata ad illum locum, *Latus in presens animus, quod ultra est.* Oderit curare, Od. 16. lib. 2. Quidam libri vet. habent, *ne dulcia.*

NON LOC. EFF. LATE MAR. ARB.] id est, non locus mari propinquus.

CÆLYM NON ANIM. MUTANT, &c.] sic Æschines in Ctesiph. *τὸ πᾶν, ὃ πρόπῃν μετέβαλε.* id est, locum, non mores mutauit. & M. Tull. pro Quinctio *sit magna mutatio loci, non ingenij.*

STRENUA NOS EXERCET INERTIA] similia sunt illa, *sauius facili, insaniens sapientia*, quæ notauimus ad Od. 34. lib. 1.

NAVIB. ATQ. QVADR. PET. B. VIV.] id est, nos maria, & terras peragramus, ut benè, beateque viuamus, quasi in locis externis, atque à patria remotissimis tranquillius, beatiùsque viaturi, quàm domi: sed vehementer erramus. non enim ex loco, sed ex animo nostro: non foris, sed intrinsecus benè viuendi rationem petere debemus.

HIC EST] domi, in patria, non in externis locis.

EST VLVBRIS] quouis in loco, quantumuis obscuro, & ignobili. Vlubras commemorat M. Tull. epist. quadam ad Trebat. lib. 7. *Nam Vlubris honoris mei causa vim maximam ranunculorum se commosse constabat.*

ANIMVS

A ANIMVS SI TE NON DEF. EQ.] id est, si animus est tibi nulla cupiditate, nullaque agitudine concitatus, aut perturbatus: animus tranquillus, ac sedatus. *ἐὺθυμῶν* Græci nominant. epist. ad Loll. 2. hoc lib. *Det vitam, det opes, equum mi animum ipse parabo.* sic Plaut. in Aulular. *Pol si est animus equus tibi, satis habes qui bene vitam colas.* vide supra ad Od. 3. libr. 2. *Equam memento rebus in arduis, &c.*

12 AD ICCIVM.

FRUCTIBVS Agrippæ Siculis,
quos colligis, Icci,

Si recte fruëris: non est, ut copia maior
Ab Ioue donari possit tibi. tolle querelas.
Pauper enim non est, cui rerum suppetit
usus.

B Si ventri bene, si lateri est, pedibusque
tuis: nil

Diuitiæ poterunt regales addere maius.
Si forte in medio positorum abstemius,
herbis

Vitis, & vrtica: sic viues protinus, ut te
Cofestim liquidus fortuna riuus in auret:
Vel quia naturâ mutare pecunia nescit:
Vel quia cuncta putas una virtute mi-
nora.

Miramur, si Democriti pecus edit agel-
los, (corpore velox:

Cultaque, dum peregre est animus sine
Cum tu inter scabiem tantam, & conta-
gialucris

C Nil paruum sapias: & adhuc sublimia
cures?

Quæ mare compescant causæ: quid tem-
peret annum:

Stellæ sponte sua, iussane vagentur, &
errent:

Quid premat obscurum Luna, quid pro-
ferat orbem:

Quid velit, & possit rerum concordia
discors?

Empedocles, an Stertiniû deliret acumê?
Verum seu pisceis, seu porrum, & cepe
trucidat: (tet, vltro

Vtere Pompeio Grospho: & si quid pe-

Defer. nil Grosphus, nisi verum, orabit, D
& equum. (deest.

Vilis amicorû est annona, bonis ubi quid
Ne tamen ignores quo sit Romana loco
res: (ronis

Cantaber, Agrippæ: Claud I virtute Ne
Armenius cecidit. ius, imperiûmq; Phra-
ates (ges

Cæsaris accepit genibus minor. aurea fru-
Italia pleno defudit copia cornu.

NON EST, VT COP. M. AB IOVE
DON. POSS. TIBI] id est, nullaratione fieri po-
test, ut copia maior, &c. & ita loquuntur Græci,
ὅτι ἐστὶν ὁ πῶς: quod supra admonuimus ad Od. 1. li.
3. Est, ut viro vir latius ordinet *Arbusta sulcis*. At-
que hoc loquendi genus crebrò vsurpat Lucret. E
verbi causa lib. 2. *quare non est, ut credere possis Esse*
infinitis distantia semina formis. eodem lib. *Quin*
etiam, quanto in parteis res quæque minutas Distra-
hiur magis, hoc magis est, ut cernere possis Enanesce-
re paulatim, finguiq; colorem. & lib. 3. *quod si lingu-*
tur, & insunt: Haud erit, ut merito immortalis possit
haberi. & lib. 4. *Hic odor ipse igitur, nareis quicumq;*
laccessit, Est alio ut possit permitti longius alter.

TOLLE QUERELAS] desine conqueri, omit-
te querelas.

SI VENTRI BENE, SI LATERI EST,
&c.] fortasse hæc sunt ex Theognide expres-
sa: cuius exstant hi versus, *ἴσθι τοι πλεονέειν, ἔσθι*
πολλὸν ἀργυρὸς ὄσθι, καὶ χρυσὸς, καὶ γῆς πυροφόρος πέδιλα, ἱπ-
ποσύ, ἡμίονοις, καὶ ὧ τὰ δέοντα πάρεσθι, Τασσέ τε, καὶ πλε-
ραῖς, καὶ μοῖν ἀβραπάθειν. i. Equè diuites sunt & is, cui
multum argentum suppetit, & aurum, & agri tri-
ticum ferentis campi, & equi, & muli: & is, cui ea,
quæ oportet, adsunt, neque venter, neque latera,
neque pedes dolent. sed credibilius est Horatium

F Metrodori, aut etiam Epicuri sententiam respexif-
se: quam pluribus locis exponit M. Tull. Ac de Epi-
curo quidem, res in promptu est. De Metrodoro au-
tem ita scribit offic. 3. *Nam si non modo utilitas, sed*
vita omnis beata, corporis firma constitutione (ut à
Metrodoro scriptum est) continetur, certè hac utilitas,
& quidem summa (sic enim censent) cum honestate pu-
gnabit. Idem lib. 2. *Tuscul. Metrodorus quidē eum*
perfectè putat beatum, cui corpus bene cōstitutum sit,
& exploratum ita semper fore. Idem *Tusc. lib. 5. Tu*
verò Metrodore, qui omne bonū in visceribus, medul-
lisq; condideris, & desinieris, summum bonum firma
corporis affectione, explorataque spe contineri: fortune
aditus interclusisti? quomodo? isto enim bono iam ex-
spoliari potes. verba Metrodori sunt hæc, *τέλος ἀγα-*
θὸν τὸ σῶμα ἐνσταθὲς κατὰ φύσιν, καὶ τὸ αἰεὶ τὸ αὐτὸ πρὸς ἑλ-
πίσιν. finis bonorum carnis constitutio stabilis, &
spes certa atque explorata ita semper fore. Athen.
lib. 15. ex eius epistola ad Timocratem hæc citat, *ὅ*
φυσιολόγῃ Τιμόκρατες, αἰεὶ κατὰ φύσιν ὡς τὸν βαδίζον λόγος
ἀπαύει καὶ ἀσθενεῖ. i. ὁ qui de natura disputare soles,
Timocra-

A Timocrates, ea, quæ naturam ducem sequitur ratio, omnem operam, omnéque studium in ventrem confert. Plutarchus autem in libr. ὅπ' ἐδὲ ζῆν ὅτιν ἡ δέωσ κατ' ὀπίκρον, ita disputat aduersus Metrodorum, κατὰ σῆμα μὲν γὰρ εὐσταθὲς σὸρκὸς γίνεται πολλὰ κίς· ἐλπίσιν δὲ πρὸν ὑπὲρ σὸρκὸς, καὶ βέλβαιον, ἐκ ἐστὶν ἐν ψυχῇ γὰρ ἐλπίσιν γενέσθαι· ἀλλ' ὡσπερ ἐν θαλάσῃ κατ' αἰχμῶν, ὁδὸν ἀπὸ πλάγος κυβερνήτης σφοδρῶ, καὶ ἐν θαλάσῃ ἔστω ψυχὴ ἐν σώματι εὐσταθὲς, καὶ ταῖς ἐλπίσιν σώματος ἐλπίσι τὰ γὰρ θὸν θεμελίω, ἐκ ἐστὶν ἀφοβόν, καὶ ἀκωμόν διεξαγαγεῖν. ὁ γὰρ ἐξωθεν μόνον, ὡσπερ ἡ θαλάσση, χεῖμας ἰσχυρὸς καὶ κατὰ γίγμους πρὸ σώματος· πλείονας δὲ παρὰ τὰς ἐλπίδας, καὶ μείζονας ἀναδίδωσι. ἐν δὲ τῇ χειμερίῳ μάλλον ἀντὶς, ἢ σὸρκὸς ἀβλαβεῖαν ἐλπίσιν αὐτῶν ὡς μένειν βεβαίως, &c. id est, *stabilis enim est firma carnis affectio, seu (ut ita dicam) constitutio sepe contingit: spes autem de ea, explorata, est certa in animo mentis compote est sano, non potest existere: sed quemadmodum ex sententia Eschylī, Etiam mari tranquillo nox curam grauem, Acrémque gubernatori sapienti parit: Ita fieri non potest, ut animus, qui in corpore bene affecto, benéque constituto, eiusque affectionis spe summum bonum collocat, timoris est perturbationis expers permaneat. Non enim extrinsecus duntaxat, ut mare fluctibus est procellis agitur, est conturbatur, sed multo plureis, ac maiores ex seipso motus gignit. Metrodori sententiam videtur propemodum expressisse Lucret. libr. 2. in princip. nonne videre, Nil aliud sibi naturam latrare, nisi ut, cum Corpore seiunctus dolor absit: mente fruatur Incundo sensu cura semota, metrique?*

SI FORTE IN MED. POS. ABSTEM.] *abstemius postorum*, Horatianum. abstemius autē propriè dicitur, qui à vino abstinet: sed hīc latior quēdam vim habet. significat enim eum, qui quibuscumque bonis ante se positis sua voluntate nō vitatur.

SIC VIVES PROTINVS, VT TE, &c.] putabam hunc locum sic explicari posse. tam parco & tenui victu, cultūque assidue, seu deinceps uteris, ut statim ditissimus fias. Sed fortasse rectius hoc modo: & probat Muretus. æquē parco, & tenui victu deinceps, seu postea, seu assidue, & sine intermissione uteris, atque antea consueuisti, quāuis statim locupletissimus fias. protinus, seu potius protenus (ut quidam malunt) idem ferè valet, quod porro tenuis, continuè, deinceps. pro quo veteres protinam, & protinis dixerūt, ut scribit Varro libr. 6. de ling. Lat. & Non. Marcell. & ita Virg. videtur vsurpasse libr. 7. Æn. *Mos erat Hesperio in Latio quem protinus vrbes Albane coluere sacrum.* & 3. *Diffiluisse ferunt, cum protinus utraque Tellus una foret.* & Georg. 4. *Protinus aerij mellis caelestia dona Exsequar.* & M. Tull. libr. 1. de diuinat. *denum respondisse vastitatem esse Italia. praecepisseque, ut pergeret protinus: quid retro, atque a tergo fieret, ne laboraret.* & Cæf. libr. 2. de bell. Gall. *Hostes protinus ex eo loco ad flumen Axonam contenderunt.* Idem libr. 2. de bello ciuili. *ac nonnulli protinus eodem cursu in oppidum contenderunt.* Sic & Horat. alibi, ut Od. 3. libr. 3. *Nostriisque ductum seditionibus Bellum resedit: protinus est graueis Iras, est inuisum nepotem. Troica, &c. Marti redonabo.* ep. 18. huius lib. *Protinus ut moneam, si quid monitoris egest tu, &c. & fat.*

5. libr. 2. *tu protinus, unde Diuitias, arisq; ruam, dico augur, acernos.*

LIQVIDVS FORT. RIV.] alludit ad fluuios illos, qui micis, & ramentis aureis nobilitati sunt, de quibus ad illum versum Odæ 15. epod. *Tibiq; Paetolus fluat.*

INAVRET] locuplet, dicit. M. Tull. ad Treb. *moriar nisi (quæ tua gloria est) puto te malle à Cesare consuli, quam inaurari.*

VEL, QVIA NATVRAM, &c.] duas rationes subiicit: priorem feriò, & ex animi sui sententia: alteram ἐπαυρόμενος, id est, dissimulatione quadam utens, & iocans, hoc modo: tu (inquit) ita tenuiter & restrictè sumtum facies, ut prope diem ingenti pecunia sis abundaturus, vel quia hominis auari ingenium pecuniæ accessione nibilo fit liberalius: vel quia tanti virtutem facis, ut minimo apparatu contentus sis, neque putes quicquā ad vitam beatam victus elegantiam, mundiciamque habere momenti: & ita versus posterior erit ἐπιβεβηκώς prioris. Quod si quis posteriorem explicationem sequetur, hæc erit sententia, reliquo tēpore ætatis viues parcè, & sordidè, quamuis totus inaureris, vel quia hominis auari ingenium à pecunia non mutatur: vel quia, &c. ut supra.

MIR. SI DEM. PEC. EDIT.] miramur, si pecus edit agellos Democriti, &c. id est, miramur, si Democritus propter philosophiæ studium, rem familiarem neglexit, cum tu vno tempore, & in lucris studio, & in rebus philosophicis occupatus sis? longè enim facilius est in vno elaborare, neglecto altero, quàm simul in vtroque. De Democrito sic M. Tull. de finib. 5. *dicitur oculis se priuasse: certè, ut quàm minimè animus à cogitationibus abduceretur. patrimonium neglexit: agros deseruit incultos, quid querens aliud nisi beatam vitam?* idem de eodem lib. 5. Tusc. quæst. *Democritus luminibus amissis alba scilicet & atra discernere non poterat: at verò bona, mala: aqua, iniqua: honesta, turpia: vtilia, inutilia: magna, parua poterat: & sine varietate oculorum licebat ei viuere beatè, sine notione rerum non licebat, &c.* De eodem Athen. libr. 4. καὶ Δημόκριτον δ' ἐπὶ μῆσαν Ἀβδηρίται δημοσίᾳ κρινόντες ὡς κατέφθαρε τὰ παρ' αὐτῶν ὅς ἐπεὶ ἀναγκῆς αὐτοῖς τὸν μέγαν διάκοσμον, καὶ τὰ ὅσα τῶν ἐν αὐτῷ, εἴπερ εἰς ταῦτα ἀνηλωκέναι, ἀφείβη, id est, & Democritum verò multarunt Abderitæ publicè in ius vocatum, quod patrimonium suum consumsisset: qui recitato suo illo libro, quem μέγαν διάκοσμον inscripserat, & altero de rebus inferiorum, dixit se rem familiarem in hæc insumpsisse, & ita absolutus est. agros autem à pecudibus depastos & incultos Græci μυλῶτες, & ἀργῆς appellant. Simeo Bosius putat, Horatium memoria vacillasse ac titubasse. propterea quod hoc idem de Anaxagora litteris proditum sit. Sic enim Plutarchus libr. *ἀλλ' οὐ μὴ δὲν δανείζεσθαι*, de eo scribit, *Ἀναξαγόρας δὲ τὴν χώραν κατέλιπε μυλῶτον*: id est, Anaxagoras autem agros suos reliquit incultos, & pecudibus depascendos. De eodem scriptum illud esse puto à Varrone in, Longè fugit qui suos fugit: *Ager dereliqueretur ac periret squallorē scabrinèque, illuvie & vastitudine.*

DVM PEREGRE EST ANIMVS, &c.] id est,

A est, dum peregrinatur animus, in rerum magnarum contemplatione occupatus, & omni earum rerum, quæ ad corpus pertinent, cura solutus. Plato in Theæteto solum philosophi corpus ait ἐν τῇ πόλει κείσθαι, καὶ ὁππότε μὲν, id est, in vrbe aut ciuitate habitare: animum autem peregrinari. Idem in Phædro scribit non immeritò philosophi mentem solam alisse pradam, illis enim semper affixa eius memoria est quàm maximè fieri potest, in quibus Deus occupatus, diuinus est, verba Platonis sunt hæc, διὸ δὴ δικαίως μόνη πλεῖστα ἢ τῷ φιλοσόφῳ διάνοια. πᾶσι γὰρ ἐκείνοις αἰεὶ ὅτι μνήμη καὶ διδάσκειν, πᾶσι οἷς πρὸ θεοῦ ὄν, θεοὺς ὄντι.

SINE CORPORE VELOX.] à corpore semotus, ac seiunctus, assidueque in rebus diuinis ac celestibus contemplandis defixus.

CVM TV INTER SCAB. TANTAM, &c.] pecuniæ & lucri studium duobus lectissimis, & aptissimè rem significantibus nominibus appellauit: scabiem quidem, quia quemadmodum scabies corpus assidue mordet, & vrit, perpetuèque scabendi cupiditate afficit: ita lucri studium animum peremni plura habendi cupiditate incendit: contagium autem, quia serpit hoc animi malum, & funditur in dies latius, atque ad alios etiam dimanat. Videtur hunc versum respexisse Aulonius in epist. ad Symmachum, cuius initium est, *Latebat inter nugas.* &c. non longè à princip. *Hunc locum de ternario numero ilico nostra illa poetica scabies cepit exsculpere: cuius morbi quoniam facile contagium est, vitinam ad te quoque prurigo commigret,*

SVBLIMIA] μετὰ ταῦτα: ardua quædam.

QVÆ MARE COMP. CAVS. &c.] Quibus causis mare compressum non effundatur latius, neque terras obruat. Hanc quæstionem tractat Lucret. libr. 6. & Aristot. μετεωρολ. βιβλ. 2. καφ. β. ex cuius philosophi sententia, si quis hoc ex me quærat, respondeam, locum, quem mare occupauit, non esse maris locum, sed aquæ. Cùm igitur hoc ita sit, elementa autem locum nata sint sua naturæ proprium, vnde non nisi per vim depellantur, & quò sua natura ferantur: neque est mirum, in maria fluuios omneis influere, neque tot aquis in mare decurrentibus, id tamen non crescere, neque terras obruere. Hæc Virg. Georg. 2. scire cupit, *Me verò primùm dulces ante omnia Musæ, Quorum sacra fero ingenti percussus amore, Accipiant, calique vias, & sidera monstrent, Defectus solis varios, lunæq; labores, Vnde tremor terris, qua vim maria alta tumescant.*

QVID TEMPER. ANN.] quæ res efficiat vicissitudines dierum ac noctium, commutationesque temporum, quadripartitas, ad temperationem corporum & ad maturitatem frugum aptas: quæ vis terras vere ad concipiendas fruges relaxet, æstate ad maturandas partim mitiget, partim torreat: hieme ad cōtinendum calorem comprimat, autumno ad effundendum patefaciat. Si quis hoc quærat, audiat Virg. Georg. 1. princip. *vos o clarissima mundi Lumina, labentem calo qua ducitis annum, Liber & alma Ceres.* Liber autem & Ceres, sunt sol & luna.

SPONTE SVA, IVSSÆNE] vtrum sua vi, &

per se, an verò dei alicuius iussu, & imperio, & moderatione.

QVID PREMAT] quæ res, aut quæ causa cōdat lunam.

CONCORDIA DISCORS] quæ apparet cū in quattuor elementis, tū ceteris in rebus contrariis illis quidem inter se, & pugnantibus: sed tamen proportionē quadam consentientibus, de quo consensu præclare Oppianus libr. 1. αἰλιου. Οἷον σὺν φιλότῃ διακρίνας ἐκείδοντας Αἰθέρα τ' αἰγλήοντα, καὶ ἥερα καὶ χυτὸν ὕδαρ, καὶ χθονὰ παμμυτίεσαν, ἀπ' ἀλλήλων δὲ ἔκαστα. Πάντα δ' ἐν ἀλλήλοισιν ὁμοφροσύνης ὑπὸ δεσμῷ Ἀρρήκτῳ συνέδησας ἀναγκῇ δ' ἐπείρεσας Ἀστὺφει πᾶν γκοινον ὑπὸ ζυγόν· ἔτε γὰρ αἰθὴρ Ἡέρος, ἔτ' αἴθρ' ἀπὸ ὕδατος, ἐδὲ μὲν ὕδαρ Γαίης νόσφι πέτυκται· ἐν ἀλλήλοισι δὲ φύονται. Πάντα δ' ὁδὸν μίαν εἶσι, μίαν τ' ἀνελίσσεται ἀμοιβὴν, &c. id est, Quali cum amicitia discreuisti, & dissipauisti æthera lucidum, & aërem, & liquidam aquam, & terram omnium matrem, singula verò inter se separata sunt: omnia autem inter se concordie vinculo irrupto colligasti, necessitati autem immota affixisti sub communi iugo. neque enim æther separatim ab aëre, neque aër ab aqua, neque aqua à terra facta est, sed inter se nascuntur, & omnia vnam viam eunt, vnæque vicissitudine conuertuntur. &c. Ouid. lib. 1. Metamorph. *Quippe ubi temperie sumfere humorque, calorque, Concipiunt, & ab his oriuntur cuncta duobus: Cumque sit ignis aqua pugnax, vapor humidus omneis Res creat, & discors concordia fatibus apta est.*

EMPEDOCLES] qui ignem, aëra, aquam, terram, principia rerum statuebat: quibus addebatur amicitiam, qua illa contrahantur: & litem, qua dissipantur. Eum reprehendit Aristoteles cū in primo, & 6. lib. de principiis, tū maximè primo τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ, his verbis, εἰ γὰρ πᾶς ἀκελευσθὶν, καὶ λαμβάνειν πᾶσι τὴν διάνοιαν, καὶ μὴ πᾶσι αὖ ψαλλίζεσθαι λεγόντων Εμπεδοκλῆς, εὐρήσει τὴν μὲν φιλίαν εἶναι τῶν ἀγαθῶν· τὸ δὲ νεῖκος τῶν κακῶν. ὥς εἴπῃ φαίη ἔπως, τρεῖσι πινὰ, καὶ λέγειν, καὶ πᾶσι πιν λέγειν τὸ κακόν, καὶ τὸ ἀγαθὸν ἀρχαῖς Εμπεδοκλέα, τὰ δ' ἂν λέγει καλῶς, εἴπερ τὸ τ' ἀγαθὸν ἀπ' αὐτῶν αἰσίων αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν ὄντι, καὶ τῶν κακῶν τὸ κακόν: id est, si quis enim rationem sequatur, & comprehendat, atque ad cogitationem, non ad ea, quæ balbutit Empedocles, aspectum referat, reperiet, amicitiam quidem esse bonorum: litem autem malorum. Quapropter si quis dicat, Empedoclem quoque quodam modo ita dicere, & primum malum, primumque bonum principia dicere, fortasse rectè dicat, si quidem causa bonorum omnium est ipsum bonum, & malorum omnium ipsum malum. Empedoclis versus ad hanc rem pertinentes, qui producuntur à Simplicio, hi sunt, Ἄ μοτε μὲν φιλότῃ, σὺνερχόμεν· εἰς ἐν ἅπαντα, Ἄ μοτε δ' αὖ δίχα πάντας φορμμένα νεῖκος ἔχει. quorum hæc sententia est, *Interdum omnia ab amicitia in vnum contrahuntur: interdum autem singula à lite distrabuntur.* Iterum Arist. eod. lib. 1. τῶν μετὰ τὰ φυσ. de eod. πολλὰ δὲ γὰρ αὐτὰ ἢ μὲν φιλία διακρίνει· τὸ δὲ νεῖκος συγκρίνει, id est, multis locis ei amicitia quidem dissipat, lis autem contrahit. Atque hanc Empedoclis opinionem attingit his verbis M. Tull. in Lælio, *Agrigentinum quidem doctum quendam virum carminibus Grecis vaticinatum ferunt, quæ in rerum natura, totoq; mō*

A do constarent, quæq; mouerentur, ea contrahere amicitiam, dissipare discordiam. Hunc philosophū pluribus versibus laudat Lucretius lib. II. quos, quia & pulcherrimi sunt, & huic loco mihi videtur conuenire, non me pigebit ascribere. *Quorum Acragantinus cum primis Empedocles est, In sola quem Triquetris terrarum gessit in oris. Quam fluitans circum magnis amfractibus aquor Ionium glaucis aspergit vi rus ab undis, Italiae terrarum oras a sinibus eius. Iequitur deinceps paucis versibus interpositis, Quæ cum magna modis multis miranda videtur Gentibus humanis regio, visendâque fertur Rebus opima bonis, multa munita virum vi: Nil tamen hoc habuisse viro præclarior in se, Nec sanctum magis, & mirum, carumq; videtur. Carmina quin etiam diuini pectoris eius Vociferantur, & exponunt præclara reperta, Ut vix humana videatur stirpe creatus. Iam de quatuor elementis, igni, aëre, aqua, terra: quæ Empedocles principia rerum esse voluit, materiæ locum obtinentia, extant hi versus: Τέσσαρες δὲ πάντων ἰσοματὰ πᾶσιν ἔσθ' ἢ Ζεὺς ἀρχὴς, ἥ ἤτις φερέσβιος, ἢ δ' αἰδανεύς Νῆστος ἢ δακρυόεις γὰρ μικροῖς* * *

* * id est, Quatuor sunt omnium rerū
fundamenta, seu radices, Iupiter candidus, aut li-
quidus, aut celer: Lunoque salutaris, & Pluto, &c.

AN STERTINIVM DEL. ACVM.] Ster-
tinium, seu Stertinij acumẽ, id est, Stertinus, vt an-
notauimus suprà ad Od. 5. lib. 3. de Stertinio sat.
3. lib. 2. *Siquid Stertinus veri crepat.* in trib. cod.
Vatic. & Iann. Tornef. Rain. Card. vno Ruffard.
Nicot. Cleric. scriptum est, *Stertiniũ acumen.* vt
non dubitem, quin hæc sit vera, & incorrupta le-
ctio. sic locutus est sup. Od. 12. lib. 4. *Sulpicius accu-
bat horreis.*

VERVM SEV PISC. PORR. ET CEPE] id est, siue sumtuosè, & opiparè: siue tenuiter, & parcè, frugalitèrque viuïs, &c. piscis enim posuit pro obsonio carissimo: porrum & cepe pro cibo vilissimo. nam terra nata ferè omnia tenuiorum hominum, & plebis sunt epulæ. M. Tull. epist. ad Gallum lib. 7. *Nam, dum volunt isti lauti terra nata, qua lege excepta sunt, in honorem adducere fun-*

SEV PORR. ET CEPE TRUCID.] id est, D
seu tibi nihil apponitur animatum, nihilque aliud
occidis in cenam, nisi porrum & cepe: quæ sine
dubio cum sint inanima, occidi non dicuntur, nisi
impropriè, aut *εἰρωνικῶς*, quomodo mihi videtur
Horatius hoc loco posuisse, significans eum tenui
ter vivere, nihilque omnino trucidare, qui porro,
& cepa vescatur. Nam cenam sine sanguine vere-
res appellabāt, tenuem, & sine magno admodum
apparatu, sine piscibus, & reliquis obsoniis: Plau-
tus terrestrem cenam, Captivis. Sic enim ille, *Æ.*
terrestis cena: E. sus, terrestis bestia est. Æ. multis
oleribus. E. curato agrotos domi. verbo igitur com-
muni usus est ad res dissimileis, pisces, porrum, ce-
pe. sic locutus est quodam loco Lucillius. *fragmen-
ta intersic panis.*

VLTRÒ id est, non rogatus: vt sat. 5. lib. 2. *caute roget, vltro. Penelopen facilis potiori irade.* Itaque verba superiora, *si quid petet*, sic interpretor, si qua re egebit: vel si quid tacitus petet. Nā reuera qui eget, tacitus petit, sic epist. 1. 4. *Tu media istius tacita prece rura petebas.* Alioqui ei, qui petat, non possumus dici vltro deferre.

VILIS AMICOR. EST ANN. BON. VBI.
&c. } hunc locum sic explico: paruo constant ami-
ci, cum viris bonis aliquid deest. nam vox *bonis*,
cum verbo deest est coniungenda. Atque huius
rei è vita communi sumamus exemplum. finge ali-
quem esse virum bonum, eundemque non admo-
dum copiosum, neque rebus ad victum, cultum-
que necessariis instructum: continuò hictalis ab
homine locuplete, & copioso, beneficio deuin-
ciendus, & quodammodo emendus est, vt eius a-
micitiâ sibi cõparet, & promereatur. nam quan-
tumvis sese in eum præbuerit liberalem, & muni-
ficum, & benignum opulētus ille, talem amicum
tamen, vtpote rem omnium carissimam, haud ca-
rè videbitur emisse. sic loquitur Plautus in Mil.
glorioso. *Si hoc paraussent, homines essent minus
multi mali, & minus audacter scelestâ facerent facta:*
& postea, *Qui homines probi essent, esset his annona
vltior.* Io. Palleratius putabat hunc locum esse cor-
ruptum, & ita legendum, *vbi quid des*: vt sit hæc
sententia, paruo constant amici, vbi quid viris bo-
nis largiatis: quia paruo beneficio eorum amici-
tiâ tibi comparas. ego nihil muto. verum tamen
iudicet lector, hoc tantum lectori testabor, in ple-
risque libris ver. scriptum esse *de'st.* pro *deest.*

CANTABER AGRIPPÆ.] *ἄνδρα καὶ ἀνδρῶν*, *virtute*.
 suprà Od. 8. lib. 3. *Cantaber fera domitus catena.* &
 Od. 14. lib. 4. *Te Cantaber non anù domabilis, Me-*
dúsque, & Indus, te profugus Scythes Miratur.

CLAVDI VIRT. NER. Id est, Atmenij Ti-
berij Claudij Neronis, Augusti priuigni virtute
subacti sunt. de hoc sup. epist. 3. *Iuli Flore, quibus
terrarum militet oris Claudius Augusti prin. &c.*

Ivs, IMP. QVE PHR. CÆS. &c.] Phra-
ates Rex Parthorum, & Persarum: de quo sic Stra-
bo lib. 6. ὧς ἔμόνον τὰ τριπυλῆ ἐμπύην εἰς Ρώμην, ἀπὲρ
Ρωμαίων ἀνέστησαν ποτε, ἀλλὰ ἐπὶ ταῖς ἐπὶ τούτοις Φεαίας τοῖς
σεβαστῶ Καίσαρι, id est, itaq; nō solūm tropæa Romæ
miserunt Parthi, quæ aduersus Romanos quondā
erexerant, verū etiam liberos suos Calari Au-
gusto

A gusto credidit Phraates. accepit ius & imperium, id est, populi Ro. legibus, & imperio parēse vel le dixit, siue Augusti fama commotus, siue metu coactus.

GENIBVS MINOR] supplex. est enim supplicantis & genua sua inflectere, & eius, cui supplicat, genua tangere. Eurip. in Hippol. *Καὶ σὺν γαστρὶ καὶ μέθοισι ποτὶ*, id est, & tua genua numquam omittam.

DEFVDIT] sic habent tres cod. Vatic. & item Iannoct. Tornes. & vnus Russard. quam scripturam probō, reiecta altera *diffudit*: quamquam ferri potest. *defudit* autem positum pro *fudit de*, καὶ ἀνασποφί. *ut circumgemit, emetiris, personat, & similia.*

AVREA COPIA] aurea, id est, optabilissima, & summopere expetenda, *πρωτόταμ, ἐν δαμνοικητόμ*, id est, maximi pretij, & ad beatam vitam magnopere pertinens. suprà beatam dixit in carm. laetulari ad Deos, *apparētque beata pleno Copia cornu.* & mediocritatem auream Od. 11. lib. 2. *Aurēā quisquis mediocritatem Diligit, &c.* & Od. 5. lib. 1. *Qui nunc te fruitur credulus aurea.*

13 AD VINNIVM Asellam.

VT proficiscentem docui te saepe, diuq;
Augusto reddes signata volumina
Vinni:

*Si validus, si latus erit, si denique poscet:
Ne studio nostri pecces, odiūque libellis
Sedulus importes opera vehemente mi-*
nister. (ta:

Si te forte meae grauis vret sarcina char-
Abijcito potius, quàm quò perferre iu-
beris,

C *Clitellas ferus impingas: Asinaq; paternū
Cognomen vertas in risum, & fabula fias.
Viribus utēris per cliuos, flumina, lamas.
Victor propositi simulac peruenieris illuc:
Sic positum seruabis onus, ne forte sub ala
Fasciculum portes librorum, ut rusticus
agnum:*

*Vt vinosa glomos furtivae Pyrrhia lanæ:
Vt cum pileolo soleas conuiua tribulis:
Ne vulgò narres te sudauisse ferendo
Carmina, quæ possint oculos, aureisq; mo-*
rari

*Cesaris. oratus multa prece nitere porrò.
Vade, vale, caue ne titubes, mandatæque
frangas.*

VT PROFICISCENTEM, &c.] quemadmodum tibi hinc discedenti saepe & diu præcepi: seu quemadmodum te abeuntem saepe & diu monui, &c.

SIGNATA] obsignata, ne à quoquam legantur prius, quàm ab Augusto.

SI VALIDVS] si firmus erit, si valebit. contrà malè validum posuit pro infirmo satyr. 5. lib. 2. *Si cui prater ea validus male filius, &c.*

STVDIO NOSTRI] nimio in nos studio: dum studes nobis gratum facere.

ODIVMQUE LIBELLIS SEDVL.] id est, ne immoderato tuo erga nos officio, & sedulitate nostros libellos odiosos, & inuisos Augusto reddas. sedulum appellant Latini, qui diligentiam adhibet in re aliqua interdum nimiam, aut minus opportunam, minúsque vtilem: sed tamen bona fide, & sine dolo. quod quidem exemplis perspicere licet. Terent. in Andr. *parum successit, quod ago: at facio sedulo.* Idem Adelp. *Ego istos vobis vsque à pueris curavi ambos sedulo.* Idem Hecyra, ergo propterea te sedulo Et moneo, & hortor, ne cuiusquam mi fereat. Idē Heaut. pro se quisque sedulo faciebat, quo illā mihi Lenirē miseriam. Ibid. *Nescio alias: me scio quidē fecisse sedulo, ut ex illius cōmodo meū cōparare commodum.* M. Tul. pro Arch. poeta de Sylla. *Qui sedulitatem mali poetæ duxerit aliquo tamen premio dignam: huius ingenium, & virtutem in scribendo, & copiam non expetisset?* Idem in Rullum in senatu, *finem feci offerendi mei, ne forte mea sedulitas aut insidiosa, aut impudens videretur.* Horat. epist. ad August. lib. 2. *Sedulitas autem, stultie quem diligit, vrget.* & suprà epist. ad Mæcen. 2. *Officiosaque sedulitas, & opella forensis Adducit febreis.* Idem sat. 5. lib. 1. *vbi sedulus hospes Pene arsit macros dum turdos versat in igne.*

SI TE FORTE MEAE GRAVIS] si tu forte meorum librorum onus ægrè sustinere poteris, abijcito potius in itinere, quàm in eo loco, quò te perferre iussi, defatigatus, ac defessus oneri succubas. *clitellas impingas* autem dixit tralatione ducta ab asinis onere oppressis, alludens ad eius cognomen *Asellam*, seu *Asinam*: quod quidam malunt.

FERVS IMPINGAS] tanquam asinus onere oppressus clitellas in terram stolidè impingas. Priscian. lib. 18. ait *impingas* positum esse pro *impingito*, hoc modo, abijcito potius, quàm clitellas impingito.

ASINÆQUE PATERNVN COGN.] id est, & cognomen paternum *Asina*, seu *Asella*: (dicebatur enim nomine Vinnius, cognomento *Asella*) *vertas in risum*: id est, ridiculum reddas, seu ridendum præbeas, ac propines. dicent enim homines rusticitate tua audita, te nihil fecisse ab asini natura alienum, impingendo clitellas stolidè in eo ipso loco, quò te libros meos perferre iussi, id est, alieno tempore, & intempestiuè, aut stultè, & rusticè, libros Augusto tradendo: vel in ipsis Augusti ædibus, atque in eius oculis cū ei libros trades, ineptè aliquid aut faciendo, aut loquēdo. Asinorum tarditas & stoliditas etiam pro uerbis notata est. vide annot. ad illum locum, *ut*

Yy ij *siquis*

A *si quis asellum In campo doceat, &c.* sat. i. lib. i. & ad illū, *ut iniqua mentis asellus, &c.* sat. 9. lib. eiusdem.

ET FABVLA FIAS] sermonis ansam hominibus praebeas: in ora hominum pro ludibrio venias. sup. Od. xi. epod. *Fabula quanta fui?*

VIRIB. VTERIS PER CLIV. &c.] omnibus tuis viribus cōtēdes per cliuos, flumina, lacunas iter faciēs, ut, quod vis, peruenias, librosq; perferas. *utēris*, autē, futurū indicatū, pro futuro imperatū *utitor*, positum est, ut ibidem docet Prisc. idem de illo, *reddes*, quod est in secundo versu, sentientium idem enim valet, quod *reddio*.

VICTOR PROPOSITI] id est, victis, atque expugnatis difficultatib. omnibus: vel cōpos propositū. sic enim Græci ἐκπατήσας τὸν πότε, & ὀρθοῦμαι. Sic POS. SERVAB. ON.] sic accipe *δεκπῶς*, libros hoc modo, vel certo quodā loco cōditos seruabis, quoad Augusto poscenti reddas: neque ostentabis, aut palam habebis.

NE FORTE SVB ALA, &c.] hoc eo dico, ne forte sub ala, & in oculis omnium libros meos feras: B ne subfarcinat⁹ eas, quasi rusticus agnā sub ala portās, aut cōiuvia tribulis soleas cū pileolo, aut Pyrrhia glomos lanę furtiue, tria proponit exempla perridicula, quibus Vinnium monet, ut libros occulte ferat, aut domi seruet potius, donec reddendi maturum tempus aduenerit.

GLOMOS] sic legendū, & ita habēt oēs ferē libri calamo exarati, & quos Romæ inspexi, & quos hic in Gallia. Glomus autē & glomer (nā vtrumq; vsu receptum est pro eadem re) globus est lanę, & fili. Lucr. in nomine glomere producit primā syllabam lib. i. *Nam sitantumdem est in lana glomere, quantum Corporum in plumbo est, &c.* glomerare tamen verbum in eadem syllaba semper corripitur.

MORARI] retinere, delectare: ut epist. ad Pison. *Valdius oblectat populum, meliusque moratur.*

ORATVS MVLTa PRECE] sic loquitur & Cæsar lib. 6. de bello Gall. *flentes omnibus precibus orabant.* & M. Tull. ep. ad Att. lib. 9. ep. ad Cæsarem. *Quamobrē a te peto, vel potius precibus omnibus oro, & obtestor, ut in tuis maximis curis aliquid impertias temporis huic quoque cogitationi.* sed quidam hæc sic distinguunt, *Cæsaris, oratus multa prece. nitere porrō, &c.*

VADE, VALE,] quidam libri veteres habent, *Vine, vale:* quos non sequor.

NE TITVBES] ne offendas, ne pecces. tralatio est.

EP. 14. AD VILLICVM suum.

VILLICE siluarum, & mihi me reddentis agelli,

Quem tu fastidis, habitatum quinque for-
cis, &

Quinque bonos solitum Bariam dimitte-

tere patres:

Certemus, spinas animōne ego fortius an-
tu (res.

Euellas agro: & melior sit Horatius, an
Me quamuis Lamia pietas, & cura mo-
retur

Fratrem marentis, raptō de fratre dolētis
Insolabiliter: tamen istuc mens, animusq;
Fert: & amat spatij obstantia rumpere
claustra:

Rure ego viuentem, tu dicis in vrbe bea-
tum.

Cui placet alterius, sua nimirum est odio
fors.

Stultus vterque locum immeritum causa-
tur inique. E

In culpa est animus, qui se non effugit um-
quam.

Tu mediastin⁹ tacita prece rura petebas:
Nunc urbem, & ludos, & balnea villi-
cus optas.

Me cōstare mihi scis, & discedere tristē,
Quandocumque trahunt iniūsa negotia
Romam.

Non eadē miramur: eō disconuenit inter
Mēque, & te. nam, quæ deserta, & inho-
spitate squa

Credis, amœna vocat, mecum qui sentit:
& odit,

Quæ tu pulcra putas, fornix tibi, & vn-
cta popina F

Incutiunt urbis desiderij, video: & quod
Angulus iste feret piper, & tus ocyus
vua:

Nec vicina subest, vinū praebeere taberna
Quæ possit tibi: nec meretrix tibicina,
cuius

Ad strepitum salias terræ grauis. & ta-
men vrges

Iam pridē nō tacta ligonibus arua: bouēq;
Deiunctum curas, & strictis frondibus
exples.

Addit opus pigro riuus, si decedit imber,
Multa

A *Multa mole docendus aprico parcere prato.*

Nunc age quid nostrum concentum diuidat, audi.

Quem tenues decuere togæ, nitidique capilli:

Quem scis immunem Cynaræ placuisse rapaci:

Quem bibulum liquidi media de luce Falerini:

Cenabreuis iuuat, & prope riuum somnus in herba.

Nec luisse pudet: sed non incidere ludum

Non istic obliquo oculo mea commoda quisquam

B *Limat: nō odio obscuro, morsuq; venenat:*

Rident vicini glebas, & saxa mouentem.

Cum seruis urbana diaria rodere manis.

Horum tu in numerum voto ruis. inuidet usum

Lignorum, & pecoris tibi calo argutus, & horti:

Optat ephippia bos piger: optat arare caballus.

Quam scit uterque, libens, censebo, exerceat artem.

C *MIHI ME REDDENTIS AG.] id est, cuius amœnitate, & salubritate me officijs, negotijsque vrbis defatigatum, reficio, ac recreo. sic Catull. carm. ad Fundum, à cena illa Sextiana se vsque eò grauedine frigida, & frequenti tussi quassatum esse dicit, donec in sinu fundi sui Tiburtis confugerit, ibique se ocymo, & vrtica recurauerit.*

QUINQUE FOCIS] quinque familiis separatim, ac distinctis.

ET QUINQUE BONOS SOLITVM, &c.] intellige ex hoc agro Horatiano, in quo quinque focie essent, quinque homines grandeis natu in oppidum Sabinorum Bariam conuenire solitos, tamquam senatores, qui consultarent, & sententiam dicerent de re Sabinorum communi, & publica. nonnulli arbitrantur eò euocari solitos esse, ut ibi gererent magistratum, alij annotant, Bariam locum esse in Sabinis, ad quem soliti essent transire ad causas agendas. Ego de Baria nihil habeo dicere, præterquam quod aiunt omnes fuisse oppidum in Sabinis aliquando frequentissimum, ac celeberrimum. Hoc etiam lectori testi-

D ficabor, in omnibus ferè libris manuscriptis & Vaticanis, & alijs, legi *Variam*, non *Bariam*. *Varia* autem, cui Appula cognomen est, longè admodum distat à Sabinis.

SPINAS] eleganter spinas ad agrum, animumque retulit: sed agri spinæ, propriè dicuntur: animi spinæ, pro curis, & angoribus, translata. Catullus curas, spinosas appellauit in carmine de nuptiis Pelei, & Thetidis, Spinosas Erycina serens in pectore curas. & Horat. epist. 2. lib. 2. Quid te exempta iuuat spinis de pluribus una?

AN RES] id est, an bona, sic sæpe alibi: ut sat. 5. lib. 2. Et genus & virtus, nisi cum re, vilior alga est.

ET CVRA MORE TVR] quidam libri veteres habent, moratur.

RAPTO] sibi à Parcisi erepto, id est, immature mortuo. sic Catullus ad Manl. ô misero si ater adempte mihi.

INSOLABILITER] ita acerbè, ut nullus consolationi locus sit relictus.

E *MENS, ANIMVS QVE] video, hæc sæpe coniunctè poni à scriptoribus. Terent. Andria, mala mens, malus animus. Lucr. lib. 3. Primum animum dico, mentem quam sepe vocamus. Idem ita vtrumque coniunxit, ut alterum in patrio casu efferret, hoc modo, mens animi, ut lib. quart. Nec ratione alia cum somnus membra profundit, Mens animi vigilat, nisi quod simulacra lace ssunt. Hæc eadem nostros animos. Idem lib. 5. Tenuis enim natura Deum, longèque remota Sensibus a nostris animi vix mente videtur. Idem lib. 6. Perturbata animi mens in merore, metuque. Catull. ad Ortal. Nec potis est dulcis Musarū expromere fatus Mens animi. Plautus in Cistell. Nullam mentem animi habeo: ubi sum ibi non sum: ubi non sum, ibi est animus. Aristoteles autem huiusmodi ἀναλογίαν id est, comparisonem seu proportionem proponit, tum in lib. 1. de morib. ad Nicomach. tum Topicorum primo. αἷς οὐ σῶμα πᾶν ὁψις, ἔτι οὐκ ἐν ψυχῇ, id est, ut in corpore aspectus, sic mens in animo.*

F *ET AMAT SPAT. OBST. RVMP.] id est, & cupit impedimenta omnia, morasque præcidere: & quodammodo è carceribus euolare. amat rumpere, id est, libenter & cupidè rumpit: seu cupit rumpere.*

CLAVSTRA] repagula, carceres. sat. 6. lib. 2. tu pulses omne quod obstat, Ad Macenatem memori si mente recurras.

SVANIM. EST. OD. SORS] quidam libri veteres habent s. n. est od. res: quos non sum secutus, quamuis non damnum.

STVLT. VTER QVE LOC. IMMER. CAVS.] culpam confert in locum, cum ea in ipso hæreat, ut statim subijcit, In culpa est animus, &c. causatur, more Græcorum, αἰνᾶται id est, accusat, criminatur, causam sui angoris, suæque ægritudinis esse dicit. Qui ex animo laborat, id est, cuius animus non est ab omni perturbatione liber, ac solutus, is, cum perpetuò excrucietur, & æstuet, existimat se loco commutando curam, & molestiam ex animo depulsurum: sed magnopere fallitur, nam morbi causa, & principium ægritudi-

A nis inest in animo, non in loco. vide supra annot. ad illum locum Od. 16. lib. 2. *patria quis exsul, &c.*

QVI SE NON EFFUGIT VNQVAM.] sic sup. Oda illa 16. lib. 2. *patria quis exsul Se quoque fugit?*

TV MEDIASTINVS.] sic hanc vocem scriptam reperi in omnibus codicib. antiq. non, vt in vulgatis, *mediastynus*. Est autem vox mera Latina ex duobus nominibus Latinis composita, *medio* & *stando*, non à Græco ἀστυ, vt nonnulli vaticinantur. Ac mediastini serui omnium propemodum sunt laboriosissimi, quippe qui ad omnia ferè ministeria parati, & tanquam in medio positi esse debeant. Nonnulli per mediastinum, seruum balnearioris significari putant. Cato, *ille imperator: tu illi, ac ceteris mediastinus*. Nonius, *Mediastinos, non solum balnearum, sed adiuu quoque ministros, & curatores legimus*. Lucill. 17. *Villicum Aristocrati mediastinum atque bubulcum, Commanducatus corrupit, ad incita adegit*. Quidam eosdem esse putant atque attrienſeis, quos Græci μεσσωλιους, & ἀτρεϊωνους appellant.

TACITA PR. RVRA PET.] rura tacitus expetebas, & exoptabas.

CONSTARE MIHI.] in sententia manere. semper commorationem, & vitam rusticam urbana antepone.

DISCONVENIT INTER MEQVE, ET TE.] eo inter nos dissidemus, ac discrepamus. *disconuenit*, id est, non conuenit. nā impersonale est hoc loco, vt loquuntur Grammatici. suprà epist. 1. personale est, *Æstuat, & vita disconuenit ordine toto*.

INHOSPITA.] ἀξίνα Virg. *Æneid. 5. tot inhospita saxa*.

TESCA.] agrestia, difficilia, inculta, horrida desertaloca. Attius in Philoctete. *Quis tu es mortalis, qui in deserta Lēnia, Et tesca te apportes loca?* ex Varrone & Festo: apud quos tamen non eodem modo scribitur hoc nomen: sed apud alterum *tesqua*, apud alterum *tesca*. libri scripti plerique habent *tesqua*. ego tamen malim scribi *tesca*, vt scriptum est apud Varron. qui deducit à tuendo, vt sint quasi *inesca*. At Scaliger F. mauult à Græco deſcētere, vt dicta sint *tesca*, quasi δέσκα: id est, umbrosa, seu nemorosa.

AMOENA VOCAT.] vocat amabilia, & ad se amanda allicientia: sic Festus.

MECVM QVI SENTIT.] is, qui amat solitudinem, siluas, locaque ab arbitris remota.

PVLCH. PVTAS.] sic habent cod. duo Vatic. Iannoct. Fabr. Raïn. Card. Torn. Russard. Nicot. Cleric. meus: alij vocas, vt vulg. mendosè, opinor.

FORNIX.] prostibulum, ganeum. sat. 2. lib. 1. *Quidam notus homo, cum exiret fornice, mactè Virtute, &c. ead. sat. versu superiore, nisi olenti in fornice stantem.*

VNCTA POPINA.] in qua coquuntur omnis generis obſonia. vnde popino, popinonis, sat. 4. lib. 2. *Quacumque immundis feruent allata popinis*. Lucil. *Infamem, immundam, turpēque odiſſe popinam.*

INCVTIUNT VRBIS DESID.] iniiciunt

tibi vrbis cupiditatem, vel afficiunt te vrbis desiderio. & est tralatio, vt dicimus *incutere timorem, dolorem*. Idem Horat. epist. ad Loll. 2. hoc libr. *ne mox Incutiant aliena tibi peccata pudorem. incutere amorem* Lucret. lib. 1. *Et simul incussit suauem mi in pectus amorem Musarum. incutere tremorem* idē lib. 6. *Et fera vis venti per crebra foramina terra Differtitur, vt horror. & incutit inde tremorē. morbos, idem ibidem, Multa cibos, quæ sunt vitalia, multaque morbos Incutere, & mortem quæ possint accelerare.* Horatius *incutere bellum* sat. 1. lib. 2. *seu quod Lucania bellum Incuteret violenta.* idem ibid. *incutere negotium. ne fortè negoti Incutiat tibi quid sanctarum inscitia legum.* M. Tull. lib. 2. de orat. ad Qu. frat. *Item timor incutitur, aut ex ipsorum periculis, aut ex communibus.* T. Liuius li. 2. *postem iam tenenti Consuli fœdum inter precatationem Deū nuntium incutiunt, mortuum eius filium esse.*

ET QVOD ANGVLVS ISTE.] id est, & hoc alterum tibi vrbis desiderium commouet, quod ager iste, cui colendo te præposui, neque vnam effert, neque cauponam propinquam habet, nec tibi cinam, cuius ad cantum saltēs. angulum Latine per tralationem ponimus, pro lōgino, remoto, abdito, infrequenti loco, vt suprà Od. 6. lib. 2. *Ille terrarum mihi præter omneis Angulus ridet.* M. Tull. in Catil. 2. *nemo non modò Roma, sed nec vllò in angulo totius Italiae oppressus are alieno fuit, quem non ad hoc incredibile sceleris fœdus ascinerit.* angulum à Græco nomine ἄγλῳ dictū esse verisimilius est, quàm ab aduerbio ἔξω.

FERET PIP. ET TH. OCY. V.] id est, numquam feret vnam, cum thus, & piper in Arabia nascantur.

PRÆBERE.] μετῆν, suppeditare, vt Virgil. Georg. 1. *Arbuta sufficere, & flumines præbere salubris.* lege annotation. ad Od. 13. lib. 3.

CVIVS AD STREPITVM.] ad strepitū tibi cinæ tibia canentis, id est, ad strepitum tibiæ, qua canit tibi cinā. suprà epist. 2. *Ad strepitum citharæ cessatum ducere curam.* Od. 3. lib. 4. *Dulcem quæ strepitum Pieri temperas:* ad quē locum plura.

SALIAS.] saltēs non admodum scienter, neque numerosè. saliant enim verius, quàm saltant rustici. idem de arte poët. *saliet, tundet pede terram.*

TERRÆ GRAVIS.] tu grauis terræ. hoc dixit ad exprimendam villici saltantis vel inscī iam, vel contentionem, cuius grauitatem, & pondus terra sentire videatur vt suprà Od. 18. lib. 3. *Gaudet inuisam pepulisse fossor Ter pede terram.* annot. ad Od. 4. lib. 1. Bofius tamen, *terra grauis*, sic accipit: tu terræ grauis salias, vt terram onere leues: tu tanquam terræ grauis, salias, vt eam exonerēs.

ET TAMEN VRGES IAMPRIDEM, &c.] hæc sunt referenda ad ea, quæ sunt suprà. nam, quæ deserta, & inhospita tesqua. vel ad principium epistolæ, *Quem tu fastidis habitatum, &c.* hoc modo, quamuis ager meum fastidias, vel quamuis locum istum sterilem, desertum, & incultum esse dicas, tu tamen arua, quæ iam pridem non fuerunt culta, aut fossa, studiōse, & assiduè fodis, subigis, & colis.

BOVEM DEI VNCTVM.] bouem sciunctum,

A ac separatim ab altero: vel iam dissolutum: quod fit vesperi. idēque βελονὴ nominant Græci tempus vespertinū. annotatum suprā ad Od. 6. li. 3. ibi, *Et iuga demeret Bobus fatigatis. deiunctum* autem excudendum curavi, quattuorlibros manu scriptos secutus.

ET STRICTIS id est, stringendo succisis. sic Virg. in Mœride. *hic, ubi densas Agricola stringunt frondeis.* Idem Georg. 2. *tunc stringe comas, tunc brachia tonde.* Idem primo, *Sed tamen Et quernas glandeis tunc stringere tempus.* eodem libro, *cum flauis messorum induceret aruis Agricola, Et fragili iam stringeret hordea culmo.*

EXPLES] saturas, pascis. Virgil. Georg. 2. *hic piscibus atram Improbus ingluuiem, ranisq; loquacibus explet.* Idem lib. 3. *Æneid. Nam simul expletus dapibus Et.*

ADDIT. OPVS] negotium tibi exhibet præterea, quæ quotidiana sunt, & vsitata: non finit te cessare te exercet.

MVLTA MOLE DOCENDVS] multis mobilis oppositis, in aliam partem auertendus, ne prætore noceat. verbum *docendi* attribuit rei inanimæ, cum animata sola doceantur. sic in epist. ad Pisones. *Seu cursum mutauit iniquum frugibus amnis Doctus iter melius.*

QVĪD NOSTR. CONC. DIV.] quid causæ sit, quamobrem dissentiamus, alioqui maxime concordēs. *concentum*, pro consensione, & concordia posuit translātē. propriē enim συμφωνία significat. quæ constat ex pluribus dissimilibus, & disparibus sonis, proportionē coniunctis, æqualibus, & concordibus. dissoluitur autem & corrumpitur, ubi proportio, & similitudo rationum tollitur, & tum est *symphonia discors*, quam commemorat epist. ad Pisonem, non longē ab extr. Ex disparibus autem sonis debet concentus, seu symphonia cōstare, non paribus, aut iisdē. tum enim etiā corrumpetur, & fieret *ὁμοφωνία* id est, vnius vocis sonus, vt docet Aristoteles lib. 2. polit. ubi disputans aduersus Platonem, seu Socratem, qui communionem vxorum & liberorum & possessionum in suis libris de rep. introduxit eo consilio, vt ciuitas maxime fiat vna, probat, nihilo magis oportere ciuitatem maxime vnā fieri, quam symphoniam fieri *ὁμοφωνίαν*, id est, vnum sonum, aut rhythmū, pedem vnum. eō enim progredetur illa, vt ita dicam, vnitas, vt desineret esse ciuitas, &c.

DIVIDAT] dissoluat, vel discordem efficiat.

QVĒM TENVES] me, quem tenues, &c. sequitur infrā verbum *inuat*.

NITIDIQVE CAPILLI] λιπαροί, vnguento delibati. vt suprā Od. 7. lib. 2. *nitentis Malobathro Syrio capillos.*

IMMUNE] gratis, sine muneribus, vt supr. Od. 12. lib. 4. *non ego te meis Immunem meditor tingere poculis.*

CYNARÆ] amicæ, de qua suprā Od. 13. lib. 3. *sed Cynara breueis Annos fata dederunt.*

RAPACI] qualia sunt scorta. Catull. ad Thallum, puerum impudicum, *Idēque Thalle turbida rapacior procella.*

BIBVLVM] bibacem, vt infrā ep. ad Loll. 2. *Po- tores bibuli media de nocte Falerni.* ita per tralationē bibulam arenam dixit Lucret. lib. 2. *Littoris incurui bibulam lauit equor arenam.*

MEDIA DE LVCE] sat. 8. lib. 2. *dictus hunc illis De mediopotare die.* atque hoc tempore diem frangere dicebantur homines inertes, voluptarij, luxuriosi, in cute curanda occupati: conuiuiaque ad multam noctem nonnumquam producebant. ego igitur (inquit) qui cenis à meridie vsque ad multam noctem productis olim delectabar, nunc breuibus delector magis.

NEC LVSSISSE PVDET, &c.] neque verò me pudet olim cenis longis, ac sumtuosis, deliciisque, ac voluptatibus seruasse, atq; indulgisse, cum atas ferret: sed non constituere modum huiusmodi vitæ, intemperatæ, & libidinosæ. nam hic dies aliam vitam affert, alios mores postulat. *ludere* interdum valet, amori operam dare, vt epist. 2. lib. 2. *Lusisti satis, edisti satis, atque bibisti.* & Od. 13. li. 4. *Ludisq; Et bibis impudens.* Liuius Andr. *Affatim edi, bibi, lusi.*

SED NON INCID. LVD.] sed non facere finem ludi.

NON ISTIC OBLIQ. OCULO, &c.] Non temere (inquit) vitæ rusticæ cupiditate afficior. Nam nemo istic, id est, rure, mea commoda oculo obliquo limat: hoc est nemo meis commodis inuidet: nemo aspectu maligno, & inuido mea commoda fascinat, & minuit. Nam siquam inuidiam mihi conflarent res secundæ meæ, risus vicinorum eam discerneret, atque obrueret.

LIMAT] limare puto esse à lima ductum, non à limis oculis, vt nonnulli volunt, vt sit deterere, attenuare, imminuere. Itaque sic mihi videtur hic locus esse explicandus. Nemo istic obliquo, id est, inuido, aut maleuolo oculo mea commoda atterit, aut minuit. putabant enim veteres, aspectum inimicum, atque infestum alteri nocere. sic Virg. in Palæmone, *Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.* βασκαίνει appellant Græci. & βασκανον τὸν οἰονε φάσιν, id est, ὁφθαλμοῖς καίνοντα, καὶ φθείροντα τὸ ὕπ' αὐτοῦ δεχθέν, id est, qui oculis interficit, & corrumpit quod ab ipso cernitur, vt scribit Theocr. interpres. Quomodo autem fiat fascinatio, vel quamobrem fascinetur pueri maxime, declarat Alex. Aphrod. probl. 53. lib. 2. & Plutarch. lib. e. συμποσια. καὶ τῶν κατὰ βασκαίνειν λεγόμενων disputat. Est & limare interdum copulare, vt ait Nonius Marcellus: quod ad hunc locum non quadrat. vtitur Plautus in Pœnulo. *at vide sis. cum illa numquam limauit caput.* postremo limare significat etiam limo conspuere. Plaut. ibidem *M. curram igitur aliquò ad piscinam, aut lacum, limum petam.* A G. *quid eo opus sit? M. ego dicam: vt tibi Et illi limen caput.*

RID. VIC. GLEB. ET SAXA MOV.] vicini inquit, rident me dum glebas & saxa moueo, similiaque opera rustica facio. ita inuidia in me, & mea commoda nihil valet: neque mihi meis nocere potest. Ridicula, & risum inuidiam ac fascinum depellere atque auertere diximus suprā ad illum locū, *Inuidiam placare paras, &c.* sat. 3. lib. 2.

VENENAT] corrumpit. translatio est. vtitur
Yy iiij &

A & Lucret. lib. 6. *Vt spatium caliquadam de parte venenet.*

CVM SERVIS VRB. DIAR.] tu contrarius in vrbe viuere mauis. diariū, victus est diurnus. Cic. ad Attic. lib. 8. *eo modo autem ambulat Caesar, & iis diariis militum celeritatem incitat, vt timeat, ne citius, quam opus sit, ad Brundisium accesserit.*

RODERE] *σώζω* significat victum aridum, & sollicitum, itaque verbo vsus est muribus conuenienti potius, quam hominibus. Notat hic Porphyrio, *non cum seruis manis, sed cum seruis rodere manis.*

HORVM TV IN NVMER.] in numerum seruorum vrbano- rum.

CALO] qui lignum domi non habet: qui it lignatum foras. Calones (inquit Festus) *militum serui dicti, quia ligneas clauas gerebant, quas Graci *κάλαι* vocant. Cala* (inquit Seruius in 6. *Aeneid.*) dicebant maiores nostri *fusteis*, quos portabant serui sequentes dominos ad proelium. M. Tull. lib. 3. de natur. Deor. *Eos* [Tyndaridas] *tu canterius albis, nullis calonibus obuiam Vati- eno venisse existimas.*

ARGVTVS] astutus, follers, callidus, vafer.

OPTAT EPHIPPIA BOS FIG. OPT.

AR.] *Ephippium* (inquit Nonius) *tegmen equi ad mollem velturam paratū.* Acron notat, aliis ephippia esse sagmata, id est, onera, aliis ea, quæ propè iugum equis curulibus imponuntur. prouerbium conuenit in eos, qui muneris functionem, & conditionem sibi accommodatam, fastidiūt: alienam, & ad quam inepti sunt, expetunt. M. Tull. ad Attic. lib. 5. *Clitella boni sunt imposita. planè non est nostrū onus, sed feremus. modò, si me amas, sim annuus.* Cum his congruit illud Pindari, quod refert Plutarch. *ἐν τῷ ἀεὶ εὐθυμίας, ὃ φ' ἀρμασιν ἵππος, ἐν δ' ἀρότρῳ βῆς· παρὰ ναυὶ ἰθὺναι πᾶσι δελφίς· καὶ τρωὶ δὲ βουλευόντα φόνον κωῖα δὲ θλάθυμον ἐξευρεῖν.* i. equus curui aptus est, bos aratro: Delphinus præter nauem celerissime, & concitatissime rapitur: ei autem, qui apro necem meditetur, canis repertiendus est generosus, & laboriosus, qui aprū adoriri audeat. Ephippium porro equi tergo imponitur, vt in eo infidēs commodius vehatur eques. at ipsa boum terga (vt scribit M. Tull. lib. de natur. Deor. secundo) declarant non esse se ad onus accipiendum figurata: ceruices autem nata ad iugum: tum vires humerorum & latitudines ad aratra extrahenda. Eodem pertinet illud Maximi Tyrii, *λόγω λβ. φέρε, εἴης ἐπιχίρει τὸν βοῦν ὑπολύσας τῶν ἀρότρων καὶ τὸν ἵππον τῶν ἀρμάτων ὑπαλλάξας ἐκατέρω τῶ ἐργασίαν, ὑπαγαγὼν τὸν μὲν βοῦν τῷ ἀρματι, τὸν δὲ ἵππον τῷ ἀρότρῳ, ὅρ' ἐκ ἀνῆν τῶς μὲν τὴν φύσιν παρὲν ομοίως, τῶς δὲ τὰ ζῶα αὐτὰ ὑβείσης, τῶς δὲ τὰς τέχνας αἰμαθής, τῶς δὲ τὴν χεῖραν ἀκερδής, τῶς δὲ τὴν ὑπηρεσίαν καταγέλαστος?* id est, Age, si quis conaretur boue diiuncto ab aratris, & equo à curribus, commutata vtriusque opera, subiungere bouem curui, equum aratro, nonne esset in naturam quidem exlex atque iniustus, in ipsa animalia autem contumeliosus, ad arteis autem rudis atque indoctus, ad vsum verò atque vtilitatem quæstus faciendi ignarus, ad ministerium autem ridiculus?

BOS FIGER,] qui ad arandum natus est, non ad vehendum, neque ad cursum, vt equus. Itaque

BOS FIGER,] qui ad arandum natus est, non ad vehendum, neque ad cursum, vt equus. Itaque

appellatur à Græcis ἀρότρῳ, id est arator. Hesiod. *ἐργ. καὶ ἡμ. Οἶκον μὲν παρὼντα, γυναῖκα τε, βοῦν τ' ἀρότρεα.* id est, domum primū, & mulierem, & bouem aratorem. & Aratus, *τῶν δὲ βοῶν ἐπάσονται ἀρότρεων:* id est, primi autem gustarunt boues aratores.

QVAM SCIT VTERQVE, LIBENS] prouerbium est vulgatissimum: *Quam quisque didicit, eam artem exerceat.* Aristophanes in Vespis, *Ἐρδῃ πῶς ἔκαστος εἰδὲν τέχνην.* apud Ath. lib. 8. in illo Stratonici, hominis falsissimi respōso ad harmonicum illum, qui antea hortorum custos fuerat, cum eo de harmoniis disputantem, scriptum est, *ἄδῃ πῶς, non ἔρδῃ πῶς,* leui immutatione facta, propter eius in quem dicebatur, personam, vitur & M. Tull. epist. ad Attic. eod. lib. quem proximè citauit. *O rem minime aptam, meis moribus, ὃ illum verum, ἔρδῃ πῶς.*

15. AD C. NVMO- nium Valam.

QVÆ sit hiems Velia, quod calum Vala Salerni:

Quorum hominum regio, & qualis via: (nam mihi Baias

Musa superuacuas Antonius: & tamen illis (vnda

Me facit inuisum, gelida cum perluor Per mediū frigus. sanè myrteta relinqui, Dictaq; cessantem nervis elidere morbi Sulfura contemni, vicus gemit, inuidus agris, (tibus audent

Qui caput, & stomachum supponere fon Clusinis: Gabiosq; petūt, & frigida rura. Mutandus locus est: & deuersoria nota Præteragendus equus. quò tendis? non mihi Cumas (bena

Est iter, aut Baias, leua stomachosus ha- Dicet eques. sed equi frenato est auris in ore) (pascat:

Maior utrum populum frumenti copias Collectosne bibant imbreis, puteosne per- emneis

Dulcis aqua: nam vina nihil moror illius ora. (que:

Rure meo possum quiduis perferre, pati- Ad mare cum veni, generosum, & lene requiro: (mānet

Quod curas abigat, quod cum spe diuite In

A Invenas, animūque meum: quod verba
ministret:

Quod me Lucana iuuenem commendet
amica.

Tractus vter plures lepores, vter educet
apros:

Vtra magis pisceis, & echinos aquora
celent:

Pinguis ut inde domum possim, Phæaxq;
reuerti: (est.

Scribere te nobis, tibi nos accredere par
Menius, ut rebus maternis, atq; paternis
Fortiter absuntis, urbanus cœpit haberi,
Scurra vagus, non qui certum præsepe te
neret:

B Impræsus nō qui ciuem dignosceret hoste:
Qualibet in quemuis opprobria fingere
seuus:

Pernicies, & tempestas, barathrumque
macelli, (uaro.

Quicquid quasierat, ventri donabat a-
Hic, ubi nequitia fautoribus, & timidis
nil,

Aut paulum abstulerat, patinas cenabat
omasi,

Vilis & agnina, tribus vrsis quod satis
esset.

Scilicet ut vêtres lamna cādente nepotū
Diceret vrēdos correctus. Menius idem

C Quicquid erat nactus prædæ maioris, v-
bi omne

Verterat in fumum, & cinerem: non her-
cule miror,

Aiebat, si qui comedūt bona, cum sit obeso
Nil melius turdo: nil vulua pulchrius
ampla.

Nimirum hic ego sum. nam tuta, & par-
uula laudo,

Cum res deficiunt: satis inter vilia fortis.
Verum, ubi quid melius contingit, & vn-
ctius, idem

Vos sapere, & solos aio benè viuere, quorū
Cōspicitur nitidis fundata pecunia villis.

AD C. NYMON.] Primum hanc inscriptionem præ se ferunt omnes ferè codices manuscr. & quos in Italia, & quos in Gallia mea vidi. Deinde Fulvius Ursinus, homo & humanissimus, & Græcarum litterarum cognitione præstantissimus mihi ostendit domi suæ argenteum nummū hac ipsa inscriptione, C. NYMONIVS VAALLA gemino AA. similēque & planè geminum domi suæ mihi ostendit Clemens Teuchinus, quem suprà commemoravi. ego tamen Valam excudendum curavi, vnico A. in ceteris, nummorum illorum inscriptionem secutus sum.

QUÆ SIT HIEMS VELIÆ, QVOD, &c.] hæc referenda sunt ad versum, qui est infra, *Scribere te nobis, &c.* ea autem, quæ statim sequuntur, nam mihi Baias Musa, &c. vique ad versum, *Maiores utrum populum, &c.* includenda sunt interpositionis nota. Horatius ab Antonio Musa clarissimo, ac præstantissimo medico edoctus, Baias, Campaniæ oppidum amœnissimum, ad cuius aquas, & ceteras delicias concurrebant homines voluptarij, ad eandemque ægri, quod essent saluberrime, confugiebant, edoctus igitur, Baias minimè sibi esse necessarias, nec ad valetudinem vtileis, cogitat Veliæ, & Salernum proficisci, ibique hiemare. Iccirco petit à Vala, vt scribat ad se, quæ sit illis in locis hiems, quod calum, &c.

NAM MIHI BAIAS, &c.] nam si quæras, cur Veliæ, & Salerni hiemare cogitem, & nō Baijs, Antonius Musa ait, aquas calidas Baiarum mihi esse superuacuas: id est, ad voluptatem gignendam duntaxat valere: ad bonam valetudinem autem inutilem esse. M. Tullius pro Cælio, *si fas est cum à me hominem defendi, qui nullum cōuiuium renuerit, qui vnguentum sumserit, qui Baias viderit.*

ET TAMEN ILLIS ME FACIT] & tametsi de Antonij Musæ sententia Baiarum aquas cōtemnam, & relinquam: mihi tamen Baiæ quodammodo sunt iratæ, & me oderunt, quod frigidis aquis vtar per medium frigus. Suetonius in Augusto, scribit Augustum, quia calida fomenta non proderant, frigidis curari coactum esse.

QVI CAP. ET STOM. SVPP.] hæc vix intelligi possunt, nisi ab ijs, qui experti sunt, tametsi Horatius non obscurè rem ipsam elocutus est. sed memini ego, cum vir clariss. Franc. Turnonius E. R. Card. ad quas Lucenseis de medicorum cōsilio venisset duos ab hinc annos, videre me in ijs locis ægros complurē, ex quibus alij de aquis illis bibebāt, alij lauabātur, alij parteis corporis affectas, vt caput, ventriculum, renes stillicidijs supponebant, & quibus aqua in eas parteis demanabat. Eos horam vnā eodem, quo cœperant, situ manere necesse erat. dies quindecim, aut viginti id factitabant. fontes Clusini autem sunt in Etruria, à Clusio Etruriæ oppido nominati.

MYRTETA] loca myrtis cōsita, quæ sunt Baijs. liber Iannocti, & nonnulli alij habent *myrteta*, quod idem valet à murto Murria Venus.

CESS. NERVIS ELID. M.] elidere, id est, depellere è neruis. cessantem autem morbum intellige, vellongum, & aduersus remedia contumacem,

A tumacem & difficilem curatu: vel ab effectu, quia tardet, & cessare cogat. Articulorum dolores, qui manus, aut pedes infestos habent, significat.

SVLF. CONT. VICVS GEMIT.] Baia molestè ferunt, sulfura, id est, aquas sulfuratas, quæ dicuntur valere ad morbum articulorum leuandum, contemni, ac pro nihilo putari.

MYTANDVS LOCVS EST] alius locus mihi petendus est, quàm Baianus: vel alia via mihi iter faciendum est.

DEVERSORIA NOTA] deuersoria Baiana, seu potius, quæ sunt in via, quæ Baias ducit, vel mihi, vel ipsi equo nota.

PRÆTERAGENDVS] equus est agendus, id est, ducendus præter deuersoria nota.

QVÒ TENDIS?] verba Horatij, aut cuiusvis alius equitis, nota, & solita diuersoria præterire volentis, aut certè se velle simulantis, equumque sponte sua eò se conferentem, ac tendentem reuocantis.

SED EQVI FRENATO EST, &c.] sed equus equitis volutati obtemperat, non quod eius vocem audiat, aut intelligat, sed quod freno doceatur quorsum iter facere debeat. equus enim non aure, sed ore, in quo inest frenum quod sit eundem, sentit, frustra igitur eques vocem adhibet, frustra que stomachatur, cum freno solo quouis equum impellere queat. & fortasse obscure significat, equitem, quamuis sciat sibi frigidis aquis lauari expedire, calidas tamen persequi, & voluptatem vtilitati, bonæque valetudini anteferre: quod si quis probet, intelligere nos oportebit, hunc equitem, quamuis verbo neget se Baias proficisci in animo habere, re tamen, id est, consilio, & freno viam Baianam equo præmonstrare.

MAIOR VTRVM POPVLVM] Velienſeis, an Salernateis. & repete eum, quem dixi, verſum, *Scribere te nobis, &c.*

PYTEOSNE PEREMNEIS] vox *peremnis* ab anni originem ducit: iccirco cum m. & n. scribenda est, *peremnis*. Vnde *peremnia*, in auspicijs M. Tull. lib. 2. de nat. deor. *Nulla peremnia seruantur, nulla ex acuminibus.* Festus, *Peremne dicitur auspicari qui annem, aut aquam, quæ ex sacro oritur, auspicato transit.* Idem *Petronia annis est in Tiberim profluens, quam magistratus auspicato trāsēunt cum in capō quid agere volunt. quod genus auspicij peremne vocatur. annē autē femininē antiqui enuntiabāt.*

DVLCS AQVÆ] sic scriptum reperi in duobus codicibus manuscriptis, vno Vatic. & Iann. atque hanc puto rectam, ac germanam scripturam: non *Iugis*, ut est in vulgatis, & aliis calamo exaratis. nam cum *peremneis* puteos dixerit, superuecaneum sit addere, *Iugis aquæ.* quandoquidem *iugis*, & *peremnis* idem valent: neque verò est, quod quisquam mihi dicat, aquam *αχμορ*, id est, saporis expertem esse oportere, ut scribit Aristot. lib. 2. de el. aia dno. & αιδνωτὸ non igitur dulcem. primum enim dulcem aquam appellat Latini, & γλυκὺ ὕδωρ Græci, quæ non est salia, à marina scilicet distinguentes. ut M. Tull. Verr. de signis. *In hac insula extrema est fons aquæ dulcis, cui nomen Arethusa est, incredibili magnitudine, ple-*

nissimus piscium. idem de natura Deorum lib. 3. *Alii autem solem, lunam, reliqua astra aquis alia dulcibus, alia marinis, &c.* Hirtius de bello Alexandr. *Nam puteis fossis aquam dulcem reperiri posse affirmabat: omnia enim littora naturaliter aqua dulcis venas habere.* Lucr. lib. 6. *Quod genus endo mari spirat fons dulcis aquarum: Quis sciat, & salas circum se dimouet undas.* Virg. Æn. 1. *Intus aqua dulces, vinoque sedilia saxo.* Vitruu. lib. 8. cap. 3. *Supra se autem feruidum emittit in superiora loca vaporem, & ita si qui in his locis, qui sunt supra, fontes dulcis aquæ nascuntur, offensus eo vapore effervescunt inter venas, & ita profluunt incorrupto sapore.* Galen. βιβ. θεωρητ. μεθ. ια, οἷος ὕδατος πινόμενος ἀπάσας κινεῖ τὰς ἐκρείους, καὶ λυτὸν εὐκρατον ἐν γλυκίᾳ ὕδατος. εἰ δὲ καὶ μὴ θεωροῖται ποτὲ καὶ τὴν λέξιν τὸ γλυκὺ, θεωροῦται καὶ ἐν γλῶσσῃ: id est, *vinum si bibatur multa aqua dilutum, & balneum temperatum ex aqua dulci, omnem excretionem, quas appellant, ciet.* Deinde dulcis aqua non est semper accipienda, quæ sit reuera dulcis, & amare contraria: sed, quæ gustatu sit iucunda, quemadmodum ex Hippocrate cognoscere licet lib. 2. de diet. & c. *ἡ δὲ ἀέρ. ὕδατ. π. ὁ μὲν βίβει ὕδατα καὶ φάρμακα, καὶ γλυκύτατα, καὶ λαμβάνει, καὶ λεπτὰ, id est, aqua pluuia leuissima sunt, & dulcissima, & clarissima, & tenuissima.* Postremò Aldus Pius vir doctiss. qui olim Venetijs Græcarum litterarum naufragij reliquias collegit, nobisque tradidit: qui que Paullum Manutium, hominem eloquentissimum suæ probitatis, atque humanitatis effigiem nobis reliquit, iam pridem testatus est, ita scriptum esse in antiquo exemplari, quod habebat domi suæ: & præter eam rationem quam initio de eius sententia proposui, exemplū profertè Virgilio Daphn. *Dulcis aqua saliente sitim restinguere riuo.*

NAM VINA NIHIL MOROR] vina, quæ illic nascuntur, non magni facio: non desidero. sic Plaut. in Trucul. *satis est mihi tua salutis: nihil moror, non saluo.* Virg. Æn. 5. *nec dona moror.*

RVRE MEO POSSVM, &c.] huius loci hæc sententia est, Cum rure sum, & in villa mea, tenui fimo apparatu contentus sum, & quouis cibo, ac potione æquo animo vtor: sed, ad mare cum veni, exempli causa, in Campaniam, aut Lucaniam: vinum generosum & lene victumque mūdiorem, atque elegantiorē sequor, ac desidero. Itaque versus proximus *Ad mare cum veni, nō est,* (ut fit vulgò) ab hoc diuellendus, sed cum eo coniungendus. Non dissimulabo autem in nonnullis libris vet. scriptum esse *quiduis sufferre p. q.*

MANET] diffundatur, dimanet, didatur in corpus, & animum. sed quomodo vinum in animum manare potest? re vera non potest. sed ex cōtagione corporis vini potu concalefacti excitantur animorum motus.

MINISTRET] suppeditet: præbeat. sed si vina illius oræ nihil moratur Horatius, qui potest in illis locis vinum generosum requirere? pugnant enim nihil morari, & requirere. Intellige meliora vina ex alijs locis eò supportari, quemadmodum fieri solet.

ECHINOS] de echinis sup. notauimus quædā ad Od. 5. epod. & alibi.

A **PHΛΑΧΟΥΕ**] corpore benè curato, & nitida cute, quales erant Phæaces, homines voluptarij, conuiuijs, citharis, choreis, & ceteris delicijs, ac luxuriæ dediti. vide Hom. *ὁδυσσ. δ.* & sup. ann. ad epist. 2.

ACCREDERE] vitur hoc verbo & Lucr. lib. 3. *facile hoc accredere possis, Semina sæpe in eodem, ut nunc sunt, ordine posita.* & Plaut.

MÆNIVS, VT REBVS, &c.] quidam hæc, quæ sequuntur, à superiore epistola separant: sed minus rectè. vna est enim epistola vsque ad eam, quæ est, ad Quinctium. coherent autem hæc cum versiculo illo, *Pinguis ut inde domum possim, &c.* Ac proponit exemplum luxuriosi cuiusdam hominis nomine Mænij, cognomine Pantolabi, cui se in eo similem esse dicit, quod quemadmodum ille, cum habebat, unde sumtum faceret, sumtuosissimè, & luxuriosissimè epulabatur: cum res dederat, parsimoniam victus, & frugalitatem colebat: ita ipse, cum defunt facultates, victu tenui, & modico contentus est: cum abundat autem, & cum

B aliquid amplius, & lautius nactus est, diuitum fortunas ait se laudare, & in pecunia, & fundorum fructibus benè, beatèque viuendi facultatem collocare. Porro huius Mænij nobilitata est multorum scriptorum literis luxuria: ab eoque Meniana dicta esse putantur. M. Tull. Acad. 2. *Ut enim ij, qui nisi sub nube solem non ferunt, ite ille (Antiochus) cum æstuarer, veterum, ut Menianorum, sic Academicorum umbram secutus est.* Sextus Pompeius, *Meniana adificia à Menio sunt appellata. Is enim primus vltra columnas extendit tigna, quo ampliaretur superiora.* Hinc columna Menia, seu Meniana, ad quam Triumviri capitales de eorum maleficijs, qui ciues Romani non erant, cognoscebant: quam solam Menius amplissimo patrimonio consumpto, & domo vendita exceperat, unde spectaret gladiatores. M. Tullius columnam nominat simpliciter in Cluentiana, *Manilium plerique noratis, non ille honorem à pueritia, non studia virtutis, non vllum existimationis bonæ fructum unquam cogitauerat: sed expetulant, atque improbo scurra, in discordijs ciuitatis ad eam columnam, ad quam multorum sæpe conuiuijs perductus erat, tū suffragijs populi peruenerat.* Idem de accusatore in Verr. constit. Meniam columnam dicit: *vobis autem tanta inopia reorum est, ut mihi causam præripere conemini potius, quam aliquos à Columna Menia vestri ordinis reos reperiatis?* ad quem locū Asconius. *Menius cum domum suam venderet Catoni & Flacco censoribus, ut ibi Basilica edificaretur, sibi exceperat ius vnius columnæ, super quam tectum projiceret ex pronolantibus tabulatis, unde ipse & posterius eius spectare munus gladiatorum possent, quod etiam tum in foro dabatur.* Ex illo igitur columna Menia vocata est. Alij Menianam columnam, & Meniana adificia à C. Menio P. F. qui censor fuit cum L. Papirio Crasso an. ccccxxxv. cui propterea quod de Antiatis, alijsque priscis Latinis triumphauit, columna data est, dicta esse volunt. quæ de re lege Plin. lib. 34. Vtrum autem Menius sine diphthongo, an Mænius cum diphthongo scribendum sit, viderint docti. in marmoribus qui dem antiquis Mænius cum diphthongo æ. in-

cisum sæpe legi.

FORTITER] strenuè, impigrè, non timide, neque ignauè. Sed videtur improprie dictum. Nam, ut docet Aristoteles lib. 4. de moribus ad Nicomach. Fortitudo versatur in rebus & terribilibus & fiduciam afferentibus: non in pecunia. itaque dicimus proprie aliquem fortiter periculum adire pro patria: non fortiter pecuniam largiri, aut profundere. hoc enim est liberalitatis, & profusionis. Nam liberalitas in pecuniæ donatione, atque acceptione versatur. Idem lib. 2. de repub. disputans contra Platonem, disertè dicit non licere, seu non esse pote, leniter, aut fortiter uti patrimonio suo, aut re sua familiari: moderatè autem, & liberaliter, licere. Itaque necessarium est hos duos vsus tantum in re familiari, & pecunia versari, nempe moderatum, seu temperatum, & liberalem, quorum tamen vtriusque contrarij intelligendi sunt in eadem re locum habere, nempe fieri posse, ut quis dicatur & largiri pecuniam profuse, & dare parce atque illiberaliter: & item immoderatè, seu intemperanter pecuniam profundere, & contrà, &c. Verba Aristotelis hæc sunt lib. 2. Politic. *Ἐπὶ μόνῃ γ' εἰς τὴν εἰς αἰετὴν ἀπὸ τοῦ νόμου χερσὶν ἔχουσιν, οἱ τοιοῦτοι ἀνδρες, ἢ ἀνδρείους χερσὶν ἔχουσιν, οἱ τοιοῦτοι δὲ καὶ ἐλευθερίους ὄντιν. ὥστε καὶ πᾶς χερσὶν ἔχων ἀνδρῶν καὶ αὐτῶν εἶναι ταῦτα: id est, Nam soli hi habitus [frugalitas & liberalitas] in vsu bonorum, sunt laudabiles & expetendi. Verbi gratia, non est, seu non licet leniter, aut fortiter bonis ac facultatibus suis uti, frugaliter verò & liberaliter licet. Quare & hos vsus necessarium est in bonis, & pecuniis versari. Quid igitur dicendum? vel fortiter Horat. posuit improprie pro effuse: seu profuse: vel eò spectauit, quod qui rem suam dissipat & perdit, se ipsum perdit, & interimit quia vita sine re tolerari non potest. quemadmodum igitur dicitur qui mortem fortiter oppetere, qui se offert in discrimen vitæ, pugnans pro patria: ita & qui rem suam effuse dissipat, dicitur hic ab Horatio fortiter patrimonium suum absumere, quia hoc facto moriatur necesse est. proprie dixit sat. 3. nil verbi percas quin fortiter, addam.*

VRBANVS] *ἐὺσεβάπλος*, ut risu mouendo sibi ad diuitum mentes aditum compararet.

COEPIT HABERI] coeptus est haberi. sic enim antiquiores loquebantur.

SCURRA] *βωμολόχος*, alienarum mensarum insidiator: qui risum mouebat diuitibus, pastus causa. sat. 7. lib. 2. *Scurra Volanerijs*. quamquam scurra nomen etiam vrbis hominibus, & facietis tribuebatur. Plautus Trinummio. *neque per iurijs, Quam vrbani assidui ciues, quos scurras vocant.* Idem Mostell. *Tu urbanus vero scurra, delicia populi, Rus mihi obiectas?* Idem Epidico. T. *Scurra es.* E. scio te esse equidem hominem militarem. M. Tul. pro Quinct. *Nam neq. parum faciet scurra Sextus Neuius, neque inhumanus praco est vniquā existimatus.*

VAGVS] modò hanc, modò illam mensam cōfectans: ut statim interpretatur.

NON QUI CERT. PRÆSEPE TEN.] declarat vocem, quæ antecedit *vagus*. non enim domi suæ cibum capiebat, sed mensas alienas sectabatur

A Et abatur: neque semper easdem, sed alias, atque alias. & est tralatio ab equis, per quam significat, homines gatturis virio, & abdomini deditos, bestiarum esse simileis.

IMPR. NON QVI CIVEM, &c.] id est, qui foccus, & impransus ita ferus erat, & inhumanus, ut ciuem ab hoste non distingueret, sed cuius petulantissimè malediceret: atque hæc tam libera, atque impunita petulantia, ac maledicentia, facilem ei ad diuitum mēsas aditum patefaciebat, ne quod in se crimen confingeret, metuentium. extat epigramma Græcum lib. 2. hac sententia, nos vesperi, cum bibimus, homines esse: manè autem, dum sicci sumus, feras inter nos esse. *Ἀνθρώποι δείλην, ὅτε πίνομεν· ὡς δὲ γέννηται Ὀρβρος, ἔσσι' ἀλλήλους θήρες ἐγερόμεθα.*

FINGERE SÆVVS] sauus in confingendis in quemvis criminibus, & congerendis maledictis: atque iccirco diuitibus horribilis.

BARATHRVMQVE MACELLI] id est, qui, quæcumque è macello obsonia petuntur, deuoraret, & in ventrem, tanquam in barathrum quoddam conijceret, atque abderet. fuit autem barathrum locus in terram altissimè depressus Athenis, in quem præcipientes detrudebantur malefici, & scelerati. Commemorat Pausanias in Arcad. barathra quædam ad Phœneum urbem, quæ *χαροποιήματα* appellat, id est, manufacta, eo cōsilio ab Hercule instituta, ut aquam ex propinquis montibus defluentem, agrósque Phœneensium obruentem exciperent. Barathrum (inquit Sex. Pompeius Festus) appellant Græci, locum præcipientem, unde emergi non possit, dictum ab eo, quod est *βαθύς*.

QVICQVID QVÆSIERAT] quicquid lucrifecerat, quicquid labore, aut opera sua pepererat.

HIC V. NEQV. FAVT.] Hic Manius cum diuitibus, qui plerumque nequissimis hominibus velutilenonibus, scurris, aleatoribus, ganeonibus fauent, ac benignè faciunt potius, quam viris bonis. &c.

TIMIDIS] sic repeti scriptum in duobus cod. Vatic. & Iann. Faern. Tornel. non, ut alij librorum arrogantissimi corruptores, reposuerant, *tumidis*. ac testatur quoque P. Victorius, quem semper honoris caula nominatum volo, ita scriptum esse in vno, atque altero codice antiquo: idemque hunc locum hoc modo explicat, intelligere oportere scurras eosdem fuisse, & sycophantas: quos diuites, propterea quod sibi ab eis metuerent, studiosè, & crebrò ad cenam vocabant, & liberaliter, prolixèque accipiebant.

PATINAS CENABAT OMASI VILIS, &c.] tanta erat huius scurræ edacitas, ut cum epulæ lautiores, cariorèsq; eum deficerent, maximam sibi vilissimorum, & plebeiorum ciborum copiam apponendam curaret. agninum omasum dixit, ut distingueret à bubulo: de quo Plin. lib. 8. cap. 45. Horat. sat. 5. lib. 2. *Scu pingui tentus omaso Furius hibernas cana niue conspuet alpeis.* Patinas omasi cenare dixit, ut epist. ad Scævam, *Si pranderet olus.* & epist. 2. lib. 2. *Emtum cenat olus.* & sat. ult. lib. 2. *Nos (inquam) cenamus aueis.* Sed non est dissimulandum, in aliquot libris manuscriptis, ita

legi, *patinas cenabat omasi, Vilis & agnina, &c.* quæ scriptura fortasse recta est: in voce *agnina* autem subintelligendum, *carnis*. de omaso supra ad sat. 5. lib. 1. Præterea quidam legunt *tabulas*, pro *patinas*: quo nomine scilicet maior significaretur edacitas. Græci *πίνακας* dicunt.

TRIBVS VRSIS QVOD SATIS ESSET] edacitatem hominis declarat loquendi genere hyperbolico.

SCILICET VT VENTRES] ita scilicet, ut nepotum luxuriam supplicio acerrimo coercendam esse diceret, inopia & egestate correctus, id est, ut Græci dicunt, *σωφρονισθεὶς*, vel potius corrector, ut mox dicemus. coniunge *ventres*, cum patrio casu nepotum.

LAMNA CANDENTE] lamina candente, genus cruciatus fuisse apparet vel ex illis verbis Ciceronis lib. 5. accus. *quid, cum ignes, candentesque lamina, ceterique cruciatus admouebantur?* quamquā eo loco Ciceronis quidam libri habent, *ardentesque*. quam scripturam non probo. lamina enim candens dicitur, non ardens. Erant autem laminae, crustæ ferreæ, quæ igni candefactæ, admouebantur nocentium corporibus.

CORRECTVS] hunc locum in omnibus libris vulgatis & manuscriptis, in quibus legitur partim *correctus*, partim *corruptus*, deprauatum esse puto, & emendandum, *corrector*, ut sit ironia, hoc modo. ubi nihil abstulerat à diuitibus, & profusus hominibus, & nihil habebat opipari, quod esset, nepotes & luxuriosos dicebat esse castigandos, & grauib; supplicijs afficiendos, ut corrector quidam, & magister morum. sic Terent. Adolph. *si illud, quod est maxime opus, iactu non cadit illud, quod cecidit forte, id arte ut corrigas.* Dem. *Corrector. nepe tua arte, &c.* Nuper quidem paullo ante hanc secundam editionem, ita scriptum vidi in vno antiquissimo codice manuscripto.

MENIVS IDEM] quidam libri veteres habent. *Bestius idem*. nonnulli sic, *diceret vrendos corruptus*, al. *correctus Bestius idem, &c.*

VERTERAT IN FVM. ET CIN.] confecerat, consumserat. *καταπιδεν* dicunt Græci, ut mihi nuper indicauit Scaliger F. Æschylus *καταπιδιμένοις* pro mortuis, & sepultis vsurpauit. sic ille de fratribus Thebanis, *ἐκ ἀναμφοτέρως μὲν καταπιδιμένοις*: id est, ἀφανισθέντες, seu de medio sublatis. Sed fortasse vertere in fumum & cinerem bona sua dicuntur planè decoctores. Præterea quid si dicamus, Horatium spectauisse illud sacrificij genus, quod fiebat Herculi propter viam, in quo id, quod ex epulis superabat, igni consumebatur?

SIQVI COMEDVNT BONA] omnes codices manuscripti, quos quidem viderim, hanc scripturam tuentur, ac retinent: omnes viri docti probant: nonnulli tamen indoctissimi homines corrupta vera scriptura, *comedunt bene*, supposuerant. Est autem vsitatissimum loquendi genus bonis scriptorib; *bona comedere*. M. Tull. pro Flacco, *Quid attinuit hanc urbem relinquere, libertate tam præclara carere? adire periculum nauigandi? quasi bona comedere Roma non liceret.* Idem epist. ad Pap. Pætum, lib. 9. *sed cura si me amas, ut valeas, ne ego te iacente bona*

A *bona tua comedim.* sic enim legit Non. Marcellus. Catull. in Cael. *Ut ista vestra diffututa mentula Ducenties comesset, aut trecenties?* Iterum M. Tullius in Sextiana, *utrum ego tibi patrimonium eripui Gelli, an tu comedisti?* Nonius, *Edæpol qui paternam comest pecuniam, &c.* Græci dicunt *καταφαγὴν τὴν οἰάν*, & *κατὰ δὲν τὰ πατρῶα*. Itaque comedum, & comedonem, bona sua consumentem veteres dixerunt, ut ait Festus.

CVM SIT OBESO NIL MEL. TURDO] turdum & vuluam exempli causa posuit, ut eas & gratissimas, & lautissimas. de turdo dicere nihil est necesse, vuluam suillam autem apud Athenæum laudat Archestratus ὁ δολιχόδαλος, id est, obsoniorum optimus artifex, eamque *μητρὰν ὄος* nominat. *Γαστήρ καὶ μήτηρ* ἄνθρωπος ἐν περικύβητι, *ἐντὶ ὄρεϊ δριμύτι*, id est, ventrem, & vuluam profundam suis, in cumino & aceto. obeso autem, id est, pingui: quamvis aliter vsurparit Næuius apud Gelh. lib. 19. cap. 7. *Corpore, pectoreque undique obeso, Ac mente exfensa, tardigemulo senio oppressum.*

B NIMIR. HIC EGO SVM] nimirum (inquit Horatius) huic Mænio simillimus sum. admonuimus alibi prouocabulum *hic* apud hunc poetam, referri semper ad id, quod antecedit.

SATIS INTER VILIA FORTIS] satis fortiter, satis forti animo, satis patienter vilibus cibis famem explens.

VNCTIV] delicatius, sumtuosius, apparatius. sic Catullus per vncta patrimonia, ampla & opima significat, in Cæsarem. *Quid hunc (malum) sonetis? aut quid hic potest, Nisi vncta deuorare patrimonia?* Horat. in epist. de arte poet. *Si verò est, vnctum recte qui ponere possit.* vnctum interdum vnguento delibutum: ut epist. ad Scæuam hoc lib. *accedes siccus ad vnctum.* translato dixit M. Tullius ad Brutum. *Iam enim erat vnctior quedam, splendidiorg, loquendi consuetudo.*

VOS SAPERE] quasi vera sapientia, & vera virtus sit, diuitem esse, & habere unde tibi bona facere possis.

C BENE VIVERE] bene viuere hoc loco valet, beatè viuere, non, ut apud M. Tull. lib. 2. de finib. *Hos ego asotos bene quidem viuere, at beatè numquā dixerim.* Idem tamen eodem lib. paullo post illum locum, ostendit ex Lucillij sententia numquam bene cenasse Gallonium, hominem luxuriosum, quia quod bene (inquit) id rectè, frugaliter, honestè: ille porro male, prauè, nequiter, turpiter cenabat. Plato item in Critone vult hoc solidum, ac fixum esse *τὸ εὖ ζῆν*, τὸ καλῶς καὶ δικαίως ζῆν ταὐτὸν εἶναι: id est, bene viuere idè esse, atque honestè & iustè viuere. Item apud Aristotelem *εὖ ζῆν* valet beatè viuere.

QUORVM CONSPICITVR NITID. FVND.] i. quorum pecunia ab incerto aliquo questu non pendet. sed in prædiorum, ac fundorum fructibus posita est. nitidas autem villas appellat, refertas, vberes, opimas, & fructuosas.

16 AD QVINCTIVM.

NE perconteris, fundus meus, optime Quincti,

Aruo pascat heru: an bacis opuletet oliuæ: Pomisne, & pratis, an amicta vitibus ulmo:

Scribetur tibi forma loquaciter, & situs agri.

Continui montes, nisi dissociantur opaca Valle: sed ut veniens dextrum latus aspi-

ciat sol: Lauu discedens curru fugiente vaporet. Tèperie laudes. quid, si rubicunda benignè, Corna vepres, & pruna ferant? si quercus, & ilex,

Multa fruge pecus, multa dominum iuuet umbra?

Dicas adductum propius frondere Tarentum.

Fonsetiā riuo dare nomē idoneus, ut nec Frigidior Thracam, nec purior ambiat Hebrus,

Infirmo capiti fluit utilis, utilis aluo:

Hæ latebræ dulces, etiā (si credis) amœnæ

Incolumem tibi me præstant Septembribus horis.

Tu rectè viuis, si curas esse, quod audis.

Lactamus iam pridem omnis te Roma beatum.

Sed vereor, necui de te plus, quàm tibi, credas:

Nè ve putes alium sapiēte, bonoque beatum:

Neu, si te populus sanū, recteq; valentem

Dictitet, occultā febrē sub tēpus edendi

Disimules, donec manibus tremor incidat vnctis:

Stultorum incurata pudor malus ulcera celat.

Si quis bella tibi terra pugnata marique

Dicat: & his verbis vacuas permulceat aureis:

Tēne magis saluum populus velit an populum tu:

Seruet in ambiguo, qui consulit, & tibi, & urbi,

ZZ Iupiter

- A *Iupiter: Augusti laudes agnoscere possis.*
Cum pateris sapiens, emendatusque vocari:
Respondésne tuo, dic sodes, nomine? nēpe
Vir bonus, & prudens dici delector ego,
actu.
Qui dedit hoc hodie, cras, si volet, aufe-
ret: ut si
Detulerit fasceis indigno, detrahet idem:
Pone: meum est, inquit: pono: tristisque
recedo.
Idem si clamet furem, neget esse pudicum:
Contendat laqueo collū pressisse paternū:
Mordeat opprobriis falsis, mutemque co-
lores?
- B *Falsus honor iuuat, & mendax infamia*
terret
Quem, nisi mendosum, & mendacem?
vir bonus est quis?
Qui consulta patrum, qui leges, iurāque
seruat:
Quo multa, magnaq; secātur iudice lites:
Quo responfore, & quo causa teste te-
nentur.
Sed videt hunc omnis domus, & vicinia
tota
Introrsum turpē, speciosum pelle decora.
Nec furtum feci, nec fugi, si mihi dicat
Seruus: habes pretiū: loris nō vreris, aio.
- C *Non hominem occidi non pascas in cruce*
coruos.
Sum bonus, & frugi renuit, negat atque
Sabellus.
Cautus enim metuit foueam lupus: acci-
piterque
Suspectos laqueos: & opertum miluius
hamum.
Oderunt peccare boni virtutis amore.
Tu nihil admittes in te formidine pœnæ.
Sit spes fallendi: miscebis sacra profanis:
Nam de mille fabæ modijs, cūm surripis
unum: (men: esto.
Est damnum leuius mihi, non facinus ta-
- Vir bonus, omne forum quem spectat, & D*
omne tribunal,
Quandocumque deos vel porco, vel boue
placat:
Iane pater, clarè: clarè cum dixit Apollo:
Labra mouet metuens audiri: pulchra
Lauerna
Da mihi fallere: da iustum, sanctūmque
videri:
Noctem peccatis, & fraudibus obijce nu-
bem.
Quī melior seruo, quī liberior sit avarus,
In triuijs fixum cūm se demittit ob assem,
Non video. nam, qui cupiet, metuet quo-
que: porrò,
- E *Qui metuens uiuet, liber mihi non erit*
umquam.
Perdidi arma: locū virtutis deseruit, qui
Sēper in augenda festinat, & obruitur re.
Vedere cūm possis captiui, occidere noli.
Seruiet utiliter sine pascat durus, aretq;:
Nauiget: ac medijs hiemet mercator in
undis:
Annonæ profit: portet frumēta, penūsque
Vir bonus & sapiens audebit dicere, Pen
theu
Rector Thebarū, quid me perferre, patiq;
Indignum coges? adimam bona. nempe pe-
cus, rem,
Lectos, argentū. tollas licet in manicis, & F
Compedibus seuo te sub custode tenebo.
Ipse deus, simulatq; volam, me soluet, opi-
nor.
Hoc sentit, moriar. mors ultima lineare-
rum est.
- OPULENTET] ditet, locupletet. opulenti (inquit Festus) dicuntur rebus terrestribus copiosi.
- AN AMICTA VITIBVS VLMO.] quam vitium maritam nominat Catull. vide annot. ad illa verba, *Altas maritat populos*, Od. 2. epod.
- CONTINVI MONTES, NISI DIS-
- so c.] continui sunt montes, coniuncti & continentes, nisi quod vallis est interiecta, qua separantur. sed quid opus fuit hac exceptione, cum sine valle mons ne intelligi quidem possit? continui

A tinui quidem hi montes sua quisque valle alius ab alio distinguebantur, sed erat hæc vallis, in qua situs erat fundus Horatianus, ceteris maior, explicatior, longior, ac latior, per quam montes illi alioqui continui, disparabantur.

SED UT VENIENS, &c.] sed ita est hæc vallis opaca, ut eam sol & exortiens aspiciat, & occidens vaporet. dextrum igitur fundi latus spectabat solem orientem: sinistrum, occidentem.

CURRUM FUGIENTE] de curru solis, vide quæ notavi supra ad Od. 6. lib. 3. ibi, *abeunte curru*. significat autem per currum solis fugientem, solem occidentem.

VAPORET] tepesciat, calefaciat. vapor enim calorem significat, ut Lucr. lib. 1. *Dissiliuntq; ferro ferventia saxa vapore*. ibid. *Æstifer ignis vit lumen iacit, atque vaporem*. & lib. 2. *At vaporis, quæ sol mittit, lumenque serenum*, Non per inane meat vacuum. & lib. 5. *Multa videmus enim caelestibus incita flammis fulgere, cum cali donavit plaga vapores*. Idem Lucretius vaporandi verbum, facit absolutum. lib. 6. *Invidia quoniam, cum fulmine, summa vaporant* Plerumque, & qua sunt alijs magis edita cumque. vide ann. ad 3. epod.

B TEMPERIEM LAVDES] calis & loci temperiem merito laudaveris.

QVID, SI RUBICUNDA BENIGNE, &c.] sententia huius loci hæc est, quid dicas, si & frutices corna ferant, & quercus, ceteraque id genus arbores, partim glandem affatim pecori suppeditent, partim umbram domino præbeant? tum profecto dicere possis, fundum meum amœnitate, & fertilitate cum Tarento comparari posse, atque adeo Tarentum ipsum in fundum meum translatum esse. in duobus cod. Vatic. & Iannoct. Faern. Torn. scriptum est, *Quod si*, &c. sine interrogationis nota.

BENIGNE] largè, copiosè, ut alibi diximus.

MULTA FRUGE] glande. sed cur glandem frugem appellavit, cum glans, & fruges quodam modo videantur inter se opponi? sic enim M. Tullius in perf. oratore, *Quæ est autem in hominibus tanta perversitas, ut inuentis frugibus glande vescantur?* Idem acc. lib. 4. *nā & natas esse has in locis deas, & fruges in ea terra primum repertas arbitratur*. adde proverbia. *ἄνθρωπος ἐκ πύργου*, id est, satis quercus.

C TARENTUM] urbem & amœnam, & admodum pacatam: quam sæpe laudat Horat. ut Od. 6. lib. 2. *Dulce pellitis ouibus Galeis Flumen*, & regnata petam Laconi Rura Phalantho. & epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *mihic iam non regia Roma, sed vacuum Tibur placet, aut imbelles Tarentum*.

FONS ETIAM RIVO DARE NOMEN IDONEVS] fons tam salubris, purus, gelidus, & vber, ut dignus sit, cuius riuus ab eo nominetur. Digentiam significat, de quo 18. epist. ad Lolium 2.

THRACAM] Θράκη, ut supra ad Iul. Florum, *Thracæne vos, Ebrusque nivali compede vincit*, &c.

SEPTEMBRIB. HORIS] illo anni tempore: ut epistola de arte poet. *sub verni temporis horâ*. septembre tempus autem dixit, ut fundi sui amœ-

nitatem, & salubritatem demonstret ac declaret, qui tempore anni maximè insalubri, Horatiū saluum & rectè valentem præster amicis.

QVOD AVDIS] quod diceris, ut supra, *rexque, patèrque Audistis coram*, epist. ad Mæcen. 2.

SED VEREOR, NE CVI DE TE, &c.] id est, vereor ne te aliorum sermone de te, magis, quam tua conscientia metiaris, ita ut si illi te virum bonum, aut beatum prædicent, tu illis credas, etiam si aliter esse scias: sin contra te improbum, & miserum dicant, eorum verbis commovearis. huic loco similis est locus ille Aristotel. lib. 1. de morib. ad Nicom. *ἐν δ' εἰκάσι τὴν πρῶτην διακρίνῃ τὰ πιστεύοντων ἐν τῷ ἀγαθῷ εἶναι*, quem sic vertimus, *Præterea verò eo videntur honorem persequi, ut seipsos bonos esse credant*. Atque hanc Aristotelis sententiam suo loco explanauimus. sic M. Tull. de Finib. lib. 2. in Epicureos, *Ita quod certissimum est, pro vera, certaque iustitia simulationem nobis iustitiæ traditis, præcipitisq; quodammodo, ut nostram stabilem conscientiam contemnuamus, aliorum errantem opinionem aucupemur*. Præclara igitur laus illa Amphiarai apud Æschyl. *Ὁ δὲ δόκειν ἀεὶ εἶναι, ἀλλ' εἶναι θέλει, βαθεῖαν αὐτοῦ διὰ σφενδὸς καρπύμενος*. Ἀφ' ἧς τὰ κείνα βλαστάνει βουλευµατα. id est, Non enim videri vir optimus, sed esse vult, ex profunda mentis gleba fructus percipiens: Ex qua considerata pullulant consilia.

ALIVM SAPIENTE, &c.] id est alium à sapiente: insipientem, sapienti dissimilem, ut epist. 1. lib. 2. *Edicto vetuit, ne quis se præter Apellem Pingeret, aut alius Lysippo duceret æra*, &c. vide quæ notata sunt ad illum locum sat. 3. lib. 2. *Quis species alias veris*, &c. Qui autem dicunt hic esse *εὐαμαγὴν*, & beatum positum pro beatiorum desipiunt.

SVB TEMPVS] paullo ante tempus, vel circiter tempus.

PVDOR MALVS] pudor vitiosus: *δυσωρία* Græci vocant: de quo scribit Plutarchus libellum utilissimum. sat. 3. lib. 2. *pudor (inquit) te malus urget, Insanos qui inter vereare insanus haberi*. ob hunc vitiosum pudorem, dii immortales, quàm multa peccamus? quàm multa virtutis officia pretermittimus, dum populi sermonem reformidamus, si ab eo vita, factisque dissentiamus? de quo venustissimè, ut omnia, scripsit Io. Casa Florentinus, antistes ecclesiæ Beneuētanae, vir cum primis eruditus: qui non ita dudum Romæ est mortuus, his verbis, *Debueram dudum crinem secuisse decorum: Hoc est, argentum, comites, & stragula, cenas, Lususq; & musas missas fecisse loquacis, Intrepidus nuper corruptæ mentis, & acer Corrector. sed enim prauus populi pudor obstat. Hinc propter pauidi phaleris amicumur ineptis. Nec sicci madidam audemus veriti benepotum Conuiuia vulgus, collo demisse coronâ*, &c.

BELLA TIBI PVGNATA] id est, bella abs te gesta, seu prælia commissa. pugnare pugnam etiam M. Tull. dixit, ut annotauimus supr. ad Od. 6. lib. 2. ibi, & regnata petam Laconi Rura Phalantho.

VACVAS] inaneis, stultas, assentationi patentes, ut supra Od. 18. lib. 1. *vacuum verticem* dixit.

TENE MAGIS SALVVM, &c.] hæc oratio
Zz ij neque

A neque ad Quintiū aptè cōuenit, neque omnino ad quemquam alium, quā ad Augustum. estque verisimile verum esse alicuius poetæ illius temporis, Augusto assentantis. Si quis igitur (inquit) tecum ita loquatur, Vtrum tu cupidior sis populi salutis, an tuæ populus, dubium est, atque incertum: faxitque Deus, ne huius rei periculum fiat, id est, ut quā diutissimè viuas, ne te mortuo, ex desiderio tui, populi que mæore intelligatur quā sis carus populo: si quis igitur huiusmodi orationem tecum habeat, facillè intelligere possis, taleis laudes ad te non quadrare, sed ad Augustum: itaque continuo eas respueis.

SERuet IN AMBIGVO] ita legendum, non *Seruat*, ut habent quidam libri corrupti. est enim benè precantis oratio.

AVG. LAUD. AGNOSC. POSS.] hæc sunt legenda enuntiando, & sine interrogationis nota.

B CVM PATERIS SAPIENS, &c.] Latinorum more dixisset, cum pateris te sapientē, emendatūque vocari. nunc autem Græcorum exemplo locutus est, ut annot. sup. Od. 2. libr. 1. *patiens vocari Caesaris ultor*.

RESP. NE TVO, DIC SOD. NOM.] cum te aliquis sapientem, atque ab omni vitio integrum appellat, tibine hæc nomina conuenire existimas? itane respondes, quasi nominatim sis appellatus?

NEMPE VIR BONVS, &c.] respondet ipse Horatius per concessionem quandam. nempe, ne mo est, qui non delectetur viri boni, & sapientis appellatione: sed, cum hæc appellatio, atque laudatio pendeat ab arbitrio, & libidine populi: atque idem possit cras eam adimere, qui hodie dedit: non est, cur ea tantopere delectemur. ostendit, famam popularem, incertissimum & leuissimum quiddam esse, neque viri boni existimationem ex opinione vulgi, sed ex virtute, & recta conscientia pendere.

C VT SI DETVLERIT F.] ut si populus Rodetulerit consulatum indigno, idem adimet. honor enim (ut scribit Aristot. libr. 1. de moribus ad Nicom.) videtur in iis esse, qui honorem deferunt, non in eo, qui honorem consequitur, id est, in illorum potestate situs esse, non in huius. *δοκεῖ δὲ οὐ πῖς πρῶσι μᾶλλον εἶναι, ἢ ἐν τῇ πρῶσμένῳ ἢ πρῶ.*

FASCEIS] honorem, puta præturam, vel consulatum, &c. sic Virg. Georg. 2. *Illum non populi fascēs, non purpura regum Flexit*. sic idem Horatius Oda 2. libr. 3. *secureis pro honoribus populi usurpauit, ibi, Nec sumit, aut ponit secureis Arbitrio popularis aura.* & ab eodem Od. 16. libr. 2. *consularis licetor* pro consulatu ponitur: quamquam ibi venustè, & luculentè dixit, licetorem consularem non summouere tumultus mentis & curas, quia licetoris quidem erat turbam summouere: sed non habebat potestatem tamen summouendarum curarum, & ægritudinum animi, ceterarūque animi perturbationum, ut ad illum locum admonuimus. & sat. 6. libr. 1. *onustos*, [al. *honestos*] *Fascibus, & sellis nolim mihi sumere*.

PONE] depone magistratum, (inquit popu-

D lus, qui eum mandauit.) quod idem dicere non potest virtuti, aut viro virtute prædito, quia *Virtus repulsa nescia sordide in Contaminatis fulget honoribus. Nec sumit, aut ponit secureis Arbitrio popularis aura.*

IDEM SI CLAMET, &c.] significat, neque nostram bonam existimationem ex oratione, aut iudicio vulgi pendere, neque eam pertimescendam esse infamiam, quæ ex leuitate, aut maleuolentia populi, non ex culpa nostra nata sit. Quem admodum igitur (inquit) si quis me virum fortem, sapientem, iustum, temperantem esse dicat: si ab his virtutibus longè absum, non debeam falsam illam de me prædicationem, falsūque testimoniū agnoscere, neque probare: sic si quis me furē, paricidam, impudicum esse criminetur, causa non sit, quare hoc maledicto commouear.

PUDICVM] pudicus est qui alienā libidinem non est perpeffus, qui muliebria non est passus. impudicus contrā, qui alienā libidini obtemperauit, & gratificatus est, siue mas sit, siue femina. notum est maledictum illud in nescio quem, *auersus, & aduersus impudicus es*. quo arguebatur ille, *τὸ ἀνέχτω, καὶ τὸ ἐμπαῖν*: id est, & parte postica, & ea, quæ totius corporis sanctissima est, alterius libidinem pertulisse. esse autem hanc pudici & impudici apud Latinos scriptores significationem, testimonio mihi erunt Plaut. Catull. M. Tull. Plautus in Amphitr. *ego tibi istam hodie, scelestè, comprimam linguam*. A. *haud potes. benè, pudiceque custoditur*. inest autem ambiguum in illis verbis, *comprimam linguam*, ut comprimere linguam alterius, sit vel eius loquacitatem comprimere, vel in os eius meiere. Idem Trinummo, *nam pudicum neminem esse oportet, qui ab terra, ad celum peruenierit*. Idem Captiuis, *Nam is mecum a puero puer benè, pudicèque educatus est usque ad adolescentiam*. Catull. ad Aurelium. *veniam peto pudentem, Vt si quicquam animo tuo cupisti, Quod castum expeteres, & intellum, Conserues puerum mihi pudicè*. ad eundem. *Quare desine, dum licet pudico, Ne finem facias, sed irrumatus. in Cæsarem, Quis hoc potest videre, quis potest pati, Nisi impudicus, & vorax, & aleo?* Ibid. *Cinade Romule, hæc videbis, & feres? Es impudicus, & vorax, & aleo*. Ibid. *Aut facere ingenua est, aut non promissè, pudica, Ausilena, fuit*. M. Tull. pro C. Rabirio, *Nam quid ego ad id longam orationem comparem, quod est in eadem multa irrogatione perscriptum, hunc nec sue, nec aliena pudicitia pepercisse?* Idem pro Milone, *Pudicitiam cum eriperet militi tribunus militaris in exercitu C. Marij, propinquus eius imperatoris, intersectus ab eo est, cui vim afferebat*. Idē pro Cælio, *parcat inuentus pudicitia sua, ne spoliēt alienam*. Horat. lat. 5. libr. 1. *quid multa? pudicum, Qui primus virtutis honos, seruauit ab omni Non solum factō, verū opprobrio quoque turpi*. Mart. lib. 10. *Nec tristis torus, attamen pudicus*. & in Priapeijs, *Prædictum tibi, ne negare possis: Si fur veneris, impudicus ibis*.

CONTENDAT LAQVEO COLL. PR. P.] si contendat id est, si obfirmatè, & pertinaciter dicat, me patrem strangulasse, &c. sic ferè sup. Od. 3. epod. *Parentis olim si quis impia manu Senile guttur*

A tur reuera bonus es. ita si speres fore clām, ad ingenium redibis, ut ait Terentius. Atqui qui pœnæ metu à furando, & similibus, se continet, nõ quod rem ipsam oderit, & condemnet, nihilo minus fur est, quām qui furatur, inquit Dion Chrysostomus, nisi forte eum, qui interdū quidem non furatur, sed noctis præsidio fretus, furari non dicemus interdū, sed iustum esse. Verba Dionis sunt hæc oratione *ὁ δὲ ἀρετῆς*, id est de virtute: *Καὶ τοὶ ἑδὲν ἡττον ὁ φόβος καὶ ἀσέως τοῦ κλέπτεν ἀπὲρ τοῦ δοκῶν, ἀλλὰ μὴ μισῶν τὸ πρᾶγμα, καὶ καταγινώσκων, κλέπτης τῶν ὑπαγορευμένων ὄντιν· εἰ μὴ καὶ τὴν ἡμέραν κλέπτειν, ἀλλὰ νυκτὸς γενόμενης, κλέπτειν ὁ φησόμεν ὅτι ἡμέραν, ἀλλὰ δικαίον εἶναι.*

SIT SPES FALLENDI] si sit spes occultandi facinoris: si speres fore clām maleficium, aut peccatum tuum: si speres fore ut lateas, &c. *falle* hoc loco valet *κατακτείνω*. i. latere, ut annotauimus ad Oden 10. lib. 1. Plato libr. secundo de rep. similia quædam de vulgari hominum iustitia disputat, ostendens, eam parū admodum ab iniustitia discrepare, his verbis, *ὡς δὲ καὶ οἱ ὀπίσθιοι δέονται τὸ δικαίον, ἀδυναμία τοῦ ἀδικεῖν, ἀκόντες αὐτὸ ὀπίσθιοι δέονται, μάστιγι ἀναιδέως μεθεῖν, εἰ ποῖονδε ποιῶμεν, τῇ δianoίᾳ δόντες ἐξουσίαν ἐκαστέρῳ ποιεῖν ὃ, πᾶν βούληται, τῷ πᾶσι δικαίῳ, καὶ τῷ ἀδικῳ, εἴτ' ἐπακολουθεῖται μὲν θεῶμενοι ποῖ ἡ ὀπίσθια ἐκαστοῖς ἄξιον. εἴτ' αὐτοφώρῳ οὐδ' ἀβούμεν ἂν τὸν δικαίον τοῦ ἀδικῳ εἰς ταυτὸν ἰόντα διὰ τὴν πλεονεξίαν, καὶ πᾶσα φύσις διώκειν πέφυκεν, ὡς ἀγαθόν, νόμον δὲ καὶ βίαν ποιεῖται ὅτι τὸν τὸ ἴσον πᾶσι· id est, eos autem, qui iniustitiam colere se profitentur, propterea, quod iniuriam facere non possint, inuitos eam colere, facile intelligere possimus, si tale quiddam faciamus, primum ut cogitatione nostra utriusque iusto, tum iniusto quidlibet agendi potestate permittamus: deinde eos sequamur, spectantes quoniam utrumque cupiditas impellat. Manifesto igitur deprehendamus, iustum eodem, quo iniustum ire, propter immoderatas, & præcipuas opes, quas omnis natura, tanquam bonum, persequi solet: sed lege, & vi ad æqualitatis, seu ad æquitatis cultum, studiumque renocatur. hæcenus Plato. eodem loco deinceps affert fabulam illam Gygis omnibus notissimam, quam & M. Tul. posuit in tertio libro de Officijs: cuius quidem exempli hæc vis est, ut ostendat, diuitiarum, potentie, dominationis, libidinis causa, nihil iniuste esse faciendum, etiam si Diis, hominibusque semper ignotum sit futurum. Idem M. Tull. lib. 1. de legibus, *Quod si pœna*, (inquit) *si metus supplicij, non ipsa turpitudine deterret ab iniuriosa, facinorosaque vita, nemo est iniustus: & incauti potius habendi sunt, quàm improbi. Tum autem, qui non ipso honesto mouemur, ut boni viri simus, sed utilitate aliqua, atque fructu, callidi sumus, non boni. Nā quid faciet is homo in tenebris, qui nihil timet, nisi testem, vel indicem? quid in deserto loco, naclus, quem multo auro spoliare possit, imbecillum, atque solum? ad eandem sententiam pertinent, quæ scribit lib. 2. de Finibus, his verbis, *Iam si modestia si pudicitia, si vno verbo, temperantia, pœnæ, aut infamie metu coercerentur, non sanctitate sua se tuebuntur: quod adulterium, quod stuprum non se proripiet, ac proijciet aut occultatione proposita, aut impunitate, ac licentia?***

MISCEBIS SACRA PROFANIS] id est,

sacra, & profana libidine, & cupiditate tua ex æqualibus: sacrorum, & profanorum dilectum, atque discrimen utilitate tolles.

EST DAMN. LEVIVS: SED NON FACIN. TAM. ESTO:] sic reperi hūc versum productum ab antiquo, & nobili scriptore, Accursio Florent. Et verò consuetudo Latini sermonis postulat, ut ita loquamur, *lene damnum, lene facinus*, non *lene*.

ESTO] concessio est, ut sat. 1. lib. 2. *esto, si quis mala.* & sat. 2. lib. 2. *hac magis illa, Imparibus formis deceptum te patet: esto.* Vnde datum sentis, &c. & sat. 3. eiusdem. *Integer est mentis Damasippi creditor? esto.* sat. 6. lib. 1. *Namque esto: populus Lenino mallet honorem, Quàm Decio mandare nouo.* epist. 1. lib. 1. *verum Esto alijs alios rebus, studiisque teneri.* & ep. proxima, infra, *Sedit, qui timuit, ne non succederet: esto.* sic M. Tull. Diuinat. in Verr. *Esto: ipse nihilest, nihil potest. at venit paratus cum subscriptoribus exercitatis, & disertis.* Idem Verr. 4. *Verum esto: alio loco de aratorum animo, & iniurijs videro: Verr. 5. Verum esto: reperietur aliquis fortis, & experiens arator.* Idem de finib. 2. *Esto: fecerit, si ita vis, Torquatus propter suas utilitates.* Lucret. lib. 2. *Sed tamen esto iam posse hac æterna manere.* sic & Plato cum multis in locis, tum in Sophista: & ceteri Græci, &c. utuntur & voce *εἶναι*, pro eodem, Eurip. Medea, *εἶναι καὶ δὴ τεθναῖσι: τίς μὲν δέξεται πόλιν?*

VIR BONVS] opinione vulgi.

DEOS VEL PORCO] ut Tellurem, epist. ad Aug. Tellurem porco, Siluanum lacte piabant & Genium, ut Od. 17. lib. 3. in extr. *cras Genium mero Curabis, & porco bimestri, &c.*

IANE PATER, CLARE: CLARE, &c.] posteaquàm (inquit Horatius) hæc pronuntiavit clarè, *ὦ Iane pater*, vel si Apollinem precetur, *ὦ Apollo*, reliqua, quæ petit à Dijs, summiffa voce, & lingua compressa, persequitur, ne à quoquam exaudiat, sic infra sat. 6. *Matutine pater seu Iane libentius audis.* Sed cur Ianum, patrem appellat? fortasse propter eius antiquissimam, & maximam in populum Ro. beneficia, ut à quo Itali feritate posita, humanitatem & mansuetudinem acceperunt. Idem primus coronas, quas in vino adhibebant, rateis, & nauigia, & nummos æreos inuenit, ut testatur Athen. libr. ultimo, his verbis, *Ἰανὸς ὁ παρ' ἡμῶν θεὸς, ὃν πατέρα θεωροῦμεν, ὡς πατρὸς εὐρεῖν ἔφρανον, &c.* paucis post. *Ἰανὸν δὲ λόγος ἔχει διωκῆσαι τὸν γερονέαν τὸ μὲν ὀπίσω, τὸ δ' ἐμπροσθεν ἔχοντα θεωροῦν. ἀπὸ τούτου καὶ τὸν Ἰανὸν ποταμόν, καὶ τὸν ὄρος Ἰανὸν ὀνομάζει· καὶ τοιοῦτον αὐτὸς ὅτι τὸ ὄρος: ὡς τὸν δὲ καὶ ἔφρανον εὐρεῖν καὶ θεῖας, καὶ πλοῖα καὶ νόμισμα χαλκοῦν ὡς τὸν χαλκῶν. διὸ καὶ τῶν κατὰ τὴν ἑλλάδα πόλεων πόλεις, καὶ κατὰ τὴν ἰταλίαν, καὶ σικελίαν ὅτι πῶ νομισματὸς ἐγγράφεται θεωροῦν διέφρανον, καὶ ὅτι θατέρου μέρους ἡ θεῖαν, ἡ εἰφρανον, ἡ πλοῖον.* i. Ianus, qui apud nos deus est, quem patrem appellamus, primus coronam reperit, &c. Ianum autem dicunt duas facies habuisse, vnam post, alteram antè. ex hoc & Ianum fluuium, & montem Ianum nominari, quod is in eo monte habitaret. Primum autem etiam coronam reperisse, & rateis, & nauigia, & nummum æreum sculpsisse. Quapropter multas & Græciæ ciuitates, &

Italia

A Italia, & Sicilia in nummo faciem incidere bicipitem, aut bifrontem, & in eius altera parte aut ratem, aut coronam, aut nauigium.

LABRA MOVET MET. AVD.] labra mouet tantum: vocem autem non attollit, nolens audiri. hunc locum amulatus est Persius satyr. 2.

Haud cuius promptum est, murmurque, humileisque susurros Tollere de templis, & aperto vivere voto. volebant autem Pythagorei, clara voce dijs immortalibus supplicari: eiusque rei rationem afferens Clemens Alexandr. *σρωμ. δ.* non quod (inquit) existimarent, eos à Deo non exaudiri, qui summissè loquerentur, sed quod preces, iustas esse volebant: quales certè neminem pudeat multis audientibus, & consciis nuncupare. Clementis verba sunt hæc, *πὶ πῶν οἱ Πυθαγόρειοι βυλόμενοι μετὰ φωνῆς εὐχόμενοι κελεύουσιν: ἐμοὶ δοκεῖ, ὅτι τὸ θεῖον ὄντο μὴ διωκόμεναι τῶν ἡσυχῆ φθεγγομένων ἐπαίειν, ἀλλ' ὅτι δικαίως ἐβόλοντο εἶναι τὰς εὐχάς, ὥς ἐκ αὐτῆς αἰδεσθῆναι ποιεῖται πολλὰν σωειδότων.* hæc notauit P. Victorius Flor. Var. lect. lib.

B Quibus adde illa Platonis ex Alcibiade secundo, gratiorem esse deo *εὐφημίαν*, id est, bona dicta, seu bona verba, hoc est, ut Plato interpretatur, iustas & ritè nuncupatas preces, quàm omnes omnium Græcorum victimas cum blasphemiam, id est, maledicentia coniunctas. Utinam nos Christiani hæc audiremus, & aliquando intelligeremus, bona verba, id est, preces ritè conceptas, quales sunt ear, quæ ex sacris litteris sumta, quæque intellectæ & pura mente elata sunt, deo gratas esse, non blasphemiam, id est, preces arbitrato nostro, & ex libidine nostra compositas, iniustas scilicet, & planè impias, & quod ridiculum est, plerumque neque ab ijs, qui eas lingua nuncupant, neque ab ijs, qui audiunt, intellectas.

LAVERNA] hanc furum, & eorū, qui sua confilia, factaque occultari volunt, deam esse dicunt, à qua lauerniones, fures, antiqui dixerunt, (inquit Festus) quia sub eius tutela essent. & Nonius: *La-uerna*, dea, cui fures supplicant.

FALLERE] id est, latère. da ut latère possim: da ut mea iniuste facta sint ignota, atque occulta.

C **DA IVSTVM, SANCT. Q. V.]** sic legendū videtur, & ita habent omnes nostri libri veteres duob. exceptis, in quibus est *da iusto sanctoq. videri* quam scripturam tamen etiam probo. reperitur enim *ἐπὶ κοινῇ μὴ: ut sit, da mihi iusto, &c.*

QVI MELIOR, &c.] id est, qua re melior: quasi dicat, nihilo melior. *qui melior seruo, qui liberior, &c.* habent tres cod. Vatic. & Iannoct. Faern. Torn. & quattuor alij, quos hic in Gallia cōsului, Clericanus, Nicotianus, Russardini duo, ut nō dubitem, quin ita legendum sit, non *Quo.*

NAM, QVI CVP. MET. QVOQVE] eiusdem enim est ingenij cupere, quod nō habeas, bonum, & metuere, quod habere nolis, malum.

LOCVM VIRT. DESER.] ἐλίπει τὴν τάξιν, locum non tenuit. est autem translatio ducta à re militari. Sic Demosth. in orat. *ὡς ἐστὶ φάρος*, translātè dixit, se solum duris reipub. temporibus beneuolentia erga populum Ath. ordinem non deseruisse, *μόνος τῶν πολιτευομένων τὴν ἡ εὐνοίας τάξιν ἐν τοῖς δεινοῖς ἔχειν.* *ἐλίπον. λειποτάκτας*, apellant Græci, loci, seu ordinis

desertores. & *λειποτάξιαν*, crimen eius, qui locum non tenuit in acie, & *λειποτακτὴν*, locum, seu ordinem suum relinquere, ac deserere: quod est flagitiosissimum in re militari.

FESTINAT] semper studet augendæ rei: occupatus est in amplificanda re familiari. Festinat qui ita properat, ut nihil agat.

ET OBRVITVR RE] & obruitur pecunia, tanquam fluctu.

VEND. CVM POSS. CAPT. &c.] hominē avarum, & nimio lucri studio deditum, cum seruo comparat hoc modo, Quemadmodum (inquit) captiuum occidere non solemus, sed seruamus, ut nobis vsui sit: sic hominem avarū, nihil à captiuo differentem, utpote qui se pecuniæ tradiderit constringendum, neque à suo studio abducere, neque occidere debemus, sed ei permittere, ut pascat, aret, nauiget, & ceteris seruilibus muneribus per omnem vitam fungatur. Plato quidem libr. 2. de rep. mercatores *διακόνες πόλεως*, id est, seruos ciuitatis appellat.

OCCIDERE NOLI] id est, serua. serui enim à seruando dicti sunt.

SINE PASCAT] sine ut pascat oueis, boues, capras, &c.

DVRVS] laboriosus, laboris perferens, labori non succumbens. suprā epist. 7. libr. 1. *Durus, ait, Vulci nimis, attentiusque videris.*

ANNONÆ PROSIT] annonam efficiat vilior, tritico, vino, ceterisque rebus aliunde suppartandis.

PENVSQVE] hoc penus, oris dicimus, & hæc penus, us. M. Tull. libr. de natura deorum. 2. *Pennates, siue à penn ducto nomine, (est enim omne, quouescuntur homines, penus) siue ab eo, quod penitus insideant.*

VIR BONVS, ET SAPIENS] nunc de eo, qui reuera sit vir bonus, & sapiens loquitur.

AVDEBIT DICERE] nullo metu deterritus dicet.

PENTHEV, RECTOR THEB.] hæc, quæ deinceps sequuntur, ab Euripide paulum immutata mutuatus est Horatius. conatus est autem his versibus hic poëta viri boni, verèque sapientis libertatem, animique magnitudinem, & constantiam ante oculos ponere: quibus ille virtutibus septus, ac munitus, omneis res humanas vna virtute inferiores esse ducit: paupertatem, morbum, exsiliū, vincula, cruciatum corporis, mortem denique contemnit, summum bonum in honesto, & virtute locat: turpitudinē, & vitium, summum malum esse existimat. versus Euripidis sunt hi in Bacchis, *Διον. Εἴφ' ὅ, π παθεῖν δεῖ, τί με τὸ δεινὸν ἐργάζει; Πενθ. Πρῶτον μὲν αἰσχρὸν βόσσυρον περὶ σέθεν. Διον. ἱερὸς ὁ πλόκαμος. τί θεῶ δ' αὐτὴν σφάρα. Πενθ. Ἐπιπτα θύρσῳ τὸνδε παρὰ δὸς οὐ χροῖν. Διον. Αὐτὸς μὲ ἀφαρῶ. τὸν δὲ Διονύσου φορῶ. Πεν. Εἰρεπῆσιν τ' ἐνδὸν σῶμα σὸν φυλάττομεν. Διον. Αὐσεῖ μὲ ὁ δαίμων αὐτὸς, ὅταν ἐλθῶ βέλαι. qui fuerant iam antè à Mureto ad hunc locum annotati, animaduertat autem studiosus vtriusque linguæ adolescens, primum Euripidis versum sic esse ab Horatio redditum, *quid me perferre, pati, Indignū coges?* Secūdo autem Euripidis versu prætermisso,*

A in quo minatur Pentheus Baccho, se ei comtos capillos secturum, & tertio, quo Bacchus responderet, eos Deo consecratos esse: quarto versui Græco respondere hæc Latina aliquantū à Græcis dissidentia, *adimam bona*, illa autem, quæ deinceps sequitur, *nempe pecus, rem, Lectos, argentum*, ab Horatio esse de suo addita: Græcis illis *Αὐτὸς μὲν ἀφαιρῶ*, paria propemodum esse hæc Latina, *tollas licet*, reliquam Græci versus partem à Latino poëta esse prætermisam, sextum versum ab Horatio sic esse redditum, *in manicis, & Compedibus sauo, &c.* septimū sic, *Ipse deus simulatque volam, me soluet.*

NEMPE PECVS, REM, &c.] hæc intelligenda sunt à sapiente responderi, hoc modo, tu minaris te mihi bona ademturū, quæ bona? nempe bona fortunæ, quæ ego bona non appello. Errant autem qui putant hæc etiam esse verba Penthei, neque eos mouere debet vox, *nempe* re sponsioni seruiens, sic enim Ter. Andr. *nempe ut curentur recte hæc*, huc pertinent illa, quæ sunt parad. 1. *Nec ego umquam illum bona perdidisse dicam, siquipecus, aut supellectilem amiserit, &c.*

B IN MANICIS] manica, vincula, quibus manus vinciuntur. Virg. *Æn.* 2. *manicas, atque arcta leuari Vincla iubet Priamus*. Plaut. *Capt.* *Inijce huic actutum manicas mastigia.*

OPINOR, HOC SENTIT] opinor (inquit Horatius) hoc sentit vir bonus, & sapiens: hocque significat his verbis, *ipse deus me soluet*, se moriturum, Gulielmus Sirletus paullo ante hanc secundam editionem propter singularem doctrinam ac virtutem factus ecclesiæ Ro. cardinalis dicebat sibi videri Euripidis sententiam ab Horatio non esse intellectam, nam verbis illis, *ἄνθρωπος μὲν ὁ δαίμων ἀντὶ τοῦ*, id est, soluet me deus ipse, non significat Bacchus apud Euripidem (inquit ille) se moriturum, sed se vinculis & carcere liberatum iri. Sed respondere licet, Horatium tum superiores Euripidis versus, tum postremum aptissimè in rem suam vertisse, atque ad sententiam suam felicissimè accommodasse. Nam cum corpus animi sit tanquam carcer, ut plerique philosophi dixerunt, & mortuos dicamus corporis vinculis esse solutos: quemadmodum, qui carcere, & vinculis liberati sunt, rectè solutos dicimus: ita quos deus vitam cum morte commutare voluerit, cum moriendo omnibus miseriis humanis defungantur, non ineptè solui dici possunt.

C MORS VLT. LIN. RER. EST] vltimalinea, id est, *negis* finis, seu extremum, ut M. Tull. ad Toranium, *cum omnium rerū mors sit extremum*. & Demosth. *ὅτι τὸ τέλος τῆς ζωῆς ἐστὶν ὁ θάνατος*. & Arist. li. 3. de morib. ad Nic. hanc rationem affert, quare mors sit omnium rerum res horribilissima, quia est extremum, nihilque reliquum est mortuo, neque quoddam bonum, neque quoddam malum sit. Videtur autem in his verbis *ultima linea*, tralatio esse ducta vel à figuris mathematicis, quæ lineis terminantur, vel à pictura. Sciendum est autem veteribus illis, tum philosophis, tum plerisque aliis nihil minus, quàm philosophis, mortem non fuisse habitam in malis, immo illos ad eam, tanquam ad certissimum miseria-

rum suarum portum, confugere esse solitos, referunt libri M. Tullij hac sententia, nihil mali esse in morte: in qua si refideat sensus, immortalitas illa potius, quàm mors ducenda sit: si sit amissus, nulla videri miseria debeat, quæ non sentiat. Verum tamen Pythagoras vetabat, imperatoris, id est, dei iniussu, de vitæ præsidio decedere: & Plutarchus in libro *ὅτι ἐστὶν βέλινδὲς κατ' ἔμιν*, grauissimè contra eos disputat, qui in rebus aduersis mortem sibi conciscere licere putant: & Aristoteles libr. 4. de morib. ad Nicom. negat esse magnanimi in rebus aduersis sibi manus afferre, idem ait libr. 5. cum, qui se sua manu exanimet, iniuriam facere, si non sibi, certè ciuitati.

17. AD SCÆVAM.

QVAMVIS, Scaua, satis per te tibi consulis: & scis,

Quo tandem pacto deceat maioribus uti: Disce docendus adhuc, quæ censet amicus: ut si

Cæcus iter monstrare velit: tamen aspice, si quid

Et nos, quod cures proprium fecisse, loquamur.

Si te grata quies, & primæ somn⁹ in horâ

Delectat: si te pulvis strepitûsq; rotarum,

Si ledit caupona: Ferentinum ire iubebo.

Nam neque diuitibus contingunt gaudia solis:

Nec vixit malè, qui natus, moriensque fefellit.

Si prodesse tuis, paullôq; benignius ipsum

Te tractare voles: accedes siccus ad vinctum.

Si pranderet olus patienter: regibus uti

Nollet Aristippus. si sciret regibus uti:

Fastidiret olus, qui me notat, utrius horū

Verba probes, & facta, doce: vel iunior audi,

Cur sit Aristippi potior sententia, namq;

Mordacè Cynicū sic eludebat, (ut aiunt)

Scurror ego ipse mihi: populo tu rectius hoc, & (alat rex.

Splendidus multo est, equus ut me portet:

Officium facio, tu poscis vilia rerum,

Dante minor: quāuis fers te nullius egerē

Omnis

A Omnis Aristippum decuit color, & status, & res,

Tentantē maiora, ferē præsentiū aequū.

Contrā, quē duplici pāno patiētia velat:

Mirabor, vitæ via si conuersa decebit.

Alter purpureū non exspectabit amictū:

Quidlibet indutus celeberrima per loca vadet:

Personāq; feret nō inconcinnus utrāq;

Alter Miletī textam cane peius, & æque

Vitabit chlamydem: morietur frigore, si non

Rettuleris pannum. refer: & sine viuat ineptus.

B Res gerere, & captos ostendere ciuibus hosteis:

Attingit soliū Iouis, & caelestia tentat.

Principibus placuisse viris, non vltima laus est.

Non cuius homini contingit adire Corinthum.

Sedit qui timuit, ne non succederet: esto.

Quid? qui peruēnit, fecitne viriliter? atqui

Hic est, aut nusquam, quod querimus. hic onus horret,

Vt paruis animis, & paruo corpore maior:

(inane est:

Hic subit: & perfert. aut virtus nomen

C Aut decus, & pretium rectē petit experiens vir.

Coram rege suo de paupertate tacentes

Plus poscente ferent. distat, sumāsne pudenter:

An rapias. atqui rerum caput hoc erat, hic fons.

Indotata mihi soror est, paupercula mater,

(mus,

Et fundus nec vendibilis, nec pascere fir-

Qui dicit: clamat, victum date succinit alter:

(dra.

Et mihi diuiduo findetur munere qua-

Sed tacitus pasci si posset cornus: haberet

Plus dapis, & rixæ multo minus, inuidiāq;

(Etus amœnum,

Brundisium comes, aut Surrentum du-

Qui queritur salebras, & acerbum frigus, & imbreis:

(tica plorat:

Aut cistam effractam, aut subducta via-

Nota refert meretricis acumina, sæpe catellam

(mox

Sæpe periscelidem raptam sibi flentis: uti

Nulla fides damnis, verisq; dolorib. astit:

Nec semel irrisus triuiis attollere curat

Fracto crure planum: licet illi plurima manet

(rim:

Lacryma: per sanctum iuratus dicat Osi-

Credite, non ludo, crudeles tollite claudū.

Quære peregrinum, vicinia rauca re- clamat.

E

PER TE] id est, sine alterius præcepto, aut cōsilio. Sapientissimus autem ille est, qui per se sibi consulit: secundum sapientiæ gradum tenet qui alteri bene suadenti obtemperat: deterrimus qui neque per se sapit, neque bene monēti pareat. Hesiod. Οὐπὲς μὲν παιδείας, &c. Optimus ille quidem est, &c. notissimi sunt versus. lege Arist. libr. i. de morib. ad Nicomach. non longè à princip.

MAIORIBVS VTI] id est, aduersus maiores se gerere: quo pacto maiores & potentiores tractandi sint. etiam sat. i. lib. 2. potentiores amicos, maiores vocat. maiorū ne quis amicus Frigore te feriat. Quod autem ad loquendi genus attinet, maioribus uti: sic loquuntur Græci χεῖρα. Epicharmus, γὰρ οὐ πῶς ἄλλω κέχρηται, id est, cognoscito quo pacto se aduersus alium gesserit. Xenoph. ἀπομνημ. α. ἀλλὰ Κεῖτων τε Σωκράτης ὡς ὁμιλῆς, καὶ Χαρεφῶν, καὶ Χαρεκράτης, &c. ὡς ἵνα δημηγοροῖ ἢ δικαστικῶς γένοιτο, ἀλλ' ἵνα καλοῖτε, καὶ ἀγαθοὶ γινόμενοι καὶ οἰκῶ, καὶ οἰκίταις, καὶ οἰκείοις, καὶ φίλοις, καὶ πόλει, καὶ πολιταῖς διώκοντο καλῶς χεῖρα. i. & Crito Socratis erat familiaris, & Chærephon, & Chærecrates, &c. non ut ad contentionandum, aut iudicandum parati, atque instructi essent, sed ut viri boni atque honesti effecti & sua domo, & seruis, & propinquis, & amicis, & ciuitate, & ciuibus bene uti possent.

VT SI CÆCVS ITER MONSTRARE VELIT] hoc dicit εἰρανευόμενος: quod est Horatio vsitatum. nam neque ducem viæ cæcum quisquam adhibet impunè, neque stulti cōsiliū sequitur. notum illud πλοῦς, ὁδὸς. id est, cæcus viæ dux.

SI QVIB] id est, an aliquid. ut Græci εἴ πῃ: ut ali- bi admonuimus.

PROPRIVM FECISSE] in rem tuam verte- re, tibi asciscere, vendicare, σφετερίζειν.

SI TE GR. QVIES] si te otiosa vita dele- stat, &c.

A PRIMAM SOMNVS IN HORAM] somnus vsque ad solis ortum. si te delectat (inquit) vita quieta, tranquilla, secura: sequitur deinceps, si te pulvis strepitusque rotat. id est, ab omni strepitu verba non remota, &c.

SI TE PVLVIS, STREP. QVE ROTAR. &c.] quæ sunt in vrbe Roma propter crebra, quæ in ea sunt, vehicula.

SI LÆDIT CAVP.] quidam libri manuscrip. habent, *Silædet*, &c.

FERENTINVM] oppidum Hernicorum infrequens, & incelebre.

NAM NEQVE DIVIT. CONT. G. S.] immo plerique diuites ærumnosissimè ac miserrimè viuunt. Quis autem in diuitiis vitam beatam vnuquam positam esse dixit, nisi aut qui numquam gustauerit verissimas & sincerissimas voluptates: aut qui nihil aliud habeat, quo delectetur, quàm bona externa: aut qui sit egentissimus, careatque rebus omnibus ad victum necessariis, & victum mendicare cogatur? nam talem hominem non sit mirum in diuitiis summum bonum collocare.

B NEC VIX. MA. QVI NA. MOR. FEF.] Græcè locutus est Latino sermone. sic enim illi loquerentur, ὃς ἐλαθε γινόμενος τε καὶ θανών qui natus & mortuus latuit, id est, cuius ortus, & interitus fuit hominibus incognitus atque obscurus: vel quem neque natum, neque mortuum esse quisquā mortalium sciuit. sic enim loquitur M. Tull. epist. ad Pap. Patum libr. 9. cuius princ. *Duabus tuis*, &c. quos ego non modo Reges appellatos, sed omnino natos nesciebam. Respexit autem illud Epicuri λαθε βιώσας: quod improbat, & refellit Plutarchus in libello, εἰ καλῶς ἐρίσεται τὸ λαθε βιώσας, eodem pertinent Horatianum illud in epist. ad Loll. 2. inf. *fallentis semita vite*. sic Eurip. Iphig. in Aulide, *ζηλῶ δ' ἀνδρῶν, ὃς ἀκίνδων βίον ἔξεπερσεν ἀγῶς, ἀκλεής τὸς δ' ἐν πρῶτῃς ἡσόν* ζηλῶ. quorum versuum hæc ferè sententia est. fortunatum autem eum iudicio, qui ignotus, inhonoratus, inglorius cursum vitæ confecit: eos verò, qui honores adepti sunt, minus fortunatos puto. Sententia contraria in Medea, *Εἴη δ' ἐμοὶ γὰρ μή τι χυρὸς ἐν δόμοις, μή τι ὀρφῆος πικρὸν ὑμῖσι μέλος Εἰρήνη πῖσιμος ἢ τύχη γένοιτό μοι*, id est, *Verum neque auro mi domus refulgeat, Neque Orpheo cātare dulcius scia, Nisi honore, gloriæque magnus claream*.

C BENIGNIVS] liberalius, largius, latius: ut alibi docuimus. huic loco similis est ille sat. 2. lib. 2. & tractari mollius atas Imbecilla volet.

ACCEDES SICCVS AD VNCTVM] tu pauper, & tenuis te ad amicitiam copiosi & diuitis applicabis. vnctum, id est, vnguento delibutum, & ita diuitem. Terent. in Phorm. *Tene asymbolum venire vnctum, atque lantum è balneis*, &c. vel dic esse ἀλληγοίαν.

SI PRANDERET OLVS PATIENTER, &c.] Diogenes Laërtius hoc Diogenis in Aristippum dictum, & Aristippi responsum sic refert in Aristippo, & Diogene, *παλαιότερον ποτὶ αὐτὸν λαχὼνα πτωχὸν Διογένης ἔσκαψεν, καὶ φησὶν· εἰ ταῦτα ἐμαυτὸς περὶ ἐρεάσαι, ἢ καὶ ἀντιπρὸς αὐτὸν αὐτὸς ἐθεράπευες. ὃ δὲ αὐτὸς εἶπεν, εἴπερ ἡδεὶς ἀνθρώποις ὀμιλεῖν, ἢ καὶ λαχὼνα ἐπιλωεῖς, id est, pratercuntem quondam cum olera lauans Dioge-*

nes canillatus est, his verbis: si hac incibum adhibere didicisses, tyrannorum aulas non coleres: ille autem, *ait* (inquit) *si hominum consuetudine & congressu uti scires, olera non lauares*. Fuit porro Aristippus Socratis discipulus, & ab eo fluxit Cyrenaica disciplina. vixit enim molliter, sumtuosè, voluptariè, omni vnguentorum, vestium, mulierum luxuria conquilita, vitam beatam in vna voluptate locas, eaque præsentè, similiter, atque asōti, neque memoriam præteritarum voluptatum, neque spem futurarum quicquam existimans ad se pertinere. M. Tull. lib. 3. de orat. ad Qu. Fr. *tum ab Aristippo, quem ille magis voluptaria disputationes delectarant, Cyrenaica philosophia manauit*.

FASTIDIRET] aspernaretur, respiceret. epist. ad Iul. Flor. hoc libr. *Fastidire lacus, & riuos ausus apertos*.

QVI ME NOTAT] Diogenes, qui mihi turpem notam inurit.

MORDACEM CYNICVM] rectè & aptè mordacem dixit, cum de Cynico, id est, quasi cane loqueretur. Nam & Plautus mordacem canem dixit quodam loco, & Laërtius in Cynici vita scribit, eum interrogatum, quid faciat, quam obrem canis nominetur, respondisse, se iis, qui largiantur, adulari: non largienteis allatrare: improbos mordere. sic ille, *τὸς μὲν διδόντας σάβων, τὸς δὲ μὴ διδόντας ὑλακτῶν, τὸς δὲ πομπροὺς δέκων*. Idem Horatius mordaces sollicitudines dixit Oda. 18. lib. 1. & mordax ferum Oda 6. lib. 4. & mordacem pro eo, quem Græci φιλοπτιμῆτην, & φιλόλογον, & κακὸν ἄνθρωπον, id est, reprehendendi, & vituperandi cupidum, & cor scindentem, & maledicum appellat, sat. 4. lib. 1. *Luvidus & mordax videor tibi*.

ELVDEBAT] risu & ioco refellebat. sumtū à gladiatoribus. Sic M. Tull. principio actionis primæ in Verr. *magnas accusatoris minas, magnamq; expectationem iudicij, ad nostrum arbitrium, libidinemque eludemus*.

SCVRROR EGO IPSE MIHI] risum moueo diuitibus, ut mihi prosim, & iucundè viuam. tu scurrando ludum, & voluptatem populo præbes, nihilque tibi ex ea re quaritur.

F EQV. VT ME PORT. ALAT REX] pro uerbum est Græcum ἵππος με φέρει, βασιλεὺς πρῆφει. regem autem appellant Latini etiam eum, qui parasitos, atque ad eò viros honestos alit. Terent. in Phorm. *immo enim nemo satis pro merito gratiam regi refert. Tene asymbolum venire vnctum, atq; lantum è balneis, otiosum ab animo, cum ille & cura & sumtu absumentur, dum tibi sit, quod placeat*, &c. lege ann. ad illud Od. 36. lib. 1. *non alio rege*.

TV POSCIS VILIA RERVVM] hunc locum restitui, secutus auctoritatē trium librorum Vatic. & Iann. Torn. Rain. Card. & eorum, quos postea in Gallia vidi, Cleric. Nicotianorum, Rufardinarum. dictum est autem *vilia rerum*, ut *vana rerum, amara curarum, angusta viarum*, & similia quæ notauimus ad Od. 12. lib. 4.

DANTE MINOR] tu inferiore eo, qui tibi dat. QVAMVIS FERS TE NVLL.] id est quamuis ita te iactes, atque ostentes, quasi nulla re egere videaris.

COLOR

A **COLOR**] vel vestitus, vel vitæ genus. sic Laërt. *ὡς δὲ ἰκανὸς ἀρμόσιον καὶ τὸ πῶς καὶ χροῖα καὶ πρὸς πᾶσι καὶ πᾶσιν ἀείσασιν ἀρμονίας ὑποκρίνασθαι*, id est, poterat autem Aristippus se & ad locum, & ad tempus, & ad personam accommodare, atque omnem vitæ statum conuenienter, apteque simulare. sat. 1. lib. 2. *Quisquis erit, scribam, vitæ color.*

TENT. MAIORA, FERERE PRÆS. ÆQUVM.] id est quarentem quidem maiora, seu meliora: præsentibus autem ferè contentum: præsentia æquo animo ferentem. sic Isocrat. ad Dem. *ἐν γὰρ μὲν τὰ παρόντα, ζήτει δὲ τὰ βελτίω*. id est, ama quidē præsentia, seu æquum animum præsta in præsentibus, sed quare meliora.

CONTRÀ QVEM DVPLICI PANNO, &c.] Diogenem Cynicum, qui patienter panno duplici vestitur, ac velatur. duplicem pannum διπλοῖσα interpretantur nonnulli. Instituit autem primus Diogenes Cynicus pallium duplicare, ut refert Laërt. his verbis: *πορον εἶχεν ὁ ἀεισιππος τεύχονα διπλῶς ἀπὸ τοῦ*. Seruius ad illum locum Virg. *Æn.* 5. *duplicem ex humeris reiecit amictum*: profert hunc locum.

MIRABOR, &c.] id est, mirum mihi erit, si noua viuendi ratio eum decebit: quasi dicat, vix adduci possum, ut credam, futurum, ut conuersa, & commutata vitæ ratio eum deceat.

VITÆ VIA] vitæ institutum, vitæ genus, & ut loquitur ipse, *vitæ color.*

ALTER] Aristippus non expectabit, dum habeat amictum purpureum, sed qualibet veste amictus, per medium forum ambulabit. Itaque refert Diog. Laërt. ei dixisse Platonem, vel (ut alij) Stratonem, *σοὶ μόνῳ δέδωται καὶ χλαμύδα φορεῖν, καὶ ῥάκος*. id est, tibi soli datum est & chlamydem gestare, & pannum lacerum. lib. Iannoct. habet *enitabit*.

NON INCONCINNVS] non inconcinne, non inuenuitè, non indecorè: vel nō inconcinuus, id est, non indecoram speciem præ se ferens, ἢ ἀσχημον, non deformi specie.

VTRAMQVE] nūc cultu ornatiore, nunc sordido, humilique vestitu vtetur. *persona ferre* etiam Liuius dixit lib. 3. *Ille finis Appio aliena persona ferenda fuit: suo iam inde viuere ingenio cepit.*

ALTER] Diogenes Milethiam vestem reijciat ex optima lana. Virg. Georg. 3. *quamuis Milesia magna Vellera mutantur*. Est autem Miletus vrbs Asiæ, in qua optimæ lanæ nascebātur & tangebantur. Sic fere inter se cōparat Diogenē Cynicum, & Aristippum Tyrius Max. *λόγῳ δὲ ἔδεν τὸν ζήλου ἄξιον, τὸ πῶς Διογένης θυλάκιον καὶ ἡ βακτηρία: ἀλλ' ἔξει σὶ που καὶ ταῦτα ἀειβεβλημένοι, Σαρδαναπάλη εἶναι κακοδαίμονες τρον. ὁ Αἰεσίππος οὐκ εἶναι πορφυροῖδι ἀμπαρόμενος, καὶ μύροις χειρόμενος, ἢ χιτῶν τοῦ Διογένης ἐσπαρρόναι, &c.* id est, Nihil enim habet æmulatione, aut admiratione dignum Diogenis faccus, & baculum: sed licet etiam his amictum, Sardanapalo esse inferiorē. Aristippus ille vestem purpuream gerens, & vnguentis delibutus, nihilo Diogene sapientior ac temperantior erat, &c.

CANE PEIVS, ET ANG. VITAB.] vitabit acerrimè, prouerbialiter dictum. Plautus Mercat. *nempe vxor ruri est tua, quam dudum dixerat te*

odisse equè, atque angueis. Theophr. libro, qui inscribitur, *ἠθικ. χαρμητρες*, cap. *ὡς εἰρωνείας, τὰ δὲ τῶν ἠθῶν μὴ ἀπλᾶ, ἀλλ' ὀπίθουλα φυλάττειν μάλλον δεῖ, ἢ πῶς εἶχαι*. id est, mores igitur non simplices, sed infidiosos, vitare magis oportet, quàm viperas.

INEPTVS] ineptus ad omnem fortunæ habitum, vel ad vtramque personam, vel ineptus simpliciter.

RES GER. ET CAPT. OSTEND. &c.] Qui in rep. gerenda versantur, & qui res magnas, & laudabiles gerunt siue domi, siue belli, diuinis propemodum honoribus afficiuntur, & proximè ad Deos accedunt. sic Pindarus *ἑιδ. α. ἰωμ.* ait ex certaminibus, autre militari laudem, & gloriam maximam comparari: ex ceteris autem studiis, atque artibus eam dumtaxat quemque mercedem ferre, quæ ad ventrem explendū, famemque propulsandam valeat. Pindari verba sunt hæc, *μυῖσος ἰδρ' ἄλλοις ἐφ' ἔργμασιν ἀνδρῶν πρὸς γλυκὺς, μηλοβοτάτ', ἀρότατ', ὀρνιθόχωπ', καὶ ὄν πέντες στέγει. Γαστρί δὲ πᾶς πρὸς ἀμύνων λιμὸν αἰαντὴ τίταται. ὅς δ' ἀμφ' ἀέθλους, ἢ πολεμίζων ἀρηται κῦδος ἀβρόν, εὐ ἀγορηθεῖς, κέρδος ὕψιστον δέχεται, πλεῖσιν ἑξέων γλώσσης ἄωνται*. i. merces enim aliis alia dulcis ob sua facta hominibus quæritur, ouium pastori, & aratori, & aucupi, & mercatori per mare currenti, & ex mari victum paranti. Sed vnusquisque eò spectat, còque suos omnes conatus confert, ut famem horribilem à ventre propulset. Qui verò vel in certaminibus Circensibus, vel in bello & in acie gloriam insignem consecutus fuerit, ab omnibus laudatus, maximum lucrum facit, nempe ciuium & peregrinorum linguæ florem accipit. hoc igitur significat Horatius: res gerere bellicas, aut vrbanas propemodum ad deorum immortalium laudes ascensum parat: estque hoc omnium rerum humanarum primum, & precipuum quiddam: secundum est à principibus, & clarissimis in rep. ciuibus diligi, atque in eorum amicis numerari.

ATTINGIT SOL. IOV.] est proximum sedi Iouis: proximè accedit ad diuinitatem.

NON CVIVIS HOM. CONTING. &c.] sic Græci efferunt, *Οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς κόλινθον ἐσθ' ὁ πλῆξ*. huic prouerbio locus est, cum significare volumus, esse difficile, & operosum ad re aliquam peruenire valde optabilem, & expetendam. natum est autem (ut vult Strabo) à Corinthiorum deliciis, illecebris, ac luxuria. vide, quæ notat scholiastes Aristophanis in Pluto de scortis Corinthiis: & quæ Eustath. ad libr. secund. Iliad. & quæ Aulus Gellius lib. 1. cap. 8. de Laide meretrice, & Demosthene rhetore. Eodem pertinent & ea, quæ Dion Chrysostomus ait, oratione, *διογένης ἢ πρὸς ἀρετῆς, non longè à principio, ἐώεα τὸν [Διογένης] ὅτι πλείους ἀνθρώποι ἐκεῖ σπώσασιν διὰ τοὺς λιμένας, καὶ τὰς ἐταίρας*: id est, videbat enim Diogenes plurimos homines eò conuenire propter portus & meretrices.

SEDIT, QVI TIM. NE NON SVCC.] qui timuit, ne ex potentioris amicitia nullum fructum perciperet, quicquid, neque periculum facere voluit.

A QUID? QUI PERVENIT, FECITNE] id est, quid? qui, quod voluit, consecutus est, fecitne fortiter, an non? *viriliter, ἀνδρείως*, fortiter.

ATQVI HIC EST, AVT NVSQVAM, &c.] atqui, aut in hoc, aut nusquam positum est id, de quo quaritur.

HIC ONVS HORRET] qui ad principum amicitiam aspirare non audet, non putat se tanto oneri parem esse, vereturque ne opprimatur, id est, veretur, ne non succedat conatus.

HIC SVBIT] alter subit hoc onus, & ad extremum perseverat.

AVT VIRTVS NOMEN INANE EST] id est, aut dicendum est virtutem esse mera verba, λόγους, seu λόγον, & ὄνομα, & inania philosophorum Stoicorum commenta, & ita nihil ad vitam beatam pertinere: aut, si quid in ea ponderis inest ad vitam beatam, consentaneum est, virum bonum, & experientem, honorem & utilitatem, tanquam suae virtutis premia, expetiturum. Vide quae annotata sunt supra ad illum locum *virtutem verba putas*, epistol. 6. quibus adde exempla ex Terentio & Plauto. Terentius Phormione. Phæd. *Feneratum tibi pulchre dices*. Dor. logi. Plaut. quodam loco, *non vendo logos*. Sic autem Græci loquuntur, λόγον εἶναι, nomen, seu verba esse, pro nullius bonæ frugis esse, seu inutilem esse, ut ad illam epistolam 6. notauimus.

AVT DECVS] aut honorem, & ornamentum, non, ut alij *honestū*. sup. Od. 1. lib. 1. *O presidium & dulce decus meum*.

ET PRETIUM.] i. premium, seu mercedem. Cato oratione ad equites: *maiores seorsum, atque diuersum pretium parauere bonis atque strenuis*, &c.

RECTE PETIT] rectè, id est, iure & merito: καλῶς ποιεῖν. Sed Passeratius noster putabat esse legendum *recti*: quod quia nusquam reperi, vulgatā scripturam retineo. Cum his Horatianis congruunt illa Ciceronis ex libro 3. de rep. *Vult plane virtus honorem, nec est virtutis vlla alia merces: quam tamē illa facile accipit: exigit non acerbè, sed si aut ingrati vniuersi, aut inuidi multi, aut inimici potentes suis virtutem premijs spoliant: ne illa se tamen multis solatijs oblectat, maximèque suo decore se ipsa sustentat*. Contra lib. 1. de legibus. *Ergo item iustitia nihil expetit premijs, nihil pretij: per se igitur expetitur: eademque omnium virtutum causa, atque sententia est*.

EXPERIENS] id est, prudens, & vsuperitus. sic vititur eadem voce M. Tull. libr. 4. Accusationis. *Promti hominis, & experientis & in primis gratiosi*.

REGE SVO] amico magno, amico potentior. sic sup. epist. 7. ad Mæcenat. 2. *rexque, paterque Audisti coram*. Instituit amicum inferiorē, eique præcepta dat, quo pacto sese aduersus potentiorē gerere debeat: ostendens, modestiam, pudorem, patientiam tenuiori amico fructuosiorē esse, quàm impudentiam, festinationem, procacitatem in petendo: cuiusmodi quædam reprehendit M. Tull. in Trebatio libr. 7. *Nam primorum mensum litteris tuis vehementer commonebar, quod mihi interdum (pace tua dixerim) lenis in urbis, urbanitatisque desiderio, interdum piger, interdum timidus in la-*

bore militari, saepe autem (quod à te alienissimum est) D subimpudens videbare. tanquam enim syngrapham ad imperatorem, non epistolam attulisses. sic pecunia ablata domum redire properabas, &c.

PLVS POSC. FER.] id est, plus accipient à potentiorē amico, quàm is, qui poscit.

DISTAT SVM.] differt, interest, vtrum cum pudore sumas, an, &c.

AN RAPIAS] an impudenter petendo extorqueas.

ATQVI RERVVM CAPVT] id est, atqui hæcerat totius rei pars maxima, & præcipua, hæc origo, nempe rem suam benè gerere, locupletari, & ditari.

INDOTATA MIHI SOROR EST, &c.] Sunt quidam alij, qui apertè quidem non flagitant, sed suam tenuitatem, inopiamque crebrò coram rege suo commemorant, idque clara voce, & eiusdem sortis, & contubernij hominibus audientibus. in eo (inquit) bis peccant, primùm, quod tenuitatem suam diuiti, aut potenti amico exponere, poscere est: deinde quod dum collegā testem adhibent in regis sui erga se liberalitate, & munificentia, munus auferunt non integrum, sed E diuisum, dimidiatum, & cum altero communicatum. Vtilius igitur erat nullo teste, aut conscio beneficium à potentiorē amico accipere, ut omitam quod sibi ex eo inuidiam conflent, ut docet exemplo corui.

NEC PASCERE FIRMVS] *ἐχίκανός τε εἶπεν*, non ita fructuosus, ut sumtus ad victum necessarios suppeditare possit. *pascere firmus*, genus loquendi Græcum.

CLAMAT, VICTVM DATE] qui superiora illa dicit, clamare videtur, *victum date*, etiam si hoc non dicat, quod genus loquendi vsurpatur interdum etiam in rebus inanimis. M. Tull. Verr. 4. *Litteræ sunt in medio, quæ se corruptas, atque interlitas esse clamant*. Demosth. orat. *ἀλλὰ τὸ ἀδίκον παρὰ τὸν νόμον ἐχέτω, καὶ λέγει, ὅτι χρηματὰ εἰληφέν Αἰχίνης*? id est, hæc nōne clamant & loquuntur pecunias accepisse Aſchinem? & Catull. ad Flauium. *Nam te non viduas iacere nocteis Nequicquam tacitum cubile clamat*.

SUCCINIT ALTER] alter (inquit Horatius) F huius collega, seu (ut ita dicam) conseruus, audiēs illum coram rege suo querentem, ipse quoque se egentem esse succlamat, oratque diuitem, ut munus, quod vni illi daturus erat, duobus diuidat, sibi videlicet, & illi. *succinit* autem valet, sub illius prioris orationem, vocemque queribundam, hæc loquitur, quæ deinceps sequuntur.

ET MIHI DIVIDVO FINDATVR] id est, mihi quoque portio, quam huic daturus eras solidam, atque integram, sit cum eo communis, vel inter nos communicetur. quadra est vel quarta pars cuiuslibet rei, exempli causa, circuli: vel figura quadrata. per quadram hoc loco significatur quarta pars panis, seu frustum panis, quod da rur mendico. hoc igitur dicit, findatur pars, quam ei destinaras, *munere diuiduo*, id est, munere diuiso: vel, quod diuisionem recipit. in libro Donati scriptum est *quadrans*, non *quadra*.

A SED TAG. PASCI SI POSS. CORV.] videtur tamen hoc omnium fere auium commune, ut pabulum naetæ, lætitiæ suam cantu, aut voce significant: atque ita cæteras aueis eiusdem generis ad cibi societatem vocent.

ET RIXÆ MVLT MINVS, INVIDIÆ QVE] minus cum eo ceteræ rixarentur aues, id est, minus contenderent: minúsque ei inuiderent.

BRVNDISIVM COMES, &c.] aliud exponit inferioris amici peccatum, quo is cum superiore amico vnâ iter faciens, vel queritur difficultatem itineris, viâque asperitatem, & frigoris acrimoniam, & pluuiam: vel simulat se iacturam fecisse in itinere, nempe cistam suam esse effractam, & viatica sibi esse furtim adempta, &c.

SVRRENTVM] oppidum in Campania: Brundisium autem in Calabria est.

ET SVBDVCTA VIATICA] id est, aut plorat sibi furtim esse ablata viatica, quæ non sunt ablata.

NOTA REFERT MERETR. ACVM.] imitatur illius meretricis astutias, & calliditates, quæ confingebat nunc sibi catellam esse ereptam, nunc periscelidem, id est, cruris ornamentum. simile exemplum est apud Plautum in Truc. *aut petit aurum, quod conscissa pallula est, aut emta ancilla, aut aliquod vasum argenteum, aut vasum æneum aliquod, aut lectus dapsilis, aut armariola Græca, aut aliquid semper, quod pereat, debet amans scorto suo.* & Ouid. lib. 1. de arte. *Quid, cum mendaci damno mestissima plorat? Elapsusq; caua fingitur aure lapis?*

CATELLAM] paruulam catenam. T. Liuius lib. 39. *Quin etiam alter prator suos equites catellis, ac fibulis donauit.*

SÆPE PERISC.] periscelis, ornamentum cruris, vox mera Græca est.

VTI MOX NVLLA FIDES DAMNIS] ita sæpe mentiens inferior amicus, hoc assequitur, ut, cum vera dicat, ei non credatur. *nulla fides adsit*, id est, nulla fides habeatur, fides derogetur veris damnis, & veris doloribus. Nam hæc damna erant simulata ac falsa, & ploratus falsi, atque conficti.

C VERISQVE DOLORIBVS] Od. 37. lib. 1. *Mentemque lymphatam Marceotico Redegit in veros timores.*

NEC SEMEL IRRIS. TRIV.] necis, qui semel irrisus fuit ab eo, qui in triuio sibi crus fractum esse, cum flectu, & lachrymis mentiebatur, orans, ut se quasi claudum attolleret, fidem ei iterum habet.

PLANVM] planus vox est Græca, qua & M. Tull. vitur in Cluentiana. significat autem fallacem, & qui in fraudem alterum inducit. sic Cic. de Staleno iudice. *hic ille planus improbissimus, quasi iudiciario pastus, contrahit frontem.* Theocr. *ἡ δὲ πλάνη, id est, escam, qua inescantur pisces πλάνον* appellat. idem *ἔρωπ δραπὴν δῶρε πλάνῃ.* Athen. lib. 14. duobus mobileis planos commemorat Cephisidōrum, & Pantaleōtem: ac de posteriore hæc à Chrysippo lib. 5. *ἡ δὲ πλάνος Πανταλέον τελευταῖον μέλλον ἐκάπερον τὸ ὑλὸν κατ' ἰδίαν ἐξυπάτησεν, φήσας μόνον αὐτῷ λέγειν, ὅπως καπρωῦνοι τὸ χροσίον ὥστε μάττω ὑστερον κοινῇ σκαπόντες αἰσθ-*

ἡ δὲ πλάνη, id est, Planus autem Pantaleon, cum iam iam esset moriturus, virumque filium seorsum de cepit, cum uni diceret se ei soli aperire, ubi aurum condidisset, ac defodisset: ita ut illi ambo postea vnâ fodientes, se à patre deceptos esse senserint.

LICET ILLI PLVRIMA] licet planus ille vebertim lacrymetur: licet per Osirim Ægyptiorum Deum iuret. Herodotus in Euterpa, Osirim scribit eundem esse, atque Dionysium. Idemque sentit Tibull lib. 1. eleg. 7. *Primus atratra manu soleris fecit Osiris, &c.* De Osiride multa Plutarchus in lib. de Iside & Osiride.

TOLLITE] attollite, erigite, ut epist. ad Pisonem, *non sit, qui tollere curet.* vel tollite equo, aut vehiculo, ut satyr. 6. lib. 2. *quem tollere rheda Vellet iter faciens,* quod minus placet: quamuis ita loquatur & M. Tull. ep. ad Qu. Fr. lib. 2. *sed mea factum est inuisa verecundia, ut te proficiscens non tollerem.* Idem off. 3. *optauit, ut in curru patris tolleretur.* T. Liuius lib. 23. *ann. sanctos vehiculis tolli, portariq; iubet.*

QVÆRE PEREGRINVM VICINIA] id est, vicini quàm maxima voce possunt, reclamant illi plano, cuius fallacias habent cognitæ: quære peregrinum aliquem, nempe qui te non norit, ut ei fucum facias, nam nos quidem, qui te nouimus, inducere, seu fallere amplius non potes.

18. AD LOLLIVM. 2.

S I bene te noui, metues liberrime Lolli. Scurrantis speciem præbere, professus amicam.

Vt matrona meretrici dispar erit, atque Discolor: infido scurræ distabit amicus.

Est huic diuersum vitio vitium, & prope maius,

Asperitas agrestis, & incöcinna, grauisq; Quæ se commendat tonsa cute, dentibus

atris,

Dum vult libertas mera dici, veraque virtus,

Virtus est medium vitiorum, & utrinque reductum.

Alter in obsequium plus æquo pronus, & imi

Derisor lecti, sic nutum diuitis horret:

Sic iterat voces, & verba cadentia tollit,

Vt puerum seuo credas dictata magistro Reddere: vel parteis mimum tractare secundas.

Alter rixatur de lana sæpe caprina.

Aaa

Propug

A Propugnat nugis armatus: scilicet ut non
Sit mihi prima fides: & verè quod pla-
cet. ut non

Acriter elatrem: pretium ætas altera sor-
det.

Ambigitur quid enim? Castor sciat, an
Docilis plus.

Brundisium Numici melius via ducat,
an Appl.

Quem damnosa Venus, quem præceps
alea nudat:

Gloria quem suprà vireis & vestit, &
ungit:

Quem tenet argenti sitis importuna, fa-
mésque:

B Quem paupertatis pudor, & fuga: diues
amicus

Sæpe decem vitij instructior odit &
horret.

Aut, si nō odit, regit: ac, veluti pia mater
Plus, quàm se, sapere, & virtutibus esse
priorem

Vult: & ait propè vera mihi contendere
noli:

Stultitiam patiuntur opes. tibi paruula
res est.

Arcta decet sanum comitem toga. desine
mecum

Certare. Eutrapelus, cuicumque nocere
volebat,

C Vestimēta dabat pretiosa. beatus enim iā
Cum pulchris tunicis, sumet noua consti-
lia, & spes:

Dormiet in lucem: scorto postponet hone-
stum

Officium: nummos alienos pascet: ad imū
Thrax erit: aut olitoris aget mercede ca-
ballum.

Arcanum neque tu scrutaberis ullius
umquam:

Commissumque teges & vino tortus, &
ira.

Nec tua laudabis studia, aut aliena re-

Nec cū venari volet ille, poëmata pan-
ges. (nis, atque

Gratia sic fratrum geminorum Amphio

Zethi dissiluit: donec suspecta se uero

Cōcutiuit lyra. fraternis cessisse putatur

Moribus Amphion. tu cede potentis a-
mici (gros

Lenibus imperijs: quotiesque educet in a-

Etōlis onerata plagis iumēta, canēsque:

Surge: & inhumana senium depone ca-
mœna:

Cenes ut pariter pulmenta laborib. emta:

Romanis solenne viris opus, utile fama,

Vitaq; & membris: præsertim cū va-
leas, &

Vel cursu superare canem, vel viribus a-
prum

Possis. adde, virilia quod spectiosius arma
Non est, qui tractet. scis quo clamore co-
ronæ

Prælia sustineas cāpestria. deniq; sæuam

Militiam puer, & Cātabrica bella tulisti

Sub duce, qui templis Parthorum signa

refixit:

Et nunc, si quid abest, Italis adiudicat ar-
mis.

Ac, ne te retrahas, & inexcusabilis absis:
(Quamuis nil extra numerum fecisse,

modūque
Curas) interdum nugaris rure paterno.

Partitur lintreis exercitus: Actia pugna

Te duce per pueros hostili more refertur.

Aduersarius est frater. lacus, Adria: do-
nec

Alterutrū velox victoria fronde coronet.

Consentire suis studijs qui crediderit te,

Fautor utroq; tuū laudabit pollice ludū.

Protinus ut moneam (si quid monitoris
eges tu:)

Quid de quoque viro, & cui dicas, sæpe
videto.

Percunctatorem fugito. nam garrulus
idem est:

Nec

A Nec retinent patula cōmissa fideliter aures:

Et semel emissum volat irrevocabile verbum.

Non ancilla tuum iecur ulceret ulla, puerve

Intra marmoreū venerandi limen amici:

Ne dominus pueri pulchri, caræve puella

Munere 10 paruo beet: aut incommodus angat.

Qualem commendes, etiam, atque etiam aspice: ne mox

Incutiant aliena tibi peccata pudorem.

Fallimur: & quondam non dignum tradimus, ergo

B Quem sua culpa premet, deceptus omittetueri:

Vt penitus notū sit tentent crimina, serues,

Tuterisque tuo fidentem praesidio: qui,

Dente Theonino cū circumroditur: ecquid

Ad te post paullo ventura pericula sentis?

Nam tua res agitur, paries cū proximimus ardet:

Et neglecta solent incendia sumere vireis.

Dulcis inexpertis cultura potentis amici:

Expertus metuit, tu, dum tua navis in alto est:

C Hoc age: ne mutata retrorsum te ferat aura.

Oderunt hilarē tristes, tristēque iocosi:

Sedatum celeres: agilem, nauūq; remissi:

Potiores bibuli media de nocte Falerni

Oderunt porrecta negantem pocula: quamuis

Nocturnos iures te formidare vapores.

Deme supercilio nubē, plerumq; modestus

Occupat obscuri specie, taciturnus acerbi

Inter cūctales, & percūctabere doctos,

Qua ratione queas traducere leniter aū

Ne te sēper inops agitet, vexetq; cupido:

Ne pauid, & rerū mediocriter utiliū spes:

Virtutē doctrina paret, naturāne donet: D
Quid minuat curas: quid te tibi reddat amicum:

Quid purē tranquillet: honos, an dulce lucellum,

An secretū iter, & fallentis semita vitæ.

Me quoties reficit gelidus Digentia rivus:

Quem Mandela bibit, rugosus frigore pagus:

Quid sentire putas? quid credis amice precari?

Sit mihi quod nunc est, etiam minus: & mihi viam,

Quod superest aui, si quid superesse volunt dij: E

Sit bona librorum, & prouisa frugis in annum

Copia, ne fluitem dubiæ spe pēdulus horæ.

Sed satis est orare Iouem, qui donat, & aufert,

Det vitam, det opes: æquum mi animum ipse parabo.

Metus] id est, vitabis, noles, cauebis. milites admonuimus. lege annotation. ad Od. 2. lib. 2. ibi, *Illum aget penna metuentes solui.*

Scurr. spec. præb.] speciem præteferre hominis pabuli causa assentantis. sic loquitur Brutus ad Ciceron. in epistolis ad Brutum, in ea cuius initium est, *Particulam litterarum, qui potes intueri, quæ gesseris, simul & ista vel probare, vel ita demisse, ac facile pati, ut probantis speciem præbeas?* quamquam vulgò legitur *habeas?* & Iul. Caesar. lib. 3. de bello Gallico. *specie, atque opinionem pugnantium præberent.* & T. Liuius lib. 3. *Annalium, Romanam prima luce venientes procul speciem hostiū præbuere.* scurra est, ut sup. diximus, qui pabuli causa potētiori alicui assentatur, & risum mouet. *Σαμπολόν,* & *Σαλόν* vocant Græci. neque verò multum interest inter scurram, & assentatorem, quem illi *κόλακας* nominant: aut, si quid interest, Horatius tamen hoc loco scurram pro assentatore accipit: Quemadmodum autem hic poeta scurram, id est, assentatorem, ab amico distinguit, ac separat, ita M. Tull. scurram ab oratore faceto, & urbano lib. 2. de oratore ad Quin. frat. his verbis, *Temporis igitur ratio, & ipsius dicacitatis moderatio, & temperantia, & raritas dictorum distinguit oratorem à scurra.* Iam verò quid intersit inter assentatorem & amicum, & quomodo alter ab altero discerni possit, scripserunt Plutarchus, & Maximus Tyrius, Aaa ij

Arius, oratione 4. & Themistius iunior, oratione 3. Postremo assentatoris mores pulcherrimè descripsit Theophrastus in libello, qui inscribitur, *ἡθικὰ χαλκιδεῖα*.

VT MATRONA MERETRICI DISP.] epist. ad Pison. *Effutire leuicis indigna tragedia versus, Ut festis matrona moueri iussa diebus, Intererit Satyris paulum pudibunda proteruis.*

DISCOLOR] vel dissimili vestitu, vel dissimilibus simpliciter, ego tamen illo modo malo. matronæ enim alio genere vestis vtuntur, aliūque etiam in vestitu colorem fortassis vsurpant, quàm meretrices.

INFIDO SCVRRE] deest sic. est enim hic ἀπιστία, seu redditio similitudinis. *infido* autem id est, ἀπίστω, seu cui non est credendum neque fidendum.

EST HVIC DIVERSVM VITIO] sic Aristot. lib. 2. de morib. ad Nicomach. φίλον, id est, amicum, seu affabilem, medium constituit inter eum, qui omnia loquitur ad voluptatē, numquamque alterius orationem improbat, aut refellit, quem ἀρεσκον, id est, blandum, seu placendi studiosum appellat: & eum, qui in omni sermone & congressu acerbum, atque insuauem se præbet, quem δυσκωλον, & δυσκωλον nominat. *Et prope* autem reposui, secutus libros veteres.

INCONCINNA] inuenuista, illepidia, insuauis, à societate, & conuictu hominum aliena.

QVÆ SE COMMENDAT TONSA CVTE] quæ ex corporis horrore, asperitate, squallore, illuie, immunditia, laudem aucupatur. Quia quæ tondentur, hirsuta, & pilosa sint necesse est, iccirco per tonsam cutem, totius corporis horridam quandam, & hirsutam asperitatem significat. M. Anton. Muretus dicebat, iccirco per tonsam cutem immunditiam, & squallorem significari, quia eo tempore Romani neque barbam, neque capillum tondebant, præter immundos, & sordidos homines: quod puto esse falsum. nam contrarium est verum, vt perspicuū est, cum ex multis aliis locis, tum ex his versibus Horat. epistol. ad Pison. *Nanciscetur enim pretium, nomēque poeta, Si tribus Anticyris caput insanabile numquam Tonsor Licino commiserit: & iis, qui sunt sat. 3. lib. 2. dijte, Damasppe, deaq, Verum ob consiliū donent tonsore.* Qui autē putant hoc loco legendū, *tonsa haud cute*, falluntur.

VIRTUS EST MEDIVM VIT.] sic Aristot. virtutes omnes dicit esse μεσότητες, id est, mediocritates, & (vt ita dicam) medietates.

ET VTRIMQVE REDVCTVM] ab vtroque extremo remotum.

ALTER IN OBSEQVIVM PLVS A QVO] alter ille, siue assentator, siue scurra, plus æquo officiosus, ita vt facile appareat, arcessitam, & de industria qua sitam, & simulatam esse blanditiam.

IMI LECTI] in quo ipse accumbit. est enim imus lectus vel infima pars lecti, vellectus infimus, minusque honorificus, in quo videlicet discumbunt inferiores amici: quod declarat locus Sueton. in Augusto, *Neg. cenauit vnumquam, nisi in imo lecto assiderent.* Plautus in Stich. *scis tu me dudum esse imi subsellij virum.* ibid. Ergo oratores popu-

li, summates viri, summi accumbent, ego infimatis infimus. imi igitur lecti derisorem sic accipio, qui se, & eiusdem loci, ordinisque homines derideat. solent enim assentatores, & scurræ de se, quàm maximè fieri potest, detrahere, suæque omnia extenuare, seipsum denique deridere: diuiti autem parcere: ei omnia tribuere: eum suspicere, & admirari: vt satyra 4. lib. 1. *Sape tribus lectis videas cenare quaternos: Equibus vnus auct quauis aspergere cunctos, Præter eum, qui præbet aqua, &c.* Iam quòd ad summos & imos lectos attinet, lege quæ annotata sunt ad illum versum, *Languidus in cubitum se conuiua reponet:* sat. 4. lib. 2. & illum, *Summus ego, Et prope me Viscus, &c.* cum duobus deinceps sequentibus, sat. ult. eiusd. lib. Hæc pertinet versus ex eadem sat. *Inuertunt Alit. nis vinaria tota Vibidius, Balatrobque, seruis omnibus imis.* imus autem valet idem fere, quod infimus, aut extremus. lege annot. ad epistol. 2. lib. 2. *talos à vertice pulcher ad imos.*

VOCES] diuitis voces iterat, quasi admirans.

VERBA CADENTIA TOLLIT] verba diuitis excipit, vel quasi de terra tollit. satyr. 4. lib. 1. *Cum fueret lulentus, erat quod tollere velles.*

DICTATA M. REDDERE] propriè dixit dictata reddere. sic M. Tull. de nat. deor. lib. 1. *Ista enim à vobis, quasi dictata, redduntur.* aliud reddere vocis: Horat. epist. ad Pison. *Reddere qui voces iam scit puer.*

VEL PARTEIS MIMVM TRACTARE] duabus aptissimis similitudinibus assentatoris ingenium, & mores expressit. Quemadmodum (inquit) puer, magistri docentis, ac prælegentis vocem subsequitur, & excipit: quæ ab eo dictata sunt, colligit, repetit, ac pronuntiat: sic assentator orationem potentioris amici blandissimè excipit, atque iterat, vt eum quàm maximè admirari, probatèque videatur. altera similitudo ducta est ab histrionibus, & actoribus comædiarum. sciendum est autem, histriones alios fuisse primarum partium, alios secundarum, & sic deinceps, vsque ad eum numerum personarum, quæ intercedebant in comædia. Eum igitur, qui primas partes agebat, ceteris omnibus voce & gestu præstare oportebat, adeo vt si fortè is, cui secundæ partes obtigerant, posset aliquanto clarius, quàm ipse primarum, dicere, minus contenderet, quàm posset: ne sese principi illi exæquaret, aut ne etiam eum superaret. Quod declarat M. Tull. diuinatione in Verrem, his verbis, *vt in actoribus Græcis fieri videmus. Sape illum, qui est secundarum partium, cum possit aliquanto clarius dicere, quàm ipse primarum, multum summittere, vt ille princeps quàm maximè excellat: sic faciet Alliennus, &c.* talis igitur est assentator, aut scurra, qualis actor secundarum, aut tertiarum partium, in eo, quòd vireis, & facultatem suam quàm maximè extenuat, atque eleuat. Nam si sit ei, exempli causa, sermo aliquis cum diuite indoctissimo, & infantissimo institutus, cum sit ipse disertus, eruditus, & eloquens, is suam eloquentiam, quàm maximè poterit, extenuabit, & occultabit, atque vltro hæsitabit, ac balbutiet, vt diues ille quam disertissimus, ac facundissimus esse videatur.

MIMVM

A **MIMVM]** histrionem, aliàs mimus fabula est paullo obscenior, ac licentior, quàm comœdia, quales erant Laberij mimi, ἀπὸ τοῦ μιμῆδαις appellata: quia ea imitatur & sermones obscenos, & facta indecora, ac turpia.

ALTER] agrestis ille, & inconcinnus.

RIXATOR] nonnulli legi volunt *rixator*, & delent comma post vocem *caprina*: à quibus dissentio.

DE LANA CAPRINA] de renihili. notum prouerbum est.

PROPUGNAT NUGIS] i. pugnat pro nugis quod est nugas defendit, armatus proinde ac si pro aris, ac focis pugnandum sit. caue ita coniungas, *armatus nugis*, quod vulgò faciunt. neque est, quod quisquam hoc loquendi genus improbet, *propugnare nugis*. nam apud veteres in verbis compositis non solebat præpositio repeti, vt *adigere iusurandum*, & *adire arbitrum* dicebant, non ad arbitrum. & ita M. Tull. 3. de Offic. *arbitrum illum adegit*, quicquid sibi ea de re facere oporteret ex fide bona. & in Topic. *agua pluvia arcenda adigere arbitrum non possis*. & pro Roscio Com. *Quæ cum ita sint: cur non arbitrum pro socio adegeris Roscium*, quæro. id est, ad arbitrum, seu ad prætorem adegeris. Virgil. *Æneid. 9. Quis deus Italiam, quæ vos dementia adegit?* Horatius de arte poet. *neu quid medios intercinat ætus*. ita propugnare nugis valet pugnare pro nugis. vel, si quis malit, propugnare pro nugis.

SCIL. VT NON SIT M. PR. FID. ET VERE, &c.] Totius huius loci hæc sententia est, scilicet, ait agrestis ille, (est enim μῦθος) si quis mihi alteram ætatem, id est, vel adolescentiam, vel alteram vitam, seu ætatem longiorem, quàm natura, & fata ferant, mercedis, & pretij loco promittat, vt ne liberè dicam, acriterque defendam, & obtineam, quod mihi reuera placet: ego reijciam, ac respuam. vsitatus diceremus, nolim merere alteram ætatem, vt non liceat mihi, quod verè placet, defendere, & vt non mihi in primis fides habeatur. sic enim loquitur Plautus in Menæchmis, *Neque hodie, vt te perdam, meream deum dinitias mihi*. Idem Mostell. *quid merear, quam obrem mentiar?* id est, quid est, quod tanti faciam, vt eo accepto mentiri velim? sic & M. Tullius orat. de signis, *Quid arbitramini Rhēginos, qui iam ciues Ro. sunt mereri velle, vt ab iis marmorea Venus illa auferatur?* Idem lib. 2. de finib. *quid merearis igitur, vt te dicas in eo magistratu omnia voluptatis causa facturum esse?* Iterum Plautus Bacchid. *quadringentis Philippis filius me, & Chrysalus circumdixerunt: quem quidem ego vt non ex cruciem, alterum tantum auri non meream*. Tibullus autem propius accessit ad hoc genus Horatianum eleg. 9. lib. 1. *Tum mihi iurabas nullo te dinitis auri Pondere, non gemmis vendere velle fidem: Non, tibi si pretium Campaniæ terra daretur: Non, tibi si Bacchi cura, Faler-nus ager*. Iam quod Horatius alteram ætatem posuit, pro grandi, & amplo pretio, videtur in eo Homerum esse imitatus, apud quem ix. Phœnix negat Achilli se vlla condicione passurum, vt ab eo distrahatur: non, si deus ipse sibi promittat sene-

ctute absterfa, atque ablata, adolescentiam, & pubertatem. Sic Homer. *Ὡς ἐν ἑπείτ' ἀπὸ σείο, φίλον τέκος, ἐκ ἐθέλοιμι Λεϊπιάδ', ὃδ' εἰ κέν μοι Ἰσσομένη θεὸς αὐτὸς Γῆρας ἀποξέυσας, θήσιν νέον ἡβώοντα*. fortasse verò hæc sunt referenda ad illam de Phaone fabulam, qui, cum Venerem ex Chio traiecisset, hanc mercedem operæ, officijque tulit, quod ex rugoso, arido, imbecillo, ac debili sene, nitidus, & firmus, & integra ætate iuuenis effectus est. Iolaus item, cum apud inferos, & iam mortuus, cognouisset, Eurysteum ab Atheniensibus Heraclidas ad supplicium deponere, optauit à Dijs inferis, vt sibi liceret reuiuiscere, tantisper dum illum interficeret. quo impetrato, Eurysteo que interfecto, ad inferos bis mortuus reuersus est. alij dicunt non mortuum reuixisse, sed ætate iam confecta, & corpore victo, iterum pubuisse, deinde Eurysteo interfecto, iterum senem factum esse. Huc quoque ascribere licet notissimam de Pelia fabulam, quem promiserat Medea se de sene, iuuenem puberem, ac florentem effecturam: de quo vide ad satyr. 5. lib. 2. Præterea Pherecydes, & Simonides scripsisse dicuntur, Iasonem à Medea recoctum, iuniorēque, quàm erat antea, esse factum. Idemque de Æsone eius patre Græcus quidam poeta scribit, his versibus: *Ἀντίκα δ' Ἀἰσωνα θῆκε φίλον κόρον ἡβώοντα, Γῆρας ἀποξέυσας εἰδήσοι παραπίδρασι, Φάρμακα πολλὰ ἔψας ὅτ' ἡγεύσοισι λέβητοι*. id est, statim autem Æsonem puerum reddidit pubescentem, senectute absterfa atque abrafa, ingenio sollerti & mente docta, cum medicamenta multa coxisset in aureis lebetibus. qui versus extant in argumento Medæ Eurip.

SORDET] nihili fit à me, nihili penditur. suprâ epist. 11. *Cunctane præ campo & Tiberino flumine sordent?*

AMBIGITVR QVID ENIM?] πῶς ἀμφισβητεῖται, qua enim de re controuersia est? nempe de nugis, de rebus minimi ponderis.

CASTOR SCIAT, AN DOCILIS PIVS] Castor & Docilis par gladiatorum. alij, histriones fuisse volunt.

NVM. MEL. V. &c.] Numicia via, an Appia. De via Numicia (sic enim legitur in vulgatis cod.) nihil comperi, neque hanc viam Publius Victor, qui scripsit de regionibus, & locis vrbis Romæ, vltimam commemorat, cum ceteras vias enumeret. in codice quidem Tornesiano sine vlla litura scriptum est *Minuci* non *Numici*: & item in Russardino, & Nicotianis, & alijs quibusdam, de Minucia via autem meminit M. Tull. lib. 9. epist. ad Attic. epist. cuius principium est, *Natali die tuo. &c. cohorteisq; sex, quæ Albe fuissent, ad Curtium Minucia transisse, &c.* vt mihi fiat verisimile legendū hîc esse *Minuci* via. nisi cui fortè secunda syllaba nominis *Minuci* videbitur esse longa. quod ratio postulat. sed fortasse aut ijdem erant *Minucij*, qui *Minicij*: & dici potest, hanc viam, *Miniciam* esse nominatam à Minicio, & legendum apud Cicer. *Minicia* via. nam apud Publ. Victorem quidem suspicor in nomine *Ciminia*, litteras esse præposterò, confusòque ordine locatas, & pro *Ciminia* totidem litteris legendum esse *Minicia*. veruntamen iudicet lector. Nam doctis quibusdam video

Aaa iij non

A non esse dubium quin ex hoc loco reponendum sit apud Ciceronem, *Numicia*, quomodo me testor scriptum reperisse in duobus codicibus Memmianis. Sed ne iis assentiar facit codex Tornesianus earundem epist. in quo est litteris plenius scriptum Minucia.

DAMNOSA VENVS] infra epist. ad Aug. lib. 2. *damnosa libido*,

PRÆCEPS ALEA] epithetum aptissimum ad alexiacum.

NUDAT] pauperat, ut loquitur Plautus, & item noster Horat. sat. 5. lib. 2. *Contemtum cassa nuce pauperet, &c.*

GLOR. QVEM SVR. VIREIS, &c.] eum, qui ostentationis, & gloriæ causa, vestitu vititur sumtuosiore, vnguentoque largiore, aut cariore, quam facultates ferant.

QVEM TEN. ARG. SITIS] quem constri-ctum tenet argenti, seu pecuniæ cupiditas, & appetentia suis & famelicalatio.

IMPORTVNA] quæ desiderantem conquiescere non sinit, quæque à portu quodammodo prohibet: ut supra Od. 16. lib. 3. *Importunata tamen pauperies abest.*

PAUPERTATIS PVDOR] parsimonia, vel paupertatis pudorem ait esse pessimum M. Porcius Cato apud Liuium lib. 34. annalium. Sic ex vulgi opinione dixit Horat. Od. 24. lib. 3. *Magnū pauperies opprobrium iubet Quidvis & facere & pati.* eodem pertinet illud epist. 1. lib. 1. *vides, quæ maxima credis Esse mala, exiguum censum, turpemque repulsam Quanto deuotes animi, capitisque labore.*

DIVES AMICVS] ordo verborum hic est, diues amicus tape multis partibus vitiosior inferiore amico, quamuis hic amicus inferior, talis sit, qualem eum descripsit, nempe Veneri deditus, aleator, ostentator, & gloriosus, pecuniæ cupidissimus, &c. cum odit, ab eoque abhorret, ac refugit, aut, si non odit, &c.

PIA MATER] pia, id est, cui debetur pietas, vel quæ magis diligit filium, quam à filio diligitur cuius est pietas & colere parentis.

C AC VIRTVTIB. ESSE PRIOREM VULT.] vult eum esse meliorem, quam se. sic multi sunt hodie, qui suos familiares ac ministros volunt esse temperanteis, modestos, ac frugi, cum sint ipsi dissolutissimi, ac nequissimi: in quos conuenit illud Varronis, quod refert Gellius lib. 15. cap. 19. *Si quantum opera sumisti, ut tuus pistor bonum faceret panem, eius duodecimam philosophia dedisses: ipse bonus iam pridem esses factus: Nunc, illum qui norunt, volunt emere millibus centum: te qui no-uit, nemo centum.* Sunt & qui amicos quidem bonos viros, & virtute præstantes esse volunt, ipsi autem sunt nequissimi: quos reprehendit M. Tullius in Lælio, his verbis. *Sed plerique peruersæ, ne dicam impudenter, amicum habere talem volunt, quales ipsi esse non possunt: quæque, ipsi non tribuunt amicis, hæc ab ijs desiderant.*

MIHI CONTEND. NOLI, &c.] hæc loquitur potentior amicus. significat autem Horatius, diuites existimare sibi aut omnia licere, aut certe plura, quam tenuibus. Itaque Aristoteles scribit

Rhet. 2. *ὅτι ἀνὴρ πτωχὸς πλεονέχῃ, ἢ ἰ. stultas esse diuitias.* & Isocrates Arcopagitico. *συντέτακται, καὶ συνακολουθεῖ πλεονεχίᾳ, καὶ τῆς δυναστείας ἀνείᾳ, καὶ μετὰ ταύτης ἀνελασία.* id est, vno ordine incedunt, & vna ambulant cum diuitibus & potentibus amentia, & cum ea intemperantia. & Plautus in Stichio, *Secundas fortunas decent superbia.* Iam totum hunc locum, secutus veteres libros & Vaticanos, & alios restitui, cum antea legeretur, *mea contendere noli stult.* p. o: Est autem Horatianum, *mihi contendere*, pro eo, quod est, *mecum contendere.* sic Virg. Daphn. *Montibus in nostris solus tibi certet Amyntas.* plura collegimus exempla ad Odam. 6. lib. 2. ibi, *viridū, certat Bacca Tenafro.*

ARCTA DEC. SAN. COM. TOGA] vtebantur laxioribus, & amplioribus togis diuites, quam tenues homines, ut supra Od. 4. epod. *Videsne sacram me iente te viam, Cum bis ter vlnarum toga, Vi ora vertat huc, & huc euntium Liberrima indignatio?* hoc igitur dicit, vestitus parui pretij, non sumtuosus, decet amicum inferiorem, qui modò sit sanæ mentis.

EVTRAPEL. CVICVMQ.] stulto diuiti, & improbo, orationem affingit sapientem, & veram, ut tanto apertius demonstret, diuitias homini, præsertim prauo, & insipienti, nocere potius, quam prodesse. sed illud præterea, & quidem præcipue docet, non eadem licere inferiori amico, quæ superiori. Arbitror autem, hæc designari Volumnium illum Eutrapelū, ad quem extant epist. M. Tull. lib. 7. due postrema: quem commemorat & epistola quadam ad Papir. Patum, lib. 9. & Philippica 13. qui fuit Antonij intimus.

BEATVS ENIM IAM] diues factus, bene nummatus: vel qui sua opinione sit beatus.

SVMET NOVA CONSILIA] suscipiet per se, & nemine consulto, noua consilia. aliud fortasse est capere consilium.

ET SPES] repete & πρὸ κοινοῦ sumet: noua sperabit.

DORMIET IN LVCEM] dormire in lucem est inertium hominum, aut certe otiosorum, securorum, & solutorum, ut supra epist. ad Scævam, *Sit grata quies, & primam somnus in horam Delectat.* & sat. 6. lib. 1. *Deinde eo dormitum non sollicitus, mihi quod cras Surgendum sit manè.*

NUMMOS ALIENOS PASCET] pecuniam alienam accipiet grandi fenore. nam ita fit, ut nummi alieni pascantur, & crescant, pecuniaque pecuniam pariat, ex quo πρὸς τὰς Græcis est appellatus. translatus videtur à pecudibus, quæ pascuntur.

AD IMVM] ad extremum, tandem.

THRAX ERIT] gladiator erit, vel sese auctorari patietur, ut depugnet in ludo. M. Tull. oratione de prouinciis consular. *Cuius iter in prouinciam fuit eiusmodi, ut rex Ariobarzanes consulem vestrum ad eadem faciendam, tanquam aliquem Thracem, conduceret:* Horat. sat. 6. lib. 2, *Thrax, an Gallina Syropar?* In quibusd. libris reperit scriptum, *Trex erit:* in nonnullis *Threx erit.*

COMMISSVM QVE TEGES] sic sat. 4. lib. 1. *commissa tacere Quinequit, hic niger est.* sat. 3. eiusd.

A eiuld. quid faciam, si furtum fecerit, aut si Prodidit commissa fide? & commissa simpliciter intelliguntur arcana, & consilia alterius fidei commissa, ut hic. & inf. ead. epist. Nec retinent patule commissa fideliter aures, & in epist. de arte poet. Ille tegat commissa. Iocrates appellat λόγον ἀποκαταθήκας, ad Demonicum, his verbis, μάλλον πίθει τὰς τῆς λόγον, ἢ τὰς τῶν χρημάτων ἀποκαταθήκας. M. Tull. Tusc. 2. an colit iustitia poterit ab homine propter vim doloris enuntiant commissa, prodente confisos?

ET VINO TORTIVS, ET IRA] torquentur enim homines quodammodo vino, & ira, id est, vino & ira explorantur, & spectantur, καὶ βασιζονται, sintne fidi. nam poti, & irati arcana sibi commissa interdum enuntiant. Iam hominum ingenia vino explorari constat: ut Od. 21. lib. 3. Tu lene tormentum ingenio admones Plerumque duro. & de arte poet. Reges dicuntur multis urgere culullis, Et torquere mero, quem perspexisse laborant, An sit amicitia dignus. hoc ergo dicit: neque potus, neque iratus occulta tua fidei credita, aperies.

B NEC, CVM VENARI VOLET ILLE, &c.] inferior amicus totum se ad nutum, & voluntatem potentioris inflectere, & torquere debet. Itaque danda ei opera est, ut illius studia omnia amare, ac probare videatur. nam quemadmodum morum, & animorum, ita & studiorum similitudo amicitiam conglutinat: dissimilitudo, inimicitias concitat: idque declarat exemplo geminorum fratrum Amphionis, & Zethi.

POEMATA PANGES] scribes versus, cum, &c. pangere proprie figere est. itaque dicuntur rustici pangere plantas, & terminos, nisi quis dicat non minus proprie dici pangere versus & carmina quam plantas, quia veteres, qui in cera scribebant, versus in cera figere non immerito dici poterant. sic Lucret. lib. 1. Te sociam studeo scribundis versibus esse, Quos ego de rerum natura pangere conor. Idem ibid. Deinde quod obscura dera tam lucida pango Carmina. Horat. epist. ad Pisones, Nunc satis est dixisse, ego mira poemata pango.

C GRATIA SIC FRATRVM, &c.] Zethus, & Amphion gemini fratres, ingenio, & instituta ratione vitae, & studio, multum inter se dissimiles fuisse dicuntur, hic enim fuit philosophus, idemque musici: ille pastor à Mulis, & philosophia alienissimus: hic comis, suavis, commodus: ille agrestis, severus, insuavis, & inhumanus. qua ex dissimilitudine factum est, ut amicitia, caritasque illa fraterna facile inter eos dissolueretur. Zethum à musica admodum alienum fuisse declarat Stratonicus hominis facetissimi iocus in musicum quendam Zethum nomine, ut scribit Athen. lib. 7. Ζῆθος δὲ τὸν κηλεῖον διεξόντος ἀπὸ μουσικῆς, μόνῳ σφί, ἔφη, ὃ ἀπορροῖ ἀπὸ μουσικῆς καλεῖν, ὅς γε τὸ ἀμυστοῦ ταν τῶν ὀνομάτων εἶλε, εἰ σέαυ τὸν ἀντ' ἀμφοῖνος ζῆθον καλεῖς. id est, cum Zethus citharista de musica disserteret, tibi soli (inquit) minimè omnium convenit de musica verba facere, qui quidem nomen tibi ascriberis à musis alienissimum, si te ipsum pro Amphione Zethum nominas. Ex Platone quoque facile intelligere licet magna saepe fuisse inter fratres illos iurgia: apud quem Callicles molestè fe-

rens se à Socrate conuinci, ea usurpat in Socratem, quae Zethus in Amphionem apud Euripidem, paullum immutata. sic enim ille in Gorgia ex Euripidis tragœdia quadam, quae non exstat. κινδυνεύω ἐν πεποιθέναι νῦν, ὃ ἀπὸ ζήθους παρὲς τὴν Ἀμφίωνα Εὐριπίδου, ὃ ἀπὸ ἐμῆς ἀλὼ, καὶ γὰρ ἐμοὶ ἀπὸ πιαῦτα ἐπὶ χεῖρα παρὲς πὲρ λέγειν, οἷα παρ' ἐκείνου παρὲς τὸν ἀδελφόν, ὅτι ἀμυλῆς ὃ Σώκρατες, ὃν δὲ σὺ δῆμι μὲλεῖται, καὶ φύσει ψυχρὸς ὠδὲν ναιῖαν ἔχων, μισροκώδει πνὶ διασπρέπεις μορφώματι: καὶ οὐτ' ἀνδρὸς βαλῶσι παρὲς ἀνδρῶσας λόγον, οὐτ' εἰκός καὶ πιθανόν ἀνδράσιν, οὐτ' ὑπὲρ ἄλλων γενητὸν βέλτερον βουλευσίου. καὶ τοὶ ὃ φίλε Σώκρατες (καὶ μοι μηδὲν ἀχρεῖα εὐνοῖα γὰρ ἐρῶ, &c.) ἀλλ' ὃ γὰρ ἐμοὶ πειθού: παῦσαι δ' ἐλέγχων: παρρημάτων δ' εὐμυσίαν εἰσκι, καὶ εἰσκι ὁ πόθεν δῖος φρονεῖν, ἄλλοις τὰ κέρη τὰυτ' ἀφ' οὗς εἴτε ληρήματα χερσὶ φάσαι εἶναι, εἴτε φλυασίας, ἐξ ὧν κενόσιν ἐγκατοικησὶς δόμοις, ζῆλῶν ἐκ ἐλέγχοντος ἀνδρὸς τὰ μικρὰ ταῦτα, ἀλλ' οἷς ἐστὶ καὶ βίος, καὶ δόξα καὶ ἄλλα πολλὰ ἀγαθὰ. id est, Vereor igitur ne ego ita sim in te affectus nunc, ut Zethus in Amphionem Euripidis. Nam mihi quoque talia quadam tibi dicere in mentem venit, qualia ille fratri: te negligere, O Socrates, quae te maximè curare oportet. Et cum ingenio, animoque ita generoso praeclatus sis, iuuenili quodam corporis gestu &figuratione ornamentum tibi comparas, neque ratione erecta atque excitata veris atque iustis consiliis vis obtemperare, neque ut quicquam probabile, & rationi consentaneum in tuis negotiis sequare, neque ut quicquam fortiter, & strenuè in alienis consulas animum inducere potes. Atqui, & care Socrates (ne te autem offensorem in me praebeo, benevolentia enim in te adductus dicam,) &c. At vir bone mihi crede, & desine me & alios coarguere: rerum autem, non fidium, & nervorum, mulicam suavem exerce: eaque exerce, quibus sapere videberis, aliis gloriosas istas siue nugas, siue tricas dicere oportet, relinquens: quibus deditus, in domo inani habitabis, amulans viros, non eos, qui in istis rebus lenibus & parvis refellendis & conuincendis occupati sunt, sed eos, quibus res est parata, & bona existimatio, & multa alia bona. Zethum à philosophia abhoruisse etiam ex M. Tullio intelligere licet lib. 2. de orat. quostu cum haberes auctores, Antoni, miror cur philosophia, sicut Zethus ille Pacuvianus, prope bellum indixeris. Licet & ex Dione Chrysostomo orat. περὶ ζήθους, & qui dem multo apertius. Sic enim ille in extr. Πολὺ γὰρ ἀνέλω τὸ Ζῆθος φαιδρότης, πιαῦτα δῆμι μὲν. ὡς ἐκείνος ἐνοῦνθ' ἐπὶ τῇ ἀδελφῶν, ἐκ ἀξίῳ φιλοσοφῆν αὐτὸν, ἐδὲ ἀπὸ μουσικῆς διατρέβειν, εἰσάσαντα τὴν τῶν ἰδίων δῆμι μὲλεται, ἔφη δὲ αὐτὸν ἀπὸ πνὶα, καὶ ἀσύνφορον μῦσαν εἰσάσαν, &c. id est, multo enim essem Zetho deterior, talia tibi vitio vertens. Nam ille fratrem monebat, & à philosophia, & musica deterrebat, ne has artis cole-ret, rei familiaris cura abiecta: & dicebat, cum absurdam quandam, & inutilem musam introducere, &c.

DISSILVIT.] dissoluta, & diuulsa, & disuncta est. tralatio est.

DONEC SVSP. SEVERO, &c.] donec lyra Amphionis, citharædi, & musici clarissimi suspecta, & inuisa Zetho à musica abhorrenti, conticuit, & desijt sonare. Accedat his Propert. lib. 3. de Antiopa. Et durum Zethum, & lacrymis

Aaa iiij Ampla

A *Amphionia mollem Expertam est stabulis mater abacta suis.*

POTENTIS AMICI] amici superioris. Oda. 18. lib. 2. *nec potentem amicum Largiora flagito.* amicum magnum vocat M. Curius libr. 7. ad familiares, epist. 29. *Sed amice magne, noli hanc epistolam Attico ostendere.*

ÆTOLIS ONERATA PLAGIS] plagas Ætolas posuit pro optimis, & præstantissimis, & ad apros capiendos aptissimis, vel ad venandum natura factis: idque propter Meleagrum, qui aprum Calydonium cepit. Sic Martialis aprum nescio quem, ei similem, ac parem, qui cuspidem Ætola captus est, dixit, significans aprum ingentem, lib. 13. *Qui Diomedæis metuendus setiger agris Ætola cecidit cuspidem, talis erat.* Erat autem Calydon in Ætolia.

SENIVM] id est, odium, insuauitatem senilem: vel quia senilia fere omnia molesta, & iniucunda sunt: itaque senectus mala ætas appellabatur à veteribus: vel quia molestia senectutem ante tempus accelerant. vide quæ annot. sup. ad epist. 7. ibi, *Et amore senescit habendi.* M. Tull. pro Milone. *ma- ret equester ordo, tota ciuitas confecta senio est.* Plau. in Trucul. *male quod mulier incepit, nisi efficere per- petraret, id illi morbo, id illi senio est.* vide & Nonium Marc.

PVLMENTA] pulmentaria ex pulpis, & lum- bis leporinis & pulte confecta. dicta sunt enim à pulte pulmenta, & pulmentaria, neque eo minus pulmenta dicuntur, si quid aliud præter pultem sit, ut docet Isidorus. Pulpa mentum autem à pul- pa dictum est. Terent. Eun. *Tute lepus es & pulpa- mentum queris.*

ROMANIS SOLLENNE VIRIS OPVS] Venari est opus solenne, id est, statum, & vsitatum Romanis. contra ludus trochi, & disci, Græcis vsi- tatus. Oda. 24. lib. 3. *nescit equo rudis Herere in- genuus puer: Venarique timet ludere doctior, Sen Græco inbeas trocho, Sen malis vetita legibus alea.* & sat. 2. lib. 2. *leporum sectatus, equoque Lassus ab indo- mito, vel si Romana fatigat Militia assuetum Græca- ri, seu pila velox, &c.*

C SPECIOSIVS] venustius *εὐχρηστικόν*, decetius, aptius.

QVO CLAMORE CORONÆ] quo assensu, qua approbatione circumstantis multitudinis, quo applausu, qua acclamatione.

PROEL. CAMP.] certamina ludicra, quæ cō- mittuntur in campo Martio. in lib. de arte poet. *Ludere quinescit, campestribus abstinet armis.*

SYSTINEAS] in eas, perferas, sub eas.

SÆVAM] *χαλεπὴν*, asperam, laboriosam, diffi- cilem.

CANTABRICA BELLA] sup. Oda. 8. lib. 3. *Servit Hispania vetus hostis ora Cantaber sera domi- tus catena.* & epist. 12. huius lib. *Cantaber Augusti: Claudius virtute Neronis Armenius cecidit.*

SVB DVCE] Augusto: ut sup. Oda. 15. lib. 4. *Et signa nostro restituit Ioni Derepta Parthorum super- bis Postibus.*

REFIXIT] quinque libri veteres, & manu- scripti, quibus Romæ vlus sum, & totidem, quibus in Gallia, sic habet signa refigit Nunc: & si quid, &c.

ADIVDICAT ARMIS] acquirit populo Ro- idque exercitu populi Rom.

AC NE TE RETRAHAS, &c.] id est, atque, ut ne te nimis longè abducas ab exercitationibus tuis, & certaminibus campi Martij, & ne ita absis ab vrbe, ut probabilem absentia excusationem afferre non possis, interdum quædam belli simu- lacra exerceas in agro paterno: interdum ludis rure, quamuis nil nisi sapienter, & prudenter facias.

(QVAMVIS NIL EXTRA NVM. F. M. Q. CVRAS] hæc sunt includenda interpositionis nota. est enim *ὁμιλεῖν* verbi nugaris. extra numerum autem valet ineptè, insipienter, incon- sideratè, temerè, tralatione ducta à saltatoribus, quorum motus & saltatio certis legibus, ac nu- meris constabat. ex quo moveri dicuntur in nu- merum, qui numerosè, aptè, & compositè mo- uentur. Lucret. lib. 4. *Quid porro, in numerum pro- cedere cum simulacra Cernimus in somnis, & mollia membra mouere, Mollia mobiliter? &c.* & lib. 2. *in numerumque exultant sanguine pleni.* Iterum lib. 4. *Quod superest, non est mirum simulacra moueri, Bra- chiaque in numerum iactare, & cetera membra.* Virg. Georg. 4. de Cyclop. *Illi inter sese magna vi bra- chia tollunt In numerum, versantque tenaci forcipe ferrum.* Idem in Sileno Tum vero in numerum Fau- nosque ferāsque videres Ludere. cuius contrarium est extranumerum. Lucret. lib. 5. *Atque extranu- merum procedere membra mouēteis Duriter, & du- ro terram pede pellere matrem.* M. Tull. parad. *ὁμιλεῖν ἄρα πρὸς τὸν ἱσθρίον, histrio si paullo se mouit extra numerum, aut si versus pronuntiatus est syllaba una breuior, aut longior, exhibetur, & exploditur. similiter extra mo- dum valet sine modo, non seruato modo.* Cic. de orat. ad Qu. Frat. *vox extra modum absona.* nume- rus autem ad *ῥυθμὸν* seu metrum refertur, modus ad cantum: ut epist. de art. poet. *Accessit numerisq; modisq; licentia maior.* & in modum valet modula- tē, non numerosè, seu *ῥυθμικῶς*, quamuis ita Mure- tus explicet apud Catull. in carmine in nupt. Iuliae & Manlij.

PARTITVR LINTREIS] id est, diuidit na- uiculas inter se, ut duæ sint aduersariae classes, una quæ similitudinem classis Cæsarianæ præbeat, al- tera, quæ Antonianæ. fuit autem hæc pugna na- ualis serid commissa ad Actium promuntorium Epiri.

ACTIA PVGNA TE DVCE PER PVE- ROS, &c.] hæc scilicet fiebant quidem à Lollio, eo consilio, ut Augusto gratum faceret, cum Actia cæ victoriæ memoriam puerorum pugna ludicra renouaret: sed tamen fortasse ad historiam refe- renda sunt. Narrat enim Dion lib. 50. pueros, qui Romæ erant, Antonio cladem pugnae Actiacæ præsignificasse. Nam diuisi inter se, nemine iuben- te, cum se altera pars Cæsarianos, altera Antonia- nos dicerent, inter se conflixerunt ad duos dies. ad extremum autem victi sunt, qui Antoniani appel- labantur. Verba Dionis Græca non ascribam. sa- tis est mihi locum indicasse.

REFERTVR] simulatur, repræsentatur.

VELOX VICTORIA] Vel hoc ad historiam referendum est: Nam tradunt Plutarchus, Florus, alij,

A alij, victoriam illam Aetiacam fuisse celerrimam: vel ad victoriæ naturam, quæ ferè velox est. sic fat. 1. *quid enim? concurratur. aut cita mors venit, aut victoria lata.*

LACVS] lacus, qui est in fundo paterno. lacus (inquit Varro) lacuna magna, ubi aqua contineri potest. sat. 4. *omneis Gestiet a furno redeuntis scire, lacuque.*

QVI CREDIDERIT] Augustus, potentior amicus.

VITROQUE POLLICE] utroque pollice compresso. nam premere pollicem, gestus erat fauentis. Plin. lib. 27. cap. 2. vel sequamur Porphyry. qui utroque pollice vult dictum esse *concedo, pro, utraque manu. laudabit igitur utroque pollice, id est, summo opere comprobabit.*

PROTINVS VT MONEAM, &c.] Protinus continuatatem significat, inquit Varro. hoc igitur dicit. Continuatō sermone, vt te moneam, videto & quid, & de quo, & cum quo loquere. Si legemus *Protenus*, facilius erit lectio. nam *protenus* valet porro tenus, deinceps, consequenter.

(SI QVID MON. EG. TV)] hæc sunt includenda interpolationis nota.

PATVLÆ AVRES] percontatoris videlicet, quia ab aliis sciscitatur, & exquirat, quæ ad alios continuò perferat, & renuntiet.

COMMISSA] arcana & occulta fidei commissæ, vt supra.

VOLAT] Iccirco Homerus verba ferè semper pennigera, aut (vt ita dicam) pennata seu alata nominat. Nam passim apud eum occurrit hoc, *ἑρπετὸν πτερὰ πονέοντα*: id est verba volatilia locutus est.

NON ANCILLA TVVM IEC. VLC. &c.] id est, vide, ne vilius puellæ, puerive amore capiaris in ædibus potentioris amici. sup. ad Od. 1. lib. 4. admonuimus, iecur sedem libidinis esse.

MARMOREVM] ex limine & vestibulo ad iū marmoreo, ad iū magnificentiam, & ornatum intellige.

NE DOMINVS PV. PVLCR. CARÆVE, &c.] ne tibi eueniat alterum è duobus malis, vel vt impetres, quod amas, tibi que illud ipsum magni beneficii loco numeretur, vel repulsam feras, & ita potentioris amicum illiberalem se erga te præbuisse queraris.

AVT INCOMM. ANG.] aut te angat, si se incommodum erga te, dum tibi, quod amas atque expetis, denegat, præbeat. *incommodus* vel nomen est verbum adiuuans: cuiusmodi exempla sunt apud hunc poetam innumerabilia. vel dic *incommodus*, id est, quia se in te præbeat incommodum & illiberalem, denegando tibi munus paruum, puellam, scilicet, aut puerum, cuius amore captus sis. & ita subintelligitur *quod*: quod sit.

QVALEM COMMENDES, &c.] vtilissimum præceptum, diligentissimèque retinendum. cui non dissimile est illud Theognidis, *Μή ποτ' ἐπαμύνης, ἀπὶν δὲ εἰδὴς ἀνδρῶν σαφηνῶς, Ὀφρὺν καὶ ῥυθμὸν, καὶ πρὸς ποτὸς δὲ ἄνθρ.* id est, ne vniquam quæquam prius laudaueris, quàm plane noueris affectus, ingenium, mores.

NE MOX INCVTIANT ALIENA, &c.] verbum *incutiendi* grauiorem quendam perturbationis ictum animo illatum significat, per translationem sermonis. nam incutere propriè est, quatiendo, & commouendo inferre: vt *incutere plagam*. ex quo *incutere dolorem, timorem, tremorè, desiderium, amorè*, vt sup. diximus in epist. ad Villic.

FALLIMVR] dum commendamus indignū qui à nobis cōmendetur, vt pote qui sit improbus.

ET QVONDAM] nonnumquam, aliquando, interdum.

TRADIMVS] commendamus alteri, vt supra epist. ad Claud. Ner. *vt tibi se laudare, & tradere coner.*

ERGO, QVEM SVA CVLPA PREMETS, &c.] ergo si acciderit, vt is, qui fuerat abs te commendatus, tanquam vir bonus, & integer, cum eū talem esse putares, sua culpa in periculum adducatur, tum tu tua spe falsus, desine eum tueri.

V. PENITVS NOTVM, &c.] ratio est superioris verlus. desine (inquit) illum, qui tuam spem fefellit, tueri, vt amicum hominem tibi perspectū, & cognitum, falsis criminibus circumuentum, atque oppressum, omni studio: & acerrima contentione subleues, tegas, ac defendas.

QVI, DENTE THEONINO, &c.] qui, cum maledictis configitur, cum maledico dente carpitur, non intelligis communem esse metum, commune periculum? non vides tibi idem periculum imminere? non vides periculum, quod in illum intenditur, ad te paullo post esse peruenturum? Hunc Theonem tradunt poetam petulantissimū, ac maledicentissimum fuisse. Aptissimè autem dētem cum verbo rodendi coniunxit. nam & dente maledico carpere dixit M. Tullius orat. pro Corn. Balbo. & rodere pro eo, quod est obscurè, & dissimulanter maledictis insectari, in eadem. *more hominum inuident: in conuiujs rodunt.* & Hor. sat. 4. lib. 1. *absentem qui rodit amicum.* & sat. 6. *Quem rodunt omnes libertinopatre natum.*

NAM TVA RES AGITVR,] in periculo versatur. sic dicimus *agitur caput fama, existimatio, fides, officium, fortune mea*. numquam autem *agitur de capite*, &c. nam agere de aliqua re, est verba facere: sermonem, aut consilium habere: vt M. Tull. epist. ad M. Cælium lib. 5. *Non potuit accuratius agi, neque prudentius, quam actū est a te cum Curione de supplicatione.* In Lælio autem locus ille corruptus est, & si qua fortuna acciderit, vt minus iuste amicorum voluntates sint adiuvanda, in quibus eorum aut de capite agatur, aut fama, &c. legēdūque est, vt scriptum reperi in cod. antiq. *aut caput agatur.* & ita Aul. Gell. lib. 1. capit. 3. Tum in oratione pro Quinctio, vbi legitur *si de prædijs tuis ageretur*, legendum ita, vt emendauit Budæus, *si dupondius tuus ageretur*. cum hoc loco congruit illud Liuium lib. 7. *quamquam pugnamus verbo pro Sidicinis, re pro nobis, cum videremus finitimū populū nefario latrocinio Samnitium peti, & vbi conflagrasset Sidicini, ad nos traiecerunt illud incendiū esse.*

ET NEGLECTA SOLENT INCENDIA, &c.] sic Pind. *ἑδ. γ. Pyt. πολλὰν τ' οὐδ' οὐ πῦρ ἐξ ἐνός καίματος ἐνδορον αἰσῶσιν ὕλαν.* id est, multā, seu magnam in

A in monte ignis ex vna scintilla excitatus absumpsit siluam. Et Eurip. quodam loco, μικρὸν δ' ἐκ λαμπρῆς ἰδαμον σέλας ποιήσεν ἄνθρ. id est, ex parua autem scintilla magnum fulgorem quis excitare possit.

DVLGIS INEXPERTIS CVLTURA] non dissimile est hoc prouerbium Græcorum, vsurpatum à Pindaro, γλυκὺς πόλεμος ἀπείροις. id est, dulce bellum inexpertis. sequitur mox apud Pindar. πεπεισμένων δ' ἐπὶ παρβείησι θύοντα. quod videtur expresse Horatius proximi versus principio, expertus metuit. ad verbum sic vertere possis, At eorum, qui experti sunt, aliquis timet adueniens, seu vbi iam aduenit, nempe bellum. culturam autem pro cultu posuit.

EXPERTVS] ὁ διὰ πείρας ἰδὼν ὁ πεπεισμένος: qui periculum fecit. hoc ex Pindaro expressum, vt paullo ante dixi.

DVM TYA NAVIS IN ALTO EST] id est, dum in cursu es. tralatio est.

HOC AGE] in hanc curam incumbere loc age-re loquendi genus Latinis vsitatum est, quod valet negotium susceptum accuratè administrare: **B** attentum esse in re aliqua, aut in sermone, qui habetur: totum suum studium, & cogitationem in vna reponere. Terent. in Andr. *hoccine agis, an non?* D. *ego vero istuc.* ibid. *ipsū adeo presto video cū Dano.* hoc agā. in Eunuch. Chr. *alias res agis.* P. *istuc ego quidem.* sic Xenophon. ἑλληνικ. δ. ὁ δὲ πρὸς ἀρετὴν αὐτὸς αἰτῶν σῶματις ἡδοναὶ ἀλλ' αἰετὸς ὡς εἴη ἔργα, τὸ δ' ἐπεσθῆναι. id est, neque enim vincebant eum corporis voluptates: sed semper quodcumque negotium suscepisset, hoc agebat. Horat. sat. 3. lib. 2. *ut vinas igitur, vigila: hoc age.* Plaut. Mil. glorios. *hanc age rem. res subitaria est.* Plutarch. in Coriolano scribit, cū magistratus, aut pontifices sacrificabant, præconem magna voce clamare solitum esse, *hoc age.* quibus verbis iubebat animum ad sacra attendere, nullūque omnino opus alienum interponere. verba Plutarchi sunt hæc, ὅταν δὲ ἀρχοντες, ἢ ἱερεῖς ποιεῖν τι τῶν θείων, ὁ κήρυξ ποιεῖσι, μετὰ τὴν φωνὴν βοᾷ, ὅκ' ἀγέ. σημαίνει δὲ ἡ φωνή, τὸ ποιεῖν τι, ποιεῖν ἔχειν κελεύσασα πρὸς ἱεροῖς, καὶ μηδὲν ἔργον ἐμβαλεῖν μεταξὺ id est, cū enim magistratus, aut sacerdotes aliquam **C** rem diuinam faciunt, prodit præco magna voce clamans, hoc age. significat autem vox, τὸ ποιεῖν, iubēs attendere ad sacra, & nullum opus intermiscere.

AGILEM, NAVVM QVE] hominem ad agendum promptum, ac paratum. ad res agendas aptum, δραστήμιον, ποτακτικόν: vt sup. epist. 1. *Nunc agilis fio.*

REMISSI] ignaui, desides, ἀνειμένοι, inertes.

POTORES BIBVLI] bibuli cohæret cum nomine potores: estque numeri multitudinis.

VAPORES] quidam libri veteres habent tepores.

DEME SVPERCILIO NVBEM] aufer è vultu tristitiam, atque immoderatam seueritatem, quæ contracto, ac sublato supercilio significatur: quod Græci τὸ πῶν ὀφρύων νέφος, id est, superciliorum nubem, appellant. & ita Euripid. in Hippol. coron. ex quo ὀφρύες πτερες, id est, superciliosi, à Græcis appellantur seueri, tristes, superbi: & ποσειδῶνα σιωπῶντα φρυγμένον Eurip. in Alcestid. dixit vultum superciliosum, seu supercilio obductum. & αἶψιν

τὰς ὀφρύς, id est tollere supercilia, prouerbij locum **D** obtinet tūm apud Græcos, tūm apud Latinos, pro eo, quod est, vultu tristitiam quandam præ se ferre. Diphilus comicus apud Athen. libr. 2. Τὸν πῶν ὀφρύς αἶροντα, συμπεθεῖς γελᾷν, Τὸν δ' ἀδελφὴν παλαμῶν π, τ' δειλὸν, θεασαί. id est, eum, qui supercilia tollit, adducis vt rideat: imbecillum, vt aliquid audeat: timidum, audacem reddis. & ita Catull. Ad Ianuam mulieris impudicæ. *Præterea addebat quendam, quem dicere nolo Nomine, ne tollat rubra supercilia,* id est, ne sublato supercilio significet, se mihi iratum esse, ne grauitur, & iniquo animo ferat. σιωπῶντις etiā appellatur à Græcis is, qui supercilij nube, id est, contractione tristitiam quandam præ se fert, ex quo verbum σιωπῶν, & σιωπῶν ὄμματι apud Euripidē in Electra. & Sophocles in Antigone diserte νεφέλῳ ὀφρύων nominat, aspectum maestum, ac tristem. sic Sopocl. νεφέλῃ δ' ὀφρύων ὑπὲρ αἰμαίνεν ῥέθος αἰχμῆς πέγχο' εὐὸς παπαρεῖαν. id est, nubes autem superciliorum super cruentam faciem deformat, irrigans lacrymis formosam genam. sic Cicero in orat. in Pison. ὑπερβολικῶς quidem illud, sed tamen **E** vrbane, ac facetè, Pisonem interrogatum quid sentiret de suo consulatu, ait respondisse altero ad frontem sublato, altero ad mentum depresso supercilio, crudelitatem sibi non placere, significans, ac describens eius ineptiam, atque importunam seueritatem, quam in eadem oratione frontis nubeculam appellat. Idem de eodem in orat. pro Sextio. *Tanta erat grauitas in oculo: tanta frontis contractio, vt illo supercilio, tanquam Atlante calum, annuillo niti videretur.* Demosthenes in orat. περὶ ᾧδεωφ. ἀνασπᾶν τὰς ὀφρύς, videtur accipere pro eo, quod est, plus æquo sibi arrogare, & gerere se insolenter. sic ille πῶν μέτρον παρῆχεν ἑαυτὸν ἐπειδὴ δὲ μέγιστα εἰργασαί κακὰ, τὰς ὀφρύς ἀνέσπασκε. id est, tunc quidem modestum se ipsum præbebat: posteaquā autem maxima mala effecit, supercilia sursum extulit. & συναγῶν τὰς ὀφρύς, id est contrahere seu conducere supercilia, apud Aristoph. in Pluto, tristitiam & maestitiam significat. Quemadmodum autem sublato, & contractum supercilium tristitiam, & seueritatem significat, sic remissum & laxum, hilaritatem, Pindarus ἐδ. θ. Πυθ. ἀγαθὴν Χλιαρὸν γέλασας ὀφρύς. id est, hilario tepidum ridens supercilio. & Euripid. Iphigen. in Aulide remittere supercilium. Μέθες νυὺ ὀφρύς, ὄμμα τ' ἐκπεινον φίλον. id est, remitte nunc supercilium, & oculum carum extendito. Idem in Cyclope. Silenus. ὡς ἐκπειν ἂν κύνικα βουλοῖ μιν μίαν, Πάντων κυκλώπων ἀνιδούς βοσκήματα, Πίλατ' ἐς ἀλμυλὴν λευκάδος πέτρας ἄπο, Ἀπὸ μὲθυσθῆς, κατὰ βαλὼν πῶν ὀφρύς. ὡς, ὅς γε πίνων μὴ γένηθε, μαινέται. id est. Nam calicem vnum exhaustire velim, pro eo omnium Cyclopuum datis pecudibus, meque ipsum ex rupe Leucade in mare præcipitem agere, semel ebrius factus, superciliis que demissis, ac deiectis. Hom. il. o. de lunone, ἥδ' ἐγέλασσε Χείρῃσιν, ἥδ' ἐμέτωπον ἐπ' ὀφρύσι κυανέῃσιν ἰάσθην, .i. Illa autem risis labris, neque frons super supercilia nigra hilarata est. Præterea supercilio tum innuimus, tum annuimus. innuimus vt Hom. ὁδ. π. Ἠδ' ἀρ' ἐπ' ὀφρύσιν νεύσει, νόησε δὲ δῖος Ὀδυσσεύς. Illa autem superciliis innuit: intellexit verò Vlysses. & ὁδ. φ. Η. καὶ ἐπ' ὀφρύσιν νεύσεν, ὁδ.

A Horat. sat. 9. lib. 1. *Distorquens oculos, ut me eriperet. Oculi nimis arguti* (ut scribit M. Tull. lib. 1. de legib.) *quem admodum animo affecti simus, loquuntur.* Ardor oculorum iram significat M. Tull. lib. 5. accus. ipse inflammatus scelere, & furore in forum venit: ardebant oculi: toto ex ore crudelitas eminebat. & lib. 4. de Theomnasto quodam. *Nam cum spiritus ageret in ore, arderent oculi, voce maxima vim me sibi afferre clamaret.* Hom. il. 2. de Achille. μένος δὲ μέγα φρένας ἀμφὶ μέλαινα Πύμπλαντ', ὅσος δὲ οἱ πύει λαμπεράντι εἴσκειν. id est, spiritu autem mens nigra valde implebatur: oculi autem ei igni ardenti, seu lucenti similes erant. Oculos etiam aiunt esse pudoris sedem. ex quo Socrates in Phædro, ἐγκαλυμμένος, id est, operta facie de amore disputat. Præterea scribit Aristot. ἡ περ. β. prouerbiū esse, ὅτι ὁφθαλμοὶ εἶναι αἰδῶν, καὶ διὰ τὸ τὴν αἰὲν παρῶσιν ἐκείνους μάλλον αἰσθύνονται, καὶ τὴν πρὸς ἑαυτοὺς αἰσθύνονται, &c. i. in oculis esse pudorem, & propter hanc causam solent eos, qui semper affuturi sunt magis vereri, & eos, qui ad ipsos animum sunt aduerluri. huc pertinet responsum illud Sapphonis: quæ, cum ei Alcaeus dixisset, se aliquid ei dicere velle, sed pudore prohiberi, Αἴτ' εἶχες ἐδιδῶν ἥμερον, ἢ καλῶν, καὶ μὴ δὲν εἰπὼν γλῶσσαν ἐκείνα κακόν, Αἰδῶς μὲν ἔκ' εἶχεν σὲ τ' ὄμμα-τ', ἀλλ' ἔλεγχες πᾶσι τῷ δικεῖω, id est, si te rerum bonarum, aut honestarum desiderium teneret, neque lingua quicquam turpe proloqui conaretur: non tibi pudor oculos obsideret, sed de re iussa verba faceres. Oculi defixi significant attentissimam in re aliqua cogitationem: idque vel sine vlla animi molestia, ut il. γ. de Vlysse. Στάσκειν ὕπαι δὲ ἰδέσκει καὶ χθονὸς ὄμματα πῆξας. id est, stabat: subtus autem aspiciebat, defixis in terram oculis. Theoc. eid. β. Καί μ' ἐσιδὼν ὄστρογος ὅτ' ἰχθὺς ὄμματα πῆξας Εἰς τ' ὅτ' ἰχθυήσας. Et cum me aspexisset ferreus ille, & omni affectu humano carens, defixis in terram oculis se debat in sella, seu in lecto. & Apoll. ἀργοναυτ. lib. 3. Η, καὶ ἐπ' ὕδατος αἶγα ποδῶν πάρος ὄμματα ἔπῃξαν, ἃ νῆα πορφύρεσσι ἐνὶ σπίνῃ. id est, dixit, & in solum, seu terram illæ ante pedes oculos defixerunt, in duas partibus cogitatione distractæ. vel cum aliqua molestia, ut apud Eurip. Med. ἔτ' ὄμμα' ἐπαύρησ', ἔτ' ἀπαλάσσεισθα γῆς πρὸς ὅσων. id est, neque oculum attollens, neque à terra os remouens. Interdum admirationem quandam, & stuporem significant. ut Virgil. Aeneid. 1. *Dum stupet, obtutuque hæret defixus in vno.* Idem lib. 7. *Talibus Ilionei dictis defixa Latinus Obtutu tenet ora.* Horat. epist. ad Numicium, *Defixis oculis, animoque & corpore torpet.* T. Liuius lib. 21. *utraq; simul obiecta res oculis, animis immobilis parumper eos defixit.* Idem lib. 5. *Gallos quoque velut obstupefactos miraculum victoria tam repentina tenuit, & ipsi pauore defixi primum steterunt, velut ignari, quid accidisset: deinde, &c.* Interdum animum in aliqua re obfirmatum, & perseverantem: ut, cum Homer. ὁ δ. n. oculos Vlyssis cum cornibus, aut ferro comparat, qui Penelopa virum suum præsentem quidem, sed nondum agnitum deflentem, ac multis cum lachrymis desiderante, ne tantillum quidem ingemuerit, aut illacrymarit. Οφθαλμοὶ δ' ὥσπερ κέρας ἔστασαν, πρὸ σίδηρος Ατρεΐδης ἐν βλεφάρῃσι δόλω δ' ὄρε δάκρυα κεύθε. id est, oculi autem ut cornua stabant, aut ut ferrum, immobiles in palpebris, ille

autem dolo lachrymas occultabat. Horat. Od. 5. lib. 3. *Virilem Toruus humi posuisse vultum.* Lacrymastum gaudium, tum dolor, & luctus exprimit. gaudium, ὁδυσσ. π. ὧς ἄρα φωνήσας ὑἱὸν κῶσε, καὶ δὲ παρῶν Δάκρυον ἦκε χαίματι. id est, sic igitur locutus filium osculatus est, ex genis autem lacrymam misit in terram. & ὁ δ. β. Penelopa Vlyssē agnoscens. Δακρύσασα δ' ἔπειτ' ἱδὺς δράμεν, ἀμφὶ δὲ χεῖρας Δειρῆ βαλὼν ὁδυσσ. id est, illacrymata autem postea recta ad eū cucurrit, manus autem collo implicuit Vlyssis. ibid. de Vlysse. ὧς φάτο· τῷ δ' ἐπ' μάλλον ὕφ' ἥμερον ὥρε γόοιο. Κλαῖε δ' ἔχων ἄλοχον θυμαρῆα κέδν' εἰδυῖαν id est, sic locutus est. ei autem tanto magis desiderium flendi iniecit. Ille autem plorabat habens uxorem ea scientem, quæ viro essent grata, & iucunda. Terēt. Heautont. *vbi dicimus redisse te, & rogare vi veniret ad te, mulier telam deserit continuo, & lacrymis opplet os totum sibi: ut facile scires, desiderio id fieri tui.* Idem Adelph. Dem. *ob lacrumo gaudio.* Virg. lib. 6. *Æn. alacris palmas utrasque tetendit, Effususq; genis lacryma.* Liuius lib. 5. ann. *Certatim patribus plebique manare gaudio lacryma.* tales fortasse sunt novarum nuptiarum lacrymae, aut certe fictæ. Catull. in carmin. nupt. *At lubet innuptis ficto te carpere questu.* Idem de coma Berenices. *Est ne novis nuptis odio Venus? Anne parentum Frustrantur falsis gaudia lacrymulis?* exemplum lacrymarum ab ægritudine, aut dolore corporis expressarum existat apud Hom. il. β. vbi de Therfite loquitur ab Vlysse percusso. ὁ δ' ἰδὼν θη, θαλερόν δ' εἰ ἔκπεσε δάκρυ. id est, ille autem incurvatus est, tenera autem ei excidit lacryma. & ὁδυσσ. δ. Οὐδ' ἄρα Νέστορος υἱὸς ἀδάκρυτῳ ἔχεν ὄσσε· Μνήσατο γὰρ καὶ θυμὸν ἀμύμονος Ἀντιλόχοιο. Τὸν ῥ' ἦς ἔκπινε φαινής ἀγλαὸς υἱός. id est, neque verò Nestoris filius lacrymarum experte oculos habebat. Recordatus est enim Antilochi sui ab omni ignominia & dedecore vacui, seu vigilantis & strenui, Quem auroræ lucidæ clarus filius interfecit. Terent. Heaut. *lacrymas excussit mihi.* Cæf. lib. 1. de bell. Gall. *Diuitiacus, multis cum lacrymis Casarem complexus obsecrare cepit ne quid gravius in fratrem statueret.* Menelaus apud Eurip. in Helena, ait dici, esse viri generosi lacrymas in rebus aduersis fundere. Καί μιν λέγουσιν, ὡς πρὸς ἀνδρὸς εὐγενῆς, Ἐν συμφοραῖσι δάκρυ' ἀπ' ὀφθαλμοῦ βαλεῖν. id est, Atqui aiunt esse viri generosi in calamitatibus lacrymas ex oculis emittere. *Sudor obortus* sine fatigatione, aut labore corporis, animi ægritudinem, aut molestiam significat. Homer. ὁδυσσ. υ. Ἰδὼν, ὡς ἐνὶ ὄσσε δαδάκρυται δέ μοι ὄσσε. id est, sudabam, vbi aspexi: oculi autem mihi lacrymis oppleti fuerunt. Apollon. lib. α. ἀργοναυτ. ὧς φάτο· τῷ δ' αἰὼν καὶ κροτάφῳ αἰὲς ἰδρὼς κίμειν. id est, Sic locutus est: ei autem audienti ex temporibus affatim sudor manabat. Hor. sat. 9. lib. 1. *cum sudor ad imos Manaret talos.* M. Tull. epist. ad Appium Pulch. lib. 3. *Vides sudare me, iandudum laborantem, quomodo ea tuear, quæ mihi tuenda sunt, & te non offendam.* Idem lib. 3. Acc. ex epistola Timarch. *fac sciant improbitatem aratorum. ipsi sudabunt, si Diis volent.* Pallor non naturalis, & repentinus significat aliquam animi perturbationem, & maxime metum. Sappho. *Χλωρὴ ὑπαὶ δέης,* id est, pallida præ metu, seu ob metum. Homer. ὁ δ. χ.

A Ως φάτο' τὸς δ' ἄρα πάντας ὑπὸ χλωρόν δέος εἶλεν. id est, sic locutus est: eos autem omneis metus pallidus occupavit. & ὁ δ. φ. Μνηστῆρσιν δ' ἄρ' ἄχος γένετο μέγα, πᾶσι δ' ἄρα χεῖρος ἐπείπετο. id est, procis autem dolor magnus accidit: omnibus autem color immutatus est. Cic. lib. 1. Acc. *Isti color immutatus est: vultus, oratio, mens denique excidit.* Idem in Cluent. *timor eius, perturbatio, suspensus, incertusque vultus, crebra coloris mutatio, quae erant antea suspiciosa, haec aperta, ac manifesta faciebant.* Homer. ἰλ. ν. Ἐνθ' ὅ γε δειλὸς ἀνὴρ, ὅς τ' ἄκαμος, ἐξέφραδνεν. Τὸ μὲν γὰρ τε κακὸν πρὲς περταί χεῖρος ἀλλυδὶς ἀλλῃ, &c. id est, hic & homo ignavus, & vir fortis apparuit. Nam ignavi quidem color identidem immutatur. Hor. epist. 1. huius lib. *Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.* Idē epist. 3. eiusd. *Pindarici fontis qui non expalluit haustus,* id est, qui non extimuit. *Capilli arrecti* etiam metum significant. ἰλ. ω. Ὁρθαὶ δὲ πείχες ἔσαν ἐνὶ γαμπύοις μέλεσσι. id est, arrecti autem pili steterunt in membris flexilibus. Virgil. *Aeneid. 2. & 3. Obstupui, steteruntque come, & vox faucibus haesit.* Plato in *Ionē*, ὁρθαὶ αἱ πείχες ἴσανται ὑπὸ τοῦ φόβου. id est, recti autem pili stant ob metum, seu prae metu. *Manum ad os apponere* significat aliquid dici, quod is, qui dicat, ab aliis exaudiri nolit. Cael. ad Cic. lib. 8. *At Domitius, cum manus ad os apposuit. Cordis latratus* significat iram efferuescentem. ὁ δ. υ. de Vlyssē iam iam interitum procis meditante. κραδίη δὲ οἱ ἐνδον ὑλάκεται. id est, cor autem ei intus latrabat. Nam cor ira sedes est, ut alibi annotauimus. *Femoris percussio*, index doloris. Homer. ἰλ. π. αὐτὰρ Ἀχιλλεύς Μηρὸν πληγῆσθαι παρὰ τοῦ κακίου παρσέειπεν. id est, At Achilles femoribus percussis Patroclum allocutus est. & ὁ δ. ν. Ωἷμα ζεῖν δ' ἄρ' ἐπειτα, καὶ ὦ πεπλήγμετο μηρὸν Χερσὶ καταπρωῶσσι. id est, miserum se exclamavit, & sua femora percussit manibus pronis. & ἰλ. μ. Δὴ ῥα τὸ τ' ὦμα ζέντι, καὶ ὦ πεπλήγμετο μηρὸν Αἴσιος ὕρτακιδης. id est, Tunc se miserum clamavit, & sua femora percussit Aësius Hyrtacides. Plutarch. lib. εἰ αὐτὰρ κῆς ἢ κακία παρὲς κακοδαίμονίαν θυμὸν δ' ἐκ ἀνείσινας δὺσφοροῦντα μετανόει, μὴ βοήσας, μὴ δὲ τ' περὶ χῶν λαβέειν, ἢ τὸν μηρὸν κρούσαι: οὕτω καὶ πυρὸς ὄστιν ἢ κακία καὶ σιδήρου βία σπένδει. id est, ira autem efferuescenti, & aegre aliquid ferenti propter aliquod factum, quod infectum nolit, numquā persuaseris, ut non clamet, & non capillos laceret, aut femur percutiat: ita & igne & ferro violentior vitiositas est. Plaut. in *Milite glor. digitis rationem computat, feriens femur dexterum.* Idem in *Trucul. hoc vide: dentibus frēdit: icit femur.* licet huc etiam ascribere illud M. Tull. in *Bruto*, quod suprà produximus, *frons non percussa, non femur.* Idem *Tuscul. 3. muliebres lacerationes genarum, pectoris feminum, capitis percussio. Inflare buccas*, quod Græci dicunt πνεῖν γνάθος φούσῃ, est irascentis. Hor. sat. 1. li. 1. *Quid causa est, merito quin illis Iupiter ambas Iratus buccas inflat?* videtur esse & insolescentis, ut apud Demosth. γνάθος φούσῃ. *Mordere labra*, minantis. Hom. ὁ δ. α. & υ. οἱ δ' ἄρα πάντες ὁδᾶζ ἐν χεῖλεσι φούπες. id est, illi autem omnes dentibus labra morden-tes, seu mordicus labra tenentes. idem significat interdum *caput monere*, ut suprà diximus. *Ridere labris* significat risum simulatum, ut ἰλ. ο. ἡ δ' ἐγείλα-

σε χεῖλεσι. id est, illa autem risit labris. Tale est illud de Vlyssē. ὁ δ. υ. μεῖδοντε δὲ θυμῷ Σαρδόνιον μάλα πόνον. id est, subrisit autem animo Sardonium quendam risum. & ὁ δ. σ. de Penelopa. *Ἀρχεῖον δ' ἐγείλασεν, ἔπος τ' ἔφαπ.* id est, frustra & sine causa, vel non ex animo risit, & locuta est. Non dissimile illud est, *ridere malis alienis.* Homer. ὁ δ. υ. de procis, οἱ δ' ἡδὴ γαστροῖσι γελῶν ἀλλοτρείοισιν id est, illi autem malis iam ridebant alienis. Horat. satyr. 3. lib. 2. *Cum rapies in ius malis ridentem alienis.* Dentium crepitu, & stridore metus arguitur. Hom. ἰλ. ν. πάταρος δὲ πεινέτ' ὀδόντων. id est, crepitus autem dentium fiebat. M. Tull. *Tuscul. 4. ex quo fit, ut terrorem pallor, & tremor, & dentium crepitus consequatur. Manus tollere gestus vel admirantium, vel latantium, vel precantium.* M. Tull. in *Lucullo. Hortensius autem vehementer admirans, quod quidem perpetuò Lucullo loquente fecerat, ut etiam manus saepe tolleret, &c.* Idem epist. ad Cael. lib. 7. *sustulimus manus ego & Balbus: tanta fuit opportunitas, ut illud nescio quid, non fortuitum, sed diuinum videretur.* Catull. de quodam, & Caluo. *Admirans ait hec, manisque tollens, Dii magni, salicippium disertum.* T. Liuius lib. 24. *Ad quam vocem cum clamor ingenti alacritate sublatus esset, ac nunc complexi inter se gratulantesque, nunc manus ad calum tollentes, bona omnia populo Rom. Gracchōque ipsi precarentur, &c.* Hor. sat. 5. lib. 2. *Importunus amat laudari, donec, obe iam, Ad calum manibus sublatis dixerit.* Hom. ὁ δ. σ. Χεῖρας ἀναρῶμενοι γέλω' ἔκτανον. id est, manibus sublatis risu emoriebantur. *Pectoris percussio* seipsum reprimentis gestus est. Homer. ὁ δ. υ. Σπῆθος δὲ πληγῆσθαι κραδίῳ ἠνίπαπε μύθῳ. id est, pectore autem percusso cor suum sermone increpuit. est & dolentis, aegreque aliquid ferētis. Hom. ἰλ. σ. de antillis Achillis, audito de nece Patrocli nuntio, exanimatis. ἐκ δὲ θυρᾶς Ἐδραμον ἀμφὶ Ἀχιλλῆα δαίφρονα, χερσὶ δὲ πῶσαι Σπῆθεα πεπλήγοντο. id est, foras autem cucurrerunt ad Achillem bellicosum: manibus autem pectora percusserunt. Plaut. in *Mil. glor. cogitans pectus digitis pulsat, cor, credo, enocaturus foras. Soluta genua pauorem, & perturbationem animi significant.* ὁ δ. δ. Ως φάτο, τῆς δ' αὐτῆς λύτο γνάτα, καὶ φίλον ἦτορ. Διὶ δὲ μιν ἀμφασὶν ἐπὶ πῶν λαβέει, τῷ δὲ οἱ ὅσσε Δακρυόφιν πλῆσθαι, θαλερὴν δὲ οἱ ἐκπῆσε φωνή. id est. Sic locutus est: eius autem ibi soluta sunt genua, & carus animus: diu porro silentium, & impotentia loquendi eam cepit: oculi autem ei lacrymis completi fuerunt, & tenuis vox ei excidit. in hoc exemplo multa cōcurrunt externi animi indicia, genua soluta, linguæ stupor, & silentium, oculi lacrymis oppleti, vox interclusa. & ὁ δ. ω. Ως φάτο, τῆς δ' αὐτῆς λύτο γνάτα, καὶ φίλον ἦτορ, Σῆματ' ἀναγόντες, τὰ οἱ ἐμπιδαι πύρεα δ' ὀδυσοῦς, id est, Sic locutus est: eius autem ibidem soluta sunt genua, & carus animus, cum signa agnouisset, quæ ei certa dixisset Vlyssēs. omitto quod scriptores per genuum firmitatem, aut viriditatem, ætatem integram, & corporis vireis significant, ut annot. ad Od. 13. epod. Supplices tangebant eorum genua, quibus supplicabant. ὁ δ. γ. vbi Vlyssēs Palla-di pastoris similitudinem præ se ferenti supplicat. σοὶ γὰρ ἔρχομαι Εὐχόμεαι, ὥστε θεῶ, καὶ σὺ φίλα γένησθαι ἱκέων. id est

A est, Te enim precibus maximis obsecro, ut deum, & ad tua cara genua accedo. & Eurip. Hecuba, *Ἀγάμεινον, ἱκετεύω σε πῶνδε γονάτων, ὅσσου γοναίου, δεξιᾶς τ' ἐν δαίμονος* id est, Agamemnon, supplex ad tua genua accido, & per tuum mentum te oro, & per tuam dexteram beatam. & il. α. de Thetide, *Καίρ' ἀπ' αὐτοῦ κατ' ἔλπετο, ὅλ' ἄβ' ἐγὼν Σκαμνῇ, δεξιτερῇ δ' ἀρ' ἔσ' ἀνδρεῶνος ἐλπίσιν*. id est, & ante cum sedebat, & genua eius laeva prehendit: dextera autem mentum tetigit. ὁ δ. δ. *Τὸν καὶ νῦν τὰ σά γόνατ' ἱκέτομαι, αἰὲν ἐθέληθ' ἄν*. id est, Quare nunc ad tua genua accedo, si forte velis, & c. & il. ω. *ἀγχι δ' ἄρ' ἐστὶς Χερσὶν Ἀχιλλέως λάβε γόνατα, ὅπως χεῖρας*. id est, propè autem cum staret, manibus Achillis genua prahendit, & osculatus est manus. T. Liuius libr. 45. *Summittentemque se ad pedes sustulit, nec attingere genua passus*. ex quo γινώσκω, quod idem ferè valet, quod supplicare. ibid. *Καὶ πότε δὴ παρὰ τῆς θαλάσσης εὐρυπύροιο ἦεν πολλὰ θεὸς γυνέμενος*. id est, Et tunc præter litus maris latè meantis ibam precibus deos fatigans, & genua flectens. Osculabantur autem etiam veteres os, & manus, & superiores inferiorum, & inferiores superiorum, tum in salutationibus, tum in gratulationibus. ὁ δ. ω. Vlysses Laërtem patrem osculatur, *Κῦς δέ μιν παρὰ τῶν ὀφθαλμῶν*. id est, Osculatus autem est eum circum hærens, affiliens. ibid. Vlysses Dolij ferui dexterā osculatur. *Ὡς ἄρ' ἔφη, Δόλιος δ' ἰδὺς κίε χεῖρε πεπαισσας Ἀμφότερας ὁδυσσεὺς δὲ λαβὼν κύσας χεῖρ' ὅττι καρπῶν*. id est, Sic locutus est: Dolius autem rectā ibat manibus ambabus expansis. At Vlysses osculatus est ei iuncturam manus. Plutarch. in Caton. *Ἐπὶ τῶν πέντων τὰ ἱμάτια πῶς ποῖν ἢ βαδίζοι, ὅκα ποιοῦντων τὰς χεῖρας*. id est, cum subijcerent vestimenta pedibus, quā ingrederetur, & manus oscularentur: Corn. Tacitus de Nerone, *ad genua ipsius aduoluit, & dexteram osculatus fatigare*. Vlysses Telemachum filium osculatur, ὁ δ. π. *Ὡς ἄρ' ἐφώνησας υἱὸν κύσας*. id est, sic locutus filium osculatus est. Eumeneus & Dolius Vlyssis ferui, caput & humeros domini osculantur: & item Vlysses illorum. ὁ δ. φ. *Ὁ κούρεον ἀγαπῶμενοι κεφαλὰς περὶ ὤμους*. Ὡς δ' αὐτῶς ὁδυσσεὺς κεφαλὰς, & χεῖρας ἔκυσσε. id est, & osculabantur amplectentes caput & humeros. eodem modo autem Vlysses eorum capita & manus osculabatur. Etiam manus tangebant. Patercul. *salutationis noua quadam exultatio, & manum coniungendi cupiditas*. Virg. Æn. lib. 7. *Pars mihi pacis erit, dextram tetigisse tyranni*. Lucret. lib. 1. *tum portas propter abena signa manus dexteras ostendunt attenuari Sape salutantum tateu praterq. meantum*. Nam etiam signorum ad portas urbium positorum manus tangebant, & osculabantur & qui ex vrbe exibant, & qui peregre in urbem redibant. Pedibus terram percutere, vim doloris significat. ὁ δ. σ. de Iro, *ὅν δ' ἦλασ' ὁδόντας λακτίζων πεδίον*. id est, compressit autem denteis pede terram calcitrando pullans. Idem ferè pedem supplodere, nisi fortè gestus est indignantis, & grauius ferentis. Cicer. Bruto, *nulla pedum supplotio*. Idem lib. 1. de orat. ad Qu. Fratr. *Quid multa? pedem nemo illo in iudicio supplotit. Trahere pedibus*, est indignis modis accipere, & contumeliosè tractare. Homer. il. α. *Πῶς ποδὲς πεπαρὸν δὸν βηλὸν ἦεν αἰσίοιο*.

id est, deiecit eum pede potrectum a pavimento diuino. & ὁ δ. σ. *Εἶλα δὲ ἐκ παρθύροιο λαβὼν ποδὲς, ὅφρ' ἦεν τ' αὐλήν, Αἰήσεος πεδύρας*. id est, trahebat autem eum ex vestibulo pede prehensum, donec peruenit ad aulam, & porticus foreis. ὁ δ. π. Vlysses Telemacho præcipit, ne, etiam si se proci pedibus trahant, eius rei pœnas repetat, eòve facto commoueatur, sed potius tacitus ferat. *Εἰ δέ μ' ἐπιμήσουσι δόμον κέπαι, σὸν δὲ φίλον κῆρ Τετλάτω ἐν σήησσι κακῶς πάροντος ἐμοῖο*. *Ἦντο δὲ δῶμα ποδῶν ἄλκωσι τῆρεσσι*. id est, si autem me ignominia & contumelia afficient in domo: tuus animus in pectore ferat dum in me mala à procis ingeruntur, quamuis me per domum pedibus foras trahant. Et qui cadunt in acie apud Homerum, trahuntur pedibus vel à suis, ut sepeliantur, vel ab aduersariis, ut spoliarentur, & obijciantur feris: à suis, ut il. λ. *ἦτοι οἱ φιδέματα καὶ στήνην καὶ ὅπασιν ἔλκε ποδὲς μεμαῖος*. & c. ab aduersariis, ut il. ν. *Ὡς εἰπὼν ποδὲς εἶλε κτ' κρατερῶν ὁρμίνων Ἡρώς ἰδομένης*. id est, sic locutus pede ei traxit in prælio heros Idomeneus. & ὁ δ. σ. *Εἶλα γέρον παρθύρου, μὴ δὴ τὰ χαλὰ ποδὲς ἔλκεν*. sic Virg. de Caco libr. 8. *Encid. Pedibusq. informe cadaver Protrahitur*. Cic. ad Attic. lib. 4. *fratrem meum, & te si habeo per me ista pedibus trahantur, vobis ἐμφηλοσσοῦμαι possum*. Idem ad Volum. lib. 7. epist. *Nam de iudicijs quòd quereris, multo laboro minus: trahantur per me pedibus omnes rei*. T. Liuius lib. 34. *hanc vocem Dionysius solebat usurpare, non equo infidetem, sed pedibus tractum tyrannum debere relinquere tyrannidem. Tremor corporis metum, & ignauiam significat*. ὁ δ. σ. de Iro cum Vlyse certamen ineunte. *σάρκες δὲ παρὰ τὸν μὲν ἔσιν*. id est, carnes autem circa membra contremiscebant. ibid. de eodem, *Τῷ δ' ἐπ' ἄλλων ὑπὸ σφόδρος ἦλυθε γόνα*, id est, ei autem etiam magis ac magis tremor in membra penetrauit. Horat. Ode 23. lib. 1. *Et corde & genibus tremit*. Hom. il. ν. *Επὶ ὅςδε δειλὸς ἀνὴρ, & c. ut sup. pag. 288. versu 15. sed hæc fuerit, (ut ait Thucyd.) ἐκβολὴ λόγου*. nunc ad pensum nostrum reuertamur.

OCCUPAT OBSCURI SPECIEM] obtinet, & præ se fert speciem hominis suam sententiā suāque consilia nimium occultatis, hominis tecti: quem κρυπτοῦν appellant Græci.

TACIT. A C.] taciturnus præ se fert speciem hominis acerbi, hoc est, immitis, & inhumani.

LEGES, ET PERC. D.] disces ex libris doctorum, qui scripserunt, & quæres ex doctis, qui adhuc viuunt.

TRAD. LENIT A V.] placidè, quietè, tranquillè atatem agere, nonnulli libri manu scrip. habent, *transducere*.

NE TE SEMPER INOPS] magna est hic librorum inter se dissensio. Nam alij habent, ut vulgati ferè omnes, *Ne te semper, & c.* & prox. versu *Ne pauor, & c.* quomodo edendum curauimus: alij, *Non te semper, & c.* & item proximo versu, *Non pauor, & c.* alij versu, *Num te semper, & c.* & prox. versu, *Num pauor, & c.* quam postremam scripturam reiicio.

INOPS C V P.] cupiditas, quæ numquam expletur: quæ semper desiderat, semper eget. supra Od.

A Od. 16. lib. 3. *Magnas inter opes inops.*

MEDIOCRITER UTILIVM] qualia sunt bona fortuna: quæ (vt ait Terent. Heaut.) *perinde sunt ut illius animus, qui ea possidet: Qui uti scit, ei bona illi, qui non utitur recte, mala.*

VIRTUT. DOCTR. P. NAT. NE DONE] quæstio est à veteribus sæpe & multum agitata utrum virtus sit *διδασκόν*, id est doctrina cõset, necne. Plato in Menone, *ἀλλ' ἐγὼ γε ἐκείνο ἀν' ἡδίστα, ὅτι ἡρόμεν πὸ τοῦτον, καὶ σκέψασαι, καὶ ἀκρίβειαν πότερον ὡς διδάσκει ὅτι αὐτῷ δεῖ διηγεῖσθαι, ἢ ὡς φύσει, ἢ ὡς πρὶ τοῦ πρῶτον ἐγγιγνομένης τῆς ἀνθρώπου τ' ἀρετῆς.* id est, Atequid illud libentissimè, quod rogabam primum, & considerarim, & audierim, utrum ad virtutem aggredi oporteat, vt sub doctrinam cadentem, an vt natura, an vt aliquo alio modo hominibus contingentem. vbi videtur ad extremum probare, eam neque à natura inseri, neque doctrina quæri, sed diuinitus hominibus euenire: idemque disputat in Protagora. Xenophon verò contrà *ἀπομνημ.* a. videtur sentire, virtutem vsu & exercitatio

B ne comparari, his verbis, *ὅτι ἂν γὰρ ὡς περ τὰ τῶ σώματος ἔργα τὴν μὴ τὰ σώματα ἀσχοῦνται, ἔδωκεν αὐτῷ φύσιν, οὕτως καὶ τῆς ψυχῆς ἔργα τὴν μὴ τὴν ψυχὴν ἀσχοῦνται, ἔδωκεν αὐτῷ φύσιν, &c.* id est, video enim, quemadmodum muneribus corporis fungi non possunt, qui corpora non exercent: ita neque animi munera eos obire posse, qui animum non excolunt. Isocrates in oratione *κτ' σοφιστῶν* disertè negat, iustitiam, ceterasque virtutes doctrina contineri, his verbis, *καὶ μηδεὶς οἶδεν με λέγειν, ὡς ἐστὶ διδακτικὴν διδάσκειν. ὅλως μὲν γὰρ ὅδε μίαν ἡγεῖμαι τέχνην πᾶσι τὴν εἶναι, ἥ τις πῶς κακῶς πεφυκόσι τοῦ ἀρετῆς, σφραγισθῶν ἢ διδακτικὴν ἀνέμποιήσιν, id est.* Et nemo putet me dicere iustitiam doctrina aliqua contineri. Omnino enim nullam tantam artem esse arbitror, quæ in eis, qui ad virtutem nō sunt apti natura, temperantiam aut iustitiam ingenerare queat. & Theognis ait, procreare hominem, & alere, longè facilius esse, quàm prudentiam, & bonos mores inferere: neque quemquam adhuc rationem excogitare potuisse, quæ ratione eum, qui sit imprudens, atque improbus, prudentem, & probum efficere queat: denique

C morbos omneis animi, insanabileis esse. Quod si medicis hanc vim dedisset deus, vt vitio animi mederi, & duras, seu vitiosas hominum mentes sanare possent: multas & magnas mercedes laturos esse. Theognidis versus sunt hi, *Φύσει, καὶ θρέλει ῥᾶον βροτῶν, ἢ φρένας ἐδάλας Ενθέμεν, ὅδε γὰρ πῶς γ' ἐπιφράσσει, ὅτι πῶς σῶφρον ἔθηκε πῶς ἀφρονα, καὶ κακὸν ἐδάλον. Εἰδ' ἀσκληπιάδαυς τὸ πῶς γ' ἔδωκε θεός, ἰατρὴν κακότητος, καὶ ἀπρεῆς φρένας ἀνδρῶν, Πολλὰς ἀν' μισθὸς καὶ μεγάλης ἔφερον.* Idem tamen alibi videtur contrarium probare, vt notat Plato in Menone, quem suprā cōmemorauimus, his versib. *Εἰδὼ γὰρ μὲν γὰρ ὅτι ἐδάλα διδάσκειν, ἀν' δὲ κακοῖσι Συμμιγῆς, ἀπολείς καὶ τ' ἐόντα νόον.* id est, Nam bona condiscas ex fortibus atque bonis, sed Cum prauis pereat, nata etiam bona mens. M. Tull. epist. quadam ad Attic. lib. 10. videtur sentire virtutem doctrina, & ratione parari, his verbis, quamquam locus est aliquantum corruptus. *Quod si adhuc nullum est, esse tamen potest, aut ἀρετὴ non ἐστὶ διδάσκειν, quod mihi persuaderi non potest.* Idem in

Partit. orator. hanc quæstionem trimembrem facit, cum ab Horatio fiat bimembris. sic enim M. Tull. *quoniam pacto virtus pariat, naturæ, an ratione, an vsu.* Idem pro Archia poëta ait *sapius ad laudem, atque virtutem, naturā sine doctrina, quam sine natura valuisse doctrinam.* Aristoteles in lib. de moribus ad Nicom. vult virtutes eas, quæ ad mores pertinent, à doctrina, & vsu perfici, à natura inchoatas. Pindarus naturam, & id, quod natura valet, arti, ac doctrinæ, virtutibusque doctrina partis semper anteposit. nō longè abiero. Olym. carm. nono. *Τὸ δὲ φύς* (inquit) *κράτιστον ἅπαν.* πολλοὶ δὲ διδάσκειν ἀνθρώπων ἀρετῆς κλέος ὄρεσσαν ἐλέσθαι. id est, id, quod natura valet, & viget, omne est optimum. Multi autem homines virtutibus doctrinæ partis laudem consequi studuerunt. Idem vndecimo ait, id, quod natura nobis est insitum, nihilo facilius commutari posse, quàm leonis, aut vulpis ingenium mutari solet. sic Pind. *τὸ δὲ ἐμφυῖς, ὅτι ἀθρόν ἀλώπηξ, ὅτι ἐρίβρομοι λέοντες διαλλάξαντο ἦθος.* Idem Nem. tertio carm. demonstrat, eum, qui arte ac doctrina solus nitatur, in utramque partem, vacillare ac titubare: eum verò, qui naturæ bono fretus sit, recteque sentiat naturam, certo semper in loco consistere. *συγγενεὶ δὲ πρὸς ἐνδοξία μέγα βριθεῖ, ὅς δὲ διδάσκει ἔχει, ψαφινὸς ἀνὴρ, ἄλλοτε ἄλλα πένων ἔσται ἀτρεκέϊ κατέβα ποδὶ μυρίαν δ' ἀρετῶν ἀτελεῖ νόον γένεσθαι.*

QVID MINVAT CVRAS] quibus animum fodicantibus, tranquille, & beate viui non potest. *minuat* autem posuit pro tollat, atque euellat, vt sit *λεπότης*, seu *ελαττωσις*.

QVID TE TIBI REDD. AMIC.] sibi amicum eum intellige, non, qui sit *φιλαυγής* (est enim hoc nomen odiosum, & in vitio locum habet, nisi ita accipias, vt eleganter explicat Aristoteles lib. nono de moribus ad Nicom. pro eo, qui optimā sui partem, id est, mentem colit) sed qui suauiter, & iucundè viuatur, qui sibi faciat benè, qui denique non imitetur senem illum Terentianum seipsum excruciantem: qualis est auarus: vtpote qui bonis quæsitis vt frui non audeat, sed iis parcat, tanquam sacris. sic sat. 2. lib. 1. *hic vix credere possis, Quam sibi non sit amicus.* Sicigitur hæc explico, *quid te tibi redd. am.* id est, quæ res tibi animum tranquillet vt statim ipse interpretatur Horat. *κτ' ἐπιζητήσιν.*

QVID P. TRANQUILLET] Videtur esse *ἐπιζητήσις*, seu *ἐρμηνεία*, id est interpretatio eorum, quæ proximè dixit, *quid te tibi. am.* vt dixi. *tranquillet* autem id est, tranquillum efficiat: quo verbo vtitur M. Tull. lib. 1. de Finibus, *quæ [iustitia] non modo numquam nocet cuiquam, sed contrā semper alit aliquid tum vi sua, atque natura, quod tranquillat animos, tum spe nihil earum rerum defuturum, quas natura deprauata desideret, &c.* idem Topic. perorationis effectus hic debet esse, vt aut perturbentur animi, aut tranquilluntur. Corn. Nepos in vita Attici, *Tranquillatis autem rebus Ro. remigravit Romam, &c.* Plautus Captiuis, *Ille demum antiquis est adolescens moribus, Qui numquam vultum tranquillauit gratijs.*

HONOS, AN DVLCCE LVCELL.] Imperia, & magistratus, an amplificatio rei familiaris,

Aliaris, negotiatio, mercatura. de honore, & honoris studio audi Xenophontem in Hierone. καὶ γὰρ μοι δοκεῖ, ὡς ἴδωμι, τό τε διαφέρειν ἀνθρώπους τῶν ἄλλων ζῶντων πρὸς τὴν ὁρέζαν. ἐπὶ σὺν τοῖς τε, καὶ περὶ, καὶ ὑπὸ, καὶ ἀπὸ τοῖς πάντα ὁμοίως ἡδέσθαι ἔοικε τὰ ζῶα· ἢ δὲ φιλοπρῆς ἔσθ' ἐν τοῖς ἀλόγοις (τοῖς ἐμφυέται, ἔσθ' ἐν ἀπασιν ἀνθρώποις. Οἷς δ' αὖ ἐμφυῖται πρῆς τε, καὶ ἐπὶ τῇ ἐρώσει, ὅτε εἰσὶν ἡδοναὶ πλείονες τῶν βροσκημάτων τῶν διαφέροντες, ἀνδρες δὲ, καὶ ἑκάς ἀνθρώπων μόνον νομιζόμενοι. ὥστε ἐμοὶ μὲν εἰκότως δοκεῖτε ταῦτα πάντα ὑπὸ μὲν, ἀφ' ἑρῆς ἐν περὶ, ἐπὶ τῇ πρῆς τε διαφέροντες τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. καὶ γὰρ ἐδὲ μὲν ἀνθρώπων ἡδονὴ τῇ θεῷ ἐξυπέρω δοκεῖ εἶναι, ἢ ἢ αὖτε τὰς πρῆς εὐφροσύνη. id est, *Nam mihi videtur homo, o Hiero, reliquis animantibus eo prestare, quod honorem expetit. quandoquidem cibo, & potione, & somno, & rebus Veneris omnes animantes videntur aequè delectari. Honoris autem cupiditas neque in animalibus rationis expertibus innascitur, neque in omnibus hominibus. In quibus verò honoris, & laudis amor fuerit innatus, huius plurimum à pecudibus differunt, viris, & non iam homines habendi sunt. Quare hac omnia, qua in tyrannide sustinetis, ac toleratis, merito mihi perferre videmini. Etenim nulla voluptas humana ad mentem divinam propius accedit, quam ea, qua in honore versatur, iucunditas. De lucro multa quidem dici possunt, quam obrem probabile sit, dulce ab Horatio dictum esse. sed hominis sit otio lectorum abuten* tis longum esse in re aperta, hoc tantum dicam, lucrum à Græcis κέρδος appellatum, quasi κέρη ἢ δόν, id est, cor delectans. notum illud, *lucri bonus odor ex re qualibet.* Grauitur autem, & præclare Ægio ille apud Plaut. Capt. *Non ego lucrum omne esse utile homini existimo. Scio ego: multos iam lucrum luctulentos [al. lutulentos] homines reddidit. Est etiam ubi profectò damnum praestet facere, quam lucrum.* cui consentaneum est illud Menandri: βέλπιδον ἔσθ' ἡ κέρδος ἐν πᾶσι σκοπῆν: id est, optimum est non in omnibus lucrum spectare. & illud κέρδη ποτὶ καὶ ζημίαν ἀεὶ φέρεν. id est, mala lucra semper sunt damnofa. nefarium illud. Τὸ μὲν δικαίου πρὸς δόκον ἄνθρωπος· τὰ δ' ἔργα τῶ πᾶν ἀνθρώπου, ἐνθα κερδαίνει, id est, *viri quidem iusti opinionem comparato: facta autem hominis omnia facientis, ubi quaestum facies.* cui consentaneum illud Sophoclis, Τὸ κέρδος ὁδὸν, καὶ ἀπὸ ψεύδους εἶναι, id est, *dulce lucrum est, etiam si ex mendacio proficiatur.* luctellum igitur fortassis appellavit dulce, quia lucro omnes ferè capiuntur, ut testatur idem his verbis, Ως ἐδὲν ἀπὸ πρῆς ὁ γένος ὅστις ἐδενός, Ἀλλ' εἰσὶ τῶ κέρδους ἀπαντες ἡττορες. Nam nihil reuera quicquam incorruptum est, sed omnes lucro sunt infirmiores. Itaque Bias Priensis interrogatus, quare facienda delectetur homo, lucro faciendo, inquit, ἐρωτηθεὶς τί ποιεῖν ἀνθρώπος τέρπεται, κερδαίνειν, ἔφη.

AN SECR. ITER] tralatio est, ut & in hoc proximo, quod sequitur, & fall. sem. vite. nam per secretum iter, vitæ genus à luce forensi, & strepitu populi, & aulis principum remotum significat.

FALLENTIS SEMITA VITÆ] vita ab aulis principum, à forensi strepitu, ab aura populari remota: vitæ degendæ ratio obscura. vita fallens, idem, quod vita latens, obscura, incognita, ignorata. notum illud λαθεῖ βίωσας. supr. annot.

ad epist. ad Scauram. *semita vitæ autem tralatio est, ut dixi. sic sup. epist. prox. Mirabor vitæ via si conuersa decebit.*

ME QUOTIES REF. GEL. DIG.] Quoties (inquit) me recreat Digentia, fluuius non ita magnus, minimèque nauigabilis, ut iuuo, quàm fluuiio, similior sit, id est, quoties sum in meo fundo Sabino: (cuius situs & forma suprà descripti sunt epist. 16.) quid me cogitare, quid me à diis immortalibus precari credis?

QUEM MAND. BIBIT] Mandelam, vicum, seu pagum fuisse in Sabinis apparet ex ipsius Horatii verbis: per quem, seu iuxta quem Digentia fluebat. de quo in epist. illa 16. *Fons etiam riuo dare nomen idoneus, ut non Frigidior, &c.*

RVGOSAS FR.] frigore contractus.

SENTIRE] cogitare, seu iudicare potius, vel existimare.

PRECARI] εὐχεσθαι, optare. sic Catull. ad Furium. *Et sestertia, quæ soles precari Centum, desine. nā sat es beatus.* Nā εὐχῇ apud Græcos & preces, & optata significant: & εὐχῇς ἀξια res, quæ optari potius quàm sperari possunt: & εὐχῇς ὁμοία, apud Platonem, id est optatis similia.

VT MIHI VIVAM] non potentioribus, id est, ut meo modo, meoque arbitratu viuam, non potentiorum.

SI QUID SVPERESSE VOL. D.] pulchra ὁπθεστέπνοσις, seu ἐπαυρόσσις. Nam *Quis scit, an adijciant hodierna tempora summa [al. vitæ] Crastina dii superi?* Od. 7. lib. 4.

PROVISÆ FRVG. IN ANN.] prouisæ in annum, non in multos annos. dixit enim sup. Od. 11. lib. 1. & spatio breui Spem longam reseces. sic autem loquitur Cæsar. lib. 1. de bello civili *Multum erat frumentum prouisum, & conuectum superioribus temporibus.* & Horat. de arte poet. *Verbaque prouisam re non inuita sequentur.*

NE FL. DV. SPE PEND. H.] id est, ut ne pendeam à bonis incertis, ac speratis, sed potius fruar præsentibus, ac paratis: vel ne semper incertus sim, pendens à futuris, sed potius præsentis vitæ iucunditate fruar, ac potiar.

SED SATIS EST, &c.] dissentiant hîc libri veteres inter se. alij enim habent, *Sed satis est orare &c.* alij. *Hac satis est, &c.* utraque lectio probabilis est.

QVI DONAT, ET AVFERT] Græci poetæ Deos appellant δαῖττας ἰδών: id est largiores bonorum.

ÆQVVM ANIM.] animum æquabilem, moderatum, & præsentibus contentum, animi æquitatem. vide annotata ad Od. 3. lib. 2. quibus adde aliud exemplum ex M. Tull. pro M. Marcello, *hic tu modum tuæ vitæ non salute Reip. sed æquitate animi definies?* Sic autem hic locus intelligendus, & interpretandus est, non, ut ludi magister quidam nuper homo ad risum mouendum, quàm ad docendum, aptior, multis audientibus assueuerat, *virtutem, & iustitiam mihi ipse comparabo*, quasi significet Horatius, bonæ externæ, & fortuitæ à diis esse petenda, atque optanda: iustitiam verò & cæteras virtutes, à nobis sumendas: ut est apud M. Tullium

A Tullium lib. 3. de nat. deorum. Num quis quod bonus vir esset gratias diis egit umquam? at quod diues, quod honoratus, quod incolumis: Iouemque optimum maximum ob eam rem appellant, non quod nos iustos, temperantes, sapientes efficiat, sed quod saluos, incolu meos, opulentos, copiosos. non igitur eadem omni ex parte loquuntur Cicero & Horatius: sed ille quidem bona fortuita à diis petenda, virtutem à nobis: Horatius autem quod ad primum quidem illud attinet, idem, quod Cicero dicit, bona externa à diis esse precibus flagitanda: quod ad alterum, & secundum, non idem loquitur, sed æquitatem animi, siue (vt ita dicam) æquanimitatem, & ebulliam esse à nobis promendam, & sumendam significat

19. AD C. CILNIVM
Mæcenatem. 3.

PRISCO si credis, Mæcenas docte,

Cratino:

B Nulla placere diu, nec viuere carmina possunt,

Quæ scribuntur aquæ potoribus. vt malè sanos,

Adscripsit Liber Satyris, Faunisque poet-
tas.

Vina ferè dulces oluerunt manè camænae:
Laudibus arguitur vini vinosus Home-
rus.

Ennius ipse pater numquam, nisi potus, ad
arma

Profiliuit dicenda. forum, putealque Li-
bonis

Mandabo siccis: adimam cantare seueris.

C Hoc simul edixit, non cessauere poetæ

Nocturno certare mero: putere diurno.

Quid? si quis vultu toruo ferus, & pede
nudo,

Exiguaq; togæ simulet textore Catonem:
Virtutemne representet, morésque Ca-
tonis?

Rupit Hyarbitam Timagenis æmula lin-
gua:

Dum studet urbanus, tenditque disertus
haberi.

Decipit exemplar vitij imitabile. quod si
Pallerem casu, biberent ex sanguine cu-
minum.

O imitatores, seruum pecus: vt mihi sæpe
Bilem, sæpe iocum vestri mouere tumult-
tus.

Libera per vacuum posui vestigia prin-
ceps:

Non aliena meo pressi pede. qui sibi fidet
Dux, reget examen. Parios ego primus
Iambos

Ostendi Latio, numeros, animósque se-
cutus

Archilochi, non res, & agentia verba
Lycamben.

Ac ne me folijs ideò breuioribus ornes,

Quod timui mutare modos, & carmi-
nis artem:

Temperat Archilochi Musam pede mas
cula Sappho:

Temperat Alcæus: sed rebus, & ordine
dispar

Nec socerum quærit, quem versibus obli-
nat atris:

Nec sponsæ laqueum famoso carmine
nectit.

Hunc ego non alio dictum prius ore, La-
tinus

Vulgaui fidicen. iuuat immemorata fe-
rentem

Ingenuis oculisque legi, manibúsque te-
neri.

Scire velis, mea cur ingratus opuscula le-
ctor

Laudet amè que domi: premat extra li-
men iniquus.

Non ego ventosæ plebis suffragia venor
Impensis cenarum, & trita munere vestis.

Non ego, nobilium scriptorum auditor,
& vltor,

Grammaticas ambire tribus, & pulpita
dignor.

Hinc illæ lacrymæ. spissis indigna thea-
tris

Scripta pudet recitare, & nugis addere
pondus,

A Si dixi: rides, ait: & Iouis auribus ista
 Seruas. fidis enim manare poetica mella
 Te solum, tibi pulcher. ad hac ego nari-
 bus uti
 Formido: & luctantis acuto ne fecer un-
 gui,
 Dissplicet ille locus, clamo: & diludia pos-
 co. (& iram:
 Ludus enim genuit trepidum certamen,
 Ira truceis inimicitias, & funebre bellū.

CRATINO] poëta comico, de quo sat. 4. lib.
 1. Eupolis, atque Cratinus, Aristophanesque poë-
 ta, &c.

NEC VIVERE] nec diu vivere, id est, nec diu
 in manibus hominum versari. tralatio est. Qui-
 dam nolunt repeti & non diu, à quibus dissentio.
 B Est inquam, tralatio. sic Mart. *Victurus Genium de-
 bet habere liber.*

QVÆ SCRIB. AQVÆ POT.] id est, quæ
 scribuntur ab aqua potoribus. ut Oda. 6. lib. 1. *Scri-
 bēris Variis fortis, &c.*

AQVÆ POTORIBVS] ὕδροπότοις, qui se vi-
 no abstinēt, ὕδωρ πίνουσι: siccis, aquam bibentibus.

VT MALE SANOS] tanquā infanos, aut
 parum sanos. Non celabo lectore tamen, veteres,
 interpretes, ut hoc loco accipere pro *postquam*, q̃
 probat Simeo Bosius: ut sit hæc sententia. Postquā
 Liber retulit in numerum Satyrorum, & Fauno-
 rum poëtas Græcos ac Latinos, Vina fere dulcēs
 &c. Vult enim, treis versus, qui deinceps sequun-
 tur, pendere ab illis verbis, *ut male sanos Ascripsit*
Lib. Sat. F. quep. quod mihi vix probari potest.

ASCRIPSIT LIBER SATYRIS, &c.] re-
 tulit in numerum Satyrorum, & Faunorum, qui
 vtrique vinoli sunt, poëtas, ut diuinos, & furio-
 sos. *ascripsit* autem habent duo cod. Vatic. Iann.
 C Faer. Torn. & alij manuscr. quinq; quos hic nuper
 in Gallia inspexi, duo Russard. Cleric. Nicot. v-
 nus meus, quos secutus sum. Postremò ita legit
 Seruius in comentar. in Melibæum Virgil. ibi, *Pa-
 stores hedera cresc. orn. p. vulgati Ascribit.* Saty-
 rorum autem nomen referendum est ad poëtas
 Græcos: Faunorum ad Latinos, ut rectè putat
 Bosius. Itaque Homerum, poëtam Græcum, &
 eum quidem principem, primo loco posuit: & sic
 respondet Satyris: Ennium, poëtarum Latino-
 rum patrem, secundo: atque hic respōdet Faunis.

LAUDIBVS ARGVITVR VINI, &c.] id
 est, crebra apud Homerum vini laudes, eum fuisse
 vinosum indicant. *arguitur vinosus*, id est, decla-
 ratur fuisse vinosus: *laudibus vini*, id est, eò quod
 crebro vinum laudet. vinum laudat Homerus sub
 persona Hecubæ, ἡ. ζ. Ἀνδρὶ δὲ κεκμηότῃ μένος μέγα
 οἶνος ἀέζει. id est, Viro autem defatigato magnas
 vireis vinum amplificat. mox sub Hectoris perso-
 na vituperat. Μη μοι οἶνον ἀερε μέλιφρονά πόντια μῆτερ,
 Μη μὲ Σποργιδέης, μένος δ', ἀλκίης τε χάθαρμα. id est, Ne

mihi vinum alioqui suaue affer, ὃ v eneranda ma-
 ter, ne me debilitēs, & ita virium & roboris sim im-
 memor. Quamquam responderi potest ab Hecto-
 re vinum vituperari non simpliciter, sed eo tempo-
 re cum hostis à mœnibus arcendus est. Poëta qui-
 dem, ipse quandocumque aliena persona posita,
 ex sua loquitur, vinum semper laudat, nunc ἐν ἡρώ-
 εα. id est, fortem efficiens, nunc μελίφρονα, id est, dul-
 ce, seu iucundum, nunc μενονέα. i. viribus conue-
 niens, nunc ἀδοντα nominans.

ENNIVS IPSE PATER] cur pater? an quia
 primus poëta Latinus? ut Lucret. lib. 1. *Ennius ut
 noster cecinit, qui primus amœno Detulit ex Helico-
 ne peremni fronde coronam Per genteis.* Italas an pro-
 pter antiquitatem, & ita commune omnium poë-
 tarum veterum nomen est?

PROSILVIT] quidam libri manuscr. habent
 profiliit.

FORVM PVTEALQVE LIB. &c.] siccis ho-
 minibus suadebo, ut sese ad causas agendas confe-
 rant: ut in foro, tribunalibusque versentur. Sed
 animaduertat lector quod mihi indicauit Bosius, E
 hic esse formulam quandam edictorum prætoris.
 Ita enim prætores edicere solebant, verbi causa.
*Pacta conuenta, quæ neque dolo malo, neque aduer-
 sus leges, plebiscita, senatus consulta, edicta, decreta
 principum: neq. quo fraus cuiq. eorum fiat. facta erūt
 seruabo, & alibi, Argentario, eive, qui iterum po-
 stulauerit, causa cognita edi inbebo, & alibi. Quæ do-
 lo malo facta esse dicentur, si de his rebus alia actio
 non erit, & iusta causa esse videbitur, iudicium dabo,
 & alibi Quod cū minore, quā xxv. annorum natu-
 gestū esse dicetur, utique eares erit adinaduer-
 iam.* Quæritur iam cuius hæc verba sint, Libe-
 rine, an Ennij, an Cratini, à cuius nomine & sen-
 tentia hanc epistolam orditur. Simeo Bosius pu-
 tat esse Liberi, seu Bacchi: veteres interpretes, En-
 nij: ego olim putavi, Cratini: neque video quid
 melius dici possit. verumtamen non satis li-
 quet.

PVTEAL LIBONIS] locum, vbi ius dice-
 bat prætor in foro Romano. vide annotata ad il-
 lum locum sat. 6. lib. 2. *ante secundum Roscius ora-
 bat sibi adesses ad puteal cras.*

MANDABO] frequentandum dabo, commit-
 tam. Significat iocans homines siccis, ad poëti-
 cam ineptos esse: ad res forenses, iudiciaque præ-
 toria aptiores. *mandabo forum* autem sic dictum,
 ut *mandare parteis*. in lib. de arte poët. *ne forte se-
 niles Mandentur iuueni partes.* ibid. *male si mandata
 loqueris.*

ADIMAM CANT. SEV.] adimam cantan-
 di facultatem tristibus, & siccis, & sobriis, & res
 serias assidue meditantibus, ac tractantibus. dixit
 autem adimam cantare Græcorum exemplo, ἀφαί-
 ρησται τὸ ἀδεν.

HOC SIMVL EDIXIT] simul ut hoc edixit
 siue Liber, siue Ennius, siue ut probabilius est,
 Cratinus. nam, ut ingenuè fatear, à quo potissimū
 horum trium, hoc edictum esse dicam, statuere
 nequeo: & quod multis alijs in rebus euenire
 solet, multo facilius possum quod alij dicunt,
 refellere, quā quod mihi probabile videtur,
 confirm

A confirmare. Simeo Bosius putat, Liberum hæc edixisse. Vult enim, hæc verba, *forum putealque Libonis, &c.* quæ similitudinem & formulam edictorum prætoris præ se ferunt, esse declarationem & explicationem superiorum illorum, *ut male sanos* *Ascripsit Liber satyris, &c.* proinde quasi Liber ita edicendo, *forum putealque Libonis Mandaboscicis, adimam cant. seuer.* ascripserit poetas Græcos Satyris, Latinos Faunis. quod mihi persuaderi non potest. Nam primum longè aliud est dicere, Liber poetas Satyris & Faunis ascripsit, quod significat Bacchum quasi coopasse in collegium Satyrorum, & Faunorum poetas: aliud mandare forum, & puteal Libonis siccis, &c. id est, reiicere siccos & sobrios, & aquæ potiores, ad forum, & tribunalia prætorum: adimere cantus & carmina hominibus studia seria & seuera colentibus. Deinde cur sit tam abruptè mutatio personarum? *Liber ascripsit, &c. forum mandabo, &c.* Quod autem alij Ennium edixisse volunt: multo mihi incredibilius est. Nam cur Ennius potius, quàm Homerus? aut si Ennius hæc edixit, cur nihil Homerus? Manco igitur in sententia, donec aliquid reperiam probabilius, ut putem, Cratinum hæc edixisse, eum ipsum, à quo initium huius epistolæ nascitur, à quoque huius disputationis auctoritas sumitur. Nam Bacchus, Musæ, Homerus, Ennius videntur foris assumi ad probandam Cratini sententiam, *nulla carmina nec diu placere, nec viuere posse, quæ scribuntur ab aqua potioribus.* id est siccis & abstemiis: proinde ac si dicat, hoc ita esse, licet hinc intelligere, quod Musæ ab ipso tempore matutino, vinum olent: Bacchus poetas coopauit, vel ascripsit in ordinem ac numerum Satyrorum ac Faunorum, comitum & sectatorum suorum, qui vinosi sunt. Homerus vinosus fuit, ut declarant crebræ apud eum vini laudes: Ennius ipse, pater poetarum Latinorum, numquam ad arma canenda se contulit, nisi madidus, & viuidus. recte igitur illud Cratinus, & verè: cui consentaneum est nunc eius edictum, *forum putealque Libonis, &c.* ab Horatio relatum. Hæc erat mea de hoc loco diuiniatio potius, quàm sententia. Nam nihil mihi in eis, quæ dixi, satis firmum, aut certum videtur. Quod si legeremus *edixi*, quemadmodum scriptum est in vno codice Rufiardi, (erat enim in verbo *edixit*, t. vltima littera deleta) facilius esset iam, huius loci explicatio. Intelligeretur enim illud ab Horatio edictum: *forum putealque Libonis, &c.* & sequeretur aptè *Hoc simul edixi, &c.* Non est autem silentio prætereundum quod à Suida traditum est, Cratinum, poetam comicum, fuisse φιλοπότῃν, hoc est bibacem, seu bibulum, & potandi cupidum. *edicere* autem est clarè, & suo iure, & non sine auctoritate dicere, sic *far. 3. lib. 2. Hic simul accepit patrimonium mille talenta, Edixit piscator vii. pomarius auceps, &c.* Idem epist. ad Aug. lib. 2. *Edicto vetuit, ne quis se præter Apellem Pingeret.*

NON CESSAV. POETÆ] stultum in hominibus imitandi studium notat, qui præstantium virorum vitia, non virtutes imitantur: ut, qui sese optimos poetas futuros arbitrantur, si, quia Ho-

merum, & Ennium vinosos fuisse traditum est, vinolenti se ad scribendum conferant: aut si, quia poetas animi quodam impetu concitatos esse oportere aiunt nonnulli philosophi, iccirco quàm maximè furorem, insaniamque simulent, quæ de re dicemus in epist. de arte poet. ad illum locum, *Ingenium misera quia fortunatus arte Credit, &c. excludit sanos Helicone poetas Democritus, bona pars non vngueis ponere curat, Non barbam: secreta petit loca, balnea vitat, &c.* M. Tull. in perfecto oratore, *Ego autem* (inquit) *illos ipsos laudo, idque merito, quorum se isti imitatores esse dicunt: etsi in eis aliquid desidero: hos verò minimè, qui nihil illorum, nisi vitium, sequuntur, cum à bonis absint longissimè.*

NOCT. CERT. MERO.] totam nocte cum æqualibus certatim potare.

PVTERE DIVRNO.] repete, mero. Sed cur non dixit *putere diurnum*, ut dixit supra *oluerunt vna?*

ET PEDE NVDO] Plutarchus in Catone Vticensi, *ποδὸν δὲ ἀνυπόδητος, καὶ ἀγύτων εἰς τὸ δμῶσιον ἀγῆναι μὲν ἄριστον*, id est, sape autem sine calceis, & sine tunica in publicum prodibat à prandio.

EXIGVÆ QVE TOGÆ TEXTORE] id est, exigua toga, ut sit *μετὰ τοῦτο* quemadmodum supra epist. 1. per capillos ab inæquali tonsore decurtatos, capillos inæqualiter tonsos significat. quidam viri docti affirmant, scriptum esse in quodam cod. antiquo *tesquore*. ego eam scripturam nusquam reperi.

CATONEM] Vticensem, ut apparet ex Plutarcho.

REPRÆSENTET] repræsentare propriè locum habet in pecunia in diem debita, diè præsentī soluenda. & diem promissī repræsentare, est promissum, antè quàm dies aduenerit, vel certè cū aduenerit, exsoluere. ex quo *repræsentandi* verbo utimur pro eo, quod est, rem, quæ abest, præsentem constituere, ut M. Tull. pro Sextio, *erat eo tempore senatus in ade concordia, quod ipsum templum repræsentabat memoriam consulatus mei.* Cæsar lib. 1. de bell. Gall. *Itaque se, quod in longiorem diem collaturus fuisset, repræsentaturum esse.*

RVPIT HYARBIT, &c.] id est, dum Hyarbita Timagenis eloquentiam conatur imitari, dirupit sese, scilicet nimium contendendo, & clamando. sic M. Tull. epist. ad Marium lib. 7. *Hic ego tamen diebus, ludis scenicis, ne forte videar tibi non modo beatus, sed nec liber omnino fuisse, dirupi panem me in indicio Galli Canini familiaris tui. ex quo dirupti appellantur. ordo verborum est, lingua Hyarbitæ, æmula Timagenis, rupit Hyarbitam. conuenit autem interdum hoc verbum in stultos, & indoctos imitatores, cū significare volumus, eos numquā eorum, quos ineptè imitantur, præstantiam assecuturos: ut hic, & sat. 3. lib. 2. ad extremum, *cum magis, atque se magis inflaret, non, si te ruperis* (inquit) *Par aris.* vide quæ ad eum locum annotaui. Timagenem commemorat Suidas, atque rhetorē fuisse Alexandrinum, vel, ut alij volunt, Ægyptium, à Gabinio captiui Romam abductum: à Fausto Syllæ filio redemptum: Romæ rhetoricam docuisse, & sophisticam fecisse, usque ad Augusti tempora vixisse: ad extremum interdictum ei esse*

A docendi munere propter nimiam orationis libertatem, & maledicentiam, & ita reliquam aetatem in agro quodam Tusculano egisse, & vomere conantem à cena, interiisse. De Hyarbitha nihil umquam me legere memini.

TENDIT QVE] & dum contendit, ut supra Od. 2.9. lib. 1. *Socraticam & domum Mutare loricis Iberis Pollicitus meliore tendis.*

DECIPIT EXEMPLAR, &c.] id est, exemplar, in quo aliqua insunt vitia cum virtutibus cōiuncta, imitatore plerumque inducit, ut virtutibus omisissis, vitia imitetur.

QVOD SI PALLEREM CASV, &c.] sat. 3. *aut argenti pallet amore.* & epistol. 1. lib. 1. *nulla pallefcere culpa.*

BIBERENT EXSANGVE CVM.] pallorem meum imitari studentes. Cuminum ex sanguine appellat, quia pallidum reddit, id est, veluti ex sanguinem. Dioscor. lib. 3. de cumino, *τέλει δὲ καὶ χυμὸν ὅτι τὸ ὀχρόπρον πινόμενον τε, καὶ συγχρόμανον*, id est, *cuminum immutat colorem, pallidiorēque efficit, siue bibatur, siue illinatur.* Vtique ad id autem hoc verum est, ut si qua mulier purpureum colorem faciei cerussa, aut alio aliquo fūco appinxerit, granis cumini mansit ruborem illum continuū amittat, & nativum pallorem recipiat. *κυμνοπορίων* vocant Græci, id est, *cumini sectorem*, hominem illiberalem, ac præparcum, *ὁ πρὸς βολικῶς*, quod, cum granum cumini sit minutissimum, insignem parhomoniam præferat, ac declaret is, qui rem tantillam integram impendere, aut dare nolit, sed diuidat. Theocrit. *εἰδ. 1.* quod inscribitur *ἐργασίαν, Κάλιον δ' ὁ τιμωλὸν τὴν ἀργύρε πὺς φακὲς ἔψιν Μῆν' ἡπαρμὴς τὴν χεῖρα καταπορίων τὸ κύμνον*, id est, *Honestius est ὁ procurator auare, lenteis coquere ne manum incidas cuminum secans.* ubi interpret *εἰσάγειν τὴν ἀγὰν φειδώρας, κυμνοπορίων καλεῖν*, id est, *solemus præparcos homines cumini sectores appellare.* utitur hoc nomine Aristoteles lib. 4. de moribus ad Nicom.

O IMITAT. SERV. PEC. &c.] non improbat Horatius imitationem, neque simpliciter reprehendit imitatores. Nam M. Tullius Demosthenem, & Isocratē imitatus est: Virgilius Homerum, Theocritum, Hesiodum: ipse Horatius Alcaicum, Pindarum, Sapphonē, Archilochum, Simonidem, Stesichorum, Anacreontem, ceteros. sed eos imitatores insectatur, atque exagitat, qui nimis seruiunt imitationi, nec quicquam audent ab eo, quem sibi proposuerunt imitandum, discedere, & quod deterrimum est, vitiosissima quæque amulantur. duo sunt igitur peccata stultorum imitatorum, quæ his duobus nominibus, *seruum pecus*, ut opinor, significantur: vnum, quod nimis religiosè, & pæne dicam, seruiliter imitantur; alterū, quod ita tardi sunt, & hebetes, & peruersi, ut eorum, quorum similes esse, aut haberi volunt, vitia pro virtutibus imitentur: in quo pecudum similes esse, id est, communi sensu, & iudicio carere videntur: quos item notat M. Tull. lib. 2. de orat. his verbis, *Tum accedat exercitatio, qua illum, quem antea delegerit, imitando effingat, atque ita exprimat, non ut multos imitatores sepe cognoui, qui aut ea, qua facilia sunt, aut etiam illa, qua insignia ac pæne vitiosa, conse-*

stantur imitando.

VT] quàm. sic supra Od. 2.5. lib. 3. *ut mihi denio Ripas, & vacuum nemus Mirari libet.*

IOCVM] risum. sat. 5. lib. 2. *Nequid tu perdas, neu sis iocus.*

VESTRI TVMVLTVS] vestri timores exanimis, vestrae conturbationes, & trepidationes. tu multus enim est timor multus, ut ait M. Tull. Philipp. 8. *Quid enim est aliud tumultus, nisi perturbatio tanta, ut maior timor oriatur? unde etiam nomen ductum est tumultus.*

LIBERA PER VACVVM, &c.] vacuum dicitur, quod à nemine occupatum est. libera autem vestigia respondent illi, *seruum pecus*. gloriatur igitur Horatius, se vestigia in vacuo posuisse, & quidem libera: id est, se scriptiois genus à nemine adhuc occupatum, aut usurpatum, liberè, & suo arbitratu secutum esse. sic Propert. lib. 3. *Primus ego ingredior puro de fonte sacerdos Itala per Graios Orgia ferre choros.* sic item Lucret. lib. 4. *Ania Pieridum per agro loca nullius antè Trita solo, iuuat integros accedere fonteis, Atque haurire: iuuatq. nouos decerpere flores, Insignemq. meo capiti petere inde coronam.* Unde prius nulli velarunt tempora Musa.

PRINCEPS] primus, ut sæpe aliàs. annot. ad Od. 1.6. lib. 1. *principi limo.*

REGET EXAMEN] tralatio ab apibus. qui suæ virtuti (inquit) suoque ingenio confidet, non dubitabit alijs præesse, seu præire: audebit se aliorum ducem profiteri. *fidet, reget* in tempore futuro excudendum curavi, octo codicibus veteribus fretus.

PARIOS EGO PRIM. IAMB. &c.] en, cur se paullo antè dixerit principem, id est, primum vestigia in vacuo posuisse. non enim negauerit Horatius se Græcos imitatum esse: sed suo iure gloriari potest, se primum è Latinis versus lyricos scripsisse, quamuis eorum Græci fuerint inuentores. sic Ode vltima lib. 3. *dicar ex humili potens Princeps Eoium carmen ad Italos Deduxisse modos.*

PARIOS] Archilochios. Archilochus enim Parius fuit. Iambis autem maximè vsus est in epod.

NUMEROS] *ῥυθμὸν*, vel metrum. translato dixit epist. 2. lib. 2. *Sed vera numerosque, modosque ediscere vite.*

ANIMOS QVE] vim, & acrimoniam: spiritus, *φρόνημα*.

NON RES, ET AGENTIA] id est, non materiem, & verba iis similia, quæ Lycamben ad laqueum adegerunt. De Lycambe diximus in epod.

AC NE ME FOLIIS] id est, ac ne mihi iecircò minorem laudem tribuas, quod numeros Archilochi, & legem carminis immutare nō sum ausus, ego iambos Archilochi, quamuis nulla ex parte à me immutatos, carmine Sapphico tamen, & Alcaico temperavi, nempe in libris carminum. nonnulli aiunt, Sapphonem quoque, & Alcaicum scripsisse iambicos versus, sed Archilochi versibus moderatiores.

TEMP. ARCH. MVS. PEDE MASC. SAPPHO, &c.] id est, Sapphica carmina, quæ scripsi in libris carminum, seu odarum, ad exemplum Sapphonis: & Alcaica, quæ ad Alcaei, temperant

A perant Archilochi iambos nimis acris, & contumeliosos, quibus usus sum in lib. epod.

M A S C V L A] vel quod ita puellas amaret, ut solent viri, quodque cum eis tanquam mas, rem haberet, vel, quod ingenio masculino fuerit in eo, quod venustissimos & politissimos versus scripserit, neque in lanificio aliarum mulierum more ætatem consumserit, aut operam posuerit: vel quod animo fortia virili fuerit in eo, quod se è petra Leucade præcitem in mare deijcere ausa sit: quod magis placet Turnebo: mihi non item. Puto enim masculam dici ob id potius, quod virilia, & viris digna, non muliebria studia coluerit ac tractarit.

S E D R E B. E T O R D. D I S P. N E C S O C. Q V.] ordo est. sed Archilochus apud me rebus, & ordine dissimilis Archilochi illi, qui socerum illum ad suspendium adigit non querit socerum, &c.

N E C S O C E R V M Q V Æ R I T, & c.] de Archilochi sup. ad Od. 6. epod. Pindarus id. β. π. 7. Archilochus suam maledicentiam nocuisse ostendit his verbis, ἐμὲ δὲ χερσὶν φεύγειν δάκρυα δάκνον, κακὰ γὰρ ἐλάν. εἰδὼν γὰρ ἐκάς ἐόντα πολλὰ καὶ ἀμαχανία. φονεὺν Ἀρχιλόχον. id est, me autem oportet fugere morsum iniustum, maledicentiam. Vidi enim, cum longè abessem, sapè consilij, & facultatum inopem maledicum Archilochum. Interpunctio vitiosa hunc locum obscurabat: quam ego sustuli: & nomē dispar ad Archilochum refero, ut sit hæc sententia, Archilochus, quem ego meis versibus exprimo, dissimilis illi Archilochi, cuius versus acerbissimi & atrocissimi sunt, neque socerum querit, &c. Lycamben significat.

O B L I N A T] de decore, infamem reddat, ignominia afficiat. versibus attis autem, id est, versibus contumeliosis, criminosis, tristibus, molestis, iniucundis, acerbis.

H V N C] Archilochum: non, ut alij, Alcæum.

N O N A L I O] non ab alio Latino Latine expressum.

F I D I C E N] ego poeta Lyricus Latinus. ut Od. 3. lib. 4. *Quod monstror digito prætereuntium Roma ne fidicen Lyra. Latinus* autem habent omnes cod. antiqui.

I V V A T I M M E M. F E R.] iuuat me, dum immemorata profero, legi oculis ingenuis, id est, hominum ingenuorum, & manibus teneri. cum in vulgatis omnibus legeretur *ingenis*, ego auctoritatem duorum lib. Vat. & Iann. Faern. Torn. & aliorum secutus, *ingenuis* excudendum curavi.

I N G R A T V S] qui cum meorum librorum lectione domi delectetur ac iuuetur, gratiam mihi non referat, sed foris & publice non laudet.

P R E M A T E X T R A L I M E N] foris vituperet, vel dissimulet se eorum lectione delectari: laudes meas taceat.

I N I Q V V S] inimicus, infensus, maleuolus.

N O N E G O V E N T. P L E B I S, & c.] Solebant indocti poetae, & iidem locupletes, cenis sumtuosis, muneribus, fideiussionibus, promissis, imperita multitudinis assensum, atque approbationem emere, ut Horat. & hic, & in epist. ad Pisones ostendit his verbis. *Si vero est, unctum qui recte po-*

nere possit, Et spondere leui pro paupere, &c. Allegoria est à comitiis, aut petitione magistratum.

V E N T O S Æ] mobilis. T. Livius lib. 42. *quosdam ventosum ingenium præcipes ad omnia novanda agebat.* sup. epist. ad Celsum. *Roma Tibur amem ventosus, Tibure Romam.*

V E N O R] capto, colligo, aucupor. alia est metaphora.

I M P E N S I S C E N A R V M] cenis sumtuosis, & opiparis.

E T T R I T Æ M V N E R E V E S T I S] sic Pers. sat. 1. *scis comitem horridulum trita donare lacerna.* tritam vestem intellige, non novam.

N O B I L I V M S C R I P T. A V D.] criticus, qui audio scripta nobilium poetarum.

E T V L T O R] & qui eis vicissim mea recito, sic enim eos vlciscor: vel qui castigo, & corrigo. utraque explicatio probabilis est. nonnulli legi volunt, *Et actor.* & ita se dicunt reperisse scriptum in vno libro manuscr. Ego primum vulgatam & receptam lectionem retineo, testificans me cum libris manu scriptos, antiquissimos, numero 14. inspexerim, & consuluerim, in eorum nullo reperisse *Et actor*: deinde, si quis querat ex me ecquid probem, hoc *Et actor*, respondeo non me aequè probare. neque tamen, si quis à me dissentiat, iccirco aut eum reprehendo, aut eius iudicio meum antepono.

G R A M M A T I C A S A M B I R E T R I B V S] prensare Grammaticos, ut mihi suffragentur, seu potius, ut meos libros suis discipulis ediscendos proponant. Etiam hic tralatio, seu allegoria est, ducta à comitiorum ratione. Nam qui honorem petebant, tribus ambibant, & eos, qui in sua tribu gratia valebant, prensabant. *Tribus* autem *grammaticas* posuit pro tribus grammaticorum: & *tribus*, pro turba, & multitudine.

P V L P I T A] unde grammatici poetarum recentiorum scripta recitabant, vel ab auctoribus recitata audiebant, & vel probabant, vel improbabant.

H I N C I L L Æ L A C R Y M Æ] prouerbium notissimum ex Andr. Terent. utitur M. Tull. in orat. pro Cælio. *hinc illa lacryma nimirum, & hæc causa est horum omnium scelerum, atque criminum.*

S P I S S I S I N D I G N A T H. & c.] si dixi (inquit) scripta mea videri mihi frequenti hominum conuentu, & corona non esse digna, ideoque me pudore ingenuo, ne ea recitem, nugæque magni aestimè deterreri, rides Horati, ait aliquis. *spissis*, id est, frequentibus, crebris.

N V G I S A D D. P O N D.] nugæ venditare, & ostentare. in lib. de arte poet. *nugæq, canore.*

R I D E S.] *εἰρωνεύειν*: dissimulatione vteris, vel derides.

I O V I S] Augusti. ista vni Augusto vis recitare: tua scripta vis ab vno Augusto legi, atque audiri.

F I D I S E N I M M A N A R E] confidis te versus edere quous melle dulciores. *manare mella*, genus loquendi rariuscule: visitius illud de art. poet. *Omne superuacuum pleno de pectore manat.* simile huic illud ibid. *stillabit amicis Ex oculis rorem.*

T I B I P V L C H E R] tuo iudicio bonus poeta: vel te vnum delectare, tibi que vni placere studens: de aliis non laborans.

A D

A AD HÆC] ad ea, quæ mihi ab illo dicta sunt.
 NARIBVS VTI FORMIDO] ego non au-
 deo inflexis naribus ea, quæ ille mecum loquitur,
 irridere. *narium inflexio* irridendum gestus est, vt
 sat. 6. lib. 1. *nasos suspendis adunco Ignotos.* & sat. 8.
 lib. 2. *Balatro suspendens omnia naso.* Pers. *nimis vn-*
cis Naribus indulges: *μὴν μέλει* & dicunt Græci. acutæ
 nares autem, sagaces, & ad odorandum celeres in-
 telliguntur: & qui acutis naribus sunt, ingeniosio-
 res habentur: vt contrà qui obtusis, pingues & he-
 betes.

ET LVCTANTIS ACVTO, &c.] & ne ille,
 qui mecum pugnat, me vnguibus laceret, clamo,
 locum illum mihi displicere, videlicet theatrum.

ACVTO NE SECER VNGVI.] Licinius
 Caluus, *Vaga candida nympha quod secet ungui.* Ca-
 rsius lib. 1. gramm. instit.

ET DILVDIA POSCO] Porphirio, seu Acro
 docet his ipsis ferè verbis, id temporis spatium,
 quod tribui solebat gladiatoribus ad digladiandi
 intermissionem, intra dies munerum gladiatorio-
 rum, quibus pugnare debebant, *diludia* appellari.

B LVDVS ENIM GEN. TR. CERT.] gradatio,
 seu climax.

TREPIDVM] in quo trepidant ij, qui certa-
 men ineunt. eiusdè generis est. illud, *Pallida mors,*
 & similia.

IRA TRUCEIS, &c.] vt sup. Od. 16. lib. 1. *Ira*
Thyestem exitio graui Strauere, & altis urbibus vlti-
ma Stetere causæ, cur perirent Funditus, &c. truceis
 inimicitias autem dicit, hoc est, tristes & horribi-
 les vel quòd, inimici truci & sæuo in eos quibus
 inimici sunt, aspectu, ac vultu solent esse.

ET FVNEB. B.] lugubre dixit Od. 1. libr. 2.
quod mare lugubris Ignara belli?

20. AD LIBRVM SVVM.

VERTVNNVM, Ianumq; liber
 spectare videris:

C Scilicet vt prostes Sostorum pumice mun-
 dus:

Odisti clauis, & grata sigilla pudico:

Paucis ostendi gemis: & communia lau-
 das,

Non ita nutritus. fuge, quòd discedere ge-
 stis.

Non erit emissio reditus tibi. quid miser
 egi?

Quid volui? dices, ubi quis te læserit. &
 scis

In breue te cogi, cum plenus languet ama-
 tor.

Quod si non odio peccantis desipit augur:

D Carus eris Romæ, donec te deferat atas.
 Contrectatus ubi manibus sordescere
 vulgi

Cæperis: aut tineas pascet taciturnus iner-
 teis:

Aut fugies Vticam: aut vinctus mittêris
 Ilerdam.

Ridebit monitor non exauditus: vt ille,
 Qui malè parentem in rupeis protrusit a
 sellum

Iratus. quis enim inuitū seruare labore?
 Hoc quoque te manet, vt pueros elemen-
 ta docentem

Occupet extremis in vicis balba sene-
 ctus.

E Cum tibi sol tepidus plureis admouerit
 aureis:

Me libertino natum patre, & in tenui re
 Maiores pennas nido extendisse loquêris:
 Vt, quantum generi demas, virtutibus
 addas.

Me primis urbis belli placuisse, domique:
 Corporis exigui, præcanum, solib. aptū,
 Irasci celere, tamen vt placabilis essem.
 Fortè meum si quis te percontabitur æ-
 uum:

Me quater vndenos sciat impleuisse de-
 cembreis,

F Collegam Lepidum quo duxit Lollius
 anno.

VERTVNNVM] Deum, qui præest rebus con-
 trahendis, ac vertendis, id est, permutandis: vel ab
 amne verso dictum, vel ab eo, quòd anni verten-
 tis poma percipiat, de quo Propert. libr. 4. *Quid*
mirare meas tot in vno corpore formas? Accipe Ver-
tuni signa paterna Dei. Tuscus ego, Tuscis orior: nec
 pœnitet inter Prælia Volscinos deseruisse focos: Nec
 me turba inuolat, nec templo letor eburno. Romanum sa-
 tis est posse videre forum. cetera lege apud Propert.
 Propterea autem, quòd hic Deus ad omneis figu-
 ras, ac formas opportunus erat, credebatur etiam
 menteis hominum & cogitationes in rebus emen-
 dis, ac vendendis vertere, immutare, ac variè affi-
 cere. itaque mobili ingenio, & inconstanteis ho-
 mines iratis Vertunis natos dicebant, vt Horat. sat.
 7. lib. 2. *Vertunnis, quotquot sunt, natus iniquis.*

IANVM QVE] Iani templum, vel Iani statuam,
 cui proximæ erant librariorum columna: vel fo-
 rum Romanum.

A **PROSTES**] venalis exponaris: à quo verbo *prostibulum*, locus, in quo prostant mulieres impudicæ, & scorta: & mulier *prostibula*.

SOSIORVM PVM. MVND.] id est, libratorum pumice expolitus. Sossij libratij & bibliopole scriptores fuerunt, de quibus & libr. de arte poet. *Hic meret ara liber Sossis.* solebant enim & veteres illi libros pellibus tegere, & pelleis pumice expolire, atque exquare. Catull. ad Varum, *charta regia, noui libri, Noui umbilici, lora rubra, membrana Defecta, plumbo, & pumice omnia equata.* idem in primo carm. ad Corn. Nepotem, *Quæ dono lepidum, nouum libellum Arida modo pumice expolitum?* Tibull. lib. 3. eleg. 1. *Lutea sed niuem inuoluat membrana libellum, Pumex & canas tondeat arte comas.* ex quo pumicare: quod valet pumice defricare, atque expolire. Catullus in Egnatium *hoc sibi solet manè Dentem, atque rufam pumicare gingiuam.* sic enim legitur hic versus apud Apuleium, vt admonet Adr. Turnebus noster.

ODISTI CLAVEIS, ET GRATA, &c.] cupis prodire in publicum: non vis domi contineri: odisti custodiam. clauæ ad claudendum comparata sunt: atque iccirco fortasse a claudendo dicta, vt *κλειδες* & *κλειεν*.

PAVCIS OST. GEMIS] agre fers, seu lamentaris, te à paucis legi, neque omnium oculis parere.

GESTIS] cupis. in epist. de arte. *gestit paribus colludere.*

EMISSO] edito. ibid. *Et semel emissum volat irrenocabile verbum.* hoc dicit, vbi semel emissus à me fueris, & diuulgatus, non licebit tibi ad me reuerti.

NON ITA NVTRITVS] non ita educatus, id est, non eo consilio à me conscriptus, vt in manus hominum peruenires. est enim perpetua allegoria.

DISCEDERE] lib. vnus vatic. & Tornes. & Clericanus, Nicotianus, Russardinus, meus, habet *descedere*.

ET SCIS IN BR. TE COGI, CVM, &c.] & scis te complicari, & contrahi, cum lector paulo antè tui cupidus, legendo defessus est: vel scis, te non totum legi, scis multa à languido lectore præteriri, vt alij volunt. ego tamen priorem explicationem puto esse probabiliorē. T. Liuius lib. 39. loquens de commentario quodam, quem à Philippo patre acceperat Demetrius, *Erant autem (inquit) de rebus singulis in breue coacta causa.*

PLENVS] vel legendo defessus, & satietate legendi affectus: vel, vt alij volunt, cibo satur: quod minus probo.

QVOD SI NON ODIO, &c.] i. Quod si non odio tui, qui me inuito, & repugnante exire cupis, vaticinor, ac desipio, tantisper placebis Romæ, dum nouus eris. noua enim vulgò placere solent: vetera non item. licet autem hæc referre ad versus ipsos, seu potius ad chartas, & membranas, quæ posteaquam legentium manibus tractatæ fordeis contraxerunt, negliguntur, & vel à tineis, & blaptis exeduntur, vel fassamentariis, & phar-

macopolis ad suas interceis inuoluendas, & integendas vsui sunt, vel ex eis fiunt opistographa epistolarum.

DONEC TE DESERAT ÆTAS] donec cōsenueris. *ætas*, id est, iuuenta.

AVT FVGIES VTIC.] aut exulabis, & ex Italico solo pellēris. *tralatio* ab animatis, & ratione vtentibus ad rem inaniam. fortasse significat hic voluntariam fugam, posteriore versu necessariam propter verbum *vinctus*: & hæc referenda sunt ad bellorum ciuiliū calamitatem: vt prædicat Horatius, eos casus suo libro imminere, quos complures nobiles & noti Romani propter bella ciuilia subierunt, ac pertulerunt. Est autem Vtica vrbs in Aphrica, in qua Cato minor mortem sibi conciuuit: vnde dictus Vticensis.

AVT VINCT. MITT. ILERD.] solebant veteres, epistolas in tabulis, seu chartis conscribere, easque alia charta, quæ plerumque erat intus exarata, operire: deinde lino obligare: postremò obsignare. eæ autem chartæ, quibus litteræ integebantur, appellabantur opistographa, quia à tergo inscriptæ declarabant ad quem mitterentur. Significat igitur, homines ex libro suo integumenta litterarum facturos. sciendum est autem, libros veterum vna tantum ex parte fuisse exaratos: iccircoque volumina dicebantur, quia in vnum conuoluebantur. itaque ex eis opistographa facere licebat, quod non item ex nostris licet.

RIDEBIT MON. NON EXAVD.] ego, qui te toties frustra præmonuerim, vt ne in publicum prodires, ridebo. vtitur hoc nomine supra epist. ad Loll. 2. *Protinus vt moncam, si quid monitoris egestus.* & de arte poet. *monitoribus asper.*

MALE PARENTEM. &c.] non parentem. prouerbij similitudinem gerit. conuenit autem in eum, qui neque per se sapit, neque alteri benè consulenti, benèque præcipienti obtemperat. notum est illud Hesiodi, *ὅς τις μὲν παρδελος, ὃς αὐτὸς πάλιν νόστον φέρει, μένος, πᾶσι τ' ἐπειτα ἔς τελος ἥσιν αἰμείνω,* &c. id est, *Optimus ille quidem est, qui per se mente, animoque Omnia perlustrat, quæ sint meliora futura Postea ad exacta usque nouissima tempora vite, &c.* quod citat Aristot. lib. 1. de morib. ad Nicomach. T. Liuius vsurpat libro 32. vt aliàs annotauimus. *protraxit* autem excudendum curauit duorum lib. Vatic. Raïn. Card. Iannoët. Faër. Torn. Clericanorū, Nicotian. Russard. auctoritatem secutus.

QVIS ENIM. INVIT. SERV. LAB.] nam Inuitum qui seruat, idem facit occidenti: epist. de arte poet. Terent. tamen Heaut. *Atque hunc difficile, inuitum seruaret senem,*

TE MANET] tibi impendit, tibi euenturum est: vt Od. 28. lib. 1.

CVM TIBI SOL TEPIDVS, &c.] id est, cum hora diei tertia, aut quarta, quo tempore solis calor inualefcit, plureis habueris auditores. Lucr. lib. 4. *vt omne Humanum genus est auidum nimis auricularum,*

ME LIBERTINO NATVM PATRE &c.] dices me patrē libertino natum esse. vt sat. 6. lib. 1. *Nunc ad me redeo libertino patre natum.*

ET

A ET IN TENVIRE MAIORES PENNAS,
&c.] id est, dices me in angusta, & parua refami-
liaratum, virtute tamen & ingenij præstantia te-
nuitatem, & humilitatem generis mei illustrasse,
atque extulisse, tractum ab auum pullis, qui pau-
latim plumis nascentibus nidos suos superant.

ME PRIMIS VRBIS, &c.] sic sat. 1. lib. 2. *ta-
men me Cum magnis vixisse inuita fatebitur usque
Inuidia*. quos hic primos vrbis dicit, primores populi
appellauit sat. illa 1. lib. 2.

BELLI, DOMIQUE] aduerbia sunt, sic epist.
ad August. in extr. *belli spectata, domig. Virtus*. M.
Tull. in Bruto, *omissis illis diuinis consiliis, quibus se-
pe constituta est Imperatorum sapientia salus ciuitatis
aut belli, aut domi.*

CORPORIS EXIGVI] sat. 3. lib. 2. *longos imi-
taris, ab imo Ad summum totus moduli bipedalis.*

PRÆCANVM] canum ante tempus, solet au-
tem præmatura canities accidere & iracundis na-
tura, & calamitosis, diuturnoque animi mæore
affectis, quod cõfirmat Pind. *είδ. δ. φύονται δὲ καὶ νέοις
ἐν αἰδέσει πολλά, ἡμὰ καὶ πᾶσι τὸν ἀλκιμῆς εἰκότα χρόνον.*
id est, nascuntur autem etiam iuuenibus cani cre-
bro præter ætatis conueniens tempus. Traditum
est ab antiquis si quis mæore affectus, & luctu gra-
ui oppressus non lacrymetur, præsertim ætate me-
dia, fore ut statim canescat: sin lacrymari possit, ca-
nitiem illam præmaturam vitatarum.

SOLIBVS APTVM] locis apricis gauden-
tem.

IRASCI CELEREM] *ὀξύθυμον, ὀχλύχρον, ὀργίλον*,
irritabilem, iracundum, irasci celerem autem Gra-
cum loquendi genus.

TAMEN VT PLACAB. ESSEM] & facile D
placantur, & citò desinunt irasci homines iracun-
di, quod quidem est in eis optimum, ut scribit Ari-
stot. lib. 4. de morib. ad Nicom. *πάντον δὲ παχέως, ὁ
καὶ βέλπτον ἔχουσι.* & M. Tullius ait lib. 1. epistol. ad
Attic. *irritabileis animos esse optimorum sape viro-
rum, & eosdem placabileis: & esse hanc agilitatem,
mollitiemque natura plerumq. bonitati.* Idem epist.
ad Qu. Fratr. lib. 1. paullo aliter, *Si implacabiles (in-
quit) sunt iracundia, summa est acerbitas: sin autem
exorabiles, summa leuitas: qua tamen (ut in malis) a-
cerbitati anteponenda est.* Hom. *ίλ. ν. Ἀλλ' ἀκράμεθα βῆ-
σον, ἀκραι δὲ φρενὲς ἐδιδῶν.* id est, sed placemur citius:
placabiles autem sunt bonorum mentes. Eurip.
Medea, *Γυνὴ δὲ ὀξύθυμος, ἄς δ' αὐτὴς αἰήρ, Πάων φυλά-
σσειν, ἢ σιωπῆλος σφός:* quibus versibus significat, viros
& mulieres iracundos facilius caueri posse, quàm
tectos, atque obscuros.

ME QUATER VND. SC. IMPL. DEC.]
sciat me quadraginta quatuor annos compleuisse.

COLLEGAM LEPID. QVO D. &c.] id est,
anno ab vrbe condita 1000 cxxxiii, cum igitur na-
tus sit Horatius L. Manlio Torquato, & L. Aure-
lio Cotta coss. ut supra cognouimus Od. 13.
epod. *Tu vina Torquato mone consule pressa meo:* hi
autem consules fuerint anno ab vrbe condita
1000 cxxvii. relinquitur, ut Hor. Qu. Emilio Le-
pido, M. Lollio consulibus, annos quadraginta
quattuor expleuerit.

D V X I T] coniunctum habuit. neque huius
verbi vis ad sorteis est referenda, ut vult Porphy-
rio, non enim fortibus, sed suffragiis fiebat coss.

EPIST

A EPISTOLARVM LIBER D

S E C V N D V S.

A D A V G V S T V M.

*V*M tot sustineas, & tanta negotia solus:
Res Italas armis tuteris: moribus ornes:
Legibus emendes: in publica commoda peccem,
Si longo sermone morer tua tempora, Caesar.
Romulus, & Liber pater, & cum Castore Pollux,
Post ingentia facta, deorum in templa recepti,
Dum terras, hominumq; colunt genus: aspera bella
Componunt: agros assignant: oppida condunt:
Plorauere suis non respondere fauorem

B

Speratum meritis. diram qui contudit hydrum:

Notaque fatali portenta labore subegit.

Comperit inuidiam supremo sine domari.

Vrit enim fulgore suo, qui prae grauat ar-
teis

Infra se positas: extinctus amabitur idem.

Præsenti tibi maturus largimur honores:

Iurandasque tuum per nomen ponimus
aras,

Nil oritur aliàs, nil ortum tale fatentes.

Sed tuus hic populus sapiens, & iustus in
vno.

Te nostris ducibus, te Graijs anteferendo

Cetera nequaquam similiratione, modò-
que

C

Aestimât: & nisi quæ terris semota, suis-
que

Temporibus defuncta videt: fastidit, &
odit:

Sic fautor veterum, ut tabulas peccare
vetanteis,

Quas bis quinque viri sanxerunt, fæde-
rare regum,

Vel Gabijs, vel cum rigidis æquata Sa-
binis,

Pontificum libros, annosa volumina vatū,

Dictitet Albano Musas in monte locu-
tas.

Si quia Græcorum sunt antiquissima quæq;
Scripta, vel optima: Romani pensantur
eadem

Scriptores trutina: non est quod multa lo-
quamur:

Nil intra est oleam, nil extrâ est in nuce
duri.

Venimus ad summum fortune. pingimus,
atque

Psalimus, & luctamur Achiuis doctius
unctis.

Si meliora dies, ut vina, poemata reddit:

Scire velim, pretium chartis quotus arro-
get annus.

Scriptor ab hinc annos centum qui déci-
dit, inter

Perfectos, veteresque referri debet, an
inter

Vileis, atque novos? excludat iurgia finis:

Est vetus, atque probus, centum qui per-
ficit annos.

Quid? qui deperit minor vno mense, vel
anno:

Inter quos referendus erit? veteresne poë-
tas:

An quos & præsens, & postera respuet

Ccc etas

A *atas?*

*Iste quidē veteres inter ponetur honestē,
Qui vel mense breui, vel toto est iunior
anno.*

*Vt or permissō, caudāq; pilos ut equinae
Paulatim vello: & demo unum: demo e-
tiam unum:*

*Dum cadat elusus ratione ruentis acerui,
Qui redit ad fastos, & virtutem aesti-
mat annis:*

*Miraturq; nihil, nisi quod Libitina sa-
crauit.*

*Ennius & sapiens, & fortis, & alter Ho-
merus,*

B *Vt critici dicunt, leuiter curare videtur,
Quō promissa cadant, & somnia Pytha-
gorēa.*

*Nauius in manibus non est: & mentibus
haeret*

*Pene recēs: adeo sanctum est vetus omne
poema.*

*Ambigitur quoties vter utro sit prior:
aufert*

*Pacuius docti famam senis: Attius alti:
Dicitur Afrani toga cōuenisse Menādri:
Plautus ad exemplar Siculi properare
Epicharmi:* (arte.

*Vincere Cæcilius gravitate: Terentius
Hos ediscit: & hos arcto stipata theatro*

C *Speclat Roma potens: habet hos, nume-
rātque poetas*

*Ad nostrū tēpus Liuī scriptoris ab æuo
Interdum vulgus rectum videt: est ubi
peccat.*

*Si veteres ita miratur, laudatq; poetas,
Vt nihil anteferat, nihil illis cōparet:
errat.*

*Si quædam nimis antiquē, si pleraq; durē
Dicere credit eos, ignauē multa fatetur:
Et sapit, & mecum facit, & Ioue iudi-
cat æquo.*

*Non equidem insector: delendāque car-
mina Liuī*

*Esse reor: memini quæ plagosum mihi D
paruo*

*Orbilium dictare: sed emendata videri,
Pulchrāque, & exactis minimū distan-
tia, miror.*

*Inter quæ verbum emicuit si forte deco-
rum, &*

*Si versus paullo cōcinnior vnus & alter:
Iniuste totum ducit, venditque poema.*

*Indignor quicquam reprehendi, nō quia
crasse*

*Compositum, illepidēve putetur: sed quia
nuper:*

*Nec veniam antiquis, sed honorem, &
præmia posci.*

*Rectē, necne crocum, florēsque perambu-
let Attæ*

*Fabula, si dubitē: clament perisse pudorē
Cuncti pene patres, ea cū reprehendere
coner,*

*Quæ grauis Æsopus, quæ doctus Roscius
egit:*

*Vel quia nil rectum, nisi, quod placuit si-
bi, ducunt:*

*Vel quia turpe putant parēre minoribus:
& quæ*

*Imberbes didicere, senes perdenda fateri.
Iam, Saliare Numæ carmen qui laudat,
& illud,*

*Quod mecum ignorat, solus vult scire vi-
deri:*

*Ingenijs non ille fauet, plauditq; sepultis:
Nostra sed impugnat: nos, nostrāque lini
dus odit.*

*Quod sit ā Græcis nouitas inuisa fuisset,
Quam nobis: quid nunc esset vetus? aut
quid haberet,* (cus usus?

*Quod legeret, tererētque viritim publi-
Vt primum positis nugari Græcia bellis*

*Cæpit, & in vitium fortuna labier æqua:
Nunc athletarū studijs, nūc arsit equorū:*

*Marmoris, aut eboris fabros, aut æris
amauit:*

Suspen

- A** Suspendit picta vultum, mentemque tabella:
(dis: Torquet ab obscenis iam nunc sermonibus aurem:
Nunc tibicinibus, nunc est gausa tragæ-
Sub nutrice, puella velut si luderet infans:
(quit. Mox etiam pectus præceptis format amicis,
Quod cupidè petiit, maturè plena reli-
Quid placet, aut odio est, quod non mutabile credas?
Hoc paces habuere bonæ, ventiq; secūdi.
Romæ dulce diu fuit, & sollemne reclusa
Manè domo vigilare, clieti promere iura,
Cautos nominibus certis expendere nummos,
Maiores audire, minori dicere, per quæ
Crescere res posset, minui dānosa libido.
B Mutauit mentem populus leuis, & calet uno
Scribendi studio. pueri, patrēsque seueri
Fronde comas vincti cenant, & carmina dictant.
Ipse ego, qui nullos me affirmo scribere versus:
Inuenior Parthis mēdaciōr: & prius orto
Sole, vigil calamum, & chartas, & scriinia posco.
Nauem agere ignarus nauis timet. abrotonium agro
Non audet, nisi qui didicit, dare. quod medicorum est,
C Promittūt medici: tractāt fabrilia fabri.
Scribimus indocti, doctique poemata passim.
(quantas Hic error tamen, & leuis hæc insania
Virtutes habeat, sic collige. vatis auarus
Non temere est animus: versus amat: hoc studet vnum:
Detrimēta, fugas seruorū, incēdiaridet:
Nō fraudem socio, puerōve incogitat vllā
Pupillo: viuunt siliquis, & pane secundo:
Militia quamquam piger, & malus: utilis urbi.
Si das hoc, paruis quoque rebus magna iuari:
Os tenerū pueri, balbūmq; poeta figurat: **D**
Torquet ab obscenis iam nunc sermonibus aurem:
Mox etiam pectus præceptis format amicis,
Asperitatis, & inuidia corrector, & ira
Rectè facta refert: orientia tēpora notis
Instruit exemplis: inopē solatur, & agrū.
Castis cum pueris ignara puella mariti
Disceret unde preces, vatem ni musa dedisset?
Poscit opem chorus, & præsentia numina sentit:
Celesteis implorat aquas docta prece blā-
dus:
Auertit morbos: metuenda pericula pellit: **E**
Impetrat & pacem, & locupletem frugibus annum.
Carmine dij superi placantur, carmine Manes.
Agricolæ prisci fortes, paruoque beati,
Condita post frumenta leuantes tempore festo
Corpus, & ipsum animum spe finis dura ferentem,
Cum socijs operū, & pueris & cōiuge fida
Tellurem porco, Siluanum lacte piabant,
Floribus, & vino Genium memorem bre-
uis aui. **F**
Fescenina per hunc inuenta licentia morē
Versibus alternis opprobria rustica fudit:
Libertāsque recurrēteis accepta per annos
Lusit amabiliter, donec iā saeuus apertam
In rabiē verti cæpit iocus, & per honestas
Ire minax impunè domos. doluere cruēto
Dente laceßiti. fuit intactis quoque cura
Cōditione super cōmuni. quin etiam lex,
Pænāque lata, malo quæ nollet carmine
quenquam
Describi. vertēre modū, formidine fustis
Ad benedicendum, delectandūque redacti.

- A *Gracia capta ferum victorem cepit: & arteis*
Intulit agresti Latio, sic horridus ille
Defluxit numerus Saturnius, & graue virus
Munditiæ pepulere, sed in longum tamen
Manerūt, hodieq; manēt vestigia ruris.
Serus enim Græcis admouit acumina chartis:
Et post Punica bella quietus, querere cœ-
Quid Sophocles, & Rhespis, & Æschy-
lus vtile ferrent.
Tentaui quoq; rē si dignè vertere posset:
Et placuit sibi natura sublimis, & acer.
B *Nam spirat tragicum satis: & feliciter*
audet:
Sed turpem putat in scriptis, metuitq; li-
turam.
Creditur, ex medio quia res arcescit ha-
Sudoris minimum: sed habet comœdia
tanto
Plus oneris, quanto veniæ minus, auspice,
Quo pacto parteis tutetur amātis ephēbi:
Vt patris attenti, lenonis vt insidiosi:
Quantus sit Dorsennus edacibus in pa-
rasitis:
Quam non astricto percurrat pulpita
Gestit enim nummum in loculos dimitte-
re, post hoc
C *Securus cadat, an recto stet fabulatalo.*
Quē tulit ad scenam vêtoso gloria curru,
Exanimat lentus spectator: sedulus inflat.
Sic leue: sic paruum est, animum quod lau-
dis auarum
Subruit, aut reficit, valeat res ludicra, si
Palma negata, macrum: donata reducit
opimum.
Sæpe etiam audacem fugat hoc terretq;
Quod numero plures, virtute, & honore
minores,
Indocti, stolidique, & depugnare parati,
Si discordet eques, media inter carmina
poscunt
- Aut vrsus, aut pugiles, his nam plebecu-*
la gaudet.
Verum equitis quoque iam migravit ab
aure voluptas
Omnis ad incertos oculos, & gaudia va-
Quatuor, aut plureis aulea premuntur in
horas,
Dum fugiunt equitum turma, peditum-
Mox trahitur manibus regum fortuna
retortis.
Esseda festinant, pilenta, petorrita, naues:
Captiuum portatur ebur, captiua Co-
rinthus
Si foret in terris, rideret Democritus, seu
Diuersum cōfusa genus pãthera camelo,
Sive elephas albus vulgi conuerteret ora:
Spectaret populum ludis attentius ipsis,
Vt sibi præbentē mimo spectacula plura.
Scriptores autē narrare putaret a sello
Fabellā surdo, nam quæ pervincere voces
Eualuere sonum, referunt quem nostra
theatra?
Garganum mugire putes nemus, aut ma-
Tanto cum strepitu ludi spectantur, &
artes,
Diuitiæq; peregrinæ: quib. oblitus actor
Cum stetit in scena, concurrat dextera
leuæ.
Dixit adhuc aliquid: nil sanè, quid placet
Lana Tarentino violas imitata veneno.
Ac ne fortè putes, me, quæ facere ipse re-
cusem,
Cum rectè tractent alij, laudare malignè:
Ille per extentum funem mihi posse vi-
detur
Ire poeta, meū qui pectus inaniter angit,
Irritat, mulcet, falsis terroribus implet,
Vt magus: & modò me Thebis, modò po-
nit Athenis.
Verum age, & his, qui selectori credere
Quam spectatoris fastidia ferre superbi:
Curam redde breuem: si munus Apolline
dignum

- A *Vis cōplere libris & vatib. addere calcar:
Vt studio maiore petāt Helicon virētē.
Multa quidem nobis facimus mala saepe
poetæ:
(Vt vineta egomet cadam mea) cūm ti-
bi librum
Sollicito damus, aut fesso: cūm ledimur,
vnum
Si quis amicorum est ausus reprehendere
versum:
Cūm loca iam recitata renoluimus irre-
uocati:
Cūm lamentamur, non apparere labores
Nostros, & tenui deducta poemata filo:
Cūm speramus, eō rem venturam, ut, si-
mulatque
Carminare scieris nos fingere, commodus
vltro
Arcessas, & egere vetes, & scribere co-
gas.
Sed tamen est operæ pretium cognoscere,
qualeis
Ædituos habeat belli spectata, domique
Virtus, indigno non committenda poetæ.
Gratus Alexandro regi Magno fuit ille
Cherilus, incultis qui versibus, & malè
natis
Rettulit acceptos, regale nomisma, philip-
pos.
C Sed veluti tractata notam, labemque re-
mittunt
Atramenta, ferè scriptores carmine fædo
Splendida facta linunt. idē rex ille, poema
Qui tam ridiculum, tam carè prodigus
emit:
Edicto vetuit, ne quis se præter Apellem,
Pingeret: aut alius Lysippo duceret æra,
Fortis Alexandri vultum simulantia.
quod si
Iudicium subtile videndis artibus illud
Ad libros, & ad hæc Musarum dona vo-
cares:
Bæotum in crasso iurares aëre natum.*
- At neq; dedecorant tua de se iudicia, atq;
Munera, quæ multa dantis cum laude tu-
lerunt
Dilecti tibi Virgilius, Variusq; poetæ:
Nec magis expressi vultus p̄ aenea signa,
Quàm per vatis opus mores, animique vi-
rorum
Clarorum appārent. nec sermones ego
mallem
Repenteis per humum, quàm res compo-
nere gestas:
Terrarumque situs, & flumina dicere, &
arceis
Montibus impositas, & barbara regna,
tuisq;
Auspicijs totum confecta duella per orbē,
Claustraq; custodē pacis cohibentis lanū,
Et formidatam Parthis, te principe, Ro-
mam:
Si, quantum cuperem, possem quoque: sed
neque paruum
Carmen maiestas recipit tua: nec meus
audet (cūsent,
Rem tentare pudor, quam vires ferre re-
Sedulitas autē stultē quem diligit, urget:
Præcipuē cūm se numeris commendat, &
arte.
Discit enim citius, meminitq; libentius
illud,
Quod quis deridet, quàm, quod probat, &
& veneratur.
Nil moror officium, quod me grauat: ac
nequē ficto
In peius vultu proponi cereus vsquam:
Nec prauè factis decorari versibus opto,
Ne rubeam pingui donatus munere: &
vnā
Cum scriptore meo capsâ porrectus aper-
ta,
Deferar in vicum vendentem tus, &
odores,
Et piper, & quicquid chartis amicitur
ineptis.*

A SVSTINEAS] sustinere negotium, dictum, ut
sustinere onus. Sallust. coniur. Catil. *forte libuit at-
tendere, quæ res maximè tanta negotia sustinisset.*

RES ITALAS ARM. TVTERIS] librali-
quot veteres habent, *inearis.*

MORIBVS ORNES] bona & recta institu-
tione, & disciplina, seu bonis institutis ornes.

LEGIB. EM.] leges enim ex malis moribus
nata sunt, atque ad emendationem peccatorum
voluntariorum & non voluntariorum comparatæ
sunt. Oda 2.4. lib. 3. *Quid tristes querimonia, Si non
supplicio culpa reciditur? Quid leges sine moribus Va-
na proficiunt?*

B ROMVL. ET LIB. P.] Augustum cum Libe-
ro, Castore, & Polluce, Hercule, Romulo compa-
rat, ostenditque melius actum esse cum Augusto,
quàm cum illis, propterea quòd illi post mortem
denique diuinos honores ab hominibus sint con-
secuti, cum eis viuis de humano genere optimè
meritis non satis magnam gratiam retulissent: Au-
gustus autem viuis, vidensque diuinis honoribus
à populo Ro. afficiatur: qua in re cum populi Ro.
sapientiam, ac iustitiam magnopere probet, tùm
negat eum ceteris in rebus eandem iudicandi pru-
dentiam adhibere, quippe qui vetera nouis omni-
bus anteponat, nihilque magni admodum æsti-
met, nisi auctoritatem, & dignitatem quandam
arate compararit.

LIBER PATER] Cur Dionysus, seu Bacchus
Liber pater à Romanis appellatur? an quòd liber-
tatis parens & effector sit iis, qui bibunt? Nam vul-
gò homines libertate dicèdi, & audacia complen-
tur in poculis, & in ebrietate. an quod libamina
præbuit? an à Dionysio Eleuthereo eo, qui Eleuthe-
ris Bæotia vrbe colebatur? hæc ex Plutarcho. Ρω-
μαίοις.

ET CVM CASTORE POLL.] Oda 3. lib. 3.
*Hac arte Pollux, & vagus Hercules Innisus arceis
attigit igneas, &c.*

POST INGENTIA FACTA] posteaquam
maxima, & memorabilia facinora ediderunt: post
resfortissimè & præclarissimè gestas.

C DEORVM IN TEMPL.] M. Tull. lib. 3. de
nat. deorum, *Iam verò in Græcia multos habent ex
hominibus deos, Alabandum Alabandij, Tenedij Te-
nem: Leucotheam, quæ fuit Ino, & eius filium Pale-
monem: cuncta Græcia Herculem, & Esculapium, Tyn-
daridas: Romulū nostri, aliosque complures, quos qua-
sinouos, & ascriptitios ciuicis, in calum receptos putant.*

DVM TERR. HOMINVMQVE COL-
GEN.] dum viuunt, & versantur cum hominibus.

PLORAVERE] quæsti sunt, ingemuerunt,
ῥυνωσαν. sic sapè aliàs: & pluribus locis iam admo-
nuimus: sup. epist. ad lib. *Paucis ostendigemis.*

NON RESPOND. FAVO. &c.] id est, eum
fauorem, quem à populo sperabant, non esse suis
in eum meritis parem, sic loquitur sat. 8. lib. 2. *eoq;
Responsura tuo numquam est par fama labori.*

DIRAM QVI CONTVDIT HYDRAM] *Hercules, ut sup. Oda. 4. lib. 4. Non hydra sc̃cto corpo-
re firmior Vinci dolentem creuit in Herculem.*

NOTAQVE FATALI PORT. LAB. S.] la-
bores Herculis cōmemorat Lucr. pro cœmio lib. 5.

COMPERIT INVID. SVPR. &c.] nam D
eius, qui inuidia laborat, interitu, extinguitur in-
uidia, ut Od. 2.4. lib. 3. *Virtutem incolumem odimus,
Sublatam ex oculis querimus inuidi.* Propert. lib. 3.
eleg. 1. *Omnia post obitū fingit maiora vetustas, Ma-
ius ab exsequiis nomen in ora venit.* Sic Demosth.
ὁδὲ τε φάνη, Τίς γὰρ ἔκ οὐδὲ τῶν πάντων, ὅπ ποίς μὲν ἡδοναὶ παῖσιν
ὑπερὶ πρὸς ἡ πλείων, ἢ ἐλάττω φθόνος; τὴς πθονέας δὲ ἔδδ τῶν
ἐχθρῶν ἔδδς ἐπ' αὐτοῖς; id est, *quis enim nescit, eos omnes,
qui viuunt, inuidia magis, aut minus laborare: mortuos
autem ne inimicorum quidem cuiquam odio esse?*
Idem oratione ὁδὲ παρὰ ἀρεβ. καὶ μὲν τῶν ἄλλων ἀγα-
θῶν ἔ μέτεσι τῶς πθονέας: οἱ δὲ ὅπ τῶς καλῶς ἀρεχθεῖσιν
ἐπαίνοι, τῶν ἔτω τελευτηκότων ἰδὼν κτῆμα εἰσὶν: ἔδδ γὰρ ὁ φθό-
νος αὐτοῖς ἐπ' αὐτοῖς ἐναντίονται. id est, *Atqui aliorum
quidem bonorum nullius mortui sunt participes.
Laudes verò ob actiones honestas ac præclaras
tributa, eorum, qui ita mortui sunt, propria posset
sio est. Nam neque inuidia tum eis amplius ad-
uerfatur.*

VRIT ENIM FVLG. SVO, QVI, &c.]
id est, qui virtute, aut arte aliqua ceteris omnibus,
qui eandem artem, ac virtutem colunt, antecellit,
illis acerbum dolorem commouet, sibi odium &
inuidiam conflat. ignavis enim, inertibus, miseris
inuidet nemo: sed viris fortibus, strenuis, indu-
striis, ac fortunatis: ut sat. 3. lib. 2. *Inuidiam placare
paras virtute relicta.* nimio autem splendore ocu-
los præstingui, annotatum est ad Od. 2. lib. 2.

QVI PRÆGR. ARTEIS] qui artifices se
inferiores sua præstantia quodammodo onerat, at
que opprimit.

EXTINCTVS] id est, mortuus, nam, ut lux pro
vita, sic nox, & tenebræ pro morte vsurpantur à
scriptoribus. Eurip. Hippol. cor. ἔ γὰρ οὐδ' ἀνεφθγμένας
πύλας Ἄδ' εἰς, φάος δὲ κοῖαδιον βλέπων πόδε. id est, *nescio e-
nim mihi apertas esse Orci portas, lucem autem
me hanc vltimam videre.* M. Tull. Tuscul. 2. *tamen
obijciebatur interdum animo metus quidam, & dolor
cogitanti, fore aliquando finem huius lucis.* Horat.
Od. 2.8. lib. 1. *sed omneis una manet nox.* iam extin-
ctus compositum est ab ex, & stinguo, quo verbo
utitur Lucret. lib. 2. *stinguique colorem.* ab eodem
sunt hæc, *distinguo, restinguo, præstinguo*, quod po-
stemum in omnibus libris impressis corruptum
est. Nam, vbi cumque legitur *perstringere*, seu *pre-
stringere oculos*, seu *aciem oculorum* apud M. Tull.
Plautum, & ceteros, legendū *præstinguere* ut hoc
dicam ἐν παρόδῳ.

AMABITVR IDEM] Nam (ut inquit Plautus
Captiuis.) *Tum denique omnes nostra intelligimus bo-
na, Quom. quæ in potestate habuimus, ea amisimus.*

PRÆSENTI TIBI] sic suprà Od. 5. lib. 3. *pre-
sens Diuus habebitur Augustus, adiectis Britannis Im-
perio granibusque Persis.* Seruius ad illum Virg. lo-
cum Tityro, *Namque erit ille mihi semper deus no-
tat, semper, idque & post mortem & dum viuut.* Alij
enim imperatores post mortem demum in numerum
deorum referuntur: Augustus autem templa viuis
merrit. Horatius, *Præsentī tibi maturos, &c.*

MATVROS] non expectata morte delatos:
tempestiuos. Plato libr. 7. de rep. scribit, non esse
tutum viuos carminibus, laudationibus, enco-
miis

A miis afficere, his verbis, *τὴν γὰρ μὴ ἐπὶ ζῶντας ἐγχεσθαι τοῖς τε, καὶ ὕμνοις πρὸς τὴν ἀσφαλὲς εἶναι ἀπαντᾶν πρὸς τὴν βίον διαδραμεῖν τέλος ἐπισημαίνοντες καλόν.*

IVRANDAS] quibus delatum erat iusiurandum, iudicium iurabant. M. Tull. pro Flacco. *ergo is, qui si aram tenens iuraret, crederet nemo: per epistolam, quod volet, iniuratus probabitur?* Iurandas igitur per nomen tuum, id est, ad quas per nomen tuum iuraturus sumus.

SED TVVS HIC POP.] populus Rom. (inquit) in eo est prudēs existimator, & æquus rerum æstimator, quod te diuinis honoribus afficit, & quod te superioribus omnibus ducibus tūm Græcis, tūm Latinis antepōnit: in ceteris non perinde rectē sentire reperitur.

TERRIS SEMOTA] sublata ex hominum conspectu, & p̄ne dicam, mortua, id est, quorum auctores multis ante seculis mortui sint.

SVISQVE TEMP. DEF.] idem dicit: hoc est, quæ per uetera facta sint: vel quorum tempora abierunt, deflexerunt, ac præterierunt.

B FASTIDIT] aspernatur, ac respuit. sup̄a epist. 3. lib. 1. *Fastidire lacus, & riuos, &c.*

SIC FAVOR VET. VT TAB. &c.] id est, qui ita fauet veteribus, & antiquitati, vt leges XII. tabularum, quas decemviri conscripserunt, Solonis leges imitati: & fœdera regum Romanorum cum Gabiis, aut Sabinis icta: & ius Pontificium, & annales à pontificibus conscriptos, & Vatum prædicta, dicitur à Musarum ore fluxisse. Sic M. Tull. primo lib. de legibus eos irridet, imperitiosque, ac tardos esse existimat, qui cum Egeria Numam esse collocutum, & ab aquila Tarquinio apicem impositum putent.

ANNOSA VOLVM. VAT.] vatum carmina: in quibus fuit Cn. Marcius, quem commemorat T. Livius lib. 5. annal. eiusque duo vaticinia profert: vnum, quo prædicebatur pugna Cannensis euentus: alterum, quo iubebantur Romani ludos Apollinareis instituere, si victores esse vellent. Priore carmine (inquit Livius) Cannensis prædicta clades in hac ferme verba erat. ferme additum est à

C Livio, quia verba Marcij, quod erant antiquiora, paullum sunt immutata. Ego post Alciatum & Ranconetum, & Memmium, his verbis conscriptum carmen fuisse existimabam: *Annem Troiugena Cannam Romane seuge, Nete alienigena in campo cogant Diomedis Conseruisse manus pugnatem: sed neque credes Ante mihi doncum compleris sanguine campum, Multaque millia casa tuorum deferat amnis In pontum magnum de terra frugiferente, Piscibus, pinnigerisq, ferisq, colentib, terras Vt fua escaca rotua. nam m̄ ita Iupiter insit.* Alterum carmen sic putabat contextum fuisse Ios. Scaliger, nisi quod in paucis quibusdam ab eo dissenti. *Romulide sperduelleis expellere voltis, Et vomitam gentum qua longē alienigenarum Venit: Apollineri voueatis censo ludos: Qui Deo Apollineri fiunto come quotannis, Quom iam poplicitus popolos dederit stipi partē, Conseruunt priuatum pro seq, suisq, Pratoribus ludis faciundis oliv præsto, Quis summum populo plebeiq, endo vrbe dabit ius. At bis quinque viri Græco sacrari in obeunto. Hac si faxitis rectē gaudebit semper: At*

que adeo fiet melior res poplica vostra. Nam is Dius vestros perduelleis stinguet ad vnum, Qui vestros capos placide nunc ruraque pascunt.

FOEDERA REG. VEL GAB.] fœdera cum Gabiis icta sunt à Tarquinio Superbo: de quibus sic Dionysius Halicarnas. *Ρωμαικ. ἀρχαιοι. δ. τῶν τῶν δὲ τῶν ὀρκίων μνημεῖον ἐν ῥώμῃ καίμενον ἐν ἱερῷ διδὸς πιστῆς, ὃν Ῥωμαῖοι σέγκον καλῶσιν, ἀπὸς ἑλλην βύρων βοεῖα πᾶσι πρὸς τὸ σφαγεῖν τὸν τῶν ὀρκίων τῶν βοῶν χαρμῶσιν ἀρχαίοις ἐπιγεγραμμένη τὰς γινόμεναις ἀποδόμοις, id est, horum fœderum monumentum Roma exstat in templo Iouis Fidiij: quem Romani sanctum appellant, scutum ligneum pelle bubula inlectum eius bonis, qui tum in fœdere faciendo fuit immolatus, litteris antiquis inscriptas conditiones, & pactiones continens.*

SI, QVIA GRÆC. SVNT ANTIQ. &c.] id est, si, quia scripta Græcorum antiquissima quæque, sunt etiam optima, iccirco Romani scriptores, quo antiquiores erunt, eo meliores habentur, maxima erit nostri iudicij peruersitas, nam eadem ratione reperiemur Græcis meliores.

E Non semper autem quæ sunt antiquissima, videntur etiam optima: quemadmodum ex oraculo illo, quod Apollo cōsultus ab Atheniensib, quæ potissimum religionē colerent, ac tenerēt, edidit, intelligere licet. Nam cum respōdisset, antiquissimam, & more maiōrū comprobata: iterum cōsultus, quæ esset antiquissima, quia mos maiōrum sæpe mutatus esset, respondit, quæ optima.

EADEM PENS. TRVT.] eadem ratione, & æquitate æstimantur. al. pensentur.

NIL INTRA EST OLEAM, NIL, &c.] prouerbiū cōuenit in eos, qui aut, quæ perspicuè vera sunt, negant: aut, quæ perspicuè falsa, aiunt. quid enim certius, quid apertius est, quàm & intra oleā, os esse, & extra nucem, putamē, ac duritiem?

VENIMVS AD SVMMVM, &c.] reperientur enim pictores, cantores, palestritæ in Italia, quàm in Græcia, meliores: quod est falsum.

PSALLIMVS] cithara canimus. nam *ψάλλειν* (vt docet Suidas) est τῷ ἀκροῦ ἢ δακτύλων ἢ χορδῶν ἀπιδύειν: id est, summis digitis chordas tangere.

F VNCTIS] vngebantur enim palæstritæ, vt alibi diximus. Aristotel. lib. 8. de republica, quatuor arteis enumerat, quas in Græcia discere solebant. *γραμματικῶν, γυμναστικῶν, μουσικῶν, χαρμικῶν.* hoc est grāmaticam, artē corporum exercendorum, musicam, picturam.

SI MELIORA DIES] si poemata, vt vina, fiunt vetustate meliora: scire velim (inquit) quoto anno, aut etiam quoto die poema sit vetus habendum.

VT VINA] vinum vetus etiam Pindarus laudat: sed negat ita laudari carmen oportere. nam recentissimum quodque ait esse laudabile Olymp. carm. nono, *ἀντι δὲ παλαιὸν μὲν οἶνον, ἀντὶ δ' ὕμνων νεώτερον.* id est, lauda vinum quidem vetus, flores autem hymnorum recentiorum.

QVOTVS ARROGET, &c.] quotus annus acquirat, vel pro suo iure vēdicet chartis pretium: id est, quoto denique anno scripta auctoritatem, & pondus sibi comparent.

SCRIPTOR] hic est quæstio. quærit autem Ccc iiij vtrum

A **UTRUM** is, qui centum compleuit annos, vetus sit habendus, antecens.

QVI DECIDIT] qui mortuus est, qui deperiit.

VILEIS] contemptos, parui pretij. nam & paulo antè nomine pretij usus est. ut suprà verbo *Estimatus*.

EXCL. IVRG. F. EST VET.] hic est responsio.

QVID? QVI DEPERIIT, &c.] dicis (inquit) cum esse veterem habendum, qui centum cõpleuit annos: quid si desit mēsis, vel annus vnus: inter quos referēdus erit: veterē sine, an nouos, & malos?

ISTE QVIDEM VET.] altera responsio ad secundum interrogatum.

VTOR PERMISSO] vtoreo, quod mihi das, (inquit Horatius) cum etiam habendum in veteribus, qui centum ab hinc annos exceſſerit è vita, vno mēse, vel vno anno minus.

CAVDÆQUE PILOS VT EQV.] de hac cauda equina sic Plutarchus in Sertorio, ἡ πικρὴ εἰσή-
 γαχ' ὅσο, πὺν μὲν ἀδυνάη πλέως, καὶ πορροῦτερον ἡδὺν, πὺν δ' ἐπ-
 ρονέυμεν ὅλην μὲν αὐτὴν καὶ ἰσχυρόν, θαυμαστὴν δ' ἐπικύβητι καὶ
 καλλίᾳ τευχῶν ἐξ ἐνέχοντι. παρρησική δὲ πὺν μὲν ἀδυνάη, μέγας
 ἀνὴρ καὶ ῥωμαλέος· πὺν δ' ἐπέρω, μικρὸς ἑτερος, καὶ πλὴν ὅσον
 εὐκαταφρόνητος. σημεῖον δὲ δόθεντος αὐτοῦ, ὁ μὲν ἰσχυρὸς ἀμφο-
 τέρας τῶν χροσὶ τῷ ἴππῳ ἀδυνάη τὴν κέρκον, ὡς πορροῦσαν, εἰλα-
 κα βία πῶς αὐτὸν ὁ δὲ ἀδυνάη πὺν ἰσχυρὸν καὶ μίαν τῶν τευχῶν ἐξέ-
 πλυν. ἐπεὶ δὲ ὁ μὲν ἐκ ὀλίγα πορροῦσα μὲν τῶν ἐαυτοῦ, καὶ πο-
 λὺν γέλωτα πὺν θαυμάσιος ἀδυνάη ἀπὸ πύπιν: ὁ δ' ἀδυνάη ἀκα-
 ρεῖ, καὶ συνδένει πόνον, ψαλὴν τευχῶν ἀπὸ δειξὴν τὴν ἐξ ἐν ἀνα-
 σῆς ὁ Σερτώριος, ὅς τε, εἰπὺν, ἀνδρες σύμμαχοι, τὴν ὀπίσθι-
 ον αὐτοῦ μὲν πῶς βία ὅσον, καὶ πολλὰ τῶν ἀπὸ πῶς ἀλὴ πῶν,
 ἐν δὲ δόρτα πὺν καὶ μικρόν, id est, equos introduxit duos, al-
 terum quidem planè infirmum, & iam veterem: alte-
 rum autem tum procerum ipsum, & robustum, tum
 caudam mirapilori crebritate, & pulchritudine ha-
 bentem. Aſtabat autem infirmo quidem equo vir ma-
 gnus & validus: alteri verò equo aliter homo parvus,
 & aspectu ipſo contemnendus. ſigno autem eis dato, ro-
 buſtus quide ille utraque manu caudam equi infirmi,
 tanquam perrepiurus, totis viribus ad ſe trahebat: ho-
 mo infirmus verò ex equi robuſti cauda pilos ſingilla-
 tim euellēbat. Poſteaquam autem ille non mediocri
 labore fruſtra ſuſcepto, multòque riſu ſpectatoribus
 excitato deſignatus fuit: infirmus verò, breui tempo-
 re, & ſine vllò labore caudam à pilis vacuam, nudam
 que reddidit: ſurrexit Sertorius, & videtis (inquit) ὁ
 ſocij perſeuerantiam viribus efficaciorē eſſe, & mul-
 ta, qua ſemel, & vno impetu capi non poſſunt, paul-
 tim vinci, & capi poſſe.

ET DEMO VNVM, DEMO ETIAM VNVM] id est, detraho vnum, &c. non dicit, adimo: ſed demo. demit enim qui de toto aufert: adimit qui totum tollit. Vtutur autem hoc genere argumentationis M. Tull. Frumentaria. Deinde iudices videtis, quàm infinitam ſitis hominibus licentiam pecuniarum eripiendarum daturi. Si, ternos denarios qui coëgit, erit abſolutus: quaternos, denos denig, aut videnos coget alius: quæ erit reprehēſio: in quo primum iniuria gradu reſiſtere incipiet ſeueritas iudicis? quous erit iſte denarius, qui non ſit deferendus? & in quo primum æſtimationis iniquitas, atque improbitas reprehendetur?

DVM CAD. ELVS. RATIONE, &c.] id est, dum is, qui poematum bonitatem vetuſtate, & annis metitur, vnà cum ſuo aceruo paulatim col- lapſo, ipſe quoque cõcidat. *συνεχθω*, id est, acerua- lem, argumentationem, quæ interrogatione con- ſtat, appellant Stoici, cum aliquid minutatim, & gradatim additur ei, quod ab aduerſario cõceſſum eſt, vel detrahitur. de quo M. Tull. Acad. lib. 2. *Soritas hos vocant, qui aceruum efficiunt vno addito gra- no: vitioſum ſanè & captioſum genus. ibid. tum paucis additis venit ad ſortitas, lubricum ſanè, & periculoſum locum: quod tu modo dicebas eſſe vitioſum. interrogan- digenus. Idem de diuinat. lib. 2. aut quemadmodum ſortiti reſiſtas? quem ſi neceſſe ſit, Latino verbo liceat acerua- lem appellare.*

AD FASTOS] id est, ad annos. in faſtis enim conſulum ſingulorum annorum, ceterorumque maiorum magiſtratum nomina perſcribebantur. Tum appellatione conſulum anni notabantur.

MIRATVRQVE NIHIL] & nihil magni æſtimat: nihil admiratione dignum ducit.

NIſI, QVOD LIBIT. SACR.] niſi, quod ſepultum, & mortuum eſt. de Libitina diximus ſup. ad Od. 30. lib. 3. *multaque pars mei Vitabit Li- bitinam.*

VT CRITICI DICVNT] critici ſunt, gramma- tici qui de ſcriptoribus, & ſcriptis iudicant, *καὶ τὸ κριτεῖν*, quod valet iudicare: è quibus erat Mecius Tarpæ. Talis fuit Ariſtarchus inter Græcos.

LEVITER CVRARE VIDETVR, &c.] id est, ita negligenter ſcribit, vt videatur oblitus eſſe, quid de ſe promiſerit, ac ſomniarit. dicebat autem ſe ſomniaſſe eſſe mortuum, & ex Pythagoræ ſen- tentia, animam Homeri in corpus ſuum immigraſ- ſe: ex quo ſe optimum poemam exſtitiſſe, verſus- que Homericis ſimileis conſcribere. Quod autem Lucretius ait lib. 1. non Homeri animam in Ennii mortui corpus domicilium ſuum tranſuſiſſe, ſed ſpeciem quandam ex Acherunte in ſomnis viuo, & dormienti Ennio obiectam eſſe, his verbis, *Et ſi præterea tamen eſſe Acheruſia templa Ennius ater- nis exponit verſibus edens, Quò neque permānent ani- ma, neque corpora noſtra, Sed quædam ſimulacra modis pallentia miris, Vnde ſibi exortam ſemper flo- rentis Homeri Commemorat ſpeciem, lacrymas ef- fundere ſaſas Coſiſſe, & rerum naturam expande- re dictis:* pertinet hoc ad aliud ſomnium, nempe in quo Homerus Ennio naturam rerum explicabat: quò referendum eſt illud: *Vſus Homerus ad eſſe poëta.* hic autem Homerus, Ennio in ſomnis dice- bat, ſe factum aliquando eſſe pavonem, ſeu ani- mam ſuam commigraſſe in pavonem: deinde ex pavone in corpus Ennii tranſiſſe. Ex quo illud ip- ſius Ennii. *Nam videbar ſomniare me de ego eſſe mor- tuum.* & illud Perſij. *Cor iubet hoc Ennī, poſtquam deſertuit eſſe Meonides, quintus pavone ex Pytha- goræo.* Eodem referendū illud M. Tull. ex lib. 6. de rep. *Hic mihi, (credo quidem ex hoc, quod eramus lo- cuti: ſit enim ſæpe ſerē, vt cogitationes, ſermonesque no- ſtri pariant aliquid in ſomno tale, quale de Homero ſcribit Ennius: de quo videlicet ſapiſſime vigilans ſo- lebat cogitare & loqui)* &c. De ſe porrò glorioſe prædicabat Ennius, verſus veterum reprehen- dens

A dens, *Quos* (inquit) olim Fanni, vatesque caneant, cum neque Musarum scopulos quisquam superarat, Nec dicti studiosus erat Ante hunc. Aut ipse de se (inquit) M. Tull. in Bruto, nec mentitur in gloriando.

NAV. IN MANIB. NON EST Naviij scripta non teruntur manibus hominum. nam eum memoria tenent, neque egent adiuvento litterarum. haeret in omnium animis perinde, ac si sit recens. adeo sanctum est, &c. fuit autem Ennio Navius antiquior, ut declarant haec verba M. Tull. in Bruto, quibus Ennium affatur. Nec verò tibi aliter videri debet, qui a Naviio vel sumpsisti multa sis fateris: vel sine gas, surripuisti. A Naviio sunt illa, quae M. Tull. producit epist. ad L. Luceium lib. 5. Placet enim Hector ille mihi Navianus, qui non tantum laudari se latatur, sed addit etiam, a laudato viro.

AMBIGITVR QVOTIES quoties inter homines doctos controuersia est uter utri, & quis cui sit anteposendus, vel quis cui praestet, &c. sup. ep. 18. Ambigitur quid enim?

AVERT PAC. DOCTI FAM. SEN. id est, Pacuvius consequitur, & obtinet laudem, atque existimationem docti: existimatur ab omnibus doctus. M. Tull. lib. 3. de oratore. Atque id primum in poetis cerni licet, quam sint inter sese Ennius, Pacuvius, Attius dissimiles. Idem citat haec ex Pacuvio lib. 5. de finib. Quin etiam fere (inquit Pacuvius) quibus abest ad praecavendum intelligendi astutia, sibi iniecto terrore mortis horrescunt. Idem lib. 1. de orat. ad Qu. Fr. nec quisquam est eorum, qui, si iam sit ediscendum sibi aliquid, non Teucrum Pacuvij malit, quam Manlianas venalium vendendorum leges ediscere.

ATTIVS ALTI Attius refert nomen & existimationem alti & elati poetæ. Attius dicebatur plus habere magnitudinis, & grandiloquentiae, ut ita dicam: Pacuvius plus doctrinae. erat autem Attius multis annis Pacuvio minor. M. Tull. in Bruto. Attius isdem ad lib. ait se, & Pacuvium docuisse fabulam, cum ille octoginta, ipse triginta annos natus esset. idem M. Tull. in oratione pro P. Sextio, multos Attij versus profert, cumque disertissimum poetam appellat.

DICITVR AFRANI TOGA dicitur Afranius poeta Romanus, seu Latinus cum Menandro comparandus: seu ad Menandri scribendi genus propè accedere. Afranius togatas scripsit comedias. eadem autem ratione appellantur à toga togata, quae à pallio palliata. de Afranio M. Tull. in Bruto. C. Titium, cuius orationes tantum argutiarum, tantum exemplorum, tantum urbanitatis habent, ut penè amico stilo scripta esse videantur, studebat imitari L. Afranius poeta, homo perargutus, in fabulis quidem etiam disertus.

PROPERARE cur properare? an quod negliger & minus accuratè scripti sunt eius versus? sic enim infra ead. epist. aspice, Plautus Quo pacto parteis, &c. Quam non adstricto percurrat pulpita socco. Gestit enim nummum in loculos dimittere, post hoc, &c. An hoc referendum est ad versuum omnium rationem & naturam, qui pedibus constant, & iccirco currere dicuntur, sat. 10. princip. Nempe incompósito dixi pede currere cursu Lucill, &c.

SICVLI EPICCHARMI Epicharmum poetam comicum Siculum saepe commemorat M. Tull. eiusque versus saepe usurpat, ut lib. 1. ad Attic. ut crebro mihi vaser ille Siculus insusurret Epicharmus cantilenam illam suam. vñpe xgi μὲν νῆμα ἀπὸ τῆς αἰσῆς τῶν τῶν ῥα ῥα ῥα ῥα. quae verba sic reddit Latine. Q. Fr. de petit. consulatus ad Marcum. Quamobrem Epicharmus illud teneto, nervos, atque armis esse sapientiae, non temerè credere. & epistol. ad Qu. Fr. lib. 3. πῶς ἄλλω κέχρηται, id est, fac scias, quo pacto se aduersus alium gesserit. & Tusc. 1. sed tu mihi videris Epicharmi non insulsi hominis, ut Siculi, sententiam sequi. Quam? non enim novi. Dicam si potero Latine, &c. Emori nolo: sed me esse mortuum nihil aestimo.

CACILIVS hunc scribit M. Tull. lib. 7. ad Att. malum esse auctorem Latinitatis. idem alibi, Nam illorum (Scipionis & Laelii) aequalis Caelius, & Pacuvium male locutos videmus. fuit autem hic natione Gallus.

LIVI SCRIPTORIS AB AVO Livius Andronicus poeta à M. Livio Salinatore, cuius filias erudierat, fuit libertate donatus, ut scribit Euseb. in chron. primus hic C. Clodio Caeli filio, & M. Tuditano coss. fabulam docuit anno ipso antiquam natus est Ennius, post Romam conditam anno ccc cx. ut scribit M. Tull. Tusc. lib. 1. & in Bruto. Idem ibidem ait Livianas fabulas non satis esse dignas, quae iterum legantur. De hoc Livio vide T. Livium lib. 7. annal. ad princip.

INTERDV VVLG. RECT. VIDET rectè iudicat, & prudenter sentit. rectum peccato opposuit, quod est prauum.

EST VBI id est, alicubi, ἔστιν ὅπου: seu potius aliquando, ut accipiamus est ubi, pro est quando, ἔστιν ὅτε id est, ὅποτε.

NIM ANTIQVE ἀρχαῖος, id est, impolitè, illepidè. sic sup. epist. ad Torq. lectos archaicos dixit. ubi tamen alij legunt Archiacos, ab Archia.

CREDIT sic habent 3. lib. Vat. & Iann. Faer. Torn. Cleric. Nicot. Russard. alij. & quidem ipsa veritas ita legendum esse clamat.

IGNAVE MVLTATA FATETVR tollenda est distinctionis nota post nomen multa, ut sit haec sententia. Si eos credit quaedam dicere nimis antiquè, si pleraque durè: si fatetur eosdem multa ignavè, id est, oscitanter, & minimè accuratè dicere, sapit: & mecum sentit.

ET IOVE IVDICAT AQVO id est, verè iudicat. Iupiter enim aequus, id est, propitius est iis, iudiciisque eorum approbat, qui verè iudicant: iratus est iis, iudiciisque eorum improbat, qui secus: vel di hoc modo, quia Diis probantibus, & fauentibus omnia rectè fiunt: iratis, secus.

QVAE Livij carmina.

PLAGOSVM qui plagas multas, & graueis discipulis suis infligere solebat.

ORBILIVM magistrum, seu doctorem meum, de quo Sueton. de claris Grammaticis. Fuit (inquit) natura acerbæ non modò in antisophistas (quos omni sermone laceravit) sed etià in discipulos, ut Horatius significat, plagosum eum appellans, & Domitius Marsus scribens, Si quos Orbilius ferula sententiæque caecidit.

A cidit. floruit ætate Ciceronis: vixit propè ad centesimum ætatis annum, amissa iam pridem memoria, vt ex Bibaculi versu intelligere licet, *Orbilius vbinam est, literarum obliuio?*

ET EXACTIS MINIM. DIST.] id est, perfectis, & perpolitis proxima: quod valet exacta, perfecta, exquisita, limata, ἀκριβῆ. exigere dicimus ad perpendiculum, vt Verr. 3. de anteactis. *Tu Veres hic quod moliare, nihil habes: nisi forte vis ad perpendiculum columnas exigere.* Cælius ad Cic. lib. 8. ep. *Nunc si ad illam summam seueritatem legitimam ius exegeris, &c.* & T. Liuius lib. 30. annalium. *Nolite ad vestras leges, atque instituta, exigere ea, quæ Lacedæmone sunt.* & exigere ad vnguem dicebantur marmorarij, cùm marmorum commissuras vngue explorabant. ex quo exacta dicuntur à Latinis, quæ sunt probata, perfecta, accurata, summo studio, summoque artificio elaborata, ἀμειβομένη: & rursus ad vnguem factum, perfectum, & perpolitum: vt lat. 5. lib. 1. *ad vnguem factus homo.* & lib.

B Georg. 2. *Nec secius omnis ad vnguem Arboribus positus secto via limite quadret.* vbi Seruius notat, translationem esse à marmorariis, qui iuncturas vnguibz probant. ἀμειβον nominant Græci, quod Latini ad vnguem factum.

EMICUIT] excelluit, eminuit.

CONCINNIOR] venustior, elegantior, cultior.

DVCIT] producit, ostentat, iactat, προμύει, id est, quasi in pompa producit.

VENDITQVE] vendit posuit, pro venditat. venditare autem, est velle vendere. At qui vendere vult mercem aliquam, eam laudat. Hor. infra epist. prox. *vbi plenius aquo Laudat venaleis qui vult extrudere merces.*

INDIGN. QVICQ. REPR. &c.] id est, indignè fero, aliquid reprehendi, non quia pingui Minerva, & sine lepore, aut venere factum habeatur, sed quia nouum, & recens.

NEC VENIAM ANTIQVIS, &c.] id est, & indignor non veniam erratorum suorum antiquis dari, quam si impetrarent, benè secum actum existimare deberent: sed præmium peti, vt scriptoribus optimis, ac perfectissimis. sic M. Tullius in orat. perfecto veteres insectatur, his verbis, *Ergo Ennio licuit vetera contemneri dicere Versibus, quos olim Fauni, vatesque canebant: mihi de antiquis eodem modo non licebit, præsertim cùm dicturus non sim Ante hunc, vt ille, nec quæ sequuntur, Nos ausi reserare, &c.* idem ibid. *non est eis satis non contemni, laudari etiam volunt.*

RECTE, NECNE CROCVM, &c.] id est, si dubitarem, vtrum iure, & meritò Attæ fabulæ in scena recitentur, atque à populo spectentur, necne: senes omnes clamarent me impudentem esse, &c. hæc verba per ambulet crocum & flores, hoc significant, agatur ab histrionibus in scena ambulantes: quæ croco, & floribus, & aliis odoribus conspergi solebat: quod declarat & versus ille Lucr. lib. 2. *Et cum scena croco Cilici perfusa recens est.* & Ouid. lib. 1. de arte. *Nec fuerant liquido pulpitæ rubra croco.* Sed verbum per ambulet venustè po-

suit propter poetam Attam, vt mox dicemus.

PER AMBULET ATTÆ FABVLA,] Quintius Atta, poeta togatarum, sic cognomento dictus, quod attā, id est, vitiosis pedibus, aut cruribus esset, aut quod plantis extremis ambulando insisteret, & terram magis attingeret, quàm ambulet. quod mihi indicauit Err. Memmius v. c. & admonuit Festus: qui docet, attas esse appellatos, eos, qui propter vitium crurum aut pedum plantis insisterent, & terram attingunt magis, quàm ambulant: quod cognomen Quintio poeta adhaesit, inquit ille. Hunc Attam commemorat M. Tullius in Sextiana, *Nihil sanè Atta iuuabant, anagnostæ, libelli etiam pro vino oppignerabantur.* sic enim habent cod. veteres: & ita iam pridem docuit esse legendum P. Victorius: nos denique ita edendum curauimus: vbi tamen alij legunt, *nihil sanè chartæ adiuvabant:* alij, *nihil sanè arte adiuvabantur:* alij, *nihil sanè te adiuvabant anagnostæ, &c.*

Æ SOPVS] tragediarum actor: de quo M. Tul. in Sextiana, & lib. 1. de orat. ad Qu. Fratr. & Plin. lib. 10. & 35. & iterum M. Tull. ep. ad Qu. Fr. lib. 1. *Præterea Æsopi tragædi nostri familiaris Licinius seruus affugit.*

DOCTVS ROSCIVS] de Roscio hæc M. Tul. in Quintiana, *Etenim cum artifex eiusmodi sit, vt solus dignus videatur esse, qui in scena spectetur, tum vir eiusmodi est, vt solus dignus videatur, qui eo non accedat.* exstat & oratio pro eo ipso, vbi hæc de eo dem M. Tullius: *Roscus socium fraudauit? potest hoc homini huic herere peccatum? qui medius fidius (audaciter dico) plus fidei, quàm artis: plus veritatis, quàm discipline possidet in se? quem populus Rō. meliorem virum, quàm histrionem esse arbitrat: qui ita dignissimus est scena propter artificium, vt dignissimus sit curia propter abstinentiam?* & de orat. ad Qu. Fratr. lib. 1. *Itaque vt ad hanc similitudinem huius histrionis, oratoriam laudem dirigamus, videtisne quàm nihil ab eo, nisi perfectè, nihil nisi cū summa venustate fiat: nisi ita, vt deceat, & vti omneis moueat ac delectet? Ita quæ hoc iamdiu est consecutus, vt in quo quisque artificio excelleret, is in suo genere Roscius diceretur.* & lib. 1. de diuinat. *Quid amores, ac deliciae tue Roscius? num aut ipse, aut pro eo Lanuuium totum mentiebatur? qui cum esset in cunabulis, educareturque in Selenio, qui est campus agri Lanuuii, noctū lumine adposito experrecta nutrix animaduertit puerū dormientem circumplexum serpentis amplexu: quo aspectu exterrita clamorem sustulit, pater autem Roscij ad haerustices retulit: qui responderunt nihil illo puero clariùs, nihil nobilius fore.* & or. pro Arch. poeta. *Quis animo tam agresti, ac duro fuit, vt Roscij morte nuper non commoueretur? qui cum senex esset mortuus, tamen propter excellentem artem, ac venustatem, videbatur omnino mori non debuisse.*

EGIT] recitauit in scena: vnde dicuntur actores comædi & tragædi.

SALIARE] quod à Saliis, Martis sacerdotibus, saliando canebatur, à Numa Pompilio institutum, & factum, vt indicat M. Tull. lib. 3. de oratore. & Varro lib. 6. de ling. Latina. Dionys. Halicarn. lib. 2. de Saliis, ὁποῦ δὲ Παμψίων δὸς τῆς σωπῆς κηρύσας ἀνομασιμένοι, πὸ τὸν ἐξάλλεσθαι, καὶ πρὸς αὐτὸν σαλπίζει ὁ πῦρ αὐτῶν

A αὐτῶν λέγεται, ἀπὸ δὲ τῆς αὐτῆς αἰτίας, καὶ τὸς ἄλλους ἀπαντας ὀρχηστὰς, ἐπὶ καὶ τῶν πολλῶν τῶν χορευμάτων, καὶ σκίρτημα ἔνεστι τῶν χορευτῶν ἀπὸ τῶν σαλίων τῶν νομῶν, σαλπιγγεῖς καὶ αὐτοὶ κινεῖται, ὡς αὐτὸν ἐν ῥυθμῷ τῶν ὀνοπλῶν κινήσεις παρὰ μὲν ἑμῶν, ποτὶ δὲ τῶν ἑλλήνων, καὶ παρὰ τῶν πινυλῶν ἄδουσιν ἅμα τῶν χορευτῶν. id est, à Romanis autem ex contento motu nominati. Nam ἑλλήνων δὲ πινυλῶν salire ab iis dicitur. Iam vero ab eadem causa etiam alios omnino saltatores, quoniam etiam in his multa est choree exercitatio, & tripudiatio, deriuato à Saliis nomine, salitores appellant. Mouentur enim ad tibiam numerosè motus quosdam armis accommodatos nunc simul, nunc vicissim, & alternis, & patrios quosdam hymnos canunt una cum choreis.

ET ILLUD, QVOD MEC.] Varro eo, quem modo dixi, libro multis verbis ostendit, carmina Saliaria, quamuis à C. Ælio fuerint interpretata, tamen multis etiam locis esse obscura.

INGENIIS NON ILLE FAVET, &c.] id est, non fauet eorum ingeniiis, qui iam mortui sunt, neque eò facit, quòd veteribus faueat, sed quòd nobis aduersari, nostraque scripta oppugnare studeat, & nobis inuideat.

QVOD SI TAM GRÆCIS, &c.] si apud Græcos tanto odio fuissent noui, seu recentes scriptores, quanto sunt apud Romanos, nullos nunc veteres haberent, quos publicè manibus tererent, oculisque lectarent.

NOVITAS] aliter vsurpatur à M. Tullio nouitas, epist. 7. lib. 1. nouitati esse inuisum mea.

VIRITIM] liber Card. Rain. habet *Quiritim* ceteri omnes consentiunt cum vulgatis. Omnino hæc recepta recta est.

VT PRIMVM POS. NVG.] ostendit, ex otio, & fortuna secunda nata esse in Græcia variarum artium studia.

POSITIS] sedatis, compositis.

NVGARI] rebus ludicris, & leuibus artibus operam dare.

ET IN VITIVM FORT. LAB.] sic sunt homines: in rebus duris, & aduersis virtutem colunt, & forteis se præbent, &c., vt monet sat. 2. lib. 2. Fortia in aduersis opponit pectora rebus: in læcis inertia & nequitia se tradunt, & luxu ac delicijs enervantur, ac molliuntur: ita vt difficilius esse videatur secundam fortunam, quàm aduersam ferre, lege quæ annotauimus ad Od. 27. lib. 3. ibi, bene ferre magnam, &c.

FORTVNA ÆQVA] fortuna secunda, propitia, amica.

SVSPENDIT PICTA VVLTVM] tabulas pictas attentissimè spectauit, in easque studium & cogitationem suam contulit. tralatio est. Obseruandum est autem hic, verbum suspendit, quod propriè, aut certè aptè quadrat ad vultum, etiam ad mentem tamen pertinere, cum aliud verbum sit nullum.

NVNC TIBICINIB. NVNC EST] id est, nunc comædiis delectata est, nunc tragædiis. in comædiis enim adhibebantur tibicines. lib. de arte poet. Tibianon, vt nunc, orichalco vincta, tuba, & Amula, &c. & ibid. Sic prisca motumque & luxuriam addidit arti Tibicen, traxitq; vagus per pulpita

vestem. simpliciter tibicinibus significantur, ij, qui tibia canunt.

SVB NVTR. PVLLA, &c.] imago, siue imago, siue similitudo illustris & luculenta, qua de clarat, Græcorum studia bellis compositis ac sopitis fuisse leuia, nugatoria, & pæne dicā puerilia. veluti (inquit) si puella infans sub nutrice luderet.

MATVRE] citò. sed vtrum maturè reliquit, posteaquàm satiata est, an maturè & citò satiata, reliquit? videtur hoc probabilius, vt significet, quod Græci dicunt, τὸ ἀνέκρον, id est, celere & propinquum rerum amatarum fastidium, celerèque satietatem: quo vitio laborant iuuenes. epist. de arte poet. & amata relinquere pernix. Iam verò quin maturè interdum citò significet, nemo, qui Carisium legerit, & eius auctoritate moueatur, dubitabit.

PLENA] satiata. epist. ad librum. cum plenus languet amator. lege igitur coniuncte maturè plena. nam, vt scribit M. Tull. lib. 3. de orat. ad Qu. Fratr. omnibus in rebus, voluptatibus maximis fastidium finitimum est. Neque tamen reclamabo, si quis illo potius modo coniungere malet, maturè reliquit.

QVID PLACET, AVT ODIO EST, &c.] nihil perpetuò placet, nihil semper displicet.

HOC PACES HAB. BONÆ, VENTIQVE] id est, ex pace igitur, & rebus secundis nata est hæc in Græcia artium varietas, studiorum mutatio, & inconstantia. Alij sic, bonæ paces, & venti secundi hoc habuere, vt sint mutabiles, neque perpetuò aut placeant, aut displiceant.

ROMÆ DVLCÈ DIV FVIT] Nunc docet, poetica studium non multis antè sæculis Romæ coli cœptum esse, Romanosque illos veteres, in studiis & grauioribus, & vtilioribus, quàm in scribendo, fuisse occupatos.

SOLENNÈ] vsitatum: vt annot. suprà ad epist. 1. lib. 1. ibi, Insanire putas sollemnia me, &c.

RECLVSA] aperta. vt epist. ad Torq. & operta recludit.

MANÈ] vt sat. 1. lib. 1. Sub Galli cantum consultor ubi ostia pulsat. & M. Tull. orat. pro Mur. Vigilas tu de nocte, vt consultoribus tuis respondeas: ille vt quòd imedit, maturè cum exercitu perueniat. tegallorum, illum buccinarum cantus exsuscitat.

CLIENTI PROMERE IVRA] respondere ius. M. Tull. lib. 1. de legib. ostendit, patrij moris fuisse consultoribus respondere, his verbis, ego vero atatis vacationi potius confidebam, cum præsertim non recusarem, quo minus more patrio sedens in solia consulentibus responderem. Idem lib. 1. de orat. ad Qu. Fratr. multis verbis ostendit, domum iurisconsulti totius oraculum esse ciuitatis, neque vllum honestius esse senectuti celebranda, atque ornanda perfugium quàm iuris interpretationem: deinde subiicit hæc sub persona Crassi: Equidem mihi hoc subsidium iam inde ab adolescentia comparavi, nō solum ad causarū vsū forensē, sed etiam ad decus, atque ornamentū senectutis, vt, cum me vires (quod ferè iam tempus adueniat) descere cœpissent, ita ab solitudine domum meā vindicarem. Idem lib. 3. M. verò Maniliū transuerso foro ambulare solitū, quod erat insigne eum, qui id faceret, facere ciuibus omnibus consilij sui copiam.

A *ad quos olim sic adibat, non solum, ut de iure civili ad eos referretur, verum etiam de filia collocanda, de fundo emendo, de agro colendo, de omni denique officio, &c.* Erat porro inscriptum in iuriconsultorum foribus, *licet consulere*: quod docet & M. Tul. in or. pro Murena, his verbis, *Itaque non modo beneficij collocandi spem, sed etiam illud, quod aliquando fuit, licet consulere, iam perdidistis.*

CAVT. NOM. CERTIS EXPEND.] id est, pecuniam collocare apud debitores locupleteis nominibus factis, & in codice argentarij perscriptis. Cum hoc loco viderem veteres membranas inter se discrepare (alia enim consentientes cum libris vulgatis habent, *certis nominibus*: alia dissentientes, *rectis nominibus*) diu, multumque dubitavi, utras potissimum sequeretur. mouebat me Porphyrius, qui videtur legisse, *rectis nominibus*: & quamquam hoc loco corruptus est, ita interpretari, *idoneis, ac legitimis nominibus*, mouebat altera ex parte locus Ciceronis in Quinctiana, his verbis, *moritur P. Quinctius, qui tibi, ut ais, certis nominibus* B *grandem pecuniam debebat.* accedebat Festus in voce *nuncupata*, *Nuncupata* (inquit) *pecunia est (ut ait Cincius in lib. secundo de officio iuriconsulti) nominata, certa, proprijs nominibus pronuntiata.* Tandem requaesita, cum a veteribus iuriconsultis nullam rectorum nominum fieri mentionem cõperissem, tutius esse existimaui scripturam receptam, & vulgatam retinere: rem integram seruare: arbitrio lectoris, utram lectionem malit, permittere. Hoc tantum testatũ relinquam, multo plureis codices veteres habere *rectis*, quam *certis*: ut peccaturus non sit, qui *rectis* legendum putet.

EXPENDERE] expensos, ferre, occupare, ne sint steriles, & ut perpetuos sumtus suppeditare possint. certum videtur esse nomen cum debitor est soluendo, & cum ei per syngrapham creditum est: certius autem si pignore accepto, & cum satisfactione. nam verbum cauendi hoc quoque significat: ut cauere sibi pradiis, & pradiis: cauere sibi per sponforem, cauere sibi pignoribus, quod est ita pecuniam credere, ut prades accipias, ut sponforem, & pignora. quod si quis malet legi *rectis nominibus*, rectum nomẽ interpretabimur legitimũ. C

MAIORES AUDIRE] maioribus obtemperare: maiorum, & prudentium consilium sequi.

MINORI DICERE] minori consilium dare, quo & rem suam familiarem honestis rationibus augere, & cupiditatem immoderatam comprimere, ac refrenare possit.

CRESCERE RES] augeri bona, & facultates rei familiaris.

DAMNOSA LIBIDO] ut supra epist. ad Loll. 2. *Quem damnosa Venus, quem praecepta alea nudat.*

MUTAVIT MENTEM P. L.] mutauit consilium illud pristinum, & priorem illam vitae consuetudinem: omne autem studium suum ad scribendum contulit *populus lenis* *populus Rom.* mobilis, & mutabilis.

ET CALET VNO SCRIB.] & flagrat vno scribendi studio. sic dictum, *Fernet anaritia, &c.* epist. 1. lib. 1.

FRONDE COMAS VINCTI] *comas vincti,*

hellenismus est. Graeci autem in his generibus subintelligunt x̄. Latine diceremus *vinctis comis*. Iam verò fronde, id est, edera, ut supra epist. ad Iul. Florum, seu condis *amabile carmen*, *Prima ferēs edera victricis premia.*

DICTANT] dictant seruis scribendi peritis: ut supra epist. ad Fulcum Arist. *Hac tibi dictabam post fanum putre Vacuna.*

IPSE EGO, QUI NVLLOS, &c.] ne sibi quidem parcat Horatius, & se quoque in iis numerat, qui non satis exploratis suis viribus, & fortasse ad eam rem inepti natura, immoderata tamen scribendorum versusum cupiditate tenentur.

INVEN. PARTHIS MENDAC.] in eo sunt Parthi mendaces, quod fugientes, & tergo verso simulant se pugnare nolle, cum tamen fugiendo maxime pugnent, ut diximus supra ad illum locum. *Et versis animosum equis Parthum dicere*, Od. 19. lib. 1. ad quæ accedant hi Quid. versus lib. 1. de arte. *Telaque Parthorum, Romanaque pettora dicam: Telaque, ab auerso quæ iacit hostis equo.* Alij Parthos omnium mortalium esse mendacissimos dicunt. ei rei argumento esse, quod apud eos mendacium acerrimis poenis vindicatur, ut narrat Herodotus lib. 1. Et quidem ita Muretus hunc locum explicabat: a quo dissentio. quemadmodum igitur illi sunt fallaces, ac mendaces, sic & ego: qui cum affirmem me nullos versus scribere, ante lucem tamen lumen, calamum, chartam poscam.

CALAMVM, ET CH. ET SCR. POSCO] sic fat. 3. lib. 3. *Sic raro scribis, ut toto non quater anno Membranam possas.* & epist. 1. lib. 1. *Si non posses ante diem librum cum lumine, &c.*

NAVEM AGERE, &c.] ceteras (inquit) artibus nemo se scire profitetur, nemoque exercet nisi quæ eas habet cognitatas. nemo nauim gubernare conatur, nisi gubernator: nemo agro medicamentum adhibet, qui non sit medicus. at scribunt poemata sine discrimine tum docti, tum indocti. In eos, qui aliud agunt, quam, quod didicerunt, conuenit versus Euripidis, *τίκτωρ ὅρ' ὦν ἐπὶ ἑσπερίῃς ἔχουσιν*: id est, cum faber esses, agebas, quæ non sunt fabri lignarij. Cum hoc loco congruit ille in epist. ad Pison. *Ludere qui nescit campestribus abstinet armis: Indoctusque pile, disciue trochive quiescit. Ne spissarissum tollant impune corona. Qui nescit, versus tamen audent scribere.* F

ABROTONVM] herbam amaram. Lucr. lib. 4. *Præterea quacumque suo de corpore odorem Exspirant acrem panaces, absinthia tetra, Abrotoniæ, graues, & tristia centaurea.* Abrotonum autem excudendum curavi, veterum librorum Horat. & Plinianorum, & Graecorum auctoritate fretus.

SCRIBIMVS INDOCTI D. q3] non dixit *Scribunt indocti*, &c. sed *scribimus*. ut vitaret inuidiam & arrogantiam crimen.

HIC ERROR] error animi, inf. epist. prox. *Et datus per vim mentis gratissimus error.* errorem appellat immoderatum scribendorum versusum studium cum amore sui coniunctum, qualis est Suffeni illius apud Catull. & illius non nominati epist. de arte poet. *Hic dum sublimis versus ruit, & errat. al. sublimis.*

A SIC COLLIGE.] *ἔτι συλλογίζε*: sic ratiocinare. sat. i. lib. 2. *utq; Imperet hæc natura potens, sic collige mecum.*

NON TEMERE] non sine magna aliqua causa. epist. ad Loll. proxima. *non temere à me Quivis ferret idem.*

HOC STUDET VNVM] sic loquitur M. Tull. Phil. sexta, *unum sentitis omnes, unum studetis, M. Antonij conatum auertere à rep.*

RIDET] pro nihilo putat, non fert molestè.

INCOGITAT] machinatur, molitur. verbum Græcum expressit *ἐπινοεῖ*, seu *ὀπιθυμεί*. sed ne quis miretur hanc scripturam, ut nouam, *puerove incogitat*, ego eam sine vlla litura reperi in omnibus libris manuscriptis. neque dubitandum est, quin sit vera, & recta: vulgata autem, *puero non cogitat*, corrupta.

SILIQVIS] siliqua fructus est arboris, quam *κεράσιον* Græci vocant, de quo Plin. lib. 15. cap. 24. Idem lib. 23. cap. 8. scribit, siliquas recenteis stomacho esse inutiles.

B SECUNDO] id est, secundario: qui magnam partem ex furfure constat, & non ita multo polline.

MAIUS] *καλός*, inutilis, nullius bonæ frugi, nequam, *ἀχρεῖος*.

SIDAS HOC] enumerat commoda, quæ hominibus proficiuntur à poetis.

FIGVRAT] conformat, fingit, ut rectè, & commendatè loquatur.

TORQVET] detorquet, auocat.

OBSC. SERMON.] *αἰχρεολογίαν* vno verbo dicunt Græci.

PECTVS] animum *φρένας*, *σπέρμα* dicitur. sic sup. sat. 6. lib. 1. *sed vita & pectore puro*. infra ead. epist. *mei qui pectus inaniter angit.*

PRÆCEPTIS] documentis, *ὑποθήκαις*. in ep. ad Pison. *Et vita monstrata via est.*

AMICIS] id est, vtilibus, honestis, ac iucundis. hæc enim insunt omnia in vera amicitia: & qui verus amicus est, prodest, delectat, ornat.

FORMAT] instituit. translatio est, ut sat. 4. lib. 1. *sic me Formabat puerum dictis*. vide annot. ad Od. 10. lib. 1.

C ASPERITATIS] *στυγία*, *χαλεπότης*. sup. ep. ad Loll. 2. *Asperitas agrestis, & inconcinna, &c.*

RECTE FACTA REFERT] narrat, & mandat litteris, quæ ex virtute facta sunt.

ORIENTIA TEMP. NOTIS INSTRVIT EXEMPLIS] id est, exempla petit ab antiquitate, quæ vel sequantur, vel fugiant præsentis, & hodiernæ ætatis homines. vel sic, præsentia & nascētia tempora exemplis rerum præteritarum ornat atque instruit: vel sic, homines & qui hodie viuūt, & qui post nascentur, exemplis ab antiquitate repetitis instruit.

IGNARA MARITI] innupta, nondum virū experta, *ἄγαμος, ἀνύμενος*. contra sup. Od. 14. lib. 3. *vos o pueri, & puella iam virum experta.*

PRÆSENTIA NUMINA SENTIT] præsentis deos, id est, præsens deorum auxilium experitur.

DOCTA PRECE BLANDVS] id est, carmine aliquo à docto poetâ conscripto diis immorta-

libus blandiens, seu blandè supplicans.

AVERTIT MORBOS] carminibus morbos impēdenteis propulsat, ex quo carmen *ἀποτροπαῖον* dictum: & dii *ἀποτροπαῖοι*, qui mala impendentia auertunt.

LOCUPLETEM FRUGIBVS] abundantem, sic dixit ep. 6. lib. 1. *Mancipis locuples*. annum autē frugibus abundantem appellant Græci *εὐμελῆαν*.

AGRICOLÆ PRISCI, &c.] Aristot. lib. 8. de moribus ad Nicom. ostendit, antiqua sacrificia, & conuiuia hilariora, fuisse instituta maximè collectis iam, & conditis frugibus, his verbis, *αἱ δὲ ἀρχαῖαι θυσίαι, καὶ σπένδοι φαίνονται γινέσθαι μετὰ τὰς τῶν καρπῶν συγκομιδὰς, οἷον ἀπαρχαί. μάλιστα δὲ ἐν τέλει τῶν ἐργαζομένων πρὸς καρποῖς*. id est: nam prisca sacrificia, cœtusque & conuentus, qui sacrificiorum causa habebantur, collectis iam frugibus, ut primitias quasdam, fuisse instituta. his enim temporibus maxime otīabantur, & ab opere cessabant. tale est illud Virgil. Georg. 1. *Frigoribus parto agricola plerumq; fruuntur, Mutuæque inter se lati conuiuia curant. Inuitat genialis hiems, curasque resoluunt. Ceu, presse cū iam portum tetigere carina, Puppibus & lati nante imposuere coronas.* Cereri item primitias dabant, eamque venerantes epulabantur, & conuiuia agitabant inter se. quod declarat locus Theocriti in θαλυσ. ἢ δὲ ἐπὶ τῶν Ἀνέρες εὐπέπλοι Δαμάπην δαίτην πελειῶν. Ὁ δὲ βω ἀπαρχόμενοι μάλιστ' ἐν σπείρει πρὸν μίστρον Ἀ' δαίμων εὐκρίθων ἀνέπληρωσεν ἀλῶαν. id est, Profecto enim homines cari, atque amici Cereri bene cultæ conuiuium parant, primitias suarum diuitiarum ei dantes. Dea enim eis valde diuite mensura arcem fertilem impleuit.

BEATI] suo contenti.

TELLVREM PORCO, &c.] vel genus positum est pro genere: & dictum *porco*, pro *porca*: quemadmodum contra apud Virgil. lib. 8. *Æneid. porca*, pro *porco*, ibi, *& casa iungebant fœdera porca*: ut notat Seruius ad illum locum. vel legendū *porca* libris omnibus inuitis, non *porco*. Telluri enim propter eius fecunditatem, & fertilitatem porca fœmina, eaque grauida & fœta immolabatur, ut declarant hæc verba Arnobij lib. 7. aduers. gent. *Telluri (inquiunt) matri scrofa ingens immolatur fœta: at Mineruræ virgini virgo caditur vitula, nullis vnquam stimulis, nullius operis excitata conatu.* Præterea, siquid hoc etiam ad rem pertinet, Telluri porcā præcidaneam immolabat heres, si is, cuius heres esset, humatus non esset. alioqui familia pura non erat. Varro lib. 3. de vita pop. Ro. apud Nonium. Ne hoc quidem alienū est, Seruium notare apud Virgilium lib. 8. ad illum locum, *tibi maxima Iuno*, theologos dicere Iunonem esse matrem deorum, quæ Terra dicitur: ex quo etiam ei porca sacrificari. Postremò non est dubium, quin diligenter obseruarint veteres illi, quibus hostiis cuique deo immolandum esset, cui maioribus, cui lætentibus: cui maribus, cui feminis, ut testatur M. Tull. lib. 2. de legib. Constatque, ut opinor, diis maribus masculas victimas immolari solitas. cū igitur Tellus, dea fœmina sit, consentaneum est, ei porcā immolari debuisse.

PIABANT] placabant. ex quo piaculum, sacrificium,

A ficiū : quo dii offēsi placantur : & peccatū, quod tale sacrificiū desiderat.

FLORIBVS ET VINO GEN.] idque maxime diē natali. Persius, *Funde merum Genio*, lege an not. ad illum locū, *Scit Genius, natale comes qui temperat astrum*, &c. epist. 1. huius lib.

MEMOREM] sic habent omnes libri scripti. quam scripturam si probamus, memorem intelligemus, qui obliuisci non sinat. quidam legunt *memores*, nullo libro auctore. Omnino *memorem* rectum est, memorem enim appellabant Genium, quia homines moneat, ut viuant, dum licet, breuitatis vitæ, & condicionis humanæ memores.

FESCENINA PER HVNC, &c.] id est, Fescenini versus, qui maxima verborum licentia constabant, inuenti per hunc morem, &c. habebat autem locum tum in pŕosōs, tum in quoslibet alios. Catull. in carmine, quod scriptum est in nupt. Iulie, *Nec diu taceat procax Fescenina locutio*. T. Liu. Fesceninum versum commemorat lib. 7. annal.

LVSIT AMABILITER] iocata est sine petulantia, & sine cuiusquam offensione : sine contumelia verborum : comiter, & facete.

LIBERTAS QVE, &c.] & libertas quotannis usurpata : anniuersaria.

RECURRENTEIS ANNOS.] *ἄντηρ ἴσμεν* dicit Homerus.

DONEC IAM SEVVS, &c.] hinc nata est veteris comœdia, quæ ne honestis quidem familiis percutit. *ἄντηρ* enim est *ἀντίθετος*, iocandŕque maledicere.

AP. IN RAB.] in apertam maledicentiam. **DOLVERE CR. DENTE LACESS.]** qui fuerant maledictis appetiti, & contumelia affecti, grauiter tulerunt.

FUIT INTACTIS QVOQVE CVRA] non solum, qui laesi fuerunt, iniquo animo tulerunt illam maledicendi licentiam : verum etiam ij, quos non attigerat, periculo communi prospexerunt. simile est illud sat. 1. lib. 2. *Dum sibi quisque cauet, quamquam est intactus*.

QVINETIAM LEX, POENAEQVE LATA] lex lata est, & pœna lege constituta in eos, qui quempiam maledico carmine describerent. sic in epistol. de arte poet. *sed in vitium libertas excoedit, & vim dignam lege regi. lex est accepta, chorusque Turpiter obtinuit, sublato iure nocendi*. Legem autem XII. tabularum significat : de qua sat. 1. lib. 2. *Si mala condiderit in quem quis carmina, ius est, Iudiciūque*.

VERTERE MODVM F.] mutauerunt rationem scribendi metu fustuarij.

FORMIDINE FVSTIS] metu fustuarij : quæ pœna erat lege XII. tab. constituta.

AD BENEDICENDVM] benedicere hoc loco contrarium est verbo *maledicendi*. sic Terent. prologo Phorm. *benè dictis si certasset, audisset benè*.

GRÆCIA CAPTA FER. VICT. CEPIT] hunc locum non satis rectè explicat ij, qui in hunc poëtam commentarios ediderunt. est tamen eius sententia non obscura, & ab ipso Horatio aliis verbis declarata. Græcia (inquit) à Romanis capta, & bello subacta, cepit vicissim victores ipsos. quo-

modo cepit : id est, artes, & disciplinæ Græcorum, Romanis placuerunt : à Romanis expetitæ, & cultæ sunt : Romanos delectarunt. Inest autem ambiguum non inelegans in verbo *cepit*. capit enim & is, qui vincit, & is, qui delectat. M. Tull. epist. ad Lucium Qu. fil. lib. 5. *Genus enim scriptorum tuorum eiserat a me vehementer expectatum, tamen vici opinionem meam, meq, ita vel cepit, vel incendit*, &c. & off. 3. *ob ea, credo, causam, quod in his aliquid probi, quod capiat ignaros. tale est illud T. Liu. lib. 34. Etiam in Græciam, Asiāque transcendimus, omnibus libidini illecebris repletas : & regias etiam attrahimus gazas : co plus horreo, ne illa magis res nos ceperint, quam nos illas. Infesta, mihi credite, signa ab Si racensis illata sunt huic urbi*, &c.

FERVM] indoctum, nondum litteris, & humanitate expolitum. *ἡ παιδεία ὅπως ἡμέτερος ποιεῖ*. id est, doctrina enim cicures efficit.

ET ARTEIS INTVLIT] Romani bellum Græciæ intulerunt : Græcia arteis Italiæ intulit. Romani Græciam bello ceperunt : Græcia Italiam artibus cepit. posteaquam enim Romani Græcorū imperium euerterunt, totāque Græciam in prouinciam redegerunt, tum demum arteis, & disciplinas Græcorum adamarunt.

AGRESTI] nullis litteris, nullisque disciplinis polito : fero : inculto.

SIC HORRIDVS ILLE, &c.] id est, hoc modo numerus ille poëticus, inconditus, & impositus, qui ætate Saturni, vel à Saturno vigerat, ac floruerat, id est, antiquissimus, obsoleuit, & in vŕu esse desiit. Festus in voce Saturno, &c. *Versus quoque (inquit) antiquissimi, quibus Faunus fata cecinisset hominibus videtur, Saturnij appellantur, quibus & a Naniō bellum Punicum scriptum est, & a multis alijs plura composita sunt*. Taleis versus significat Ennius, lib. 1. de bello Punico secundo. *scripsere alij rŕo Versibus, quos olim Fauni, vatesque canebant*. Erant autem versus illi ferè omnes Iambici hypercatalecti, ut *Dabunt malum Metelli Naniō poëta* : dicti Saturnij, quia iam vsque à Saturno talibus versibus Latini vŕi esse putarentur.

ET GRAVE VIRVS MVND. PEP.] id est, inquinatam loquendi rationem : inelegantem, atque inuenuŕtum faciendorum versuum modum, nitor, & elegantia Græcarum autium expulerunt.

RVRIS] sermonis inconcinni, inuenuŕti, illepidi, inornati : rusticitatis. Catull. in Annaleis Volusi. *Pleniruris, & infacietiarum* [seu *inficetiarū*] *Annales Volusiacata charta*. Idem ad Virrum, idem *infaceto est infacietior* [seu *inficeto est inficetior*] *rure*. Plaut. in Trucul. *rur merū hic quidem est pudendū*.

SERVS ENIM] id est, serŕo enim studium, animūque suum contulit ad scripta Græcorum. serus, pro serŕo, frequens apud poëtas. Virg. Georg. 3. *Nocte natat ceca serus freta*. sic suprà Od. 12. lib. 1. *Serui in calum redeas*. & sat. 7. lib. 2. *iusserit ad se Macenas serum sub lumina prima venire* : eiusdem generis sunt illa, Virg. lib. 3. Georg. *nocturnus obambulat*. Horat. sat. 4. lib. 2. *Si vespertinus subito te oppresserit hospes*.

ADMOVIT ACVMINA] ingenij sui vim contulit ad lectionem librorum Græcorum.

A QUIETVS.] *εἰρηλίω δ' ἔργον*, bellis compositis, bellis defunctus, pace potiens.

QVID SOPH. QVID THESP. ET ÆSCH.] his fuerunt poetæ tragici, ex quibus Thespis totus periit. de eo meminit in epist. de arte poet. *Ignotū tragica genus inuenisse camæna* Dicitur, & *plaustris vexisse poemata Thespis*, &c. Æschyli tragædiæ aliquot exstant, ne illæ quidem admodum integræ, nisi quibus in locis à Frâncisco Porto, & Errico Stephano sunt emendatæ.

TENTAVIT QVOQUE, REM, &c.] periculum etiam fecit, possitne Græca in Latinum sermonem conuenienter, & aptè vertere. si pro an, ut sepè aliàs.

ET PLACUIT SIBI, &c.] id est, placuit sibi Romanus scriptor in eo, quod esset natura sublimis: vel sic: Romanus sua scripta de Græcis versa, seu ad exemplum Græcorum composita adamauit, ac probauit, cum esset sublimis, ac vehemens natura: & ita ad tragædias scribendas natura factus.

B SPIRAT TRAGICVM] id est, spiritus habet tragicos. est autem genus loquendi Græcum, *πνεῦμα*, ut *Ἀπὸ πνεῦμα*, id est, Martem spirans, & *πνεῦμα*, ignem spirans. & Theocrit. *ἐν δισκοῖς πόνον ἀμύχαιοι πνεόντες*. Virgil. Georg. 2. *tauri spirantes naribus ignem*. & apud Eurip. *μέγα πνεῖν*. magnum spirare. licenim in Bacchis, *καὶ πνεῖν ἔλθῃ μέγα*. Propert. lib. 1. *mollem spirare quietem*.

SED TURP. PVT. IN SCRIPT. &c.] id est, sed turpe esse putat sua scripta emendare, & de lectis versibus non satis cultis, aut vocabulis non satis lectis, atque ornatis, alios versus cultiores, aliâque vocabula significâtiora, ac lectiora substituire. *metuit lituram* dictum pro eo, quod est, abhorret à litura, non potest ferre, ut sua scripta lituris notentur. sic in epist. de arte poet. *Nec virtute foret, clarisve potentius armis, Quàm lingua, Latium. si nō offenderet unum. Quemque poetarum lima labor, & mora*, &c. *metuit*, *φοβᾶται*, odit, ut annotauimus supra ad Od. 2. lib. 2. sed non reticebo, in codice Tornesi. & in vno Vat. & in Russardino, & vno Nicotiano, scriptum esse, *Sed turpem putat insciē, metuitq. lituram*. de qua scriptura iudicet lector.

C EX MEDIO QVIA RES ARCESSIT] hūc locum corruptum in omnibus veteribus exemplaribus, quibus vsus eram Romæ, ego partim coniectura ductus, partim à codice Tornesiano, quem Lugduni nactus sum, & vno Nicotiano, & Russardino, quibus Lutetiæ, adiutus restitui. quæ quidem mea restitutio ita non solum probabilis, verum etiam recta, & aperta est, ut putem, eam improbatum neminem. nam quis vniquam Latinorum ita locutus est, *res accessit de medio*, pro, *res petita*, aut *sumpta est de medio*? dico igitur nomen *res* esse numeri multitudinis, quarti casus. *arcessere* autem *res* è medio ita dixit, ut dicere solemus, *arcessere à capite*. M. Tullius Topic. *Cum autem à genere ducitur argumentum, non erit necesse id usque à capite arcessere. sepè etiam citrà licet*, &c. Iam verò notissimum est, argumenta comædiarum esse humilia, & plebeia, & familiaria: tragædiarum autem sublimia, grandia, regia, heroi-

ca. itaque harum personæ sunt insignes, illustres, amplæ, publicæ: illarum humiles, populares, obscuræ, priuatæ. Hoc igitur dicit Horatius. Quia comædiæ res, id est, argumentum, & materiam è medio arcessit, seu, è medio sumit, non ex longinquo aliquo, aut grandi, aut Heroico vitæ genere, iccirco creditur esse minimum operosa, minimumque laboriosa: sed non est ita, &c. Corruptus in eodem verbo locus est in epistola Asinij Pollionis ad M. Tull. cuius principium *Balbus Quæstor. lib. 10. epist. ad familiares. Treis legiones firmas habeo: quarum unam vicesimam octauam cum ad se initio belli accessisset Antonius hac pollicitatione* &c. legendum enim *arcessisset*, &c.

HABERE SVD. MIN.] minimum laboris ac difficultatis. putant homines facillimum, & minime laboriosum esse comædiam scribere, quia res sumit de medio.

SED HABET, &c.] sed eo grauius onus sustinet, quanto minus ei ignoscitur, qui in ea scribenda aliquid titubarit, aut peccarit.

ASPICE, PLAVTVS QVO PACTO] Hic locus non vno modo explicatur. alij enim putant, Plautum reprehendi ab Horatio, hoc modo. vide, quàm negligens sit Plautus in seruando cuiusque personæ decore, & in tuendis senum, amatorum, lenonum, &c. partibus: vide quàm parum sit accuratus. atque ita, *quo pacto* interpretantur, quàm malè, quàm non accuratè. Sic Plautum carpit in lib. de arte poet. *At vestri pro aut Plautinos & numeros, & Laudanere sales, nimum patienter vitruque, Ne dicam stultè mirati*. alij Plautum ab Horatio laudari putant hoc modo, Aspice quàm accurate Plautus singularum personarum parteis tueatur, &c. quorum vtri rectius sentiant, pronuntiare mihi omnino difficile est. Videtur enim probabile esse Plautum ab Horatio non reprehendi in eo, in quo maximè poetæ virtus, & præstantia consistit. Nam si neque sales Plautini, neque numeri sunt laudandi, ut sentit Horatius, neque Plautus curat suæ cuiusque personæ decorum tueri, ac seruare, cuius etiam peccati aiunt isti Plautum ab Horatio insimulari, quid est, cur vllus Plauto inter poetæ comicos relinquatur locus? Rursum mouet me quòd Horatio Plautus non admodum placebat, ut apparet ex iis versibus, quos supra posui. præterea series ipsa sermonis & verborum significatio videntur hanc sententiam postulare, ut dicat, Plautum minus rectè curari parteis ephebi, senis, lenonis, parasiti. hæc enim est series orationis: vide *Quo pacto* (Plautus) *parteis tuietur amantis ephebi, Quantum sit Dor senius*, &c. id est, quàm magnus Dor senius inter parasitos. significat fortasse Plautum esse putidum, & vsque ad fastidium diligentem in describendo iuuenem amante, senem auaro, lenone insidioso, parasito edaci: cetera, quæ desiderantur in bono scripto, negligere: quali verò, is, qui in comædia aliqua paratitum aliquem edacem introduxerit, eiusque edacitatem illustribus coloribus depinxerit, nihil præterea admodum curarit, præclaram laudem mereatur.

A **Q**UANTVS SIT DORSENN.] huius ver-
sus explicatio pendet à superiorum explicatione.
Qui existimant Plautum ab Horatio reprehendi,
aiunt Dorsennum nomen fuisse cuiusdam parafiti
in aliqua Plautina comœdia, quæ non extet: qui
autem aliter sentiunt, dicunt hunc Dorsennũ poë-
tam fuisse comicum, aut Atellanarum scriptorem:
quod si verum est, sic erit hic versus intelligendus,
vt dicat Horat. hunc scriptorem nimium studium
posuisse in describendis parafitis: in reliquis perfo-
nis fuisse negligentem. in duob. Vatic. & Tornes.
scriptum est *Dorsennus*.

QUAM NON ASTR. PERC. PVLP.]
quàm laxo, ac dissoluto foeco fabulam peragat,
id est, quàm negligenter, ac dissolutè fabulas scribat.
foccus enim comœdia est, cothurnus tragœdia.

GESTIT ENIM NUMM.] id est studet rem
facere duntaxat, loculosque nummis implere: sed
quis? Plautus scilicet: vel vt alij, Dorsennus comœ-
diarum, seu Atellanarum scriptor.

B **P**OST HOC SEC. CAD. AN R. STET,
&c.] parum sollicitus post hoc vtrum exhibetur,
atque explodatur comœdia, an probeur atten-
tisque animis audiat, ac spectetur, recto talo
dixit per tralationem, quia qui stant, recto sunt
talo: qui cadunt, contrà. sic Callim. εἰς Ἄρτεμιν, τῶν
δ' ἐδὲν ὅτι σφυρὸν ὀρθὸν ἀνέστη, id est, nihil horum stat.
non dissimile est illud Euripid. Androm. ὀρθῶς βῆναι
ποδῖν: recto ingredi pede neq; illud Pindari, ἡφθιμὸς
ἀνὴρ ἄλλοτε ἄλλο πένοντο ποτ' ἀπὸ γυναικὸς κατὰ πῶδ' id est, ti-
midus atque ignauus homo alias aliud spirans, nũ-
quam vero, id est, recto, seu certo descendit pede.
præterea in ludo talatio, dicunt talum rectum as-
sistere, & cadere rectum, M. Tull. de Finibus lib.
3. si hoc fingamus esse quasi finem, & ultimum, ita iā-
ceret talum, vt rectè assistat: qui talus ita erit iactus,
vt cadat rectus. propositum quiddam habebit ad fi-
nem. Iam verò dicebant stare fabulam, quæ atten-
tè audiretur, & quæ placeret: cadere & excidere
histriones, qui explodebantur, quive exigebantur.
Græci ἐκπῆν quoque dicunt, vt alibi annotaui-
mus. Terent. in prologo Hecyræ, *In his, quas pri-
mum Cecili didici nouas, Partim sum earũ exactus,
partim vix steti.* & in prologo Phorm. *Quod si in-
telligeret, cum stetit olim noua, Actoris opera ma-
gis stetisse, quàm sua,* &c. ibid. *Cum per tumultum
noster grex motus loco est.* & in prolog. Heaut. *date
potestatem, mihi statariam agere vt liceat per silentiũ:*
id est, vt stare liceat. nam statariam agere translate
posuit.

QUAM TVLIT AD SCENAM, &c.] id est,
qui laudis, & gloriæ studio adductus, ad scriben-
das fabulas se contulit, spectatorum attentione
atque alacritate excitatur, & extollitur: languo-
re, & somno animum despondet. curram gloriæ
tribuit, vt & supr. satyr. 6. libr. 1. *Sed fulgente trahit
constrictos gloria curru,* &c. ad quem locum lege
quæ sunt annotata.

EXANIMAT] ὑποβληκός dictum pro eo, quod
est valde contristat. mærore affligit. annot. ad Od.
17. lib. 2. *Cur me querelis exanimas tuis?*

LENTVS] id est, languidus, fastidiosus. in art.
poët. *male si mandata loqueris, Aut dormitabo, aut*

*ridebo. aliter dixit lentos igneis Od. 13. lib. 1. & len-
tum amorẽ Od. 19. lib. 3. & lentum duellum inf. ep. 2.*

SEDVLVS] alacer, studiosus, & ad audiendum
promptus, ac paratus, qui non dormitat. paullo ali-
ter epist. 13. lib. 1. *Sedulus importes.*

LAUDIS AVARVM] laudis cupidũ, vt in ep.
de art. poët. *præter laudem, nullius auaris.*

SVBREVIT] percellit, subuertit, mærore affi-
cit atque affligit: & vt supra locutus est, exanimat.
sed hic tralatio est ab oppugnatione vrbium, qua-
rum muri subrauntur cuniculis. Oda 16. lib. 3. *sub-
ruit amulos Reges muneribus.*

REFICIT] recreat, excitat, erigit.

VALEAT] vox est contemnens, vt sat. 6. *haud
mihi uita est opus hac, ait: & valeat.* sic enim legen-
dũ, non valeas. Terent. in Heaut. *valeat, qui inter nos
dissidiũ volunt.* M. Tull. ad Attic. lib. 4. *sed valeat re-
cta, vera, honesta consilia.* & lib. 1. de nat. Deorum in
extremo, *Deinde si maxime talis est deus, vt nulla
gratia, nulla hominũ caritate teneatur, valeat.* & ita
loquuntur Græci. Theocritus χεῖρ. ἡ ἱέρ. χεῖρ τοῦ ὀπί-
σιος, id est, valeat quisquis talis est. Aristoteles μετὰ
τὴν φυσικὰ, χεῖρ τῶν ἰδεῶν. id est, valeant ideæ. & M.
Tull. ad Att. lib. 8. *At ille tibi πολλὰ χεῖρ τῶν καλῶν δι-
cens, pergit Brundisium.* Plato in 1. heateto, εἰπὼν
τὰς τῶν ἄλλων δοξάσματα χεῖρ. id est, sinere oportet
aliorum opiniones valere. Eurip. Hyppol. coron.
τὰς δ' ὑπὲρ καθεστῶτων ὁρῶς, πολλὰ ἐγὼ χεῖρ τινος λέγω. id
est, eas autem aueis, quæ supra caput volare solent,
multum valere iubeo.

RES LUDICRA] comica, & tragica.

PALMA NEG. MACR. DON. RED.
OPIM.] macrum opopuit opimo, sic epistola 1.
lib. 1. *Invidus alterius rebus macrescit opimis.* Valeat
(inquit) studium poeticum, quod in comœdiis &
tragœdiis scribendis ponitur, si victus dolore con-
tabescam, victor nitido, & bene habito copore fu-
turus sum.

SÆPE ETIAM AVDACEM, &c.] id est, sæ-
pe hoc poetam quantumvis audacem, a studio scri-
bendi deterret, quod vulgus, & multitudo imperi-
ta in mediis fabulis, vrsũ poscit, aut pugiles, aut
gladiatores, aut funambulũ, &c.

ET DEPVGN. PARATI, SI DISC.] &
ita pertinaces, vt, si equites ab iis dissentiant, para-
ti sint armis decertare. Quidam testantur se scri-
ptum vidisse in vno cod. peruetusto *decertare*, pro
depugnare. nihil refert.

HIS NAM PLEBECVLA GAUDET.]
talem calamitatem interuenisse cùm ageretur He-
cyra, dicit prologus Terentianus his verbis, *He-
cyram ad vos refero, quam mihi per silentium Num-
quam agere licitum est: ita eam oppressit calamitas.
Eam calamitatem vestra intelligentia Sedabit si erit
adiutrix nostra industria. Cũ primum eam agere co-
pi, pugilum gloria, Funambuli eodem accessit expecta-
tio, Comitum cõuentus, strepitus, clamor mulierum Fe-
cere, vt ante tẽpus exirem foras. Vetere, in nova cõpi
vti cõsuetudine, In experiundo vt essem: refero denuo:
Primo actũ placeo: cũ interea rumor venit Datũ iri
gladiatores, populus cõsolat. Tumultuantur, clamant,
pugnant de loco. Ego interea mecum nõ potui tutari lo-
cum. non celabo lectorem, in cod. Tornesiano, &
in*

A in vno Vatic. & in tribus præterea, quos postea in Gallia consului, Clericano, Nicotiano, Ruffard. legi, his nam plebecula plaudet, vt quispiam dicere possit, scriptum esse ab Horatio *plebecula plaudet*. ego iudicium meum in hac re non interpono.

VERVM EQVITIS QVOQVE, &c.] Sed iam non solum vulgus (inquit) humilesque, atque indocti homines, verum etiam equites, & honesti viri ab aurium voluptate, quam erant ex ingenio, artificioque poetæ percepturi, toti sese ad oculorum oblectationem contulerunt.

AD INCERTOS OCVLOS] incertos appellat oculos, quia sæpe & fallunt, & falluntur: vt apparet in infracto remo sub aqua, in columbæ collo, in duabus ex lucerna flammis, cum oculum torferis. quod tamen negat Epicurus oculorum esse mendacium, sed opinionum. Lucret. lib. 4. *Quæ violare fidem quasi sensibus omnia querunt, Nequicquam, quoniam pars horum maxima fallit* Propter opinatus animi, quos addimus ipsi, Pro visis vt sint. quæ non sunt sensibus visa.

B **QVATTVOR, AVT PLVREIS AVLÆA, &c.]** aulæis obtendebatur, ac prætexebatur scena, vt obstarent populo, dum fabularum actus commutarentur, aulæis etiam, & velis integebantur theatra ad arcendum solem. Lucret. lib. 4. *Et vulgò faciunt id lutea, rursusque vela, Et ferrugina cum magnis intentâ theatris* Per malos vulgata, trabeisq; trementia pendunt, &c. & Horat. epist. ad Pison. de arte poet. Tu quid ego, & populus mecum desideret, audi: Si plausoris eges aulæa manentis, & vsque Sessuri, donec cantor, vos plaudite, dicat. Aulæa igitur (inquit) remouentur e scena, contrahuntur, & complicantur in quattuor horas, aut plureis, dū pugna simulacrum aliquod editur, dūque fuga equitū, ac peditum, præsentatur, dum victi reges per triumphum ducuntur. admonendus est autem lector minus exercitatus in litteris, corruptè scriptū esse in quibusdam codicibus *hand plureis*, cum legendum sit *aut plureis*.

DVM FVGIUNT, &c.] dum imago fugientium hostium subiicitur oculis spectatorum. alij per equites, equestris ordinis homines, & per pedites, plebem significari volūt: à quibus dissentio, maloque fugā hostium simulatam intelligi, tūm propter verbum *fugiant*, tūm propter alterū illud, quod sequitur, *peditum*: nisi quis referat ad equitū peditūque centurias, in quas diuisus erat populus Romanus. sic epist. de arte poet. *Romani tollent equites, peditēsque cachinnum*.

MOX TRAH. MANIB. REG. FOR.] id est, mox reges opulenti, ac potentes, manibus à tergo reuinctis, per triumphum ducuntur. Virgil. 2. *Aeneid. Ecce manus iuuenem interea post terga reuinctum*. &c.

ESSEDA FESTINANT] esseda, vehicula sunt Gallica. Cic. ad Treb. *essedum aliquod suadeo rapias, & ad nos quāprimum recurras*. Virg. Georg. 2. *Belgica vel molli melius feret esseda collo*. vtēbantur eo & Britanni. Cæsar. lib. 4. de bello Gall. At barbari consilio Romanorum cognito, præmisso equitatu, & essedariis (quo plerumque genere in præliis vti consueverunt) reliquis copiis subsecuti, nostros navi-

D bus egredi prohibebant, ibid. reliquos incertis ordinibus perturbauerant: simul equitatu, atque essedis circumdederant.

PILENTA] pilentum, vehiculum, quo matronæ vehabantur. Festus. vtitur T. Liuius lib. 5. Annalium.

PETORRITA] petorritum, nomen, & vehiculum Gallicum. scribitur autem duob. rr. in omnibus libris antiquis.

CAPTIVVM EBVR] vel signa, ex ebore, vel elephanti.

CAPTIVA CORINTHVS] id est, simulacrum Corinthi, quam L. Mummius cepit, ac deleuit. portabantur enim oppidorum captorū simulacra in triumphis. M. Tull. in Pisonem. *vertes te ad alteram scholam: differes de triumpho. Quid tandem habet iste currus? quid victi ante currum duces? quid simulacra oppidorum?* Tibull. lib. 2. *Vt Messalinum celebrem, cum premia belli Ante suos currus oppida victa feret*. T. Liuius lib. 37. *Tulit in triumpho signa militaria. CCXXXIII. oppidorum simulacra CXXXIII*. Alij per captiuam Corinthū vasa Corinthia significare malunt. quos non refello.

RIDERET DEMOCRITVS] homo ad ridēdas vulgi ineptias, & curas inaneis maximè propensus: quem commemorat & M. Tullius de risu verba facturum lib. 2. de orat. ad Q. frat. *Atque illud primum, quid sit ipse risus, quo pacto concietur, ubi sit, quomodo existat, atque ita repenti erumpat, vt eum cupientes tenere nequeamus, & quo modo simul latera, os, vultum, oculos occupet, viderit Democritus*. Significat autē Horatius, infulsō, & inepto more, nimium apparatus adhiberi in fabulis, propterea quod in eo spectando populus occupatus, minus attentum, minusque alacrem se præbeat histrionibus auditorem. eundem morem ostendit M. Tull. sua iam aetate increbuisse, eumque valdè videtur improbare epist. ad Marium, lib. 7. his verbis, *Nosti reliquos ludos, qui ne id quidem lepōris habuerunt, quod solent mediocres ludi*. Apparatus enim spectatio tollebat omnem hilaritatem: quo quidem apparatu nō dubito, quin animo aequissimo carueris. quid enim delectationis habent sexcenti muli in Clytemnestra? aut in equo Troiano arcerarum tria millia: aut armatura varia peditatus, & equitatus, vt in aliqua pugna? quæ popularem admirationem habuerunt, delectationem tibi nullam attulissent.

SEV DIVERS. CONF. GEN. &c.] id est, siue animalis genus ex camelo, & panthera concretum spectaret populus, siue elephantum album, pantheram consulam camelo camelopardalim appellant. Varro lib. 4. de ling. Lat. *vt Alexandria camelopardalis nuper adducta* [seu aduecta] quod erat figura, vt camelus: maculis, vt panthera.

SIVE ELEPHAS ALBVS, &c.] Etiam sua aetate exhiberi solitos esse populo elephantos, ostendit M. Tullius in ea epistola ad Marium, quam paullo antè commemorauimus, his verbis, *Elephantorum extremus dies fuit: in quo admiratio magna vulgi, atque turba delectatio nulla extitit: quin etiam misericordia quædam consecuta est, atque opinio eiusmodi, esse quandam illi belluæ cum genere humano societatem*.

A MIMO] histrione, vte pist. ad Loll. sup. lib. i. aut
parte is mimum tractare secundas.

SCRIPTORES]poetas.nam appellatione scri-
ptorum omnes, qui quiduis scripserunt, intelligū-
tur. epist. ad Pifones, *Aut famam sequere, aut sibi
conuenientia finge Scriptor. honoratum si forte reponis
Achillem, &c.* idem epist. prox. *Scriptorum chorus
omnis amat nemus.*

ASELLO FABELL. SVRDO] poëtas existi-
maret inanem operam sumere, quia populus non
attendit. prouerb. *surdo narrare fabulam.* hoc est,
cum eo loqui, qui non audiat, qui nō attendat, qui
fermonem negligat aut respuat. Terent. in Heaut.
*ne ille haud scit, quam mihi nunc surdo narret fabu-
lam.* Virg. in Gallo, *Non canimus surdis, respondent
omnia silina.* Lucret. lib. 5. *Nec ratione docere, vlla,
suadere que surdis, Quid sit opus facto.* sed obserua-
tione dignum est, Horatium duo prouerbia iun-
xisse. de vno diximus. est & alterum, *asino fabulam
narrare*, quod à Græcis sic effertur, ὄνως πρὸς ἐλεγε μύ-
θος ὁ δὲ τὰ ὦτα κείνη. id est, *asino quidam fabulam nar-
rabat: ille autem auris mouebat.*

NAM QUÆ PERVINC. VOC. &c.] id est, quis histrio tantum vocem contendat, ut populi strepitum, & clamorem superare possit? sic incipit. de arte poet. de iambo, & popularis Vincen-
tium strepitus.

GARGAN. MUGIRE PYTES, &c.] populi
strepitum cum sonitu, & quasi mugitu, quem silue
Gargani montis edunt ventis agitatae, & cum mur
mure maris concitati, comparat. Est autem Garga
nus mons Apuliae. sup. Od. 9. lib. 2. *ant Aquiloni
bus Ouerqueta Gargani laborant, &c.*

AVT MARE TVSCVM] aut mare Tyrrhe-
num.

QVIBVS OBLITVS ACTOR, &c.] significat, hoc tam exquisito apparatu non ornari actorem, neque commendari, sed commaculari. Nam hoc valet verbum *obliti*. non enim dixit, *quibus actor ornatus*, sed *quibus oblitus*.

CONCURR. DEXT. LAVÆ] plausus à po-
 C populo datur, non propter actoris orationem, quip-
 pe qui nihil dum dixerit, sed propter eius vestitum
 atque ornatum superuacaneum, & nimis elegan-
 tem, & luxuriosum. est autem hic tralatio. paullo
 aliter dixit sat. 1. lib. 1. *quidenim? concurrunt: hora*
Momento aut cita mors, &c.

LANA TARENTINO, &c.] quid igitur placet spectatoribus? vestitus ianthinus, id est, violacei coloris.

QVÆ FACERE IPSE RECVS.] quia comœdias scribere nolim.

MALIGNE] parcé, exiguè, hæc enim vis est hu
ius vocis. Catull. de Vari scorto. *Non (inquam) mihi tam fuit malignè, &c.* id est, angustè. non ita fuit mihi res angusta. nam & Seruius scribit malignū idem esse, quod angustum, ad illum locum Virgil. lib. 6. *Æneid. Quale per incertam Lunam sub luce maligna.* Plautus Bacch. *Iustus, iniustus: malignus, largus: commodus, incommodus.* Virg. Georg. 2. *Difficiles primū terra, collēsque maligni,* id est, steriles. Horat. sat. 5. lib. 1. *Differtum nautis, cauponibus atque malignis.* T. Liuius lib. 34. *annal. Sed in purpura*

quateritur, absorbitur, iniustam quidem, sed aliquā D
tamen causam tenacitatis video: in auro vero, in quo
præter manus pretium, nihil intertimenti fit, quæ ma-
lignitas est? Idem lib. 39. Et maligne omnia præben-
tibus suis, meretricule munificentia sustinebatur.

ILLE PER EXTENT. FVN.&c.] id est, videtur mihi rem omnium factu difficillimam præstare posse. ille mihi videtur idem efficere posse, quod funambuli, qui per funem extentum ambulat: & ideo magnam hominum admirationem excitant.

MEVM QVI PECT. INAN. Jid est, qui meū
animum commouere, & inani metu perterrere:
qui me sine causa ira concitare, vel contra ad le-
nitatem inflectere, ceterisq̃ue animi motibus af-
ficere potest. pectus pro animo posuit, vt supr.
ead. epist. *Mox etiam pectus praeceptis format amicis.*
& Od. 3. lib. 1. *Illi robur, & as triplex Circa pectus*
erat.

IRRITAT] ὀργίζηται ad iram impellit. epist. ad Pi
son. *innuat, aut impellit ad iram.* verbum irritadi qui
scribendum esse vno r arbitrantur quasi ab ira de-
ducatur, falluntur. lege annotata ad Od. 28. lib. 3.

MVL CET] delectat, & ut illo loco epist. ad Pi-
son. innuat.

V T MAGVS] vult Horatius, poetam, vim habere per mouendorum animorum, & quasi falcinadorum oculorum, instar magorum, qui carminibus, & venenis, & arte magica portenta faciunt. M. Tull. de nat. Deor. lib. 1. *Cum his coniungere licet portenta magorum, Egyptiorumque in eodem genere dementiam.* Hor. sup. Od. 2. 7. lib. 1. *Quæ saga, quis te soluere Thessalis Magus venenis, quis poterit Deus?* Erant autem magi sapientes Persarum. M. Tull. de diuin. lib. 1. *Cyromagos dixisse (quod genus sapientum, & doctorum habebatur in Persis) extriplici appellatione solis, xxx. annos Cyrum regnaturum esse, portendi.* magicas artes commemorat. Virg. Encid. 4. *Tesfor cara Deos, & te germani, tuumque Dulce caput, magicas, inuitam accingier artis.* artis magica vanitatem compluribus locis exagitat Plinius.

ET MODO ME THEBIS, &c.] vsque adeo aptè, & accommodatè res gestas describit, vt, qui audiunt, in iis locis, vbi gesta sunt, interesse, & præstò esse videantur: vt sup. Od. 1. lib. 2. *Audire magnos iam videor duces, Non indecoro puluere sordidos & ibid. Iam nunc minaci murmure cornuum Perstringis aureis, iam litui strepunt.* idem in epist. de arte poet. *Non satis est pulchra esse poemata, dulcia sunt, Et quocunque volent, animum auditoris agunt.* sic Arist. *ἡ δὲ ποιητικὴ, θεῖ δὲ τὸς μύθος σιωπῶντα, & τὴ λέξιν σιωπῶντάς εἶναι, ὅπ' μακάριστα ἀπὸ ὁμμάτων πλέμενον. ἔτι γὰρ ἀναγέσθαι ὁρᾷν, ὥσπερ παρ' αὐτοῖς γιγνόμενος τοῖς ἀκούουσιν, εὐεστόκοι ἀπείπον, & ἥκιστα δὲ λαοδῶνοι αὐτὸν πᾶσι περὶ ταῦτα, id est, oportet autem fabulis componere, & conficere etiam verbis, quàm maximè oculis res subijciunt.* Sic enim perspicuè cernens, tanquàm intersi in rebus ipsis agendis, reperiet decorum, minimèque eum latebunt ea, quæ aliquantum repugnant.

VERVM AGE, ET IIS, QVI] Variè expli-
catur hic locus: vno modo sic: Verùm age (inquit)
Auguste, etiam poetas, qui fabulas scribere nolūt:
neque spectatorum fastidium, ac superbiam ferre
possunt

A possunt, sed sese lectori committere malunt, cura libera, aut certe eorum curam minue. Nam quam uis sit eis res cum lectore, non cum spectatore, non tamen iccirco sine magno sui nominis, suæque existimationis periculo scribunt. Præterea varia sunt hominum iudicia: neque idem scribendi genus probant omnes. Excitandi igitur tibi sunt poetarum animi, magnisque præmiis inuitandi, ut vel neglectis, vel superatis tot difficultatibus, sese totos ad scribendum conferant. atque in hac explicatione, *reddere breuem*, est efficere breuem. Alio modo sic: diligentius attende, & considera, qui poetæ probandi sint, qui non: nonnihil cogitationis, & curæ confer in hanc rem, ut attendas, & iudices, qui poetæ tanto nomine digni sint, qui contra indigni: quam quidem explicationem videtur sequi Porphyrius. ego autem non probo. nam hoc *reddere curam breuem* tale potius videtur esse, quale illud apud T. Liuium lib. 27. *breuem illi letitiam, qua exsultet, facturum*. Postremo sic: Verum age, Auguste, etiam iis poetis, qui se lectori committere, quam spectatori fastidium ferre malunt, redde aliquantum curæ: id est hos poetas, qui legi sua scripta, quam audiri, & spectari malunt, redde aliquanto magis sollicitos, & diligentes, & timidos, quam sunt. Nam nunc quidem nimis securi, negligentes, atque audaces sunt: neque satis magnam curam ad scribendum conferunt, &c. atque hac explicatione mihi magis placet. verum tamen iudicet lector.

QUAM SPECT. FAST. F. S.] quam spectatorem fastidiosè, & superbè audientem ferre: vel quam spectatorem superbum ac fastidiosum ferre. Quemadmodum dixit Horatius *fastidia superbi spectatoris*, sic Virg. *superba fastidia*.

SI MVNVS APOLL. DIGN. VIS COMPL. LIB.] si bibliothecam, quam ædificandâ curasti in aditu templi, quod abs te consecratum est Apollini, vis bonis libris complere. sup. epistol. ad Iulium Flor. i. *Et tagere vitet Scripta, Palatinus quæcumque recepit Apollo*.

C ET VATIBVS ADD. CALC. VT STD. M.] id est, & si vis poetas excitare, ut maiore studio in artem poeticam incumbant: vel ut maiorem curam, maioremque diligentiam in scribendo adhibeant.

HELICONA VIRENTEM] Bæotia montem, Musis consecratum: in quo Hesiodus, poeta factus est. in lib. de arte poet. *Excludit sanos Helicône poetas*. lege annot. ad Od. i. 2. lib. i. ibi *Aut in umbris Helicônis oris*.

(VT VINETA EGOM. CÆD. MEA)] hæc sunt includenda interpositionis nota: id est, ut me ipsum omnium primum reprehendam: ut mihi ipse detrahā omnium primo. ductum fortasse ab iis, qui cum censuissent vineta omnia succidenda, propter mala, & incommoda, quæ à vino in homines proficiunt, à suis vinetis cædendi initium facere voluerunt: vel simpliciter ab iis, qui sua ipsi lædunt, minuunt, & oppugnant.

CVM TIBI LIBR. SOLL. DAM.] primum, & visitatum poetarum peccatum, libros suos principibus, & claris viris intèpestivè obtrudere,

verbi gratia, occupatis, & maiore aliqua cogitatione, & cura suspensis: quod in sua re vetat Horat. sup. epistol. ad Vinnium Afell. *Augusto reddes signata volumina Vinni, Si validus, si letus erit, si denique poscet*.

CVM LÆDIM. VN. SI QVIS, &c.] alterum peccatum cum offendimur, & molestè ferimus, si quis amicorum nostrorum vnum aliquem è versibus nostris audeat improbare.

CVM LOCA IAM RECIT. REV. IRR.] tertium, cum ea, quæ iam recitauimus, repetimus non reuocati ab eo, qui audit, neque lectionem repetere iussi: quia scilicet ea nobis venusta stultè videantur.

CVM LAMENTAMVR, &c.] quartum, cum querimur, nostra scripta ab hominibus non cognosci, atque ita, præmia eis merita non perfolui.

ET TENVI DED. POEM. F.] id est, poemata summo studio, acerrimèque ingenio elaborata. *tenui* igitur, id est, subtili. tralatio enim est à lino, seu lana, quæ carpitur, & digitis trahitur, ac deducitur, licet reclament quidam. Adiuuat me Catullus, & quidem pulcherrimis versibus (ut sollet cætera) hanc lanæ ducendæ rationem describens. *Dextera tum leniter deducens fila supinis Formabat digitis: tum prono pollice torquens Libratum tereti versabat turbine fusum: Atque ita decerpens æquabat semper opus dens.* &c. Idem eod. carm. *Currite ducentes subtemina, currite fusi*. Adiuuat & Varro lib. 6. de ling. Lat. his verbis. *In Menachmis Plauti: Inter ancillas sedere iubeas: lanam carpere, Idem est hoc verbum, &c. Carpere à carento, quod eam tum purgant, ac deducunt, ut careat spurcicia ex quo tum carminari dicitur lana, cum caret eo, quod est nequam*. Postremo mecum facit & Macrobius lib. 6. qui ad hunc locum Virgil. in Sileno, *deductum dicere carmen*, notat, *Deductum pro tenui, & subtili eleganter positum est*. sic autem & Afranius in Virgine: *verbis pauculis respondit, tristis, voce deducta: malèque se non quiescisse dixit*. Item apud Cornific. *Deducta mihi voce garrienti*. Pomponius in Atellana. *Vocem deducas oportet, ut mulieris videantur verba*. sic Hor. sat. i. lib. 2. *simileis que meorum Mille die versis deduci posse*.

CVM SPERAM. EO REM VENT.] quintum, cum tantum nobis arrogamus, tantumque nostra scripta facimus, ut speremus, te statim ut audieris, nos versus scribere, vltro iussurum, ut ad te accedamus, atque ab egestate nos vindicaturum. *Arcessas* autem legendum, non *Accersas*. & ita habent omnes cod. manuscripti.

COMMODOVS] de hac voce vide annot. ad Od. 8. lib. 4. *arcessas comodus*, id est, arcessas eo animo, ut nobis commodus: vel arcessas nos, te in nos commodum & liberalem præbens.

SED TAMEN EST OPERÆ PRET. COGN.] id est, Sed tamen opera in hoc benè collocatur, ut cognoscamus, quales custodes, ac tutores habeat virtus. ædificati sunt templi custodes. hoc loco ponitur hoc nomen translato pro iis, qui virtutem clarorum virorum suis scriptis ab obliuione hominum, iniuriæque temporis vindicandam suscipiunt, quales sunt poetæ.

A QVALEIS AEDITVOS] id est, quales scri-
ptores: quales sui nominis præcones, ac prædica-
tores habeat. tralatio est ab ædituis illis, quorū est
ædeis sacras tueri. *Aeditimus*, (inquit Carisius) di-
citur qui ædem seruat quasi ædis intimus. *ædituus* ab
æde tuenda.

BELLI SPECT. DOMIQUE] epistola ult.
lib. I. *Me primis urbis belli placuisse, domique.*

CHERILVS] malus poeta de quo in lib. de arte poet. Sic mihi, qui multum cessat, fit Cherilus ille, Quem bis, terque bonum cum risu miror. significat Hor. sapere malos poetas à regibus, & clarissimis viris bonos haberi, magnisque præmiis ornari. simile quiddam scribit M. Tull. in orat. pro Archia poeta, de Sylla in quendam ignobilem, & indoctum poetam liberalitate, his verbis, Sylla nos in cōcione vidimus, cum ei libellum malus poeta de populo subiecisset, quod epigramma in eum fecisset tantummodo alternis versibus longiusculis, statim ex iis rebus, quas tunc vendebat, iubere ei præmium tribui sub ea conditione, ne quid postea scriberet. Nomē Cherilus apud

B Aristol. in exemplis Aldinis scribitur per diphth.
 ei. licenim Topic. n. Εἰς δὲ σαφυνείαν ὡς δὲ ἔξωματα ἐ-
 σέον. ὡς δὲ ἔξωματα δὲ οἰκεία, ἐξ ὧν ἴσμεν ὅτι Ὁμηροῦ μὴ ὅτι
 Χείματος, id est, ad claritatem porro exempla sunt
 afferenda. exempla autem propria & ad rem ac-
 commodata, ex iis, quæ scimus, ducta: qualia
 Homerus, non qualia Cherilus. huius Cherili
 vulgatissimus extat versiculus ille, Πέτρα κοι-
 λάνει βάνις ὕδατος ἐνδελεχίμ, id est, (vt Lucr. interpreta-
 tur lib. 1.) Stillicidii casus lapidem cauat, (vel vt idem
 lib. 4. extr.) Nonne vides etiam guttas in saxa caden-
 teis Humoribus, longo in spatio pertundere saxa? profe-
 runtur etiam hi Cherili, seu Chærii versus ab Eu-
 sebio lib. 9. præp. euang. Τῶν δ' ὅππθεν διέβηκε γένος
 θαυμασὸν ἰδέσθαι Γλαῦσαν μὲν φοίνισσαν ὑπὸ σωματῶν ἀφέν-
 τος. ὡκὲν δ' ἐν σπύρμιος ὄρεσι πλατὴν ὡς δὲ λίμην Αὔχμαλέοι
 κεφαλὰς, προχοεὺς εἰδὲς. αὐτὰρ ὕδαριν ἵππων δαυρὶ ὡς ὅππ
 ἐφόρω ἐκκληκώτε καπῶ: quorum versuum hæc fere
 sententia est. A tergo autem eorum transibat ge-
 nus hominum visu mirabile. Qui vocem Phœnί-
 sam mittebāt: habitabāt autem Solymis in monti-
 bus apud latā paludem, Capitibus squallidi, in
 orbem tonsi: At superne equinorum capitum ossa
 nuda & sine pelle gestabant, fumo exsiccata.

MALE NATIS] non dixit malè factis, sed malè natis, vt ostendat, inuita (vt dicitur) Minerua, id est, repugnante natura esse factos. Nam (vt scribit M. Tull. *hic à summis hominibus, eruditissimisq; accepimus, ceterarum rerum studia & doctrina, & præceptis, & arte constare: poetam natura ipsa valere, & mōtis viribus excitari. quæ de re alibi plura.*

RETTVLIT ACCEPTOS.] referre acceptū
alicui, est fateri, se ab eo accepisse: idque in codicē
accepti referre: denique est quasi debitore se pro-
fiteri. significat etiam interdum fateri, sibi pec-
uniam à se creditam, à debitore esse solutā. M. Tull.
pro Cecinna. *se habere ait argentarij tabulas, in qui-
bus sibi expēsa pecunia lata sit, acceptaq; relata.* vnde
acceptilatio. per translationem autem dicimus,
acceptum referre alicui bonum pro eo, quod est, in
genuē fateri, ac prædicare sibi illius opera, ac bene-
ficio id boni euenisse: vt M. Tull. ad Attic. lib. 1. or-

natissimèque de meo consularu locutus est, vt ita diceret, se quod esset senator, quod ciuis, quod liber, quod vneret mihi acceptu referre. & referre illi malum acceptum, est illum mali auctorem, & causam prædicare, vel mali causam in eum cõferre: vt idẽ M. Tull. Philipp. 2. omnia denique, quæ vidimus (quid autem mali nõ vidimus?) si recte ratiocinabimur, vni accepta referemus Antonio. eadem autem ratione dicimus refero acceptum huic, vel illi rei, qua ratione, refero acceptum persona, vt idem pro Deiotaro. verum omnem tranquillitatem, & quietem senectutis acceptam refert clementia tuæ. idem Philipp. 2. ego enim amplius LLS ducentios acceptum hereditatibus retuli. Atque ita hoc loco loquitur Horat. versibus incultis retulit acceptos Philippos, id est gloriatus est, vel gloriari ei licuit, se ab Alexandro Philippos, quod erat regale nomisma, opera, vel beneficio versuum suorum abstulisse. versibus incultis enim dandi casus est, non septimi, vt alij existimant.

PHILIPPOS] genus erat nummi aurei à Phi-
lippo Macedonum Rege sic appellatum. Plautus
Bacchid. *me misit miles ad eam Cleomachus vel ut du-*
centos philippos reddat aureos, vel ut hinc in Eltiam
hodie eat secum simul. ibid. Da mihi ducentos nūmos
philippos te obsecro.

NOMISMA νόμισμα nomen Græcum est, ἀπὸ νόμου, id est, à lege dictum. lege enim valet nummus Aristot. lib. 5. de morib. ad Nicom.

TRACTATA] contrectata manibus: vt epist.
ad lib. suum. *Contrectatus ubi manibus sordescere vult
si Cæperis.*

REMITTUNT] reddunt: vt epist. de arte poet
Poscentiq; grauem persape remittit acutum.

FERE SCRIPTORES, &c.] subintellige sic:
ut sit integra redditio. seu ἀντιλογία, sic fere scri-
ptores, &c.

SPLENDIDA FACTA LINUNT] res præ-
clarè gestas, & laudabileis inquinant, & contami-
nant. sic Plautus Mostell. *vna opera ebur atramen-
to candefacere postules.* huic loco non admodum
dissimilis ille est Od. 6. lib. 1. *Laudes egregij Casaris
& tuas Culpa deterere ingenj.*

POEMA TAM RIDICVLVM] Cherili mali F
poëta.

TAM CARE] tam caro pretio. Itaque quidam
hîc tam caro legendum putant: aiuntque ita olim
Latinos esse locutos.

EDICTO VETUIT, NE QVIS SE, PRÆ-
TER AP.] hac dere sic M. Tull. in epist. ad L. Lu-
ceium Qu. Filium lib. 5. *Neg. enim Alexander ille*
gratia causa ab Apelle potissimum pingi, & à Lysippo
finigi volebat: sed quòd illorum artem cum ipsis, ium
etiam sibi gloria fore putabat, &c. Et Plutarchus
in Alexandro. τὼ μὲν ἐν ἰδέᾳ τοῦ σώματος οἱ Δυσίππῳ εἰσι
μάλιστα τῶν ἀνδριάντων ἐμφαίνουσιν ὅφ' ἔμνη καὶ αὐτὸς ἤξει
πλάττεται, id est, corporis speciem statua a Lysippo
ficta omnium statuarum optime exprimunt, atque o-
stendunt: à quo uno etiam ipse Alexander se effingi
volebat. Idem sic de utroque lib. ὡς ἑὶ τῆς Ἀλέξανδ. τύ-
χης. Ἦν δὲ ὁ Ἀπίωνος ὁ ζωγράφος, ὁ Δυσίππος ὁ πλάστης καὶ
Ἀλέξανδρον ὧν ὁ μὲν ἔρχετο τὸν κεραυνοφόρον ἔτιως ἐναρῶν, ὁ
κεκραμένως, ὡς λέγειν, ὅτι δυοῖν Ἀλεξάνδρων ὁ μὲν φιλιππῶ
ῆζονεν ἀνίκητος, ὁ δὲ ἀπίων ἀμήμητος. id est, *Erat autem*

A & Apelles pictor, & Lyfippus statuarum fictor atate Alexandri: quorum alter pinxit Alexandrum καρυνοφόρον, id est fulmen ferentem, ita expresse, atque (ut ita dicam) euidenter, & temperatè, ut diceret duorum Alexandrorum eum, qui natus esset ex Philippo, esse inuictum: eum autem, qui ab Apelle fictus, non imitabilem. ibid. paullo post de Lyfippo, Διὸς ἐμὸν Ἀλέξανδρον δρῶς ἐκέλευε Δούσιππον εἰκόνας αὐτὸν δημιουργεῖν. Μόρος δὲρ ὅπως, ὥς ἐοικε, κατεμύλωνε τῷ χαλκῷ τὸ ἦθος αὐτοῦ, & σω-εῖς ἔφερε τῇ μορφῇ τὴν ἀρετὴν, &c. id est, Quapropter & Lyfippum solum iubebat Alexander sui imagines fabricari. hic enim solus, (ut apparet) mores ipsius are indicabat, & una cum forma virtutem exprimebat. Agesilaus autem, ut loco supra producto scribit M. Tull. neque pictam, neque fictam sui imaginem passus est esse. sed de hoc mox suo loco dicemus.

ALIVS LYSIPPO id est, alius à Lyfippo, vel quàm Lyfippus, ut sup. epist. ad Quint. Neve putes alium sapiente, bonoque beatum, alius Lyfippi autem dici non potest, quod quidam tamen arbitrantur.

B DUCERET ÆRA FORTIS ALEX. id est, statuas areas efficeret, quibus Alexandri facies, & figura corporis exprimeretur. *as ducere*, valet ἐλαύνειν, id est, malleis extendere: ex quo ductile. Verum cum ex ære, aut ex villo alio metallo ducto statua fingi non possint, sed ex fusso potius fiant, videtur hic locus non carere difficultate. mihi quidem semper fuit suspectus. adde quod constat, Lyfippum æs fuisse, & ex ære fusso signa fecisse. Quid igitur dicendum? è duobus alterum, vel translationem esse ab iis, qui malleis tundunt, ad eos, qui fundunt: vel legendum *funderet æra*: ut loquitur sat. 3. lib. 2. *Quid sculpium infabre, quid fustum durius esset.* Quoniam autem inter has scripturas *funderet*, & *duceret*, nimium interest, ita ut non sit verisimile, librarios illos, qui manu libros describebant, similitudine vocum, aut literarum peccasse, afferam verbum totidem litteris, quæ si transponantur, erit alteri idem, nempe *duceret*. Si coniecturæ igitur locus est, putauerim ab Horatio scriptum esse *duceret æra*, transpositisque postea litteris ex recta scriptura *duceret*, factam esse hanc vulgatam, *duceret*. Illam autem hac esse meliorem, Virgilij auctoritate, & testimonio probabo, qui ita loquitur Æneid. 6. *Excudent alij spirantia mollis æra.*

QVOD SI IVD. SVBT. VID. &c.] id est, quod si iudicium Alexandri acerrimum in cognoscenda, ac perspicienda artis pingendi, & fingendi præstantia, ad versus, & poeticam transferres, liquidò iurare posses, eum pinguem esse, tardum, atque hebetem. Sed ex ijs, quæ scribit Ælianus Variæ histor. libr. 2. apparet neque Alexandrum satis acri iudicio in pictura fuisse, neque Apellem eius iudicio multum tribuisse. Nam, cum Alexander (ut tradit ille) sui quandam imaginem vidisset ab Apelle pictam, neque eam merita laude affecisset: equus eius autem ad equum in ea tabula pictum adhinnisset, tanquam ad equum verum: fertur Apelles dixisse, at, ô Alexander, videtur equus tuus esse in arte pingendi te multò intelligentior.

AD HÆC MVSARVM] id est, ad poemata, & ad versus.

BOEOTVM IN CRASSO, &c.] M. Tul. lib. de fato ostendens quantum inter locorum naturas interfit, ita scribit, *Inter locorum naturas quantum interfit, videmus: alios esse salubres, alios pestilentes: in alijs esse pituitosos, & quasi redundantes: in alijs exsiccatos, atque aridos: multiæque sunt alia quæ inter locum & locum plurimum differunt: Athenis tenue calum: ex quo acutiore etiam putantur Attici Crassum Thebis: itaque pingues Thebani, & valentes, &c.* Quo ex loco intelligere licet, Bæotios, qui crasso calo vterentur (Thebæ enim in Bæotia fuerunt) pingues, crassos, atque hebetes fuisse. Pindarus quidem Olymp. v. d. s. prouerbium vetus maledicti loco in Bæotios fatetur esse iactatum, *suem Bæotiam*, iubetque Æneam quendam chori magistrum socios cohortari, dent operam, ut intelligant auditores, ac spectatores, hoc prouerbium in Bæotios non conuenire, neque se suos esse, sed Musarum alumnos. Pindari verba sunt hæc, πῶς πῶν μὲν ἦραν παρθενίαν καλαδῆσται, ἡδυνάτ' ἐπειτ' ἀρχαῖον οἰκίδος ἀλαβῆσαι λόγους εἰ φεύγομεν Βοιωτῶν ὕν, &c. Huc pertinet illud Antagoræ in eodem: ὅς ἐστι ἀνεγνώσκων ὡς βιωτῶν τὸ ὄν. Οἱ βαιοὶ δὲ σὺν χειρὶ μακρῇ, καί στας τὸ βιβλίον, διακρίνας, εἶπε, καλεῖσθαι βιωτῶν. βωὴν δὲ ὅτι ἔχον: id est, Cum Antagoras apud Bæotos librum de rebus Thebanis conscriptum recitaret, neque quisquam significaret selectione illa delectari, & opus approbare, ille libro clauso, meritò (inquit) Bæoti vocamini. Boum enim aureis habetis. lepos inest in voce *Bæotus*, seu *βιωτῶν*, quæ potest dici facta ex his duabus βωὴς, & ὄπι: bos, & aures. *Bæotum* autem accipio in accusandi casu, ut referatur ad Alexandrum, hoc modo: iurares Alexandrum esse Bæotium in aère crasso natum, non ut alij, Bæotum, pro Bæotorum. Nam Bæotum dixit ut Græci *βιωτῶν*.

AT NEQV. DE DEC. T. DE SE IVD. ATQ.] non dedecorant tua de se iudicia, quia quales eos esse iudicasti, tales eos esse consuetudo vitæ, & dies, & eorum scripta comprobant: neque iidem munera, quæ abs te acceperunt, dedecorant, quia apud dignos sunt collocata.

MVLTÀ DANTIS CVM LAVDE] multa tua cum laude. munificentia enim, & beneficentia bene collocata, id est, apud dignos, honorifica, & gloriosa est largitori.

TVLERVNT] acceperunt, consecuti sunt, ut sup. Od. 8. lib. 4. *neque tu pessima munerum Ferres.*

DILECTI TIBI] dilecti abs te: tibi cari.

VARIVSQVE] de quo supra Od. 6. lib. 1. *Scribentis Vario.* & lat. vlt. lib. 1. *Plotius, & Varius.*

NEC MAGIS EXPR. VULT. &c.] sic M. Tull. in orat. pro Archia poëta: *An cum statuas, & imagines non animorum simulacra, sed corporum studiose multi summi homines reliquerint: consiliorum relinquere, ac virtutum nostrarum effigiem non multo malle debemus, summis ingentis expressam, & politam?* & Horat. sup. Od. 8. lib. 4. *Non incisa notis marmora publicis, Per quæ spiritus, & vita reddit bonis Post mortem ducibus, &c.* Eius, qui domitiano men ab Africa Lucratius redijt, clarum indicant *Laudes,*

A des, quàm Calabra Pierides. Iccirco Agefilaus ille (ut scribit Xenophon in eius vita) ne qua sui corporis imago exstaret, magnopere cauit: animi autem monumenta constituere nunquam desinebat. sic Xenoph. καὶ τὸ μὲν σώματος εἰκόνα σῆπασθαι ἀπέχετο, πολλὰν αὐτῷ τὴν δωρεῖσθαι θελόντων τῆς δὲ ψυχῆς ὅδε ποτὶ ἐπαύετο μνημεῖα διαποιέμενος. quod retulit M. Tull. in epist. ad L. Luceium Qu. Filium, his verbis, *Neque minus enim est Spartiatus Agefilaus ille perhibendus, qui neque pictam, neque fictam imaginem sui passus est esse, quàm, qui in eo genere elaborarunt. Vnus enim Xenophontis libellus in eo Rege laudando facile omnibus omnium imagines, statuâsque superavit.* Idem fuisse M. Catonis Censorij de statu is iudiciū narrat Plutarch. his verbis, Καὶ περὶ πλεοναυτῶν καὶ περὶ ἐλαττωτέρων τῶν αὐτῶν, ὅταν θάνατον αὐτῶν ἐλεγε, ὅτι χαλκῶν, ὅταν ζώοντων ἐργῶν μέγα φρονέοντες: αὐτῶν δὲ καλλίστας εἰκόνας ἐπὶ ταῖς ψυχῆς ἀειφέρειν τὴν πολιτῶν. πρὸς δὲ τὴν θαυμάσιον, ὅτι πολλὰν ἀδελφῶν ἀνδριάντας ἐχόντων, ἐκείνους ἐκ ἑκάστης μᾶλλον ἢ τὴν αὐτῶν, ἐπὶ τὴν ἀνδριάντα διὰ τὴν αὐτῶν ἐκείνους, ἢ διὰ τὴν αὐτῶν, id est, *Aliqui prius ipse deridebat eos, qui huiusmodi rerum (nempe statuarum) cupiditate afficiuntur: & dicebat eos ignorare se operibus fabrorum, & pictorum gloriari: sui autem pulcherrimas imagines civis suos in animis ferre. iis autem, qui mirabantur, illum, cum plerique ignobiles, atque inglorij statuas haberent, nullam habere, dicebat se malle queri quam obrem nulla sibi statua esset posita, quàm cur esset posita.*

REPENTEIS PER HUMVM] id est, humileis, & veluti humi repenteis, & orationi solutæ simillimos, quales sunt epist. & satyræ. Pindarus appellat λόγους χαμαίπινους. sat. 6. lib. 2. *Quid prius illustrem satyris, musâque pedestri?* alij per humileis sermones putant humilia, & plebeia argumenta significari, ut epistolarum, ac satyrarum: quibus cum non pugnabo. nam propemodum mecum faciunt.

ET ARCEIS MONTIB. IMPOS.] & arceis in montibus exstructas. quod fuit veteribus vsitatum.

CONFECTA DVELLA] bella debellata, id est, transacta ac finita.

C CLAVSTRAQUE CVSTODEM, &c.] portas Iani clausas: quod pacis tempore tantum fiebat. sic sup. Od. 15. lib. 4. *& vacuum duellis Fanum Quirini clausit.*

ET FORMID. PARTHIS TE P. R.] nam Parthi signa Crassidis adempta, ad Casarem Augustum ultro remiserunt. Od. quam modò commemoravi, tua Casar atas Fruges, & agris retulit uberes, Et signa nostro restituit Ioni, Derepta Parthorum superbis Postibus.

SI, QVANT. CVR. POSS. QVOQVE] id est, si voluntati par esset ingenium, & facultas. sic sat. 1. lib. 2. *cupidum pater optime vires Desiciunt neque enim quiuis horrentia pilis Agmina, nec fracta pereuntes cuspide Gallos, Aut labentis equo describet vulnera Parthi.*

RECIPIT] capit, ἔχει, tralatio à vasis. non recipit, id est, respuit. In his autem, paruum carmē maiestas, inest ἀντιθεσις.

TENTARE] conari, aggredi, experiri.

RECUSANT] id est, non possint. sic epistol. de arte poet. *quid ferre recusant, Quid valeant humeri.*

SEDVLITAS AVTEM, STVLTE QVEM D.] ordo est, sedulitas cum vrget, quem stultè diligit. id est, qui stulta sedulitate, studioque inepto, atque intempestivo officium, operamque suam alicui pollicentur, atque obtrudunt, molesti ei sunt potius, quàm grati: vel hoc modo, qui stultè, & ineptè quantumvis sedulo alterum diligunt, molestiam ei exhibent potius, quàm placent: sed ij maximè, qui suos versus, suumque artificium venditant. meritò igitur malè precatur Phædra nutrici apud Eurip. in Hippol. his verbis, ὅλοιο σὺ, ἧς ἀκοντὰς φίλους Πρόθυμὸς ὅτι μὴ καλῶς ἐνεργεῖν, id est, *Dij te perdant, & quisquis de amicis inuitis studet non honestè bene mereri.*

VRGET] nonnulli libri habent *vrget.*

DISC. ENIM CITIVS, MEM. QVE L. IL L. &c.] sententia hæc latissimè patet. sed si quis eam contrahere, & ad poetas accommodare velit, sic poterit explicari. finge, aliquem poetam esse multis nominibus laudabilem, ac præstantem in quo quamplurimæ virtutes insint poeticæ: qui denique poema scribat magna ex parte politum, ac perfectum: sed sint in eodem nonnulla reprehendenda, aut ridenda: eueniet ut homines notent, & meminerint magis, quæ reprehensione, aut risu digna videantur, quàm, quæ admirati sint, ac probant. Cum hac sententia congruit illa Ciceronis oratione pro Murena: cui placet, obliuiscitur: cui dolet, meminit.

NIL MOROR OFF.] nihil facio, contemno, ac pro nihilo puto, ut sup. epist. ad Valam, *nam vina nihil moror illius ora.* hæc eò pertinent, ut ostendat, indoctorum poemata non admodum esse clavis, & laudatis viris expetenda, quippe quæ dedecor sint potius, quàm ornamento.

AC NEQVE FICTO IN PEIVS VVLTV, &c.] id est, quemadmodum nolim imaginem mei ex ære, aut cera fingi, atque in publico proponi, quæ me ore deformiore referat, quàm sim natura: sic neque ab indocto poeta laudari velim. *vultu in peius ficto*, id est facie ita ficta, ut deformior sit imago, quàm vera figura.

PROPONI CER.] in publico poni ex cera fictus.

NEC PR. FACT. D.] quia mali scriptores carmine fado Splendida facta linunt, ut dixit sup. ead. epistol.

RVBEAM] erubeam, pudore afficiar, ἐρυθρίωμι.

PINGVI MVNERE] versibus indoctis, & ineptis, & inertibus. pingue per translationem poni solet pro eo, quod arte, & ingenio caret. ex quo pinguis Minerva, pingue ingenium, pingue argumentum. sup. sat. 6. lib. 2. *Pingue pecus domino facias, & cetera præter Ingenium.*

PORRECTVS] proiectus, seu extentus, quasi cadauer: ut Od. 10. epod. extr.

APERTA] ex eo, quod capsa sit aperta, vult intelligi, chartas, quæ in ea insunt, contemtissimas esse.

IN VICVM, &c.] in quo ex inutilibus, atque ineptis chartis fiunt turis, piperis, & similium rerum

A tum inuolucra. tale est illud Catulli. *Et laxas scombris sepe dabit tunicas.* & Persius. *nec scombro mentientia carmina, nec tus.* solitos autem esse etiam Græcos, mala carmina tui destinare, ex Athenæo perspicuum esse potest, qui narrat lib. 9. *Συμμο.* Alexandridem comicum ita morosum atque amarum in senectute fuisse, ut comædias omnes suas, quæ populo non placuissent, quamvis alioqui essent elegantes, & politæ, tui mandarit.

T v s] sine aspirationis nota scribi iussi, veteres grammaticos secutus, qui à tundendo ductum volunt, quâvis Modestus, ut testatur Carisius, à Græco verbo *βυνν*, quod est immolare, & mactare, tractum esse dicat.

AMICITVR] id est, inuoluitur, induitur. epist. 16. lib. 1. *an amicta vitibus ulmo.*

AD IVLIVM FLORVM 2.

FLORE, bono, claroque fidelis amice
Neroni,

B Si quis forte velit puerum tibi vendere,
natum

Tibure, vel Gabijs: & tecum sic agat: hic &
Candidus, & talos à vertice pulcher ad
imos:

Fiet, eritque tuus nūmorum millibus octo,
Verna ministerijs ad nutus aptus herileis
Literulis Græcis imbutus, idoneus arti
Cui libet: argilla quiduis imitaberis vda.
Quinetiam canet indoctum, sed dulce
bibenti.

Multa fidem promissa leuant, ubi plenius
aquo

Laudat, venaleis qui vult extrudere mer
ceis.

C Res urget me nulla: meo sum pauper in
are.

Nemo hoc mangonum faceret tibi, non
temere à me

Quis ferret idem. semel hic cessauit: &
ut sit,

In scalis latuit metuens pēdentis habenæ.
Des nūmos, excepta nihilo te si fuga ledat.

Ille ferat pretium, pœna securus, opinor.
Prudens emisisti vitiosum: dicta tibi est
lex.

Insēqueris tamen hunc, & lite moraris
iniqua.

D Dixi me pigrum proficiscenti tibi: dixi
Talibus officijs propè mancum: ne mea
seuus

Iurgares ad te quod epistola nulla veni
ret.

Quid tum profeci, mecum facientia iura
Si tamen attentas? quæreris super hoc etiā
quod

Expectata tibi non mittam carmina mē
dax.

Luculli miles collecta viatica multis
Ærūnis, lassus dum noctu stertit, ad assē
Perdiderat: post hoc vehemens lupus: &
sibi, & hosti

Iratus pariter, ieiunis dentibus acer.

Præsidium regale loco deiecit, ut aiunt,
Summè munito & multarum diuite rerū.

Clarus ob id factum, donis ornatur hone
stis:

Accipit & bis dena super, sestertia nū
mum.

Forte sub hoc tempus castellum euertere
prator

Nescio quod cupiens, hortari cœpit eundē
Verbis, quæ timido quoque possent adde
re mentem. (sto,

I bone, quod virtus tua te vocat: ij pede fau
Grandia laturus meritorum præmia. quid
stas?

Post hæc ille catus, quātūvis rusticus, ibit **F**

Ibit eò, quod vis, qui zonā perdidit, inquit.

Roma nutrir mihi cōtigit, atque doceri,

Iratus Græijs quantum nocuisset Achil
les.

Adiecere bonæ paullo plus artis Athenæ:

Scilicet ut possem curuo dignoscere rectū:

Atque inter silvas Academi quærere ve
rum.

Dura sed emouere loco me tēpora grato:

Ciuisq; rudem belli tulit æstus in arma,

Cæsaris Augustini non responsura lacertis.

Vnde simul primum me dimisere Philip
pi,

Decisis

- A Decisis humilē pēnis, inopēmque paterni
Et Laris, & fundi: paupertas impulit
audax,
Vt versus facerem. sed, quod non desit,
habentem,
Quae poterunt umquā satis expurgare
cicuta,
Ni melius dormire putem, quā scribere
re versus?
Singula de nobis anni praedantur euntes:
Eripuere iocos, Venerem, conuiuia, ludū:
Tendunt extorquere poemata. quid faci-
am vis?
Denique non omnes eadem mirantur,
amantque:
B Carmine tu gaudes: hic delectatur iābis.
Ille Bioneis sermonibus, & sale nigro.
Tres mihi conuiua propē dissentire vi-
dentur,
Poscentes vario multū diuersa palato.
Quid dem? quid non dem? renuis tu, quod
iubet alter.
Quod petis, id sanē est inuisum, acidūmq;
duobus.
Praeter cetera, me Romane poemata
censes
Scribere posse, inter tot curas, tōtque la-
bores?
Hic sponsum vocat: hic auditum scripta,
C relictis
Omnibus officiis: cubat hic in colle Qui-
rini:
Hic extremo in Auētino. visendus uterq;
Intervalla vides humanē cōmoda. verūm
Purae sunt plateae, nihil ut meditantibus
obstet.
Festinat calidus mulis, gerulisque redem-
tor.
Torquet nunc lapidem, nunc ingens ma-
china tignum:
Tristia robustis luctatur funera plaustris:
Hac rabiosa fugit canis: hac lutulēta ruit
sus.
Inūc, & versus tecum meditare canoros. D
Scriptorum chorus omnis amat nemus: &
fugit vrbeis
Ritē cliens Bacchi somno gaudentis, &
umbra.
Tu me inter strepitus nocturnos, atque
diurnos
Vis canere, & contracta sequi vestigia
vatum?
Ingenium, sibi quod vacuas desumpsit A-
thenas:
Et studijs annos septem dedit, insenuitque
Libris, & curis: statua taciturnius exit
Plerumque: & risu populum quatit. hic
ego rerum
E Fluctibus in medijs, & tēpestatibus urbis
Verba lyrae motura sonum connectere di-
gner?
Frater erat Romae cōsultor rhetor: ut alter
Alterius sermone meros audiret honores:
Gracchus ut hic illi foret: huic ut Mu-
cius ille.
Quī minus argutos vexat furor iste poe-
tas?
Carmina compono: hic elegos: mirabile
visu,
Calatumq; nouem Musis opus. aspice pri-
mū,
Quanto cum fastu, quāto molimine circū
F Spectemus vacuā Romanis vatibus adē.
Mox etiam, si fortē vacas, sequere & pro-
cul audi,
Quid ferat: & quare sibi neclat uterque
coronam.
Cadimur: & totidem plagis consumimus
hostem,
Lento Samnites ad lumina prima duello.
Discedo Alcaeus puncto illius: ille meo
quis?
Quis, nisi Callimachus? si plus apposcere
visus:
Fit Mimnermus, & optiuo cognomine
crescit.

Multa

- A** Multa fero, ut placem genus irritabile
vatum,
Cum scribo, & supplex populi suffragia
capto.
Idem finitis studijs, & mente recepta,
Obture patulas impune legētib; aureis.
Ridentur, mala qui componunt carmina:
verum
Gaudent scribentes, & se venerantur,
& ultro,
Si taceas, laudant, quicquid scripsere,
beati.
At, qui legitimum cupiet fecisse poema,
Cum tabulis animum censoris sumet
honesti:
B Audebit, quaecumque parum splendoris
habebunt,
Et sine pondere erunt, & honore indigna
ferentur
Verba, mouere loco, quamuis inuita rece-
dant:
Et versentur adhuc intra penetralia Ve-
sta.
Obscurata diu populo, bonus eruet: atque
Proferet in lucem speciosa vocabula rerū:
Quae priscis memorata Catonibus, atque
Cethegis,
Nunc situs informis premit, & deserta
vetustas.
C Asciscet noua, quae genitor produxerit
usus
Vehemens, & liquidus, puroque similli-
mus amni:
Fundet opes: Latiumque beabit diuite
lingua:
Luxuriantia compescet: nimis aspera sano
Leuabit cultu: virtute carentia tollet:
Ludentis speciem dabit, & torquebitur:
ut, qui
Nunc satyrum, nunc agrestem Cyclopa
mouetur.
Pratulerim scriptor delirus, inersque vi-
deri,
Dum mea delectent mala me, vel deniq; **D**
fallant,
Quam sapere, & ringi. fuit haud ignobi-
lis Argis,
Qui se credebat miros audire tragædos,
In vacuo letus sessor, plausorque theatro:
Cetera qui vitæ seruaret munia recto
More, bonus sanè vicin⁹, amabilis hospes,
Comis in uxorem, posset qui ignoscere
seruis,
Et signo laeso non insanire lagenæ:
Posset qui rupem, & puteum vitare pa-
tentem.
Hic, ubi cognatorum opibus, curisq; **E**
refectus, (raco,
Expulit elleboro morbum, bilemque me-
Et redit ad sese: pol me occidistis amici,
Nō seruastis, ait: cui sic extorta voluptas:
Et demtus per vim mentis gratissimus er-
ror.
Nimirum sapere est abiectis utile nugis,
Et tempestiuum pueris concedere ludum:
Ac non verba sequi fidibus modulanda
Latinis: (vitæ.
Sed vera numerosque modosque ediscere
Quocircā mecum loquor hæc, tacitusque
recordor:
Si tibi nulla sitim finiret copia lymphæ:
Narrares medicis. quod, quanto plura **F**
parasti,
Tanto plura cupis, nulline faterier audes?
Si vulnus tibi, monstrata radice, vel her-
ba
Nō fieret leuius: fugeres radice, vel herba
Proficiente nihil curarier audieras, cui
Rem dij donarent, illi decedere prauam
Stultitiam: & cum sis nihilo sapientior,
ex quo
Plenior es: tamē utrū monitoribus iisdē?
At, si diuitia prudentem reddere possent:
Si cupidum, timidumq; minus te: nempe
ruberes,
Viueret in terris, te si quis auarior uno.
E e e Si

- A Si propriū est, quod quis libra mercatus, Cur alter fratrum cessare, & ludere, & D
 & are est: ungui
 Quædam (si credis consultis) mancipat Praferat Herodis palmetis pinguibus:
 usus: alter
 Qui te pascit ager, tuus est: & villicus Diues, & importunus, ad umbram lucis
 Orbi, ab ortu,
 Cum segetes occat, tibi mox frumenta Siluestrem flammis, & ferro mitiget a-
 daturus, grum.
 Te dominum sentit. dat nummos, accipis Scit Genius, natale comes qui temperat
 tuam, astrum,
 Pullos, oua, cadū temēti: nempe modo isto Naturæ deus humana, mortalis in unum
 Paulatim mercaris agrū, fortasse trecētis, Quodque caput, vultu mutabilis, albus,
 Aut etiam suprā, nummorum millibus & ater.
 emtum. Vtar: & ex modico, quantum res poscet,
 B Quid refert, viuas numerato nuper, an aceruo
 olim? Tollam: nec metuam, quid de me iudicet E
 heres,
 Emtor Aricini quondā, Veientis & arui, Quod non plura datis inuenerit. & ta-
 Emtum cenat olus, quamuis aliter putat: men idem (nepoti
 emtis
 Sub noctem gelidam lignis calefactat Scire volam, quantum simplex, hilaris que
 ahenum. Discrepet: & quantum discordet parcus
 Sed vocat usque suum, quā pōpulus absita auaro.
 certis Distat enim spargas tua prodigus: an ne-
 Limitibus vicina refugit iurgia: tanquā que sumtum
 Sit proprium quicquam, pūcto quod mo- Inuitus facias, neq; plura parare labores:
 bilis hora, Ac potius, puer ut festis quinquatribus,
 Nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc olim
 sorte suprema, Exiguo, gratoque fruaris tēpore raptim.
 Permutet dominos: & cedat in altera Pauperies immunda domus procul absit.
 C iura. ego, utrum F
 Sic quia perpetuus nulli datur usus, & Naue ferar magna, an parua, ferar v-
 heres nus, & idem.
 Heredem alterius, velut vnda superuenit Non agimur tumidis velis Aquilone se-
 undam: cundo:
 Quid vici pro sunt, aut horrea? quidve Non tamen aduersis atatem ducimus
 Calabris Austris.
 Saltibus adiecti Lucani, si metit orcus Viribus, ingenio, specie, virtute, loco, re,
 Grandia cum paruis, nō exorabilis auro? Extremi primorū, extremis usq; priores.
 Gemmas, marmor, ebur, Tyrrhena sigilla, Non es auarus: abi. quid? cetera iam si-
 tabellas, mul isto
 Argentū, vesteis Getulo murice tinctas, Cum vitio fugere? caret tibi pectus inani
 Sunt, qui non habeant: est, qui non curet Ambitione? caret mortis formidine, &
 habere. ira?

A *Somnia, terrores magicos, miracula, sagas,*

Nocturnos lemures, portentaque Thessalantes?

Nataleis gratè numeras? ignoscis amicis?

Lenior, & melior sis accedente senectâ?

Quid te exemta iuuat spinis de pluribus una?

Viuere si rectè nescis, decede peritis.

Lusisti satis: edisti satis, atque bibisti:

Tēpus abire tibi est: ne potū largius aequo

Rideat, & pulset lasciuia decentius ætas.

FLORE] hic Iulius Florus, comes erat Tiber. Claudij Neronis. exstat ad eundem epistola in lib. 1. eius libri 3. *Iuli Flore, quibus terrarum militet oris Claudius, &c.*

NERONI] Tib. Claudio Neroni, Drusi fratri, Liviæ Drusillæ filio: qui successit Augusto.

GABIIS] de Gabiis lege annotat. ad illum locum, *quā sit Gabiis, &c.* epist. 11. lib. 1.

TECVM SIC AGAT] tecum sic loquatur. nā, qui loquitur, agit. notauimus sup. ad illum locum, *agit ubi secum, eat, an non, &c.* sat. 3. lib. 1.

HIC ET CANDIDVS, &c.] verba sunt venditoris, vsque ad illum versum, *Ille ferat pretium.*

IMOS] extremos, ut lib. de arte poet. *seruetur adimum, Quālis ab incepto processerit.* ibid. *Primo ne medium, medio ne discrepet imum.* & epist. 1. lib. 1. *hæc Ianus summus ab imo Prodocet.*

FIET, ERITQUE TVVS NUMM. M] fiet tuus (inquit) octo nummorum millibus numeratis scilicet, id est, soluto pretio. nā lege xii. tabularum rei venditæ mancipium, seu, ut vulgò loquimur, dominiū, non transferrebat in emptorem nisi soluto pretio. annotatū infrā, ibi, *Des nummos.*

C VERNAMINISTERIIS AD NVT. APT.] seruus ex ancilla mea natus, aptus ministeriis ad nutus domini, id est, qui cū ex nutu domini voluntatem intelligat, tum omnia ministeria vsitata aptè & concinne obire possit.

LITTERVLIS GRÆCIS IMBVT.] grammaticam enim & simileis artes, docebantur pueri etiam serui, & venales, ut carius venderentur, & ut dominis essent vtiliores. Terēt. Eunuch. *fac periculum in litteris, fac in palaestra, in musicis: sollertem dabo.* Nam loquitur ibi de Chærea, ut de seruo. Quod autem Aristoteles lib. 8. de rep. tradit, grammaticam, musicam, picturam, gymnasticam solitos esse discere in Græcia pueros, nihil ad hunc locum pertinet, cū de ingenuis loquatur: & suo loco suprà annotauimus. neque verò hæc pugnant cum iis, quæ suprà ad illum locum sat. 7. lib. 2. *Dum quæ Crispini docuit me Ianitor, edo,* notauimus.

ARG. QVIDVIS IMITABERIS VDA] sic reperit scriptum in vno cod. Vatic. & in Tornel.

& nuper in hac secunda editione, in Clericano, & Nicotiano: ceteris manuscr. vulgatam lectionem tuentibus: sed tamen ita sine dubio legendum est. hoc enim significat, ætatem puerilem, & teneram ad quamlibet artem flecti, ac torqueri posse, quemadmodum ex argilla molli, & vda quæuis figura conformati, ac fingi potest. Vulgata autem lectio, *quiduis imitabitur*, planè mendosa est: quā ita interpretantur, ut dicat mango, hunc puerum ad artem fingendi aptum esse natura. quæ sententia mihi videtur & inepta, & absurda. Nam cum paullo antè dixerit, eum primū esse Græcis litteris imbutum, deinde ad quamlibet artem idoneum: & mox dicturus sit, eundem indoctū quidem, sed accommodatè ad delectationem domini accubentis canere, quorsum pertinet hanc laudem interponere, eum quidlibet ex luto simulare, atque exprimere posse? Nunc autem hæc, quam probamus, scriptura, rationem continet eius, quod antecedit, hoc modo. idoneus est arti cuiuslibet, quippe qui sit puer, ingenioque molli, & cæreo. nam ex argilla, & simili materia molli, tenera, & flexibili, quiduis fingi potest, &c. ætas enim puerilis vda argilla in eo similis est, quod est molli, tenera, & sequax.

CANET INDOCTVM] id est, canet indoctus: vel subaudiendum *quiddam*, ut sit, canet indoctum quiddam, *æci d' n' p' s' v' n'.*

MVLTAFIDEMPROMISSALEVANT, &c.] qui nimis multa de suis mercibus promittit, easque immoderatè laudat, nomine vanitatis, & mendacij suspectus esse solet emptori, minùsque ei creditur ab emptore: emptor venditori illi nimis effusè suas merces laudanti, minorem fidem habet.

QVI VVLT EXTRVDERE.] id est, qui emptorem querit, in quem merces suas à se transferat. qui vult quamprimū pretium mercibus venditis, & in emptorē trās latis accipere: qui vult quamprimū merces vendere. mendosè habent quidā libri, etiam manuscripti, *excludere.*

RES VRGET ME NVLLA.] nullum me æs alienum, nulla egestas, nulla vendendi necessitas premit, quidam libri habent, *urguet*

MEOSVM PAVPER IN ÆRE] id est, quamuis pauper sim, nullo tamen ære alieno premor, nihil cuiquā debeo. sic loquitur ferè M. Tul. Verr. de signis, *Video, hominem non modo in ære alieno nullo, sed in suis nummis multis esse, ac semper fuisse.* Idem pro Rosc. com. ed. *Egebat? immo locuples erat. debebat? immo in suis nummis versabatur.*

MANGONVM] mangones sunt propriè, qui homines vendunt, à manu, & agendo nominati.

FERRET] consequeretur, obtineret, ut sæpe aliàs.

HIC] puer, de quo suprà locutus est. nam ferè semper hoc pronomen apud hunc poetā demonstrat eū, de quo suprà proximè verba facta sunt.

IN SCALIS LAT. MET. PEND. HAB.] P. Victorius admonet hunc esse horum verborū ordinem, hic puer latuit metuens habenæ in scalis pendentes. habenæ enim, id est, lora, quibus serui vinciebantur, & vincti ac pendentes flagris.

Ece ij à domi

A à dominis verberarentur, in se alius pēdebant. sciendum est autem, seruos fugituros, & qui delitescere solent, & morbosos, & furaceis, vitiosos denique ab aliquo vēditos, redhiberi iure ciuili, vel dampni pręstari ædilitio edicto. M. Tull. offic. 3. *qui enim scire debuit de sanitate, de fuga, de furtis, pręstat edicto ædilium. idem ibidem, in mancipio vendendo dicendane vitia? non ea, quę nisi dixeris, redhibeatur mancipium iure ciuili, sed hæc, mendacem esse, aleatorem furacem, ebriosum, alteri, nempe Antipatro, dicenda videntur, Diogeni non videtur.* verba ædilitij edicti hæc sunt, vt refert Paullus iuriscōf. *Annuntia ædiles, Qui mancipia vendunt, certiore faciant emtorem quid morbi, vitij ve cuius sit: quis fugitiuus, error ve sit: eaque omnia, cum ea mancipia veniunt, palam, ac recte pronuntiant. quod si mancipium aduersus ea venisset, siue aduersus, quam dictum promissum vefuit, cum veniret fuerit: quod eius pręstari oportere dicitur emtori, omnibꗑque, ad quos ea res pertinet, iudicium dabimus, vt id mancipium redhibeatur.*

B DES NUMMOS] emas, & pretium soluas, videlicet octo nummorum millia. Nam non nisi pretio soluto res vendita fit emtoris. M. Varr. lib. 2. de re rust. cap. 2. *Grex venditus dominum non mutauit, nisi si as adnumeratum.*

EXCEPTA NIHIL TE SI F. LÆD.] si non offendaris serui fuga, quam ego tibi aperui, ac pronuntiaui, & ideo prestare nolo, si fortè te domino fugerit. Excepta igitur, id est, quam ego excepi, ne eam prestem, si fortè fugerit: hunc seruum enim affirmavi tibi omni vitio, & morbo carere, præterquam quòd semel fûgit.

ILLE FERAT PRETIUM] mángo ille pre-
tium accipiat.

POENÆ SECVS Id est, non metuens, nisi si-
bi sit poena præstanda ex ædiliū edicto, etiam si
seruus aufugerit. sic loquitur Virgil. lib. 1. Æneid.
securus amorum Germana.

PRVDENS EMISTI VITIOSVM] sciens
emisti seruum, quem fugisse tibi dixi. Verba sunt
Horatii ad emptorem, per quem, Florum significat,
ac describit: se autem cum seruo vitioso ea lege vē-
dito comparat.

dicta tibi est Lex] id est, ea lege tibi
 ferui venditus est, eo pacto, ea condicione. lex
 venditionis, id est, pactum & condicio venditi-
 onis. verbum *est*, abest à duobus cod. Vatic. Rain.
 Card. Tornes. Clericano. & verisimile est fuisse à
 librariis adiectum.

INSEVERIS] venditorem persequeris iudicio: cum venditore litigas.

DIXI ME] nunctotum illum superiorem sermonem ad se, & ad Florum accommodat.

PIGRVM] pigrum in scribendo: cessatorem.

MANCVM] inutilem atque ineptum ad talia officia, scribendi videlicet, est autem tralatio ab iis, qui manibus carent. sic Aristotel. lib. i. de morib. ad Nicom. περιποιητικὸς αὐτῶς ἀπὸ τῶν, id est, vt ita dicam, mancos ad virtutem, appellat, homines ad virtutem prorsus ineptos, atque inutilis. M. Tull. offic. i. *contemplatio nature manca sine actione.*

NE MEA SÆVVS, &c.] ne tui savius mecum
iurgares, id est, ne me acriter obiurgares, quod ni-
hil tibi rescriberem. In duobus codicibus Vatic. &
Rain. Card. Iannoct. Tornes. vno Nicotiano scri-
ptum est *nulla rediret*: non, ut in vulgatis, & alijs
manu scriptis, *nulla veniret*. *rediret* autem, si cui
fortè magis probabitur hæc scriptura, id est, remit-
teretur. dicitur enim remittere literas, qui respon-
det alterius litteris. hæc altera porò, quamvis vi-
deatur probabilis, potest refelli tamen. quid erat
enim, cur Lollius de Horatio quæreretur, q̃ non
mitteret ad se litteras, si nullas ipse ad eum mise-
rat? nunc autem, cum prior scripserit, & Horatius
nihil rescripserit, meritò eum accusat. Verum tamè
monuit me plurium librorum auctoritas, cum vul-
gatis consentientium, ut receptam *veniret*, retine-
rem, non improbaturus, si quis *rediret* scribat.

S æ v v s] asper, iratus, χαλεπός, vt suprà ad Od. 33.
lib. I. annot. est.

MECUM FACIENTIA] quæ me adiuuant
quæ meæ defensionis suffragantur. sup. epist. prox.
& mecum facit, & Ioue indicat equo.

ATTENTAS] oppugnare, & labefactare co-
paris.

SVPER HOC] de hoc, sic Virgil. Æneid. 1. *Mul-
ta super Priamo rogans.* Horat. Od. 8. lib. 3. *Mit-
te civileis super urbe curas.*

NON M. C. MENDAX] in eo sim mendax,
quòd non mittam carmina, quæ tu exspectas, ut à
me promissa: non mittam tibi carmina, quæ tu ex-
spectas, atque in eo sim mendax.

LUCVLLI MILES, &c.] nunc se cum quodam Luculli milite comparat, significans, se paupertate, atque inopia rei familiaris coactum versus olim facere cœpisse, nempe victis Bruto & Cassio: nunc autem mediocreis facultates consecutū, videri sibi parum sanum futurum, nisi satius esse putet dormire, quàm versus scribere.

COLLECTA] paulatim parta, & comparata:
vel simpliciter congesta, & coaceruata.

AD ASSEM] vsque ad assem, id est, ita vt vix
ei as vnus restiterit. tertius duos asseis, & semif-
sem: as quattuor denariolos Gallicos, seu vnum
marketum Venetum valet, vt alibi diximus.

VEHEMENS LVPVS] id est, acer aduersarius. metaphora est.

PRÆSIDIVM REGALE] Mithridatis milites aliquot in præsidio collocatos loco depulit, eoque loco potitus est. sic loquitur M. Tull. Philipp. 8. *Non est hostis is, cuius præsidium Claterna deiecit Hirtius. Et Hirtius, Deieci præsidium: Claterna potitus sum.* & T. Livius 34. *Et præsidium Hispanorum, quod in castello erat, vi deiecit.* & Cæsar lib. 3. de bello civili, *Et noctu militibus expositis, præsidium equitum deiecit.* est etiam interdum præsidium locus ipse, ubi præditiij milites collocati sunt. ut apud Lucret. lib. 5. *Condere cæperunt urbeis, arcemque locare Præsidium Reges ipsi sibi, per fugiumq.* & apud M. Tull. Tusc. 3. *nec qui propter metum præsidium reliquit, quod est ionania.*

MYLT. DIVITERER.] multis rebus re
ferro. sic & Od. 8. lib. 4. nomen *dines* cum patrio
casu iunxit. *dinite me scilicet artium, Quas aut Par-*
rhafius

A *rhasius protulit, aut Scopas. cum sexto satyr. 2. lib. 1. Dives agris, dives postis in fanore nummis.*

DONIS ORN. HON.] donis ornatur, quæ honorifica sint potius, quàm utilia, aut fructuosa: quales sunt coronæ murales, obsidionales, vallares, ciuicæ, etiam si argenteæ, aut aureæ sint. quidam libri tamen habent, *opimis.*

BIS DENA SESTERTIA] viginti millia sestertium nummum. vide annot. ad epist. 6. lib. 1. de sestertio.

SVPER] præterea, præter illa dona: vel si mauis, hoc modo: accipit bis dena sestertia, & amplius.

SVB HOC TEMPVS] paullo post hoc tempus, breui post tempore.

ADDERE MENTEM] addere animum: eum exacuere, & excitare.

LATVRVS] consecuturus, accepturus, ut saepe aliàs.

ILLE CATVS] prudens, sollers, acutus: ut sup. Od. 10. lib. 1. *Qui seros cultus hominum recentum Voce formasticatus.*

B QVI ZONAM PERDIDIT] prouerbiū conuenit in hominem pecuniæ inanem, & exhaustum: natumque est à veteri militum consuetudine, qui nummos in zona portabant. Gracchus apud Gell. lib. 15. *Cum Roma profectus sum, zonas quas plenas argenti extulisseas ex provincia inaneis reuuli.* quod item his verbis Plutarchus in Gracchis, *μόνος δὲ τῶν στρατευομένων πληρὴς τὸ βαλαντιὸν εἰσενένοχος καὶ ἐξενόχος.* Vnde sector zonarius apud Plautū ut *βαλαντιόμος*, id est, crumenæ sector.

ATQVE DOCERI, IRATVS GRAIIS QV.] id est, Iliadem Homeri Romæ didici: in qua nihil aliud docet Homerus, nisi quantum Achilles ira Gracis nocuerit.

ADIECERE BONÆ PAVLLO PL. AR.] Athenis paullo plus mihi accessit doctrinæ. Illic enim philosophiæ operam dedi, quæ docet verum à falso, honestumque à turpi distinguere.

SCILICET VT POSSEM] hæc quidam ad geometriæ studium referunt, quæ curuarū, & rectorum linearum doctrinam continet: ego translātē curuum pro prauo accipio, & totum hunc locum ad philosophiæ studium referendum puto. Veri similis est enim Horatium geometriam, & mathematicas artes Romæ didicisse, ut pote arteis puerileis, & sine quibus ad philosophiam accedere non oportet.

ATQVE INTER SILV. ACAD.] scribit M. Tull. Academic. lib. 1. Academicos philosophos, qui erant cum Aristotele, Peripateticos esse dictos, quia disputabant in ambulantes in Lycio: eos autem, qui Platonis instituto in Academia, quod est alterum gymnasium, cætus erant, & sermones habere soliti, ex loci vocabulo nomen habuisse. Academicorum nouorum est de omni questione proposita disputare in vitamque partem, nulli rei assentiri, & cohibere assensum, quod illi appellant *ἐπιχειρῆν*. fuit enim & vetus Academia: cuius princeps Plato (nam inter veteres Academicos, & Peripateticos nihil ferè interest) & notia: cuius auctor Arcesilas. vide M. Tull. libros Acad.

DVRA SED EMOVERE] dura tempora, difficilia, turbulenta, bella ciuilia me Athenis extruserunt, atque expulerunt. *emouere* autem habent duo Var. cod. Iann. Torn. Russard. quæ scriptura recta est.

ÆSTVS] motus ciuilis. tralatio est à mari. est enim æstus, maris feruor, & incrementum. vide sup. annot. ad Od. 7. lib. 2. *fretis æstusis.*

CÆSARIS AVGVSTI NON RESP. LAC.] motus ciuilis me abstulit ad parteis Brutinas, & Cassianas, quæ viribus, & copiis Augusti non erant futura pæges, fuit enim Horatius tribunus militum sub Bruto, ut dicit ipse Od. 7. lib. 2. *Osæpe mecum tempus in ultimum Deducte Bruto militis duce, &c.*

SIMVL] statim ut: simulatque. alibi notatū est.

PHILIPPI] vrbs in Thracia à Philippo condita, apud quam C. Octavianus Cæsar, & M. Antonius aduersus Brutum, & Cassium pugnaverunt, sup. Od. 7. lib. 2. *Tecum Philippos, & celerem fugam Sensi, relicta non bene parmula.* & Od. 4. lib. 3. *Non me Philippis versa acies retro, Denota non exstinxit arbos.*

DECISIS HVMIL. PENNIS] bonis amissis demissum, tristem, atque abiectum. *decisis pennis* tralatio est ab auibus. sic M. Tull. ad Att. lib. 4. *Qui mihi pennas inciderunt, nolunt easdem renasci.* Nonnulli libri vet. habent *pinnis.*

PAVPERTAS IMPVLIT AVD.] audacem paupertatem appellauit aptissimo, & verissimo epitheto. nulla enim res est, quæ magis impellat homines ad facinus, iniuriāque alteri inferendam, quàm paupertas. Itaque, quo modo non facile reperitur in diuite, & potente temperantia: sic haud temere in homine egente, aut paupere iustitiam inuenire possis. Non malè igitur Plato libr. octauo de repub. perspicuum est (inquit) qua in ciuitate mendicos videris; in ea ciuitate fures, crumenarum sectores, sacrilegos, & omnium huiusmodi malorum opifices latitare. verba Platonis sunt hæc. *ἄλλοι ἄρα, ὡς δ' ἐγὼ, ἐν πόλει, & ἀνδρες πωχὸς, ὅτι εἰσι πρὸς τὴν πόλιν ἀποκεκρυμμένοι κλέπται, καὶ βαλαντιόμοι, καὶ ἱερόσυλοι, καὶ πάντων τῶν πικρῶν κακῶν δημιουργοί.* Et apud eundem lib. 1. senex ille Cephalus, eò sibi magnas opes profuisse dicit, quod, cum hominem senem ferè pœnarum earum, quæ hominibus iniustis apud inferos dicuntur impendēre, cogitatio, metusque maximè terrere soleat, sæpe cum animo suo de inferis cogitantem, & dubitantem utrū illa, quæ olim, ut fabulosa, irridebat, vera sint, necne: ipse numquam quemquam egestate coactus, iniuste laeserit, neminem fefellerit, nec fraudarit, omnia denique, quæ debuerit tum diis immortalibus, tum hominibus, persoluerit, rei familiaris copiis fretus: ita fieri, ut dulcissima spe futurorum erectus, conscientiaque iuste, & innocenter actæ vitæ sustentatus, tranquillam senectutem traducat. Theognis item fatetur, sese, velit, nolit, multa flagitiosa, ac turpia à paupertate doceri, si modò de se loquitur, ac nō de quouis, qui hoc onere prematur, his verbis, *Ἄδελφ' ἄνθρωπε, πένε μοι καὶ μενέμενος Σάμα κατασκευεῖς, καὶ νόον ἡμέτερον? Αἰετὰ δ' ἐμὲ ἐθέλοντα βίη, καὶ πένε ἀδελφ' ἄνθρωπε.*

A δόσεις, Εδολά περ' ἀνδράπων, καὶ καλ' ὀππείμανον. id est, ὁ misera paupertas, quid meis humeris insidēs, corpus & mentem dedecoras? Turpia autem me non volentem & inuitum multa doces, ea, quæ apud homines honesta sunt, scientē? Verūm quē admodum negari non potest, paupertatem improbos, & ignauos homines natura, ad facinus, ac maleficium stimulare: quod & Hesiodus confirmat his versibus, ἐργ. καὶ ἡμ. Πολλὰ δ' ἀεργὸς ἀνὴρ κατελεύθῃ ἐκπίδα μύμων, Χρηζὼν βίῳ τὸ κακὰ παρὰ πλεῖστον θυμῷ. id est multa autem mala homo ignauus inanem spem fouens, egens victu, in animo suo agitare solet: sic dubium non est, quin eadem bonorum virorum animos exsuscitet, industriam acuat, artibus eliciat, atque excitet. nota sunt illa Theocriti ὁν ἀλεῦσιν εἰδ. κε. Α πνία, Διόφαντι, μόνα τὰς τέχας ἐχέει· Αὐτὰ τῷ μόχθῳ διδάσκαλος· ὅδε δὲ εὖ δεινὸν Ἀνδράσιν ἐργατῶναι σικκαὶ παρέχειν μέλιναι. id est, Paupertas, ὁ Dio phāte, sola artibus excitat: ipsa laboris magistra est. Neque enim dormiendi facultatem hominibus operarijs præbent improba cura. Itaque hoc loco Horatius se à paupertate impulsū esse ait, vt versibus scribendis operam daret. Cum his congruunt illa Persiana: *Quis expediuit psittaco suum χῆρε, Picasque docuit nostra verba conari? Magister artis, ingenique largitor Venter, negatas artifex sequi voces.*

B SED, QVOD NON DES. HAB. QVÆ POTER. &c.] Hunc locum à nemine video satis explicatum. dicitur ergo is habere, quod desit, qui suis bonis ita abstinet, quique ita eis parcit, vt ei deesse videantur: & qui non explet cupiditates naturales, ac necessarias. contrā, habere quod non desit, is, qui non inuitus, quique liberaliter, & iucundē vtitur iis, quæ habet, cū opus sit, & cū res postulet: qui non defodit ea, quæ quæsierit. Vulgò enim dici solet, auaris tam id, quod habent, deesse, quàm, quod non habent, propterea scilicet, quod iis, quæ habent, non audent vtī. ad hunc locum pertinent illa Od. 16. lib. 3. *Magnas inter opes inops.* & Od. 17. epod. *Egens benigne Tantalus semper dapis.* & epist. 2. lib. 1. *Semper auarus eget.* & sat. 3. lib. 2. *Pauper Optimus argenti positi intus, & auri.* Præterea proponatur mihi aliquis quantumuis diues, & copiosus: si is sumtus faciat suis fructibus maiores, huic etiam res suæ deerunt. luxurioso enim, & profuso homini, quantumuis locupleti defunt omnia, quod elegantissimo carmine declarat Catullus in quendam, quem Mentulam nominat, *Firmano salu non falso Mentula diues Fertur, qui tot res in se habet egregias: Aucupium omne genus, pisces, prata, arua, feræque. Nequicquam: fructus fructibus exsuperat. Quare concedo sit diues, dum omnia desint: Saltum laudemus, dum tamen ipse egeat.* Quod si cui hæc huius loci explanatio non probetur, afferam alteram, non admodum tamen dissimilem: vt intelligamus, nos habere, quod non desit, vbi certum, & annuum vectigal habemus, quod ex fructibus fundi aut villæ alicuius ad nos quotannis redeat, quemadmodum Horatius fundi sui Sabini fructibus sumtus ad victum cultumque necessarios sufferebat. Itaque, quod non desit, sic interpretabimur, quod ad me quotā-

nis redeat, & quod perpetuo suppeditet mihi sumtus necessarios. sed hæc explicatio ad priorem reuoluitur. Nam si qui fructus habeat annuos, id est, è fundo aliquo fertili, & fideli quotannis nascentis, is vel eis non vtetur liberaliter, & libenter: vel sumtus faciet fructibus illis maiores: egebit. Itaque non habebit, quod non desit. Recipienda igitur prior explicatio est, vt intelligamus vno verbo, cum habere, quod non desit, qui sumtus faciat moderatos, & fructibus, aut vectigalibus suis æqualeis. Itaque si dixisset hoc modo Horatius: nūc autem cū abūdem rebus ad victum, cultumque necessariis: non essem sanus, si versus scriberem: dubitare posset aliquis, vtrum quod Horatius copiis rei familiaris auctus sit, iccirco copiosior, & locupletior, beator denique sit habendus, necne, cū plerumque videamus euenire, vt ditissimus, & copiosissimus quisque, vel idē sit illiberalissimus, parcissimus, ac, pene dicā, egentissimus: vel omnia sua profundat, ac perdat. Huic igitur dubitationi statim occurrens, cū habeam (inquit) ea bona non quæ tangere, aut minuere verear, sed quibus libenter vtar: neque rursus, quæ sumtibus immoderatis exauriam: sed quibus necessarias, aut etiam naturaleis cupiditates expleam: quæ me cucurbitulæ satis expurgare possent, nisi dormire, quàm versus scribere mallē? Od. 1. epod. sic loquitur de se, *haud parauero Quod aut auarus vt Chremes, terra premā: Discinctus aut perdam vt nepos.*

C QVÆ POT. VMOV. SAT. EXPVRG. SICVIÆ] scio in omnibus libris excusis legi *cicuta*: Acronemque, & ceteros cicutam accipere pro elleboro. quod ita absurdum est, vt mirer, & illis venire vniquam in mentem potuisse, & à tot viris doctis, qui Acronem vsque ad hæc tempora secuti sunt, approbatum esse. Nam primum cicuta, quam Græci κωνεῖον vocant, immoderato frigore enecat: vt sat. 1. lib. 2. *Sed mala tollet animum vitiatum melle cicuta:* & Od. 3. epod. *Edit cicutis allium nocentius:* ita vt sit medicamentum pestiferum, non salutare. elleborus autem atram bilem exhaurit. Deinde cicuta non adhibetur à medicis ad purgandum, neque vim habet vllam purgandi: elleborus & habet vim purgandi maximam, & quotidie ad hunc vsum solet adhiberi. Quare neque hæc scriptura vllō modo ferenda est, neque hoc nomen huic loco conuenire potest, meo quidem iudicio. Quid igitur dicendum? alterum, opinor, è duobus, vel cicutas hoc loco significare cucurbitulas, quæ corpori bus admouentur ad vitiosum sanguinem eliciendum: quod mihi verisimile non sit, cū à nemine Latino hæc vox ad hanc rem significandam sit usurpata: vel legendum *sicua*, siue *sicya*: quæ vox Græca est, Galeno, & ceteris medicis Græcis admodum vsitata: quas Latini cucurbitulas, seu cucurbitas appellant. Corn. Celsus lib. 3. cap. 27. *sed ieiuno, cū benè iam concoxerit, cucurbitula quoque sepe dolenti parti admonenda sunt.* de voce autem σικυῖα exstant exempla a quod Plutarch. Galen. Hippocr. Plutarch. *σικυῖα πολυπαραγ. ὡς περ αἱ σικυῖαι πὶ χεῖρεσιν ἐκ τῶν ὀστέων ἐκχυσιν, ἔτω τὰ τῶν πολυπαραγ. μόνων ὥτι τὸς φαιλοπότης λόγος ὀππείμαντι,* id est, *quemadmodum cucurbitula pessimum quicque ex carne, seu ex corpore ducunt:*

A ducunt ita curiosorum aures pessimos quosque sermones attrahunt. Galenus libro de cucurb. οὐκ αὖτε δὲ κατατίνετο τὴν ὑλὴν κενώσαι, ὁ δὲ ὑλὴν κῶσαι, φρεσὶ μοι μὴ μεθεῖναι, ἐμπνεύματα τῶν διασπῶνται, ὁρᾷς αἰσθησάσαι, &c. id est, cucurbita potest materiam exinanire, dolorem sedare, inflammationem minuere, inflationem digerere, appetitiones recuperare, &c. idem ibid. αὖτε τὸν κῶσαι, οὐκ αὖτε δὲ κατατίνετο. Hippocr. de antiq. medicina, δύναται ἡ σικυρία δὲ τὸ ὀδύνην ἔλκεν, καὶ δὲ κατατίνετο, id est, cucurbita vim habet eliciendi, & extrahendi ex carne. Nicander θνητοῖς in extrem. Καὶ μὴ καὶ σικυρία χαλκήρεα λοιγὸν πύλει Προσμάζας, ἵδμε καὶ ἀθρόον αἷμα κενώσεις: id est, Et verò cucurbita area, seu ferrea, graui vulnere admota, venenum, & densum sanguinem, exinanies, seu exhauries. Neque est quòd quemquam moueat, quòd secunda syllaba huius vocis apud Nicandrum corripitur, cùm apud Horatium necessario hæc syllaba debeat esse longa. nam cùm Græci dicant & σικυρία, per u in secunda syllaba, & σικυρία, per diphthogum impropiam, licet eam syllabam in versu vel corripere, vel producere. Solet autem Horatius non solum Græcis loquendi generibus uti, qualia sunt, *ventis debes ludibrium, patiens vocari Caesaris ultor, desine mollium querelarum decipitur laborem, Celsò gaudere*, &c. sed etiam nominibus Græcis: qualia sunt hæc, *diota, amystis, balanus, cichoræum, acinaces*, (quamquam hoc est Persicū potius) *apotheca, cardiacus, lethargicus, lethargus, colyrium melos, epos, elleborus, onyx, pyga, pyrgus, symphonia, persicelis, lachanum, archaici lecti, nomisma*, & pleraque alia. Quo sit, ut facilius adducar ad credendum, eum hic quoque Græco nomine σικυρία, vsum esse, quòd significat cucurbitā, seu cucurbitulam. Hæc igitur erit huius loci sententia. quibus cucurbitis satis expurgari potero: quæ cucurbitæ sanguinem vitiosum ex vniuerso meo corpore exaurire poterunt, nisi melius esse putem dormire, quàm versus scribere? est autem tralatio perpetua à corpore non sano, & corrupto, ad animi (ut ita dicam) insanitatem, qua significat, se parum sanæ mentis merited vsum iri, si nunc, cùm ei bona suppetāt, quibus uti & velit, & possit, versus scribat potius, quàm dormiat. Cùm hæc iam pridē scripsissem, aliquot annis post vir doctissimus Adrian. Turnebus, collega meus, nuper immatura morte nobis & suis omnibus ereptus, lib. 2. cap. 8. Aduersar. scripsit, Horatium aut posuisse hic cicutas pro herbis medicatis, & purgantibus: in quibus omnibus virosus quidam succus inest, & malo medicamento proximus, aut respicientem ad ferulaceos, & cicutis simileis ellebori cauleis, cicutas dixisse, ut intelligamus ex caulium ellebori cicutis, elleborum cicutam ab eo esse appellatum: aut sermone satyrico, & iocoso vsum, elleborum cicutam ad medicamentorum infamiam vocasse, aut venenatam medicamenti speciem pro salutari ioculariter posuisse. Sed ignoscāt mihi Turnebi manes. nihil eorum, quæ ille hæsitans, & dubitans affert probari, aut ferri potest. & miror hæc ei tam absurda, & frigida in mentem vniquam venire potuisse. Nam neque cicuta pro herbis medicatis & purgantibus usurpata sunt vniquam à quoquam Latinorum, neque cicuta pro elleboro, neque spe-

cies pro cōtraria specie poni potest. Quòd autem Scaliger F. putat hoc ita dictū esse ab Horatio, non quòd voluerit morbum suum cicuta expurgari posse, aut non posse, sed augendæ rei causā, ut cūm dicimus, *Totus Oceanus te non abluerit*: quemadmodum Persius dixit, *mascula bilis Intumuit, quam nō exstinxerit vrna cicuta*. nemo enim sanus (inquit ille) dixerit bilem cicuta deijci posse, sed & Horatius & Persius cicuta nomen propter illius violentiam vsurparūt: pace Scaligeri, iuuenis pereruditi, & mihi amicissimi, dixerim, nihil pertinent verba Persij ad hunc Horatij locum. Persius enim cūm bilis magnitudinē significare vellet, cicutam propter eius frigus acerrimum, & violentissimū sumisit, neque solum ita dixit, tātā esse bilem, ut eam cicuta exstinguere non possit, sed ut eam vrna cicuta exstinguere non possit. Hic autem Horatius neque de bile agit, neque utitur verbo exstinguendi: sed primū de scribendi scabie, aut prurigine loquitur: deinde utitur verbo purgandi, non exstinguendi. At cicuta exstinguere fortasse bilem potest: purgare autem nullo modo. at si cicuta ne exstinguere quidem bilem potest, dictum est tamen venustè & ὑπερβολικῶς, *bilem vrna cicuta non exstinxerit*, ad significandam bilis magnitudinem: quòd ad hunc Horatij locum quadrare non potest. Quidam alius item doctus putabat per cicutas, calamos, & cannas significari, quibus veteres non letalia solum, verū etiam salutaria condere solebant, & ex eis sumere medicamentum, & deuorare, seu exsorbere, quemadmodum aiunt Demosthenem venenum ex calamo hausisse. Equidem non negarim, cicutam pro calamis vsurpari, ut apud Virgil. Alexid. *Est mihi disparibus septem compacta cicutis Fistula*. Sed puto veteres solitos esse venenum seruare in calamis in rebus dubijs & aduersis, ut sua voluntate potius, quàm cum cruciatu morerentur, aut in aduersariorum potestatem veniret: eos autem, qui incolumi essent fortuna, quique suis rebus non diffiderent, non puto venenū salutare in cannis seruare, neque ex cannis sorbere consueuisse.

P R E D A N T V R] quasi prædando carpunt, seu rapiunt potius.

T E N D V N T] contendunt, conantur: ut sæpe aliàs.

E X T O R Q U E R E] tribus verbis lectissimis idē penē significantibus vsum est *predari, eripere, extorquere*. significat tamen hoc postremo, se poemata adhuc retinere, neque ea facile sibi adimi posse, quamuis aras cetera abstulerit.

Q U I D F A C I A M V I S ?] quid vis faciam? quid mihi faciendum censet?

D E N I Q U E N O N O M N E S E A D E M M .] sententia est tritissima, quam & Pindarus expressit εἰδ. 1. πῶς καὶ ἐπ' ἐτέροισιν ἐτέρων ἔπος ἐκνίξοι φρένας, id est, namque alij aliis rebus delectantur. Virg. in Alex. *trahit sua quemque voluptas*.

C A R M I N E] heroico, quòd epos appellat sat. 10. lib. 1. *forte epos acer, Vt nemo, Varius ducit*. ex quo epici poëtæ nominantur, qualis Homerus, Antimachus, Apollonius, Ennius, Virgilius. & infra eadē epist. *Carmina compono, hic elegos*. aliàs

Ecc iiiij pro

A pro quouis carmine, ut Od. 14. epod. *Inceptos olim promissum carmen iambos.*

BIONEIS SERMONIBVS] comædiis, comicis versibus, à Bione Aristophanis patre.

ET SALE NIGRO] & salibus amaris, ac mordacibus, quales sunt veteris comædiæ. satyra 10. lib. 1. de Lucillio, *at idem quod sale multo Urbem defricuit, charta laudatur eadem.*

TRES MIHI CONVIVÆ, &c.] pulcherri-
ma similitudine à conuiuiis ducta, qui palato, & gustandi sensu plurimum sepe inter se dissidere solent, iudicij hominum de poetis dissimilitudinem, ac varietatem ostendit.

ACIDVM] acidum, ab acore, aut à verbo acefco ductum est.

PRÆTER CETERA ME] *ἄλλοις*, alia ratio, propter quam scribendis versibus modum constituere debeat, nempe occupationes, & curæ rerum alienarum. hunc versum autem, qui turbato ordine verborum antea inconcinne ita legebatur, *Præter cetera Romæ mène, &c.* ego & veterum lib. auctoritatem secutus, & à Gabriele Faerno admonitus, in suam pristinam concinnitatem restitui. *Præter cetera me Romane, &c.*

SPONSVM] fidei iussum, ut sat. 3. lib. 2. *Prodiderit commissæ fidei, sponsumve negarit.* & sponsor, fidei iussor satyr. 6. lib. 2. *Roma sponsorem me rapis.* & epist. de arte poet. *Et spondere leui propauper.* est autem spondere, iubere sua fide alteri pecuniam credere.

HIC AUDITVM SCRIPTA] criticus enim erat Horatius. epist. de arte poet. *si quid tamen olim scripseris, in Mecæ descendat iudicis aureis, Et patris, & nostras.*

CVBAT HIC IN COLLE QVIRINI] amplificatio à locorum distantia. nam inter collem Quirinalem, & Auentinum intercedunt forum Rom. templum Iouis Feretrij, Capitolium, Palatium. Quirinalis autem dictus à Curetibus, vel à Quirino.

EXTREMO IN AVENTINO] in extrema parte montis Auentini. Auentinum collem alij ab auiibus: alij ab rege Auentino Albano, quod ibi sit sepultus: alij ab aduentu hominum: Varro ab aduectu, quia olim paludibus ab reliquis erat disclusus, dictum putat. Iam quod addit *extremo*, id non temere. Auentinus enim omnium collum est longissimus: à ceteris separatus: duobus verticibus sursum erectus.

INTERVAL. VID. HVM. COMM.] vides intervalla humano more commoda, hoc est non admodum commoda, ut sunt res humanæ, quæ ferè sunt incommodæ potius, quam commodæ.

VERVM PVRE SVNT] sic habent tres cod. Vatic. & Iannoct. Tornes. & vulgati Aldini & Nicot. & Cleric. & Russ. quam scripturam quidam corruperant, & plures supposuerant. sic igitur hunc locum explico. Verum dicet aliquis? Romæ vias esse puras, id est, non impeditas, sed patentibus, & latè explicatas, & vacuas: per quas iter facere meo commodo possim, ita ut nihil mihi impedimento sit, aut obstat, quo minus meditari, & facere versus queam. sic videtur hoc nomine. T. Liuius libr.

24. postero die signis collatis dimicaturum puro, ac patenti campo: ubi sine ullo insidiarum metu vera virtute gereres posset. & Varro lib. 4. de Lingua Lat. loca pura appellat, non ædificata. sic ille *loca in urbe pura, area.* Virg. lib. 12. *Æneid. Sed stirpem Teucrum nullo discrimine sacrum sustulerant, puro ut possent concurrere campo.* Et iurisperiti locum purum appellant; qui neque sacer, neque sanctus, neque religiosus est.

FESTINAT CALIDVS, &c.] respondet superiori illi obiectioni, negatque ita esse.

CALIDVS] avidus: vel laboriosus, & in perfecundo labore pertinax: vel studio incensus. ex quo nata sunt hæc loquendi genera, calere & flagrare studio rei alicuius. epist. superiore: *& calet uno Scribendi studio: & res calet, & calefacere aliquem.* M. Tull. ad Attic. lib. 4. itaque iudicia calent. & Verr. 3. de antea est. *posteaquam satis calere res Rubrio visa est.* Idem pro Plancio. *illud verò crimen de nummis, quos in circo Flamini deprehensos esse dixisti, calui re recenti.* Idem ad Q. Fratr. lib. 3. eodem die Gabinium ad populum luculentè calefecerat Memmius. sic ut Calidio verbum facere pro eo non licuerit, Suet. in August. *forumq. aleatorium calefecimus.* Cæc. ad Cic. lib. 8. epist. *si Parthi vos calefaciunt, nos hic frigore frigesimus.* Idem ad eundem. *Quod tibi supra scripsi, Curionem frigere iam calet.*

REDEMTORE] qui opus faciendum condixit: *ἐργολάβον* vocant Græci. Od. 1. lib. 3. *huc frequens Camenta demittit redemptor Cum famulis operum solutis.*

TORQVET] torquendo attollit, vel ad eum locum, quod opus est, admovent. Nam machinis & saxa ad murorum structuram, & tigna ad tectorum, fastigiorumque contignationem attolluntur, Lucret. lib. 4. *Quippe etenim ventus subtili corpore tenuis Trudit agens magnam magno molimine navim: Et manus una regit quantovis impete euntē, Atq. gubernaculum contorquet quodlibet unum: Multiq. per trochleas, & tympana pondere magno commouet, atq. leui sustollit machina nisu.* M. Tull. Verr. 3. *omnes illæ columnæ, quas dealbatas videtis, machina appositæ, nulla impesæ, deiectæ, ei demq. lapidibus repositæ sunt.* & illud apud Græcos, *ἡδὲ τὸ πύργον*

TRISTIA ROBUSTIS, &c.] id est, in plateis existunt præterea alia turba, clamores, & angustia propter concursum funerum, & plaustrorum, cum hæc funus procedit, illæc plaustra, & vehicula trahuntur. simile illud est sat. 6. lib. 1. *at hic si plaustra ducenta, Concurrentq. foro tria funera.* &c.

LVCTANTVR] tralatio est, ut Od. 1. lib. 1. *Luctantem Icareis fluctibus Africum.* &c. proprie illud epist. ad Aug. *Psallimus, & luctamur Achivis dotius vnctis.*

RABIOSA CANIS] hoc animal omnium ferè est rabie infestissimum. Itaque rabie aiunt morbum esse caninum. Virg. Georg. lib. 3. *Hinc canibus blandis rabies venit.* idem Æn. 7. *Hic subitam canibus rabiem Cocyttia virgo Obijcit, & nota nareis contingit odore.*

LVTVLENTA] sup. epist. 2. lib. 1. vel amicalutofus. Idem de Lucil. sat. 4. lib. 1. videtur eodè nomine.

A ne, *Cum flueret lulentus, erat quod tollere velles.*

I NVNC] ironia est, vt sup. epist. ad Numiciū lib.

.1. *Inunc, argentum, & marmor vetus, arāque, & ar-
teis Suspice.* significat enim his verbis se planē aliud
sentire, quā quod loquitur: proinde ac si ita di-
ceret. fieri omnino non potest, vt in tanta turba,
tantōque strepitu quisquā versus meditari possit.

SCRIPTORVM CHORVS OMNIS, &c.]
poetæ solitudinē, & loca ab arbitris remota que-
runt: vrbeis, & celebritatem fugiūt, sic epist. de ar-
te poet. *secreta petis loca, balnea vitat.*

CONTRACTA] non admodum latis viis
impressa, in angustis posita, angusta, obscura, quæ
vix apparent, quæ difficile est persequi. notant tamē
veteres interpretes aliās legi contracta: quā scri-
pturā ego quoq; reperi in sex libris manuscriptis.

INGENIVM, SIBI QVOD VACVAS,
&c.] huius loci hæc sententia est: si, qui Athenis
in vrbe tranquillissima, & quietissima septem an-
nos in studio litterarū, & philosophiæ versati sunt,
seniūque propemodum ex assidua lectione, &
cura contraxerunt, ita plerumque hebetes, atque
infantes euadunt, vt populo risum moueant: qui
fieri potest, vt ego in vrbe negotiosissima, tot oc-
cupationibus, & curis districtus, versus lyricos
scribam? argumentum est à minori, hoc modo:
ex vrbe quietissima & otiosissima existunt homi-
nes muti, qui tamē insenuerunt libris, neque stre-
pitu, aut turba, aut occupationibus impediti fue-
runt, quo minus scriberent: quanto magis ex vr-
be Roma? vel quanto difficilius est in vrbe Roma
versus scribere? Urbanē autem & satyrice signifi-
cat, interdum immoderatum studium, & immodi-
cam librorum lectionem efficere homines ridicu-
los atque hebetes.

INSENVITQVE LIBRIS, ET CVRIS]
sic epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *Immoritur studiis, &
amore senescit habendi.* Insevit libris autem, id est,
ex librorum lectione senium contraxit.

STATVA TACITVRNIVS EXIT] signifi-
catōr *παρρησία*, immoderato, & intempestiuo studio
ingenium obtundi potius, quā acui. Prouerbij
speciem gerit. Itaque suprà sat. 5. lib. 2. *Infantes st-
tuas dixit.*

RISV POPVLVM QVATIT] omnibus ri-
sum excitat maximum. risum *συγχεσίων* vocāt Græ-
ci, qui ita multus erumpit, vt totū corpus cōcutiat.

DIGNER?] dignum esse putem connectere
verba sonum lyre motura, id est, carmina ad ly-
ram canenda?

CONSULTI] iurisperiti lib. de arte poet.
consultus iuris, & actor *Causarum* mediocris Od. 34.
lib. 1. *Infantis dum sapientia Consultus erro.*

GRACCHVS VT HICILLI FORET,
&c.] id est, vt iurisperitus fratrem suum orato-
rem, Gracchum appellaret: orator iurisperi-
tum, Mucium Scæuulam saluaret. De Mucio sic
M. Tull. de claris orat. *Mucius autem augur, quod
pro se opus erat, ipse dicebat, vt de pecuniis repetundis
contra T. Albucium is oratorum in numero non fuit:
iuris civilis intelligentia, atque omni prudentia genere
prestitit.* ibidem de Ti. Graccho, *Vinā in Ti. Grac-*

cho, *Caioq; Carbone talis mens ad Remp. bene geren-
dam fuisset, quale ingenium ad bene dicendū fuit.* pro-
fecto nemo his viris gloria praestitisset. Hi igitur fratres
(vt innuit Horat.) mutuo testimonium dabant.

CARMINA COMPONO] *ἐπη.* loquitur autē
Horatius non de se: sed de stultis, & nimium sua
mirantibus poetis, sub sua tamen persona, vt mi-
nore inuidia alios reprehendar, cū ne sibi quidē
parcere videatur: vt epist. ad Aug. *Multa quidem
nobis facimus mala sepe poeta.*

CÆLATVM QVE NOV. MVS. OP.] *ὑπερ-
βολικός, & εἰρωνικός* dictum: quasi à nouem Musis
excultum, atque elaboratum.

QVANTO MOLIM.] quāto apparatu, quāto
operosē. moliuntur enim, qui quippiam magno
labore conantur: vt lib. de arte poet. *Oppida cepe-
runt moliri.* & Od. 1. lib. 3. *Cur inuidendis postibus,
& nouo Sublime ritu moliar atrium?* sententia huius
loci hæc est, Primū hoc vide, quā superbē, quan-
to cum apparatu circūspiciamus bibliothecam
ab Augusto propter ædem Apollinis exstructam,
nobis videlicet assentantes, & ita persuasum ha-
bentes, nisi nostri libri in eam deferantur, à poetis
Latinis vacuam futuram.

ÆDEM] ædem Apollinis, & bibliothecam ei
adiunctam, Musis cōsecratam ab Augusto, in qua
recitabantur noua poemata Latina, vt sat. 10. lib.
1. *hæc ego ludo, Quæ nec in æde sonent certantia iudice
Tarpa, &c.*

VACAS] ita legendum, & ita scriptum est in
cod. Iann. Faern. omnibus Vatic. & Torn. Cleric.
Nicot. Russard. *si fortē vacas* autē valet, si fortē va-
cuus es, si nihil habes, quod agas.

ET PROCVL AVDI, QVID FERAT,
&c.] & audi è loco longinquo, quid hi poetæ, qui
sua poemata in bibliotheca Apollinis, & æde Mu-
sarum recitant, & locari volunt, noui proferant: &
quamobrem coronam sibi lauream deposcant. *pro-
culdixit*, quia Lollius longē ab eo aberat.

CÆDIMVR, ET TOTID. PLAG. &c.]
id est, aureis nostras præbemus scriptis alienis
audiendis: nos vicissim alienas aureis nostris poe-
matis recitandis obtundimus, atque enecamus.
ducta est similitudo a Samnitibus, id est, gladi-
atoribus sic appellatis à Samnitibus illis, qui diu
incipiti Marte cum Romanis bella gesserunt, vt
testatur T. Liuius sub finem lib. 9. *Et Romani qui-
dem ad honorem Deū in signibus armis hostium vti
sunt: Campani ab superbia, & odio Samnitium, gla-
diatores, quod spectaculum inter epulas erat, eo ornati
armarunt, Samnitiumque nomine appellarunt.* Alij
à Samnitium armatura dictos putāt. Erant porro
hi gladiatores, lenti, & componebantur cum pro-
uocatoribus. Quemadmodum igitur gladiatores
cum interdum totum diem digladiati fuerint,
discedunt ad extremum incolumes, atque inte-
gri: sic cū ego illius scripta audierim, & lauda-
rim, vel leuiter, & dicis causa reprehenderim: &
ille vicissim mea: recitatione vsque ad vesperam
producta, atque extracta, discedimus vterque al-
ter alterius iudicio, ac suffragio, magni, ac præ-
stantes poetæ declarati. Samnites autem gladi-
atorum

A torum genus fuisse, etiam ex M. Tull. intelligere licet, lib. Tuscul. 2. *Quis mediocris gladiator ingemuit? quis vultum mutauit umquam? quis non modo stetit, verum etiam decubuit turpiter? quis cum decubisset, ferrum recipere iussus, collū contraxit? tantum exercitatio, meditatio, consuetudo valet. Ergo hoc poterit Samnis spurcus homo, vita illa digna, locoque? &c.* & de orat. lib. 2. *Atque eiusmodi illa prolusio debet esse, non ut Samnitium, qui vibrant hastas ante pugnam, quibus in pugnando nihil utuntur, sed ut ipsis sententiis, quibus proluserunt, vel pugnare possint, &c.* 3. ex Lucillio, *quamuis bonus ipse Samnis in ludo, ac rudibus cuius satis asper.*

SUB LUMINA PRIMA] ad vesperam, ut sat. 6. lib. 2. iusserit ad se Macenas serum sub lumina prima venire. lumina igitur hoc loco intellige, lucernarū, ut Od. 6. li. 3. *Cui donet impermissa raptum Gaudio luminibus remotis.* sic Lucret. lib. 3. *Quin etiam nocturna tibi, terrestria quæ sunt Lumina pendentes hychni,* &c. Idem lib. 6. numero singulari, *Nocturnumque, recens exstinctum lumen.* sic & Hor. epist. 1. lib. 1. *si non Posces ante diem librum cum lumine.*

B **DISCEDO ALCÆVS PUNCTO**, &c.] ita discedimus, ut ego illius suffragio par Alcæo: ille meo, cum Callimacho conferendus esse dicatur: quod si Callimachi nomine contentus non est, sit Mimnermus, id est, appellatur, & salutatur à me Mimnermus. de Mimnermo vide suprā annot. ad epist. 6. lib. 1.

OPTIVO] quod ipse optauerit, atque elegerit. **CRESKIT**] fit maior, ornatio, & clarior.

MVLTA FERO, VT PLACEM, &c.] Cum scribo (inquit Horat.) & cum versus meos necesse habeo recitare, populique beneuolentiam, ac suffragium aucupari, multas molestias exorbeo, multasque poetarum ineptias deuoro, ne eos irritem, atque offendam: cum idem ad meredij, cumque insanire, hoc est, versus scribere desij, liberum est mihi meas aureis poetis sua scripta recitantibus obturare.

IRRITABILE] iracundum, ὀργισμον, quod facile ad iram impellitur.

C **MENTE RECEPTE**] cum respui, cum ad sanitatem reuersus sum.

OBTUREM] sine interrogationis nota legendum. obturē igitur, hoc est, obturare ausim, liceat mihi obturare impunē.

SE VENERANTVR] se ipsi ita magnificiūt, ut sibi diuini poetæ videantur.

VLTRO] non expectantes dum ab aliis laudentur.

QVICQVID SCRIPSERE, BEATI] id est, suis omnibus scriptis, qualiacumque sint, sibi satis facientes. sibi que placentes, εὐχάρστης, ut cum ita loquimur, forte sua beatus. & epistola ad Loll. 2. lib. 1. *beatus enim iam Cum pulchris tunicis sumet noua consilia, & spes.* Catul. de Suffeno. *neque idem umquam Aque est beatus, ac poema cum scribit.* & epist. ad August. *Agricola prisci fortis paruog, beati.*

ANIMVM CENSORIS SVMET HONESTI] id est, ipse sese in sua scripta censorem præbebit, suaque esse obliuiscetur: sua scripta notabit tā-

quam censor.

AVDEBIT] id est, inducet animum: non dubitabit: quasi magnum quiddam & arduum sit, hoc facere inquit Porph. quale illud Virgilij est, *Audo hospos contemnere opes.*

QVÆCVQVE PAR. SPLEND. HAB. &c.] verba humilia, seu fordida, atque inquinata: seu parum splendida, parumue illustria.

SINE POND.] id est, leuia. epist. de arte poet. *Fabula nullius Veneris, sine pondere, & arte.*

QVAMVIS INVITA REC.] id est, quamuis ei ita placeant, & cara sint, ut ea ægrè, grauatéque suo loco moueat.

ET VERS. ADH. INTRA PEN. V.] id est, & quāuis sint adhuc domi, penitus abdita, neque dum in lucem prolata, neque diuulgata. Solent enim nobis mirum in modum nostra, & domestica placere: malumusque aliena reprehendere, & corrigere, quā domi nostræ nata. In templo Vestæ, quam *ἑστία* nominant Græci, seruabatur ignis æternus Romæ. Iam cum Vestā præsit focus, & cum suum quæque domus focum habeat, sequitur, ut suam quisque domi suæ Vestam habeat, id est, Larem. notum Græcorum prouerbium est, *ἀπ' ἑστίας ἀρχεται*, id est, à Vestā, seu à Lare incipere: quod significat à se, & à suis initium facere. Vtitur & Plato in Eutyphrone, his verbis, *ἀπ' ἑστίας ἀρχεται ὁ νοῦς*, id est, *planè videtur mihi à Vestā, seu à Lare ledende ciuitatis initium capere, qui tibi iniuriā facere conetur.* Turnebus sic explicat: & quāuis non debeant attingi nec loco moueri, quasi sanctitate loci tuta, munita, ac defensa. Nam è templo & penetrali Vestæ non licebat quemquā extrahere. adde quod supplices, qui ad Vestam supplicabant, locum supplicandi sanctissimum, repellere, ac reiicere nefas erat.

OBSCVRATA DIV POPVLO] id est, prisca, antiqua, & iccirco inusitata, atque ab usu quotidiani sermonis iam diu intermissa, quæ (ut ait M. Tull. lib. 3. de orat. ad Q. fr.) *poetarum licentia sunt liberiora, quā nostra.*

BONVS ERVET] bonus, id est, benignus, & liberalis: benignitate ductus. est enim benigni, ac liberalis hominis, quæ sunt ignota, ac penitus abdita, in lucem proferre, & cum omnibus communicare. *eruet* autem, id est, è tenebris & situ efferet, atque extrahet.

PROFERET] sic de arte poet. *& nouarum Nomina protulerit.*

ASCISCET] id est, noua verba cudet, & finget. in epist. de arte poet. *si forte necesse est Indiciis monstrare recentibus abdita rerum: Fingere cincturi non exaudita Cethegis Continget,* &c.

QVÆ GENITOR PRODVX.] quæ genuerit vsus, *Quem penes arbitrium est, & ius, & norma loquendi.* idcirco genitorem dixit: id est, quasi parentem, & procuratorē vocabulorū. Frustra enim noua verba cuduntur, nisi vsus comprobaret.

VEHEMENS] anapæstum posuit pro spondeo, aut dactylo. sic Virg. Georg. 1. *Fluniorum rex Eridanus.* & Lucret. lib. 2. *Nam tibi vehementer no-*

A *nares molitur ad aureis Accidere.* & Homer. *ἰλ. γ. Βορέης, καὶ ζέφυρος, πῶτε Θρήκηθεν ἄητον.* & *ἰλ. ι. Στὰς ἀπ' ἀνέμου θεοῦ πυρὴς δοιοῖς, ἢ ἐξ ἑνὶ ἀνέμοιοι Βορέη καὶ ζέφυρῳ.* vel legendum *uemens.* ut alij malunt, quemadmodum prendo, rependo. vehementem vltum dixit, quia magnopere valet ad auctoritatem verbis, & sermoni comparandam: epist. ad Pison. *Quem penes, &c.* ut supra.

BEABIT] ditabit, augebit: ex quo beati dicuntur diuites.

LUXURIANTIA COMPESCET] quæ redundant, amputabit, limabit, circumcidet, coarcebit. idem de art. poet. *ambitiosa recidet Ornamenta.*

SANO LÆV. CVLTV] ita poliet, & læuia reddet, quæ sunt nimis aspera, ut tamen hic cultus, eaque perpolitio non detrahat eis nervos, & sanitatē. nam, ut idem ait epist. ad Pison. princ. *scētantem læuia nervi Deficiunt.* Est autem tralatio perpetua à corpore animato, ad carmen, seu poema.

LVIDENTIS SPECIEM DABIT, &c.] speciem (inquit Horat.) præ se feret hominis parum laboriosè scribentis, ita ut, qui legat, speret se eodem modo scripturum: verum tamen & ille multum in scribendo studij, atque operæ ponet, & quisque cum æmulabitur, cum experiri cæperit, inanem operam sumet. Non admodum ab his discrepant illa, quæ sunt in epist. de arte poet. *Ex noto sit etum carmen sequar, ut sibi quis speret idem, sudet multum, frustra que laboret.* sic propemodum M. Tul. scribit de eo oratore, quem summum appellat. *summissus est, & humilis, consuetudinem imitans, ab indifertis re plus, quam opinione differens. Itaque, eū qui audiunt, quamvis ipsi infantes sint, tamen illo modo confidunt se posse dicere.* Nam subtilitas imitabilis quidem illa videtur esse existimanti: sed nihil est experienti minus. sic Isocr. in Panath. *ἡ γὰρ μὲν τις ἡδὴ πολλὰς ἔχουσι ἀρμόττειν ἕκ ἐκείνων τὸν τρόπον λέγειν, ἀλλ', ὡς ἀπαντες μὲν ἀνελπίστια, ἢ βυλὴ θεῶν, ἢ δέ τις δ' ἀνδρῶν θεῶν ῥαδίως πλὴν τῶν ποιεῖν ἐθέλοντων, καὶ σφόδρα παροτρύνων τὸν νοῦν.* id est, existimo, iis, qui iam canescere cæperunt, conuenire non illo modo dicere, sed ita, ut omnes quidem sperauerint, aut voluerint, nemo autem facile possit, præter eos, qui laborem suscipere volunt, quiq; vehementer animum ad eam rem attendunt.

ET TORQUEBITVR] id est, & quamvis ludere, & iocari, & alias res agere videatur, multam diligentiam tamen in scribendo adhibebit, multumque laboris insuet.

NVNC SATYR. NVNC AGR. CYCL. M.] saltare satyrum, saltare Cyclopa dicimus Latine. sic fat. *γ. li. i. Pastorem saltaret uti Cyclopa rogabat.* quia autem qui saltant, mouetur, eadem ratione moueri Cyclopa dixit. Quod autem alij quidam notarunt tale esse, quale illud Græcorum, *κινεῖται κίνησις* id est, moueri motum: & moueri Cyclopa, dictum volunt, quasi moueri Cyclopis motum: & saltare Cyclopa, pro eo quod est saltare Cyclopis saltationem, non placet. Saltantem Cyclopa inducit Euripides, seu Aristius, quem ceteri sunt imitari. Theocrit. *θαλασσίοις. Αἰετὶ πᾶ τήνον τὸν ποιμένα τὸν ποτ' Ἀνάπτω, τὸν κράτερον Πολύφημον, ὡς ὄρεσι λᾶας ἐβαλλε, Τεῖον ἔκταρ' ἐπέσει κατ' αὐλῆα ποσὶ χορεῖσσαι.*

PRÆTVL. SCRIPTOR DELIR. &c.] dicuntur hæc ex persona poetarum sibi plus æquo tribuentium, suæque scripta supra modum amantium, ac laudantium, qualis est ille apud Catull. Suffenus. Prætulerim igitur (inquit Horat.) id est, malim esse poeta ineptus, & indoctus, modò mihi mea scripta placeant, quàm, cum sim optimus, ac præstantissimus, de meis scriptis morosè, ac fastidiosè iudicare, eaque planè improbare.

FALLANT] lateant, ignota sint: quod annotauimus supra.

QVAM SAPERE, ET RINGI] ringi dicuntur canes, cum irritati rictum diducunt, quasi latraturi, aut morsuri. transfertur ad eos, qui taciti stomachantur, & qui vultu hilaritatem simulant, cum animo, & intimis sensibus angantur, sibi que ipsi magnopere displiceant. Plaut. Capt. *Nec canem quidem irritatam voluit quisquam imitari: Saltem si non arriherent, dentes ut restringerent.* M. Tull. ep. ad Attic. lib. 4. *Et si subringentur, qui villam me molestè ferunt habere, qua Catuli fuerat.* Terent. Phor. *Ille ringitur, tu rideas.* hæc verba igitur, *Quam sapere & ringi.* hoc valent. Quàm optimus quidem poeta esse, sed tamen mihi ipse displicere.

FVIT HAVD IGNOB. ARG. QVI SE CR.] immò hic fuit Abydi, ut tradit Aristoteles in commentario de rebus admirabilibus si modò auctore eius est Aristoteles. Verum tamen quisquis auctor sit, eius hæc verba sunt. *λέγεται δὲ πινὰ ἐν Ἀβύδῳ ὡς ἀνὴρ λατρεῖ τῇ διανοίᾳ, καὶ εἰς τὸ θεᾶσθαι ἐρχόμενον, ὅτι πολλὰς ἡμέρας θεωρεῖν, ὡς ὑποκρινόμενον πινὰν, καὶ ὅτι σωματίζεσθαι, καὶ ὡς κατὰ τὴν ἀρετὴν, ἔχουσιν ἐκείνων αὐτῶν χεῖρον ἡδίστα θεωρεῖσθαι.* id est, aiunt quendam Abydi mente captum fuisse, & in theatrum euntem multos dies spectare, tanquam aliqui in eo actores essent, & applaudere solitum esse: qui posteaquam respuit, dixit, totum illud tempus, quo mentis non erat sua iucundissimè tractatum esse. Lucianus autem in libello, *πῶς δὲ ἰσοεῖας συγγράφειν*, Abderitis huiusmodi ferè morbum quondam accidisse scribit. & Athenæus lib. 12. narrat, Thrasylum quendam Axoneum ab atrabili ita fuisse affectum, ut existimaret naueis omneis, quæ in Pyraeum appellerentur, suas esse, quamdiuque eo morbo laborarit, iucundissimè vixisse: posteaquam autem opera medici sanus factus fuerit, dixisse numquam sibi in tota vitâ melius fuisse, quàm cum insanus esset. Ita Horatius significat, errorem mentis nobis iucundum esse.

BONVS SANE VICINVS] notum illud Hesiodi *Πῆμα κακὸς γείτων, ὅσον γ' ἀγαθὸς μέγ' ὄνησις.* id est, malum est malus vicinus, ut bonus, magna utilitas. Idem poeta vicinos ait ad oportunitates, & utilitates nostras propinquis esse paratiores. *Γείτονες ἀζωνοὶ ἐκείνοι, ὥσπερ το δὲ πῆποι.* id est Vicini discincti venerunt: propinqui autem se accinxerunt. Pindarus item Nem. *ἑδ' ἔδωκετ' maximam utilitatē afferre vicinum, si sit idem m& amicus,* his verbis, *εἰ δὲ δύναιται ἀνδρὸς ἀνὴρ, τί φαιμέν καὶ γείτον' ἔμμεν ἰὼν φιλοῦσθαι ἀπνεῖ γείτονι, χάριμα πάντων ἐπ' αἰῶνα.* i. si autē vir viro eget quid dicamus vicinū esse vicino, qui attento animo diligat? gaudium cum aliis omnibus conferendū. contra, si sit idem inimicus, & malus. Plaut. in Mercat.

Nunc

A **MANCIAT]** ita propria efficit, quasi sint manu capta: ex quo *usucapere* dicimur, quod *usu* nostrum fecimus: & *usucapta* à iuriconsultis appellantur, *usu* quæ sita. hinc *usucapionis* nomen.

OCCAT] M. Tull. in Catone, quid sit occatio, declarat his verbis, *Terra cum gremio mollito, ac sub acto, semen sparsum excepit, primum id occecatatum cohibet, ex quo occatio, quæ hoc efficit, nominata est.* Festus, *Occare, & occatorem* Verrius putat dictum ab occadendo quod cadat grandæis glebas terra: cum Cicero venustissime dicat, ab obcecando fruges satas, esse appellatum. Plaut. Capt. *Nam semper occant prius, quam sarriunt, rustici.*

TRECENTIS NUMMIS. MILLIB.] sex coronatorum nostratum millibus: vel ut alij, septingentis millibus, & quingentis.

QUAMVIS ALITER PUTAT] putat enim, se suis fructibus aliud emtis. Nam quamvis, quæ emimus, nostra sint, sic tamen distinguere solemus, hi fructus mei sunt, illi sunt emti: & Horat. Od. 2. epod. *dapes inemtis appellat, quæ domi nostræ, & in nostro fundo natae sunt, non aliunde petita.*

SED VOCAT VSQUE SVVM] id est, sed id suum appellat, quod usque eò pertinet, ac pater, quæ populus applantata, id est, viti maritata certis limitibus agrum vicini distinxit à suo, ipsumque omni sollicitudine, ac periculo litium liberauit. sic Catullus per arbores asitas, populos & similes arbores, quæ vitibus maritantur, significat in Manlij & Iulæ epichalam. *Lenta quin velut assitas Vitis implicat arbores, Implicabitur in tuum Complexum.* quæ sunt obseruata à Turnebo. huc pertinet illud ex Od. 2. epod. *Altas maritat populos.*

REFUGIT] libri aliquot manuscripti. habent, *refigit.*

TANQUAM SIT PROPRIUM] refellit hoc Horatius à definitione, hoc modo, *Proprium est id, quod nunquam nobis eripere potest, & quod perpetuo retinere licet.* sed fundi, & possessiones puncto temporis à nobis abalienantur: non igitur pos sunt ea res verè propriæ cuiusquam dici. *Proprium autem, idem valere plerumque, quod perpetuum, aut certe diuturnum, ex probatis linguæ Latinæ auctoribus intelligere licet.* Terent. Andr. *ego vitam Deorum propterea sempiternam esse arbitror, Quod voluptates eorum propriæ sunt.* ibidem supra, *Nihilne esse proprium cuiquam?* idem in Phorm. *abduxi mulierem: curavi, propriam eam Phœdriam ut poteretur: nam emissa est manus.* Plaut. Mostell. *si tibi acceptum est illud fore unicum tibi sempiternum, Atque illum amatorem tibi proprium futurum in vita: soligerandum censo morem.* Idem Mercat. *satin est, ut quicquid agere cepti, Proprium nequit mihi euenire, quod cupio?* ita mihi mala res aliqua obijcitur, bonumque meum consilium opprimit. M. Tull. pro Ros. Amer. tria prædia vel nobilissima Capitori propria traduntur. Idem post redit in senatu, quod verè dixerat, si illud de duobus consulibus, quod ante in repub. non fuerat, peremne, ac proprium manere potuisset. Virg. in Melib. 10, *si proprium hoc fuerit, leui de marmore tota Punico stabis suras emincta cothurno.* Attius Armor. iudicio, *Nam non facile, sine deum opera, propria hu-*

mana sunt bona. Lucil. lib. 17. satyr. *Cetera contemnit, & in usura omnia ponit Non magna; proprium verò nil neminem habere.* Virg. lib. 6. Æneid. *propria hæc si dona fuissent.* Horat. sat. 2. lib. 2. *Nunc ager Vmbreni sub nomine, nuper Ofelli Dictus, erit nulli proprius.* Idem sat. 6. lib. 2. *nihil amplius opto, Maia nate, nisi ut propria hæc mihi munera faxis.* & Od. 2. lib. 2. *regnum, & diadema tutum Deferens uni, propriamque laurum.* quicquam autem, non cuiquam legendum est: & ita scriptum est in omnibus ferè lib. manuscriptis. *non propria hæc, sed uerè sua.* Nep. in Thraf. **PUNCTO QUOD MOBILIS HORÆ]** non dixit puncto temporis, sed puncto horæ, ut summam temporis breuitatem significet. sic Lucr. dixit punctum diei, lib. 4. *hæc puncto cernuntur lapsæ diei Per totum calispatium diffundere sese.*

NUNC PRECE, NUNC PRETIO, &c.] quattuor alienationum genera hoc loco enumerat. Prece autem mutari dominium (liceat mihi hoc verbo uti) intellige, non si quis precario possideat. ea enim possessio dominium non transfert: sed si quis aliquid ab altero precibus impetrarit: quod genus donatio appellatur: quamquæ, quod precibus emtum est, carissimè constare dici solet. alterum genus est emtio. sequitur deinceps vis. quæ quamvis à iure plurimum absit, neque dominium in eum, qui vim adhibuerit, ab eo, cui vis illata sit, transferat, tantisper dum leges valent: tamen, cum ab aliquo potentiore oppressa libertas est, neque æquo iure inter ciueis uiuitur, difficile est possessiones iniustas, legibus, & iure coercere, veròque dominos vi spoliatos, ac de sua possessione deiectos in integrum restituere. Iam verò si ea vis ab hoste sit illata, non dubium est, quin, quemadmodum, capita libera, quæ in hostium potestate venerint, libertatem amittunt: ita & res à prioribus dominis bello subactis, ac superatis, ad victores transferantur. quartum genus est vltima voluntas, per quam dominium heredi, aut legatario quaeritur. ad hunc locum pertinent ea, quæ sunt sat. 2. lib. 2. *Nam propria telluris herum natura neque illum, Nec me, nec quemquam statuit. nos expulit ille: illum aut nequities, aut vafri inscitia iuris: Postremo expellet certè vinacior heres.* exstat epigramma in libr. epigram. Græcorum, quod hanc dominiorum commutationem, rerumque possessionum mobilitatem, ac volubilitatem elegantissimè exprimit: quod si ascripsero, nihil fortasse videbor à meo munere alienum fecisse. *Ἀρχὸς Ἀρχιμενίδης γὰρ μέν ποτ' ἐν τῷ δὲ Μενίππῳ, καὶ πάλιν ἐξ ἐτέρου βήσται εἰς ἐπὶ πόν. καὶ ἴδρ' ἐκείνους ἔχοντάς ποτ' ὦπ' ἐπ' ἐπὶ πόν. καὶ πάλιν ἐπὶ πόν. Οἵ τ' αὖτε εἰμὶ δ' ὅλως ἔδενός, ἀλλὰ νῦν. quos versus sic verti, Fundus Achaemenida fueram olim, nuncq; Menippi. Ex aliòque alium transferar in dominum. Hic proprium nunc me esse putat: quondam ille putabat. Sed sum fortuna denique, non hominum. Ad hunc locum pertinet, quod est in orat. pro Cornel. Balbo, *Prædiorum nullam esse gentem: emtionibus ea solere sape ad alienos homines, sape ad infimos, non legibus, tanquam tutelæ, peruenire.* sic Euripid. Phœniss. *Οὐ πὶ τὰ χεῖρα τ' ἰδὶα κέκλυται βροτῶν. τὰ δ' ἐδωδ' ἔχοντες, ὅττι μελὴ μὲν ἀ' ὅττι δὲ χεῖρας, αὐτὰ ἀφαιρουμένων πάλιν ὁ δ' ὅλως, ὁ βέβαιος, ἀλλ' ἐφήμερος.* id est,*

F ff Nequa

A Nequaquam proprias pecunias possident mortales: Sed bona deorum habentes, ea procuramus, & administramus: Et cum opus habent, ea repetunt & adimunt. Diuitiæ porro non sunt stabiles, sed diurnæ.

ET HERES HEREDEM ALT. VEL. VNDA S. V.] id est, & heres alterius heredi succedit, vt vnda vnda. heres heredem alterius statim excipit, vt fluctus fluctum.

QVID VICI PROSVNT,] Gul. Canterus, vir doctus, putat legendum, *Quid vites prosunt, &c.* Sed reclamant codices omnes. quod tamen non me admodum moueret, nisi viderem lectionem receptam ferri posse. M. Tull. epist. lib. 15. *Quod ad me mea Terentia scribis, te vicum venditurum: quid, obsecro te, me miserum, quid futurum est?*

SALTIBVS] saltus hoc loco campi est spatium, muro septum. Virg. Georg. 3. *Saltibus in vacuis pascent, & plena secundum Flumina.*

SI METIT ORCVS, &c.] id est, si clavis & ignobilibus, si magnis & humilibus moriendum est? *metit*, aufert, delet, perimit: *trahatio* est. sic ferè Euripides Phœnissis locutus est. *τίς δ' ἀνθρώπων ἔστιν οὗτος;* quem locum sic vertit Cic. Tusc. quæst. lib. 3. *tum vita omnibus Metenda, ut fruges: sic inbet necessitas.* Itaque Græci poetæ *θάνατον* appellant *monitum*, id est, ad omnes, & omnia similiter euntem.

NON EXORABILIS AVRO] sic suprâ Od. 18. lib. 2. *nec satelles Orci Callidum Prometheus Reguexit auro capius.* & Od. 3. eiusd. lib. *Victima nil mi ferantis Orci.* Virgil. Georg. 4. *Nesciâque humanis precibus mansuescere corda.* Orcum autem ab antiquis Vrgum esse appellatum, quod is Deus nos maximè vrgueat, dicebat Verrius, vt refert Festus. Eundem etiam Summanum dicebant, quasi manium deum sub terra regnantem: qui quia omnia metit, & rapit, iccirco Plautus in Curculione verbum summanare à se factum vsurpauit pro auiderape-re, & tollere. Sic Plautus, *Quia vestimenta ubi obdormiuit ebrius summano, ob eam rem me omnes summanum vocant.*

C TYRRHENA SIGILLA] parua signa ex Etruria.

GETVLO MVRICE] Pomp. Mela, *Nigritarum, Getulorumque passim vagantium ne litora quidem infacunda sunt purpura, & murice efficacissimis ad tingendum: & ubique, quæ tinxere, clarissima.* Horatius sup. Od. 12. epod. *Muricibus Tyrys iterata vellera lana Cui properabantur?*

CVR ALTER FRATRVM, &c.] Primum indicat, ita dissimilia esse hominum ingenia, vt ex duobus geminis fratribus alter sit ignauus, iners, sumtuosus, & voluptarius: alter ad rem attentus, parcus, industrius, & in labore perferendo assiduus, ac pertinax: deinde huius varietatis causam Genio assignat: vel certè se non admodum laborare vt sciat, significat. sic autem verbo *cessandi* vsus est epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *Et properare loco, & cessare, & querere, & vti.*

VNGVI] id est, vngi. sic autem reperi scriptum in XI. cod. antiquis. scribebant enim sic ferè hoc verbum veteres. Lucret. lib. 4. *post eisq. superbos Vn-*

gnit amaracino. Cic. ad Attic. lib. 9. *Nā vt tibi ambulandum, vnguendum: sic mihi dormiendum.*

PALMETIS PINGVIBVS] palmetum, locus palmis confitus, quemadmodum myrtetum, myrtis: quercetum, quercubus: salictum, seu salicetum, salicibus, &c. fuit autè hic Herodes rex Syriæ, vbi magna palmarum copia est. sententia huius loci hæc est: scit Genius quid sit, quamobrem alter ex fratribus malit cessare, id est, nihil agere, & feriari, animo obsequi, & vnguentis nitere, quam omnia Syriæ palmeta possidere.

ALTER DIVES] Herodes, cessatoris illius, & luxuriosi frater.

IMPORTVNVS] qui numquam conquiescit: qui nullum intermittit tempus, quin rei augendæ studeat: in suo negotio gerendo pertinax.

SILVESTREM FLAMMIS, ET FERRO M. AGR.] agrum incultum, ac sterilem, fruticibus, & arboribus infelicibus partim succis, partim incensis, fertilem reddat. Virg. quoque igneis ad agrorum culturam pertinere docet Georgic. 1. *Sape etiam sterileis incendere profuit agros, Atq. leuè stipulam crepitantibus urere flammis,* idem, seu quis alius auctor Etnæ. *Torquetur flamma terra, ferroq. domantur.* Nonnulli libri veteres habent *aruum*.

ET FERRO] securi, qua succindantur arbores, seu poti⁹ vomere, quo ager subigatur, atq. aretur.

MITIGET] domet, mitem efficiat, qui erat ferus, & siluestris.

GENIVS] Festus Pompeius scribit *Genium appellatum esse Deum, qui vim rerum genendarum, seu gignendarum obtineret:* (sic enim censo legendum apud Fest.) Aufustius item (vt ille refert) ait *Geniū deorum esse filium, hominum parentem, nempe ex quo homines gignuntur.* Pindarus Olympiad. eisd. 17. videtur eum *δαίμονα γενέθλιον* appellare, quem Latini Genium nominant: qui quidem Socratis, ac Platonis sententia simul cum homine nascitur, atque occidit. Iam verò quis tā in litteris hospes est, vt de Socratis dæmonio non audierit: quod eum ad agendum impelleret numquam: ab eo autem, quod agere cogitabat, sæpe reuocaret? Sosipater lib. 1. sic definit Genium, *Genius, ἡ πόσις ἐκείνου:* id est, for- **E** tuna cuiusque. Postremò Menander ait suum cuique nascenti Genium agnasci, eundemque homini vsque ad extremum spiritum apparere, ac præstò esse.

NATALE COMES Q. T. A.] qui comes nobis adiunctus astrum, quod nos nascente is aspiciat, regit ac moderatur. Iccirco natali die colebatur, & Deus natalis appellabatur. Persius. *Funde merum Genio.* Tibull. *At tu natalis quoniam deus omnia sentis, Annue.*

NATVRÆ DEVS HVMANÆ] sic appellatur Genius. Quin etiam simpliciter *natura deus*, non addita voce *humana*. Plaut. Menæchm. *Nunc ipso natura deo, mihi responde, Adolefcens.* dicitur & generis nostri parens à Laberio, vt refert Nonius in voce Genius.

MORTALIS IN VNVM QVODQVE CAPVT] qui vnoquoque nostrum mortuo, moritur.

VVLTV MV TABILIS] varius, ac multiplex. videtur innuere, tantam in singulorum hominum

A minum moribus, & fortuna varietatem, ac mobilitatem ab ipsius Genij mutabilitate gigni. Plato quidem hominem vocat *ζῷον ἐκ φύσεως*. vel hoc tantum dicit, suum cuique esse Genium aliis dissimilem.

ALBUS, ET ATER] bonus, & malus: benignus, ac malignus: commodus, & incommodus. Catull. in Cæf. *Nec scire utrum sis albus, an ater homo*. Talis erat Genius ille Bruti, cui sese conspiciendum obtulit paullo antequam signa conferrentur, & infelix illud praelium committeretur ad Philippos. Narrat enim Plutarchus, & item alij, cum Brutus in attentissima cogitatione defixus esset, visam ei esse speciem quandam horribilis & inusitati corporis, cubiculum, in quo cubabat ille, ingredi: quæ cum tacita ei astaret, Brutum quidem ex ea querere ausum, quis esset homo, aut quis deus: quid venisset, & quid sibi vellet: illam verò respondisse, ego sum, Brute, tuus malus Genius: me autè hodie videbis ad Philippos: Brutum autem non perturbatum ei retulisse, videbo. Ita suum quisque bonum habet Genium, & malum.

B VTAR, ET EX M.] semper vsum bonorum partorum commendat Horat. nimiam autem parsimoniam reprehendit, exagitat, ac detestatur. sat. 3. lib. 2. *Si quis emat citharas, emtas comportet in vinum Nec studio cithara, nec Musæ deditus ulli, &c.* adde versus aliquot, qui deinceps sequuntur.

TOLLAM] sumam, vt sat. 1. lib. 1. *at suave est ex magno tollere acerno*: & item sæpe alibi.

QVID DE ME IVD. HER.] epist. ad Torq. lib. 1. *Parcus ob heredis curam, nimiumque severus Assidet insano*.

QVOD NON PLURA D. INV.] id est, quod rem acceptam non auxerim: vel, vt alij, quod plura non sit consecutus heres ex hereditate, quam in me vivum contulerit, dum me muneribus captat: à quibus dissentio: malimque intelligere data, ea quæ dedit Mæcenas, & alij amici potentiores, si qui alij fuerat. Neque verò absurdum fortasse fuerit, si eundem Mæcenatem, Horatij heredem intelligamus, vt augureretur Horatius se ante Mæcenatem moriturum, atque hoc pacto Mæcenatem sibi heredem futurum, à quo quicquid habeat, acceperit. Nam fundum & larem paternum amiserat propterea quod parteis Brutinas secutus erat: vt ait supra hæc epist. *Decisum humilem pennis, inopemque paterni, Et laris & fundi*. A Mæcenate autè locupletem se esse factum testatur ipse ac declarat multis locis. vt epist. 7. lib. 1. *Non quo more piris ve sci Calaber iubet hospes, Tu me fecisti locupletem*. & Od. 1. epod. *Satis superg, me benignitas tua Ditavit, &c.* eodem fortasse pertinet illud epist. 6. lib. 1. *& amici dona Quiritis*. Quod igitur dicit Horatius *plura datis*, eo significat ea omnia, quæ habeat, sibi esse data, non à patre relicta: non quod à patre nihil acceperit, sed quod à patre accepta, belli ciuili calamitate, Bruto & Cassio deuictis, quos secutus erat, amiserit. *dati* enim dixit, vt intelligamus contrarium ab eo negari. nempe his verbis, *non à patre relicti*. nam nisi paternum fundum amisisset dixisset, quod non plura relicti inuenerit, aut tale quiddam, quemadmodum scilicet lex carminis tulisset.

ET TAMEN IDEM SCIRE VOL.] & tamen ego idem, qui parsimoniam nimiam tantopere insector, & vsum suadeo, quæram quid intersit inter eum, qui hilariter, & iucundè viuat, & eum, qui sua bona dissipet, ac profundat: quid item intersit inter parum, & avarum. sic sat. 2. lib. 2. *Sordidus a tenui vultu distabit, Ofello Iudice. nã frustra vitium vitaueris illud, Si te alio prauum detorseris. & sat. 1. lib. 1. non ego, avarum Cum veto te fieri, vapram iubeo, ac nebulonẽ. Est inter Tanaim quiddam socrumque Visell.*

DISTAT ENIM, &c.] id est, interest utrum tua perdas, ac profundas luxuriosorum, ac nepotum in morem, an libenter sumtum facias, neque te querendi studio excrucies, sed potius, dum licet, iucundè viuas.

AC POTIVS, PVER, &c.] pendent hæc è superioribus. significat autem Horatius à simili, quemadmodum pueri diebus festis toto eotempore, quod eis datur ad animorum remissionem, & oblectationem, raptim fruuntur, scientes, diebus profestis sibi ad pensum pristinum, vscitatumque studium, ac laborem esse reuertendum: ita & homines debere, dum per ætatem licet, & dum vita suppetit, quæ breuissimis terminis continetur, animi tranquillitati, & hilaritati operam dare. sic sup. Od. 9. lib. 1. *Donec virenti canities abest Morosa*.

FESTIS QVINQVATRIBVS] Quinquatrus dies erant quinque festi Mineræ, qualia apud Græcos *πενήναια*. Appellabantur autem Quinquatrus, non Quinquatria. M. Tull. M. Cælio lib. 2. epist. *solicitus equidem eram de rebus urbanis: ita tumultuose contiones, ita molesta Quinquatrus afferebantur*.

OLIM] interdum, *πότε*, vt sæpe aliàs.

EXIGVO, GRATQVE FR.] sic Lucr. lib. 3. *brevis est hic fructus hominis: iam fuerit, neque post umquam renocare licebit*.

RAPTIM] sic supra Od. 13. lib. epod. *rapimus amici Occasionem de die*. raptim valet celeriter. & quasi rapiendo. vtitur Lucretius non semel, lib. 3. *& raptim plani petit æquora campi*.

PAUPERIES IMM. DOM.] alij sic interpretantur: pauperies domus, immunda, id est, pauperas domus inelegans, ac sordida longè abest à me: vt domus sit patrij casus: alij legunt *δουρδένος*, pauperies immunda domus, vt domus sit recti casus: alij legunt *domu*, & coniunctim legunt, *Pauperies immunda*. quod postremum non probo.

EGO VTRVM NAVE FERAR, &c.] id est, siue magna, siue parua naue ferar, &c. Nam hoc loco *utrũ*, & an non interrogat: quod est admodum rarum, ac nouum, nisi quis hoc modo malit hunc versum explicare, *ego utrũ naue ferar magna, an parua* (subintellige, nihil refert) *ferar vnu, & idem*.

NON AGIM. TVM. VELIS AQV. s. &c.] *ἀντιπελὰ* est: cuius hæc est sententia: non sumus admodum fortunati, nec opulenti: non tamen valdè inopes, aut pauperes, aut miseri sumus.

SPECIE] *ἡμίαν*, id est persona, & decore quodam externo, vt epist. ad Numic. lib. 1. *Si fortunata*

A *tum species, & gratia præstat. &c.* M. Tul. lib. 1. epist. ad Quinct. *Frater tamen species ipsa tam gratioſi liberi, aut ſerui, dignitatem habere nullam poteſt. vide, quæ annotauimus ad illum locum, Si fortunatum ſpecies, &c.*

LOCO, RE] gradu, & pecunia, ſeu copiis rei familiaris.

NON ES AVARVS] innuit eum, qui beatè viuere cupiat, ab omni animi perturbatione vacuum, ac liberum eſſe oportere: neque ſatis eſſe, ſi vno vitio careat: ſed ei operam dandam eſſe, ſi ſanus viuere velit, vt omnis animi morbos radicitus euellat.

QVID CETERA IAM SIMVL] ſi habent libri omnes veteres, longè (opinor) concinnius, & venuſtius, quàm vulgati, *num ſimuliſto, &c.*

CARET TIBI PECTVS] id eſt, tibi ne animus ambitione vacuus & ſolutus eſt? pectus pro animo poſuit, quia pectus animi ſedes eſt, vt alibi notauimus. ſic ſupra epist. ad Auguſt. *Mox etiam pectus præceptis format amicis.*

B **INANI AMBITIONE]** ſat. 6. lib. 1. *Vita ſolutorum miſera ambitione, grauiq.* ſat. 3. lib. 2. *quisquis Ambitione mala, aut argenti pallet amore, &c.*

SAGAS] ſagæ mulieres, à ſagiendo, quod eſt acutè ſentire, ſunt appellatæ inquit M. Tull. vt annotauimus ſuprà ad Od. 27. lib. 1. *Que ſaga, quiſ te ſoluere Theſſalis Magus venenis, quiſ poterit Deus?*

NOCTURNOS LEMURES] nocturnas animarum ſpecies falſas. *Lemures, larua nocturna, & terrificationes imaginum & beſtiarum.* Varro de vita pop. Ro. *Quibus temporibus in ſacris fabam iactant noctu, ac dicunt ſe lemures domo extra ianuam eiicere.* ex Nonio. Solipater autem lib. 1. Lemures (inquit) *νοκτερον δαίμονες*, id eſt, nocturni dæmones.

PORTENTAQUE THESSALA] *τίετα, θαύματα*, miracula rerum, quæ edunt Theſſali carminibus, & venenis.

NATALEIS GRATE NUMERAS?] id eſt, tui generis auctores, & incunabula tua libenter commemoras? multos enim ſuorum parentum, & ſui generis pudet, ac pœnitet. alij per nataleis annos & ætatem duntaxat ſignificari volunt. Iam

quia annorum multitudo propinquitatem mortis denuntiat, plerofque pudet de annis ſuis confiteri. *nataleis* autem ſubintellige *dies*. Vel dic *nataleis* integrum eſſe, vt vult Seruius: qui ita ſcribit ad illum Virgilij verſum, *Palam. Phyllida mitte mihi, meus eſt natalis, Iola: Sanè cum apud maiores natalis plenum fuerit, poſteritas natalis dies dicere cœpit. Nam cum Horatius dixerit, Nataleis gratè numeras: Iuuenalis ait, Natali, Coruine, die mihi dulcior hac lux.*

SPINIS DE PLVRIBVS] per ſpinas, ægritudines, angores, vitia denique animorum ſignificantur, vt ſup. epist. ad Villicum lib. 1. *Certem ſpinas animone ego fortius, an tu Euellas agro.*

DECEDE P.] decede de loco, & de via, ſeu de ſtatione vitæ: da locum melioribus. ſup. Od. 6. lib. 2. *ubi non Hymetto Mella decedunt.* ſuccedere, & decedere inter ſe opponuntur. dicimus enim, decedere de prouincia, de vita.

TEMPVS ABIRE TIBI EST, NE P. 1.] ſic Lucret. lib. 3. *Nunc aliena tua tamen ætate omnia mitte. Equo animoque, ægedum, iam aliis concede: neceſſe eſt.* Sed pauci ſunt, qui tanquam conuiueſaturi, decedant de vita, vt ait ſat. 1. lib. 1. in extrem. atqui nihil eſt tam ſecundum naturam, quàm homini ſeni, emori.

LVSISTI SATIS] diu operam rebus amaro-riis & venereis dediſti, *ἡγενοῦς ἢ προδοῖας ας*, hæc enim vis eſt huius verbi interdum, vt ſuprà diximus ad illum locum, *Nec luſiſſe pudet, ſed non incidere ludæ.* Sapenumero autem hæc tria coniungi ſolent, eſſe, bibere, ludere. Liuius Andron. *Adſatim edi, bibi, luſi.* Epigramma Sardanapati apud Athen. lib. 12. *ἐχθρὸν δ' ἐβασιλευσα, καὶ ἀρχὴν ἐόρων τῆς ἡλίου φάος, ἔπαυρον, ἢ προδοῖας ας*, id eſt, ego regnaui, & quædiu ſolis lumē aſpexi, edi, bibi, rebus venereis uſus ſum, &c. Plautus Milite glor. *Es, bibe, atque animo obſequere mecum, atque onerate hilaritudine.* Idē Pſendolo. *qui ſe ſuamque ætatem bene curant: Edunt, bibunt, ſcortantur.*

LASCIVA DECENTIVS ÆTAS] adoleſcentia, vel iuuenta, quam magis decet delicias facere, & voluptatibus indulgere.

Scio, viros huiusce ætatis doctissimos & scripsisse, & edidisse in hunc librum commentarios: quæ res me sanè detertere debebat, ne quid meorum scriptorum huc admiscerem. Verùm, cum initio totum hunc poemam explicare constituissem, atque in eam curam aliquot iam annos incubuissem, cuius mei consilij participes essent, & consilij homines mihi amicissimi, iidemque eruditissimi: non existimaui, mihi hanc laboris à me suscepti partem, etiam si ab alijs esset occupata, prætermittere, aut deprecari licere, veritus ne nonnulli, si huius nominis solutionem alijs delegarem, neque totum hoc æs alienum egomet meis nummis dissoluerem: hoc quicquid est, acerbius à me exigent, mecumque summo iure experirentur, & ex syngrapha agerent. Verumtamen eam moderationem in hac mei peni parte per soluenda adhibere institui, ut vno tempore & iis satisfacerem, qui integram à me huius æris alieni dissolutionem flagitarent, & eos non offenderem, qui hoc reliquum à locupletioribus exigere mallent: statuique mihi ingenuos, & candidos opifices imitandos esse, qui posteaquam ad partem aliquam operis à se conducti, ac suscepti difficilem perueniunt, quam intelligant neque se satis cumulatè absolueri posse, & alios ornatiùs, ac politius, quàm se, perfecturos esse, ad operis locatorem ultro accedunt: denuntiant, atque ingenuè fatentur se in hac operis parte minus ei satisfacere posse: docent, alios esse præstantiores, non solum omnibus notos, verùm etiam nobileis, & claros, qui eam summo artificio elaborare, politissimæque arte perficere possint: demonstrant, eorum copiam esse paratam, atque in medio positam: suadent, ut iisdem condicionibus, eademque mercede, & impensâ, illorum opera utatur potius, quàm sua. Horum igitur exemplo humanissimos, optimosque lectores, quibus me totum hoc pensum Horatianum debere non nego, oro, atque obsecro, ut me hanc de arte poetica ad Pisones epistolam strictim attingere sinant: hortor, ut integram, plenam, vberem, ac perpolitam eius explanationem à Francisco Luisino, Iacobo Grisolio, Achille Statio Lusitano, quem Romæ cognoui, aliisque doctissimis viris, petant: ab illorum fontibus se quantumvis magnam sitim expleturos esse confidant: meos riuiolos vel prætereant, vel ita leuiter degustent, ut intelligant, eos non sitientibus faucibus proluendis, sed primoribus labris modicè duntaxat irrigandis esse comparatos. De inscriptione autem huius libri, seu epistolæ ad Pisonem. de arte poet. paucis tibi lector, sententiâ quorundam doctorum nostræ ætatis virorum, & meam aperiā. Illi igitur eam inter epistolas referendam, & ita inscribendam censent, *ad Pisones*: nihil prætereā: à quibus dissentire difficile est. Nam, quin ad Pisones scripta sit, quemadmodum aliæ ad Mæcenatem, aliæ ad Iulium Florum: una, ad Augustum: aliæ ad alios, negari id quidem non potest. Neque est, quod quemquam vel longitudo, vel argumentum moueat. De longitudine facilis responsio est. Epistola ad Augustum, epistola ad Iulium Florum lib. 2. longæ sunt. Platonis, & M. Tull. epistolæ quædam sunt longissimæ, quæ tamen non ideo epistolarum nomen amittunt. De argumento, suo quæque epistola constat argumēto: neque debent esse inanes epistolæ. Exempli causa, in prima epistola lib. 1. hortatur ad studium philosophiæ, eius utilitatem demonstrat, vulgi opinionem sequi vetat. in secunda, arrepta ex Homero occasione, philosophiam quoque commendat: errare homines, qui multo maiorem corporis, & rerum externarum curam habeant, quàm animi: frustra enim quæri cetera bona, eorumque possessionem inutilem esse, nisi animus sit omni perturbatione, & motu à ratione auerso, tanquam morbo, vacuus, & purgatus. eam, quæ est ad Numiciū, licet ita inscribere, *De finibus bonorum*. epistola ad Fulcium Aristiū ita inscribi potest, *De comparatione vitæ rusticæ, & tranquillæ cum vitâ urbana, & turbulenta*. epistola ad Augustum tota est de veteribus, & nouis poetis. in secunda lib. 2. ad Iul. Florum primū exponit, quamobrem olim sese ad versus scribendos contulerit: deinde ad extremum concludit satius esse omisso studio poetico, & relictis versibus, ac nugis rectè viuendi disciplinam colere, & persequi. Possem eodem modo singulas epistolas percurrere, & quodnam sit cuiusque argumentum indicare, nisi vererem, ne alieno loco hæc videar inculcare. Sic igitur Horatius in hac ad Pisones epistola, cum de omni poetæos genere disputat, tum maxime de comædia, & tragædia vtilissima præcepta dat, non ut philosophus, sed ut poeta. Hæc me ratio adduxit, ut putem cum multis doctis, primū hanc esse epistolam, deinde simpliciter ita esse inscribendam *epistola ad Pisones*. Quod si quis volet hæc addi, *de arte poetica*, non reclamabo, modò idem facere licere in omnibus epistolis, fateatur. Ego interea tamen receptam consuetudinem, vulgi que opinionem in eo secutus sum, quod hunc titulum *de arte poetica* retinui: in altero, quod epistolam appellauī, doctorum sententiam approbaui.

A EPISTOLA DE ARTE
Poëtica ad Pisones.

HUMANO capiti cervicem pictor
equinam
Iugere si velit, & varias inducere plumas,
Undique collectis membris, ut turpiter
atrum
Desinat in piscē mulier formosa supernè:
Spectatum admissi risum teneatis amici?
Credite Pisones, isti tabula fore librum
Persimile, cuius, velut agri somnia, vanæ
Fingētur species, ut nec pes, nec caput uni
Reddatur formæ. pictoribus, atque poetis
Quidlibet audendi semper fuit æqua po-
B testas.
Scimus, & hanc veniam petimûsque, da-
mûsque vicissim.
Sed nō, ut placidis cōeant immitia: nō ut
Serpētes auib. geminētur, tigribus agni.
Inceptis grauib. plerumque, & magna
professis
Purpureus, latè qui splendeat, unus, &
alter
Assuitur pannus, cum lucus, & ara Dia-
ne,
Et properantis aquæ per amœnos ambi-
tus agros,
Aut flumen Rhenum, aut pluuius descri-
bitur arcus.
C Sed nunc non erat his locus, & fortasse
cupressum
Scis simulare. quid hoc, si fractis enatat
exspes
Nauibus, ære dato qui pingitur amphora
cæpit
Institui: currente rota cur urceus exit?
Denique sit quod vis, simplex duntaxat,
& unum.
Maxima pars vatum, pater, & iuuenes
patre digni, (ro?
Decipimur specie recti. brevis esse labo-
Obscurus fio. sectantem lænia nerui

Deficiunt, animique: professus grandia, D
turgēt:

Serpit humi tutus nimium, timidusque
procella.

Qui variare cupit rē prodigialiter unā:
Delphinū siluis appingit, fluctibus aprū.
In vitium ducit culpæ fuga, si caret arte.
Æmilium circa ludum faber imus & vn-
gueis

Exprimet, & molleis imitabitur ære ca-
pillis:

Infelix operis summa, quia ponere totum
Nesciet. hunc ego me, si quid componere
curem,

Non magis esse velim, quàm naso vivere E
prauo,

Spectandū nigris oculis, nigroque capillo.
Sumite materiam vestris, qui scribitis,

equam
Viribus, & versate diu, quid ferre recu-
sent,

Quid valeant humeri. cui lecta potenter
erit res,

Nec facundia deseret hunc, nec lucidus
ordo.

Ordinis hæc virtus erit, & Venus, aut
ego fallor,

Vt iam nūc dicat iam nūc debentia dici:
Pleraque differat, & præsens in tempus
omitat. F

Hoc amet, hoc spernat promissi carminis
auctor.

In verbis etiā tenuis, cautusq; serendis,
Dixeris egregie, notum si callida verbum
Reddiderit iunctura nouum. si forte ne-
cisse est

Indiciis monstrare recentibus abdita re-
rum, &

Fingere cinctutis nō exaudita Cethegis:
Continget, dabiturq; licentia sumta pu-
denter.

Et nova, fictaque nuper habebunt verba
fidem, si

Græco

- A Græco fonte cadent, parcè detorta. quid
autem
Cacilio, Plautoq; dabit Romanus, adetū
Virgilio, Varioque? ego cur acquirere
pauca,
Si possum, inuideor? cū lingua Catonis,
& Ennī
Sermonē patriū ditauerit, & noua rerū
Nomina protulerit: licuit, sēpēque li-
cebit,
Signatū præsente nota producere nomen.
Vt silua folijs pronos mutantur in annos:
Prima cadunt: ita verborum vetus inte-
rit etas:
B Et iuuenū ritu florēt modō nata, vigētq;.
Debemur mortinos, nostrāque: siue re-
ceptus
Terra Neptunus classeis Aquilonibus
arceat,
Regis opus: sterilisve diu palus, aptāque
remis
Vicinas vrbeis alit, & graue sentit ara-
trum:
Seu cursum mutauit iniquum frugibus
amnis,
Doctus iter melius: mortalia facta peri-
bunt:
Ne dum sermonum stet honos, & gratia
uiuax.
C Multa renascentur, quæ iam cecidere: ca-
dētque,
Quæ nunc sunt in honore vocabula, si vo-
let vsus:
Quem penes arbitrium est, & ius, & nor-
ma loquendi.
Res gesta, regūq; , ducūq; , & tristia bella
Quo scribi possent numero, monstrauit
Homerus.
Versibus impariter, iunctis querimonia
primū,
Post etiā inclusā est voti sententia cōpos.
Quis tamen exiguos elegos emisit au-
ctor,
- Grammatici certant: & adhuc sub iudice
lis est,
Archilochū proprio rabies armanit iābo.
Hunc socci cepere pedem, grandesq; co-
thurni,
Alternis aptū sermonibus, & populareis
Vincentē strepitus, & natū rebus agēdis.
Musa dedit fidib' diuos, puerosq; deorū,
Et pugilem victorem, & equum certa-
mine primum,
Et iuuenū curas, & libera vina referre.
Descriptas seruare vices, operūq; colores,
Curego, si nequeo, ignoroq; , poeta salutor?
Cur nescire pudens prauē, quā discere
malo?
Versibus exponi tragicis res comica non
vult:
Indignatur item priuatis, ac prope socco
Dignis carminib. narrari cena Thyestæ.
Singula quæque locum teneāt sortita de-
center.
Interdū tamen & vocem comædia tollit:
Iratūsq; Chremes tumido delitigat ore.
Et tragicus plerumq; dolet sermone pe-
destri.
Telephus, & Peleus, cū pauper, & ex-
sul uterque, (ba,
Proicit ampullas, & sesquipedalia ver-
Si curat cor spectantis tetigisse querela
Non satis est pulchra esse poemata: dulcia
sunto:
Et quocumque volent, animum auditoris
agunto.
Vt ridentibus arridēt: ita flentibus assunt
Humani vultus. si vis me flere, dolēdū est
Primū ipsi tibi: tunc tua me infortunia
ledent, (queris,
Telephe, vel Peleu. malē si mandata lo-
Aut dormitabo, aut ridebo. tristia mæstū
Vultū verba decent: iratū, plena minarū:
Ludentem, lasciuā: seuerum, seria dictū.
Format enim natura prius nos intus ad
omnem

- A** Fortunarum habitum: iuuat, aut impellit
ad iram: (Et angit: Parturiēt mōtes: nascetur ridiculus mus. **D**
Aut ad humum mærore graui deducit, Quāto rectius hic, qui nil molitur ineptè?
Post effert animi motus interprete lin- Dic mihi Musa virum, captæ post tem-
gua. pora Troiæ,
Si dicentis erunt fortunis absona dicta: Qui mores hominum multorum vidit, &
Romani tollent equites, peditesq; cachin- urbeis. (lucem
num. (Erōsne: Non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare
Intererit multum Dauūsne loquatur, Cogitat, ut speciosa dehinc miracula pro-
Maturūsne senex, an adhuc florente iu- mat, (pe Charybdin.
uenta (nutrix: Antiphatem, Scyllāmque, & cum Cyclo-
Feruidus, an matrona potens, an sedula Nec creditum Diomedis ab interitu Me-
Mercatorne vagus, cultorne virentis leagri, (ab ouo.
agelli: (Argis. Nec gemino bellum Troianum orditur
Colchus, an Assyrius: Thebis nutritus, an Semper ad euentum festinat: & in me-
B Aut famam sequere: aut sibi conuenien- dias res
tia finge Nō secus, ac notas, auditorē rapit: & quæ **E**
Scriptor. honoratum si forte reponis A- Desperat tractata nitefcere posse, relin-
chillem: quit.
Impiger, iracundus, inexorabilis, acer, Atq; ita mentitur: sic veris falsa remiscet,
Iura neget sibi nata: nihil non arroget ar- Primo ne mediū, medio ne discrepet imū.
mis: Tu quid ego, & populus mecum deside-
ret, audi.
Sit Medæa ferox, inuictaque: flebilis Ino: Si plausoris eges aulea manentis, & vsq;
Perfidus Ixion: Io vaga: tristis Orestes. Sessuri, donec cantor, vos plaudite, dicat:
Si quid inexpertum scenæ committis, & Etatis cuiusq; notandi sunt tibi mores:
audes Mobilibusque decor naturis dandus, &
Personā formare nouā: seruetur ad imū, annis. (certo
Qualis ab incepto processerit: & sibi Reddere qui voces iam scit puer, & pede
constet. Signat humum: gestit paribus colludere,
C Difficile est propriè cōmunia dicere: tuq; & iram (horas. **F**
Rectius Iliacum carmē deducis in actus, Colligit, ac ponit temerè: & mutatur in
Quā si proferres ignota, indictaque pri- Imberbis iuuenis tandem custode remoto,
mus. Gaudet equis, canibusque, & aprici gra-
Publica materies priuati iuris erit, si mine campi:
Nec circa vilē, patulūq; moraberis orbē: Cereus in vitium flecti, mōitoribus asper,
Nec verbū verbo cutabis reddere fidus Vtilium tardus prouisor, prodigus æris,
Interpres: nec desilies imitator in arctum, Sublimis, cupidusque, & amata relinque
Vnde pedem refferre pudor vetet, aut re pernix.
operis lex: Conuersis studijs, ætas, animusq; virilis
Nec sic incipies, ut scriptor cyclicus olim, Querit opes, & amicitias: inseruit ho-
Fortunā Priami cātabo, & nobile bellū. nori:
Quid dignum tanto feret hic promissor Commisisse cauet, quod mox mutare la-
hiatu? boret.

Multa

- A *Multa senem circumueniunt incommo-
da: vel quòd*
*Quærit, & inuentis miser abstinet, ac
timet uti:*
*Vel quòd res omneis timidè, gelidèque mi-
nistat,*
*Dilator, spe longus, iners, auidusq; futuri,
Difficilis, querulus, laudator tēporis acti
Se puero: censor, castigatōrque minorum.
Multa ferunt anni venientes commoda
secum:*
*Multa recedētes adimūt: ne fortè seniles
Mandētur iuueni partes, pueroque viriles:
Semper in adiunctis, æuòque morabimur
aptis.*
- B *Aut agitur res in scenis, aut acta re-
fertur.*
*Segnius irritant animos dimissa per aurē,
Quàm, quæ sunt oculis subiecta fidelibus:
& quæ*
*Ipse sibi tradit spectator. non tamen intus
Digna geri, promes in scenam: multaque
tolles*
*Ex oculis, quæ mox narret facundia præ-
sens.*
*Nec pueros corā populo Medea trucidet:
Aut humana palam coquat exta nefarius
Atreus?*
*Aut in auem Procne vertatur: Cadmus
in anguem.*
- C *Quodcumque ostendis mihi sic, incredu-
lus odi.*
*Nēve minor, neu sit quinto productior
actu*
*Fabula, quæ posci vult, & spectata re-
poni.*
*Nec deus intersit, nisi dignus vindice no-
dus* (ret.
*Inciderit: nec quarta loqui persona labo-
Actoris parteis chorus, officiumq; virile*
*Defendat: neu quid medios intercinat
actus,* (aptē.
Quod non proposito conducat, & hæreat
- Ille bonis faueatq; & consilietur amicē: D
Et regat iratos: & amet peccare timen-
teis.*
*Ille dapēs laudet mensa breuis: ille salubrē
Iustitiam, legesq; & apertis otia portis.*
*Ille tegat commissa: deosque precetur,
& oret,*
Vt redeat miseris, abeat fortuna superbis.
*Tibia non, ut nunc, orichalco iuncta, tu-
baque*
*Æmula: sed tenuis, simplēxque foramine
pauco*
*Aspirare, & adesse choris erat utilis, atq;
Nondum spissa nimis cōplere sedilia flatu.*
*Quò sanè populus numerabilis, utpote E
paruus,*
Et frangi, castusq; verecundusq; coibat.
*Postquàm cæpit agros extendere victor,
& urbem*
*Latior amplecti murus, vinòque diurno
Placari Genius festis impune diebus:*
*Accessit numerisque modisque licentia
maior.*
*Indoctus quid enim saperet, libérque la-
borum,*
Rusticus urbano cōfusus, turpis honesto?
*Sic prisca motumq; & luxuriam addi-
dit arti*
*Tibicen: traxitque vagus per pulpita
vestem.* F
*Sic etiam fidibus voces creuere seueris:
Et tulit eloquium insolitum facundia
præceps:*
*Vtiliumq; sagax rerum, & diuina futuri
Sortilegis nō discrepuit sentētia Delphis.*
*Carminē qui tragico vilem certauit ob-
hircum,* (asper
*Mox etiam agresteis satyros nudauit, &
Incolumi grauitate iocū tentauit, eò quòd*
*Illecebris erat, & grata nouitate morādus
Spectator, functusque sacris, & potus, &
exlex.*
*Verum ita risores, ita cōmendare dicaceis
Conueniet*

- A Cōueniet satyros: ita vertere seria ludo:
 Ne, quicumque deus, quicumque adhibe
 bitur heros,
 Regali cōspectus in auro nuper, & ostro,
 Migret in obscuras humili sermone taber
 nas:
 Aut, dum vitat humum, nubeis, & ina
 nia capter.
 Effutire leueis indigna tragædia versus:
 Vt festis matrona moueri iussa diebus,
 Intererit satyris paulum pudibunda pro
 teruis.
 Non ego inornata, & dominantia nomi
 na solum,
 B Verbaque, Pisones; satyrorum scriptor a
 mabo:
 Nec sic enitar tragico differre colori,
 Vt nihil intersit Dauusne loquatur, &
 audax
 Pythias, emuncto lucrata Simone talentū:
 An custos, famulusq; dei Silenus alūni.
 Ex noto fictū carmē sequar, ut sibi quiuīs
 Speret idē: sudet multū, frustra q; laboret,
 Ausus idem: tantum series, iuncturaque
 pollet:
 Tantū de medio sumtis accedit honoris.
 Siluis deducti caueant, me iudice, Fauni,
 Ne velut innati triuiis, ac pæne forenses,
 Aut nimium teneris iuuenētur versibus
 C umquam: (dicta.
 Aut immunda crepent, ignominiosaque
 Offenduntur enim, quibus est equus, &
 pater, & res: (emtor
 Nec, si quid fricti ciceris probat, & nucis
 Aquis accipiunt animis, donant ve co
 rona.
 Syllaba longa breui subiecta, vocatur
 Iambus,
 Pes citus: unde etiam trimetris accresce
 re iussit
 Nomē Iambeis. cum senos redderet ictus:
 Primus ad extremum similis sibi. non ita
 pridem,
- Tardior ut paullo, grauior que veniret D
 ad aureis,
 Spondeos stabileis in iura paterna recepit
 Commodus, & patiens: non ut de sede se
 cunda
 Cederet, aut quarta socialiter. hic & in
 Att I
 Nobilibus trimetris apparet rarus, &
 Enn I.
 In scenā missos magno cum pōdere versus,
 Aut operæ celeris nimium, curaq; carētis,
 Aut ignorata premit artis crimine turpi.
 Non quiuis videt immodulata poemata
 iudex: (tis.
 Et data Romanis venia est indigna poe
 Iccircōne vager, scribamque licenter: an E
 omneis
 Visuros peccata putē mea tutus, & extra
 Spem veniæ cautus? vitani deniq; culpā:
 Non laudē merui. vos exemplaria Græca
 Nocturna versate manu, versate diurna.
 At vestri proani Plautinos & nume
 ros, &
 Laudauere sales, nimium patiēter utrūq;
 Ne dicā stultē, mirati: si modō ego, & vos
 Scimus in urbanum lepido seponere dicto:
 Legitimūque sonum digitis callemus,
 & aure.
 Ignotum tragicæ genus inuenisse camæna
 Dicitur, & plaustris vexisse poemata F
 Thespis:
 Quæ canerent, agerētque peruncti fa
 cibus ora.
 Post hunc personæ, pallæq; repertor ho
 nestæ
 Æschylus & modicis instrauit pulpita
 tignis:
 Et docuit magnūque loqui, nitiq; co
 thurno.
 Successit vetus his comædia, non sine
 multa
 Laude: sed in vitium libertas excidit, &
 vim

Dignam

- A** Dignam lege regi. lex est accepta, cho-
rûsque
Turpiter obticuit, sublato iure nocendi.
Nil intentatum nostri liquere poeta:
Nec minimum meruere decus, vestigia
Græca
Aus deferere, & celebrare domestica fa-
cta:
Vel, qui prætextas, vel qui docuere toga-
tas.
Nec virtute foret, clarisve potentius ar-
Quam lingua, Latium, si non offenderet
unum
Quemque poetarum limæ labor, & mo-
ra. vos o
- B** Pompilius sanguis, carmen reprehendite,
quod non
Multa dies, & multa litura coercuit: atq;
Præfectû, decies nō castigauit, ad unguē:
Ingenium misera quia fortunatius arte
Credit, & excludit sanos Helicone poe-
tas
Democritus: bona pars non ungueis pone
Non barbam: secreta petit loca: balnea
vitat.
Nanciscetur enim pretiû, nomēq; poeta,
Si tribus Anticyris caput insanabile num
quam
Tonsor Licino commiserit. O ego læuus,
C Qui purgo bilem sub verni temporis ho-
ram.
Non alius faceret meliora poemata. verû
Nil tati est. ergo fungar vice cotis, acutû
Reddere quæ ferrum valet, exsors ipsa se
candi.
Munus, & officium, nil scribens ipse do-
cebo:
Vnde parentur opes: quid alat, formetq;
poetam:
Quid deceat, quid non: quò virtus, quò
ferat error.
Scribendi rectè, sapere est & principiû,
& fons.
- Rem tibi Socraticæ poterunt ostendere
charta:
Verbæque prouisam rem non inuita se-
quentur.
Qui didicit, patriæ quid debeat, & quid
amicis:
Quo sit amore parens, quo frater aman-
dus, & hospes:
Quod sit conscripti, quod iudicis officiû:
Partes in bellum missi ducis: ille profectò
Reddere personæ scit conuenientia cuiq;
Respicere exēplar vitæ, morumq; iubebo
Doctum imitatore: & veras hinc du-
cere voces.
Interdum speciosa locis, moratæque rectè
Fabula, nullius Veneris, sine pondere, &
arte,
Valdius oblectat populum, meliusq; mo-
ratur,
Quam versus inopes rerum, nugæq; ca-
Græis ingeniû, Græis dedit ore rotundo
Musa loqui, præter laudē, nullius auaris.
Romani pueri longis rationibus affem
Discunt in parteis centû diducere. dicat
Filius Albini, si de quinquunce remota
est
Vncia: quid superat? poteras dixisse
triēs: eu,
Rem poteris seruare tuam. redit uncia:
quid sit?
Semis. at hac animos arugo, & cura pe-
cull
Cum semel imbuerit, speramus carmina
fingi
Posse linenda cedro, & læui seruanda cu-
presso?
Aut prodesse volunt, aut delectare poe-
Aut simul & incunda, & idonea dicere
vitæ.
Quicquid precipies, esto brevis: ut citò
dicta
Percipiant animi dociles, teneantque fi-
deles.

Omne

- A Omne superuacuum pleno de pectore
manat. (ris. Indicis argutū quæ non formidat acumē. D
Ficta voluptatis causa, sint proxima ve-
Nec, quodcumque volet, poscat sibi fabu-
la credi:
Neu pransæ Lamie viuum puerum ex-
trahat aluo.
Centuriæ seniorū agitāt expertia frugis:
Celsi prætereunt austerā poëmata Rha-
mnes.
Omne tulit punctum, qui miscuit utile
dulci,
Lectorē delectando, pariterq; monendo.
Hic meret æraliber Sosis: hic & mare
transit,
B Et longum noto scriptori prorogat æuū.
Sunt delicta tamen, quibus ignouisse ve-
limus.
Nam neque chorda sonum reddit, quem
vult manus, & mens:
Poscentiq; grauē persæpe remittit acutū:
Nec semper feriet, quodcumque minabi-
tur, arcus.
Verū, ubi plura nitent in carmine, non
ego paucis
Offendar maculis, quas aut incuria fudit:
Aut humana parūm cauuit natura. quid
ergo?
Vt scriptor si peccat idem librarius vsq;,
C Quamuis est monitus, venia caret: & ci-
tharædus (dem:
Ridetur, chorda qui semper oberrat ea-
Sic mihi, qui multum cessat, fit Cherilus
ille, (& idem
Quem bis, tērque bonum, cum risu miror:
Indignor, quandoque bonus dormitat Ho-
merus.
Verū opere in longo fas est obrepere
somnum.
Vt pictura, poësis. erit, quæ si propius stes,
Te capiat magis: & quædam, si longius
abstes. (videri:
Hac amat obscurum: volet hæc sub luce
Iudicis argutū quæ non formidat acumē. D
Hæc placuit semel: hæc decies repetita
placebit.
O maior iuuenū, quāuis & voce paterna
Fingeris ad rectum, & per te sapis: hoc
tibi dictum
Tolle memor: certis medium, & tolerabi-
le rebus
Rectè concedi. consultus iuris, & actor
Causarū mediocris abest virtute disertū
Messalæ: nescit quantū Cascellius Aulus:
Sed tamen in pretio est. mediocribus esse
poetis
Nō dī, non homines, non concessere co-
lumna. E
Vt gratas inter mēsas symphonia discors,
Et crassum unguentum, & Sardo cum
melle papauer,
Offendunt, poterat duci quia cena sine
istis: (iuuandis,
Sic animis natum, inuentūque poema
Si paulum à summo discessit, vergit ad
imum.
Ludere qui nescit, campestribus abstinet
armis: (scit:
Indoctusq; pile, discīve, trochīve quie-
Ne spissæ risum tollant impune coronæ.
Qui nescit, versus tamen audet fingere.
quid nī?
Liber, & ingenuus, præsertim census e- F
questrem
Summam nummorum, vitioque remotus
ab omni.
Tu nihil inuita dices, faciēsve Minervæ:
Id tibi iudicium est: ea mens. si quid ta-
men olim
Scripseris, in Mæci descendat iudicis au-
reis, (tur in annum.
Et patris, & nostras: nonūmque prema-
Membranis intus positis delere licebit,
Quod non edideris: nescit vox missa re-
ueri. (deorum
Siluestreis homines sacer, interprēsque
Cædibus,

- A** Cadibus, & victu fado deterruit Or-
pheus, (leones, atris
Dictus ob hoc lenire tigreis rabidosque
Dictus & Amphion Thebanæ conditor
arcis (blanda
Saxa mouere sono testudinis, & prece
Ducere, quò vellet. fuit hæc sapientia
quondam:
Publica priuatis secernere, sacra profanis:
Concubitu prohibere vago: dare iura ma-
ritis:
Oppida moliri: leges incidere ligno.
Sic honor, & nomen diuinis vatibus, atq;
Carminibus venit. post hos insignis Ho-
merus,
B Tyrtaeusq; mares animos in Martia bella
Versibus exacuit. dictæ per carmina for-
tes: (gum
Et vitæ mōstrata via est: & gratia re-
Pieriis tentata modis: ludusq; repertus,
Et longorum operū finis: ne forte pudori
Sit tibi Musa lyra sollers, & cantor A-
pollo.
Natura fieret laudabile carmen, an arte,
Quæsitum est. ego nec studium sine diuite
vena, (alterius sic
Nec rude quid profit, video, ingenium:
Altera poscit opem res, & cōiurat amicè.
Qui studet optatā cursu cōtingere metā,
C Multa tulit, fecitq; puer: sudauit, & alsit:
Abstiniuit Venere, & vino. qui Pythia
cantat (strum.
Tibicen, didicit prius, extimuitq; magi-
Nunc satis est dixisse, ego mira poëmata
pango.
Occupet extremum scabies: mihi turpe
relinqui est:
Et, quod non didici, sanè nescire fateri.
Vt præco, ad merceis turbam qui cogit
emendas,
Assentatores iubet ad lucrum ire poeta,
Diues agris, diues positus in fanore nūmis.
Si verò est, unctū qui rectè ponere possit:
Et spondere leui pro paupere, & eripere **D**
Litibus implicitum: mirabor, si sciet inter
Noscere mendacē, verūq; beatus amicū.
Tu seu donaris, seu quid donare voles cui.
Nolito ad versus tibi factos ducere plenū
Latitiæ. clamabit enim pulchrè, benè,
rectè:
Palleſcet super his: etiam stillabit amicis
Ex oculis rore: saliet: tundet pede terram:
Vt, qui cōducti plorant in funere, dicunt,
Et faciunt propè plura dolentibus ex ani-
mo sic
Derisor vero plus laudatore mouetur.
Reges dicuntur multis urgere culullis,
Et torquere mero, quem perspexisse labo-
rant, **E**
An sit amicitia dignus. si carmina condes:
Numquam te fallant animi sub vulpe la-
tentes. (des.
Quintilio si quid recitares: corrige, so-
Hoc, aiebat, & hoc, melius te posse nega-
res,
Bis, tēq; expertū frustra: delere iubebat:
Et male tornatos incudi reddere versus.
Si defendere delictum, quàm vertere mal-
les:
Nullum ultra verbum, aut operam insu-
mebat inanem,
Quin sine rivali tēq;, & tua solus amares: **F**
Vir bonus & prudens versus reprehē-
det inerteis:
Culpabit duos: in comitis allinet atrum
Transuerso calamo signum: ambitiosa re-
cidet
Ornamenta: parum claris lucem dare co-
get:
Arguet ambigū dictum: mutanda no-
tabit: cum
Fiet Aristarchus: nec dicet, cur ego ami-
Offendam in nugis? hæc nugæ seria ducent
In mala derisum semel, exceptūque si-
nistrè.

Ggg

Vt,

A *Vt, mala quem scabies, aut morbus regius
urget,*

*Aut fanaticus error, & iracunda Diana:
Vesantū tetigisse timet, fugiuntq; poetam,
Qui sapiunt: agitant pueri, incautiq; se-
quuntur.*

*Hic, dum sublimeis versus ructatur, &
errat:*

*Si veluti merulis intentus decedit auceps
In puteum, foueamve: licet, succurrite,
longum*

*Clamet, io, ciues: non sit, qui tollere curet.
Si curet quis opem ferre, & demittere
funem:*

B *Quis scis, an prudens huc se deiecerit? atq;
Seruari nolit? dicam, Sicutique poeta
Narrabo interitum. deus immortalis ha-
beri*

*Dum cupit Empedocles: ardentem frigi-
dus Aetnam*

*Insiluit, sit ius, liceatq; perire poetis.
Inuitum qui seruat, idem facit occidenti.*

*Nec semel hoc fecit: nec, si retractus erit,
iam*

*Fiet homo, & ponet famosa mortis amo-
rem,*

*Nec satis apparet, cur versus facit et:
vtrum*

*Minxerit in patrios cineres: an triste bi-
dental*

C *Mouerit incestus. certè furit: ac velut
ursus,*

*Obiectos cauea valuit si frangere clatros,
Indoctū, doctūq; fugat recitator acerbus:
Quem verò arripuit, tenet, occiditq; le-
gendo,*

*Non missura cutem, nisi plena cruoris hi-
rudo.*

HVMANO CAPITI CERVICEM] poëma, quod non constat ex conuenientibus, aptis, propriis, accommodatis partibus: sed disconuenientibus, alienis, disparis formæ: æquè ridiculum est, vt hoc monstrum, quod hic ab Horatio describitur. sitigetur opus, quod instituis, vnum quoddam corpus, simplex, vnius formæ, sibi con-

stans, & conueniens, & sui simile: non multiplex non dispar, non inæquale, non disconueniens. hoc præceptum pertinet ad argumētum operis, quod μῦθος appellat Aristot.

VNDIQUE COLLATIS MEMBRIS] omnium animalium membris collatis, & corrogatis ad hoc monstrum constituendum.

ATRUM] nigrum, deformem, horribilem. talia enim ferè nobis videtur quæ nigra sunt. vt Od. 3. lib. 2. & sororū Filatrium patiantur atra. & Od. 13. eiusd. lib. Demittit atra bellua centiceps Aureis.

SUPERNE] à superiore parte. sat. 7. lib. 2. peccatve supernè, & Od. 2. lib. 2. & album mutor in alitem Supernè.

VELUT ÆGRI SOMNIA] sic habent omnes nostri libri veteres: neque aliter vulgati. nam ægris somnia, quod quibusdam placere videtur, mihi nullo modo probatur, neque ferri potest.

VT NEC PES, NEC CAPUT VNI R.] id est, vt nullum corporis membrum ad vnam aliquam totius corporis formam refecti possit: vel, vt nullum corporis membrum vni formæ proportio ne respondeat.

PICTORIBVS, ATQVE POETIS] opponet aliquis, idem licere poetis, quod pictoribus.

ÆQUALIS] æqualis. Plato tamen lib. 4. de rep. ne gat poetis esse permittendum, vt dicant, quicquid sibi videatur, his verbis: & δὲ θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων πρὸς ποίησιν λέγειν οὐ φίλον.

SCIMVS] respondet Horatius.

COEANT] coniungantur. epist. ad Torqu. vt coeat par, iungaturq; pari.

SERPENTES AVIBVS GEMIN. TIGR. AG.] fiant monstrosa quædam animalia biformia, non specie solum, verum etiam cogitatione horribilia: vt animal ex aue & serpente conflatum & prætereà alterum ex tigre, & agno.

INCEPTIS GRAVIBVS, &c.] docet ea, quæ adhiberi solent ornandi causa, nihil ad id, quod agitur, pertinentia, vt longas degressiones à proposito, & descriptiones ineptas, & quæ Græci vocant ἐπεσόδια à re admodum aliena esse fugienda.

CVM LVCVS ET ARA D.] omnis lucus, Dianæ sacer est, etiam si quis lucus singularis aliis interdum diis consecratur.

FLVMEN RHENVM] sic habent omnes ferè libri manuscr. & item vulgati: nisi quod in vno atque altero reperi Rheni. sic locutus est sup. Od. 4. lib. 4. Metaurum flumen.

FORTASSE CUPRESSVM SCIS SIMVLARE] fortasse (inquit Horatius) scis cupressum bellè admodum penicillo exprimere, id est, ornamenta inania, nihilque ad opus institutum pertinentia, quæ περιρρα appellant Græci, vt descriptiones fluuiorum, siluarum, aliorumque locorum: quæ tam aliena sunt à poemate incepto, & suscepto, quàm cupressus à naufragio, quem pictor aliquis depingendū suscepit. quid tū, si tibi naufragiū pingendum locatum est: aut si quid aliud pingendum suscepisti? quid cupressui cum naufragio? Aiunt proverbium in eos conuenire, qui id, quod vnum sciunt, fortasse non valde magnum, quouis loco ineptè, atque intempestiue inculcant, ab illo

Horatius Artem cum inscripsit, adeo sine ulla docet arte, ut Satyra proprius totum opus videatur esse. Aristotelis Commentarij mutili sunt. Vnde prudens ille quidem multa bene monet, quæ cautiior poeta fiat, verum factum iam instruit, ut perficiat. Ordinem neglexit Aristoteles, Horatius vitia videt, acervatig. Vnde, d. ut optimus poeta in theatro, claudy mag. Vnde in schola. Int. Scilicet in theat. Poet.

A illo imperito pictore natum, qui à naufrago conductus, ut in tabula naufragium eius depingeret, quarebat ab eo, nūcupressum appingi vellet. Sed videtur in eos potius quadrare, qui artis caput ignorant, leuia & minuta quædam, & rudimenta dumtaxat sciūt: natū à rudi quodam pictore, qui ut in tabula naufragii imaginem pingeret, cōductus, nihil præter cupressum & similia, quæ ab iis qui primum artem pingendi discunt, pingi consueverunt, pingere potuit.

SI FRACT. ENAT. EXP. NAVIB. &c.] id est, si is, à quo mercedem accepisti, ut abste pingeretur, naufragus est?

EX SPES] sine spe, naufragio videlicet facto omnium fortunarum suarum. Attius Medea: *exsul inter hosteis, ex spes, desertus, vagus.*

AMPHORA COEPIT INSTITVI] vtitur est bonis scriptoribus ita loqui *Amphora coepit institui.* Accius, *Nam neque pretio, neque amicitia, neque vi impelli, neque prece quitus sum.* Ex M. Tullio innumera exempla colligere licet. vtitur tamen & M. Tull. hoc genere lib. 14. epist. ad Terēt.

B *si qua vis, aut si qua rapine fieri coeperint:* & iterum Horat. epist. ad Valam lib. 1. *urbanus coepit haberi.* amphora vas grande, & amplum, & quadratum, quod capit sextarios octo, & quadraginta: vrcus verò longè minor, longèque alia forma, nempe rotunda. rotam autem intellige figuralem. Plaut. in Epidico, *Vorsutior es, quam rota singularis.* Tib. lib. 2. eleg. 3. *At tibi lata trahant Samia conuiuia testa, Fictaque Cumana lubrica terra rota.* Hor. sup. Od. 10. lib. 3. *Ne currente retro funis eat rota.*

CURRENTE ROTA CVR VRC.] sententia huius loci hæc est. poëma amplum, & grande instituiti, seu incepisti: cur progrediente operis scriptione, extrema non respondent primis, sed sunt multo humiliora, & minutiora?

EXIT] id est, quasi ex materia prodit, seu existit, seu exoritur? forma enim videtur in materia delitescere: quæ manu artificis aperitur, elicitur, de promitur, & in lucem profertur, cum opus ab artifice ex materia perficitur atque absoluitur.

C **DENIQUE SIT, QVOD VIS, SIMPLEX, &c.]** Denique opus, seu poëma, quod institutis, non sit multiplex, neque ex partibus dissimilium formarum compositum: sed simplex, & vnum corpus. non admodū dissimile est, quod scribit Arist. in libello *πῶς ποιεῖν ἀνάγκη ἀπὸ πῶς καλῶς ἔχοντα μῦθον, ἀπὸ πῶς εἶναι μᾶλλον, ἢ διπλῶν.* id est, necesse est fabulam bene habentem, simplicem esse potius, quàm duplicem.

MAX. PARS VATVM, &c.] hæc nō eō pertinent, ut aliquid propriè de breuitate præcipiat, ut quidam existimāt, neque ut *πῶς λέξεως*, aut de verborum delectu, ut alij volunt: sed vniuersè docet, scriptorē acerrimi, ac limatissimi iudicii esse oportere, ut recta a prauis discernere queat, ne vitia in scribendo pro virtutibus sequatur. obscuræ enim sunt, & tenues veri, & falsi notæ, ut non nisi oculatissimi eas internoscere possint.

SPECIE RECTI] falsa, id est, quæ imitatur rectum, cum à recto absit plurimum.

BREVIS ESSE LABORO, OBSCVRVS

FI O] sine dubio breuitatē orationis in re, & sententia longa adhibere, obscuritatem parit. videntum est igitur, ut orationis magnitudo sententiæ subiectæ sit æqualis, id est, ut tantum sit verborum, quantum necesse est, quemadmodum scribit M. Tull. de orat. ad Qu. Frat. 2. quod præstare difficile est. Verum enim verò ut ait Pindarus Pyth. *εἰδ. θ. magna virtutes longam orationem desiderant, et autem, qui de re magna, & longa pauca verba facere velit, sapiens auditor optandus, & quarendus est.* sed orationis opportunitas, id est, ea oratio, quæ & brevis sit, cum breuitate opus est, & longa, cum res, & tempus verborum multitudinē desiderant, proinde ut omnium rerum, præcipuam laudem mereatur. verba Pindari sunt hæc, quibus tota de breuitate orationis quæstio terminari, ac transigi potest. *Ἀρετῇ δ' αἰεὶ μέγα λαι πολὺ μῦθος. βαρὺ δ' ἐν μικροῖσι ποικίλιν, ἀκούσας σοφοῖς. ὁ δὲ καὶ ρὸς ὁμοίως πάντος ἔχει κορυφαίν.*

SECTANTEM LEVIA NERVI DEFICIVNT] id est, qui nimis politum, concinnum, cultum, & comtum orationis sectatur genus mollem, enervatam, & (ut loquitur ille) elumbatam orationem efficit. leuia contraria sunt asperis, ut apud Græcos *λεῖα πρὸς ἀσπράγχα.*

DEFICIVNT] destituunt, deserūt, hæc enim vis est huius verbi cum acc. casu coniuncti. M. Tul. ad Seruium Sulp. lib. 4. *quod ea me solatia deficiunt, quæ ceteris simili in fortuna non defuerunt.* pro Cælio, *dies iam me deficiet, si, quæ dici in eam sententiam possunt, coner expromere.* Lucret. lib. 5. *Post ubi equū valida vires atate senecta, Membræque deficiunt fugienti languida vita.* Horat. sat. 1. lib. 2. *cupidum pater optime, vires Deficiunt.* & sat. 1. lib. 1. *ne se penuria victus Deficeret, metuebat.* & Tibull. ad Messallam, *meritas si carmina laudes Deficiant.*

PROFESSVS GRANDIA TVRGET] qui (ut ita dicam) grandiloquus videri vult, is nimis elatus, turgidus, atque inflatus euadit.

SERPIT HVMI] nimis humilis est. sic supra ep. 1. lib. 2. dixit *sermone repente per humum.*

QVI VARI. CVP. REM PRODIG.] qui narrationibus, & fabulis non verisimilibus & incredibilibus, id est, *ἀπὸ θένους*, opus, quod habet in manibus, ornare studet, &c. variare est, quod Græci *ποικίλλειν* dicunt.

PRODIGIA LITER] supra omnium hominum fidem.

DELPH. SILV. APP. FL. AP.] hoc quidem abhorret à natura. nam delphini in vndis: apri in siluis viuunt. Eleganter igitur, & concinnè, ut multa Archilochus (quemadmodum refert Stobæus) ostendens, nihil esse in hac vita tam incredibile, & præter spem, quod non sit credibile, & sperandum, sic ait, *Εκ δὲ τῶ ἐκ ἀπτα πάντα, καὶ ἐπιπλήα γίνετα. Ἀνδράσι, μὲν δὲ εἴ μὲν εἰσπράνθαι μαλ' ἔγωγε, Μὲν δ' ἵνα δελφίσι θῆρες αἰνέταιται νομὸν Ἐνάλιαν, καὶ σπὶ θαλάσσης ἡ γένετα κόματα Φίλτρο ἡπίρο γένετα, πῶς δ' ἰδὺ ἡ ὄρες,* id est, ex hoc autem apparet, non omnia esse hominibus incredibilia, nec desperanda. Nemo igitur vestrum post hæc, si quid nouum viderit, miretur, neque cum se ra cum delphinorum pascuis sua commutarint, & illis marini fluctus terra continente fuerint gratiores: his montes, & silua placuerint.

Ggg ij **EMILI**

A **ÆMILIVM CIRCA IVDVM**] gladiatorium à L. Æmilio Lepido nominatum.

FABER IMVS] faber quidam, cuius taberna est omnium infima, & postrema, sic loquitur sup. epist. ad Loll. 2. libr. 1. *Et imi Derisor lecti.* eadem ratione dixit *Ianus summus ab imo* epist. 1. libr. 1. & sat. 2. libr. 2. *postquam omnis res mea Ianus Ad me dum fracta est* hic igitur faber particulas quasdam corporis satis scite exprimere poterat: totum corpus verò in se, atque infelicitate fabricabatur. Cum hoc confert eos scriptores, qui alicuius operis *opus*, id est, constitutionem, & summam constare, aut absolueret, nequeunt, cum in partibus minutissimis describendis, atque ornandis sint tolerabiles.

INFELIX OP. SVMMVS] infelix in vniuerso opere componendo.

PONERE] id est, facere, *πῶναι*: sic sup. Od. 8. libr. 4. *Sollers nunc hominem ponere, nunc deum.*

HVN C] talem me scriptorem esse, si quod opus scribere in animo haberem, nihilo magis cupiam, quàm bellis quidem oculis, & pulchro capillo præditum esse, sed naso distorto ac deformi. nigri oculi, & nigri capilli olim formam commendabant, ut supra Od. 3. libr. 1. *Et Lycum nigris oculis, nigroq; Crine decorum.*

ÆQVAM] non grauiorem, quàm ut vires ferre possint: patem viribus. monet scriptorem, ut vires suas diligenter exploret, ne quid scribendum suscipiat, quòd cumulatè explere non possit.

VERSATE] humeris, & toto corpore. *ἀντρο-εῖα* est, Nam iubet animo versate, & cogitare, quid sustinere ingenio possimus.

CVI LECTA POTENTER ERIT RES] id est, qui rem sumserit non maiorem suis viribus, sed quam ingenio, & doctrina sustinere possit, ei neque facundia, neque dispositio deerit. potenter, id est, *καὶ δὲ ἄρτι*: quantam rem ferre ac sustinere possit.

VIRTVS] *ἀρετή*, præstantia, ut M. Tull. narrationis virtus. Aristot. *ἀρετὴς ἀρετή*. sed hæc alibi notauimus.

C **VENVS**] venustas, lepos, infra eod. lib. *Fabula nullius Veneris.*

VT IAM NVNC DICAT IAM NVNC] id est, hæc erit ordinis vis, & pulchritudo (nisi ego fallor) vtea, quæ nunc dici debent, iam nunc dicat. in hoc consistit ordinis vis, & pulchritudo, ut, &c.

ET PRÆSENS IN TEMPVS OMITTAT] id est, ut quidam explicant, vsque eò omittat, donec dicendi tempus ad sit: suo loco, & tempori seruet. Ego *præsens in tempus* positum puto pro in præfenti tempore, ut sit, differat in futurum tempus, & in præfentia omittat: atque ita locutus est M. Tull. epist. ad Brutum. *ut & in præfens sceleratos ciueis timore ab impugnanda patria deterrerem, & in posterum documentum statu: rē, ne quis talem amentiam vellet imitari, & orat. 1. in Catil. quanta tempestas inuidia nobis si minus in præfens tempus recenti memoria scelerum tuorum, at in posteritatem impendeat. & T. Livius lib. 2. nec in præfens modo, sed in venientem etiam annum. &c. & ipse Horat. Od. 16. libr. 3. Latus in præfens animus, quod ultra est,*

Oderit curare.

HOC AMET, HOC SPERNAT] aliud probet, aliud improbet, ac reiiciat. est enim boni poetæ iudicare, quid sit dicendū, quid non: quid prior loco, quid posteriore collocandū: vel quid probandum, quid improbandum: quid laudandum, quid vituperandum. Profert hunc versum Seruius ad illum Virgilij locū Georg. 2. *Me verò primum dulces ante omnia Musæ, &c.*

PROMISSI CARM. AVCTOR] i. is qui se poetam professus est: is, qui carmen, quod se scripturum pollicitus est, condit. vel dic promissi, id est, magni. Nam qui de se aliquid promittit, magnum aliquid vult à se expectari. infra. *Quid tanto dignum afferet hic promissor hiatus? & epist. superio- re. Multa fidem promissa leuant: vel promissi, id est, editi, ut alij quidam volunt.*

IN VERBIS] monet ut verba, parce admodū & timidè nouemus, aut fabricemur.

CAVTVS] prudens, religiosus, *εὐλαβής*.

TENVIS] parcus, restrictus, angustus. *φειδωλός, λιτός*.

SERENDIS] faciendis, nouandis, translatio est ab arboribus. ita statim verba cum folijs comparat.

DIXERIS EGREGIE NOTVM SI, &c.] egregia erit tua elocutio, si scita, & artificiosa verborum adiunctio, seu compositio verbum alioqui nouum, & nuper factum, reddiderit notum, insigne, ac luculentum: qualia sunt veliolum, saxifragum, & similia. hæc est huius loci sententia, quicquid alij somnient de verbis translatis: quam tamen testimonio, & auctoritate M. Tull. confirmabimus. ille igitur lib. 3. de oratore, scribit tria esse in verbo simplici, quæ orator afferat ad illustrandam, atque exornandam orationem: aut inusitatum verbum, aut nouatū, aut translatum: Nouari autem verba, quæ ab eo, qui dicit, ipso gignuntur, ac fiunt vel coniungendis verbis, vel sine coniunctione. cōiungendis verbis nouantur, ut hæc, Tum paucior sapientiam mihi omnem ex animo expectoratur. An non vis huius me versutiloquas malitias? videtis (inquit) versutiloquas, & expectoratur, ex cōiunctione facta esse verba, non nata ex hoc loco apparet, coniuncta, seu iuncta verba à M. Tullio nominari, quæ vulgò composita appellamus. Idem in oratore perf. Ego autem etiam si quorūdam grandis, & ornata vox est poetarum, tamen in ea cum licentiam statuo maiorem esse, quam in nobis, faciendorum, iungendorūq; verborum, tum etiam hominū voluptati vocibus magis, quam rebus seruiunt. Idem ibid. Quid? in verbis iunctis, quam scire insipientem, non insipientem? iniquum, non iniquum? tricipite, non tricapitem? concisum, non concasum? perpicue his locis verba iuncta dixit, quæ grammatici composita nominant. ibidem. Itaq; translata, aut facta, aut iuncta verba facile sunt cognita. translata quæ sint, notum est: facta autem verba sunt, quæ sine coniunctione sunt nouata ab eo, qui dicit. iuncta, quæ nouata sunt ex coniunctione, & ut loquitur Horatius, ex iunctura. Idem Topicis. Scauula autem P. filius post liminium iunctum putat esse verbum, ut sit in eo & post, & limen. Idem Partit. ait nouari verba cum aliis modis,

tum

A rum adiunctione verborum. Prisc. lib. 18. hunc ver-
sum testem producit: & ita explicat, *Dixeris, id est,*
poteris dicere: hoc tantum.

SI FORTE NECESSE EST, &c.] Totius
huius loci hæc sententia est, si scripturam veterem
sequamur. Si forte necesse est res abditas, & occul-
tas nouis vocabulis declarare, & nomina fingere
veteribus inaudita: licebit hoc facere, dabiturque
licentia, prudenter & modestè sumta. Sic explican-
dus hic locus est, si ponatur copula post vocem *re-*
rum: ut ponenda est, si libros veteres sequi volu-
mus. si verò sine copula legamus, ita explicandus
erit. Si forte necesse est res abditas nouis vocabu-
lis exprimere: licebit nomina veteribus inaudita
fabricari, dabiturque fabricandorum vocabulorum
licentia, modò prudenter sumatur.

INDICIIS MONSTRARE RECENTI-
BVS] id est, nouis vocabulis. nam vocabula sunt
indicia, seu notæ rerum: *σημειολογία*, & *σημεία* appellat
Aristoteles: & verba eò comparata sunt, ut cogita-
tiones, & affectus nostros indicent, ac significant.
B apertè Horatius hic loquitur de verbis nouatis,
non de translatis.

ABDITA RERVM,] id est, res abditas, & oc-
cultas. *abditæ rerum* autem sic dictum, ut sat. 2. lib.
2. *Corruptus vanis rerum:* & sat. 8. eiusd. *videtur fictis*
rerum. vide quæ notauimus sup. ad Od. 12. libr. 4.
amarâq; Curarum eluere efficax.

ET FINGERE CINCTVTIS, &c.] sic ha-
bent omnes libri manu scripti, quos vidi. nam vul-
gati non habent copulationem & post vocem *rerum*.

CINCTVTIS] cinctis, militariibus, armatis. cin-
gebantur enim in militiam ituri: ex quo cingulū
militare, & cingi pro eo, quod est ad militiam, &
ad pugnam ornari. Plaut. in Amphitr. *Cingitur: cer-*
tè expedit se. & accingi. Lucr. lib. 2. *Et si tibi vera*
videtur, Dede manus: aut, si falsa est, accingere cōtra.
quæ vis inest etiam in verbo Græco *ζώννυσθαι* Hom.
ὀδυσσ. ω. ζώννυσθαι γέ νείοι; καὶ ἐπὶ πτόντοισι ἀέθλα, id est,
cinguntur iuuenes, & armantur ad certamina. &
ἱλιάδ. ι. ζῶσα μένω δ' ἄρα τῶν βατῶν ἐς μέσον ἀγῶνα. id
est, illi autem cincti descenderunt in medium cer-
tamen. Terent. Phorm. *ad te summa solum Phor-*
mio rerum redit. tu te hoc intristi: tibi omne est exe-
dendum. accingere. Virg. Æneid. 2. de Priamo, &
inutile ferrum Cingitur. ibid. quæ mens tam dira mi-
ferrime coniux Impulit his cingi telis? vel dic cinctu-
tis, ut Porphyrius. qui cinctu, seu cincto utebantur lo-
co tunica. erat autem cinctus, seu cinctum vestis
infra pectus corpus complectens, & à pectore ad
pedestegens. Virg. 7. Æneid. *Ipse Quirinali trabea,*
cinctusq; Gabino Insignis. *ζῶμα* & *ζῶμα* appellant
Græci. quidam per cinctutos, priscos, seu vetustos
significari volunt, quod non improbo.

NON EXAUDITA CETHEGIS] id est, in-
audita veteribus.

CONTINGET] *ἐνδέξεται*: licebit, non improba-
bitur, ferri poterit.

LICENTIA SVMTA PVDENTER] licen-
tia verecunda, pudenter, *αἰδμήτως* cum pudore: ve-
recundè.

FICTAQVE NVPER] non ita pridem facta,
& nouata.

HABEBVNT FIDEM] id est, obtinebunt fi-
dem, atque auctoritatem: & ita etiam M. Tull. lo-
quitur epist. ad A. Cecinam lib. 6. *Quare, quando,*
ut augures, & astrologi solent, ego quoque augur publi-
cus ex meis superioribus pradiis constitui apud te au-
thoritatem augurij, & diuinationis mea, debet habere
fidem nostra pradiis. Idem Acad. quæst. lib. 2. *qua*
si verò non specie visa indicentur: quæ fidem nullam ha-
bebunt, sublata veri, & falsi nota. idem pro Flacco,
sed fuerint incorrupta litteræ domi: nunc verò quam
habere auctoritatem, aut quam fidem possunt? alio-
qui fidem habere dicimur ei, cui credimus, ut idē
Acad. *num videtur minorem habere visis, quam vi-*
gilantes fidem?

SI GRÆCO FONTE CADENT P. D.] id
est, si erunt Græca lingua in vsum Latini sermo-
nis deflexa: qualia sunt *ephippium*, *acratophorum*
apud M. Tull. libr. 3. de Finib. & ibidem, *proëgme-*
na, & *apoproëgmena*. & hæc vulgatissima, *grama-*
tica, *poëtica*, *rhetorica*, *dialectica*, *musica*, *trichinium*,
aër, *ather*. iterum apud M. Tull. *panchrestum medi-*
camentum, *peripetasma*, *hemicyclus*, *pseudohyrus*,
symphonia, *atomi*, *apotheca*, *epitaphium*, *epitoma*, *so-*
phisma, *sortes*, *ephemeris*, *thesis*, *toreuma*, &c. apud
Horat. ea, quæ supra commemoravi diota, *amystis*,
balanus, &c. vel intellige ea, quæ ad exemplū Græ-
corum in lingua Latina nouata sunt, ut *medietas*,
quemadmodum illi *μεσότης* dicunt: *intermundia*,
ut illi *μετακόσμια*: *qualitas*, quæ ab illis *ποιότης* nomi-
natur: *rectè facta*, quæ κατὰ τοὺς νόμους: *producta*, seu *pro-*
posita, quæ προτεταγμένα, *reicta*, quæ ἀποτεταγμένα: *ri-*
sio, quæ φαντασία: *notio*, quæ ἐννοια: *indifferens*, quod
ἀδιάφορον: *siada*, quæ πείρω: *cetimanus*, qui ἐκ τῆς γῆς
tyrannicida, qui τετρακύνκτος: *triceps*, qui τετράφαλος:
tauriformis, qui ταυρόμορφος, & alia sexcenta. nouan-
tur enim verba aut similitudine, aut imitatione,
aut inflexione, aut adiunctione verborum, inquit
M. Tull. Partit. Nonnulli libri vet. habent *cadant*.

PARCE DETORTA] id est, parçè deflexa, seu
deriuata, seu deducta à Græca lingua.

CÆCILIO] Statio Cæcilio, poëtæ comico, de
quo suprâ.

DABIT] sic habent omnes ferè libri veteres
cum vulgatis consentientes: pauci *dedit*, quod itē
se in vno reperisse testatur homo pederuditus,
Canterus.

VARIOQVE] sic legendum libris omnibus
inuitis, non *Varo*: ut Od. 6. lib. 1. *optimus olim Vir-*
gilius, post hunc Varius dixere quid essem. & sat. 10.
lib. 1. *forte epos acer, Vt nemo, Varius ducit.* & Od.
6. lib. 1. *Scriberis Varius fortis, &c.*

INVIDEOR] inuideor, *παύνημι*, à verbo inui-
deo, rariuſculum est: in vſu tamen sunt *inuisus*, &
inuidendus. suprâ Od. 10. lib. 2. *caret inuidenda So-*
brius aula. & Od. 1. libr. 3. *Cur inuidendis postibus,*
Et nouo Sublimeri moliar atrium? Idem sat. 3. lib.
2. *Et haret Inuisis foribus.* verbum inuidendi certè
cum quarto casu coniungi solet, ut apud M. Tull.
Tuscul. 3. *ut nobis optimam naturam inuidisse videā-*
tur, qui nihil melius homini populari gloria indicant-
runt. vide annot. ad sat. 6. lib. 2. hæc igitur verba,
cur inuideor acquirere, valent, cur vetor acquirere?
sic Græci *φθονῶμαι*, & *φθονῶ*. Eurip. Med. *μὴ φθονεῖς ἐπ' αὐ-*
Ggg iiij

A *συν*, id est, ne inuide dicere. ibid. *καὶ νῦν τὸ μὲν σὺν ἔφθονα καλῶς ἔχειν*, id est, non inuideo res tuas bene habere.

CVM LINGVA CATONIS, ET EN.] nam tantumdem nobis licere debet nostra ætate, quantum Ennio, & Catoni licuit sua.

SIGNATVM PRÆSENTE NOTA PROD.] libri vulgati habent *producere*, quibuscum consentiunt aliquot antiqui, id est, proferre in lucem, seu protrahere in medium (ut loquitur Lucretius.) *nomen* autem *præsen*te *nota* *signatum*, hoc est, quod usus præsens comprobet: nomen, quod cum eorum hominum, qui tunc sunt, cum producit, loquendi consuetudine cõsentiat: nomen, quod eam formam, & notam impressam contineat, quæ sit in usu. ego tamen *procudere* malim, ut habent libri aliquot calamo exarati, ut tralatio sit à nummis. Nã & Themistius iunior in oratione quarta de nomine, seu vocabulo *sophista* loquens, similitudine nummi utitur, his verbis, *ἀλλ' ἐπεὶ δὴ πῦρ οὐδὲ μακρὸς νομισματός, καὶ τὴν πῦρ ἢ δύναμις καὶ τὸς ὑπερὸν χρόνος*, &c. id est, sed quoniam huius nominis [*sophista*] vis seu potestas, mutata est, posterioribus temporibus, &c.

B VT SILVÆ FOLIIS] ostendit à simili, etiam verborum suam esse ætatem, iccirco vtendum esse verbis præsentibus, & noua verba cudere licere. videtur autem hanc similitudinem ab Homero sumfisse *ἰ. ζ.* qua cum foliorum ortu, ac natura hominum ætatem comparat. *Οἷον φῶλλον γενεή, ποίηκε ἀνθρώπων*, id est, Qualis foliorum ortus, talis & hominum. idem φ. *εἰδὴ σὺ γὰρ βροτῶν ἐνεκα πολέμῳ Διὶ δαίν, οἱ φύλλοισιν ἐοικότες ἄλλοτε μὲν πὶ Ζαφλεγγέας τελέθουσιν ἀρρέης καρπὸν ἔδοντες. Ἄλλοτε δ' αὖ φθινύθουσιν ἀκήλοιοι*. id est, si tecum miserorum mortalium causa pugnem: qui foliis similes, interdum feruidi, & fortes sunt terræ fructum comedentes: interdum intereunt imbecilli, & exanimis. & Minnervus, *Ἡμεῖς δ', οἵ αὖτε φύλλα φύει πολυάνθεμος ὤρη Βαρος, ὅτ' αἰὲρ αὐγὴ αὐξέται ἡελίος*, ex Stobæo. id est, Nos autem tales sumus, quales frondeis producit tempus Vernum multis floribus abundans, cum primum lux solis augetur. sic & Musæus, *Ὡς δ' αὖ πῶς καὶ φύλλα φύει ζείδωρος ἄρουρα, Ἄλλα μὲν ἐν μελίησιν ὑποφθίνει, ἄλλα δὲ θαλάσσης Ὡς δὲ καὶ ἀνθρώπων γενεὴ καὶ φύλον ἐλίσσει*: id est, similiter autem & frondeis producit terra, victum suppeditas, seu rerum ad victum necessariatum largitrix: aliæ quidem in fraxinis pereunt, aliæ virent: sic & hominum ortus & genus vicissim nascitur, & occidit. Cum his Horatianis congruunt, & concinunt illi Lucretiani versus lib. 1. *Sic voluenda atas commutat tempora rerum. Quod fuit in pretio, sit nullo demique honore: Porro aliud succedit, & ē contemptibus exit: Inq̃ dies magis appetitur, florēque reperitur Laudibus, & miro est mortaleis inter honore*. Idem lib. 3. extr. *Cedit enim a rerum nouitate extrusa vetustas*. & M. Tull. Philipp. 12. in extr. *Nihil enim semper floret: atas succedit atati*.

P R O N O S] celeriter labentis.

D E B E M V R M O R T I N O S] sic Od. 3. lib. 2. *Omnes eodem cogimur: omnium Versatur urna*. Profert hunc locum Seruius ad illum Virg. lib. 9. *Æn. Mortaline manu facta immortale carina. Fas habeamus? sed Priscianus legit Debemus*, quod notauit

Achill. Statius Lusitanus.

D SIVE RECEPTVS TERRA NEPT.] id est, siue portus Iulius, immisso in Lucrinum, & Auernum lacum mari relictus, nauibus tutam stationem præbeat: (quod ab Augusto effectum est:) siue Pomtina palus siccata, vomere subigatur nunc, & frugibus vicinas vrbeis alat: (quod à Iulio Cæsare fuerat cogitatum:) siue Tiberis à priore suo alueo in aliam partem auersus deserit agris, & vrbi nocere.

C L A S S E I S A Q V I L O N I B V S A R C E T] id est, Aquilones à classibus arcet: hypallage: classibus tutus ac munitus portus est.

S T E R I L I S Q V E D I V P A L V S] Seruius ad illum Virg. locum *Æneid. 6. & tenebrosa palus Acherunte refuso*: notat, posteriorem syllabam huius nominis esse longam: ab Horatio tamen esse correptam: atque hunc locum profert.

A P T A Q V E R E M I S] nauigabilis.

V I C I N A S V R B E I S A L I T] siccata, & fertilis reddita, vicinis vrbeis alimenta præbet: quod Iul. Cæsar efficere constituerat. M. Tullius Philip. 5. *Ille paludes siccare voluit*. perfecit postea Cethegus nescio quis.

I N I Q V V M F R U G I B V S] inimicum, & infestum frugibus, propter crebras eluiones.

D O C T V S I T E R M E L I V S] translatio est, ut epist. ad Villicum sup. lib. 1. *Multa mole docendus aprico parcere campo*.

N E D V M S E R M O N V M S T E T H O N O S] nimis pingues sunt ij, qui hic censent addendam negationem, & legendum, *ne dum haud sermonum*. nam hæc vox suapte vi, ac natura negat, ut apud M. Tull. libr. epist. 9. ad Pap. Patum, in vltima libri epist. *Me verò nihil istorum, ne iuuenem quidem mouit umquam, nedum senem*. Idem ad Tiron. lib. 16. *vix in ipsis testis, & oppidis frigus infirma valetudine vitatur: nedum in mari, & via sit facile abesse ab iniuria temporis*. T. Liuius libr. 6. *& agrum in mem tantam multitudinem, nedum armatam sustinere posse*. Est autem argumentum à minori hoc modo, Si, quæ diuturniora videbantur esse debere, neque à vetustate facile consumi posse, ea tamen exstinguit vetustas: quanto magis verba? potest & esse à maiori, hoc modo, opera regum non sunt sempiterna: quanto minus verba?

G R A T I A] *χαῖρες*, lepos, venustas, vel gratiā accipe, ut sit translatum ab hominum gratia.

Q V E M P E N E S] in cuius potestate est. M. Tull. in orat. perf. *usum loquendi populo concessi, scientiam mihi reseruavi*. ius autem legendum ex auctoritate omnium veterum cod. non vis.

R E S G E S T Æ, &c.] res gestæ describuntur versibus heroïcis: quod genus epos appellant: ex quo poetæ epici nominantur, ut supra diximus ad epist. 2. lib. 2.

Q V O S C R I B I P. N V M E R O] id est, quo metro, quo carminis genere, quibus pedibus, ut hac epist. inf. *At vestri proani Plantinos & numeros, & Landauere sales*.

H O M E R V S] à quo Mæonium carmen dicitur supra Od. 6. lib. 1. *Mæonij carminis alite*: seu, ut quidam malunt, *aliti*, ut referatur ad Varium.

V E R S I B V S

A VERSIBVS IMPARITER IUNCTIS] elegis, vt tertio ab hinc versu appellat. profert huc locum Solipater lib. 2. grammatic. instit. & refert, Scaurum grammaticum commentariis in artem poetica ad hunc locum notasse, *aduerbium figurauit.*

QUERIMONIA PRIMVM] Ode 33. lib. 1. *Albi ne doleas plus nimio memor Immitis Glycera, neu miserabileis Decantes elegos, quod tibi iunior Laesa praebeat fide.*

VOTI SENTENTIA COMPOS] res latae, optatae, & secundae. nam, quae nobis ex animi sententia eueniunt, lata sunt, ac iucunda.

ARCHILOCHVM PROPRIO] id est, Archilochus carminis Iambici inuentor, & princeps, iambos suos ad maledicentiam contulit, vel iambis suis armatus scripsit in Lycamben socerum, & eius filiam. vt supra Od. 6. epod. C. Vell. Patere. neque quemquam alium, cuius operis primus auctor fuerit, in eo perfectissimum, praeter Homerum, & Archilochum, reperiemus.

B HVNC PEDEM] iambum. Turnebus tamen lib. 9. Aduers. pedem interpretatur versum Iambicum.

S O C C I] comediae. infra, propè socco Dignis carminibus.

GRANDESQVE COTHVRNI] tragœdiae. sup. Od. 1. lib. 2. grande munus Cecropio repetes cothurno. & infra, Et docuit magnumque loqui, nitiq, cothurno.

ALTERNIS APTVM SERMONIBVS] dialogis, & sermonibus mutuis. sic Aristot. *ἡ δὲ ποιητικὴ μέλυσται εἰς λέκτικόν τε καὶ κερτικόν. τὸ μέτρον τὸ ἰαμβεῖον ἐστὶ. συμμετρὸν δὲ τὸ πρὸς τὴν ἰαμβεῖαν λέγειν ἐν τῇ διαλέκτῳ πρὸς ἀλλήλους. id est, maximè autem omnium metrorum, ad locutionem, seu ad sermonem aptum est, carmen iambicum: cuius rei argumentum est, quod plurimos versus iambicos usurpamus, in sermone quotidiano. Alternos sermones autem intellige: qui alternatim habentur, hoc est, non semper neque continenter ab vno, sed nunc ab hoc, nunc ab illo: seu nunc ab vno, nunc ab altero vicissim. hoc enim significat alternum, nempe quod non est continuum, sed aliqua aut persona, aut re interposita interruptum: vt alterna mors Castoris & Pollucis, alternis temporibus, alternis annis, & simil.*

ET POPVL. VINC. STR.] quia spectatores vociferari, & strepere, desinunt, versibus iambicis delectati.

NATVM REBVS AGENDIS] id est, fabulis, quae appellantur δράματα. vel quia iambus vim habet excitandi ad actionem. Arist. *ῥαχικὸς* appellat.

FIDIBVS] versibus lyricis.

EQVVM CERTAMINE PRIMVM] qui cursu vicit. vt dixit pugilem victorem: ita equum certamine primum.

ET IUVENVVM CVRAS] amores, commissiones, conuiuia, iocos.

DISCRIPTAS SERVARE VICES, &c.] qui suas cuiusque poematis partes, & munera ab ipsa natura attributa seruare nescit, & qui ad opus formas, quae sunt variae, & multiplices, versus

accommodare pro cuiusque dignitate, ac natura non potest, indignus est nomine poetae. potest & illud vices intelligi de cuiusque personae officio, & munere, & decore. cuius rei exemplum subiicitur ibi. *Telephus, & Peleus, &c.* descriptas autè id est, διατεταγμένας, distinctas, distributas, diuinas. sic Od. 3. lib. 1. *sedesque descriptas piorum, &c.*

OPERVVMQVE COLORES] operum species, & formas, & varietates. sic vitæ colorem dixit sat. 1. lib. 2. *Quisquis erit vitæ, scribam, color, &c.* epist. 17. lib. 1. *Omnis Aristippum decuit color, & status, & res.*

PVDENS PRAVE] pudore eius est vitiosus, ac reprehendendus, quæ discere pudet potius, quam nescire.

CENA THYESTÆ] argumentum tragicum, de quo alibi.

SINGVLA, &c.] suis cuique carmini locus detur: suo quaque materia carmine, & proprio tractetur.

NON VULT] non debet, & βέλεται.

INTERDVVM TAMEN ET VOCEM, &c.] vt sat. 4. lib. 1. *at pater ardens Scauit, quod meretrice nepos insanit amica Filius, &c.* quem locum cum hoc conferre non erit inutile.

DELITIGAT] acriter litigat, vt supra *desauit*, pro valde sauit, epist. ad Iul. Florum 1. lib. 1. & sat. 3. lib. 2. *denarrat.*

SERMONI PEDESTRI] humili, & comico. *πρὸς λόγῳ.*

TELEPHVS, ET PELEVS, CVM P.] subaudiendum verbum est, & legendum *cum*, nō *cur*. probat autem exemplo personarum tragicarum Telephi & Pelei, nonnumquam in tragædiis sermonem comicum, & humilem adhiberi. est autem hæc horum verborum sententia, Telephus, & Peleus, quo tempore vterque in exilio, atque in egestate versatur, verborum ampullas, & verba productiora, ac longiora, quam quibus vulgus utitur, omittit, ac remouet, si vult spectatores misericordiam voce & lacrymis commouere. P. Victorius hunc locum aliter explicat Variar. lectio-num lib. 14. sed valde ab eo dissentio. neque mihi villo pacto probari potest illa explicatio, *proicere ampullas*, magno loqui. quid enim aliud est proicere, quam procul à se reicere, amittere, ac repellere? quod Græci *ἀπορρίπτειν* dicunt. Catull. de nupt. Pelei, *Ipse suum Theſeu pro caris corpus Athenis Proicere optauit potius, &c.* Idem ad Camerium, *Fructus proicies amoris omnis.* Virg. *Aeneid. 6. qui sibi lethum Inſontes peperere manu, lucemque peroris Proicere animas.* M. Tul. pro C. Rab. neque ego, cui omnium ciuium libertas carissima fuisset, meam proiecissim. Lucret. lib. 5. *Tum porro puer, ut sauis proiectus ab undis Nauita, nudus humi iacet.* Horat. satyr. 3. lib. 2. *qui seruos proicere aurum In media iussit Lybia.* & satyr. 7. lib. 2. *Tu cum proiectus insignibus, &c.* De Telepho autem pauca quædam supra leuiter attigi Od. 17. epod. sed, quod ad hunc locum attinet, Telephi mendicantem nobilitarunt tragædiae. Timocles in Iambicis, *ὁ δὲ δὴ μὲν πίνης Πτωχότατον αὐτὸ καθάμαθ' ἔπινεν Τηλέφορ Γεγονέμενος, τὴν πτωχίαν ῥέον φέρεν.* id est, nam qui pauper est,

Ggg iij] postea

A posteaquam intellexit Telephum factum esse
 pauperiorem, paupertatē fert facilius. Aristoph.
 πεφύ.σὺ δὲ γ' εὖ παρέρπεις. Καί τι παρέρπὸν γ' ἐπιώχους Τή-
 λεφος εἶναι Μηνὸς φέσκων. id est, Tu autem rem tuam
 benegeris. atqui antea mendicabas, cū te Tele-
 phum Mysum esse diceres. de eodem vide, quæ
 protulimus ex Pindaro, & eius interprete Od. 7.
 lib. i. ad illum locum, *Narrat pane datum Pelea*
Tartaro. quibus libet nunc addere ex eodem poë-
 ta, quæ exstant *ιδ. γ. πωδ.* vbi ille ostendens, nullam
 esse stabilem felicitatem in rebus humanis, ait ne
 Pelea quidem, & Cadmum, quorum res fuerant
 aliquando admodum secundæ, cursum vitæ perpe-
 tuum sine offensione, & calamitate cōficere po-
 tuisse. nam, cū Cadmus Harmoniā, Peleus The-
 tida vxores duxissent, & vtriusque nuptiis etiam
 Dij immortales interfuissent, illum trium filia-
 rum, Semelæ, Agauæ, Inōnis miserabiles casus ita
 grauiter perculerunt, atque affligerunt, vt in an-
 guem versus sit: hic amisso filio Achille, in Co in su-
 la vitam inopem, & miserā traduxit, mortēque
 cum summo animi dolore, & cruciatu oppetiit.
 Verba Pindari non ascribam: petat, qui volet, ex
 ipso fonte.

PROIICIT AMPULLAS ET SESQVIP.] id est, longè à se reijcit, & omittit verba tumida, grandia, ampla atque inflata, magnifica, iactantia & ventiplena: seu nimis ornata, & ab usu communi remota: vel quòd ampullæ amplæ sunt, vnde fortasse nomen traxerunt: vel propter sonitum, quem aqua ex ampullâ effluens mittit. lege hac de re plura ad illum versum, *An tragica desinit, & ampullatur in arte, &c.* epist. 3. lib. 1. sesquipedia verba autem, intellige nimium producta, & longa: qualia sunt sesquipedia: alij prætumida, & inflata interpretantur.

SI CVRAT C. SP. TETIGISSE] si studet
animum spectatoris affecisse, commouisse. Cicer.
ad Attic. lib. 2. *mina, que mihi proponuntur, modice
metangunt.*

DULCIA SUNTO] aliud est pulchrum, aliud dulce. licet hoc ex similitudine formæ muliebris intelligere. sunt enim quædam mulieres formosæ illæ quidem, sed insuaves, & iniucundæ, sine lepore, & illecebraliæ minus formosæ, sed suauitate, & lepore, atque illecebra commendatæ.

VOLENT,] quidam libri vet. habent, *volunt.*

AGVNT O Jimpelluntō, aut ducuntō. epist. ad
Augustum, *Ille per extētum funem mihi posse vide-
tur Irepōia, &c.*

SI VIS ME FLERE] sic M. Tull. de Orat. ad Qu. frat. lib. 2. *neque fieri potest, ut dolcat is, qui audit, ut oderit, ut inuideat, ut pertimescat aliquid, ut ad fletum misericordiamque deducatur, nisi omnes ij motus, quos orator adhibere volet iudici, in ipso oratore impressisse, atq. iniusti videbuntur, &c.* quæ deinceps sequuntur, nam ad hunc locum valdè pertinent. sic Arist. lib. 3. de arte dicendi. *συνομοισι παθεῖν αἰὶ ο' ἀκούων τῶ παθητικῶς λέγοντι.* id est, similiter semper afficitur is, qui audit, atque is, qui affectus commouet dicendo. Sic & Plato in eo dialogo, qui inscribitur Ion, ἢ *ὡελιλάδος*, ubi multis verbis ostendit & poëtas afflatu diuino concitatos sua poemata

edere, tanquam deorum interpretes, & recitato-
res poematum, seu actores, quos rhapsodos appel-
lant Græci, esse interpretum interpretes, quia cum
recitant aliquem locum iracundiæ, aut misericor-
diæ, aut similis alicuius affectus plenum, & ipsi si-
militer afficiuntur, & in animis auditorum similē
affectum gignunt. sic Platon: ἐγὼ δ' (inquit Ion) ὅταν
ἐλεεινὸν πῖ λήξω δακρύων, ἐμπίπλυνταί μου ὀφθαλμοί: ὅταν
π φοβερόν ἢ δεινόν, ὀρθαί αἱ τεύχε' ἴστανται ὑπὸ τῷ φόβῳ, & ἡ
καρδία πηδᾷ: Cum enim ego aliquid miserabile lo-
quor lacrymis mihi compleretur oculi: cum aliquid
formidolosum, aut horribile, pili metu arrigun-
tur, & cor palpitat. Cetera legat qui volet apud Pla-
tonem. Valde enim ad hunc locum pertinent.

TVNC TVA ME INFORT. LÆD. TEL.
VEL. P.] hîc est locanda interpunctionis nota
hoc modo, Tunc, id est, cum ipse primus dolebis,
ô Telephe, vel Peleu, tua infortunia mihi lachry-
mas excutient: tunc me molestia afficient. sequi-
tur deinceps, *malè si m. l.* Quidam libri habent,
lædant.

MALE SI MANDATA LOQ.] fin autem
parteis tibi à fortuna datas, ages indecenter, & ine-
pè: si & verbis vtèris à persona, quam sustines, at-
que à fortuna tua alienis, & vultu hilario procedes
in scenam, cùm sis calamitosus, exsul, mendiculus:
denique si neque verba, neque gestus ei personæ,
quam sustines, & quam repræsentare iussus es, re-
spondent: tunc aut me tibi minus attentum præ-
bebo, aut te irridebo. oratio igitur & actio debent
personæ, & fortunæ congruere, & conuenire. qui-
dam existimant, hunc esse ordinem verborum, *se
loquèris, male mandata*: id est, si ea loquèris, quæ
sunt à tua fortuna aliena, tui auctoris culpa, qui eam
orationem tibi attribuerit: aut dormitabo, aut ri-
debo: à quibus dissentio.

TRIST. MÆST. VULTVM VERBA D.
&c.] *Aliud vocis genus* (inquit Cicero lib.3. de ora-
tore) *iracundia sibi sumit: acutum, incitatum, crebre*
incidens, &c. Aliud misratio ac moror: flexibile,
plenum, &c. Aliud meus, demissum, & hesitans, &
abiectum, &c. Cùm igitur alius motus aliam voc-
cem desideret: ergo & alia verba desiderat. Hac
enim debent esse inter se cõsentanea, motus, vox,
verba. Iam qualis motus, talis vultus est: qualis for-
tuna, talis motus, vt statim dicit. Format enim natu-
ra prius, &c. Cum his congruunt illa Ciceronis
ex eodem libro paullùm supra. Omnis enim motus
animi suum quendam à natura habet vultum, & so-
num, & gestu: totumq; corpus hominis, & eius omnis
vultus, omnesq; voces, vt nervi in fidibus, ita sonant, vt
à quoque animi motu sunt pulsa, &c.

FORMAT ENIM NATURA] sic Homer.
ὁδ. σ. Οὐδ' ἐν αἰνιδόντορον γαῖα φέρει ἀνθρώποις Πάντων, ὅσ' αὖ
τε γαῖαν ἐπὶ πνίει τε, καὶ ἔρπει. Οὐ μὲν γάρ ποτε φησι κακὸν
πισσοδαμόπιστον, ὅφρ' ἀρετῇ παρέχουσιν θεοί, ὧ γένετ' ὁρώρη·
Ἀλλ' ὅτε δὴ ὧ λυγρὰ θεοὶ μακάρες τέλει σσι· Καὶ τὰ φέροι ἀνεκ-
ζέμενος πετλήοι θυμῷ· Τοῖος γὰρ νόος ἐστὶν ὀπίσθονιων ἀνθρώ-
πων, Οἰόνεσ' ἡμᾶρ ἄγχι πατὴρ αἰδράων τε, θεῶν τε, id est,
nihil imbecillius alit terra homine ex omnibus,
que super terram spirant ac serpūt. Affirmat enim
numquam fore, ut malum aliquod sibi in posterū
cueniat, donec virtutem præbeant dij, & genua
erigi

A erigi possint. verum ubi dii immortales aduersi ali-
quid importarint: tū etiā inuitus, id fert patienter.
Talis enim mens est terrestrium hominum, qua-
lem diem inuenerit deorum & hominum pater.
Eadem fere sententia est vulgati huius versiculi,
Πρὸς δὲ τοὺς θεοὺς πᾶσι φέρων, κερτμήδω: id est, ad fortunas
enim accommodatam mentem habemus. & Te-
rent. in Hecyra, *Omnibus nobis ut res dant sese, ita
magni, atque humiles sumus.* hoc igitur significat
Horatius, nos aptos esse natura ad omnem fortu-
narum habitum, id est, ad omnem fortunæ varie-
tatem, vultu, & fronte, atque ad eod. animo decla-
randam, & exprimendam, ut si fortuna sit secun-
da, lati, atque hilares simus: si aduersa, fracti,
humiles, ac demissi. sequitur deinde oratio, quæ
taleis animorum motus, atque habitus inter-
pretetur.

AVT AD HVMVM DED.] pluribus verbis di-
xit, quod vno diceret. *affligit.*

SI DICENTIS ERVNT] hic versus P. Victo-
rij sententiam in explicandis verbis illis, *Proiecit
B ampullas*, &c. refellit. si loquentis oratio (inquit
Horatius) erit ab eius fortuna aliena, ridebunt e-
quites, & reliqui spectatores. Itaque, si Telephus,
& Peleus regno pulsi, & exsules, ampullas loquen-
tur, id est, verbis vtentur elatioribus, grandioribus,
amplioribus, quàm taleis personas deceat, nō mo-
dò misericordiam auditoribus non cōmoueunt,
verum etiam risum mouebunt.

INTERERIT MVLT. DAVVSNE] variis
modis mutatus, & corruptus est hic versus. nam
cū in omnibus ferè libris manuscriptis legatur
vel *an Eros*, vel *Herōsne*, alij reposuerunt, *Dauus
an Heros*: alij *dines*, *an Irus*: alij *Dauus herūsne*: alij
Diuus an Heros. quarum lectionum nullam pro-
bo, & eas omneis puto esse corruptas. Nam pri-
mum Dauus, & Heros personæ sunt ita dissimiles,
ac dispares, vt eares admonitione non egeat. quis
enim ita hebes, & tardus est, vt nesciat interesse,
vtrum Dauum loquentem faciat, an Agamemno-
nem? Præterea Dauus proprium serui nomen est,
quamuis à natione impositum: at heros nomen
C omnium heroum commune. neque verò me mo-
uet quod quidam vir doctus mihi in sermone di-
xit, ferri hanc lectionem posse, *Dauus an heros*:
quia (inquit ille) *heros* positus est pro *senex*. senex
autem in comædiis ponitur pro hero. Ita igitur
hic heros, id est, senex, quasi Chremes, Dauo op-
ponitur. proferebat autem ille Virgilij versum ex
Moreto, ubi *heros* videtur positum pro *senex*. Ergo
aliam molitur opem sibi prouidus heros. sed, pace il-
lius dixerim, neque heros apud Virgilium, senem
significat, neque, si ita esset, probanda magis esset
hæc lectio, quam alia. Nam fingamus ita scriptum
esse ab Horatio, *Dauūsne loquatur, an senex*: ine-
pta esset hæc oppositio, cū Dauus nomen sit ser-
ui proprium, senex nomen ætatis appellatiuū. Iam
verò apud Virg. *heros* non senem significat, sed ho-
minem antiquorum morum, seu heroum illorū
simplicitatis & probitatis æmulum, seu heroibus
illis probitate & fortitudine animi similē. sic ipse
Horat. vsurpauit sat. 2. lib. 2. *hos utinam inter He-
ros natus tellus me prima tulisset.* Deinde lectio di-

uesne, *an Irus* non placet eadem ratione: quia Irus
propriū nomen est mendici illius Homerici, di-
ues omnium diuitum commune. idēque de le-
ctione *Dauūsne, herūsne* sentiendum, vt omittam
quod superuacaneum etiam fuit Horatio, nos de
domini, & serui loquentis differentia admonere.
Restat quarta, *Diuūsne loquatur, an Heros*, quam
audio quibusdam viris doctis omnium opti-
mam videri. Sed ne hæc quidem mihi proba-
tur. Nam diui in comædiis quidem nunquam
introducuntur loquentes: in tragædiis autem
rarò admodum, tum scilicet, cū dignus ali-
quis vindice nodus inciderit, vt ait Horatius in
hæc epistola, idque ad explicandas, & expedien-
das turbas ortas in tragædia, quæ humano consi-
lio non videbantur expediri posse. Quod si ali-
quando Diuus aliquis intercedit nulla turba ex-
orta, vt Pallas apud Sophocl. in Aiace: id fit pro-
pter aliam necessariam causam, quemadmodum
in ea, quam dixi, Sophoclis tragædia. Iccirco enim
Pallas prologi parte agit, quia absurdum erat
futurum Aiace, suū ipsius facinus proloqui,
ac proferre: neque quisquam alius erat, qui sci-
ret, eum mente captum pecudes iugulasse: quip-
pe qui & noctu, & occultè rem illam perfecisset.
Præterea cū sit necesse Deos humano more lo-
qui: alioquin à nobis ne intelligantur quidem: nul-
lus autem excogitari possit hominum sermo gran-
dior, aut elatior, quàm heroicus: non video, quid
sit, quam obrem Horatius, aut quisquam alius di-
cat interesse, vtrum deus loquatur, an Heros. to-
lerabilius erat, si dixisset interesse, vtrum loqua-
tur Apollo, an Menelaus: Venus, an Helena. sed
quid frustra lēctorem moror, cum agatur hic de
personis comicis? ego igitur hunc versum ita le-
gendum esse dico, *Intererit multum Dauūsne lo-
quatur, Erōsne*: vt significet interesse vtrum lo-
quatur seruus callidus, versutus, fallax, impro-
bus, & nequam, an simplex, apertus, veritatis a-
micus, fidelis, & frugi. Perspicuum est enim Ho-
ratium hoc loco docere, quemadmodum differt
seruus à seruo, ætas ab ætate, famina nobilis &
potens, à plebeia, & humili, genus & institutum
vitæ ab alio, natio à natione, locus à loco: ita in-
ter orationes interesse oportere. Ellet autem ab-
surdum, atque ineptum, cū his versibus loqua-
tur de personis comicis, infra autem deinceps de
tragicis ab illo versu, *Scriptor. honoratum si fortè,*
&c. inculcare hic alieno loco deos, & heroas. De
Erote porro, videor mihi legendo obseruasse, ser-
uos eos, qui hoc nomine appellantur, magna ex
parte esse benè moratos, fideles, & caros, vtileis
que dominis. Meminerunt omnes, seruum illum
Ciceronis Erotē, esse à domino libertate donatū,
quod causam, quam dicturus erat Cicero, cū ad
eā nondū satis paratus esset, in posterū diem dila-
tam nuntiasset: Dauos verò subdolos, mendaces,
fallaces, dominōque suspectos. Iam verò non est
id omittendum, quod ad meæ coniecturæ rationē
confirmandam vehementer pertinet. Cū ab-
hinc duodecim circiter annos essem Tolosæ, in-
cidi in quoddam exemplar pandectarum iuris ci-
uilis, manu exaratum. in eo adnadaueri nomen
serui

A serui *Eros* passim scriptum cum aspiratione *Heros*. ex ea scriptura, ab illo iam tempore orta mihi suspicio est, in exemplaribus Horatianis manuscriptis antiquissimis, & nō ita corruptis, sic hunc versum in quo versamur, scriptum fuisse, *Intererit multum Dauisne loquatur, Herósne*. secutos esse potest aliquos homines semidoctos, qui cum reperissent hoc nomen scriptum cum aspirationis nota, eoque nomine eum significari putarent, qui inter diuinam, & humanam naturā interiectus est: scirent autem priorem eius syllabam esse lōgam, atque iccirco numerum, ac mensuram constare non posse, versum commutare ausi sunt, & in locum prioris scripturæ *Herósne: an Heros* substituerunt. atque hanc primam fuisse puto huius loci maculā, ac labē. ex hac stirpe (vt solent amplificari, ac dilatari mala) cetera huius versus errata, mendæque nata sunt, dum suum quisque iudicium secutus, suoque ingenio confusus, deletis germanæ scripturæ vestigiis, nouam lectionem constringit, & comminiscitur. meam coniecturam adiuuant & codices nonnulli Horatiani, in quibus inest hæc scriptura. *Herósne*.

B MATVRVSNE SENEX] Virg. libr. 5. *Æn.* *maturus Aestes*. paullo aliter item Hor. dixit *maturus partus*, carm. seculari.

FLORENTE IUVVENTA] ἀκμαῖος ἡλικίας. quod alio loco docuimus.

FERVIDVS] M. Tull. in Catone maiore, *epulabar igitur cum sodalibus omnino modice: sed erat quidam feruor atatis, qua progrediente omnia fiunt. etiam in dies mitiora*. Itaque iuvenes αἰζήτους appellant Græci, quasi αἰεζότας, id est, semper feruētis.

MERCATORNE VAGVS, CVLTORNE VIR. AG.] Vides vt opponat inter se mercatorē vagum, & cultorem agelli: id est, olitorē aliquem, seu potius eum, qui domo se continet, qualis est senex ille Veronensis, quem describit Claudianus, *Felix qui patriis annis transiit in aruis, Ipsa domus puerum quem videt, ipsa senem: Qui baculo nitens, in qua reptauit arena, Vnius numerat sacula longa casa*, &c. aut qualis ille beatus Horatianus: *Beatus ille, qui procul negotiis*, &c. Od. 2. epod.

C SIBI CONVENIENTIA] sibi constantia, & in quibus extrema conueniāt cum primis, vtræque cum mediis.

SCRIPTOR] hic est apponenda interpunctionis nota.

HONORATVM] cur honoratum? quia Iupiter à Thetide exoratus, eum à Græcis tum honorandum curauit, cum Troianos, qui Achille pugnante extra sua præsidia prodire, & prælium inire non audebant, rursus Achille irato, ea fiducia, audaciæque compleuit, ut ausi sint belli fortunam experiri, Græcosq; magnis cladibus affecerint, ita vt Agamemnonem, qui Achilli Briseida eripuerat, magnopere sui facti pœnituerit, vltroque Briseida cum aliis puellis formosissimis bello captis, amplissimisque muneribus ad eum remiserit. Sic autem Thetis apud Hom. *Il. α.* Iouem orat. *Ἀλλὰ σὺ πῆρ μιν πῶσον ὀλίγη περ μὴ πέτα ζεῦ: τὸ πρῶτον δ' ὅτι πρῶτον πῆρ κρείττους, ὅφρ' ἂν Ἀχαιοὶ Ἰδὸν ἑμὸν πῶσασιν, ὁφέλωσί τι ἐμῇ.* id est, At tu eum honorato ὁ Iupiter Olympie, con-

D filii largitor. Tandiu autem Troianis potentiam, & robur adijcito, quoad Achiui filium meum honorauerint, & eum honore mactarint.

IMPIGER, IRACVNDVS, INEXORABILIS, &c.] quia talem describit Homerus. atque iracundiam quidem ex primo iliados perspicere licet. ingenio autem inexorabili eum fuisse, declarat liber non^o, vbi ab Aiace σθένος, sauius, durus, indomitus: & τῆς, id est, immisericors & immitis appellatur. & eodem libro cum Phœnix lōga oratione eum ad lenitatem deducere studuisset, Meleagri exemplū adhibuisset, munera cōmemorasset, quæ se Græci vltro promittebant duros, si se exorari sineret, cetera denique collegisset, quæ ad animum iratum placandum, ac mitigandum valere debuerant: his omnibus ne tantillum quidem commotus est, vt Græcis laborantibus succurreret, auxiliūque ferret. Magna sanè vis est ad misericordiam commouendam in iis versibus, quibus exponit Phœnix, illū sibi à Peleo puerum esse traditum, & commendatum, abs se magno studio, magnæque cura educatum easpe ducto, fore, vt, cum ipse liberos ex se non suscepisset, esset ille sibi filij loco. Iam verò alij, qui deinceps sequuntur, vel saxum flectere poterant, quos non me pigebit ascribere, vt insignis Achillis acerbitas, & inexorabilis animus magis appareat, qui de sententiā tali viro, talique oratione non potuerit demoueri. hæc igitur Phœnix, *Ἀλλ' Ἀχιλῆυ, δάμασον θυμὸν μέγαν· ὃ δὲ πεισχὴν Νηλεὺς ἦτορ ἔχει· σπέρτοι δὲ περ θεοὶ αἰπῶσι, τὰν πατρὸς μείζον ἀρετὴν, μὴ πείσιν τε. καὶ μὲν τὸς θυέεσσιν, ὃ εὐχολῆς ἀγαθήσι, Διοσὶν τε, κνίσσῃ τε, ὃς ἔσται παῖς ἀνθρώπων, Διοσὶ μένοι, ὅτε κέν περ ὁ πατρὸς βῆη, ὃ ἀμάρτη.* id est, At Achilles, magnum animum tuum domato, neque verò te oportet immisericordem mentem habere. flexibiles sunt etiam dii ipsi quorū & maior est virtus, & honos, & vis. Verumtamen eos suffimentis ac sacrificiis, & blandis precibus, & libaminibus, & nidore flectunt homines precantes, vbi quis iniustum aliquid commiserit, & peccarit. reliquos versus petat, qui volent, ex Homero. Patroclus item *Il. π.* ait, patrem ei non esse Pelea, neque matrem Thetidem, sed eum è mari, saxisque præruptis esse natum. sic Patroclus, *Νηλεὺς ἔκ ἀεὲ σοῖς πατρὶ καὶ πατρὶ Πηλεὺς, οὐδὲ θεὸς μήτηρ, γλαυκὴ δὲ σὺ πικρὰ θάλασσα, Πεισχαί τ' ἡλίβαται.* Postremò Apollo in ea oratione, qua suadet ceteris Diis, vt Hectoris corpus parentibus permittant, vt honore sepulturæ ab eis afficiatur, potius quàm Achilli gratificentur, ait Achillem neque animo esse ad æquitatem propenso, neque flexibili voluntate, sed immanitate, & feritate quadam leonina præditum, omnemque humanitatem, ac misericordiam exuisse. sic Apollo, *Ἀλλ' ὁλοῶ Ἀχιλῆϊ θεοὶ βύλεαδ' ἐπαρήγουν, ὃς ἔπ' ἀρ' φρένες εἰσὶν εἰναῖσι μοι, ὅτε νόημα ἱναμπλὸν ἐνὶ στήθεσσι· λέων δ' αἶς, ἀγρία οἶδον, &c.* impigrum autem, fortem, & strenuum accipio, ἀγροῖος, ἀνδρείον. talem enim facit Homerus, quod & Aristot. testatur in lib. *ῥητ.* Seruius hunc versum, & eum qui proxime sequitur, profert ad illum Virgilij locum, *hic sauius tendebat Achilles*. vbi notat ille sauius propter Hectorem ab equis distractum: quod non placet. sauius enim dictus à Virgilio est, eadem ratione, qua

A ab Horatio iracundus, aut certe qua ab Homero *σχετλιος*. Appellatur preterea ab Horatio perucax, Od. 17. epod. & cedere nescius Od. 6. lib. 1.

ACER] *scilicet*, subintelligendum.

IVRA NEGET SIBI NATA] *Ἰλιάδ. α. Ἄ. μοισι δὴ ταῦτ' ὀπιπύλλω, μὴ γὰρ ἐμοίγε Σήμαιν' ἔτ' ἐργ' ἐπ' σοι πιστάδαίω.* id est, aliis ista manda, non mihi impera. non enim puto me tibi morem gesturum.

NIHIL NON ARROGET ARMIS] *Ἰλ. χ. & φ. & alibi.*

FEROX] animosa, vehemens, elata. *ζαμὴν* vocat Pindatus. *εἰδ. δ. πύθ.* licet autem hoc ex Medea Euripidis cognoscere. Sed longè diuersa ab iis, quæ poëta tragici, & ceteri scriptores de Medæ ferocitate, acrimonia, & impotentia, de fratre Absyrto obtruncato, de filiis eius sua manu necatis, litteris prodiderunt, longè (inquam) alia ac noua de ea narrat Pausanias in Corinthiacis, nempe eā Iasoni nuptam, Corinthique reginam, filios, qui sibi quotannis nascerentur, in templo Iunonis occultare esse solitam immortalis eos futuros sperantem: verum cum hæc spes eam fefellisset, & cum se errasse tandem cognouisset, eodémque tempore ab Iasone deprehensa esset: illum ei multum oranti ignoscere noluisse, & ita Iolcum, earelictam, nauigasse: Medeam autè regno Corinthi Sisypho commendato, ac tradito, illum secutam esse. Sed quod ad hunc locum pertinet, vide Euripid. Med.

INVICTA QVE] Euripid. in Medea, *Δεινὴ γὰρ ὤπι ραδῶς γε συμβαλὼν Ἐχθρὸν πρὸς αὐτὴν καλλίνικον ἔσται.* id est, horribilis enim est. non facile quisquam inimicis cum ea susceptis victoriæ carmen canet. ibidem sic Medea loquitur, *Ἐρπ' εἰς τὸ δεινὸν νῦν ἄρσεν' εὐ- λυχίας.* id est, aggredere ad rem terroris plenam. nunc certatur de animi magnitudine, & præstantia.

FLEBILIS INO] Athamantis, & Inonis duo filij, Learchus, & Melicerta fuisse dicuntur. Ac Learchum quidem Athamas furore præceps interfecit, & in lebetem aquæ feruentis plenum coniecit: mater autem Ino ipsa quoque amentia & furore affecta, vel (ut alij volunt) metu perterrita, cum Melicerta aufugit, & in mare desiliit: quæ postea Dea facta, & Leucothea dicta est, eiusque filius Melicerta, Palamon appellatus. vide Homerum *Ὀδυσ. ε.* & interpretes ad illum locum, *Τὸν δ' εἶδεν Κρόδ' μεθυάτῃ καλλίσφωρος Ἰνὸς Λευκοθέη.* & Pindari interpr. *ἐλυμπ. εἰδ. β.* ibi, *λέγεται δ' ἐν καὶ βάλασθα Μετὰ κόρασι Νη- ρῆος Ἀλίας βίοντι ἀφθιπὶν ἰνοῖ τετάρχῃαι τὸν ὄλον ἀμφιχρόνον.* id est, dicunt etiam in mari inter Nerei filias marinas viram immortalem Inoni constitutam esse in perpetuum. & Euripidē in Medea, ubi chorus ait, Inonem duobus filiis necem attulisse.

PERFIDVS IxION] cur Ixion dicatur perfidus, cum ex alijs scriptoribus, tum ex Pindari interprete *πύθ. εἰδ. β.* cognoscere licet: cuius hæc verba sunt, à nobis sic Latine reddita. Ixion siue Antionis, siue Pisonis, siue Martis, siue Phlegyæ filius (nam dissentiunt inter se auctores) Diam Deionei filiam duxit uxorem. Erat autem in more positum apud veteres, sponsarum patribus munera quadam dare, ut & Homerus indicat, *Πρὸθ' ἑκάπν βῆς δῶκεν, ἔπειτα δὲ χίλι' ὕπνῃσι Λῆγας ὄμις καὶ οἷς.* id est, Primum centum boues dedit, deinde mille capras pol-

licitus est, & totidem oues. Deioneus igitur Ixionem, ut mos erat, filia suæ virum munera poscebat. Ixion verò cum ab illo crebro appellaretur, atque adeò vrgeretur, fossam faciendam curauit, eamque materia, quæ ignem facili, & subito concipere posset, impleuit. quo facto, & socrum quasi ad epulas opiparas, & sumtuosas inuitauit. Ille autem insidiarum, & fraudis ignarus, cum ad eum locum, ubi fossa suberat, peruenisset: in eam iam inflammata incidit, & ita flammis consumtus est. Iam verò cum Ixionem tanto scelere contaminatum nemo expiare vellet, cumque eum omnes de testarentur, & contagionem aspectus fugerent: cum ipsi Dij denique illum aspernarentur, ab illoque abhorrent: solus Iupiter eius misertus, maculam ex illo scelere conceptam deleuit, eum vitro in cælum sustulit, sibi contubernalem fecit. At Ixion neque prioris beneficij, neque posterioris memor, ecce tibi nouum animo concipit facinus, nouumque flagitium aggreditur, & Iunonis amore incensus, rem cum ea habere meditatur. Iupiter autem hoc cognito, nubem, ut Iunoni similis esset, specie quadam falsa conformauit: qua visa exarsit ille, & corpus cum ea commiscuit: ex qua immanem quendam, & monstruosum virum procreauit, nomine Cætaurum. Iupiter porro manus, & pedes Ixionis rotæ atctissimis vinculis astrinxit: quam in perpetuum volubilem effecit, eique rotæ Ixion alligatus clamat, *benemeritis gratiam esse referendam.*

IO VAGA] ideò vaga, quia Argo, à Mercurio, interfecto, cui fuerat, posteaquam à Ioue in vaccā versa est, à Iunone custodienda tradita, vsque eò vagata est, donec in Ægyptū peruenit, æstro à Iunone immisso, qui assidue eam insectaretur.

TRISTIS ORESTES] nihil notius, nihil clarius Orestis furore. de quo vide Euripidis nobilissimam tragædiā. Plato in Cratylo scribit Orestem nomine ipso τὸ θνητὸν δὲ φύσει, καὶ τὸ ἀρρεῖον, καὶ τὸ ὀρεον, id est, feritatem, immanitatem, & montanā quandam naturam, declarare. vide annot. ad sat. 3. lib. 2.

SI QVID INEXPERTVM SC. COMM.] si quam tragædiam scribere cogitas, in qua personæ sint nouæ, neque dum ab vilo poëta tractatæ, vide, ut tales sint vsque ad extremum, quales statim ab initio abs te productæ sunt. Seruius profert hunc locum ad illum Virg. versum *Æn. 6. Præcipue prius Æneās, &c. in expertum, valet non expertum παθητικῶς, non tractatum, nō spectatum. nam & M. Tull. expertam virtutem dixit patiendi significatione, orat. pro Corn. Balbo, his verbis. cuius igitur audita virtus dubitationi locum non daret, huius præfens, experta, atque perspecta, obiretatorum voce laetetur?*

DIFF. EST PROPR. COMM. DIC.] communia hoc loco appellat Horatius argumenta fabularum à nullo adhuc tractata: & ita, quæ cuius exposita sunt, & in medio quodammodo posita, quasi vacuæ, & à nemine occupata. talia igitur argumenta difficile est abs te nunc primum occupata, & suscepta, ita tractare, ut propriè tua iure dici possint.

A ILIACVM CARMEN] quod commune non est, sed Homeri proprium: est tamen publicum vt mox dicemus.

DEDVCIS IN ACTVS] in scenam producis, in tragœdiam confers: ex Iliade personas tragicas sumis, & tragœdiam componis. Plato libr. 10. de Rep. Homerum. *πρωτοδίας ἡγεμόνα καὶ διδασκαλόν*, id est, tragœdiæ ducem, & magistrum nominat.

B PUBLICA MAT. PRIV.] antequàm hunc locum explicemus, quid intersit inter publicum & commune, videndum. falluntur enim, qui hæc nihil inter se differre existimant. Publicum igitur dictum est, quasi populum, seu populum, & verò nonnulli libri veteres hic habent, *Poplica materies* &c. ubi vulgati, *Publica materies*, &c. ita publicum est, quod est totius populi, vt campus Martius, publicus est populi Rom. ager Campanus lege agraria lata, publicatus est: Regnum Cypri lege Clodia populi Romani publicum factum est: Flumina omnia & portus publica sunt: riparum quoque vsus publicus est, sicut ipsius fluminis: Littorum quoque vsus publicus est, sicut & ipsius maris prætor, cōsul, & ceteri magistratus, & Reges, sunt publicæ personæ. nam totius populi personam sustinent. Publico opponitur priuatum, vt cūm dicimus, *ius publicum, ius priuatum*: publica persona, priuata persona: iudicium publicum, iudicium priuatum: Rex priuatus, Horat. sat. 3. lib. 1. *Priuatusque magis viuam te Rege beatus*. & infra fuit hæc sapientia quondam Publica priuatis discernere. Cicero pro Murena. *Odit populus Rom. priuatam luxuriam: publicam magnificentiam diligit*. Idem in Rul. ad pop. *Si est priuatus ager Recentoricus, quid eum excipis? sin autem publicus, quæ est ista aequitas?* Commune duobus modis accipitur: vno modo commune appellamus, quod est duorum, aut plurium, vt paries communis, communis domus, ager communis, epistola communis: atque harum rerum communium causa, competit actio communi diuidendo: à quarum similitudine dicimus *Martem communem, mortem communem, vitam communem*. & ita illud M. Tul. pro Rosc. Amer. *quid tam commune, quàm spiritus viuus, terra mortuis, mare fluctantibus, litus eiectis?* Altero modo communia dicimus, quæ à nemine sunt occupata, neque possessa, & possunt fieri occupantis, vt aqua profluens, aër, litus maris, lapilli & gemma in litore maris, theatrum: quarum rerum causa non datur actio communi diuidendo apud iuriscons. Opponitur autem commune proprio, vt Cic. pro Sylla. *Tempus agendi fuit mihi magis proprium, quàm ceteris: doloris verò & periculi fuit illa causa communis*. idem epist. ad Dol. lib. 9. *Quod me amas, id tibi commune est cum multis: quod tu ipse tam amandus es, tamq̃, dulcis, tamq̃, in omni genere iucundus, id est propriè tuum*. Accipienda porro hoc loco communia, quæ à nemine sunt occupata, id est, quæ nondum sunt à quoquam tractata, vt diximus. His igitur expositis, hunc locum sic explicamus, publica materies est, exempli causa, Ilias Homeri. est enim opus publicum, & totius populi factum, quamuis ab Homero inuentum, scriptum, & editum. Hæc igitur materia, tui iuris, tuique mancipi fieri poterit, si non hærebis in

D circulo omnibus patente, & contempto, id est, si tuum auctorem, quem tibi proposuisti ad imitandum, non sequeris ita religiosè, vt nihil addas, de tuo, nihil inuenias, nihil immutes: trita quædam, & vulgata, & omnibus exposita, & facilia, & *ἐκείνη* persequaris. Non circa autem scriptum offendi in omnibus libris manu scriptis. Quidam publicam materiam dicunt esse argumentum aliis poetis intantum: quod (inquiunt) priuati iuris erit, si quis ita tractet, vt postea nemo vel idem scribere aufit, vel melius possit: quod cōsequetur si sententias adhibebit non vulgareis, neque de medio sumtas. Ego quod publicam materiam, argumentum aliis intantum volunt esse, non probo: cetera nihil ferè ab iis, quæ scripsi, discrepant.

E NEC VERBUM VERBO, &c.] id est, & si non studebis verbum è verbo exprimere, vt religiosus, & fidus interpres: si non te præbebis ita sedulum, ac fidum interpretem, vt ne paululum quidè à tuo auctore discedere audeas. monet igitur hoc loco Horatius, ne eos, quos nobis proposuimus imitandos, aut è quibus argumentum scribendi petimus, ita sequamur, vt interpretes, sed potius vt è fontibus eorum, iudicio, arbitrioque nostro, quantum, quòque modo videbitur, hauriamus. hoc enim se consilio usum esse scribit M. Tull. & quidem iis ipsis verbis, quæ modo usurpauimus, in Stoicis imitandis, & in quæstione de officiis: quod item se fecisse scribit in orationibus inter se contrariis Æschinis. Demosthenisque conuertendis. *nec conuerti* (inquit) *vt interpres, sed vt orator, sententiis iisdem, & earum formis, tanquam figuris, verbis ad nostram consuetudinem aptis: in quibus non verbum pro verbo necesse habui reddere, sed genus omnium verborum, vimq̃, seruauimus*. non enim ea me annumerare lectori putauimus oportere, sed tanquam appendere. hoc autem præceptum ad elocutionem referendum est.

F NEC DESILIES IMIT. IN ARCT.] id est, & si te non conijcies in eas angustias, videlicet nimium longè ab eo, quem tibi proposuisti ad imitandum, discedendo, vnde te explicare honestè non possis: vnde egredi vel turpe sit futurum, vel operis natura, ac ratio non ferat. nam hæc cuiuscumque operis lex est, ne quid inchoatum relinquantur.

REFERRE] sic legendum: & ita habent duo omnium emendatissimi codices. geminatum autem est. vt prima syllaba producat: qualia sunt illa, *rettulit, subbigit, repperit*, &c. Ita autem loqui solemus, referre pedem ex aliquo loco, non proferre. Cæsar libr. 1. de bello Gallico. *tandem vulneribus defessi, & pedem referre, & quod mons suberat mille passuum, eò se recipere cœperunt*. & lib. 10. epist. M. Tull. ad familiares, Ser. Galba. *Cornu sinisterrius, quod erat infirmius, ubi Martia legionis duæ cohortes erant, & cohors prætoriana, pedem referre cœperunt*.

SCRIPTOR CYCLICVS] poeta nescio quis epicus, circumforaneus, circulator, rhapsodus, qui solebat suum carmen in corona recitare. nonnulli Antimachum significari putant: de quo M. Tull. in Bruto. *Nec enim posset idem Demosthenes dicere, quod*

A quod dixisse Antimachum, Clarium poetam ferunt: qui, cum conuocatis auditoribus legeret eis magnum illud, quod nouistis, volumen suum, & eum legentem omnes, prater Platonem, reliquissent, legam (inquit) nihilominus. Plato enim mihi unus instar est omnium. nonnulli, & ij quidem docti, poetam quemdam alium, qui scripsit κυκλικὰ, sæpe ab interpretibus Græcis commemoratum, significari volunt, in quibus est M. A. Muretus. de hoc poemate Philoponus in librum primum ἀναλυτικ. (vt vulgò citat) ἐστὶ δὲ ὁ ἀλλοπύκλος ἰδὼς ὄνομαζόμενον. ὁ ποιῆμα πνὲς μὲν εἰς ἐτέρως, πνὲς δὲ εἰς ὁμηροῦ ἀναφέρουσιν, &c. id est, Est enim aliud quiddam, quod propriè nominatur cycclus: quod poema alij aliis, nonnulli Homero ascribunt. Ego auctores quosdam κυκλικούς ab Homeri scholiaste video citari ἢ γ. ἢ ἰσοπέδιον, &c. πῶς πολεμῶντοίς, ἢ τοὶ κυκλικοί, id est, historia est apud Polemonios, aut cyclicos.

FORTVNAM PRIAMI Antimachum non significari ab Horatio ex eo maximè intelligere licet, quod Antimachus bellum Thebanū scripsit:

B quod multis annis ante Troianum gestum est: hic autem, quem reprehendit Horat. bellum Troianum: vt omittam, quod principium poematis Antimachi hoc fuisse testantur Græci interpretes, Εὐνέπει κρονίδεω διὸς μεγαλοῖο θυγατρὶς, id est, Dicite Saturnij Iouis magni filia, cuius versus longè alia sententia est, quàm huius, quem hoc loco de Græco expressum profert Horat. Simeon Bosius putabat significari primum versum eiusdem Homeri ex parua Iliad. Ἰλιον αἰείδω, καὶ Δαρδανίην εὐπάλοιν, sequitur ἥς ᾤει πολλὰ πάθοι Δαναοί, δεσπόνη δ' Ἄρης, id est, Ilium cano, & Dardaniam equis aptam, vel pulchris equis abundantem, Pro qua multa pertulerunt Græci, ministri Martis, ex qua interpretatio, propè ad verbum expressa, cuius qui linguam Græcam non didicerit, licet intelligere, quamobrem aliter sentiam.

QVID TANTO DIGN. F. H. PR. H.

tanto hiatu, nempe oris. ductum à tragædis, qui interdum cum Agamemnonis, aut Atrei, & similibus personarum parteis agerent, vt grandiloquentiores (si hoc nomine vti licet) viderentur,

C

*Musa tenens summas Parnassi in vertice sedes,
Nunc ad sis, orig. fauens illabere nostro,
Dum memoro prima ductos ab origine reges
Franconis: qui Troiugena satus Hectore quondam
Asryanax, patrio sed dictus ab amne Camandrus.
Huius Troiugena tu dic mihi Musa labores,
Præliaque inuita quoties Iunone, & iniquo
Neptuno terra, pelagòque pericula vicit,
Ante Parisiace quam mœnia conderet urbis:
At tu Rex animos, dignasque in carmina vireis
CAROLE da: in vestros opus hoc mihi surgit honores,
Argumentum ingens, mea ne mergatur in alto
Cymba, caue: tantas quæ nunc vagæ fertur in undas.*

quàm maximè hiabant. cùm sæpe exilem vocem, minimèque tanto hiatu dignam mitterent. sic apud Lucianum sæpe vsurpatur illud μέγαν καὶ μόνον de tragædis, id est, magnum hiantes. Præterea magnitudo & granditas verborum, seu grandiloquentia, videtur oris hiatum postulare. Itaque per oris hiatum, grandiloquentiam intelligimus, quæ constat ferè ex ampullis verborum.

PARTVR. MONT. NASC. &c.] prouerbiū in gloriosos ostentatores, & eos, qui magna de se expectatione cōcitata, nihil ea dignum ad extremum afferunt. Athenæus lib. 14. scribit, Tacham regem Ægyptiorum, cùm Agefilaum Lacedæmoniorum Regem, brevis stature hominem, qui circuo venerat, vt cùm eo belli societatem iniret, ei que auxilium ferret, hoc intempestiuo ioco lacesisset, ὡς δὲ οὐδὲν ὄρος: ζεὺς δ' ἐφοβείτο: τὸ δ' ἔτεκεν μῦθον, id est, parturiebat mons: at Iupiter metuebat, ille autem murem peperit: regno suo esse spoliatum, priuatūque esse factum, alienato à se Agefilao, societateque diremta, ac dissoluta.

DIC MIHI MVSA VIRVM] principium Odyssei. Ἀνδρα μοι ἔννεπε, Μῦσα, πολὺν τροπον, &c. Libet mihi hoc loco occasionem & ansam nacto ex P. Rōfardi, viri clariss. poetæ Regij Franciade, poemate Gallico, planè cum Iliade HomERICA, & ÆNEIDE Virgiliana comparando, versus aliquot Gallicos decerpere, eosque ab Io. Aurato viro singulari doctrina ornato, poetæ Regio, Latinos factos, commentariorum meorum lectoribus legendos exponere, vt intelligant exteræ nationes quæ & qualia ingenia efferat nostra Gallia, & quantopere apud nos floreant bonæ litteræ, liberalésque doctrinæ. Primum autem ex principio primi libri paucos versus proferam, deinde Cassandræ vaticinium, quod constat nonaginta circiter versibus, ex eodem libro subijciam, vt omnes mortales litteris exculsi maiore in dies huius diuini poematis legendi desiderio afficiantur, eiusque editionem vel à Rege nostro Carolo nono, vel ab ipso Ronfardo precibus & votis omnibus flagitent. Sic igitur poema suum orditur poeta noster Ronfardus.

Muse qui tiens les sommets de Parnasse,
Entre en ma bouche, & me chante la race
Des Roys François yllus de Francion,
Enfant d'Hector Troyen de nation,
Qu'on appelloit en sa jeunesse tendre
Asryanax, & du nom de Scamandre.

De ce Troyen conte moy les assaulx,
Guerres, discours, & combien sur les eaux
Il a de foy en despit de Neptune,
Et de Iunon, surmonté la fortune,
Et sur la terre eschappé de perils.

Ains que bastir les grans murs de Paris.
Vous Charles Roy enfilez moy le courage:
En vostre honneur l'entreprenez cest ouurage
De long labeur, & gardez d'abîmer
Ma nef qui flotte en si profonde mer.

Hhh CASSAN.

A CASSANDRÆ VATI- LA PROPHEETIE DE D

cinium de Franconis casibus, ex
primolibro Franciados Petri
Ronsardi, Io. Aurato poëta
Regio interprete.

Cassandre des fortunes de Francus,
prinse du premier liure de la
Franciade de P. de
Ronsard.

Troingena, auspiciis cuius felicibus olim
Clara futurorum video tot nomina regum,
Magnanimūq; ducum, populis armisq; potentum:
Disce memor, me vate, sacer quam concitat error,
Quite cumque manent venturo tempore casus,
Quo deus usque finit: veniet qua cetera dicet
Ordine nymphe tibi, vacua cum nudus arena
Ager, inops rerum, contractus membra iacebis,
Naufragum ut in gelido proiecitur littore corpus.

B Quails ab arboreo succrescit stirpe sub anras
Surculus, incumbens operi, quam carpsit acuto
Fron dator ferro, & trunco succidit ab imo,
Vnde grauis malus, temo aut fabricetur aratri
Mensibus hibernis, niuis cum & sparsa, pruinis,
Grandineque horret humus, latet in radice recisa
Abdita, nec libro suboles caput exserit vdo,
Donec vere sui nemoris renouante senectam,
Una locum supplet vacuum generosa propago,
Fron dosque comis proauitas suscitatur umbras
Luxurians, latumque caput sub nubila tollens.
Tu quoque bis capta felicia germina Troie
Uberibus renouas foliis, rediunāque fundens
Brachia Troianum tolles ad sidera nomen,
Regum progenitor, per quos subuersa resurgent
Pergama, & Argolicas spernent vinacia flammæ,
Postquam olim victrix, armisq; & legibus equis
Gens tua per domitum sua sub iuga miserit orbem.
Tu tempestates senas & prælia mille
Dura feres, caput obiectans: sed Gallica tandem
Clara manent populis victorem sceptra subactis.

C Regia deinde tua nascetur origine proles:
Cui par sub magno surget non altera celo,
Vis Pharamondorum, Clouiorum, Childericorum,
Lodoiciq; pij, Claudij, fortisque Pepini,
Clari omnes armis reges, victricia quorum
Agmina Idumæas gestabunt vertice palmas.
Sed tamen ante omneis surget Rex maximus vnus,
Dinorum genus & magni ætheris incrementum,
Filius Henrici, bello insuperabilis olim,
Et Catharina tuus: cuius sub pectore cuncta
Virtutes ponent facto velut agmine sedem.
Carolus huic magnum fama per sæcula nomen:
Nomine sed maior gestarum gloria rerum,
Annis pæne puor genitoris & orbis ademii
Ante diem: cui fida tamen custodia matris
Rixæ regens tenerum, monitisq; salubribus angens,
Et felix vigor ingenij maturior auro
Turbatas odiis pacabunt tristibus vrbeis,
Et populos furis in se discordibus ætos.
At simul hunc maturum virum firmaverit ætas,
Et latus armatum validus præcinxerit ensis,

Prince Troien, de qui dès meinte année
J'ay bien preueu la belle destinée,
Tige de Ducs, de Roys, & d'Empereurs,
Grands aux combats, des peuples conquereurs!
Entends de moy d'esprit toute rauie,
La plus grand part des gestes de ta vie.
Dieu me deffend de te chanter le tout:
Tu en sçauras commencement & bout
Par vne nymphe, apres que le naufrage
T'aura iecté tout nud sur le riuage,
Froissé, cassé, sans ayde, & sans support,
Comme vn corps froid estendu sur le bord.
Or tout ainsi qu'en parfait & accroissance
Le reiecton de l'arbre prend naissance,
Qu'un bucheron à l'ouurage panché,
A fleur de champ, de son fer a tranché,
Pour faire vn mas, ou bien vne charrière
Au mois d'hyuer, quand la terre est chenuë,
Blanche de neige, & de gresle qui poingt:
Le reiecton se cache & ne sort point:
Mais au printemps renouellant son estre
Seul prend la place au lieu de son ancestre,
Et fait reuiure en son bois ses ayeux,
Leuant son chef fueillu iusques aux cieux:
Ainsi tu es de Troie saccagée
Le reiecton: à la cyme chargée
De fueille & fruit, qui doibs par ton moyen
Iusques au Ciel pousser le nom Troien,
Pere de Roys, qui en despit des flames
Des Grecs veinqueurs, referont noz Pergames,
Ayant par force & iustice domté
Le monde entier d'un & d'autre costé.
Tu passeras meinte dure tempeste,
Et meint combat ennemy de ta teste.
Mais à la fin par bataille tu doibs
Vaincre soubz toy tout le peuple Gaulloys.
De toy doit naistre vne race Royale,
Qui soubz le ciel n'aura point son egalle,
Des Pharamonds, Cilderies & Clouis,
Des Claudions des Pepins, des Louïs,
Princes guerriers, dont les belles armées
Auront au chef les palmes Idumées.
Vn Roy viendra des cieux le fauory,
Fils d'un grand prince, inuincible Henry,
Et d'une Roine accorte Catherine:
Roine qui doit loger en sa poitrine
Toute vertu, CHARLES sera son nom:
Dont les hauts faicts passeront le remom,
Bien ieune d'age, orphelin de son pere,
Estant conduict des conseils de sa mere,
Et d'un aduis heureusement bien né
Appaisera son peuple mutiné,
Qui furieux, par les villes Françoises
Bouillonnera de sectes & de noïses.
Mais aussi tost que la viue vertu

Armera

- A** Fortibus inque humeris thoracis stridor aheni
 Horruerit strepitans pro vita & honore suorum.
 Florentis tangens annos, magis ille pudore,
 Quam stipante metu tutus, leget agmine terras
 Belligero, & dux alba nigros desiget ad Indos
 Signa suum Oceano claudens utrinque laborem.
 Jam mihi quadrupedans sonus exauditur equorum,
 Pulsantum are solum, iam regia signa ferentis
 Armigeras acies, iuuenilis robor apibus,
 Ordine prospicio longo: fulgentibus armis
 Terra riget, hastisq; manus, latera ensibus horrent:
 Senus inest furor his, & sena minacibus ira
 Vultibus, & sola sub pedibus concussa tremiscunt,
 Compositis gradibus praecurrentia signa sequentum,
 Qualis ad imperium venti procedit in alto
 Vndarum legio, cursuque ferente secundo
 Post alios alij voluntur in ordine fluctus,
 Donec agens tandem validi vis incita flatus
 Depulsi impulsos extremam ad litoris oram.
 Non ille audebit regi se opponere quisquam
 Bellanti, siue ipse pedes peditem ante maniplos
B Ibit ouans longi crispans vibrantia conti
 Robora, seu campum pedibus pulsabit equinis,
 Calcerigente premens armos pernecis Iberi,
 Pulvere foedatus vultus, aptansque lacerto
 Multa caderubro gladij splendentis acumen,
 Non secus ac quondam segetis per plana feracis,
 Densi falce cadunt matura messis acerui:
 Atque alijs alij super agglomerantur, ab estu
 Torrida cum portant sub tectum farracoloni:
 Sic reuoluta ruent sub lato corpora ferro
 Multa simul cummulata solo: paucor undique & horror
 Illius & dextram, & ferrum ferale sequentur.
 Vt tamen eius erit metuenda rebellibus ira
 Gentibus, horrendo quas fulmine proteret hasta:
 Sic victis clemens populis victoria parceret,
 Temperet ut vireis lenipietate senerus.
 Carolus hic claros celsi stellantis ad axes
 Facta sua, & Troas proanos, Phoebus auspice, mittet.
 Post ubi longae venient iam tedia vitae,
 Alter ut in magno sole fulgebit Olympo.
 Ergo age nunc alacri, Franco, loca mente relinquens,
C Ne tua tot claros ignavia lenta nepotes
 Obruat, aeternis, auro veniente, tenebris,
 Perge celer, quò fata vocant, superiq; secundi.

ANTIPHATEM Antiphates, rex Laestrygonum, à quibus Vlysses, eiusque socij ad vnum discepti essent, nisi funibus anchorarum praecisis quamprimum è portu soluisent, seléque in altum recepissent: quo ex periculo tamen non omnes naues seruatae sunt, sed aliquot cum vectoribus perierunt. narrantur hæc ab Vlysse ὁδ. κ. ἀντίπ. ἐξ ὅν. ἐ. πύρ. πρὸς τὸν πύρ. ὁδ. κ. ὁδ. κ. &c. id est, Tū ego socios praemissi, ut exquirerent, & explorarent, &c.

SCYLLAM QVE Scylla (vt scribit interpres Hom. ὁδ. σ. μ.) Phorcynis, & Hecata filia: cuius latera catulis latrantibus succincta fuisse dicuntur. re vera Scylla vortex aquarum fuit, cui saxa volubilia, vagaque suberant. alij rupem, seu scopulum

Armera ce Roy du fort glaive pointu,
 Et qu'on verra pour l'honneur de ses Gaules
 Le corselet craquer sur les espauls,
 Ayant la fleur de la jeunesse atteint,
 De ses subiects plus honoré que craint:
 Ira couvrir le monde de gendarmes,
 Et plantera iusqu'aux Indes ses armes,
 De l'Ocean limitant ses travaux.
 L'enten desia le pié de ses cheuaux
 Frapper la terre, & deslous ses bannieres,
 Aller de rang les ieunes guerrieres.
 Ayant le dos herissé de harnois,
 Le flanc despée, & la main de long bois.
 Eux menassant d'une effroyable face
 Les ennemis, feront trembler la place
 Deslous leurs pieds, en ordre se suiuaux,
 Comme les flots marchent deslous les vents
 L'un apres l'autre, & de suite esbranslée
 Sen vont roulants par la pleine salée
 Iusques à tant que le venteux effort
 Les ait poussez contre le front du bord.
 Nul n'osera se trouuer en bataille
 Contre ce Roy, soit que pieton il aille
 Deuant les siens, d'alegresse tout plein,
 Crespant les plis d'une picque en la main:
 Soit qu'à cheual il frape la campagne,
 Piquant les flans d'un beau genet d'Espagne,
 Couuert de poudre, ayant pendu au bras
 Vermeil de sang, le tranchant coutelas:
 Ainsi qu'on voit tomber sous la faucille
 Meinte lauelle en la pleine fertile
 L'une sur l'autre, alors que la saison
 Fait emporter les bleds en la maison,
 Ainsi tombera deslous sa large espee
 Meint corps, meint bras, meinte teste coupée
 Roulante à terre: vn horreur, vn effroy
 Suiuront le glaive & la main de ce Roy.
 Mais tout ainsi qu'aux rebelles courages
 Fera sentir l'effort de ses orages,
 Il sera doux au peuple surmonté,
 Ayant la force ensemble & la bonté.
 Ce Charles Roy iusqu'aux flammes celestes
 Fera voller nostre race & ses gestes:
 Puis estant soul de ce monde enuieux,
 Comme vn Soleil reluira dans les cieux.
 Pour ce Francus alaigrement desplace:
 N'estouffe point vne si belle race
 Par ton seiour, & marche sans effroy,
 Ayant les yeux si dextrement pour toy.

esse dicunt. Homerus autem libro Odyss. suprâ commemorato, eam describens, ait vocem mittere voci catuli nuper admodum nati simillimam: ipsam monstrum esse ingens, & immane, & vel Deo immortali formidolosum, pedes habere duodecim, omneis ad ingressum ineptos: siquid autem ire velit, èd pennis volare, non pedibus ambulare: sex ei colla esse longa, & in vnoquoque eorum caput inesse horribili aspectu, in ore triplicem dentium ordinem crebrorum, & cruentorum. cetera ex Homero pete: cuius his sunt versus, Ἐνθα δ' ἐνὶ σκύληι ναίει, δεινὸν λελακίῃα, τῆς ἥτοι φωνῆ μὲν ὅση σκύλακος γεογίμῃς, γίνεται, αὐτὴ δ' αὖτε πέλαος κακός, Hhh ij

A ἡ δὲ καὶ τῶν μὴν Τηθύου ἐνὶ δαίτῳ, ὃς εἰ θεὸς ἀνὰ δαίμον, &c. M. Tul. orat. de Harusp. responsis, *Quam Scyllam tam eminentibus canibus, tamq[ue] ieiunis poëta fingendo exprimere potuerunt, quam quibus istum videtis Gellius, Clodij, Tuij rostra ipsa mandentem?* Idem Verr. de supplicij, *Hoc infestior nautis Verres, quam Scylla, quod multo se pluribus, & maioribus canibus succinxerat.* De Scylla lege Appollonium libr. 4. Argonaut. & interpretem.

CUM CYCLOPE] ἰδοῦ. i. Polyphemi, & Cyclopum fabula narratur. Homer. *Εὐθα δ' ἀνὴρ ὀνείωνε πλάωτος, ὃς ῥά τε μῆλα Οἶος ποιμαίνεσκεν ἀπὸ περσθεν, ἔδ' ἐμετ' ἄλλης Παλλεύτ', ἀλλ' ἀπ' αὐτοῦθεν ἐὼν ἀνέμιστα ἦδ' ἦ. Καὶ ἰδὼ θάμ' ἐπὶ πηκτὸν πλάωτον, ὃς δ' ἐφ' ἔκει Αὐδρίη σιτοφάγῳ, &c.*

NECREDITVM DIOM. AB INTERITV] id est, nec creditum Diomedis à bello Troiano, aut aliam narrationem, nimis longè repetit. Antimachum obscurè reprehendit, qui poëma suum de Diomedis casibus conscriptum, ab interitu Meleagri patrui orsus est. Meleager Tydei frater fuit, Oënei filius: qui, cum aprum Calydoniū interfecisset, eiusque pellem, & caput, Atalanta amicæ suæ donauisset, Thestiada eius auunculi utrumque illi ademerunt, & Meleagro insidias compararunt. Quare cognita ille eos interfecit, propter quam causam Pleuronij Calydoniis bellum intulerunt. Althæa Meleagri mater ob fratrum suorum eadem filio irata, eum execrata est, eique interitum exoptauit. Cum Calydon postea à Curetibus oppugnaretur, neque iam Calydonij impetum hostium sustinerent, Meleager neque patris, neque matris iam placata rogatu opem ferre patriæ voluit. flexus tandem, & victus Cleopatræ vxoris precibus, hosteis à mœnibus Calydonis propulsauit, ac profligauit, periculôque patriam liberauit. Althæa autem odio in filium pristino renouato, facem ei à Parcis donatam, qua eius vita definiebatur, inflammauit, & consumpsit. quo facto ille interiit. vide Homer. & Eustat. in ἰδ. i.

NEC GEMINO] Iupiter Ledæ amore captus, sub cynci specie rem cum ea habuit. ex hoc concubitu Leda ouum peperit, idque in capsam quandā cōdidit, ex quo postea Pollux, & Helena nati sunt. Castor autem, & Clytemnestra ex altero, quod illa à Tyndaro compressa ediderat, exstiterunt. Quamuis igitur Helenæ raptus Græcis belli Troia ni causam præbuerit, non tamen Homerus ab ovo illo, ex quo exclusa Helena est, id est, non tam ex alto rem repetit, neque vsque à capite arcessit, sed ab ira Achillis egregium illud, & immortale poëma orditur. Iræci autem cœpit Achilles paullo ante vrbis Troiæ exscidium.

ET IN MEDIAS RES, &c.] in medias res ita rapit auditorem, vt is earum principium non desideret. nam quæ antecesserunt vrbis Troiæ expugnationem, & iram Achillis, ea miro poëta artificio, seu ingenio, seu utroque in libris deinceps sequentibus occasione arrepta narrantur. nonnulla etiam, quæ in Iliade locum habere non videbantur, in Odyssæa referuntur.

MENTITVR] verisimiliter. nam docuit alios Homerus ita falsa dicere, & mentiri, quemadmo-

dum oportet, inquit Aristot. lib. de poët.

QVÆ DESPERAT TRACTATA] id est, quæ videt nullum orationis nitorem, neque ornatum capere, si à se tractentur, ea pratermittit.

SI PLAVS. EGES AVL. MANENTIS] id est, si spectatorem cupis tibi contingere, qui tantisper spectet, donec aula (quibus obtenditur, ornatûque scena, seu theatrum potius) remoueantur: qui non discedat è cauea antequam aula sublata sint, &c. plausorem appellat, spectatorem plausu fauentem. vide sup. in epist. ad Aug. lib. 2. ad illum locum, *Quattuor, aut plureis aula prementur in horas.*

ET VSQVE SESSVR] ab hoc verbo *sefforè* nominauit spectatorem, epist. ad Iul. Flor. lib. 2. *In vacuo letus seffor, plausorq[ue] theatro: & sedilia, sedes, vnde spectabant. hoc libro infra, Nondum spissa nimis complere sedilia statui.*

DONEC CANTOR, VOS PLAVD. DICAT] id est, donec peracta ab histione sit fabula. M. Tullius vsurpauit translata in Catone. *neque enim histioni, vt placeat, peragenda est fabula: modo in quocumque fuerit actu, probetur: neque sapienti, v[bi] que ad plaudite veniendum: breue enim tempus ætatis satis est longum ad bene, honesteque viuendum.* cantorem autem pro actore, seu histione posuit.

DECOR] id est, τὸ ἀρετὴν, decorum.

MOBILIBVS] non leuibus, aut inconstantibus, vt quidam putat, sed quæ variatis ætatibus immutantur.

REDDERE QVI VOCES] puer, qui scit iam ad interrogata, & ad ea, quæ audiuit, respondere. sic loquitur Virgil. *Æn. 1. cur dextra iungere dextram Non datur, ac veras audire, & reddere voces?* & Catull. de Thet. & Pelei nupt. *Nec missas audire queunt, nec reddere voces.*

IRAM COLLIG. AC PONIT TEM.] temerè irascitur, & temerè placatur. Ter. in Hecyra. *Pueri inter sese quam pro leuibus noxiis iras gerunt? Quapropter? quia enim, qui eos gubernat, animus, infirmum gerunt.*

CYSTODE] pædagogus. idem sat. 4. lib. 1. *Dum custodis eges.* & sat. 6. *Ipse mihi custos incorruptissimus omneis Circum doctores aderat.* & infra. *An custos famulusq[ue] dei Silenus alumni.*

ET APRICI GR. C.] & campo aprico. Apricus locus, à sole apertus, à Græco vocabulo *περικ*, quod horrore significat, appellatur, quasi ἀπερκος, id est, sine horrore, videlicet frigoris. Hæc fere Festus.

CEREVS IN VITI VM FLECTI] cereus flecti, ex eorum genere est, quæ annotauimus supra ad Od. 8. libr. 4. significat autem hoc loco mollem, & flexibilem. Itaque *cereus in vitium flecti*, id est, flexibilis ad vitium, nihil enim mollius cera: nihil, quod facilius sequatur, quocumque ducas: nihil, quod magis arbitrio nostro fingatur. Itaque Platonis lib. 9. de repub. cum apud eum Socrates, Glauconem, feram quandam animo depingere iussisset, variam, & multorum, ac dissimilium capitum, ex quibus alia cicuribus bestiis, alia feris conueniant, ita respondet Glauco, *δεν τοῦ πλάτου τὸ ἔργον· ὁ μὲν δὲ ἐπειδὴ εὐπλαστότερον κερὲ καὶ τῶν*

A τῶν ποιῶν, ὁ λόγος, πλάσσω, id est, *miri cuiusdam, & sollertis artificis opus*: Veruntamen quoniam oratio facilius, quam cera, & cetera id genus, in quaslibet formas fingi, & flecti potest, esto tibi ficta, quem Platonis locum videtur M. Tull. lib. 3. de oratore exprefisse, his verbis, *Nihil est enim tam tenerū, neq; tam flexibile, neque quod tam facile sequatur, quocumque ducas, quam oratio*. Idem cod. lib. sed verba nos cum iacentia sustulimus, sicut mollissimam ceram ad nostrum arbitrium formamus, & fingimus.

VITILIVM TARD. PROV.] sic Aristot. ἐπιπορ. β. φιλοχρηματί δὲ ἦν καὶ, διὰ τὴν μὴ πρὸς εὐδαιμονίας πεπεισμένοι, i. nimirum pecunia amatores, aut cupidi sunt iuvenes propterea qd, nondū egestatis incommodum experti sunt.

SVALIMIS] elatus, & ferox. sic Aristot. ibidē, καὶ φιλόημοι μὲν εἰσι, πολλοὶ δὲ φιλόνημοι. ὡς ἐροῦντες γὰρ ὅτι θυμῷ ἢ νότῳ, ἢ δὲ νικητικῇ πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν, id est, & ambitiosi quidem sunt, sed magis vincendi cupidi. praestantiam enim excellentiamque expetit atas florens: at νεότης, excellentia quadam est.

ET AM. RELINQ. PERN.] sic Aristot. eodem lib. εὐμετάβολοι δὲ, καὶ ἀλίκροισι παρὰ τὰς ὁπθυμίας, καὶ σφόδρα μὲν ὁπθυμῶσι, ταχὺ δὲ πέρυονται, id est, mutabiles autem sunt, & in cupiditatibus satietate, ac fastidio citò afficiuntur, & cum vehementer concupiscunt, tum celeriter concupiscere desinunt.

CONVERSIS STD.] cum aetate conuertuntur studia, & naturæ: iccirco mobileis naturas suprà appellauit, ut dixi.

ÆTAS VIRILIS] quæ media, & constans appellatur.

QVÆRIT OPES] quærit opes, id est, quærit diuitias tum ad vsus vitæ necessarios, tum ad perfruendas voluptates: quod si maiore paullo sit animo, in eo pecuniæ cupiditas spectat ad opes, & ad gratificandi facultatem, & ad magnificos apparatus, vitæque cultum cum elegantiâ & copia, ut scribit M. Tull. de offic. lib. 1.

ET AMICITIAS] sunt enim amici optima & pulcherrima vitæ supellex, ut ait idem M. Tull. in Lælio.

INSERVIT HONORI] studet ambitioni: in studio honorum occupatus est. Arist. φιλοπρέπει παρὰ ἄλλας. sic autem loquitur M. Tull. procemio lib. 2. de off. postea quàm honoribus inservire cæpi, meque totum reip. tradidi, &c.

QVOD MOX MVT. LAB.] cuius mox cum pœniteat. Terent. Andr. *Haud mutofactum*.

VEL QVOD QV. ET INV. &c.] magnum hoc in primis, & graue senectutis incommodum, & ad quærendum omni studio incumbere, & ab utendo abhorre.

INVENTIS] quaesitis, partis. Terent. Heaut. inueniendus est Aliquis, labore inuenta meo cui dē bona.

ACTIMET VTI] sic Aristot. ibid. ἀνελευθεροί. ἐν γὰρ τῇ τῶν ἀγαθῶν ἡ εὐσέβεια. ἀμα δὲ καὶ διὰ τὴν ἐμπειρίαν ἴσασιν ὡς χαλεπὸν τὸ κτήσασθαι, καὶ ῥαδίον τὸ ἀποβαλεῖν, id est, avari sunt senes, atque illiberales. facultates enim in rebus, ad victum, cultumq; necessariis: numerantur: simulq; usu didicerunt, quàm difficile sit inuenire, quàm facile rursus amittere.

VEL QVOD RES OMN. TIM. G.] Aristot. ibidem καὶ πρὸς γένεσιν καὶ φθορῇ εἰσὶν οἱ δὲ νέοι θερμότεροι, ὥστε

παρὰ τὸν πότον τὸ γῆρας τῇ δειλίᾳ. ὁ γὰρ ὁ φόβος κατὰ φύσιν ἦν, id est, frigent enim senes: iuvenes autem calent. itaque ad timiditatem senectus quodammodo viam mittit. Nam & metus ipse refrigeratio quadam est.

MINISTRAT] administrat, gerit.

SPE LONGVS] longinqua sperans, exempli causa, consiliacapiens, quæ in longum tempus conferantur, cum breue admodum ei vitæ spatium sit reliquum. nemo enim tam senex est, ut se annum non putet posse viuere. ita suprà *spem longam* dixit, ad Sextiū Od. 4. li. 1. *Vita summa brevis spem nos vetat inchoare longam.* & ad Leuconoē, Od. xi. ciuld. *spatio breui Spem longam refeces.* Arist. tamen ibid. ita de senib. ζῶσι τῇ μνήμῃ μάλλον, ἢ τῇ ἐλπίδι, id est, viuunt memoria potius, quàm spe.

INERS] segnis, & ad agendum ineptus, ætatis vitio. Arist. ibid. ὁ παρὰ τὴν εὐθυμίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐλπίδα, non sunt ad agendum apti ob cupiditates, sed ob lucrum. vel sic, ad agendum non impellit eos cupiditas: sed lucrum.

AVIDVSQVE FVTVRI] Aristot. ibidem καὶ φιλόημοι, & μάλιστα ὅτι τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ, διὰ τὸ τὸ ἔσπιν παρὰ τὴν εὐθυμίαν. ὁ δὲ ἐνδεὴς, τότε μάλιστα ὁπθυμῶσι, id est, & vitæ sunt cupidi, idque maximè decurso propemodum vitæ curriculo, propterea quod eius rei, quæ abest, cupiditas est. Itaque, quo egent, id maximè concupiscunt.

DIFFICILIS] δύσκολος, morosus. M. Tull. in Catone. *at sunt morosi, & iracundi, & difficiles senes.*

QVERVLVS] μεμψιμοίρος, Aristot. senes ὁ δὲ παρὰ τὴν εὐθυμίαν, quod idem valet.

LAUDATOR TEMPORIS ACTI SE PVERO] Aristot. ibid. διατελοῦσι γὰρ τὰ γινόμενα λέγοντες, ἀνιμνησκόμενοι γὰρ ἡδονῶν, id est, res præteritas nunquam narrare intermittunt. letantur enim, cum eas memoria repetunt.

CENSOR, CASTIG.] nonnulli libri veteres habent conuerso ordine *castigator, censorq;*.

MVLTAE FERVNT ANNI VENIENTES, &c.] anni venientes appellantur ab Horatio, vsque ab incunabilis ad corroboratam, & mediam aetatem: *recedentes* autem vsque à media aetate ad ro-gum. commoda porro accipio, florem ætatis, velocitatem, vireis corporis, pulchritudinem, hilaritatem, bonam valetudinem, sensus integros, ac vegetos: quæ omnia ferè adimit hominibus senectus, atque in eorum locum reponit rugas & canitiem, pedum tarditatem, infirmitatem, ac debilitatem, deformitatem, tristitiam, morbos, cecitatem, furditatem, obliuionem, stuporem, & cetera mala. quod item elegantissimè exponit Xenocr. in Axiocho, his verbis, εἴπε λαβὼν ὡς ἐπὶ τῇ γῆρας, εἰς ὃ πᾶν σὺρρεῖ τὸ τῆς φύσεως ὁπτικρον, & δυσκαλῆς, καὶ μὴ πρὸς θάπτον, ὡς χέως, ἀποδίδω τὸ ζῆν, ὡς ὁ βολοστός ἢ φύσις ὁπταῖσα ἐν γένεσιν τῷ μὲν ὄψιν, τὸ δ' ἀκοῆν, πολλὰς δὲ ἀμφω καὶ ὁπταῖναι πρὸς, παρέλυσεν, ἐλαβήσατο, παρήρθησεν, id est, deinde furtim subit senectus, in quam, quicquid habet natura Acherunticum, debile, sanatu difficile, ac desperatum, confluit. Quod nisi quis fat citò vitam, ut res alienum, reddat: instans, ut fœneratrix, natura pignatur ab hoc videndi sensum, ab illo auditum, sapenunero utrumque.

Hhh iij Quod

A Quod si quis diutius manserit in vita enervat, multat, membra luxat, ac debilitat. sic Diphilus apud Stobaeum Ἀπαντὰ τ' ἐργαζόμενος ἀδυνάστευε πολλὸς περὶ τὴν δυνάμιν οὐχ ὅτις, ὡς ἐνέει· Χαίρει μεταπλάττων πάντα, ὅτι τὰ χείρονα. id est, Omnia efficiens infirmiora canus artifex tempus est, o hospes. Gaudet conuertisse omnem hominem in deterius. Cum his congruunt illa, quae sunt apud Herod. Thal. τοῦτο γὰρ ἀνὴρ καὶ ἀποδέξασθαι ἔργον, ἕως ἡμέρας ἡλικίῳ αὐξανομένῳ γὰρ τὰ σώματα συναυξοῦνται καὶ αἱ φρένες· γρηγόρειον σὺ γρηγόρουςι, ὡς ἐν τῷ ποταμῷ πάντα ἀπαμβλύνονται. id est, Nunc enim aliquid facinus edere possis, dum iuuenis es. Nam una cum crescente corpore crescit etiam mens: & cum senescente, senescit, & ad res omnem obtunditur. Aliter autem dixit sup. epist. ad August. annos recurrentes. significatur enim illo loco annorum, & aliorum temporum natura, quae ubi occiderunt, renascuntur: quemadmodum declarat Oda illa 7. lib. 4. Diffugere nives, redeunt, iam gramina campis, &c. Immortalia ne speres, monet annus, & alnum Quae rapit hora diem: Frigora mitescent Zephyris: ver proterit aestus, Interitura, simul Pomifer autumnus fruges effuderit: & mox Bruma recurrit iners. Damna tamen, &c. Atque haec annorum, & mensium, & dierum morientium, ac renascentium ratio declarat illud anigma: Εἰς ὃ πατήρ, παῖδες δὲ δύο δέκα. τῶν δὲ ἐκείνων Παῖδες τελευτῶντα διὰ διόχου εἰδὸς ἔχουσιν. Αἱ μὲν λευκαὶ ἔασιν ἰδεῖν, αἱ δ' αὖτε μέλαιναί. Ἀθάνατοι δὲ τί ἔσονται, ἀποφθίνουσιν ἅπαντα. id est, (ut ad verbum interpreter) unus pater est: filij autem duodecim. horum autem unicuique filiae sunt triginta formae dissimiles, aliae quidem aspectu candidae, aliae vero nigrae. Cum sint autem immortales, moriuntur omnes. Si quis autem totidem versus Latinos Graecis respondenteis postulabit, age, mos ei a nobis generatur. Bis sex sunt nati patris unus: & decies tres Forma dissimiles illorum a stirpe profecti, Nigri alij albi contra alij. cum autem Libitine Exsortes omnes sint, intereunt tamen omnes. significatur autem annus, qui constat duodecim mensibus: quorum unus cuiusque dies sunt triginta, &c.

AD IUNCTIS] appositis, & accommodatis

C atati.

AVT AGITVR RES IN SCENIS, AVT] quaedam sunt agenda in scenis: estque id, quod dicit Arist. δὲ τὸ ὄψιν, id est, rebus in conspectu positis: quaedam propterea quod sint nimis atrociora, aut horribilia, aut visu foeda, aut incredibilia, non sunt coram agenda, sed ea satis est ab histione, quasi intus acta sint, renuntiari: & hoc modo misericordiam commouent, aut terrorem animis inferunt ἐκ συστάσεως τῶν πραγμάτων.

SEGNIVS IRRIT. ANIMOS] minus afficiunt animos, quae sunt audita, quam, quae sunt visa, aut spectata. Lucianus in Herodoto, ex Herod. ut proximè planum fiet, τὰ δ' ὁμύματα φανόμενα, πρὸς τὴν ὄψιν τῶν ὁπῶν δοκῶσι. id est, quae oculis cernuntur, certiora videntur esse, quam quae audiuntur, licet hunc versus Horatianum etiam ad hanc sententiam accommodare, ea, quae oculis cernuntur, magis nos afficere, quam quae audiuntur. sic M. Tull. epistola 1. libr. 6. ad Torquat. Nam & si quocumque in loco quisque est, idem est ei sensus, & ea-

dem acerbitas ex interitu rerum & publicarum, & suarum, tamen oculi augent dolorem, qui ea, quae ceteri audiunt, intueri coguntur, nec auertere a miseriis cogitationem sinunt. Idem epistola 4. ad eundem eod. lib. Equidem nos quod Roma sumus, miserrimum esse duco, non eo solum, quod in omnibus malis acerbius est videre, quam audire, sed etiam, &c. Sic tragicus ille: τῶν πραγμάτων τὰ μὲν Ἀλγίστ' ἀπείν. ἢ γὰρ ὄψιν ἢ ἀκοή. id est, eorum, quae acta sunt, tristissima & luctuosissima absunt. aspectus enim non adest. Puto tamen hanc esse Horatii sententiam, incertiora esse, & difficilius credi, quae audiuntur, quam quae oculis cernuntur. & contra, certiora esse, & facilius credi, quae oculis cernuntur, quam quae auditu sentiuntur. Atque, ut haec vera sunt, ira & illud est verissimum, oculis difficilius fidem fieri, quam auribus: hoc est, oculos minus esse faciles ad credendum, quam aureis, & maiorem efficacitatem, quam audiendi sensum, desiderare. Nam aspectus quidem una cum iis, quae oculis subiiciuntur, concurrunt, & conspirat: auditum vero facile est verbis artificiosis, & numerosis attollere, suspensumque tenere, & falsis rationibus capere, ac fallere. Verbigratia Homerus contentiorem describens ita magnam facit, ut caput caelo tangat, & tamen humi vno tempore pedes ponat: atque haec credit auditor Homerum legens: quod fictor, aut pictor consequi non possit, quia tantam imaginem, aut statuam oculis spectantium subiicere non possit. Haec Dionis Chrysostomi sunt verba, oratione Olympica. locum indicabo, & ὁ δὲ πρὸς τοὺς ἀκούοντες πρὸς τὴν ὁμιλίαν, ἀληθὲς ἴσως· πολλὰ γὰρ μὴ δύσασθες, & πλείονος δέοντα ἐνεργίας. ἢ μὲν γὰρ ὄψιν αὐτῶν ὁραμένους ἐμβάλλει. τὴν δ' ἀκὴν ἐκ ἀδύνατον, αἰσθητῶς, &c.

FIDELIBVS] oculos iccirco fideleis appellat, quia quae cernuntur magis valent ad fidem faciendam, quam quae audiuntur, ut scribit Herodotus in Clione, ὡς τὰ γὰρ πρὸς τὰς ἀνθρώπων εἰδήσεις ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν, id est, aures enim hominibus minus sunt fideles, quam oculi. quibus hoc significatur, minus credi ab hominibus ea, quae audiuntur, quam quae cernuntur, ut paulo ante diximus. Incertos alia ratione appellavit epist. 1. lib. 2.

NON PROMES IN SCENAM] non produces in scenam: non constitues ante oculos spectantium.

QUAE MOX NARRET FAC. P.] quae mox referat persona aliqua in scenam producta praesens, id est, extra, & coram spectantibus. nomen praesens opposuit illi adverbio intus.

NEC PVEROS CORAM, &c.] de Medea supra diximus.

AVT HVMANA PALAM] de Atreo, & Thyesta & supra diximus nonnulla ad Oden 16. lib. 1. & res ita nota est, ut, qui haec inculcare velit, lectorum opera, & otio abuti velle videatur. Iam haec promi in scenam, extra, coram, palam, a praesente narrari, idem valent: quibus respondent e contrario, minus narrari, tolli ex oculis.

NEFARIVS] nefarii dicti a farre, quod adorem est, ut vult Varro libr. 1. de vita populi Rom. quod eo scelerati uti non debeant. hoc quoque idem

A id ead significat, quod qui indigni sunt qui viuant, nefarii vocantur, inquit Nonius.

PROCRNE] de Procne sup. ad Od. 12. lib. 4.

CADMY IN ANG.] vide, quæ suprà de Peleo, & Cadmo coniuncte, leuiter attigimus.

INCREDVLVS ODI] quia ἀπίθανα, ἀλογα, μόνον, ἀδύνατα, id est, non probabilia, ratione carentia, improba & nefaria, & quæ fieri nullo modo possunt, lege arist. *ᾧ περὶ ποιητικῆς.*

NEVE MINOR QVINTO, NEV SIT P. R.] Non est dubium, quin actus, partes fabulæ fuerint: quot actus in fabula fuerint, incertum atque obscurum. actum autem ab actu distinguere, id verò non parum difficile est, si Donato credimus: neque desunt viri docti, qui quamuis perspicue aliter sentiat Horatius, quattuor actibus tantum constare fabulam posse dicat, modò hi quattuor actus iustam fabulæ magnitudinem expleat. ego video à M. Tull. & ceteris bonis scriptoribus, tertium, quartum, & extremum fabulæ actum commemorari: quintum non reperi. idem scribens ad Qu. Fratrem lib. 1. tertium actum, extremum facere videtur his verbis: *Illud te ad extremum oro, & hortor, ut tamquam poëta boni, & actores industrii solent, sic, tu in extrema parte, & conclusione muneris, ac negotij tui diligentissimis sis, ut hic tertius annus, tamquam tertius actus, perfectissimus, atque ornatissimus fuisse videatur.* Ego Horatio, & Donato assentior, ut putem tragædiam, & comædiam quinque actibus constare debere.

B REPONI] iterum doceri, ut sat. 10. lib. 1. *Nec redeant iterum, atque iterum spectanda theatris.* qui dam legi volunt, *repositi.* aliter sup. *honoratum si forteponis Achillem.*

NEC DEVS INTERSIT & c.] Aristot. lib. *ᾧ περὶ ποιητικῆς.* scribit, utendum esse machina, seu machinatione: id est, deum esse adhibendum à machina, ad ea, quæ sunt extra fabulam, expedienda: quæ vel antea facta sunt, neque hominem scire fas est, vel postea futura sunt, & prædictionem, ac nuntiationem desiderant. Omnium enim rerum videndarum facultatem Diis attribuimus. verba Aristot. sunt hæc, *φανερὸν οὐδ' ὅτι τὰς λύσεις τῶν μύθων ἐξ αὐτῶν δεῖ τὸ μύθου συμβαίνειν. ὥστε, ὡς περὶ ἐν τῇ Μηδείᾳ, ὁπότε μηχανῆς, ἐν τῇ Ἰλιάδῃ τὰ περὶ ἀποπλάνης ἀλλὰ μηχανῆς χρησθέντος ὅτι τὰ ἐξω τῶ δράματός, ἢ ὅσα πρὸς τὸ γένεσθαι, ἀλλ' ὅσον τὴν ἀνθρώπων εἶδέναι, ἢ ὅσα ὑπερὶν, ἀ δὲ τὰ πρὸς ἀγορεύουσας, & ἀγγελίας, ἀπαντὰ γὰρ ἀπὸ δὲ δομέναις θεοῖς ὄρεται.* Cum Aristotele consentit hoc loco Horatius, qui vetat Deum ex machina adhibere, nisi nodus difficilis, & Deo dignus inciderit, id est, nisi talis difficultas existerit, ut sine machina exitus fabulæ non possit explicari. Exstant multa apud probatos auctores huius moris exempla, ac testimonia. Plato in Cratylō, *εἰ μὴ ἄρα δὴ, ὡς περὶ οἱ τραγωδοί, ἐπειδὴν πὶ ἀπορῶσιν, ὅτι τὰς μηχανὰς ἀποφύγουσι, θεὸς αἰροντες, & ἡμεῖς ὅπως εἰπόντες ἀπαλαγμέναι, ἐπὶ τὰ θεῶν τὰ ὀνόματα οἱ θεοὶ εἰδέναι, & διὰ ταῦτα ὀρθῶς λέγει.* id est, nisi utique, quemadmodum tragædiarum scriptores, posteaquam nodus aliquis inciderit, ad machinas confugiunt, deos attolentes: nos quoque, ubi dixerimus deos prima nomina rebus imposuisse, atque iccirco ita recte se habere, quasi nostro munere defuncti, discedamus. M. Tull. lib. 1. de nat.

C DEORUM, Quod quia quemadmodum natura efficit, res sine aliqua mente possit, non videtur, ut tragici poëta, cum explicare argumenti exitum non potestis, confugitis ad Deum. Arist. 1. τῶν μετὰ τὰ φυσικά, ἀναγκαῖος πὶ γὰρ μηχανῆς χρῆται τῶν γὰρ θεῶν τὴν κοσμοποιίαν, ἐπὶ γὰρ ἀπορῶσιν διὰ πᾶσι αἰτίαις ἐξ ἀνάγκης δεῖ. πῶς ἔλαβε αὐτὸν ἐν δὲ πῶς ἄλλοις τὰντα μάλλον αἰπῶται τῶν γινόμενων, ἢ νομῶν. id est, Anaxagoras enim veluti machina quadam, mente vitur ad mundi fabricam. Cum enim hesitat quam ob causam necessario sit, tunc eam aduocat: in ceteris, cuius rei potius, quam menti, causam earum rerum, quæ oriuntur, ascribit. Seruius ad illum Virgilij locum *Æn. 1. Musamibi causas memora,* & c. hunc Horatij versum pro testimonio profert, ostendens, hoc obseruandum esse in omnibus carminibus, ne numen aliquod inuocetur, nisi quid ultra vires humanas, facultatemque hominis propriam requiramus.

D VINDICE DIGNVS] vindex propriè dicebatur, qui debitorem nexu obligatum, & iamiam à creditore ducendum, vel numerando, vel pro eo spondendo liberabat.

NEC QVARTA LOQ. PERS. LAB.] nec plures personæ vno, eodemque tempore in scenam prodeant locuturæ, quàm tres. quod si quando quarta intercedat, vel tacita audiat, vel secum, non cum aliis loquatur, vel cum vna duntaxat sermonem conferat. huius præcepti exempla videre licet apud Terentium: ut in Andria actu tertio, Myrsis, Simo, Dauus, Lesbia, Glycerium quinque personæ eodem tempore in scenam producantur: sed Myrsis cum Lesbia duntaxat sermonem habet: Glycerium autem domi sua est, non foris. ibidem actu 4. quattuor personæ, Myrsis, Pamphilus, Charinus, Dauus, vno tempore in scena spectantur, sed Myrsis aliunde intèrvenit, & cum Charino non loquitur. Apud Plautum autem & quattuor, & quinque personæ communiter inter se loquentes introducuntur, quod item fit in tragædiis. At Horatius præcepta dat suæ ætatis hominibus, non veteribus, quorum scripta fortasse nondum ei usquequaque perfecta videbantur. Quidam hunc locum ad numerum histriionum referri volunt, dicuntque, hoc ab Horatio significari, non plures in comædia, aut tragædia histriiones, quàm tres, esse oportere, quorum quisque plures personas sustineat. Nituntur autem verbis Aristotelis in libello *ᾧ περὶ ποιητικῆς*, ubi scribit Sophoclem, cum duo ante eum duntaxat histriiones in tragædia intercederent, treis adhibuisse: Æschylum verò eo superiorem, primum omnium multitudinem histriionum ex vno ad duos deduxisse. verba Aristotelis sunt hæc, *Ἐπεὶ, πὶ τῶν ὑποκριτῶν πλῆθος ἐξ ἐνὸς εἰς δύο παρὰ τὸς Αἰσχύλου ἦρχη, & πᾶσι τῶν χρόνων ἡ ἀντιπαρῶς, & πῶν λόγον παρὰ τὸν γένεσθαι παρὰ κινῶσιν: τρεῖς δὲ, & σκληροχρῆσται Σωφοκλῆς: ἐπὶ δὲ τὸ μέγιστος, & c. Idem lib. 3. ῥήτρ. ait histriionum actionem (quam ὑποκρισὶν Greci nominant) in tragædiam, & rapsodiam sero admodum introductam esse, quia poëta ipsi tragædias initio recitabant. verum ego ab illis magnopere dissentio, neque puto hoc sentire Horatium.*

E ACTORIS PARTEIS CHORVS] docet Hhh ilij quam-

A quamobrem adhibeatur chorus, (quæ pars est fabulæ καὶ τὸ μέρος) & quibus in rebus eum operam sumere, quid loqui, & canere oporteat. personæ porro, ex quibus constabat chorus, & cantabant, & loquebantur: quamquam, quod ad locutionem pertinet, una persona fortasse pro omnibus loquebatur, reliquis astantibus, & silentibus, siue viri essent, siue mulieres, maximè si cum altero, qui non esset è choro, sermo haberetur. Si vulgatam igitur scripturam probabimus, *Auctoris parteis*, quæ reperitur in cod. Iann. & Faërn. hæc erit eius sententia, Chorus agat parteis, & fungatur munere auctoris, id est, suaforis, & monitoris. nemo enim quicquam alteri suadet, aut præcipit, nisi qui auctoritate valet. ex quo natum est hoc loquendigenus, *tibi auctor sum, ut illud facias*: & hoc, *te auctore feci. defendere parteis* autem positum est pro eo, quod est, agere, & sustinere, & tutari parteis, id est, fungi munere, ut sat. 10. lib. 1. *Et sermone opus est modo tristi, saepe iocoso, Defendente vicem modo rhetoris, atque poëta.* Quod autem quidam sic explicant, de officio poëtæ differat chorus, & dicat, poëtam officio pro sua parte non defuisse, elegantem fabulam & lepidam dedisse: nihil dicunt: & miror tam ineptam sententiam eis in mentem venire potuisse. Alij igitur, iique doctissimi viri, quibus assentior, legunt *Actoris*. & ita scriptum est in tribus libris Vat. & in Tornes. Cleric. Nicot. Russardino: cuius scripturæ mihi videtur hæc esse sententia, Chorus tutetur, & agat parteis actoris, id est, chorus habeatur vnus actoris loco, vnus munere fungatur, & officium virile obeat, id est, vnus personæ locum obtineat. dicimus enim Latine *pars virilis*, & *pro mea parte virili*. est autem pars virilis, pars vnus cuiusque. M. Tull. pro Sext. Rosc. *Hæc qui pro virili parte defendunt, optimates sunt.* Idè in Verr. orat. de signis, *Est aliqua mea pars virilis, quod eius ciuitatis sum, quam ille amplam, illustrem, claramque reddidit.* Idem frument. *qui præsertim plus etiam, quam pars virilis postulat, pro voluntate populi Ro. oneris, ac muneris suscipere debeam* T. Liuius lib. 6. annal. *illius gloriæ pars virilis apud omnes milites sit, qui simul vicerint.* atque hanc explicationem adiuvat, & confirmat id, quod sequitur, *officiūque virile*. neque est, quod quisquam mihi dicat, chorum etiam mulierum cœtum interdum fuisse: ergo officium virile ad chorum, qui ex mulieribus constet, pertinere non posse. respondeo enim, vel virile officium dici spectata voce, *chorus*, quæ est mascula, & virilis: vel propterea quod masculinum genus concipere, & complecti solet femininum. Postremò sic hunc locum esse legendum, atque explicandum intelligere licet ex his paucis Aristot. verbis lib. de arte poëtica, καὶ τὸν χορὸν δὲ ἑνα δὲ ἰσολαβεῖν τῶν ἰσοκριτῶν. id est, *chorum autem accipere, seu existimare oportet tanquam vnum actorem.*

NE QUID MEDIOS INTERCINAT ACTVS] ne quid inter medios actus canat. intercinat, pro canat inter, qualia sunt illa, *siluas interreptare salubreis: circumgemit vsus onile: tanto emetiris acervo:* & sexcenta alia, quæ collegi ad Od. 7. lib. 2. canere igitur choro inter actum, & actum

licebit: inter medios actus, seu in mediis actibus **D** non licebit. loqui autem quouis loco, nempe in diuerbiis, cum alia persona licebit.

CONSILIETVR AMICE] hæc est scriptura decem librorum manuscriptorum: à qua discedere nefas mihi esse putavi. consiliari autem, verbum est à consilio deductum, quo vsus est suprâ Oda 3. lib. 3. *Gratum elocuta consiliantibus Iunone diuis.* quo quidem loco idem videtur valere, quod consultare: hic autem, si recta, & emendata scriptura est, idem erit, quod consilium dare: quod alibi non memini me legere in hac significationem. quattuor alij libri manuscripti habent, *Et consilietur amicis*, ut omnes ferè vulgati, nisi quod nonnulli habent *concilietur*. quæ scriptura non est: eijcienda. placet autem mihi mirū in modum, quod à duobus codicibus abest copulatio quæ post verbum *faueat*

ILLE DAPES LAUDET MENS. BR.] laudet parsimoniam, frugalitatem, continentiam in victu.

SALVBREM] utilem, salutarem. translatio **E** est. nam salubre de iis rebus dicitur, quæ ad corporis valetudinem sunt utiles. epist. ab Alb. Tib. *An tacitum siluas interreptare salubreis?* & sat. 7. lib. 1. *stellasque salubreis Appellat comites.* & sat. 4. lib. 2. *ille salubreis Aestates peraget, qui nigris prandia moris Finiet.* &c. translata etiam M. Tul. ad Att. lib. 8. *ut non solum gloriosis consiliis utamur, sed etiam paullo salubrioribus.*

APERTIS OTIA PORTIS] id est, pacem. aperiuntur enim vrbiū portæ pacis tempore, vel sublato hostium metu: belli tempore clauduntur ex quo *Panda* pacis dea dicta. Od. 5. lib. 3. *vidi ego ciuium Retorta tergo brachia libero, Portasque non clausas.*

COMMISSA] arcana fidei commissa ut supra epist. ad Loll. lib. 1. *Prodiderit commissa fide.*

REDEAT MISERIS, ABEAT F.] ut fortuna eos, quibus aduersata est, quosque defecuit, placata reuerset, & complectatur: insolentis, ac superbos deferat. vide annot. ad Od. 29. lib. 3. vbi diximus, per fortunam præsentem, & manentem, significari secundam: per abeuntem, aduersam. **F**

TIBIA] tibiæ adhibentur ad cantum chori adiuvandum. pertinet autem hic locus ad μέλοισιν.

ORICHALCO IUNCTA] ita reperi scriptum in tribus cod. Vatic. & in Card. Rainur. & Tornes. Cleric. Nicot. Russ. quæ scriptura eò fortasse probari potest, quia cum tibiā veterum tenuem, ac simplicem fuisse dicat, nouam autem duobus contrariis nominibus significare velit esse illi dissimilem: *tuba amula*, tenui opponitur: *orichalco iuncta*, simplici. quod si *iuncta* legamus, non æquè contrarium contrario respondeat.

FORAMINE PAVCO ASPIRARE] ad eam rem erat utilis, ut paucis, id est, quattuor foraminibus sonitum redderet, & choros adiuvaret, & theatra sonitu compleret. *utilis aspirare*, adesse, complere, genus loquendi Græcum est, ut saepe admonuimus. in quibusdam libris scriptum reperi *foramine paruo*.

NONDVM

A NONDUM SPISSA NIMIS] non admodum frequentia: non nimis celebria, aut referta. epist. ad Macē. 3. lib. 1. *spissis indigna theatris*, & infra *spissa caterva*.

SEDILIA] in quibus sedebant spectatores, nondum theatro aedificato.

QVO] in quem locum, in qua sedilia: non (vt alij) quo statu.

SANE POPVLVS NVMERABILIS] explicatio est verborum illorum, *Nondum spissa nimis. numerabilis* autem idem valet, quod paucus. & ita loquuntur Græci, Theocr. eid. 15. quod inscribitur *χάριτες φίλον μόρον ἀγχιλέοντας Τέκνοις, ἢ δ' ἀλόχοισιν, ἀειματὲς δὲ πολλῶν*. id est, amicorum mortem nuntiatus liberis & vxoribus, numerabileis ex multis.

COIBAT] conueniebat, congregabatur.

VINOQVE DIVINO PLACARI GENIVS] sic sup. epist. ad Aug. *Silvanum lacte piabant Floribus, & vino Genium, memorem brevis aui*.

IMPVNE] nam rebus Romanis angustis, nondumque cōstitutis & constabilitis, ac pacatis, non licebat de die conuiuari, & potare.

NVMERIS] pedibus, vel rhythmis. numerosum est enim id in omnibus sonis, atque vocibus, quod habet quasdam impressiones, & quod metiri possumus intervallis aequalibus.

MODISQVE] cantui, ἀρμονίᾳ, vel, vt quidam, μέλει. videtur tamen μέλος latius patere. Plato libr. 3. de rep. π. μέλος ἐν τριῶν ἐστὶ συγκείμενον, λόγῳ τε, καὶ ἀρμονίᾳ, καὶ ῥυθμῶν. id est, melos ex tribus constat, ratione, & harmonia, & numero.

INDOCTVS QVID ENIM, &c.] horum verborum hanc sententiam esse puto. Neque verò mirum est, hanc licentiam & luxuriam, quæ ab antiquorum seueritate tam longè abesset, & ab arte comica tantopere discreparet, fuisse à populo probatam, ac receptam. Quæ enim sapientia esset in rusticis, & indoctis, & labore solutis, & turpibus hominibus cum populo urbano confusis? alij sic. neque verò mirum est hanc numerorū & modorum licentiam à rusticis esse probatā, aut verò toleratam. quid enim saperet rusticus, indoctus, ab opere solutus, cum urbano, turpis cum honesto permixtus? id est, quid enim proficeret si pl⁹ sapere videri vellet, quàm urbanus & honestus? vel quid saperet, id est, quantum saperet? quasi dicat, vt insipientes ei cicerentur rustici, si urbanorum luxuriam, ac licentiam improbarent, & condemnarent. vel quid, id est, propter quid, seu quamobrem sapere vellet? &c.

LIBERQVE LABORVM] laboribus defunctus, laboribus solutus, sic sup. dixit Od. 17. lib. 3. *Cum famulis operum solutus*.

MOTVMQVE] vel quia mouebatur, & saltabat tibicen, vel quia gestum agebat.

ET LVXVRIAM ADD.] hoc dicit vel propterea quod aucta sint foramina, vel propterea quod numeri & modi fuerint licentiores vel propter ipsius artificis ornatum nimis elegantem, ac sumtuosum: & propter orichalcū tibiæ additum, vel propter hæc omnia. affert exemplum Lucianus in lib. *ἡδὲς ἀπιδεῦπον πολλὰ βίβλη. ὠνύμ.* valde ad hunc locum accommodatum, de citharædo quo-

dam Tarentino, cui Eueno nomē erat, his verbis, *ἦ κεν οὐ εἰς Δελφὸς τὰ τ' ἀλλὰ λαμπρὸς, & δὴ ἐδῶτα χρυσόπασον ποισάμενος, & σέφρονος δαφνὸς χρυσῆς κάλλιστον ὡς ἀντικατὰ τὴν δαφνὸς σπασέμενος εἶναι ἱσομεγέθους τῇ καρπῶ. τὴν μὲν κινάρα αὐτῷ ὑποέρφους πρῶτον εἰς κάλλος & πολυτέλειαν, & c. id est, Venit igitur Delphos cum ceteris rebus splendidus & clarus, tum veste facta, auro inspersa, ac distincta, corona ex lauro aurea pulcherrima, ita vt pro fructu laurus smaragdi essent fructui magnitudine pares atque æquales, cithara ipsa, re, quod ad pulchritudinem, & sumtum attinet, naturam rerum superante, &c. nam satis est mihi locum indicasse.*

TRAXITQVE VAG.] per verbum *traxit* significat, eum veste usum esse longa, & ad talos demissa, quàm σῆμα nominant Græci. vagum autem dixit, innuens non vno in loco constitisse, sed huc, & illuc se circumtulisse, ac circumegisse. aliud est caudam trahere, vt diximus ad sat. 3. lib. 2. ibi, *caudam trahat*.

PER PVLPIA] per scenam. infr. *& modicis instruit pulpita tignis*.

SIC ETIAM FIDIBVS VOCES] quemadmodum (inquit) tibicen tibias sibi parauit ampliores, easque inflauit vehementius, ita & citharis soni accesserunt molliores. fortasse significat, citharæ chordas additas esse. non enim vnus semper chordarum citharæ fuit numerus: sed cum initio quattuor tantum fuissent, Mercurius treis addidisse dicitur. Strabo, & alij nonnulli Terpandrum Methymnaum lyra septem chordarum primum usum esse tradunt. Itaque & Timotheum apud Lacedæmonios accusatum esse memoriæ proditum est, quod pluribus, quàm opus esset, chordis uteretur, & quod antiquam musicam corrumpere. Ille autem cum iam iam quidam chordas superuacuas præcidere pararet, fertur sigillum Apollinis illis ostendisse in eorum vrbs quodam loco positum, lyram manu tenens, quæ totidem chordis constaret, & ita dimissus, atque absolutus esse. Plutarchus item scribit in apophthegm. Emeropen in Phrynidis cantoris organo, quod nouem fidibus constabat, duas incidisse, his verbis increpantem, *μη κακὲρ γὰρ τῷ μουσικῷ: id est, ne corrumpes, aui ne lade musicam*.

ET TVLIT ELOQVIYM INSOLITVM FAC.] & facundia celeriter fluens: vel, vt alij volunt, breui tempore comparata, genus locutionis, seu eloquentiæ protulit inauditum, atque inusitatum.

VTILIVMQVE SAGAX RERVN, &c.] id est, & personarum, ex quibus chorus constabat, prudens, & rerum futurarum prouida oratio parum ab oraculo Apollinis distitit: vel hoc modo cepit chorus in comædijs non minus *εὐσεβὲς*, neque minus acutè, neque minus verè res futuras ad uitam vtilis, prædicere, quàm Apollo Delphicus: vel sic, sententiæ, quibus chorus in comædijs uti cepit, quædam vitæ præcepta continentes, & ad rerum futurarum prouisionem pertinentes, sermonis ambiguitate, & verborum inuolucris, Apollinis oraculo non dissimiles fuerunt. Eurip. *Μαίνεται δ' ἄετις ὅστις εἰσέρχεται καλῶς.* M. Tull. libr. secund.

A de finib. *ineff in animo coniectura consequentium nō multum à diuinatione differens.*

SORTILEGIS] id est, unde oracula petuntur. nam sortes κατηχηστικῶς pro oraculo usurpantur. notat Seruius ad illum vers. Virg. *Aeneid.* 7. *non parit ex adyto sortes, &c.* & Horat. inf. *dicta per carmina sortes.*

CARMINE QVI TRAGICO VILEM, &c.] Eos sequitur hic Horatius, qui tragœdiam eò esse appellatam existimât, quòd tragœdiarum scriptoribus hircus prœmij loco daretur. in quibus est & Seruius ad illum Virgilij locum *Palem. tu post carecta latebas*: ubi & hunc versum profert. *τραγῶδες* enim Græcorum lingua hircum valet. idem infra videtur innuere, tragœdiæ appellationem inde esse natam, quòd primi illi tragœdiarum auctores è plaustris tragœdias agerent, ore facie peruncto. sic Horat. infra *Ignotum Tragice genus inuenisse camœna* Dicitur, & *plaustris vexisse poemata Thespis*. Athenæus autem libro 2. de comœdiæ & tragœdiæ inuentione sic scribit, *Από μένης καὶ ἡ τὴ κομῳδίας, καὶ ἡ τὴ τραγῳδίας εὐρεσις. εὐινάειο δὲ τὸ Ἀττικῆς εὐρέθην, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τῆς τραγῆς κερδόν, ἀφ' ἧ καὶ τραγῳδία τὸ τραγῶδες ἐκλήθη.* quæ verba significât, post ebrietatem comœdiæ & tragœdiæ inuentionem existisse. In Icario autem Atticæ loco tragœdiam vindemiæ tempore inuentâ esse. *τραγῶν* enim vindemia est Græcis. ad hunc locum pertinent illa Virgiliana Georg. 2. *Non aliam ob causam Baccho caper omnibus aris Ceditur. & veteres in eunt proscenia ludi, Premiâq; ingenteis pagos, & compita circum Thesida posuere.* At Aristot. *ἑλπίων*. scribit esse ortam ab iis, qui Dithyrambum exercebant.

AGRESTEIS SATYROS NVDAVIT] Satyricæ fabulæ à Græcis inuentæ, ab Atellanis, quæ sunt Latinorum, parum admodum discrepant. nam quemadmodum in illis Satyri nudi, Fauni, Sileni inducuntur, verbis, & motibus obscænis risum mouentes: ita & in Atellanis personæ turpes intercedunt, quæ dictis liberioribus, & gestibus improbis, ac proteruis audierum curas, & seueritatem mitigent, ac relaxent, *satyros nudauit*, id est, satyros nudos introduxit inter actus tragœdiarū, vel statim post tragœdias recitatas, & peractas. de Satyris vide annot. ad Od. 19. lib. 2.

MORANDVS] detinendus, delectandus, ut infra, *Valdius oblectat populum, meliusque moratur.*

INCOLVMIGRAVITATE] salua grauitate tragœdiæ.

EXLEX.] solutus legibus. exlex, qui sine lege viuit, inquit Nonius. M. Tul. in Cluent. *Non quod illi aut ex legem esse Syllam, aut causam pecunia publica contemptam atque abiectam putarent, &c.*

ADHIBEBITVR] in satyrica. Deus, verbi gratia, Faunus, Silenus, Bacchus. heros, ut Agamemnon, Nestor Achilles.

NVPER] paullo antè: nempe in tragœdia.

MIGRET IN OBSCVRAS HVMLIS] ita humili, & abiecto sermone vtatur. ut tabernariorum, & opificum orationem imitari videatur. Notum est autem, & vulgatum, togatas tabernarias à tabernis esse nominatas. quæ comœdiis, quæ si ex altera parte respondent.

AVT, DVM VITAT HVMMVM, &c.] id est aut dum nimium se attollit, dumque nimis elato & grandi oratione vtitur in aëre, versari videatur: de aëre, & nubibus, & cælo, & rebus superis loquitur. inania, pro eo spatio, quod intercedit inter cælum, & terras posuit ex Democriti, & Epicuri sententia, ut Virg. in Sileno. *Namque canebat, uti magnum per inane coacta Semina, terrarūque, animæq; marisq; fuissent: Et liquidi simul ignis.* Lucret. lib. 1. *Nec tamen undique corporea stipata tenentur Omnia natura; namq; est in rebus inane.* Idem ibid. *Omnis, ut est igitur per se natura, duabus Consistit rebus. nam corpora sunt, & inane, Hac in quo sita sunt, & quæ diuersa mouentur.* ibid. *Nam dispulsa suo de cœtu materiai Copia ferretur magnum per inane soluta.*

EFFVTIRE LEVEIS INDIGNA T. V.] tragœdia, quæ indigna est, in qua versus leues, & si ne pondere effundantur, intererit, &c. indigna effutire dictum, ut supra epist. ad Iul. Flor. lib. 1. *indigni fraternum rumpere fœdus.*

MOVERI] saltare, moueri numerosè, moueri in numerum. supra epist. ad Flor. lib. 2. *Nunc satyrum, nunc agrestem Cyclôpa mouetur.*

INTERERIT] differet aliquantulum à satyris. Verbo *intereff*, pro *differt*, vtitur & M. Tullius Acad. lib. 2. *qui illa visa, è quibus omnia decreta sunt nata, negant quicquam à falsis interesse, & epist. libr. 5. ad Attic. sed planè gaudeo, quoniam τὸν νεμεσῶν interest τὸ φθονῶν.*

NON EGO INORNATA, ET DOM.] id est, non est satis in satyricis fabulis nullum verborum ornatum adhiberi, nullum nomen translatum poni, omniâque propriè, & simpliciter dici: sed alia sunt præstanda. *dominantia nomina* accipe *τὰ ὀνόματα*, id est, propria, quibus res quantumuis licet sint obscæna, propriæ appellantur, & significantur, qualia sunt *mentula, cunnus*, actionis *Veneræ* verbum, & alia similia, quæ me pudor enumerare verat. nam *mentula* nomen in membro illo corporis virilis significando, dominatur: cetera, quibus interdum vtuntur poëtæ pudore adducti, *neruus, penis, trabs, ficula, columna, cauda, salax, pyramis, palus, fascinum*, sunt translata. solebant autem satyri illi in satyricis fabulis suo quamque rem, & actionem nomine, verboque appellare: neque eius rei, quam significare vellēt, turpitudinē, verborum tralatione, aut circuitione tegere: exempli causa, cum eam operam, quæ datur liberis procreandis innuebant: non alienis eam operam, sed suis & propriis appellabant: quod quidem eo magis erat illis ignoscendum, quòd existerunt nonnulli philosophi: sed qui philosophi? ij, qui in virtute summum bonum, & beatitudinem locant, voluptatis inimici, omnium vitiorū correctores, & castigatores. Stoici, inquam, statuerunt suo quamque rem nomine appellare licere. Itaque ex illorum schola manauit hoc σοφὸς ἀνὴρ εὐδαιμόνων ἐστίν, ut te statuer M. Tul. epist. quadam ad Papirium Patum.

NEC SIC ENITAR TRAGICO DIFF.] id est, nec sic studebo à grauitate, & granditate verborum, quibus vtuntur tragici poëtæ, atque à tragica magniloquentia differre, ut nihil intersit vtutem

A **UTRUM LOQUATUR DAUUS, & cetera personæ comicae, & seruales, an Silenus Bacchi seruus.** *differre color, pro eo, quod est, differre à colore, Horatianū. lege annot. ad Od. 2. lib. 2.*

DAVVS NE LOQVATVR, ET AVDAX] ita reperi scriptum in duobus codicibus manu scriptis, non, *an audax*: & ut ita scribatur, ratio postulat. non enim significat interesse utrū Dauus loquatur, an Pythias, sed utrū serui comici, quales sunt Dauus seruus, & Pythias ancilla, an Silenus.

PYTHIAS] ancilla apud Lucillium, seu aliquē veterem comicum.

SILENVS] persona Satyrica. sunt autem sileni, Bacchi ministri, & nutricij. Nicander Alexipharm. princip. *Ὡς δ' ὁ πότ' ἀγχιόεσσαν ὑποθλίψαντες ὁπώρην Σιλῆνοι κερσεῖο Διονύσιου πθηνοί, Πρωτὸν ἐπ' ἀφελόντι πώτῳ φρένα θωρηθέντες, &c.* id est, Quemadmodum autem Sileni Bacchi cornuti nutricij agrestibus vuis calcatis, primum potu spumante mentem armati, quod valet, ebrij facti, &c.

B **EX NOTO FICTVM**] è re nota effectum, atque expressum, non è re aliqua recondita, atque abstrusa.

VT SIBI QVIVIS SPERET IDEM, &c.] in epistola ad Florum lib. 2. supra ad illum locum, *Ludentis speciem dabit, &c.* diximus nonnulla quæ ab hoc non sunt aliena.

SVD ET MVLTVM] multum laboris sumat.

AVSVS IDEM] expertus idem, conatus idem.

DE MEDIO SVMTIS] non è longinquo accessitis, sed è medio sumtis.

IVNCTVRA] compositio, structura.

SILVIS DEDVCTI] siluestres Fauni in scenam è suis tabernaculis siluestribus, & nemorosis producti: personæ satyricæ.

VELVT INNATI TRIVIIS] velut nati in locis celeberrimis, & penè dicam, in medio foro.

TENERIS] delicatis, mollibus, cultis, venustis, concinnis, comitis.

IVVENENTVR] verbum Græcum fortasse exprimere voluit, *νεανέεσθαι*. quod valet, rem aliquam præclaram quidem illam, & laudabilem gerere, sed maiore animo, quàm consilio: quod iuvenes solent. Vetat igitur Horatius, ne in fabulis satyricis Fauni nimium politis, & cultis versibus iuveniliter exsultent, nè verba nimis obscæna, & flagitiosa loquantur.

CREPENT] loquantur, ut docuimus ad Oden 18. lib. 1.

QVIVVS EST EQVVS, ET PATER, ET RES] id est, equites, & nobiles, seu patricij, & locupletes.

NEC, SI QVID FRICTI, &c.] nec, si quid probat aliquis de plebe, pauper, & egens, qui vescitur cicere, & nucibus, &c. per emptorem ciceris fricti, plebeios, & vulgares homines significat. sic enim legendum est, non *fricti*, ut quidam corruerunt. emebat autem frictum cicere plebecula, ut eo interea dum agebantur fabulæ, & quouis alio tempore solaretur, ac leuaret famem. Plaut. Bacch. *Tam frictum ego illum reddam, quam frictum est cicere.* & ite alibi. Andr. Turnebus cum aliquot

annis post horum commentariorum primam editionem libros aduersariorum effudisset verius, quàm edidisset; scripsit quodam loco se non dubitaturum affirmare hic esse legendum *fricti*, quasi verò à me non esset ita emendatum ex auctoritate duorum librorum manuscriptorum. sic persæpe vir ille doctissimus, quasi propinquam mortem sentiens, ita properavit aduersaria illa edere, ut quamplurimos antiquorum scriptorum locos se emendare professus sit, qui erant multo ante à P. Victorio, à Paulo Manutio, à nobis, ab aliis emendati.

ÆQVIS ACCIPIVNT ANIMIS] patienter audiunt, & probant. assume è superioribus negationem, *nec*.

PES CITVS] Od. xi. lib. 1. *Et in celeres iambos Misi furentem.*

VNDE ETIAM TRIMETRIS ACCERN.] id est, iambus ex eo, quod ita citus est, iussit iambeos versus senarios, trimetros quoque nominari. sat. 10. lib. 1. *Pollio Regum Fatta canit pede ter percusso.*

PRIMVS AD EXTREMVM SIMILIS SIBI] qualis ille iambicus senarius apud Eurip. in Phœnissis, *Εγὼ δὲ ἔποτ' εἰς πόδ' εἶμι συμφορᾶς.* & ille Hippol. *Μεῖν' ἐπ' ἄλλον εἶμι βέλτω λόγον.* qui toti ex iambis constant.

IN IVRA PATERNA] in sua iura recepit, ut spondeis locus esset in versibus iambicis.

COMMODVS.] facilis, sese accommodans, ut Od. 8. lib. 4. *Donarem pateras, grataq; commodus, &c.* contra in commodus. epist. 18. *Munere te parvo beet, aut in commodus angat.*

NON VT DE SEDE SECVND A CEDERET, A. Q.] iambus (inquit) recepit spondeos in iura paterna, sed non ut è secunda, aut quarta sede depelli se facile pateretur: quales sunt trimetri Horatiani epod. *Quando repostum Caccubum ad festas dapes. & Pecti nihil me sicut antea nuuat, &c.*

HIC ET IN ATT I, &c.] quemadmodum & in Terentianis, & in Plautinis. mirum est enim quantam sibi poetæ Latini in trimetris, & tetrametris licentiam permiserint, sat habentes, si in ultima sede iambum ponant: in ceteris locis anapestum, spondæum, dactylum, tribrachum promiscuè adhibentes.

NOBILIVS] Petr. Victorius annot. in Cic. epist. 2. lib. 5. mauult hoc loco legi *Mobilibus*, propterea quod Aristoteles *ὁ ἐκ κινητικῆς*, scribit τὸ *ἰαμβικόν, καὶ περὶ ἀμετρον, κινητικόν*. Atqui nomen *κινητικόν* non significat mobilia, sed vim mouendi habentia. Adiuuaret P. Victorium Aristoteles, si dixisset *κινητὰ*, id est, mobilia. *κινητὰ* autem, & mobilia multum inter se discrepant. præterea cum in trimetris Attij, & Ennij dicat Horatius raros iambos adhiberi, stabiles potius, quàm mobiles erant appellandi. pace igitur dixerim P. Victorij, ego vulgatam, & receptam scripturam censeo diligenter nobis esse retinendam, præsertim ab omnibus veteribus libris comprobata. cur autem nobileis dixerit Attij, & Ennij trimetros, dicerem, nisi rem esse sua sponte notissimam, atque apertissimam putarem.

A putarem, sic suprà Panætij libros *nobileis* dixit Od. 29. lib. 1.

IN SCENAM MISSOS, &c.] trium versuum deinceps sequentium hæc sententia est, Versus iambicos in scenam productos, nimis tardos spondeorum interuētū, iambus raro adhibitus indicat, atque arguit, poetam vel nimium celeriter, & parū accuratē scripsisse, vel artem ignorare.

MAGNO CVM PONDERE] multis, & pluribus, quā par sit, spondeis tardatos: vel (vt alij malunt) graueis quidem illos, & dignitatis plenos, sed qui suos numeros non habent.

PREMIT] *ἀπονομιῶν* iambus. Versus igitur iambici trimetri tardiores, id est, qui in secūda, & quarta sede iambos non habent, reprehenduntur vel tamquam celeriter, & negligenter scripti, vel tamquam ab indocto, & inscio facti.

NON QUIVIS VIDET IMMOD. POET.] duo sunt, propter quæ poetæ negligenter scribant, & versus iambicos faciant nimis tardos, & dissolutos: primum, quod confidunt non omneis sua errata cognituros: alterum quia etiam si virtutes, & errata poetarum nemo non facile cogniturus est, sperant tamen fore, vt sibi ignoscatur. sed non iccirco (inquit Horat.) negligenter, & mendose, & licenter scribere debemus: immodè potius nihil peccare in scribendo, & existimare omneis errata nostra, si qua sint in scriptis nostris, animaduersuros: (& ita demum, tuti erimus) neque sperare, nos impune peccaturos: & ita cauti erimus, cum ipsi spem omnē veniæ nobis præciderimus.

B ET DATA ROM.] & data est venia poetis Romanis, qui trimetris, & tetrametris raros iambos interpolauerunt, multaque alia peccarunt: sed immerito data.

INDIGNA] qua indigni sunt: quam non meruerunt.

ICCIRCONE VAGER?] id est, iccircone scribendi licentia abutar, quia non quiuisset acutus est, & perspicax, vt errata animaduertat? iccircone sine arte, & minus accuratē scribere debeo? M. Tull. in oratore perf. loquens de summis genere dicendi. *Sunt enim quidam, vt scis, oratorij numeri, de quibus mox dicemus, obseruandi ratione quadam, sed alio in genere: in hoc omnino relinquendi: solum quiddam sit, nec vagum tamen, vt ingredi liberè, non vt licenter videatur errare.*

C AN OMNEIS] id est, an potius putare debeo, omneis mea peccata perspecturos? (hoc opponitur illi: *Non quiuisset immodulata poemata index.*) quod si faciam, tutus ero: & item cautus ero omni spe veniæ mihi adempta, ac præcisa. hæc autem, extra spem ven. respondent illis, *Et data Romanis, &c.* Qui sperat vel sua peccata occulta, & in cognita futura, vel se eorum veniam impetraturū, audacius peccat: contra, qui neutrum sperat, cauet sibi, ne quid peccet. at qui non peccat, ita demum tutus & cautus est. mendosè in omnibus libris, legebatur *intra spem venie cautus*. quæ scriptura mirè torset eos omneis, qui in hanc epistolam commentarios scripserunt. ego autem coniectura ductus, & ab ipsius veritatis voce admonitus, locum corruptum emendaui.

ET EXTRA SPEM VENIÆ CAUTVS] D sic legendum, quicquid obstrepant semidocti, seu potius indocti quidam. Nam quid peruersius lectione vulgata? Nemo enim cautus dicendus est, qui spe veniæ peccat. contra, qui sibi omnem veniæ spem præcidit, & ita non peccat, cautus est, Od. 10. lib. 2. *neque dum procellas Cautus horrescis, nimium premendo Litus iniquum.* & epist. 16. *Cautus enim metuit fonea lupus, &c.* epist. 1. lib. 1. *Olim quod vulpes egroti cauta leoni Respondit, referam. nonnulli* dixit cautum Od. 13. lib. 1. *Quod quisque vitet, numquam homini satis Cautum est in horas.*

VITAVI DENIQUE CVLPAM] denique (inquit) non satis est non peccare, vt laudem, & præmiū mereamur: sed oportet rectè facere. tria enim sunt, peccare, non peccare, rectè facere. qui peccat, pœnam meretur: qui non peccat, neque pœnam, neque præmiū meretur: qui rectè facit, is solus præmio dignus est. huic loco simile est illud Plautinum in Trinummio. *Si quid amicum erga bene feci, aut consului fideliter, Non videor meruisse laudem, culpa caruisse arbitror.*

AT VESTRI PROAVI] ita reperi scriptum in omnibus libris calamo exaratis, & in aliquot impressis & ita legendum esse probat P. Victorius hoc argumento, quod Horatius proavos liberos, aut ingenuos habere non potuerit, quippe qui ex patre libertino natus esset.

NIMIUM PATIENTER VTRVMQVE] nimium patienter, ac, pœne dicam, stultè utrumque mirati sunt in Plauto, numeros, & sales: quia neque eius versus satis numerosè scripti sunt, & sales nonnulli sunt scurriles, alij leues, & frigidi, alij obsceni.

SI MODO EGO, ET VOS SCIM. INVRB.] hoc ad sales pertinet. significat autem, sales Plautinos inurbanos, & illepidos esse. sic quidam putant suprà epist. ad Augustum, Plautum reprehendi. *Aspice Plautus Quo pacto parteis tutetur amantis ephēbi, &c.*

LEGITIMVMQVE SONVM DIGITIS c.] hoc ad versus referendum, quos non satis accuratè factos, neque suis ac legitimis numeris astrictos, sed dissolutos esse iudicat.

DIGITIS.] solemus enim digitis versuum syllabas, & numeros metiri. quamquam, qui sunt in hoc genere exercitati, digitos adhibere ad cognitionē, iudiciumque huius rei necesse non habent, cum aures doctæ, & trita hoc facillè per se præstare possint. Nam vt *Seruius ille Papirij Pati frater facile dicere poterat, hic versus Plauti non est, hic est, quod tritas haberet aureis notandis generibus poetarum* (inquit M. Tull. epist. quadam ad Papirium Pætum) ita & aures callidæ statim sentiunt sine opera digitorum, quis versus suis numeris constet, quis non. Itaque idem M. Tull. mali poetæ esse putat versuum peccata digitis dimetiri: significans, hominem exercitatum ea solis auribus explorare posse.

THESPIS] Thespin alij primum tragædiæ inuentorem fuisse narrant, quod probat hic Horatius, alij ab Epigene secundum, alij decimum sextum tragicum numerant. vide Suidam. Solon (vt refert

A refert Diog. Laërtius in Solone,) vetuit Thespis tragœdias recitare, quod existimaret mendacium esse inutile.

PLAVSTRIS VEXISSE] antequam scena esset inuenta, Thespis in plaustris tragœdias docebat, idemque agebat. quod testatur Arist. libr. 3. de arte dicendi, *ἡ ἀρχὴ τῶν τραγῳδῶν οἱ ποιηταὶ τὸ πρῶτον*. & Plutarchus in vita Solonis his verbis, *ἐθεάσαντο τὸν Θέσπιν αὐτὸν ὑποκρινόμενον, ὡς αἰετὸς ἔθος ἔω τῆς παλαιότητος*. id est, spectauit Thespis ipsum agentem, quem admodum consuetudo erat apud veteres, confirmat ipse Horatius versu proximo.

QVÆ CANERENT, AGERENT QVÆ] canebant igitur, & agebant ipsi poëtæ sua poemata, nullis aliis adhibitis histrionibus, seu actoribus. Iam, quod ait eos facere perunctos egisse, ex eo tragœdiæ nomen impositum esse plerique tradiderunt: quamquam alij ab hirco ductum esse malunt. quod videtur probare Horatius illo versu supra, *Carmine qui tragico vilem certauit ob hircum*, &c.

B **PERVNCTI FACIBVS ORA.**] ex quo *περὺνκτοι* appellat poëtæ Aristophanes Νεφέλ. quoniam (inquam) facie peruncti, ne agnoscerentur, sua poemata è plaustris canebant. vnde prouerbiū *ἐπὶ πλῆστρῳ λογι*, quod est liberè, effrenatè, atque impudenter maledicere. hoc autem faciebant poëtæ comici.

POST HVNC] Aristoteles in lib. *πρὸς ποιητικῆς*, (quem locum supra attigimus) scribit Æschylum histriones duos instituisse, cum antea vnus esset dumtaxat: chori personarum numerum minuisse: actorem primarum partium introduxisse. Idem ibidem paullo post negat sciri, quis personas, aut prologos aut multitudinem actorum, & quæ sunt huius generis, inuenerit. quæ videntur inter se pugnare: verba Aristotelis sunt hæc, *τίς δὲ πρῶτον ἀπέδωκεν, ἢ πρῶτος, ἢ πλῆθος ὑποκριτῶν, ὃ δὲ οὐκ οἶδα*. sed fortasse *πρῶτον* nominat Aristoteles, quæ alio nomine *πρῶτον* dicuntur: quas hic Horatius personas appellat: id est, vultus fictos, & simulatos: quibus vera histrionum facies tegitur: quibus qui putant non esse vsos veteres, falluntur. Demosthen. *πρὸς Περικλέους*. *παρισχηκός τῷ κατὰ τὴν κηρυξίαν, ὅς ἐν ταῖς πεμπταῖς ἀνεν τῷ πρῶτον κερμαίσει*. id est, cum ei astitisset sceleratus Cerybrius: qui in pompis sine persona comissatur.

C **ET MODICIS INSTRAVIT PVLP.**] pulpitum, pars est scænæ. itaque per pulpitum totam scenam significari puto. scenam (inquit) modicam descripsit.

SUCCESSIT VETVS HIS COM.] significat, etiam veterem comœdiam tragœdia esse posterioriorem. De veteri comœdia loquitur etiam sat. 10. lib. 1. *Illi, scripta quibus comœdia prisca viris est*. & sat. 4. eiusd. *Eupolis, atque Cratinus, Aristophanesque poëta, Atque alij, quorum comœdia prisca virorum est*.

SED IN VITIVM] dicendi libertas modum superauit, & extra fenebris suos egressa in maledictiam non ferendam erupit. sic epist. ad August. *donec iam sanus apertam In rabiem verti cepit iocus, & per honestas Ire domos impune minax: doluere cru-*

ento Dente laceffiti, &c.

D **LEX EST ACCEPTA**] tale est illud loco supra commemorato. *quin etiam lex, Pœnæque lata, malo quæ nollet carmine quemquam Describi*.

PRÆTEXTAS] in quibus inducuntur personæ Romanæ publicæ, nobiles, graues, honoratæ, consulares, prætoris & similes.

DOCVERE] sic loquuntur Græci, quos postea secuti sunt Latini: M. Tull. in Bruto. *Atque hic Linus, qui primus fabulam C. Clodio, & M. Tuditano Coss. docuit*. Idem in Catone maiore. *Vidi etiam senem Linium, qui cum septem annis ante, quam ego natus sum, fabulam docuisset, &c.*

TOGATAS] tabernarias, in quibus humiles, & plebeia, & priuata personæ ciuium Romanorum inducuntur: & ita cum comœdiis comparantur, eisque altera ex parte respondent. per togatas, tabernarias significat, cum tamen prætextæ æquæ, vt tabernariæ, sint togatæ, quia in vtrisque personæ Romanæ intercedunt.

E **SI NON OFFENDERET**] id est, nisi vnusquisque poëtarum sua scripta grauatè limaret, eorumque editionem in aliud tempus differret. sic epist. ad August. *Sed turpem putat in scriptis, mutisq; lituram*.

ET MORA.] sic infra. *nonumque prematur in annum*.

POMPILIVS SANGVIS] vos Pisones, qui à Numa Pompilio originem ducitis. Fuluius Ursinus, vir tum in Latinis, tum in Græcis litteris admodum exercitatus, cum essem Romæ, nummum argenteum mihi ostendit: cuius in antica parte Numæ nomen erat expressum: in postica, Cn. Pisonis pro quaestore, & nomen, & caput. quod idè notandum duxi, vt quasi oculis cernat lector quam obrem Pisones Pompeius sanguis à Flacco dicantur.

F **ATQVE PRÆSECT. DECIES NON CASTIG.**] id est, & non perfectissimè, accuratissimèque poliuit. vel à marmorariis opificibus ducta tralatio est, vt sup. annotauimus epist. ad August. vel à fictoribus, qui primum manu opus rudius informant, deinde vngue perpoliunt atque absolunt, *Præsectum* autem legendum, non *perfectum*: & ita scriptum se reperisse in libro quodam manu scripto Venetiis assuecrauit mihi Muretus: quam scripturam vnus liber Vaticanus postea comprobauit. præsecare vngueis autem propriè dicimus. ex quo *præsegmina*. Plaut. Aulul. *Quin ipsi pridem tonsor vngueis dempserrat: Collegit omnia, & abstulit præsegmina*.

INGENIVM MISERA QVIA FORT.] deridete eos, qui, quod poëtæ natura, non arte valere, furorèque quodam excitari putet Democritus, iccirco immunditia, illuie, squallore feritatem quandam, & inhumanitatem præ se ferunt, solitudinem sequuntur, celebritatem fugiunt. & fortasse significat, Romanos, dum ingenio suo confisi studium discendi & artem, & philosophiam rectè scribendi fontem, cõtemnunt, insanire. Idem, quod Horatius, de Democrito scribit M. Tullius lib. 1. de diuinatione, his verbis, *negat enim sine furore Democritus, quemquam poëtam magnum esse*

A posse. & lib. 2. de orat. ad Qu. Frat. *Sæpe audiri, poetam bonum neminem (id quod à Democrito & Platone in scriptis relictum esse dicunt) sine inflammatione animorum existere posse, & sine quodam afflatu quasi furoris.* Plato in Ione, πάντες οἱ τῆ ἐπὶ ποιηταὶ οἱ ἀγαθοὶ ἐκ οὗ πνεύματος, ἀλλ' ἐνθεοὶ ὄντες, & κατὰ μέανους, πάντα ταῦτα ποιῶντες λέγουσι ποιήματα, & οἱ μελοποιοὶ οἱ ἀγαθοὶ ὡσαύτως, ὡς ποιοῦντες οἱ κορυβαῖ πᾶντες, ἐκ ἐμφορῆς ὄντες τὰ καλά μέλη ταῦτα ποιῶσιν, ἀλλ' ἐπειδὴν ἐμβάσιν εἰς τὴν ἀρμονίαν, & εἰς τὸν ῥυθμόν, βακχεύουσιν. id est, omnes & poetæ epici boni non arte valentes, sed diuinitus afflati, & furore concitati hæc omnia præclara poemata pronuntiant, & carminum lyricorum effectores boni similiter, quemadmodum corybantes cum sanæ mentis non sunt, hos egregios cantus edunt. Et cum in harmoniam & numerum intrarint, tum maximè furunt. Idem in Phædro Socratem sic facit loquentem, ὅς δ' ἀνάνευ μανίας μεσῶν ὅπῃ ποιητικὰς θυρὰς ἀφίκεται, &c. nam hunc locum produximus suprâ Od. 4. lib. 3. ibi, *an meludit amabilis Insania?* id est, *qui autem sine Musarum furore ad fores poeticas accesserit, persuasum habens fore, ut arte idoneus poeta euadat: & ipse imperfectus erit, & eius poësis sani hominis, ab insanis & furiosis statim obscurabitur.* Idem lib. 4. de legibus ait poetam in Musæ tripodē sedentem mentis compotem non esse. Atque hanc questionem utrum poetæ natura, an arte valeat, mox expedit Horatius. Pindarus autem naturam doctrinæ semper antepōnit, & naturam sine doctrina, præsertim in poetæ, plurimum, atque adeo omnia posse dicit his verbis, πολλὰ καὶ εὖ καὶ οὐκ ἐκ μανίας, ἀλλ' ἐκ λόγου καὶ ἀρετῆς, ὁ ποιητὴς διδόναι, id est, sapiens est is, qui multa scit natura: qui didicerunt autem, tamquam corni lingua volubilitate, & inani strepitu cum Iouis aui voce contendunt.

ET EXCL. SANOS HELICONE] id est, sanos negat, bonos poetas esse posse.

BALNEA VITAT.] non lauat. immundus illuie est. alij ad celebritatem loci referunt. à quibus dissentio.

PRETIUM] χάρις. epist. ad Scævam lib. 1. *aut virtus nomen inane est, Aut decus, & pretium recte perit experiens vir.* vbi quidam legit. *recti.*

SI TRIBVS ANTICYRIS, &c.] si caput nulla quantumvis multa ellebori copia sanabile, numquam tondendum curauerit, ut capillo supra modum producto, truculentiore sit aspectu, infanisque speciem præ se ferat. in Anticyra insula nascitur elleborus. sat. 3. lib. 2. *Nescio an Anticyram ratio illis destinet omnem.*

LÆVVS] stultus, σῆμας. de quo diximus sup. ad epist. ad Mæcen. 2. lib. 1.

QUI PURGO BILEM] secutus sum eam scripturam, quæ reperitur in quibusdam codicibus manu scriptis: quàmque Romulus Amasæus confirmavit mihi aliquando se in vno & altero libro manu scripto expressam reperisse, cum diceret, alteram *Qui purgo bilem*, sibi videri corruptam. Et certè neque Græcum, neque Latinum est hoc loquendi genus. Nam ita quidem loquuntur Græci καθαίρωμαι τὸ σῶμα, τὴν κεφαλὴν, τὴν ψυχὴν, id est, purgor corpus, caput, animum: sed καθαίρωμαι τὴν νόσον, ἢ

τὴν χολὴν non dicunt sed potius καθαίρωμαι τὸ νόσον, ἢ τὴν χολήν, id est, purgor morbi, aut bilis: quo modo & Horat. supra locutus est sat. 3. lib. 2. *Et morbi miror purgatum te illius.* vsitatus tamen dicimus Latine purgor morbo, vitio, atra bile, & simil. Itaque putavi aliquando hoc loco legendum, *Qui purgor bili*, seu bilis, &c. eamque scripturam repoluissim, nisi temeritatis, aut arrogantia crimen reformidassim, si sine librorum veterum auctoritate lectionem vulgatam immutassim. quam tamen meam coniecturam velim consideret lector. Nunc huius lectionis, quam secutus sum, rationem, non est, quod pluribus verbis explicem, si enim Græciloquuntur καθαίρειν χολήν, ut Paullus Ægineta lib. 7. σκαμνωτὶα πῶς ἐπλησθῆναι ἐλλεβόρω καθαίρει, & μάλλον τὴν χολήν. Galen. libello πῶς δεῖ καθαίρειν. ἐπὶ δὲ ζωνταῖα πῶς, &c. ἰασμὲν ἰατρὰς καὶ νόσους διὰ φαρμάκων καθαίροντες μέλαιναν χολήν, id est, Ita autem & mulierem quandam, &c. sanavi, cum eam acriter exinanissim phar maco atram bilem purgante.

NIL TANTI EST] id est, nihil tanti æstimo, ut eius obtinendi studio, & cupiditate incensus, in sanire velim: nedum tanti poemata faciam. sic loquuntur boni scriptores. M. Tul. lib. 3. epistol. ad Attic. *Quare mihi crede, φιλοσοφῶμαι ἵνα τὸν σοφῶν ποσὶν dicere, nihil esse tanti.* Idem offic. 2. *est ergo vlla restanti, aut commodum vllum tam expetendum, ut viri boni & splendorem, & nomen amittas?* Idem pro Q. Rosc. comædo. *sed tamen cur ipse LLS. 1000. tam vehementer concupierit, quæro. nam tibi M. Perperna, C. Piso certè tanti non fuissent, ut socium si audaretis.* Tibull. lib. 2. eleg. 3. *Hand impune licet formosus tristibus agris Abdere: non tanti sunt tua musta pater.* huius contrarium est illud æquè vsitatum, *est tanti*, id est, tanti facio, non minoris æstimo. M. Tull. de signis, *Tum iste ab equite R. splendido & gratioso, Cn. Calidio, cuius filium sciebat senatorem populi R. & iudicem esse, equuleos argenteos nobiles, qui Q. Maximi fuerunt, aufert. Imprudens huc incidi. emit enim, non abstulit. nollem dixisse: iactabit se, & in his equitabit equuleis. emi. pecuniam solui. credo etiam tabula proferentur. est tanti: cedo tabulas.* cuius loci hæc sententia est: dixi Verrem equuleos illos argenteos à C. Calidio abstulisse. negat Verres, aitque se emis se, pecuniam soluisse, tabulas prolatum. *est tanti*, id est, tanti facio, crimen hoc abs te dissolui, & dilui, quanti facerem in te maximi valere, dummodo tabulas proferas. tam multa enim, & grauiam ex tuis tabulis, si proferantur, crimina aduersus te tracturum esse cōfido, ut facile patiar, hoc crimini abs te dilui, & ut mihi sit optabile huius criminis Calidiani facere icturam. & 1. Catilinaria. *sed est tanti, dummodo ista tua priuata sit calamitas, & à reip. periculis seiungatur.* quem locum ex vetustis codicibus emendauit M. Ant. Muretus, cum vulgò legeretur *sed non est mihi tanti*, cumque eruditissimè explicauit.

ERGO FVNGAR VICE COTIS] ego igitur locum cotis obtinebo: ego cotis munus obibo, quæ ferrum acuerē potest, cum vim secādi ipsa non habeat. hoc idem de se dicere solebat Isocrates: & aliquando interrogatus cur cum alios artem dicendi doceret, ipse taceret, respondit, & αἰσχύνωμαι αὐτῶν

A αὐτὰρ μὲν πρῶτον ἡ δύναμις, τὸν δὲ οἰδῆρον ὀξεία, & τριηκόντων ποῖσι. id est, etiam cotes ipsæ quidem secare non possunt: sed ferrum acutum, & ad secandum aptum efficiunt.

OPES] opes poëticae, id est, res, & facultas poëtica.

FORMET] erudiat, expoliat, informet. lege annot. ad Od. 10. lib. 1. ad illum locum, *Voceformasti*.

ERROR] errorem videtur hic pro errato, seu peccato usurpare, quod αἰδορῆμα nominant Græci, cum erroris nomine tamen longè aliud significetur. *error* enim imprudentis, & ignorantis est ferè, aut certè falsa opinione ducti, sine culpa: erratum autem & scientis est, & culpa non caret. exemplis hoc fiet clarius. Cic. pro Murena. *non patiar te in tanto errore versari*. Idem lib. 2. de orat. *natura enim noster nos delectat error*. Idem pro Cecina. *Nonnumquam honesto, ac probabili nomine bono viro iudici error obijci solet*. Idem epistola ad Ser. Sulpicium, lib. 4. ep. *certe similis in utroque nostrum, cum optimè sentiremus, error fuit*. Idem ad Qu. Metellum Qu. Fr. lib. 5. epist. *Hoc in sermone, cum a me exponeretur, quæ mea expectatio fuisset orationis tuæ, quantumque in errore versatus essem, visa est oratio mea non iniucunda*, &c. Horat. epist. ad Iul. Florum lib. 2. *Et demtus per vim mētis gratissimus error*. Ego igitur existimaui hoc loco errorem, non erratum, sed discessum quendam, & declinationem à virtute, & officio significare, quæ ex imprudentia, aut incuria nata sit, quo modo si accipiamus, serua bitur huius vocis significatio usitata.

SOCRATICÆ CHARTÆ] per chartas Socraticas non significat libros à Socrate scriptos, cum ille nihil scripserit, sed à Platone, Æschine, Xenophonte, & ceteris eius auditoribus, ac discipulis, & qui ab eis orti sunt.

VERBAQUE PROVISAM REM] quidam libri vulgati habent *prauisam*. mendosè veteres quidem omnes *prouisam*. Sic locutus est epist. ad Loll. 2. *Sit bona librorum, & prouisa frugis in annum Copia*. Quod autem ad huius loci sententiam attinet, similia sunt ea, quæ scribit Cic. lib. 3. de orat. his verbis, *Rerum enim copia, verborum copiam gignit: & si est honestas in rebus ipsis, existit ex rerum natura quidam splendor in verbis*.

EXEMPLAR VITÆ, MORVMQUE] veram, & perfectam speciem vitæ humanæ, morumque intueri, quam imitando exprimere, & simulare conetur.

IMITATOREM] poëtam, μιμητὴν. nihil enim aliud est poësis, quam μίμνησις, id est, imitatio: quod Plato, & Aristot. tradiderunt, ut mox dicemus. Atque eò maximè admirabilis est Homerus, quod nihil est in huius vitæ consuetudine, moribusque communibus positum, quod non aptissimè, ac præne dicam, diuinè expresserit.

ET VERAS HINC D. V.] & hinc, id est, ex vitâ communi, & moribus hominum veras voces elicere. quidam libri habent, *& viuas hinc*, &c.

INTERDVMSPECIOSA LOCIS] id est, interdum fabula, quæ asperla, & ornata est sententiis è philosophia petitis, & locis communibus, &

quæ habet ἦθος, (sic enim loquitur Aristot. lib. 2. de poet.) id est, quæ scitè mores exprimit (mores autem personarum benè exprimit, quæ consilium, & voluntatem cuiusque aperit, ac declarat) talis igitur fabula magis delectat populum, etiam si nō sit admodum venusta, nec polita, nec grauis, nec artificiosa, quàm politissimi, & cultissimi versus nulla sententia subiecta, neque personarum decoro seruato, neque hominum moribus expressis. *locis* autem legendum potius, quam *iocis*, hanc scripturam confirmantibus vetustis codicibus omnibus, Porphyriōneque, & Acrone comprobantibus. Quid sint porro loci communes, ex M. Tullio intelligere licet, cuius hæc sunt verba in Bruto. *scriptasque fuisse, & paratas à Protagora rerum illustrium disputationes, quæ nunc communes appellantur loci*. Idem in orat. perf. *Nec verò dialecticis modo sit instructus, sed habeat omnes Philosophia notos, & tractatos locos*. Nihil enim de religione, nihil de morte, nihil de pietate, nihil de caritate patriæ, nihil de bonis rebus, aut malis, nihil de virtutibus, aut vitiis, nihil de officio, &c. sine ea, quam dixi scientia grauius, ample, copiosè dici, & explicari potest. Idem ibidem *Quam enim indecorum est, de stillicidiis, cum apud unum iudicem dicas, amplissimis verbis, & locis vni communibus: de maiestate verò populi Reg. summis, & subtiliter?* Iam quod Aristoteles in lib. 2. de poet. eam fabulæ partem, quam ἦθος, id est, mores appellat, ait minus valere ad delectandum, quàm ἡδονή, & ἀσπαστέους, non pugnant illa cum his, neque ad hoc institutum pertinent.

NULLIVS VEN.] nullius venustatis, nulliusque elegantia. *suprà. Ordinis hæc virtus erit, & Venustus*.

SINE PONDERE] verborum.

QVAM VERS. INOP. RER.] id est, quàm versus inanes, & sententiarum expertes, etiam si sint cultissimi, & politissimi. Vir quidā doctus existimabat hunc versum ita legendum, *Quam versus inopes morum, nugæque canora*. id est, quàm versus lepidissimi, & cultissimi, nullis locis communibus illustrati, & inanes.

NVGÆQUE CANORÆ] versus leues, quantumuis modulati, & numerosi.

ORE ROTVND] id est, rotundè, pressè, enucleatè, eleganter, suauiter: non putidè, non ineptè, non obscurè, non hiulcè, non asperè. vide annot. ad illum locum sat. 7. lib. 2. *rotundè, atque rotundus*.

ROMANI PVERI] Romanos cum Græcis conferens ait, hos nulli rei studere, præterquam laudi: illos autem omne studium suum statim à puerili ætate in quæstu, & re augenda collocare: quod cum ita sit, non esse mirum, si poëta præstares non euadant.

ASSEM DISCVNT IN PARTEIS DIVCERE] mittuntur in ludum numerandi & ratiocinandi, ubi discunt arteis ad quæstum comparatas. sup. sat. 6. lib. 1. *qui macro pauper agello Noluit in ludum Flauī me mittere, magni Quo pueri magnis ex centurionibus orti*, &c. de asse, & eius partibus lege Varr. lib. 4. de ling. Lat. & Budæū nostrū.

EV] ita legendum, non *heu*, neque *hem*, neque *oe*, ut habent mendosi codices: neque *heu*, ut olim

Iii ij putauit.

A putauit. *en* autem Græcū est: *id* bene, præclarè, euge.

ÆRUGO] æruginem appellat per translationem, immodicum pecuniæ & lucri studium, propterea quòd eo, tanquam ærugine quadam, ingenia præclara, & ad res maiores nata, corrumpuntur, ac deprauantur. at sat. 4. lib. 1. per æruginem, infidiosam quandam, & simulatione officij inuolutam malevolentiam significat. *hic* (inquit) *nigra fuscus lolliginis, hæc est Ærugo mera*: quoniam videlicet talis animi affectio non aliter, quam ærugo amicitia vitium, pestis, ac venenum est. Vitruuius lib. 7. cap. 12. & lib. 8. cap. 3. docet quomodo fiat ærugo.

LINENDA CEDRO] digna, quæ seruētur diutissimè incorrupta: digna, quæ numquā consumat vetustas, & quæ perpetuò uiuant. nam, quæ succo, aut oleo cedrino linuntur, non putrescunt. lege Plin. lib. 16. cap. 39. & Dioscor. lib. 1. cap. 89. ubi ille dicit, eam vim in cedro inesse, ut corpora mortua conseruet, viua corrumpat: atque iccirco τὸν νεκρὸν ζῶντα, id est, mortuorū vitam appellari. Huc pertinet illud Aufonij ad libellum, de quodam Proculo poeta: *Huius in arbitrio est seu te iuuenescere cedro, seu inbeat duris vermibus esse cibum.*

LÆVI CUPRESSO] inuolucro expolito, aut capsâ ex cupresso, de qua eadem ferè dicuntur, quæ de cedro. vide annotata ad Od. 14. lib. 2.

AVT PRODESSE VOLVNT] poemata (inquit) alia vtilia sunt dumtaxat, alia iucunda: alia & vtilia, & iucunda.

AVT SIMVL ET IVCVNDÀ, &c.] profert hunc versum Seruius ad illum Virgilij *Æn.* 6. *Hic manus ob patriam pugnando vulnera passi.*

QVICQVID PRÆCIPIES] hoc pertinet ad ea poemata, quæ profunt tantum.

BREVIS] ita tamen, ut tantum sit verborum, quantum sit necesse: ut supra. *brenis esse laboro? Obscurus fio.*

PERCIPIANT A. D. T. Q. FID.] aptè verba suis nominibus iunxit. docileis se præbeant in percipiendo: fideleis in tenendo. aduerbium *cito* autem, coniungendum cum verbo *percipiant*, non cum voce *dicta*.

OMNE SVPERVACVVM] translatus à vase pleno: ex quo, quicquid superat, effluere solet.

FICTA VOLVPTATIS C. S. P.] hoc ad eos, qui delectare student tantum. sic Aristoteles lib. 2. *de poetica*, poetam sequi probabilia, quæ nec esse, nec fieri possint, ait oportere potius, quam improbabilia, quæ fieri possint. verba Arist. sunt hæc, *πρὸς τὸν τὴν ποιητὴν αἰρετῶτερον πιθανὸν εἰδέναι, ἢ ἀπὸ τῶν οὐ δυνατῶν.*

NEC QVODC. VOLET, &c.] nec quodcumque volet, etiam incredibile, & à fide abhorrens, nihilque veri simile præ se ferens, poscat, seu postulet sibi credi, id est, audeat (spectatorum oculis, atque auribus subiicere. quidam libri veteres habent, *Nec quodcumque velit, &c.*

NEV PRANSÆ LAMIÆ] nève fingat poeta, ex aluo Lamiæ, quæ puerum deuoraret, eundem puerum viuum extrahi. Præterea, quæ vulgò traduntur, & narrantur de Lamiis, Aristoteles lib. 7. de morib. ad Nicom. scribit mulierem quandam

fuisse in Ponto, quæ mulierum grauidarum aluos aperiret, & persecaret, puerosque inde tractos deuoraret. Sed de Lamiâ vide Diodor. Sicul. lib. 20. & Aristophanis interpretem in Vesp.

CENTVRIÆ SENIORVM] ætate grandes, & senes poemata inutilia, & ad solam voluptatem comparata, aspernantur, ac respuunt. alludit autem ad centurias, in quas singulæ tribus erant diuisæ.

CELSI RHAMNES] id est, equites contra, vel iuuenes feroces, atque elati non admodum attentè, nec libenter poemata audiunt, quæ nulla voluptate sunt temperata: *celsi*, id est, iuuenes excelso animo, quod non displicet. T. Liuius lib. 7. *signum poscunt ingenti clamore, celsiq; & spe haud dubia feroces in prælium vadunt.* malo tamen per celsos, equites intelligi, qui merent adhuc equo publico. Nam & Festus celsum ex Græco κέλως, equitem dictum esse putat. Rhamnes alij à Romulo appellatos: alij Rhamnes, & Luceres vocabula esse Tusca volunt, ut refert Varro lib. 4. de ling. Latina. Hæc Turnebus ita probauit, ut in Aduersaria sua retulerit.

OMNE TVLIT, &c.] hic versus cum tribus reliquis deinceps sequentibus, pendet è superioribus, hoc modo: Omnibus igitur omnium suffragiis præstantissimus poeta iudicandus est, qui utilitatem cum voluptate coniunxit. pertinent autem hæc ad illud membrum tertium, *Aut simul & iucunda, & idon. dic. v.*

HIC MERETÆRA L.] hic liber pretium meretur: hic multos reperit emtores: hic librariorum locupletat.

SOSIUS] bibliopolis, seu scriptoribus librariorum. supra epist. ad librum, *Scilicet ut prostes Sosiorum pumice mundus.* Verisimile autem est, Sosios scriptores fuisse librariorum: quibus utebantur veteres ad libros manu describendos, in quorū locum successerunt nostri typographi, qui typis, seu formis plumbeis libros imprimunt. Sed enim scriptorum illorum facta à me mentio admonet me hoc loco, ut commemorem accuratissimum, & politissimum nostræ ætatis scriptorem, Camillum Spannochium, ciuem Senensem, olim domi nobilem, & copiosum: nunc post res Senensium afflictas, ex rege nostro pendente, eiusque liberalitate, & munificentia se tolerantem. Hic igitur cum cenarem apud humaniss. & optimum virum, Iulianum Mediceum, episcop. Bliterensem a. d. septimum Kalèdas Iunias anno superiore, (scribebam autem hæc anno *CIO CI LXVII.* idibus Ianuariis) ostendit mihi præsentibus aliquot nobilibus Florentinis, in his, Baptista Alemanno tum episcopo Matisconenfi, nunc cœnobiarcho: *** & Nicolao Alemanno, & Alfonso Gondio, & Thoma Bonfio, & Francisco Corfinio, Alemanorum sororis filio, iuvene erudito, & probo, P. Virgilij Maronis opera, Bucolica, Georgica, *Æneidè*, in membrana, litteris ita minutis & tenuibus à se descripta, ut xxvi. columnis, quarum vnaquæque 540. circiter versus contineret, comprehenderetur, cum tota membrana longitudine digitos xix. altitudine xiiii. non superaret.

REMIT

A REMITTIT] reddit, ut priore versu: & epist. ad Aug. *Sed veluti tractata notam, labemque remittunt Atramenta.* sat. vlt. lib. 2. *Vt melius muria, quā testa marina remittit.*

NEC SEMPER FERIET] nec semper signū sibi, sōpositum, quod intuetur, & quod oculum dirigit sagittarius attingit.

QVODCVMQVE MINABITVR] subintelligendum ferire. Quidam legunt *quacumque*.

VERVM VBI PLVRA] id est, verum ubi plures virtutes, pluraque ornamenta insunt in poemate, quā maculæ, & errata, quæ vel imprudenti, & aliud agenti, vel humanitus exciderint, ignoscere debemus.

AVT HVM. PAR. CAV. N.] cum ea sit hominis natura, ut nō possit vsquequaque peccatū ef fugere, quantumvis magnam diligentiam adhibeat.

QVID ERGO?] nonnulli lib. habent, *quid ergo est?* ego nihil muto.

B VT SCRIPTOR SI P. I. L.] hæc duo coniungenda sunt. *scriptor librarius*, id est, is, qui libros describit manu, hoc modo: si librarius idem perpetuo peccat, id est, si in idem erratum perpetuo incurrit, etiam si fuerit monitus, indignus est, cui ignoscatur: sic & poeta. &c. *idem peccat vltatē*, & propriè dictum. M. Tull. de nat. deor. lib. 1. *Atque etiam Xenophon paucioribus verbis eadem ferè peccat.* & pro Murena. *non multa peccas.* eadem ratione dixit Catullus. *Nimirum idem omnes fallimur.* & Horat. sat. 3. lib. 1. *Nec vincet ratio tantundem ut peccet, idēque, Qui teneros, cauleis.* &c.

ET CITHAROEDVS] quidam libri vet. habent, *ut citharædus.* &c.

FIT CHERILVS ILLE] poeta malus, de quo sup. epist. ad August. *Gratus Alexandro Magno regi fuit ille Cherilus.* Alij scribunt *Chærilus.* & Græcè *χέρυλος*.

C QVEM BIS, TERQVE BONVM C. R. M.] i. qui si duobus, aut tribus locis rectè, & emendatè, & laudabiliter scribat, mirari soleo, ita est malus scriptor, & ita vltatū ei est mendosè, & ineptè scribere. huic igitur Cherilo similes sunt ij poetae, in quorum scriptis plura sunt mendosa, quā recta.

ET IDEM IND. QVAND. BON.] id est, & ego idem indignè fero, quodcumque præstantissimus omnium poetarū Homerus incuria quadam labitur, & peccat, quod est in eo admodum rarum. scio hunc versum aliter ab aliis explicari, sed vehementer errant. nam verbum *indignor* non est referendum ad superiora, quod illi faciunt, sed cum iis, quæ sequuntur, coniungendum, ut alibi admonui, & multo antè docuit P. Victorius. *quandoque* autem idem valet, quod *quodcumque*, ut sup. Od. 1. lib. 4. *quandoq. potentior Largis muneribus riserit amuli.*

VERVM OPERE IN] cod. vnus Vat. Facrñ. Torn. Ruflardini duo, Clerican. Nicot. vnus, habent, *Verum operi longo.*

VT PICTVRA, POESIS.] Plato lib. 10. de rep. poetas pictoribus ait esse simileis: docetque utroque in animantibus, & rebus inanimis imitandis, atque exprimendis esse occupatos. Idem scribit pluribus verbis Aristot. in lib. *ἡ δὲ ποιητικὴς.*

adde illa Plutarchi lib. πῶς δὲ τὸ νέον, &c. ἀκύνει. Επὶ δὲ μᾶλλον ὁπλισσομένη αὐτὴν ἄμα τῇ παροτρύνει πῶς ποιήσῃ ὑπογράφοντες τὴν ποιητικὴν, ὅτι μιμητικὴ τέχνη, & δύναμις ὅτιν ἀντίστροφος τῇ ζωγραφίᾳ, & μὴ μόνον ἐκείνο τὸ θρυλλόμενον ἀκινετῶς ἔστω, ζωγραφίαν μὲν εἶναι φθεγγόμενον τὴν ποίησιν ποίησιν δὲ σιγῶσαν τὴν ζωγραφίαν &c. id est, *Præterea admonemus eum eo ipso temporis pūcto, quo ad poemata audienda admonemus, descriptione quadam facta, poetam altera ex parte picturæ respondere: neque illud solum omnium sermone usurpatum audiverit, picturæ esse poesim loquentem: poesim autem tacitam picturam: sed, &c.* M. Tul. Tulc. 5. *Traditum est etiam Homerum, cecum fuisse: at eius picturā, non poesim videmus.* Scribenda autem est interpunctionis nota post vocem *poesis*, & subintelligendum verbum est.

D ERIT, QVÆ SI PROPIVS STES, T E C. M. ET Q. S. L. A.] sic est distinguendus hic locus, *Vt pictura poesis erit, quæ, si propius stes, &c.* id est, alia reperietur (inquit) pictura, quæ primis, ac rudibus lineamentis tantum consistet: pictura adumbrata, non expressa: quam Græci *σκιαγραφίαν* appellant. hæc procul spectata, laudari potest: alia, quæ suis coloribus expressa, & exquisitis, accuratisque pigmentis illustrata sit, hæc propius spectari debet. Idem de poesi sentiendum. alia est enim, quæ quasdam umbras, & recessus habet tantum, neque admodum illustribus coloribus vestita est: alia est accurata, & exquisito artificio elaborata. Videntur mihi ad hunc locum pertinere ea, quæ scribit Aristoteles lib. 3. de arte dicendi, ubi docet, dictionem (quam ille λέξις nominat, id est, dicendi rationem) aliam esse descriptioni accommodatam, & tanquam pictam: aliam concertatoriam & forensem, & gestu actoris egentem. paullo post scribit ille, contionale dicendi genus adumbratæ picturæ simile esse, propterea quod, quanto maior sit multitudo, tanto longius spectari videtur orationis figura. Quapropter subtilitas, & limata (ut ita dicam) tenuitas, superuacanea est, & deterior videtur in utroque. Iudicium autē subtiliorem dictionem desiderat, multoque magis, si apud vnum iudicem causa agatur. inest enim minimum in actione, & gestu. Nam facilius spectari potest id, quod rei proprium est. omne autem alienum, & contentionis studium abest. verba Aristotelis sunt hæc, ἡ μὲν ἐστὶ δὴμιηρετικὴ λέξις, & παντελὴς εἰκοι τῇ σκιαγραφίᾳ. ὁσὸν γὰρ ἀνὴρ πλείων ἢ ὁ ὄχλος, πρὸς ἄλλον ἢ θεῶν. διὸ τὰ ἀκριβὴς ἀνέλεστα. & χεῖρα φαίνεται ἐν ἀμφοτέροις. ἡ δὲ δίκη, ἀκριβέστερον. ἐπὶ δὲ μᾶλλον ἢ ἐν ἐνὶ κρήνῃ. ἐλὰ χεῖρα γὰρ ὅτιν ἐν ὑποκρίσει. εὐσύνετον γὰρ μᾶλλον τὸ οἰκίον τῷ παρὰ μακρῶς, & τὸ ἀλλότριον, & ὁ ἀγὼν ἄπεισι.

E TE CAPIAT] sic legendū potius quā *capiet*.

F HÆCAMAT OBSC. VOLET HÆC SVB] alia picturæ dissimilitudo. amat porro ea pictura locum obscurum, quæ deterior est: altera autem, quæ in luce spectari non recusat, longe scilicet melior est. REPETITA] iterum, atque iterum, & sapius spectata.

FINGERIS] conformaris, institueris: ut supra epist. 2. lib. 1. *Fingit equum.* & Od. 6. lib. 3. *figitur artibus.*

TOLLE] sume, ut epist. 6. lib. 1. *partem, vel tolle ret omneis.*

A CERTIS MEDIUM, ET TOLERAB.] id est, certas res esse, in quibus medium locum obtinere conceditur, & in quibusdam rebus mediocritatem esse laudabilem, & ferri posse: sed mediocritatem in poeta neque esse laudabilem, neque condonari solere: quod simile est, ac si diceret, poetam vel excellere, vel ab eo studio desistere, noménque poeta a quo animo amittere oportere. Videtur aliter sentire M. Tullius in orat. perfecto, his verbis: *Nam in poetis non Homero soli locus est (ut de Gracis loquar) aut Archilochi, aut Sophocli, aut Pindari, sed horum vel secundis, vel etiam infra secundos.*

TOLERABILE] id est, (ut ita dicam) tolerabilitatem.

CONSULTVS IVRIS, ET ACTOR CAVS. M. A.] redde suum cuique, hoc modo: iuriconsultus aliquis nescit, quantum Aulus Cascelius: actor causarum quispiam abest ab eloquentia Melsae Coruini: vterque tamen in pretio est, etiam si non sit summus.

NESCIT] quidam libri vet. habent. *nescit.*

B NON DII, NON HOM.] alij libri habent, *Non homines non dij*

COLUMNÆ] ad quas prostant libri, ut satyr. 4. lib. 1. *Nulla taberna meos habeat, neque pila libellos. nescit autem legendum, ut habent o. l. v.*

UT GRATAS INTER MENSAS, &c.] probat id, quod modò dixit, tribus similibus. Nam hi versus coherent cum superioribus. Quo modo (inquit) si quis in conuiuio symphoniam aliquam inconditam, immodulatam, ineptam, discordem adhibeat: si vnguentum ingrati odoris, nulliusque pretij: si papauer cum amaro, & deterrimo melle, offendat conuiuas, quia his poterant carere, neque hæc magnopere requirebant: sic poema, cum sit ad delectationem comparatum maximè, secundo loco ad vtilitatem, si paullum modò absit à perfecto, deterriumum est.

SYMPHONIA DISCORS] συμφωνία, ὁμολογία πρ., (inquit Plato,) ὁμολογία δὲ ἐν διαφορομένῳ, ἕως ἀντισταφέντων, ἀδύνατον εἶναι id est, symphonia, seu consensus, consensus est quidā, ut sit autem cōsensus, ex rebus discordibus, quādiu discordant, fieri non potest.

SI PAULLVM A SYMMO DISCESSIT] duo cod. Vat. & Torn. habent *decessit*. nonnulli alij *discedit*. aliquot non habent præpositionem *a*.

DVCI] traduci: vel produci, extrahi.

LVDERE Q. N.] ludendi verbo hæc omnia subiiciuntur, luctari, hastam iacere, currere, salire, & similia, quæ exercebantur in campo Martio. In ceteris artibus (inquit) & certaminibus nemo se scire profitetur, quod ignorat, ne sit ridiculus: in poetica volunt omnes videri aliquid esse.

DISCIYE] de disco vide annot. ad Od. 8. lib. 1.

TROCHIVE] sup. Od. 24. lib. 3. trochum, Græcum nominat, quem putant nonnulli, βέμληνα vocari à Gracis: sed non ita est. βέμληξ enim, turbo appellatur à Latinis. trochus Græca vox est, quæ rotam Latino nomine valet: quæ se exercebant pueri in Græcia.

NE SPISSÆ R. T. I. C.] ne spectatores

frequentes, qui circum stant, irrideant ludendi imperitum, idque impune.

TOLLANT RISVM] cachinnentur: ut suprà, *Romani tollent equites, peditesque cachinnum.*

QVI NESCIT, VERS. T. A. F.] simile est illud epist. ad August. *Nauem agere ignarus nauis timet: abrotonum agro Non audet, nisi qui didicit, dare: quod medicorum est. Promittunt medici, tractant fabrilis fabri: Scribimus indocti, doctique, poemata passim.*

CENSVS EQVESTREM S.] census, participium vocis, & significationis patientis. census igitur summam equestrem intelligendus, qui dum censetur, repertus est habere in bonis quadringenta millia aris, qui censuserat equestris, ut sciūt omnes. eodem participio vitur & M. Tull. pro Arch. poeta, *census tantummodò indicat eum, qui sit census, ita sciam tum gessisse pro ciue: & Verr. 3. sanxit in posterum, qui post eos Censores census esset, ne quis heredem virginem, neve mulierem faceret.* Ait Laberium mimographum, his verbis describi, ac notari.

TV NIHIL INVITA DICES, F.] Minerva artibus omnibus præesse existimatur, ut suprà annot. ad Od. 13. lib. 3. *inuita Minerva* proverbium est: quod explicat M. Tul. of. lib. 1. his verbis. *ex quo magis emergit, quale sit decòrum illud, idè quia nihil decet inuita (ut aiunt) Minerva, id est, aduersante, & repugnante natura.* sed huius loci hæc sententia est. Non dubito equidem, quin tu nihil sis dicturus, aut facturum inuita Minerva: id est, ego te quidem scio omnia aptè, decore, venustè, doctè, sapienter dicturum, ac facturum. noui enim iudicium tuum, noui mentem, & prudentiam tuam. verum tamen, si quid olim scripseris, caue iudicio tuo tantòpere confidas, ut Mecij, & patris tui, & meam sententiam non exquiras, aut nobis de tuis scriptis iudicandi potestatem non permittas. legendum, autem *facièsve*: & ita habent lib. manuscripti.

MECI] Sp. Mecij Tarpæ, critici: de quo sat. 10. lib. 1. *Que nec in æde sonent certantia indice Tarpæ.* & M. Tull. epist. ad Marium lib. 7. *Nobis autè erant perpetienda, qua Sp. Mecius probauisset.*

NONVMQVE PREMATUR] supprimatur, domi contineatur nouem annos: ne foras emānet, neve exeat ante nonum annum. sic Catullus de Smyrna Cinna. *Smyrna mei Cinne nonam post denique messet, Quam cœpta est, nonamque edita post hiemem.*

EDIDERIS] emisseris: ut epist. ad Libr. lib. 1. *Non erit emissio reditus tibi.*

SILVESTREIS HOMINES] nondum humanitate politos, neque excultos: feros.

CÆDIBVS] mutuis, ut sat. 3. lib. 1. *Quos Venerem incertam rapientes more ferarum Viribus edior cadebat, ut in grege taurus.*

VICTV FOEDO] victu, & cultu ferino, atque inhumano. de quo puchrè Lucr. lib. 5. *Multaq; per calum solis voluentia lustra Volginago vitam trahebant more ferarum.*

ORPHEVS] de quo multa sup. ad Od. 12. lib. 1. ad quæ hunc adde Virgilij versum ex Palæm. *Orpheaque*

A *Phœaque in medioposuit, silvasque sequentes.* Quod autem Horatius hoc loco humaniorem vitæ cultum, iuris descriptionem, legum inuentionem, domiciliorum coniunctiones, quas vrbeis appellamus, poëtis & musicis ascribit, non pugnat cum iis, quæ disputantur à M. Tull. in orat. pro Sextio: ubi hæc tanta, ac tam præclara munera prudentibus, ac sapientibus viris accepta referri ait oportere. Erant enim iidem & sapientes, & poëtæ, seu mullici in Ode autem 10. lib. 1. Mercurium ait primos illos, & recentis homines oratione, & palestra expoliuisse. Cum his Horatianis congruunt illa Aristophanis βασιλ. ὡς ἀφελίμοι τῶν ποιητῶν οἱ γενναῖοι γαίνονται? Ορφεὺς μὲν τὸν πελαγὸς θ' ἡμῖν κατέδειξε, φόνων τ' ἀπέχεσθαι: Μουσῶς δ' ἐξαιέσεις τι νόσων, καὶ χησεύους: ἡσιόδους δὲ τῆς ἐργασίας, καὶ τῶν ὥρας, ἀρότας. ὁ δὲ θεὸς ὁμυρὸς, &c. id est, Quam fuerunt viles poëtarum ij, qui generosi, & clari sunt? Orpheus enim mysteria nobis demonstravit, simulque cædibus abstinere docuit: Musæus autem morborum remedia, & vaticinia: Hesiodus porro terræ culturam, fructuum tempora, & arationes: At diuinus Homerus, &c. Cōtrā Diogen. Laërtius in proœmio lib. de vitiis philosoph. eo loco, ubi negat philosophiam à barbaris inuentam esse, Græcisque adiudicat, ita de Orpheo scribit. οἱ δὲ πῶς εὗρεσιν διδόντες οὐκ εἰσὶν, ἀλλὰ γροῦσι. ὁρφεὺς τὸν θράκη, λέγοντες φιλόσοφον γαίνονται, & εἶναι ἀρχαῖον πατριᾶν. ἐξ ὧν δὲ εἰ τ' ἀφελίμοι ἐξαρροῦσάντα πιαύτα, χησεύους καλεῖν, ἢ καὶ οἱ δὲ πᾶσι δὲ πᾶσι γορεύειν τ' αἰνὸν αἰθροῦσιν πᾶσι δὲ ἀφελίμοι πᾶσι θεοῖς ἀφελίμοι, &c. id est, Qui autem philosophiæ inuentionem barbaris ascribunt, producunt etiam Orpheum Thracem, dicentes eum philosophum fuisse, & esse antiquissimum. Ego verò, si eum, qui de diis talia enuntiavit, philosophum decet appellare, nescio quo nomine sit is appellandus, qui omnes humanos affectus non sit veritus diis attribuere, & ea flagitia, quæ rarò ab hominibus admittuntur, vocis instrumento exprimere atque exponere.

RAPIDOSQVE] *rapidos* quidem habent libri vulg. sed *rabidos* duo cod. Vatic. & Vat. & Ian. & Torn. Cleric. Russard. Nicot. ceteri. sic sup. *leonem, infanū dixit* Od. 16. lib. 1. & *infanū leonis* *Vim stomacho apposuisse nostro.* Denique sic legit Seruius, qui ad illū Virg. versum lib. 6. *Æn. Nec non Thræcis longa cum veste sacerdos:* totum hunc locū profert ab illo versu, *Siluestres homines, &c.*

DICTVS ET AMPHION] Zethus & Amphion, Iouis & Antiopæ filij fuisse dicuntur: sed Pausanias Corinth. profert tres versus cuiusdam Agidis, qui significant, Antiopam à Ioue, & ab Epopeo, grauidam esse factam. versus sunt hi, *Ἀπόπη δ' ἔτεκε Ζῆνον, καὶ Ἀμφιόνα Δῖον, Ἀσώπῃ κρήνη περὶ βαθυμήντος, Ζεὶ τε κυσμένη, & Ἐπωπεί ποίμνι λαόν.* Cum Thebani urbem incolere sine mœnibus, ac propugnaculis non auderent, propterea quod à Phlegreais, finitimis populis saepe, & acriter oppugnabantur, atque idē urbem relinquere in animo haberent: Zethus & Amphion eis, ut manerent, persuaserunt, urbemque turribus, & mœnibus firmissimis, & fossis altissimis cinxerunt. hinc nata fabula est, Amphionem, qui præstantissimus

esset musicus, citharæ cātu saxa ita permulsiisse, ut illa sua sponte, & sine fabrorū opera ad vrbeis munitionem, & murorum structuram conuenirent. Homerus ὁδ. μ. Zethum, & Amphionem murorū, & propugnaculorum Thebanorum auctores, & structores fuisse narrat simpliciter: hanc de Amphione fabulam non addit. verba Homeri sunt hæc, eo, quem dixi, libro sub Vlyssis persona. *Τὴν δὲ μετ' Ἀπόπην ἴδον Ἀσώπῃ θύγατρα, Ἡ δὲ διδὲς εὐχέτ' ὅν ἀγκοινησὶν ἰαύσω. Καὶ ῥ' ἔρχεν δύο παῖδ' Ἀμφιόνα τε Ζῆνον τε, οἱ παρὰ τῇ τῆς ἑδὲς ἐκπαῖον ἐπὶ ἀπύλοιο, Πύργου δ' ἐπὶ ἔμιν ἀπύργου τιν' ἔδωκεν Ναιέμεν εὐρύχρον τῇ βίβλῃ, κρατερὰ δ' ἔδωκεν.* id est, Post hanc autem, Antiopam vidi Asopi filiam: Quæ gloriabatur se in complexu Iouis dormiisse. Et verò duos filios suscepit, Amphionem & Zethum: Qui primis sedem Thebarum septem portis præditarum condiderunt, & turribus munierunt, quoniam non poterant amplius Thebas sine turribus & munimentis habitare: quamuis essent robusti & validi. Euripides eam fabulam tangit in Phœniiss. φόρμιγγι τε Τείχεα Θήβας Τᾶς Ἀμφιόνας τε λύρας Ἰπο, πύργος ἀνέστα, διδύμων ποταμῶν πόρον ἀμφὶ μέσον Δίρκας Χλοεροτρόφον. id est, Thebarum muri, & turres cithara, & lyra Amphionia excitati sunt circa medium riuum geminorum fluuiorum Diræ, herbosum. Philostratus in Imaginibus hanc fabulosam, & mirabilem arcis Thebanæ structuram his verbis depingit, *πῶς δὲ τῶν λίθων πῶς ἔχει? πάντες ὅππῃ τὴν ἀδελφὴν σιωπῶντες, & ἀκύνει, & γίνονται τῆς τῆς, & τὸ μὲν ἐξωκοδομηται, τὸ δ' ἀναβαίνει, τὸ δ' ἀρπυ κατέλαβε. φιλόσομοι, & ἡδὲς λίθοι, & τῇ πύοντες τῇ μουσικῇ. τὸ δὲ πῶς ἐπὶ ἀπύλοιο, ὅσοι δὲ λύρας αἱ πόνοι id est, saxorum autem ratio cuiusmodi est, concurrunt ad cantum omnia, & cum audiunt, & sunt mœnia: atque eorum pars alia ædificata est, alia in altum sensim attollitur, alia suo loco modò posita est: certantq; inter se lapides laudis studio, & se, erga musicam facileis, ac suauis præbent, eique operam dant mercenariam. mœnia porro septem portis constant, nempe totidem, quot in lyra chordæ sunt intentæ. vide Od. 11. lib. 3. *Mouit amphion lapides canendo.* Proper. lib. 3. *Saxa Citharonis Thebas agitata per artem Sponte sua ad muri membra coisse ferunt.**

THEB. COND. ARCIS] quidam libri vet. habent *urbis*, pro *arcis*.

FUIT HÆC SAPIENTIA QVONDAM] erant igitur iidem & musici, & sapientes, & eloquentes. vide Lucr. lib. 5. de primis hominibus eorumque victu & cultu.

PUBLICA PRIVATIS SECERN.] publica à priuatis separare. Nam antequam eloquentes, & sapientes viri feros homines & agrestes ad humanum, ciuilemque vitæ cultum traduxissent, nihil inter publicum & priuatum intererat, nihil inter commune & proprium, immò verò omnia erant publica & communia. Vide hac de re quæ annotata sunt ad illum locum *de hinc abfistere bello, &c.* sat. 3. lib. 1. Non dissimulabo, in aliquot libris manuscr. esse scriptum *Puplica*: in nonnullis, *Poplica*.

DARE IVRA MARITIS] quidam sic hunc locum explicant, dare iura maritis, id est multa

lii iiij largic

A largiri, & condonare viris, & fæminis, qui matrimonio conglutinentur, quæ non obtineant cælibes: ego sic: dare leges maritis, quibus cogantur matrimonij castitatem inuiolatam seruare. videtur enim hæc vis esse horum verborum apud probatos scriptores. Virgil. de Didone lib. 1. *En. Iura dabat, legesque viris.* Idem 3. *Iura, domosque dabam.* idem lib. 5. *Indiciq; forum, & paribus dat iura vocatis.* T. Liuius lib. 30. *Roma, an Karthago iura gentibus daret, ante crastinam noctem scituros.* Horat. Od. 3. lib. 3. *triumphatisq; possit Roma ferox dare iura Medis.*

MARITIS] tum viris, tum fæminis, nam fæminam, maritam, vt virum maritum, dicimus. supra Od. 8. epod. *Nec sit marita, quæ rotundioribus Onusta bacis ambulet.*

LIGNO] ligneis tabulis. nondum enim æreas habebant. solebant autem leges in tabulis æreis incisas populo cognoscendas, in foro proponere: ex quo *figere, & refigere leges*, Virg. *Æneid. 6.*

TYRTÆVSQVE MARES ANIMOS] his consentanea sunt, quæ Athenæus lib. 14. de Tyrtao scribit his verbis, *πολεμικοὶ δ' εἰσὶν οἱ Λακωνεῖς ὧν οἱ υἱοὶ τὰ ἐμβατήρια μέλη ἀναλαμβάνουσιν, ἃ τὸ ἐνόπλια καλεῖται. ὧν οἱ δ' οἱ Λακωνεῖς τὰ Τυρταίου ποιήματα ἀπομνημονεύοντες εὐρυθμόν κἀνοσὶν ποιοῦνται. Φιλόχορος δὲ φησὶ κρατήσαντας Λακεδαιμονίους Μεσσηνίων διὰ τὴν Τυρταίου στρατηγίαν, ἐν ταῖς στρατείαις ἔθος ποιήσασθαι, ὅτ' ἂν δειπνοποιήσωνται, & παυμένησι, ἃ δὲ καὶ ἕνα τὰ Τυρταίου κρῖνει δὲ τὸν πολέμαρχον, ὧν οἱ δὲ δίδουσι τῷ νικῶντι κρέας, id est, *bellicosi autem sunt Lacônes: quorum etiam filij modos ad incessum numerosum accommodatos, qui & armati nominantur, usurpare, studiosq; retinere consueverunt. Atque ipsi Lacônes Tyrtaei poemata cōmemorantes, numerosē mouentur. Philochorus autem ait Lacedæmonios, Messenij Tyrtao militia duce deuictis, hoc instituisse, atque hanc consuetudinem induxisse in militiis, vt cum cenati essent, & victoria carmen cecinissent, Tyrtaei carmina singuli cantarent: indicaret autem imperator, & victori carnem premij loco daret.* Plato lib. 1. de repub. versus aliquot Tyrtaei profert aliquantum immutatos, & decurtatos, qui hæc sententiam continent: Neque meminisse velim,*

C neque vllam eius rationem ducere, etiam si omnium mortalium sit abundantissimus, & ditissimus, omniaque ei bona, quæ homini contingere possunt, suppetant, qui non virtute bellica sit præstantissimus. verba Platonis sunt hæc. *περὶ σπουδαίαν γὰρ πύρτατον τὸν φύσει μὲν Ἀθιωαῖον, τῶν δὲ πόλιν γενομένων, ὅς δὲ μάλιστα ἀνθρώπων σφὲρ ταῦτ' ἐσθλὸν εἶπὼν, ὅπ' ἔτ' ἀνμνησαίμην, ἔτ' ἐν λόγῳ ἀνδρα πείμην, οὐτ' εἴπῃς πλεσιώτατος ἀνθρώπων εἶναι, φησὶν, ἔτ' εἰ πολλὰ ἀγαθὰ κεκτημένος (εἰπὼν οὐδὲν ἄπαντα) ὅς μὴ σφὲρ τὸν πόλεμον ἀεὶ σκοπὸς γίγνεται αἰεὶ ταῦτα ἰδὲ ἀκλόως παρὰ τὰ ποιήματα. id est, producamus igitur Tyrtaum, Atheniensem quidem natura, à Lacedæmoniis autem ciuitate donatum, qui omnium mortalium plurimum studij in his posuit, &c. quæ sequuntur. nam ea interpretati sumus: quæ sunt Tyrtaei. Strabo lib. 6. Iustinus tertio, & Pausanias in Messenicis, quædā alia de Tyrtao trādiderunt, quæ longum esset referre. Plutarchus autem eum sermonem, vbi disputat vtra animalia sint prudētiora: terrestria, an aquatilia, sic orditur:*

D τὸν Τυρταῖον δὲ Λεονίδαο ἐρωτῆναι ποῖον πᾶσι νομίζοι, ἀγαθὸν ποῖον τὴν, ἔφη, νέων ψυχὰς καλλώγειν, ὡς τις νέος διὰ τῶν ὁρμῶν ἐμποιοῦντα μετὰ θυμῷ, & φιλοπρίας ἐν ταῖς μάχαις ἀφειδῶσαι αὐτῶν, id est, *Leonidas interrogatus qualem poetam existimaret Tyrtaum: respondit, utilem ad iuuenum animos efficiendos pulchriores, tamquam impetum quemdam in eorum animis ingenerantem, vt animo præstantes, & studio gloria elati in præliis mortem fortiter oppetant.*

EXACVIT] excitauit. Cic. de orat. ad Quinct. Fratrem, ad vos exacuendos accommodaui orationem meam.

DICTÆ PER CARMINA SORTES] edita oracula: data responsa ab Apolline. Virgil. *Æn. 4. Italiam Lyeia insere capeffere sortes.* supr. ead. epist. *Sortilegis non discrepuit sententia Delphis.* M. Tull. lib. 2. de diuin. *Auspicia restant, & sortes ea, quæ dicuntur, non illa, quæ vaticinatione funditur: quæ oracula verius dicimus, &c.* Idem ibid. *Nam cum fors illa edita est opulentissimo regi Asia, Cræsus Halym penetrans magnam peruerteret opum vim: hostium vim sese peruersurum putauit, peruerit autem suam.*

PIER. TENT. MODIS] id est, etiam homines experti sunt, ac tentarunt, possētne regū gratiam, ac beneuolentiam colligere versibus, & cantibus. *tentare gratiam regum* pro eo, quod est aspirare, & aggredi ad gratiam regum promerendam, mirē, & planē Horatianē dictum. Vtitur dicunt Latini *tentare fortunam, tentare rem.* vt idem supr. epist. ad Aug. lib. 2. *nec meus audeat Rem tentare pudor, quam vires ferre recusent.*

LVDVSQVE REPERTVS] remissio, & oblectatio animorum, comædiæ, tragædiæ, mimi. epist. ad Aug. *valeat res ludicra, si me Palma negata macrum, donata reducit opimum.*

MVSA LYRÆ SOLLERS] sollers cōiunctum cum patrio casu, notandum, ut nouum, & Horatianum. idem iunxit cum infinitiuo Od. 8. lib. 4. *Sollers nunc hominem ponere, nunc Deum.* sic sup. Od. 6. lib. 1. *Imbellisque Lyræ Musa potens.* dictum autem *musa Lyræ sollers*, pro musa Lyrica, vel Lyricorum modorum perita.

NATVRA FIERET LAVD. CARM.] hac dere satis multis verbis diximus ad illum locum, *Ingenium misera quia fort. &c.*

SINE DIVITE VENA] sine naturæ bonitate, quam εὐφύια Græci appellant. tralatio ducta à venis metallicis.

RVDE] non expolitum doctrina. alia tralatio.

QVID PROSIT] aliquot libri veteres habent *quid possit.*

QVI STVDET OPTATAM C. CONT. M.] totius huius loci hæc sententia est. cursores, & tibicines omne studium suum in eam artem, in qua præstare volunt, conferunt: summos labores perferunt: bellum indicunt voluptatibus omnibus: continentissime, ac temperantissime viuūt. At Romani homines nullo studio adhibito, nulla que opera infumta præstante se poetæ esse arbitrantur, idque se scire profitentur, quod nunquam didicerunt.

PVER] cum puer esset: πῦς ὢν, vt epist. ad Loll. 2. libro 2. *denique sanam Militiam puer, & Cantabrica*

A sine rivali, qui deformem aliquam amat. neminem enim habet æmulum, neminem rivalem, transfertur ad eos, qui ea magni faciunt, aut magnopere expetunt, quæ nemo alius magni admodum æstimet. videtur M. Tullius, epist. quadam ad Qu. Fr. lib. 3. *Hirrus auctor fore videtur. ô Dij, quam ineptus quam se ipse amans sine rivali!*

INERTEIS] arte carenteis, vel non satis accuratè factos, sine arte: ut sup. *sine pondere & arte.*

ALLINET ATRVM TRANS. CAL. S.] transuerso calamo notabit, ac delebit. quod ὁ βελγερδὶς dicunt Græci. M. Tull. epist. ad Dolabellam lib. 9. *Profert alter (ut opinor) duobus versiculis expensum Nicia: alter Aristarchus hos ὁ βελγερδὶς.*

AMBITIOSA RECIDET ORN.] amputabit, & circumcidet nimis florida. sic sup. epist. ad Aug. *luxuriantia compescet.*

FIET ARISTARCHVS] id est, castigator, & iudex seuerus alienorum scriptorum. Fuit autem Aristarchus Grammaticus clarissimus, qui ad aliquot Homeri versus, quos non probabat, notam apposuit, iudicans eos non esse τὸ ποιητῆ, sed παρεμβεβλημένους. M. Tull. ad Attic. lib. 1. *Quid multa? totum hunc locum, quem in Aristocratia ego variè meis orationibus, quarum tu Aristarchus es, soleo pingere, de flamma, de ferro, &c. valde graviter pertexuit. Idem in orat. in L. Pisonem, Veruntamen, quoniam non Aristarchum te, sed Phalarim grammaticum habemus, qui non notam apponas ad malum versum, sed poetam armis persequare: scire cupio, quid tandem isto in versu reprehendas. Idem ad App. lib. 3. epist. ut enim Aristarchus Homeri versum esse negat, quæ non probat: sic tu (libet enim mihi iocari) quod disertum non erit, ne putaris meum.*

HÆ NVGÆ S.] verba sunt Horatij, quorum hæc sententia est, quas nugas esse ducis, hæc poetam semel ab assentatore derisum, ab eoque malè acceptum, ac deceptum, in mala seria deducunt, aut præcipitem agent, quoniam assentatorum oratione vani inductus, optimum se poetam esse sibi persuadebit, & ita magno, turpique in errore verfabitur.

C **MALA QVEM SCABIES]** mala, epithetum perpetuum. omnis enim scabies mala est, quamvis alia sit alia deterior: ut ea quàm ὁ ἄγαν ἄγαν, id est, scabiem feram nominant.

MORBVS REGIVS] quo qui affectus est, arquatus appellatur. Lucr. lib. 4. *Lurida præterea sunt, quacumque tumentur Arquati: quia luroris de corpore eorum Semina multa fluunt simulacris obvia rerum.* hunc morbum, ἰκπρον appellant Græci, ab aue galbula, eiusdem coloris: Celsus auriginem.

FANATICVS ERROR] ex quo fanatici appellantur, eò quod in fanis maximè furant, capita iactantes, oculos distortuētes, singulas denique corporis parteis, atque interdum totum corpus præter consuetudinem mouentes. vide Vlpian. titulo de ædil. edicto.

ET IRACVNDÀ DIANA] quæ lymphatos efficit, ex quo σαλινέλητοι dicuntur. significat obscure, & dissimulanter Horatius, falli eos, qui furore quodam, & afflatu diuino, poetam excitari non studio, & doctrina cum ingenio coniuncta

fieri existimant.

SVBLIMEIS VERSVS] vel μετὰ ὕψους, & neque cælum, neque terram tangentis, sublatos, à communi sensu abhorrentis, de nubibus, & rebus supernis, ut suprà eod. lib. *Aut dum vitat humum, nubeis, &c. inania capter:* vel sublimeis intellige, ex alto, & intimo animi recessu depromptos, ut Od. 15 lib. 1. *sublimi anhelitu.* & Virg. *Æn. 1. alta mente repostum.* velle lege sublimis numero singul. ut hoc significet Horatius. *Hic dum sublimis,* id est, plurimum sibi tribuens, & magnifice se circumspiciens, & se plus nimio amans, *versus ructatur, &c.* vel sublimis, id est, μετὰ ὕψους, id est, attentissima cogitatio ne suspensus.

RVCTATVR] impetu, nō ratione effundit: furore quodam mentis concitatus iactat, & euomit: vel dic *versus ructatur,* id est, putidos, ineptos & non ferendos versus facit: ructus edit, non versus.

DECIDIT] quidam libri vet. habent *decidat:* ego nihil mutandum puto: *decidit* autem sic accipio, ut sit præteriti temporis.

ERRAT] & animo & corpore, ex quo error mentis: epist. 2. lib. 2. *mentis gratissimus error.*

LICET SVCCVRR. LONG.] id est, licet clamet, id est, ciues succurrite, succurrite, eumque clamorem longè producat, nemo erit, qui curet attollere. vocem *longum* quidam coniunctè legunt cum verbo *succurrite*, id est, *valde & multum productum*, ut sit nomen, quod mihi non displicet. alij coniungunt hæc duo, *longum clamet:* quibuscum facit Carisus lib. 2. ubi hunc locum profert. & ita *longum* erit pro *longè* positum. & ita Hom. *ἰλ. γ. Αὐτὰρ ὁ μακρὸν αὖτις ἀνὰ δὲ δρόν ἀγαμέμνων:* id est, at Agamemnon rex virorum longum clamavit.

SI QVIS CVRET OPEM] nonnulli libri vet. habent, *Si curet quis opem, &c.*

TOLLERE] attollere. sic epistola ad Scævam lib. 1. *crudeles tollite claudum.*

PRVDENS] sciens, de industria. ut epist. 2. lib. 2. *Prudens emisti vitiosum.*

DEIECERIT?] quidam libri habent *proiecerit.*

(SICVLIQVE POETÆ] Empedoclis Agrigentini: de quo vide, quæ annotauimus suprà ad epist. ad Iccium.

DEVS IMMORT. HAB. DVM CVR. EMP.] Exstat hoc in hanc de Empedoclis morte opinionem Laërtij epigramma lib. 3. epig. quod ad hunc locum mihi videtur pertinere, *Καὶ οὐ ποτ' ἐμπεδοκλῆς διεπ' φλογὶ σώμα καθήρα, Πῦρ δὲ πὸ κρητῆρων ἐκπύεσθ' ἀθανάτων. Οὐκ ἔρεω δ' ὅτι σάτυρον ἐκὼν βάλες ἐς ῥέον Αἵτης, Ἀλλὰ λαθεῖν ἐθέλων ἐμπίστευ' ἐκ ἐθέλων.* id est, Et tu quondam Empedocles acri flamma corpore expurgato, ignem ex crateribus Ætnæ immortalibus ebibisti. Non dicam autem te tua sponte insillisse iu Ætnæ flammæ: sed cum te ex hominum conspectu subducere velles, in eas inuitus incidisti. Huius autem mortis genus memoriæ prodidisse Hippobotum scribit idem Laërt. his verbis, *Ἰπποβότης δὲ φησὶν ἐξαναεῖν τα αὐτὸν ἀδυνάμει ὡς ὅτι πλεῖν αἵτην, εἴτα καθ' ἑαυτὸν μένον, ὅτι τὸς κρατῆρας τὸ πῦρ ἐκάλεισθαι, καὶ ἀφαισθῆναι, βουλομένον πῦρ παρ' αὐτῷ φημὲν βεβαῖσθαι, ὅτι ἐλάττει θεός· ὕστερον δὲ γνωσθῆναι ἀναρίστησθαι αὐτῷ.*

A *αὐτὸς μὲν τὸν κρηίδαν. χαλκὸς δὲ εἶδεν ὑποδιδάσκων.* id est, Hippobotus autem ait illum quondam se domo in montem Aetnam contulisse, deinde, cum eo peruenisset, in crateras illos defluisse, atque ex oculis hominum sublatum esse, volentem hanc de se famam confirmare, se deum esse factum: posterius autem rem patefactam esse, cum una ex eius crepidis à flamma in altum subleuata, & eiecta esset. erexit enim crepidis uti solebat. Sed hanc opinionem refellens Timæus ait, Empedoclem in Peloponeso de vita decessisse. commemorantur & alia de huius viri morte à Laërtio opiniones, quas referre longum esset.

FRIGIDVS] atra bile affectus, *μελας χολήν*. atra bilis enim frigidissima est.

INVITVM QVI SERV.] *supr. epist. ad libr. quis enim inuitum seruare laboret?*

IDEM FACIT OCCIDENTI] Græcum loquendi genus, *τ' αὐτὸ ποιεῖ τῷ κρηίδαν*. sic Lucret. lib. 2. de primis corporibus. *Qui poterunt igitur rerum primordia dici, Et leti vitare vias, animalia cū sint, Atque animalib' sint mortalibus una, eademque?* id est, *ταὐτὰ νῦν ζῶσις*. Idem lib. 3. quorū unus Homerus *Sceptra potitus eadem aliis sopitū quiete est.* Idē lib. 4. *Nempe eadem facit, & scimus facere omnia turpi.*

B NEC SI, & C. FIET HOMO,] huc admoduenda atque accommodanda negatio est, ut sit, *Nec fiet homo*, id est, *nec sanus erit, & ponet, & c.* infans enim, homo non est. & ita intelligendus locus ille Ciceronis epist. ad Qu. frat. lib. 2. *sed cum veneris, virum te putabo, si Sallustij Empedoclea legeris: hominem non putabo.* id est, patientem, & fortem te putabo, si legeris: sed parum intelligentem, & parum sanum, & propemodum inhumanum.

ET PONET FAMOSAM. A.] repetenda est negatio *ὅτι καὶ*: ut sit, *nec ponet fam. m. am.* vel sic locus explicandus, *nec fiet homo*, ut factus homo deponat mortis fam. amorem. famosam mortem intellige nobilem, & omnium sermone celebratam, non ad laudem tamen, sed ad notam & vituperationem. Quidam *formosa* legendum censent: à quibus dissentio.

C NEC SATIS APPARET, CVR VERSVS F.] id est, nec satis apparet utrius facinoris admissi causa tam grauer sibi deos habeat iratos. non satis perspicuū est, utrius sceleris poenam luat, dum versus facit, sepulchrine violati, an sublati, & loco moti bidentalis. significat autem cum poetas omnes infanos esse, & miseros: tum eos maximè, qui versibus incultis, & malis faciendis, sibi placent, ut bonis.

VTRVM MINXERIT IN P. C.] vtrum minxerit in sepulcrum patrum. locus omnis illato in eum mortuo ab eo, cuius erat inferre, religiosus efficitur. Cum porro neque in loco sacro, neque in religioso cuiquam meire fas esset,

tum multo habebatur sceleratissimum, filium in patrum sepulcrum immeire: eumque, qui id fecisset, existimabant furia rui tædis ardentibus, ut patricidas, perterriti, atque agitari.

BIDENTAL] locum, in quem fulmen decedit, qui cælis bidentibus, & ara exstructa expiatur. *Bidental* (inquit Festus) dicebatur templum quoddam quod in eo bidentibus hostiis sacrificaretur.

CLATROS] clatros legendum, non claustrors. Plaut. in Mil. glorioso. *Nam cerio neque solarium apud nos est, neque hortus villus, neque fenestra, nisi clatrata.*

TENET, OCCIDITQVE LEGENDO] tale est illud sat. 3. lib. 1. *amaras Porrecto iugulo historias, captiuus ut, audit.*

NON MISSVRA CVTEM, NISI PL.] poëtam ineptum, & sibi nimium placentem, suosque versus odiosè recitatem, cum hirudine comparat. Nam quemadmodum illa tandiu hæret corpori affixa, donec sanguine completa exciderit: ita & molestus recitator auditorem non dimittit, donec ipse & recitando defessus, & suorum versuum laudibus satiatus sit. sic Theocritus in Pharmaceutr. amorem cum hirudine confert, quia videlicet amor instar hirudinis corpora vigiliis, & curis maceret, sanguinemque exsugat. *Αἱ δ' ἔρωος ἀνίπρε, πῖ μαι μέλαν ἐκ χροῶς αἷμα.* *Εμφύς, ὡς λιμνῆς ἀπὸν ἐκ βέλλας πῖ-πωκας?* id est, *hei, hei, amor moleste, cur atrum ex corpore sanguinem totum inhærens, ut palustris hirudo, ebibisti?* Plaut. Epid. *Iam ego me vortam in hirudinem, atque horum exsugebo sanguinem.* *senatū qui columen cluent.* hirudines autem partibus corporis ictu aut veneno liuentibus, & sanguine corrupto malè affectis admoueri solitas esse, ad venenum, aut sanguinem exsugendum declarat & Nicander *θηλακοῖς* in extr. ibi, *Δήποτι βέλλας κορέσις ὅππ' ὑμῖν βόσκων:* id est, Aliquando etiam hirudines locis à venenosa bestia mortis admotas sanguine pascens satiabis. Oppianus lib. 2. ubi loquitur de delphini, & amiarum pugna, similitudine vitur ab hirudinibus ducta. *ὡς δ' ὅταν ἰντὴρ πολυμήχανος ἔλκος ἀφύσσων Οἰδελέον, τῷ πολλὸν ἀνάρσιοι ἐνδοθεν αἷμα.* *Ενέμεται, διεχὲς δὲ γονὰς κυαιόχρα λιμνῆς.* *Ερπετὰ πυρομένοιο κ' ἔχρους ἐστὲλξε δαίνυδαι μέλαν αἷμα, πὰ δ' αὐτὴν γυρωθέντα Κυρτῶται,* *Ἐλὺδρον ἐφέλλεται, ὅδ' ἀνίπρεν, Εἰσέκην αἶμα βαρὴ ζῶρον ποτὶν αὐ ἐρύσαντα.* *Εκ χροῶς αὐτὴν κύλισται πῖση, μεθύσιν ὁμοῖα.* *Ὡς αἱμαίς,* & c. id est, quemadmodum autem cum medicus multum sollers & ingeniosus vlcus hauriens tumidum, in quo multus impurus sanguis pascitur, humida paludis genera, nigro corpore, reptilia, corpori male affecto affixit, ut peredant nigrum sanguinem: illa autem statim in orbem circumacta incuruantur, & saniem attrahunt, neque demittunt donec sanguine grauata, exsucto calido sanguine ex corpore, sua sponte deuoluta deciderint ebriis similia: ita amii, & c.

INDEX RERVM ET VERBORVM OBSER- VATIONE DIGNIORVM, QVÆ HIS COMMENTA-

riis continentur: cuius numerus paginam, littera, seu litte-
ræ columnam, & versum indicant, à littera, ad oram
libri adscripta numerandum. Sed prius quàm
quicquam quæras, pro 126. & 912.
deletis, pone 146. 219.

A

A bono vsque ad mala. 31.E.F	ador. 177.E	sus, & vix dum domum ingressus.
abderitarum morbus. 335.E	aduersæ res virtutem afferunt. 310.	ab Agisto, & uxore interfectus est.
abditæ rerum, & simil. 353.B	F	15.E
abnormis. 105.E	adulterorum deprehensorum pœna.	agamemnon filiam suam immolare
abrotonum. 312.F	22.D.E.	instituit, 139.D. & 9.
abstemius postorum. 252.B	aduocati ab actorib. & patronis diffe-	agere. qui loquitur agit. 86.E.F.
Abydi, alias Argis insanus quidam	runt. 173.D	143.A. 327.B
fuit, qui, &c. 335.E	adiles. de edilibus. 136.A	agere de aliquare. 285.F
academia veteris princeps Plato, seu	adlitium edictum. 228.A	agesilaus noluit ullâ sui corporis ima-
Socrates. 329.C	aditimus. 320.A	ginem exstare. 322.A
academici philosophi, qui cum aristo-	aditini. ibid.	agesilaus, rex Lacedamoniæ.
tele erant dicti Peripatetici. ibid.	Agæum mare. 250.C	361.D
academicorum nouorum de omni qua-	anigma de anno. 366.B	agilis. 203.A
stione disputare in utramque par-	aquus. 141.C	agitur restua, &c. 285.E.F
tem. ibid.	aquus presentibus. 275.A	agnati propius attingunt testatorem,
academicorum veterum sententia de	aquus animus. 292.F	quàm gentiles, 159.D
sine bonorum. 246.B	aquo Ioue indicare. 309.F	agri a pecudibus depasti, mundò & omni.
acceptum referre: acceptilatio. 320.	arugomera. 49.F	252.F
C	arugo. 376.A	ἀργύραι. 20.A
accipere hospitio. 55.A	aspulatum lemures fugat. 81.B	aiax vno achille inferior, &c. 137.
acclinis. 105.F	as qui primi constarint, ex eoque sta-	B
accumbebant veteres inter cenandum.	tuas fecerint. 126.C	aiax putrescit. ibid.C
151.E	Æschylus histriones duos instituit.	aiax ab Ulyse victus in iudicio armo-
acernalis. 308.D	373.B	rum, & inde furore correptus. 138.
acetum Italum. 76.F	Æschyli tragœdia. 315.A	A
aceto dilutas bacas Caligula deuora-	Æsculapius Epidauri colitur. 33.	aiacis facinora sortia. 137.D
uit. 141.E	A	αἰπὴν τὰς ὀφθαλμοὺς. 286.C.D
achilles, cur dicatur ab Horatio ho-	Æson à Medæa recoctus. 162.F	αἰπὴν μάλιστα. 195.E
noratus. 358.C	Æson Iasonis pater ex sene inuenis à	αἰπὴν, iuuenes. 358.B
achilles, qualis describatur ab Home-	Medæa factus. 281.D.E	αἰπὴν, iuuenes. 183.F
ro. ibid.D	Æsopus. 310.D.E	αἰπὴν. 205.E
achillis acerbitas. ibid.E	Æsopi tragœdi filius. 141.E	αἰπὴν, iuuenes. 227.B.C
acipenser. 109.B	Æsopi histrionis luxuria. ibid.F	αἰπὴν, iuuenes. 183.F
acroama iucundissimum. 113.D	Æsopi apolog. de duabus manticis.	alba ossa. 79.E
actiaca pugna. 284.F	145.D	albanus mons. 235.C
actus fabula quot sint, quotque esse	estuare. 209.B	albatu conuicia inibant veteres. 110.
debeant. 367.A	estus. 329.D	A.B
ad vnguem factus. 56.D	etas altera. 281.B	albatu cenabant veteres. 155.D
ad Vestæ & simil. 85.B.C	etas ferrea. 38.B	albius Tibullus. 220.D
adagnatos. 140.D	etas media. 365.B	albus. 107.D
adhibere. 217.A.B	Ætola plage. 284.A	albis quadrigis. 74.F. 75.A
addicti. 203.A	affectuum animi indicia ex partibus	albusci Gratidia, seu Canidia pater.
adexor. 245.C	corporis ducta. 287.A. & quatuor	110.E.F
adducere febreis. 335.B	paginis sequentibus.	albumen oui. 152.F
adiutor, συμπαρονομαστικός, οὐκ ἐπὶ 85.	affligere. 14.D. 112.A	alcinours rex Phæacum. 213.F
F	afore. 50.A	alea, aleatores. 162.C.D
admirari. nil admirari. 227.B	afranius cum Menandro compara-	alec. 193.E
admirari. qui cupit, & qui timet ad-	tus. 309.C	alexander magnus non satis intel-
mirantur, &c. ibid.E	africa frumentiferax. 130.F	ligens index de arte pingendi. 321.
adoptare. 231.F	agamemnon e bello Troiano reuer-	C

Kkk

I N D E X.

alexandri magni dictum.	320.F	anaxagoras vititur machina in ex-	ἀπειλῇ, interdum valet promittere.
alienationū quattuor genera.	337.D	plicanda mundi natura, & fabrica.	242.D
alienus vero, à vero, veri.	139.D	367.B.C	apella Iudaeus.
ἄλις δρῶς.	267.C	ἀναγορεύω.	61.D.E
alius sapiente, &c.	ibid.E	angulus per tralationem.	appellare, & appellare tacitum, aut
aliud vero, seu à vero, &c.	139.B.C	angusticlanij.	legentem.
D		angustus clauus.	36.A
allegoria à dente res molleis perfrin-		aricia.	apelles ab apelle solo se pingi volebat
gente, duris cedente.	101.F. 102.A	ἀνιδρωτοι.	alexander.
allegoria ducta ab agricolis.	202.E	animus equus.	ἀπὶ ἑλκυσμένος.
alte cinctus.	193.E	animus diuina aura particula.	87.D
altera atas.	281.B	F	aper Calydonius.
alternus.	355.B	animus hominum talis est, qualis for-	364.A.B
althaea Melaeagrimater.	364.A.B	tuna.	apollo Palatinus.
altitia.	237.A	357.A	219.B
amantium cecitas, aut dissimulatio		animi bona, omnibus bonis præstabi-	apollinis ades, & bibliotheca musis con-
in amicarū suarum vitiis.	34.B.C.	lora.	secrata.
amare sine rivali.	382.A	animi morbi nulla medicina depelli	12.F
amari sermonis homo.	74.F	possunt.	aplaudere.
amator, corporis: amicus, animi.	204	204.E	apportare morbos.
E		animo laborans.	159.B
ambigitur, ἀμφισβητῆται.	281.E	animorum morbi.	apotheca.
ambutio mala.	171.E	animos esse immortales.	ἀποτροπῆς carmen.
ambo pro ambos.	135.F	anima humana, ἀνθρώπου ψυχῆς τῆς τοῦ παν-	313.D
ambubaia.	19.E	πὲς ψυχῆς.	apricus locus.
amicitia quomodo incolumis conser-		anima dicta à voce Graeca ἀνιμῆς.	364.F
uetur.	35.B.C	E.F	311.D
amicitia tot esse genera, quot sunt a-		anima, homines.	aqua ἀχρῶς, id est, saporis expers.
mabilia.	176.D.E	animalia suis se quaque armis tutan-	262.C
amicitia utilitatis, aut recti causa co-		tur.	aqua dulcis. 154.A. 262.C.D. &c.
lenda sunt.	ibid.	annus rediens.	ibid.
amicus, iucundus.	57.D	anni venientes, & recedentes.	aqua vilissima.
amicus inferior instituitur.	276.C	336.A	261.F
amicus magnus, potens.	284.A	anni recurrentes.	11.C
amicus sibi.	291.E	anni, menses, dies renascuntur, ubi oc-	33.A
amici liberi utilitas.	51.E	ciderunt.	aquilo cur dicatur ab Horat. terras
amici, optima vita supellex.	365.B	annona amicorū quādo vilis.	radere.
amici paruo constant, cum viri boni		annuere.	223.F
egent.	254.E	annulus equestris.	ar pro ad.
amicorum preces vim cogendi obti-		annuli initio ferrei fuerunt.	307.A
nent.	243.E	annuli utra manu gestari soliti, &	167.E.F
amicis afferre voluptatem.	137.E.F	in quibus digitis.	arbuscula, mima & meretrix.
amicis diuisis ac distinctis utuntur di-		ἀνταποτίρηται.	94.E
uites & potentes homines.	174.A.B	antecedens, vox una, aut plures inter	76.C
amicos blandos & falsos numquam		antecedens & pronomen relatiuum	223.E.F
verum dicere.	51.E.F	interposita.	arcessere res de medio.
amicos habere volumus nobis melio-		antenoris consilium.	315.C.D. &c.
res.	282.C	antestari.	222.D.E
amica mater.	129.A	anticyra.	214.F
amica, etalea.	203.D	anticyra, insula, in qua nascitur elle-	archestratus ὁ ποταμὸς δαλός.
amittere vitam.	12.D	borus.	265.A
amana.	258.C	antimachus.	296.E.F
amor & odium simul.	143.D	antimachus bellum Thebanum scri-	355.A
amor cecus.	34.F	psit.	269.D
amor cum hitudine comparatur.		antimachus reprehensus.	archilochi vulpes.
383.D.E		antimachipoëma.	269.D
amphion & Zethus Thebas condide-		antinous.	archilochus sua maledicentia nocuit.
runt.	379.C.D.E. &c.	antiphates.	297.A.B
amphora.	351.A	antique, ἀρχαῖος.	arcio.
ampulle.	218.F. 356.B	antiqui artificij pocula.	223.F
ampullari.	219.A	antiqui mores.	202.A
ἀνταγωνιστὸς ὁ πρῶτος.	286.E	antiquissima, non semper optima.	280.B
ἀνταγωνιστής.	153.D	D.E	352.B
		antiquum officium, &c.	382.A
		antonius Musa.	aristides iustitiae nomine inuidiosus.
		anxur.	44.E
			1131.E
			aristippus pecuniam in mare deiecit.
			aristippus Cyrenaica disciplina au-
			ctor.
			203.C. 274.D
			aristippus Socratis discip. à quo Cy-
			renaici dicti.
			274.D
			aristippus res sibi subiungebat, non se
			rebus.
			203.C
			arma cuique animati data à natura
			quibus iniuria sibi illata repellat, &
			salutem suam intuentur.
			99.F
			arquatus.
			382.C
			arrep

INDEX

arrepere ad spem, ad amicitiam. 162. C
ars omnis, incerta & in coniectura posita est. 160. C
artem, quam non didiceris, non esse tentandam, neque exercendam. 312. E

arphine. 183. A
articulorum dolores. 262. A
arx Tarpeia. 67. E
as, nummus libralis. 134. D
as quid valeat. 328. E. F
asellum docere currere in capro. 15. A
asinus anis. 15. A. B
asino fabulam narrare. 318. A
asinorum ingenium. 84. C. D
asinorum tarditas. 255. F
aspectus inimicus fascinat. 259. E. F
aspergere. 49. F
assentator & amicus quid inter se differant. 279. E. F
assentatoris, χαεχτηρ. 166. C
assuescere. 114. D
αὐτὸν δεῖτος locutio. 243. E
αὐτὸν δεῖτον. 37. C. 67. D. 74. F
atabulus. 59. E
atellane. 370. B
athamas furiosus. 359. B
atque pro atqui. 188. C. D
atra & quilibet cur? 173. B
atra omnia, qua ad mortem, & inferos pertinent. 100. D
atta, vitiosus pedibus, &c. 310. D
atta, Quintius attia poeta togatarum ibid.
attius, al. accius. 309. B
avaritia, & profusio, duo vitia inter se maxime contraria. 16. A. B
avarus semper querit. 11. D
avarus querit semper, utitur numquam. 228. C. D. & c.
avarus cum seruo comparatur. 271. D

auaro semper aliquid deest. 216. A
auarorum optata. 171. B
auaristam desunt ea, qua non habet, quam qua habent. 330. B
auarissimi, omnium, qui morbo laborant, insanissimi. 130. E
auctoratus. 186. A
audisti rex. 237. B
audire bene & male. ibid. C
audire. 267. D
auditum facile est verbis artificiosis suspensum tenere, & fallere. 366. D

E
audita minus afficiunt, quam visa. ibid. C.
auentinus collis. 332. C
aues pabulum nocte, latitiam suam cantu significant. 277. A
aufidus. 12. C
augustales. 144. A
augusto imperium obtinenti Parthi

signa victoria iure ablata remiserunt. 163. D. E
anidiennus, canis dictus. 110. C
anlea. 197. A. 317. B
aurea mediocritas, aurea copia. 255. A. B

aures, auditores. 299. F
aures minus sunt fideles hominibus, quam oculi. 366. E
aurum comicum. 236. D
auspicia. 208. B
auster insalubris, cur plumbeus, cur duosidus. 171. E. F
austro leniter flante carnes efficiuntur teneriores. 193. D
austri, venti insalubres. 108. F
αὐτὸν δεῖτος. 164. C
αὐτὸν δεῖτον. 187. D
autumare. 128. C
αὐτὸν δεῖτον. 123. A. B

B

Bacca. 141. E
Bacchus veritatis amator. 49. B
Bacchus cur Liber pater dictus. 306. A. B
baia urbs Campanie. 208. B
baia & baiarum aqua. 261. E
βαδάρνοτος. 319. B
balatrones. 12. A
barathrum. 135. C. 264. A
barba longior indicium luctus. 127. C. D
barbaria. 211. D
baria, al. Varia. 257. D
barium, appulia oppidum. 61. D
barrus. 50. E. 67. D
βαρεχθην. 259. E. F
batillum. 57. A
beatus. 193. C. 334. C
beate viuere non est in terris longinquis procul a patria, sed domi, & in patria. 250. F
bellerophon. 75. C
bellona Martis soror. 140. F
βέλπις. 378. C
bene dicere. 314. C
bene est. 114. F
bene & male audire. 237. C
bene viuere. 265. B. C
beneuentum. 59. D
benignus vini, & somni. 123. A
benigne. 235. E
benigne respondere pro honeste, & pudenter recusare. 235. E. F
benigne respondere, pro liberaliter respondere. ibid. & 238. E
βελγισ. 85. B
bibulus. 259. A
bidental. 383. C
bilinguis. 91. F
bilis atra. 133. E. 336. B

bionti sermones. 332. A
biubus, & bacchius. 75. E
blatta. 132. C
blaterare. 184. D
bæoti, seu bæotii, pingues & crassi. 321. D
bollanus. 84. A
βωμολοχες. 46. D. 263. F. 279. F
bona existimatio. 113. D
bona existimatio non pendet ex oratione, aut iudicio vulgi. 268. D
bonus, frugi. 185. A
bonus & sapiens. 220. E
bonus vicinus. 335. F
boni viri recte faciunt sua sponte, & amore virtutis, non metu poenæ. 269. F. 270. A
bonum quid. 176. F
bonum virum omni ex parte esse neminem. 36. D. E
bonum, quo fruimur, seu bonum praesens contemnimus. 156. A. B
bonum humanum, malo & periculo proximum. 247. C
bona & mala esse natura. 39. E
bona sua comedere. 190. C
bona comesse. 264. F
bona fortuna non adimunt morbos, neque curas. 215. B
bona opinata duo. 228. A
bona externa, non sunt vere bona. 272. A
bona verba. 271. B
bos arator, βες ἀποτῆρ. 260. D
bos deiunctus. 259. F
bos piger. 260. D
bonum terga ad onus accipiendum non sunt figurata. ibid. C
βουλοτον. 259. A
breuitas, quadam hic de breuitate. 352. C
bruti. 76. F
buccas inflare. 289. C

C

Cadere. 316. B
C. Numonius Vala. 261. D
Cecilius, malus auctor Latinitatis. 309. D
cecus, dux vie. 273. F
Caesaris facilitas. 111. A
Calaber hospes. 235. D
calceus maior, minor pede. 248. A. B
calceum pede maiorem gestare rusticis argumentum. 33. E
calere. 130. D
calere, calidus. 332. D
calices. 195. E
calices maiores poscit. ibid.
Caligula pretiosissimas margaritas acetoliquos factos oborbuit. 141. E
calendrum. 81. E

I N D E X

calones.	260.A	captatores.	207.F	cenabant albatu veteres, non purpu-	
Calydon à Curetibus oppugnatur.		caput mouere, minâis gestus.	58.D	rati.	155.D
364.A.B		caput mouere.	287.B	cenare omasi patinas, &c.	264.C
camelopardalis.	317.F	caput Rheni.	92.B	cena dubia.	111.E
camera.	143.B	caput operire, seu velare.	127.E	cena sine sanguine.	254.D
camera non facile puluerem colligit.		caput percutere.	287.A	cenasterrestris.	ibid.
197.A.B		caput puluere aut cinere conspergere.		cena veterum noctu agitabantur.	
cameratis tricliniis non erat opus au-		ibid.B		155.D	
leis.	ibidem	caput scabere.	ibid.B.C	cenacula.	208.F
Camillus Spannochius Senensis. 376.		capite velato se pro republ. deuouere.		census.	205.A
E.F		127.E		census participium.	378.D
caminus.	250.D	cardiacus.	126.F	Cephalus apud Platonem.	135.E
Campana supellex.	72.C	carendo magis, quàm fruendo, rerum		cera, mollis & ad fingendum facilis.	
Campanus morbus.	58.E	voluptatem intelligimus.	156.A.B	364.F	
campestris.	250.D	carmen non licitum esse fieri in alte-		cerata tabula.	162.E
campus Martius.	ibid.	rins iniuriam.	102.B.C	cerebrosus.	56.A
candens vestis coccina.	178.B	carmen nouũ vetere melius.	307.F	Cereri & τὸ μὲν.	115.E
candidati cunctis Ro. in suis tribubus		carmen, propriè Heroicum intelligi-		Cereri primitias dabant.	313.E
gratiosos nominatim salutabant.		tur.	331.F	cereus flecti.	364.F
230.E.F		carmina & cationes. 204.C.D. &c.		Cerites. Cerites tabula.	232.B
candidati solebant eorum, quibus sup-		carmina mala turi destinabantur.		certa nomina. al. recta nomina. 312.	
plicabant, manus prehendere. 231.		323.A		A	
D		carnes dura quo modo tenera fiant.		certabitur res passine.	160.D
candidus a. um.	57.C	150.A		Cerritus.	143.E
candidi dies.	87.E	carpere iter, &c.	61.B.C	cerni & equi pugna, & fabula, seu	
canephora virgines.	193.F	carpere lanam.	319.D.E	ἑρπύλλης.	247.E.F
Canidia mutato nomine Gratidia est.		carus patrie, carus sibi.	219.D	cernix equi ardua.	25.B.C
81.D		carum caput.	166.B.C	cetera de genere hoc.	10.B
Canis, Canicula.	76.A	carius oculis.	160.F	cetera, τὰ μὲν.	248.F
canis latrans lemures fugat.	81.A	cassus, a. um.	ibid.	χερῆται, χερῆται ἰδέαι.	316.D.E
canis, animal immundum.	110.C	Cassius Etruscus: & eius versus ali-		χερῆται καὶ ἐν ποσὶ τῶν.	242.D
canis, animal rabie infestum.	332.F	quot.	93.F	χαλαροκομία.	ibid.E
canes, & serpentes Hecata comites.		Cassius Nomentanus. 15.F. 79.A		χαμαίωδες οὐρές.	213.C
81.A		135.D. 195.A.B		χνοβοσχοί.	198.B
Canicular rubra.	161.C	Castor & Docilis, par gladiatorum.		Cherilus.	320.A
Canicula.	246.C	281.E		chiragra & podagra morbi articu-	
canities pramatura.	300.A	Castor & Clytemnestra: Pollux &		lorum.	183.A
Cantabri.	254.F	Helena ex ouis nati.	364.B.C	Chios.	249.A
Catabrica bella.	284.C	casus sextus nominum neutrorum		Chius adiect. prima syllaba producta.	
cantare in balneis.	48.B	tertie declination. in e.	193.E.F	194.C	
cantor.	364.D	catella.	277.B	Chium vinum maris experts.	ibid.
cantiones, & τῶν δαί.	204.A.B	catillo. i. lupus.	108.B.C	chorus unius persona parteis agit.	
Canusini bilingues.	91.F	Catius, Philosophus Epicureus. 149.A		368.A. &c.	
Canusium à Diomede conditum. 61.		Cato Censorius nullam sui statuam		chori personarum numerum minuit	
A		esse voluit.	322.A	Æschylus.	373.B
caper: capra.	225.C	Catulli locus emendatus.	177.E	choro inter actum, & actum canere	
capere.	314.D	Catus.	329.A	licet, in medio actu non licet.	368.
capere bonum consilium non est cu-		cauda equina.	308.A.B	C.D	
iuslibet.	52.A	cauda salax.	22.F. 185.D	χηματα, non esse χηματα ei, qui uti	
capillus intonsus, meroris & luctus		caudam trahere.	128.E. &c.	nesciat.	132.A
indiciu.	287.A	caue postrema syllaba correpta. 164.		χημα.	273.E
capillum vellere.	ibid.	cauere.	312.A.B. &c.	(B	
capilli arrecti.	289.A	caupones perfidi, maligni. 111.A. 55.B		χενός, χησιμος.	185.A
capilli nigri.	352.B	cantus & tutus ille est, qui omni spe		Chrysippus fulcire putatur porticum	
capitalis ira.	75.B	non venia sibi precisa, non peccat, &		Stoicorum. 211.C. ibidem multa de	
Cappadoces, barbari & serui vel na-		qui non putat sua peccata fore oc-		Chrysippo.	
tura, vel lege.	229.E.F	culta, si peccet.	372.B. C. &c.	cibi copia nimia.	111.F
Cappadocum rex.	ibid.	cantus non est dicendus, qui spe venia		cicer frictum.	371.C
capree.	152.B	peccat.	ibid.	cicuta.	330.E
captator cum piscatore comparatus.		cauus.	178.F. 236.F	cimex.	94.E.F
161.E		cedro linenda carmina.	376.A	cinctus aliè.	193.E
captator instituitur, & docetur. 160.		celsus à Graco κέλς.	ibid.D	cinctuti, cincti.	353.B. C
E		Celsi Rhamnes.	ibid.	cingi, pro armari, instrui, ornari.	
				ibid.	

INDEX

<i>ciniflones.</i>	26.A	<i>comica persona, quales.</i>	315.D	<i>conuiuorum discumbentium ordo.</i>	195.A.E.C.
<i>Circe, multa hic de Circe.</i>	212.D	<i>committi, & comparari.</i>	75.F	<i>conuiuorum numerus aptus, & con-</i>	
<i>Circe voluptatem significat.</i>	ibid.F	<i>commissa.</i>	48.D.282.F	<i>uiuus ipsius cultus.</i>	222.F
<i>circuli exteriores, interiores.</i>	160.A	<i>commodus.</i>	365.E.F	<i>conuiuas nec loquaces esse oportere,</i>	
<i>circuli, interiores, sunt breuiiores, seu</i>		<i>commoda, qua commoda adimat se-</i>		<i>nec mutos.</i>	223.A
<i>minores.</i>	172.D	<i>nectus, afferat inuenta.</i>	ibid.	<i>conuiuatorum quorundam inscitia.</i>	197.D
<i>circuli, quos sol celi motu quotidie ef-</i>		<i>commune duobus modis dicitur.</i>	360		
<i>ficit, sintne hieme breuiiores, quam</i>		B			
<i>estate.</i>	ibid.	<i>commune, & proprium, opponuntur.</i>		<i>conuiuium ex rebus quatuor consta-</i>	
<i>Circus fallax cur dicatur ab Hora-</i>		ibid.C		<i>re debet.</i>	222.F.223.A
<i>tio.</i>	71.B	<i>commune sepulchrum.</i>	79.A	<i>conuiuij dominus qualis esse debeat.</i>	
<i>cithara chordarum non vnus semper</i>		<i>comedia vetus.</i>	44.D.373.C	ibid.	
<i>fuit numerus.</i>	369.E	<i>comedia sitne poema.</i>	315.D	<i>conuiuiorum sermones quales, & qui</i>	
<i>citharædus quidam Tarentinus.</i>		<i>comedia veteris poetæ notabāt etiam</i>		<i>bus de rebus haberi debeant.</i>	ibid.
ibid.D		<i>viros bonos & integros: ne populo</i>		<i>copia cornu plenior.</i>	12.B
<i>clamat.</i>	276.E	<i>quidem parcebant.</i>	44.E	<i>copia nimia mersat.</i>	109.A
<i>clamare longum.</i>	382.E	<i>comædiarum argumenta, humilia,</i>		<i>copia & luxuria vireis naturalis op-</i>	
<i>clatri.</i>	383.D	<i>& plebeia, &c.</i>	315.D	<i>primunt.</i>	111.C.D
<i>Claudianus senex.</i>	358.B	<i>comædiarum calamitas.</i>	316.F	<i>copia aurea.</i>	255.A
<i>clauus latus, angustus.</i>	182.E.F	<i>comparare se cum inferioribus, aut</i>		<i>cor pro mente.</i>	213.C
<i>Clemens Teneninus.</i>	49.D	<i>infeliciores, ad animi tranquilli-</i>		<i>cor ira sedes est.</i>	289.B
<i>cliens & patronus.</i>	225.E	<i>tatem confert.</i>	9.D	<i>cordis latratus.</i>	ibid.
<i>clitella boni sunt imposita.</i>	260.B	<i>compilo, as.</i>	14.C	<i>Coranus, Nasica socer.</i>	163.D.E
<i>clitellas impingere.</i>	ibid.	<i>compitalia.</i>	144.A	<i>Corinthiorum deliciae, & luxus.</i>	275.F
<i>Clodius Aesopus Aesopi tragædifi.</i>		<i>compono.</i>	132.B.84.F.16.D.E		
<i>nepos luxuriosus.</i>	141.E	<i>componi gladiatores.</i>	75.E.F	<i>cornu bilibre.</i>	109.F
<i>clunes generis famin.</i>	25.B	<i>concedere.</i>	52.F	<i>cornua tauris recte & prouide a na-</i>	
<i>Clytemnestra ab Electra filia accusa-</i>		<i>cōcentus debet ex disparibus sonis pro-</i>		<i>tura in capite posita.</i>	100.B
<i>ta quod virū interfecerit.</i>	138.C.D	<i>portione coniunctis & concordibus</i>		<i>corone.</i>	142.E.F
<i>Clytemnestram quid impulerit ad vi-</i>		<i>constare.</i>	259.B	<i>corone murales, &c.</i>	329.A
<i>rum necandum.</i>	ibid.	<i>concha.</i>	150.E	<i>coronari Olympia.</i>	205.D.E
<i>Cn. Ausidius cecus.</i>	56.E.F	<i>cōchylia cur lubrica dicta sint ab Ho-</i>		<i>corpus sine pectore,</i>	220.F
<i>coactores.</i>	70.A	<i>ratio.</i>	ibid.F	<i>corpus, animi carcer.</i>	272.B
<i>Coæ vestes, al. Coæ.</i>	26.B	<i>concinnus.</i>	35.B	<i>corporis firma constitutione vitam</i>	
<i>coccum.</i>	178.B	<i>concordia discors.</i>	253.D	<i>beatam contineri ex Metrodori sen-</i>	
<i>cochlearum genera.</i>	153.B	<i>condolere.</i>	14.D	<i>tentia.</i>	251.F.252.A
<i>cælum, non animum mutare.</i>	250.F	<i>conducere publica.</i>	207.E	<i>corporis tremor.</i>	290.E
<i>cœpit fieri, vel captū est fieri.</i>	351.A.B	<i>conducti nummi.</i>	20.E	<i>corrugare narces.</i>	224.F
<i>cœpta est institui amphora, &c.</i>	ibid.	<i>congruenter, seu conuenienter nature</i>		<i>Corycus, corycai.</i>	154.B
<i>cognitor quid a procuratore differat.</i>		<i>vinere.</i>	246.B	<i>cothurni.</i>	355.B
161.B.C		<i>consiliari.</i>	368.D	<i>cotis vice fungi.</i>	374.F
<i>cognominibus salutare, aut appella-</i>		<i>consilium bonum capere non est cu-</i>		<i>Crantor Academicus.</i>	211.C
<i>re familiaris.</i>	160.E	<i>insubet.</i>	52.A	<i>crassus senem habere in cornu di-</i>	
<i>coire.</i>	225.A	<i>constare.</i>	259.B	<i>ctus.</i>	46.C.D
<i>Colophon.</i>	249.E	<i>constanter pro pertinaciter.</i>	182.B	<i>crassa Minerva, pingui Minerva.</i>	
<i>color vita.</i>	100.E	<i>consuetudo mala.</i>	33.F	105.E.F	
<i>color.</i>	275.A	<i>consuetudo peccandi.</i>	34.A	<i>craterus, & eius seruus.</i>	134.E.F
<i>colores operum, color vita.</i>	355.D	<i>consulere.</i>	137.A	<i>Cratinus.</i>	44.D
<i>colum lineum vinarium.</i>	152.E	<i>consultor.</i>	10.A	<i>Cratinus, poeta quidam.</i>	295.C
<i>columborum amor, oscula.</i>	245.C.	<i>contagium lucri.</i>	253.A.B	<i>credere aliis de se, magis, quam sibi.</i>	
D		<i>contendere oculos.</i>	203.E	267.C.D	
<i>columnæ ad columnas libri erant ve-</i>		<i>contendere cum dandi casu.</i>	282.C	<i>Crispinus.</i>	17.B
<i>nales.</i>	48.A	<i>continentia in victu quid efficiat.</i>	111.	<i>critici.</i>	308.E
<i>columna,</i>	378.B	C.D		<i>crocum & flores perambulat fabula.</i>	
<i>colyria.</i>	56.D	<i>continentia in victu commoda.</i>	ibid.	310.C	
<i>comam scindere.</i>	287.B	<i>continui montes.</i>	266.F	<i>Cræsus, Lydia rex.</i>	249.D
<i>comedere, seu comesse bona.</i>	264.F	<i>contionale dicendi genus adumbrata</i>		<i>crudi.</i>	57.F
<i>comedus, i. & comedo, nis.</i>	265.A	<i>pictura simile.</i>	377.E	<i>cruentare, est inquinare.</i>	60.F
<i>comes, amicus inferior.</i>	242.D	<i>contristo, as.</i>	11.C	<i>cruentus.</i>	159.F
<i>comi. orum.</i>	92.D.E	<i>contumelia nobis iram commouent.</i>		<i>cruentum, impurum.</i>	60.F
<i>comis.</i>	49.D.92.C	113.E		<i>crusta genere feminino quid a crusto</i>	
<i>comis, εὐτρεπίδος.</i>	197.E	<i>conuiuia pares.</i>	225.A.B	<i>differat genere neutro.</i>	10.E.152.
<i>comica oratio merus est sermo.</i>	47.B	<i>conuiuorum situs in lectis.</i>	151.E	D	

I N D E X

crustati pisces. 133. A
cubital, seu cubitale. 142. E
cucull. 76. E
cucurbita. 330. F
cui placet, obliuiscitur: cui dolet, me-
minit. 322. E
culus, us. 110. E
cultus vita politus & humanus, poetis
fertur acceptus. 379. A
cumera. 12. A
cumera frumenti. 236. F
cuminum. 296. A
cunina dea. 125. A
cupiditates heluonum & luxurioso-
rum non esse naturales. 108. D
cupiditas inanis qua. 27. B
cupiditates necessariae. 14. A. B
cupiditates non necessariae. 27. B
cupiditatum partitio ex Epicuri sen-
tentia. 14. B
cupiditatum modus. 27. B
Cupido. 12. D
cupido inops. 290. F
cuppa magistra potare. 115. B
cupressus. 376. B
cur. 242. E. F
cura depellit somnum, al. diuellit,
246. D
cura laudabilis, cura vituperabilis.
ibid.
curas & molestias huius vitae obliui-
sci. 175. C
curare pelliculam. 161. B
curator datur puberibus & minori-
bus viginti quinque annis, & furio-
sis: sed dissimilimodo. 140. C. D
curiosi homines. 313. F. 314. A
currere pro nauigare. 11. A
currere, cursus ad nauigationem per-
tinent. ibid.
currus gloriae. 66. D. 316. C
currus solis. 267. A
curtatus capillos. 208. F. 209. A
curti Indai. 87. C. D
curuum pro prauo, & malo. 329. B. C
custos. 50. F. 362. F
custodes puerorum. 69. E
cyclicus scriptor. 361. A
cyclopes. 364. A
cyrenaica disciplina auctor. 203. C
cyrenaicorum opinio de agritudine.
227. F

D
Da, pro dic. 193. D
dare verba. 32. D
dare iura. 379. F. 380. A
dandica sus pro ablatino cum prapo-
sitione. 71. F. 72. A
δαίμων γαμήλιος. 338. E
δαίμων. 269. A
Dama, nomen seruile. 167. D
Damasippus. 122. F
Dauus comicus. 165. F
Dauus, nomen seruile à patria. 357. B
Dauis, seruinequam. ibid. F
de, auget vim verbi interdum: 146.
C
de in compositione interdum auget.
10. C. 218. F
de media nocte, de medio die. &c. 241
C.
decedere. 340. D
decipio. 34. B
decurrere aliò. 98. F
deducere lanam. 319. D. E
deductum pro tenui. ibid.
deesse sibi. 52. C. 86. D
deficio cum accusandi casu. 351. D. E
defixis oculis. 228. A
defodere: defossus. a. um. 11. E
defundere. 109. E
deicere è saxo. 67. E
deicere praesidium. 328. F
δείνα. 184. E
δαιμόνιον. 144. E. 145. B
deligare. 355. E
delphini Libero appingebantur. 194.
D
delphini in vndis. 351. F
Demadis de Draconis legibus dictū.
40. A
demitissus. a. um. 35. D. E
demitto auriculas. 84. C
demo, adimo quid inter se differant.
308. C
deme supercilio nubem. 286. C
Democritus. 317. E
Democritus putat, natura, non arte
poetas valere. 372. A. B
Democriti agelli à pecudibus depa-
sti. 252. E
demouere. 11. D
denarrare. 146. C
denormare. 171. B
dentium crepitus, & stridor. 289. D
depelli somnum cura. 246. D
depygis. 25. D. E
δέρκεται. 33. A
desanire. 218. F
deserere locum. 271. C
designare. 224. C
designatores. 235. A
despuere ter in sinum. 125. A
desurgere. 111. E
deus non debet interesse in tragædiis,
nisi nodus vindice dignus inciderit.
367. C
Dii bene fecerunt. 45. D
dij omnes. 175. A
dij penates. 59. A. B
dij ex hominibus. 306. C
diis consecrabant insigne suorum præ-
teritorum malorum, qui eis erant de-
functi. 59. A
diis inimicus. 122. F
diis maribus mascula victima immo-
labantur faminis famine. 313. F
Deos non natura, sed hominum insti-
tutus esse introductos. 39. B
deos securum agere animum. 61. E. F
deos non curare res humanas. ibid.
diis iratis. 123. D
diu in comædiis non introducuntur
loquentes: raro in tragædiis. 357. D
diuini, diuinatores. 71. C
diuinos ambigua loqui. 163. C
διδωσκοντες. 231. C
dexter. 128. A
dextro tempore. 98. F
Diana iracunda. 382. C
diarium. 260. A
dicenda tacenda. 239. A
dictare, 248. E. creditoris est. 130. D
dictata. 206. B. 280. D
dido. is. it. 111. A
dies apud Rom. in duodecim horas in-
equaleis diuidebatur. 85. C. 237. F
dies ater nefastus, inauspiciatus. 87. E
diem vitae, quem nobis largiuntur dii
postremum esse habendum. 221. C. D
differre colori. 371. A
differus. a. um. 55. B
diffindere. 102. A
diffusa vina Tauro iterum consule.
223. C. &c.
digentia. 267. C. 292. D
dignus metiri versus. 272. F
dignus sermone. 123. A. B
digna dictu prælia. ibid.
diludia. 298. A
dimidium facti qui cepit, habet. 214
F
Diogenes mordax. 274. D
diogenes Cynicus instituit primus pal-
lium duplicare. 273. A
diogenis Cynici dictum. 141. A
diogenis Cyn. & Aristippi, διαλογι-
σμός. 274. C. D
Diomedis reditus. 364. A
διονύκει. 310. B
Dionysus in mare mergendus. 194.
D
dirumpi. 146. D
dirupi me. dirumpi. 295. F
discessit superior. 247. F
disinctus. a. um. 28. D. 101. E
disincta vestis, disinctus animus.
28. D
discribere. 355. D
displota vesica. nubes. 81. D
dissimilia esse hominum ingenia. 338.
C
dissimulator opis propria. 244. A
dines, ut metiatur nummos. 15. D
dines cum patrio casu iunctum. 228.
F
diuites non semper, neque omnes bea-
ti.

INDEX.

ti.	274.A	tur.	98.C.D	epistolae & satyrae sunt sermones.	
diuites existimant sibi omnia licere.	282.C	echinus.	72.A	47.A	
diuitiae ad quas res conferendae sint.	114.A.B	echinus piscis.	196.F	epistolae in tabulis seu chartis conscri-	
diuitiae honestis rationibus partae.	170.F	echini. Echinorum quot genera.	151.	bebantur, aliisque charta integeban-	
diuitiae ad usum corporis compara-	176.C.D	A		tur, &c.	299.D
ta.	176.C.D	eclogae.	8.B.C	epistolae quaedam veterum, longissi-	
diuitiae stultae sunt.	282.C.D	edera cur poetae coronentur.	219.C	mae.	341.E
diuitiarum usus.	114.A.B	edere, seu esse, bibere, ludere.	340.E	epithetum perpetuum.	79.E. 100.C.
diuitiarum incommoda.	330.B. &c	edicere.	140.F. 294.F	128.B	
diuitias, & pecuniam pluris fieri quā	131.D	edictorum praetoris formula.	294.	ἐπὶ δὲ cantiones.	204.A. &c.
virtutem.	131.D	D		epos.	92.E.F
diuitias à diis immortalibus donari,	171.A	efferre.	165.C	Equotutium.	60.F
itemque paupertatem, & cetera in-	135.C	efferre ad caelum.	245.F	equus non aure, sed freno audit.	262.
commoda.	171.A	Egnatia, Gnatia.	61.D	A.B	
diuisse.	135.C	ei xivon, optantis.	171.B	equus pulcher quomodo describatur.	25.B
docere fabulam.	373.D	ἐῖπον.	244.A	equum opertum inspicere utile est ei	
docendi verbum attributum rei ina-	259.B	ἐῖς πολλὰν. al. εἰς τὴν πολλὰν.	87.D.E	qui emere cogitat.	25.A
nimae.	259.B	ἐκφέρει δει.	165.C	equi in equis emendis pedum praeci-	
dolo. as. at.	56.B	ἐκπλήττει.	316.D	pua cura esse debet.	24.E.F
dominantia nomina.	370.E	ἐλαύνει.	321.B	equis albis praecurrere.	74.F
dominium transferri quatuor modis.	337.D.E	ἐλαύνει δει.	93.A	ἐργασίαν.	332.E
dominorum, seu dominorum com-	ibid.	Electra, Agamemnonis filia.	138.C	E' quā in. lucrum insperatum.	126.D
mutatio.	ibid.	D		Eros scriptum cum aspiratione inli-	
dominus quatuor rebus mutatur.	116.B	elegi, versus impariter iuncti.	355.A	bris antiquis, mendose.	358.A
dominis in seruos vitae, necisq. fuit	181.F	elephas albus.	317.F	Eros seruus frugi.	357.E
potestas.	181.F	elidere.	261.F	errant omnes, qui à recta & vera via	
domus potentium quibus malis sint op-	86.B	eliminare.	225.A	aberrant.	128.C.D
portunae, & expositae.	86.B	elleborus.	330.F	error animi. mentis.	312.F. 336.B
donare volentes, interdum venditio-	167.F	ἐλλοψ.	109.C	error, erratum differunt.	375.A
nem simulabant.	167.F	eloquentes gaudent corona.	228.C	ἐν γὰρ muliebris.	22.C
donec.	101.F	eludere.	274.E	Esquiliae. in Esquilis quānam &	
dormire in lucem.	282.E	ἐμβόρντις.	140.E.F	quales homines humarentur.	78.F
dormire ventre supino soli homini li-	60.E	empedoclis sententia de principiis re-	253.E.F	esseda.	317.C
cere.	60.E	rum.	253.E.F	est tanti.	374.F
Dorsennus. al. Dossennus.	316.A	empedoclis mors.	382.F	est. absomit, consumit.	214.E
dotem amittebant marita, seu nuptae	28.D	empedoclem laudat Lucretius.	254.	esto.	270.D
mulieres deprehensae in adulterio.	28.D	A		est ubi.	309.E
draconis leges.	40.A	emunctae naris.	45.A	est ut	251.D
dracones, serpentes, oculatiff.	33.A	Ennianus versus.	47.E	esse, abedo, es, est.	177.E
dubiae res, dubia tempora.	114.C	Ennius cur pater?	294.C	esse in suo ere, seu in suis nummis.	327.F
ducere epos.	92.F	Enni omnia.	308.E. &c	eu, euge. &c.	375.F
ducere ista.	202.C	enuntiare quae dicantur liberè in con-	225.A	Euander.	37.E
ducere as.	321.B	uiuio libero.	225.A	εὐχαί, εὐχαίς & μοῖα.	292.E
duellum.	211.E. ibid. diis. bis.	ἐπείχων.	329.C	εὐχάδαι.	170.F
dulce bellum inexpertis.	286.A	ἐπιστάδα.	350.E	εὐδόξια.	113.D
ducere obliuia vitae.	175.C.D	ephippium.	260.B	euerriculum.	141.D
duo pro duos.	75.C	ἐπιβουλεύειν.	313.A	euernicia.	313.D
duonum, bonum.	211.E	Epicharmus.	309.D	Eupolis.	44.D
duplex pannus.	275.A	epici poetae.	92.E.F	εὐφημία.	271.B
durare.	50.F. 51.A. &c	Epicurus de diis immortalibus non	62.B	εὐσέβεια pietas.	145.B
durus.	271.E	valde pugnāt.	221.F	Eutrapelus.	282.E
durus homo.	74.E	Epicuri de grege porcus.	221.F	εὐζων.	193.E
δύοτες, δύοκοτος.	280.B	Epicurei a reip. administratione se re-	220.D.E	εὐζωνοι.	55.C.D
δύσποτος, δύσπετος.	165.D	moueabant. &c.	182.C.D	exacta, dicuntur à Latinis, quae sunt	
E		ἐπιπολάζειν, ἐπιπολῆς.	ibid.D	probata, & spectata.	310.A
Brietatis effecta.	224.C. &c.	ἐπιπολάζειν.	342.A. &c	examen.	36.F
Ebris cur omnia gemina videan	224.C. &c.	epistola ad Pisones.	7.E.F	exanimare.	51.D. 316.C
		epistolae à lyricis versibus, & satyris	8.B	exanimem dici mortuum, exanima-	
		seiuinctae.	8.B	tum, perturbatum.	316.C
		epistolae omnes Horatii, quotidiano	8.B.C	excidere histriones dicebantur.	316.
		sermone conscriptae sunt.	8.B.C	excipio.	52.B
		epistolae satyrae. quid intersit inter sa-			
		tyras & epistolas Hor.			

I N D E X

excipere.	185.C	D.E	fortioris viri est mala improuisa for-		
excipere, & exceptare.	207.F	fascinare.	ti animo ferre, quam prouisa.	224.	
exemplum non debet esse dubium.	131	fascinatiomodo fiat.	ibid.	F	
F		fasciola.	142.D	fortitudo versatur in rebus terribili-	
exercitationis genera quatuor ab Ho-		fasti.	39.E.308.D	bus, non in pecunia.	263.A
rat. enumerata.	106.B.	fastidium voluptatibus maximis fi-		fortuna abiens fortuna rediens.	368.
exigere ad perpendiculū, &c.	310.A	nitimum est.	311.D	E.F	
exilis domus, quæ.	230.C	fausta fausti Sylla filia, Milonis uxor		fortuna bona.	290.A
existimari, seu haberi.	269.D	23.D		fortuna filius.	174.F
existimationem viri boni ex virtute,		felix cerebri.	84.A	forum vespertinum.	71.B.C
& ex recta conscientia pendere, non		felices.	ibid.F	francias Ronsardi poema Gallicum.	
ex opinione vulgi.	268.B	feminis, seu femoris percussio.	289.B	361.E.F. &c.	
exlex.	370.C	ferentinum.	274.A	fraternum fœdus, fraterna amicitia.	
Exoripwvov.	60.B	feronia.	56.B	220.A	
expellere furca.	246.F. 247.A	ferre secundas.	85.F	fructi cicercis emtor.	371.C
expendere.	312.A. &c.	ferre, auferre.	219.C	frigida quartana.	144.F
experiens vir.	276.C	ferre personam.	275.C	frigus.	14.D
experta virtus.	379.F. 360.A	feruidi iuuenes.	358.B	frigus, frigida mors.	101.A
explere.	259.A	ferus.	314.D	frontis contractio.	115.E.F
explicare frontem.	287.C.D	fescenini versus.	ibid.A	frontem exporrigere, explicare.	287.
exponere liberos.	162.A	festinare & properare.	16.E	B.C.D	
exponere nauis.	56.B	festinare.	208.C. 271.D	frontem contrahere.	ibid.
exporrigere frontem.	287.C.D	festinare cum accusandi casu.	216.E	frontem ferire.	ibid.
exsibilare.	12.F	fi, & fite in imperatio.	161.B.C	frugi.	181.D
exstructa mensa, exstructa canistra.		ficulnus homo.	78.A.B	frumentum etiam pendere solitos ve-	
178.C		ficulna sententia.	ibid.	teres.	59.D
extra numerum.	284.D	ficulnum auxilium.	ibid.	fusus, tragædiarum actor.	129.A
extundere.	106.F	ficus, lignum inutile.	ibid.	fugitiuus.	159.F. 246.A
		ficus duplex.	115.B	fumus lachrymosus.	60.A
		ficus prima.	234.F	fundi vrbs in Appia via.	56.E
		fide pro fidei.	37.E	fungi munere propioris amici.	243.F
		fidena.	250.A	furca expellere, seu extrudere.	246.F
		simus. al. phimus.	183.B.C	furciferi serui.	186.E
		ingere.	216.F	furiarum tadis ardentibus impios per-	
		finis bonorum ex sententia veterum		terreri.	133.C
		Acad.	246.B.C	furibus profunt copia.	230.C
		firma corporis constitutio.	251.F. 252	furiosus non est dominus rerum sua-	
		A		rum ex xij. tab.	140.C.D
		flagrare rumore malo, infamia, &c.		furius bibaculus, & quidam eius ver-	
		51.D		sus.	161.D
		flere debet qui alterum vult flere.			
		356.C			
		fodere latus.	231.B		
		fodere armos.	ibid.		
		fœderacum Gabiis icta.	307.D		
		fomenta curarum.	219.C		
		fontes Clusini.	261.F		
		foris, is.	23.E.F		
		fores foras aperiebantur apud Roma			
		nos.	ibid.F		
		forma in materia delitescere videtur.			
		351.B			
		formare.	51.B		
		formare, pro erudire & expolire.			
		375.A			
		formie.	57.B		
		formica.	11.B		
		formula verborum, quibus testatores			
		significabant, se certum loci spatium			
		&c.	79.A		
		fornix.	21.F. 258.C		
		fors.	9.A.B		
		forst.	68.B		

INDEX

I N D E X

Genius bonus & malus.	ibid.	75.B	hospites, qui crebro nos inuisunt, minus grati sunt.	114.F	
Genium floribus & vino placabant.	314.A	Helena.	38.F	humana natura non potest usquequa	
gens & familia quid inter se differant.	159.D.E	Helicon.	319.C	que effugere peccatum.	377.A
gens, & gentiles.	ibid.	hellenismus.	209.A	humi repentes sermones.	322.B
gens quorum fuerit.	ibid.	hēxiōr Badiſſev.	32.A	hybrida.	74.C
genua soluta.	289.F	Hercules rem familiarem eorum fortunabat, qui bonorum suorum decimas ad eum detulissent.	171.C	Hypsaecacior.	25.D
genuum firmitas & viriditas.	ibid.	Hercules thesauris praest.	ibid.		
genua tangere.	290.A	here, heri.	193.C		
genibus minor.	255.A	heredis fletus, sub persona risus est.	167.B	I nunc.	228.B
genus Valerii, id est, filius.	65.E	heredibus diuites, non sibi.	132.D	Iacere crimen.	48.C
Getulica purpura.	338.C	herodes rex Syria.	338.D	iambus, sermonibus alternis aptus.	
gladiatores quo membrorum situ depugnent.	189.A	heros profene falsum.	357.C	355.B	
gladiatores liberati rude donabatur.	201.E	heros, id est, homo antiquus, seu antiquorum morum.	ibid.	iambus, iambici versus.	371.D.E
gladiatorium pactum.	185.F	Herois in castris, & in bello ter die cibum capiebant.	73.B.C	ianua.	28.B
glans, primorum hominum victus.	38.A	herois.	ibid.	Ianus bifrons, dei dominus.	172.A
glandem, cur frugem appellavit Horatius, queritur.	267.B	hiatus oris.	361.B	Ianus summus, medius, imus.	125.F
Glaucus, Lycius cur dicatur.	75.C.D	hircus.	225.C	Ianus, cur pater dicatur.	270.E. & C.
Glauci & Diomedis permutatio.	ibid.D	hirtum ingenium.	219.C	Iani duo, al. tres.	125.F
ibid.		hirundo prima.	235.D	Iani porta clausa.	322.C
Glancopugil.	204.A	hirudo.	383.D. & C.	Iason à Medea recoctus.	281.E
glomus lana.	256.B	historia lex prima.	230.B	idem facit occidenti, & simil.	383.A
gloria currus.	66.D.E	histriones primarum partium, secundarum, &c.	280.E	idibus usura exigebantur.	69.C.D
Gnatia, & Egnatia.	61.D	histriones duo ab Aeschilo instituti.	373.B	iecur urebat bilis.	87.A
γῆδὶ σταυρὸν, & σαρπφὸν idem valent.	242.D	histrionum numerus.	367.E.F	iecur anseris.	198.B
γῶν ἀδάμ.	290.A	Hoc monū. hered. non sequitur.	79.A	iecur anseris quomodo augeatur.	ib.
Gracchus.	333.C	hoc age.	229.A. 286.A	ieiunium.	145.A
Grecari.	106.D	Homerus interdum dormitat.	93.D	ientaculum.	73.B
Gracie pueri liberi quas arteis discerent.	327.C	Homerus arguitur vinosus fuisse ex crebris vini laudibus.	294.C	ignara puella mariti.	313.C
Gracii ludi.	106.D	Homerus tragœdia dux, & magister.	360.A	ignis à nascendo dictus.	101.B
Gracorum mos salutandi.	242.D	Homerus quia in re maxime sit admirabilis.	375.C	ignem gladio scrutari.	143.D
grammaticam & simileis arteis discabant etiam serui, ut cariores essent.	327.C	homo solus supinus dormit.	60.E	ignorare se, aut aliquem alium.	32.C
grassari.	166.A	homo vir.	383.B	ἱετῆρος.	382.C
gratia, & ceteris.	354.F	hominum ortus cum foliorum ortu comparatus.	354.B	Ilias Homeri, publica materies.	361.D
gratis terra.	258.F	honestus, a. um.	70.C	Iliona.	129.C
Grundules Roma publice constituti.	135.B	honor in iis est, qui honorem deserunt.	268.C	ille, o. diuina.	184.E
γῶν, & γῶντοπῶλης.	238.F	honoris studium.	291.F. 292.A	illotis manibus Ioni libare vetat Hesiodus.	144.A
gulam digitis oblidere.	269.A	honore falso delectari.	269.B	imagines.	66.B
Gygis fabula.	270.B.C	Horatius.	71.E. & ubiq.	imagines lancea, cretacea, cerea.	80.D
		Horatius primus Latinorum, versus lyricos scripsit.	296.C.D. & C.	imagines corporis relinquere.	321.F
		Horatius iam natu grandis scripsit epistolas.	201.C	imagines animorum potius, quam corporum, relinquenda sunt.	ibid. 322.
		Horatius, tribunus mil. fuit sub bruto.	329.D	A	
		Horatius à Macenate diues factus.	339.B.C	imitandi studium stultum in quibusdam.	295.C
		Horatius patrimonio spoliatus est propterea quod parteis Brutinas secutus fuerat.	ibid.	imitatio, precepta de imitatione.	360.E.F
		horti. C. Caesaris.	84.B.C	imitatores stulti.	296.B. C. eorum duo
		hornus a. um.	177.D	peccata.	ibid.
				immersabilis.	212.B
				immunis.	258.F
				impellere.	36.B
				imperatoris ingenium res aduersae aperiant, secunda celant.	197.D
				importunus.	167.A. 231.F
				importuna argentis sitis.	282.B
				importuna aues.	78.E
				impositus equis, mannis.	239.C
				impransus.	106.A
				improbis.	248.A
				impudicus.	268.D. & C.
				immo	

H

Habena, quibus serui verberabantur. 327.F. 328.A
habere quod desit, & contra, habere quod non desit. 330.B
habere fidem. 253.D
hamus praeosus, vel voratus. 160.C
Harpyia. 108.D. & E
Hecata comitatus. 81.A
Hecate. 80.E
Hector, & Achilles inter se inimici.

I N D E X.

K alendis pecunia collocabatur in questu,	37.D
Kalendis pecunia ponebatur.	69.C
καροφυλακπῖν.	86.D
καλλιπυροι.	25.E
καλαῖς παιδῶν.	276.B
κακὴ φοροί.	32.A
καεαδουκῶν.	86.D
καρδῖαν veteres stomachum appella- bant.	126.F
καείδες.	153.A
καθαίρειν χολήν.	374.D
καθαίρομαι πῶσῶμα.	ibid.C
καθαίρομαι τ' νόσου.	ibid.D
καθάρματα.	204.D
καταφαγεῖν πλὴν ἐσΐαν.	265.A
καταπείρειν.	87.C.D
καταπεσθῆν.	164.F
κατέδειν τὰ πατρώα.	165.A
κέλης ὄνος.	84.D
κενὸ δόξαι.	48.B.C
κερτμείν.	269.B
κνίξου.	ibid.
κόνχα unde dicta.	150.E
κοιμίζειν φροντίδας.	214.B
κῶμοι.	92.D.E
κωμωδεῖν.	92.D. 314.B
κοιονορπῆς.	46.B
κονίσταρος.	ibidem
κώνωπες.	55.E
κρυμίνες.	290.F

INDEX

κυκλικά
κύκλις ποῦμα quoddam.
κυμνοπορίης.
κυφέλη, cymera.
κυφέλα.
κύρφα.

L

Laberius, mimorum scriptor. 90.E
Labor, nihil sine labore. 86.D
Labor cibum antecedit. 106.B
labor & exercitatio quemvis cibum
Es potum faciunt suavem. ibid.F.
Es 107.A
labore aliquo aut periculo defuncti
diis consecrabant suorum malorum
preteritorum insigne. 59.A
labore nobis vident bona dii. 86.D.E
laborare suo vitio, aut vitio rerum.
24.A.B
labra mordere. 189.D
labris ridere. ibid.
λάβραξ. 108.B
laccerna. 185.F
lachanum. 71.E
lachrymas tum dolor, tum gaudium
exprimit. 288.C.D.E.
lachrimosus a. um. 60.A
lactuca post epulas & largiorem po-
tum stomacho innatat. 153.C
lacus. 46.E. 208.B. 285.A
Lavinus. 66.A
lausus. 128.A
lausus, stultus, σκαῖος. 374.C
leuo tempore. 98.B
leue, lausus. 238.B
lagenas obsignabant veteres. 336.A
lagois. 107.D
Lamia. 376.C
lamina candens. 264.D
lances. 36.F
Lapathus. 150.E
λαπάθην. ibid.F
lapides varii. 155.A.B
lar. i. familia. 202.F
Lares, Grundules dicebantur. 135.B
Lares ab angusto positi. 144.A
Lares & Penates. 159.D
Lares familiares. 241.E.F
Larue dictae à Laribus. 135.B
lasanum. 70.F
laterum dolor. 85.A
λαδὲ βίωσας. 274.B. 292.C
Latina feria. 239.B
latrare, poscere. 107.B
latuit natus, & moriens. 274.B
latus apertum ostendere, latus tegere.
35.E
latus clauus. 66.F
latriclanij. 67.A
laudari incundissimum, & contra
113.D.E

laudare absentem. 163.F
laudare presentem, assentatori magis
conuenit. ibid.
laudare presentem non debet, qui ve-
rum amicam parare studet, sed ab-
sentem potius. 164.A
laudare pro aliis relinquere, & sibi
non sumere. 250.E
laus, hamus ad capiendum amicum,
& benevolentiam conciliandam ef-
ficacissimus. 164.A
laudem corruperunt assentatores. ib.
laudem meretur, qui recte facit, non
qui non peccat. 372.D
laude modice utendum, ut vino. 164.A
Lauerna Lauerniones. 271.B
Laurentum. 152.A.B
Lebedus. 249.F
lectus Genialis. 208.C.D
lecti discubitorij. 48.E. 151.E.F
lecti discubitorij, & in quib. dormie-
bant stragulis vestibus textilib. aut
purpureis insternebantur. 155.C.
D.E.
lecti tres in triclinio. 195.A
Leda à Ioue compressa. 364.C
λεῖπεν πύξιν. 271.C.D
λεῖπον τὰ κτῆνη. ibid.
λεῖπον τὰ κτῆνη. ibid.
λεῖπον τὰ κτῆνη. ibid.
λεῖπον τὰ κτῆνη. 219.A
λεῖπον τὰ κτῆνη. 218.F
Lemures. 340.B
lenones, periuri & impii. 141.A.B
lentus spectator, lentus ignes, &c. 316.C
lentissima brachia. 86.F
leonis & vulpis dissimilitudo. 136.C
leonis astrum. 246.C
lepus cur facundus dicatur. 152.C
leporis armi. ibid.
Lesbos. 249.D
lethargicus. 126.F
λεθάργος. 127.B
lethargus, lethargici. 242.F. 243.A
lex venditionis. 328.C
lex xij. tabularum, ne liceret maledi-
co carmine quenquam lacerare. 314.B.C
lege xij. tab. poena constituta est in
eum qui quempiam maledico car-
mine lacerasset. ibid.
Leges xij. tabularum rei vendite do-
mini non transfertur in emptorem,
nisi soluto pretio. 327.B. 328.A
leges xij. tab. a decemviris conscriptae.
307.B
Leges bonae ex malis moribus natae
sunt. 306.A
leges ex utilitate natae. ibid.
lex Iulia de adulteriis. 186.C
lex sumptuaria. 254.B
lex venditionis. 328.C

legum metu plerosque à maleficio se
abstinere. 269.D.E
λέξ, duplex. 377.E
Liber, Castor, Pollux, ceteri similes
post mortem denique ab hominibus
honorati sunt. 306.A
liber amicus. 51.E.F
liberalis suam rem familiarem non
negligit. 236.A.B
liberalis sua bona plurimi aestimat, ni-
hilominus tamen ea dat dignis. ibid.
libertini. 144.D. à libertis differunt.
65.E
Libitina, dea funerum. 171.F
libitinarij. 172.A
Libonis tribunal. 173.C
libra partes. 36.E.F
libripens. 336.F
libum. 246.A
liceo. 65.F. 66.A
licet consulere, iuriconsultorum fori-
bus inscriptum. 312.A
ligurire. 37.A.B
limare unde ductum. 259.E
limare caput. ibid.F
limare obliquo oculo. ibid.E.F
limare, limo conspurcare. ibid.F
linea ultima. 272.C
lippi & tonsores, loquaces. 74.C.E.
lippi & tonsoribus notum. ibid.
littera, signa rerum. 149.B
linius andronicus. 309.E
liniane fabula, non satis digna quae
iterum legantur. ibid.
locupletes. 229.F
locus aristot. restitutus. 38.C
locus aristotel. restit. problem. 68.D.E
locus Catulli restitutus. 9.A
locus Catulli restit. 55.B
locus Catulli emendatus. 177.E
locus Ciceronis restitutus. 143.F
locus Ciceronis restit. in epist. ad fa-
mil. 40.D
locus in libr. epistolarum ad famili. re-
stitutus. 315.D
locus Ciceronis epist. ad attic. emenda-
tus. 71.D
locus Ciceron. Lelio. 40.D
locus Ciceron. restitutus pro lege Ma-
nilia. 66.C
locus Ciceron. pro M. Marcello.
40.F
locus Ciceronis restit. lib. 3. de natura
deor. 50.D
locus Ciceronis emendatus or. pro
Plancio. 101.D
locus Ennij restitutus. 9.B
locus Epicharmi restitutus apud Xe-
nophont. 86.E
locus Linij restitutus. 9.B
Locus Platonis restitutus. 38.C
locus Salustij restitutus. 9.B
locus

INDEX

locus Tibulli emendatus. 78.D
 locus Virgilij restitutus. 9.A
 loci commutatio non tollit animi mor-
 bum. 257.F
 locum mutavit, non ingenium. 250.
 F
 loci communes. 375.C.D
 locorum differentia inter se. 321.D
 locorum inter se specie pugnantium
 conciliatio. 8.D.E.F
 λόγον αἰτίας. 276.B
 λόγος. ibid.A
 lolliginis succus. 49.E
 longare nus. 23.E
 loquacis descriptio. 83.D
 Lucenses aque. 261.F
 Lucilius satyra inuentor. 7.D.E.8.
 C.93.B
 Lucilius. 44.F
 Lucilius Graca verba Latinis admi-
 scebat. 91.B
 Lucilius ex familia equestri. 101.B
 Lucilij versus incompositi. 90.B
 Lucili versus emendati. 91.C
 L. Sylla viribus & dolis usus. 136.C
 D
 L. Philippus orator. 237.F
 Lucretij locus. 203.F
 lucrum cur dulce dictum sit. 292.B
 C
 Lucullus multo plura possidebat,
 quam se possidere putabat. 229.F
 Luculli clamides. 230.A
 lucus omnis, Diana sacer. 350.F
 ludere, luctari, hasta iacere, & simil.
 378.C
 ludere. 259.D.340.E
 lumina lucernarum. 334.A
 luna cur vaga dicatur. 79.F
 Luna ad incantationes cū ep̄rot̄ ibid.
 lupini ex lupino hummi sicbant. 236
 D
 lupus. 108.B
 lupus Tiberinus. ibid.
 lupus, animi edaciss. ac voraciss. 110.
 C
 lupi, magni & proceri sunt. 108.C
 lustra, lustrari. 68.F
 luti tenacitas. 184.B
 lux pro vita. 306.E
 luxuriosorum cupiditates, non esse na-
 turales. 107.F
 Lycium. 329.C
 Lydi. 65.B
 lymphis iratis. 61.D
 Lynceus. 25.C.203.F
 Lysippus, à Lysippo solo se fingi voluit
 alexander magnus. 320.F

M

M non elisum ante vocalem. 108.

Macellum. 141.C
 macie virtute. 22.A
 macrus, macro, as. ibid.
 machina torquet tignum. 332.E
 Macenas. 9.A
 Macenas equestri dignitate conten-
 tus vixit. 70.D
 Macenas ab Etruria regibus oriun-
 dus. 65.C.D
 Maniana edificia, & Maniana co-
 lumna. 263.B
 Manius, al. Menius. 32.C
 Manius Pantolabus. 263.A. & c.
 magister conuiuij. 176.B
 magister, ἡγεμὸς. 217.A
 magistra cuppa potare. al. culpa.
 115.B.C
 magus. 318.E
 maior, minor, Sagana. 80.A
 μακρότης. 84.F
 mala nomina fugiebant Romani omi-
 nis causa. 59.D
 mala nec opinata. 228.A
 mala opinata duo. ibid.
 mala repentina & improvisa. 227.F
 mala stultitia. 128.B
 malorum hominum duo genera. 183.
 F
 malis alienis ridere. 130.A.289.D
 male. 33.D.E
 μαλακός, μαλακός. 153.A
 maligne. 318.C
 maligni caupones. 55.B
 μάχην. 21.C
 Malibinus. ibid.
 Mamurra. 57.B
 mancipare. 337.A
 mancus. 188.B
 mancus officio. 328.C
 mandare honorem. 66.C
 manes fera, vesperi homines. 264.A
 mangones. 327.F
 Mania Larum mater. 135.B
 manicae. 272.B
 mantica. 70.E
 manus lauabant oraturi. 144.A
 manus tollere. 289.E
 manus tangere. 290.C
 manum ad os apponere. 289.B
 manibus dimissis fugiendos esse loqua-
 ceis. 83.E.F
 mappa. 224.E.F
 M. antistius Labeo. 37.C
 M. Cato Censorius. 152.C
 M. Cato Censorius nullum sui simula-
 crum esse passus est. 322.A
 Marci carmina, seu vaticinia. 307
 B
 Marcellorum & Claudiorum con-
 trouersia. 159.E.F
 mare quibus causis compressum non
 fundatur latius, neque crescat tot
 flumini in influentibus. 253.B
 mares Curij. 207.A
 maritima, orae maritimae alii sunt
 inferiores. 235.D
 maritus, marita. 380.A
 marita vitium, vlnus. 266.F
 Marius cuiusmodi tela excogitarit.
 97.F
 marmora varii coloris. 155.B
 Marfias, & Marfiae statua. 72.D
 matricidae. 133.C
 matrimonium, qui matrimonio iun-
 guntur, quinque diis egent. 229.E
 matrimonii incommoda. 208.D
 matronae, quae. 24.A
 matronae albatae incedebant. 22.C
 maturare cum accusandi casu. 216.
 E
 maturè. 311.C
 maturus senex. 358.B
 Matutinus, Ianus. 172.A
 mazonomus. 198.B
 μή γένεσθαι τὸν μελαγχολικόν. 48.D.E
 Mecius Tarpæ. 92.B
 Medea habuit suas ἰπποδάς. 204.C.
 D
 Medea, qualis describatur. 359.A.B
 Medea, de Medea quae scribat Pau-
 sanias. ibid.
 Medeam non fuisse veneficam. 162.
 F.163.A
 mediastinus. 258.A
 medicorum pharmaca nemo sibi com-
 parat, nisi agrotet. 214.C
 mediocritas inter profusionē, & auar-
 itiam, seu immunditiam. 16.C
 Megareses nullo numero. 213.C.D
 μέγας. 178.F
 meiere. 185.D
 meiere in patrios cineres. 283.C
 μελαγχολικός. 48.D.E
 Meleager, Tydeus frater, & c. 364.A.
 B
 μέλος. 369.B
 μελὸς βοτάνης. 252.F
 Memno, & Hemathio fratres. 92.A
 memoria adiuvatur imaginibus.
 149.B.C
 Menander. 124.A
 Menedemus Terentianus. 21.B
 Menenius. 144.E
 Menius, al. Maenius. 15.F
 mens & animus. 257.E
 mens animi. ibid.
 mens una cum corpore crescit, & cum
 eodem senescit ac decrescit. 366.A
 mensur. 170.D
 mentula, à mente dicta. 60.B
 mercator. ἑμπορὸς. 205.A.B
 mercatores, πώλεες διακονοί, id est, ciui-
 tatis serui. 271.D
 mercatores à negotiatoribus differunt.
 229.B
 Mercurius treis chordas citharae ad-
 didit.

INDEX

didit. 369.E
Mercurius Vlysem monet, & docet
quomodo socios suos à Circe recupe-
ret. 213.A
Mercurius lucris praeest. 126.D.
 170.E
Mercurius Maia natus. 170.E
Mercurij ex quo ligno fierent. 126.D
merenda. 73.B.C
merere nolim altera aetatem. 281.B
meretrices breuioribus vestibus vie-
bantur. 26.A
meretrices nobiles aetate Ciceronis
tres. 23.A
meretrices tres nobiles, vno tempore
Roma fuerunt. 94.E
meretrices nominibus ingenuarum
puellarum, seu mulierum non appel-
labantur. 225.B
meretricum omnium commune, sua
mala & vitia celare amatores suos.
 24.D.E
meretricius amor. 213.B
meridies à meridie potare. 259.D
 μισαυλοι. 258.A
metatus ager. 114.E
metiri nummos. 15.D
Metrodorus. 251.F.252.A
metuere, φιλῶ τῆς αἰδώς. 163.E
metuit lituram. 315.B
metu legum plerique se à maleficio
abstinent. 269.E
metu poena à peccando abstinens, ni-
hilominus malus & improbus est.
ibid. F
Milesia vestes. 275.C
Miletus. ibid.
milites, qui flagitium aliquod milita-
re admiserat, discincti subiugo tran-
sire cogebantur. 28.D
mille pedes in fronte. 79.A
mille ouium, mille hominum, &c.
 137.F.138.A
mimarum amores. 23.C
Mimnermus. 232.E.F
mimus, histrio, & fabula obscana.
 281.A
minari, promittere. 242.D
Minerva artibus omnib. praeest. 378.
 E
Minervae vitula nondum taurum ex
perta, immolabatur. 313.F
minor Ioue, & similia. 209.D
Minturna. 223.E
mirari, miramur bona. 227.E
Mirmillo. 174.B
Misenum. 151.A
miserere. 83.E.F
missilia. 136.A.B
mitulus. 150.D
mituli non sunt iidem, atque musculi.
ibid.
modus ad cantum, numerus ad me-

trum pertinet. 369.A
modi. 369.A
 μοιχαλγία. 22.E
molesti, qui. 75.A
moliri. 333.D
monere, admonere. 73.A
monumenta marmorea. 79.A
monumenta, unde dicta. ibid.E
morari. 256.B
mora principio prandij & cena appo-
nenda. 150.B
moris nigris prandium claudere. ibid.
morbis animi. 58.F.67.C.126.E
morbis Campanus. 58.F
morbis acutus. 135.A
morbis animi non tollitur loci com-
mutatione. 258.F
morbis regius. 382.C
mordere. 242.E
morderi maledicto, &c. 269.A
moriemur inulti. 195.D
moriendum aequè omnibus. 177.F
 228.F
moror, nihil moror. 45.C.D
moror, nihil moror vina illius ora.
 262.E
morosus, δυσπονος. 165.D
mors ultima linea rerum est, mors
omnium rerum extremum. 272.C
morti ale afficta ab Hor. 100.D
mortem sibi conciscere non est viri for-
tis. 128.B
mortem sibi conciscere in rebus aduer-
sis non licet. 272.D
mortem supra modum horrere. ibid.C
mortem, non esse malum. 272.D
mortui, corporis vinculis soluti. ibid.
 B.C
moueri in numerum. 370.E
moueri numerosè. ibid.
Mucius Scaevola. 333.C
mulier quantum mali afferat. 208.D
mulierem deprehensam in adulterio,
viro eius interficere non licebat, pa-
tri licebat. 38.F
mulieres aliae, praeter Helenam, belli
causa. ibid.F
mulieres ingenuae non intererant in
convinijs, nisi cum viris suis. 225.B
mulieres omneis, muneribus capi.
 165.B
mulsum ex Falerno vino. 150.B
mulli trilibres. 108.C
multum vidit: plus vidit. 131.A
mundus. 110.D
mundus victus. 221.B
munda mulier. 27.F
mundi fuisse originem, 113.C
munere amici propioris fungi. 243.
 F
muranam cum serpente commisceri.
 196.A
Murtia Venus. 261.F

muria ex Thyrryno Byzantio. 154.
 B
murus aeneus. 206.E
mus pedestris. 171.E
mutare. 46.A
mutare strigilem vna. 190.D
mutulus. 58.D.E
mutum, id est, ἀλογον. 38.A.140.D.
 E
muscus, muscosus. 245.D
musici chorda in lyra ut sint concor-
des, curant: ut mores habeant com-
positos, & concordis, non laborant.
 336.C
 μυκταιλειον. 65.D.297.F
 μύμνεν. 22.B
myrteta, seu murteta. 261.F

N

Nenia. 206.F
Nanius homo ineptè sumptuo-
sus. 110.F
Nauis scripta. 309.A
nares acuta, nares obesa. 33.C.obi-
sa. 298.A
narium inflexio. ibid.
narrare fabulam surdo. 318.A
Nasidienus, eques Ro. 193.A
nasus nimium longus infamina. 25.
 E
natales. 340.B
natare, translatè. 182.C.D
Natta. 72.F
naturane sit ius. 39.A.B.C.D
natura praestat arti ex sententia Pind.
 291.D
natura conuenienter viuere. 246.B
naturam semper anteponit doctrina
Pindarus. 374.B
natura iura valere. 39.D
naturalia artificialibus anteponenda.
 246.F
nausfragium rei familiaris. 126.A
ne, coniunctio, neque dubitans, neque
interrogans. 91.D
ne, ornatus causa additum. 114.C.
 131.E
ne, abundat interdum, & ornatus cau-
sa ponitur. 145.B.146.C
ne, ut non. 205.C.D
 νεανειάδης. 371.B
necessaria cupiditates. 14.B
nectus, necatus. 241.C
nedum. 354.E
nefarij. 367.F
negare, non temere negabant Rom. ne
male ominarentur. 229.F
negociator. 205.B
negotiorum multitudo illustri subie-
ctione expressa. 173.C
neminem sine vitis nasci. 36.D
 νεφέλη ὀφρῶν. 286.D

INDEX.

nepos.	47.C	noui homines.	66.C	Olympicorum certaminum victoria	
nequam homines.	141.E.F	nox pro morte.	306.E	Græcis gloriosior, quam Romanis	
nequam homo.	181.D	nubes superciliorum.	286.C	triumphus.	205.E
nequities.	116.A	nullo numero esse.	213.C	Olympionica.	ibid.
nequitia.	141.E.F	numerabilis.	369.A	omasum.	264.C
Nestoris verba apud Hom.	211.F	numerus.	213.C	omasum bubulum.	161.D
reupocetici.	187.D	numerus frumenti, vini, & simil.	15.	omnis, pro totus.	202.D.E
reupocetici.	ibid.	D		ομολος θάλαττος.	338.B
Nicias Atheniensis.	230.F	numerus, modus.	284.F	δυσωνία	259.B
nidus.	245.D	numeri, πυθμος, metrum.	296.F	δυσμαθητης.	38.C
niger.	48.D	numerosum, quid.	369.B	δυσμαθητος.	38.C
nigra debent esse, quæ ad Deos manebant.	80.B	nummus argenteus, in quo signata erat figura Iouis Capitolini.	40.D.E	δρος κελος.	15.A
nihil peccare, deorum est.	36.D	nummi comici, nummi ex lupino facti.	236.A.D	ονυστος. a. um.	70.C
nihil, nil, nihili homo.	189.A	Et.	193.C	opera pretium.	22.C
nihil esse tam insperatum, quod non possit euenire.	351.F	Νόμος οἰκου.		operari.	214.A
nil admirari.	227.A			opes sollicita.	176.F. 177.A
nil tanti est.	374.E			οπισθογραφα.	299.D.E
nitidus.	221.E			οπισθογραφος.	286.C
nitidus ex rustico.	240.A			oppedere.	87.C
nitidi capilli.	259.C			oppida unde dicta.	38.E
nitida villa.	265.C			οπισθογραφος.	91.C. & 217.B
nitor corporis.	115.F			optata, οὐρα.	170.F. 171.A
nitor domus, nitor corporis.	159.C.D			opulenti.	266.F
nobiles trimetri.	371.F. 372.A			Orbilus.	309.F
nomen verbi significationem adiuvans.	48.C			Orca.	154.A.B
nomen adiectivum congruens cum eo, quod intelligitur, non cum eo, quod dicitur.	101.E			Orcus, inexorabilis. ibid.	
nomen verbum adiuvans.	126.D			Orcus ab antiquis Virgus dictus, & Summanus.	338.B
285.C				ordinarius servus.	187.C
nomen adiect. ad vim verbi augendam.	205.B			ordiri a media narratione.	158.D
nomen adiect. pro adverb. temporis.	149.F. 150.A			Orestes matrem Clytemnestram occidit.	133.A
nomina & verba consilione rebus sint imposita, an casu.	38.B.C			Orestes, de Oreste quadam recondita.	ibid.
nomina ad personam pertinentia, pro adverbis loci.	73.C			Orestes tristis.	359.F
nomina duo asyndetos posita.	74.A			οργαν.	185.C.D
nomina dierum festorum.	87.A			Origo, mima.	23.A
nomina facere.	21.A			oro te hac prece, multis precibus.	171.D
nomina, rerum nota.	149.B			orare multis precibus.	256.B
nomina e Græca lingua deflexa.	353.D.E			oratio præcisa in comminationibus, questionibus, oburgationibus, &c.	167.D
nomina quot modis noventur.	ibid.			oratio & actio, & gestus debent personæ, & fortuna congruere.	356.F
nomina Græca, à Latinis usucapta.	ibid.			oraturi manus lavabant.	144.A
nomina Latina ad exemplum Græcorum facta.	ibid.			Orpheus.	379.F. 380.A
nomina propria, dominantia.	370.E			os durum, os ferreum, os perfricare.	287.D.E
nomenclatores.	230.E			os, manus, caput osculabantur veteres & inferiorum superiores, & superiorum inferiores.	290.A.B
Nomentanus.	15.F			orerotundo loqui.	375.F
nomisma.	320.E			Oscipopuli Campani.	58.C
non, mali ominis.	251.D			oscularios, manus, caput.	290.A.B
non est ut.	251.D			ost. optantis, & simil.	171.B
non cuius homini contingit adire Corinthum.	275.F			Osiris.	277.D
non omnibus eadem placent.	331.F			ostrea ubi, & quo tempore optima.	107.D
nota Opimiana, anicianæ.	223.B.C			oua, apponebant veteres oua in prima mensa: etiam in secunda.	31.E
novata verba.	353.A			oua longa, oua rotunda.	149.E
				οὐκ ἐστιν οἶκος.	251.D
				οὐκ ἐστιν οἶκος.	189.B

INDEX

δζεία νόσος.	135.A	panimenta Paenica.	ibid.	perficare os.	2.D.E
δζόχολος, δζύθυμος.	56.A	Paonis penna.	107.F	pericles dictus à Cratino κεφαλ.	442
δζυδερκίς.	32.F	pauperare.	161.A	Peripateticorum disciplina.	203.D
		pauperes habitabant in cenaculis.	208.E.F	periphrasis.	22.A.101.E
P		pauperes seu paupertas nen est vitio		περιφρασ.	113.A
Pacis tempore aperiuntur porta.	368.E	vertenda, qua culpa nostra nobis		periscelis.	277.B
Pacuvius.	309.A	non accidat.	131.B.C	periurare.	132.F
pati.	35.A	paupertas audax.	329.E	permolere.	22.C
παδομαδείς.	91.C.217.B	paupertas bonorum virorum animos		persona comica.	368.A
παδοσορία.	110.A	exsuscitat: eadem artium magistra,		persona quot debeant uno tempore in	367.E
palatum quibus sapiebat, non cor, eos		Ex.	330.A	scenam prodire.	373.B
in consuetudinem victus recipere no		paupertatis pudor.	282.B	personas actorum, & prologos quis in	ibid.
lebat Cato.	152.C	paupertatem esse fugiendam.	205.B	uenerit, incertum.	202.B
παλιγυάπλοι.	141.A	Pausias.	188.C	personis, ad tegendam faciem vsi sunt	75.A
palla.	26.A	peccat idem, peccat tantundem.	40.	& veteres.	228.
pallere pro timere.	235.A	peccare idem.	377.A.B	personare.	
pallor nō naturalis & repentinus quid	288.F	peccare, non peccare, recte facere.		pertinaces, qui.	
significet.	155.B	372.D		perturbationes animi quattuor.	
palma.	205.F	peccata non esse paria.	39.F	A	
palme natura.	338.D	Pectines pisces.	151.B	Peruidere.	32.E
palmetum, & similia,	354.E	pectines cur patuli dicti.	ibid.	pes calcei modulus.	248.A
paludem Pontinam siccare voluit Iul.	339.E	pectus.	33.F. mentis sedes.	pedem supplodere.	290.C.D
Cesar.	354.E	pectus pro animo.	313.B.318.D	pedibus trahere.	ibid.D
παπαθωαία.	339.E	pectus animi sedes, iccirco pro animo		pedibus terram percutere.	ibid.D
Panda, pacis dea.	368.E	ponitur.	340.A	Petilius Capitolinus.	D.E
pangere versus.	283.B	pectoris percussio.	289.E	petorritum.	317.D
panis & sal pauperum obsoniū.	32.B	pecunia regina.	229.C.248.D.E	petorrita.	70.E
panis secundus.	313.A	pecunia debet seruire, &c.	248.D.E	Pet. Ronfardi poëma Gall. Francias.	
Pantolabus.	79.A	pecunia cupiditas infinita.	216.A	361.E.	
par gladiatorum.	75.E	pecunia & lucri studium, scabies &		pexati.	209.A
pariter vetulis columbis.	245.C	contagium.	253.A.B	pexum trito opponitur: & pexa vestes.	
παρέχειν ὕδωρ, &c.	49.A	pecunia nimium studium fugiendum.	336.C.D	ibid.	
parentibus licebat liberos vel tollere		pedestris musa.	171.E	πὶ δὲ λόγος.	171.E
velexponere, atque adeo necare.	162.A	Pediatia.	81.B	Phaax.	263.A
παρέργα.	350.F	pedis.	229.D	Phaon, fabula de Phaone.	281.D
parietes cerati.	123.C.D	Peleus.	355.E	pharmacopola.	19.F
Paris quid responderit Antenori.	211.F	Pelias à Medea recoctus, & huius fa		Pheraulas à Cyro diues ex paupere fa	
parochus.	49.B.57.E.195.E	bula interpretatio ex Diogen. Cyn.	162.F.163.A	etus.	241.A
pars virilis obscena, quibus nomini		Pelias, fabula de Pelia.	281.D	φιλανός.	291.E
bis translata appelletur.	370.E.F	Peloris Lucrina.	150.F	φίλη μήτηρ.	129.A
Parthi ex equis pugnabant.	97.E	Penates.	241.E	philippi, nummi aurei.	320.D
Parthi angusto imperium obtinente,		Penelopa, & eius proci.	213.E	Philippi, urbs Thracia.	329.D
signa remiserunt.	163.D	Penelope pudicitia.	164.C	Philodamus seu Philodemus.	27.D
Parthi signa Crassis erepta, ad Cesa		Penelope tela.	123.A	philosophia animi cultura.	204.E
rem August. ultro remiserunt.	322.	Penelopam Ulyse ex Troia reuerso		philosophia studium, sacrum est. ibid.	
C		filium peperisse nomine Ptoliporthū,		D	
Parthis mendacior.	312.D.E	& ab Ulyse domo eiectam, ut impu		philosophi, barba magna & longo ca	
pascere nummos alienos.	282.F	dicam.	164.D.E	pillo utebantur.	127.D
passer piscis.	195.D	Pentheum diripuerunt Thebana mu		philosophi corpus solum in vrbe situm	
passo capillo, passis manib.	80.A	lieres.	145.E	esse, animum peregrinari.	253.A
pastilli.	21.D	penula, penula.	250.D	pholosphi mens alis pradita.	ibid.
patella.	222.E	penus, oris: & penus, us.	271.E	philosophorum familia.	202.F
pstere.	72.C	πεπρωμένοι αὐτοῦ ἀπερτῶ.	328.C	phimus, al. simus.	183.B.C
pateris sapiens vocari.	268.A	percellere & affligere quid inter se dif		Phinens.	108.E
patinari pisces.	151.D	ferant.	112.D.E	Phoenicis oratio ad achille.	358.D.E
patronus & cliens.	225.D	perdepuit.	22.C	Phraates, rex Parthorum.	254.F
patrius.	113.E	perduci, perductores.	164.C.D	φθονῶσι τὸ εὐτυχίας.	177.B.C
paucorum hominum.	85.E.F	peremnis, peremnia.	262.B.C	φθονῶς, φθονέμα.	354.A
panimenta marmorea.	155.C	peremne auspicari.	ibid.	φυσὴν γὰρ δὲ.	10.D
				piare piaculum.	313.F.314.A
				picturae duo genera.	377.D.E
				πικρός.	74.F

I N D E X

78.D. etiam ex g
ibid.
Priapitela.
primæcæ, secunda
D.E
primarum partium a
280.E
primi heredes scrib
cera.
primi homines more
rei quomodo ad cu
tum tota culum tr
(C.D
primi homines antiq
principium dimidua
primatum & publica
360.C
prius a. m.
pro in compositione.
procacer.
proci Penelope pecc
ferunt.
Proci Penelope par
E.F
Procorum prandia,
iationes.
prodigis herba.
prodigis & stultis.
prodigos & nepotes fi
to natis esse similes
prodocere.
productores.
profectus dies.
profusio seminis noct
profusionis propria
admodum una co
prognatis.
prognere.
prolo. 31. et prolo
promittere pro minu
promisi.
proprium quid.
propugnare nugas.
Proserpina.
prostituta. ~~prostituta.~~
prostitutum. ~~prostitutum.~~
prostitutum. ~~prostitutum.~~
Proteus.
protinus, & protenus
protinus, continu
285.A
ptonerbium ab omo
ptouerb. ad vngues
ptouerb. ad vngues
figare.
ptouerb. ad vngues.
ptouerb. amare p
ptouerb. ad vngues.
ptouerb. alinum m
ruperi prostruenda
ptouerb. amicum
ptouerb. cane p
275.CD

I N D E X

- 78.D. etiam ex quercu & populo. 78.E
ibid. 162.D
Priapitela. 78.E
prima cera, secunda cera, &c. 162.D
D.E
primarū partium actor, seu histrio. 280.E
primi heredes scribebantur in prima cera. 162.D
primi homines more ferarum viuentes quomodo ad civilem, & mansuetum vitā cultum traducti sint. 38.C.D
primi homines antiqui. 113.B.C
principium, dimidium totius. 214.F
priuatum & publicum opponuntur. 360.C
prius a. um. 159.C. 208.F
pro in compositione. 11.C. 75.F
procaces. 176.A
proci Penelopa pecora Vlyssis absumserunt. 159.B
Proci Penelopa parū liberales. 164.E.F
Procorum prandia, cena, & compositiones. 165.A
prodigus herba. 237.E
prodigus & stultus. 235.F
prodigos & nepotes sicubus in loco edito natis esse simileis. 141.A
prodocere. 206.A
productores. 164.C
profestus dies. 114.E.F
profusio seminis nocturna. 69.D.E
profusionis propria qua sunt, ea non admodum una coherere posse. 113.F
prognati. 69.D
projicere. 355.F. 356.A
proluo. is. it. & prolutus. a. um. 55.F
promittere. pro minari. 123.F
promus. 107.A.B
proprium quid. 337.B
propugnare nugis, & similia. 281.A
Proserpina. 168.A
προσωπα προσωπια. 373.B
prostibulū, prostibula mulier. 299.A
προστιβεν χιλιε. 231.D
Proteus. 130.A. 208.E
protinus, & protenus. 252.B
protinus, continuitatem significat. 285.A
prouerbiū. ab ouo usque ad m. 31.E
prouerb. ad vnguem factus. 56.D.E
prouerb. ad vnguem praesectum castigare. 373.E.F
prouerb. αλυσ δρυος. 38.A
prouerb. amare sineriuā. 382.A
prouerb. αὐτὸ ἐστὶς ἀρχαῖος. 334.E
prouerb. asinum male parentem in rupeis protrudendum. 299.E
prouerb. auxilium ficulnum. 78.A
prouerb. cane peius & angue odisse. 275.C.D
prouerb. fanum habet in cornu. 46.B.C
prouerb. ἐπ' αὐστρῳ loqui. 373.B
prouerb. Gracum ἐν ἡύα, παρὰ δ' ἄπα. 172.B
prouerb. equis albis praecurrere. 74.F
prouerb. equus me portat, &c. 274.F
prouerb. ἐρδοι πς. 260.D
prouerb. Glauci & Diomedis permutatio. 75.A
prouerb. γλυκὺς πόλεμος ἀπείροισ. 286.A
prouerb. hac urget lupus, hac canis. 110.C
prouerb. hinc illa lachryma. 297.E.F
prouerb. in oculis esse pudorem. 288.A
prouerb. innuit Minerva. 378.E
prouerb. τὰ καλά τὰ ὄντι χαλεπὰ. 86.E
prouerb. κέλης ὄνος. 84.D
prouerb. lippis & tonsoribus notum. 74.C.D
prouerb. μαθῶσα κύναν σκυποταχύν: id est, canis qua didicerit corium rodere. 165.D
prouerb. metiri se quemque suo modulo ac pede verum est. 242.A
prouerb. nare sine cortice. 51.A
prouerb. naso suspendere adunco. 65.D. 298.A
prouerb. nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri. 307.E
prouerb. nō ignorat quid distent ara lupinis. 236.D
prouerb. non cuius homini cōtingit, &c. 275.F
prouerb. oleum adde camino. 146.E
prouerb. optat ephippia bos piger, &c. 260.B
prouerb. parturiunt montes. 361.D
prouerb. per ignem, seu per igneis. 205.C
prouerb. plures sumus. 52.E
prouerb. simulare cupressum. 350.F
prouerb. sine puluere. 205.F
prouerb. sub cultro linguat: in acie nouacula, 87.F
prouerb. vellere barbam. 41.B
prouerb. zonam perdere. 329.B
prouise frugis copia. 292.E
prouisere. 239.A
prudētis esse rebus & rationibus suis consulere. 126.B
ῥά μιν ψάλλει. 307.F
ῥαδδύπων. 225.D
ῥαδὲ ἀγρία. 382.C
ptisana, & ptisanarium. 134.B.C
publicani. 207.E
publicum, & commune differunt. 360.C
publico priuatum opponitur. ibid.
P. Decius Mus. 66.C
pudicus. 268.D.E
pudor malus pudor vitiosus. 267.E.F
puer, filius. 235.A
puer, profamulo, & ministro. 238.A
pueri serui. 55.E
pueri mente captos sectantur. 41.C
pueri quare maxime fascinentur. 259.E.F
puerorum lusus. 142.A
pueros alliciendos ut discere velint. 10.E
puerilis aetas ad quamlibet artē apta est. 327.D
puerilis aetas cum vda argilla comparata. ibid.
pugnare, pugnam, bellum. 267.F
pulchrum, dulce differunt. 356.C
pulmentum. 107.C.D
pulmenta. 284.B
pulpamentum. ibid.
pulpitum. 373.C
puls. 107.D
pumicare. 299.A
pumice expoliebantur pelles, quibus libri tegebantur. ibid.
pungere. 269.B
pupus, pupulus, pupillus. 140.C
pura manus. 47.F
pura vid. pura loca. 332.C.D
purgare cum patrio casu. 126.E
purgor corpus, & simil. 374.C.D
purgor morbo, bile, & simil. ibid.
purgata auris. 202.B
purpuram veram cum falsa & similitata comparare. 247.B.C
pus, ac venenum. 74.B
Puteal. 173.E
Puticuli. 78.F
putida. 183.D
putrescit aiā. 137.C.D
pyga. 25.E. 28.D
πυγῇ. 28.D
pyrgus. al. simus. 183.A
Pythagoras quid suos discipulos facere iuberet vespere. 52.B
Pythagoras cur a fabis abstineret. 175.D
Pythagoras sibi hoc ex philosophia quaesitum esse dicebat, nil admirari. 227.C
Pythagoras vetabat imperatoris, i. dei iniussu de vitā praesidio decedere. 272.D
Pythagorē volebant diis immortalibus clara voce supplicari, & vota ferri. 271.A
Pythagoricum symbolum. 48.D
πυθ ἀλλης. 381.A
Pythia vnde dicta. ibid.

INDEX.

S

Q		Regia persona descriptio.	136.F		
Quadra.	276.F	regnum offerunt pueri ludentes ei, qui recte luserit.	206.F.207.A	Sabbata tricesima.	87.A
quadrare, absol. & actiuum.		regno. vino & regno.	245.E	Sacrabantur artis instrumenta deo eius artis presidi.	201.F
229.C		remiges & socii Vlyssis.	232.C	saera Cereris.	193.F
quadrante lauare.	41.D	remutare supercilium.	286.E.F	sacra omnia debent tractari à puris	
que tua virtus, & simil.	86.C	reperere.	56.C	204.D.E	
querit auarus, sed non utitur.	238.	reposita.	110.A	sacrificia & conuiuia hilariora anti-	
C		representare.	295.E	qua, instituta collectis & conditis	
quarendi tempus, utendi tempus.	15.	reptare.	220.E	iam frugibus.	313.D
B		repulsaturpis.	205.A	senire.	47.C
quandoque pro quodcumque.	377	repulsi qui verè dicantur.	ibid.	senus, & senos.	328.D
C		res, reus.	85.D.E	senus dominus.	111.B.C
quartana depellenda ratio.	144.F	res aduersa misericordiam commo-		saga mulieres.	340.B
quatinus.	153.A	uent.	124.C.D	sal enr purus ab Horatio dicatur.	
quatio. is. it.	247.D	res secunda inuidiam conflat.	ibid.	32.B	
quatuor elementorum concordia dif-		res suas agere, & alienas non curare,		sal. pro urbanitate.	90.E
cors.	253.C	instituta est.	126.A	sal. pauperum condimentum.	107.A
quid distent ara lupinis.	236.D	res. docta.	230.C	salis puri concha.	32.B
quid enim?	9.E.F	rescribere.	130.A	sales Italici.	76.F
quid multa?	69.E	resignare accepta.	237.A	Salij.	310.F.311.A
quid queris?	245.E	respondere eius.	311.F	Saliare carmen.	ibid.
Quinctilius Varus.	381.E	respondere.	150.A	Salaria carmina multis locis obscu-	
Quinquatrus.	339.E	restim ductare.	248.E	ra.	311.A
quinque diis egent qui matrimonio co-		retexere scripta sua.	123.A	salinum.	32.A
pulantur.	229.E	reticulum.	12.A	saltare Cyclopa.	58.F.59.C
Quintius Atta, poeta togatarum.	310.	retinere amicos.	15.A	saltare satyrum.	335.
D		rex.	274.F	salus.	338.A
Q. Catulus dilexit Roscium comæ-		rex sum, rex eris.	206.D	salubris.	368.E
dum.	34.E.F	rex, potens amicus.	276.C	salutare homines nominatim valet	
quoad, vnius syllaba.	131.B	reges ob speciem gloria multa quoti-		ad benenolentiam conciliandam.	
quod, propter quod.	241.E	die peccare.	136.D	230.F.231.A	
		Regum mos in equis emendis.	24.E	salutatio Græcorum.	242.D
		regum voluptates priuatorum volu-		Samnites.	333.F.334.A
		ptatibus minores.	113.A	Samos.	249.D
		Rhamnes.	376.D	sancta leges cur dicantur.	102.C
		ridiculum acris fortius.	239.A	sanus ad corpus, & animum.	209.E
		ridiculo fascinum, & inuidia auer-	10.D	sanus, ad corpus pertinet.	234.F
		titur.	124.F.125.A	sapiens, cui palatum sapit.	152.C
		ridicula inuidiam & fascinum depel-		197.B	
		lunt.	259.F	sapiens.	187.A.271.E.F
		ringi dicuntur canes.	335.D	sapiens & bonus.	220.E
		risus, & risus.	333.C	sapiens semper diues semper liber. & c.	
		rodere.	48.C.68.A.285.E	209.E.F	
		Romani seruos nomenclatores habebant.	230.E	sapientis descriptio ex opin. Stoic.	41.
		Romanorum tres appellationes, præ-		A	
		nomen, nomen, cognomen.	160.E	sapientis esse in rebus secundis aduer-	
		Roscius.	310.E	fas timere.	114.E
		Roscius comædum dilexit Catulus.		sapientum octauus.	145.C
		34.E.F		Sappho cur mascula dicta ab Hora-	
		rota figuraris.	351.B	tio.	297.A
		rotunda figura.	187.F	Sardis Cræsi regia.	249.D
		rotundare.	229.B	satiestas pluris perdidit, quam fames.	
		Rubi.	61.B	111.C.D	
		ruetatur versus,	382.D	Satureia.	68.E
		rugare, absolutum.	224.F	Saturnij versus.	314.E
		rumore secundo.	245.F	Saturnalia.	182.A
		rumpi.	146.D	satyra veteris comædia locum occu-	
		Rupilius, cognomento Rex.	74.A	pauit.	8.D
		rus, rursus pleni annales.	314.F	satyra tota est Latinorum.	8.C
		Rutilius lupus.	101.C	satyra tota Latinorum est, Græcis in-	
				tacta.	94.C
				satyra	

INDEX

- satyra lex. 97. A
satyra ne epistolis, an epistola satyris
preponi debeant. 7. C. D. E
satyra alio orationis filo contexta, quā
epistola. 7. F
satyra, & epistola sermones sunt. 47. A
satyra in satyris dum ridet Horatius,
res serias agit. 202. C. D
satyra in numero scriptorum ludicro
rum numeranda ne sint. ibid.
satyrarum locutio, sermo merus est.
ibid.
satyra, in satyricis fabulis suo quam-
que rem nomine appellabant. 370. E. F
satyrica fabula à grecis inuenta. 370. B
scabies. 253. A
scabies mala. 382. C
scalpra. 132. A
scarus. 107. D
Scauri. 35. A
scelus eadem semper aliquam, aut im-
pietatem continet, ac declarat. 140. A
scena à scena se remouere. 101. D
scena, quadam sunt agenda in scena,
quadam sunt ex oculis spectatorum
remouenda. 366. C. D
scenarii. 74. E
Scipiadès. 101. D. E
scobs. 155. A
scombrus. 196. C
Scopas Theffalus. 230. C
scribere dicebatur debitor, qui pecu-
niam mutuam accipiebat. 130. A
scriba. 242. D
scribarum munus. 173. F
scriptor quidam Senensis mirabilis.
376. E. F
scriptores. 318. A
scruta. 238. F
scurra quid ab urbano differat. 46. D
curra. 264. F. 279. E
scurra, βαρολόχοι. 141. B
scurra, erant etiam interdum sycophanta. 264. C
scutica. 40. B
scylla. 363. C
secare. 91. A
secum pugnare. 208. A
secundo balatrone. 198. A
secundo rumore. 245. F
secundus heres. 162. C
secundi heredes scribebantur in secun-
da cera. ibid. D
secundae res, inerteis efficiunt. 311. C
secundis rebus inolescere atque effe-
ri, contrahi aduersis. 247. D
securus. 268. C
securus poenae, & simil. 328. B. Nam
ibi securus pro secus legendum.
sed tamen. 10. F
sedere non sedisse veteres inter cenan-
dum. 151. E
sedulitas cum, quem stulte diligit, vr-
get. 322. D
sedulus, sedulitas. 253. F
seges. 236. A. & C.
selecti iudices. 51. B
seminis eruptio nocturna. 382. C
semina malorum in cameram expref-
sa. 60. B. C
Sempronius Rufus. 143. B. C
senectus, mala aetas. 109. D
senectutis incommodum, maximum.
284. A
senectutis mala. 365. C
senes illiberales, & antari. ibid. E. F
senes memoria viuunt potius, quam
spe. 365. C
senes vitae cupidi. ibid. D. E
senium. ibid. E
senescere, senium. 284. A
sensus fallaces. ibid. B
Sicilia Triquetra dicta. 317. A
septem sapientes. 175. A
sepulchrorum alia familiaria, alia he-
reditaria. 145. C
serere verba. 79. D
seri studiorum, & μαθησῶν. 352. D. E
sermonis nomen generale est. 91. C
sermones conuiuiorum quales esse de-
beant. 8. A
sermones humi repentes. 176. C. D
sermonum appellatione epistolas &
satyras contineri. 322. B
serpens Epidaurius. 220. D
serpentes a serpentibus afflata. 33. A
seruare amicos. 198. E. F
seruus a seruo differt. 15. A
serui discebant grammaticam & mu-
sicam, & similes artis, ut carius ven-
derentur. 357. E. F
seruis non licebat discere ingenuas ar-
teis. 327. C
serui dominis meliores. 185. B
serui morbofi & vitiosi redhibeban-
tur. 282. C
serui morbofi & vitiosi redhibeban-
tur. 328. A
serui nomenclatores. 230. E
serui ordinarij, vicarij. 187. C
serui praenominibus carebant. 160. E
seruorum libertas Saturnalibus.
182. A
seruos accipere solitos quaternos fru-
menti modios in singulos menses. 59. D
sesquipedalia verba. 356. B
seffor. 356. B
seffor. 364. D
seffertius. 134. C. D
seffertius & seffertiu, quid inter haec
duo interstet: & quomodo seffertium
notarint veteres. 239. C. D. & C.
seffertius duos asseis, & semissem con-
tinebat. 328. E. F
Sestus, & Abydus. 218. C
Sex. Pomp. iocus in M. Anton. 237. F
sex septem. 206. B. C
si male dixeris, peius audies. 145. C. D
si pro an. 219. E
si pro cum. 235. B. C
sibilare. 12. A
sic, bene precantis. 145. D
sic, dum in se positum. 146. D
sicci ad poeticam inepti: ad res foren-
seis aptiores. 294. F
sicuae, vel sicuiac. 330. E. D. & C.
Silenus Silenti. 371. A
siliqua. 313. A
simile ab agris. 51. D
simile ab equis ad mulieres. 24. E
simile ab expugnatione oppidorum.
164. B
simile & dissimile à formica. 11. B
simile ab oculis. 203. E
simile à pueris. 339. D. E
simile à regibus. 24. E. F
simile à torrente hiberno. 76. A. B
simile à venatore. 26. D
similitudo fastidium parit. 177. D
similitudo ducta ab amantibus ab iis,
qui operas suas locant, & C. 203. D
similia à musica incondita, ab unguen-
to ingrati odoris, à melle amaro.
278. B
similitudo ab hirudinibus. 383. D. E
sumtum facere bonis parem, optimū
esse. 16. A
simius. 91. B
simplex. 35. B
simulacra urbium captarum porta-
bantur in triumphis. 317. D
simulare cupressum. 350. F
sine vitis neminem nasci. 36. D
singultum loqui. 68. D
Siren, desidia. 125. B
Sirenes, multa de Sirenibus. 212. B
Sirenum cantibus, discendi studium
significari ab Homero. 125. B
Sirenum cantus ad eorum, qui navi-
gant, ingenium fuisse accommo-
datos. ibid. C. D
Sirenum cantus, qualis, & quid signi-
ficet. 212. C. D
sifer. 193. E
Sisyphus abortiuus. 35. F
Sisyphi machinae. 126. C
sine non geminatum. 159. C
συναρπάγια. 377. D. E
συναρπάγες boues. 219. F
Smyrna. 249. E
Smyrna, Cinnae poema. 378. F
soggi comediae. 355. B
Socrates continentiss. 171. F
Socratici libri. 375. B
fodes, 85. E. fodes si audes. 235. E

INDEX

<i>sol niger.</i>	87.E	<i>stertere.</i>	56.A	<i>Surrentum seu Surrentum.</i>	277.A
<i>Solis bonos.</i>	232.C.D	<i>stertimus, philosophus Stoicus.</i>	127.	<i>sus amica luto.</i>	213.C
<i>soles candidi.</i>	87.E	<i>C</i>		<i>sus Boetia.</i>	321.D
<i>soleis utebantur in triclinio veteres,</i>		<i>stertimus, & stertinium acumen.</i>		<i>suspendere naso.</i>	197.C
<i>non calceis, neque soccis: & morbo</i>		254.B		<i>sustinere negotium.</i>	306.A
<i>affecti, & minus firmi.</i>	197.E	<i>sthesichorus apologi de cerno & equo</i>		<i>syllaba brevis a duabus consonanti-</i>	
<i>soleas ponebant conuina accubaturi.</i>		<i>auctor.</i>	247.E	<i>bus excepta, nihilominus brevis ma-</i>	
<i>ibid.</i>		<i>stillare cum accusandi casu.</i>	38.B	<i>nens.</i>	21.F
<i>sollennis.e.</i>	209.B	<i>stinguo, & eius composita.</i>	306.E.F	<i>syllaba versus ultima ad sequentem</i>	
<i>sollenne, visitatum, fixum.</i>	311.E	<i>stoici a stoa, porticu.</i>	128.C	<i>pertinens.</i>	70.E
<i>sollers cum gignendi casu.</i>	380.E	<i>stoici disputatio aduersus Stoicos.</i>	37	<i>συβολα, συμεια, verba.</i>	353.A
<i>sollicita opes.</i>	176.F.177.A	<i>F.38.A</i>		<i>συμφωνια, seu concentus.</i>	259.B
<i>sollicitare.</i>	109.A	<i>stoici virtutis vera custodes.</i>	203.B	<i>symphonia.</i>	378.B
<i>somniamus quae magnopere optamus.</i>		<i>stoicorum parad.</i>	37.F	<i>syneresis duarum vocalium.</i>	141.F
<i>167.B</i>		<i>stoicorum sententia de fine bonorum</i>		<i>συνάγειν τὰς ὀφρῦς.</i>	286.E
<i>somnia cogitationibus & curis diur-</i>		<i>246.B</i>		<i>συνεφής.</i>	ibid.D
<i>nis esse consentanea.</i>	60.C.D	<i>stola.</i>	26.A	<i>συνωφρυσμένον πρὸς σποτον.</i>	ibid.C
<i>somnia, quo tempore sint vera.</i>	91.F	<i>stola, & palla.</i>	21.E	<i>σῦμμα.</i>	369.D
<i>92.A</i>		<i>stolas habere solis matronis licebat.</i>			
<i>somnus, animi est vacatio ab opere,</i>		<i>24.A</i>			
<i>qua ratione bonus dicitur, & ma-</i>		<i>strepitus tibia, cithara.</i>	258.E		
<i>lus.</i>	60.C	<i>stringere.</i>	20.C.D		
<i>somnus altus.</i>	97.C	<i>stringere frondeis, &c.</i>	259.A		
<i>sonabit magna, sonare pingue, &c.</i>		<i>σπομβωδιν.</i>	153.B		
<i>67.F</i>		<i>stultitia duo genera.</i>	128.F		
<i>συνφρυν, vult usurpari Plato pro χεῖρε.</i>		<i>stultorum infinita genera.</i>	ibid.D		
<i>242.D</i>		<i>suada & suadela.</i>	229.D		
<i>sordere.</i>	249.E	<i>suada & necessitas, magni dij.</i>	ibid.		
<i>sorites.</i>	308.D	<i>D.E</i>			
<i>sors.</i>	8.A.B.248.C	<i>suada cum Venere coniungatur</i>			
<i>sors effectus fortuna.</i>	68.D	<i>ab Horatio.</i>	ibid.		
<i>sortes.</i>	370.A	<i>suauis à terra alterius laborem in ma-</i>			
<i>sortes, vaticinia, seu oracula.</i>	380.D	<i>rispectare.</i>	250.A		
<i>sortiri, λαχάρεν.</i>	68.D	<i>subicere alteri manus.</i>	231.C.D		
<i>Sosij.</i>	376.E	<i>subiungere.</i>	203.C		
<i>species.</i>	230.D.339.F	<i>sublatis manibus.</i>	167.A		
<i>species alie à veris.</i>	139.B.C	<i>substringere aurem alicui.</i>	166.C.D		
<i>spectatus.</i>	201.E	<i>subtilis index, tralatio à filo.</i>	189.A		
<i>speculi splendor.</i>	224.F	<i>subuerti.</i>	316.D		
<i>speciem venia sibi praeidere in peccatis,</i>		<i>succinere.</i>	276.F		
<i>tutum, & cantum est,</i>	372.C	<i>succinctus a.um.</i>	178.C		
<i>σπεῖδεν cum quarto casu.</i>	216.E	<i>succincta.</i>	80.A		
<i>σπεῖδεν πρὸς τὸν πρῶτον.</i>	20.C	<i>sudandum prius quam comedendum.</i>			
<i>σπεῖδεν.</i>	273.F	<i>107.C</i>			
<i>spina.</i>	340.D	<i>sudor ad imostalos manans.</i>	84.A		
<i>spina agri, & animi.</i>	257.D	<i>sudor obortus sine fatigatione corpo-</i>			
<i>spirat tragicum, & simil.</i>	315.B	<i>ris.</i>	288.F		
<i>spondere pro altero, onus graue.</i>	172.	<i>sueta trisyllabum.</i>	79.F		
<i>B.C</i>		<i>sulfura, aqua sulfurata.</i>	262.A		
<i>spondere, sponsor.</i>	332.B	<i>summanus, summanare.</i>	338.B		
<i>sponsio sponsori damno sa.</i>	172.F	<i>superat.</i>	114.A		
<i>Sp. Mecius Tarpa.</i>	378.E.F	<i>supercilio tum innuimus, tum annui-</i>			
<i>squilla.</i>	153.A	<i>mus.</i>	286.C		
<i>stans pede in uno.</i>	45.B	<i>superne peccare.</i>	186.D		
<i>stant histriones.</i>	316.A.B	<i>superuacaneis rebus fortunati & bea-</i>			
<i>stare.</i>	91.A	<i>tisunt, diuites.</i>	230.C		
<i>stare fabulam quid sit.</i>	316.B	<i>supinor nasum.</i>	184.F		
<i>statua taciturnior.</i>	333.B	<i>supplicantis est genua inflectere, & ge-</i>			
<i>statua unde fierent, antequam ex are</i>		<i>nua eius, cui supplicat, tangere.</i>			
<i>fieri coepta essent.</i>	126.C.D	<i>255.A</i>			
<i>statuarum fictores ex are primi, qui</i>		<i>supponere femur viro.</i>	28.A		
<i>ibid.</i>		<i>supremus, ultimus.</i>	221.E		
<i>σπῆδος</i>	74.E	<i>surdo narrare fabulam.</i>	318.A		

T

<i>Tabulam diis consecrabant suo-</i>	
<i>rum malorum testem & indi-</i>	
<i>cem, qui eis erant defuncti ac libe-</i>	
<i>rati.</i>	59.A
<i>tabula cerate.</i>	162.D.E
<i>Thachas, rex Egyptiorum.</i>	361.D
<i>tater morbus.</i>	22.B
<i>talus rectus.</i>	316.B
<i>Tantalus, & eius poena.</i>	13.A
<i>Tantali fabula in auaros quadrat.</i>	
<i>13.E</i>	
<i>tanti quæque esse, quantum habeat.</i>	
<i>12.D.E</i>	
<i>Tarentini voluptarij.</i>	237.E
<i>Tarentum.</i>	267.C
<i>Tarentum imbelles, &c.</i>	237.E
<i>Tarpe criticus.</i>	378.E.F
<i>taurus immolabatur ab urbibus La-</i>	
<i>tinis xlvij. feriis Latinis indictis.</i>	
<i>239.B</i>	
<i>Tea num Sidicinum.</i>	208.C
<i>τῆς οἰδνῆς.</i>	206.E
<i>tela a Mario excogitata.</i>	97.F
<i>Telemachus equos sibi ab agamem-</i>	
<i>none oblatos recusat.</i>	237.C
<i>Telephus, & Peleus.</i>	355.F
<i>Telephi mendicitas.</i>	356.A
<i>Telluriporca immolabatur.</i>	313.E.F
<i>temperare.</i>	163.F
<i>temperantia non facile in diuite re-</i>	
<i>peritur.</i>	329.E
<i>tempestas.</i>	61.C
<i>templum vesta.</i>	334.D.E
<i>tempus quærendi, tempus viuendi.</i>	15.
<i>B</i>	
<i>tēpus omnia reddit infirmiora.</i>	366.
<i>A</i>	
<i>temporis anni insalubris descriptio.</i>	
<i>234.F</i>	
<i>tempore quæ occulta sunt, aperiuntur</i>	
<i>& aperta obscurantur.</i>	228.F
<i>tempora in versibus.</i>	47.E
<i>tempora</i>	

INDEX.

tempora quaeram.	86.D	tollere.	45.B.277.C	tumultus.	296.C
temporum anni commutationes qua-		tollere, prosumere.	45.B	tunicapalmata.	67.B
dripertitae.	253.C	tollere, relinquere, oppon.	93.C	tunicae demissae.	21.D
tendere, seu intendere.	97.A	tollere in rhedam.	174.B	tunicatus popellus.	238.F
tentari morbo.	14.D	tollere ad astra.	184.B	turbo, qui scutica impellitur.	187.
tentigo.	27.C	tollipueri quando dicantur, & quo-	C.D	turdus.	265.A
ter. teis.	204.D	modo intelligantur.	162.A	turgens canda.	185.C
teres, rotundus.	187.F	tonitru.	140.E.F	turi mala carmina destinabantur.	
Terpandrus primus lyra septem chor-		tonfor inaequalis.	209.A	323.A	183.B
darum usus esse dicitur.	369.E	tonfores, loquaces.	74.C.D	turricula.	
terra nata.	254.B	tonforum officinae.	238.A	tus sine aspirationis nota scribendum.	
Terracina.	56.C	τοπον, ου τερον μετισταλ.	250.F	323.A	141.A
tesca, al. tesqua.	258.B	toral, pro torale.	224.E	Tusci vici turba impia.	85.B
testamentum per aes & libra.	236.F	torqueri vino, & ira.	283.A	tussis, seu.	167.F
testamentorum resignatio.	235.B	torrentis similitudo.	76.A	tutor datur pupillis.	140.C.D
testator voluit, seu iussit.	131.A	tradere.	243.B	tutus a.	99.B.C
testatores permittunt quaedam arbi-		tragicae personae, quales.	315.C.D	tutus ab insidiis.	179.A
trio heredis, &c.	167.E	D		Tyndaridae.	15.E
θηναίς, ομοίος.	338.B	tragœdia unde dicta.	370.A	Tyndaridum fortissima.	ibid.
Themistocles omnium Atheniensium		tragœdiarum argumenta.	315.C	τυραννὶς ὁδὸς ἡγεῖα.	273.F
nomina perceperat.	230.F	τηγρός, hircus.	370.A	tyrannorum & regum voluptates pri-	
Themistoclis dictum.	113.D	trahere vestem.	369.D	uatorum voluptatibus minores.	113.
Theon.	285.E	tralatio ab expugnatione oppidorum.	164.B	A	
Theopompus, vir clarus Atheniens.		tralatio perpetua.	184.A	Tyrrhenus.	65.B.C
laudabat cenas Platonicas.	111.F	tralatio perpetua in princip. epistolae		Tyrrheni, seu Tusci.	ibid.
θησιον πολυκίφαλον.	207.E	primae.	201.C	Tyrtaeus, poeta.	380.A.B
thesaurus quid.	171.C	tralatio ab iis, qui restim ductant,			
Thespiis, primus tragœdiae inuentor.		&c.	248.E		
372.F		tralatio perpetua a navigantibus du-			
Thracia.	218.C.267.C	cta.	203.A.339.F		
Thrasylans atra bile affectus.	335.F	translationes duae inter se non respon-			
Thrax gladiator.	174.B	dentes.	204.E		
thygni.	161.E.F	tranquillare.	291.F		
Tib. Claudius Nero.	218.C	tranquillitas animi, quid plurimum			
Tib. & C. Gracchi.	269.C	ad animi tranquillitatem valeat.			
tribiae, ad quam rem adhiberentur.		9.D.E			
368.F		transverso calamo confodere.	382.A		
tribiceni, ποταμών.	381.A	Trebatius clarnus iurifcons.	97.C		
tribicines adhibebantur in comœdiis.		tremor corporis.	290.E		
311.C.D		tria, quae vniuscuiusque nostrum vi-			
Tigellius Hermogenes.	19.E.20.B	tia minuire, aut corrigere possunt.			
Timagenes.	295.F	51.E.F			
Timo misanthropus.	12.F	tria in verbo simplisi, quae exornant			
Timotheus apud Lacedaemonios ac-		orationem.	352.E.F		
cusatus, quod pluribus chordis in ly-		tria sunt, peccare, non peccare, recte			
ra, quam par esset, uteretur.	369.	facere.	372.D		
E		tribrachus pro dactylo.	84.D		
Tiresias ab Ulysse consulitur apud in-		tribus urbanae.	101.C.D		
feros quibus modis dutescat.	158.	triclinia camerata.	197.A		
C.D		trimetri.	371.D		
Tiresias numquam labitur, numquã		trochus.	378.C		
errat.	ibid.D	Troiani achille pugnante extra sua			
Tiresias nulli umquam mentitus.		praesidia prodire non audebant.			
159.B		358.C.D			
Tisiphone.	81.A	truces inimicitiae.	298.A		
titillet vos gloria.	135.F	trucidare porrum & cepe.	254.C		
T. Statilius Taurus.	223.C	trulla.	134.A		
toga pura, virilis.	57.A	trutina.	36.F		
togis laxioribus & amplioribus ute-		τηρυοδαίμονες.	373.B		
bantur diuites, quam panperes.	282	τηρυτιν.	36.F		
D		Tullius Pompeianus.	66.E		
togata.	23.D	tumidum.	140.B		
togatae tabernariae.	370.C.373.D				

venire

INDEX

venire in ora.	218.D	vincam, illo, vel illo iudice.	28.E	Vitalis.	100.F. & c.
ventre supino non esse dormiendum.	60.E.F	vindex.	367.D	Vitellus columbinus.	152.F
ventre nihile esse impudentius.	193.D	vindicta.	187.B.C	vitia aliena acriter observare, sua ne	32.D.E
Venus Libitina.	172.A	vineta.	240.F	gligere.	16.A
Veneris genus.	185.D	vineta sua cadere.	319.C	vitia duo maxime inter se contraria.	140.E.F
Venusinus.	99.A	vinum Albanum.	194.D	Vitreafama.	207.F
vepallidus.	28.B	vinum Cacubum.	ibid.B	vinaria.	245.E
verba.	276.A	vinum consilia reteggit.	224.C	vino & regno.	221.C.D
verba composita, seu iuncta.	352.E	vinum dulce, vinum pingue.	153.F	vine ut hodie moriturus.	ibid.D
verba volatilia, pennigera.	285.B	vinum Falernum austerum.	91.D	vinere in diem.	246.
verba cum folijs cōparantur.	354.B	vinum Falernum aliquanto auste-	106.	vinere natura conuenienter.	B
verba suam habent etatem.	ibid.	rius, melle admisto leniebatur.	F	vinos laudare, & encomiis ornare,	honoribusq; afficere non esse tutum.
vereor ne.	40.B.C	vinum ingeniorum & animorum le-	381.E	306.F. 307.A	266.F
vereor ut, non vereor ut.	ibid.	ne tormentum est.	153.F	vinus, vitium marita.	241.A
verna.	176.A	vinum pingue.	262.F	vlmi.	160.D. 164.C. 254.D
vernaliter, seu verniliter.	178.C.D	vinum quomodo in animum mana-	133.F	vlua.	152.B
vertere stilum.	94.D	repossit.	307.F	Ulubra.	250.F
vertere in fumum & cinerem.	264.F	vinum Veientanum.	133.F	Ulysses ne Sirenum cantibus capere-	125.C.D
vertebantur cadi.	195.F	vinum vetus, carmen nouum.	307.F	tur, vinciri se iussit.	159.A
versus syllaba vltima ad sequentem	70.E	vinum ingenium cuiusque indicari &	49.C.D	Ulysses patriam suam ut videret, im-	212.C
versus pertinens.	70.E	declarari.	283.A	mortalitatem spreuit, ac repudia-	213.B
versus alieni Horatio attributi.	90.A.B.C	vinum ingenia hominum explorari.	283.A	uit.	237.C.D
versus cur ire dicantur.	93.E	vina aquam marinam in vina insun-	194.C	Ulyssis ad inferos descensus.	158.D.E
versus male nati.	320.C	dere solebant veteres.	152.D	Ulyssis damnorum grauissimum.	ibid.E
versum sex pedibus claudere.	46.F	vina crassiora celo nocturno suppo-	152.D	Ulyssis doli,	ibid.F
versum facere puris verbis, non est sa-	47.D	nenda.	194.C.D	Ulyssis socij à Circa virga percussi,	212.E.F
Vertumnus.	298.F	vina Græca.	152.D	& in bestias versi.	232.C
Vertumnus cuiusdam iratus.	182.F	vina Massica.	152.E.F	Ulyssis remiges.	238.A
Vertumno irato natus.	ibid.	vina Surrentina.	247.F	umbra.	194.F. 225.C
verum est, verum pro iusto.	146.A	violens.	247.F	unctius, unctum.	265.B
veri & falsi nota obscura.	247.C.	Vir bonus & sapiens stulto & prodigo	236.C	unctum ponere.	381.C.D
350.E	127.F	opponitur.	188.A	unctam aquam conuiuijs prabere.	110.F
Veris sacri voto obligati.	73.C	viri boni descriptio.	365.B	unde, à quo.	65.F
vespertina.	334.D	Virilis ætas, media.	93.A	unde domo?	238.B.C
vesta templum.	334.D	Virgilij poemata, tenera ac faceta.	93.A	ungebantur palæstrite.	307.F
vestis demissa & talaris feminarum	25.F. 26.A	Virgilij opera omnia vna membrana	376.	ungere, al. ungere.	338.C.D
honestarum propria.	25.F. 26.A	non ita magna, descripta.	F	unguis præfectus.	373.E.F
veteris comædia poetæ.	91.A	Virgines canephora.	193.F. 194.A	Ungueis rodere.	94.D
veteres non cenabant purpurati.	155.D	Virgines sacra ferentes.	32.A	Unguentum pro oleo infusum.	110.F
D	127.F	Virtus aut nomen inane est, aut recte	276.A	Unus multorum.	87.D
veteranus, & veteranosus.	242.F. 243.A	pretium aliquod petit.	204.F	Una hirundo ver non efficit.	235.D
via Numicia. al. Minucia. al. Mini-	281.F	Virtus est vitium fugere.	204.F	Vocabula, indicia, seu nota sunt re-	353.B
cid.	83.D	Virtus colenda post rem quesitam,	205.F. 206.A	rum.	353.B
via sacra.	83.D	seu paratam.	229.A	Vocalis brevis sequentibus consonanti-	41.D. E. 57.A
vicarius seruus.	187.C	virtus, verba.	229.A	bus duabus aut tribus nihilo minus	85.D
vices descriptæ, seu descriptæ.	355.D	Virtus honorem petit pro mercede.	276.B	Vocalis longa non elisa, & correpta.	282.E
vicinus, bonus vicinus.	335.F	virtus vitium sit dixerit necne.	291	Voluminus Entrapelus.	282.E
vicissitudines dierum & noctium.	253.C	A. & c.	352.C	Voluptas	
& c.	205.F	Virtus ordinis.	204.F		
victoria dulcis,	284.F	Virtutis definitio.	280.C		
victoria, velox cur dicatur.	285.A	Virtutes omnes, sunt mediocritates.	84.E		
victus tenuis commoda.	111.C	Uiscus.	17.A		
victus intemperantia.	189.D	Vita humana cum conuiuijs compa-	292.C		
vicus.	246.E. 338.A	rata.	176.D		
videri, seu existimari.	269.D	Vita fallens.			
vigilans certum, vñp	167.B.C	Vitam beatam in virtute esse positam			
vilia rerum.	274.F	ex sententia Zenonis.			

EXC

INDEX

voluptas una infirmioribus via, quā
potentiores superare queant. 215.D
voluptas omnis corporis dolore subse-
quente emittur. ibid.E
voluptas & dolor colligata, & conne-
xa. ibid.E.F
voluptatis comes meror. 216.A
voluptati labor antepōnendus. 215.E.F
voluptates alie turpes, alie honeste.
125.C
voluptatibus maximis fastidium fini-
timum est. 311.D
voluptates esse spernendas. 215.D
Vorant fur. 81.C
votina tabule. 98.F.99.A
vox una, aut plures inter antecedens
& relatiuum interiecta. 61.A
vox debet affectibus cōgruere. 356.F
urbanus. 263.F
urbani, perfrictioris oris sunt, quā
rustici. 244.B
urbani homines, rusticis fere nitidio-
res. 240.F
urbium simulacra portabantur in
triumphis. 317.D
vrcens. 351.A.B

vri. 269.E
urna diuina. 85.A
vsucapere. 337.A
vsure semisses, &c. 20.E.F
usus bonorum partorum. 13.F
usus diuitiarum in quo consistat. 132.
B
usum diuitiarum semper requirit
Horatius. ibid.
usum bonorum partorum semper con-
mendat Horatius. 339.B
usus verborum arbitur. 354.F
usus vocabulorum genitor. 334.F
ut melius, ut suauius. 196.D.E.F
ut ne. 160.A
uti maioribus, &c. 273.E
Viica, vrbs in Africa. 299.D
utilitatem esse originem iuris. 38.A
utroque pollice. 285.A
Vulceij, Pompeij dissyllaba. 241.D
vulpes bis laqueo non capitur. 187.A
vulpes archilochi. 269.D
vultu inuito ridere. 130.B
vulua suilla. 265.A
vux pudica, & commoda, & contra
impudica, & pernicax. 208.D

uxoris vitium ferendum, aut tollen-
dum. ibid.

X

Xenocrates. 142.F
Xerxes Darij filius. 26.C.D

Y

ὕδωρ γλυκὺ. 154.A.262.C.D.&c.
ὕψος. 12.A
ὕπαρ. 167.C
ὕπνος ἡδύμοος. 97.D

Z

Zeno Stoica discipl. auctor, Pole-
monis auditor. 37.F
Zeno Citicus. 128.C
Zethus & amphion gemini fratres.
283.C.D.&c.
Zethus & amphion muros Thebanos
exstruxerunt. 379.C.D.&c.
ζώνη. 353.C
ζώνης φανής μίζω ἀνίργειν εἶναι. 156.A

FINIS.

FRANCOVRTI AD MOENVVM
EXCVDEBAT ANDREAS WECHELVS
ANNO SALVTIS M. D. LXXVII.

